00082190

BOMBAY BRANCH
OF THE
ROYAL ASIATIC SOCIETY.
TOWN HALL, BOMBAY.

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 02 July, 2018

00082190

1858-1863

DET KONGELIGE NORDISKE OLDSKRIFT-SELSKAB.

82190

AARSBERETNING 1858.

Aarsmöde den 14de Mai 1859.

Det almindelige Aarsmöde afholdtes under Hans Majestæt Kongens Præsidium paa Christiansborg Slot Löverdagen den 14de Mai.

Secretairen, C. C. Rafn, meddeelte en Udsigt over Selskabets Foretagender og Status i det forlöbne Aar 1858, i hvilket Aar efternævnte af de tidligere og senest optagne vare indtraadte i Classen af de

STIFTENDE MEDLEMMER:

H. K. H. LEOPOLD GREVE AF SYRACUS, PR. AF BEGGE SICILIER.
Alsina, Don Valentin, Gouverneur i Staten Buenos Ayres.
Angelis, Don Pedro de, Historiograph for Provindserne Rio de la Plata.
Bille, Torben, K. Dansk Minister-Resident i Haag og Brüssel.
Cust, Sir Edward, General-Major, Leasowe-Castle i Cheshire.
Dirckinck-Holmfeld, U. Baron, K. Dansk bef. Minister i Paris.
Dufferin, Frederick Temple, Lord, Clandeboye i Downshire.
Eastwick, Edward Backhouse, Esq., Medl. af det Asiat. Selsk. i London.
Elphinstone, John, Lord, Gouverneur i Præsidentskabet Bombay.
Fragueiro, Don Mariano, Gouv. over Cordova i den Argent. Conf.
Fürst, Carl Johan, Med. et Chir. Doctor, Læge, Buenos Ayres.
Harrison, William, Esq., Galligreaves-House i Lancashire.
Hucht, Willem L. J. van der, Grosserer, Batavia.
Isidor, H. Em., Exarque af Georgien, Erkebiskop, Tiflis.
Kubinyi, August de, Dir. for det Ungarske National-Museum i Pest.
Monserrate, Frei D. Camillo de, Dir. for det Keis. Bibl. i Rio de Janeiro.
Montezuma, Vicomte de Jequintinhonha, Fr., Grand af Brasilien.
Nordenfalk, Baron Johan, Ph. Dr. ved Universitetet i Upsala.
Obligado, Don Pastor, forhen Gouverneur i Staten Buenos Ayres.
Parish, Frank, Esq., K. Storbritannisk Consul i Buenos Ayres.

PAZOS, Don José Barros, Gouvernements-Min. i Buenos Ayres.
RANTZAU, Carl F. Greve, Kammerherre, til Frederikslund i Fyen.
RICKER, Hon. Samuel, Nordamer. General-Consul i Frankfurt.
ROSEN, Sophus, Kammerherre, Over-Præsident i Flensborg.

Der udgaves i dette Aar

LEXICON POËTICUM ANTIQUAE LINGUAE SEPTENTRIONALIS, CONSCRIPSIT SVEINBJÖRN EGILSSON, fasc. IV, som forelagdes.

Inspecteuren over Museet for nordiske Oldsager, Conferentsraad C. J. Thomsen, forelagde en „Oplysende Fortegnelse over de Gjenstande i dette Museum, der ere forarbeidede af eller prydede med ædle Metaller, udarbeidet efter Conferentsraad Vedel Simonsens Opfordring af Vilhelm Boye, Förste Afdeling (omfattende den hedenske Tid)".

HANS MAJESTÆT KONGEN foreviste adskillige udmærkede Oldsager, deels af Flint, deels af Bronze, der bevares i Allerhöiststammes particulaire Antiquitets-Cabinet paa Frederiksborg Slot.

Blandt Flintsagerne vare en i Jylland funden paa hele Overfladen sleben Kniv og efternævnte Stykker, der her fremstilles ved Afbildninger:

Fig. 1 en 11¼" lang raspformet Landsespids med Tænder paa begge Egge og paa de tvende flade Sider kjendelige Spor af Slid eller Slibning; den fandtes i Hagerup Sö, Hjörlunde Sogn, Ljunge-Frederiksborg Herred, Frederiksborg Amt, ikke langt fra Slangerup.

Fig. 2 en næsten 6" lang Harpunspids med et Indhug paa hver af Eggene, funden ved Gunsömagle i Sömme Herred, Kjöbenhavns Amt.

Fig. 3 en 4½ lang Harpunspids ogsaa af særegen Form, funden ved Jel Sö i Nærheden af Illerup, Dover Sogn, Hjelms Herred, Skanderborg Amt.

Fig. 4 en 1¾" lang Pilespids med store Tænder paa Kanterne, funden ved Husum i Bröndshöi Sogn, Sokkelunds Herred ved Kjöbenhavn.

1 2 4 3

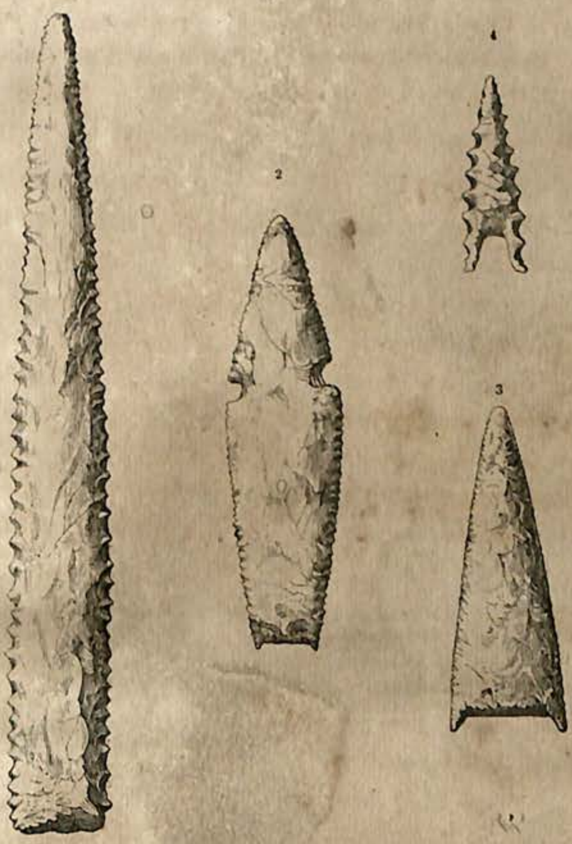

Blandt Bronzesagerne udmærker sig fortrinsviis et med skjönne Zirater prydet Hængekar.

Dette Kar fandtes i Sommeren 1858 ved Törveskjæring paa Parcelist Christian Hansens Jordlod ved Smidstrup, Blidstrup Sogn, Holbo Herred, Frederiksborg Amt, omtrent en halv Miil fra Fiskerleiet Gilleleie og i en Afstand af 40 Favne fra den derværende saakaldte Ullehöi, i hvilken der ere to steensatte Gravkamre. Det stod nedsat opret i Törvemassen omtrent to Alen nede i den. Inden i Karret laa den ovenfor afbildede Bukkel, af hvilket Slags man tidligere har fundet enkeltviis flere temmelig lignende, som man har antaget for

at have været Hjelm- eller Skjold-Prydelser, men som rimeligviis have haft samme Bestemmelse som den her fremstillede, der maaskee har som et Slags Dæksel hört til Karret og ved en Rem været forbunden med dette.

Vi give her en Afbildning i en Fjerdedeels Störrelse:

I samme Mose i en Afstand af 30 Fod fra Karrets Findested fandtes samme Gang tvende udmærkede stöbte Bronzelurer, hver især af omtrent 6 Fods Længde, brudte i tre Stykker men nu igjen sammensatte. Den överste Deel, som er til at tage af, er prydet med spirallöbende ophöiede Riller og nærmest Mundstykket ere fem Hængezirater, lige-

ledes af Bronze, en sjette er gaaet tabt. Omkring Lydhullet er en rund bred Skive, hvori ti opdrevne Bukler, og ere flere smaa Öskener her anbragte. (Jfr. Atlas for nordisk Oldkyndighed tab. B VII og AnO 1856 S. 362-365).

Fremdeles foreviste Hans Majestæt et sjeldent Bronzesværd og en i en Mose ved Holbek funden Form, hvori Paalstave ere blevne stöbte. Conferentsraad Thomsen tog deraf Anledning til at forevise Afstöbning af en lignende Form til at stöbe Paalstave i, som var funden i Scotland og flere her i Landet fundne saakaldte Stöbeknolde til yderligere Bevis paa, at Oldtidens Bronzesager ere forfærdigede her i selve Landet. (Jfr Ant. Tidsskr. 1843-1845 S. 171-175, 1855-1857 S. 83-87).

Ogsaa Tydskland var i denne Forsamling af nordiske Oldgranskere behörig repræsenteret. Archivraad, Dr. G. C. F. Lisch fra Schwerin, Director for den derværende storhertugelig meklenborgske Samling af Oldsager, foreviste en paa en Vogn med fire Hjul staaende stor Bronzevase, der tilligemed mange andre Oldsager var i 1843 funden i en stor Gravhöi fra Bronzealderen paa Marken ved Landsbyen Peccátel i Nærheden af Schwerin. Han gav derhos en Udsigt over de siden den Tid i Tydskland og andre Lande fundne Bronzevogne og bragte disse sjeldne og mærkværdige Sager i Forbindelse med de Kobberkjedler, som ifölge 1ste Kongernes Bog Cap. 7 v. 27 flg. stode foran Salomons Tempel og med Homers Tripoder (Il. 18 v. 372), idet han troede at kunne paavise, at omtrent 1000 Aar för Christus den selvsamme Culturidee, hvis Spor saaledes ere bevarede lige til vor Tid, har gaaet igjennem den hele dannede Verden. Han opfordrede Forsamlingen til videre at forfölge disse Ideer i Nordens Oldtid.

Sognepræsten til Hasle og Lisberg samt Skeiby i Hasle Herred, Aarhuus Amt, H. C. Bloch, oversendte Beskrivelse af nogle Stene med Figurer i Hasle Kirke med dertil börende Afbildning af disse Stene og en Tegning af Hasle Kirke.

Fremdeles Bemærkninger om Lisberg Kirke med Tegning og Grundplan af Kirken.

Sognepræsten til Gjelsted og Rörup, Vends Herred, Ny Odense Amt, M. G. Krag, meddeelte Beretning om nogle Fund af Oldsager ved Kindstrup i Gjelsted Sogn.

John Fraser, A. M., i Gourock i Scotland, havde oversendt Afbildninger af nogle paa Öen Lewis, de nordiske Sagaers Leoðhús, bemærkede Oldtidslevninger. En engelsk Miil fra de mærkelige Steensætninger ved Callernish, der uden Tvivl hidröre fra en fjern Oldtid og skylde Gaelerne deres Oprindelse, fandt han en af en Steenkreds i Halvmaaneform indhegnet Plads, hvor efter Eieren Sir James Mathieson's Bestemmelse et Lag brændbar Myrejord (peatmoss) af over fire Fods Dybde var blevet bortfört. Indenfor denne Kreds af större tildeels opretstaaende Stene var en opkastet rund Dynge af Smaastene og tæt derved en Steen af 7 Fods Længde med indristede Mærker eller Characterer (with characters scratched) paa den ene Side, hvis Udseende den vedföiede Afbildning udviser:

Öen var i en senere Periode for en stor Deel beboet af Nordboer, navnligen Nordmænd, men denne Steensætning er rimeligviis, ligesom „the winged Circle at Callernish", af ældre og gaelisk Oprindelse.

AMERICANSKE OLDTIDSMINDER.

Inspecteuren over Syd-Grönland, Dr. H. Rink, havde ved Brev af 13de August 1857 nedsendt til Cabinettet for

americanske Oldsager Fragment af en Runesteen fra Igalikko, et omtrent 10″ langt og 9″ bredt Stykke af en Steenhelle af 2″'s Tykkelse, der fremstilles her i $\frac{1}{3}$'s Störrelse:

Indskriften er i to Linier nær ved hinanden og Runerne ere næsten 3″ höie; de have kun været svagt indhugne og Trækkene ere nu for en stor Deel neppe synlige; imidlertid sees dog sikkert een Rune og Træk af flere, saa det kan skjönnes at Indskriften har været med Runer og ikke med latinske Bogstaver. Saasnart Inspecteuren fik at vide, at dette Indskriftfragment var fundet, sendte han strax Bud efter det. Da Grönlænderne havde forklaret, at der var et lignende endnu större Stykke, tænkte man, at dette kunde have hört til den samme Runesteen, og Coloniebestyrer Tvede i Julianehaab sendte derfor en Konebaad til Igalikko for at afhente dette Stykke, som dog hidtil ikke er gjenfundet. Heller ikke har man endnu faaet nöiagtig Underretning om, hvor det modtagne Fragment er fundet, i Nærheden af Ruinerne af Laugmandsboligen Brattahlid og af Herredskirken eller i længere Afstand fra disse.

Englænderen Mr. J. W. Tayler, som for Tiden foretager en mineralogisk Undersögelsesreise i Grönland, fandt ved Narsalik i Frederikshaabs District et Metalstykke, som han antog at være en Bronzeöxe fra en fjern Oldtid, da det har Form som en Öxe, ihvorvel deri intet Skaftbul er anbragt. Stykket, som er $3\frac{1}{3}''$ langt, $2''$ bredt og $1\frac{1}{2}''$ tykt, kan gjerne, surret til et Skaft, have været af Eskimoer brugt som Öxe eller Hammer. Det er Klokkemalm og hidrörer upaatvivlelig fra en af Kirkeklokkerne i Grönland enten i Östrebygden eller maaskee det er fra Steinsnes Kirke i Vestrebygden (i Aglomersæt), der i nogen Tid var Domkirke og Bispesæde. Saadanne Stykker Klokkemetal ere oftere fundne i Grönland og bevares flere, tildeels större, Stykker i Cabinettet[1].

Coloniebestyrer Einar Hansen i Umanak i Grönland havde sendt en lille Samling af Pilespidser, Knive og andre Redskaber af Been, fundne i gamle eskimoiske Grave ved Sermiarssut.

Dr. Rink havde i 1858 tilsendt Selskabet Pröver af den i selve Grönland paabegyndte eskimoiske Literatur. Ved Inspectoratet over Syd-Grönland, i Godthaab (Noungme), er der efter hans Forslag paa den Kongelige Handels Bekostning oprettet et lille Bogtrykkeri og en lithographisk Presse anskaffet. Hensigten dermed er deels at tjene til Meddelelser for Handelsbestyrelsen og Missionen, deels at virke til Belærings Udbredelse blandt Grönlænderne. Under 22de April 1858 havde han udstedt en Indbydelse til at indsende saadanne Meddelelser, som kunde anvendes i det nævnte Öiemed, navnligen grönlandske Sagn eller Digtninger, som end vedligeholdes blandt Beboerne af visse Egne ved mundtlig Fortælling eller Sang. Ogsaa önskedes Kort og Tegninger, udförte af Indfödte og tjenende til Beskrivelse af Landet, for-

[1] Jfr Ant. Tidsskrift 1852-1854 p. 410; Grönlands hist. Mindesmærker III, p. 831-32, 877-79.

nemmelig de mindre bekjendte Fjorde. Fra flere Grönlændere modtoges strax efter Folkesagn af ældre og senere Tid. En i Julianehaabs District bosiddende, Jonàthan, ogsaa kaldet Samek, havde fortalt Sagnet om Oungartok, de gamle Nordboers Hövding. I Annaler for nordisk Oldkyndighed have vi allerede tidligere ommeldt og meddeelt, efter andre Grönlænderes Fortælling, dette Sagn om de gamle Nordboers Undergang, som knytter sig til Öen Akpaitsivik [1] og Ruinerne i Kakortok, de gamle Nordboers Hvalseyjarfjord [2]. En anden Grönlænder, Aron paa Kangek, har forfærdiget Billeder dertil; först har han selv udtænkt og tegnet dem og derpaa skaaret dem i Træ. Et Udvalg af disse Folkesagn ventes næste Aar trykt. I 1858 udgaves enkelte folkelige Smaaskrifter og nogle Korter, nemlig et Verdenskort, „Silap Àssinga" og Korter over Europa, „Evrupap Àssinga", over Grönland fra Upernivik sydefter og en Deel af Östkysten, „Kalàtdlit nunàta Àssinga", med grönlandsk Beskrivelse i Margen, og over det Hellige Land, „Itltit nunàta Àssinga".

Missionair Samuel Kleinschmidt i Nyherrnhut havde oversendt en lille Jordbeskrivelse paa Grönlandsk „Silap pissusianik" (60 Sider in 12mo), trykt i samme Bogtrykkeri. Tillige havde han meddeelt adskillige Bemærkninger til den senest udgivne Beretning om de i Cabinettet for americanske Oldsager bevarede eskimoiske Oldsager fra Americas arctiske Lande [3].

Dr. Augustus C. Hamlin i Bangor havde meddeelt Afbildning af en Indskrift, som han i 1856 havde opdaget paa Öen Monhegan, der ligger paa Kysten af Maine paa 43° 40' n. Br. Indskriften er indhuggen paa en derværende Klippe-

[1] AnO 1836-1837 S. 128-39; 1838-1839 S. 237-43. [2] Jfr Rafn, Ant. Americanae p. 344-47, tab. IX; Mémoires des Ant. du Nord 1840-1844 p. 100-4, tab. IV; Grönlands hist. Mindesmærker III, p. 817-21, 863-64, tab. VIII. [3] Ant. Tidsskrift 1852-1854 p. 412-31, jfr Cabinet d'Antiquités Américaines; Mém. des Ant. du Nord 1845-1849 p. 435.

væg. Han antager den hidrörende fra Nordboer, som i Oldtiden have besögt denne Ö paa deres Opdagelsestoge langs Kysterne af Nordamerica. Allerede samme Aar havde han af denne Indskrift taget en Gibsafstöbning, som han havde afsendt til det Smithsonske Institut i Washington, for at befordres videre til vort Selskab, men denne Afstöbning er ikke

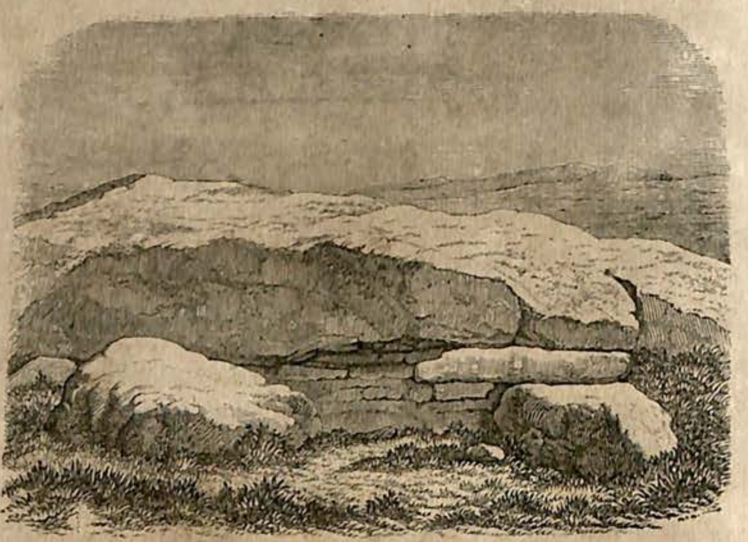

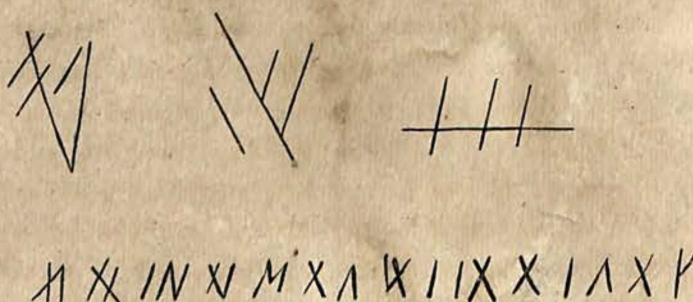

INDSKRIFT PAA MONHEGAN.

kommen hid. Nu havde han tilligemed en særskilt Copie af Indskriften sendt en Aftegning af den Klippevæg, paa hvilken den findes, en Vue af Öen Monhegan og den tæt ved den

liggende mindre Ö Manánas, sete fra det Fjerne og et Kort over den nærmeste Kyst af Fastlandet og de ved samme liggende Öer. De fremragende Höider paa Öerne Monhegan og Manánas sees allerförst af Söfarende, som ude fra Havet nærme sig Kysten af Maine, saa at det kan være meget rimeligt at nogle af Nordboerne, som i Oldtiden færdedes paa disse Kyster, have besögt samme.

De fleste af disse Characterer, som staae samlede i en skraa Linie paa Klippevæggen, ere af 6 Tommers Höide og en halv Tomme dybt indhugne.

For nogle Aar siden var der en lignende Indskrift paa det overfor liggende Forbjerg af Halvöen St. George, men Klippen, hvorpaa den var indhuggen, blev ödelagt og Indskriften er saaledes desværre gaaet tabt.

Tre Aar för Bispedömmet Gardar oprettedes i Grönland, i Aaret 1121, drog Biskop Erik derfra over til Vinland. Det var meer end hundrede Aar, efterat dette Land var förste Gang besögt af scandinaviske Nordboer, af hvilke sikkert flere have der senere nedsat sig. Formaalet for denne hans Reise did har upaatvivlelig været at bestyrke hans der boende Landsmænd i den christne Tro og at omvende dem til samme, forsaavidt de hidtil ikke havde antaget den. Denne Erik var saaledes den förste christne Biskop i America[1]. Hvor stor Befolkningen har været, hvis religieuse Anliggender han forestod, derom have Annalerne ingen Efterretninger meddeelt os, men den har sikkert i hin Tid ikke været saa ganske ringe. Senere afbrödes Forbindelsen med Norden og de i Vinland bosiddende Nordboer have da maattet blande sig med de indtrængende Indianere, som ved deres overlegne Mængde have overvældet dem. Det er gaaet her ligesom i Grönland, hvis scandinaviske Beboere, efterat Samfærdselen med Europa var afbrudt og i længere Tid ophört, overvældedes af Eskimoerne og blandede sig med disse. Indianerne have upaa-

[1] Jfr Rafn, Antiquitates Americanae p. 258-62, 452-53.

tvivlelig lært adskilligt af Nordboerne og saadan Belærelse skyldes vistnok en Deel af de Klipperistninger, som man forefinder i disse Egne og i en videre Kreds, da den har udbredt sig blandt de indianske Stammer. Det gjelder imidlertid her om at skjelne mellem saadanne Træk, der rimeligviis have en scandinavisk Oprindelse, og de övrige, der ikke hidröre fra Berörelse med de tidlige europæiske Nybyggere. Vi kunne ikke noksom opfordre til at være opmærksom paa saadanne Levninger fra en fjern Old og kunne nære det Haab, at ved fortsat Opmærksomhed flere og end tydeligere talende Vidnesbyrd ville opdages. Indskrifter og andre Klipperistninger, indhugne af selve Nordboer, som i det 11te og nærmestfölgende Aarhundreder besögte disse Egne, kan man vistnok allersnarest vente at finde paa Öer af en saadan Beliggenhed som Monhegan og paa fremspringende Punkter af selve Fastlandets Kyster, hvor Landgang ikke har frembudt Vanskelighed.

Til den CARAÏBISKE AFDELING af Cabinettet for americanske Oldsager modtoges fra Dr. H. S. Lund og Landfoged A. Jörgensen flere Steenkiler, som i 1857 vare fundne paa

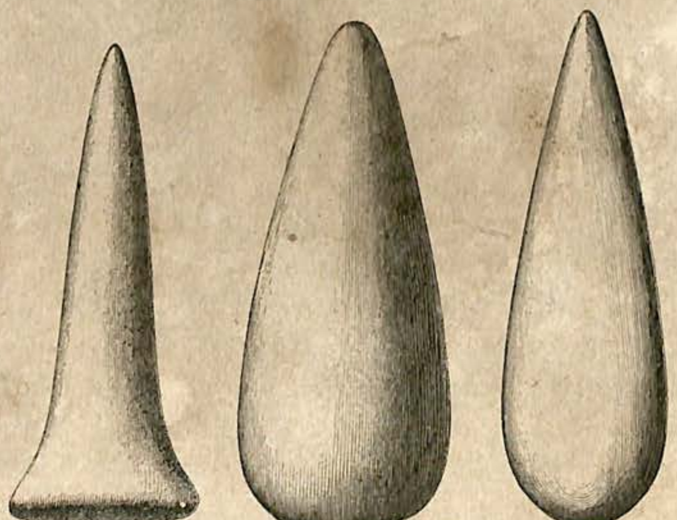

KLIPPERISTNINGER PAA ST. JAN.

Plantagerne Susannaberg, Cruccbay og Adrian paa Öen St. Jan, og senere oversendte Dr. H. S. Lund, kongelig Læge paa denne Ö, to Kiler af Grönsteen af den sædvanlige Form, den ene funden ved Abrahamsfancy, den anden ved Great Cinnamombay der paa Öen. Det sidstnævnte Sted fandtes ogsaa det særegne Steenredskab, som her er afbildet ved Siden af Kilerne; dette er 8¾" langt og forneden 3¾" bredt og har formodentlig været brugt til at knuse Korn eller Rödder.

Dr. Lund oversendte ved samme Leilighed for Selskabets historiske Archiv en orienterende Skizze og tvende Detailtegninger af nogle i Steen udskaarne Figurer[1], som vi her have gjengivet paa den foregaaende Side. Disse Klipperistninger hidröre, efter Sigende paa Öen, ogsaa fra Caraïberne. De findes paa en stor Steen ved Foden af et terrasseformet Vandfald i en afsides dyb Bjergklöft imellem de Bjerge, der begrændse mod NV den nu cultiverede Slette paa Plantagen Rifbay paa Sydsiden af St. Jan. Efter Sagnet höitideligholdt de paa de omliggende Smaaöer boende Caraïber deres Menneskeoffringer paa dette Sted — og den omgivende Naturs Vildhed, Stedets Eensomhed og ophöiede Characteer modsige ikke denne Antagelse. Enkelte af Figurerne ere nu temmelig utydelige men ved at stænke Vand paa Klippen fremtræde de i det usikkre Lys tydeligere. Bjergströmmen danner just under denne Steenmasse flere dybe Bassiner, der paa alle Sider ere omgivne af store nögne Stene, overskyggede af en tropisk Vegetations Rigdom.

Generalconsul C. Michélsen i Santa Fé de Bogotá leverede nogle Bronzefragmenter af et fladt Beslag med Spor paa Oversiden af at det har været ziirlig smykket med paaloddede fine Bronzetraade. De ere i 1857 fundne i en gammel Grav tæt ved Smaragdminerne i Muzo i Provindsen Bogotá i Ny Granada. Tillige med dem fandtes en Deel Menneskebeen og flere Smaragder, og man antager, at en Hövdingefamilie er

[1] Jfr betræffende lignende caraïbiske Klipperistninger Sir Robert Schomburgk's Meddelelser, Ant. Tidsskr. 1852-1854 p. 436.

der begravet. Disse Fragmenter vidne om at man i en fjern Fortid har i Cuñdinamarca kjendt Bronzen og forstaaet at forarbeide den ved Kunst. Et Par af Stykkerne bære Spor af at de have været i en stærk Ild, inden de nedlagdes i Graven.

Dr. og Professor P. W. Lund i Lagoa Santa i Brasilien sendte sex Steenkiler, af hvilke den ene bærer Mærke af at have været benyttet som Hammer eller Tilhuggersteen. De ere fundne i Brasilien.

Fra Hr. James Pedersen i New York modtoges til Cabinettets PERUANSKE AFDELING en værdifuld Foræring, nemlig en 26" lang massiv Stav af Bronze, der rimeligviis har været brugt som Commandostav. Den vedföiede Afbildning viser dens Udseende. Den er spids forneden og lige afskaaren foroven. Ved den överste Ende ere fire Slanger anbragte langs Siderne opefter saaledes at de lægge Hovederne ind paa Stavens Endeflade og mellem Hovederne ere indridsede to fordybede Linier korsviis. Fire Tommer fra Stavens överste Ende sidder en Knap og omkring denne ere Stregzirater, indlagte med Kobber. Dette særdeles sjeldne Stykke er fundet i en peruansk Grav ved Cusco tilligemed en lignende, paa hvis Ende en Abe var anbragt istedenfor de fire Slanger. Den bevares i Museet i Lima og Oversenderen forklarer at man kun kjender disse to Stave af saadan Art.

Lieutenant i Sö-Etaten P. H. Braëm forærede et mærkeligt Stykke, *som var fundet henved 50 Fod dybt nede i Guano Laget paa en af de smaa Chincha-Öer ved Perus Kyst, 3 Mile fra Pisco (13° 36′ syd og 76° 27′ vest)*, nemlig et 18" langt Sölvstykke af Form som en Segl,

bestaaende af en 5" lang Grebspids og et tyndt, 1" bredt, krumt Blad, plumpt udhamret og paa begge Sider malet grönt paa Midten og med röde Kanter. Det antages brugt som et Hovedsmykke i Lighed med de Fjer, der brugtes paa Incaernes Tid. At det, uagtet det er af Sölv, er malet, for at efterligne en Fjer, tyder paa den Overflödighed man da har haft af Sölv.

Don Pedro de Angelis i Paraná oversendte en lille Samling af sjeldne, tildeels unique, sydamericanske Oldsager, fundne i *huacas* eller Grave fra Incaernes Tider, hidrörende fra en gammel indiansk Colonie i Dalen Tafé ikke langt fra Byen Tucuman, Hovedstaden i Provindsen af samme Navn, der udgjör en Deel af den Argentinske Confoederation. Blandt disse: en $9\frac{1}{2}$" lang og omtrent 5" höi, meget raat udhugget Dyrefigur af Steen, der angives at forestille et Dyr, som kaldes „mataco", af tatou eller Armadillernes Familie. En lignende, men mindre, forestillende et Slags vild Kanin, der opholder sig i Hækker og kaldes „coys". Fire forskjellige Kar, tilhugne af Steen, det ene af Porphyr. To Skaale af Steen, den ene i Form af en Skildpadde, den anden som et bizart firföddet Dyr. To Brændtleers Laag, det ene kegelformet, det andet i Form af en Frö. En 17" lang flad Stang af en sort, fiin Steenart, lidet over 2" bred men kun $\frac{1}{4}$" tyk, maaskee brugt som Slagvaaben. Fire Steenöxer af Længde $6\frac{3}{4}$ til $4\frac{1}{3}$", en af dem med afrundet Bane, en anden med Bane udarbeidet som et Dyrehoved, en tredie med en flad, tilspidset Nakke; om dennes ene brede og to smalle Sider löber en Fure, der ikke er forlænget henover den anden brede Side, hvormed den altsaa synes at have været befæstet til Skaftet.

ANMELDELSE AF SELSKABET TILSENDTE SKRIFTER.

ANTIGÜEDADES PERUANAS POR MARIANO EDUARDO DE RIVERO Y JUAN DIEGO DE TSCHUDI, (Vienna 1851), PERUANSKE OLDTIDSMINDER, MEDDEELTE I UDDRAG AF CHR. JULIUS DE MEZA.

Den archæologiske Videnskabelighed skylder i det 19de Aarhundredes sidst forlöbne Decennium ikke liden Tak til Forfatterne af ANTIGÜEDADES PERUANAS, D. Mariano Eduardo de Rivero, Directeur for Nationalmuseet i Lima og D. Juan Diego de Tschudi, Doctor phil., med. et chir. i Wien, hvilke i Værkets Fortale angive Maalet for deres Undersögelser paa INCAERNES Jordbund at have været: paa selve Stederne at skaffe sig fuldstændig Kundskab om Befolkningernes Sprog, Religion, Love, Videnskaber og Skikke og navnlig at studere den ved den gamle peruanske Nations förste Stifter, Manco-Capac, grundlagte og i flere Aarhundreder under hans Efterfölgere som Konger (Keisere) og som Ypperstepræster opretholdte Lovbog, Organet for dette Riges theokratiske Regjering, hvilken, skjöndt absolut, ligefuldt bar utrættelig Omsorg ikke mindre for Gudsdyrkelsens, Moralens og den offentlige Ordens Ukrænkelighed, end for Agerdyrkningens og Industriens Fremskridt, for offentlige Bygningers Vedligeholdelse og Tilvæxt, og i Almindelighed for en uafbrudt Virksomhed af Landets Befolkning, saavel ved disse som i det Hele til Nytte for Staten.

Forfatternes utrættelige Virksomhed synes i Sandhed i dette Maals Efterstræbelse at have trodset ikke let overvindelige Vanskeligheder, saasom bestandigt fortsatte politiske Storme i de Lande, i hvilke deres Forskninger skulde foregaae, disses nær til hinanden grændsende Provindsers store Climatforskjellighed og deres ikke sjeldent saavel paa Kysterne,

som i Bjergkjederne uveisomme, urskovgroede og öde Egne; Faren endelig ved Opholdet i og Undersögelsen af disse og den fuldstændige Mangel paa kyndige Veivisere til Paaviisning af de for de eftersögte Mindesmærker interessante Pnnkter.

Værkets 10 Capitler undersöge fölgende Emner: 1, Antecolumbianske Forhold mellem begge Hemisphærer; 2, Ældste Indbyggere i Peru; 3, Betragtninger over Perus Historie för Spaniernes Ankomst; 4, Incaernes Regjering og politiske Institutioner; 5, Om Quichua-Sproget; 6, Videnskabelighed under Incaerne; 7, Incaernes Religionssystem; 8, Religionsskikke; 9, Kunsternes Tilstand hos de gamle Peruaner; 10, Oldmindesmærker. Værket, som er i Qvart, er ledsaget af et Atlas, indeholdende i 58 Plader interessante Afbildninger af pragtfulde Bygningers og Befæstningers Levninger fra Incaernes mægtige Rige, saa og af deres mange forskjellige Slags Afguder og Kunstværker, fundne i Höie og Gravsteder.

Siden 1841 arbeidede Forfatterne med forskjelligt Held og ikke uden store Bekostningsvanskeligheder paa Offentliggjörelsen af de vigtige Kjendsgjerninger, det, til Trods for hine locale Ulemper havde lykkedes dem at indsamle over Incaernes Rige fra Manco-Capacs indtil den spanske Invasions og Erobringens Tider. Alt i 1846 og 48 havde Herr Tschudi udgivet sine Bemærkninger over den peruanske Fauna.

I nærværende Værks 10 Afsnit fremstille Forfatterne nu, som Resultater af deres hidtil fuldendte archæologiske Forskninger fölgende Facta.

Att för Columbus's Ankomst til den vestlige Halvkugle maa der, mene de, have fundet Forbindelse Sted mellem denne og den östlige; og de anföre som en af de förste af dette Slags de af Secretairen i det Nordiske Oldskrift-Selskab, C. C. Rafn, i ANTIQUITATES AMERICANAE oplyste, af Islændere og Nordboer i det 10de og 11te Aarhundrede fra Grönland til Nordamericas Östkyst foretagne Opdagelses- og Erobringsreiser og Coloniestiftelser, ligesom og de af samme

Forfatter meddeelte Documenter, som indeholde Beretninger om en muligt alt i det 9de Aarh. tilbleven, af Catholiker fra Irland stiftet Colonie, Hvítramannaland, strækkende sig, ifölge Esquimoernes Traditioner, fra Chesapeak-Bugten ned forbi Carolina, og vedligeholdende jevnlig Forbindelse, saavel med Irlændere som med Islændere.

En anden, om endog som Kjendsgjerning mindre verificeret, saa dog ved en neppe forkastelig Hypothese sandsynliggjort Befolkningsmaade af det sydlige America, nemlig ved de af den assyriske Konge Salmanassar til Samaria som Fanger bortförte $9\frac{1}{2}$ Stammer af det gamle Israel, stötte Forfatterne fornemmelig paa de af spanske geistlige Autorer forefundne mangehaande Overeensstemmelser mellem de sydamericanske Befolkningers og de gamle Hebræeres Religionsskikke[1]. Kun i Veiene, eller, om man vil *Omveiene*, paa hvilke hine Israeliters Emigrationer förte dem til forskjellige Egne af America afvige disse Forfattere betydeligt[2].

[1] Saaledes offrede de de förste Frugter af Aaret; helligholdt Nymaanens Indvielse og Forsoningens Fest i Slutningen af September Maaned; deres Inddeling af de 4 Aarstider svarede til de jödiske Fester. Ligesom hos Israeliterne, gjæster ikke blot Broderen sin afdöde Broders Enke, men anseer hende som legitim Hustru. Ogsaa en vis Omskjæring fandt Sted i enkelte Egne af Sydamerica; Renselsesfesten, Badets Brug, Indsmörelse med Björnefedt, Fasten og Maaden at bede paa stemmede hos Indianerne med Israeliternes Skikke, ligesom Afholdelsen fra Nydelse af Dyrenes Blod og fra skjællöse Fisk, Betragtningen af visse firföddede Dyr som urene, o. s. v. [2] Ifölge Garcilasso de la Vega, hvis historiske Vidnesbyrd gjöres, foruden ved deres egne overdrevne Charakter, i höi Grad mistænkelige ved hans nære Slægtskab med en af de sidste Incaer, gaaer det peruanske Keiserdömme (fra den förste Inca's, Manco Capac's, indtil den 14de og sidstes, Atahuallpa's) gjennem et Tidsrum af over 500 Aar, nemlig fra 1021 til 1533, da Gonzalo Pizarro fuldendte Spaniernes Erobring af dette Rige, idet han lod Atahuallpa — den samme, der sagde til Spanierne: „Selve Fuglene i Himlen ville standse deres Flugt, hvis jeg befaler dem det" — henrette paa offentligt Torv i Cajamarca (eller Caxamarquilla). Ogsaa Spanieren Licenciat Fernando Mon-

Af Herr Tschudi's ved en stor Mængde af de ældste Peruaners Hjerneskaller anstillede nöiagtige Undersögelser fremgaaer, at tre forskjellige Urracer (Chinchas, Aymaraes og Huancas) beboede Landet för Grundlæggelsen af Incaernes Rige, og at disse endnu for en Deel have vedligeholdt sig ublandede i Landets forskjellige Regioner. Ifölge Prescotts Forsikkring tyder det phrenologisk-charakteristiske ved de incaiske Hjerneskaller, sammenlignede med Urbeboernes, hen paa en bestemt intellectuel Overlegenhed af de förstes, der forklarer det peruanske Monarchies i politisk, social og civilisatorisk Henseende store Overlegenhed over de andre sydamericanske Stater.

De ældste Peruanere vare Soltilbedere. De ansaae nemlig Solen som deres Riges Skytsgud og troede, at den havde sendt sine Sönner, hvis Descendenter deres Incaer eller Keisere vare, ned paa Jorden, for at omvende og oplyse dem. Det var selve denne Lære, som Incaernes förste Herskerpar, Manco Capac og Mama Ocllo, havde udviklet og udbredt, og paa hvilke de grundlagde og befæstede deres paa een Gang religiöse, politiske og lovgivende Magt, hvilken de dernæst benyttede til en nöiere

tesino, födt i Osuna, der (rigtignok först et Seculum efter Erobringen) reiste 15 Aar omkring i Peru, har skrevet dets Historie under Titel af „Memorias de la historia antigua del Perú", hvori han hidleder Peru's förste Befolkning fra Indvandrede fra Armenien og begynder sin Fortegnelse paa Monarker (hvis Tal han bringer op til 101, istedenfor Garcilassos 14) med Pirhua-Manco, der skulde have anlagt den ældste peruanske Stad, Cusco. Men, skjöndt Forfatterne, hvad Incaernes sidste Tider angaaer, tillægge Montesinos Referat större Autenticitet end Garcilassos, maa man sandsynligviis indrömme deres Paastand, at hans vidtlöftige, vistnok forvirrede Chronologie, Mængden af Modsigelser, i hvilke han geraader for at gjennemföre sit Yndlingssystem, der gaaer ud paa at gjöre Peru til Ofirs Land, hvorfra Salomon hentede saa mange Skatte, og til en fra Armenien befolket og underholdt Colonie, gjöre, at hans hele Værk kun med megen Varsomhed og Reservation tör benyttes som historisk Kilde.

social Forening mellem Perus forskjellige Stammer, idet de paa den til indre Ordens og ydre Forsvarsevnes Opnaaelse meest hensigtsvarende Maade udviklede disses Ideer og Dannelse, medens de beskyttede og til en ikke almindelig Grad fremmede deres Agerdyrkning, Industrie og Kunst.

Incaernes Regjering var et autokratisk Theokratie. De vare ikke blot uindskrænkede Selvherskere og Hærens Feltherrer, men tillige ypperste Præster og Oracler; og foruden alle disse Adkomster til ubetinget Lydighed og Ærbödighed, nöde de endnu ved deres foregivne Slægtskab med Solen, Peruanernes höieste Guddom, guddommelig Dyrkelse. Rigets Magnater erholdt kun barfodede Audients hos Monarken, og Folket maatte, blot ved at nærme sig den Gade, hvori det keiserlige Pallads laae, aftage saavel Fod- som Hovedbedækning. Den 12te Inca, Huayna-Capac, der regjerede i et halvt Seculum og döde 7 Aar för Spaniernes Ankomst, synes at have været den berömmeligste af Incaerne, og hvis veludarbeidede Biographie rimeligviis vilde kaste klarere Lys over de gamle Peruaneres Historie, end alt, hvad derom hidtil er skrevet og trykt. Under ham naaede Riget den störste Anseelse og en Udstrækning af 40 Eqvatorialgrader (600 geogr. Miil fra S. til N.) nemlig fra Fl. Andasmayo N. for Quito til Fl. Maile i Chile. Hele Riget hed Tahuantisugu (de 4 Verdensdele), fordi det var deelt i 4 af Vicekonger regjerede Dele, hvortil gik lige saa mange Veie fra Cusco, Keiserdömmets Hovedstad og Centrum, hvorfra den hele administrative Bestyrelse udgik gjennem et uendeligt Hierarchie af over- og underafdeelte Bestyrelser paa en for Herskeren beqvem, skjöndt kun ved en Million Embedsmænd udförlig Maade.

Til Trods for deres uindskrænkede Magt og den grændselöse Ærbödighed denne indgjöd deres Undersaatter, skulle Incaerne alligevel efter Garcilassos Forsikkring have viist disse faderlig Omsorg, reisende selv gjennem Provindserne, for at höre deres Besværinger og hjælpe Enhver til sin Ret, erkyndigende sig om de lavere Stænders private Forhold, for at

afhjælpe deres Trang og skaffe saavidt muligt alle lige Andeel i et vist anstændigt Velvære.

Incaerne havde ved Siden af et ubestemt Antal Concubiner kun een lovlig Kone (Coya), der valgtes mellem deres Söstre; hvilket ikke ansaaes for Blodskam, men som nödvendig Betingelse for deres formeentlig guddommelige Races og Dyrkelses Vedligeholdelse for Dynastiet, der udelukkede hver Blanding med sædvanlige Dödeliges Slægter.

De Fornemste ved Hoffet opdroges ved Lærde og indviedes til Ridderlighed ved lignende Ceremonier som de i Europas Middelalder gængse.

Al dyrkelig Jord var deelt i 3 lige Dele, af hvilke den ene tilhörte *Solen*, den anden *Incaen* og den tredie *Folket*. Ved Dyrkningen vare Undersaatterne sig tidt gjensidigen behjælpelige, ligesom og Regjeringen igjen fra sin Side i mange Tilfælde raadede Bod paa deres manglende Kræfter.

Skatterne eller Afgifterne bestode i enhver Professions eller Stands Ydelse af det Slags Arbeid, som denne medförte til Statens og Religionsdyrkelsen, samt til offentlige Monumenters, Bygningers og Constructioners Vedligeholdelse.

Lovene, der hurtigt og strængt straffede enhver Forgaaelse, vare korte og simple, sigtende fornemmelig til stadig Vedligeholdelse af Flid, Orden, Sædelighed og indbyrdes Behjælpelighed.

Til hver nyerobret Provinds sendtes tilligemed Sprogmestere, der skulde undervise Indbyggerne (især disses Börn) i det peruanske Idiom (Quichua), et omtrent med dem lige Antal Colonister af ældre og tro Undersaatter. Deres Cacik (Overhoved) kaldtes med Familie til Cusco, hvor han overvældedes med Gaver og Hædersbeviisninger, og hans Börn nöde den omhyggeligste Opdragelse. Ved disse og lignende Midler lykkedes det Incaerne politisk at forene til en compact og homogen Statsmasse saa mange forskjellige Folk, der i en Række af Aarhundreder udgjorde et af Verdens mindeværdigste Statslegemer.

QUICHUA-SPROGET.

Alene i Sydamerica — fra Panamá til Cap Horn — skal tales over 300, og i Nordamerica *omtrent det dobbelte Antal* af forskjellige Idiomer, blandt hvilke Forfatterne fremhæve Mejico's og Perus som de meest dyrkede og som saadanne, der ved Rigdom, Kraft og Korthed langt overgaae de fuldkomneste i Europa. Da Americanerne imidlertid förend Europæernes Ankomst ikke eiede egentlige Bogstavalphabeter, indskrænkede sig *Mexicanernes* for störste Delen af fanatiske Spaniere (fornemmelig af de dem ledsagende Dominicanere) ödelagde og saaledes tabte litteraire Monumenter til hieroglyphiske Tegn, malede paa Papiir, eller indgraverede i Steen (ikke langt fra Huari fandt Herr Tschudi en saadan paa Værkets p. 102 afbildet Steen), og *Peruanernes* (der

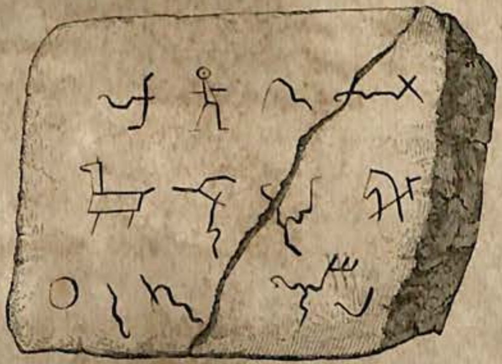

dog rimeligviis ogsaa för Incaernes Tid brugte Hieroglypher)[1] i forskjelligfarvede og paa forskjellige Maader slyngede, fra en fælles tykkere Uldsnor nedhængende tyndere Uldsnore med Knuder i forskjellige Afstande fra Stamtraaden — et Slags Skriftart, kaldet *Quippu*, indfört af Incaerne, af lignende Sort som Asiaters og Chineseres, og af hvilke Forfatterne

[1] See de paa det lithogr. Atlas Pl. XLIII aftegnede, fundne i Arequipa.

p. 104 give et Specimen, opgravet paa Hedningernes Kirkegaard i *Pachacamac*. Enkelte Indianere hemmeligholde endnu deres Dechiffrering.

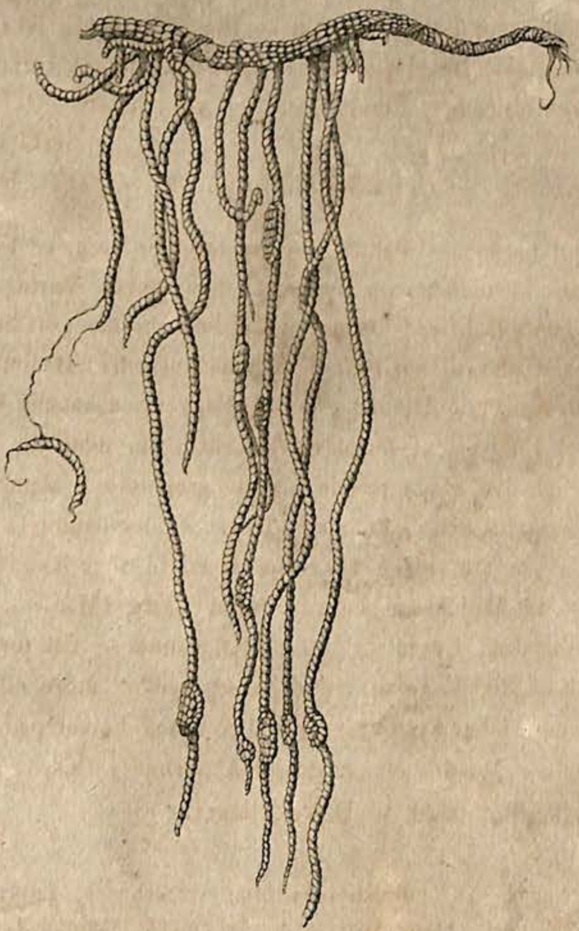

Af Ordböger og Grammatiker, udkomne over Quichua-Idiomet mellem 1568 og 1754, citeres 16 forskjellige Værker, alle, som det synes, af spanske Forfattere. Peruanernes Digtekunst, saavel den dramatiske som lyriske, skal have naaet en vis Fuldkommenhed og Elegance. Deres elegiske Vers (haravis), hvis sædvanlige Stof er ulykkelig Kjærlighed, indeholde en sjelden Ild og Heftighed. De vare alle bestemte

til at *synges*, og Musiken til dem er, som det synes, altid componeret af selve Digteren. Forfatterne give p. 135 til 138 tre Specimina af Musiker til baravi's, hvilke ikke savne en vis Originalitet, skjöndt deres melodiske Charakter eller Ynde, især som Udtryk af elegiske Digtes Indhold, ikke just er af de meest fattelige eller paaskjönnelige for et europæisk Musiköres æsthetiske Fordringer.

VIDENSKABELIG CULTUR.

Den peruanske Politik, der frygtede for at gjöre Undersaatterne hovmodige og fradrage dem deres Nærings- og Skatteydelses Dont ved for megen Lærdom, havde ogsaa henviist disse hver især til sin Faders og sine Forfædres Haandtering. En anden mægtig Hindring for al Slags videnskabelig Udvikling laae i Savnet af Bogstavskrift, eller, om man vil, i Utilstrækkeligheden af de tvende nævnte graphiske Systemer, der skulde erstatte den. Et Slags höiere Underviisning[1] ydedes derfor ogsaa kun *selve Incaerne* af en til slige Kundskabers Erhverv og Meddelelse henviist egen Caste (Mautas). Kun de chevalereske Legemsövelser og Krigskunst — det fornemste Vehikel til Rigets Territorialudvidelse, hvilken mere eftertragtedes end Folkeoplysning — lærtes ogsaa Folket paa en vis systematisk Maade paa et Slags Akademie i Cusco, hvorfra Befalingsmænd udgik til Hærafdelingerne.

[1] Navnlig i Naturhistoriens Mindeværdigheder, Lovkyndighed, Regjeringskunst, Stjernekyndighed, Arithmetik, Quippu-Tegningens Udtydning og deelviis Religionens Mysterier og Lægekunsten, af hvilken dog chirurgiske Operationer vare aldeles ukjendte, saa at alle Saar og Contusioner forsögtes helbredede ved Balsamer og Urter. I Medicinen vare nogle faa Arcaner Eiendom for Mautas-Casten og bleve kun Incaerne til Deel, medens Folket maatte raadspörge sig hos Urtekjendere og kloge Koner. Til höiere astronomiske Forskning manglede dem al mathematisk Forkundskab. Deri vare de mexicanske Præster dem overlegne.

KUNSTER.

De tidligere Forfattere have meget stridt om, i hvorvidt Levningerne af det antique Perus Kunstfrembringelser, hvilke især fremstille sig beundringsværdige i de forefundne storartede Rester af Bygningskunst, alene skyldes en af den förste Inca medbragt og af hans Efterfölgere vedblivende udviklet Kunstsands, eller om en Deel af den tör ansees for at skyldes den tidligere og oprindelige Befolkning. Nærværende Værks Forfattere synes at komme til det Resultat, at de i Departementet Cusco forefundne skyldes Incaerne, hvorimod Ruinerne kaldet *del gran Chimu* i Departementet *Libertad*, Ruinerne i *Huanuco el viejo* og de af Templet i *Pachacamac*, de paa Öerne i *Titicaca*-Söen og den ærværdige Pyramide, saa og Steencolosserne og Billedstötterne i *Tiahuanacu* paa *Chaquito*-Söens sydlige Bred, alle maae ansees for at være fra en Old, i hvilken Mejico's og Peru's Kunster vare videre fremme end det nordlige Europas. Forfatterne dadle derfor bittert Garcilasso for at have beskrevet Perus Indvaanere för Incaernes Ankomst ikke stort anderledes end levende i en halv dyrisk Tilstand, medens han paa samme Tid extasierer sig over de beundringsværdige architektoniske Værker, paa hvilke Incaerne stödte under deres Erobringer.

Ved Beskuelsen af disse Ruiner paatrænger sig Bemærkningen om den ringe Grad af Fuldkommenhed, hvortil Bearbeidelsen af alt Træværk var kommet hos hine Folk, et Beviis for deres Ubekjendtskab med Jernredskaber (Saug og Öxe), ene istand til at gjennemtrænge Træets seige Fibrer, medens de med saa meget Held, skjöndt formodentlig altid kun under Udviisning af næsten ubegribelig Taalmodighed tildannede de haardeste Steenarter. Kalk og Steen maatte saaledes i deres Bygninger böde paa Tömmer, der alene i en saare ufuldkommen Tildannelse anvendtes i Tagværket, medens Skind, Lærreder, eller endog undertiden de kostbareste Metaller, anvendtes til Dörre, og Steen og Metal til Möbler. Deres fleste til os komne Idoler ere ogsaa af Steen eller

Metal; kun faa af Træ, og da stedse af plump og klodset Tildannelse. Let tildannelige Gjenstande, som Landser, Spyd, Sværd og Köller, forfærdigedes alligevel, nemlig ved Steeninstrumenter, af et Slags meget haardt og elastisk Palmetræ (chonta). (Kobberinstrumenter vilde ei have kunnet bide paa det.)

Desto bedre forstode Peruanerne at finde og bearbeide alle ædle og andre Metaller, med Undtagelse af Jernet, skjöndt dette forefindes i stor Mængde. De kjendte ei blot det rene Sölv, men ogsaa det chemiske. Ifölge Forf. Mening vare de Miner, Spanierne ved og efter deres Erobring havde fundet alene af Guld, for intet at regne imod de af de Indfödte exploiterede, dem de antage for saa rige og mangfoldige, at de ei ansee det for umuligt, at deres Opdagelse en Dag turde bringe Californiens Rigdomme i Forglemmelse. Alene i 25 Aar af det 16de Aarhundredes sidste Halvdeel hjemsendte Spanierne til Moderlandet over 400,000,000 Ducater i Guld og Sölv, af hvilke de $\frac{9}{10}$ tör formodes at være Bytte, gjort ved Erobringen; ikke at tale om, hvad Indvaanerne begravede og kastede i Vandet, for at unddrage det Erobrernes Begjerlighed; navnlig den efter Forsikkring 350 Alen lange, et godt Haandled tykke Guldkjæde[1], der kastedes i Söen Urcos, og Belæsningen af Guldstöv og kostbare Guldkar paa 1100 Lamaer, med hvilke den ulykkelige sidste Inca, Atahuallpa, vilde kjöbe sin Frihed, men hvilke hans Landsmænd, da de hörte om deres tilbedte Monarks sörgelige Skjæbne, begravede i Puna, i Dalen Janja, eller efter Andres Formening i en Höi nær ved Landsbyen Junin (eller Reyes).

Juveleer- og Guldsmedarbeid var kommet til en saa höi Grad af Fuldkommenhed, at det kun fattedes, at de plastiske Kunster havde naaet en lignende Grad, for at Peruanernes

[1] (Huasca) forfærdiget til Æresminde om sin ældste Söns, Inti-Cusi-Huallpa-Huascar's Födsel under Incaen Huayna-Capac.

Kunstproducter vilde have kunnet kappes med Alderdommens meest dannede Nationers. Erobrernes Plyndresyge og Indbyggernes Had til dem have forenet sig om at forstyrre og usynliggjöre de fleste af dem. Den Masse Guld, Sölv og ædle Stene, der ifölge Historieskrivernes Beretninger skulle have været anvendte, ikke blot paa Bygninger, Bade og Springvande, men ogsaa i deres kunstige Haver til Planters, Dyrs, Blomsters, Fugles og andre Gjenstandes Fremstilling, grændser til det fabelagtige. Selve Francisco Pizarro beretter fra Janja under 5te Juli 1534, at han, foruden Guldstænger og Vaser, havde forefundet 4 Lamaer og 10 Qvindestatuer alt i *naturlig Störrelse*, og af det *fineste Guld.*

Uden Væverstole eller andre Midler end blot Haandbevægelse forstode de at tilvirke de fineste Uld- og Bomuldsvæv [1], smykke dem med de smagfuldeste Blomstertegninger, hvis mesterlige vegetabilske Farveblandinger trodse Aarhundreder, eller endog undertiden pryde dem med Guld- og Sölvblomster, Perlemor og Fjerfryndser.

De kjendte ei Garvning ved Bark. De tilberedte Lama- og Huaca-Skindene i Kar eller Gruber med fed Jord og Urin, hvorpaa de bankedes. Deres meste Anvendelse var til Skotöi (Sandaler) og, som anfört, til Dörre.

Da Fabricater af Jord- og Leerarter (med alle Slags Dyr- og Menneskefigurer), eller Kar til Afgudsbilleder ikke opvakte Erobrernes Rovlyst, har man forholdsviis frelst flere af disse plastiske Frembringelser, end af dem af andre Materialier, idet de sandsynligviis ere opbevarede, enten for deres Nytte eller som Curiositet. De ved dem til Efterligning som Ornamenter forsögte Dyr- og Menneskebilleder frembyde næsten alle et meer eller mindre caricaturagtigt,

[1] Fire vare deres kameelartede, uldydende Dyr: to Huusdyr, Lamaen og Alpaken, to vilde, Huanaken og Vigognen. Det sidste af hver Art gav den fineste Uld. Vigogne-Ulden spandtes og vævedes udelukkende af de til Solens Tempel indviede Möer og af Prindsesserne (las pallas).

undertiden til det Ubegribelige grændsende Misforhold af Legemsproportioner. Ved Menneskefigurerne er Hovedet i og for sig selv disproportioneret, især Ören og Næse (Öinene sees ikke sjeldent *forfra* i et Ansigt, fremstillet *i Profil*) saa at disse Dele udgjöre et uhyre Omfang imod Krop, Arme og Been, hvis Afbildning afgive et neppe gjenkjendeligt Appendix dertil. Den hele antique peruanske Pottemagerkunst har iövrigt fornemmelig udtömt sig i deres Tildannelse af Huusguder (Huacas og Conopas) og alle saadanne hellige Kar, der nedsattes i Gravhvælvinger, navnlig de, hvori en Offerdrik af Mais (Chicha) fyldtes paa Festdage.

Kjökkenkar og andre Huusredskaber ere aldeles simple og uden al virkelig eller efterstræbt Kunst, skjöndt tidt af en meget fiin Leermasse. Mange af dem bruges endnu fortrinsviis for nye Leerkar. De ere vandtætte. Mange af Offervaserne havde en Contraaabning, hvorigjennem Luften ved Indhældning af hvilketsomhelst Fluidum ad den rette Aabning uddreves ikke sjeldent med en Lyd, der efterlignede et eller andet Dyrs Skrig, navnlig af det, hvis Form fandtes afbildet paa Vasen.

Iövrigt gjælder med Hensyn til Ornamenterne i Almindelighed den Bemærkning, at kun de (navnlig i Architekturen anvendte) Tegninger ere correcte og skjönne, som bestaae af *rette Linier*. De *krumliniede Afbildninger* (Menneskers og Dyrs) have meget ringe Værd.

Storheden og Skjönheden af de Mindesmærker af peruansk Bygningskunst og af dennes Hjælper, Steenhugger- og Steenskjærerkunsten, navnlig de i Palladserne forefundne Billedstötter, Tazzer, Vaser, Gravringe af de fineste Stene og haardeste Metaller, tiltager i Beundringsværdighed ved Tanken om Peruanernes efterviste Mangel paa Jern- og Staalredskaber, hvorved de uden Tvivl ved alle disse Ornamenters sidste Tildannelse fandt sig henviste til en Tid og Taalmodighed i höi Grad slugende Slibning og Frottering af Steen mod Steen,

eller muligt stundom til Polering med visse Græsarter, eller med Steenstöv.

Paa Mangelen af mechaniske Hjælpe- og Lettelsesmidler ved Flytningen af saa store Masser Steen, som dem, der findes i deres Befæstninger, navnlig den ved Indgangen til Ollantaytambo mod Cusco-Siden, var det Menneskemassen, der supplerede.

I Cusco's Befæstning, der iövrigt er af Muurværk[1], findes enkelte meget store Steen[2].

De almindelige private Huse vare smaae og byggede heelt af Steen, eller af lufttörret Leer, i hvis Masse vare blandede hakkede Græs- eller Straaarter eller af Rör. De vare simple og havde faa Vinduer og adskilte Værelser, ledende til fælles Gaard eller Gade, hver med egen Dör, hvilken med faa Undtagelser tillige var Vindue. De offentlige eller keiserlige Herberger (tambos), byggede ved Landeveiene paa en Dagmarches Afstand, af utilhugne Steen og vindtörre Leersteen, vare ganske simple Rectangler af betydeligt Omfang og med et Vagttaarn i Midten, indrettede med store Rum til Soldater og mindre til Incaerne og deres Fölge. De offentlige Forlystelseshuse, hvori Fester holdtes og Lege foretoges i Regnveir, udmærkede sig ogsaa kun ved deres Omfang. Snarere vare Badene (Armanahuasi) udrustede med en vis ydre og indre Elegance[3]. Hvert Springvand (Puquio) var prydet med en eller anden Dyrefigur af Marmor, Basalt eller endog Guld eller Sölv, hvis Mund udsendte Vandstraalen *opad* eller *fremad* med Nedfald i Guld- eller Sölvkar eller i Beholdninger af hugne Steen. I mange Bade fandtes Paaklædningsværelser prydede med Figurer.

[1] Peruanerne kjendte og anvendte nemlig forskjellige Bindemidler. [2] Padre Acosta maalte i Tianguanaco en Steen paa 38 Fods Længde og 18 Fods Bredde og omtrent 6 Fods Tykkelse. [3] Det mineralske Bad i Huama nævnes som et af de smukkeste.

Af de kongelige (keiserlige) Slotte, *Inca-Huasi*, af hvilke de fleste af dem i det nordlige Peru opförtes mod Slutningen af det 15de og i Begyndelsen af det 16de Aarhundrede, paa Inca Huayna-Capac's Befaling, eiede Peru i Incaernes Tid flere hundrede, adspredte i de fjerneste Egne og navnlig paa Hovedveiene mellem Cusco og Quito, mange af dem pragtfulde, af Marmor eller andre smukke polerede Steenarter; andre simple, skjöndt omfangsrige, som Herbergerne. Det Indre var sædvanlig deelt i enkelte meget store Sale og en Mængde smaa Værelser, der undertiden vare forbundne, men af hvilke for det meste kun hvert især ledede til en fælles indre Gaard. De indre Mure havde tidt architektoniske Prydelser, som Planters og Dyrs Figurer, indlagte i Marmor, og som syntes at slynge sig i eller krybe op og ned ad dem; Nicher med Guld- og Sölvfigurer af Mennesker eller Dyr og hyldeformede Smaaborde. I ikke faa vare Væggene, ja endog i nogle ogsaa Gulvet, belagte med Guld- og Sölvplader; — en af de fornemste Aarsager til disse Bygningers Ödelæggelse ved Spaniernes Ankomst — i andre vare Gulvene belagte med Marmor eller Mosaikarbeid.

Solens Jomfruers Klostre (*Pasna Huasi*) vare en Snees i Riget fordeelte store herbergartige Bygninger, omgivne af höie Mure, og af hvilke nogle indeholdt, Tjenestetyendet medregnet, indtil 1000 Personer.

Templerne, de pragtfuldeste af alle offentlige Bygninger, indeholdt ogsaa de fortrinligste Pröver paa peruansk Bygningskunst; og dette gjælder navnlig de den höieste Guddom, Solen, indviede Templer, deelte i tre Classer: *De af förste Orden*, der, foruden en Mængde smaa til Præster og Betjente bestemte Værelser, indeholdt syv Afdelinger. Den störste og rigest udstyrede fandtes i Midten af Bygningen og var helliget Solen (*Inti*); den anden var indviet til Dyrkelse af Maanen (*Mama Quilla*), den tredie til Stjernerne (*Coyllur*), den fjerde til Straalen (*Illapa*), den femte til Regnbuen (*Okuichi*), den sjette til Ypperstepræstens (*Huillac Umu*) og

de övrige Præsters Forsamling og den syvende, et eneste meget stort Værelse, til de Personer, der ugentlig besörgede Templets Tjeneste. I Atlassets 51de Kobberplade vise Forfatterne en smuk Levning af Solens Tempel i Cusco (der, hvor nu et Dominicanerkloster staaer). I dette Tempel skal Solens Billede have været anbragt i Skikkelse af et menneskeligt Ansigt af en svær Guldplade, omringet af Straaler, rigt indlagt med Smaragder og andre kostbare Stene, omgivet til begge Sider af Incaernes paa Throner siddende balsamerede Levninger, medens, i den anden Afdeling Maanens Billede fandtes af Sölv, forestillende en Qvindes Ansigt.

BEFÆSTNINGER.

Det peruanske Rige var lige indtil den nordligste Deel af Quito opfyldt med en næsten utallig Mængde Befæstninger, hvis Terrainbeliggenhed, saavelsom hele Anlægsmaade og Indretning i Forhold til de Vaaben, med hvilke de kunde angribes, ansees for mesterlig; navnlig Cusco's, den störste af alle, begyndt mod Enden af det 14de eller Begyndelsen af det 15de Aarhundrede af Inca Pachacutec, eller af hans Sön Yupanqui, beskrive Forfatterne som et architektonisk Underværk. Opfört paa en steil Höide Nord for Cusco (Sacsahuaman), havde den mod denne Stad kun een temmelig höi, 1000 Alen lang Muur, men mod dens nordlige mere jævnt aflöbende Skraaning tre Rader i omtrent 30 Fods Afstand opförte Mure med fremspringende Vinkler og Halvmaaner og der forbandt sig med den sydlige Muur, construerede uden synlig Kalk med mangesidede, vinklede, tæt i hinanden sluttende Steen (cyklopisk), nogle, især i den yderste Muur af uhyre Störrelse og indtil 50 Fods Længde, 22 Fods Brede og 16 Fods Tykkelse. Det Hele dannede et Oblongum, i hvis Midte fandtes tre mindre Forter; eet cylindrisk i Midten, pragtfuldt indrettet, som de kongelige Slotte, til under en Beleiring at modtage Incaens Familie og Skattene fra Slottene og fra Solens Tempel, og to ydre fiirkantede

med mange Værelser til Garnisonen; alle tre sammenhængende indbyrdes og med Incaens Slot og Solens Tempel i Cusco med en til let Retraite for denne og vanskelig Forfölgelse fra Fjendens Side indrettet underjordisk Gang[1].

Ogsaa Peruanernes VANDBYGNINGSKUNST var höist mærkværdig, navnlig Vandledningerne, saavel de aabne (*acequia quichua*) som de underjordiske (*Pinchas* eller *Huircas*). Af forbavsende Udstrækning og trodsende i deres Löb alle Naturhindringer, frugtbargjorde de de törre Jordstrækninger, der siden hine Kunstværkers vandalske Ödelæggelse af Spanierne — i den, som det hedder, ikke ugrundede Formodning ogsaa i *deres* Indre at finde det overalt saa overflödigt anbragte Guld, nemlig paa enkelte Steder af dem, *som Render* — igjen ere forblevne aldeles öde. I Dalen Nasca findes de störste Levninger af overjordiske Vandledninger (sp. acequias), hvilke den endnu skylder sin Frugtbarhed og sin Beqvemhed til Vinens Dyrkelse. Ogsaa i Nærheden af Cajamarca findes en saadan Ledning indhugget i Klipper, saa og i Sletten, der förer til Pasco.

Forfatterne ende Capitlet om Kunsternes Tilstand hos Peruanerne med en bitter Dadel, udtalt mod Guillaume Thomas Raynal, der i sit 1783 udgivne Værk „Histoire philosophique et politique des établissements et du commerce des Européens dans les deux Indes", yttrer sin Vantro med Hensyn til den hele peruanske Kunsttilstand og til Perus Kunst-Mindesmærker, henvisende dem alle, ligesom senere den engelske Historieskriver Robertson, til Fablernes Dominium; en Skepticisme, sige de, der med Nullitetens Hovmod offrer historisk Sandhed, fuldt oplyst ved de tilstedeværende Monumenter, for Fordom og Partiaand.

[1] Historien beretter hiin peruanske Anförers sjeldne Heroisme og Aandsnærværelse, der paa Hernan Pizarros Tid, med Kölle i Haand og sjelden Udholdenhed og Bevægelighed overalt opmuntrede sine Landsmænd til Striden, indtil han tilsidst, for ei at falde i Fjendernes Hænder, styrtede sig ned af Murene.

RELIGIONSSYSTEM.

Skildringen af Peruanernes Religionssystem indlede Forfatterne med Descartes's Ord: „Giv mig en Idee om et Folks Gud, saa vil jeg sige dig, hvad det er værd." Intet andet historisk Monument, mene de nemlig, taler höiere om dette undergaaede Folks Aandsbeskaffenhed, Tilböieligheder og Dannelsesgrad, end netop dets Gudsdyrkelse, poetisk og pragtfuld, udspringende af sammenpassede Dogmer og Legender, der forenedes eller parredes med Naturen, indviede Agerdyrkningen, og tillige dannede Grundlaget for Statskunst og Politik og selve Betingelsen for Incadynastiets theokratiske Regjering.

Hvorledes det end hænger sammen med en sandsynlig Sammensmeltning eller Indpodning af Incaernes *nyindförte med* eller *paa* en *tidligere Folkereligion*, den de fandt det farligt, eller dog mindre tilraadeligt at *udrydde*, end at nuancere den ved *deres egen*, hvilken de ogsaa paa denne Maade bedst skaffede Indpas, saa bör det antages for constateret, at den af Incaerne indförte Soldyrkelse *tilföiedes* en oprindelig og tidligere Gudsdyrkelse ved en af hine ved nye Folkefærds Indströmning frembragte pludselige Forvandlinger eller Omformninger af Folketroen, paa hvilke Asiens Annaler levere mere end et Exempel. Ifölge nogle med Spanierne ved disses förste Invasion fölgende Historieskriveres af Folketraditioner opsamlede Data synes det at turde formodes, at den oprindelige peruanske Gudsdyrkelse, ihvor indblandet den end kan have været med barnagtig Overtro, grundede sig paa Troen om et usynligt, almægtigt höieste Væsen (*Con*), der havde gjort Menneskeslægten lykkelig. Da denne vanslægtede og forsömte at tilbede og dyrke Con, straffede denne Guddom Jorden med Ufrugtbarhed, ja, forvandlede endog Menneskene til sorte Katte og andre hæslige Dyr, indtil *Pachacamac*, Con's Sön, gjenoprettede Orden og Sædelighed blandt Folket, der nu opreiste ham et prægtigt Tempel ved Havets

Bred og tilbad ham med alle ydre Tegn paa dyb Ærbödighed. De umaadelige Levninger af Pachacamac sees endnu ved Landsbyen Lurin syd for Lima. Pillegrimsreiser foretoges dertil fra de fjerneste Egne.

Hvorledes dette System af Fader og Sön, hvis nærmere Indhold unegteligt med faa Afvigelser har meget tilfælles med Moses's Fortælling om Skabelsen, Menneskenes förste Lyksalighedstilstand, Syndefaldet og Syndfloden, senere kan have udartet eller udviklet sig til et polytheistisk, lader sig vanskeligt bestemme, skjöndt enkelte Elementer i Incaernes blandede Cultur henpege temmelig tydeligt derpaa. Hvad der under denne Tvivl fortjener Opmærksomhed, er i ethvert Tilfælde den List og Klogskab, hvormed den förste Inca vidste at indpode sin nye Lære paa den ved hans Ankomst herskende Folkereligion, ved strax at erklære Solen for den höieste Guddom, Con og Pachacamac for dennes Sönner, og sig selv (Manco Capac) for disses Broder, altsaa ogsaa for Solens Sön; forsikkrende derhos, at hans almægtige Fader havde tilladt ham at *incarnere* sig, og at nedstige paa Jorden, for at undervise Menneskene i Kunster og Videnskaber og i den höieste Guddoms Villie. I Solens prægtige Tempel var Folket alt længe vant til, ærefrygtsfuldt at offre deres Kostbareste og Bedste. Denne Hyldest gik nu uden nogen synlig forstyrrende Forandring i deres tilvante Skikke over paa Incaen, der ved sine övrige administrative Indretninger endog gav deres Cultus en mere anskuelig, deres Evner og Smag bedre tilpasset Charakter. Saaledes befæstedes og udbredtes hans Lære hastigt i Rigets Centralstater og siden videre i de nyerobrede.

Man har deelt de peruanske Guddomme i *cosmiske* (enten *astrale* eller *jordiske*), *historiske*, *Provindsernes*, og *Huus-* eller *Familieguder* (lares, penates). Til Astralguderne henhörte: Solen (*Inti*) og dennes Kone, Maanen (*Mama quilla*), Planeten Venus og nogle Constellationer. For Solen, den överste, skjæbnebestemmende og beskyttende Gud-

dom, den kongelige Families Ophav, fandtes næsten i alle Stæder og Byer pragtfulde Templer; det meest straalende dog i Cusco. Ypperstepræsten (sp. el sumo sacerdote; quichua Huillca-Uma) af kongelig Familie, böd vel over alle Templer, men opholdt sig i Cusco og drog ved den sædvanlige Guds- og Offertjeneste i Incaens Overværelse Vartegn (Augurier) af Fuglenes Flugt og Dyrenes Indvolde. Ved overordentlige Fester overtog Incaen, indviet i alle Religionsmysterier, selv dette Hverv.

Solens Præstinder (Jomfruer), anseete som Guddommens Hustruer, levede i *Klostere* i fuldkommen Afsondring fra Verden, skjöndt iövrigt med samme Pragt som Incaen. Ogsaa af disse Bygninger var det i Cusco (Aclla Huasi, d. e. de Udvalgtes Huus) det ypperste og indeholdt mere end 1000, alle udvalgt skjönne Jomfruer, der under Ledelse af Matroner (*mamacunas*), og graanende inden Klostrets Mure, spandt og vævede de fineste Vigogneulds Stoffer til Incaen. Kun Dronningen og hendes Börn kunde betræde Klosterbygningens Dörtærskel. Provindstemplerne adskilte sig deri væsentligt fra det i Cusco, at Incaens Concubiner valgtes blandt dem; og medens alle Ikkevalgte forbleve samme Afsondring og Löfter underkastede, som de i Cusco, udgjorde de Valgte Dronningens Hofdamer og erholdt i deres höiere Alder Tilladelse til at vende tilbage til deres oprindelige Hjem, i hvilket de tilbragte et beqvemt og æret Liv.

Til de jordiske regnedes saavel selve Jorden (*Mamapacha*) som Havet (*Mamacocha*) og Flodbredderne (*Mayu*), der hver hyldedes paa sin Maade. Til de historiske henregnedes de talrige Provinds- eller Folkeguder — *huacas* — blandt hvilke *Viracocha* er den i den peruanske Mythologie meest omtalte. Incaen af samme Navn Yahuar Huacacs Sön, for hvem han meer end een Gang havde ladet sig see i menneskelig Skikkelse, forkyndende flere Fremtids Hændelser og sig selv som Solens Sön og Manco Capac's Broder, havde til Ære for disse Aabenbaringer ladet bygge et prægtigt Tem-

pel i Cacha, 16 Mile fra Cusco med Gudens Billede paa en Piedestal. Ved Spaniernes Ankomst havde *Vira cocha* været tilbedt i 200 Aar.

Af alle huacas, af hvilke kun nogle havde Templer, fandtes Steen- eller Træfigurer.

Jesuiten Padre Arriaja, en af de meest fanatiske Afgudsödelæggere, brugte 30 Mænd i tre Dage for at nedrive en af de störste huacas, som fandtes i Nærheden af Landsbyen Hilori, bestaaende af tvende colossale, forbundne, men *fra hinanden* vendende monstrueuse Figurer, mandlig og qvindelig, omkröbne af Slanger, Tudser og andet Kryb og hver med en firkantet, altarlig Steen foran sig.

Forfatterne nævne og beskrive endnu en Mængde andre, og Atlasset afbilder flere i forskjellige af sine Tavler.

Familieguderne — de huuslige — vare uendelige, saavel i Tal, som Materie og Form. Hvert Huus havde saa at sige sin egen af de bizarreste Menneske- og Dyreformer. Enhver Peruaner kunde have et ubegrændset Antal, medens i Mejico *Folket* kun turde have to, Adelen fire og Kongen sex. Den ældste Sön i hvert Huus maatte til de övrige Familiemedlemmer overlevere disse Billeder, der gik fra Fader til Sön. En Mængde af dem bestode dog kun i Afdödes Mumier (*Mallquis* eller *Mandos*), der opbevaredes i aabne, let tilgængelige Gravgjemmer (*Machays*), hvori de hyldedes og tilbragtes spiselige Offere. En Afart af disse (*Conopas* eller *Chanoas*), af hvilke igjen talrige Varieteter fremstillede meer eller mindre ufuldkomne Billeder af Lamaer, Alpaker, Vigogner og Huanaker, fortjene saavel ved deres Forms (see Forf. Værk p. 168 og 170 og Atlasset Tab. VII, VIII, IX og, med Undtagelse af XLI, fra XXXIX indtil XLIV), som ved deres Navns Overeensstemmelse[1] med Ægypternes *Canóbas*, hvormed betegnedes en *god*, *velgjörende* Aand, en Skytsgud, eder

[1] Thi Conopa eller Canopa angive Forf. som et virkeligt Ord af Quichua-Sproget.

hos dem fremstilledes under Skikkelse af en Fugl eller af et Menneskehoved, fortrinlig Opmærksomhed. Tidt tilbedes endog en eller anden sjeldenformet Steen, eller et Stykke Træ af usædvanlig Skikkelse som Conopa. Hvert enkelt Familielems Conopa begravedes gjerne med det og hængtes om den Afdödes Hals.

Dette Slags Afgudsbilleder hidledte Peruanerne fra de Ting, der havde meest Indflydelse paa deres Liv, eller fra Naturbegivenheder, der gjorde særdeles Indtryk paa deres Indbildningskraft og saaledes for dem blev Gjenstand for Gudsdyrkelse. Saaledes var Maiskornet, deres sædvanlige Föde, Emne for flere Slags *Zarap-conopas*. *Zara-mama* kaldtes visse Stene tildannede som Maiskolber (Ax, mazorcas de mais), eller ogsaa hele Maisplanter, afbildede paa Leerkar. Tvillingebörn, der döde tidligt, opbevaredes under Navn af *Chuchas* (d. e. cutis) i Vaser og tilbades som hellige Væsener, af hvilke *det ene* troedes at være *Lynildens Barn*. En lignende Tilbedelse blev de tidligt döde Börn til Deel, der födtes med Födderne fremad. Endelig afgave Lamaer, Alpaker. Vigognefaar og Guanaker, saavel som mange andre fiirföddede Dyr, Fugle og Fiske, Idoler af mangfoldige Slags (*Chacpas*) og af de forskjelligste Materier; Lamaerne sædvanligt tildannede uden Been og med et Hul i Ryggen til at hælde Offermassen igjennem.

Saaledes synes det hele Afgudesystem at indeholde flere end een Analogie med Ostindiens Folkepantheisme, ligesom ogsaa Tilbedelsen af Dyr og Planter, men især den af hellige Cadavere erindrer om Ægypternes af Herodot og Diodor beskrevne Afgudsdyrkelse.

Med alt dette mangler heller ikke Peruanernes Gudsdyrkelse i flere Stykker en vis Lighed med de christelige Sacramenter. Börnene döbtes og gaves Navn med mange Ceremonier, — i nogle Provindser först to Aar efter Födselen, naar de afvænnedes. Enhver af de tilstedeværende Slægtninge udrev en Haartot af Barnets Hoved, saalænge til det

blev haarlöst. Over den Nyfödte udtalte en underordnet Præst eller Spaamand cabalistiske Ord, for at forjage enhver ond udvortes Indflydelse.

Ogsaa et Slags Confirmation fandt Sted, som Daabs Fornyelse ved den voxne Alders Indtrædelse; og ikke blot Slægtningene men den hele By deeltog i denne af Dands og Drik ledsagede Fest, ved hvilken Byens *Forstander* gav den paany Döbte et nyt Tillægsnavn. Ikke blot dennes Haar afklippedes paany ved denne Leilighed, men ogsaa Neglene. Begge offredes deres Conopa, eller en anden Gud; hvorpaa Barnet ansaaes for fuldvoxent eller myndigt.

Skriften (Poenitenzen) overholdtes med Strenghed. För Festerne og efter en flere Dages Faste, bekjendtes Synderne for Præsten (*Ancanchic* eller *Ychuris*). Poenitenten maatte i Luften bortblæse en Portion Aske af brændte Offre, hvilken Præsten havde henlagt paa en Steen. Efterat have vadsket Hovedet i helligt Vand, udraabte han, vendende sig mod Præsten: „Hörer mig, Höie, Sletter, flyvende Condorer, Ugler, Skrupludser og alle Dyr og Planter, jeg vil skrifte mine Synder!"

Ved Skriftemaalets Begyndelse rakte han Præsten en lille Leerkugle paa Enden af en Cactustorn, og efter dens Fuldendelse stak Skriftefaderen saalænge til den, indtil den, revnet, faldt til Jorden. Hvis den faldt i tre Stykker, *var Confessionen god*, men ikke saa, hvis den kun faldt i to. Synderen maatte da begynde Skriften forfra; og, forat vise, at han intet skjulte, maatte han henkaste en Haandfuld Mais i et Kar. Var da Antallet af Korn i det Henkastede *lige*, var Skriften sandfærdig, men, hvis det var *ulige*, ansaaes den for uvirksom eller ugyldig. Den paalagte Bod bestod enten i Afholdenhed (Abstinenz) fra Salt og visse Spiser, eller i corporlige Straffe.

Ved Festen *Mosoc nina*, den hellige Ilds Fornyelse, mindede mange Ceremonier, navnlig Brödets og Chichaens Uddeling af Incaen blandt Hoffets Herrer, om Eucharistien.

Hvad det præstelige Hierarchie angaaer, vare Solens Præster de fornemste; hver Guaca (eller Huaca) havde sin Præst (*Huacap huillac*), der hörte dens Oracler og bragte den sine Offere. Conopaerne havde ogsaa Præster, uagtet hver saa at sige var sin egen Conopa's Præst. Vilde man raadspörge disse Huusguder, bragte man dem dog til Præsten, (*Macsa* eller *Vilha*) og erholdt da Svar igjennem ham. En Mængde forskjellige Slags Trold- og Spaamænd hörte ogsaa til Præstecasten. De spaaede af Maisbobe, af Edderkoppens Been, af Dyrs Blod og Indvolde, eller af Fugles Flugt. Drömmetyderen (*el Moscoc*), der sov paa den Raadspörgendes Haar eller Klæder, fik i Drömme Svaret indgivet. Sædvanlig satte den med en Huaca eller Mallquis talende Præst sig ved Nydelse af en narcotisk Drik i en extatisk Tilstand.

För Incaernes Ankomst var Foreningen mellem begge Kjön aldeles vilkaarlig og uordentlig, ledsaget desuden af lige saa barbariske som oprörende Skikke. Incaerne bandt Ægteskabet til Betingelser, Regler og Love. Ægteparret skulde være begge fra samme By og af samme Stand; Brudgommen idetmindste 24 og Bruden 18 Aar. Forældrenes og Byforstandernes Indvilligelse var nödvendig. Alle Ægteskaber skulde finde Sted paa een Dag. Incaen var da tilstede i sin dobbelte Egenskab af Konge og ypperste Præst og tog selv Parret ved Haanden, medens det viedes.

Fleerkoneriet var forbeholdt den kongelige Familie og de Adelige. Kun Incaen kunde have flere egentlige Koner (Dronninger) og et ubegrændset Antal Medkoner; hvorimod de Fornemste foruden een egentlig Kone ikkun tilstededes et vist Antal Medkoner. Skilsmisse kunde ved visse Lovformeligheder finde Sted med begge Parters Indvilligelse.

Efter Mandens Död kunde Enken vælge, enten at overleve ham, men da ledsaget af almindelig Foragt for sine övrige Levedage, eller, for at bevise sin Troskab og Hengivenhed, at lade sig *begrave levende* med ham. Med Incaer og med de Fornemme var det Skik at begrave saavel de egentlige

Koner, som de meest yndede af Medkonerne og et större eller mindre Antal Tjenestefolk, Möbler, Vaaben og Effecter.

RELIGIÖSE CEREMONIER.

Ingen Maaned henrandt uden Fester. De 4 vigtigste vare de, der helligedes Solen ved de tvende Jævndögn og Solhverv, og af disse igjen den, der afholdtes ved Sommersolhvervet: *Raymi's* eller *Intip-Raymi's* Fest, den store Folkefest for denne Guddoms Velgjerninger. Alle Rigets Notabiliteter samledes ved dennes Höitidelighed og udfoldede en overordentlig Luxus i deres forskjellige Nationaldragter. Husene rummede de færreste Deeltagere; de fleste leirede sig derfor paa Pladser og Gader. Efter tre Dages Faste tilberedte Solens Jomfruer (Præstinder) for Incaen og Rigets Store (hvad Koner, tilströmmende fra Landet, alt havde gjort for Folket) visse *Bröd* af *Mais* (*Zanca*), hvilke kun nödes ved Höitider. Saasnart Solens förste Straaler beskinnede Toppene af de Hovedstaden omgivende Höie, udbröd en uendelig Folkemasse i begeistrede Jubelraab og i Triumphsange, ledsagede af barbariske Instrumenters larmende Samklang, der tiltog i Styrke, alt som den stigende Sol overstraalede Folkemassen, der, henreven, og udstrækkende Arme og Hænder sendte Kys mod Himlen og extatisk indaandede den lyssvangre Luftkreds.

Incaen modtog af de hellige Jomfruer to Vaser, fyldte med Chicha. Af den ene offredes til Solen, ved at udhælde den i et i en Klippe udhulet Rör, der förte til Templet; af den anden drak han paa Frændernes Sundhed, medens han iskjænkede dem Drikken i mindre Vaser. En Mængde Offringer af forskjellige Dyr og Spaadomme af deres Indvolde paafulgte. Deres stegte Kjöd omdeeltes og nödes med Chicha og flere andre Spiser og Drikker. Derpaa fulgte Dandse og Sange, og, som ved de fleste Fester, sædvanlig Drukkenskab, ikke sjeldent ledsaget af Slagsmaal.

Gave-Offrene ved disse Fester bestode saavel af Natur- som af Kunstproducter.

Hvad de levende Offere angaaer, da paastaaer Garcilasso de la Vega, at „Incaerne ei blot *modsatte* sig de skrækkelige Menneskeoffringer, men at de *afskaffede* dem og forfulgte dem med Strenghed hos alle de beseirede Folk"; en Paastand, den Forfatterne paa det Bestemteste modsige, idet de citere 14 forskjellige Autoriteter for, at de have fundet Sted, skjöndt paa en noget mindre grusom Maade, end hos Mexicanerne, hos hvem man f. Ex. *altid offrede alle Krigsfanger.*

Spæde Börn offredes tidt til Solen og det ikke sjeldent 200 ad Gangen. Blev en af Rigets Store eller Incaen syg, offredes et af deres Börn til samme Guddom med indstændig Anmodning om, at dette Barn maatte tages i den Syges Sted. Lod sig en Comet see, eller indtraf smitsom Syge, skede lignende Offringer, for at afvæbne Gudens Vrede.

Foruden de Efterlevendes alt omtalte Medbegravelse, der vistnok ogsaa bör medregnes til disse Offere, skal det f. Ex. være notorisk, at der alene ved Hayna Capac's Begravelse offredes meer end 1000 Mennesker.

Denne grusomme Skik varede endnu længe efter de Spanskes Erobring. Der gaves Provindser, i hvilke den Förstefödte *altid* offredes, enten til Solen, eller nogen anden Guddom. I andre offredes altid eet af tvende Tvillingebörn; ja, endnu 50 Aar efter Erobringen offredes i Nærheden af Byen Catas hvert Aar et Antal Ynglinge og Börn til en Afgud, der foregaves at nære sig alene af Menneskekjöd.

De almindeligste og fleste Offere vare dog Lamaer, af hvilke f. Ex. efter en omtrentlig Calcul i Staden Cusco aarlig offredes 200,000 alene til Solen. Ligesom disses stegte Kjöd ved Festlighederne spistes af Folket, lode Incaerne af deres Skind forfærdige Klæder til Tropperne. Dog offredes ogsaa, saavel til Solen, som til guacas (huacas) en Mængde andre Dyr og Fugle; ligeledes Havmuslinger, ædle Metaller og Stene,

Bezoar, Honning og Mais, Dyrenes Talg o. m. — En egen og besynderlig Offerartikel udgjorde Individernes egne Öienhaar, hvilke de i Offringstilfælde, hvis andre Artikler manglede, udreve af deres Öienlaage, idet de blæsende adspredte dem i Luften. Disse alene medförte nemlig for Eieren den Beqvemhed, at kunne uden nogen Præsts Mellemkomst anvendes i slige hellige Öiemed.

Peruanerne bevarede de Afdödes Liig paa forskjellige Maader; Incaernes i store murede Gravsteder, de Fornemmeres i store Vaser, Folkeclassernes sammenradede i Sandet lidt under Jorden og uden Gravhöi. Paa hvad Maade end Begravelsen er skeet, findes Cadavrene stedse i en sammenknuget Stilling (paa Hug[1]), Ansigtet vendt mod Solnedgang og med Provisioner saavel af forskjellige usædvanlige Maissorter i Sække, som af Chicha, Coca e. d. l. i Krukker eller Vaser, for at yde den Afdöde Næring ved *Opvaagnelsen*. Til Begravelsernes Vægge (de gjordes uden Dörre) förte Render ovenfra, gjennem hvilke til Huusgudens (Mallquis) Ære kunde nedhældes Chicha paa Festdagene. Indviklede i mange forskjellige Bomuldsstoffer, hvilke yderst sammenholdtes af et aabent Sivnet, have de (allerinderst) deres Conopa om Halsen, foruden andre smaa Prydelser og Forfriskninger. Hovedet er desuden endnu indpakket for sig selv paa en lignende Maade. I Munden bære de næsten altid en lille rund Metalplade (*una rodaja*). Haarene ere alle udmærket vel vedligeholdte, Fruentimmernes omhyggeligt flettede.

Efterat være gaaet ind paa en omstændelig Undersögelse af det meget omtvistede Spörgsmaal om, ihvorvidt de gamle Peruaner *balsamerede deres Liig*, eller om alene Climatets Mildhed, saa gunstig for en naturlig Momification, skulde have været tilstrækkelig til at opbevare dem i den gode Stand, hvori de forefindes, og, efterat have indrömmet, at

[1] Knæerne og Underarmen op mod Ansigtet og for det meste overkors.

Incaernes og deres Dronningers Liig vistnok tör antages at være opbevarede paa en ombyggeligere Maade, end andres, navnlig ved kunstige Midler, der forbleve den kongelige Stammes Hemmelighed, erklære Forfatterne sig for Antagelsen af det i det milde Climat indeholdte Vedligeholdelsesmiddel med Hensyn til Massen af Folket, og stötte denne Mening blandt andet navnlig derpaa, at der ligesaalidt paa de i Nationalmuseet i Lima opbevarede, som paa de mange hundrede af Forfatterne i Landets forskjellige varme og kolde Regioner fundne og nöie undersögte Liig er opdaget mindste Spor af kunstige Opbevarelsesmidlers Anvendelse.

Værkets interessante Atlas indeholder værdifulde Lithographier af de meest forskjelligartede peruanske Oldtidsminder. Dets Frontispice fremstiller det berömte, i Værkets p. 295-96 omtalte, monolithiske Portal af Sandsteen i Tiahuanaca med de 14 Keiseres Portraiter, 7 fremstillede til hver Side[1] og med Udsigt til Arequipa's Bjergkjede med den kegleformige Vulcan Misti. Condoren, disse Egnes Hersker, holder Titelbladet. I Forgrunden sees to Indianere i Nationaldragt, Konen med sit Barn paa Ryggen, flere Cactus-Sorter, Lamaer o. s. v.; paa Portalets Corniche sees opstillede 6 af de interessanteste i Værket omtalte Muysca'ers Statuetter. De 6 förste Blade indeholde dernæst Afbildninger af Menneskers og Dyrs Mumier og enkelte Hovedskaller af forskjellig Race. De fölgende indtil Pl. XXXI fremstille Vaser af forskjellig Form og Indretning, og iövrigt af meget forskjellig plastisk Værd. Paa den XXXIIte Pl. sees en Afbildning af den ovennævnte Talksteens Pansflöite (Hayra Puhura), som General Paroissien fandt paa et Cadaver (i en huaca) og af hvilken den engelske Læge, Herr Stewart, sendte Hr. Hum-

[1] Foran i selve Værket findes ogsaa mærkværdige Portraiter i heel Figur af Perus förste Inca, Manco Capac, og hans Dronning Mama Oclla.

boldt en Gipsafstöbning, der findes i Berlins Museum. XXXIII og XXXIV indeholde forskjellige Stridsvaaben og Redskaber af Steen, Kobber og Træ; XXXV og XXXVI Fortsættelse af besynderlige Leerkar; XXXVII og XXXVIII mangehaande uldne og Bomuldsdækkener af mærkværdig Tegning; XXXIX, XL og XLII Statuetter fundne i Columbia hos Incaernes Naboer (*Los Bochicas*), alle af en fra den incaiske fremtrædende forskjellig Typus. Paa den XLIde Pl. fremstiller den förste Figur en Allusion til Muysca'ernes astronomiske Calender; den anden, hvis Emblemer ei ere udtydede, fandtes i Byen Chavin de Huanta i Departementet Junin i Peru, hvor Befæstningslevninger findes og Ruiner af Inca-Paladser. Pl. XLIII indeholder a, 3 Granitmasser med hieroglyphiske Indskrifter eller Tegninger, fundne Nord for Arequipa; b, forskjellige Figurer (2 af Sölv), nemlig en Fugl i en Cirkel og en Conopa, fremstillende en Mand med udstrakte Arme; c, 3 mindre Conopaer af grönlig Steen, mellem hvilke en Menneskegestalt og en Hund. XLIV en qvindelig Figur af Guld og Sölv, en grotesk mandlig Figur af grön Porphyr (tilhörende en af Forfatterne) og en Figur med en spids Hue, sammensat af en Blanding af Sölv og Tin med indlagte Belter af Guld, Sölv og Kobber. Denne tilligemed förstnævnte fandtes i Cusco; XLV Ruiner af et Palads eller Tempel paa Öen Coati i Söen Titicaca; Aftegningen i överste höire Hjörne fremstiller en Ruin af sjelden Bygningsstructur paa samme Ö; XLVI flere Ruiner i Tiahuanaco, blandt andet det under I omtalte större monolithiske Portal og et mindre; desuden Idoler og Colonner; XLVII et firkantet Offerbord af Sandsteen med fire cylindriske Been i Hjörnerne og et noget forskjelligt dannet under Midten; XLVIII Levninger af Cuscos ydre Befæstningsmure; XLIX Collcampatas Ruiner, Levninger af et Palads paa San Cristóval-Pladsen i Cusco, der formodes at have været Incaerne Manco Capacs og Huacatupac-Paullus (Huaynacapacs Söns) Residence, og derved Höien Sacsahuaman; L Levninger af det Indre af Cuscos

gamle Befæstning; LI Klosteret San Domingo de Cusco, opfört paa Solens Tempels cyclopiske Rester, samt et ved Sacsahuaman værende stort Klippestykke, hvis afslebne Skraaning tjente og endnu, under Navn af *piedra lisa del rodadero*, tjener Indbyggerne til Morskab, som et Slags montagne russe; LII a, Byen og Fæstningen Ollantaytambo og den överste Fæstnings Ringmuur og b, Gange og Traverser, som före op til og ind i Castellet; LIII 1, Höiene ved Clustoni og Hatuncolla med Ruiner; paa den förstnævnte sandsynligviis af Levninger af Magaziner, eller snarere Begravelser; paa den anden af Incapaladser; 2, en besynderlig Bygningsruin i Nærheden af Asangaro; LIV Ruiner af Pachacamacs Tempel, af Solens Tempel, af de udvalgte (eller hellige) Jomfruers Tempel, af Incaernes Palads og af det gamle i Dalen beliggende Pachacamac. Holmene Santo Domingo, Farallones og Pachacamac sees i Havet. LV samme Ruiners Grundrids; LVI de to Aftegninger tilvenstre fremstille de 6 Portaler af Incapaladset, eller maaskee af Solens Tempel i Huanuco el viejo; den överste til höire et Slags Udkik (mirador), hvor muligt Solens Præster forrettede deres Offringer (synes at være forincaiske Levninger). Den fjerde Afbildning er den af et Taarn paa Toppen af en steil Skiferklippe ei langt fra Chupan og paa Bredden af Floden Marañon; LVIII Enkeltheder af Kong Chimú-Canchus Palads i Nærheden af Trujillo. Den överste höire Afbildning fremstiller i Profil en af Solens Tempels Mure, og den nederste en Udsigt over Trujillo; LVIII Hovedbygningerne i Kong Chimú-Canchus Paladser i Mansiches Ruiner, et Par Miil vest for Trujillo. Det förste har 73 underjordiske Værelser, sandsynligviis fordums Begravelser, i hvilke flere med sjeldne Kostbarheder besatte Liig ere fundne. Det andet er bekjendt under Navn af Don José Misas Begravelse (huaca, guaca). Denne har nemlig her foretaget betydelige Opgravninger og fundet mange Liig, Guld- og Sölvstykker, et Idol af Træ o. s. v.

HISTOIRE DES NATIONS CIVILISÉES DU MEXIQUE ET DE L'AMÉRIQUE-CENTRALE, DURANT LES SIÈCLES ANTÉRIEURS À CHRISTOPHE COLOMB, écrite sur des documents originaux et entièrement inédits, puisés aux anciennes archives des Indigènes, par M. l'Abbé BRASSEUR DE BOURBOURG, ancien aumonier de la légation de France en Mexique etc. 1-4. Paris 1857-59. 8vo.

Den allerede tidligere ved sine „Lettres pour servir d'introduction à l'Histoire des anciennes nations civilisées du Mexique. Mexique 1851" den lærde Verden fordeelagtig bekjendte Abbed Brasseur fra Bourbourg (en Flekke i Frankrig, Departementet du Nord, nærved Dunkerque) leverer os i det Værk, hvis Titel vi nys have givet, Frugten af sine mangeaarige, tildeels i de paagjældende Lande selv fortsatte, Studier af Mexicos og Mellem-Americas Oldhistorie. Hans Fremstilling og de Resultater, hvortil han er kommen, ere ikke alene begrundede paa spanske og andre europæiske eller fra Europa stammende Forfatteres Beretninger, men tillige for en stor Deel öste af indenlandske, i americanske Sprog affattede, haandskriftlige Kilder. For at kunne levere en Critik over hans Værk maatte man saaledes ikke blot have studeret sig ind i de nævnte Kilders Sprog men tillige kunne erholde Leilighed til at benytte dem, hvilket vilde holde saameget vanskeligere som de, som alt bemærket, hidtil ikke ere udgivne. Der vil derfor, maaskee med en enkelt Undtagelse, neppe for Öieblikket findes nogen i Europa, der vilde være istand til at levere en saadan Critik, til at eftervise vor Forfatters Beretnings Forhold til dens Kilder og undersöge deels Beskaffenheden af selve disse, deels hvorvidt han har haft Evne til behörig at benytte dem, saavel hvad det egentlig Sproglige som hvad den historiske Critik angaaer. At der her ikke kan være Tale om paa denne Maade at gjennemgaae

vor Forfatters Arbeide, vil det, efter det anförte, være overflödigt at bemærke. Vi ville kun i en kort Anmeldelse, i hvilken vi maa tage det af Forf. efter indenlandske Kilder givne, ganske saaledes som han giver os det, henlede Opmærksomheden paa det foreliggende Værk, der, ihvorledes saa end den sagkyndige Critiks endelige Dom over samme vil lyde, dog, saavidt vi skjönne, upaatvivlelig maa erkjendes for at bringe de Studier, hvorom Talen er, et godt Skridt fremad. — Det behandler, hvad Hoved-Titelen vel ikke klart antyder, men hvad man af den Oversigt af Indholdet, som vi strax skulle levere, nærmere vil see, Mexicos og Mellem-Americas Historie fra de ældste Tider til Landets fuldstændige Erobring af Spanierne. Det er, ifölge dette Tidsskrifts Bestemmelse, kun endeel af det, navnlig den egentlige Oldhistorie, Beboernes Oprindelse, Sprog, Sæder, Cultur og efterladte Minder, der nærmest vil sysselsætte os, hvorimod den egentlige politiske Historie her ligger os fjernere. Efter disse Forbemærkninger gaae vi nu, efter at have angivet Indholdet af de enkelte Bind noget nöiere, end det i selve Titelen er skeet, först over til at gjengive et Par Bemærkninger af den ret interessante Indledning og dernæst til at excerpere et og andet af de Partier, der, som nys omtalt, her ene skulle beskjeftige os.

Af de fire Bind, hvoraf Værket bestaaer, behandler det förste efter en forudskikket længere Indledning „de heroiske Tider" og Tolteque[1]-Vældets Historie, det andet Yucatans, Guatemalas og Anahuacs Historie, igjennem den af Forf. saa-

[1] Ihvor meget vi end havde önsket det, have vi dog ikke troet her at burde afvige fra den Skik, hvorpaa der nu igjennem Aarhundreder saa at sige er erhvervet Hævd, at gjengive alle de her forekommende saavel Fælles- som Egennavne med (ældre) spansk Retskrivning, hvorved de desværre, for de fleste Læsere, faae et ganske fremmed Udseende, hvorhos ogsaa det med denne Retskrivning ubekjendte store Flertal ledes til en næsten barbarisk Udtale af dem og erholde et aldeles feilagtigt Begreb om de paagjeldende americanske Sprogs Lydbestanddele.

kaldte „aztequiske Middelalder", indtil Kongedömmets Grundlæggelse i Mexico, det tredie Staterne Michoacan, Oaxacas og Anahuac's Historie, indtil Spaniernes Ankomst tilligemed en Oversigt over den aztequiske Cultur og det fjerde endelig den spanske Erobring ligeindtil det spanske Herredömmes Consolidation i Landet, Hedenskabets og den indfödte Races Undertrykkelse.

I Indledningen gaaer vor Forf., efterat have givet en Udsigt over Gangen i sine Studier og en kortfattet Beretning om sine Reiser i Mexico og Mellem-America, over til at omtale en anden lærd Notabilitet i samme Fag, Hr. Aubin[1] i Paris, og hans Arbeider, navnlig hans „Mém. sur l'écriture figurative et la peinture didactique des anciens Mexicains. Paris 1849" et Skrift, der ogsaa for os ikke er uden Interesse og om hvilket vi derfor, saavelsom om dets Forfatter, her skulle gjengive nogle af hans Bemærkninger.

Aubin kom til Mexico i Aaret 1830 i den Hensigt der at foretage physiske og astronomiske Observationer. Da han imidlertid, paa Grund af at de i saa Henseende nödvendige Instrumenter ved et Uheld gik tabte, sattes ud af Stand til at opnaae sin Reises Hovedöiemed, sögte han at holde sig skadeslös herfor ved at studere den oldamericanske Civilisations Monumenter. Omtrent et Aarhundrede tidligere havde en mailandsk Lærd af fransk Herkomst, Ridder Boturini Benaduci, under et otte Aars Ophold i Mexico anvendt overordentlig Omhu og store Bekostninger paa at samle hidhenhörende Documenter. Da han imidlertid herved vakte Skinsyge fra flere Sider, blev han kastet i Fængsel, berövet alle sine Samlinger og tilsidst sendt til Spanien for der at dömmes. Skjöndt han blev frifunden, erholdt han dog intet af det tabte tilbage. Det henlaa i lang Tid forglemt i de mexi-

[1] Det var denne Lærde, vi ovenfor med Udtrykket „maaskee med en enkelt Undtagelse" nærmest havde for Öie. Hvad det sproglige angaaer, ere derhos Biondelli i Mailand og Buschmann i Berlin bekjendte ved deres Arbeider i denne Retning.

canske Archiver, blev vel senere, paa den spanske Konges Befaling, udleveret til Historikeren Veytia, Executor Testamenti i Boturinis Bo, men tilsidst, efter flere Omvexlinger, paa Grund af de idelige Forstyrrelser og Revolutioner i Mexico, spredt til forskjellige Sider. Endeel forblev i America og endeel kom til Europa. Navnlig lykkedes det Aubin, efter henved en Snees Aars utrættelige Efterforskninger og Opofrelser af alle Slags af denne Skat at erhverve en betydelig Deel, der nu findes i hans Samling i Paris, og hvorved han navnlig er bleven sat istand til at udarbeide sin nysnævnte endnu ufuldendte Mémoire. Samlingen bestaaer deels af Documenter (Bogstavskrift?), deels af Malerier (Billedskrift). Hine falde igjen i tvende Classer, idet de enten ere affattede i nahuatl eller paa spansk. I den mexicanske Skrift paaviser Aubin to Udviklingstrin. Den plumpere Slags har stor Lighed med de saakaldte Rebus. Ligesom disse er den ialmindelighed phonetisk, men ofte ideographisk og symbolsk. Dette er navnlig Tilfældet med en stor Deel By- og Kongenavne, hvorom ogsaa Alexander Humboldt i sit Værk „Vues des Cordillères etc." etsteds yttrer, „at Mexicanerne forstode at skrive Navne, idet de sammenstillede forskjellige Tegn, der repræsenterede Lyd". I de til den anden Classe henhörende Documenter er den billedlige Skrift udelukkende phonetisk (syllabisk) og kun ganske undtagelsesviis ideographisk (paa Grund af Forkortelser etc.).

I Slutningen af sin Indledning, som vi hermed forlade, giver vor Forf. en Fortegnelse over de vigtigste af de Haandskrifter og trykte Værker, som han har benyttet til Udarbeidelsen af sit Værk og angiver tillige Stedet, hvor de förstnævnte nu findes.

Da det naturligviis er os umuligt her at fölge vor Forf. i hans Details og endog blot gjengive i et kort Resumé det Vigtigste af hvad han beretter os om de mange forskjellige mexicanske og mellemamericanske, deels större, deels mindre Nationers Traditioner og Cultur, maa vi indskrænke os til de

faa vigtigere iblandt dem. Vi ville saaledes, efterat have fremhævet det Væsenligste af Indholdet i Værkets förste Capitler, der ere af en indledende, mere almindelig Character, indskrænke os til at give et Uddrag af, hvad der i Forf.'s Arbeide foreligger angaaende Traditioner og Culturtilstand hos de trende Hovednationer, Toltequerne, „den nye Verdens Pelasger", som en Forf. har kaldt dem, og Aztequerne, der omtrent et Aarhundrede för den spanske Erobring grundlagde det store mexicanske Rige, samt endelig Maya'erne i Yucatan, et saavel i sproglig som i andre Henseender interessant Folk.

Da Spanierne kom til America, udgjorde det Montezumas Scepter underlagte Rige kun en forholdsviis ringe Deel af de senere under Navn af Ny-Spanien bekjendte Landstrækninger. Med Undtagelse af de nordligere Egne og de utilgængelige Urskove i Cordilleras-Bjergene, Opholdsstedet for endnu vilde Stammer, var det hele Gebeet deelt i forskjellige Stater, Republiker eller Monarchier, der vare uafhængige af hverandre og ofte förte blodige Krige indbyrdes. I Anahuac havde Mexicanerne sat sig fast; men saavel deres Herredömme her som deres Civilisation i det Hele var af et forholdsviis seent Datum. Der var neppe hengaaet et Aarhundrede, siden de, saa at sige, udtraadte af Barbariet. En stor Deel af de Arbeider, navnlig Bygningsarbeider, der vakte Spaniernes Beundring, kunne neppe tilskrives dem, men fremmede, fra Nabolandene indvandrede Bygmestere. Ved Hovedstadens Erobring faldt en stor Deel af de nordlige Fyrster tilföie. Staden havde ved Beleiringen lidt overordentlig, men Cortes gjengav den dens tidligere Glands; ja den blev under Spanierne Hovedstaden for langt flere Riger end Tilfældet nogensinde havde været i ældre Tider, og herved stilledes for en stor Deel de tidligere med Montezumas rivaliserende Riger ufortjent i Skygge. Alt henförtes til Mexico, og dette Riges Specialhistorie fremhævedes i den Grad, at Europa, ja selve America, efterhaanden kom paa den Tro, at det af alle

Ny-Spaniens Nationer, var Mexicanerne alene, der havde vidst fra en barbarisk Tilstand at hæve sig op til en ikke ubetydelig Civilisation.

„Det Maal, vi have sat os", siger vor Forfatter, „er at bringe de deels af Uvidenhed forfalskede, deels af spansk Skinsyge overseete, Kjendsgjerninger til Ære igjen, drage for Lyset de Nationer, som kold Ligegyldighed hidtil har forsmaaet at omtale, efterspore deres Oprindelse og saavidt muligt gjenindsætte dem i den Rang, der efter den af enhver af dem opnaaede Civilisation tilkommer dem. — De midt i Skove, hvor de Aarhundreder igjennem henlaae fuldkommen ubekjendte, opdagede Ruiner af mægtige Stæder fra Americas Oldtid, have i vore Dage vakt Önsket om at gjennemtrænge de Mysterier, der endnu tilslöre deres Historie. Det er for at opfylde dette Önske, som vi selv i en lang Række af Aar saa levende have fölt, at vi her have forsögt at samle i een Ramme de Documenter, hvorpaa en saadan Historie maa bygges; det er derfor, vi paa langvarige Reiser have gjennemforsket disse uhyre Landstrækninger og tilbragt saa lang en Tid iblandt Mexicos og Mellem-Americas indfödte (oprindelige) Befolkning. — I det Værk, vi her forelægge Læserne, tage vi ikke Parti for nogetsomhelst af de, med Hensyn til disse Nationers Herkomst og Civilisation opstillede, Systemer. Vi gjengive simpelthen hvad vi have fundet i originale, af Indianerne för og efter Erobringen affattede, Documenter og fortælle hvad vi have hört gjennem mundtlig Tradition; Læseren vil saaledes selv personlig kunne danne sig en Dom om den americanske Oldtids cosmogoniske, religieuse og historiske Forestillinger i deres Heelhed og han vil have fuld Frihed til selv at anstille Sammenligninger imellem det nye og det gamle Continents Beboere."

Efter disse Bemærkninger gaaer Forf. over til i al Korthed at give en Oversigt over de kosmographiske Oldsagn, der med mere eller mindre Sandsynlighed ere blevne udtydede som vedrörende America, og over de Speculationer, de, efter

Opdagelsen, have givet Anledning til, idet han tillige udtaler sig om adskillige af de navnlig med Hensyn til den americanske Befolknings Herkomst og med Hensyn til antecolombiske Reiser til America opkastede Spörgsmaal.

Ældre spanske Forfattere, Acosta[1] f. Ex. og Clavigero[2] helde vel nærmest til den Formening, at hele America er blevet befolket ved Colonier fra Asien (over Beringsstrædet), men udtale sig i det Hele vaklende. De have fornemmelig stöttet sig paa mindre væsenlige physiologiske Overeensstemmelser navnlig med den mongolske og malayiske Race. Clavigero og med ham Hervas[3] antage en mongolsk Oprindelse og forklare den Afvigelse imellem de tvende Racer, der nu findes, ved den mange Aarhundreder varende Adskillelse og et forandret Climas Indflydelser. Vor Forf., der synes at helde til samme Anskuelse, bemærker imidlertid, at der, efter hans Formening, ikke nödvendig udfordres mange Aarhundreder til at en anden Jordbund og et andet Clima kunne fremkalde væsentlige Forandringer i en eller anden Menneskerace, og paaberaaber sig som Beviis herfor den allerede temmelig skarpt fremtrædende Forskjel (!), som en forholdsviis kort Tid har tilveiebragt imellem de nuværende Nordamericanere og Englænderne.

Ogsaa i den nye Verdens Sprog har man sögt Beviser for en Indvandring fra Asien. „Det er imidlertid", bemærker vor Forf. efter Gallatin[4], „ikke sandsynligt, at den blotte Ordsammenligning vil före til synderlige Resultater. Der findes i America maaskeé over 200 Sprog, der dog, Lighed i Constructionen og i grammaticalske Former uagtet, vise saare ringe Overeensstemmelse i deres Ordforraad. Man vil vel ofte finde en paafaldende Lighed imellem Ordene i mange af disse Sprog og andre (navnlig da især vel asiatiske) Sprog,

[1] Historia natural y moral de las Indias, I, cap. 20. [2] Storia antica di Messico, tom. II, Dissert. I. [3] Saggio prattico delle lingue etc. [4] Notes on the semi-civilized nations of Mexico etc. (i Transactions of the American Ethnological Society, vol. I).

men denne Omstændighed er dog ikke tilstrækkelig til derpaa at begrunde Antagelsen om en fælles Herkomst. Vor Kundskab til det nordöstlige Asiens og til det indre Americas Sprog er derhos endnu for Öieblikket temmelig begrændset, hvorfor man rettest oppebier dyberegaaende Forskninger, forinden man indlader sig paa at udtale nogen bestemt Mening i denne Sag."

„Vil man ikke", vedbliver Forf., „af denne store Masse af americanske Sprog, af den vidunderlige Forskjel imellem dem, strax uvilkaarlig ledes til den Slutning, at den nye Verden er bleven befolket ikke af enkelte Nationer, men af et stort Antal, der vare grundforskjellige fra hverandre? Denne Hypothese er imidlertid ikke blot i og for sig usandsynlig men staaer derhos tillige i Modstrid med de fleste americanske Aboriginersprogs hele Indretning, der, ifölge de seneste Forskninger, udviser en stor Overeensstemmelse. Hvis Forskjellen derimod, hvad der har Sandsynlighed for sig, er bleven bragt tilveie i America, kan man ikke let antage nogen for lang Periode til en saadan Omvæltning, da der behöves en overordentlig lang Tid til at bevirke de Forandringer, som blotte Talesprog undergaae, til at oplöse Masserne i forskjellige Nationer og til at udskille Nomadefolkene fra de bosiddende og for Civilisationen modtagelige. Man kan derfor antage for vist, at America har erholdt sine förste Beboere i en saa fjern Fortid, at Lovene for Menneskeslægtens Formerelse og Udbredelse over den hele Verdensdeel have kunnet komme til fuld Virkning. De americanske Sprogs store Antal er fölgelig Beviser ikke blot for Indianernes höie Alder men tillige for den store Masse af de endnu existerende Aborigineres Nedstammelse fra de i en fjern Old indvandrede Folk (!)."

De fleste til os komne indianske Oldsagn henvise alle til et fjernt Udgangspunkt for den oprindelige Immigration og til en med den övrige Menneskeslægt fælles Oprindelse. Paa ganske faa nær vise de os derhos alle imod Öst. Navn-

lig berettes quiché'iske Stammer at være komne fra et fjernt, koldt Land i Öst og over et taagefuldt Hav at have naaet ikke mindre kolde og sörgelige Egne, hvorfra de senere droge mere Syd paa. Deres Fremskriden var langsom og besværlig og fandt Sted under idelige Kampe deels med Elementerne deels med de Folkeslag, igjennem hvis Lande de droge, indtil de endelig naaede de tempererede Strög, hvor vi endnu den Dag idag træffe deres Efterkommere.

„I de uhyre Territorier, der beskylles af Mississipi og og dens Bifloder, træffer man", lyde vor Forf.'s Ord, „mangfoldige Steder paa plumpe, men ved deres Störrelse og Omfang imponerende Monumenter, hvis Oprindelse taber sig i Tidernes Mörke. De bestaae deels af Tumuli eller Gravmonumenter af en conisk Form, deels af Pyramider af cyclopiske Dimensioner, deels af uhyre af Jord og Stene opkastede Forskandsninger, hvilke sidste ved förste Öiekast minde om vore moderne Befæstningsarbeider. I disse, ialmindelighed med en overordentlig Nöiagtighed udförte, Arbeiders Grundplan, ere Cirkelen og Quadraten fremherskende. Vel udgjöre endeel af dem Parallelogrammer, Ellipser, Polygoner, og andre ere af aldeles uregelmæssig Form; men isaafald föie de sig, da de öiensynlig ere bestemte til Forsvar, ganske efter Terrainets Natur. Pyramiderne, der formenes at være opförte af religieuse Motiver, ere ganske simple, ofte afstumpede, ofte terrasseformede eller med Slangevei op til Toppen. Det er især ved Flodbredderne, ved Floders Sammenlöb, paa frugtbart Alluvialterrain i udstrakte Dale at man hyppigt stöder paa disse en længst forsvunden Races efterladte mærkværdige Monumenter, om hvilke, paa de förste europæiske Colonisationsforetagenders Tid, Indianerne ingen Traditioner længer opbevarede. Mærkeligt er det, at de store Middelpuncter for den nærværende Befolkning indtage netop de samme Localiteter, hvor tilforn disse hemmelighedsfulde Nationer blomstrede. — Disse Monumenters store Antal, Forskandsningernes og Befæstningernes vidunderlige Omfang maae nödven-

digviis efterlade et dybt og blivende Indtryk i Beskuerens Sjæl eller lede uvilkaarlig til den Slutning, at, omend disse nu i Glemsel nedsunkne Racer aldrig opnaaede en, deres Efterkommere, de nuværende Indianere, synderlig overlegen Grad af kunstnerisk Dannelse, maae de dog ialfald have udgjort en talrig bosiddende og agerdyrkende Befolkning og deres sociale Forfatning have været grundforskjellig." — Forf. omtaler dernæst noget nærmere et Par af disse Monumenter, deriblandt den under Navn af Grave-Creek-Mound bekjendte Tumulus paa den sydlige Bred af Ohio, omtrent 100 (franske) Miil fra Pittsburg, i hvis Indre man (ligesom i de ægyptiske) fandt tvende smaae Gravkamre med Menneskeskeletter og forskjellige grovt forarbeidede Instrumenter.

Henad den mexicanske Havbugt til tiltage disse Monumenter i Störrelse og Regelmæssighed. Paa Sletten Téotihuacan, 7 lieues fra Mexico, og i en stor Deel af Guatemala finder man dem i stor Mængde og aldeles overeensstemmende med dem i de Forenede Stater. I Omegnen af Rabinal i Véra Paz ere nogle særdeles mærkelige, ganske af samme Character og af samme Materialier som de af Squier i Mississippi-Dalen beskrevne. De ligge ialmindelighed i de gamle Indianerstæders umiddelbare Nærhed. Naar forövrigt vor Forf., idet han henviser til de af et ubekjendt Folk efterladte (os ubekjendte) Monumenter i Syd-Siberien og til det omtrent Samtidige i de civiliserede Befolkningers Indvandring til den aztequiske Höislette og de store asiatiske Omvæltninger paa den Tid, da Hunnerne förste Gang fremtrædc, ikke synes utilböielig til i Mexicanernes Forfædre at see Resterne af en fra Irtischs og Baikalsöens Bredder af mellemasiatiske Horder forjagen civiliseret Nation, ere vi ikke istand til at fölge ham, om han end kunde synes at have Medhold i enkelte Ytringer af Humboldt (i dennes Essai politique sur la Nouvelle Espagne).

Ogsaa endeel Sagn omtale de nordamericanske Stammers Vandringer. Alle Indianere i de sydlige af de Forenede

Stater berette at være komne fra Vesten over Mississippi. Ifölge Muskog'erne, hvis Ankomst vor Forf. ikke sætter længere tilbage end det 16de Aarhundrede (!), skal det store Folk, hvorfra de stamme, endnu bo i Vester. Chippewa'erne ere de eneste, hvis Sagn udtrykkeligen henvise til Asien, uagtet Sproget, efter vor Forf., ikke opviser flere asiatiske Analogier end de andre americanske Idiomer. Vor Forf. antager imidlertid at det af alt det anförte maa fremgaae som endeligt Resultat, at asiatiske Folkeslag ere indvandrede til det nye Continent, men at Tiden for de fleste af disse Indvandringer maa sættes tilbage i et forhistorisk Mörke. — „Efter det her udviklede", fortsætter han dernæst, „ansee vi det for overflödigt, vidtlöftig at analysere de talrige Hypotheser, der ere blevne opstillede med Hensyn til ældgamle Indvandringer til det americanske Continent. Et stort Antal Forfattere have, som bekjendt, taget deres Tilflugt til de ti israelitiske Stämmer, der bleve bortförte i Fangenskab af Salmanassar. Lord Kingsborough's magnifique Compilation vil forhaabenlig være det sidste og varigste af de dette System helligede Monumenter. Det er dermed ingenlunde vor Hensigt absolut at benægte, at Israeliter kunne være komne til America för det 15de Aarhundrede; det er kun vor personlige Overbeviisning, at dette ikke har været Tilfældet. Hvad vi derimod med Bestemthed maa afvise er ethvert somhelst System, der gaaer ud paa at tilegne nogensomhelst, være sig africansk, europæisk eller asiatisk Nation, den antique americanske Civilisation som dens specielle Eiendom. Vi have forövrigt altfor ofte haft Leilighed til iblandt Mexicos og Central-Americas indianske Befolkning at beundre jödiske eller ægyptiske Typer (!), ligesom vi ogsaa mere end een Gang i disse Lande have seet Profiler, der lignede den Konge af Juda, der er fremstillet i Ruinerne af Karnak, og Indianere, som, i deres stolte Nögenhed, lignede paa et Haar de herlige ægyptiske Statuer i Museerne i Louvre eller Turin. En Mængde Fremmede, Franskmænd, Belgiere, Tydske og Englændere, have med samme

Forbauselse som vi, i guatemalanske Landsbyer lagt Mærke til Mændenes arabiske Costume og den jödiske Dragt hos Kvinderne fra Palin og fra Bredderne af Söen Amatitlan. De af Ordoñez[1] og Juarros[2] opstillede Systemer, ifölge hvilke Ægyptere og Phœniciere skulle have været Toltequernes og Mexicanernes Forfædre og have grundlagt Palenque, og som ere blevne tiltraadte af Ciguenza og andre Forfattere, stötte sig ikke paa nogetsomhelst positivt historisk Datum. De almindelig bekjendte Steder hos Diodor og Aristoteles angaaende de carthagiske Expeditioner ere dog, ihvor interessante de forövrigt kunne være, ingenlunde overbevisende. Med alt dette forkaste vi dog ikke Muligheden af at de Gamle kunne have besögt America. Humboldt anförer i saa Henseende et særdeles interessant Sted hos Plutarch, hvor der, i fuldkommen klare og utvetydige Udtryk, er Tale om et stort transatlantisk Continent og om en hemmelighedsfuld Fremmed, der fra dette fjerne Land kom til Carthago, hvor han, omtrent et Par Aarhundreder för Christus, opholdt sig i flere Aar.[3]

Forfatteren omtaler noget udförligere Nordboernes Opdagelsesreiser til America, til Grönland nemlig og flere Partier af det americanske Continent, om hvilke de bevarede Beretninger ere historisk sikre; fremdeles Brödrene Zenos Reiseberetninger, som han anseer for fuldkommen troværdige (dont l'authenticité est indubitable).[4] Han bemærker dernæst, at et nöiere Studium af den nye Verdens Aboriginerbefolkning henimod Slutningen af det 15de Aarhundrede förer til den Erkjendelse, at hele denne uhyre Udstræk-

[1] Historia del cielo y de la terra etc. MS. i Museet i Mexico.
[2] Compendio de la historia de Guatemala etc. Guatemala, 1810.
[3] Humboldt, Examen critique de la géographie du nouveau continent. T. I, p. 191. [4] Som det sees, har han dog ikke kjendt C. C. Zahrtmanns Afhandling om de Venetianerne Zeni tilskrevne Reiser i Norden (Nord. Tidsskr. for Oldk. II 1-34), heller ikke J. Bredsdorffs Udgave af Brödrene Zenos Reiser med Indledning og Anmærkninger (Grönlands hist. Mindesmærker III, 529-624).

ning fra Pol til Pol var regelmæssig deelt imellem tvende grundforskjellige Racer, af hvilke den ene bestod af en Mængde vilde Nomadestammer, den anden af en agerdyrkende forholdsmæssig civiliseret Befolkning med regelmæssig statlig Organisation og paa et mægtigt Præstehierarchie grundlagte religieuse Systemer, ikke uden Lighed med de asiatiske Riger. Hvorfra denne Forskjel stammer, lades imidlertid uafgjort.

Nordamericas primitive Civilisation synes at have udstrakt sine Velgjerninger over de under Navn af Tabasco, Chiapas, Oaxaca og Yucatan bekjendte Landstrækninger ligesom ogsaa over de nuværende Republikker Guatemala, San-Salvador og Honduras. Saavel den Masse af Ruiner, man i disse Egne stöder paa, som de opbevarede Oldsagn stötte den Formodning, at det er *der* de förste Spor maa söges af de Nationer, der ved deres Cultur rivaliserede med de ældste asiatiske Stater. Ifölge tzendalske[1] Oldsagn skal der flere Aarhundreder för den christne Aera i de Landstrækninger, der gjennemströmmes af Floderne Tabasco og Uzumacinta være fremtraadt en Lovgiver ved Navn Votan, Grundlæggeren af den americanske Civilisation. „Votan", hedder det, „er det förste Menneske, som Gud sendte, for at uddele, fordele (diviser et partager) disse Lande", Udtryk, der synes at sigte til en Colonisation, og ikke, som vor Forfatter antager, tillige til en Erobring. „Det Mörke, der indhyller Votans Historie", siger vor Forf., „tillader os ikke at drage denne hemmelighedsfulde Personligheds egentlige Væsen for Lyset. Hans Existents lader sig ialfald ikke benegte; men da Sagnet fremstiller ham under en dobbelt Skikkelse, opstaaer der Tvivl om der ikke har været flere Votan'er[2], eller om dette

[1] Forf. citerer her atter Ramon de Ordoñez y Aguiars Hist. del cielo y de la tierra. Tzendalerne eller, som de ogsaa skrives, Celdalerne, boede i et District i Staten Chiapa. I deres Gebet laa Staden Palenque. Deres Sprog, der maaskee er en Maya Dialect, er behandlet i en Gram. af de Cepeda (Mexico, 1560). [2] Ordoñez antager dette for afgjort.

feirede Navn ikke som en Slags Hæderstitel er bleven overført paa senere Personligheder, der ligeledes havde gjorte sig fortjente af det Almindelige. Dyrket hos forskjellige Nationer under Titel af „Folkets Hjerte" eller „Rigets Hjerte" fremtræder Votan snart som et mystisk overmenneskeligt Væsen, der dyrkedes af hine primitive Folkeslag som en nödvendig Mellemmand eller Mægler imellem Mennesket og Guddommen og som Viisdommens og Magtens Repræsentant, snart som en Fyrste og Lovgiver, der kom for at udrive dem af Barbariet og bringe dem Love, Religion, ordnet Statsforfatning, Agerdyrkning og Kunster. — Den Lighed, som man i de tzendalske, quiché'iske og mexicanske Oldsagn finder imellem de under Navnene Votan, Gucumatz, Cukulcan og Quetzalcohuatl skildrede Personligheder leder paa den Formodning, at de oprindelig have været een og samme Person. En nærmere Sammenligning bestemmer os imidlertid til at antage en oprindelig Tohed, Votan og Quetzalcohuatl, da Gucumatz og og Cukulcan ere eensbetydende med den sidstnævnte. Dette være nu forresten som det vil; saameget er ialfald vist, at det er dem, de være nu Helte, Præster, Lovgivere eller Krigere (eller, kunde man tilföie, vel rimeligst alt dette forenet), Mellem-America skylder den Civilisation, deres Efterkommere senere bragte til et saa höit Trin af Fuldkommenhed. Kundskaben om een Gud, Himlens og Jordens eneste Skaber og Herre, synes at have været en af de förste Dogmer, de indprægede de overvundne Folkeslag. — Ifölge Forfatteres Vidnesbyrd, der have beskjeftiget sig med de gamle americanske Nationers Historie, fandtes der iblandt disse paa den spanske Erobrings Tider ikke en eneste, der ikke troede paa et eneste höieste Væsen. Under Navn af „Tloque-Nahuaque" dyrkede Mexicanerne Den, der er alle Tings förste Ophav, opholder og styrer dem ved sit Forsyn, af hvilken Aarsag de ogsaa kaldte ham „Ipalnemoaloni" d. e. Den, i og ved hvem vi ere og leve (et, som man vil erindre, saagodtsom aldeles bibelsk Udtryk). Han var identisk med de yucatanske

Folkeslags „Hunab-Ku", de quiché-guatemalanske Nationers „Hurakan", og de tzendalske og mexicanske Oldskrifters „Teotl" (Gud). Denne, som han i en mexicansk Bön kaldes, „fuldkommen rene" Gud, var imidlertid altfor ophöiet (altfor abstract) for Folkets Masse. Man erkjendte hans Tilværelse; de Vise paakaldte ham; men han havde hverken Templer eller Altere, maaskee fordi man ikke vidste, hvorledes man skulde fremstille ham, og det var först henimod det aztequiske Riges sidste Tider at Nezahualcoyotl, Konge af Tetzcuco, oprettede ham, „den ubekjendte Guddom", et Teocalli [1], men uden nogen billedlig Fremstilling. Det er denne „Gudernes Gud", de indianske Nationer tilskrev Verdens Skabelse.

Til en Tid forud for det tolteqniske Herredömme i Mexico henvise tvende særdeles vigtige men i deres Details dunkle Sagn, nemlig det alt omtalte om en fremmed af en fremragende Personlighed anfört Races Ankomst fra et (nord-) östligt Land og dernæst det om Tilværelsen af et endnu ældre Rige, bekjendt under Navnet af „Huehue-Tlapallan", fra hvilket Toltequernes Forfædre vare udvandrede paa Grund af en Revolution, og hvorfra de, efter en lang og möisommelig Vandring, ankom til den aztequiske Höislette. Det er herom vi, inden vi gaae over til at fremstille Toltequernes Culturtilstand o. s. v., först ville give en kort Beretning overeensstemmende med vor Forfatters Fremstilling.

Disse Indvandrede, der benævnes Nahoas (men, vel paa Grund af, at de vare Toltequernes Forfædre) ogsaa Tolteqner, ere, efter vor Forf., det eneste americanske (Aboriginer-) Folk, som den folkelige Tradition efter deres Undergang endnu veed at fortælle om, det eneste, hvis Institutioner overlevede dem, det eneste endelig, i hvis Oldhistorie det er muligt at faae et ialfald nogenlunde klart Indblik, ihvor meget der end paa den anden Side endnu forbliver dunkelt i samme. Man

[1] Gudshuus, af teo (Gud) og calli (Huus).

kjendte den hidtil kun af ubestemte Antydninger, opbevarede hist og her i de Mexicos Erobring behandlende Forfatteres Værker og af et lidet Antal deels af Ixtlilxochitls[1] Beretning, deels af Torquemadas[2] Værk öste tildeels modsigende Sagn. Vor Forf. benytter i sin Fremstilling foruden dette Materiale navnlig tillige senere opdagede Actstykker, henhörende til de guatemalanske Nationers Historie.

Tidspunktet for Nahoa'ernes Indvandring til Mexico er vor Forf. tilböielig til at sætte i det sidste for- eller förste efter-christelige Aarhundrede.[3] I de forskjellige mexicanske og mellemamericanske Sprog benævnes de Nahuatl, et Udtryk, der betyder „dannet, ædel, kundskabsrig" etc. Om Votanidernes Samfunds- og Culturforhold för Indvandringen lader sig intet med Vished bestemme; kun saameget troer vor Forf. med Vished at turde paastaae, at alle de Mexico dengang beboende Folkeslag talte et og samme Sprog, efter hans Formening, Maya eller Yucatansk (der, efter Aubin, skal have megen Overeensstemmelse med det omkring (Staden) Mexico talte Otomi). Denne Sprogeenhed maatte naturligviis ophöre ved det fremmede Elements Indvandring, og det oprindelige Idiom deelte sig efterhaanden i flere Dialecter, et Brud paa det oprindelige Fællesskab, der, i Forening med Vaabenmagt og aandig Overlegenhed i det Hele, bidrog det meste til at hævde Nahuatl-Sprogets Suprematie. Det fortrængte mange

[1] Don Fernando de Alva Ixtlilxochitl, Sönnesönssön af den sidste Konge af Tetzcuco, optegnede et stort Antal historiske Efterretninger (Relations historiques) om sit Land, öste af Documenter, som han imidlertid ikke forstod critisk at benytte. Endeel af dem har Ternaux-Compans udgivet i Oversættelse under Titel af Chichimequernes Historie. Resten findes offentliggjort i Supplementet til det ovenfor omtalte Værk af Lord Kingsborough. T. IX. [2] „La Monarquia Indiana", et Værk, der er af overordentlig Vigtighed paa Grund af den Masse af Actstykker, det indeholder, men som forövrigt, ifölge vor Forf.'s Dom, er skrevet uden al Critik og hvad det chronologiske angaaer aldeles forvirret. [3] En Angivelse, hvis Ægthed Forf. dog ikke indestaaer for, sætter den i Aaret 279 f. Chr.

Steder det ældre Sprog og blev tilsidst saagodtsom det eneherskende ligefra Bredderne af Gila til Landtungen ved Panamá. Det er, efter vor Forf., et overordentlig rigt og uddannet Sprog.

Hvad nu angaaer Udgangspunktet for de Nationer, der talte Nahuatl-Sproget, saa nærer Forf. ikke mindste Tvivl om, at det bliver at söge i Asien, en Formodning, som han efter sin Forsikring udelukkende stötter paa de endnu til vore Tider opbevarede indigene Sagn, navnlig de quichéiske, der give os de fleste Details angaaende Nahoa'ernes og i det hele taget de i Mexico indvandrede Folks Urhjem, hvilket i dem alle hensættes i det fjerne Östen, skilt fra deres nuværende Hjem ved store Lande og Have. De förste Stammer, der indvandrede, benævnes Tamub[1] og Ilocab; men denne Urindvandring er forövrigt indhyllet i Mörke. De skulle være landede i Nærheden af Panuco, en Flekke ved Floden af samme Navn, ikke langt fra Tampico, i syv Barker eller Skibe, som af Sahagun kaldes Chicomoztoc, d. e. de syv Grotter. Panuco, der nu ligger 12 lieues fra Havet, antages af vor Forf. dengang at have ligget Flodmundingen nærmere. Sit Navn (der paa Nahuatl betyder „Havnen", „Landingspladsen") skal den have faaet af Indvandrerne.

Hvorfra Nahoa'erne kom, angives ingensteds; det eneste, man af de forskjellige Sagn erfarer, er, at de skulle være komne fra „de Egne, hvor Solen staaer op". De ledsagedes af Vise eller Sandsigere, der i deres Sprog kaldtes Amoxonque'r d. e. Skriftlærde, Skriftkyndige. I Spidsen for dem stod et Overhoved, der fortrinsviis benævnes „Herren", og som i de toltequeske Sagn kaldes QUETZALCOHUATL, d. e. Bevareren af det hellige Slör eller Tæppe, i hvilket Guddommen indhyllede sig for at unddrage sig de menneskelige Blik. Den quichéiske Oversættelse af Navnet lyder Gucumatz. Den

[1] Efter Forf. ogsaa skrevet TANUB, en antiqueret Pluralform af TAN eller DAN, et Stedsnavn der findes baade i det quichéiske og cakchiquelske Manuscript.

nævnte Guddom kaldes hos Sahagun „Opu" d. e. den Usynlige, men skal ogsaa have heedt „Yohualli Ehecatl" d. e. Nattevinden. Offringerne til denne Guddom foretoges altid i Mörket, og hver tyvende Dag feiredes i en afsides Indhegning Fester til hans Ære, ved hvilke de Offrende blæste i uhyre Muslingskaller, offrede lange med deres eget Blod vædede Aloe-Torne og ved Midnatstider stode op for at forrette deres Vaskninger og Renselser.

Fra Panucos Munding fortsatte Nahoa'erne deres Seillads langsmed Kysterne og ankom endelig til Tamoanchan, efter vor Forf. Kyststrækningen fra Campech eller Potonchan til Mundingen af Floden Tabasco. Efter Las Casas [1] levede paa hans Tid endnu i denne Deel af Yucatan et Sagn om, at tyve berömte Anförere for mange Aarhundreder siden der vare landede under Overanförsel af Cukulcan, efter vor Forf. identisk med den nysnævnte Quetzalcohuatl (quichéisk Gucumatz). De skulle have været iförte lange, vide Klæder og have haft store Skæg. Efter vor Forf. skyldte den berömte og rige Handelsstad Xicalanco imellem Söen Terminos og Havet denne Cukulcan sin Oprindelse, ligesom det rimeligviis ogsaa var her, at denne Lovgiver gjorde de förste Forsög paa at civilisere de raae Indfödte uden at ane, at der hiinsides de ham omgivende Vande og Skove fandtes langt rigere og frugtbarere af mægtige Fyrster regjerede Landstrækninger, et Factum, som vi kjende af de allerede nævnte quichéiske Manuscripter, der give interessante Details angaaende Votaniderne.

Den i dem omtalte Stad Xibalba, Monarchens Residents, anseer vor Forf. for den samme som Palenque. Overkongens Raad bestod af tolv Underkonger eller Provindshövdinger, hvis aarvaagne Öie Nahoa'ernes Ankomst til Nabolandet ikke undgik. Adskilt fra dem ved Floder og store Skovstrækninger, kunde Hoffet i Xibalba ubemærket iagttage alle deres Bevægelser. Resultatet svarede imidlertid ikke til dets

[1] Hist. Apolog. de las Indias Occidentales, T. III, cap. 23.

Önsker, da der pludselig indtraadte en maaskee ved et Jordskjælv foranlediget Oversvömmelse, der kostede flere af Quetzalcohuatls Ledsagere Livet og i Xibalba feiredes næsten som en Seir. Quetzalcohuatl selv table imidlertid ikke Modet, men begav sig med sit Fölge dybere ind i Landet for at opsöge en gunstigere Jordbund og en mere venligsindet Befolkning. Da dette imidlertid ikke strax lykkedes, og Modlösheden tiltog mere og mere iblandt hans Folk, skilte han sig fra dem og begav sig alene fremad for at recognoscere. Paa denne sin Vandring kom han endelig til et Land, kaldet Paxil, der regjeredes af en Hövding ved Navn Utiuh, rimeligviis en Vasal af Xibalba. Efter her at være bleven venlig modtagen og have erholdt de förste Efterretninger om Tilværelsen af det Rige, hvis Hovedstad Xibalba var, vendte han, forsynet med overflödig Proviant, tilbage til sine, af hvem han efter sin lange Fraværelse blev gjenhilset med stor Glæde. Forbindelserne imellem Nahoa'erne og de Indfödte bevarede imidlertid ikke ret længe en fredelig Character. Hine dræbte Utiuh og bemægtigede sig hans Land, hvorpaa Quetzalcohuatl, dog uvist af hvad Grund, med enkelte af sine Tilhængere skal være vendt tilbage til sin Hjemstavn „i det fjerne Östen". Vel indfandt han sig nogen Tid efter atter i det Öiemed at bevæge de af ham overförte Colonister til at vende hjem med ham. Da de nægtede dette, drog han dog igjen bort, efterat have forudsagt dem, at de vilde blive hjemsögte af haarde Straffe.

Igjennem det Mörke, der omgiver denne tidlige Tids Historie, sees det dog klart, at Nahoa'ernes Magt udbredte sig temmelig hurtig navnlig over Höisletterne Chiapas og Guatemala, hvor Tzendal'erne forgjeves sögte at gjöre dem Modstand, og hvorfra Hoffet i Xibalba, slaaet af Skræk, intet Forsög gjorde paa at forjage dem. — Mangel paa Plads tillader os forövrigt ikke at levere yderligere Uddrag af vor Forf.'s Beretning om den Revolution, der styrtede Riget i Xibalba og bragte det i den nahuatl'ske Races Hænder. Idet

vi i saa Henseende maae henvise til Værket selv, hvor man, navnlig efter de omstændelige quichéiske Beretninger, vil finde en Mængde interessante Details meddeelte om denne og paafölgende Begivenheder, gaae vi nu, som alt ovenfor omtalt, over til at give en Skildring af de trende Hovedfolks, Toltequernes, Aztequernes og Maya'ernes ældre Culturtilstand.

I. TOLTEQUERNE.

„Den smukkeste Lovtale over Quetzalcohuatl", yttrer vor Forf., „er den os af Traditionen overleverede Skildring af Toltequernes Character ialmindelighed paa hans Tid." „Det var", hedder det saaledes [1], „et godt, Dyden hengivet Folkefærd. Deres Urbanitet lagde sig for Dagen selv i den Maade, hvorpaa de hilste hverandre eller samtalede med hverandre." De afskyede al Lögn, og afholdt sig fra alle Eder og Besværgelser. De vare særdeles fromme og antoge een överste, almægtig Gud. Quetzalcohuatl selv vistes der stor Ærbödighed. Alle hans Befalinger adlödes uvægerlig, og hans religieuse Dogmer vare alle for dem Troesartikler.

„Toltequerne vare", fortsætter vor Beretning, „höie og velskabte, större end Indianerne, lette og hurtige, hvorfor de ogsaa kaldtes „Tlanqua-Cemilhuique", det vil sige Folk, der kunde löbe hele Dagen uden at hvile. De vare næsten ligesaa hvide som Europæerne. Lige udmærkede som Sangere og Musikere, ledsagede de deres Sang og Dands med Spil paa forskjellige Slags Instrumenter, som de behandlede med udsögt Smag. De componerede derhos ogsaa særdeles smukke Sange og Melodier. — Deres Maaltider vare de samme som nutildags.[2] Deres sædvanlige Dragt bestod af en „Robe" og en Bomuldskappe. Deres Fodtöi, azurblaa og af Kothurnform, var fastgjort om Foden med Remme af samme Farve. — Fruentimmerne vare udmærket dygtige i at strikke og

[1] Sahagun, Hist. de N.-España, lib. X, cap. 29. [2] Det vil sige ved Aaret 1580, til hvilken Tid Sahagun, fra hvem denne Beskrivelse stammer, affattede sit Værk.

væve, og forarbeidede fortrinlige Töier i alle mulige Farver og i mange Mönstre, ligesaa fine som de spanske. Et Slags havde stor Lighed med Flöil, et andet med fiint Klæde, et tredie med Damas eller Atlask, et fjerde med Batist eller grovere Lærred, alt efter Smagens Fordringer eller Nödvendighedens Bydende. — Præsterne vare iförte lange, sorte med Hætter forsynede Talarer, bar Haaret i lange ned over Skuldrene hængende Fletninger og „sloge i Fastetiden, eller naar de befandt sig i Templerne, altid Öinene ned". De gik stedse med bare Födder, undtagen paa længere Vandringer. — Kongerne klædte sig deels i hvidt, deels i mörkegule med forskjelligfarvede Fryndser kantede Stoffer. Deres Tunicaer naaede altid til Knæerne. Saalerne i deres Kothurner vare af Guld (!). De smykkede sig med Halsbaand, med Örenringe af Guld og Ædelstene og deslige. De sov kun lidet, stode op med Solen og spiste ikkun to Gange om Dagen, ved Middagstid og efter Solens Nedgang. De talte sjeldent og viste sig offentlig blot paa de störste Festdage. Til deres Paladser hörte store Haver og udstrakte Skove med Træer og Planter af alle Slags, samt med Menagerier af mange forskjellige Fugle og Pattedyr. De havde kun een legitim Gemalinde, efter hvis Död de ikke maatte gifte sig paany. Döde Kongen för Dronningen, besteg sidstnævnte Thronen, og Sönnerne vare först arveberettigede efter hende. Hun kunde derhos ikke indgaae noget nyt Ægteskab. Den Lov, der forböd Kongen og Dronningen at gifte sig anden Gang, gjaldt imidlertid ikke for Prindserne eller for Privatfolk, der, hvorvel de ikke kunde have meer end een Kone ad Gangen, dog kunde gifte sig anden, ja selv tredie Gang."

„Toltequerne vare fortrinlige Architecter, Tömmermænd, Snedkere og i det hele vel bevandrede i alle mechaniske Kunster. De havde Magikere, Hexemestre, Spaamænd, Astrologer, Digtere, Philosopher og Talere, saa at de", hedder det, „kjendte alt, baade godt og ondt." Deres Dygtighed i Kunster og Videnskaber overgik alt, hvad man indtil da havde

seet. — Medicinen stod i stor Anseelse hos dem, og de havde erhvervet sig stor Erfaring i samme, navnlig ved det nöie Kjendskab de besade til alle Planters og Urters Egenskaber, til den Nytte, man kunde drage af dem og til den Skade, de kunde afstedkomme. Resultaterne af deres Studier i denne Retning nedlagde de i flere Skrifter, for at Efterkommerne kunde betjene sig af dem til at helbrede Syge; „og det er deres Fremgangsmaade", siger samme Sahagun, „der endnu fölges den Dag idag."

„Ikke mindre bekjendte vare de med alle de Mineralier, der kunde benyttes i Medicinen, og med ædle Stene, som de forstode fortrinligt at bearbeide. De vidste endog at udfinde de Steder, hvor de laa skjulte under Jorden. Foruden Ædelstene kjendte de ogsaa Guld, Sölv, Kobber, Bly og andre Metaller, og vidste at udvinde og bearbeide dem. Det samme var ogsaa Tilfældet med Rav, Krystaller, Amethyst o. s. v. De udmærkede sig ogsaa i Maleri, Sculptur, Mosaik-, Stuccatur- og Leer-Arbeider."

Med saa dygtige Undersaatters Hjelp kunde Quetzalcohuatl med Lethed forskjönne sin Hovedstad. Han elskede Kunsten for dens egen Skyld og opmuntrede den saameget som muligt. Foruden sine övrige Paladser lod han navnlig opföre et, der i Pragt og Störrelse overgik dem alle. Det laa paa en, af de tvende Arme af den Hovedstaden gjennemskjærende Flod, dannet Ö, og kaldtes, mindre paa Grund af denne dets Beliggenhed end af dets herlige Haver, Chalchiuhapan eller „De grönne Vande". Granitmasser hævede sig terrasseformig over hverandre; kæmpemæssige, af colossale Statuer og fabelagtige Slangeskikkelser støttede, Trapper förte op til Porphyrgallerier, der udgjorde denne Kongeboligs ydre Decorationer. I det Indre fandtes Gaarde omgivne af Buegange, og uendelige Række af Gemakker og Sale, hvis Hvælvinger hver hvilede paa en vidunderlig, et eller andet phantastisk Uhyre forestillende Söile, saaledes at dettes Hoved udgjorde Basis og Halen Capitælet; overalt Marmor, Alabast,

Guld, Sölv under de mest forskjelligartede Former, som Toltequerne havde vidst at udtænke. Selve Salonerne straalede af ædle Metaller, rige med Ædelstene besatte Tæpper, beundringsværdige Fjer-Mosaikarbeider. Kort det hele lignede mere et Feepalads end en jordisk Konges og vidnede om det höie Trin af Kunst, hvorpaa de daværende Toltequer stode.

En anden Gjenstand, hvorved vi ligeledes maae dvæle nogle Öieblikke, er Festceremoniellet og de religieuse Skikke. De vigtigste Fester vare de, der hver tyvende Dag helligholdtes til Ære for de ved samme præsiderende Guder og Halvguder, de, der feiredes ved hvert Nytaars Begyndelse, den, der höitideligholdtes hvert fjerde Aar og endelig den cycliske Fest, der indtraf hvert 52de Aar, ved Slutningen af hvert toltequisk Aarhundrede. Denne sidste kaldtes „den nye Ilds Fest" paa Grund af at paa den Ypperstepræsten, omgiven af hele sit Præsteskab, begav sig op paa Toppen af et nærliggende Bjerg for ved den nye Cyclus' Begyndelse at antænde en Ild, der var et Symbol paa Solen og Livet. Ved alle disse forskjellige Fester spillede larmende musicalske Instrumenter en stor Rolle. Ifölge de af Quetzalcohuatl i saa Henseende givne Forskrifter, betjente man sig af dem (ligesom Skik og Brug var hos Hebræerne) for at forkynde Tiden til Bönner og Offringer. Hver Dag ved Solens Opgang forsamlede de tjenstgjörende Præster sig paa det Tempels Terrasse, til hvilket de hörte, og blæste her i de hellige Trompeter, for at hilse Lysets Guds Komme. Denne Musik fortsattes under Offringerne, der ialmindelighed bestode af Blomster, Rögelse og Frugter, og gjentoges siden hver Time paa Dagen. Ved Mörkets Indtrædelse löde de samme Instrumenter for sidste Gang og fra det store „teocalli" forkyndte Lyden af en uhyre Tromme Folket, at Hvilens Tid var kommen. Om Natten lod derimod de Templet bevogtende Præsters Stemme sig höre i regelmæssige Mellemrum og med en ganske eiendommelig Intonation, saa at den, gjentagen af Echoet, kunde höres i betydelig Afstand. Af disse Bevogtere

vare nogle stationerede i Templets Taarne, andre paa Hjörnerne af Gader og Veie. Hver Vagt varede (to) tre à fire Timer, den förste fra Nattefald til Kl. 10, den anden til Kl. 12, den tredie til Kl. 3 og den fjerde til Dagens Frembrud. De i Templets Indre tjenstgjörende Præster maatte observere Stjernernes Gang for derefter at beregne Tiden, til bestemte Tider vække de af deres Colleger, der havde at foretage de natlige Offringer og assistere ved disse. Til deres Functioner hörte det derhos ogsaa at vedligeholde den hellige Ild, en Forretning, der i Nonneklostrene paahvilede Nonnerne selv, der saaledes i denne Henseende havde nogen Lighed med de romerske Vestalinder.

Idet vi, hvad der forövrigt alt ovenfor flygtig er berört, endnu bemærke, at Quetzalcohuatl omtales som sit Folks Lovgiver og Historiker og Indstifter af den Calender, der senere antoges af alle Mexicos og Central-Americas dannede Nationer, maae vi her slutte disse, desværre altfor ufuldstændige og fragmentariske Bemærkninger om det gamle toltequiske Folks Culturtilstand, og gaae dernæst over til at omtale det andet ovenfor nævnte oldamericanske Culturfolk Aztequerne, der staae paa et endnu höiere Trin end hine, og med Hensyn til hvilke Kilderne ogsaa flyde rigeligere.

II. AZTEQUERNE.

„Af et dyberegaaende Studium af de americanske Nationers Historie", siger vor Forf., „fremgaaer det med fuldkommen Vished, at saavel Folkets som de fornemmere Classers Opdragelse, Regjeringsformen, Industri, Kunster og Videnskaber, det sociale Livs Beskjeftigelser, alt kun sigtede til eet Endemaal, Religionen og Fædrelandet; men denne Fædrelands-Cultus havde maaskee mindre den huuslige Arne og den hjemlige Jordbund til Gjenstand, end Familien, Slægten, som man tilhörte, Alteret, hvor Præsterne henstillede det Skrin, der indesluttede Nationens Skytsguddoms Statue eller Reliquier, og som saaledes blev et Slags Middelpunkt for den.

De tvende Fölelser smeltede paa denne Maade saa at sige sammen til een. Ligefra Perus sydligste til Californiens nordligste Grændser er America oversaaet med Monumenter, der vidne om denne Paastands Rigtighed. Men, i Lighed med hvad der var Tilfældet hos de classiske europæiske Folk, var ogsaa i America Religionen saagodtsom udelukkende begrundet paa naturlige Phænomener. Lovgiverne havde indseet, at det, for at knytte Menneskene til hverandre og varig forene dem til et ordnet Samfund, var nödvendigt at indstifte en sandselig Cultus og til deres Dyrkelse opstille sandselige Gjenstande, der saa at sige kunde blive en Bog, i hvilken den simple Mand kunde lære alle Tings Ophav at kjende ved Hjelp af synlige Emblemer; de havde fölgelig maattet give Folket Symboler, ikke i den Hensigt at bedrage det, men for at tilfredsstille dets aandelige Fornödenheder. Disse oprindelige Symboler vare saa simple som muligt, og fremstillede ingen speciel Guddom, da alt henförtes til det höieste Væsen eller til Solen, der hos et stort Antal Nationer betragtedes som dets Repræsentant. I hine Urtider kjendte Mennesket, der endnu om end under Præsternes Ledelse var et reent Naturbarn, ingen anden Lov end ethvert enkelt Individs Fornödenhed, med den af Samfundsorganisationen fordrede Begrændsning. De Arbeider, der foretoges i Fællesskab, begyndte med religieuse Fester og sluttede med offentlige Forlystelser. Da nu Dyrkelsen af Hunab-Ku, „den ene Hellige", af Hurakan „Himlens og Jordens Skaber", var ligesom selve denne Guddoms Væsen en reen aandelig Cultus, eller rettere den blotte Kundskab om hans Væsen uden nogensomhelst ydre Demonstration, kunde de af de förste Lovgivere indstiftede Fester heller ikke have anden Gjenstand end Aarets forskjellige Afdelinger. — Den aandelige Begavelse, der aldrig udebliver under en skjön Himmel, hvor Mennesket uophörlig indaander en livsvækkende Luft, maatte uden Vanskelighed komme paa Spor efter det nöie Forhold, der finder Sted imellem de himmelske Phænomener og de Arbeider, Ager-

dyrkningen gjör nödvendige. Den eneste Opgave for Votan, Gucumatz og andre Urlovgivere, bestod derfor i ved deres Observationer at bestemme Forholdet imellem de ovennævnte Phænomener i de Lande, hvorfra de vare udgangne og de, hvorhen Skjæbnen havde fört dem og dernæst at anvende det Udfundne i Agerdyrkningens Interesse. Det var paa denne Maade, at Mayaerne, Toltequerne og Mexicanerne (Aztequerne), erholdt en Calender, der meer end 15 Aarhundreder efter sin Indstiftelse vakte den gamle Verdens Beundring, og det er upaatvivlelig paa denne Maade man maa forklare sig Oprindelsen til den astronomiske Kundskab, der ialmindelighed benævnes mexicansk, men egentlig talt var en fælles Eiendom for alle Nordamericas civiliserede Nationer. Vi ville her ikke indlade os paa at undersöge, om det var Zamma[1] eller Quetzalcohuatl, der gjorde de förste astronomiske Opdagelser og indförte dem i disse Egne; efter al Rimelighed have de begge deres Andeel deri, og deres Efterkommere have efterhaanden fuldstændiggjort deres Opdagelser. Den Omstændighed, at Yucatan, Chiapas, Guatemala, Nicaragua, Oaxaca og den aztequiske Höislette have en og samme Calender er et slaaende Beviis for at de alle havde Deel i samme Civilisation. Maaneaaret synes overalt at have været det Oprindelige og först i en senere Periode (maaskee efterat ifölge antique Sagn de americanske Lærde vare komne sammen i Huehuetlapallan for at revidere Calenderen) at være blevet fortrængt af Solaaret."

Tallet tretten, der spiller en stor Rolle i de mellemamericanske og mexicanske Nationers astronomiske Tavler, kan enten (hvad der vel turde være rettest) betragtes som et Resultat af deres astronomiske Combinationer, eller (hvad vor Forf. ikke antager for usandsynligt) bidlede sin Oprindelse fra de tretten ældste Familieoverhoveder under Quetzalcohuatl.

[1] Yucatans Religionsstifter og Lovgiver, Skaber af den mayaske Civilisation.

Man synes efter vor Forf. oprindelig at have beregnet Maaneden noget for lavt, nemlig til 26 Dage, et Tidsafsnit, der deeltes i tvende ligestore Dele, og disse Tidsinddelinger paa tretten Dage bibeholdtes selv efterat Calenderen ved rigtigere Beregninger var bragt i Overeensstemmelse med Solens Gang (d. e. med Jordens Gang omkring Solen). Dag og Sol havde hos Mexicanerne (ligesom hos en stor Deel andre Folkeslag) en og samme Benævnelse: „Tonal". Dagen deelte de i fire Hoveddele: hver paa sex Timer fra Morgen til Middag, fra denne til Aften, fra Aften til Midnat og fra Midnat til Morgen, og hver af disse atter i tvende mindre (hver paa tre Timer). Efter Gama deeltes derhos det borgerlige Dögn i 16 Dele (af hvilke 8 faldt paa Dagen og 8 paa Natten), regnede fra Solopgang af. Ugen bestod, ifölge det anförte, ikke som hos os, af 7 Dage, af hvilke hver har sit specielle Navn, men af 13, der betegnedes efter deres Rækkefölge, Aaret af 28 saadanne Uger og 1 Dag, og dette sidste deeltes i atten Maaneder, hver paa 20 Dage. Da Aaret imidlertid saaledes blev for kort, tillagdes der aarligt 5 Dage og hvert fjerde Aar 1 Dag. Disse Skuddage kaldtes af Mexicanerne „nemontemi" d. e. unyttige, og ansaaes som uheldbringende (nefasti).

Foruden Tallet 13 spiller ogsaa Tallet 4 en ikke ubetydelig Rolle i den ældste mexicanske Astronomie. Der havdes saaledes tvende Cycler, af hvilke den ene bestod af fire Perioder, hver paa tretten Aar, den anden af 13, hver paa 4 Aar. Ved Slutningen af enhver af dem feiredes i Mexico store Fester til Ære for Aarets Gud Xiuhteuctli. Af tvende af disse Perioder dannedes den större Cyclus paa 104 Aar, der kaldtes „Ce-Huehuetiliztli" (Alderdom, Alder), uden at denne dog i de mexicanske Malerier har nogen særegen Betegnelse.

Astronomiens Studium udartede snart til Astrologie. „Man forlod lidt efter lidt de physiske Theorier, saae noget Vidunderligt i ethvert af de Himmellegemer, der be-

stemmer de menneskelige Arbeiders Gang og blev efterhaanden nysgjerrig og overtroisk. Hvert Himmellegeme erholdt sin særegne Genius og Sabæismen traadte i Guddommens Sted(!)" Det er imidlertid ligesaa vanskeligt at forfölge de astrologiske som astronomiske Forstillingers Udviklingsgang.

Med Hensyn til de af Aztequerne benyttede astronomiske Instrumenter har man opstillet en heel Deel Hypotheser; det eneste, der med Vished kan siges i saa Henseende, er at de kjendte Solskiven, ved Hjelp af hvilken de bestemte Dagens Timer. Et i Aaret 1790 i Staden Mexico opdaget astronomisk Mindesmærke, en i en Art dunkel Porphyr indhuggen Dyrekreds, har givet en nyere Lærd (Gama) Anledning til en lærd Afhandling over den ældre aztequiske Astronomie.

Den civile og astronomiske af 18 Maaneder, hver paa 20 Dage, bestaaende mexicanske Calender kaldtes „Tonalpohualli", Solens Beregning; en anden endnu ældre med symbolske Betegnelser af Dagene, svarende til Maanens tilsyneladende Bevægelser, kaldtes af sidstnævnte Grund „Metzlipohualli", Maaneberegning, men havde tillige, da Præsterne benyttede den til Bestemmelse af Fester, til at stille Horoscoper og til anden Overtro, forskjellige andre Navne, f. Ex. „Cemilhuitlapohualiztli", Festberegning o. s. v. I den fandt man navnlig optegnede de forskjellige Arter Bönner og Besværgelser, Beskrivelse af Fremgangsmaaden ved Spaadomme og Horoscopstilling, af Stjernernes Indflydelse o. s. v., kort sagt af det hele System af Overtro, hvis Indförelse i den mexicanske Religion de ældste Sagn tilskrive Toltequerne. „Fra den sabæiske Simpelhed", siger i saa Henseende vor Forf., „maae de americanske Nationer tidligt være gaaede over til Dyrkelsen af forskjellige Genier (culte des génies), en Vildfarelse, som senere Geistlige, der deels vare mindre indviede end deres Forgængere i de oprindelige (religieuse) Theorier, deels tilskyndede af ærgjerrige Bevæggrunde eller Caste-Interesser, fandt deres Regning ved at nære, og som tilsidst udartede til en formelig Afgudsdyrkelse (idolâtrie).

Vor Forf. finder en mærkværdig Analogie imellem de ældste mexicanske og mellemamericanske Nationers Gudsdyrkelse, saaledes som den af Beretningerne er os bekjendt, og den iblandt mange af de nordamericanske Staters og Canadas vilde Indianerstammer endnu den Dag idag udbredte „pantheistiske Overtro". „Efterhaanden som Folkene gik frem i Civilisation", bemærker han, „personificeredes efterhaanden de vigtigste Naturphænomener, enten symbolsk eller i Skikkelse af berömte Personligheder. En opmærksom Iagttager vil finde, at det mexicanske Rituales vigtigste Guder ere fremkomne paa denne Maade. Man finder her navnlig under en indviklet Symbolik fremstillet Gangen i en Naturrevolution, i hvilken Vand og Ild synes at have spillet en uforklarlig, lige betydningsfuld Rolle i Landets Ödelæggelse. Det er dog, hvad man let kunde fristes til at antage, ikke vore hellige Bögers Vandflod, der her er Tale om. Præsterne have derhos bestandig sögt at udbrede et vist Mörke over denne Catastrophes Beskaffenhed, at sammenblande den med en tidligere Vandflod og at fremstille Ophavsmændene til den uramericanske Civilisation som Menneskeslægtens Skabere. Först tyve i Tallet, senere (efter vor Forf. maaskee som Fölge af den nævnte Naturrevolution) reducerede til 13, spille disse Personligheder heelt igjennem en Hovedrolle i Mexicanernes religieuse System. Det er til deres Ære og som Minder om Begivenhederne i deres Liv, at Festerne ere blevne indstiftede og de Spægelser, Præsterne paalagde sig, vare tilligemed de længere Faster bestemte til at vedligeholde Erindringen om de haarde Pröver, disse Hovedguder havde maattet underkaste sig og de Farer, hvorfor de (navnlig til Vandflodens Tider) havde været udsatte. Ved den Masse af Navne, hvormed den mexicanske Oldtid betegner dem, deels paa Grund af deres forskjellige Attributer og Opfindelser, deels paa Grund af de forskjelligartede Naturphænomener, Kunster og Videnskaber, hvormed de identificeres, falder det ofte meget vanskeligt skarpt at holde dem ude fra hverandre. Saaledes

kaldes Quetzalcohuatl, den överste af dem alle, snart Tlahuizcalpan-Teuctli (Morgenstjernen), snart igjen Tonacateuctli (Födegiveren), upaatvivlelig som Opdager af de frugtbare Maislande, og er desforuden, efter al Sandsynlighed, tillige den samme som Cipactonal, Opfinderen af Calenderen." Ja vor Forf. antager endog Tetzcatlipoca, Quetzalcohuatls værste Fjende, for at være en Incarnation af sidstnævnte selv. Under Navn af Ceacatl dyrkes han endelig som en Slags priapisk Gud, og i denne sin Egenskab har han til Hustru Xochiquetzal, Kjærlighedens og den sandselige Lysts Gudinde. Af de övrige Guder ville vi her blot nævne Xiuhteuctli (ogsaa kaldet Tecpatl, Xolotl og Tletl), Aarets eller Ildens Gud, Tlaloc med Tilnavnet Quiahuitl (Regn), Tordenens og Frugtbarhedens Gud, Texcaltepocatl eller Tetzcatlipoca, Moyocatzin og Ometeuctli, Personificationer af Solen, Tlaloc, Vandenes, Omacatl, Ægteskabets Gud o. s. v. Angaaende de övrige, og navnlig den store Mængde Special-Guder og Gudinder maa vi henvise til selve vor Forfatters Værk, og endnu kun bemærke, at disse guddommelige Væsener allevegne fandtes fremstillede under de mest forskjelligartede og bizarre Skikkelser, paa Hjörner af Gader og Veie, paa Toppen af Höiene, ja paa Spidsen af de höieste Bjerge, hvor de Forbidragende altid viste dem deres Ærbödighed ved Offringer og deslige.

Troen paa Sjælens Udödelighed var almindelig udbredt. „De talrige og forskjelligartede Sonoffere", bemærker vor Forf., „saavelsom de af de aztequiske Folkeslag ved deres Slægtningers og Venners Död foretagne Ceremonier, bevise noksom, hvor dybt rodfæstet den Tro var, at Sjælen, naar den forlod Legemet, nedsteg til en Slags Underverden, Mictlan, et mörkt og dunkelt Sted med forskjellige Afdelinger. Her herskede Mictlanteuctli og hans Hustru Mictecacihuatl, den mexicanske Mythologies tvende ældste Guddomme. Efter vor Forfatters Formening skulde Mictlanteuctli være den samme som Votan og Mexicanernes Underverden skylde en dunkel

Erindring om det oprindelige toltequiske Urhjem sin Tilværelse, for hvilken Formodning han söger en Stötte i den Omstændighed, at Sjælene, efter at have bestaaet deres Prövelser i denne Underverden, ligesom Urtidens Heroer, enten kom til Tlalocan (et Slags jordisk Paradis) eller hensattes iblandt Stjernerne.

Tlalocan var en midt imellem höie Bjerge beliggende paradisisk Have, hvor alt aandede Glæde, Fred og Lykke, og hvor der fandtes Overflod paa alt, hvad der udfordres til at före et lykkeligt Liv. Den höieste Salighed synes at have forestaaet de i Kamp faldne Krigere, der enten bleve hensatte imellem Stjernerne eller forvandlede til deilige Fugle, hvis höieste Lyst det var at ernære sig af Blomsterduft. Konger og Prindser forvandledes til Taage og Skyer eller til straalende Fugle eller til ædle Stene, det simple Folk til Insecter eller andre væmmelige Dyr.

Med Hensyn til Offringerne, saa fandt de til Solen hyppigst Sted, nemlig flere Gange daglig. Hver Morgen tidlig offredes der denne Guddom Blod (fornemmelig af Vagtler), blandet med Rögelse, og i Löbet af Dagen offredes der den gjentagne Gange til bestemte Tider Rögelse alene. I Maaneden Atlacahualco (den Vandlöse, der efter Sahagun begyndte den 2den Februar), offrede man for i den kommende Vaar at erholde den til Jordens Frugtbarhed nödvendige Regn og Fugtighed til Tlaloc og andre Vandguder spæde Börn, der deels kjöbtes, deels bragtes af selve Forældrene. I den fölgende Maaned Tlacaxipehualiztli (Flaamaaneden, der begyndte den 22de Februar), hvis Patron kaldtes Xipe (den Flaaede eller Skaldede), offredes der ligeledes Mennesker, som flaaedes af Præsterne, der dernæst iförte sig deres blodige Hud. Dog vare de fleste af de i denne Maaned Offrede Forbrydere, der vare dömte til at lide denne Straf. Ogsaa i enhver af de fölgende Maaneder fandt Offringer, for en stor Deel Menneskeoffringer, Sted til forskjellige Guddomme; vi kunne imidlertid her ikke nærmere indlade os paa at beskrive, hverken

disse Offringer, eller de Fester, paa hvilke de foretoges, kun ville vi endnu bemærke, at de Offrede for störste Delen vare Krigsfanger.

Ogsaa Faster vare anordnede i et ikke ringe Antal, deels af længere, deels af kortere Varighed. Der omtales saaledes f. Ex. en meget streng Faste til Ære for Camaxtli, der Aarhundreder igjennem dyrkedes, som Tlaxcallans og Huexotzincos Hovedguddom.

Hvad Præsteskabet angaaer, bemærker vor Forf., at det hos de mexicanske og mellemamericanske Nationer altid stod i stor Anseelse og lige til det sidste udövede en betydelig Indflydelse saavel i offentlige som i private Anliggender. Indtrædelsen i samme stod i Regelen aaben for enhver; kun besattes Pladserne ved Huitzilopochtlis Tempel i Staden Mexico udelukkende af enkelte i visse Quarterer af denne Hovedstad bosiddende Familier. Præsterne dannedes i Seminarier (Calmecac), og de geistlige Pladser besattes ved Afstemning; dog vare de vigtigste og mest ansete saagodtsom altid i Hænderne paa de adelige Slægter. Oprindelig var den höieste geistlige og verdslige Magt forenet i een Person, der betitledes Topiltzin, og som i de senere Perioder kun udövede reent geistlige Functioner som Ypperstepræst. Denne höieste geistlige Post besattes ligesom den höieste verdslige ved Valg. Ypperstepræsten var en Slags Cultusminister for hele Riget og havde den överste Jurisdiction over alle Geistlige, Skoler og Klostre. Han valgtes af de tvende Dignitarier, der stode ham nærmest i Rang, betragtedes som Monarchens höire Haand, navnlig i alle Sager, der angik Religionen og Krigsförelsen, og raadspurgtes i Regelen altid förend nogetsomhelst af Vigtighed foretoges. Næst efter ham i Rang fulgte Quetzalcohuatls överste Præst; men hans politiske Indflydelse var langt ringere og han synes i det Hele at have indtaget en Slags exceptionel Stilling og at have staaet udenfor det ordinaire Hierarchie. — Præsternes almindelige Titel var Teopixqui (Vogter af det Hellige), og saavel i Mexico som i

de andre Stæder i Riget vare de deelte i ligesaa mange Categorier, som der fandtes Templer. Deres eneste Særkjende var en sort Bomuldshue; forövrigt var deres Dragt ganske den samme som de övrige Borgeres. Ypperstepræsten bar som Tegn paa sin Værdighed en Slags over Brystet hængende Fryndser samt paa Festdagene en lang Robe og ovenover denne en Tunica, der i Farve, Form og Broderier varierede efter de forskjellige Guddomme og de forskjellige Offringer, han bragte dem. Paa Hovedet havde han, ligesom Kongen, en mitraformet, med en Fjederbusk forsynet Krone.

Til Geistlighedens Ressort hörte alt hvad der angik Gudsdyrkelsen og Ungdommens Underviisning (altsaa Kirke og Skole). Nogle befattede sig udelukkende med Offringerne, andre med Forudsigelser, atter andre med Anordningen af Festlighederne og Templernes Udsmykkelse i den Anledning; andre igjen med at forfatte kirkelige Sange og componere Musik dertil etc. Den mere videnskabelige Afdeling af Præsteskabet derimod havde Opsigt med Skolerne, besörgede den aarlige Calenders Affattelse, fastsatte Tidspunctet for de bevægelige Fester, forfattede Annaler og „de chronologiske Böger" o. s. v. Med ethvert Tempel saavel i Hovedstaden som i de övrige Rigets Stæder var forenet enten en höiere eller lavere Skole- eller et Kloster eller endelig et Capitel, „hvis Medlemmer", bemærker vor Forf., „nöd omtrent de samme Rettigheder som vore Canonici".

Skolerne deeltes i tvende skarpt adskilte Classer: Elementar-, Borger- eller Folkeskolerne, Telpochealli d. e. Ungdomshuse og de höiere, fornemmere eller adelige Skoler, Calmecac d. e. Skoler (i denne specielle Betydning eller Klostre). Af hine fandtes een i ethvert Quarter af en Stad. Fra Fire- eller Femaarsalderen af vare Börnene skolepligtige og fik da i disse Skoler af Telpochtlato d. e. Ungdommens Overhoved, Underviisning i „at holde Templerne rene, vedligeholde Ilden i de hellige Fyrfade, forrette de for deres Alder foreskrevne Andagtsövelser og i Skovene hente Brænde

til Templets Brug" (!). De spiste hjemme men sov i Skolebygningerne. Om Aftenen førtes de alle til „Cuicacalco" d. e. Sanghuset, hvor de undervistes i Sang og i de brugelige Dandse samt (de ældre) i Vaabenövelser. Naar Börnene vare en 15 à 16 Aar gamle, toges de ud af Skolen for at anbringes ved en eller anden Haandtering. Dog maatte de alle, enhver efter sin Evne, först gjöre „Telpochtlatoën" en eller anden Present. — I de höiere Skoler opdroges deels de Adeliges eller Fornemmes Börn, deels, uden Hensyn til Forældrenes Stilling, alle de Börn, der vare bestemte for den geistlige Stand. Eleverne spiste ikke hjemme, som Tilfældet var med de simplere Börn, men havde hele deres Underholdning i Skolerne, der i saa Henseende vare rigt doterede, saavel af Staten som af Private. Der undervistes forövrigt her i de samme Gjenstande som i de lavere Skoler, men derhos tillige i at blande de Farver, hvormed Præsterne bemalede sig, i Instrumentalmusik, i profan og kirkelig Sang, i Historie, Philosophie, Jurisprudens, Astronomie, i det kirkelige Ritual, i Skrivning og Læsning etc.

Lærerne i disse höiere Skoler „Tlamacazqui'erne", vare ligesom de saakaldte Quaquaquiltin'er et Slags Munke med en meget streng Ordensregel, der paalagde dem mange Spægelser. Overopsigten over denne Orden saavelsom over den tilsvarende Nonneorden förte Guden Quetzalcohuatls Ypperstepræst.

Paa Grund af Folkets Fromhed og Herskernes Gavmildhed var der saavel i Mexico som i Central-America rigelig sörget for alle til den geistlige Stand hörende Personers Underhold. De fleste Templer, selv de i de mindre betydelige Stæder, besade betydelige Grundeiendomme, hvis Befolkning, der betragtedes som deres Undergivne, bragte dem i Afgift Klædningsstoffer, Mais, Viin etc. Det rigeste af dem alle var Huitzilopochtlis Tempel i Staden Mexico selv. I Riget Acolhuacan forsynede femten betydelige Stæder og deres Districter Templerne i Tetzcuco med Levnetsmidler af alle Slags. Til

disse Indtægter kom derhos endnu de utallige Offre, som baade Folket og Kongerne bestandig bragte Guderne og som bestode deels i Klædningsstoffer, deels i Kostbarheder og Levnetsmidler, navnlig Jordens Förstegröde.

De Præster, der havde Forvaltningen af de nævnte Grundeiendomme, bereiste dem ofte, deels for den oeconomiske Bestyrelses deels for Justitsadministrationens Skyld. Kornmagazinerne vare ialmindelighed opförte i Templernes umiddelbare Nærhed og naar de af disse havde forsynet sig med hvad der udfordredes til deres egen personlige Underholdning og til Gudstjenestens Behov, uddeelte de i Aarets Löb Resten til de Syge og Fattige i Byens eller Egnens Hospitaler.

Religionen, der spillede en saa stor Rolle i det mexicanske Stats- og Samfundsliv, traadte med sin pompeuse Ritus ogsaa til ved de for Individet vigtige Begivenheder i Livet. Vi ville her tildeels indskrænke os til i Korthed at omtale de Ceremonier, der fandt Sted ved Födselen, ved Ægteskabet og ved Döden.

Saasnart Jordemoderen havde overskaaret Navlestrengen, badede hun det nyfödte Barn, idet hun udtalte fölgende Ord: „Modtag dette Vand; thi din Moder er Gudinden Chalchiuhlicue; dette Bad vil afvaske de Pletter, Du har faaet i din Moders Skjöd, væde dit Hjerte og give Dig et godt, fuldkomment Liv". Derpaa anraabte hun Gudinden, tog noget Vand i den höire Haand, blæste paa det, og efterat have vædet Barnets Hoved, Mund og Bryst, dykkede hun det heelt ned i Vandet med fölgende Ord: „Den usynlige Gud nedstige over dette Vand og udslette al den Synd og al den Ureenhed, som du har paadraget dig forinden Verdens Skabelse, men husk paa, at det Liv, som du nu begynder, er sörgeligt og smerteligt, opfyldt af Kummer og Elendighed. I dit Ansigts Sved skal du æde dit Bröd! Gud staae dig derfor bi i de utallige Lidelser, der vente dig"! Efter Fuldbyrdelsen af

denne Ceremonie, neiede hun for Barnets Forældre og Slægtninge.

Saasnart Forudsigerne (Augurerne) vare blevne underrettede om Barnets Födsel, raadspurgte de Stjernerne med Hensyn til dets Fremtid og forudsagde denne. Hvis Tegnene ikke vare gode, opsattes Forudsigelsen til en anden Dag. Faderen gav ialmindelighed ved denne Leilighed et stort Gjestebud, ved hvilken Jordemoderen ligeledes spillede en Rolle og iblandt andet opfordrede de til Festen indbudne Börn til at give den Nyfödte et Navn, hvilket disse da ogsaa gjorde, idet de gjentoge det, som Barnets Forældre havde bestemt for det.

Fölgende ikke uinteressante Bemærkninger om Börnenes förste Opfostring og Opdragelse hidsætte vi endnu ved denne Leilighed. Mödrene, selv Dronninger og Prindsesser, opammede selv deres Börn og vilde for intet i Verden have givet Afkald paa denne Ret. Först naar Börnene vare fire Aar gamle, vænnedes de fra. Fra den tidligste Barndom af vænnedes saavel de Fornemmes som simple Folks Sönner til at nöies med en simpel og tarvelig Kost, samt til at udholde Sult og Törst, Kulde og Varme uden Kny. Naar de vare fem Aar gamle, betroedes de til Præsterne, der holdt dem meget strengt og hos hvem de, sysselsatte med Studier og Andagtsövelser, forbleve, indtil de enten giftede sig eller kaldtes til Militairtjeneste. Enhver Lögn straffedes strengt og man bestræbte sig for at indgyde dem Afsky for Lasten, samt at vænne dem til Beskedenhed, Ærbödighed for de Ældre, Lydighed og Arbeidslyst. — De Pigebörn, der ikke ved noget Löfte vare forpligtede til at indtræde i et Kloster, forbleve i Hjemmet under Mödrenes Opsyn. Fruentimmernes Appartements vare adskilte fra den övrige Deel af Huset, og de unge Piger forlode dem kun for at foretage en Spadseretour eller for i Forening med deres Mödre at overvære Templets Ceremonier. Ved Maaltiderne iagttoge de den dybeste Taushed og spiste för deres Giftermaal aldrig sammen med Mand-

folk, ikke engang med deres egne Brödre. De lærte at strikke, sye, væve, brodere. Men ogsaa andre Færdigheder bibragtes dem. Ikke faa vare saaledes övede i at forfærdige nydelige Mosaikarbeider af Fjer og deslige. Rige Kjöbmænds-döttre stöbte og ciselerede ædle Metaller og sleb Ædelstene. Af den Mængde beundringsværdige Bijouterier, som Cortes bragte til Spanien, vare de sjeldneste og skjönneste Stykker forarbeidede af Guldsmed- og Juvelerdöttre fra Azcapotzalco og Chelullan.

Giftermaalsceremonierne vare omtrent de samme i Mexico og Central-America. Lovene forböde strengt enhver ægteskabelig Forbindelse imellem Personer af förste Slægtskabs- eller Svogerskabsgrad. Saasnart en Fader havde udseet sig en Ægtefælle for sin Sön, raadspurgte han först Sandsigerne, og saafremt disses Udsagn löd ugunstigt, udsögte han sig en anden. Visse Underhandlersker, der benævntes „Cihuatlanque" paatoge sig at forlange dem af deres Forældre og gjentoge ialmindelighed dette, med Foræringer ledsagede, Forlangende, en to tre Gange, förend de erholdt deres Indvilgelse. Paa selve Bryllupsdagen holdt den unge Piges Forældre en lang Formaningstale angaaende den ægteskabelige Troskab og Lydighed, hvorpaa de i et pompeust Optog förte hende til hendes Forlovedes Huus. Denne gik dem tilligemed sine Forældre og Slægtninge imöde, ledsaget af fire Fakkelbærerinder, og naar de tvende Forlovede mödtes, parfumerede de hinanden med deres Rögelsekar. Dernæst tog den unge Mand den unge Pige ved Haanden og förte hende ind i Huset, hvor de toge Plads sammen paa en i Midten af Salen henlagt Maatte, foran hvilken der stod et Fyrfad med friske Glöder. En Præst sammenbandt derpaa en Ende af Brudens Kjortel og en Flig af Brudgommens Kappe, og hermed var Ægteskabet sluttet.

Efterat de Nygifte havde givet hinanden Presenter, fandt Bryllupsgildet Sted. Under dette og de fire fölgende Dage forbleve de Nygifte siddende paa den ovenomtalte Maatte, som

de kun forlode ved Midnatstid for at gaae med Rögelse omkring i Huset. Gjesterne hengave sig i denne Mellemtid til Dandsen eller Bordets Glæder; for de Nygifte var den derimod en Slags Bodstid. Natten tilbragte de hver i sin Seng, som Præsterne redte til dem. Först den fjerde Dag tillodes det dem at fuldbyrde Ægteskabet og enhver Anticipation betragtedes som et uheldigt Varsel for deres Fremtid. Næste Dags Morgen iförte de sig andre Klæder og modtoge Gjesternes Compliment. Festen endtes med at disse af de Nygifte modtoge Presenter og at Maatterne, Sengetæpperne og de andre ved Bryllupsceremonierne benyttede Gjenstande bragtes til Templet. Forresten ansaaes Ægteskabet for ligesaa helligt som efter den christne Lov, og der var indsat et særeget Tribunal til at dömme i didhenhörende Sager. Vel taaltes Polygamiet og navnlig havde Kongerne og Prindserne en heel Deel Koner; men i Regelen betragtedes kun een af disse som legitim, og Vielsen med hende celebreredes efter den foreskrevne, nedarvede Ritus.

Efterat have omtalt de religieuse Ceremonier, der sattes i Forbindelse med Födselen og Ægteskabet, have vi, ifölge det ovenanförte, endnu tilbage at omtale dem, der iagttoges ved Dödsfald. Berettelse fandt hyppig Sted, ihvorvel det ikke var udtrykkelig paabudt. Det var ialmindelighed enten meget gamle Folk, der saaledes skriftede, eller Döende, hvis Samvittighed fölte sig besværet af et eller andet. Efterat Præsten höitidelig havde opfordret den Skriftende til at sige Sandhed, fremsagde denne sidste fölgende Ord: „Vor Herre og vor Gud, du der modtager og beskytter alle, hör mine Forbrydelser og min Usselhed! I din Nærværelse blotter jeg mig ganske og overvinder al min Skam; jeg veed, at ikke en eneste af mine Synder er dig ubekjendt, da alt ligger klart og aabenbart for dig”. Efterat have fremfört disse Ord aflagde han dernæst klart og tydeligt hele sin Syndsbekjendelse, hvorpaa Præsten nedbad Gudernes Bistand over ham og, efter Fremsigelsen af adskillige Bönner, tilföiede: „Barm-

hjertige Gud! Du, der kjender Hjerternes Hemmeligheder, men som ogsaa veed, at denne Ulykkelige ikke har syndet med fuldstændig Frihed eller med fuldkommen fri Villie men ifölge den ham af det Tegn, under hvilket han er födt, indgivne Tilböielighed, tilgiv ham for hans Angers og for hans Taarers Skyld; lad din Vrede formildes og lad Tilgivelse, Naade og Syndsforladelse nedstige over ham retsom Himlens rene Vande og bortvaske Pletterne af hans Sjæl!" Efterat have fuldendt denne Formel, formanede den Geistlige paany Synderen og sögte at indgyde ham Afsky for hans Forbrydelser og overbevise ham om Nödvendigheden af at gjöre Bod derfor. Han paalagde ham dernæst den Bod, som han ansaae for bedst skikket til at afvende den guddommelige Vrede og sluttede med at indpræge ham Grundsætninger, der næsten bære et christeligt Præg. „Glem ikke", löd saaledes ofte hans Ord, „at klæde den Nögne og at give den Hungrige Spise, ihvor store Afsavn du end derved monne paalægge dig selv; og mindes altid, at hans Kjöd er ligt dit Kjöd og at alle andre ere Mennesker ligesom du!" Et saadant Skriftemaal fandt kun Sted eengang i Livet og Gjentagelsen af en Forbrydelse, der ifölge det engang var tilgiven, formeentes aldrig at kunne udsones. Skriftefaderen var, ligesom i den catholske Kirke, forpligtet til at holde den aflagte Bekjendelse hemmelig.

Skjöndt der herskede stor Lighed i Begravelsesceremonierne ialmindelighed hele Mexico og Mellem-America over, iagttog hver Nation dog visse for den eiendommelige Særegenheder i det enkelte. Her er det imidlertid kun Aztequerne, hvorom Talen er. Strax efter en Persons Död sendtes der Bud efter de Oldinge, der vare satte til at fungere som en Slags Ceremonimestre ved en saadan Leilighed. Det förste, disse foretoge sig, var at lægge den Afdöde en Slags grön Steen i Munden, udklippe visse Papirsfigurer, hvormed de smykkede Liget og bestænke det med Vievand med de Ord: „Det er dette Vand, du modtog, da du kom til Verden!"

Dernæst satte de en med Vand fyldt Krukke imellem Ligets Been og tilföiede: „Dette skal tjene dig paa Reisen!” Efterat have samlet endeel af de udklippede Papirsfigurer, sagde de derpaa: „Disse skulle hjelpe dig til at komme frem imellem de tvende Bjerge, der uophörlig söge at nærme sig hinanden og slaae imod hinanden.” Idet de endelig efterhaanden rakte Liget de övrige, sagde de ved Overrækkelsen af nogle: „Med disse kan du uden Frygt vandre ad den Vei, hvor den store Slange befinder sig, der vogter Gjennemgangen!” af andre: „Med disse vil du finde det Sted, hvor den Caiman findes, som kaldes Xochitonal!” og af de sidste: „Disse ville beskytte dig i de otte Örkener, hvorigjennem Veien vinder sig, og disse her hjelpe dig til at undgaae Eggen af de Steenknive, som Vinden uophörlig sætter i Bevægelse i Itzehecayan!” [1]

Den Afdödes Klæder og Vaaben (saafremt det var en Kvinde, da, istedenfor de sidstnævnte, hendes Smykker) pakkedes i Kasser og Æsker, som brændtes. Samtidig hermed dræbte man en lille Hund, der skulde ledsage den Afdöde og bandt den om Halsen en Bomuldssnor, der ansaaes for nödvendig (vel som en Slags Tömme?) for dens Herre, naar han skulde sætte over den særdeles dybe Flod Chiucnahuapan d. e. de ni Vandlöb, hvilket han maatte gjöre, ridende paa Hunden. Man begravede dem sammen og, saafremt Liget brændtes, lagdes Hunden paa samme Baal. To Oldinge passede Ilden, medens to andre istemmede en Sörgesang. Naar Liget var fortæret, opsamledes Asken saavel af det som af Hunden og lagdes, tilligemed den ovenfor omtalte i Ligets Mund anbragte Steen, der skulde forestille Hjertet, i en dyb

[1] Dette Udtryk betyder i ordret Oversættelse: Obsidianvindens Sted. De fleste af de ovenanförte Details sigte til de Steder, hvor tvende mythiske Prindser i Xibalba, ved Navn Hunahpu og Exbalanque, bestode deres Pröver. Yderligere Details herom findes i förste Deel af vor Forf.'s Værk, hvortil vi, da vi her umuligt have kunnet gaae ind i alle Enkeltheder, maa nöies med at henvise.

Grav, der tildækkedes med Steen, og i hvilken den Afdödes Slægtninge flere Dage i Rad hensatte Levnetsmidler. Imedens dette foregik, henvendte en af Oldingene til de Omstaaende nogle Ord om Livets Korthed og formanede dem til ikke at hengive sig til nogen overvættes Sorg. Tilsidst henvendte han til den Afdöde fölgende Ord: „O min Sön, du har nu ophört at lide og stride. Herren har været saa naadig at kalde dig til sig. Vi have i denne Verden kun en flygtig Tilværelse, saa kort som det Öieblik, der behöves for at varme sig i Solens Straaler, naar det er koldt. Saa er da for dig Öieblikket kommet, da Mictlanteuctli og Mictlcacihuatl före dig til deres Bolig og sætte dig paa deres Sæde. Men — du er ikke alene der; os alle, saamange som vi her ere tilstede, venter samme Skjebne; det Sted, hvor du er vandret hen, er bestemt for alle; derfor er det saa udstrakt og rummeligt. Om dig vil der nu ikke være noget Minde paa Jorden; thi du drager til et dunkelt Sted uden Vinduer, hvorfra du aldrig mere vil vende hid tilbage. Glæd dig derfor ved Tanken om, at vi engang skulle fölge dig og holde dig med Selskab!"

Var den Afdöde druknet eller dræbt af Lynilden eller död af en ulægelig Sygdom, brændte man ikke Liget, men bedækkede Ansigtet med huauhtli-Stengler efter först at have farvet Panden med Indigo. Paa Hovedet gav man ham Papirsstykker, smykkede med mystiske Symboler og i Haanden en Stok, der, ifölge de Ord, der samtidig dermed fremsagdes, vilde atter grönnes paa det Sted, hvor han nu vandrede hen. Dernæst jordede man Liget paa en særegen Kirkegaard.

Overordentlig pragtfuldt var Kongernes Ligbegængelse, hvilken Pladsen dog her ikke tillader os nærmere at beskrive. Vi bemærke blot, at det kongelige Lig indbalsameredes, men derimod ikke, som hos os, lagdes paa en Paradeseng, hvilket derimod var Tilfældet med den Statue af enhver Konge, som man forfærdigede strax efter hans Död. De til hans private Tjenerskab hörende Personer bleve dræbte for at kunne fort-

sætte deres Functioner hos ham i den anden Verden. Tilsidst blev det kongelige Lig samt den nysnævnte Statue i et höitideligt Optog förte til Huitzilopochtlis Tempel, hvor det tilligemed den Hund, der skulde bringe det over Underverdenens Flod, lagdes paa et Baal og opbrændtes. Naar alt var brændt til Aske, bestænkede först en Præst i en blaa Klædning og med blaatmalet Ansigt og dernæst de tilstedeværende Prindser og fornemme Herrer Baalet med velluglende Vande. Dagen efter opsamledes Asken og lagdes i en Urne, hvor man allerede iforveien havde nedlagt tvende Haarlokker, af hvilke den ene var klippet af i hans Barndom, den anden efter hans Död. Urnen nedsattes derpaa i Begravelsen. I Löbet af de næste fire Dage offredes der daglig paa Graven Kjödspiser og Bagværk og paa den femte endeel Slaver, hvilket sidste Offer gjentoges fire Gange, hver Gang med et Mellemrum af ti Dage. Senere fandt ingen flere Menneskeoffringer Sted; hvorimod der i fire Aar eengang aarlig offredes Dyr, Bröd, Viin, Blomster, Rögelse etc. De förste mexicanske Konger bleve begravede i Grotterne ved Chapultepec, de seneres Aske opbevaredes derimod i Huitzilopochtlis Tempel.

Fra det kirkelige Gebeet og hvad dertil hörer gaae vi nu over paa det profane og behandle da först de offentlige Antiquiteter (Statsforfatning og Statsforvaltning, Samfundsorganisationen etc.) og senere de private (Næringsveie, Levemaade, Klædedragt, Forlystelser, Kunst og Literatur etc.).

Med Undtagelse af enkelte Gebeter, der havde en Slags municipal Regjering [1], vare de forskjellige mexicanske og centralamericanske Stater ialmindelighed underlagte absolute Souverainer. Arvefölgen var i Regelen den directe fra Fader til Sön. Dog var kun Yndlingshustruens eller den ovenfor saakaldte legitime Hustrues Sön arveberettiget, ligesom hun ogsaa personlig pleiede at nyde en Dronnings Rang og Anseelse.

[1] De aristocratiske Republiker Tlaxcallan, Tepeyacac, Huexotzinco og andre bestyredes saaledes f. Ex. af et Hövdingecollegium, i hvilket dog den ældste i Regelen förte Præsidiet.

En Undtagelse herfra gjör Tenochtitlan, der, paa Grund af at den förste Konge Acamapichtli vægrede sig ved at bestemme sin Efterfölger, blev et Valgrige, hvor da ogsaa Sönner af Medhustruer (f. Ex. Itzcohuatl og Montezuma II) undertiden kom paa Thronen. Valget, der foretoges af Rigets överste Dignitarier og bekræftedes af de Ældste, kunde dog ikke gaae udenfor den afdöde Souverains mandlige Slægtninge.

Skjönt Souverainen, efterat være byldet, var i Besiddelse af Enevoldsmagten i dens hele Fylde, pleiede han dog, i Henhold til de toltequeske Vedtægter, som man træffer som gjeldende saagodtsom paa den mexicanske Administrations hele Gebeet, at have et vist Antal Ministre, der hver havde sin særegne Jurisdiction og Autoritet. Den förste i Rangen, der hædredes med Titelen Cihoacohuatl [1], var Monarkens Generalvicar i alle Sager, der angik Administrationen, den indre Lovgivning, Civil- og Criminaljustitsen. Han dömte i sidste Instants og udstedte Befalinger i Souverainens Sted, saa ofte denne var forhindret fra at gjöre det personlig. „Den överste Domstol", siger vor Forf., hvis Ord vi her anföre ordret, fordi de synes os at være noget uklare og navnlig uovereensstemmende med det tidligere udviklede, „den bestod af „Tlacateccatl'en" og af tvende andre Dommere betitlede „Quauhnochtli" og „Tlailotlac", dannede under hans Forsæde et Raad, der dömte i förste og anden Instans, skjönt Dommen afsagdes i Tlacateccatl'ens Navn alene. De traadte hver Dag sammen i en Sal i Paladset kaldet „Tlatzontelecoyan" d. e. det Sted, hvor der dömmes i Livssager, og havde til deres

[1] Dette Udtryk betyder ordret „Hunslange", en Benævnelse, der maa synes ubegribelig som Navn paa en Embedsmand. „Der er imidlertid", bemærker vor Forf., „al Anledning til at antage, at Mexicanerne ved Overtagelse af de toltequeske Kongers Rettigheder over Culhuacan, tillige antoge de der brugelige Hoftitler, og at ovennævnte Titel var bleven given Kongens Vicar eller Försteminister til Erindring om Camaxtlis Söster Cihuacohuatl, der drog Omsorg for Quetzalcohuatl i hans Barndom."

Disposition et vist Antal Betjente og andre Officianter. Var det en civil Sag, fandt ingen Appel Sted, var den derimod criminel, kunde der appelleres til Cihuacohuatl'en. En Herold betitlet „Tecpoyotl" forkyndte Dommen, som Quauhnochtli'en havde at exequere. Naar Dommerne vare i Function, vare de iförte hvide Rober, og Folket viste samme Ærbödighed imod dem som imod selve Souverainen." Paa dette Sted omtaler vor Forf. ogsaa Fængslerne, der deeltes i tvende Classer, af hvilke den förste, kaldet „Teilpiloyan", var bestemt for gjenstridige Skyldnere og mindre farlige Forbrydere, den anden, kaldet „Quauhcalli" d. e. Træbuur eller Træhuus, for Jödsdömte Forbrydere og Fanger, der vare bestemte til at offres. Hine erholdt ikkun en saare knap Næring, disse derimod en særdeles rigelig, „for at de kunde blive Guderne værdige". Undslap hændelsesviis en Fange, vare Beboerne af det Quarter, hvori Fængslet laa, forpligtede til at levere hans Herre en anden i hans Sted. samt et vist Antal Klædningsstykker og et Skjold.

I ethvert af Stadens Quarterer residerede en Teuctli, der aarlig valgtes af Beboerne og fungerede som Dommer i den överste Domstols Navn. Under ham stode igjen Commissairer „Centectlapixqui", der valgtes paa samme Maade og som udövede Politimyndigheden i Quarteret. Disses Betjente „Tequitlatoqui", havde at overbringe deres Befalinger, hvorimod de saakaldte Topilli vare en Slags Professer. Ogsaa i de övrige Byer bestyredes Justitsen af de locale Autoriteter og kun i visse specielle Tilfælde af extraordinaire, af Souverainen indsatte, Commissioner. I enhver Provindses Hovedstad fandtes en det höieste Tribunal underordnet Domstol, der i Nödstilfælde suppleredes med de locale Dommere. Advocater kjendte man intet til: Parterne förte selv deres Sag. Enhver Sag maatte være paadömt inden en af Lovgivningen bestemt Frist, der i intet Tilfælde oversteg fire Maaneder. De Dommere, der overbevistes om at have modtaget Skjenk og Gave, bleve strax afsatte og strengt afstraffede.

Det hele Skatte- og Afgiftsvæsen bestyredes af en Embedsmand af höi Rang betitlet „Huey-Calpixqui" d. e. Overintendant, der, ligesom Dommerne, stod under Cihuacohuatls Jurisdiction, og i Virkeligheden var det samme som hos os en Finantsminister. Han udnævnte alle provincielle Oppebörselsbetjente og opbevarede alle de hans Embedsbranche vedrörende Documenter. Til den offentlige Tjenestes Besörgelse vare ansatte en stor Deel Courerer, og for at Regjeringens Befalinger hurtigt kunde bringes til alle Punkter i Landet, var der ved Hovedlandeveiene med tvende Miles Afstand fra hinanden anbragte Stationer, hvor Provindsgouverneurerne bestandig underholdt slige Courerer, saa at der til enhver Tid fandtes nogle, der öieblikkelig kunde begive sig paa Vei. Enhver Coureer havde kun med den störst mulige Hurtighed at besörge Depechen til den næste Station, hvorfra den da paa samme Maade besörgedes til den næste igjen og saaledes fremdeles. Paa denne Maade kunde et Budskab ofte i en forbausende kort Tid gjennemlöbe meget betydelige Distancer, og kun en saadan Indretning gjorde det muligt, at Souverainen kunde være underrettet om alt, hvad der forefaldt selv i Rigets fjerneste Egne. Coureererne övedes under Præsternes Opsigt ligefra Barnsbeen af, og man vakte alt tidligt deres Kappelyst ved udsatte Belönninger.

En Stilling, der var noget forskjellig fra den indfödte Adels, indtoge de erobrede Landes Fyrster, der ialmindelighed vedbleve at udöve kongelig Myndighed, kun imod Udredelsen af en aarlig Tribut. Den mest anseete Titel var „Tlatoani" der antydede en selvstændig Jurisdiction og tillige meddeelte Besidderen et vist Hellighedspræg. Denne Titel förtes af en heel Deel Herrer i Anahuac og var paa een Gang et Vidnesbyrd baade om deres fyrstelige Afstammelse og om deres Staters tidligere Uafhængighed. Den samme Titel förte ogsaa selve Mexicos Hersker, kun med Tillægget „Culhua-Teuctli". Hans Sönner tituleredes „Tlatopiltzintli" d. e. kongelige Börn, de övrige Prindser „Tlatoque". „Pilli" var den almindelige

Benævnelse for en hvilkensomhelst Adelig. Teuctli föiet til en Persons Navn betegnede, at han hörte til Ridderskabet. De Adelige deeltes i trende Classer: „Tlacahua" Herrer uden Souverainetet men med Vasaller under sig og til en vis Grad med Hals og Haand over deres Undergivne, „Axcahua" d. e. rige Mænd, Eiendomsbesiddere ialmindelighed og endelig „Tlaquihua", Grundbesiddere, en Slags Landadel. En meget anseet Titel var Teuctli d. e. Ridder, der, efter vor Forf., svarede til Commandeur af en eller anden militair Orden. Denne Classes Indtægter og Privilegier varierede imidlertid. Disse Teuctli'er, hvis Værdighed, der var tildeelt dem for Livstid, var en Belönning for Tapperhed og Tjenester viste Souverainen eller Staten, vare derhos tillige militaire Befalingsmænd. Ved Optagelsen maatte de underkaste sig flere forskjellige Pröver, men de os i saa Henseende overleverede Details saavelsom de om Ridderstanden i det hele opbevarede Documenter give kun temmelig magre Oplysninger, hvoraf vi imidlertid see, at den deeltes i trende Classer: „Achcauhtin'erne" eller Prindserne, „Quauhtin'erne" eller „Örnene" og „Ocelo'erne" eller „Tigrene", hvilke alle havde særegne Insignier.

Da vi nys have omtalt Ridderstandens militaire Stilling, kunne vi maaskee her passende behandle det mexicanske Krigsvæsen i det Hele og da, med vor Forf., först omtale de forskjellige hos Mexicanerne brugelige Vaaben.

Disse vare af meget forskjellig Slags. Det almindeligste Forsvarsvaaben var Skjoldet, af Mexicanerne kaldet „Chimalli". De afvege meget fra hverandre saavel i Form som i Materiale. Nogle vare runde, andre ovale, atter andre en Blanding af begge disse Former. Nogle vare fabrikerede af en Slags stærke og dog böielige Siv (der vare sammenföiede med tvundne Bomuldssnore) og beklædte udvendig enten med Fjer eller (hos de Fornemmere) med tynde Guldplader; andre bestode af store efter Eiermandens fornemmere eller ringere

Stilling enten i Guld, Sölv eller Kobber indfattede Skildpaddeskjæl, og atter andre af Læder og andet böieligt Materiale, belagt med Gummi-elasticum. De vare deels saa store, at de kunde beskytte hele Legemet, deels af sædvanlig Störrelse. Til Hovedbedækning i Felten tjente en Slags, deels med Skind, deels med Guldplader etc. belagte, Træhjelme i Form af Slange-, Tiger-, Löve- eller Ulvehoveder. Angrebsvaabnene bestode i Pile, Slynger, Köller, Landser, Spyd, Sværd og Kastespyd. Buerne forfærdigedes af en meget böielig og seig Træsort, Strengene af Dyresener og snoede Hjortehaar. Pilene vare af haardt Træ og Spidsen forsynet enten med et Stykke Been eller Obsidian. Der findes intet Spor af, at Mexicanerne have benyttet forgiftede Pile, maaskee navnlig fordi det var dem om at gjöre at spare deres Fjenders Liv for senere at kunne offre dem til deres Guddomme. Sværdet, som kaldtes Maquahitl d. e. Haandtræ (en Benævnelse, der af Spanierne fordreiedes til macana) var af meget haardt Træ, tre til halvfjerde Fod langt og, istedenfor Egg, forsynet med spidse, i en Rende indsatte og med en stærkt bindende Liim befæstede, Obsidianstykker. Disse Sværd, som de förte med begge Hænder, gjorde, efter en anonym spansk Forfatters Beretning, ligesaa god Tjeneste som en Toledoklinge. Det var dog kun de förste Hug, der vare særdeles farlige; thi Obsidianeggen afstumpedes hurtigt. Maquahitl'en var fastgjort til Armen med en Rem. Spydene vare forsynede med Kobber- eller Obsidianspids. Undertiden havde de en betydelig Længde, fra 16 til 18 Fod. Kastespydet „Tlacochtli" var af meget stærkt Træ med en Spids af Been, Kobber, Obsidian o. desl. Nogle havde endog flere Spidser. De udkastedes ved Hjelp af en lang Rem, ved hvilken de atter trakkes tilbage. Dette var af alle Mexicanernes Vaaben det, som Spanierne frygtede mest. Det blev ofte udkastet med en saadan Kraft, at det ganske gjennemborede den Trufne.

Af Krigsmaskiner omtaler Krönikeskriveren Fuentes [1] en Slags Balist, der bestod af en uhyre Bjelke, som udslyngede Stene i en betydelig Distance, og den allerede tidligere citerede Juarros beretter om paa Hjul anbragte Trætaarne, der bleve trukne af Mennesker, og vare opfyldte med Soldater, som fra deres Top overöste Fjenden med en Regn af Pile.

De mexicanske Nationers Faner havde mere Lighed med Romernes signa end med vore moderne Faner. Det var ialmindelighed otte til ti Fod lange Spyd, smykkede med Heire- og andre Fjer og med en eller anden Dyreskikkelse af Guld eller Ædelstene. Den kongelige Fane forestillede en Örn, der kaster sig over en Tiger.

Uden nærmere at omtale Mexicanernes Krigsförelse, hvoraf vor Forf. paa dette Sted giver en temmelig udförlig Skildring, ville vi nu gaae over til med et Par Ord at omtale Behandlingen af de erobrede Lande som en Slags Indledning til Beskrivelsen af de territoriale og agrariske Forhold i Landet selv.

Efter en Provindses Erobring opretholdt de anahuacske Konger i Regelen de tidligere Overhoveder i deres Autoritet. Folket lodes i Besiddelse af sine Eiendele, og den nedarvede Regjeringsform og de herskende Sæder og Skikke respecteredes. Visse Territorier, der kaldtes Yaotlali d. e. Krigsjorder, udlagdes imidlertid altid til Statseiendom. Disse paalagdes det de Overvundne at dyrke, og Udbyttet, der saaledes kan betragtes som en Slags Tribut, overleveredes til de af Kongen indsatte Intendanter. Den overvundne Befolkning var derhos altid militairpligtig.

I det Indre af Riget var Grunden deelt imellem Kronen, Adelen og Folket. Den var omhyggelig og nöiagtig catastreret med Angivelse af Jordernes Areal og Eiernes Navn. Paa de optagne Kort vare Kronens Eiendomme, der kaldtes „Tecpantlalli" d. e. Paladsland eller „Tlatocatlalli" d. e. Fyrstens

[1] Recopilacion florida del reyno de Guatemala etc.

Land, betegnede med violet, Adelens „Pillalli" med röd og den ringere Befolknings „Calpulli" med guul Farve. De förstnævnte, der altid vare forbeholdte Fyrstens Domaine, overlodes ialmindelighed til en vis Classe Adelige, der havde en Teuctlis Rang og kaldtes „Tecpanpouhque" eller „Tecpantlaca" d. e. Paladsfolk. De nöde Indtægterne af samme uden at være forpligtede til nogen Afgift; kun havde de hver Gang, de gjorde Souverainen deres Opvartning, at overbringe ham nogle Bouquetter og Fugle som en Slags Hylding. Det paalaa dem imidlertid ogsaa at besörge de kongelige Residentsers Udstyrelse og Reparationer, at vedligeholde og dyrke de dertil hörende Haver samt at tilveiebringe og underholde det nödvendige Antal Arbeidere og Tyende. Ved en saadan Vasals Död arvede Sönnen hans Privilegier, med mindre han flyttede til en anden Deel af Riget, i hvilket Fald Souverainen enten overdrog dem til en anden, eller overlod selve Vasallerne Valget af en ny Privilegiehaver.

Adelen besad sine Eiendomme som Lehn, Majorater eller Allodium. Nogle begrundede deres Eiendomsret paa ældgammel Occupation eller Arveret, andre paa fyrstelig Gunst. I Anahuac kunde slige Domainer afhændes, dog kun paa den Betingelse, at de ikke kom i uadelige Hænder. Det almindeligste var imidlertid, at de gik i Arv fra Fader til Sön efter Förstefödselsretten. Erklæredes den ældste Sön for uskikket til at administrere dem, overdrog Faderen dem til en hvilkensomhelst af sine andre Sönner paa den Betingelse, at han skulde sörge for den ældstes Underhold. Döttrene vare, idetmindste i den tlaxcaltequiske Republik, erklærede for uskikkede til at arve, hvorved Lovgivningen sögte at forhindre Eiendommens Overgang i en fremmed Families Haand. Alle disse Lehn vare fritagne for enhversomhelst Afgift. Derimod vare deres Besiddere, der maatte sværge Souverainen ubrödelig Troskab, forpligtede til i Krigstilfælde eller i Tilfælde af Oprör at stille saavel deres Personer som deres Vasaller og Gods til Souverainens Disposition.

Folkets eller Communens Grundeiendom kaldtes, som alt ovenfor bemærket, „Calpulli" og bestod af snart större, snart mindre Arealer af forskjellig Frugtbarhed alt efter den af de oprindelige Erobrere eller Colonister foretagne Deling. Beboerne eller Besidderne af en saadan „Calpulli" hörte alle til een og samme Familie eller Stamme, og den var, ikke hvert enkelt Individs, men den hele Families eller Stammes evige og uafhændelige Eiendom. Den af Beboerne, der dyrkede en Deel af den, havde Ret til denne Deel, saalænge han vedblev dette sit Arbeide, og ingen anden kunde i saa Fald tage den i Besiddelse; forsömte han den derimod i et Tidsrum af to Aar uden nogen gyldig Grund, udgik der en Advarsel til ham, og Aaret efter stod det da Familie- eller Stamme-Overhovedet frit for at disponere over den til Fordeel for en anden. Ingen havde under nogetsomhelst Paaskud Ret til at afhænde sin Andeel af Fælleseiendommen, men derimod kunde den, der havde röddet et Stykke Jord, fæste det bort til en Fremmed paa et vist Aaremaal. De Ældste udgjorde Familieraadet og valgte et Overhovedet, kaldet „Calpullec", der havde at saage over alle Fællesanliggender. Det hændte sig undertiden, at Souverainen disponerede over „Calpulli'en" tilhörende Grundstykker til Gunst for en Teuctli; men denne havde i saa Fald kun Brugen deraf for sin Levetid. En Byes eller Landsbyes Territorium var deelt i saa mange „Calpullis" som den indeholdt Quarterer, og det hele Complex benævnedes „Altepetlalli" d. e. Byjord. Alle de paa Calpulli-Registrene opförte Indbyggere havde Ret til at dyrke et Jordstykke; men ved Siden deraf havde hver By en Grund, der dyrkedes af alle „Calpullis" i Fællesskab, og hvis Udbytte benyttedes til at ernære Hæren i Krigstid; den kaldtes „Milchimalli" eller „Cacalomilli" efter den Kornart, der hvert Sted dyrkedes i den.

Foruden Agerdyrkerne og Grundeierne vare ogsaa Kjöbmændene og Haandværkerne skattepligtige. Deres Afgifter udredede de i Regelen i de Artikler, de forhandlede eller forarbeidede. Den laveste Classe af Befolkningen udgjorde

de saakaldte Tlalmaitlis d. e. Jordhænder. Disse Tlalmaitlis fulgte med Grunden, vare en Slags glebæ adscripti. De vare fritagne for enhver directe Afgift til Souverainen, forrettede intet Arbeide paa Communaljorderne, men udrededе visse aarlige Afgifter til Grundherren, og vare i Krigstilfælde militairpligtige. Iblandt Krondomainerne gaves der ogsaa endeel, som dyrkedes af Arbeidere henhörende til denne Classe, og som Souverainen ikke kunde afhænde, men kun bortfæste efter Behag.

Afgifterne erlagdes til forskjellige Tider, de, der udrededes in natura, i hver Landsby efter endt Höst, og opbevaredes da i uhyre særlig dertil indrettede Magasiner, hvorfra de toges, eftersom Behovet fordrede. Fra Omegnen af Mexico bragtes de ind til denne Stad til regelmæssig Forsyning for Indbyggerne, der intet Landbrug dreve, da den, som bekjendt, rundtom var omgiven af Söer. Med Hensyn til Opkrævningen af de de Handlende og Haandværkerne paahvilende Afgifter iagttoges ingen almindelig fulgt Regel. I visse Egne foretoges den hver 20de Dag, i andre hver 4de Maaned. Den af vor Forf. saakaldte „personlige og ordinaire" Tjeneste, der bestod i daglig at forsyne Övrighedspersonernes Huus med Vand og Brænde, fordeeltes dagviis paa Landsbyerne eller Quartererne, saaledes at den ikke kom til at paahvile den enkelte mere end een à to Gange om Aaret. De egentlige Hoveriarbeider udförtes som oftest ved Hjelp af Slaver, der fandtes i stort Antal.

Souverainen selv eller Övrighederne valgte iblandt de ringere Adelige, de saakaldte „Pillis", Oppebörselsbetjente (intendants), der havde at besörge Afgifternes Opkrævning samt at vaage saavel over Communaljordernes som de private Jorders Dyrkning. Afgifterne tiltoge stadig og vare, tilligemed de Foræringer, som Gouverneurerne og Kronens Lehnsmænd bragte Kongerne, og Krigsbyttet Kilden til de umaadelige Rigdömme. Spanierne forbausedes over at finde ved Montezumas Hof og til den Elendighed og Ladhed, de fandt hos Folket.

Med Hensyn til Slaverne, som vi nys omtalte, ville vi endnu tilföie fölgende. De deeltes i trende skarpt adskilte Categorier: Krigsfanger, Forbrydere og ved Kjöb erholdte. Disse sidste vare deels saadanne, som Kjöbmændene havde tilforhandlet sig hos fremmede Nationer og fört til Anahuac, deels Börn af fattige Forældre, der solgte dem af Trang. Krigsfangerne bleve, som alt omtalt, i stort Antal offrede til Guderne; de övriges Stilling var derimod, ifölge vor Forf., saa mild og den dem tildeel blevne Behandling saa menneskelig som nogensteds selv iblandt christne Nationer endnu den Dag idag. Salget af en Slave var kun gyldigt, naar det fandt Sted i Overværelse af fire Vidner af moden Alder. De Tjenester, man havde Ret til at fordre af ham, vare nöiagtig bestemte. Han kunde have sin Familie hos sig, have selvstændig Eiendom, ja endog selv igjen besidde Slaver. Hans Börn vare fri, da ifölge Loven ingen kunde födes som Slave. Naar en Fri havde utilladelig Omgang med en andens Slavinde og hun blev frugtsommelig og döde i Barselseng, blev Forföreren Slave i hendes Sted. Ligesom det var tilladt enhver Fribaaren at sælge sine Börn af Trang, saaledes stod det ham ogsaa frit for at sælge sig selv; en Slave kunde derimod ikke sælges uden hans Samtykke, med mindre han udviste en höi Grad af Trods og Opsætsighed, i hvilket Tilfælde hans Herre, efterat have constateret hans Opförsel for Vidner, kunde lægge ham et Træhalsbaand om Halsen og i denne Tilstand bringe ham til Torvs. Men selv i dette Tilfælde stod der endnu en Udsigt aaben for Slaven: lykkedes det ham nemlig at undvige og naae Kongens Palads, var han fri. Ingen havde Lov til at standse ham paa Flugten undtagen hans Herre og dennes Sönner, og enhver anden, der lagde Haand paa ham, mistede selv Friheden. Der dreves en udstrakt Slavehandel paa alle Markeder. Hovedsædet for samme var imidlertid, som det synes, ifölge en Lovbestemmelse, Staden Azcapotzalco.

„For at give en nogenlunde fuldstændig Skildring af Anahuacs Institutioner", siger vor Forf. ved Slutningen af det Afsnit, af hvilket vi nys have sluttet vore Uddrag, „staaer der endnu tilbage at sige nogle Ord om de övrige Grene af den mexicanske Civilisation, og da navnlig om Handelen, Agerdyrkningen og Kunsterne". Vi ville i vore Uddrag fölge den her af Forf. valgte Orden, idet vi, navnlig ogsaa hvad adskilligt af det allerede meddeelte angaaer, eengang for alle bemærke, at der synes os at herske nogen Skjödeslöshed og Mangel paa Systematik i hans Behandling af Gjenstandene, der ikke skildres i den naturlige og hensigtsmæssige Fölge. For dog ogsaa i saa Henseende at give et tro Billede af vor Forf.'s Arbeide ere vi imidlertid som oftest ikke afvegne fra den af ham fulgte Rækkefölge, ifölge hvilken vi saaledes nu ogsaa her först omtale Handelen og de Handlende.

Man skjelnede i Mexico temmelig skarpt imellem trende Classer af Handlende: Pochteca'erne, der kaldtes saaledes efter Quarteret Pochtlan i Tlatilolco, Sædet for de rigeste og mest anseete Financiers og Handelsmænd, Nahualoztomeca'-erne d. e. Folk, der skjule eller forklæde sig, en Benævnelse, der gaves dem paa Grund af at de havde for Skik at forklæde sig for bedre at kunne trænge ind i de fjendtlige Territorier, og endelig Teyahualohuani'erne, Slavehandlerne. Den förstnævnte Classe var, som alt antydet, den mest anseete. De bleve ofte af Souverainen ophöiede i Ridderstanden og beklædte de höieste Pladser i Handelstribunalerne. Disse trende Classer havde imidlertid intet Kasteagtigt, og der var intet til Hinder for at Vedkommende kunde gaae over fra den ene til den anden. Af de for dem alle fælles Privilegier vare fölgende de vigtigste: Fritagelse for Krigstjeneste og Hoveriarbeide, særskilt Jurisdiction og egne Domstole, beklædte af Medlemmer af selve Standen, samt endelig egne Fængsler. Desuden tilkom det Handelsraadene selv at træffe reglementariske Bestemmelser med Hensyn til Kjöb og Salg, at fastsætte Varernes Priis og at afstraffe dem, der, uden at

82190

benhöre til Corporationen, gjorde Indgreb i sammes Privilegier. Handelen med Udlandet var meget betydelig. Imod Nordvest strakte Mexicanernes Handelsforbindelser sig til Bugten ved Californien, imod Nord til Mundingen af Floden San Juan de Nicaragua, mod Syd og Sydvest til Bugten ved Nicoya og maaskee endnu længere. Denne Handelens Udbredelse var af ikke ringe Vigtighed i politisk Henseende, navnlig ogsaa paa Grund af de Beretninger, de reisende Handelsmænd gave om de fremmede Lande og de, lige indtil Spaniernes Tid opbevarede, temmelig nöiagtige Kort, som de optoge over samme. Handelens eller de Handlendes Gud var Iyacacoliuhqui, ogsaa kaldet Iyacateuctli eller „Herren med Örnenæsen", et Symbol paa den List og Snuhed, der fordredes af en Handelsmand. Hans Fest feiredes med stor Höitidelighed i Maaneden Tlaxochimaco i den ham under Navn af Pochtlan viede Helligdom, hvor Handelsstanden med stor Pragt og Pomp underholdt et talrigt og rigt doteret Præstecollegium. Naar en Caravane stod i Begreb med at begive sig paa Marchen til et fjernt Land, var det dog ikke Iyacacoliuhqui men Xiuhteuctli, Ildens Gud, dens Anförere offrede til. Slige længere Reiser foretoges deels for hele Handelsstandens, deels for enkelte Privatmænds Regning, deels endelig ifölge Souverainens Ordre, i hvilket sidste Tilfælde Hensigten dermed var enten at anstille Undersögelser i et hidtil lidet bekjendt Land eller at recognoscere et fjendtligt Territorium. Det var i Regelen Nahualoztomeca'erne, der udsaaes til en saadan Mission. Deres Forstandere begave sig i saa Fald efter Kongens Ordre til Paladset, hvor de modtoge deres Instructioner og en Sum Penge til Bestridelse af Reiseudgifterne. — Staden Mexico talte en stor Mængde offentlige Pladser og Torve; den berömteste af dem alle var imidlertid den saakaldte Tlatilolco, som saagodtsom alle den spanske Erobrings Historieskrivere have givet en saa glimrende Beskrivelse af. Den var rundt omkring omgiven med uhyre store aabne Buegange. De spanske Skribenter beskrive den-

som tre Gange saa stor som det berömte Torv i Salamanca; og der saae man Kjöbmændene ikke blot fra Nabolandene men fra de fjerneste Egne udstille den americanske Verdens mest forskjelligartede Producter. Der saae man ogsaa Pottemagerne og Juvelererne fra Chولullan, Guldsmedene fra Azcapotzalco, Malerne fra Tetzcuco, Sadelmagerne fra Tenayocan, Jægerne fra Xilotepec, Fiskerne fra Cuitlahuac, Gartnerne, Maattefletterne og Snedkerne fra Quauhtitlan, Bouquethandlerne fra Xochimilco o. s. v., alle ivrig beskæftigede med at udstille deres Varer paa den fordelagtigste Maade og at rose deres fortrinlige Egenskaber. Alle Varer, med Undtagelse af Levnetsmidler, forhandledes paa denne Plads (Boutiquer kjendte Mexicanerne slet intet til). „Man seer der", siger Cortes [1], „alle Landets forskjellige Varer, Levnetsmidler [2], Guld- og Sölvsmykker, Bly, Messing, Kobber, Tin, Bygningsstene, Conchylier, Coraller, Fjer. Der sælges ogsaa Kalk, raae og hugne Steen, raae og brændte Tagsteen, Bygningstömmer etc. En Gade er bestemt for Vildt alene, og her finder man et Udvalg af alle Landets vilde og tamme Fjerkræ, Höns, Agerhöns, Vagtler, Glenter, Heirer, Duer, Turteldner, Smaafugle (Colibrier?) i Buur flettede af Siv, Papagöier, Örne, Falke, Höge og andre Rovfugle, Kaniner, Harer, Hjorte og smaae Hunde, der fededes for at tjene til Næring." Han fremhæver dernæst navnlig den store Mængde af Medicinalplanter, Urter og Frugter, Honning og Vox, Sukker, Viin, Bomuld, Silke, Læder og Huder, garvede og ugarvede, simpelt eller malet og emailleret Pottemagerarbeide, Fisk, Æg etc. etc.

Handelen var ikke blot Tuskhandel. Man havde flere Sorter Mynt, skjönt, som det synes, ingen præget. Den förste bestod af Cacaobönner, kaldede „patlachte" eller „patlaste" af Verbet „patla" bytte, tuske. De brugtes som Skillemynt og regnedes efter „xiquipilli'er" à 8000 Bönner. For,

[1] Cartas de Hernando Cortes, Relat. Segunda. Mexico 1772.
[2] Dette stemmer, som man vil see, ikke med det nys efter Forf. bemærkede.

hvor Talen var om större Summer, at spare sig den Uleilighed at tælle, regnede man efter Sække à 3 xiquipilli'er eller 24000 Bönner. Den anden Myntsort bestod i forskjellige smaae Stykker Bomuldstöi, der kaldtes „patolcuachtli", den tredie af Guldstöv, som opbevaredes i Fjerposer, den fjerde, der mest nærmede sig til prægede Penge, af Stykker Kobber, udhugne i Form af et T, den femte, der omtales af Cortes i hans Breve til Keiser Carl den Femte, af Tinstykker, der lignede Jetons og hvoraf hvert i Midten havde et lille Hul, saa at de kunde trækkes paa en Snor. Efter vor Forfatter komme til de her anförte endnu to andre Slags Mynt. Den ene af disse omtales hos Sahagun, som kalder den „tondillo", hvorimod dens mexicanske Navn var „Quauhtli" d. e. Örn, en Benævnelse, der uvilkaarlig vækker Opmærksomhed, da den betegner en ogsaa i Europa meget udbredt Form eller Præg. Sahagun giver ingen yderligere Oplysning hverken om dens Form eller Værdi. Vor Forf. antager den for at have været af Guld, en Antagelse som han fornemmelig grunder paa en Beretning om den store Mængde Klædningsstoffer og kostbare Smykker, der i et vist givet Tilfælde indkjöbtes for en Sum af 1600 af disse „Örne". Den anden Myntsort, som de spanske Forfattere kalde „tejuelo" var ligeledes af Guld og havde en Værdi af 50 spanske Ducater. — At der ved Kjöb og Salg maa have været anvendte forskjellige Vægter, er rimeligt og bevidnes derhos ogsaa af Sahagun. Noget nærmere herom er os imidlertid, saavidt vides, ikke opbevaret. — Politicommissairer patrouillerede uafladeligt paa Torvene for at vaage over, at ingensomhelst Svig eller Uorden gik i Svang. De havde Opsigt med de Handlende, undersögte Vægterne, og tilintetgjorde dem, saafremt de befandtes uöiagtige. Midt paa Pladsen „Tlatilolco" stod en Bygning, der kaldtes Tecpan d. e. Paladset, og i hvilken et Fællesudvalg af alle Corporationer samt Handelstribunalet residerede. Dette Tribunal bestod af tolv Dommere, kjendte i alle imellem Kjöbere og Sælgere opstaaede Stridigheder og paadömte

alle paa Torvet begaaede Forbrydelser. Af alle de tiltorvs bragte Gjenstande udrededes en vis bestemt Afgift til Souverainen, som derimod paa sin Side tilsikrede de Handlende en fuldkommen upartisk Haandhævelse af Retten samt den fuldstændigste Sikkerhed for deres Personer og Varer. Om Natten bevogtedes Torvene paa det omhyggeligste af dertil af Regjeringen beskikkede og lönnede Folk. Men paa den anden Side hjemsögte Loven ogsaa med strenge Straffe de Handlende for ethvert Bedrag, der kunde bringe Forstyrrelse i Sagernes Gang og skade den offentlige Credit. Naar den fastsatte Frist var udlöben, blev saaledes Debitor med Magt tvungen til at betale sin Gjeld, og var han insolvent i nogen höi Grad, straffedes han corporlig som den, der havde tilvendt sig offentlige Midler. Det ansatte Opsyns Aarvaagenhed var saa stor, og Straffens Execution i givet Tilfælde saa hurtig og ubönhörlig, at Tyverier hörte til Sjeldenhederne. De talrige Spaniere, der saa ofte besögte Tlatiloleo, kunne ikke finde Ord nok til at beskrive saavel den beundringsværdige Orden, der herskede overalt, som den uhyre Masse og det sjeldne Udvalg af allehaande Varer, som forefandtes der. Om Torvene i Tetzcuco, Tlaxcallan, Cholullan, Huexotzinco og andre större Stæder gjelder forholdsviis det samme, som nys er bemærket om Hovedstadens. Ogsaa de vare godt besögte. Cortes anslaaer saaledes i en af sine Beretninger Markedsgjesternes Antal i Tlaxcallan til over 30000 Personer, og Motolinia, der over 20 Aar efter Erobringen omtaler Markedet i Tepeyacai, hvor han var tilstede, bemærker, at det var overordentlig livligt og besögt. Torvene af anden Classe, der udelukkende vare bestemte til Födevarers Forhandling, fandtes i stort Antal i de forskjellige Stæder, navnlig i selve Mexico. Her falbödes Levnetsmidler af alle Slags, deels i raa, deels i tilberedt Tilstand, og enhver saadan Torveplads var omgiven af Beverlningssteder og Restaurationer, der imidlertid ikke altid havde det bedste Ord paa sig, og i Regelen kun besögtes af de lavere Folkeclasser.

Inden vi gaae over til at omhandle Agerdyrkningen og den agerdyrkende Classe, ville vi endnu med nogle faa Ord omtale nogle Foranstaltninger til Handelens og navnlig til Communicationernes Fremme. Hvert Aar efter Regntidens Ophör repareredes Veie og Broer. I Bjergegnene og paa öde Steder fandtes næsten overalt store Bygninger opförte for at tjene til Herberger for de Reisende og Handlende. De vare bekostede deels af Fyrsterne, deels af Private, og vare efter Climaets og Egnens Behov enten af Steen eller af Træ. Over rivende Floder og Strömme vare enten Broer lagte, eller, hvor dette ikke lod sig gjöre, besörgedes Overfarten ved Færger, deels frit, deels imod Udredelse af Bro- eller Færgepenge. Broerne vare enten af Steen eller Træ; hyppigst dog af Steen.

Om den mexicanske Söhandel har været af nogen Betydenhed, vides ikke; kun er det bekjendt, at der dreves en udstrakt Kysthandel. De hertil brugte Barker, af hvilke de störste havde en Længde af indtil 60 Fod og vare forsynede med Dæk, bevægedes deels ved Hjelp af Seil, deels ved Hjelp af Aarer. De foretoge undertiden temmelig betydelige Reiser. Der berettes saaledes f. E. at de förste europæiske Söfarende skulle have truffet paa slige Barker i en Afstand af over 50 lieues fra Land. I selve Anahuacdalen förtes naturligviis, som alt antydet, saagodtsom hele Handelen tilvands, men begunstigedes ogsaa i höi Grad deels ved den Omstændighed, at de derværende Söer dengang havde en langt större Udstrækning end nu, deels ved Hovedstadens og en stor Deel andre vigtige Byers Beliggenhed omkring samme. Masser af Smaaskibe, „acällis", af alle Slags vare uafladelig paa Farten imellem dem og tilförte Hovedstaden allehaande Forbrugsgjenstande.

„Den samvittighedsfulde Omhu", siger vor Forf., idet han gaaer over til at omhandle Agerdyrkningen, „hvormed Geistligheden i Mexico og Mellem-America bevarede de ældgamle Traditioner med Hensyn til Agerdyrkningen i disse Lande

saavelsom de talrige til Ære for Agerdyrkningens Guddomme indstiftede Fester vise noksom, hvor höi en Grad af Interesse den fölte for Landbruget." Da man ikke kjendte Ploven og ikke havde Öxne eller andre Dyr, der kunde træde i disses Sted, var man udelukkende henviist til sit personlige Arbeide, kun med Benyttelse af enkelte, overordentlig simple Redskaber. Til at gjennemstikke og vende Jordskorpen benyttede man enten Pæle, hvis Spids var bleven hærdet i Ilden, eller et Redskab, der, aabenbart paa Grund af sin Form, bar Navnet „Cohua" eller „Cohuatl" d. e. Slange, og var af Kobber med et Træskaft. Derhos brugte man ogsaa en Slags Spade af Egetræ „huictli". „Der er ingen Tvivl om", bemærker en spansk Historiker, „at de endnu maa have haft andre Agerdyrkningsredskaber; kun har de gamle Skribenters Forsömmelighed berövet os Leilighed til at gjöre nærmere Bekjendtskab med dem." For at kunne vande deres Marker opkastede de Dæmninger for Floderne og Bjergströmmene og gravede Canaler og Gröfter for at kunne lede Vandet efter Behag. I höitliggende Egne og paa Bjergskrænter saaede de ikke hvert Aar, men lod Jorden ligge brak, indtil den af sig selv paany bedækkedes med Urter og Græs, som de da i den törre Tid afsved, for at Asken kunde tjene til Gjödning og erstatte de af Regnen bortskyllede Salte. Deres Marker omgave de med Steengjerder eller Aloehegn. Den agerdyrkende Classe var meget talrig. Med Undtagelse af Kongen, Prindserne, de fornemme Herrer og de Soldater, der vare kaldte under Fanerne, var saagodtsom hele den övrige Befolkning meer eller mindre beskæftiget med Agerdyrkning, og satte en Ære deri. Kvinderne og Börnene hjalp deres Mænd og Fædre. Til Kornets Opbevarelse havde man rummelige Lader, i Regelen byggede af Træ og af en firkantet Form. De anseeligste vare de offentlige Lader eller Magasiner, der, som alt tidligere bemærket, ialmindelighed vare opförte nærved Templerne.

Holdtes Agerdyrkningen saaledes i Ære hos Mexicanerne, saa var dette ogsaa i ikke ringere Grad Tilfældet med Havedyrkningen og Gartneriet. Erobrernes Beretninger indeholde talrige Vidnesbyrd om den Beundring, hvormed de opfyldtes ved at besee de mexicanske Fyrsters Haver og ved at iagttage den Skjönhed og Orden, der overalt lagde sig for Dagen i deres Anlæg og Plantesamlinger. Forrest i Rækken stode Haverne i Mexico og Tetzcutzinco, Iztapalapan og Huaxtepec. Den næstsidste af disse var anlagt af Cuitlahuatl, Montezuma den Andens ældre Broder og Efterfölger. Saavel dens betydelige Omfang som dens smagfulde og smukke Indretning tiltrak sig i höi Grad Cortes's og hans Staldbrödres Opmærksomhed. Den var deelt i store Fiirkanter, adskilte ved skyggefulde og duftrige Alleer. Seilbare Canaler förte Söens Vande igjennem den og nærede et stort Basin, til hvilket man kunde nedstige ad en Steentrappe, og paa hvis Overflade bestandig saaes en stor Mængde forskjellige Vandfugle. Endnu berömtere synes dog Haven i Huaxtepec at have været. Den havde sex (franske) Miil i Omfang og gjennemströmmedes af en smuk Flod. Dens Træer, Planter og Blomster udgjorde den kostbareste Samling i hele Mexico og forögedes stadig med de sjeldneste Væxter. Spanierne vedligeholdt længe denne kostelige Have, hvor de fortrinsviis dyrkede de for Climaet passende Medicinalplanter.

Af alle de af de mexicanske og centralamericanske Folkeslag dyrkede Videnskaber synes forövrigt netop Medicinen at have været den, der mindst tiltrak sig Erobrernes Opmærksomhed. Den störste Deel af de spanske Skribenter nöies med at berette, at Mexicanerne og de övrige Nationer besade et nöie Kjendskab til de forskjellige Lægemidler og navnlig Medicinalurter, som de betjente sig af til ofte forbausende og vidunderlige Cure. De i Lægevidenskaben af Mexicanerne gjorte Fremskridt specificeres derimod saagodtsom ingensteds. Sahagun er den eneste, der paa en klar og tydelig Maade beretter om de Kundskaber, Toltequerne i saa Henseende

havde erhvervet og gaaer i Detail angaaende Medicinens Tilstand i Mexico og Landets Naturhistorie. Det er bekjendt at saavel Mexicanerne som de övrige Nationer, der arvede Toltequernes Civilisation, besade Skrifter, hvor alle de med Hensyn til Naturvidenskaben gjorte Observationer med stor Omhyggelighed vare optegnede, og af disse Skrifter betjente Lærerne sig ved Underviisningen saavel hvad de menneskelige Sygdomme som de i Naturen forefundne Midler imod dem angaaer. Lægen Hernandez[1], der af Philip II blev sendt til Mexico for at undersöge Landets Fauna og Flora, tog stadigt i sine Undersögelser de indfödte Læger til Veiledere. Disse gjorde ham bekjendt med ikke mindre end 1200 Planter samt deres nahuatl'ske Benævnelser, med over 200 Fuglearter og med et særdeles betydeligt Antal Pattedyr, Reptilier, Fiske, Insecter og Mineralier. Ifölge vor Forf. skylder derhos den europæiske Pharmacie Mexicanerne Kjend-

[1] Hernandez, der ogsaa er bekjendt i en större Kreds navnlig som Udgiver af Plinius, var Læge hos Philip II. Det ovenanförte ham af denne Konge givne Hverv sysselsatte baade ham og flere andre lærde Naturkyndige i en Række af Aar. Hans Arbeide, der, som vor Forf. bemærker, „fuldelig var de 60,000 Ducater værdt, som det kostede", indeholdt 24 Böger (Bind?) Text og 11 Bind fortræffeligt udförte Afbildninger af Planter og Dyr. Da Kongen imidlertid ansaae det for altfor voluminéust, lod han en anden af sine Læger, Neapolitaneren Nardo Antonio Recchi, gjöre et Uddrag af det. Dette Uddrag besörgedes, af Dominicaneren Francisco Ximenes udgivet i Trykken i Mexico i Aaret 1615 paa Spansk og udkom senere (1651) i Rom paa Latin med en Mængde lærde, men altfor vidtlöftige og kjedelige, Anmærkninger og Dissertationer. Hernandez' Haandskrifter bleve oversendte til Bibliotheket i Escurial, hvor de senere benyttedes af den bekjendte P. Nierenberg, der fra dem for större Delen hentede Stoffet til sine naturhistoriske Skrifter, hvilket han ogsaa selv bekjender. En fransk Jesuit, P. Claude Clément, siger etsteds, hvor han taler om Hernandez's Manuscripter: „Qui omnes libri et commentarii, si pro ut affecti sunt, ita forent perfecti et absoluti, Philippus Secundus et Franciscus Hernandius haud quaquam Alexandro et Aristoteli hac in parte concederent."

skabet til den störste Deel af de Medicinalplanter, som den har optaget siden det 16de Aarhundrede.

De mexicanske Læger benyttede i deres Praxis Indspröitninger, Decocter, Plastre, Salver og Olier, hvilket alt ifölge Erobrernes Beretninger falbödes saavel en gros som en detail, saavel i Hovedstaden som andensteds. Deres Oliearter vare „Ulli" [1] eller „flydende Caoutchouc", „Tlapatl" af et Træ, der havde Lighed med Figentræet, „Chilé" eller „Pigment" „Chian" og „Ocotl" af en Art Lövtræer. Chian benyttedes imidlertid mere af Malerne end som Lægemiddel. Af Træet „Huitziloxitl" udvandtes tvende Slags Balsamer: „Opo" og „Xilo". Af Barken af Træet „Huaconex", erholdtes ligeledes en seig, olieagtig Væske, og af Planten „Maripenda" en Slags Balsam, der var vidunderlig virksom.

Hvad den mexicanske Chirurgie angaaer, saa lærte Erobrerne af egen Erfaring at dömme om den Dygtighed og det Held, hvormed de lægede Saar. Foruden Balsam og Salve af „Maripenda" benyttede de dertil ogsaa Tobak og andre Vegetabilier, hvis Frö de pulveriserede, blandede med en vis Harpixart og dernæst anbragte paa det lidende Sted, som de belagde med Fjer. Behandlingen foretoges altid under endeel mysterieuse Paakaldelser og Ceremonier. De kjendte Aareladning, som de iværksatte med stor Duelighed og Held ved Hjelp af en lille Lancet af „iztli" eller Obsidian. Simple Folk aarelode sig selv med en Maguey-Torn. Istedenfor Igler brugte de Piggene af det americanske Pindsviin. Sö- og Flodbade vare i almindelig Brug i alle Classer af Befolkningen og ligeledes Dampbade, der toges i egne dertil indrettede Smaakamre.

„Det har", siger vor Forf., „vakt almindelig Forundring, at Mexicanerne, trods de Levnetsmidlers Beskaffenhed, de ofte benyttede, vare underkastede saa faa Sygdomme. Den Elendighed, hvori de vare nedsunkne i de sidste Aar för

[1] Eller „olli", hvis Lighed med lat. *oleum*, vort *Olie*, Forf. gjör opmærksom paa.

Stadens Grundlæggelse og Nödvendigheden af at drage Nytte af alt, hvad Naturen fremböd til Næring, havde allerede tidlig vænnet dem til at ernære sig af Reptilier og Insecter, der, under andre Omstændigheder, vilde have vakt selv de Graadigstes Væmmelse. De spiste saaledes ikke alene Rödderne af flere Vandplanter, men endogsaa adskillige Slange- og Fluearter og navnlig disse sidstes Æg, af hvilke de iblandt andet lavede en Slags Caviar, kaldet „Ahuauhtli", der havde megen Lighed med vor Caviar, og, ifölge vor Forf., endnu den Dag idag sees paa mangt et spansk Bord i Mexico. Mexicanerne benyttede ogsaa en ikke nærmere angiven Substants, der flöd om paa Vandet i Söen og som de törrede i Solen, opbevarede og senere spiste som en Slags Ost, hvilken den ogsaa lignede saavel i Lugt som i Smag. De kaldte den „Tecuitlatl", d. e. Steenexcrement.

Det almindeligste, rigeligste og derhos tillige sundeste af alle de Næringsmidler, hvormed Forsynet havde velsignet deres Land, var imidlertid Maisen, af Mexicanerne kaldet „Tlaolli", en Plante, der er ligesaa velsmagende som nærende og givtig, og hvis Dyrkning derhos ikke kræver nær saa megen Omhu og Paapassenhed som Kornets. De kogte den ialmindelighed i Vand med en liden Tilsætning af Kalk og Salpeter, hvorpaa den lod afbælges, og male den derpaa, mens den endnu er ganske fugtig, med et Rulletræ paa en Steenart, der benævnes „Metlatl", paa hvilken siden ogsaa Deigen tilberedes til Kager, som koges, Arbeider, der altid udföres af Fruentimmerne. For at betage Maisen dens flaue Smag blandedes Deigen med forskjellige Ingredientser, i Kongernes og de fornemme Herrers Huusholdning ialmindelighed med aromatiske Urter, navnlig med en Blomst kaldet „Coatzontecoxochitl" d. e. den Blomst, som dræber Slanger. Meel erholdtes af flere forskjellige Rödder. Af udbredt Brug var navnlig ogsaa den americanske Bönne, hvoraf der havdes flere Sorter, som tilberedtes paa mange forskjellige Maader. Den Suppe, som uddrages af den ved Kogning, er, efter vor Forf., en meget nærende Substans, som staaer i stor Yndest

endnu den Dag idag. Af alle Mexicanernes Spiser er imidlertid Chocoladen uden Modsigelse den, der, efter at være forplantet til Europa, har vundet mest Bifald og Udbredelse. Af Cacao'en „Cacahuatl", tilberedtes flere forskjellige Drikke, foruden Chocoladen „chocolatl", hvis Tilberedelsesmaade ikke ganske stemmede med vor. De forskjellige af Cacaoen erholdte Drikke pleiede man at give en Tilsætning af en aromatisk Plante, „tlilxochitl", nutildags bekjendt hele Verden over under Navn af „Vanille", samt tillige af Honning.

Mexicanerne nöde ligesom vi Æggene af endeel Fugle, især af Ænder og Kalkuner. Vildt, som de havde Overflödighed af, og Fisk nödes enten stegt eller stuvet, eller tilberedt med Urter, Frugter og Grönt paa mange forskjellige Maader.

De americanske Nationers berusende Drikke indvandtes af Palmetræet, af Acajoutræets Frugt samt af Maisrör og Maiskorn, af sidstnævnte navnlig en Liqueur kaldet „chicha", som omtales af mange Forfattere. Den mest almindelige og mest viinlignende Drik er imidlertid Saften af „metl" eller „maguey", af Mexicanerne kaldet „octli" og nutildags „pulqué" [1]. Vor Forf. beskriver Tilberedelsesmaaden. Udseendet er hvidagtigt, Smagen temmelig skarp og Virkningen berusende, dog i mindre Grad end Drueviin. Den er en sund og behagelig Drik og roses især som et virksomt Middel imod Diarrhee.

Det förste Maaltid, en let Frokost, nöde Mexicanerne om Formiddagen efter et Par Timers Arbeide, det andet, Middagsmaaltidet, noget efter Middag, det tredie, Aftensmaaltidet, Klokken 7—8 om Aftenen. De spiste ikke meget, undtagen ved festlige Leiligheder, men nöde derimod en betydelig Deel Drikkevarer, navnlig „chilatl", en Blanding af Cacao, Mais, Chilé eller rödt Pigment etc., hvilken endnu den Dag idag

[1] Ordet „pulqué" er, ifölge Clavigero, hverken spansk eller mexicansk, men stammer fra det araucanske Sprog, der tales i Chili og i hvilket „pulqué" betegner enhver berusende Drik ialmindelighed. Det mexicanske Ord herfor er, som i Texten bemærket, „octli".

er almindelig i Vera Paz, hvor, ifölge vor Forf., ingen velhavende Indianer lader hengaae et Par Timer uden at tage sig en Kop af denne, forövrigt særdeles nærende, Drik.

Skjönt Kvinderne hos Mexicanerne indtoge en ikke mindre hædret Stilling end hos os, var det dog ikke Skik og Brug, at de deeltoge i Gilder og Gjestebud, med mindre disse fandt Sted ganske en famille. Ved slige Gilder gik det i Regelen meget overdaadigt til, og flere Dage hengik alene med de nödvendige Forberedelser. En Mængde Tjenere og Slaver af begge Kjön opfyldte alle Gange og Gallerier i Huset, de til Festlighedens Afholdelse bestemte Sale smykkedes med duftende Blomsterguirlander, og Gaardspladsen belagdes med Siv og velluglende Grönt. Der uddeeltes Bouquetter til Gjesterne ved deres Ankomst, og enhver tog Plads ved Bordet efter sin Rang. Bordene og Sæderne vare meget lave, og Anretningen fandt Sted paa store Duge. Tjenerskabet bragte först Gjesterne Vand til at vaske Munden og Hænderne med samt en Serviet til at aftörre sig paa, og bar da först Maden om paa Fade, staaende paa Fyrfade, hvorved den altid holdtes varm. Bordservicen var særdeles luxurieus, navnlig hos Fyrsterne og de Fornemme, hos hvem man ofte saae baade Guld og Sölv udarbeidet i alle Slags Former, ja Kopper og Skaaler, forfærdigede af een eneste Ædelsteen. Saasnart Maaltidet var tilende, stode de Unge fra Bordet og dandsede til Ære for Festens Gud en til Anledningen passende Ballet, der ledsagedes af temmelig monotone Sange, imedens de Gamle, hvem en större Quantitet Pulqué indrömmedes, bleve siddende og nöde denne oplivende og behagelige Drik. Henimod Midnat toge Gjesterne Afsked efter först af Værten at have erholdt en Foræring, der ialmindelighed bestod enten i et eller andet kostbart Smykke eller Klædningsstykke. Paa Hverdage toge baade Rige og Fattige sig en Siesta efter Middagsmaaltidet. Fornemme og rige Folk forenede hermed Tobaksrygning af Piber med lange Rör enten af Bambus eller af et andet kostbart Materiale. I Tobakken

blandedes vellugtende Urter eller Liquidambar-Harpix. De brugte ogsaa Tobakken til Snus, en dertillands meget gammel Skik, der först langt senere blev almindelig i Europa.

Idet vi nu gaae over til i Korthed at give en Udsigt over Kunsternes Tilstand i Mexico, omtale vi först en Kunst, i hvilken Mexicanerne, som alt bemærket, havde bragt det til en höi Grad af Fuldkommenhed, nemlig Bearbeidelsen af ædle Stene og Metaller. De haardeste og ædleste Stene tilskare de med uforlignelig Kunst ved Hjelp af os ubekjendte Instrumenter, navnlig Smaragden, Amethysten, Turquoisen, Cornalinen og andre. Hertil brugtes Redskaber af en endnu haardere Steenart eller af en Blanding af Kobber og Tin, som de forstode at hærde ligesaa fuldkomment som vi Staalet. Marmor, Jaspis, Porphyr, Alabast og Obsidian bearbeidedes ligeledes deels til Prydelser for Paladser og Templer, deels til Statuer og andre Billedhuggerarbeider, der ofte udförtes til en höi Grad af Fuldkommenhed. Af Obsidian forarbeidedes Speile, der indfattedes i Guld, og Knive ligesaa skarpe som vore Rageknive.

Hvad der endnu er opbevaret af Mexicanernes Pottemagerarbeide viser noksom, til hvilken höi Grad af Fuldkommenhed de havde bragt det ogsaa i denne Kunst. Men den af alle Kunster, der holdtes mest i Ære hos dem, var Metalstöbning, hvori de ogsaa overgik selv os Europæere. Beretningerne i saa Henseende lyde formelig vidunderlige. De Guld- og Sölvarbeider, som Carl V erholdt tilsendte fra Cortes, opfyldte selv spanske, franske og italienske Kunstnere med Beundring og erklæredes af dem for uefterlignelige. Vel benyttede Mexicanerne til dette Slags Arbeider ogsaa undertiden Hammeren, men stode i saa Tilfælde tilbage for vore europæiske Arbeidere. I Mexico dannede Guld- og Sölvarbeiderne et Laug, der var ligesaa velhavende og agtet som Kjöbmandslauget. Dog var det navnlig Azcapotzalco, der var bekjendt ved sine udmærkede Arbeider i denne Retning.

En af de mest udbredte Beskjeftigelser saavel i Mexico som i Central-America var Vævning. Man kjendte vel hverken Uld eller Silke eller Hamp; men Ulden erstattedes af Bomulden, Silken af Fjer og Hare- eller Kaninhaar og Hampen af „Icxotl" eller Trævlerne af Bjergpalmen og forskjellige Aloearter. Af Bomuld forfærdigedes saavel grovt Lærred som fiint, ja indtil samme Fiinhed som Batist. I Töierne indvævedes derhos Plante- og Dyreskikkelser af forskjellige Couleurer. Der blandedes undertiden Fjer i Bomulden og forfærdigedes da heraf Kapper, Senge- og Gulvtæpper og deslige af stor Blödhed og smukt Udseende. Af Maguey-Blade kaldede „Pati" og „Quetzalichtli" erholdtes en meget fii Traad, hvoraf der fabrikeredes fiint Lærred, af andre Aloe arter og af Palmen Icxotl en grovere Art Traad. Fremgangs maaden var den samme som i Europa. Af den nævn Palmeart saavelsom af en anden, kaldet „Izhuatl" forfærdigedes Maatter af stor Fiinhed, af Maguey-Traaden Reb, Sko og andre Gjenstande.

Den af alle deres Kunstfrembringelser, som Mexicanerne selv satte mest Pris paa, var imidlertid de Mosaikarbeider, som de forfærdigede af de smukkeste og fineste Fuglefjer, og det var med dem for Öie at de med saa stor Omhu opelskede de pragtfulde Fuglearter, paa hvilke der er saa stor en Overflod i hine Egne. Til en bestemt Tid af Aaret berövede de dem deres Fjer for enten selv at benytte dem til Mosaikarbeide eller for at falbyde dem. Mest sögte vare Colibrierne, paa Nahuatl kaldede „Huitzitzilin", hvis Fjer spillede i den mest brogede og mest glimrende Farvepragt. Til Udförelsen af slige Arbeider forenede sig i almindelighed en heel Deel Kunstnere, af hvilke enhver, naar först Tegningen var skizzeret og Proportionerne bestemte, udelukkende beskjeftigede sig med den i hans Lod faldne Afdeling og det med en saadan Flid og Udholdenhed, at han undertiden var en heel Dag om at anbringe een eneste Fjer, paa Grund af det store Antal, han först prövede, inden han endelig traf

paa den, der netop passede. Först naar hver enkelt havde fuldfört sin Afdeling, traadte de alle sammen for at samle de enkelte Stykker til et heelt. De fattede hver enkelt Fjer med en eller anden blöd Gjenstand for ikke at krölle dem og fastklæbede dem med Saften af Planten „Tzauhtli" eller en anden klæbrig, limagtig Materie. De forskjellige Afdelinger samlede de paa en Kobberplade og glattede dem med en saadan Delicatesse og Fiinhed, at det saaledes udförte Arbeide blev saa glat og jevnt, som om det havde været et Maleri. Hvor höi en Grad af Beundring disse mexicanske Mosaikarbeider vakte, vil man iblandt andet kunne see af fölgende Udtalelse af Acosta i hans Hist. natural y moral: „Disse Arbeider", hedder det der, „lovprises med fuld Föie; da det i Sandhed grændser til det Vidunderlige, at man med Fuglefjer kan udföre saa fine og delicate Tegninger, at de synes frembragte ved Penselen, og det endog uden at selve Penselen eller Kunstmaleriet er istand til at gjengive den Friskhed og Glands, man i dem beundrer. Der gives Indianere, der have opnaaet en saa stor Fuldkommenhed i denne Kunst, at de med saadanne Fuglefjer forstaae at efterligne med den höieste Grad af Punktlighed Malerkunstens Værker, saa at deres Arbeider ikke give de bedste spanske Mesteres det ringeste efter. Da Prindsen Don Philips Gouverneur havde foræret ham tre saadanne smaae Billeder, for at han kunde bruge dem som Bogmærke i sin Bönnebog, viste Infanten dem til sin Fader, Kong Philip II, og han tilstod at han aldrig nogensinde havde seet saa fuldendt Arbeide i saa lille en Maalestok. Da engang et större Arbeide, der forestillede den hellige Frants, blev forevist Pave Sixtus V som et Exempel paa Indianernes Fjerarbeider, vilde hans Hellighed absolut beföle det for at overbevise sig om, at det ikke var et Maleri; saa forbausende og skuffende forekom det ham." Selve Mexicanerne satte en saadan Pris paa disse Arbeider, at de vurderede dem höiere end Guld, og de spanske Berettere, Cortes, Bernal Diaz, Gomara, Torquemada og andre kunde,

som alt bemærket, ikke finde Ord nok til at udtrykke deres Beundring over deres Fuldendthed.

Den Mængde Figurer, der indeholdes i de til os komne mexicanske Krönikehaandskrifter, vilde kun give os en svag Idee om deres Fremskridt i Malerkunsten, hvis vi ikke havde andre Mindesmærker, der sætte os istand til at fælde en gunstigere Dom derom. Selv i de omtalte Fremstillinger finder man imidlertid en Delicatesse i Penselen og en Reenhed og Fiinhed i Tegningen, som man ikke kan andet end beundre; de give os derhos tillige et stort Antal, aabenbart efter Naturen malede, Portraiter af Konger og Fyrster. Ogsaa i Farveblandingen viser sig et ikke ringe Talent. De Rester, vi endnu have, af den egentlige Malerkunst, bestaae fornemmelig i Dyr, Blomster, Planter og Træer, gjengivne efter Naturen med fuldendt Nöiagtighed, samt i Ornamenter, anbragte deels inde i Bygninger, deels udenpaa disses Mure, sædvanlig paa en blaa eller röd Grund. De bevare alle een og samme Characteer i alle de mexicanske og mellemamericanske Ruiner af antique Stæder. Förend vi forlade Malerkunsten, ville vi endnu kun bemærke, at de opbevarede plastiske Arbeider endnu bære tydelige Spor af oprindelig at have været bemalede.

Gaae vi nu fra Malerkunsten over til Bygningskunsten, falde strax ved förste Öiekast visse Eiendommeligheder i den americanske Architectur os i Öinene, navnlig den coniske eller pyramidale Form, Bygningernes ialmindelighed taget ringe Höide i Forhold til deres Udstrækning, samt endelig Soliditeten i deres Construction; vor Forf. formener imidlertid at kunne forklare alle disse Eiendommeligheder ved Hyppigheden af Jordskjælv dertillands, hvorved en saadan Bygningsmaade, ifölge ham, er bleven gjort nödvendig. Paa den anden Side gjorde Omhu for at holde Fugtighed borte og Hensyn til Regntiden det nödvendigt at opföre Bygningerne paa et over den naturlige Grund hævet Fundament, hvilket endog en toltequisk, af Mexicanerne optagen, Lovbestemmelse havde gjort

til en almindelig gjældende hygieinisk Forpligtelse. Hvad der for de mindre Bemidlede saaledes kun var en lovbestemt Forholdsregel blev for de Rige en Anledning til Luxus, „og det var", siger vor Forf., „maaskee for at give deres Paladser en til deres Rang svarende Höide, at Fyrsterne, idet de efterhaanden lagde Fundament paa Fundament, tilsidst endte med at opföre disse afstumpede, af flere majestætiske Terrasser bestaaende Pyramider, af hvilke man endnu den Dag idag seer et saa stort Antal i de mexicanske og mellem-americanske antique Stadruiner". I enkelte Egne, hvor Jordskjælv vare mindre hyppige, fandtes dog ogsaa et stort Antal Bygninger paa flere Etager. Trapperne, der ialmindelighed vare anbragte udvendig, udgjorde ved deres Disposition og det Grandiose i deres Construction en af Hovedprydelserne i de fyrstelige Paladser. Forövrigt var den hele indre Indretning omtrent den samme som nutildags er Brug i det spanske America: fire Flöie, tilsammen dannende et Parallelogram og indesluttende en efter Omstændighederne större eller mindre Gaardsplads. Kongernes og Fyrsternes Paladser bestode af en heel Række af saadanne med en Gaardsplads for hver. Midt i disse Gaarde vare anbragte enten Basiner, fyldte med Vand, eller pyramidale Altere, eller, naar de vare særdeles rummelige, et heelt Tempel, hvis Proportioner da naturligviis i ethvert enkelt Tilfælde stode i Forhold til vedkommende Gaardpladses Udstrækning og Dimensioner. Simplere Huse bestode ialmindelighed kun af een lang Flöi, der var inddeelt i endeel Værelser og langs Fronten havde et til Corridor tjenende Gallerie. De vare opförte af Steen, sammenföiede med en meget fiin Cement, og Murene vare, saafremt de ellers ikke vare smykkede med Sculpturarbeider, saa hvide og glindsende, at de förste Spaniere, der saae dem, endog ansaae dem for at være af Sölv. Gulvene bestode enten af store Fliser eller vare belagte med en Slags Cement, der blev ganske haard og kunde poleres ligesom Stucco. I Mexico selv, saavelsom i en stor Deel af Rigets övrige Stæder, havde

næsten alle Huse uden Undtagelse terrasseformige Tage. Terrasserne vare omgivne med lave crenelerede Mure, ligesom nutildags, og smykkede med Blomster og Buske. Om Aftenen tyede Husets Beboere derop for at drage frisk Luft. Indgangene eller Dörene til Husene, der vare mere brede end höie, og bestode af Bambusrör, som fuldkomment sluttede til hverandre, vare ligesaa solide som lette og fastgjorte med Læderremme. Om Natten tilstængedes de med Tværstænger af Træ. Dörene i det Indre af Husene bestode ialmindelighed kun af Töi eller Maatter.

Om den mexicanske Architectur har kjendt Fuldbuen (le plein cintre) er vel endnu uafgjort. Dupaix paastaaer (i Beretningen om sin tredie Expedition) at have fundet den i Paladset i Palanque og Clavigero ligeledes at have opdaget Spor af den i Paladsruinerne i Telzcuco. Man har imidlertid, som vor Forf. med Rette bemærker, endnu undersögt altfor faa af den Masse Bygninger fra forskjellige Perioder, hvormed den americanske Jordbund er ligesom besaaet, til at Spörgsmaalet med fuld Sikkerhed kan afgjöres. Brugen af Söiler, Cornicher og andre architectoniske Prydelser var hyppig. Det er imidlertid tvivlsomt om Baser og Capitæler anvendtes paa samme Maade som hos os. Söileskafterne og Pillerne, der ialmindelighed vare af eet Stykke, vare i de Fornemmes Paladser af Marmor og Alabast og ofte smykkede med Basreliefs. Hvilke Redskaber man betjente sig af for at hæve Stenene til en hvilkensomhelst Höide og deslige, er hidtil endnu ikke bekjendt. De eneste Bygninger, hvoraf det nutildags er muligt at give en nogenlunde fuldstændig Beskrivelse og tydelig Forestilling, ere Templerne. Vor Forf. beskriver udförligere Huitzilopochtlis Tempel i Staden Mexico, og til denne Beskrivelse maae vi her nöies med at henvise. I alle Stæder af nogen Vigtighed var Hovedtemplet opfört i Centrum af en stor fiirkantet Plads, der dannedes af de til de forskjellige religieuse Ceremoniers Udförelse samt til Boliger for Præsteskabet og til Skoler bestemte Bygninger. En

Bygning, der vel ikke var saa mærkelig ved sin Construction som ved sin besynderlige Bestemmelse, maa vi endnu omtale, den nemlig, der var bestemt til Fængsel for de overvundne Nationers Guddomme, som man indesluttede der i den Tro, at de, saalænge de der vare indespærrede, ikke kunde komme deres Dyrkere tilhjelp eller yde dem deres Bistand til atter at afkaste det mexicanske Aag.

Der staaer nu kun tilbage i Korthed at beröre Mexicanernes Forlystelser, af hvilke der omtales en stor Mængde, deels offentlige, deels private. Til förste Classe hörte Væddelöb, krigerske Forestillinger, Balletter og Dandse. Den berömteste af alle var imidlertid uden Modsigelse den saakaldte „Nototolitzli" d. e. Fuglenes Dands, med Hensyn til hvis nöiere Beskrivelse vi imidlertid ogsaa maa henvise til selve vor Forf.'s Værk, hvilket ogsaa gjelder om en anden, meget yndet, men udelukkende aristokratisk Forlystelse, den saakaldte „Tlachtli" eller Ballonleg, der fandt Sted paa en egen dertil i enhver större By bestemt Plads, kaldet Tlachco. Dandsene og Balletterne vare forövrigt meget forskjelligartede, og udförtes snart af Mandfolk alene, snart af begge Kjön tilsammen. De Adelige og Fornemme iförte sig ved slige Leiligheder deres pragtfuldeste Dragter og bare i Hænderne Blomsterkoste eller Vifter, hvorimod Personer af ringere Stand fremstillede sig i Skikkelse af Örne, Tigre og andre Dyr. Den almindelige Ballet, der gaves i Fyrsternes og de Fornemmes Paladser, udförtes som oftest kun af et lidet Antal Dandsere, hvorimod den saakaldte „store Ballet", der gaves paa Byens Hovedplads eller i Tempelgaarden, sjelden udförtes af mindre end 400 Personer, ja undertiden af indtil 2000. — Foruden disse Lege og Dandse vare ogsaa andre Adspredelser temmelig almindelige, navnlig forskjellige Slags Spil, f. Ex. Terninger og det saakaldte „Patolli", der havde nogen Lighed med vort Trictrac. Især var dette sidste overordentlig yndet og mange hengave sig dertil med en saadan Lidenskab, at de bortspillede ikke alene deres Formue, men selv

deres personlige Frihed. Ogsaa sceniske Forestillinger vare ikke ualmindelige. De fandt som oftest Sted paa en aaben Terrasse, beliggende paa et eller andet Sted af den föromtalte „Tianquiz" eller i en Palads- eller Tempelgaard og tilstrækkelig ophöiet til at de Spillende kunde sees af alle Tilskuerne. Hovedtheateret var opfört paa Torvet i Tlatilolco. Der fandtes imidlertid Theatre i alle större Stæder. Vor Forf. giver efter Acosta en Skildring af en theatralsk Forestilling, der fandt Sted i Cholullan til Ære for Quetzalcohuatl. Hans Beskrivelse minder om Grækernes og andre Nationers förste og raaeste sceniske Forsög.

Vi slutte hermed vore Uddrag af vor Forf.'s Skildring af Aztequernes Culturtilstand, idet vi kun endnu tilföie enkelte almindelige Bemærkninger, som den giver ham Anledning til.

„For ret at kunne forstaae vor Skildring", siger han, „og for ikke at drage falske Conseqventser af den, maa man vel erindre, at den aztequiske Civilisation kun var en Reflex af en langt ældre." Han opkaster dernæst det Spörgsmaal, hvorfra den Cannibalisme stammer, som man finder blandet med deres religieuse Ritus, og svarer hertil, at man vel ikke kan andet end indrömme, at Menneskeoffringer forefaldt för det aztequiske Herredömme, ifölge den toltequiske Histories Vidnesbyrd allerede paa den Tid, da de förste Nahuatl-Stammer indvandrede i Landet, men at de efter alle Beretninger dengang fandt sparsomt Sted og i ringe Omfang, hvorimod de hos Aztequerne dreves til Yderlighed, navnlig naar hensees til, at i Regelen alle Krigsfanger offredes. Ifölge dette formener han, at det opkastede Spörgsmaal er vanskeligt at besvare, forsaavidt man ikke vil söge en Forklaring i Önsket om at udbrede Skræk for det aztequiske Navn og tage Hevn over de tilgrændsende fjendtlige Nationer. Forövrigt fortjener det at bemærkes, at det mexicanske Folk selv meer end een Gang gav sin Harme Luft over disse blodige Rædsler og sin Medfölelse med de Fanger, der slæbtes til Huitzilopochtlis Altre.

„Midt i disse oprörende Beskrivelser", fortsætter vor Forf., „föler man dog nogen Tröst ved at bemærke den Modsætning, det mexicanske Samfundsliv i det Hele taget dannede til disse blodige Riter. Dettes, ikke blot de antique Folks men selv flere endnu den Dag idag existerende Nationers overtræffende Moral, danner ikke alene den fuldkomneste Modsætning til Folkets Religion, men nærmer sig endog i mange Punkter til den evangeliske. Man sammenligne blot de i Mexico dengang gjeldende Love angaaende Slaveriet og Slavernes Stilling med det der endnu i vore Dage foregaaer paa Cuba og i de Forenede Stater!"

„Hvorvel Polygamiet var tilladt, var det dog snarere som et Privilegium for Adelen end som en almindelig Ret, og Ægteskabets Hellighed var ligesaa ukrænkelig som hos noget christent Folk. I det huslige Liv finde vi saa rene og milde Sæder, Forhold der bære et saadant Præg af Elskværdighed og Hjertelighed, at de vilde gjöre mangt et moderne Samfund Ære. Konen, der var næsten ligesaa agtet som Manden, var ikke, som hos Orientalerne, udelukket fra Deeltagelse i det selskabelige Liv, og kunde uden Frygt vise sig offentlig med blottet Ansigt. Som ung Pige levede hun mere indesluttet under den moderlige Opsigt, men ved sit Giftermaal erhvervede hun den samme Frihed, som bliver hende tildeel hos os fra det Öieblik af, at hun forlader det faderlige Huus for at fölge sin Mand. Endelig er der endnu een Omstændighed, der ikke lader sig benegte, da alle Nyspaniens Nationers Annaler bære de klareste Vidnesbyrd derom, og som fortjener at tages nöie i Betragtning, den nemlig, at den paa Erobringens Tid existerende Samfundstilstand aabenbart overalt var i en Overgangsperiode til noget Bedre. Flere ældre Civilisationer vare forsvundne deels paa Grund af den dem selv iboende Corruption, deels paa Grund af de talrige Indfald af barbariske Folkeslag. Efter flere forskjellige Omvæltninger var en ny, daglig saa at sige paa en forbausende Maade fremadskridende Civilisation fremstaaet af deres Aske.

Lehnsforfatningen var bleven aflöst af Enevældet, der igjen allerede var underminieret af en tredie Stand; en Ligue organiserede sig allerede for at omstyrte Montezumas Rige, ligesom andre lignende tidligere havde omstyrtet de forskjellige ældre Regjeringsformer. Gjenfödelsen gik fremad med Kæmpeskridt og alt giver os en Anelse om, at de undergivne Folk, trætte af Mexicos militaire og religieuse Tyranni, om ikke ret lang Tid vilde have frarevet det Scepteret og, ved Hjelp af en ny Omvæltning, for en stor Deel have afskaffet dets grusomme og oprörende Cultus."

Med disse vor Forfatters Ord slutte vi, som alt bemærket, vort Uddrag af hans Skildring af den aztequiske Civilisation, idet vi dog ikke kunne tilbageholde den Bemærkning, at denne Skildring, sammenholdt med de paagjeldende Landes politiske Historie, forekommer os i mere end eet Punkt at være noget forfeilet ved en, sikkert vor Forfatter ubevidst, partisk Fordeling af Lys og Skygge, og saaledes mere at svare til Idealet end til Virkeligheden. Dog — dette er imidlertid, som bemærket, kun et ved den nævnte Sammenligning fremkaldt personligt Indtryk.

MAYA'ERNE.

I Modsætning til Forf., der, fölgende den chronologiske Orden, har ladet sin Skildring af den mayaske Civilisation gaae forud for sin Skizze af den mexicanske, give vi vore Uddrag af hiin tilsidst navnlig paa Grund af, at det ikke længere som hidtil er Mexico, men et andet Land, Yucatan, der her er Tale om.

Efter de temmelig ubestemte Antydninger at dömme, som findes hist og her hos Erobringens förste Historikere, var Maya'ernes Religion oprindelig monotheistisk. De antoge et höieste Væsen, Himmelens og Jordens Skaber, og med Undtagelse af den Tilbedelse, der vistes Zamnà og Kinchahau eller Solen (der tilbades som hiins Fader) samt enkelte apotheoserede Fyrster, indskrænkede den oprindelige yucatanske

Civilisations Fester sig til dem, der betegnede Aarets Inddeling. Offringer fandt vel Sted; men det er ubekjendt, hvori de bestode og hvorvidt Menneskeoffringer fra först af vare i Brug; sikkert er det derimod, at disse sidste fandt Sted efter Cukulcans Tid. Om Beskaffenheden af de Dogmer, som denne Reformator indförte i Yucatan, udtale hiin Tids Historikere sig ikke tydelig; er han imidlertid identisk med Quetzalcohuatl, maa deres Læres Indhold upaatvivlelig ogsaa være det samme. Disse Doctriner holdt sig imidlertid ikke længe i deres oprindelige Reenhed. — Der fandtes i Yucatan tre Hovedhelligdomme: Brönden i Chichen og Templerne i Izamal og Cozumel. Dette sidste var helliget Guden Ahhulneb, hvis colossale Statue var opstillet i samme; det var, paa Grund af de Orakelsvar, som denne Statue gav, et af de mest ansete i hele America, og paa Grund af de betydelige Offre, der bragtes den nævnte Gud, tillige et af de rigeste. Tilströmningen af Pilegrimme til dette Tempel var overordentlig. Af alle Rigets Stæder var Izamal imidlertid den, der af Folket betragtedes med störst Ærbödighed. Den var grundlagt allerede i den yucatanske Civilisations förste Tider, og Aarhundreder vare hengangne, siden dens Grundlægger Zamnà der var bleven begravet og apotheoseret. — Under alle de Forandringer, som Tiden og Omstændighederne bevirkede i Maya'ernes Skikke og religieuse Anskuelser, bevarede de dog bestandig Kundskaben om et eneste höieste Væsen, der i deres Sprog kaldtes Hunab-Kù. De ansaae ham for umateriel og usynlig, hvorfor de hverken fremstillede ham under noget Billede eller indviede ham noget Tempel. Forövrigt gjenkjender man i de korte Antydninger, Historikerne give om den yucatanske Religion, for störste Delen ganske det toltequiske System. Gode og onde Genier befolkede Luften, Vandene, Skovene, Havet, Kilderne, Markerne, Haverne, Veiene og Bjergene. De havde en Gud for Jagten, for Fiskeriet, for de Reisende o. s. v. Under Navn af Rakal-Ku dyrkedes Dödens grusomme Gud, hvis grumme Sindelag man

sögte at forsone ved barbariske Offringer. Men ved Siden af denne Dödens Genius dyrkedes tillige Livets, Acat (jfr Mexicanernes og Toltequernes Ce-Acatl), der ved Undfangelsen dannede Barnet i Moderens Skjöd. Kjærligheden havde sine Guddomme, Vinen baade sin Gud og sin Gudinde; de forskjellige Kunster, Videnskaber og Haandteringer (ja endog Selvmorderne) derés Skytsguder, saa at, endog uden at medregne et stort Antal natlige Genier eller Dæmoner (paa mayansk kåldede Xibalbas eller Xibildas), intet manglede til at gjöre det yucatanske Olymp saa fuldstændigt, som man kunde önske sig.

Fremgangsmaaden ved de forskjellige Hexekunster og Tryllebesværgelser var upaatvivlelig ganske den samme som hos Toltequerne. Troldmændene betjente sig af Slanger og af Maiskorn, hvoraf de dannede alle Slags Cirkler og andre Figurer, over hvilke de dernæst fremmumlede visse hemmelighedsfulde Formularer, under Paakaldelse af Solen, Maanen og Stjernerne. Maya'erne iagttoge derhos paa det ombyggeligste Fuglenes Sang, Dyrenes Skrig og Maade at gaae paa, og havde en blind Tiltro til Drömme.

En i Yucatan almindelig udbredt Skik var Omskjæringen. Den nedstammede fra umindelige Tider og foretoges med Börnene en af de förste Dage efter Födselen. Der fandt, efter vor Forf., ogsaa en Slags Daab eller Confirmation Sted, som foretoges i Tidsrummet imellem Börnenes tredie og tolvte Aar. Ingen kunde indgaae Ægteskab, saafremt han ikke först havde underkastet sig denne Ritus, som Forf. i Korthed beskriver, og som, efter denne Beskrivelse at dömme, synes at have været en Slags Djævlebesværgelse. Ingen kunde gifte sig, förend han (som hos os) havde opnaaet tyve Aars Alderen. Al Forbindelse imellem Nærbeslægtede (hvilket Udtryks Omfang vor Forf. dog ikke nærmere bestemmer) var strengt forbuden, og for at man stedse kunde være paa det rene med Hensyn til Slægtskabsforholdene, bar man stor Omsorg for at have nöiagtige Stamtavler.

Det af Zamnà stiftede Monarchie synes oprindelig at have haft et theocratisk Præg. Dets Overhoved *valgtès* udaf den kongelige Families Medlemmer. Regjeringsformen var despotisk. Monarchen var den Kilde, hvorfra al Magt udvældede. Han udnævnte Provindsgouverneurerne, indsatte Domstole, organiserede religieuse og politiske Raadsforsamlinger, der ved hans Död valgte hans Efterfölger, og han havde Hals og Haand over alle sine Undersaatter uden Forskjel. Den störste Pragt omgav Souverainen. Hans Dragt bestod af de fineste, mest straalende Stoffer, smykkede med ædle Stene. En af Fjer af de mest brogede og glimrende Farver forfærdiget Thronhimmel beskyggede ved enhver offentlig Fremtræden hans Hoved, som de majestætiske Vifter, der bestandig sattes i Bevægelse omkring ham, næsten saagodtsom aldeles skjulte for Tilskuernes Blik. Fra hans Krone, der bestod af en Guldcirkel, vaiede Fjer af „Quetzal'ens" Hale. Hans Titel var „Ahtepal", et Udtryk, der i Maya-Sproget betegner Indbegrebet af Magt og Majestæt (det latinske Augustus).

Adelen synes i Yucatan som i Tolteque-Riget oprindelig at have været deelt i tvende skarpt adskilte Classer. Den förste bestod af de saakaldte Cocom'er eller Chel'er, der med Blodets Baand vare knyttede til Kongefamilien. Den var i Besiddelse af betydelige Privilegier og beklædte alle höiere Embedsstillinger. Den anden Classe, der ikke var beslægtet med Kongefamilien, bestod af de saakaldte „Batabs", der vare i arvelig Besiddelse af de dem tilstaaede Domainer og, ifölge disses Omfang, udövede en meer eller mindre omfattende Jurisdiction enten personlig eller ved deres Undergivne. — Alle Adelige vare fritagne for Afgifter, hvorimod der paahvilede dem andre Forpligtelser imod det Offentlige; saaledes synes f. Ex., efter vor Forfatters Fremstilling, den hele Fattigforsörgelse at være falden dem tillast. Oprindelig synes enhver yucatansk Undersaat at have været berettiget til Grundeiendom. Det hele Land var deelt i et stort Antal större og

mindre Lehn, der som Domainer tilhörte Kongehusets Prindser, dog uden at disse, deres Egenskab af arvelige Herrer uagtet, egentlig kunde betragtes som Eiere af Grunden, og end mindre af dens Beboere. I Monarchiets förste Tider, förend der endnu existerede Slaveri, kunde Adelen ikke fordre andet af sine Vasaller end visse bestemte Afgifter og Arbeider. Saavel de större som de mindre Vasaller betragtedes som Eiere af Grunden. Herren havde ligesaalidt Ret til at drive dem fra samme, som de vare berettigede til at afhænde den. Derimod kunde den leies bort paa Tid eller pantsættes, men kun saaledes, at den (ligesom hos Israeliterne) ved den fastsatte Termins Udlöb atter vendte tilbage til Familien.

Jagten, Fiskeriet i Floderne, Söerne og Havet samt Saltudvindingen vare givne fri for alle og enhver, men dog saaledes, at Vedkommende til Kongen maatte erlægge en til Udbyttet af deres Arbeide i Forhold staaende Afgift, der aldrig reparteredes per Hoved, men per By eller Landsby, og altid erlagdes in natura. Paa lignende Maade var enhver Haandtering beskattet, Kjöbmandsstanden som den mest velhavende höiest. De Afgifter, der gik i den kongelige Kasse, opkrævedes af dertil af Souverainen indsatte Oppebörselsbetjente, de Grundherrerne tilkommende af disses Befuldmægtigede. De social-politiske Lovbestemmelser synes forövrigt omtrent at have været de samme som hos Toltequerne, naturligviis med endeel af Tid og Sted fremkaldte Modificationer. „Den", siger vor Forf., „paa en Tid da Befolkningen endnu var halvt nedsunken i Barbari, saagodtsom nödvendige Existens af en privilegeret Stand, geraadede ikke de lavere Classer til Skade, da (som alt ovenfor berört) Adelen var forpligtet til at underholde enhver, der ikke selv var istand til at skaffe sig det nödvendige til Livets Ophold. Det Uvisse i Forholdenes Udvikling gjorde det nödvendigt for den uafladeligt at vaage over, at der i dens Udgifter altid iagttoges en fuldstændig Oeconomie, for at den hvert Öieblik kunde være

rede til at komme dem tilhjelp, hvis Underhold paahvilede den. At opdynge Rigdomme paa dens Medundersaatters Bekostning var den saaledes umuligt, og at den i det Hele taget opfyldte sine Forpligtelser, sees ogsaa deraf, at den yucatanske Tradition aldrig omtaler, at Folket var udsat for Trang og Elendighed eller sat i den demoraliserende Nödvendighed at anraabe andres Medlidenhed og tilbetle sig det til Livets Ophold Fornödne."

Hvad Administrationen angaaer, var Riget deelt i Gouvernementer, hvis Bestyrere, som alt omtalt, Monarchen valgte iblandt Medlemmerne af den höie Adel. Under disse Gouverneurer stode da i alle offentlige Anliggender Batab'erne eller den lavere Adel, der havde Jurisdiction i Byerne og Landdistricterne. Hver By havde sin Dommer eller maaskee rettere Forligelsescommissair, hvem det paalaae at udjevne opkomne Tvistigheder; kom det imidlertid til Proces, var han forpligtet til at sammenkalde et, af vedkommende Byes eller Districts Beboere iblandt Parternes Ligemænd valgt Raad eller *Jury*, der da havde at paadömme Sagen. Med disse Nævningers saavel offentlige som private Liv holdtes et vaagent Öie af kongelige Commissairer, der bestandig bereiste Landet for at vaage over Lovenes Overholdelse. Dem paalaae det ogsaa at paasee, at Forældrene opdroge deres Börn ordentlig, at Börnene viste Forældrene Lydighed, at Agerdyrkerne ikke forsömte deres Arbeider, at de af Grundeierne indsatte Hospitals- og Fattigforstandere strengt opfyldte deres Pligter og deslige. Om alt dette indgave de til bestemte Tider Beretning til Gouverneurerne og disse igjen til de forskjellige Regjeringsafdelinger, hvorunder de hörte.

Straffebestemmelserne vare faa men yderlig strenge. Paa Tyveri i og Vanhelligelse af Templerne, Forhaanelse af Kirkens Tjenere og af Monarchen var sat Dödsstraf og Godsets Forbrydelse, hvorhos Forbryderens Familie erklæredes for uærlig. Dödsstraf alene traf Morderen, Horkarlen, Mordbrænderen (hvis Familie tillige forvistes af Riget), Tyven

(naar han stjal for fjerde Gang), den der anstiftede Opröror forhindrede Skatternes Opkrævning, samt endelig, efter vor Forf.'s Beretning, Historieskriveren, der forfalskede Facta (!).

Et endnu fortrinligere og ædlere Middel til at forhindre Forbrydelser end Straffebestemmelser er Börneopdragelsen. Börnene opdroges altid i Hjemmet, Sönnerne af Faderen, Döttrene af Moderen. Underviisningen indskrænkede sig for den lavere Folkeclasses Vedkommende til det allernödvendigste med Hensyn til deres religieuse og politiske Pligter. Sönnerne oplærtes ialmindelighed i Faderens Haandtering og vare indtil deres tyvende Aar forpligtede til den strengeste Lydighed. Ulydighed og Opsætsighed straffedes i enkelte Tilfælde endog med Döden. — For Adelen fandtes der Skoler i alle Rigets Stæder. Det var nemlig en almindelig antagen Grundsætning, at kun de Adelige burde uddanne sig ved Erhvervelse af Kundskaber, hvorimod det simplere Folk burde blive ved sin Haandtering. De nævnte Skoler bestyredes af Præsterne, og ethvert adeligt Barn var skolepligtigt. Underviisningsgjenstandene vare de religieuse Dogmer og Ceremonier, Lovgivningen, Moral, Astronomie, Musik og militaire Övelser, men först og fremmest Fædrelandets Historie. Ogsaa for Adelens Döttre vare Skoler indrettede, i hvilke Underviisningen, der indskrænkede sig til Moral og Religion samt de forskjellige Fruentimmerarbeider, besörgedes af hæderlig bekjendte Matroner.

„Opdragelsen, Videnskaberne, Kunsterne og Industrien havde", siger vor Forf., „saavel paa den yucatanske Halvö som hos alle Oldtidens Nationer ialmindelighed udelukkende Fædrelandet og Religionen for Öie. Fra Bredderne af Söen Nicaragua til Grændserne af Californien er Americas Jordbund besaaet med Mindesmærker, der bære Vidnesbyrd om Sandheden heraf. Med Dogmet om een Gud havde Maya'erne bevaret Dogmerne om Sjælens Udödelighed og om et tilkom-

mende Liv, i hvilket der bleve de Gode alle optænkelige Nydelser, de Onde de værste Kvaler tildeel."

Efterat have bemærket, at Maya'erne nærede en yderlig Frygt for Döden og efterat have i Korthed beskrevet de navnlig hos de Fornemmere brugelige Begravelsesceremonier, gaaer vor Forf. over til at omtale Maya'ernes Dandse og sceniske Forestillinger. — Af Dandse nævner han den saakaldte „Pochob" eller „de Elskendes Dands", der har vedligeholdt sig lige til den Dag idag og udföres med meget Liv, samt „Zayi" eller „Tapir", en langsom og alvorlig Dands, der kun udföres af ældre Personer. Denne sidste skal stamme fra Votan og synes at bære et religieust Præg. — De gamle spanske Forfattere omtale alle med Berömmelse de americanske Nationers historiske Balletter, ved hvilke de ofte vare Tilskuere, ogsaa navnlig i Yucatan. Disse have, ifölge vor Forf., vedligeholdt sig lige til vore Dage. Nogle ere ægte Balletter, „Balsams" d. e. Forestillinger; i andre træder Recitativen til Mimiken, og de antage saaledes en dramatisk Character. Den saakaldte „Holpop" (d. e. Maattehövdingen, chef de la natte, saaledes kaldet, fordi han i Lighed med de fornemme Herrer havde det Privilegium at kunne tage Plads paa et Tæppe eller en Maatte) var en overordentlig anseet Person, som alle, naar han viste sig offentlig, hilste paa det ærbödigste, indrömmede den förste Plads og i det Hele behandlede med den störste Agtelse, som det synes os et Beviis paa, hvor yndede og ansete de theatralske Forestillinger vare. Som characteristisk, navnlig sammenholdt med den europæiske Scenes tidligere Vedtægter, maae vi, inden vi forlade dette Gebeet, endnu bemærke, at Fruentimmer saagodtsom aldrig fremtraadte paa Scenen; alle Fruentimmerroller gaves af Mandfolk.

Ved en opmærksom Betragtning af Costumerne paa de Basreliefs, der endnu i stort Antal smykke antique Bygninger i Chiapas, Yucatan og Central-America, fandt vor Forf. i dem en slaaende Lighed med de Dragter, Indianerne i vore Dage

endnu bruge og, selv en mærkværdig Analogie med antique, navnlig ægyptiske og jödiske Costumer. Efter de opbevarede Monumenter at dömme, synes der at have hersket en stor Luxus i Klædedragten.

Det egentlige Meublement bestod, sammenlignet med de Fordringer, vor Tid gjör i saa Henseende, kun af faa Gjenstande. Stolene eller Sæderne, paa hvilke Maya'erne toge Plads paa orientalsk Viis med korslagte Been, vare deels af Træ, deels af ædle Metaller (métaux précieux), ofte udarbeidede i Form af forskjellige Dyr, f. Ex. Löver, Tigre, Örne, samt bedækkede med omhyggelig garvede og med Guldbroderier og Ædelstene smykkede Skind af vilde Dyr. Med slige Skind vare ogsaa ofte Væggene behængte, skjönt oftere dog smykkede med Malerier paa en röd eller blaa Grund. Gulvet, der bestod af en glimrende Stucco, var belagt med Maatter af beundringsværdigt Arbeide, Bordene med Duge, der spillede i de mest brogede Farver. Vor Forf. omtaler derhos ciselerede Guldvaser, overordentlig fiint forarbeidede og paa det gracieuseste formede Pottemagerarbeider med Malerier, der minde om de etruskiske, Drikkekar af Alabast og Agat, Candelabrer, Metalrögelsefade, Klokker af alle Slags, grotesque Flöiter eller Piber, bestemte til dermed at tilkalde Tjenerskabet, og endelig en Mængde nydelige og kostbare Smaating af forskjellige Slags, hvilket alt vil kunne give en Idee om, hvor fremskreden Civilisationen og Kunstfliden allerede dengang var.

At Mynt var nödvendig i et Samfund med saa mange Fornödenheder, fölger af sig selv. Man benyttede i saa Henseende navnlig en Slags röde Conchylier, der trakkes paa Snore, samt til mindre Indkjöb Cacaokjerner og til större Ædelstene.

Idet vi hermed slutte vore Uddrag af Forfatterens Værk ialmindelighed og af hans Skildring af Maya'ernes Civilisation isærdeleshed, ville vi endnu kun bemærke, at denne sidste, navnlig paa Grund af den stedse voxende Luxus's

fordærvelige Indflydelse paa Sædeligheden, sank mere og mere, indtil det maya'ske Rige efter en knap hundredaarig Bestaaen gik tilgrunde.

AUSTRALISK LITERATUR.

Transactions of the Philosophical Institute of Victoria. Vol. IV P. 1. Edited by John Macadam. Melbourne 1859. 98 p. 8vo. Med 9 Tavler.

On the Elementary Substances originating and promoting Civilisation throughout the world. By Pedro Nisser, Esq. ib. 1860. 16 p. 8vo.

The Sydney University Calendar. 1859. Sydney. 8vo.

Catalogue of Egyptian and other Antiquities. Collected by Sir Charles Nicholson. London 1858. 64 p. 8vo.

Det synes som om den femte Verdensdeel, Australien, ikke længere er tilfreds med at være — for at bruge et populairt Udtryk — det femte Hjul til en Vogn, men at den, eller, rettere sagt, den angelsachsiske Race, der har coloniseret den, allerede föler det som sin Opgave at give ogsaa sit Bidrag til den almindelige videnskabelige Discussion, til Lösningen af Menneskehedens store Opgave, — et Resultat, der for en ikke ringe Deel skyldes flere fortræffelige Mænd, af hvilke vi her kun ville nævne Sir Charles Nicholson, Rector, eller som det kaldes „Provost" for det for neppe et Decennium siden oprettede Universitet i Sidney, Ferdinand Mueller, Præsident for det 1854 stiftede „Victoria Philosophical Institute", Pedro Nisser og flere. — Idet vi hilse et saadant Fremskridt med Glæde, er det os en sand Tilfredsstillelse at bidrage vort til at fremme Kjendskabet til Frugterne af det, og dertil gjöre vi her Begyndelsen ved i Korthed at anmelde ovennævnte Skrifter.

I det förste af dem foreligger os, som man vil have seet, allerede förste Afdeling af fjerde Bind af Victoria Institutets Forhandlinger. Den indledes med en Tale af Præsidenten og indeholder ikke mindre end 10 större og mindre tildeels meget interessante Afhandlinger, af hvilke vi, foruden den, som vi strax nærmere skulle omtale, navnlig ville fremhæve Ludvig Becker's Iagttagelser over den Donatiske Comet (med fem colorerede Tavler) samt Pedro Nissers „Om Guldets geologiske Fordeling med speciell Hensyn til nogle guldholdige Bjerge i Sydamerica". — Inden vi gaae over til specielt at omtale en archæologisk Afhandling af samme Forfatter, kunne vi dog ikke negte os den Fornöielse af Præsidentens interessante Indledningstale at meddele fölgende Passus, der for Australien aabner Udsigter, som de fleste af vore Læsere neppe nogensinde ville have drömt om, og som dog maaskee i en ikke meget fjern Fremtid for en stor Deel turde blive til Virkelighed. Efterat have fremhævet de mange Elementer til Rigdom og Kilder til Velstand, som det af Naturen saa rigt begavede Victoria er i Besiddelse af, fortsætter Dr. Mueller saaledes: „Og dog, i hvor overordentlig-en Grad vilde vi ikke ved vore egne Anstrengelser kunne forøge disse Forsynets Gaver? Skulde ikke Planterigets Skatte fra enhver Zone, alene med Undtagelse af den hede, kunne blomstre her rundt om os, tilfredsstille vore Fornödenheder, ja forskaffe os overdaadige Nydelser? Skulde ikke vore tause Alpers Græsgange, vore græslöse Skovstrækninger, lig Andes eller Himalaya, kunne befolkes af Alpaca'en eller Cashmir Geden? Skulde ikke Sydafricas Örkenvildt kunne gjennemstreife vore ensomme Indlands-Strækninger og gjöre dem mere gjestmilde, ja maaskee vise ved deres Spor den vildsomme Vandringsmand Vei til den Vandsamling, hvorpaa hans Liv beroer? Skulde ikke Kamelens Spor kunne ledsage gjennem vort Continent til dets indre Oaser Bringerne af en ny Civilisation og lede dem videre og videre, indtil vi engang ad den fredelige Erobrings Vei oprette et andet indisk Rige

for Oceanias Fastland? Skulde ikke den Foretagelsesaand, til hvilken Norden har for nylig været et forbauset Vidne, kunne udstrække sin Virksomhed ogsaa til vore sydlige Kyster og Neptuns, Ceres's og Minervas Symboler af Britannia plantes paa en uhyre, endnu öde liggende, Kyststrækning?... Skulde ikke Telegraphen — denne Handelens og Philanthropiens Talisman, Videnskabens Triumph — kunne slynge sin Traad om vor hele Klode og bringe, med Lynets Hurtighed, vort Land i nær Forbindelse med Jordens fjerneste Egne?" Dog, det maa her være nok med disse Ord at have henledet vore Læseres Opmærksomhed paa, hvilken Fremtid man i Australien allerede ahner, og, hvad der er endnu vigtigere, forbereder og arbeider for. Vi gaae over til den ommeldte Afhandling, den eneste, der i den foreliggende Deel behandler et antiquarisk Emne.

Den er af Hr. Pedro Nisser, omhandler „Syd-Americas Urindvaaneres förste techniske Benyttelse af Guldet tilligemed en Beskrivelse af de indianske Grave", og ledsages af en Planche, paa hvilken i 5 Tavler 41 indianske Oldsager af Guld findes afbildede.

Guld og Kobber (hvilket sidste Metal paa Grund af sin ringe Mængde paa flere Steder i Sydamerica stod i större Anseelse end hint) vare ifölge vor Forf. de eneste Metaller, der ere blevne opdagede i den Deel af det sydamericanske Fastland, der indbefatter Andesbjergene og de dertil hörende Höisletter ligefra det atlantiske Ocean til Grændserne af det peruanske Rige. Efter at have beskrevet Maaden, hvorpaa de Indfödte tilveiebragte den til Guldets Smeltning nödvendige Hede og forarbeidede Former til Stöbningen af samme, og efter dernæst at have bemærket, at de förste Europæere, der kom til America, betragtede de erholdte Guldsager blot som Handelsvarer, hvilke de saagodtsom altid indsmeltede, hvorfor de Oldsager, der endnu ere tilbage, for största Delen hidröre fra indianske fra Tid til anden opdagede Gravsteder — gaaer vor Forf. over til at beskrive disse sidste og endeel af de i

dem forefundne Smykker. Ifölge denne hans Beskrivelse begrove Peruanerne deres Döde paa tvende forskjellige Maader, enten over eller under Jorden (above and below ground), det vil sige, enten ved at opkaste Höie over dem, eller ved at anbringe dem i Grave (eller Begravelser) under Jordens naturlige Overflade. „De endnu existerende Gravhöie", siger Forf., „minde os om de ægyptiske Catacomber (Pyramider?), hvorvel de peruanske ere mindre og construerede af Stene og Jord. Disse Incaernes Monumenter ere af pyramidal Form og af forskjellige Dimensioner, nogle indtil 150 Fod höie. De ere bekjendte under Benævnelsen „Cucará". De ere byggede i Afdelinger, dannede af store Skifertavler (slabs of slate). I en af disse Afdelinger anbragtes Liget og i en anden Huusgeraadsgjenstandene og Smykkerne. Undertiden henlagdes noget Guld i dets naturlige Tilstand i et Leerkar, blandet med pulveriseret Trækul. I en Hövdings eller et Overhoveds Grav anbragtes en Efterligning af Solen eller Maanen. Solen fremstilledes isaafald ved en flad rund Plade af Guld eller af en Kobberlegering, omtrent $\frac{1}{8}$ Tomme tyk og undertiden over tyve Tommer i Diameter, Maanen ved en halvmaaneformet Sölvplade. I Hövdingegravene nedlagdes ogsaa Halsbaand og Armbaand, Belter og Armringe af Guld, undertiden ogsaa af en Kobberlegering. Disse Ringe ere fra $1\frac{1}{4}$ til 2 Tommer brede og til at aabne og lukke som en Fjer. De ere tynde og heeltigjennem ens brede og tykke. De ere af saa udmærket Arbeide, at man vanskelig kan danne sig nogen Forestilling om Maaden, hvorpaa de forarbeidedes, navnlig naar der hensees til den fuldstændige Mangel paa Redskaber til et saa fiint og nöiagtigt Arbeide. Flere slige Gravhöie forefindes den Dag idag."

De underjordiske Begravelser, der endnu findes, ere fuldkommen ensartede hele Sydamerica over. De forefindes kun i isolerede Höiderygge med skarpe Contourer, der ere beliggende saaledes, at ingen Vandansamling der kan finde Sted. De maa være ældgamle, da Mexicanerne og Peruanerne

paa den spanske Erobrings Tid allerede angave deres Alder til et Par Tusind Aar. De ere af en cirkelrund Form, tre à fire Fod i Diameter. I en Dybde af 9 til 11 Fod findes Jorden blandet med Trækul, underneden hvilke en flad Steen (en Slags Skiferart) bedækker Graven. Ved denne Steens Borttagelse kommer Kanten af en perpendiculair anbragt Plade eller Flise tilsyne og fire Fod dybere naaer man Gravens Bund. Naar den nysnævnte perpendiculair anbragte Plade fjernes, bemærker man en horizontal Excavation i östlig Retning, af omtrent fire Fods Höide og Brede og noget större Længde. Her findes Liget i siddende Stilling med Ansigtet vendt imod Öst. — De forefundne Oldsager ere deels af Guld med dets naturlige Legering (Sölv), deels af Guld med Kobber. Ved Ligets ene Side findes sædvanlig et stort Leerkar, med et Skiferfragment til Laag, og paa Bunden af samme har man i enkelte Tilfælde forefundet et Bundfald af den indianske Drik „Chicha". Ved den modsatte Side fandtes undertiden nogle Maisax og i en ved Gravens ene Ende anbragt Niche et med en Steen bedækket og med pulveriseret Trækul fyldt Leerkar, i hvilke Smykker og Guldstöv have været nedlagte. Undertiden, skjöndt sjelden, har man i den Potte, der er anbragt i Nichen, truffet Redskaber til Guldets Smeltning og enkelte Stykker Guld- og Kobber-Værktöi.

Enkelte Localiteters Beskaffenhed tyde paa, at der i Oldtiden have existeret formelige Kirkegaarde. Disse, der af Indianerne kaldes „Pueblo de Indios", forefindes imidlertid nutildags kun sjeldent. I dém synes de dybere Grave at have været bestemte for Hövdingerne og deres Familier, det store Antal af de övrige for de simplere Classer.

Af det anförte slutter vor Forf., at Sydamericas Urindvaanere have haft en dunkel Forestilling om et tilkommende Liv, idet de troede „at deres afdöde Slægtning eller Ven havde en lang Vei at tilbagelægge, samt at han paa denne sin lange Reise „til Stjernerne" nok vilde kunne trænge til

Forfriskninger. En saadan Forestilling er, efter vor Forf., endnu herskende blandt Indianerne.

De af Forf. fundne Oldsager skulle vi her ikke indlade os paa nærmere at omtale, da de ere for en Deel oversendte hertil som Gave og indlemmede i CABINETTET FOR AMERICANSKE OLDSAGER og ville findes beskrevne i Beretningen om dettes Tilvæxt.

I den anden ovenfor nævnte Afhandling har vor Forf. stillet sig den Opgave at undersöge, hvilke elementaire Substantser der fornemmelig kunne betragtes som Midler til, deels at Menneskeslægten har kunnet paabegynde den materielle og intellectuelle Culturs saa vigtige Arbeide, deels at den har kunnet realisere og bevare en höiere Culturgrad.

„Archæologiske Undersögelser, anstillede paa forskjellige Steder i Verden give", lyde hans Ord, „et interessant Indblik i de Midler, ved hvilke den menneskelige Forstand begyndte sin civilisatoriske Opgave. Europas nordlige Lande, som Finland, Sverrig, Norge og Danmark gjorde, paa Grund af Climaets Barskhed, langsomme Fremskridt (!). I Tidens Löb bleve Kampestene af större Dimensioner benyttede til at betegne Begravelsespladser, navnlig Hövdingers og udmærkede Krigeres. Tager man Hensyn til disse Gravstenes store Dimensioner og betydelige Vægt, samt til den Omstændighed, at de (ofte) maatte transporteres betydelige Strækninger og anbringes saaledes som de endnu findes, maa man beundre den Opfindsomhed, der herved er lagt for Dagen".[1]

[1] I det fölgende, som vi her ikke meddele, er vor Forf. bleven ledet paa Vildspor. Han antager nemlig, at de nordiske „Sagaer", der efter hans Formening ere os overleverede ved Runeskriften eller „Steenhieroglypher, indhugne i flade Granitblokke", skrive sig fra Steenalderen eller den Periode, i hvilken Steen og Træ vare de eneste bekjendte Substanser. Man seer her et Exempel paa, hvor langt det, uagtet alt hvad der er arbeidet derfor, endnu er fra, at rigtigere Forestillinger om vor Oldtid have faaet Indpas, selv hos Udlandets oplyste Mænd.

Forf. gaaer dernæst over til at omtale Metallerne og bemærker, at i de forskjellige Egne paa Jordkloden vare ogsaa de förste opdagede Metaller forskjellige. Guld og Kobber udövede, bemærker han videre, ingen synderlig Indflydelse i materiel Henseende. Först Tinnets Opdagelse var i denne Retning af overveiende Vigtighed, og först ved denne „hævedes store Samfund fra et Standpunkt af en Slags Halvcivilisation op til at blive store og mægtige Nationer". — Han gaaer derpaa over til at omtale Bronzen og vise, at de Folkeslag, der, som de sydamericanske, lærte denne Blanding at kjende, opnaaede et höiere Trin i det sociale Liv end de, for hvem Tinnet forblev ubekjendt. — Endelig omtaler han Jernet som det seneste opdagede og for Civilisationen vigtigste Metal og fremhæver ved denne Leilighed vort Museum som en af de vigtigste archæologiske Samlinger i Verden, hvad Jern-Oldsager angaaer. Efter dernæst ret anskueligt at have skildret Civilisationens Fremgang Skridt for Skridt og efterviist de forskjellige Metallers Indflydelse paa samme, omhandler han i den sidste Deel af sin Afhandling udelukkende Leret og dets civilisatoriske Indflydelse. „Denne Substanses Vigtighed", hedder det der iblandt andet, „vil vise sig for os som noget overordentligt, naar vi betænke, at det har været det Middel, hvorved alle vore Metaller ere blevne bragte i en flydende Tilstand og udskillede af deres Ertser, at uden det intet Metal vilde have kunnet erholdes, og at vi, uden Metaller, vilde for bestandig være forblevne stationaire, eller, med andre Ord, have indtaget endnu omtrent det samme Standpunkt, som Nyseelænderne ved deres Öers Opdagelse". Lerets Egenskaber og overordentlige Vigtighed godtgjöres nu udförligere og vor Forf. slutter med at omtale det nyopfundne Metal Aluminiet, „som Örsted i dette Aarhundredes Begyndelse havde den Ære at være den förste Opdager og Fremstiller af". Han gjör iforbigaaende opmærksom paa den grönlandske Cryolit og skildrer dernæst Aluminiets mange fortrinlige Egenskaber og store Nytte. Forfatterens Afhandling,

der kun udgjör et compact trykt Ark, indeholder mangen ogsaa for Archæologen interessant Bemærkning.

Paa det tredie af de ovenanförte Skrifter, der ikke specielt staaer i nogen Forbindelse med dette Tidsskrifts Formaal, skulle vi blot, med Hensyn til den Vigtighed for Videnskabeligheden i det hele (og saaledes muligt ogsaa for Archæologien), det i samme omtalte Institut vil kunne erholde, henlede vore Læseres Opmærksomhed. Den indeholder en detailleret Fremstilling af Sidney Universitetets Organisation.

Det fjerde, der indeholder en Beskrivelse af 408 ægyptiske og andre Oldsager samt Fortolkning af endeel ægyptiske gamle Indskrifter, vil sikkert have Interesse for Ægyptologer. Det er udarbeidet under Ledelse af Joseph Bonomi. Oversættelserne af de ægyptiske Papyri og Stelæ skyldes Mr. Birch, af alle de hieratiske og en stor Deel hieroglyphiske Rev. D. J. Heath, af de koptiske C. W. Goodwin, og af de græske Professor H. Malden.

MEXICANSK SPROGMINDESMÆRKE.

Evangeliarium Epistolarium et Lectionarium Aztecum sive Mexicanum, ex antiquo codice Mexicano nuper reperto depromptum, cum præfatione, interpretatione, annotationibus, glossario edidit Bernardinus Biondelli. Mediolani 1858. 4to. (XLIX, 574 p.) cum facsim.

Sull' antica lingua Azteca o Nahuatl osservazioni di B. Biondelli. Milano 1860. 4to. (20 p.) (En forkortet italiensk Bearbeidelse af Fortalen til förstnævnte Værk.)

I ovennævnte Værk foreligger, saavidt Anmelderen bekjendt, den förste i Europa udgivne aztekiske Text. Naar vi her i Korthed anmelde samme, er det ikke vor Hensigt at gaae ind paa en Bedömmelse af dens Beskaffenhed ialmindelighed i sproglig Henseende saalidtsom paa dens Forhold

til den haandskrevne, noget vi maae overlade til dem, der have haft Leilighed deels til at gjöre et dybere indtrængende Studium af det mexicanske Sprog, deels til at stifte Bekjendtskab med Haandskriftet. Vi maae her indskrænke os til at beskjeftige os med Forfatterens Förtale, hvori han, efterat have givet en Udsigt over vort Haandskrifts Historie og en Beskrivelse af det, i Korthed handler deels om det aztekiske eller mexicanske Sprogs Egenskaber ialmindelighed, dets Slægtskabsforhold og Plads i en *Classification* af Sprogene paa Jorden, deels om Mexicanernes Sagn, Institutioner og Monumenter. Förend vi imidlertid gjengive Hovedpuncterne i denne Afhandling med vore dertil knyttede Bemærkninger, ville vi forudskikke et Par Ord om Forf. og hans Virksomhed paa Linguistikens Enemærker, saameget hellere som han, skjönt en af de fortjenteste nyere italienske Sprogmænd, dog, tildeels ifölge hans Arbeiders mere specielle Retning, turde være ialfald dette Tidsskrifts ikke sprogkyndige Læsere lidet bekjendt.

Bernardino Biondelli, der er Professor i Archæologie ved Academiet og Director for de i Paladset Brera (Palazzo di Scienze e Arti) i Mailand opbevarede Samlinger (deriblandt et Bibliothek paa henved 200,000 Bind), har allerede i en Række af Aar været bekjendt som Sprogmand. I Aaret 1839 udgav han saaledes i Mailand et lidet Skrift „Dei Goti e della loro lingua" og i Aaret 1841 sammesteds sit större Værk „Atlante linguistico d'Europa".[1] Disse tvende Arbeider ere imidlertid ikke komne os for Öie, ligesaalidt som Forfatterens mange i forskjellige italienske Tidsskrifter meddelte sproglige Afhandlinger, forsaavidt disse ikke maatte være optagne i en under Titel af „Studii Linguistici di B. Biondelli. Milano 1856" for os liggende Samling af 11, deels sproglige, deels literaturhistoriske Smaaarbeider. Af disse skulle vi i forbigaaende her indskrænke os til at frem-

[1] Desuden udgav han særskilt et lidet Skrift „Scoperta dell' America fatta nel secolo X da alcuni Scandinavi. Milano 1839."

hæve trende som interessante: „Topografisk-statistisk Udsigt over de fremmede Colonier i Italien"[1], „Kjeltringesprogenes (lingue furbesche) Oprindelse, Udbredelse og Vigtighed" samt „Systematisk Fremstilling (Classification) af de italienske Dialecter". — Vor Forfatters Hovedværk turde imidlertid være hans værdifulde Arbeide over de norditalienske Dialecter: „Saggio sui dialetti Gallo-Italici. Parte I-III. Milano 1853-54. Con Carta topografica". Den förste Afdeling afhandler de lombardiske, den anden de emilianske, den tredie og sidste de piedemontanske Dialecter. Hver Afdeling er deelt i sex Capitler, af hvilke det förste indeholder Classification af og almindelige Bemærkninger angaaende de i samme behandlede Dialecter, det andet en Version i enhver enkelt Dialect af Parablen om den forlorne Sön, det tredie et (sammenlignende) Vocabular, det fjerde en literaturhistorisk Oversigt, det femte ældre og nyere, chronologisk ordnede Sprogpröver, det sjette Bibliographie. Værket er upaatvivlelig det grundigste, der endnu er leveret over en större Gruppe af italienske Dialecter, og det var særdeles at önske, at den höitærede Forf. maatte see sig istand til (hvad han etsteds i sit Værk stiller i Udsigt) at behandle alle de italienske Dialecter paa samme grundige Maade. — Efter disse korte Bemærkninger om vor Forf. og hans hidtidige Virksomhed, gaae vi nu over til nöiere at omtale det Arbeide, der ifölge det ovenanförte her fornemmelig skal sysselsætte os.

Vi maae da först bemærke, at det os nu foreliggende Værk kun forsaavidt kan siges at henhöre til den aztekiske

[1] Forf. har overseet den interessante, nu omtrent 400 Aar gamle, slaviske Colonie i Neapel, hvilket vi her saameget hellere anmærke, som man heller ikke hos slaviske Linguister eller Ethnographer, os bekjendt, finder samme omtalt. Den er saameget mærkeligere som den har uddannet en eiendommelig slavisk Dialect, der blomstrer endnu den Dag idag. Folkeantallet belöber sig for Öieblikket til flere Tusinder. Nogle Oplysninger om samme vil man finde i det sjeldne lille Skrift af Giovanni de Rubertis „Delle colonie Slave nel regno di Napoli".

Literatur, som det er affattet i det aztekiske Sprog. For den egentlige indigene Literatur er det fremmed. Det er en af en Europæer affattet Oversættelse af en religieus Text. Det giver os saaledes intet reelt Udbytte, om vi saa maa sige, d. e. intet Indblik i den eiendommelige aztekiske Forestillingskreds, men kun et formelt, et sprogligt, og dette kun forsaavidtsom Oversætteren (hvad vi ikke tör indlade os paa hverken at bekræfte eller benegte) fuldkommen har behersket Sproget og forstaaet at sætte sig ind i dettes Aand.

Gaae vi nu over til vort Haandskrifts Historie, komme vi til at omtale en Mand, hvis Navn ikke vil være fremmed for nogen, der har beskjeftiget sig om endog kun nok saa lidet med mexicanske Antiquiteter og Historie. Bernardino Ribeira, en Spanier af en anseet Familie, gik, efterat have studeret i Salamanca og dernæst at være bleven optagen i Franciscaner-Ordenen under Navn af Bernardino de Sahagun (hans Födeby i Provindsen eller Kongeriget Leon) i Aaret 1529 i Forening med flere andre Munke til Mexico, hvor han fattede en overordentlig Interesse for Indianerne og i flere Aar med störste Iver hengav sig til Studiet af Aztekisk. Under den værdige Vicekonge Antonio de Mendozas Auspicier oprettede han dernæst i Nærheden af Tlatlolco en Skole eller et Collegium for indianske Ynglinge og virkede der en Tidlang til stor Velsignelse som Bestyrer og Lærer. Efter hans Död lykkedes det imidlertid Obscurantismen, der uafladelig havde forfulgt ham og forbittret hans Liv, at faae denne Skole atter ophævet, og, saavidt muligt, de velgjörende Spor af hans hele Virksomhed udslettede. Selv hans Skrifter sögte man at tilintetgjöre, men opnaaede dog i saa Henseende intet fuldstændigt Resultat. Hans Hovedværk „Historia universal de las cosas de Nueva España", er, skjönt forsömt og næsten forglemt, bleven opbevaret til vor Tid, da det endelig atter blev draget frem for Lyset og udgivet af den höitfortjente Lord Kingsborough i 7de Bind af hans magnifique udstyrede „Antiquities of Mexico". Omtrent samtidig hermed opdagede

den lærde italienske Reisende Julius Cæsar Beltrami (1826) endnu et Værk af Sahagun og underrettede i sit i Paris 1830 under Titelen „Le Mexique" udgivne Skrift den lærde Verden om dette Fund. Skjöndt Beltrami levede lang Tid efter (han döde först 1854), fik han dog ikke dette sit Fund udgivet. Det er, som man alt vil have gjættet, vort Evangeliarium, og Æren for dets Udgivelse er tilfalden Sr. Biondelli. I et i Biondellis Fortale anfört Brev udtaler Beltrami sig saaledes: „Iblandt de fortræffelige Arbeider, hvormed han (Sahagun) berigede Literaturhistorien (!), udmærkede sig fornemmelig en mexicansk Oversættelse af Söndags-Epistlerne og Evangelierne i Form af Postiller og Prædikener... Den skal være affattet i det reneste og eleganteste Aztekisk og han (Oversætteren) skal efter Beretningen være bleven assisteret af tvende Prindser af det mexicanske og tescukiske Dynastie, hvilke han allerede tidligere havde indviet i det castilianske Sprog, ret-som for at skaffe sig tvende dygtige og ansete Medhjælpere ved sit fromme Foretagende.... Det er dette, efter Torquemadas Beretning tabte, Værk jeg har været saa heldig at gjenfinde. Det er in folio, 250 Sider, calligraphisk skrevet paa Maguey- eller Agave-Papir af en sjelden Skjönhed, saa glat som Pergament og mere elastisk end vort antique Papyrus. At det er det nysnævnte Værk kan der ingen Tvivl være om. Derfor taler, saafremt ellers ikke det ovennævnte Vidnesbyrd gjorde yderligere Beviser unödvendige, Materialet, der til ingen anden Tid har været tilstede i en saadan Quantitet og Qualitet, Datoen 1532, som det bærer, Navnet Bernardino Sahagun paa Titelbladet og endelig en Note, der viser, at Pater Don Diego de Canizarez, en af Sahaguns Fæller og hans fortrolige Ven, har benyttet denne Postille etc." Saavidt Beltrami, om hvem vor Udgiver forövrigt bemærker, at han deels har overseet, at der af Haandskriftet mangler det sidste Blad, deels feilagtig opgiver dets Inhold som „Postillæ in epistolas et evangelia dominicalia", da det derimod indeholder en ordret aztekisk Version af det Gamle

og Nye Testamentes Perikoper, hvilke den romerske Liturgie indtil det tridentiske Consilium havde fordeelt paa Aarets Dage saaledes at med det ældre romerske Missale til Norm for Dispositionen, Fragmenter af de prophetiske og andre gammeltestamentlige Böger afvexlede med Fragmenter af Evangelierne, Epistlerne og Apostlenes Gjerninger. Det her anförte er saaledes et yderligere Beviis for vor Versions Ælde, da paa det nævnte Consilium (1545) de liturgiske Böger, navnlig det romerske Missale, bleve reviderede og omarbeidede.

Vore Uddrag af Forfatterens Udtalelser om det aztekiske Sprog og om de aztekiske Monumenter etc. troe vi, for at lade ham vederfares fuld Retfærdighed, at burde give ikke efter hans paa Latin affattede Fortale til vort Evangeliarium, men derimod efter den ovenanförte separataftrykte italienske Text, der kan betragtes som en revideret Udgave af Fortalens tvende sidste Afdelinger. Vel ere Forfatterens Hovedresultater de samme; men i Detaillen findes i den senere (italienske) Bearbeidelse enkelte Afvigelser, der saaledes maa betragtes som Rettelser. — Forfatteren anviser strax vort Sprog dets Plads i Classificationen og giver os dernæst til Begrundelse af sin Paastand en kortfattet Characteristik af det. Det væsentligste af denne Skrifts reent sproglige Afdeling turde være gjengivet i fölgende Uddrag: „Det aztekiske Sprog henhörer κατ' ἐξοχὴν (per eccellenza) til den store Classe af flexiviske Sprog (lingue inflessive) og dets Character er saaledes „væsentlig forskjellig fra Affix- eller Agglutinationssprogenes, hvilke ogsaa benævnes monosyllabiske" (lingue affissive o agglomeranti, dette ancora monosillabiche). Til disse sidste henregner Forf. „chinesisk, japanesisk og, ialmindelighed alle de tatariske Sprog, der hverken besidde en egentlig Declination eller Conjugation." — „For at godtgjöre Nahuatl-Sprogets flexiviske Character vil det være tilstrækkeligt at bemærke, at det af en eneste primitiv Rod blot ved Modification af Endelsen (uscità) danner en talrig Familie af

afledede Ord etc." — Dette eftervises dernæst nærmere med Hensyn til Orddannelsen og Conjugationen, hvilken sidstnævnte „stiller vort Sprog langt over mange af de mest uddannede europæiske (per la quale emerge sopra molte delle lingue più culte d'Europa), da det ikke alene ved bestemte Affixer skjelner det active Verbum fra det reflexive og reciproke, Imperativ fra Optativ og Vetativ, men endog Conjunctiv fra Conditionalis" etc. — Efter dernæst at have fremhævet, at alle det aztekiske Sprogs forbigangne Tider ere usammensatte „og ikke, som i alle de neo-latinske og andre uddannede europæiske Sprog (!), sammensatte af Hjelpeverber og Participier", at det „besidder en fuldstændig passivisk Conjugation", at det „gaaer fuldkommen logisk tilværks i Constructionen af sine Perioder og i Syntaxen", samt endelig „den Simpelhed i Formerne (simplicità delle forme), hvormed det sædvanligviis betegner de ved Rödderne udtrykte Ideers mangehaande Forhold og mindste Modificationer", vedbliver Forf.: „Da det saaledes nu er constateret, at det aztekiske Sprog aldeles afgjort (assolutamente) bliver at henföre til de flexiviske Sprogs vidtomfattende Classe, vil det, förend vi undersöge, med hvilke af dennes Grupper (stipiti) det er meer eller mindre beslægtet, være nödvendigt at forudskikke nogle almindelige Betragtninger, der kunne tjene os til Veiledning i en saa vanskelig Undersögelse." — „Forudsat", fortsættes dernæst, „at Nahuatl-Sproget har et med andre Sprog fælles Udspring, er det dog hævet over al Tvivl, at det af ukjendte Aarsager skilte sig fra dem i en forhistorisk Tid, hvilket tilfulde godtgjöres ved den Kjendsgjerning, at de anahuacske Stammer paa den spanske Erobrings Tid, trods sin fremskredne Civilisation, hverken kjendte nogen phonetisk Skrift eller den Kunst at forarbeide Jernet. Det er nemlig utænkeligt, at en Nation, der engang har været i Besiddelse af de nævnte Fortrin, nogensinde aldeles kan glemme dem (obliarli), og selv om man antager Muligheden af, at et Sammenstöd af Omstændigheder kunde bringe et intelligent Folk

ned til complet Vildhed (selvatichezza), vil man ikke kunne antage en fuldstændig Undergang af alle de Monumenter, der vilde bære Vidnesbyrd om dets tilgrunde gangne Civilisation. Heraf fölger med Nödvendighed den Slutning, at den omtalte Adskillelse maa have fundet Sted för Opfindelsen af de tvende nævnte Kunster (arti), hvilken hos Asiens gamle Folkeslag taber sig i Tidernes Mörke. Nahuatl-Sproget og dets Slægtninge have fölgelig maattet udvikle sig isolerede under Paavirkning af aldeles forskjellige climatiske og andre Betingelser, og heraf er det indlysende, at Sporene af deres forudsatte Fællesoprindelse kun kunne findes i de Urelementer, hvoraf Sproget var i Besiddelse ved Adskillelsen. Disse kunne imidlertid, som i alle begyndende Sprog, kun have bestaaet i faa Ord (voci), der betegnede Gjenstande eller Ideer (esseri o idee) fælles for ethvert begyndende Samfund, forbundne ved Former, hvis Organisme og Tendens endnu befandt sig i en embryonisk Tilstand. Det er derhos aldeles klart, at den store Masse af Benævnelser paa de i de tvende Continenter saa aldeles forskjellige Gjenstande af Naturens trende Riger og endmere Benævnelserne for de hver Civilisation for sig affödte nye Ideer, i Tidernes Löb ogsaa maae være dannede af hver Population for sig efter enhvers særegne Opfattelse, og at saaledes enhver Lydovereensstemmelse (assonanza) eller Lydslægtskab i samme kun er noget tilfældigt. Af samme Grund kunne ogsaa de materielle Modificationer, som de primitive Rödder havde at undergaae i hvert enkelt Sprogs Udvikling, ikke have andet tilfælles end de respective Sprogs organiske Fundamentalprincip, der — ihvor afvigende Flexionernes materielle Form end monne være — derfor ikke ophörer at være identisk."

Efterat have fremsat disse mere almindelige Betragtninger, yttrer Forf., at „man, for at overbevise sig om Nahuatl-Sprogets grammatiske Structurs fuldstændige Identitet (piena identità) med den store indo-europæiske Sprog-Familie, kun

behöver at kaste et Blik paa samme", og fremhæver dernæst i saa Henseende fölgende specielle Punkter.

„For at begynde med Ordenes Sammensætning", lyde vor Forf.'s Ord, „saa er Fremgangsmaaden i Nahuatl aldeles identisk med den i Græsk, Latin, Tydsk og deres Slægtninge." ... „I Declinationen bevarer det aztekiske enkelte Analogier med andre indo-europæiske Sprog. Saaledes erholde dets Nomina forskjellig Endelse (inflessione) i Fleertallet efter deres forskjellige Endelse (terminazione) i Enkelttallet. Det er ligeledes kun udelukkende ved Nomernes afvigende Endelse (terminazione singolare) at Declinationerne variere i Græsk, Latin, Tydsk og deres Slægtninge og Descendenter. Vel sandt at de aztekiske Declinationer ere noget ufuldkomne, da de ialmindelighed mangle al Betegnelse for Nomernes Kjön og Casus (mancando generalmente di caratteristiche proprie a determinare il genere ed i casi dei nomi); men heri stemme de ganske overeens med flere europæiske, navnlig nyere, Sprog." — „Et ikke mindre vigtigt Punkt frembyder Analysen af det mexicanske Talsystem, der er et Vigesimalsystem..." „Men nu vil enhver, der endog blot har et overfladisk Bekjendtskab med det franske Sprogs Elementer, ved förste Öiekast i samme erkjende Sporene af et lignende System." — „Enkelte Analogier möder man ogsaa i de aztekiske Pronominalformer sammenholdte med de indo-europæiske".[1] — „Hvad Syntaxen angaaer, saa behöver man blot at kaste et Blik paa den ordrette latinske Version, som jeg i den af mig nys udgivne Codex har stillet Side om Side med den aztekiske Text, for strax at overbevise sig om, at den aztekiske Syntax er identisk (si identifichi) med den latinske, fra hvilken den kun afviger i enkelte Tilfælde blot for at give Udtrykket mere Præcision ved skarpsindige (sottile) metaphysiske Distinctioner, som man forgjeves vilde söge i de mere uddannede Sprog." „Det er", slutter Forf. diss

[1] Herpaa lægger dog Forf., som han sammesteds bemærker, ingen videre Vægt.

Bemærkninger, „forövrigt ikke min Hensigt at fremhæve alle de Egenskaber, som Nahuatl-Sproget har tilfælles med andre indo-europæiske, noget der vilde kunne yde Stof til en vidtlöftig Afhandling, men kun at antyde de mest iöinefaldende." — „Ligesaalidt har jeg med de faa mexicanske Ord, jeg her lader fölge, til Hensigt at give alle de aztekiske Rödder, der meer eller mindre stemme med de tilsvarende europæiske (*sic*), men kun at fremhæve enkelte Analogier, der synes ikke at være tilfældige, og som, til Trods for den modsatte Mening, gjöre de Nahuatl-Sproget talende Nationers indiske Oprindelse saa meget sandsynligere (verisimile). Saadanne Ord ere fölgende; de henstilles til en upartisk critisk Dom." Der anföres nu nogle og tredive Ord, hvilke vi her næsten alle gjengive, idet vi tillige bidsætte de af Forfatteren tilföiede indo-europæiske Analogier, nemlig:

A particula privativa vel negativa, sat foran Ordene, som QUALLI, godt, AQUALLI, ondt (altsaa d. s. s. *α* privativum i Græsk og o priv. i Oldnordisk).

ACAÇACATL, et Rör, af ÇACATL, Straa og ACA, som nödvendig maa betyde aqua, ihvorvel Aztekerne kalde Vand ATL; dette fremlyser klarere af fölgende Composita:

AQUAPANAHUAZTLI, Træbro, af PANAHUAZTLI, Overgang, og AQUA.

AQUAQUALAQUITZLI, Blære fuld af Vand.

ACACUEYATL, Vandfrö, af CUEYATL, Landfrö eller Frö ialmindelighed, og ACA, d. e. aqua.

ACOATL, Vandslange, af COATL, Slange, Snog, og ACA, aqua, hvoraf ACACOATL et, per syncopen, ACOATL.

ACOATOTOTL, Vandspurv, af TOTOTL, Spurv, passer, og ACOA, saaledes at der ikke kan tvivles om at Aztekerne have til at betegne Vand, *aqua*, betjent sig af Ordene AQUA, ACOA eller ACA.

AUH, *tydsk* auch, *lat.* autem.

ANQUI, bred, vid; *spansk* ancho.

CACTLI, *lat.* calceus, *ital.* calzare.

COCHI, jeg sover; *fransk* couche.
EHUA, *lat.* eja, *interjection*.
ELEHUYA, *lat.* eligo.
HUEY, *engelsk* high, *dansk* höi *af oldnordisk* hár.
IXUA, *lat.* exeo.
MANI, *lat.* maneo.
METZTLI, *lat.* mensis.
MUCHI, saa meget, *spansk* mucho.
PAPALOTL, *lat.* papilio.
TEO, TEOTL, Gud; *ital.* Dio, *græsk* θεός.
TI, *lat.* tu.
TLALLI, *lat.* tellus.
TLANTLI, Tand, *lat.* dens, *ital.* dente, og mange andre.

„Der er ingen Tvivl om", hedder det dernæst, „at det aztekiske Sprogs Slægtskab, ja maaskee fælles Oprindelse med de ariske Sprog, ved at udvide Sammenligningen til dem alle, vilde kunne fuldstændig bevises", og hermed slutter vort Skrifts reent sproglige Afdeling; hvortil vi tillade os i al Korthed at knytte nogle faa Bemærkninger, som vi dog udelukkende indskrænke til det reent aztekiske Gebet, idet vi formene, at Forfatterens almindelige sproglige Bemærkninger ikke gjöre nogen Commentair fornöden.

Det er ganske rigtigt, at Sammensætningen er det Characteristiske, Formationsprincipet i Aztekisk, ja den Basis, om vi saa maae sige, hvorpaa Sprogets hele Bygning er opfört; men man maa dog her vel paaagte, at den for dette Sprog har en ganske anden Betydning end for Sanskrit-Sprogene. Naar den i disse blot danner Ord, danner den i Aztekisk (ved Siden deraf) hele Sætninger, eller, som det, seet fra indo-europæisk Standpunkt, characteriseres af Steinthal: „Orddannelsen har slugt Sætningsdannelsen, Sætningen gaaer op i Ordet. Der tales her ikke i (indo-europæiske) Sætninger, men i Ord, og ligesom det Chinesiske er ordlöst, er det aztekiske sætningslöst". Det er denne Art Sammensætning, man til Forskjel fra den i Sanskrit-Sprogene har kaldet Ag-

glutination, Indlemmelse (Einverleibung), Sammensveitsning etc. Naar vor Forfatter opstiller Analogier mellem den aztekiske og de indo-europæiske Sprogs Declination, vil denne Paastand upaatvivlelig komme Læserne saameget mere uventet, som vor Forf. (i Overeensstemmelse med de ældre spanske Grammatikere, f. Ex. Carochi, ja med nyere Sprogmænd, som Steinthal etc.) sammesteds bemærker, at Aztekisk egentlig slet ingen Declination har. Det kunne vi nu ikke være enig i. Vi finde Declination i Aztekisk saavelsom i Finsk, men den er saavel hvad Form som Indhold angaaer aldeles forskjellig fra den indo-europæiske.[1] Forfatterens Bemærkninger om Talsystemet og om de imellem de aztekiske og indo-europæiske Pronomer stedfindende Analogier (hvilke han selv ikke synes at lægge nogen Vægt paa) finde vi det ufornödent her at opholde os ved og hvad hans Bemærkning om den latinske og aztekiske Syntaxes Identitet angaaer, turde det vel være tilstrækkeligt at henvise til, hvad vi nys have yttret om den Rolle, Sammensætningen spiller i Aztekisk. At bedömme de anförte Pröver paa et aztekisk-indoeuropæisk Rodslægtskab kunne vi overlade Læserne selv; hvem de faa nys gjorte Bemærkninger mulig ogsaa ville veilede til Bedömmelsen saavel af vor Forfatters Theorie i det hele taget, som af de Betragtninger, hvormed han har forsögt at stötte samme. Vi kunne her ikke indlade os nöiere paa dette Spörgsmaal, som vi maaskee endog have omhandlet noget vidtlöftigere end en Anmeldelse i dette Tidsskrift egentlig tilstedede. Vi maae söge vor Undskyldning i, at vor Forfatters Theorie synes at

[1] Vi give et Par Exempler: tlal-li (Jorden), tlal-pan (i, paa Jorden (tlal er Stammen), no (jeg), no-tlan (hos mig), tetl (Steen), tet-i-ca (med en Steen, Instrumentalis); no-tech (i mig). (Tech betegner efter Carochi at „una cosa está inhæsive pegada, o encorporada, o junta con otra); no-huic (mihi, Dativ; huic, erga, contra, adversus); quahuitl (Træ), quauh-tzalan (imellem Træerne) etc. etc. Ere nu tlalpan, notlan, tetica, notech, nohuic, quauhtzalan etc. ikke Casus?

have Tilhængere hist og her (jfr f. Ex. Brasseur de Bourbourgs Skrifter) og derfor fortjente at fremstilles og betragtes noget nöiere.

Vi gaae nu over til den sidste Afdeling af det lille Skrift og af Fortalen til det anmeldte större Værk. Heri fremsættes som yderligere Vidnesbyrd de classiske Forfatteres Udtalelser, de indigene americanske Traditioner, det aztekiske Monarchies borgerlige og religieuse Institutioner og disses Monumenter. Om de förstnævnte skulle vi her ikke udtale os, da de kunne forudsættes at være almindelig bekjendte. Ligesaalidt skulle vi her nærmere gaae ind paa de Indfödtes Traditioner, saa meget mindre som vi i saa Henseende kunne henvise til en Anmeldelse i dette Tidsskrift af Brasseur's större Værk över Mexicos og Central-Americas ældre Historie. Vi skulle indskrænke os til at bemærke, at de temmelig overeensstemmende henvise til et fjernt östligt Land som Udgangspunkt uden dog at antyde noget indo-europæisk Slægtskab. Vigtige turde de aztekiske Institutioner være, for det Tilfælde, at de bare et specielt indo-europæisk Præg. Forf. fremhæver navnlig Regjeringsformen, som han benævner „theokratisk Autokratie", Kasteindretningen, Religionssystem og Cultus samt de tilbageblevne Monumenter. Hvorvidt man som saadanne Analogier vil lade gjælde de af Forf. paaberaabte trende aztekiske Hoveddogmer: Tilværelsen af et höieste Væsen, Sjælens Udödelighed og et tilkommende Liv, skulle vi blot henstille til vore Læseres Overveielse. Forf. finder derhos en paafaldende Lighed imellem den indiske og aztekiske Architecturs Monumenter og anförer navnlig i saa Henseende de aztekiske Templer, de saakaldte „teocalli", i Form af en afstumpet Pyramide.

Efter de Bemærkninger, vi have tilladt os at fremsætte i Anledning af den fortjente Forfatters Theorie, skulle vi slutte denne Anmeldelse med at henstille til vore Læsere, hvorvidt de maatte være enige med Forf., naar han resumerer sine Udtalelser i omtrent fölgende Ord: „Er saaledes Nahuatl-

Sprogets Organisme fuldkommen overeensstemmende med den store ariske Familie, knytter saavel de grammaticalske som de lexicalske Elementers Analogie det til de indo-europæiske Sprog, stemme de ældste Traditioner overeens i at hensætte Anahuac-Folkets Udgangspunkt i det fjerne Östen, opvise saavel Sæder som civile og religieuse Institutioner og antique Monumenter meer eller mindre iöjnefaldende (manifeste) Analogier med Asiens; — forekommer det mig, at man, — uden at udsætte sig for Beskyldning for at gaae uoverlagt eller overilet tilværks — roligt kan drage den Slutning, at de Nahuatl-Sproget talende mexicanske Stammers indiske Herkomst (derivazione . . . dalla grande penisola indiana) er — höist sandsynlig (molto verisimile)".

SPOR AF EN TIDLIGERE UDVANDRING FRA DET NORDLIGE EUROPA TIL AMERICA.

Quelques Traces d'une émigration de l'Europe Septentrionale en Amérique dans les traditions et les langues de l'Amérique Centrale. Lettre adressée à M. C. C. Rafn par M. l'abbé Brasseur de Bourbourg. Paris 1858.

Det er ikke den sproglige Afdeling af dette lille Skrift (egentlig et Separataftryk af en Afhandling i de af Malte-Brun udgivne Annales des Voyages etc.) vi her ville gjöre til Gjenstand for vore Bemærkninger. Saalænge ingen nordisk Sprogforsker har gjort et dybere Studium af de americanske Sprog, navnligen af dem, der fordum taltes i Mexico og Central-America, vil enhver anstillet Sprogsammenligning være uden den behörige Grundvold og allermindst kunne svare til den comparative Sprogvidenskabs nuværende Fordringer. Herr Brasseur har som Historiker vundet fortjent Anerkjendelse og gjort sig megen Flid for at samle Materialier til hine americanske Sprogs Studium uden endnu at have

haft Leilighed til yderligere at oplyse deres Forhold. Han forklarer derhos, at han ikke besidder det fornödne Kjendskab til de nordeuropæiske Sprog men har ikke desto mindre her viist den Velvillie og Imödekommen at bidrage hvad der stod i hans Magt til at henlede Sprogforskeres Opmærksomhed paa dette Anliggende. At der imidlertid allerede nu kan anstilles en videnskabelig Sammenligning imellem den gamle og nye Verdens Sprog, og at en saadan ikke vil blive resultatlös hverken for Sprogvidenskaben eller for Historien, formene vi med Rette at turde paastaae; og vi opfordre derfor saadanne, der have Indsigter og föle sig kaldede, til at gjöre Forsög paa at oplyse os om, hvorvidt flere nord- og mellemamericanske Sprog have Slægtninge her i Europa eller i Asien, blandt de ariske eller blandt de turanske Sprog, mellem hvilke der dog rimeligviis finder et Urslægtskab Sted.

Ved Siden af vort lille Skrifts sproglige Indhold indeholder det, som Titelen viser, ogsaa et andet, idet det meddeler adskillige, navnlig af et quicheisk og af et cakchiquelsk Haandskrift öste oldindianske Sagn, der synes ikke at være ganske uden Vigtighed med Hensyn til Spörgsmaalet om de paagjeldende Folkeslags Herkomst og som vi derfor her skulle gjengive, idet vi tillige bemærke at de kunne betragtes som et Supplement til hvad der i en foregaaende Anmeldelse i dette Tidsskrift af Brasseur's Værk „Histoire des nations civilisées du Mexique et de l'Amérique centrale" allerede er meddeelt. Forinden skylde vi imidlertid Forfatteren at anföre fölgende Bemærkninger, hvormed han i sit lille Skrift indleder dem. „Jeg har", siger han saaledes iblandt andet, „ikke i ringeste Maade isinde at paastaae, at America snarere er blevet befolket fra Nordost end fra nogensomhelst anden Kant; jeg indlader mig her aldeles ikke paa Spörgsmaalet om dets oprindelige Befolkning, et Spörgsmaal, der endnu er altfor dunkelt; den kan, ligesaavel som de senere Indvandringer være foregaaet fra forskjellige Sider enten til samme eller til forskjellige Tider. Kunne de fra det japanske Hav kommende

Strömninger nutildags i et Par Uger före Skibe over til Californiens Kyster, have de ogsaa kunnet det tidligere, og förer Passaten dem nutildags directe fra den africanske til den americanske Kyst, har det samme kunnet skee for halvandet eller to Aartusinder siden. Dette være derfor som det vil; kun saa meget er jeg tilböielig til at antage: at Indvandringerne, hvad Tid de saa end forövrigt tilhöre, sjelden have været synderlig talrige. Jeg udelukker saaledes ingensomhelst Befolkning fra Muligheden af en Indvandring til America; men da den scandinaviske for Öieblikket ligger os nærmest og mit Studium af de americanske Sprog sætter mig istand til her at paavise (sproglige) Analogier, er det den, jeg for Öieblikket ganske naturlig finder mest Interesse i at beskjeftige mig med." Spörgsmaalet lades saaledes her aldeles aabent.

Efter dernæst at have fremhævet den Rolle, som TOLTEQUERNE og By- eller Landskabs-Navnet TULA eller Tulan spille i de americanske Oldsagn, fortsætter Forf. saaledes: „Alle disse Sagn stemme overeens deri, at de lade dette Folks Forfædre indvandre nordfra og angive den Egn „hvor Solen staaer op" som deres oprindelige Udgangspunkt. Sammenholder man dem med hverandre, erkjender man derhos, at der maa have fundet flere forskjellige Udvandringer Sted fra samme Localitet men til forskjellige Tider (en Omstændighed, der ikke lidet forvikler Spörgsmaalet), samt at de ældste, under Benævnelsen Toltequer optrædende Indvandrere maa være komne fra Nordost ... Til disse synes Toltequerne i Anahuac samt de quicheiske og cakchiquelske Folk at have hört og dem troe vi at maatte vindicere de Heroer og Halvguder, der, under den generiske Benævnelse af Chichimèque-Mixcohua'er spille saa stor en Rolle i den mexicanske Mythologie og som, fra det 7de til det 9de Aarhundrede af vor Æra, tiltoge sig Magten paa den aztekiske Höislette. Paa een Gang baade Krigere og Lovgivere, indförte de, efterat have underlagt sig Landet, deres Skikke og

Religion og gave et nyt Opsving til dets Civilisation, der i en mærkelig Grad modificeredes ved deres Paavirkning og, tilligemed Nahuatl-Sproget, indförtes i en betydelig Deel af Nord-America."

Som de berömteste af de omtalte Heroer nævner vor Forf. Mixcohuatl-Mazatzin, Grundlægger af Kongedömmet i Tollan eller Tula, som det nu benævnes, Tetzcatlipoca, der særlig dyrkedes i Tetzcuco, og sidstnævntes Broder Mixcohuatl den yngre, kaldet Camaxtli, med hvem det samme var Tilfældet i Tlaxcallan, begge disse omtalte under andre Navne mellem Kongerne af Culhuacan. De betragtedes alle tre som Hovedstifterne af det toltequeske Monarchie. Deres oprindelige Hjemstavn er ubekjendt. Et mexicansk Haandskrift[1] nævner som deres Börn Iztac-Mixcohuatl eller den hvide, taagede Slange og Iztac-Chalchiuhlicue eller den hvide himmelblaa (blaaöiede?) Kvinde og hentyder derved allegorisk til taagede, af Vand omgivne Lande, hvor de vare födte; det samme Document tilföier at de vare komne over Havet og at deres Reise did havde medtaget længere Tid. Efter Forfatterens Formening turde Mixcohuatls Tilnavn, Iztac, d. e. den hvide, hentyde til hans Nedstammelse fra en fra Indianerne forskjellig, os Europæere nærmere staaende Race. Men nogle Ord, hvilke som ved et Tilfælde ere undslupne en indfödt Skribent, synes ganske at afgjöre Spörgsmaalet. Man veed at det hos Toltequerne og Mexicanerne var Skik at bevare, ligesom hos de Christne, Reliquierne af Fædrelandets Helte: man indsvöbte deres Been tilligemed kostbare Stene i en Pakke med Töi omkring, hvilken man kaldte *tlaquimilolli*. Disse Pakker forbleve bestandig uaabnede og man nedlagde dem i det Inderste af Templerne, hvor man bevarede dem som Helligdomme. Saaledes blev Mixcohuatl Mazatzin's tlaquimilolli bevaret i Cuitlahuac ved dertil af Camaxtli beskikkede Riddere og var betragtet som denne Bys

[1] Codex Chimalpopoca, eller Kongerigerne Culhuacan's og Mexico's Historie, MS i Nahuatl-Sproget.

Palladium eller Skytshelligdom; men den förtes senere bort derfra af Montezuma den Förste og bragtes som en Trophæ til Mexico. Camaxtli's Reliquier vare blevne deelte mellem Byerne Huexotzinco og Tlaxcallan, hvor man viste dem Ærbödighed i et prægtigt Tempel. Medens Cortes efter Erobringen af Provindsen Tepeyacac opholdt sig der og da han fandt sin Indflydelse tilstrækkelig begrundet, sammenkaldte han Tlaxcallans fire Fyrster og paalagde dem, ligesom ogsaa denne Republiks övrige Hövedsmænd, at modtage Daaben. Den ene af disse, Tecpanecatl-Teuctli, som frygtede for den samme Vanhelligelse af Camaxtlis Reliquier, for hvilken saa mange andre Idoler allerede havde været Gjenstand af Spanierne, borttog denne Helts tlaquimilolli og holdt den skjult i fem og tyve Aar i sit Huus med en from Veneration. Men da han med Tiden var bleven en bedre Christen, og i 1576, da han laa paa sit yderste, fornam Samvittighedsnag formedelst denne sin Afgudsdyrkelse, bekjendte han den for sin Skriftefader, Pater Diego de Olarte, og overleverede ham grædende den meget omtalte tlaquimilolli. „Da man aabnede Pakken, hvori Camaxtli's jordiske Levninger befandt sig", tilföier her den indfödte Forfatter af Tlaxcallans Historie[1], „fandt man deri ogsaa en lille Pakke blonde Haar, hvilket beviser Sandheden af det, som gamle Folk fortalte, at han var en hvid Mand med blonde Haar."

„Om end", vedbliver dernæst Forf., „denne Beretning ikke med fuld Sikkerhed godtgjör, at Camaxtli og hans Ledsagere vare Scandinaver, hentyde de dog ialfald til, at de vare af europæisk Oprindelse." — Alle de ældste indianske Sagn stemme overeens i at angive Landet Tulan som Indvandrernes Udgangspunkt og oprindelige Hjem. Hvad det altsaa hovedsagelig kommer an paa, er at kunne bestemme dette Land. Veiledning hertil give forskjellige andre Oldsagn f. Ex. de eenstemmige Beretninger om, at Indvandrerne kom over

[1] Muñoz Camargo, Historia de la Republica de Tlaxcallan.

Havet, og at deres oprindelige Hjem var et taaget, koldt, nordligt beliggende Land, hvor der fandtes talrige Folkefærd, hvide og sorte; med forskjellige Sprog, nogle civiliserede, andre levende som vilde uden faste Boliger.[1] Dette Land var, som alt berört, Udgangspunktet, hvorfra de förste Udvandrere „begave sig först til Tulan (vel altsaa saaledes kaldet efter Moderlandet) og Zuyva", hvilket sidste skal have ligget öst for hint. De Stammer, der udvandrede först, benævnes Tan eller Dan og Iloc. Ifölge det tzutohilske Sagn synes det at have været „de civiliserede" Folkefærd, der udvandrede. Det berettes nemlig, at en af en fjendtlig Dæmon opvakt Storm tilintetgjorde de af Indvandrernes Skibe, der havde deres „videnskabelige, astronomiske og musicalske Værker ombord", hvilke de derfor efter deres Landgang i America maatte affatte paany. — *Efter det quichéiske Haandskrifts* Beretning vandt Udvandrerne for det förste ikke stort ved Byttet, da den Egn (i America), hvor de landede, var omtrent ligesaa „kold og mörk", som deres oprindelige Hjem. Först paa Guden Tohil's Tilskyndelse vandrede de videre (syd paa), men selv i Egnen omkring Bjerget Gagawitz, hvor de senere nedsatte sig, „var Solens Varme endnu svag og den viste sig kun ganske kort som et Billede i et Speil" etc. Den quichéiske Text beretter derhos, at de, under deres Ophold i den nævnte Egn, endnu kun vare lidet talrige, men formeredes betydeligt, inden de vandrede videre.

Vi have dennesinde indskrænket os til at meddele det bemærkede og fremhævede Resultat af disse Sagn. Naar Aubin og Brasseur faae Leilighed til at udgive de vigtigste af de americanske Oldskrifter, hvortil de have Adgang og som for en Deel ere i deres egen Besiddelse, ville upaatvivlelig

[1] en ganske træffende Bemærkning, naar den gives den behörige Udvidelse, da her jo menes Landene hinsides Oceanet ialmindelighed. Som bekjendt, vidste de scandinaviske Nordboer, om man efter Forfatterens Antydning her kan tænke paa dem, i en meget fjern Tid Besked ogsaa om Africas sorte Befolkning.

disse mærkværdige Sagn fortrinlig egne sig til fuldstændig Meddelelse ogsaa her hos os.[1]

Forf. er i Henhold til det saaledes anförte tilböielig til at identificere TULA med „ultima Thule" og ZUYVA med Sverrig. Hint Navns Forekomst paa en gammel islandsk Mappemonde i en i det Store Kongelige Bibliothek i Kjöbenhavn bevaret Membran-Codex[2] egner sig til her at omtales. Denne Planisphære maa antages tegnet og skreven omtrent Aar 1148. Vi finde her Navnene paa de vigtigste Lande og enkelte Stæder i Asien, Africa og Europa optegnede nogenlunde i den Orden, som Beliggenheden angiver. I Nordvest, fjernt fra de övrige Lande i Europa, staaer her *Island* anfört og udenfor dette Navn, som det yderste i denne Retning, *Tile*, et Navn altsaa som svarer til de ældre sydlandske Geographers Thule, som af Æthicus fra Istrien, der skrev omtrent 300 e. Chr., kaldes TYLE. Med dette Navn har saaledes den islandske Geograph af det 12te Aarhundrede betegnet de af hans Landsmænd dengang opdagede Lande i i America: Grœnland, Helluland, Markland og Vínland samt det sönden derfor beliggende Hvítramannaland, forsaavidt ogsaa dette Land har været ham bekjendt. Troligen er New-Foundland eller noget andet af Americas nordostlige Kystlande tidligere benævnt Tyle af nordiske Söfarere, som her have fæstet Bolig for nogen Tid. Ligesom der fra Grönland foretoges Opdagelsesreiser til Vinland og længere syd paa, saaledes kunne ogsaa hint Lands Nybyggere være reiste syd paa langs Kysterne for at opsöge og nedsætte sig i et Land med större Velstandskilder, og kan det vel tænkes rimeligt, hvad Brasseur formoder, at de ogsaa kunne have fört Navnet fra det Land, hvor de tidligere havde boet, til det nye, hvor de senere nedsatte sig.

[1] Jfr iövrigt det her ovenfor i nærværende Bind meddelte Uddrag af Brasseurs större Værk p. 56-57, 63-65, 67. [2] n° 1812; denne Mappemonde er udgiven i Facsimile af Rafn i Antiquités Russes t. II pl. iiij, jfr. p. 392-94.

Ogsaa fremhæver Brasseur, hvad Alexander Humboldt har yttret om en Sammenhæng mellem den scandinaviske Odin og den VOTÁN, som omtales i Tzendalernes gamle Sagn og synes at have været Anförer for en af de förste Indvandringer til America. Ogsaa Finn Magnusen har yttret den Formodning, hvis Rigtighed maaskee engang vil stadfæstes [1], at Tzendalernes VOTAN er det samme Gudenavn som de nordeuropæiske Folks Odin, Voden eller Vodan, svarende til Buddhah i Indiernes Oldsprog Sanscrit, senere af Hinduerne kaldt Bhuden og paa Japan Buds eller Buth. Hvad Overeensstemmelse eller Forskjel der hos de forskjellige Folkefærd har været mellem Troen paa og Dyrkelsen af den Guddom, dette Navn tillagdes, egner sig til en særskilt Undersögelse, der muligen vilde oplyse Troens Forplantning fra det ene Land til det andet. [2]

Forf. meddeler dernæst en Fortegnelse over americanske Ord, til hvilke han troer at have fundet tilsvarende i visse Ordrödder i det nordlige Europas Sprog. Det störste Antal af disse Ord tilhöre tre Söstresprog: QUICHÉE, CAKCHIQUÉLE og TZUTOHILE og findes ethvert af disse Ord i dem alle tre. Forsaavidt han har taget et enkelt Ord af noget andet Sprog, nævner han dette særskilt. [3]

[1] Jfr ovenfor p. 61-63 samt Lexicon Mythologicum, Edda Sæmundar ed. Arna-Magn. III 634-36. [2] Flere Forsög til Oplysning heraf ere, som bekjendt, tidligere foretagne her i Europa. Nylig (1860) udgav ogsaa Bábu Rájendralál Mitra i Calcutta en liden Afhandling: Buddhism and Odinism, their similitude, illustrated by Extracts from Professor Holmboe's Memoir on the „Traces de Buddhisme en Norvége". [3] Forf. bemærker at han har fulgt den gamle spanske Orthographie i Ordene, der tilhöre Sprog i det spanske America: a udtales som i Fransk; ligeledes de andre Vocaler med Undtagelse af u, der udtales som u i Dansk (*sic*); h er aspireret som det tydske ch; Udtalen af g og k lade sig ikke nöie angive; ch udtales som tch; x som det engelske sh; z som ç eller det haarde franske s og v som w.

Da vi ikke kjende disse americanske Sprog og ikke engang ere i Besiddelse af de fornödne Hjelpemidler til deres Studium, maa vi her, uden at kunne yttre nogensomhelst Mening om den anstillede Sammenligning, indskrænke os til at meddele et Uddrag af denne Ordfortegnelse. For at undgaae Afvigelser fra den Betydning, Forfatteren tillægger de anförte americanske Ord, have vi antaget det rettest her at gjengive denne Betydning paa Fransk, ganske saaledes som han har meddeelt den. Efter Forfatterens Önske og Opfordring have vi derimod foretaget en Revision af de danske Ord (*d.*), han har opstillet til Sammenligning, og tilföiet tilsvarende Ord i Oldnordisk (*a-n.* = ancien-nordique):

AH, le fût ou la canne du maïs: ax *anc. nordique et dan.*, épi de blé.

ALAH, engendrer, mettre au monde: ala (el, ól, alit) *a-n.*, avle *d.*, engendrer, procréer.

BAGO, battre et tourner quelque chose comme le chocolat, tordre comme du fil: baka *a-n.*, bage *d.*, pétrir, frire.

BEI, chemin, route, voyage: vegr *a-n.*, vei *d.*, route, chemin.

BINAAM, nom: nafn *a-n.*, navn *d.*, nom; binavn *d.*, bijnaam *flam.*, surnom, sobriquet.

BOL, boule, rouleau, tourner: böllr *a-n.*, bold *d.*, ball, bowl *angl.*, balle, boule.

BOLAH, enflure occasionnant maladie: bólga *a-n.*, enflure; bólginn *a-n.*, bollen *d.*, enflé.

BUGU, arquer, faire une arcade, voûter, bander l'arc: bogi *a-n.*, bue *d.*, arc; beygja *a-n.*, böie *d.*, courber.

CHEGO, ou CHEKO, vaincre: sigra *a-n.*, seire *d.*, vaincre.

CUNAH, science de la médecine: kunnátta *a-n.*, kundskab *d.*, connaissance.

ECH, possession, ce qui appartient, ce qui est propre; ECHACH, posséder: eiga *a-n.*, eie *d.*, possession, posséder.

ET, ETAL, ligne, descendance, postérité: ætt, ættartala *a-n.*, æt, ættal *d.*, lignée, généalogie.

GO ou KO, aller, venir, GO-AN: gaa, gaa an *d.*, aller, passer; go, go on *angl.*, aller, avancer.

HACH, diviser, séparer: hakke *d.*, hatch *angl.*, hacher.

HITO, aller contre quelqu'un, accuser: hitta *a-n.*, hitte *d.*, rencontrer.

HITZAH, pendre, suspendre: hidse *d.*, hisser.

HOTE, monter, HOTO, élevé: hár, há, hátt *a-n.*, höi, höit *d.*, haut, élevé.

HU, bout, extrémité, chef, prince: höfuð *a-n.*, hoved *d.*, tête.

HUC (*pokom.*), coin, retraite pour dormir: vik *a-n.*, huk *d.*, hoek *flam.*, coin.

HUL, trou, abîme, profondeur: hol, hola, holr *a-n.*, hul, hule, húl *d.*, trou, cavité, creux.

I. vous, seconde personne plurielle: I *d.*, vous, sec. pers. pl.

IL, faute, peine, malheur, infortune; ILO, faire le mal: illr, illa *a-n.*, ilde *d.*, ill *angl.*, mal, mauvais, malheureux.

KALEY, KELEY, pierre: hallr *a-n.*, hald *d.*, pierre, rocher; hella *a-n.*, häll *suédois*, pierre plate.

LAH, achever, laisser d'agir: láta *a-n.*, lade *d.*, laisser.

LIEH, soulever légèrement peu à peu: lètta, lèttr *a-n.*, lette, let *d.*, soulever, léger.

MA, interrogatif du verbe: faut-il?: má *a-n.*, maa *d.*, may *angl.*, il faut, dois je?

MAIH, *superlatif*, beaucoup, fort: mikill, mikil, mikit *a-n.*, megen, meget *d.*, beaucoup, fort; mega (má, mátta, mátt) *a-n.*, pouvoir.

MAYAR, se fatiguer: mæði, mæða *a-n.*, möie *d.*, fatigue, se fatiguer.

MEZ et MIZ, pour appeler un chat et son nom ordinaire: mis, mis *d.*, *angl.* idem.

MUCH, mousse: mosi *a-n.*, mos *d.*, moss *angl.*, mousse.

MUG ou MUGO, chose vermoulue, pourrie: mugga *a-n.*, muggen *d.*, moisissure, chancissure, moisi, chanci.

MULE, est comme une fourmillière, entasser, rassembler: mylre *d.*, fourmiller.

NA, premier, en avant; NABE, le premier, le plus voisin: ná *a-n.*, nær *d.*, près; nábúi *a-n.*, nabo *d.*, voisin.

NA, NAO, sentir, savoir, éprouver, soupçonner; NAUAL, sorcier, qui sait tout: kná *a-n.*, pouvoir; know all *angl.*, qui sait tout.

NUT, noix, et la noix de cacao: hnot, not *a-n.*, nöd *d.*, noisette.

OHER, ancien, plus ancien, anciennement, supérieur en rang et ancienneté: áðr *a-n.*, eher *allem.*, auparavant, anciennement; ofr, ofar *a-n.*, over *d.*, plus haut.

PA, dedans, sur: uppá *a-n.*, paa *d.*, sur, au-dessus, dedans.

PIL ou PILO, écosser, écorcher: pille *d.*, écosser, épiler, pill *angl.*, peler.

POROH, brûler: *πῦϱ*, *grec*, furr *a-n.*, fyr *d.*, feu; fyre *d.*, faire feu.

RAK, ratisser, égratigner: raka *a-n.*, rage *d.*, ratisser, raser.

REH, juste, très-juste, très-certain: rèttr, rètt *a-n.*, ret *d.*, recht *all.*, juste, vrai.

RICO, atteindre: *ὀϱέγω* *grec*, række *d.*, reach *angl.*, étendre, atteindre.

RUC, se remuer (l'eau ou autre liquide): rugga *a-n.*, rokke *d.*, rock *angl.*, balancer, remuer.

RUL, descendre quelque chose: rulle *d.*, roll *angl.*, rouler.

RUN, jaillir, courir l'eau, cours d'eau: rinna (renn, rann, runnit) *a-n.*, run *angl.*, raisseler, courir.

TAH ou THAH, chef et être chef: þegn *a-n.*, thane *angl.*, chef; propriétaire allodial.

TARIH, tirer, attirer à soi: draga *a-n.*, drage, trække *d.*, draw *angl.*, tirer, attirer.

TOP, piquer (l'oiseau) avec le bec; TOPIH, pointer, piquer: toppr *a-n.*, top *d. et angl.*, pointe, extrémité.

TUN, calebasses, trompettes; TUNAH, sonner des trompettes: tóni *a-n.*, tone *d.*, tune *angl.*, ton, son; tóna *a-n.*, tone *d.*, sonner.

TUT, capuchon ou manteau, ou couverte en palme pour se garantir la tête: tut *d.*, tutte *flam.*, cornette, ancienne coiffure.

TZIBAN, écrire: skrifa *a-n.*, skrive *d.*, schreiben *all.*, écrire.

TZIH, dire: segja *a-n.*, sige *d.*, dire.

TZUKUH et ZUKUH, chercher: sækja *a-n.*, söge *d.*, chercher.

VACH-QUEHER, veiller de nuit: vaka *a-n.*, vaage *d.*, watch *angl.*, veiller.

VIN, accroître, ajouter: vinna *a-n.*, vinde *d.*, win *angl.*, gagner, profiter.

VORO et BORO, forer, percer: bora *a-n.*, bore *d.*, forer, percer.

VUH, livre: bók *a-n.*, bog *d.*, livre.

XERO, diviser, séparer: skilja *a-n.*, skille *d.*, skill *angl.*, séparer, diviser.

XOC, instrument de labourage des Indiens, charrue: sokkr *a-n.*, sok *d.*, soi de charrue.

YA ou A et aussi HA, l'eau, la rivière: á *a-n.*, aa *d.*, rivière.

YOCH, bois comme pour escalier, l'échelle; YOGO, fouler au pieds; vaincre, renverser, dompter; YUKU, grosse corde pour attacher les animaux: yuga *sanscr.*, ok, oki *a-n.*, aag *d.*, joug.

ZANAY, le sable: sandr *a-n.*, sand *d.*, sable.

ZEO, ramer, voguer: sigla *a-n.*, seile *d.*, naviguer.

Vi have her gjengivet denne Ordfortegnelse, men ere, som ovenfor bemærket, ikke i Stand til at bedömme den anstillede Sammenlignings Grund, da vi ikke kjende de tre central-americanske Sprog eller formodentlig Dialecter af eet og samme Sprog, hvoraf Ordene ere tagne; vi savne de dertil fornödne grammatiske og lexicalske Oplysninger og udförligere

Sprogpröver. Forhaabentlig vil selve Brasseur med Tiden faae Leilighed til at afhjelpe dette Savn, og give os end flere værdifulde Meddelelser betræffende Americas Fortid.

Vi maa her endvidere meddele fölgende Citat af Forfatteren: „Förend jeg slutter, skal jeg dog endnu tillade mig, min Herre, at henlede Deres Opmærksomhed paa et interessant Spörgsmaal. Jeg sigter hermed til Ordet Aztlan, det Land, hvorfra de aztequiske Stammer oprindelig skulle være komne. Det er ingen ægte mexicansk Sammensætning og, efter Hr. Aubins Formening, slet ikke mexicansk. Jeg tillader mig nu, idet jeg tyer til Deres dybere Indsigt om Assistance, at forespörge, om ikke denne Benævnelse til et vist Punkt skulde kunne minde om de scandinaviske Mythologers Asgaard?... Jeg paastaaer intet; jeg appellerer ene og alene til Deres Erfaring."

Svaret herpaa vilde let kunne gives, hvis man torde antage Navnet for oldnordisk: Asland, der ved en Omsætning af Bogstaverne var blevet forandret til Aztlan ganske ligesom Ássnes i Danmark ved en lignende metathesis literarum er forandret til Assens, da dette Navn, Ássland eller Ásaland, i Sammensætningen vilde svare ikke alene til de mythiske Stedsnavne Ássgarðr, Ásaheimr, men ogsaa til mange fra Oldtiden endnu bevarede Stedsnavne her i Norden, som Asbo, Asbjerg, Asdal, Ashoved, Ashöi, Asminde, Astofte, Asvig og flere Astrup eller Aastrup (Ássþorp). Det maatte imidlertid her först oplyses, at det omhandlede Stedsnavn Aztlan ikke tilhörer noget af de americanske Sprog.

Stedsnavne kunne vistnok snarest antages bevarede fra ældre Tider ligesom ogsaa Navne, der tilhöre Hövdinger over tidligere Indvandrere, som have bidraget til Civilisationens Grundlæggelse eller yderligere Opsving. Af den blotte Ordlighed af enkelte saadanne bör vi dog ikke lade os lede, hvor

ikke andre Data tillige afgive tydeligere Vink. Naar Brasseur optegner tvende saadanne Stamme-Navne eller Stamfædre-navne som Dan og Iloc, saa gjentage vi disse, vel vidende at de selvsamme Navne fandtes i det scandinaviske Norden, uden dog at torde antage at de i America bevarede betegne Hövedsmænd for Indvandrere derfra. Det förste af disse to Navne er velbekjendt, det andet ligesaa sikkert. Det forekommer paa flere Runestene i Sverrig, saasom paa en i Waxala i Upland, og det tilhörte en Herser i Sogn, „som var Stamfader til næsten alle Stormænd paa Island": ᛁᛚᚢᚴᛦ Eylaugr, i Accusativ, den sædvanlige Overgangsform til fremmede Sprog, ᛁᛚᚢᚴ, Iloc, Eylaug.[1] Der er endnu altfor lidet Grundlag bragt tilveie til Veiledning i hin dunkle Periode, som maaskee gaaer halvandet Aartusinde eller længere tilbage i Tiden og vi maa finde os tilfredsstillede ved den Omhu og den Nöiagtighed, hvormed man nu hinsides Atlanterhavet samler Materialier for kommende Tiders Granskninger.

Forhaabentlig vil man med Tiden blive bedre bekjendt med Americas Oldtid, navnligen ogsaa faae nöiere Kundskab om, hvorledes det forholder sig med Votan og Tohil og med Bevareren af det hellige Slör, Quetzalcohuatl.

Vi bör ikke tillægge enkelte Ordligheder, ikke engang enkelte Navneligheder, nogen Betydning, men vi bör opfordre til fortsat Agtpaagivenhed med den Forventning at nye Kjendsgjerninger ville med Tiden ogsaa i Vesten afslöre klarere Lysglimt.

[1] Göranssons Bautil 392 jfr B 86, 108, 117, 308, 714, 860, 1092; Landnámabók I 10, Ísl. Sögur I 39; Fornm. Sögur I 242.

DET KONGELIGE NORDISKE OLDSKRIFT-SELSKAB.

AARSBERETNING 1859.

Aarsmöde den 13de Mai 1860.

Det almindelige Aarsmöde afholdtes under Hans Majestæt Kongens Præsidium paa Christiansborg Slot Söndagen den 13de Mai.

Secretairen, C. C. Rafn, meddeelte en Udsigt over Selskabets Foretagender og Status i det forlöbne Aar 1859, i hvilket efternævnte af de tidligere og senest optagne vare indtraadte i Classen af de

STIFTENDE MEDLEMMER:

Ali Mahomed Khan, Mirza, Jagirdar ved Nizam'ens Hof i Deccan.
Calvo, Don Nicolas Antonio, Buenos Ayres.
Castro, D. Felipe Davila F. de, Senator, Santo Domingo.
Conestabile, Grev Giancarlo, Prof. ved Universitetet i Perugia.
Good, Clements, K. Dansk General-Consul i Hull.
Gorostiaga, D. Benjamin, fh. Finantsmin. i den Argentinske Conf.
Kulakowski, Ignatius, Curator for Gymnasiet i Bialystok, Grodno.
Lamas, D. Andres, Rep. Uruguay's bef. Minister i Rio de Janeiro.
Morrow, Robert, Grosserer, Halifax i Nova Scotia.
Mylius, Sigismund, Proprietair til Nörlund i Jylland.
Olinda, D. Pedro Marquis de, Conseils-Præs. hos Keis. af Brasilien.
Pryce, David Tannat, Esq., Batavia.
Sparks, Jared, LL. D., Præs. for Harvards Univ. i Cambridge, Mass,
Winthrop, Robert. LL. D., Præs. i det Hist. Selskab i Massachusetts.

Der forelagdes som paa det nærmeste færdigt af

SELSKABETS ARCHÆOLOGISKE TIDSSKRIFTER

Annaler for nordisk Oldkyndighed og Historie Aargangen eller Bindet 1858, som er udstyret med 5 Plancher og

indeholder: 1. Et Par Bemærkninger til Beowulf, af Frederik Schiern. — 2. Om Navnet Lodbrok hos Angelsaxerne, af samme. — 3. Om Roden til Gjerningsordet „vera", en Undersögelse af L. Warming. — 4. Om Savo og Savolaxarnes Forntid, af Anders Josef Europaeus. — 5. Brudstykker af den islandske Elucidarius, udgivne af Konrad Gislason. — 6. Haandskrifter i det Kongelige Bibliothek i München, betræffende Danmarks Historie. — 7. Fund af Sölvpenge paa Möen 1534, meddeelt af P. Sejdelin. — 8. Beskrifning om ett i Skåne anträffadt fynd från jernåldern, Lackalänga-fyndet, jemte inledande anmärkningar, af Nils Gustaf Bruzelius. — 9. To Fund af Smedeværktöi fra den sidste hedenske Tid i Danmark, Thiele-Fundet og Snoldelev-Fundet, beskrevne af V. Boye. — 10. Begravelser fra Steen- og Bronzealderen, beskrevne af V. Boye; fra Steenalderen: en Begravelse paa den saakaldte Loholm ved Smörumnedre og to Gravhöie i Magleby-Sogn paa Möen; fra Bronzealderen: en Gravhöi i Kjelby Sogn paa Möen og en Gravhöi i Raklev Sogn paa Refsnæs. — 11. Depecher fra den polske Legation i Kjöbenhavn (i det grevelige Ossolinskiske Bibliothek i Lemberg), meddeelte af Edvin M. Thorson. — 12. Kortfattet Beskrivelse af den Ö Islandia (af 1614), ved Daniel Streyc (Vetterus), fra Polsk oversat med en Indledning af Edvin M. Thorson. — 13. Nogle Bemærkninger til Daniel Streyc's Beskrivelse af Island, af Sigurd Jónasson. — 14. Historiske Efterretninger om Biskop Liuderich af Bremen og Erkebiskop Unne, af J. P. F. Königsfeldt (foranledigede af en Meddelelse af Senator Adami i Bremen). — 15. Om en paatænkt Landgang i England af Kong Valdemar Atterdag i Forening med de Franske af Frederik Schiern med Actstykker udgivne af A. Germain i Montpellier. Heri Kort over „Orkneyjar", Orknöerne med de i Sagaerne forekommende gamle Stedsnavne (med Grundplan af „Kirkjuvágr" og „Hinn nyrðri ok eystri hlutr Skotlands með Orkneyjum ok syðra enda Hjaltlands"), ved P. A. Munch.

Af Antiquarisk Tidsskrift udgaves Aargangene 1856 og 1857, hvorved Bindet 1855-1857 er sluttet, hvis Indhold er anfört bag i Bindet.

Hans Majestæt Kongen behagede at give Forsamlingen en Meddelelse om Tabet af nordiske Oldsager ved Frederiksborg Slots Brand den 17de December 1859. Allerhöiststammes derværende Cabinet bestod af Oldsager fra Steenalderen, navnlig Kiler, Hamre, Öxer, Meisler, Knive, Landse- og Pilespidser, Slibestene, Perler, Smykker af Rav o. d. l., omtrent 2700 Stykker, Oldsager fra Bronzealderen: Smörumövre Fundet, beskrevet med oplysende Afbildninger i Annaler for nordisk Oldkyndighed 1853, samt et betydeligt Antal andre Steder fundne Celter og Paalstave, Sværd og Dolke, Landsespidser, Skjoldknappe, Lurer, Gravkar, Smykker m. v., henved 700 Stykker; Oldsager fra Jernalderen, mest Landsespidser, Stridsöxer og Smykker, henved 300 Numere; Sager fra Middelalderen: Fundene fra Asserbo og Söborg, beskrevne med oplysende Afbildninger i Annaler for nordisk Oldkyndighed 1851, samt en stor Deel andre forskjellige Gjenstande, omtrent 1200 Numere; fremdeles en Samling af grönlandske Vaaben og Redskaber, Buer, Pile- og Harpunspidser, Knive og deslige, omtrent 1100 Numere, saaledes i det Hele henved 6000 Stykker, hvoraf kun enkelte undgik Ödelæggelse. Hans Majestæt forklarede at have paabegyndt en ny Samling og at have modtaget mange Beviser paa Deeltagelse i denne Retning ligefra Skagen ned til Elben og ligefra Sylt over til Bornholm, saaledes at allerhöistsammes ny anlagte Samling allerede indeholder 1500 Stykker.

Hans Majestæt Kongen foreviste dernæst adskillige Oldsager, hvormed hans particulaire Cabinet i den senere Tid var forögет. Deriblandt en Slibesteen og en Samling af 39 Vaaben og Redskaber af Steen nylig fundne ved Jyderup i Holbek Amt samlede paa eet Sted, rimeligviis Fabricationsstedet, da enkelte af dem ikke ere ganske færdige; fremdeles

tre Flintkiler og en Deel Flintflækker fundne ved Trollesminde i Nærheden af Frederiksborg.

Hans Majestæt havde derhos udstillet til Forsamlingens nöiere Betragtning 28 mærkelige Stykker fra Hedenold af sin paabegyndte nye Samling, af hvilke især ere at fremhæve tre meget smukke Flintknive med udzirede Skafter og fire större Landsespidser af Flint, af hvilke den ene er 15″ lang; en Landsespids med fine Tænder paa begge Sider og et lille Indhug nær Spidsen ligeledes paa hver Side, funden paa Karlebo Overdrev ved Frederiksborg, noget lignende den i det forrige Aarsmöde foreviste og i Beretningen om samme afbildede.

Tvende Spiral-Armringe af tynde Guldtraade samt en Spiral-Fingerring af Guld med en mindre Guldring og en Bronze-Fingerring, som ere indskudte imellem Omdreiningerne paa förstnævnte, her afbildede i fuld Störrelse. Den fandtes tilligemed nogle faa Sager af Bronze i en Gravhöi paa Voldtofte Mark, Flemlöse Sogn, ved Assens i Fyen.

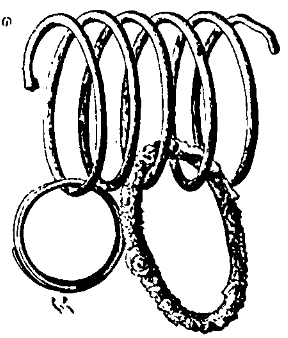

Endvidere et langagtigt Spænde, der ender sig foroven og forneden i spiralsnoede Ringe, og en Armring af snoet Arbeide, begge af Guld og fundne samlede i en Urne i en Gravhöi, Eghöi kaldet, paa Voldtofte Mark.

Et tyndt Bronze-Redskab med Ornamenter paa begge Sider, paa den ene i Spidser, paa den anden som Skibsforestillinger[1], fundet i en Gravhöi ved Ebberup, Kjærum Sogn, Baag Herred i Fyen, her afbildet i trefjerdedeels Störrelse:

[1] Man sammenligne Afbildninger af lignende Skibsforestillinger i AnO 1842-1843 S. 349-56 og tab. X men især E. C. Werlauffs indholdsrige Afhandling „Om Nordboernes Skik at brænde og be-

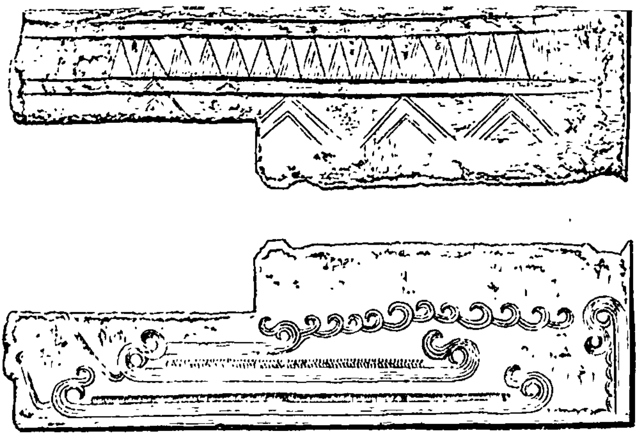

En Krog eller Hage af Bronze med Spiral-Ziraler paa den runde Forside, funden ved Sjo i Gamtofte Sogn, ikke langt fra Assens i Fyen, her afbildet i trefjerdedeels Störrelse:

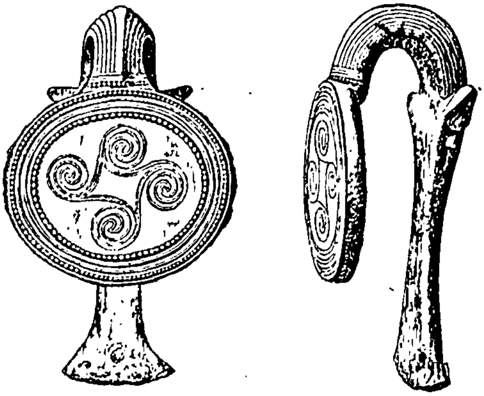

En stor Ring af Bronze med særegne Ornamenter, som det synes romersk Arbeide, funden i Slesvig, af hvilken en Afbildning her vedföies i entrediedeels Störrelse:

grave de Döde i Skibe samt "om Skibsforestillinger paa nordiske Fortids-Monumenter" i Ant. Ann. IV S. 275-308 og II tab. 1.

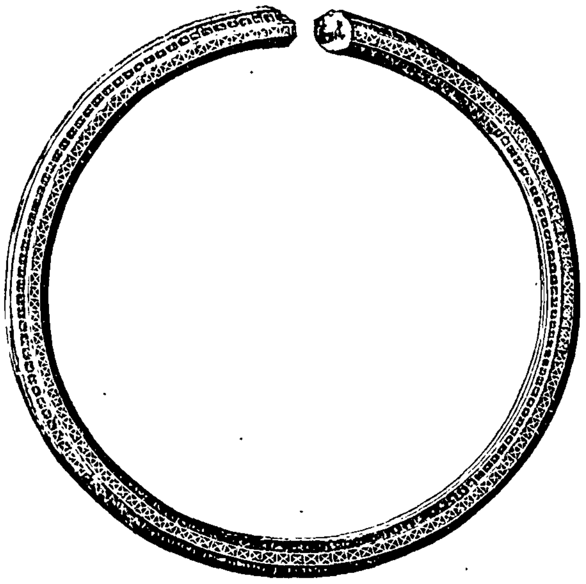

Hans Majestæt meddeelte Underretning om Fundet af en Runesteen paa Halvöen Helnæs i Fyen og henledede Opmærksomheden paa flere Oldtidsminder, navnlig en Deel Jættestuer paa denne Halvö*, og foreviste derefter 88 Sölvmynter fra Erik af Pommerns Tid, een af dem præget i Næstved, de andre i forskjellige Steder ved Östersöen, flere af dem i Stralsund og Reval, nylig fundne i et til Hilleröd By hörende Jordstykke, Holmene benævnt, ved den saa kaldte Hestehave.

Chefen for den Kongelige Artillerie-Brigade, Generalmajor J. S. v. Fibiger, havde paa denne Brigades Vegne tilstillet Selskabet en Samling af autographerede Tegninger af gammelt smedet og stöbt Jernskyts fra det 14de til det 16de Aarhundrede, hvilke Piecer for Störstedelen befinde sig i Artilleriets herværende historiske Vaabensamling, nogle i andre Samlinger, enkelte af dem saaledes i Museet paa Slottet Tsarskoïe-Selo ved St. Petersborg og nogle paa Breitenborg

i Holsteen. Generalen foredrog oplysende Bemærkninger om de i Værket afbildede Stykker.

Inspecteuren ved Museet for nordiske Oldsager Conferentsraad C. J. Thomsen foredrog Bemærkninger om Conservation af Oldsager af Træ, som findes i Moser. Saa længe man ved Opdagelse af Oldsager fra Hedenold ikke fandt andet end aldeles fortæret og oplöst Træ, kunde der intet Spörgsmaal være om at bevare dette. Da imidlertid Forholdet forandrede sig og store Levninger af Trædele fandtes saavel ved Allesö som i de med dette overeensstemmende store Fund ved Sönder Brarup og Ny Dam, og man bemærkede at disse Træstykker, naar de kom ud af Mosevandet, indtörredes, saa at deres oprindelige Form forandredes, maatte man söge at finde Midler til at bevare Træet i dets oprindelige Form og Udseende, og det saa meget mere som Træsager fra en saa fjern Old ere store Sjeldenheder og maa regnes som meget vigtige for vore Samlinger.

Det förste, man anvendte, var at lægge dem i Spiritus og dette tildeels i Glaskar; men da dette var kostbart, ofte maatte fornyes og vanskelig lod sig anvende ved store Gjenstande, saasom lange Landseskafter, Buer, Skjolde og deslige, maatte man söge at udfinde andre Midler. Efter en Deel frugteslöse Forsög fandt Museets Secretair, Kammerraad C. F. Herbst, omsider paa en Fremgangsmaade, der, som de medbragte Pröver viste, opfylder Hensigten, styrker det svage, halvtoplöste Træ og bevarer det uden at beröve det dets oprindelige Udseende.

Da dette heldige Resultat omsider var opnaaet og en Mængde Stykker ved dette Middel bevaret for vort Museum i Kjöbenhavn, fandt man det Pligt at tilmelde Inspecteuren ved Samlingen i Flensborg den Fremgangsmaade, man brugte, for at den ogsaa kunde komme denne Samling tilgode.

Hans Majestæt Kongen bemærkede i den Anledning, at Castellanen ved Lyksborg Slot Herr C. A. Speerschneider havde, uafhængig af hvad der var skeet i Kjöbenhavn, fore-

taget en Deel Forsög med Træ fundet i Sönder-Brarup Mose og var omtrent kommen til et lignende Resultat som det, der var fra Kjöbenhavn meldt til Flensborg.[1]

Den Kongelige Norske Regjering havde oversendt Selskabet det efter dens Foranstaltning udgivne store Værk over Trondhjems Domkirke med Text af Professor P. A. Munch, Tegningerne af Architect H. E. Schirmer.

Mag. Axel Wætter af Upsala havde oversendt Afbildninger af enkelte Runestene og senere, efter sit Tilbud, foretaget i Forening med Kunstmaler Åkerlund Undersögelse af en mærkelig Runesteen, hvis Indskrift vedkommer Österleden, af hvilken Steen han oversendte en tro Afbildning med Prospect af Stedet, hvor den ligger, samt et antiqvarisk Kort over den dette Sted nærmest omgivende Deel af Skokloster Sogn i Upland.

Stiftamtmand Dahl i Aarhuus havde givet Underretning om en i Havnen ved Aarhuus funden Runesteen, af hvis Indskrift Consul J. M. Mörk senere sendte en Gibsafstöbning, der nu bevares i Museet for nordiske Oldsager. Det er den allerede af Worm kjendte Steen fra Grydhöi i Veilby Sogn, Hasle Herred, der saaledes nu er gjenfunden.

Der forevistes en Afdeling af Kammerassessor, Postrevisor E. Schmidts Samling af nordiske Steen- og Bronze-Oldsager, nemlig Pilespidser af Flint af forskjellig Störrelse og Form, af hvilke fire her afbildes i totrediedeels Störrelse:

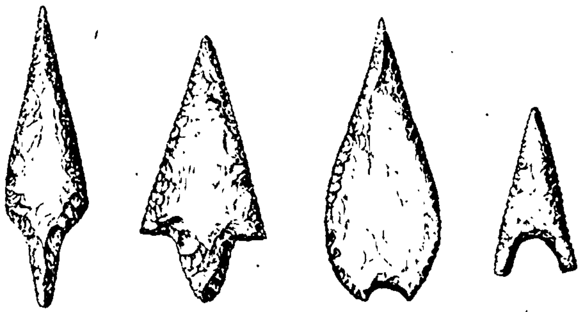

1 2 3 4

[1] De tvende Herrer, som have anstillet disse Forsög, have senere betræffende Fremgangsmaaden og Resultatet givet Meddelelser, som ere indförte bagved nærværende Beretning.

N° 1 funden ved Nörre-Sundby, n° 2 ved Vang i Jylland, n° 3 ved Roerup i Sjælland og n° 4 paa Agersö i Store Belt ved Sjællands Kyst.

Secretairen foreviste Pröver af den i selve Grönland paabegyndte eskimoiske Literatur, modtagne fra Inspecteuren over Syd-Grönland, Dr. philos. H. Rink, efter hvis Forslag et Bogtrykkeri er oprettet i Godthaab (Noungme) og en lithographisk Presse der anskaffet. Hovedhensigten dermed er at virke til Belærings Udbredelse blandt den eskimoiske Befolkning og egner denne Bestræbelse sig til Opmærksomhed ogsaa udenfor hint fjerne Polarland. Der forelagdes det i 1859 udgivne förste Bind af „Kaladlit okalluktualliait", grönlandske Folkesagn, opskrevne og meddeelte af Indfödte, med dansk Oversættelse og med Afbildninger tegnede og xylographerede af en Indfödt. Dertil ere föiede nogle grönlandske Smaasange med originale Melodier. Fremdeles Arbeider fra den lithographiske Presse: to Specialkorter over Fiskernæssets District af Samuel Kleinschmidt og over Disco-Fjorden af H. Rink, samt otte Prospecter af mærkelige Steder, blandt hvilke et af Ruinen i Dalen Kingoa i Tessermiut eller Ketilsfjord og et af Ruinerne ved Kaksiársuk, Bispesædet Gardar.

OM BEVARING AF OLDSAGER AF TRÆ FUNDNE I TÖRVEMOSER,

VED C. F. HERBST.

Ved en af mig i Sommeren 1859 paa Museets Vegne foretagen Gravning i den saakaldte Viemose, imellem Allesö og Næsbyhoved-Broby i Odense Amt, bleve mange Træ-Oldsager, saasom Landseskafter, Pileskafter, en Bue, Stykker af en Baad m. m., fundne og derefter oversendte til Kjöbenhavn. For at forebygge at de indtörrede, hvorved deres Udseende og Form vilde forandres, bleve de forsendte i Trækasser, fyldte med meget fugtig Törvejord. — Efter Ankomsten hertil

bestræbte man sig for at udfinde en Maade, hvorpaa man kunde bevare deres Udseende, der endnu var aldeles fyldigt og frisk, for den kommende Tid; men en stor Mængde Forsög herpaa mislykkedes. Da Træsagerne ved Optagelsen af Mosen vare i en svamplignende Tilstand og fyldte med Mosevand, bestod Vanskeligheden nemlig i at udfinde et Stof, som paa samme Tid kunde fortrænge Mosevandet fra Træets Porer og udfylde disse med en störknende fast Masse, der kunde forhindre Træet fra ved Törring at skrumpe ind. Endelig lykkedes fölgende Fremgangsmaade. Træsagerne bleve, strax efterat de vare optagne af Kasserne med den fugtig holdte Törvejord i og efterat de vare rensede ved Afvaskning, nedlagte i store dertil indrettede Blikkar, i en varm stærk Oplösning af Alun i Vand, og kogtes heri omtrent et Par Timer. Denne Tid var i Reglen tilstrækkelig for Træsager af omtrent en Tommes Diameter, men ved tykkere Stykker maatte Kogningen gjentages i ligesaa lang Tid. Efterat Træsagerne vare fuldkomment törrede, hvortil behövedes en temmelig lang Tid, bleve de, for at forebygge den skadelige Indvirkning af Luft og Fugtighed paa Alunen, overströgne med kogende renset Linolie, hvoraf man lod Træet indsuge saa meget som muligt; og efterat de atter vare blevne törre, bleve de endelig overdragne med en klar og ligeledes tynd Fernis. De Træsager, der ere behandlede paa forannævnte Maade, have ikke lidt nogen kjendelig Forandring i Form og Udseende, omendskjönt et Aar er hengaaet, siden de bleve præparerede; men det er vistnok nödvendigt, at de engang imellem eftersees og atter overstryges med Linolie og Fernis der, hvor Olien ikke er trængt dybt nok ind i Træet. Uleiligheden og Bekostningen herved er imidlertid, ligesom ved hele den forannævnte Maade at bevare Træsagerne paa, forholdsviis ringe.

Denne Fremgangsmaade, at koge Træsagerne i Alun, blev paa samme Tid, som den udfandtes her ved Museet, ogsaa opdaget af Hr. Castellan Speerschneider paa Lyksborg Slot og anvendt ved Samlingen i Flensborg paa nogle af de

i Mosen ved Sönder-Brarup fundne Træsager. Dog har man der formeentlig ikke anvendt den senere Overstrygning med Linolie og Fernis, og dette antager jeg er Grunden til, at man der ikke har anseet det erholdte Resultat for tilfredsstillende, men har sögt at udfinde andre Maader at bevare Træsagerne paa.

BEHANDLING AF OLDSAGER AF TRÆ, SOM ERE FUNDNE I MOSER, FOR AT BEVARE DEM I DERES OPRINDELIGE FORM OG FARVE, VED C. A. SPEERSCHNEIDER.

Den Kjendsgjerning, at de i Törvemoser fundne Oldsager af Træ henfalde i Stöv ved Optagelsen, samt at intet hidtil anstillet Forsög paa at conservere dem har svaret til Fordringerne, bragte mig paa den Tanke, at man, for at opnaae et heldigt Resultat, maatte fjerne de vandholdige Dele af Mosejorden, hvormed Træet var gjennemtrængt, og samtidigt dermed erstatte dem med en Substans, der vilde kunne bibringe Træet Fasthed og saaledes conservere saavel Gjenstandenes Form som deres Farve.

Af alle de mange i saa Henseende af mig anstillede Forsög kan jeg som de mest hensigtssvarende anbefale dem, der bestaae i de vedkommende Sagers Kogen i eller rettere Mæsken med fede Substanser, og af disse maa jeg da navnlig fremhæve fölgende Sammensætning som den, der gav det heldigste Resultat:

8 Dele Roeolie	eller	1	Pund
1 Deel Bivox	—	4	Lod
1 — Fyrreharpix	—	4	—
2 Dele Steenkulgas (Olie)	—	8	—

Denne Sammensætning koger man over en sagte Ild og lægger dernæst de ved Vaskning og Afbörstning med Vand rensede Træsager deri. Da disse brændbare Substanser let fænge og koge over, hvilket Steenkul-Gasen (Olien) i saa höi en Grad befordrer, maa det til Kogningen benyttede Kar,

hvortil jeg har brugt en Jernpotte, kun halvt fyldes dermed, saa meget mere som en pludselig Opbrusen let bevirker, at de koge over og alt derved kommer i Lue. Ligesaalidt maa Flammen beröre Karret, hvori Sammebsætningen koges, hvorfor det vil være raadeligt udelukkende kun at bruge Törv til Kogningen. Ved Nedlægningen af Gjenstandene vil Massen, der ikke maa være ikog, idet den trænger Fugtigheden ud af dem, foraarsage en Opbrusen, der vedvarer i eet væk, saalænge til alle vandholdige Dele ere fjernede af dem. En virkelig Kogning taaler denne Masse ikke uden strax at staae i Fyr og Flamme. Er den förstl i en ophedet Tilstand, ere enkelte brændende Kul tilstrækkelige til at bevirke Fugtighedens Udbryden af Træet; for det Tilfælde imidlertid, at Massen maatte fænge, vil Karrets Tildækning med et Laag eller i Nödstilfælde med et Klæde, öieblikkelig dæmpe Ilden, og, naar man saa tager Karret af, vil det ikke vare længe, förend Massen er kommen til Ro igjen og man, efterat have formindsket Ilden noget, atter kan sætte det over.

I denne Masse maa man lade Sagerne koge to Timer og ikke længere. Dernæst tager man dem op, indvikler dem strax i Klatpapir og henlægger dem i Aske saaledes at enhver Beröring med Luften forhindres. Den anförte Tid gjelder imidlertid kun for Sager, der ikke have over en Tomme i Gjennemsnit og kun ere indtil 6 Tommer lange, hvorimod tykkere og længere Gjenstande udfordre et længere, ja undertiden endog et gjentaget Opkog.

Efter fjorten Dages Forlöb kan man udtage Gjenstandene af Asken og Papiret; dog maa jeg tilraade, at man i den förste Tid saavidt muligt bevarer dem fra Træk og Solskin.

De med den dobbelte Quantitet Harpix foretagne Forsög lykkedes ogsaa og denne Fremgangsmaade turde muligt endog være at anbefale, hvor der ikke ligger nogen Vægt paa, at Gjenstandene beholde deres naturlige Farve. De blive derved overtrukne med en Fernis, hvilket vel giver dem mere Fasthed, men derhos beröver dem deres naturlige Udseende.

En Hovedrolle ved alle disse Forsög spiller Steenkulgasen (maaskee rettere kaldet Steenkulolie, det samme der brændes i Lamper); thi hvor denne enten slet ikke anvendtes eller erstattedes ved en anden lignende Substans, som f. Ex. Terpentinolie, Camphin etc., skrumpede Træet ind og mistede sin naturlige Farve. Da den imidlertid er meget flygtig, vil det, saafremt man ellers har isinde at anvende samme Masse gjentagne Gange, blive nödvendigt, hver Gang at give den en Tilsats af Steenkulolie, saameget mere som denne, om den end ved een enkelt Kogning ikke aldeles forflygtiges eller trænger ind i Træet, dog ialfald for störste Delen fortæres, hvorfor jeg skulde tilraade ved hver fornyet Anvendelse at gjöre en Tilsætning af $\frac{2}{3}$ af det oprindelige Quantum.

Jeg turde derhos endnu engang advare imod at hede Massen altfor meget og at lade den koge eller rettere sprudle udover den angivne Tid, en Proces, der, selv efterat alle vandholdige Dele ere fjernede, fortsættes saalænge til Gjenstandene ere aldeles sammenskrumpede eller indtörrede.

Ved en forsigtig Fremgangsmaade efter den her angivne Methode har jeg opnaaet tilfredsstillende Resultater. Form og Farve forbleve ganske de samme som de vare, da Gjenstandene optoges af Mosen.

Gjenstande, der iforveien have været underkastede en anden Behandling, f. Ex. med Spiritus eller deslige, egne sig ikke til den her beskrevne: de blive sortladne og skrumpe ind.

Til Slutningen turde jeg maaskee endnu bemærke, at Oldsager af Bronze og Jern, kogte i denne Masse erholde et særdeles smukt Udseende.

Ved Samlingen i Flensborg har man senere combineret begge de beskrevne Præparationsmaader, for at bevare de i 1860 i Sönder-Brarup Mose fundne Træsager. Man har nemlig först kogt dem i Alun-Oplösning og dernæst i den af Herr Speerschneider udfundne Sammensætning; Resultatet skal have været yderst tilfredsstillende.

FUND AF EN RUNESTEEN PAA HELNÆS I FYEN

MED FORKLARING AF C. C. RAFN.

H. M. KONGEN henledede i Selskabets Aarsmöde den 13de Mai 1860 Forsamlingens Opmærksomhed paa en ganske nylig paa Helnæs funden Runesteen og paa flere Mindesmærker fra Hedenold, navnlig en Deel Jættestuer, paa denne til Baag Herred, Odense Amt, hörende Halvö af Fyen, der 2½ Miil SSO for Assens strækker sig fra Tangen Langöre i Syd en heel Miil ud i Lille Belt.

Strax efter hint Möde modtoges fra Skolelæreren i Helnæs Herr C. P. Runge en Afbildning af Stenen og særskilt af den paa samme indbugne Runeindskrift og ved fortsat Brevvexling yderligere Oplysninger saavel om dette mærkelige Fund som om Findestedet, om Stenen og om Indskriftens enkelte Characterer, hvilke alle ved hans Meddelelse bleve correct gjengivne.

Stenen fandtes den 18de Marts 1860 paa Gaardmand Lars Madsens Mark, paa höire Side af Veien nordfra til Helnæs By, omtrent midt paa Halvöen i dens Udstrækning fra Nord til Syd men langt nærmere Kysten ved Helnæsbugten end den ydre Kyst ved Lille Belt, — omtrent 100 Skridt SV for et fra en langt ældre Tid hidrörende steensat Gravkammer i en nu med Underskov bevoxet Höi — og 300 Skridt N for den nu saakaldte Sjo eller Sö, der tidligere har som en Vig staaet i Forbindelse med Havet og rimelig, hvorom Sagnet ogsaa taler, været en Havn, men nu ved en i 1789 opkastet Dæmning danner en Indsö.

Stenen laa ikke dybere under Jorden, end at man i de senere Aar kunde plöie til den. Runerne vendte opad men vare bedækkede med Jord. Der fandtes Spor i Jorden af at der tidligere har været gravet paa Stedet, da Mulden var

blandet; og paa Stenen seer man tydelig, at der paa sædvanlig Maade i en ikke fjern Tid er klövet fra den, men hvor det bortklövede Stykke er blevet af og naar denne Klövning har fundet Sted, har man ikke kunnet opdage. Stenen blev, da den nu af Arbeidsfolkene optoges, klövet i tre store Stykker, af hvilke de to större bleve anvendte til Ledpæle og det tredie var bestemt til samme Anvendelse; desuden blev der slaaet et Par mindre ogsaa med Skrifttegn forsynede Stykker af.

Den yderste Ende sad lös i Jorden og maa rimeligviis være gaaet af ved den tidligere Klövning; dette Stykke var bleven anbragt i et Steenhegn. Nogen Tid efterat Stenen var funden og af Bönderne klövet, fik Herr Runge Underretning derom og ilede da med at gjöre Anmeldelse om Fundet og samle Brudstykkerne fra de forskjellige Steder, hvilket lykkedes saa vel at de alle bragtes tilveie med Undtagelse af det tidligere bortklövede og borttagne Stykke. Behörig sammenlagte i den oprindelige Stilling ligge de nu i god Forvaring i Skolens Gaard.

Den 12te September samme Aar besögte H. M. Kongen Helnæs for at tage denne Runesteen i Öiesyn. Under sit Ophold paa Lyksborg i Slesvig gik han den 11te September tilsös paa sin Dampcorvet Falken og overnattede i Augustenborg Fjord, seilede den næste Morgen til Assens og begav sig med Fölge landværts paa ti Vogne over Frederiksgave til Helnæs. Ankommen dertil Kl. 1, behagede Hans Majestæt efter Jægermester Langkildes Anviisning först at tage Runestenens Findested og det tæt derved værende Gravkammer i Öiesyn og efter at Allerhöistsamme tilligemed Fölge havde indtaget en Frokost under aaben Himmel paa Runestenens Findested, begav han sig til Skolen i Helnæs. Her besaae han med megen Opmærksomhed Stenen, lod af Indskriften tage et Gnidebillede og overdrog Kunstmaler Zeuthen senere at udföre en Tegning af Stenen. Hans Majestæt bevidnede gjentagne Gange Skolelærer Runge sin Taksigelse for hans

Omhyggelighed for Tilveiebringelsen og Bevaringen af dette mærkelige Monument fra en fjern Oldtid. Herr Zeuthen udförte derefter af Stenen i dennes fulde Störrelse en Afbildning, paa hvilken Indskriften saaledes er ganske overeensstemmende med Gnidebilledets Fremstilling. Til Afbenyttelse her har han leveret en Tegning i formindsket Maalestok af det Parti, hvor Indskriften er anbragt:

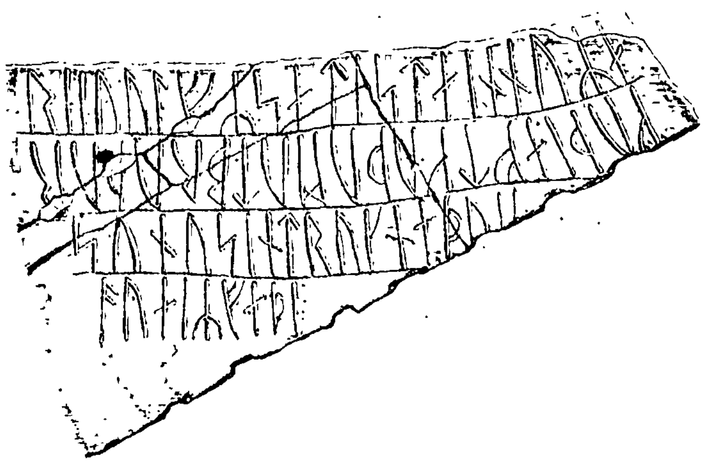

Stenen har en Længde af 6' 10", er 2' 15" paa det bredeste og har været 2' paa det tykkeste. Den har rimeligviis været opreist paa den bredere Ende, saaledes at Indskriften har været opad. De indhugne Runer ere 4 til 5" höie, enkelte lidet höiere. Indskriften er anbragt i fire med svagere indhugne Streger adskilte Linier, dens Hoveddeel i de tre af disse βουστροφηδόν; i den fjerde Linie er den opretvendt ligesom i den förste; denne har foroven og hin forneden ikke nogen indfattende Streg. Det bortkomne Stykke har indeholdt Slutningen af tredie Linie, af hvilken saaledes en Deel af to Runer og derefter fölgende fem hele Runer fattes. Ingen Skilletegn mellem Ordene ere at see.

Indskriften indeholder fölgende Ord:

ᚱᚼᚢᚢᛚᚠᚱ Rhuulfr, et Mandsnavn, maaskee Hróðúlfr, Hrólfr eller Rólfr, Rodolf, Rudolf eller Rolf. Paa en Steen i Avnslev i Fyen læste W [1] (245): ᚱᚢᚢᛚᚠ, der altsaa er det samme Navn uden det aspirerende ᚼ og uden Nominativsmærket. Det er et ældgammelt Navn, hvori man senere har indsat et þ for Vellydens Skyld, saa det er blevet Hróþúlfr eller Hrúþólfr. Den förste Deel af dette sammensatte Navn Hró er det samme som i Hróaldr, Hrómundr: ᚼᚱᚢ:ᛘᚢᚾᛏᚱ (B 595) og flere (hró, Jorden, úlfr, en Ulf). Hrólfr er en senere Form med H foran r, ogsaa forekommende paa Runestene, ᚼᚱᚢᛚᚠᛦ, medens man dog ogsaa finder Exempler paa at dette aspirerende Bogstav er i lignende Ord anbragt efter ᚱ, saaledes paa Læborg-Stenen (AT 52-54 p. 280, 285, 390): ᚱᚼᛅᚠᚾᚢᚴᛅᛏᚢᚠᛁ; paa Bekke-Stenen er det samme Navn ristet aldeles uden ᚼ. Paa den i 1850 i Aarhuus fundne Steen læses ogsaa ᚱᚢᛚᚠᛦ og paa andre Stene (B 619, 679): ᚱᚭᛚᚠᚱ ligesom ofte i Sagaerne.

ᛋᛅᛏᛁ satᚼi, satte, 3 pers. imperf. af setja (set, satti, *v.* setti, satt *v.* sett).

ᛋᛏᛅᛁᚾ stain, stein, Stenen, acc. af steinn.

ᚾᚢᛦ nur, en Skrivemaade i Runeindskrifter for det sædvanlige norðr, nord; saaledes paa en Steen i Rogstad Sogn i Helsingland og paa en anden i Strö i Skåne (W 147, L 1065, 1448).

ᛅ Á, paa, præpos. her med dativ.

[1] Forkortelser. Ved W betegnes her og flere Steder: Olai Wormii Monumenta Danica, Hafniæ 1643 fol. — B: Bautil, d. e. Alle Svea ok Götha Rikens Runstenar udgifne af Joh. Göransson. Stockholm 1750 fol. — L: Run-Urkunder utgifne af J. G. Liljegren. Stockholm 1833. — AnO: Annaler for nordisk Oldkyndighed. — AT: Antiquarisk Tidsskrift. — Mém.: Mémoires des Antiquaires du Nord. — R: Antiquités de l'Orient, monuments runographiques interprétés par C. C. Rafn. Copenhague 1856.

ᚴᚢᚦᛁ Guþi eller Gauþi, dat. af Guþ, rimeligviis at læse efter Udtalen Gauþ, et Stedsnavn. Paa Skrivemaaden ᚢ for det sædvanlige ᛆᚢ har man mangfoldige Exempler, saasom ᛏᚢᚦᛦ for ᛏᛆᚢᚦᛦ; ᚢᛋᛏᚱ for ᛆᚢᛋᛏᚱ; ᚼᚢᚴᛋ, ᚼᚢᚴᛁ for ᚼᛆᚢᚴᛋ, ᚼᛆᚢᚴᛁ; ᛆᛋᚴᚢᛏ Ásgaut, ᛆᚢᚴᚢᛏᛁ Eygauti (Mém. 45-49 p. 336; R 178, 181; AT 52-54 p. 390). Betydningen af gauþ er Gjöen, Glam, Larm, af geyja (gey, gó, geyjat) gjöe, tude; og kan man rimelig have kaldt saaledes et Sted, hvorimod Bölgerne under Storm og stærk Sögang have skyllet med Larm. Et andet Ord gnauð, Hundegjöen, brugtes hyppig og bruges endnu om Bölgernes Larm i Uveir, og har sikkert gauþ været anvendt i samme Betydning. Af lignende Grund kaldtes et Forbjerg i Söndmör i Norge Þjótandi, den Tudende, af þjóta (þýt, þaut, þotit); Fjorden Skjálfandi, den Bævende, hvor Islands förste Opdager Gardar byggede sin Bopæl i Husavik, af skjálfa (skelf, skalf, skolfit) og har Navnet Súgandafjörðr rimeligviis ogsaa Hentydning til Bölgernes susende Trækninger af sjúga (sýg, saug, sogit).[1]

ᛆᚠᛏ aft, aftir, eftir, efter, til Erindring om, præp.

ᚴᚢᚦᚢᛘᚢᛏ Guþumund, Mandsnavn, acc. af Guþumundr, senere Guþmundr, saaledes som dette Navn sædvanlig findes saavel paa Runestene som i Oldskrifterne, (som B 886, 1151; L 1055, 1250, 1412 og fl.): ᚴᚢᚦᛘᚢᛏᚱ, hvor ᚾ ogsaa er udeladt foran ᛏ, ligesom ellers ofte. Navnet er sammensat af guþ, Gud, ensbetydende med goþ, og mundr, Gave, Medgift; høist mærkelig er Endelsen i Sammensætningens förste Ord Guþu- en gammel gen. pl. for goþa, saa at Navnet altsaa betyder Gudernes Gave ligesom et andet Navn fra Hedenold Godefridus, Goðafriðr, betyder Gudernes Fred. Jfr B 1153: ᚴᚢᚦᚢᚴᛆᚢᚴ; B 251: ᚢᛁᚦᛆᛒᛁᛆᚱᚼ : ᛆᚱᚴᛁ : ᚴᚢᚦᛆᛒᛁᛆᚱᚼᛆᚱ. Navnet Guðmundr eller Goðmundr forekommer i Oldskrifter betræffende de mythisk-historiske Tider[2] ligesom mange andre

[1] Fornm. Sögur V 9; Íslendínga Sögur I 27-28, 147. [2] Snorra Edda I 546, II 614; Fornaldar Sögur Norðrl. I 315, 411 o. fl.

af det samme Ord „—mundr" dannede Navne, saasom Ásmundr, Auþmundr, Eymundr, Geirmundr, Hermundr, Hjörmundr, Hrómundr, Sigmundr, Vemundr, Vermundr, Vilmundr, Ögmundr og i Runeindskrifter (B 95, 230, 1012; L 1064, 1065; R 159): ᚠᚱᚢᛘᚢᚾᛏᚱ Freymundr, ᚢᛁᛘᚢᛏᚱ Vemundr, ᚦᚢᚱᛘᚢᚾᛏᚱ þórmundr.

ᛒᚱᚢᚦᚢᚱ ᛋᚢᚾᚢ BRÓÞUR-SUNU, Brodersön, acc. sing.; bróþur er den sædvanlige gen. af bróþir; sunu af sunur (sonur) eller sun (son), gen. sunar (sonar); den ældgamle acc. sing. sunu er et mærkeligt Vidnesbyrd om Indskriftens Ælde. Paa den ældste af Runestenene i Sydslesvig finder man en lignende accusativ Sytriku (AnO 1859 p. 143).

ᛋᛁᚾ SINN, sin, pron. poss. acc. sing.

ᛏᚱᚢᚴᚾᛅᚦᚢ DRUKNAÞU, imp. ind. af drukna (druknaða, druknat). Da der sees at fölge ᚼ efter, som maa antages at være Begyndelsesrunen til Ordet ᚼᛅᚾ hann, han, maa druknaþu her være sing., som man vel ikke maa antage for en uagtsom Skrivemaade, men snarere for en ældgammel Form, lig Fleertallets, fra en Periode, i hvilken tredie Persons-Formerne endnu ikke vare i Tallene adskilte. Paa en Steen i Ängeby, Lunda Sogn i Upland, læser man[1] en lignende singularis ᛁᚾ ᛆᛋᛘᚢᚾᛏᚱ ᛘᛅᚱᚴᛅᚦᚢ. Ordet forekommer i flere Runeindskrifter, saavel i plur. (B 169): „þau druknaþu báþi", som i sing. (B 825, 957, 1097; Mém. 45-49 p. 345): „druknaþi".

ᚼ(ᛅᚾ ᚦᛅᛦ) *hann þar*, tilföies ved Gisning; neppe kan der paa dette Sted have staaet noget andet.

ᚠᚢᛅᛁᛦ ÓVAIR eller ÁVAIR, Mandsnavn, som forekommer i Guta Saga c. 2: Awair. Mulig er Navnet dannet af ó og vera, af Betydning altsaa ikke værende stadig paa eet Sted, urolig; rimeligviis först, som saa mange andre (Óleigr, Óspakr, Ótryggr), et Tilnavn, der senere er gaaet over til at blive det Navn, med hvilket Manden sædvanlig er bleven nævnt.

[1] efter en af Oberstlieutenant L. Westfelt meddeelt Tegning, jfr B 28.

Ovair har muligen været en omreisende Runerister, ligesom Ubir og flere i Sverrig, og har da Navnet træffende betegnet Personens Færd.

ᚠᛆᚦᛁ FAÞI, imperf. ind. af fá (fáþa, fáþ, fáit), male, tegne, ridse, afbilde, smykke; forskjelligt fra fága (fágaða, fágat), gjöre glindsende, pudse, smykke, udzire, skjönt i Betydningen stundum overeensstemmende, som i Krákumál (str. 7), hvor „gulli fáðir" er det samme som „gulli fágaðir", smykkede med Guld, navnligen med Armringe og Halsringe af dette Metal. Det andet part. pass. af fá „fáinn" forekommer i Betydningen „farvet" i Kongespeilet[1], hvor det siges, at Marmoret i Grönland er med forskjellige Farver, snart rödt, snart blaat eller grönt farvet: „bláfáipn, grœnfáinn". Blandt Hjelmens Benævnelser i Skáldskaparmál[2] finder man „gullfáinn", den forgyldte; blandt Sværdets „miðfáinn", damasceret langs Midten, og „eggfáinn", slebet og poleret paa Eggen.

I Hávamál[3] adskilles fáði fra reist:

Rúnar muntu finna	Runer skal du finde
ok ráðna stafi	og forklarede Stave,
er fáði fimbulþulr	som den store Taler tegned
ok gjörðu ginn regin	og höie Guder gjorde
ok reist hroptr rögna	og risted Gudeherolden.

I en fölgende Strophe af Höisangen i den ældre Edda forbindes disse to Gjerningsord til en Indskrifts Fuldbringelse:

svá ek ríst	Saa jeg rister
ok í rúnum fák.	og i Runer tegner,

hvoraf man ved Tillægget skjönner Betydningen af fá.

Om Tjörfe, en Dattersön af Islands Landnamsmand Une hin Danske og saaledes Sönnedattersön af den i Sjælland bosiddende Gardar, der först opdagede Island, siges i Landnamabogen[4], at han tegnede (*dró*, engelsk *draw*) paa en Væg Modolfs Datter Astrid Mannvitsbrekka's Portrait, og da

[1] Grönlands hist. Mindesmærker III 330. [2] Snorra Edda I 564, 572. [3] str. 145, 160 Sæmundar Edda III. [4] Íslendínga Sögur I 247-48.

hans Morbroder, Herredsforstanderen Roar i Tunga, afskrabede det af Væggen, skar (*skar*) han det siden ind i sit Knivskaft. I en her tilföiet Strophe bruger han om Malingen paa Væggen Verbet fá (vèr höfum of fáða únga brúði á vegg) og derimod rista om Indskæringen i Skaftet (nú hefek ristit hlín ölbækis rastakarms á skaptshepti mínu).

I Fortællingen om Raudulfs Sönner siges[1], at paa det Billede, hvorom Kong Olaf havde drömt, var Beltet (gjörð) gjort af Jern og blankt som en Klinge (gjör af járni ok skýgð sem sverð), og at dette Belte var udziret med sindrige Forestillinger og vidunderlig Kunstfærdighed, nogle af dem ristede efter gamle Sagaer (sú gjörð var öll fáguð með brögðum ok undarligum hagleik, sum ristin eptir fornum sögum). Her har man altsaa det andet Verbum fága anvendt og derunder rista indbefattet. Under Jernbeltet var Billedet guult af Udseende, som det var forgyldt og smukt poleret, og derpaa vare malede Korn og Træer og alskens Planter, som voxe paa Jorden og mange Slags Dyr, som gaae paa Jorden (þar var áfáit flúr ok viðir ok allskyns blóm, þat er á jörðu vex, ok margskonar kvikindi, er á jörðu gánga). Dette samme er strax efter udtrykt saaledes: Derpaa var mærket (aftegnet) Jordens Væxter og næsten alle Verdens Herligheder (þar var ámarkaðr jarðar ávöxtr ok nær öll prýði heims ok fegurð). Man seer saaledes at *áfáit* bruges i samme mere udstrakte Betydning som *ámarkat*.

Af disse Exempler vil det skjönnes at *fá* betyder saavel Tegningen af et saadant Mindesmærke, navnlig af en Indskrift og de ofte til samme hörende Indfatninger, som Monumentets Udförelse i det hele.

Paa en Steen i Rogstad Sogn i Helsingland (L 1065, 1067, 1071) læses: ᚠᚱᚢᛘᚢᚾᛏ ᚠᛅᚦᛁ ᚱᚢᚾᛅᛦ ᚦᛁᛋᛅᛦ Freymundr fáþi rúnar þessar; en anden i Tuna Sogn har en lignende Paaskrift og en tredie i Jättendals Sogn ligeledes i

[1] Fornmanna Sögur V 345-46.

Helsingland underretter os om, at ᚴᚢᚾᛒᚢᚱᚴᛆ ᚴᛆᚦᛁ ᛋᛏᛁᚾ ᚦᛁᚾᛆ Gunnborga fáþi stein þenna. Dette er af samme Betydning, som naar det paa andre Stene hedder: (L 1069) ᛆᛚᚢᛁᛦ ᛆᚴ ᛒᚱᛆᛏᚱ ᚦᛁᛦ ᛘᛆᚱᚴᛆᚦᚢ ᚱᚢᚾᛆᛦ Ölver auk Brandr þeir markaþu rúnar; (R 173) ᛋᚢᛁᛁᚾ ᚭᚢᚴ ᚭᛋᛘᚢᚾᛏᚱ ᛘᛆᚱᚴᛆᚦᚢ ᛋᛏᛁᚾ ᚦᛁᚾᚭ Sveinn ouk Ósmundr markaþu stein þenna eller naar det uden videre Tillæg hedder (B 1108) ᚼᛆᚴᚢᚾ ᛘᛆᚱᚴᛆᚦᛁ Hákon markaþi; (L 211; B 404) ᚭᛋᛘᚢᚾᛏᚱ ᚴᛅᚱᛅᛋᚢᚾ ᛘᛅᚱᚴᛅᚦᛁ Ósmundr Kárasun markaþi; (Mém. 45-49 p. 347) ᛋᚢᛅᛁᚾ ᚢᚴ ᚭᛋᛘᚢᚾᛏᚱ ᚦᛅᚢ ᛘᛅᚱᚴᛅᚦᚢ Sveinn ok Ósmundr þau (þeir?) markaþu.

Ordnet efter Ordenes Fölge og de manglende tilföiede, gjengives her Indskriften paa Helnæs-Stenen:

: ᚱᚼᚢᚢᛚᚠᛦ : ᛋᛆᛏᛁ : ᛋᛏᛆᛁᚾ : ᚾᚢᛦ : ᛆ :
ᚴᚢᚦᛁ : ᛆᚠᛏ : ᚴᚢᚦᚢᛘᚢᛏ : ᛒᚱᚢᚦᚢᚱ :
ᛋᚢᚾᚢ : ᛋᛁᚾ : ᛏᚱᚢᚴᚾᛆᚦᚢ ᚼᛆᚾ : ᚦᛆᚱ :
ᚢᚢᛆᛁᚱ : ᚠᛆᚦᛁ :

der læses og udtydes saaledes:

RHUULFR SATI STAIN NUR A
GUÞI AFT GUÞUMUÞ BRUÞUR
SUNU SIN DRUKNAÞU HAN ÞAR
OVAIR FAÞI

Efter den senere i Oldskrifterne anvendte oldnordiske og islandske Skrivemaade:

Hróþúlfr (Hrólfr) setti stein norþr á Gauþi eftir Guþmund, bróþursun sin; druknaþi *hann þar*. Óvær fáþi.

Rodulf (Rolf) satte denne Steen nord paa Gaud efter sin Brodersön Gudmund; han druknede der. Ovair ristede (Stenen eller Indskriften).

De særegne gamle Former udmærke denne Indskrift fremfor mange andre og ligeledes de tre, til det ældste nordiske Runealphabet, det senere saakaldte angelsaxiske, hörende Runer ᚺ, ᛞ og ᚠ, af hvilke de to findes paa den ældgamle Snoldelev Steen: ᚺ ᚠ, og paa Kallerup Stenen den ene med en liden Ændring i Formen: ᚺ (R 186, 187).

Disse Criterier turde maaskee lede til at antage, at denne Indskrift kunde være fra det ottende eller niende Aarhundrede.

Stedet, hvor Stenen fandtes, kaldes i Almuesproget Hegneri (Hegningen, Indhegningen, af hegna, hegnaðr, indhegnet), hvilket Navn sikkert har sin Oprindelse fra at denne Deel af Marken, som ligger Byen saa nær og har en Deel Skov, har været indhegnet för Jorduddelingen.

Omtrent 1200 Alen i Sydvest ude i Söen ligger en Holm, der nu kun er af omtrent 20 □ Alens Störrelse men har i ældre Tider rimeligviis haft en langt större Udstrækning; den kaldes af Almuen Geid, af nogle Gedholm eller Geidenholm. Dette Navn kan ikke, som nogle i Egnen have antaget, udledes af gjene, gjenne, oldnordisk gegna, möde, da det maatte være blevet Gegnhólmr, Gjenholm. Det kan troligen være det samme Navn som det paa Runestenen forekommende Gauð, som senere er udtalt Göid eller Geyd, og være kaldt saaledes af at Bölgerne have der i Oldtiden skyllet op med Larm, dengang Söen var en Vig af Havet; og har vel det hele Parti af Vigen med Öen og dens omgivende Kyst baaret dette Navn.

De Gamle der i Egnen fortælle, at de kunne mindes at der i deres Barndom var en gammel Sömand, som undertiden sang en Vise om et Skib, der skulde været strandet og forlist i Sjoen ligeud for Stenens Findested. Af denne Vise husker man endnu kun de to förste Linier:

Mit Skib forgik paa Geide
for norden under Heide.

Naar dette Skibbrud har fundet Sted, derom veed man intet; men Söen har i mange Tider ikke været seilbar for större

Skibe og i Oldtiden har den som Vig af Havet uden Tvivl haft en noget forskjellig Configuration og Beskaffenhed. De af Visen bevarede Ord vidne om Ælde; det lyder næsten som det vilde lyde i Oldsproget:

Skip mitt fórsk á Gauði
fur norðan undir heiði.

Troligen har denne Vise, hvis Tab man maa beklage, mindet om den samme Mand, for hvem Runestenen, upaatvivlelig i Hedenold, reistes paa Gaud nordenfor Vigen söndenfor den i hin fjerne Tid der værende Hede.

MINDESTEEN VED KLEGGUM HOI,

MED FORKLARING AF C. C. RAFN.

Dyrebart er os ethvert nyopdaget Runemindesmærke her i Landet, fordi vi derved sædvanlig faae et eller andet nyt Vidnesbyrd om vort gamle danske Tungemaals Beskaffenhed i hin fjerne Tid, hvortil disse sjeldne Oldtidslevninger henhöre. Gjengivne tale de gamle Ord med en lydelig Röst til Sindet, selv om de kun yderst sjelden minde os om mærkværdige Personer eller om store Begivenheder. Kjendskab til dem udgjör altid en vigtig Green af Oldtidsvidenskaben og vi hige efter at opdage, hvor fjernt tilbage i Tiden man her hos os har paa den Maade, ved en saadan Yttring af Intelligents, forstaaet at bevare Mindet om sin Færd til Efterverdenen.

Oldtidslevningerne af den Art ere sjeldne men heldigviis ere disse sparsomme Gloser ikke de eneste, der tale til os og ere vi ikke indskrænkede til deres Omraade. Navnligen her hos os kunne vi glæde os ved at Oldgranskeren og Naturforskeren ved ivrig og ufortröden Samvirken have oplyst os om, at ogsaa andre Gjenstande kunne bære Vidne om

forgangne Tider og, selv om de ikke bære Præg af höiere Civilisation, kunne give os Underretning om saadan Færdighed og saadanne Forhold, om hvilke vi gjerne ville vide Besked og hvorom selv en Flintflække funden i en Kjökkenmödding kan underrette os, hvor uanseelig den end seer ud og hvor særegen dens Omgivelse end forekommer den, der ikke trænger dybere ind i Videnskaben.

Vi have her for os en Indskrift af en ualmindelig Beskaffenhed, hvis Udlægning ved förste Betragtning tildeels synes at være vanskelig.

Bekke, Annex til Verst, ligger i Andst Herred, Ribe Amt, 3½ Miil NV for Kolding. Her fandtes i 1807 en Runesteen, som er én af vore mærkværdigste, idet dens Indskrift höist rimelig omtaler Dronning Thyre Dannebod, den hörer saaledes til Kong Harald Blaatands Tidsalder og slutter sig til Jellinge-Stenene og flere Monumenter fra hin minderige Egn, om hvilke vi tidligere have givet en Meddelelse i Antiquarisk Tidsskrift.[1]

Paa en Johannes Kærstensen i Bekke tilhörende Mark, omtrent 20 Alen fra en Höi, der paa Egnen kaldes Kleggum Höi, fandt Steenklöver Ole Andreasen Möller den 30te Marts 1858 den Runesteen, vi her skulle nærmere omhandle, nedsænket i Jorden med Indskriften nedad. Herredsfogeden, Cancellieraad G. C. Saxild, meddeelte strax efter Underretning om dette Fund, idet han tillige oversendte et af Sognefogeden i Bekke Niels Johnsen taget Afrids af de i Stenen indhugne Characterer. Efter min Anmodning var Sognepræsten Herr C. Kofod saa beredvillig at foretage en nöiere Undersögelse, hvorefter han oversendte en nöiagtigere Copie. Han havde ogsaa forsögt at tage et Gnidebillede, men Skrifttrækkene vare for udslidte til at det kunde lykkes. Præsten i Forening med Sognefogeden og flere betragtede ofte under forskjellig Belys-

[1] AT 1852-1854 p. 278-98 og om Bekke-Stenen p. 280-83; jfr tillige Meddelelsen om den anden Bekke-Steen i AT 1855-1857 p. 365-66.

ning Indskriftens ikke alle lige tydelige Træk og gav ved fortsat Brevvexling nöiere Underretning om enkelte af Runerne. Senere har den dygtige Kunstmaler, Herr Heinrich Hansen, udfört af Stenen en Afbildning, som nu bevares i det antiquarisk-topographiske Archiv ved Museet for nordiske Oldsager. Denne stemmer i Runetrækkene temmelig nöie med de af Sognefogeden og Præsten tidligere meddeelte Afrids, men er udfört med större Kunstfærdighed og give vi her efter den Indskriften i formindsket Maalestok.

Stenens Brede forneden er 3′ 4″, foroven 1′ 8″; dens Höide er 5′ 6″ og nu over Jorden jevnt omkring 4′ 5″. Indskriften er anbragt fra nedenaf opefter i to indfattede Linier. Runernes Höide er omtrent 4″, i den anden Linies Begyndelse ere de lidet höiere.

I lige Linie öst for Runestenen staae to andre Bautastene uden Indskrift opreiste, den ene omtrent 6′ fra den, den anden igjen 3′ fra denne; de ere lidet mindre end Runestenen og noget mere spidse foroven. Runestenen staaer paa samme Sted, hvor den blev funden men opreist med Indskriften vendt mod SO.

Med Hensyn til Vedligeholdelsen af saavel Höiene som den hele Plads, hvorpaa Stenene staae, er alt iagttaget i Overeensstemmelse med den om Stedets Fredning afsluttede Contract.

Den nærliggende Höi og flere Höie der i Egnen kaldes endnu med den oldnordiske Benævnelse Kleggum, á kleggjum, af kleggi, der endnu paa Island betegner en sammendynget fast Masse.

Begge Linier ere, som Afbildningen udviser, indfattede og der er ikke Plads til flere Runer i Enden, hverken i förste eller i anden Linie. Disse Indfatninger have været anbragte paa Stenen, inden Runerne bleve indhugne, og har dette foranlediget, at Runeristeren har maattet forkorte flere Ord, for at faae Plads til hele Indskriften. Disse Ord maa man supplere ved Gisning forat faae Meningen ud.

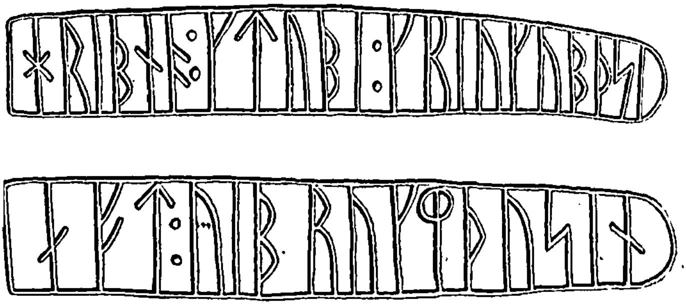

Vi ville nu gjennemgaae de enkelte Ord:

ᚼᚱᛁᛒᚾᚭ Hribno eller Hrebna, et Kvindenavn, sædvanlig i islandske Oldskrifter [1] skrevet Hrefna, dannet af Mandsnavnet Hrafn ligesom Birna af Björn og mange lignende Kvindenavne, som Ása, Bera, Finna, Gríma, Gróa, Halla, Halldóra, Helga, Katla, Þóra, der ere dannede af tilsvarende Mandsnavne. Paa den i Bekke Sogn tidligere fundne Runesteen saavelsom paa Læborg-Stenen [2] omtales Rafnúnga-Tofi, en af de tre Mænd, som opförte Dronning Thyres Gravhöi, rimeligviis Tofe af Rafnungernes Slægt, Rafnúngar nemlig et Slægtnavn dannet af Rafn ligesom Ýnglíngar af Ýngvi, Skjöldúngar af Skjöldr, Knytlíngar af Knútr. Troligen har den her omtalte, i denne samme Egn boende Kvinde Refna hört til samme Æt.

:ᚴᛏᚢᛒᛁ: Betræffende disse Runer brevvexledes med Pastor Kofod, for at komme til Sikkerhed, om der dog ikke muligen skulde staae ᚴᚾᚱᚦᛁ; Resultatet af det mange Gange og af flere gjentagne Eftersyn er at disse Runers overeensstemmende Gjengivelse paa alle tre modtagne Afbildninger er fuldkommen correct. Der er altsaa ingen anden Udvei til at faae Meningen frem end ved Gisning at supplere det Ord eller de to Ord, som disse Runer skulle betegne. Saavidt skjönnes, maa man her læse ᚴᚾᛏ ᚢᛒᛁ gat uppi; gat, im-

[1] Kjartan Olafsons Hustru bar dette Navn, Ísl. Sögur I 114; FmS I 249; II 24, 256. [2] AT 1852-1854 p. 281-82, 285.

perf., af *geta* (get, gat-gátum, getit), faae, erholde, udrette; *geta* anvendes, ligesom *ráða*, periphrastice, for af mange Exempler at anföre et, der her ligger os nær, „rèð fœra" for „fœrði" i den Strophe, hvormed Svend Tveskæg tiltalte Thorleif Jarleskjald[1]; saaledes finder man ogsaa mange Verber omskrevne i infinitiv med geta som et Slags Hjelpeverbum: „gátu hafa" for „höfðu" i Krákumál[2]; „gatstu sjá" for „sáttu" i en af Heidreks Gaader i Hervarar Saga; „gat ek blóta" for „blótaða ek" i en Strophe af Hallfred vandræðaskáld; ligeledes ofte i part. pass., som „drottnar gátu-t spanit Danmörk und sik", Herrerne fik ikke underlagt sig Danmark[3], og „hann of getr af guði þegit ár ok frið öllum mönnum", han udvirker af Gud godt Aar og Fred for alle Folk; nogle af Oldbögerne sætte her sjálfum for þegit og anvende saaledes „getr" alene i samme Betydning som „getr þegit".[4] Af disse Exempler vil man skjönne Betydningen af „geta", udrette, faae bragt i Stand, og dette Verbums Anvendelse. I nærværende Indskrift menes upaatvivlelig GAT UPPI REIST og er „reist" for den indskrænkede Plads Skyld udeladt og „gat uppi" alene anvendt til at udtrykke „fik opreist", „lod opreise".

ᚴᚱᛁᚢᚴᚢᛒᚦᛋᛁ suppleres med Sikkerhed til : ᚴᚱᛁᚢᛏ ᚴᚢᛒᛚ : ᚦᚢᛋᛁ : GRJÓTKUMBL ÞAUSI, dette Steen-Mindesmærke eller egentlig disse Mindestene; grjót, n., Stene, hvoraf mange composita, som grjótgarðr, Steengjerde, grjóthaugr, Steenhöi, grjóthörgr, Steendysse, grjótvarða, Steenvarde, og i Völuspá[5] grjótbjörg, Klippebjerge. Paa en Steen i Ockelbo Sogn i Gestrikland (L 1060) finder man „stain kumbl", altsaa et Ord af samme Betydning.

[1] AnO 1859 p. 181, jfr FmS III 99. [2] Krákumál str. viij; Fornaldar Sögur Norðrl. I 302, 484; FmS II 52. [3] i en Strophe af Skjalden Sighvat, Ólafs Saga hins helga c. 145, FmS IV 358. [4] i en Vise af Thoraren Loftunga om Svend Alfifason, Heimskringla II 392-93, jfr FmS V 110. [5] str. 47, Snorra Edda I 194.

ᛅᚠᛏ AFT, efter, til Erindring om, præp. her med acc.

ᚢᛁᛒᚱᚢᚴ VIBRUG, et Kvindenavn; efter ᚴ synes at være svagt antydet en lille Streg som Skilletegn, dog ikke saa tydelig at den har kunnet sikkert gjengives paa Afbildningen. Navnet har nogen Lighed med Vebjörg, en Skjoldmö fra Gotland, som omtales i Beretningen om Braavalle-Slaget[1] og er upaatvivlelig den förste Deel af Sammensætningen i begge disse Navne Ordet ve eller vi, Helligdom; den anden Deel brug er vel ogsaa af samme Betydning som björg eller borg.

ᛘᚦᚢᛋᛁᚾ suppleres til ᛘᚢᚦᚢᚱ : ᛋᛁᚾᛅ móþur sína.

Redigeret og suppleret læses altsaa denne Indskrift saaledes:

: ᚼᚱᛁᛒᚾᛅ : ᚴᛅᛏ : ᚢᛒᛁ : ᚴᚱᛁᚢᛏ : ᚴᚢᛒᛚ : ᚦᚢᛋᛁ :
ᛅᚠᛏ : ᚢᛁᛒᚱᚢᚴ : ᛘᚢᚦᚢᚱ : ᛋᛁᚾᛅ :

med latinsk Lapidar-Skrift:

HRIBNO GAT UPI GRIUT KUBL ÞUSI
AFT VIBRUG MUÞUR SINA

efter almindelig oldnordisk Skrivemaade:

Hrefna gat uppi (reist) grjótkumbl þausi eftir Vebrug, móþur sína.

Refna lod opreise disse Mindestene efter sin Moder Vebrug.

[1] Sögubrot af fornkonúngum c. 8, Fornaldar S. N. I 379; Saxo, Hist. Dan. I. viij, p. 378: Webiorga.

CABINETTET FOR AMERICANSKE OLDSAGER

modtog i 1860 en ydérligere Forögelse af antiquariske Gjenstande fra enkelte Lande af den transatlantiske Verdensdeel. (Jfr ovenfor i nærværende Bind p. 8-18).

Grönland. Justitsraad F. Klee forærede to Stykker grovt, uldent Töi, fundne i Kister i gamle Grave paa Kirkegaarden i Kaksiársuk ved den scandinaviske Befolknings gamle Bispesæde Gardar i det nuværende Julianehaabs District.

Connecticut. Lægen Herr A. Gerner forærede en der funden Harpunspids af Flint, forsynet med Modhager og imellem dem en Tap eller Tunge til at indsætte i Skaftet.

Mexico. Dr. Ludvig Brandes overleverede som Foræring fra Lægen Herr Edvard Dons i Hamborg: et 13½" höit, kandeformet Leerkar af sort Farve; paa Forsiden er det udarbeidet som et menneskeligt Ansigt og bagved det er paa hver Side to over hinanden anbragte Hoveder med store Hovedsmykker paa; Hanken er dannet som to ved Siden af hinanden anbragte Slanger; Karret er overalt forziret med större Rosetter og smaae Ringe og Buer. Herr Dons erholdt det under sit Ophold i Mexico af en Indianer, som da nylig havde fundet det ved Skandsearbeide udenfor Byen Mexico.

Englænderen Mr. Henry Christy forærede fölgende Sager, som han selv havde medbragt fra Mexico: en Pibe eller Flöite af brændt guulagtigt Leer med rödfarvet Mundstykke; den er pæreformet, har foroven en Ösken og paa Undersiden et Lydhul; — et Menneskehoved og fire Duppe af særegne Former, alle af brændt Leer, samt en Flække af Obsidian.

Fremdeles ved Bytning: en saa kaldet „Sacrificial Collar" af en meget haard, grön Steenart af Hesteskoform, 15" lang og 12" bred; Gjennemsnittet af Steenböilen er næsten

firkantet, noget afrundet paa den udvendige Side og det er 4" höit og 3" bredt.

St. Croix i Vestindien. I et lille Vanddrag paa Plantagen Bay, 2000 Skridt fra Söen, fandtes en usædvanlig stor og bred Steenkile, 10" lang, temmelig flad og spidst tildannet bag til; og paa Plantagen la Grange tre smukt tilslebne Kiler, de to af en aldeles sort, den tredie af en grönagtig Steenart; disse fandtes paa en flad Markstrækning, der antages for faa Aarhundreder siden at have været en Vig af Havet; paa Plantagen Prosperity, i et Vanddrag der kommer ned fra Bjergene, en lille Kile af en grönagtig Steenart; de foræredes alle til Cabinettet af Herr Juel.

Jamaica. Af Jorden opgraves ofte Kar hidrörende fra den ældre caraibiske Befolkning. Som Pröve paa disse modtoges et saadant Kar af röd terra cotta, 5¾" höit og 4" i Diameter i Mundingen, hvilende paa en huul Bund, der i Midten er gjennemboret. Fortil er det prydet med et stærkt fremstaaende og med en spids Hue dækket Menneskehoved. Paa hver Side af dette er et halvrundt, fremstaaende Öre. Tæt ved Ansigtets höire Öie er en stor Vorte eller Udvæxt og efter Opgivende skal en saadan Vorte findes paa alle lignende Kar, der opgraves der paa Öen. Omkring dets övrige Sider ere smaa ringformede Ziraler indstukne i Leret. Det foræredes tilligemed en ogsaa her funden Spydspids af Flint af Herr A. B. Meyer i Hamborg.

Panamá. I Provindsen Chiriqui, Districtet Boqueron, Sognet Bugala, opdagede tvende spanske Creoler Ignacio Guerra og Vittorio Pitti i Efteraaret 1858 nogle „huacals" eller Grave fra den gamle Befolknings Tider; de ere deels af oval, deels af quadrangulair Form, de förste 3 à 4 Fod i störste Diameter og de sidste indtil 7×4½' i Störrelse; de vare indtil 6' dybe og deres Sider vare byggede af Rullesteen (rounded river stone). I disse Grave fandtes en Mængde Guldsager samt mange Leerkar, men derimod intet Spor af menneskelige Lig, med Undtagelse af at der i nogle var fundet

Menneskehaar og i en enkelt Grav Emaillen af en Kindtand. Finderne holdt Opdagelsen hemmelig og samlede efterhaanden Guldsmykker sammen herfra til en Vægt af 130 Pund; men

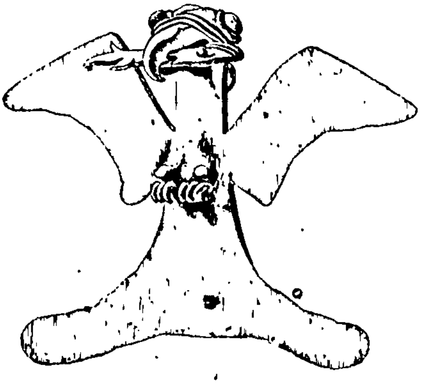

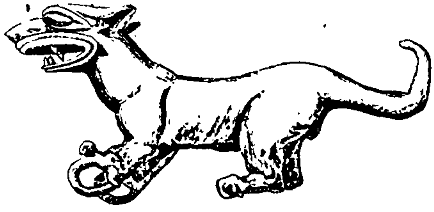

i August 1859 blev Opdagelsen röbet og Tusinder af Mennesker strömmede ud til Findestedet for at grave Guld op af Gravene. Værdien af alle de der fundne Guldsager anslaaes til $ 50,000. Ved Bestræbelser af den danske Chargé d'affaires i de Forenede Stater, Oberstl. W. R. Raaslöff, modtoges som Pröver af dette mærkelige Fund tre Stykker, nemlig et Hængesmykke af Guld, forestillende et Slags Jaguar (puma); ved dens Forpoter ere to Öskener anbragte til at bære den i; — et Guld Hængesmykke, forestillende en Fiskeörn (Fish Hawk), der i Næbet holder en Fisk; den har udspilede Vinger og paa Bagsiden, der er glat, er en Ösken

anbragt; en lille Bjælde af Guld; ovenpaa dens Aabning er anbragt en Jaguar eller Hund og ved Siden af den, i Bjældens Kant, en Ösken; dette Stykke har saaledes ogsaa været brugt som Hængesmykke. Fra samme Fund modtoges ved Bestræbelser af Capitainlieut. F. Frölich af den danske Sö-Etat en af Leer udarbeidet, siddende Menneskefigur, meget raat forarbeidet af lysegjuul Farve med sorte og röde Striber; fem Kar af Terra cotta; et fiirbenet, malet med lignende Farver, forestillende en Skildpadde; et andet rundt paa tre Been, malet med de samme Farver; et 6" höit med spids Bund, indknebet Hals og et Öre eller Haandtag paa hver Side, dannet som et Dyr; Karret rödt, malet med lysegule og sorte Striber og paa hver Side er malet en Figur, der rimeligviis skal forestille en Jaguar; et mindre af lignende Form og Farver men uden Örer og uden Spor af Dyrefigurer; et, der hviler paa tre Been og paa hver af disse er et langt Indsnit, der vistnok skal forestille et Öie, ligesom Benene i det hele synes at have faaet Form af et Dyrehoved; Karret er malet rödt med lysegule og sorte Ornamenter.

Ny Granada. En smuk Samling af sexten Stykker af Guld, der ere fundne i gamle indianske Grave i Andes Regionen i Provindsen Antioquia, Departementet Cundinamarca. Denne sjeldne Samling var af en Reisende bragt derfra til Australien og forærededes den danske Regjering af Dr. Frederick Mueller, Gouvernements-Botanist og Superintendent for den botaniske Have i Melbourne samt Præsident for det Kongelige Videnskabers Institut i Victoria. De ere beskrevne i en Afhandling af Pedro Nisser „On the first Technical Use of Gold by the Aborigines of South America with a description of the Indian Tombs", der var læst i hint Institut den 22de Juni 1859 og derefter optagen i dets Transactions vol. IV p. 69-75, og samtlige disse Sager ere afbildede paa fem der vedföiede lithographerede og med Guld aftrykte Tavler. De modtagne Stykker ere: fem af Guldplader dannede Hovedsmykker, de to af Plader af triangulair Form, der ere gjen-

nemborede foroven; — to af fladhamrede Guldtraade dannede Böiler, der ligne Haarnaale; to af Guldtraade dannede Örenringe; — tre Örensmykker bestaaende af opdrevne Guldplader, hvortil krumböiede Stilke ere fastgjorte; — en i Midten gjennemboret rund og opdreven Plade; — et fladt, halvmaaneformet eller snarere ringformet Næsesmykke; —

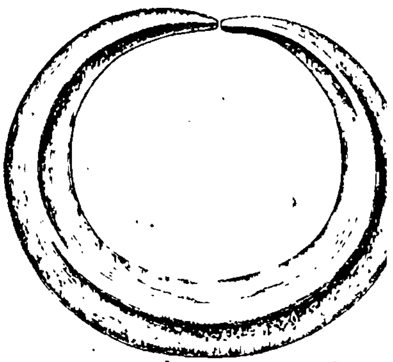

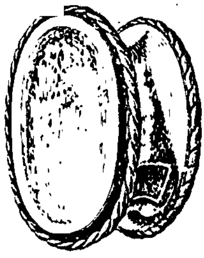

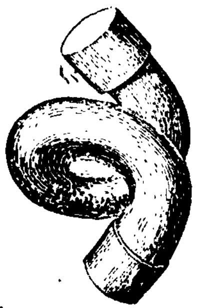

en rund og flad tyk Guldperle til et Halsbaand, gjennemboret med et firkantet Hul og kantet langs begge Siderandene med en snoet Guldtraad; — en til et Halsbaand hörende tyk rund Guldtraad, der er böiet i Spiralform og har en Knap for hver Ende.

GRÖNLANDSKE FOLKESAGN,

UDGIVNE I NOUNGME I GRÖNLAND,

MEDDELELSE AF H. RINK.

EFTERAT der i Foraaret 1858 var blevet udstedt en Indbydelse til at levere Bidrag til det ved Godthaab indrettede lille grönlandske Bogtrykkeri, er der blandt andet indsendt en Række af Sagnhistorier, saaledes som de for Öieblikket existere blandt Grönlænderne ved mundtlig Overlevering. Naar derunder indbefattes hvad der heraf allerede er trykt, belöbe disse Manuscripter sig ialt til saameget som omtrent kunde udgjöre 500 Octavsider vidtlöftig Tryk. Fortællingernes Antal er rigeligt 100, men da endeel af dem ere Gjentagelser af de samme fra forskjellige Indsendere og forskjellige Egne, bliver der ialt omtrent 80 særskilte Sagnhistorier, som vilde udgjöre 400 Sider, de længste paa 18, de korteste paa 1 Side. Bidragene ere indsendte fra samtlige Districter i Sydgrönland og hidröre fra 24 forskjellige Fortællere, som alle, paa et Par nær, selv have nedskrevet deres Bidrag; med Undtagelse af fem eller sex ere de udenfor Missionens eller Handelens Tjeneste.

Om alle disse Sagnhistorier gjelder det, at de ere opstaaede og vedligeholdte ganske uden Indflydelse af Beröringen med Europæerne og hvad Grönlænderne gjennem disse ved Underviisning eller paa anden Maade have erfaret. Tvertimod synes Fortællerne endog snarere at antage, at Indholdet af disse Sagn staaer i en Slags Opposition til hvad Europæerne lære dem, eller ialfald at det ringeagtes af disse. Det har derfor, foruden et lille Honorar tillige kostet endeel Overtalelse at faae Vedkommende til at nedskrive deres Bidrag, og af Indledningerne og Bemærkningerne dertil fremgik det, at de ikke ret kunne fatte, hvorfor Europæerne kunde önske saadanne simple Historier, for hvis Sandhed de slet ikke vilde indestaae. Desuden er der, hvor Talen er om hedenske Skikke og Kunster, og især naar Fortælleren er en Catechet, gjerne

tilföiet i en Bemærkning den fornödne Reservation for, at man ikke deraf maa udlede, at han selv troer paa sligt eller værdiger det nogen Opmærksomhed. Endog i de faa Fortællinger, som falde i den christne Omvendelsesperiode, eller det 18de Aarhundrede, og som især vedröre Omvendelsesværket, har det ikke været muligt hidtil at opdage noget Spor til, at Missionairerne eller andre Europæere skulde have haft nogen Indflydelse paa deres Oprindelse, men de ere at betragte ganske som Legender, der ere opstaaede hos Nationen selv. Dette gjelder imidlertid kun om disse mundtlige Sagn, og ikke om de to skriftlige Optegnelser: „Pok" og „Angekokkens Samtale med Præsten", der ere blevne trykte i et særskilt Hefte ligeledes her ved Godthaab.

Med Hensyn til Formen hersker der en stor Forskjellighed, selv afseet fra den saa uheldige Forvirring i den grönlandske Orthographie. Nogle Fortællinger ere simpelt og tydeligt fremsatte i den for Folkesagn i Almindelighed særegne Stiil, og kunne vistnok i saa Henseende tildeels endog maale sig med nogle gamle nordiske Sagaer, andre ere i höi Grad usammenhængende, deels blot en Begyndelse eller ialfald uden Slutning, deels aabenbart med Udeladelse af enkelte, for Sammenhænget nödvendige Dele, hvilket tyder paa, at Fortælleren nok har hört Sagnet og fundet det morsomt, men först da han selv skulde nedskrive det, mærkede, at han dog ikke havde opfattet det rigtigt. Nogle Bemærkninger ere paa samme Maade fremsatte i den oprindelige naturlige og morsomme Fortællerstiil, andre derimod under en mere tör og ligesom paatagen, reflecterende Form. Det er ogsaa bekjendt, at især kun visse Mænd blandt Grönlænderne befatte sig med Sagnfortællinger og betragtes som et Slags Autoriteter, der vedligeholde disse gamle Traditioner i Tidernes Löb; men det er ikke sagt, at ogsaa de samme Personer kunne opskrive dem, og for forelöbig blot at faae saa mange Bidrag, som muligt, have vi maattet tage tiltakke med de Fortællere, der vilde levere os noget.

Med Hensyn til selve Indholdet bemærkes, at Sagnene synes at omfatte Begivenheder, som datere sig fra hvert af de faa Afsnit i den grönlandske Folkestammes Historie, nemlig först deres Beröring med Indianerne eller Folkestammerne i det Indre af Nordamericas Fastland, dernæst deres isolerede Liv paa den nuværende grönlandske Kyst; dernæst deres Beröring med den gamle scandinaviske Colonie i Grönland, med Hvalfangerne, som senere have besögt Grönland, og endelig Tiden efter Egedes Bosættelse i Landet. Noget, som kunde betegne en Overgang mellem den förste og anden Periode, eller Indvandringen i Grönland, er endnu ikke forekommet; det turde heller ikke være paafaldende, om en saadan ganske er forbigaaet i Sagnene, da den jo kan være foregaaet ganske successive. Det synes saaledes ikke, at der for Grönlænderne eller Eskimoerne oprindelig har existeret nogen skarp Sondring mellem det egentlige Grönland og de ligeoverfor liggende Dele af America lige til Berings Strædet. Vistnok betegne Grönlænderne for nærværende Tid Kysten paa den modsatte Side af Davis Street og Baffins Bugten med det særskilte Navn Akilinek, ligesom de endog den Dag idag have særskilt Benævnelse for Indianernes Birkebarks-Baade og forskjellige Dyr, som forekomme paa den anden Side, men i Sagnene omtales deels et fortsat Samkvem mellem Grönland og Akilinek, deels ere Begivenheder, som aabenbart datere sig fra Akilinek, paa Grund af de deri omtalte Indlandsboer eller Indianere, localiserede og henflyttede til bestemte Egne af Grönland, og Begrebet Indianere eller Tunerit er mere sammensmeltet med Begrebet om Kæmper og Trolde, eller forskjellige overnaturlige Væsener, med hvilke Grönlændernes Phantasie endnu befolker deres store öde Bjergland, og ved Hjelp af hvilke de forklare sig, at hine Begivenheder kunne være passerede der, forsaavidt de i det Hele indlade sig paa Raisonnement derover.

Af Sagn, som med Bestemthed omtalte de gamle Europæere eller Nordboer i Grönland, er det hidtil kun lykkedes

at samle de faa, som i Hovedsagen allerede have været bekjendte og uddragsviis meddeelte tidligere i Oldskrift-Selskabets Skrifter. De ville nu findes fuldstændig trykte blandt de her ved Godthaab i 1859 og 1860 udgivne Samlinger:

KALADLIT OKALLUKTUALLIAIT. Kalâdlisut kablunâtudlo. Attuakæt siurdliæt & Attuakæt ârdlait. Noungme 1859-1860.

GRÖNLANDSKE FOLKESAGN, opskrevne og meddeelte af Indfödte, med dansk Oversættelse, I-II Bind med Træsnit tegnede og udskaarne af en Indfödt. Godthaab, trykt i Inspectoratets Bogtrykkeri af L. Möller, under Tilsyn af Hjelpelærer B. Bertelsen 1859-1860 in 8vo. Förste Bind 136 S. med Tillæg: Nogle grönlandske Smaasange med originale Melodier I-VIII. Andet Bind 111 S. og dertil: Kangerdlugssup erkâta âssinga. Kort over Söndre Strömfjord, tegnet af Grönlænder Aron paa Kangek efter hans egne Iagttagelser paa Rensjagt. — Kalatdlit nunata kujatdlerpap âssinga. Kort over den sydligste Deel af Grönland, tegnet af Jacob Lund, Catechet og Udligger paa Pamiædluk, den sydligste Handelsplads. — Nup erkâta âssinga. Kort over det Indre af Godthaabs District, især med Hensyn til den ældre scandinaviske Bebyggelse sammenstillet efter forskjellige Iagttagelser samt efter Tegninger og Beretninger af Grönlændere, navnlig Aron og Abraham paa Kangek, af Samuel Kleinschmidt. Godthaab 1860.

Der haves imidlertid endnu Haab om at erholde ialfald nogle faa og korte Bidrag i saa Henseende, navnlig om de ved Arsut bosatte Nordboer. Derhos bör det vel ogsaa bemærkes, at Erindringen om Nordboerne i Tidernes Löb tildeels kan være smeltet sammen med den om Indianerne i det fælles Begreb om Kæmper og Indlandsboer, og at det derfor kan være vanskeligt at skjelne mellem Sagnene, som vedröre disse forskjellige, Grönlænderne fjendtlige Folkestammer.

Störst i Omfang bliver dog den Afdeling af Sagn, som vedrörer Grönlændernes fra andre Nationer isolerede Liv. De

fleste af disse dreie sig om Stridigheder og Væddekampe, deels mellem de sydligst og nordligst boende, deels mellem Smaapartierne indbyrdes og da navnlig enkelte vældige Personers og Drabsmænds Bedrifter. Desuden ere vel nogle maaskee snarere at sætte i Classe med Eventyr eller Fabler, der snarere blot have en mere almindelig moralsk Tendens, end ere beregnede paa at skildre en supponeret historisk Begivenhed. Grönlænderne skjelne saaledes selv imellem opdigtede Fortællinger og Fortællinger af hvad der menes virkelig at være passeret, men heller ikke denne Sondring see vi os endnu istand til, med Bestemthed at gjennemföre. Desuden er der heller intet iveien for at ogsaa Sagn af den her omtalte Afdeling, som vedkomme Grönlænderne udenfor Beröring med andre Folkestammer, dog kunne hidröre fra Tiden för deres Bosættelse i Grönland.

De hidtil omtalte Sagn have det tilfælleds, at de i Henseende til Grönlændernes deri omtalte Levemaade, deres hedenske Skikke, deres Redskaber, Klæder, Födemidler o. s. v. ganske holde sig indenfor Grændserne af hvad Grönlænderne besade, för de begyndte regelmæssig at handle med nyere europæiske Söfarende, og forsaavidt det kan tjene til Beviis for Sagnenes Alder, at de i denne Henseende ikke indeholde en eneste Anachronisme, bliver den langt större Deel af dem at henföre til hin Periode. Næsten den samme Regel kan ved de samme Sagn iagttages med Hensyn til de deri forekommende Personers Navne, der ikke indbefatte et eneste af de nu blandt Grönlænderne gængse europæiske Navne, men deels kunne udledes af grönlandske Ord, deels have en ganske ubekjendt Oprindelse, men i saa Fald ikkedesmindre anföres ganske eens af Fortællerne mere eller mindre over hele Kysten, altsaa ialfald maae være meget gamle.

Hertil kunde endnu passende bemærkes, at der endog synes at forekomme Ord, især Interjectioner, saavelsom Talemaader, der deels ere fremmede for det nuværende grönlandske Sprog, deels ude af Brug der, hvor de paagjeldende For-

tællere have hjemme, saa at de ligesom synes at höre til Fortællingerne, ja muligen endog at have deres Oprindelse fra de ovenberörte fremmede Folkefærds Sprog. Herr Kleinschmidt, som efter at have gjennemlæst Störstedelen af Sagnene, er bleven opmærksom paa disse Eiendommeligheder ved Sproget, har dog hidtil endnu ikke haft tilstrækkelig Leilighed til at udföre den i saa Henseende nödvendige Undersögelse.

Om Sagn, som omhandle Samkvem med fremmede Söfarende i Tiden mellem de gamle scandinaviske Colonister og Egede have vi hidtil kun erfaret saare lidet, hvilket dog maa synes paafaldende, da de bekjendte Expeditioner, ved hvilke der forekom blodige Sammenstöd og enkelte af de Indfödte, som bekjendt, af og til bortförtes til Europa, nok kunde have efterladt et betydeligt Indtryk hos et Folkefærd, hvis Liv har været saa fattigt paa Begivenheder. Derimod begynder Sagnhistorien atter at blive rigere i Omvendelsesperioden, idet den da dreier sig om, deels enkelte, med Syner og Vidundere forbundne Omvendelser, deels de sidste Hedninger og Drabsmænd i Modsætning til de Nyomvendte; og sluttelig ender hele Sagnhistorien med Fortællingen om Sværmeren Habakuk, der ved Aaret 1790 optraadte som Prophet og dannede en Sect i Colonien Sukkertoppens District. Fortællingen om denne Begivenhed har endnu ikke ret antaget Sagnets Characteer; Grönlænderen, som har meddeelt os den, fremsætter den ikke som en afsluttet Fortælling, men samler kun alt det sammen, som han ved at udspörge dem af sine Landsmænd, der endnu vidste mest derom, har kunnet bringe i Erfaring. Alt dette stemmer forövrigt med hvad der er fundet i officielle Meddelelser fra de daværende Danske ved Sukkertoppen, ligesom ogsaa en af de nysnævnte Omvendelseshistorier, som foregaaer ved Godthaab, stemmer med hvad vi i den Anledning have opsögt i Brödremenighedens Archiv ved Nyhernnhut for 1768-1770.

Foruden Formen og Indholdet af samtlige Sagn vil det nu være af Vigtighed at undersöge, i hvilken Udstrækning de

ere bekjendte over Kysten. Grönlænderne i de forskjellige Districter have nu i lang Tid levet meget isolerede fra hverandre. Den nuværende Læsning og Underviisning kan, forsaavidt den i det Hele har haft nogen Indflydelse derpaa, kun have stillet Sagnfortællerne i Skyggen; hvad der derfor endnu er bekjendt som et gængse Sagn baade ved Julianehaab og ved Holstensborg, endogsaa i Discobugten og ved Upernivik, det kan med Sikkerhed antages for at være meget gammelt og indgroet i Nationens Erindring. Vi have, som alt ovenfor berört, modtaget flere Sagn gjentagne een eller flere Gange af Fortællere i forskjellige Districter, som ikke have staaet i nogen Forbindelse med hverandre. Desuden have vi indhentet mundtlig Underretning i saa Henseende; men fra Nordgrönland ere endnu ingen Bidrag modtagne, og det lidet, som vi vide om Sagnenes Udbredelse der, grunder sig paa Udsagn af en enkelt Person fra Discobugten. Forövrigt vil det nærmere blive anfört nedenfor ved hvert Sagn særskilt. Vi ville nu meddele et Uddrag af selve Sagnene og anföre dem i den Orden, i hvilken de kunde synes at fölge paa hverandre efter Alderen, forsaavidt denne hidtil har kunnet bedömmes efter alle de anförte Data i Forening:

1. Akkigsiak. Dette Navn er bekjendt, som det synes overalt, og skriftlige Optegnelser af Sagnet ere modtagne fra Frederikshaab, Fiskernæsset, Godthaab og Holstensborg. Det gjennemgaaende i disse forskjellige Fremstillinger er, at Akkigsiak var af blandet Herkomst, idet enten Faderen eller Moderen var en Indlandsbo. Han var derfor större, end de almindelige Kystboer. Som Barn blev han tilsidesat af sine Slægtninge, drog derfor ind i Landet og övede sig i Styrke og Behændighed. Derpaa færdedes han snart omkring paa Bjergene, blandt Indlandsboerne og forskjellige Slags Trolde, snart atter blandt Kystboerne og var overalt anseet og frygtet paa Grund af sin Styrke og Hurtighed. Især ere der visse Bedrifter af ham, som gjentages mere eller mindre af alle

Fortællere; hans Kamp med en uhyre Orm og med Troldene, samt hans Væddestrid med en Indlandsbo, med hvem han kastede omkap med Stene fra et höit Fjeld over Havet, og hvorved han dræbte en forbiroende Kystbo. Da han tilsidst ikke mere havde sin Lige blandt Indlandsboerne, opsögte han en Kystbo, om hvis Vælde og Hurtighed han havde hört tale. I denne fandt han endelig sin Ligemand saavel i Löb som i Armkræfter; og da dette var skeet, löb han med uhyre Hurtighed ind i Landet og blev aldrig seet mere. Hver af Fortællerne hensætter Sagnet til den Egn af Grönland, hvor han har hjemme og localiserer de enkelte Begivenheder, saaledes at der endog er meddeelt en Grundtegning af et saadant Sted, hvor en af dem er foregaaet. Desuden afvige de især i Maaden, hvorpaa Fortællingen indledes, det synes blandt andet at have været dem magtpaaliggende at give deres Helt Leilighed til at fortælle sin Historie, for at forklare sig, hvorledes Kystboerne omsider have kunnet erfare denne.

2. Kumagdlase og Asalok. Ogsaa dette Sagn synes efter Navnet at være bekjendt overalt. Der er modtaget to Beskrivelser af samme, begge fra Godthaabs District og næsten ganske overeensstemmende. Kumagdlase og Asalok vare trofaste Venner, den förste en udmærket dygtig Erhverver, den anden derimod ganske uduelig. Naar Aarstiden blev ret streng og haard, var Kumagdlase den, som forsörgede alle de andre paa Pladsen med sin Fangst og han gav da altid Asalok Fortrinet ved Maaltiderne. Derover bleve de andre misundelige og enedes om at bagvadske Kumagdlase for Asalok; de talede derfor indbyrdes, naar de vidste, at denne kunne höre det, om at Kumagdlase stræbte Asalok efter Livet, hvorved denne blev mistænkelig og forsvandt. Kumagdlase sögte nu stadig efter sin Ven, engang traf han ved en saadan Leilighed en fremmed Mand, der sad i en hvid Kajak og drev Fangst paa en Maade, som han aldrig havde seet för. Han gav sig i Tale med ham og fulgte ham paa hans Indbydelse op i Fjorden,

og derfra langt ind i Landet, hvor de kom til en Telteby, der var beboet af et Slags Trolde, som udmærkede sig ved deres ubyre Hurtighed i at löbe. Kumagdlase blev indbudt af sin Ledsager til dennes Telt, men paamindet om först at gaae derind om Natten og ikke lade Befolkningen mærke, at der var kommet en Fremmed. Den fölgende Morgen maatte han igjen begive sig bort med stor Forsigtighed. Först da han var nær ved Strandbredden igjen, hvor han havde lagt sin Kajak, gav hans Vert ifölge Aftale et Tegn, og saa vare i et Öieblik alle Trolde i Hælene paa ham, men han undgik endnu i rette Tid deres Pile. Da han kom hjem, anskaffede han sig en Bue og mange Pile, og drog, efter flere Forberedelser, atter til Troldenes Leir. Han lister sig, ligesom forrige Gang, ved Nattetid ned til Teltene og seer da noget Sort krybe foran sig henad Jorden. Da han ret saae til, var det hans Ven Asalok, og han blev nu oplyst om den Misforstaaelse, der havde bragt denne til at flygte. Derpaa vadede de ud til en Ö i Indsöen ved Teltene og den fölgende Morgen gjorde Kumagdlase Allarm, saa at alle Troldene myldrede frem; han tog da Asalok bagved sig og vidste at gjöre sig smallere, saa at Troldenes Pile ikke kunde ramme ham, hvorimod han efterhaanden ihjelskjöd alle Mændene; derpaa gik de over og dræbte Kvinder og Börn og tilsidst begave de sig paa Hjemveien, idet Kumagdlase tog sin Ven bag paa sin Kajak. Efter Hjemkomsten holdt de atter stadig sammen og beskæmmede de andre ved deres Trofasthed, samt ved Kumagdlases Heltebedrifter, især paa en Björnejagt, som Kumagdlase var den eneste om at udföre ved Hjelp af Pile, han havde hentet hos Troldene.

3. Kunuk og Ungilatake. Af dette Sagn, som ligeledes efter Navnene synes at være bekjendt overalt, er der modtaget tre Beskrivelser, nemlig fra Godthaab, Fiskernæsset og Frederikshaab. Den sidste er dog meget usammenhængende, uforstaaelig og afvigende i Enkelthederne med Undtagelse af

Begyndelsen og. Slutningen, den förste derimod er trykt i förste Bind under Navn af „Kunuk den Forældrelöse". — Kunuk tilligemed en Broder og Söster vare som Forældrelöse i Huset hos Fremmede, der engang bleve overfaldne af Fjender, som kaldes Arpaglut, hvilket betyder „de som löbe Storm", og er brugt om de gamle Nordboer (samlgn. Navnet Akpaitsivik, Öen, hvor Nordboerne overfaldt Grönlænderne), men her dog vel ligesaa godt turde være Indianere. Alle Husets Beboere bleve dræbte og ikkun de to Brödre undslap og flygtede med den saarede lille Söster, som snart döde paa Veien. Da de havde begravet hende, svore de Hevn mod Arpaglokkerne og droge videre ind i Landet, ernærende sig med Vildt, som de dræbte med Steenkast og stadigen övende deres Kræfter ved Brydning. Deres Vandring var saa lang, at de bleve voxne og stærke under samme. Tilsidst kom de atter til en Bugt af Havet, og traf der Mennesker. Her udövede Kunuk sin förste Heltebedrift ved paa disses Opfordring at overvinde deres tyranniske Hövding. De vilde da have ham til Overhoved, men han forsmaaede det, og drog videre paa Eventyr om Vinteren i Slæde for at opsöge den vældige og frygtede Ungilatake, der beboede en Plads længer mod Nord og havde et særskilt Huus til sine mange Koner, som han havde rövet fra andre, efterat have dræbt dem. Kunuk kom til Pladsen, medens Ungilatake var borte, og viste han först sin Duelighed ved forskjellige Pröver paa Kraft og Behændighed, som Beboerne, der ligeledes hadede Ungilatake, forelagde ham. Derpaa overvandt og dræbte han Ungilatake tilligemed dennes forskjellige Medhjelpere, der havde overnaturlige Kræfter og Lemmer, og indlagde sig derved stor Ære hos Stedets övrige Beboere.

4. Ungilatake. Under dette Navn er der indkommet en Fortælling her ved Godthaab, som i Slutningen er den samme som foranstaaende, men Helten, som overvinder Ungilatake, kommer vesterfra, idet han kjörer i Slæde tvers over Havet til Akilinek. Om dette virkelig er et særskilt Sagn,

kunne vi ikke med Bestemthed sige. Men det synes saaledes rimeligt, at Ungilatake virkelig oprindelig kan have været en historisk Person, som kan have boet paa den, Grönland modsatte Kyst. Muligen kunde man derhos endnu opstille den Formodning, at den förste Deel af den foregaaende Fortælling kunde hidröre fra Erindringen om en længere Vandring af en Stamme, der blev forjaget af en anden.

5. Kagssagssuk. Af dette, som det synes, almindeligt bekjendte og i höi Grad af Grönlænderne yndede Sagn er der indkommet to Beskrivelser, fra Godthaab og fra Fiskernæsset. De stemme ganske overeens, paa det nær at det sidste, som i det Hele er slettere fortalt og mere usammenhængende, mangler hele den sidste Episode i Heltens Liv. Den bedre Beskrivelse er aftrykt i andet Bind. Kagssagssuk var en stakkels forældrelös Dreng, som efterhaanden blev forskudt af alle Familierne paa det Sted, hvor han levede, indtil en fattig Kone tog sig af ham. Han var tillige Kröbling, og blev mishandlet og piint af de Voxne saavelsom af Börnene paa alle optænkelige Maader. Den Behandling, som Pigerne tillode sig imod ham, var af saadan Beskaffenhed, at den, ligesom i det Hele adskilligt hist og her i Sagnene, ikke godt har kunnet gjengives i den trykte danske Oversættelse. Engang fandt Kagssagssuk paa en ensom Vandring en fremmed Mand, der talede venligt til ham, og sagde at han var kommen for at hjelpe ham ud af al hans Jammer. Paa hans Befaling gik han hen til et bestemt Sted mellem Fjeldene og raabte der höit paa „Kraftens Herre". Da viste der sig en Ræv af uhyre Störrelse, og han klyngede sig nu til dens Hale for at forsöge, om han kunde holde sig fast, medens den rystede sig. Förste Gang flöi han strax af, og medens han kastedes hen langs Jorden, ringede det for hans Ören, og han saae alt Legetöi fra hans Barndom af, smaa Kajakker o. s. v., falde ned. Senere gjentog han det samme Besög flere Gange og hver Gang kunde han holde sig lidt længere fast, og der

faldt mindre Legetöi ned for hans Syn. Tilsidst kunde Ræven ikke mere ryste ham af og han saae intet Legetöi mere. Da sagde Ræven, at nu var han saa stærk, at intet almindeligt Menneske mere kunde magte ham, men at han endnu ikke skulde lade sig mærke med sin Styrke, för til et vist Tidspunct, da der vilde komme tre Björne til Landet. Kagssagssuk fulgte troligt hans Forskrifter og uagtet han nu blev piint af Store og Smaa værre end för, holdt han dog taalmodigt ud, indtil Björnene kom. Da traadte han pludselig frem med sit Mod, sin Hurtighed og Styrke, dræbte Björnene og viste sig nu som Herre i Huset. Hans forbausede Huusfæller sloge nu pludselig om og behandlede ham med krybende Ærbödighed og Höflighed. Deres Huusgeraad, som de laante ham, bröd han itu, i det samme han tog fat derpaa. Men de imödekom ham med den Undskyldning, at det nok allerede havde haft Revner iforveien o. s. v. Han agtede imidlertid ikke paa deres Smiger, og nu begyndte han at klemme og knuse Börnene, som havde plaget ham. Ogsaa da undskyldte Forældrene ham og sagde at det gjorde intet, de Börn duede dog ikke til noget. Men han vedblev at myrde iblandt dem, til hans Sind havde faaet Ro. Saa tog han sig af den fattige Kones Familie, som havde sörget saa godt for ham. Han begyndte nu ogsaa at roe i Kajak og lærte snart at fange Hvalrosser; paa en saadan Fart blev han engang ved Storm drevet bort til en anden Plads, hvor der boede en Mand ved Navn Kagssuk. Dennes Datter tog han med Magt til Kone og forblev der en Tidlang og gav forskjellige Beviser paa sin Kraft og Behændighed. Tilsidst hörte han om en Mand langt nordpaa, der var bekjendt for sin Styrke, denne var Ususarmersuaks Sön Ususarmiarsunguak, og til ham besluttede han at drage, for at brydes med ham. Reisen dertil varede paa andet Aar, idet de maatte opslaae Vinterquarteer underveis. Tilsidst naaede de Stedet, hvor Rygtet om den store Væddekamp allerede havde kaldet en Mængde Mennesker sammen; Ususarmiarsunguak tog vel imod sin berömte Giest,

og efterat han havde bevertet ham, begave de sig om Morgenen derefter til Kamppladsen; der brödes de hele Dagen for en Sværm af Tilskuere, og hvergang de havde trampet Jorden blöd paa eet Sted, valgte de et nyt. Henad Aften bukkede endelig Kagssagssuk under; hans Modstander svingede ham rundt i Luften og vilde have kastet ham i Havet, hvis ikke Faderen havde fraraadet ham det af Frygt for Blodhevnen. Han lagde ham derfor roligt ned paa Jorden, og Kagssagssuk var saa udmattet som en lille Fugl, der er jaget efter. Han talede saa ikke mere, men lavede sig til og begav sig paa Hjemveien den fölgende Dag, og dermed endte hans Bedrifter.

Der er noget vist naturligt i, at denne Fortælling, som maaskee snarere er at betragte i Lighed med Eventyr af moralsk Tendens, end med Sagn af historisk Oprindelse, tiltaler Grönlænderne, naar man betænker deres enkelte Samfunds isolerede Liv, og det Haablöse og Skrækkelige i de Personers Stilling, der atter i et saadant enkelt Samfund blive Udskud, samt den deraf fölgende sidste Tilflugt til en overmenneskelig Magt.

6. Igdlungnarit eller Södskendebörnene, som det synes ligeledes bekjendt overalt og modtaget i to Beskrivelser fra Holstensborg, den ene dog kun indeholdende Begyndelsen. En Pige forsvandt, medens hun gik paa Rypejagt med sin Fætter. Denne kjörte derefter ud i Slæde for at opsöge hende, og kom, efterat have oplevet adskillige Eventyr, til Akkilinek, hvor han gjenfandt hende hos en vældig Mand med eet Öie i Panden, der havde rövet hende og taget hende til Hustru. Derpaa lokkede han dem begge med deres Barn tilbage med sig til sit Hjem, hvor han dræbte den Eenöiede ved Hjelp af en Björn af overnaturlig Skikkelse, som han havde tæmmet og gjort til sit Huusdyr. Derefter dræbte han ogsaa Barnet, for at befrie sin Slægtning fra denne Forbindelse med Væsener, der ikke hörte til den almindelige Menneskeslægt.

7. Assuvina og hans ældre Söster, modtaget i een Beskrivelse fra Frederikshaab, og uvist, hvorvidt mere almindelig bekjendt. En Pige, der udmærkede sig ved sit Mod og sin Styrke, leder efter sin forsvundne Broder Assuvina og kommer först til et Sted, hvor Beboerne have Indgangen til deres Huse gjennem Taget (saaledes, som det endnu skal være Tilfældet hos Beboerne hinsides Strædet). Tilsidst finder hun Broderen blandt Indlandsboerne og aflægger der Pröve paa sin Vælde.

8. Pingortorssuak eller den stærke Mand paa Isortokfjordens Umanak, modtaget i een Beskrivelse fra Godthaab, men formeentlig ogsaa almindeligen bekjendt. En vældig Kajakmand og berömt Angekok savnede sin Sön, hvem han ligeledes havde oplært i de samme Færdigheder; idet han sögte efter ham langt tilsöes, traf han efterhaanden tre Mænd, der roede i Kajakker af Birkebark, brugte Aarer med enkelt Blad og raabte „Ik, Ik". Hos dem fandt han sin dræbte Söns Lemmer og dræbte de tvende förste, men den tredie, som var Fader til dem, bragte dem igjen ilive og satte tillige den stærke Mands Sön sammen igjen, idet de gik op paa et Stykke Driviis. Derpaa laante han den Gjenoplevne sin Kajak; Faderen roede med ham tilland og bragte efter Löfte Kajakken tilbage igjen til dens Eier, som ventede paa Iisstykket. Men imod hans Advarsel havde de seet ind i hans Kajak, medens den var ved Land, hvorover strax en af de der boende faldt om og döde.

9. Den bortförte Kvinde, modtaget i een Beskrivelse og uvist, om videre bekjendt. En Pige, som havde en ond Stedmoder, flygtede og traf paa en Kæmpe og Indlandsbo, som tog hende til Hustru. Hendes Ophold i Kæmpernes By beskrives nærmere. Tilsidst omkom hendes Mand paa Jagten og hun flygtede tilbage til sit Hjem.

10. Om Grönlændernes förste Sammentræf med de gamle Nordboer i Godthaabs District. 11. Om de gamle Nordboers Undergang i Ameralik, og 12. Om Oungortok. Disse Sagn, som findes aftrykte blandt de her udgivne Sagn, ere allerede saa bekjendte ved tidligere offentliggjorte Uddrag [1], at der ikke synes at være Anledning til at meddele saadanne paany, eftersom vi endnu ikke ansee Undersögelsen over hvad der endnu i saa Henseende existerer blandt Grönlænderne, for afsluttet, og endnu ikke kunne indlade os paa en Critik over de forskjellige, aabenbart stærkt sammenblandede og localiserede Fremstillingers Værd.

12. Serkuilissak, modtaget i een Beskrivelse fra Fiskernæsset, men synes forövrigt efter Navnet at være almindelig bekjendt. Serkuilissak var et forældrelöst Barn, der senere blev en stor og vældig Mand, drog sydefter og udförte forskjellige Bedrifter. Han udmærkede sig især ved sin Færdighed med Buen, men angreb kun den, der spottede over ham og selv opfordrede ham dertil, navnlig nogle Mænd, som han traf inde i Landet paa Rensjagt og som sagdes at være Östlændinge. Han blev derfor ikke forfulgt af Blodhevnere og döde meget gammel.

13. Oujok, modtaget i to Beskrivelser fra Godthaab og Fiskernæsset, begge, og især den sidste dog meget ufuldstændige; Navnet synes forresten mere almindelig bekjendt. Oujok var en grum Drabsmand, som boede ved Narsak (Fredriksdal). Han havde mange Koner, men med disse kun een Sön og forresten lutter Döttre. Han pleiede at sætte et Mærke paa sit Hoved langs Randen af Haarene for hvert Mord, han begik, og derved opdagede man hans mange

[1] Tidligere modtoges dette Sagn efter forskjellige Optegnelser af indfödte Eskimoer fra Coloniebestyrer J. Mathiesen og Missionairen J. F. Jörgensen, jfr AnO 1838-1839 p. 237; her meddeeltes ogsaa en Strophe af en i övrigt nu tabt grönlandsk Vise om denne Oungortok.

Misgjerninger. En af hans Döttre, som var af en svær Knokkelbygning og meget mandhaftig, opdrog da Broderen til at blive stærk og behændig, da Familien frygtede mange Blodhevnere.

14. Igimarasugssuk, som aad sin Kone, modtaget i een Beskrivelse fra Frederikshaab, men synes forresten meget almindelig bekjendt overalt. Dette Sagn bærer ganske Præget af et Folkeeventyr efter den ogsaa hos andre Nationer brugelige Stiil for dette Slags Digtninger. Men forövrigt er Indholdet temmelig intetsigende, hvilket dog ogsaa kan være Fortællerens Skyld.

15. Ikingutingnarit eller Vennerne, modtaget i to overeensstemmende Beskrivelser fra Fiskernæsset og Godthaab, synes forresten at være almindelig bekjendt. Ogsaa dette Sagn bærer Præget af et Eventyr. To Fættere holdt meget af hinanden; om Sommeren pleiede de at skilles ad, idet den ene drog paa Rensjagt ind i Fjorden, den anden paa Sælfangst ude paa Öerne. Engang havde den sidste indbudt hin og bevertede ham med Sælhundekjöd, som han, for at narre ham, havde oversmurt med Fedt af et dödt Menneske. Men Fætteren mærkede det itide, undlod at spise og gjorde nu Gjengjeld mod den anden, som han bevertede med Renskjöd, tillavet paa samme Maade. Nogen Tid efter blev han dog betænkelig og drog ud paa Öerne for at see til Fætteren; denne træffer han da ganske ene i Huset, og mærker at han er gaaet fra Forstanden og troer at have ædt sine Huusfæller. Den Gale overfalder derpaa Fætteren, som kun tilnöd undslap fra Öen. Da han senere, betagen af Smerte over sin Vens Tilstand, atter drager ud for at see til ham, finder han ham död.

16. Illiarssorkik, modtaget i een Beskrivelse fra Godthaab, synes dog ogsaa andetsteds bekjendt. Denne Fortælling behandler et lignende Thema som den om Kagssagssuk (Nr. 5),

men er dog bestemt forskjellig derfra. Det forskudte Barn, som senere bliver en stærk og dygtig Erhverver, hevner sig ikke, men bliver sine Landsmænds Stötte i Nöd og Fare.

17. De tvende Brödre, som boede i een Fjord, modtaget i to Beskrivelser, fra Fiskernæsset og Sukkertoppen, begge dog meget forvirrede og uforstaaelige. Sagnet synes forresten at være mere almindelig bekjendt og angaaer et Overfald ved Folk, som roede i Baade af Birkebark, en derpaa fölgende Reise ind i Landet, paa hvilken man ved en Angakoks Hjelp fandt disse Folk, der vare af en særegen overnaturlig Skikkelse, og den derpaa fölgende Hevn over dem.

18. Ipiutarsuk og Naparo, modtaget i een Beskrivelse fra Holstensborg, synes forövrigt ogsaa almindeligere bekjendt. Sagnet handler om to Venner, der bleve Angakokker, deres Samkvem med deres Hjelpeaander og afdöde Slægtninge.

19. Agdlunguaks Besög paa Maanen, modtaget i een Beskrivelse fra Holstensborg, synes forövrigt at være almindelig bekjendt overalt. Denne Fortælling er et ret curiöst Eventyr, men den modtagne Fremstilling deraf synes noget forvirret.

20. Isigalarssuk, modtaget i een Beskrivelse fra Julianehaab; Navnet forövrigt almindeligere bekjendt. Sagnet indeholder en almindelig Beskrivelse af de gamle Angakokkers Kunster, hvorledes nemlig Indvaanerne paa et Sted, hvor Havet var tilfrosset og Erhvervet standset, henvendte sig til en bekjendt Angakok Isigalarssuk, der mod god Betaling kom til dem, og efterat Lamperne vare slukkede foer ned til den gamle Kone i Underverdenen, der sad med Lampen foran sig, hvori alle Slags Södyr svömmede omkring; dernæst hvorledes han faaer disse Dyr til at dukke under og derpaa farer op igjen. Derefter indtræder der Töveir, Isen aabner sig, og Beboerne kunne atter fange Fugle, af hvilke de skjenke de

förste til den store Angakok. Men paa Hjemveien kastede Isigalarssuk efter en Sælhund, uden derved at fölge de Regler, som vare foreskrevne Angakokkerne. Derfor fangede han senere aldrig mere.

21. Utorkanguak, den lille Gamle, modtaget i to Beskrivelser, synes forövrigt almindelig bekjendt overalt. Sagnet, der tildeels er obscönt, handler om en barnlös Mand, der henvender sig til en gammel Fisker om at være ham behjelpelig med at böde paa hans Mangel, hvilket denne ogsaa, tildeels ved Hjelp af Tryllemidler udförer. Resultatet heraf er en Sön, som den naturlige Fader og Navnefaderen i störste Enighed opdrage og uddanne til Erhverver. Navnefaderen maa sörge for Drengen, lave Kajak og Redskaber til ham, medens den anden Fader, hvem han, paa Grund af den udviste Tjeneste, anseer sig forpligtet imod, overalt blot fölger med og seer til.

22. Hunden, som blev tagen i Barns Sted, modtaget i een Beskrivelse fra Julianehaab, forövrigt ubekjendt, hvorvidt det er udbredt. Et Par gamle Ægtefolk, hvis Sönner bleve rövede og dræbte af Indlandsboerne, tage en Hund til sig, som hevnede dem paa Indlandssboerne. Men Forældrene viste sig utaknemmelige, og satte paa en Reise Hunden af paa en fremmed Kyst og forlode den. Deraf kommer det Skik, som Hundene endnu altid have, at de nemlig, paa saadanne Steder, hvor de forlades af deres Eiermænd, naar Baade passere forbi, fölge med disse ved at löbe langs Kysten, og give sig til at tude paa det yderste Næs, hvor de ikke længer kunne fölge med.

23. Den eenlige Kvinde blandt mange Mænd, modtaget i to, noget afvigende Beskrivelser, fra Julianehaab og Fredrikshaab, dets videre Udbredelse ubekjendt. En Pige blive udstödt af Huset og forskudt af sine Brödre for Ukydskhed Skyld. Derpaa föder hun og forlader Barnet, som bliver t

en Angiak, d. e. en ond Aand, der i forskjellig Skikkelse forfölger Familien og kæntrer Morbrödrenes Kajakker.

24. Den gamle Ungkarl, modtaget i een Beskrivelse fra Holstensborg, men synes forövrigt at være meget godt bekjendt overalt. En gammel sær Ungkarl var en Hader af Sang og Tryllekunster. Men engang paa en Kajaktour lader han sig uforvarende henrive af en Sang, som istemmedes af Besætningen paa en Baad, der styrede ind ad en Fjord. Han kunde ikke modstaae Fristelsen, roede hen til Baaden, som til hans Forundring löftedes op og svævede i Luften, hvergang Sangen istemtes. Han lod sig binde til Baaden og svævede med heelt ind i Landet til sine Ledsageres Hjem. Der blev han godt beverlet, forblev der i nogen Tid, og lærte Tryllesangen. Tilsidst begiver han sig paa Hjemveien i Kajakken, som var fuldstoppet med Gaver og Forraad. Han giver sig til at synge og flyver afsted; men underveis vil han hvile sig paa et höit Bjerg. Alt som han sidder der, glemmer han Sangen, taber Balancen og styrter ned, men ligesom han er ved at stöde mod Stenene, bringer Dödsangsten ham endnu til at huske Sangen i rette Tid; han svæver da op igjen, naaer sit Hjem, styrer med Kajakken lige ind i Huset og op paa Brixen, og lod sig aldrig senere forlokke til saadanne Besög mere.

25. Besöget hos Ravnene og Maagerne, modtaget i een Beskrivelse fra Holstensborg, synes forövrigt almindelig bekjendt. En Fader og Sön forvilde sig og komme ind i en Hule, hvor de træffe forskjellige Slags Mennesker, der nærmere beskrives efter deres Udseende og Væsen. Da de komme ud igjen og skulle see ret til, have de været inde i et Fuglefjeld hos Fugle af lignende Characteer som disse Mennesker.

26. Nakasungnak, modtaget i een Beskrivelse fra Holstensborg, synes forövrigt almindeligere bekjendt. Nakasungnak drog nordpaa og bosatte sig paa en fremmed Plads. Beboerne

dersteds advarede ham iforveien om de Dyr, der vilde indfinde sig paa forskjellige Tider af Aaret, og sagde ham, hvorledes han skulde bære sig ad. Men han fulgte ikke deres Raad og kom derfor hvergang galt afsted. Tilsidst kom der en Sværm Insecter af uhyre Störrelse, som aade ham op, saa at de andre, der imidlertid havde indesluttet sig i Teltene, fandt ham som Skelet.

27. Augpilagtok, modtaget i to Beskrivelser, fra Godthaab og Holstensborg, den sidste dog noget usammenhængende og afvigende. Hvorvidt det forövrigt er udbredt, vides ikke. En Sydlænding Augpilagtok drog nordpaa og bosatte sig i Godthaabs District; der kom han i Strid med Stedets Beboere og maatte paa Grund af begaaet Drab flygte videre nordpaa, idet han fra nu af tillige uddannede sin Sön i Styrke og Behændighed for at modstaae Blodhevnere. Han viste imidlertid saadan Dygtighed i Tryllekunster, for hvilke især Sydlændingerne vare berömte, at hans Fjender ansaae det for unyttigt at angribe ham.

28. Isigarsigarssuk, modtaget i een Beskrivelse fra Sukkertoppen, dets övrige Udbredelse ubekjendt. Isigarsigarssuk var en vældig Drabsmand paa Akilinek, hvem hans Moder havde forskaffet en lang Levealder ved Troldomskunst. Han kom over til Grönland og drog ned langs Kysten, begaaende mange Drab, som han betegnede ved Mærker i Panden. Tilsidst blev han saa gammel, at han ingen Lyd kunde give fra sig.

29. De mange Södskende, modtaget i to Beskrivelser, fra Holstensborg og Fiskernæsset, den sidste dog afvigende og ufuldstændig. Ved Mundingen af Strömfjorden boede mange Brödre sammen; af dem forsvandt den ene efter den anden, naar de gik paa Fangst. De tilsidst Overblevne droge ud for at opsöge dem, og kom til en Plads, hvor der boede Men-

neskeædere, som indböde enhver Ankommende til at pröve Kræfter med dem, hvorved de da dræbte dem. Disse overvandt de og hevnede sig paa dem.

30. Aterfio, modtaget i een Beskrivelse fra Fiskernæsset, dets videre Udbredelse ubekjendt. Aterfio blev efterstræbt af sin Kammerat Sukallassok, og maatte omsider dræbe denne for at forsvare sit Liv. Derpaa övede han sin Sön Akeralik for at kunne modstaae deres Fjender; de overvandt disse og bleve begge meget vældige og stærke, men udmærkede sig ved en vis Ædelmodighed. Da deres Rygte naaede sydpaa, drog en ligeledes mægtig Sydlænding, Tajarnek, med flere Konebaade og Kajakker op for at maale sig med dem. Derover opstod der Slagsmaal, som endte med Sydlændingernes Undergang.

31. Kagssuk, modtaget i een Beskrivelse fra Godthaab og trykt i 1859, synes ogsaa videre bekjendt. Kagssuk var en vældig Drabsmand, som boede paa Yderöerne ved Holstensborg og holdt alle de Omboende i Frygt. Tilsidst enedes de om, at overfalde og dræbe ham; men hans Sön undslap og drog til Nordgrönland, hvor hans Efterkommere senere saaes inde i Landet.

32. Kæmpen paa Ikermiut, modtaget i een Beskrivelse fra Fiskernæsset, men forövrigt ogsaa almindeligere bekjendt. Ikermiut er Navnet paa nogle smaae Öer, der ligge ude i det aabne Hav foran Fredrikshaabs Iisblink. Sagnet handler om deres Beboeres overordentlige Haardförhed og Dygtighed i at færdes paa Söen, og navnlig om en enkelt stærk Mand iblandt dem.

33. Ipisanguak, modtaget i een Beskrivelse fra Julianehaab. Dette Sagn handler om to Angakokker, den ene i Grönland, den anden paa Akilinek, som fore frem og tilbage gjennem Luften og byttede Plads.

34. Kanginguak, modtaget i een Beskrivelse fra Godthaab. Dets Udbredelse kjendes ikke. Kanginguak var en Sydlænding, som bosatte sig paa Kangek ved Godthaab. Frygt for Blodhevn drev ham til at drage nordpaa og bosætte sig ved Isortok. Der övede han sin Sön Tunerak i al Slags Færdighed; denne indlod sig derpaa i forskjellig Væddestrid og drog tilsidst nordpaa for at kappes med den kloge og vældige Ajarkitsarsuak, som dræbte ham. Faderen opsögte derpaa hans Lig og fik en kyndig Angakok sydfra til at sætte ham sammen og bringe ham tillive igjen.

35 til 69. Foruden de foranstaaende er der modtaget endnu omtrent 35 Fortællinger, af hvis Indhold intet tyder paa den nyere Tids Forbindelse med Europæerne. Omtrent 15 af dem handle om vældige Personer og Drabsmænd, Hevn og Strid, Reiser i ubekjendte og farlige Egne og Farvande; 8 af dem ere fortrinsviis Eventyr og Fabler, i hvilke der blandt andet ogsaa flere Gange er Tale om Sjælevandring og Ombytning af Skikkelse mellem Mennesker og Dyr; 6 af dem handle blandt andet om Angakokker og deres Kunster samt de gamle Strids- og Spottekampe, og Resten bestaaer endelig deels af ganske locale Fortællinger om forskjellige Begivenheder, eller af blandet, tildeels lystigt Indhold, som om de blot vare opfundne af vittige Hoveder.

70. Den Ubeskuelige, modtaget i een Beskrivelse fra Sukkertoppen, og synes kun bekjendt der, hvor ogsaa Begivenheden foregaaer. En Grönlænder ved Navn Kinake kom i Strid med Matroserne ombord hos en Hvalfanger, og blev dræbt af disse. Hans Efterladte forhexede derpaa hans Sön saaledes, at ingen Europæer turde vove at see paa ham og, at deres Vaaben ikke kunde saare ham.

71. Malakiarak og 72. Cornelius og Petrus. Disse to Fortællinger ere af blandet Indhold, men tyde ved Navnene paa en Oprindelse fra den christne Tid.

73. Parpak, 74. Eikik, 75. Drabsmanden ved Arsut, 76. Mangilarssuk og 77. Migdlisak ere lutter locale Saga, som handle om de sidste hedenske Voldsmænds Stridigheder med deres nyomvendte Landsmænd i Districterne Godthaab, Fiskernæsset og Frederikshaab.

78. Akamalik og 79. Imanek ere Sagn, som handle om to Hedningers Drömmesyner, der bevægede dem til at drage til Missionspladsen Godthaab for at blive döbte.

80. Habakuk den falske Prophet. Denne forövrigt med Hensyn til Grönlændernes Psychologie ret interessante Fortælling hörer, som allerede omtalt, paa Grund af dens Nyhed egentlig ikke mere til Sagnene.

Efter alt det foregaaende at dömme, og naar man tager Hensyn til, i hvor kort Tid disse Sagn, som vistnok aldrig för have været opskrevne af Grönlænderne, ere indkomne, kan der saaledes ingen Tvivl være om, at Grönlænderne besidde et, i Forhold til deres övrige intellectuelle Standpunct, meget rigt Forraad af virkelige Sagn. Overalt langs hele den lange Kyststrækning findes der Steder, til hvilke de knytte Mindet om Begivenheder eller Personer, der i deres Forestilling have noget Ophöiet og Stort eller i det Hele Mærkeligt. Da hele deres nuværende Underviisning og Læsning kan siges udelukkende at være af religiöst Indhold, repræsenterer denne Sagnverden saaledes baade deres Poesie og deres Historie, og træder istedenfor al Literatur og Kunst. De faa Böger af ikke religiöst Indhold, som man har udgivet for Grönlænderne, have saa godt som aldeles ingen Indpas faaet iblandt dem. Derimod have de ganske selvstændigt vedligeholdt deres gamle Sagnverden, omendskjönt denne snarere staaer i Modsætning til deres Skoleunderviisning og Literatur, end at den paa nogensomhelst Maade ved disse Midler er bleven understöttet eller holdt ilive.

Det turde i flere Henseender være af Interesse og Nytte at fortsætte den saaledes paabegyndte Samling og Udgivelse af de grönlandske Sagn. Foruden at de muligen kunde kaste noget Lys over Grönlændernes ellers saa ganske uhistoriske Fortid, ville de kunne afgive en passende Underholdnings-lecture for Grönlænderne selv. Det er nemlig langtfra at de skulle ansee Sagnenes Trykning for overflödig, fordi de selv opbevare dem ved mundtlig Tradition. Tvertimod er det förste Bind, som deraf er udkommet, optaget med Interesse, og det turde være vanskeligt for Öieblikket at finde nogen anden Gjenstand og at behandle den paa saadan Maade, at den kunde afgive en bedre Morskabslecture for dem. Aarsagen dertil er vel deels den, at ikke alle Sagn ere bekjendte over hele Landet, deels den, at kun visse Personer befatte sig med Fortællervirksomheden, hvorimod der neppe vil være et Huus, hvor der ikke er nogen, som kan forelæse. Desuden tör det vel antages, at de gode Fortælleres Antal bliver ringere og ringere i Tidens Löb paa samme Maade, som selve det oprindelige nationale Liv, som Sagnene skildre, svækkes og taber sig. Det turde derfor ogsaa af denne Grund være paa Tiden at samle alle de Erindringer derom, som endnu existerer. Den paabegyndte Udgivelse af grönlandske Folkesagn her ved Godthaab vil derfor om muligt blive fortsat, ligesom vi ogsaa have Grund til at haabe, at der vil indkomme flere og fuldstændigere Bidrag, end det hidtil er lykkedes at tilveiebringe i saa kort Tid og ved Hjelp af Indfödte, som maaskee tildeels hörer til de mindre kyndige blandt deres Landsmænd i saa Henseende. De Herrer Missionairer Kjær ved Holstensborg og Nissen ved Julianehaab have lovet at ville yde Assistance i denne Retning ligesom de allerede hidtil med megen Beredvillighed have gjort, og vi tör ligeledes haabe at erholde Bidrag fra Nordgrönland. Af særlig Interesse vilde det være om man gjennem Brödremissionairerne paa Labrador eller andre, som have besögt det arctiske America, kunde erholde lignende Bidrag til Sammenligning.

Der kunde ved en nöiere Undersögelse af det allerede foreliggende Materiale endnu vise sig meget af almindeligere Interesse, som var værd at meddele i en saadan Oversigt, som vi her have forsögt paa at give. Herr Kleinschmidt, som for Öieblikket er den i det grönlandske Sprog kyndigste Europæer, og som har ydet den væsentligste Hjelp til at skaffe de her meddeelte Uddrag tilveie, vil ventelig ogsaa fremdeles have Leilighed til at deeltage i dette Arbeide. Vi haabe derfor at kunne fortsætte denne Meddelelse med det förste.

Colonien Godthaab i Mai 1860.

NJÁLS SAGA I ENGELSK OVERSÆTTELSE.

Story of Burnt Njal, or Life in Iceland at the end of the 10th Century. From the Icelandic of the Njals Saga. By George Webbe Dasent. With an introduction, maps and plans. Vol. I-II. Edinburgh, Edmonston and Douglas. 1861. Anmeldt af Grímur Thomsen.

Det er i og for sig en vanskelig Opgave at oversætte Nordens Oldskrifter paa en saavel med disses Aand og Colorit nöie svarende, som for Nutiden anskuelig og forstaaelig Maade. Den historiske Baggrunds Friskhed, de skildrede Characterers udprægede Eiendommelighed, Udtryksmaadens concise Bestemthed, kortsagt den hele Tone i Sagaerne lader sig neppe gjengive i et nyere, selv et beslægtet Sprog. De indflettede Vers og Viser föie en ny Besværlighed til de övrige, og belært af egen Erfaring tör jeg sige, at en Oversætter af vore Oldskrifter, navnlig de islandske Sagaer i snevrere Forstand, i Reglen kun sysler med et utaknemmeligt Arbeide, forsaavidt han stiller sig den Opgave trofast og fuldstændig at före Sagnets gamle Verden frem for en moderne

Læsekreds, der fordetmeste savner Forudsætningerne for den rette Forstaaelse. Thi den Kjærlighed, man selv har til den gamle Tid, kan man af den Grund ikke forplante til det læsende Publicum, at dette for det meste savner Kjærlighedens Grund, Fortroligheden med Stoffet og den Aand, som deri lever. Talen er jo, ved Oversættelsen af en enkelt Saga, om for dennes Vedkommende at vække Læserens Interesse; men den enkelte Saga peger tilbage til saa meget Andet, som Læseren ikke kjender, men som Oversætteren kjender; heri har det enkelte Sagn sin Horizont; heri finder det sin Forklaring, og det er saaledes kun i en underforstaaet Sammenhæng med det Ubekjendte at det Bekjendte egentlig skulde gribe Læseren. Vil en med det gamle Norden fortrolig Forfatter derfor vække Læseverdenens Opmærksomhed og aabne dens Öie for denne store Tid, maa han forelöbig indskrænke sig til, om jeg saa maa sige, at vække Læserens Lyst ved kun at byde slaaende Scener af Oldtidens Liv, ved prægnante Brudstykker af Nordens Historie, som dramatisk anskueliggjöre Nordboens aandelige Physiognomie i den gamle Tid. Ialfald bör man, hvis man foretrækker at give et afrundet Hele, til en Begyndelse vælge de mest dramatiske Sagaer. Og fra dette Synspunkt vilde t. Ex. Laxdæla Saga, efter min Formening, være at foretrække for Njáls Saga, i hvor höit denne end i historisk Henseende og henseet navnlig til det Lys, den i det Hele kaster over den islandske Republiks offentlige Liv i det 10de Aarhundrede, staaer over hin.

Imidlertid har Herr Dasent, i sin Kjærlighed til Nordens Fortid og sin Lyst til at före denne frem for det britiske Publicum, valgt den sidste, og derved forsaavidt gjort sin Opgave sværere, idet han selvfölgelig har maattet forudskikke en Indledning og et Tillæg, samt andre Oplysninger til Forklaring af det meget i Sagaen, der ellers vilde blive den engelske Læser uforstaaeligt og utydeligt. Om Valget saaledes end er heldig truffet, naar hensees til Njáls Sagas egel indre Værd, saa har Oversætteren dog maattet skabe det historiske

Fodstykke, hvorfra Njál, hans Sönner og deres Samtid tydeligere og fuldstændigere kunde stille sig frem for Beskueren. Dertil har han föiet Kaart og Illustrationer, blandt hvilke jeg i Særdeleshed skal fremhæve Herr Sigurd Gudmundssons ypperlige Tegninger af den gamle Hal eller *skáli*, og hvorom det i Forbigaaende være mig tilladt at bemærke, at det, saavidt mig bekjendt, er förste Gang, at man har faaet et nogenlunde correct og anskueligt Billede af de Gamles Bygningsmaade.

I Indledningen giver Herr Dasent först et Overblik over Islands physiske Træk, hvorefter han dvæler ved Öens förste Bebyggelse og Landnamsmændene. Han gaaer derpaa over til enkelte flygtige men træffende Antydninger angaaende den gamle Nordboes Tro og Overtro, hvorved jeg blot skal bemærke, at Forfatteren, rimeligviis efter Maurers Forbillede, lægger for stor en Vægt paa den Rolle, som Skjæbnen, det blinde antike Fatum, skulde spille i den nordiske Gudelære. Thi den store principielle Forskjel, som der er mellem det græske og det nordiske Fatum, kan dog ved nærmere Eftertanke ikke undgaae en saa kundskabsrig og skjönsom Grandsker i Nordens Fortid som Herr Dasent. Han kan ikke andet, end have bemærket, at selv Eddaen ved den Ragnarok aflösende Tilstand paa Gimle forudsætter Fatums egen Undergang, medens Grækerne intet kjende hinsides det af Homer og Hesiod skildrede Olymp. Den samme Mistro til sin egen Polytheisme og dennes Höiesteret, Nornerne, yttrer sig ligeledes i den hos Nordboen jevnlig forekommende „Tro paa egen Kraft". Nordboens Fatum var, nærmere beseet, kun lidet forskjelligt fra den Fremtidsmagt og Fremtidsdom, som vi Christne ogsaa anerkjende heri Livet som medbestemmende i vore Handlinger og Livsbegivenheder, og hvis Conflicter med den frie Villie det endnu ikke er lykkedes den christelige Tænkning at löse. Ved denne Leilighed bör det fremdeles bemærkes, at naar Herr Dasent (Indledningen S. XIX) omtaler *hamingjur* i Fleertal, som ensbetydende med *fylgjur*,

saa er dette ikke correct, thi deels er *fylgja* ingenlunde altid en Skytsaand (*guardian spirit*), men derimod snarere en Individet som Forlöber eller Efterfölger ledsagende Personification enten af Individualitetens eiendommelige Kjærne eller at Vedkommendes tilfældige Lidenskab, hvis synlige Aabenbaring hverken peger hen paa Held eller Uheld, hverken beskærer ham eller varsler ham selv, — ofte derimod hans Fjender, — Ulykke; deels er det et stort Spörgsmaal, om *hamingja*, der ganske vist i Enkelttal betegner en beskyttende og heldbringende Magt, med Rette bruges i Fleertal om individuelle Skytsaander; Stederne i Sæmunds Edda (Vafþrúðnismál 49 og Vegtamskviða 5), hvor dette Ord forekommer i Fleertal, indeholde i saa Henseende intet afgjörende Beviis, og i Reglen er det tvivlsomt, at *hamingja* i Enkelttal er ensbetydende deels med menneskelig Lykke i Almindelighed, deels med enkelte Slægters og Personers Held i deres Foretagender i Særdeleshed. Heller ikke kan jeg dele Forfatterens Opfattelse af *forspái* og *framsýni* (Indledn. S. XXIII), at disse Egenskaber skulde falde sammen med det som den skotske Overtro betegner ved *second sight*; thi denne svarer til den ene Betydning af det islandske *skygn*, d. v. s. den Egenskab at kunne see det Usynlige, Aander, Fraværende, Hedengangne o. s. v., hvorimod den er *forspár* og *framsýnn*, der gjennem, det være sig naturlige, eller Sandsynligheden unddragne Slutninger, skuer det i Fremtiden Skjulte og Fjerne, og altsaa svarer til det engelske *foresighted*, som jeg, med Forfatterens Tilladelse, neppe troer falder sammen med det skotske *second sight*, saaledes som denne Egenskab fremstilles t. Ex. af Sir Walter Scott og Robert Burns. Det af Forfatteren til Bestyrkelse for sin Sætning anförte Citat om Goden Snorre, at „han var den klogeste af de Mænd, der ikke vare begavede med Fremsyn", forekommer mig kun at skulle betegne Snorres blot verdslige Klögt i Modsætning til den höiere Viisdom, der var falden i Njals og andre saadanne baade höitbegavede og dydige Mænds Lod. —

Dernæst giver Herr Dasent en klar og træffende Skildring af Nordboens Samfundsorden, hvorimod jeg kun har den ene Indvending at gjöre, at han bestandig taler om „lönvíg" i Stedet for *launvíg*. Herfra gaaer han over til Landnamstiden paa Island i det Hele, hvoraf han, efter en særdeles nöiagtig Digression om Godernes verdslige Myndighed, den islandske Republiks Forfatning og provincielle Organisation, særlig frembæver det sydvestlige — eller som man nutildags paa Island selv betegner det sydöstlige — Islands Bebyggelse. Derefter giver han, nærmest efter Guðbrandr Vigfússon, Sagaens Chronologie, skildrer dernæst det daglige Liv og Bygningsmaaden paa Island paa Njals Tid, fremstiller endvidere Republikens offentlige Liv, Althingets Topographie og Organisation, Rettergangsmaaden og Retsforholdene, dvæler siden paa en for Islænderne meget smigrende Maade ved deres Færd i fremmede Lande og slutter endelig sin lærerige Indledning med nogle Bemærkninger om den af ham oversatte Sagas Eiendommeligheder og om det i Slutningen af Njals Saga skildrede Brians Slag, eller som Britterne kalde det, *Battle of Clontarf.*

I Tillæget, som Forfatteren vel i Værkets anden Deel har vedföiet Oversættelsen, men som jeg strax kortelig vil dvæle ved, fordi det nærmest er at betragte som et Supplement til Indledningen, omhandler Herr Dasent Nordens Vikingeliv og Sötog, og fremhæver, som det for en Englænder er naturligt, i Særdeleshed Jarlen over Örkenöerne Rögnvalds bekjendte Sammenstöd med Saracenerne, og den ligervis fra Orkneyínga Saga bekjendte Svend Asleifssons Vikingfærd i Irland. Derpaa giver han et Capitel om Dronning Gunhild Kongemoder, hvori han indfletter Episoden om Guldharald, Harald Graafeld og Jarl Hakon, og slutter endelig med en overordentlig fortjenstfuld Undersögelse af det islandske Pengevæsen i det 10de Aarhundrede. Vel har Forfatteren ikke kunnet finde et fuldstændigt Lys i de gamle Coursers Forvirring eller udtömmende kunnet löse de tildeels modsigende

Opgivelser af Forholdet mellem *brennt silfr* og *lögsilfr*, *talit* og *vegit*, *mörk* og *hundrad*, *eyrir*, *örtug* og *alin* o. s. v., men det er en stor Roes for en Fremmed, naar det med Rette siges, at han har givet viglige Bidrag til Forstaaelsen af et Æmne, som lærde Islændere, saasom Paul Vidalin o. a. ikke tilstrækkelig have klaret. Forf. söger at löse alle Modsætninger ved Sölvets Falden i Værdi i Tidernes Löb, og heri kan han vistnok tildeels have Ret; ialfald er det faldet mere end som saa, at man; som Herr D. antager, nutildags paa Island kan kjöbe en Kö eller 6 Faar for £ 1. 2. 6 eller omtrent 10 Rdl. Rigsmönt, da Prisen herpaa idetmindste er det Tredobbelte. Men denne Angivelse maa vel beroe paa Misforstaaelse af en eller anden Oplysning om de nuværende Forhold, som er bleven Forf. tildeel, og kan ikke komme ham til Skade paa hans gode Navn med Hensyn til Fremstillingen af den gamle Tid.

Naar jeg nu sammenfatter denne selvstændige Deel af Herr D.'s Arbeide, Indledningen og Tillæget til et Helt, saa skyldes det ham at sige, at han lægger en ei blot hos en Fremmed, men selv hos Nordboer sjelden Indsigt i Nordens og særlig Islands gamle Tid, Aand og Samfundsforhold for Dagen. Han har behandlet Hovedspörgsmaalene med en Grundighed og Sagkundskab, en Kjærlighed og Omhu, der tydelig vidner om at han længe og gjerne har syslet dermed; at enkelte Feil og Unöiagtigheder ere indlöbne kunde ikke undgaaes; saaledes naar han i sin Undersögelse af Gode-Myndigheden bestandig lægger Hovedvægten paa deres præstelige eller geistlige Virksomhed, hvilket ogsaa har forledet ham til at oversætte *godi* ved *priest*, eller naar han kalder de gamle Væggetapeter *tjöldir* isteden for *tjöld* o. l., eller naar han giver en noget utilfredsstillende Skildring af det gamle Althingssted, hvor han desværre selv ikke har været, men kun stötter sig til en mindre grundig og nöiagtig engelsk Reisendes Angivelser; men i det Hele er hans Arbeide saa fortjenstligt, at „non paucis offendar maculis".

Det samme gjælder maaskee i en endnu höiere Grad om Oversættelsen, der i det Hele taget virkelig er stöbt over Originalen. At en Deel af Fortjenesten her tilkommer det Sprog, hvori den mest nordiske af alle nyere Digtere, Shakspeare, digtede, kan gjerne indrömmes, uden at Herr D.'s Fortjeneste af dette Sprogs skjönsomme og smagfulde Brug derved forringes. Vist er det, at den engelske Udtryksmaade i Reglen træffende gjengiver Originalen, saalænge Talen kun er om den ubundne Stiil. Man læse f. Ex. Cap. LXXVI om Gunnars Fald hvor: *hverr hefir nokkut til sins ágætis* imidlertid ikke træffende gjengives ved: *every one has something to boast of*, da det paa Dansk vilde hedde: „Enhver udmærker sig ved noget"; man læse Cap. CXV om Flose og Hildegunna, hvor *köld eru jafnan kvennaráð*, „kolde ere Kvinders Raad", dog taber sig i Oversættelsens *womans' counsel is ever cruel*; ligesom Oversættelsen ikke altid nöksom fölger Originalens tilbageholdne Udtryksmaade; Capp. CXVIII og CXIX, hvor Njals Sönner söge Bisland paa Althinget, eller Njals Brand (Capp. CXXVIII og CXXIX), hvorved jeg kun skal anmærke, at jeg ikke ynder Oversættelsens *master Njal* for Originalens *Njáll bóndi*, medens derimod *housewife* rigtig gjengiver *hússfreyja*, samt endelig Capp. CXLI-CXLIV om Eftermaalet efter Njal og Kampen paa Thinge. Derimod finder jeg ikke synderlig Behag i Oversættelsen af Viserne, hvadenten dette, som jeg er tilböielig til at troe, ligger i denne eiendommelige Digtnings egen Natur, der omplantet i et andet Sprog ligesom skifter Ham og Væsen, eller det er den engelske Oversættelses Skyld, der ikke altid har kunnet træffe Originalens Omskrivninger og Paraphraser. At denne Deel af Arbeidet har kostet Forfatteren megen Möie, spores let, men den har ikke været ham saa lönnende, som det der utvivlsomt er faldet ham ulige lettere. Heller ikke falder den engelske Omdannelse navnlig af Stednavne, eller Oversættelsen af Binavne saadanne som *Fiddle* for *Gýgja*, *Huckster-Hedinn* for *Kaupa-Héðinn*, *Craggeir* for *Skorargeir*, *Foulmouth* for

Hákr, „*ogress of war*" for „*rimmugýgi*", ret i et nordisk og med Oldsproget fortroligt Öre. De Gamles Binavne og Vaabennavne bleve saa hurtig til *nomina propria*, at de neppe taale at oversættes. Navnlig vare berömte Heltes Vaaben at betragte som Personificationer, og deres Navne tabe derfor meget af den poetiske og eiendommelige Character ved at underkastes etymologisk Behandling. Men dette er maaskee som Herr D. i Fortalen S. XIV-XV (Noten) antyder, en Nödvendighed for det engelske Öre, hvis Krav jo ligge Oversætteren nærmere. Dog tillader jeg mig at betvivle, at selv en Englænder finder Behag i Benævnelsen *Burnt Njal* for *Brennu Njáll*. Ialtfald synes denne Betegnelse af Sagaens Helt allerede paa Titelbladet at være egnet til at bibringe den med Æmnet ubekjendte Læser en feilagtig Forestilling. Det falder neppe nogen engelsk Læser ind, at dette Njals Epitheton kun er en ham af Eftertiden tillagt, af hans Dödsmaade udledet, Benævnelse; de fleste ville rimeligvis troe, at saaledes kaldtes han af sin Samtid paa Grund enten af en ham i levende Live tilstödt Hændelse, eller hans Udseende, eller en anden det være sig physisk eller aandelig Eiendommelighed.

Det vilde vistnok være muligt, at gjöre flere saadanne mindre Udsættelser paa Herr Dasents Bearbeidelse af Njáls Saga; men ligesaa umuligt vilde det være i noget væsentligt Punkt at anfægte hans Opfattelse af den gamle nordiske Tid og af den Sagas Aand og Tone, som han har omplantet paa britisk Grund. Forfatteren meddeler selv at han i en Række af Aar har syslet med dette Arbeide og dermed beslægtede Æmner; kun deri kan ogsaa Nöglen findes til den sjeldne Fortrolighed med Nordens og særlig den islandske Fristats Historie og Forhold, som han lægger for Dagen. Det er at önske, at den Modtagelse dette Arbeide möder hos det Publicum, for hvilket det nærmest er bestemt, maa opmuntre ham til at fortsætte denne Forfattervirksomhed; men vist er det, at han, selv i det Tilfælde, at den engelske Læsers In-

teresse maatte svigte ham, her i Norden vil finde nogen Erstatning; thi paa vor Anerkjendelse og Erkjendtlighed har Herr Dasents foreliggende Arbeide et gyldigt Krav. Skulde Njáls Saga have ondt ved at finde Indgang hos en med Betingelserne for dens Forstaaelse endnu maaskee ikke tilstrækkelig forsynet Læsekreds, som den britiske, tillader jeg mig at henstille til Herr Dasent, at han byder sine Landsmænd Egils Saga eller Laxdæla Saga, eller maaskee helst udvalgte Brudstykker af forskjellige Sagaer. Under alle Omstændigheder haabe vi snart at höre fra Herr Dasent i en lignende Retning, og föle os overtydede om, at baade Norden og Storbritannien ere veltjente med et nærmere historisk Bekjendtskab.

Men hvadenten Herr Dasents Virksomhed, som Bearbeider af nordiske Oldskrifter, skulde blive afsluttet med denne Saga eller ei, saa er det fornöieligt af Fortalen S. XVII at erfare, at den Cleasbyske af Gislason og flere Islændere fortsatte Ordbog over Oldsproget ikke er bleven til en Glemmebog, men at dens Udgivelse er bleven Herr Dasent overdragen. Vel udfordres der til en lexicographisk Virksomhed, hvor Forarbeiderne ere saa tarvelige, som Tilfældet er med det gamle nordiske Sprog, noget Andet og Mere end den Indsigt, der strækker til ved Oversættelsen af enkelte Sagaer, en Indsigt hvoraf Herr Dasent utvivlsomt er i Besiddelse; og jeg skal ikke fragaae, at det for alle dem, som ere interesserede i endelig at erholde et tilfredsstillende og nogenledes udtömmende Lexicon over Oldsproget, vilde være ulige mere betryggende, om det var blevet Prof. Gislason forundt, tillige at lægge den sidste Haand paa et Arbeide, hvori det er vitterligt nok at han fra förste Færd havde den aldeles overveiende Part, og hvori ingen nulevende Lærd, fremmed eller nordisk, kan gjöre ham Rangen stridig, end om Ledelsen af et saa vanskeligt Hverv overlades til fremmede Hænder; men da dette ikke har kunnet skee og hans Arbeide nu engang skal udkomme i England, samt da vi herhjemme med Tiden tör forvente et lignende Værk fra

Prof Gislásons egen Haand, saa er det altid en Tröst at vide afdöde Richard Cleasby's og hans Samlinger i forholdsviis saa gode og kyndige Hænder som Herr Dasents. Dog kan jeg i Sagens Interesse ikke tilbageholde den Bemærkning, at det for Correcthedens Skyld, navnlig hvad Retskrivning og Ordformer angaaer, efter Herr Dasents Oversættelse af Njáls Saga at dömme, vilde være fornödent, at han lod Correcturerne af Lexiconnet, medens det gaaer gjennem Trykken, gjennemsee helst af Herr Gislason, men ialfald af en anden i slige Sager bevandret Islænder. Thi til lexicographisk Competence hörer der foruden Indsigt i vedkommende Sprog, tillige et med dets Former og, om jeg saa maa sige, Tonefald fortroligt Öre. En Islænder kan i sit eget Sprog begaae mange Feil, men aldrig saadanne, som at sætte *tjöldir* for *tjöld* (nom. sing. *tjald*), *skógmaðr* for *skógarmaðr* (Indl. CLXV), *hólmgang* for *hólmganga* (ibid. S. CXXXII), *Látrarröst* for *Látraröst* (ibid. III), *merkur taldir* for *merkur taldar* (II, S. 410, Noten), eller, som Herr D. undertiden gjör, kaste -r-Endelsen bort ved Substantiver, t. Ex. *fjörbaug* isteden for *fjörbaugr* (Indl. S. CLXII), *hólm* for *holmr*, o. s. v.

Og hermed skal jeg for denne Gang sige Herr Dasent Levvel, idet jeg udtaler det af alle dette Tidsskrifts Læsere vistnok dette Önske, at vi snart maa höre fra ham igjen paa lignende Maade. Naar jeg ikke har undladt i det Foregaaende at drage smaae Feil i hans Njals Saga frem, fordi jeg ikke har kunnet finde andre, saa vil han deri kun kunne see et Beviis mere paa, at han her bliver behandlet som en gammel og jevnbyrdig literair Bekjendt, mod hvem man viser oprigtig Ligefremhed, men ikke som en Fremmed, hvem man tiltaler med tilbageholden Höflighed.

SKRIFTER OM DET SVENSKE SPROG OG DE SVENSKE SPROGARTER,

ANMELDTE AF K. J. LYNGBY.

P. Möller. Ordbok öfver halländska landskapsmålet. Lund 1858. XXIV + 231 sider. 8.

L. F. Rääf. Ydre-målet eller folkdialekten i Ydre härad af Östergöthland. Ordbok samt förteckning på alla oregelbundna och starka verber, som i Ydre begagnas, jemte gamla dopnamn. (Samlingar och anteckningar till en beskrifning öfver Ydre härad i Östergöthland. Andra delen.) Örebro 1859. 126 s. 8.

C. Säve. Gutniska urkunder: Guta lag, Guta saga och Gotlands runinskrifter språkligt behandlade. Academisk afhandling. Stockholm 1859. XLII + 81 s. 8.

G. Djurklou. Ur Nerikes folkspråk och folklif. Anteckningar utgifne till fornvänners ledning. Örebro 1860. XII + 136 s. 8.

J. E. Rydqvist. Svenska språkets lagar. Första bandet. Stockholm 1850. XLIV + 509 s. — Andra bandet. Stockholm 1857, 60. 633 s. 8.

Henvende vi vor opmærksomhed på sprogarternes afveksling og mangfoldighed, viser der sig, når man betragter dem uden benyttelse af videnskabelige indsigter, en uordnet, chaotisk masse. Flytte vi os en smule, have vi straks en anden sprogart; flytte vi os igen, have vi ny forandringer og således i det uendelige. Men vore dage besidde et middel, hvorved vi kunne føre mangfoldigheden tilbage til enhed, hvorved det, der er spaltet i uendelig mange forgreninger, ledes tilbage til én stamme; dette middel er sproghistorien;

dens opgave bliver det at vise, hvorledes den tilsyneladende forvirrede mangfoldighed kun forholder sig som radier, der udgå fra samme centrum; når vi have fundet grundlaget for sprogarterne og henstille os i det, da have vi fundet det centrum, hvorfra de kunne overskues, hvorfra deres bevægelse, som de i tidens løb have været underkastede, viser sig som regelmæssig, hvorfra deres indhold viser sig som fornuftigt. Planeternes bevægelser viste sig som uregelmæssige og vidunderlige, indtil Copernicus fandt på at betragte dem fra solens standpunct; sprogarterne og deres indhold vil vise sig som noget endeløst og uordnet, indtil man betragter dem fra stamsprogets standpunct; rigtignok ophører da tillige det meste at være vidunderligt og taber det romantiske skær, som för omgav det, samt bliver ubrugeligt til hypotheser om stammeforskelligheder mellem den nærværende befolknings forfædre på den tid, da de først fæstede bo i landet. Det forefalder ikke så sjælden, at folk tro i småforskelligheder mellem de nærværende sprogarter at kunne finde vidnesbyrd om stammeforskelligheder i bosættelsesperioden. Det hænder sig ikke blot, at en historiker som Svenskernes fortræffelige Strinnholm kan sige: „Äfven hos inbyggare inom samma landskap träffas icke sällan i kroppsdaning, ansigtsbildning, lynne, seder och munart olikheter, som tyckas antyda, att de utgått från serskilta, ehuru i roten beslägtade stammar"[1]; men man kan også finde, at en sprogmand som P. A. Munch tror at kunne påvise, at Telemarken er befolket fra to forskellige sider, fordi nogle af indbyggerne sige *gull*, *ull*, andre derimod sige *gudd*, *udd*, og fordi der findes nogle lignende småforskelligheder.[2] Men sprogarternes forskelligheder ville næsten aldrig nå bosættelsesperioden, ja de færreste ville nå den tid, hvortil de ældre sprogminder høre.

[1] Sveriges historia i sammandrag I, 1857, § 36, s. 39. Det, der udhæves, er udhævet af mig.

[2] Om Nordens, især Norges Bebyggelse, Annal. f. nordisk oldkyndigh. 1846, s. 57.

Forskellighederne mellem sprogarterne blive, når vi f. ex. tage Sverrig, næsten slet ikke væsentlige og skrive sig næsten altid fra en temmelig sen tid. Det er, siger Säve i indledningen til hans ovenfor anførte skrift[1], en „i det hela ganska ringa olikhet, som änn' i dag förefinnes mellan nästan hela det nuvarande Sveriges alla landskapsmål; kanske med undantag af ett par, tre syd- och vest-svenska. Olikheterna inom de nutida munarterna kunna nämnligen icke sägas vara grundade på forntida skiljaktigheter, utan de äro snarare alster af tiden, såväl när afvikelserna blott höras i uttalet, som när de äfven framträda i ordförrådet. I förre fallet äro de jämnförelsevis ganska unga, och i det senare bero de alldeles icke, eller åtminstone i högst ringa mon, på någon urgammal och genomgående olikhet mellan landskapens språk, utan förnämligast på den större eller mindre trohet, med hvilken folket å ena eller andra stället bibehållit språkarfvet rent och oblandadt ifrån forntiden." Heri er jeg nu i det hele enig med ham. Der er derimod et andet punct, hvorom jeg ikke kan være enig med Säve og med Rydqvist, hvem Säve her følger. Uagtet Säve tror, at forskellighederne imellem landskabsmålene har været ubetydelig endnu på den tid, da landskabslovene bleve nedskrevne, antager han ikke desmindre, at allerede dengang „hade . . grunden tvifvelsutan redan blifvit lagd till ett gemensamt Svenskt språk, ett riksmål, som efterhand gjorde sig gällande i stort inom den egentliga riksstyrelsen, t. ex. vid alla statsförhandlingar mellan Svear och Götar. Detta gemensamma Svenska riksspråk erhöll derföre också sin äldsta fasta skriftform uti landskapslagarnes språk, hvilket åter utgick från det tungomål, på hvilket hela landets mäktige och lagkännare sins emellan afhandlade sina gemensamma saker."[2] Ja, at landskabsmålene ikke vise större væsentlig forskel, bliver endog forklaret således, at grunden

[1] s. III, IV. Det, der udhæves, er udhævet af mig.
[2] s. III.

ej alene søges i „de i verkligheten af forno aldrig stora skiljaktigheterna emellan landskapens folkmål", men også i det „gemensamma lagspråket, som jämnförelsevis tidigt nog började göra sig gällande".[1] Af Säves ytringer ser man ikke, fra hvem dette „riksspråk" skal være udgået; Rydqvist derimod siger: „Bokskriften utgjorde väl fordom, liksom nu, en förädling af hufvudstadens munart"[2]; sproget i landskabslovene med undtagelse af Gutlandsloven, altså også sproget i Vestgotarnes og Østgotarnes love, skulde være Svearnes sprog[3], ja vel endog specielt et forfinet hovedstadssprog, så at vi ej blot få et literairt sprog, men endog et dannet talesprog. Den modsatte mening, at gammel Svensk egentlig måske er Gotarnes sprog, er fremsat af Munch[4]; ligesom Rydqvist og Säve antager han — på grund af ligheden mellem de gamle svenske sproglævninger med undtagelse af Gutalag — at en enkelt sprogart er valgt til skriftsprog, men da de svenske loves sprog ej er synderlig forskellig fra skånske lovs sprog, anser han det for sandsynligt, at det er gotisk; en af grundene til at man anvendte gotisk som skriftsprog skal have været, at Folkungeætten var et gotisk dynasti. Når man tror på et dannet talesprog i middelalderen, frygter jeg meget for, at man gör sig skyldig i en anachronisme; middelalderen havde rigtignok et dannet talesprog, der også var kirkesprog, men det var latin; at fordre at den desuden skulde have råd til et andet dannet talesprog vil være at påbyrde den for meget. Forskelligt herfra var det nu rigtignok, om en enkelt sprogart havde vundet nogen overvægt i at anvendes, når man skrev. Men för man tror det, må man fordre, at man opgiver os bestemte puncter i de nuværende sprogarter, der ej kunne udledes af sproget i de gamle skrifter. Et forsøg på at opgive et sådant punct gör nu rigtignok Rydqvist, når han taler om „tvelydene" i nogle af

[1] s. III. [2] I, 19, anmærkningen under siden. [3] I, 178. 348.
[4] Forn-Svenskans och Forn-Norskans språkbyggnad (1849) s. XLII og XLIII.

nutidens sprogarter på en måde som gör det troligt, at han anser dem for at være nedarvede fra oldtiden; hovedstadens sprogart skal, da den var udtrykket for en nyere cultur, tidligst have fortrængt „de brede diphthonger". Hvilke tvelyd mener han nu? Om de „tvelyd", der træde i stedet for *í*, *ú* (dalsk *ai* = isl. *í* f. ex. *baita* af *bíta*, dalsk *au* = isl. *ú* f. ex. *sauga* af *súga*) bør der aldrig kunne være tale; jeg kan heller ikke tro, han har tænkt på dem. Hvad han mener om den oprindelige udtale af oldnordisk *á*, *æ* (ę) og lignende, er mig ubekendt; det er imidlertid min mening, at disse lyd ikke i oldtiden på fastlandet have haft udtale som tvelyd; når man nu kan finde f. ex. i Favrås herred i Halland *-hauret* (Möller XIX25), så ligner udtalen rigtignok den nyislandske udtale af *hárit*[1], men at tillige *gård* (isl. *garðr*) kommer til at hedde *-gaur* (Möller XIX27), viser, at denne overensstemmelse er tilfældig, og at i Halland *å* først er blevet til *aw* — forsåvidt denne overgang har fundet sted — senere end *garðr* er blevet til *går(d)*; ganske på samme måde forholder det sig, når i Sverrig *ä* bliver til *äj* eller *aj*, *åj*; at svensk *näsa* (isl. *nasir*)[2] i en egn af Halland kan blive til *näjsa* (Möller s. X4), eller at svensk *läsa* (isl. *lesa*) i Skåne eller Bleking kan blive udtalt *lajsa*, *lejsa*, *lojsa*[3], viser, at overensstemmelsen med den nyislandske udtale af *æ* som *aj* er tilfældig, siden islandsk ikke har *æ* i noget af disse ord. Medens jeg frakender oldsproget på Nordens fastland tvelydsudtale af *á*, *æ* (ę̄), *ó* og *œ* (ǿ), anser jeg derimod *ei* (ęi), *au* (ǫu) og *ey* (øy) for overalt i Norden i den allerældste tid at have været „tvelyd", det vil sige, indeholdt to lyd; grunden til at disse lyd må anses for dobbeltlyd, er den, at det ej kan være tilfældigt, at netop de samme lyd på islandsk skrives med sammensat betegnelse, som må

[1] Udtalen af *å* som *âu* findes også i Värend, G. O. Hyltén Cavallius, Vocabularium Værendicum (1837) s. 5.

[2] Rydqvist II, 66. 217.

[3] Strömborg, Svensk språklära (1852), § 6, s. 6.

være dobbeltlyd ifølge overensstemmelsen, ej blot med de øvrige gotiske sprog, men også med den japetiske sprogæts almindelige organisme, eftersom *ai* og *au* i det fælles-japetiske stamsprog må have været guna-tvelyd af *i* og *u*[1]. Man kan derfor snarere være tilböjelig til at tro, at man har gamle „tvelyd" for sig, når man i de nærværende sprogarter finder dobbeltlyd, som svare til disse lyd eller lydforbindelser. Sådanne gamle „tvelyd" har man virkelig for sig i Gutlandsmålets *ai*, *au* og *ái*. På den anden side kan man heller ikke nægte muligheden af, at *æj* kan have udviklet sig af *e*, ligesom *æj* eller *aj* kan udvikle sig af *i*. I Halland finde vi nu *aj* (eller i andre egne af landskabet *äj*, *åj*) i stedet for langt *e*, f. ex. *bajn*, *stajn*, *fajder*, *lajer*[2] = isl. *bein*, *steinn*, *feitr*, *leiðr*. At det imidlertid ikke er nogen umiddelbar fortsættelse af oldsprogets „tvelyd", viser sig deraf, at det fremmede ord *brev* (isl. *brèf*) er blevet til *brajf*[3], at navneformen *se* (isl. *sjá*) hedder *saj*[4], og især deraf, at udsagnsordet svensk *elda* hedder *ajla*[5]; her er altså *d* udstødt, *e* forlænget og endelig det derved opståede *ēla* blevet til *æjla*, *ajla*, hvilket viser, at denne form er meget ny, da den først kan være indtrådt efter udstødelsen af *d* og forlængelsen af *e* i *elda*. Også i Värend finde vi *bojn*, *lojer*[6] = isl. *bein*, *leir*, men da vi tillige finde *voj*[7] = svensk ved og det tilsvarende islandske ord hedder *viðr*, falder heller ikke her tvelyden sammen med oldsprogets, men bliver af yngre oprindelse. I Vestergotland siges nogle steder „*slajt*

[1] Fælles-japetisk *ai* svarer desuden til islandsk *í*, fælles-japetisk *au* til islandsk *jú* (*jó*). Den måde, hvorpå selvlydene i de vigtigste japetiske sprogklasser svare til hverandre, kan man se på tavlen hos A. Schleicher, Kirchenslaw. formenlere (1852) s. 141 og på tavlen hos G. Curtius, Grundzüge der griechischen Etymologie I (1858) ved s. 98.

[2] Möller s. IX[10-14]. [3] s. XVIII[11]. [4] s. XVII[22]. [5] *ajla ommen*, ilde ovnen, XVII[12].

[6] Hyltén Cavallius, Vocab. Værend. s. 4[14]. [7] samme sted s. 4[15].

mökett ont bå i kiuld å i fròst på daj lajaste gaterr"[1] = svensk „slet mycket ondt båd' i köld och i frost på de ledaste gator", de samme sige *ajn*, *stajn*[2] = isl. *einn*, *steinn*, men da man i samme egn siger *bajta*[2] = isl. *bíta*, og da man på andre steder i Vestergotland har *enn*, *ben*, *sten*[2], er det vist en nyere lydudvikling. Når i Nörre-Upland svensk langt *ö* (*ø*) udtales næsten som *oj* eller *öj*[3], have vi næppe nogen oldtidslævning for os; havde vi en oldtidslævning og var det gamle „tvelyd", da vilde der blive en spaltning i to grupper, eftersom *au* (ǫu) og *ey* (øy) måtte holdes ude fra hinanden[4], hvortil der ej ses spor i min kilde; *au* vilde desuden ikke blive til *öj*[5], men vilde være beholdt som *åw* eller lignende (*aw*)[6]. Rydqvist siger (I, 237[11]), at man i dialekter finder en fortidsform „*fraus* eller *frous*" = svensk frös; med formen *fraus* er måske gutlandsk *fraus* ment; hvad formen *frous* angår, frygter jeg meget for, at den er tagen fra Hofs Dialectus Vestrogothica s. 60[8], men hos Hof er *ou* ej nogen sammensat lyd, men kun tegn for

[1] Sv. Hof, Dialectus Vestrogothica (1772) s. 26 nederst. Retskrivningen, som jeg ellers i denne afhandling temmelig uforandret bibeholder efter mine kilder, har jeg ændret lidt; for Hofs *ó* sætter jeg *ò*, således som Hof selv skriver i Svänska språkets rätta skrifsätt (1753) § 210; Hofs *hl* skriver jeg ł; i senere tid er det hyppig blevet skrevet ł; mon lyden er „cerebral" eller „guttural"? Lignells ytringer (Beskrifn. öfver grefskapet Dal) I, 101 om „tungspetsens böjande mot gomen", når man danner denne lyd, synes at vidne om, at den henhører til den lydclasse, som i sanskritsproglæren kaldes „cerebraler".

[2] Samme sted, lidt ovenfor.

[3] J. E. Wahlström, Uplandsdialekten (1848) s. 6[10].

[4] Dertil vilde endnu komme en tredje gruppe med enkelt selvlyd eller nyudviklet tvelyd, som vilde svare til islandsk *œ*.

[5] At *au* på Island bliver til *öj*, står i forbindelse med, at *u* bliver udtalt som *ø*, *y* og *ý* som isl. *i* og *í*.

[6] I det nord-hallandske *aua*, öje, er *au* ikke = isl. *aú* i *auga*, men *u* (*w*) er = *g*; en form som *öwa* ligger altså til grund.

en enkelt lyd, efter hans egen opgivelse en mellemlyd mellem *u* og hans *ó* (se s. 32³), som man passende kunde skrive *ù*; indsætte vi denne betegnelse i den af Hof opgivne vestgøtiske böjning

fryserr, *frous*, *frousett*,
få vi *fryserr*, *frùs*, *frùsett*,

og det viser sig, at denne fortidsform er langt fra at være gammel, men har hentet sin selvlyd fra flertallet (isl. *frusu*) eller fra den forbigangne tillægsform (vestgøt. *frùsett*). Resultatet bliver altså, at med de hjælpemidler, der stå til min rådighed, kan jeg ej se rettere, end at man ingensteds i svenske sprogarter har bevaret oprindelige „tvelyd" uden på Gutland; Jæmtelandsk har også, som jeg senere skal vise, oprindelige „tvelyd", men må netop derfor regnes til de norske sprogarter. Det bevis, som man fra tvelydene har ment at kunne hente for at nuværende sprogarter udgå fra et ældre grundlag, end sproget i landskabslovene, må altså falde bort. Ved den første optegnelse må man i tidligere tider have skrevet ordene som man udtalte dem, men man kunde naturligvis være udsat for usikkerhed i betegnelsen, måske også somme tider for tilfældig indvirkning fra andre egnes udtale, når man havde opholdt sig der, eller var kommen i berøring med folk derfra. Ved senere afskrivning vilde der rimelig, forsåvidt sproget havde forandret sig, indtræde vaklen mellem originalens og afskriverens sprogform. Endvidere må man betænke muligheden af, at en landskabslov kan være bleven enten oprindelig skreven eller senere afskreven af en mand fra et andet landskab. Det må nu indrömmes, at der er meget ringe forskel mellem sproget i de forskellige love, og at det ved den mest iöjnefaldende forskellighed, endelsen *-ar* eller *-a* i nævneformens flertal, er uvist, hvorvidt den hidrører fra tidens eller stedets indflydelse. Men når man nu antager, at man har skrevet som man talte, så følger heraf, at der har været meget ringe

forskel på sproget i de forskellige egne. Dette kunde nu synes påfaldende i sammenligning med den tilsyneladende store forskel nu for tiden mellem de forskellige egne. Forskellen er nu rigtignok efterhånden bleven större end den var, men man må tillige tage i betragtning, at forskellen i middelalderen let viser sig mindre for os end den var, forskellen i den nærværende tid let viser sig större end den er. Om middelalderens sprog dömme vi af sprogminder med tarveligt indhold, der ere langt fra at indeholde alle sprogets ord, så at vi ej kunne vide nöjagtig, hvor stor forskellen i gloseforråd har været mellem egnene, retskrivningen viser mulig heller ikke altid forskelligheden, sprogformen kan have været udsat for blanding. Om forskellen nu for tiden kommer man let til at danne sig sin dom ved at se fortegnelser over det fra skriftsproget afvigende ordforråd; søge vi derimod at overskue det ganske simple sprogstof uden fortrinsvis at fremhæve afvigelserne, vil det vise sig, at fællesskabet er betydeligt; tage vi f. ex. Rääfs fortegnelse på stærke udsagnsords böjning i Ydre-målet, finde vi former som *flyta*, *flöt*, *skjuta*, *skjöt*, der alle — forudsat at *skj* udtales som i skriftsproget — stemme med svensk skriftsprog, og dog ere netop alle disse 4 former forskellige fra de norsk-islandske (*fljóta*, *flaut*, *skjóta*, *skaut*). Angående Vestgøtalovens sprog påstår Rydqvist, at „Vestgöta dialekten icke företrädesvis liknar språket i Vestgöta Lagen, och på sina ställen är, uti enskilda delar, långt mera fornartad, mera i samdrägt med gamla Runor och Mös.Göt." [1] Imidlertid kan jeg netop med hensyn til Vestgøtaloven påvise, at et par former, hvori den adskiller sig fra de andre love, stemme med sprogarten hos Hof (Dialectus Vestrogothica); forholdet overses af følgende opstilling.

[1] I, s. 178, sml. s. 348. At søge overensstemmelser endog med Gotisk i nuværende Vestgøtisk, forekommer mig meget farligt.

	VGL.	Vestgot. hos Hof	ØGL.	Ydremålet hos Rääf
(faldt)	fal [1]	*fall* [3]	fioll [5]	*föll*
(holdt)	hælt [2]	*häll* [4]	hiolt [6]	*höll*.

Endvidere stemmer *brænnæ* (genstandsløst) VGL. II. A. 16 [7] med *bränna* = svensk *brinna*, ardere, hos Hof s. 97, i Uplandsloven hedder det *brinnæ* M. 19 begynd. [8]; *drukknæ* VGL. I. A. 13 : 3, *druknæ* VGL. II. A. 16 [9] er = *drukkna*, *drokkna* hos Hof [10], medens Vestmannaloven har *drunkna* I. G. 14 = svensk *drunkna*. Et ydre vidnesbyrd om at man i Sydsverrig mente at skrive sit eget mål og ikke Svearnes, har man i brugen af „gotisk" om sproget på det af Munch, Forn-Svenskan och Forn-Norskan s. XCIII[2], citerede sted i codex Bildstenianus: *A goscu thungu* [11]. Betragtningen af dialektforholdene i de gamle skrifter må imidlertid foretages med stor varsomhed, da skrivningen kan være upålidelig og man ej er sikret mod andre dialekters indblanding; man kan næsten kun i det tilfælde fastsætte noget her, når man har det levende sprog i de nærværende dialekter til at lede sig. Ved at sammenknytte studiet af middelalderens Dansk og Svensk med studiet af de nærværende sprogarter vil man

[1] VGL. I. J. 14.

[2] VGL. I. CB., Br. 1, *þu hælt* I. Md. 3 begynd.; derimod *hiolt* II. K. 37.

[3] Hof s. 59[34]. [4] Hof s. 60 øverst.

[5] ØGL. Eþs. 1 : 4. [6] ES. 15 : 5.

[7] *brender* VGL. I. K. 8 begynd. og 8 : 1, *brannæ* (*a* for *æ*) I. A. 13 : 2, *brænder* II. K. 4, *brænna* II. K. 15. Derimod *brinder* I. K. 2.

[8] Derimod hedder det *brænna* f. ex. VML. I. G. 14.

[9] Også ØGL. har *druknar* Æ. 6 : 1.

[10] s. 105; derimod findes *n* (*ŋ*) i vestgot. *dryngka* = svensk *dränka* (drukne, indvirkende), samme sted.

[11] Stephens, Ett Forn-Svenskt Legendarium s. 307[20]. Ordene *g. t.* ere udskrabede og senere er indsat: *waart maal.* Sammenlign også de af Klemming, Svenska medeltidens bibelarbeten I, s. 582 anm. 10 anførte steder: *a væsgozco.*

kunne fremme begge; de nærværende sprogarter ville tjene til at finde, hvad der i middelalderens sprogminder er opstået ved tilfældig indflydelse eller famlende retskrivning og hvad der udtrykker det virkelige, talte sprog; med hensyn til de nærværende sprogarter vil middelalderens sprogminder yde os bistand til at bedömme, hvad der er gamle egenskaber ved dem og hvad der er ny udviklinger[1]. Hvorledes sligt kan lade sig göre, har Säve víst i indledningen til hans her anførte skrift; han efterviser der, at i Gutlandsmålet *ai* og *au* ere ældgamle „tvelyd", men *äi*, *äu* og *öi* nylig udviklede af *í*, *ú* og *ý*, ja han har endog forsøgt at bestemme tiden for de ny „tvelyds" opkomst (næmlig 16de eller 17de århundred[2]).

Idet jeg søger at sammenknytte det, der kan udledes af de skriftlige mindesmærker om sprogets tilstand, med beskaffenheden af de nærværende sprogarter i Norden, forsåvidt stoffet er bekendt, vil jeg forsøge at give et kort omrids af Nordens sproghistorie; såvidt muligt vil jeg søge at ordne hovedtrækkene i sprogartspaltningen chronologisk; naturligvis vil det ej kunne undgås, at der i bestemmelsen af tidsordenen, hvori spaltningerne ere opståede, vil indblandes noget hypothetisk. Hvad man for at skulle foretage en sådan ordning af dialekterne burde vide om dem, er rigtignok ej altid endnu bekendt, men jeg tror det kan være godt for den fremtidige undersøgelse at antyde de puncter, hvori snarest enten ældre eller nyere væsentligere forskelligheder bør søges, for at henvende opmærksomheden på dem, da de ellers let overses.

1) Den ældste adskillelse mellem de forskellige egnes mål her i Norden forekommer det mig man snarest bør søge i de lydforhold, som Grimm sammenfatter under navnet

[1] Meningen er naturligvis ej, at de ny udviklinger ere ligegyldige; tværtimod bør de nöje undersøges, fordi sproghistoriens almindelige love åbenbare sig i dem.

[2] s. IV, første anmærkning.

„brydning". Følgende opstilling viser, hvorledes jyske lov i sin ældste bekendte form, nemlig Flensborgerhåndskriftet, udgivet af Thorsen 1853, og nærværende Jysk i et par ord slutter sig til Norge i modsætning til sproget i skånske lov.

Gl. Norsk	Jyske L.	Jysk	Skånske L.	Dansk (nuvær.)
ek[1]	æc	*æ*, *a*	iak[5]	*jeg*
stela[2]	stælæ[3]	*stæl*[4]	stiala[6]	*stjæle.*

Formen *æc* i Flensborgerhåndskriftet af jyske lov[7] ligger til grund for det sønderjyske *æ* (også hos Thyboerne); fra formen *æc* er igen udgået den enkelte gange forekommende form *ac*[8] ved at hæve *æ* til *a*; den ligger til grund for det nörrejyske *a*, hvor *k* i udlyden er udstødt. Formerne *æc* og især *ac* ere rigtignok höjst sjældne[9]; allerede håndskriftet 453 12mo af jyske lov fra 14de århundreds midte har ombyttet det med *jac*, der aldrig har tilhört den jyske sprogart, men her er optaget, formodentlig fra emålet[10]. Medens *ek*

[1] Nu i Norge *ég*, *e*, *æg*, *æ*, *i*, også *je* (måske ved forslag af *j*), se Aasens ordbog; Foroerne have *eg*, nyisl. *jeg* = *èg*, hvor *j* er forslag udviklet af *e*. En ren undtagelse i den norsk-islandske literatur er det hos Gisl. Frpp. 17[22] anforte *iak*.

[2] Nu i Norge *stela*, *stæla*, *stala*, *stålå* (Aasen). Forunderligt er det foroiske *stjala*, *stjelur*, *stjól*, Hammershaimb, Ann. f. n. oldkynd. 1854, s. 259; formodentlig har man af *stelur* dannet *stjelur*, hvor *j* kan være udviklet af *e*, og derpå gennem urigtig analogi med *mala melur mól* og lignende dannet *stjala*, *stjól*.

[3] J. L. 2 : 95.; *stæl*, frems. nut. 2 : 90.

[4] Brandrup, Sønderj. sprogl. s. 95.

[5] Sk. L. 4 : 11 (runehåndskriftet = Thorsens udgave 1854). [6] *stial* (stjæler) 9 : 15.

[7] J. L. 1 : 2. [8] J. L. 1 : 2 i det nörrejyske håndskrift AM. 286 fol.

[9] *ac*, Brandts læsebog 57[2], [4], i et legendebrudstykke på det kgl. bibliothek i Stokholm.

[10] Omvendt findes i håndskrifterne af de sjællandske love stærk indblanding af Jysk, f. ex. *æc* Valdemars Sjæll. L. 1 : 12 i AM. 455 12mo = *æk* i AM. 26 8vo; en af dem, gennem hvis hænder afskrivningen er gået, må have været en Jyde (frater iohannes iutæ?).

og *stela* tilhøre Norge og Jylland, må man i det øvrige Danmark og i den største del af Sverrig have haft *iak*, *iæk*, *stiala*, *stiæla*. Former, der minde om norsk *ek*, få vi vist blot på det svenske sprogdistricts udkanter. I Halland har man *ja*[1]; når nogle nordhallandske sogne have *ick*, *eck*[1], ser det ud som en tilnærmelse til den norske sprogform. Ligeså er dalsk *ik*, *ig*, *eg*[2] tilnærmelse til norsk sprogform. I modsætning hertil har Dalarne *stiäla*, *biära*, med mindre *stæla*, *bæra* skulde ligge til grund og *j* være indskudt, hvorfor det kunde tale, at den yngre Vestmannalag — der rigtignok ikke er skreven i den sprogart, man plejer at beskrive som Dalmålet, men dog i formen *rwæca*[3] for *wræca* har en art berøringspunct dermed[4] — gentagne gange har *stæl*[5]. Formen *ek* vil man næppe finde i svensk skrift, når man undtager den noget apokryphiske „hednalag".[6] Hvad udviklingen af formerne *iak* og *stiala* angår, anser jeg dem ej for ældre end *ek* og *stela*, således som Munch[7], der opstiller rækken *i* — *ia* — *e*: *stilan* — *stiala* — *stela*, noget som rigtignok bringer ham til at tilföje den aldeles ubevislige formel for lydovergang: *u* — *ua* — *o*, hvis mangel på virkelighed han selv må indrömme. Er *stilan* grundlaget for *stela*, da er *stiala* dannet ved indskud af *a*[8]; *stela* og *stiala* blive da sideordnede. Eftersom imidlertid roden er STAL og *stela* ligger nærmere STAL, end *stila* vilde göre, er det måske rimeligere at antage, at *stelan* på det for alle gotiske

[1] Möller XV.

[2] Rydqvist II, 473.

[3] f. ex. B. 6:5. [4] Sml. Elvdalsk *rwaiða* (vride), Säve, de starka verb. s. 20. [5] M. 26; også *stiæl*.

[6] Hos Schlÿter, Uplandslagen s. 275 anm. 100: *ek är*. Formodentlig, som Schlÿter mener, optaget i udgaven af Uplandslagen fra 1607 fra Olai Petri kronike, men i G. E. Klemmings udgave af Olai Petri kronike efter et håndskrift i rigsarchivet står *Jach er* s. 50[17].

[7] Ann. f. n. oldkynd. 1846, 230. Forn-Sv. och Forn-Norsk. § 2.

[8] Gislason, Oldnord. formlære § 29 og 30.

sprog fælles trin er udviklet af STAL, således som E. Jessen mener[1]; i det tilfælde bliver udviklingsgangen: *stela* — *ste^a^la* — *stiala*; *stela* bliver så ældre end *stiala*.

Med hensyn til forholdet mellem *u* og *o* er vanskeligheden större, da vi let kunne skuffes af forskelligheder i retskrivning; man kan ej vide om *u* kan være tegn for lukket *o*; desuden kan man forvirres af langt nyere overgange, som det, at vi nu udtale *drukket* med lukket *o*. Forholdet mellem skrivningen i Norge, i jyske lov, i skånske lov og i vort nærværende skriftsprog overses af følgende.[2]

	J. L.	Sk. L.	
borit	boræt[3]		*båret*
skorit	skornæ[4]	skorit[9]	*skåret*
stolit	stolæt[5]	stolet[10]	*stjålet*[13]
boðit	bothæt[6]	buþit[11]	*bud(e)t*
flogit	floghnæ[7]		—
brotit	brot[8]	brutin[12]	*brudt.*

I alle disse tillægsformer stemmer altså jyske lov, i det mindste tilsyneladende, med de norsk-islandske skrifter; i formen *bothæt* er *o* udviklet af *u*[14], da BUD er roden, og

[1] Tidskr. f. philol. I, 217..218.

[2] Jeg anfører tillægsformerne i J. L. og Sk. L., som jeg forefinder dem, uden at bryde mig om kön og tal.

[3] J. L. 2 : 98. [4] 3 : 47. [5] 2 : 88.

[6] *lagh b.* 1 : 34. [7] 3 : 40. [8] 2 : 34.

[9] Sk. L. 4 : 10. [10] 5 : 28.

[11] *laghbuþit* Sk. L. 2 : 14.

[12] Sk. kirkelov cap. 3 (runehåndskriftet): *Uarþær friþ brutin*; derimod står den jyske form *brot* i sjællandske kirkelov i AM. 455 12mo: *Varthær frith brot* (næppe 1 ord: *frithbrot*); sml. ovenfor s. 245 anm. [10].

[13] *j* er helt nyt; Syv (1685): *staalen*, Höysgaard (1747): *staalen*, *stjaalen*.

[14] sagtens på grund af et *a*, som da endnu var i endelsen.

det må antages, at bevægelsen er fælles med den norske[1]; derimod lader modsætningen mellem d. *skåret* og *budet*, *brudt*, *skudt* os i uvished om grunden, om den ligger i den følgende medlyd eller i den forskellige grundlyd (SKAR, BRUT)[2]; modsætningen mellem *skåren* og *buden* er imidlertid sikret ved den nærværende danske udtale. At Vestgotisk, således som vi finde det i Hofs for sin tid fortræffelige bog om Vestgøtamålet, udgår fra et standpunct, der omtrent svarer til skånske lovs eller det nærværende danske, vil man let se, når man omskriver Hofs *ó* med *ò*, hans *ou* med *ù*.

Vestgot.	Dansk	Svensk
bòrenn[3]	*båren*	*buren*[5]
skòrenn[3]	*skåren*	*skuren*
lòenn	*lådden*	*luden*
ròtenn	*rådden*	*rutten*
òdd	*od*	*udd*
hùl	*hul*	*hål*
kùl	*kul*	*kol*
trùg	*trug*	*tråg*
rùg	*rug*	*råg*
hùg	*hu*	*håg*
bùge	*bue*	*båge*
lùge[4]	*lue*	*låga.*

[1] Tillægsformen af *gialdæ* og *hialpæ* finder jeg ej i J. L.; man må snarest gætte på former med *u*. — I Norge skal efter Aasen (gr. § 69) former som *udd*, *uss*, *sluppen* findes på nogle steder „mest i Ag. stift", det er måske *ódd*, *slóppen* med lukket *o*.

[2] thi i d. *låge*, *låg* er grundlyden u (LUK). — Sml. E. Jessen, Tidskr. f. philol. I, 217. 218. 369. 370.

[3] Hof s. 61²³, ²⁴. „*bourett*" 37² må være Vestgøtarnes udtale af skriftsprogets *burit*, ligesom „*lóge*" 48³³ ikke er den rigtige vestgøtiske udtale.

[4] Disse ordformer ville findes dels i hans ordbog, altså skrevne *bouge* o. s. v., dels s. 36, 37, 38 i fortalen. Hans *ou* er måske = lyden dansk *u* i *gud*, *huse*, modsat svensk *u* i *hus*, eller måske det norske åbne *u* i *fluga*.

[5] *boren*, født. Rask, Saml. afhandl. III, 39 nederst.

Der er imidlertid i Vestgotisk enkelte afvigelser fra dansk: *fòr* (fure og fyr), *kòll* (kuld börn), *stùlpe* (stolpe); desuden kan *ò* være nyudviklet, som i *òlv* (ulv). Som man vil se, har det svenske skriftsprog i dette punct været genstand for bevægelser i modsatte retninger. I ØGL. strækker *u* sig noget videre end i ældre VGL. og sproget der vil vel omtrent i den henseende stemme med Gutalag. Medens ældre VGL. har *stolet* A. 20[1], finde vi i ØGL. *stulin* Kr. 5 begynd., der svarer til *stulen* hos Rääf[2]. I lovene for landskaberne i Svearike synes forholdet noget blandet, Uplandsloven stemmer omtrent med ældre VGL. Dalsk synes nu at være kommet meget vidt i at anvende *u*. — Resultatet bliver altså, at vi med hensyn til Grimms „brydning" synes at få to hovedforgreninger af sproget i Norden: 1] på den ene side står Norge og Jylland[3]; Dalarne og måske lidt mere af det vestlige Sverrig nærmer sig dertil; 2] på den anden side står Sverrig med Skåne og vel tillige de danske øer; på den svenske side har atter [2 b] Østergotland og Gutland fjærnet sig fra sprogformen i Vestergotland og Skåne; om Svearike blive vi tildels i uvished på grund af manglende efterretninger om sprogarterne. Forholdets eftersporelse bliver forøvrigt vanskeligt formedelst de senere lydbevægelser; således er nu i Skåne skånske lovs *u* i *buþit* ved en ny overgang blevet til *å* og derfra atter gået videre til *åw* eller *öw*; jeg har næmlig fra Gårdstånga (Frosta herred) optegnet *båwet* eller *böwet* (kort selvlyd), hvor *åw* eller *öw* er udtryk for *å*, så det altså står for *bå(d)et*.

[1] Yngre VGL. har både *stolin* Þ. 26 og *stulit* Þ. 41.

[2] s. 117. Uagtet Ydre herred i middelalderen ej egentlig var en del af Østergotland (Schlyter, Om Sveriges äldsta indelning i landskap, 1835, s. 13; Rääf, Samlingar och anteckningar till en beskrifn. öfv. Ydre härad, III, 1861, s. 6), tænker jeg dog, det lader sig göre at betragte målet som østgøtisk.

[3] Jylland dog vel med nogen tilnærmelse til den anden forgrening.

Jeg anfører her endnu et par puncter, hvori en tilnærmelse til den norske sprogform viser sig udenfor Norge. Ligeoverfor det norsk-islandske *sökkva* (*sokkva*)[1] står det svenske *sjunka*, men til den norske form uden *n* slutter sig det i Nörrejylland forekommende *sok*, fortid *sak*[2], der dog ikke går over hele halvøen, ej engang over hele Nörrejylland. Imellem *nk* og *kk* vakler det vestgotiske

siungkerr *sakk* *sungkett.*[3]

Dalsk *sikka*, *sokk* eller *sakk*[4] slutter sig ganske til den norske form; dog er jeg ikke vis på, at Dalarne ikke i en langt senere tid har udskudt *n*; medens næmlig *bott* eller *batt* (bandt)[4] er = det norsk-islandske *batt*, er nutiden *bitt* (binder) en nyere form og det samme er tilfældet med *vistär* = svensk *vänster*[5]. — Dalsk *sià*, hvor tonen vel hviler på *à*, stemmer til den norsk-islandske form *sjá*[6], hvorfra det dansk-svenske *se* ej kan være udgået, da det forudsætter en ældre form *sea* (*séa*), som også virkelig findes[7]. Flere norrlandske sprogarter have *sià* ifølge Rydqvist I, 119.

2) Den næste spaltning kunne vi måske søge i den lydudvikling, hvorved et *b* og *d* blev indskudt således, at *mr* blev til *mbr*, *ml* til *mbl*: *cumbr*, *combir*, *gamblum*. Denne overgang vil man finde iagttaget i alt gammel-svensk

[1] nu i Norge *sökkja*, *sekka*. I oldtiden må det bortkastede *n* have bevaret et minde om sin tidligere tilværelse i selvlydens udtale gennem næsen, Tidskr. f. philol. II, 317. 318.

[2] Salling.

[3] Hof s. 60³. Ligeledes hedder svensk *unken* (muggen) i Vestergotland *ukkenn*, Hof s. 304.

[4] Säve, de starka verb. s. 16.

[5] O. U. Arborelius, conspectus lexici lingvæ Dalekarlicæ, 1813, s. 18.

[6] „Inf. hedder så godt som overalt *sjå*", Aasen, ordbog. — Hvorledes hænger det sammen med føroisk *siggja*, Hammershaimb, ann. f. n. oldkynd. 1854, s. 257 og 250? I de føroiske kvæder forekommer *sjá*, samme sted s. 258.

[7] VGL. I. Md. 11.

samt i skånske lov, omendog enkelte undtagelser kunne findes; de have snarere haft deres grund i forsömt retskrivning end i udtalen. Det er uvist, hvorvidt denne overgang har strakt sig til hele Danmarks rige, i al fald, om den har strakt sig til Jylland (*kvmær*, J. L.); derimod må den have medtaget Gutland, hvor vi endnu finde: *kuimbur* (kommer), *tumbling* (tommelfinger)[1]; ligesom den sagtens også har medtaget Dalarne, hvor vi finde *kumb* (kommer)[2], *gamblas* (ældes)[3]. Vi se altså i denne lydudvikling Gutland folge det svenske fastlands sprogbevægelse, ligesom Dalarne synes at slutte sig til den svenske side. I nær forbindelse med denne lydudvikling står overgangen af *llr* til *ldr* og af *nnr* til *ndr*, der ligeledes strækker sig over Sverrig med Gutland; dog er adskillelsen fra norsk her mindre sikker, da indskud af *d* mellem *n* og *l* eller *r* nu for tiden bruges i Norge[4] og da en med overgangen *nnr* — *ndr* meget ligeartet overgang: *nnr* — *ðr* forekommer i den gamle islandske literatur uden at være gennemfort[5]. Gutlandsk har *faldur*, *brindur*, men Dalsk har *fåll* (falder), *brið* (brænder), *wið* (isl. vinnr)[6]. I svensk skriftsprog er indskuddet af *b* faldet bort derved, at *mb* overhovedet tabte sit *b*, sammenlign Svedberg, Schibboleth (1716)[7]: „B, Synes vti några ord förr wara onödigt brukadt: såsom vti; *kamb*, *himblar*, *gambla*, *sambla*, *hambna*. Så framt jag icke säger; *kembal* &c. så at *b* ther höres....

[1] Säve, Gutn. urkunder XXIII[10].

[2] men *simm* (svömmer). [3] Arborelius, conspectus lex. s. 8.

[4] Aasen gr. § 52; at derimod enkelte norske sprogarter indskyde et *b*, f. ex. *sambla*, *hambra* (Aasen, samme sted) er kun parallel bevægelse og har næppe geographisk forbindelse med svensk.

[5] Gislason, forml. § 110, 5); Hammershaimb, Færo. sprogl., Ann. f. n. oldk. 1854, s. 252.

[6] Deraf har Arborelius vist med urette dannet navneformerne *brida* og *vida*, consp. lex. s. 5 og 18.

[7] s. 3. 4. Se også Ihre, Utkast till föreläsningar öfver Svenska språket, 1751, s. 16.

Säger tu; *kam*, *gamle*, så skrif så med. Men säger tu, *kamb*, *gamble*, skrif så med. Låt sinnen följas åt och wara ense." Som i skriftsproget er det vel gået med de fleste dialecter — Ydremålet hos Rääf har f. ex. *kåmmer*, *brinner*, men også *binner* (binder) — så at mulig kun yderleddene, Dalsk og Gutlandsk, minde om det gamle forhold. Hvorvidt *d* høres på nuværende svensk i *föräldrar*, *andre*, kan jeg ikke sige; på dansk høres det.[1]

3) En spaltning, der stiller Norsk på den ene side ligeoverfor Dansk og de fleste svenske landskaber, Gutland medregnet, på den anden side, er det, at det norske *ú* i visse ords rodudlyd svarer til *o* (*ó*) på gammel Dansk og Svensk, norsk-islandsk *búa*[2] svarer således til *boœ* (fl.) Upl. L. Kk. 11:3, *boœ* (nf.) VGL. I. K. 1[3], *bo* (fl.) Sk. L. 4:6, *bo* (fl.) J. L. 1:47. Også Gutlandsk slutter sig her til den dansk-svenske form: *tro* (no.) Gutalag cap. 1, *troþu* (troede) Gutasaga cap. 1 (Säve 32²¹). Når man nu for tiden i Jylland kan finde en form som *ku*, som jeg har optegnet fra Grindsted sogn (mellem Varde og Vejle), svarer denne form ikke umiddelbart til norsk-islandsk *kú* (gf.), men er en nyere udvikling af *ko*, som ses deraf, at man samme sted (Grindsted sogn) siger *bu'* (bue, at bo) og *tråw* (at tro). Derimod véd jeg ikke, hvorledes det hænger sammen med de i Dalsland brugte former *ku*, *su*, *bu* (ko, so, bod)[4] eller med de bohuslenske former *sku*[5], *ku*, *su*, *bru*, *bu* (sko, ko, so, bro, bo)[6]; tilslutning til Norge var ej unaturlig i disse egne; om

[1] Om indskud af *b* og *d* se min afhandling derom i Tidskr. f. philol. I, s. 21-31, Säve, Gutn. urk. XXIII, Rydqvist II, 375. 382.

[2] nu i Norge *bu*.

[3] Sml. Rydqvist II, 122. — *bu* (no.) VGL. I. O. 9 (*Huggær man bu mans niþær*) er fejlskrivning eller öjeblikkelig forvirring i lydopfattelse.

[4] A. Lignell, Beskrifn. öfv. grefskapet Dal (1851. 52), I, 102.

[5] fl. *skonnar*.

[6] A. E. Holmberg, Bohusläns historia och beskrifning (1842-45), II, 60.

Dalsk kan jeg ej ret finde besked[1]. Hvad vi fornemmelig ville fastholde ved denne modsætning mellem *ú* og *ó* er det, at medens Jylland under 1) foretrak at følge den samme retning som Norge, følger det nu med det øvrige Danmark og med Sverrig.

En spaltning, der ligeledes stillede Norsk ligeoverfor alt Svensk[2] samt Gutlandsk, Skånsk, Ødansk og Jysk, er indskrænkningen eller den næsten fuldstændige ophævelse af *u*-omlyden[3]. Også *i*-omlyden i fremsættende nutid (og forestillende fortid) faldt bort på Svensk (Dalsk medregnet), Gutlandsk og Skånsk, (Ødansk,) men omlyd i nutid faldt ej bort overalt i Jylland, da den kan findes der endnu[4].

Her kunde også anføres modsætningen mellem norsk-islandsk *-sk*, *-st* og dansk-svensk *-s* i udsagnsordenes lideform eller tilbagevirkende form; imidlertid er *-s* nuomstunder ej udelukket fra Norge[5].

4) Overgangen af *ð* i 2den person flertal af udsagnsordene til *n* må have strakt sig over hele Sverrig[6], dog med undtagelse af Dalarne og måske nogle flere grænseegne henimod Norge. I Dalarne findes nemlig *ið standið*, og (med overgang af *ð* til *r*) *ir standir.*[7] Derimod har dette *n* strakt sig til Gutland: *witin ir*, *ir wilin* og i bydemåde *giefin*, Gutasaga cap. 2 (Säve 32[34], [35]). Fremdeles har man på Bornholm i 2 pers. fremsætt. nutid *binnen*; jeg véd vel ikke, om denne form er udelukkende, men siden vi her finde den svenske form, bliver det næsten utænkeligt andet,

[1] ko hedder *kyr*, Arborelius s. 10; *budär* (fäbodar), Arborel. s. 6, synes at vidne om tilslutning til den norske side.

[2] Om Dalarne samt de andre grænseegne véd jeg ingen besked.

[3] Se min afhandling om den oldnordiske udtale, Tidskrift f. philol. II, 297. 298.

[4] Sønderjysk sprogl. s. 60. 69. 103.

[5] Aasen gr. § 168 anm. 345. 358. 361. (362.) 365.

[6] Rydqvist I, 316. 333. 344. 379. 380. [7] Rydqvist I, 317. 318. 381. Säve, Tidsskr. för litteratur 1852, s. 287.

end at også Skåne har haft overgangen *ð* — *n* i 2 pers. fl. At også Vestgøtisk har haft *n* i anden pers. fl., ses deraf, at Hof siger, at 2 pers. fl. bydemåde hedder *höra*, *läsa*[1]; endelsen *-a* må næmlig her være opstået af *-in*. Dette her omtalte forhold må altså have strakt sig over Svearike, Gotlandene, Gutland, Skåne med Halland[2] og Bornholm, men det kan ej have nået Sjælland, da vort skriftsprog så ikke vilde have haft 2 pers. fl. bydemåde på *-er*. Rydqvists forklaring af dette *n*, næmlig at det er opstået af *ð*[3], er rigtig.[4] Lighed hermed frembyder den måde, hvorpå det græske *ν* ἐφελκυστικὸν er opstået; af [ἔφερετ], som sanskrit *abharat* berettiger os til at forudsætte, opstod næmlig ἔφερεν ved overgang af *τ* til *ν*.[5] Langt vanskeligere at forklare er det *n*, som på gammel Svensk viser sig i forestillende mådes 3 pers. fl., om hvis forekomst Rydqvist har anstillet nöjagtige undersøgelser[6]; dette *n* har næppe nået Skåne.

5) Medens de hidtil behandlede lydovergange ikke have forandret sprogets udseende betydelig og tildels ere vanskelige at öjne, komme vi nu til en overgang af större betydning, der spalter hele Norden i 4 dele, i to store grene samt to småafdelinger; denne spaltning består deri, at de 3 gamle „tvelyd" *ei* (ęi, æi), *au* (ǫu, ǽu) og *oy* dels bevares, dels gå over til enkelte selvlyd.

1] Sproget i **Norge** bliver ved denne spaltning stående på det gamle trin.[7] Også målet i **Jæmteland**, eller i det

[1] s. 60[31], [32]. [2] Möller s. XVI. [3] I, 319.

[4] En ensartet overgang fra en åndende medlyd til den tilsvarende næselyd er overgangen af *v* (skrevet *f*) til *m* i skånske lovs *um* a' oldnordisk *ef* (jyske lovs *of*).

[5] Derimod er *ν* i φέρουσιν = sanskrit *bharanti* fremkaldt ved urigtig analogi; da ἔφερεν og ἔφερε afvekslede, fik *ν* udseende af at være indskudt og formedelst analogi kom nu også φέρουσι til at afveksle med φέρουσιν.

[6] I, 345. 346. 358. 359.

[7] Nogle småafvigelser i udtale, som **nu** findes, komme her ikke

mindste i en del deraf, bliver stående og må altså betragtes som norsk, forsåvidt jeg kan danne mig en mening derom af Ihres dialektlexikon (1766). Jeg finder næmlig deri følgende exempler på *äi*, *au* eller *åu* og på *åj*: *äi* findes i *räinfäluheit* renlighed, egentlig renfærdighed, af oldn. hreinn; *au* eller *åu* findes i *auge* öje, oldn. auga, *auskon* øskar af oldn. ausa, *gåul* at brøle = norsk gaula, *gåup* „varglo", oldn. gaupa, *nåusträ* „båthus"[1], oldn. naust, *tåumlåupu* „tömring"? kommer vel af taumr og hlaupa; *åj* findes i *åja*, der skal betyde ø, men snarere er den bestemte form = oyin. Når Ihre opgiver, at et får på Jæmtelandsk hedder *sånn*, *sönn*, har han vist, i det mindste ved den første form, urigtig læst det, som var skrevet; det må være *såun* og dette igen må være den bestemte form = sau(ðr)inn; mindre sikkert er det, om den anden form er fejllæsning for *söiin*, *soiin*, sml. *soyþr* i Gutalag. Ihre bemærker selv, at det Jæmtelandske har beholdt ÅU, der i svensk skriftsprog bliver til *ö* (s. 153); men ved en trykfejl er der for ÅU kommet til at stå ÅIl. Hvoraf kunne vi nu vide, at *äi*, *åu* og *åi* i Jæmteland ere gamle, og ikke nyudviklede „tvelyd"? For det første af parallelismen, da ej alene svensk *e*, men også svensk *ö* svarer til tvelyd, medens f. ex. i Värend *ben* vel hedder *bojn*, men *bröd* hedder *bro*[2]; for det andet af delingen, da der til svensk *ö* svarer „tvelyd", *åu* og *åi*[3],

i betragtning; man har næmlig overalt „tvelyd", ene med undtagelse af nogle grænseegne mod Sverrig, som jeg senere skal omtale. Aasen gr. § 24-27.

[1] Jeg antager, der ingen fare er ved at stole på de anførte ord med hensyn til „tvelydens" tilstedeværelse, men formerne ere næppe alle aldeles pålidelige i andre henseender; *nåusträ* f. ex. skal måske være *nåustä* og dette er vel den bestemte form (isl. naustit).

[2] Hyltén Cavallius, Vocab. Værend. s. 7[3].

[3] Til svensk *ö* skal desuden en enkelt lyd = oldn. œ (ø) svare; derpå har jeg ingen exempler fundet hos Ihre.

fordelte, såvidt det kan skönnes, efter deres gamle adskillelse.[1]

2] I Sverrig med undtagelse af enkelte grænseegne og i hele Danmark gik *ei* over til *e*, *au* og *oy* faldt sammen med *œ* (*ǿ*) og bleve altså til *o*. Tage vi Djurklous bog, finde vi deri *brö*(*d*)*fö*(*d*)*a* (egentl. brød, derefter føde i almindelighed) s. 19, *hörå't* (høre det) s. 35[1], der viser at alle tre lyd *au* (brauð), *oy* (høyra) og *œ* (fœða) i Nerike ere faldne sammen. Hvor vi finde tvelyd, må de være af yngre oprindelse. Tiden, når overgangen fra „tvelyd" til enkelte lyd er sket i Danmark, kunne vi omtrent bestemme. E. Jessen har ved hjælp af de danske ord, som findes i Ormulum, bevist, at Dansk endnu i 11te århundred, da de danske indvandringer i England standsede, havde de gamle tvelyd, i Ormulum findes f. ex. *bejjsk* = isl. beiskr, *nowwt* = isl. naut (no.).[2] Forenes det med Bredsdorffs iagttagelse, at selvlydsystemets forandring (overgangene *ei* — *e*, *au* — *o*, *oy* — *o*) er ældre end 1150[3], bliver det höjst sandsynligt, at overgangen er sket omtrent 1100 eller noget för. I Sverrig kan man gærne have beholdt tvelydene noget længere; dog er det uvist, om det i ældre Vestgotalag enkeltvis forekommende *æi*[4] eller det i Sødermannalag af og til forekommende *ey*[5] ere gamle „tvelyd"; det er nemlig muligt, det kan være et i skrivningen indtrængt ikke udtalt *i*, sml. isl. *steindr*, Gislason, Frumpartar XCIX[8] for *stendr* (*ei* = ę), eller at et yngre *i* (*j*) senere kan have indsneget sig i ud-

[1] At det Jæmtelandske, eller en del deraf, er norsk, viser sig også af formerne *mä* eller *me* (vi), *dä* eller *de* (I), *däck* (eder), Rydqvist II, 474. 475.

[2] Tidskr. f. philol. I, 219-225.

[3] Om Sproget paa de danske Öer i Begynd. af det 12te Aarhundr., Blandinger fra Soröe I (1831), 80. 81.

[4] *æit* VGL. I. Md. 13 : 1 = isl. eitt.

[5] *eynæn*, gf., Kk. 1 begynd., sml. isl. einan; se Schlyter SML. s. IV. — *geit* Upl. L. M. 53 : 1.

talen imellemstunder, sammenlign *bouá* i Codex Bureanus (hos Stephens 144[6]) for *boa* med et indskudt af *o* udviklet *u* (*w*)[1]. Dog vover jeg ikke at nægte muligheden af, at dette *æi*, *ey* kan være indkommet fra ældre håndskrifter, der have brugt dem stadig.

3] Forholdet i Dalsk er særegent. Tage vi Säves bog om de stærke udsagnsord i Dalarne for os, ville vi finde, at til isl. *bauð buðum* svarer *boð buðum* og således ved alle de andre ord; at *au* er gået over til *o*, følger ikke udtrykkelig deraf, da *boð* mulig kunde udgå fra flertalsformen *buðum*, så at *buð* som enstavelsesform kunde være blevet til *boð*. Det ses imidlertid af modsætningen imellem *lopa* = isl. *hlaupa* (løbe) og *läpa* = isl. *hleypa* (lade løbe)[2], at *au* virkelig er gået over til *o* eller *å* og holdt ude fra isl. *ey*, som er blevet til *ä*, medens *au* og *ey* ellers på Svensk faldt sammen. At *au* i Dalarne bliver til *å* siges udtrykkelig af Rydqvist I, 228 anm., der anfører exemplerne *råð*, isl. rauðr, *åga*, isl. auga. Jeg anfører følgende af Arborelius[3] uddragne exempler på modsætningen mellem *au* = *å*, *ey* = *ä*.

isl.	dalsk	isl.	dalsk
austr	*åst*	eyra	*ära*
blautr	*blåt*	geyma	*gäma*
daufr	*dåv*	heyra	*ära*
haust	*åst*	leysa	*läsa*.[4]

Til grund for *ä* må imidlertid *o* ligge; *ä* er sagtens blot en ganske ny udvikling. *ei* bliver til *e* eller *ie*, sml. *beð* (biede), *bet* (bed) hos Säve og hos Arborelius *diêla* (snarere *dīela*), träta = isl. deila, *liéfva* (snarere *līeva*), lämna = isl. leifa.

[1] *boua* forklares anderledes af Rydqvist I, 122.
[2] Säve, de st. verb. s. 3. anm. 2.
[3] Consp. lexici lingvæ Dalekarl., se dels s. 4, dels ordfortegnelsen.
[4] Derimod har Arborelius *kyópa* köpa, *yétja* öka, der dog mødes med *ä* i *ära* i et grundlag med *o*.

Hvorvidt dette forhold strækker sig over hele Dalarne, véd jeg ej, da det, der er skrevet om Dalmålet, indskrænker sig til sognene Elvdalen, Mora og Orsa i Østerdalarne. Det er derimod sandsynligt, at det strækker sig ud over noget af Norrland, mulig over en del af Jæmteland, da det af Ihre anførte jæmtelandske *sår* „sammandrefven issörja" sagtens er = isl. saurr. Derimod er det sikkert, at et lignende forhold findes i Østerdalen i Norge, som just grænser til Dalarne i Sverrig; der finde vi næmlig de samme overgange:

au	— *o*	haust	— *host*[1]
øy	— *o*	høyra	— *høre*[2]
ei	— *e*	stein	— *sten*[3];

dog synes det ikke at være gennemført i alle ord; i det mindste findes i sprogproven hos Aasen *auga*, *gråbein*[4]. Overgangen *øy* — *o*, *ei* — *e* skal også forekomme i Guldalen. Vi få måske således et lille sprogrige midt imellem Sverrig og Norge, bestående af Dalarne, Østerdalen og noget mere.

4] Gutland bevarede de gamle „tvelyd" *ai*, *au* og *åi* (i Gutalag *ai*, *au*, *oy*). Herefter ville vi ikke længere se Gutland tage del i den svenske sprogbevægelse; det går fra nu af sin egen vej.

I forbindelse med disse overgange må det omtales, at også det oprindelige *iu* behandles forskellig i de 4 forskellige sproggrupper. 1] Norge delte *iu* i *jú* og *jó* efter den følgende medlyds beskaffenhed (*kljúfa*, *fljúga*, *bjóða*).[5] 2] Sverrig og Danmark delte *iu* i *iu* og *y*, sandsynligvis nærmest efter hensyn til forlyden: *biuþæ* Upl. L. Kk. 6 : 2 = *biuthæ* J. L. 3 : 58, *brytæ* Upl. L. Kk. 14 begynd. = *brytæ* J. L. 2 : 82.[6] 3] Dalarne synes hverken at følge

[1] Aasen gr. § 71. [2] § 72. [3] § 76.
[4] Aasen, Prøver af Landsmaalet s. 68.
[5] Grimm D. gr. 1³, 483 anm. 1. — En undtagelse danner *þjófr*.
[6] Enestående er *briutær* Upl. L. Kk. 13 : 1. — *io* findes i *hion*.

den norske eller den svensk-danske retning: *bioða*, *briota*, *kriopa*.[1] 4] Gutland fulgte heller ikke den svensk-danske bevægelse, men satte *iau* i alle tilfælde: *biauþa* Gutalag 24 begynd., *briautr* samme sted (nu *brauta*, *brautur*).

Vi få i det hele følgende forhold:

fælles-nordisk:	ei	au	ey	iú
norsk	*ei*	*au*	*oy*	*jú*, *jó*
oprind. dalsk	*e*	*o*	*o*	*io*
svensk-dansk	*e*	*o*	*o*	*iu*, *y*
gutlandsk	*ai*	*au*	*oy*	*iau*.

Fra nu af lader jeg Norge ude af betragtning.

6) Vi gå nu over til en spaltning, der stiller 1] Sverrig og Skåne på den ene side ligeoverfor 2] de danske øer og Jylland, og består i at endelsens *a*, *i*, *u* bevaredes på Svensk og Skånsk som *a* (*æ*), *i* (*e*), *u* (*o*), men at de på Ødansk og Jysk smeltede sammen i *æ*[2]; senere er Jysk gået et trin videre og har kastet *æ* bort.[3] Grunden til denne spaltning i endelsens beskaffenhed må søges i, at der iforvejen havde udviklet sig en forskel mellem toneholdet i Dansk og i Svensk, noget som Bredsdorff meget riglig har bemærket. „I de norske Dialecter", siger han, „saavelsom i Svensk og den bornholmske Dialect bemærke vi endnu bestandig, at Ordenes sidste Stavelser paa en vis Maade betones; just derfor have disse Dialecter for det Meste beholdt Endelsernes ejendommelige Vocaler. I Dannemark, Bornholm undtagen, betones Endelserne ikke, — ligesom i Tydsk, — og deres Vocaler ere derfor blevne til et næsten stumt *e*, ja de ere i den jydske Dialect, ligesom i Engelsk, ofte aldeles bortfaldne.

[1] Sml. dog Rydqvist I, 246 anm. 1: *siuk*.

[2] *u* er dog beholdt i *hanvm* J. L. 1:21 og måske almindelig i endelsen *um*.

[3] Den derved opståede tredeling af målet i de lande, der indtil 1658 dannede Danmarks rige, bestemmer inddelingen i min Sønderj. sprogl. cap. 1.

Denne Forskielligbed i Henseende til Accentuationen maa allerede have fundet Sted i det 12te Aarhundrede."[1]

7) Vi omtale her et forhold, hvis virkelige sammenhæng og tidsforhold det er vanskeligt at bestemme. Af Hofs Dialectus Vestrogothica se vi, at i Vestgøtisk det svenske skriftsprogs flertalsendelse *-ar* svarer til *-a* d. e. den oldnordiske genstandsform; skriftsprogets flertalsendelser *-er* og *-or* derimod svare til *-err* (= isl. *-ir* og *-ur*), medens det Uplandske ligesåvel har *-arr* som *-ärr* og *-årr*. Hof s. 50-52.

Vi få altså

Vestgøtisk

ent.	*dräng*	*kånst*	*krona*
flert.	*dränga*	*kånsterr*	*kronerr*,

medens han for Uplandsk opgiver

ent.	*dräng*	*krona*
flert.	*drängarr*	*kronårr*.

Af Kaléns lille bog „Östgötha Dialekten. Academ. afhandl. 1846" se vi[2], at forholdet i Østergotland ligner det vestgøtiske; vi få næmlig, idet jeg ombytter hans *å*, en lyd mellem *a* og *ä*, med *à*:

ent.	*gubbe*	*gummà*
flert.	*gubbà*	*gummer*.

Derimod se vi af Djurklous bog[3], at målet i Nerike i dette punct svarer til skriftsproget. Vi få

ent.	*gubbe*	*gumma*
flert.	*gubbar*	*gummör*,

ja *r* kommer endog ind i intetkönsord på *-e* (*äpler*).

Betragte vi forholdet i gammel Svensk, da finde vi, at Østgøtalagen stemmer med den nærværende østgøtiske sprogart deri, at endelsen *-ar* i nf. er bleven afløst af genstands-

[1] Bredsdorff, Om Sproget paa de danske Öer i Begynd. af det 12te Aarhundr., Blandinger fra Soröe I, 85. — Om toneholdsforskellen mellem Dansk og Svensk se min afhandl. om indskud af *b* og *d*, Tidskr. f. phil. I, 22. 23.

[2] s. 3. [3] s. 3.

formen *-a*, medens *-ir* sædvanlig beholder sit *r*, f. ex. *alle granna* (nf.) B. 21 begynd., men *byia eghnir* B. 4 : 2. Heraf synes at fremgå, at Østgotisk har haft den samme egenskab, som nu, allerede da ØGL. blev skreven, eller i al fald, da det af Schlyter udgivne håndskrift blev skrevet.[1] At VGL. ej stemmer med Vestgotisk kommer af, at denne egenskab er indtrådt i Vestergotland senere end lovenes affattelse. Uplandslagen har i nf. fl. *-ær*: *þrir stæmpnudaghær*, þ. 8 beg., skönt man også kan finde *allir eþæ*, þ. 11 : 1. SML. og VML. I og II vakle mellem *-a* og *-ar*. Forholdets udvikling kunne vi tænke os på to måder. Dels kunne vi tænke os, at den modsætning udviklede sig mellem Svearike og Gotarike, at i Svearike trængte *-ar* fra nf. ind i gf. (*karlar* for *karlar* og *karla*), medens i Gotarike omvendt *-a* fra gf. trængte ind i nf. (*karla* for *karlar* og *karla*); herved kom sproget i Gotarike til at danne et bindeled med Dansk, hvor vi også have *karle*, men *sager*, *tunger*; *r* i fl. af svage hankönsord (*dråbe*, *dråber*) har hos os været borte, men er kommet ind fra hunkönnet (*tunge*, *tunger*) samtidig med at det også trængte ind i intetkönsord som *rige*, *riger*. Dels kunne vi tænke os, at *-r* i endelsen *-ar* har været borte over hele Sverrig[2] og at det *r*, som nu findes i *karlar* o. s. v. er kommet ind fra hunkönnet (*saker*, *tungor*) gennem analogi, så at det nærværende gotiske böjningsschema dannede et gennemgangsstadium for det uplandske, ligesom det har været gennemgangsstadium for at nå det trin, hvorpå Dansk nu befinder sig; for det sidste kunde det tale, at man nu i Nerike har fl. *äpler*, og at vi i Gustav Vasas bibel ligeledes finde *klädher*, Luc. 24 : 4[3], *stycker* Luc. 23 : 9. Hvilken af de to forklaringer der imidlertid er den rigtige, må det forbeholdes fremtiden at undersøge. Rydqvist siger

[1] *-ar* findes enkeltvis: *þæssi ramarkar* B. 1 : 4.
[2] Til Dalarne og Gutland tage vi ej længer hensyn.
[3] men *linklädhen*, Luc. 24 : 12, bestemt form.

(II, 611): „En historisk vändpunkt visar sig i Gust. I:s Bibel, der nominativens under det näslföregående tidskiftet ej sällan upoffrade *r* icke blott återinsattes, utan jemväl tillades ackusativen, ofta dativen", det bliver altså nærmest den første forklaring, dog kan der ikke være tale om en „genindsættelse", enten har *-r* aldrig været borte[1] eller også er det kommet ind fra hunkön." I ethvert tilfælde er den nærværende endelse *-ar* i skriftsproget kommen ind fra sprogarten i Svearike; om *-ar* findes overalt i Svearike, er et andet spørgsmål.[2]

Gulland går meget vidt i at anvende endelsen *-ar* i fl., det har endog *äpplar*, fjærner sig altså aldeles fra Østgøtisk. Se Säves afhandl. i Molbechs Hist. Tidskr. IV (1843).

8) I Halland finde vi i efterlyd følgende overgange:

	svensk	hallandsk
k — *g*	lek —	*leg*
t — *d*	äta —	*äda*
p — *b*	gapa —	*gaba*[3],

hvortil endnu kan föjes

g — *w*	såg —	*saw*
— *v*	laga —	*lava*.

Dette viser tilnærmelse til Dansk og må gennem Skåne stå i geographisk forbindelse med Danmark. Imidlertid er Dansk gået et skridt videre, da *g* og *d* igen ere blevne til åndende *g* (i *leg*) og *ð* (i *æde*). Overgangene *k* — *g*, *p* — *b*, *t* — *d* forekomme også i Bohuslen (Holmberg, Bohusläns historia och beskrifn. II, 61 og 62). — Som følge af, at Halland og Skåne have denne tilnærmelse til Dansk, må vi omtrent ved tiden 1400 sætte en spaltning, der stillede 1] Danmark med

[1] Endelsen *-a* kan, hvor den forekommer i skrifter fra Svearike, mulig skyldes gotisk indflydelse.

[2] Hvorledes forholder det sig med Halland? Hos Möller finder jeg s. XX *stajna*, men *pringsar*.

[3] Möller §. X-XII. Dog strække disse overgange sig måske ej til Nord-Halland, sml. *aka* s. 2.

Skåne på den ene side ligeoverfor 2] Gotarike og Svearike på den anden.

Vi have nu fulgt udviklingen af sprogforholdene i Norden; vi så, at Jylland i den ældste tid dannede et bindeled imellem Norge på den ene side og de danske øer samt Sverrig på den anden, men at det senere sluttede sig til sprogbevægelsen i Sverrig og på de danske øer, og opgav sprogforbindelsen med Norge. Fra den svensk-danske sprogbevægelse udskilte Gutland sig, medens den øvrige række af lande på forskellig vis spaltede sig, hvorved Skånsk (med Hallandsk) kom til at stå som et bindeled mellem Dansk og Svensk.

Af de tre bøger om nyere sprogarter, som her omtales, er MÖLLERS Ordbok öfver Halländska landskapsmålet det betydeligste skrift, et resultat af mange års flid. Det indeholder meget nöjagtige oplysninger om ordenes brug og betydning, der ofte oplyses ved exempler. Han anstiller endvidere sammenligning med det, der er bekendt om andre svenske dialekter, som ofte viser at ordet forekommer i mange landskaber; hvor disse landskaber grænse til hverandre, kan man vel så som oftest anse ordet for almindelig brugt i alle disse, hvorved vi få en art sproggeographi, hvortil man åbenbart bør søge at hæve undersøgelsen af ordstoffet i sprogarterne. Man må nemlig ikke ved behandlingen af sprogarterne jage efter at få det rigtig særegne[1], men opgaven er her som i al videnskab at søge det almindelige, at samle det spredte til enhed. Kunde vi behandle Danmarks og Sverrigs sprogarter på den måde, da ville vi

[1] „Det finnes . . många ord, många böjningsformer, som äro gemensamma för snart sagdt alla Svenska munarter, men som likväl icke användas i vårdad skrift; och om nu hvarje samlare just på grund af deras allmännelighet förbisåge dem, huru skulle de då blifva upptecknade och bevarade?" Djurklou s. 2.

efterhånden få at vide, hvilke ord der ere fælles for hele det nuværende Danmark, men ej nå Skåne, hvilke ord de skånske provinser have tilfælles med Danmark uden at de nå Gøtarike, hvilke ord der ere fælles for de skånske provinser og Gøtarike uden at nå det nuværende Danmark o. s. v.; heraf vilde naturligvis ej følge, at de ord, der nu ere f. ex. blot gøtiske, aldrig have strakt sig til Skåne eller Svearike; men vi vilde her som ved lydlæren og böjningslæren se, hvorledes den oprindelige enhed havde spaltet sig i ældre tid, og hvorledes der i den nærværende tid udbredte sig ligesom et næt af sprogarter over Nordens lande. Det kunde for at nå dette mål være ret godt, om man fra en enkelt egn fik en ordbog over alle landskabets ord, også dem, som landskabet havde tilfælles med skriftsproget, dersom næmlig en forfatter af et dialektlexikon troede med sikkerhed at kunne holde skriftsprogsordene ude. Det kunde næppe forstörre ordbogen betydeligt, Aasens ordbog er i sidetal mindre end Molbechs. Hvilke gøtiske ord man ej har i Svearike, kan man nu ikke være rigtig sikker på, når dialektsamlingerne fra Svearike kun optage det fra skriftsproget afvigende og det dog ej går an at slutte at alt hvad der ej findes i dialektsamlingen er som i skriftsproget; man kan tit ønske at vide, om et af skriftsprogets ord bruges af almuen; det kan være meget vigtigt for at afgöre, om ordet er fremmed eller indfødt; desuden kan man tit ønske at vide, hvilken form et ganske simpelt ord har i sprogarten. Med hensyn til ordforrådet har Möllers bog en særegen interesse for os Danske derved, at en mængde ord, der afvige fra svensk skriftsprog, ligefrem ere danske skriftsprogsord, f. ex.

hallandsk	dansk	svensk
agare	agern	ollon
(*agerhöna*	agerhöne	rapphöna)
akta	agte	ärna
alika	allike	kaja
ambolt	ambolt	städ

hallandsk	dansk	svensk
(*ankel*	ankel	fotknöl)
ballstyrig	balstyrig	bångstyrig
bang	bange	rädd
banka	banke	klappa på
bede	bede	gällad gumse
besekrämmare	bissekræmmer	
blena	blegne	blemma
bändel	bændel	smalt linneband
der som	dersom	derest
dige	dige	jordvall
flagremus	flaggermus	flädermus
flöd	fløde	grädde
föja	feje	sopa
fälad	fælled	betesmark
fästa	fæste	städja
föla	føle	känna
förskäl	forskel	åtskillnad
förår	forår	vår.

Forfatteren påviser ofte de af ham anførte ords forekomst i gammel Svensk. Desuden anføres sammenligninger med Islandsk og andre sprog, der dog næppe ere tillföjede i den hensigt at yde det absolut rigtige (sammenl. side III: „för eget nöje"); stundom kan der indvendes et og andet, især hvor sammenligningen går videre end til de nordiske sprog. Ordet *ty* i 1ste og 2den betydning (1, orka, förmå, utstå, 2, förslå, räcka till) er, som han rigtig anfører, = isl. *tjá* eller *týja*[1], men kan netop derfor ej være = oldengl. *þeón*, fordi isl. *t* ej kan være = oldengl. *þ*; det oldengelske ord er = tysk *gedeihen* og har intet hermed at göre; *tjá*, *týja*[2] svarer derimod til got. *taujan* (göre) og oldeng. *tavian*. Ordet *ty* i 3dje betydning (*ty till*, *ty sig till*) er et helt andet ord og burde stå i en rubrik for sig; det er, som han rigtig

[1] Formen *týja* anfører han dog ikke. [2] *teygia*, Gisl. Frpp. 195[13].

anfører, = isl. *þýðast* (holde sig til, göre sig til ven med) og kan netop derfor ikke svare til got. *tiuhan*, men kommer af got. *þiuþ* (godt) og betyder egentlig göre venlig imod sig; constructionen med forholdsordet *till* må være yngre.

Af G. Djurklous bog „Ur Nerikes folkspråk och folklif" er det kun s. 1-36 eller 45, som vedkommer os her; her finde vi nogle bemærkninger om, hvad man ved dialektforskning bør henvende opmærksomheden på, om böjning, om udtale, en sprogprøve samt en ordfortegnelse, der går fra *a* til *f*. Ordsamlingen er, såvidt jeg kan skönne, udført med stor skönsomhed. Lydbetegnelsen synes mig nöjagtigere [1] og sikrere gennemført end hos Möller; dog kan jeg ikke bestemt se, om udsagnsordet *elða* s. 27 skal læses *ela* eller *ella*, skønt jeg anser det for rigtigst at forstå hans beskrivelse således, at vi læse *ella*. [2] Sammenligning med andre sprog anstilles ikke. Rääfs skrift „Ydre-målet" er, såvidt jeg kan skönne, udført med nöjagtigt kendskab til sprogarten [3]; ligesom Djurklous indeholder det ingen sammenligning med andre sprog; derimod har forfatteren i for-

[1] *o* (modsat *ó* f. ex. *bók*) siges s. 6 at være kort. Er det også kort i *brote* s. 18? Da det egentlig er et slags „tvelyd", kan det måske være vanskeligt nok at bestemme qvantitetsforholdet.

[2] En ældre bog, der udmærker sig ved nöjagtig opfattelse og gengivelse af den beskrevne sprogarts lyd, er Hofs bog om Vestgøtisk.

[3] Sprogarten må vist besidde en særegen af Rääf ikke betegnet lyd, der svarer til *ó* i Hofs Dialectus Vestrogothica, *ó* hos Möller, som jeg helst så betegnet *ò*, som Hof selv har gjort i „Svänska språkets rätta skrifsätt". At lyden var til i Ydredialekten og andre østgøtiske dialekter i foregående århundred, véd jeg deraf, at Nyren i en recension over Ihres dialektlexikon, Norrköpings veko-tidningar 1766, nr. 13 og 15-17, beklager sig over, at hans optegnelser vare blevne benyttede urigtig med hensyn til denne *o*-lyd; han havde givet den et eget tegn, men det var i Ihres lexikon urigtig blevet ombyttet med *ö*, som *möke* (rensa stall eller fähus), der altså burde skrives f. ex. *mòke* = isl *moka*; Rääf skriver *måka*.

tegnelsen på stærke udsagnsords böjning givet det en tilgift, hvorfor alle, der give sig af med studiet af nordiske sprog, bør være forfatteren taknemmelige, om de end ikke kunne billige de ytringer af uvilje mod „conjugationssystemer" og de grammatikalske systemers „förgängliga reglor", som s. 109-110 ere stillede foran for denne fortegnelse.

I Säves „Gutniska urkunder" ere Gutalag og Gutasaga udgivne; udgaven adskiller sig fra Schlyters (1852) derved, at Schlyter har fulgt det håndskrift, som er lagt til grund, (B. 64 Kongl. Bibl. i Stokh.) i retskrivningen på hvert enkelt sted, medens Säve har søgt at bringe retskrivningen til enhed (har anvendt en normal-orthographi). Fremdeles har Säve i denne bog samlet Gutlands runeindskrifter (omtr. 200), der ere to gange udgivne heri, først bogstavret (med latinske bogstaver), siden med ordnet retskrivning („med hyfsad text"). I indledningen søger han at påvise, at sproget i Gutalag cap. 1-61 (samt 64) er noget ældre end sproget i cap. 62, 63, 65 samt Gutasaga; endvidere behandler han flere vanskelige steder og ord i Gutalag. Han anstiller deri endvidere undersøgelser over runeindskrifternes tid; det anses for sandsynligt, at nogle tilhøre 11te århundred; de yngste runestene med angivet år tilhøre 16de århundred. Texten til alle gutniske sprogminder er udgiven i denne bog; et udkast til en formlære og en ordbog vil senere følge. — Med hensyn til hans behandling af texten i Gutalag og Gutasaga finder jeg følgende at bemærke. Da i håndskriftet *g* og *gh* veksler i ind- og udlyd, havde jeg helst set *gh* gennemført, ligesom han har gjort ved gengivelsen af runeindskrifterne dér, hvor ensartet retskrivning er anvendt; der skulde altså f. ex. 5[16] stå *um helghan dagh*. Det åndende *g* må nemlig have tilhørt det fællesnordiske sprog. Når det er forsvundet på Gutland, véd jeg ikke; af runeindskrifterne synes at fremgå, at man endnu havde det i 16de århundred. I det svenske skriftsprog må vi antage at lydene *đ* og åndende *g* (*dh*, *gh*) ere forsvundne i løbet af første halvdel af 18de århundred.

E. O. Aurivillius kender i sine Cogitationes de lingvæ Svionicæ . . rectâ scriptura, Ups. 1693, endnu lydene åndende *d* og *g*; han siger s. 65: „*D* duplicem habet sonum, alterum duriorem, qvalem in lingva Latina; alterum leniorem, ac qvasi cum adspiratione qvadam conjunctum". Ligeledes bemærker han om *g* i *aga*, *laga* o. s. v. s. 83: „sonus . . longius nonnihil trahitur, & qvasi cum adspiratione qvadam effertur". Han bemærker udtrykkelig (s. 68, 85), at hensigten med at skrive *h* i *ladha*, *skadha*, *daghar* var at udtrykke disse lyd; han finder imidlertid *h* unødvendigt, da stillingen viste udtalen. Derimod havde Hof aldrig hørt *dh*, *gh* udtale ifølge hans udtrykkelige bemærkning i hans bog Svänska språkets rätta skrifsätt (1753); han søgte i denne bog netop at bestemme det svenske sprogs „liudämnen", og opstiller i § 278 det spørgsmål, hvorvidt man havde ret i at opstille *dh*, *gh* (og „*vh* eller *hv*") som „liudämnen", men forkaster dem; han synes ikke engang at kunne tænke sig andet *dh* og *gh* end det, hvor *d* eller *g* og *h* ikke danne „ett särskilt liudämne, utan tvänne ihopfogade" [1]. — Säve skriver 3^{9}, ^{10} *hafa tiunt sina framm-raiþa*, 17^{23} *noyþ*, 31^{30} *o-fyþuñ*, 32^{20} *striþu*; i alle disse ord bør der stå *d* (= isl. *dd*) for *þ*, men måske *þ* er trykfejl. Säve har gennemført lydforbindelsen *skie-* (*o-skiemmdr* 8^{22}), han synes ligeledes altid at skrive *gie-*, f. ex. 20^{30} *giert*, *ogiert* (gerdet, ugerdet, tf.), hvor håndskriftet har *gert*, *ogert*; men derimod skriver han 2^{37} *kennt*, uagtet håndskriftet har *kient*, han burde omvendt 2^{30} have skrevet *kiendu* for håndskriftets *kendu*; sagen er næmlig, at *sk*, *k* og *g* dengang have haft blød udtale foran *e*. I forbindelse hermed står forklaringen af formen *giera*, nu *göra*; *e* (*ö*) er omlyd, *gi* er tegn på blødt *g* (*gj*); hvorledes Säve (s. XXXVIII) kan komme til at tale om nogen „brytningsform" i dette ord (*giara*), begriber jeg ej; *a* i *giara* er vel kun en betegnelse af lyden *æ* (*ä*). — Säve skriver 2^{21} og 3^{1}: *þa en han*

[1] Sammlign min afhandling i Tidskr. f. philol. II, s. 320.

werþr full, hvis hun bliver fældet; han synes at have anset ordet for at hedde *fuldr* i nf. ha. og enten at være = oldn. *fullr* eller at stå i forbindelse med *falla*; Schlyter har nok stået i samme tanker; men ordet er = oldn. hank. *fúll*, hu. *fúl*, burde altså her, hvor det er hunkön, skrives med ét *l*; det betyder egentlig mén (d. e. fældet), modsat 2[19], [20] *werþr han skir*. Sml. VGL. I. Md. 14 : 1: *Værþær enhvar full*, *þa skal þen aptær botæ; værþæ þær* (d. e. *þer*) *allir fulir*..., hvoraf man ser, at nf. ent. hank. hedder *full*, fl. *fulir*; til isl. *fullr* svarer derimod *fuldær* VGL. I. þ. 3 begynd. Den gamle danske oversættelse fra 16de århundred har forstået det gutlandske *ful* rigtig; ligeledes Grimm D. gr. 1[3], 491. — 4[17], [18] står der hos Säve: *þet ir nu þi nest*, *et prestr ok prest-kuna ok prest-barn lerþ þa iru* [*þau*] *slik at sleg ok at drapi*... Meningen heraf forstår jeg ikke, da *þau*, som Säve her har indskudt, i Gutalag betyder *dog*. I stedet for *þa* har det andet håndskrift *thaim*[1]; da nu dette håndskrift plejer at skrive *thaim* eller *taim* for *þaun*[2], bør her læses: ... *lerþ*, *þaun iru slik*... — I begyndelsen af Gutasaga har Säve for håndskriftets *eluist* eller *eliust* sat *eliugt* ind fra *eliuch* i den tyske oversættelse; hvad betydning han tillægger dette ord, véd jeg ikke, men det forekommer mig, at *eluist* bør beholdes og at meningen af: *þa war Gutland so elfist*, *at þet daghum sank ok natum war uppi* er den, at det var så forhekset (egentl. forhekset af Alverne); *eluist* står sandsynlig for *elfiskt*. Sammenlign det i Angel brugelige tillægsord (intetkön), som hos Hagerup skrives *elst*, *ellst* og vel må læses *ælst*; „det var elst", det var afskyeligt.[3] Se også Aasen under *alvgust*, *alvskot* om sygdomme, som man tilskrev Alverne.

Af Rydqvists „Svenska språkets lagar" er nu böjningslæren, som indeholdes i 1ste og 2den del, afsluttet

[1] Schlyters udgave s. 15, note 23. [2] Schlyter s. 18, note 71.
[3] Hagerup, Det danske Sprog i Angel s. 15.

på registret nær. Hensigten er, med en videnskabelig sproglære at forene grundlægningen af en etymologisk ordbog. Hvert punct er behandlet med stor udforlighed og behandlingen støtter sig til talrige citater af kilderne. Nöjagtigt kildestudium, selvstændig undersøgelse og besindig dom ere forenede. Enhver, der studerer svensk sproglære og sproghistorie, ja også enhver, der studerer dansk sproghistorie, bør göre sig bekendt med dette skrift. Selv for den islandske sproglære kan der vindes udbytte, da han såvidt muligt har taget citaterne af membranen 15 4to på det kongelige bibliothek i Stokholm, et af de ældste håndskrifter. Det kan væntes, at bogen i Sverrig vil bidrage meget til at kendskabet til den sammenlignende og historiske sprogvidenskabs resultater for modersmålets vedkommende bliver udbredt, men det var ønskeligt, at bogen også kunde vinde udbredelse her i Danmark, hvor næppe mange vide af, at den er til. Angående puncter, hvorom jeg er uenig med ham, har jeg allerede nævnt spørgsmålet om forholdet imellem de nuværende svenske dialekter og det gamle svenske sprog i lovene; fremdeles er jeg ikke enig med ham i hans tilböjelighed til at anse *u*-omlyden for en særlig norsk-islandsk, ja endog tildels særlig islandsk, udvikling (I, s. 18 og bestemtere s. 323. 324); her skal jeg ikke nærmere gå ind på sagen, men henviser til min afhandling om den oldnordiske udtale i Tidskr. f. philol. II, s. 297 ff. Når han antager, at det danske -*e* i navneformen skyldes tysk indflydelse (I, 388[5]), kan jeg ej dele denne mening, *e* kan ikke være optaget umiddelbart af Tysk ved efterligning; noget helt andet er det, om det middelbart skyldes tysk indflydelse, hvis næmlig den indre udvikling i sproget, der fremkaldte det, fandt sted som følge af berøringen med Tysk, fordi sprog lettere udsættes for at afslibe deres endelser og udvikle nyere former, når berøring med fremmede finder sted. — Den danske bydemådes flertal finder Rydqvist meget vanskelig at forklare; han tænker på en sammensmeltning med det islandske stedord

èr (I, 382), uden dog at føle sig tilfredsstillet derved; men *-er* i *tager* er ganske simpelt opstået af oldn. *-ið* (*takið*) ved overgang af *ð* til *r*[1], altså ganske sideordnet med den svenske bydemåde på *-en*. — Når han forklarer det i svenske dialekter hyppig forekommende *-a* i den bestemte form af det stærke navneords hu. et., som *sola* (solen), af gf. *solena* (II, 258), tror jeg ej det er rigtigt; derimod er *sola* = *solin*; *-in* eller *-en* er gennem *-æn* blevet til *-an* og *n* er tabt; ganske således forholder det sig også med de længere nede anførte dalske hensynsformer fl. som *båtuma*, der er opstået af *batumin* ved overgang af *-in* til *-a*. Vestgot. *boka* svarer til isl. *bókin* ganske ligesom vestgot. *höra* i 2 fl. bydemåde er = gl. sv. *horin* (se ovenf. s. 254), og ligesom vestgot. *gala* er = isl. *galin* (hu. af *galenn* = isl. *galinn*, Hof s. 56). — I, 219 ere i *lita* to ord sammenblandede, isl. *líta* (fortid *leit*), se, og isl. *hlíta* (fort. *hlítta*), lade sig nöje med. — Jeg kan ikke godt tro, at det II, s. 310 anførte svenske ord *engd* eller *ängd*, der er det samme, som det danske *egn*, er udviklet af det gamle *eghn* = isl. *eign* (ejendom); det er vist optaget fra Nedertysk; vi finde nemlig i den Bugenhagenske bibel af 1533 *yegen* i betydningen af egn (höjt. *gegend*): *Vnde he quam vp yensydt des Meers jn de yegen der Gergesener*, Matth. 8:28. *Vnd se schepeden vort, jn de yegen der Gadarener*, Luc. 8:26. Ligeledes hedder entgegen *entyegen*, Matth. 8:28. Rydqvist har altså ret i sin formodning, at *engd* står for *egnd*, men dette *egnd* står vistnok igen for *jegend*.

[1] Ann. f. n. oldkynd. 1854, s. 223.

YDERLIGERE BEMÆRKNINGER OM RUNESTENEN VED KLEGGUM HÖI.

Indskriften paa denne Runesteen, af hvilken et Forklaringsforsög er meddeelt i Antiquarisk Tidsskrift (ovenfor S. 189-94) frembyder særegne Vanskeligheder, fordi Runeristeren har indhugget Indfatningen til de to Linier, i hvilke den maatte anbringes, og tillige vel ogsaa de förste Runer, uden at beregne og udmaale den Plads, som var fornöden til den hele Indskrift, der skulde anbringes i denne Indfatning. Derfor har han maattet betydelig forkorte Ordene og derhos udelade Skilletegnene i den sidste Deel af begge Linier. Dette foranlediger at flere Ord maa ved Conjecturer suppleres.

Da Indskriften maatte antages at være correct gjengiven, gjordes et Forsög paa dens Fortolkning, hvorved, saavidt skjönnes, en rimelig Mening udbragdes. Da imidlertid Gisningerne vare noget dristige, sendte sammes Meddeler den xylographerede Copie af Indskriften til vor svenske Medarbeider Carl Säve i Upsala og foreslog ham ogsaa at gjöre et Forsög paa denne Indskrifts Fortolkning, der antoges at kunne interessere Runographiens Dyrkere. Med sin sædvanlige Beredvillighed gjorde han et saadant Forsög, der altsaa er ganske uafhængigt af hint, og i Skrivelse af 9de Juni 1861 yttrer han sig saaledes derom:

„I ett äldre bref frågas om tydningen af runinskriften på Bekke- eller Kleggum-stenen: — Nej, omöjligt, jag vet ej, hvad jag skall få ut häraf, så vida jag ej får gissa på rent måfå. Hvad tyckes om detta: ᚼᚱᛁᛒᚾ Hrabn, ᚭ:ᚴ ok, ᛏᚢᛒᛁ: Tubi, ᚴᚱ⊣ᚢ kirþu l. kiriþu, ᚴᚢᛒ kubl, ᚦᛋᛁ þausi, ⊣ᚠᛏ aft, ᚢᛁᛒᚱᚢᚴ Viburk, Φᚦᚢ muþur, ᛋᛁᚾ sina. Alltså Hrafn ok Tubi kirþu kubl þausi aft Viburk (Vèbjörg), muþur sina. Ja, när jag rätt ser på detta, så ser det verkeligen ikke så tokigt ut: Det skulle vara roligt att höra Edra tankar härom, och om någon annan fått någon bättre mening

deraf. — ᚼᚱᛁᛒᚾᚭ skulle ock kunna vara qvinnonamnet Hribna d. ä. Hrefna; men då förloras ᚭ : ᚴ = ok, såvida man ej får läsa ak = ok."

Denne Fortolkning kan maaskee være at foretrække for den först meddeelte, i hvorvel enkelte Gisninger ogsaa her ere temmelig dristige. Det förste Navn bör dog vist neppe læses Hrabn, fordi Ordets tredie Rune er ᛁ og ikke ᚼ og især fordi Skilletegnet er anbragt ikke efter ᚾ men efter ᚭ. Hrebna bliver vistnok at foretrække, og har Runeristeren vel netop ladet dette Navn slutte med den særegne Rune ᚭ istedenfor ᚼ, for at bespare en Runes Plads, saa at denne Rune her maa læses to Gange som a til Navnet og som o til Conjunctionen, der fölger efter.

ᛏᚢᛒᛁ Tubi eller Tobi er et Mandsnavn, som forekommer i flere Runeindskrifter i Upland (B 421, 1037, 1135).

Da man saaledes har to Navne, passer gerþu her meget vel og maatte man supplere ᚴᚱᛁᚢ ved at tænke sig Runen ᛁ bunden i ᚱ og, ligeledes for den indskrænkede Plads Skyld, Böiningen af ᚦ udeladt af den fölgende Rune ᛁ.

De to sidste Ord i förste Linie og ligeledes de to, hvormed Indskriften slutter i anden Linie, kunne vel, da Resultatet af begge Læsningsforsög stemmer, ansees supplerede med Sikkerhed.

Efter denne nye Redaction bliver Indskriften saaledes at supplere og læse:

: ᚼᚱᛁᛒᚾᚭ : ᚭᚴ : ᛏᚢᛒᛁ : ᚴᛁᚱᚦᚢ : ᚴᚢᛒᛚ : ᚦᚢᛋᛁ :
: ᛆᚠᛏ : ᚢᛁᛒᚱᚢᚴ : ᛘᚢᚦᚢᚱ : ᛋᛁᚾᛆ :

efter almindelig oldnordisk Skrivemaade:

Hrefna ok Tubi gerþu kumbl þausi eftir Vèbjörg, móþur sína.

Refna og Tube gjorde dette Mindesmærke (disse Mindesmærker) efter deres Moder Vebjörg.

DET KONGELIGE NORDISKE OLDSKRIFT-SELSKAB.

AARSBERETNING 1860.

Aarsmöde den 27de Mai 1861.

Det almindelige Aarsmöde afholdtes paa Christiansborg Slot under Hans Majestæt Kongens Præsidium Mandagen den 27de Mai.

Secretairen, C. C. Rafn, foredrog en Udsigt over Selskabets Foretagender og Status i det forlöbne Aar 1860, i hvilket efternævnte af de tidligere og senest optagne vare indtraadte som

STIFTENDE MEDLEMMER:

H. Ks. H. CONSTANTIN NICOLAIEVITSCH, STORF. AF RUSLAND.
H. Ks. H. FERDINAND MAXIMILIAN, ERKEHERTUG AF ÖSTERRIG.
Barkly, Sir Henry, Gouverneur i Victoria.
Borromeo, Grev Vitaliano, Grand af Spanien, Senator i Sardinien.
Broel-Plater, Grev Vladimir, til Wiszniowietz i Gouvernem. Minsk.
Cosby, John H. Wilder, Esq., Advocat, Abbey Lodge, Irland.
Ellesmere, George Granville Earl of, Worsley Hall, Lancashire.
Fair, George, M. D. et F. R. College of Surgeons, Edinburgh.
Foundoukleï, Ivan I., General-Controlleur i Kongeriget Polen.
Hopkins, Edward A., Esq., de Forenede Staters Consul i Paraguay.
Hudson, William, Esq., de Forenede Staters Consul i Buenos Ayres.
Kossakowsky, Grev Stanislaus, Præs. f. d. Heraldiske Kammer i Polen.
Larsen, Don Juan Mariano, Prof. ved Universitetet i Buenos Ayres.
Mueller, Ferdinand, Præs. i det K. Videnskabers Institut i Victoria.
Pratápa Chandra Sinha Bahádur, Raja, Pakparâh i Bengalen.
Rajendralál Mitra, Babu, Secr. ved det Asiat. Selskab i Bengalen.
Scarpa, Iginio da, K. Dansk Consul i Fiume.
Schüth, Nicolas C., K. Dansk Consul i Republiken Chile.
Stawell, Sir William Foster, Overdommer i Victoria.
Were, Jonathan Binns, K. Dansk og Norsk-Svensk Consul i Melbourne.
Wiarda, Sjoerd, K. Nederlandsk Consul i Buenos Ayres.

Trykningen fortsattes af

SELSKABETS ARCHÆOLOGISKE TIDSSKRIFTER.

Af „Annaler for nordisk Oldkyndighed" udgaves Bindet 1858, hvis Trykning havde medtaget ualmindelig lang Tid, da en Deel oldislandske Typer maatte stöbes til den deri optagne Udgave af de tilbageværende Brudstykker af den islandske Elucidarius. Bindets Indhold findes anfört i Beretningen om det forrige Aarsmöde. De to fölgende Bind ere under Pressen; Bindet 1859 indeholder Afhandlinger om slesvigske Fortidsminder, deriblandt en udförligere historisk Beskrivelse af de sydslesvigske Befæstningsværker, af C. C. Lorenzen, tidligere Adjunct ved Domskolen i Slesvig, nu Sognepræst til Siversted i Flensborg Amt, med oplysende Kort, udarbeidet af Oberstlieutenant W. Dreyer, tegnet af Lieutenant C. G. F. Rönnov i Ekernförde og graveret af Kobberstikker E. Chr. Möller. Bindet 1860 paabegyndes med Brage den Gamles Kvad om Kong Ragnar Lodbroks Skjold.

Af „Antiquarisk Tidsskrift" og „Mémoires des Antiquaires du Nord" ere de Bind, der slutte med Aargangen 1860, under Pressen og ventes snart fuldförte.

Som fuldstændig færdigt forelagdes:

LEXICON POËTICUM ANTIQUÆ LINGUÆ SEPTENTRIONALIS, conscripsit Sveinbjörn Egilsson; dertil havde Archivar Jon Sigurdsson udarbeidet en Fortale, hvori den hedengangne Forfatters Arbeider til Oplysning af Nordens Oldsprog og gamle Literatur udförligere omhandles; derhos gives en Udsigt over andre Islænderes Fortjeneste af den oldnordiske Skjaldekunst og dens Bevaring samt Oplysninger om Oldsprogets Benævnelser „Dönsk túnga", „Norrœna" og „Oldnordisk".

Hans Majestæt behagede at forevise en betydelig Deel mærkelige Oldsager, hvormed Allerhöistsammes nordiske Antiquitets-Cabinet paa Christiansborg Slot er forögет siden Selskabets forrige Aarsmöde; först

SAGER FRA STEENALDEREN, nogle raa Flintredskaber fundne i tvende Gravhöie paa Voldtofte Mark, Flemlöse Sogn i Fyen. Ved disses Foreviisning yttrede Hans Majestæt, at han ikke deelte de Oldgranskeres Anskuelse, som vilde tillægge saadanne Steensager af en raaere Fabrication et ældre og særeget Folkefærd, der fornemmelig har opholdt sig paa Kysterne og skulde være gaaet forud for det Folkeslag, der har benyttet de bedre tilhuggede og slebne Steenredskaber; Hans Majestæt formeente at alle disse Sager tilhörte eet og samme Folk, men at Forskjellen hidrörte fra, at der her i dette Tilfælde, ligesom altid i Begyndelsen, var en ringere Færdighed tilstede. For Sammenlignings Skyld forevistes ogsaa en Deel Sager fra Skåne, hvoriblandt udmærkede sig flere fortrinlige Flintpilespidser, en af dem, som er fresidet, funden i en Törvemose ved Thorsjö fastsiddende i et Cranium. Saadanne Flintpilespidser eftergjöres nu der, især af en Hyrdedreng, til en saadan Fuldkommenhed, at det kun for den mest övede Kjender er muligt at skjelne de eftergjorte fra de ægte. Disse eftergjorte nye Fabricata, der stundum gives ganske særegne tildeels phantastiske Former, repræsenteredes her ved omtrent et halvt hundrede Stykker. Ligeledes bör fremhæves tre ogsaa fra Skåne modtagne Stykker, der afbildes her ved Siden, navnlig en Harpunspids af Flint med Indhug, hvorved den kunde fastbindes til Skaftet (fig. 1); en Beenmeisel (fig. 2) og et meiselformet Steenredskab med Haandtag (fig. 3). Af de övrige Steensager nævnes en paa Laaland og to paa Sjælland fundne Flintkiler med en indhugget Fuge om Midten til Skaftets Befæstelse; — en Steenhammer med en fremstaaende lille Tap i det ikke heelt gjennemborede Skafthul, hvoraf det skjönnes at dette har været boret med et Cylinderbor; — en paa Grathehede i Kragelund Sogn, Hids Herred, Aarhuus Amt, funden Hammer af sjelden Form, kort og bred afrundet med Skafthullet paa tvers for Eggen (her afbildet fig. 4).

½

2

⅓

3

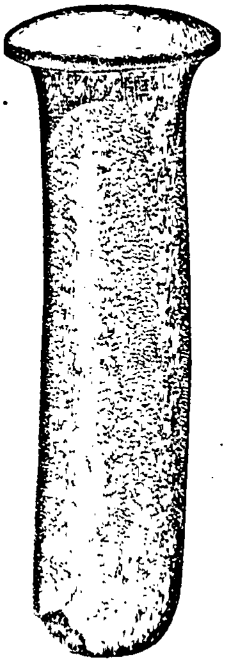

½

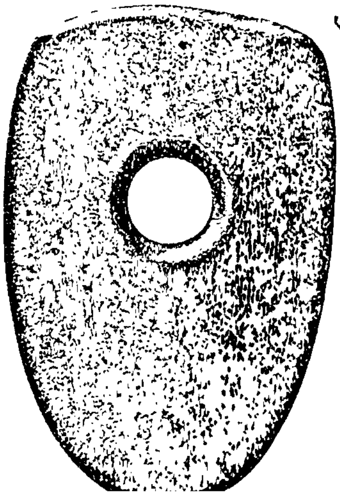

Af Sager fra Bronzealderen forevistes dernæst en Deel fortrinlige Stykker; blandt disse en ved Preilerup i Grevinge Sogn, Ods Herred, Holbek Amt, funden meget smukt

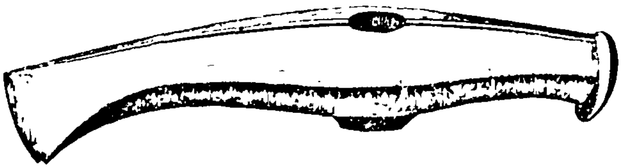

forarbeidet Öxhammer af Granit af ualmindelig Form, her afbildet i trediedeels Störrelse; — en paa Christiansminde Jorder ved Jægerspriis, paa et Sted hvor der tidligere tilsyneladende har været en Gravhöi, funden Urne eller et Gravkar af brændt Leer af en langagtig Form, hvortil formodentlig har hört et höit Laag, saa at det har haft Form af et Huus; det var fyldt med

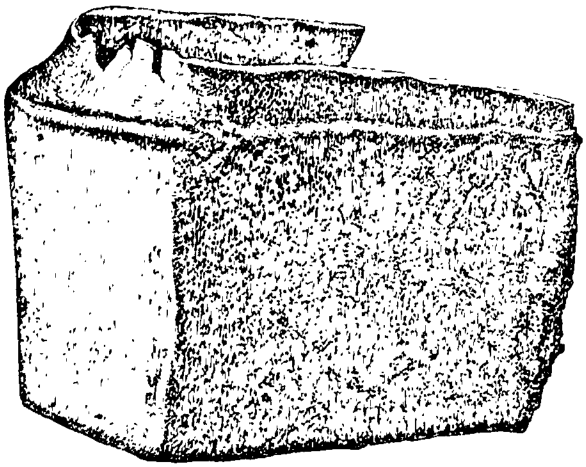

brændte Been, blandt hvilke laa en lille Bronzekniv med en Spiral-Omböining bag til og en Pincette ziret med tre Knop-

per paa den brede Deel forneden; — fremdeles nogle symbolske Efterligninger af Dolke og Sværd fundne i Urner og Gravhöie her i Sjælland; — en ved Ellinge By i Vindinge Herred, Svendborg Amt, funden af Sandsteen forfærdiget Stöbeform til Bronzeredskaber med Forme paa begge Sider. De her vedföiede Afbildninger i næsten en trediedeels Stör-

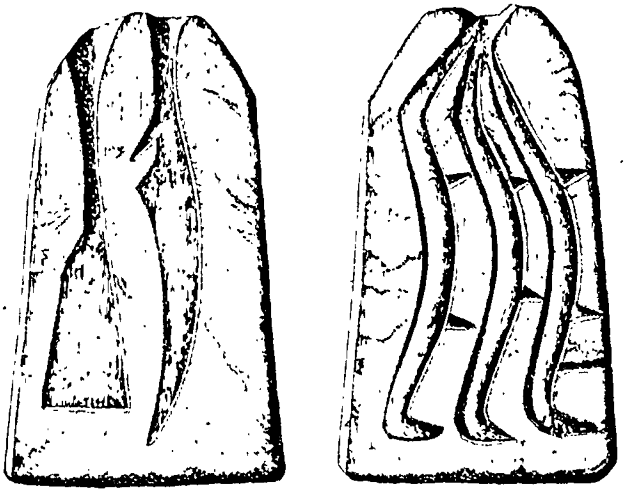

relse vise, til hvilke Sagers Stöbning denne Form har tjent. Lignende Stöbeforme og Levninger af Stöbning ere tidligere fundne, ligesom i andre Lande, saaledes ogsaa i Danmark og Sverrig, jfr AT 1843-1845 p. 173-75; 1855-1857 p. 86, AnO 1853 p. 131-40; det skjönnes deraf at Sagerne have været forfærdigede her i selve disse nordiske Lande. Fremdeles en særdeles svær Klinge med spids Angel, som, efter Vægten at dömme, maa hidröre fra en Tid, da Bronzen har været mere almindelig, eftersom Vægten ikke vidner om den sædvanlige Sparsomhed, hvormed dette Metal i den tidligere Periode anvendtes til Vaaben og Redskaber; — en Bronzecelt, $4\frac{1}{2}''$ lang, med et Hul i Kanten

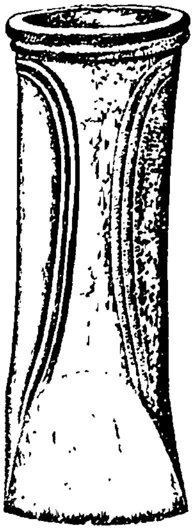

istedenfor Ösken, her afbildet i halv Störrelse.

Af Sager fra Jernalderen udmærkede sig især tvende Jernsværd, som vare opplöiede i en Ager paa den til Taarnborg hörende Magleö i Korsör Fjord; Klingerne ere for en Deel fortærede af Rust, men Pareerstangen og Knappen ere i god Behold, belagte med Sölv og zirlig prydede med niello Ornamenter. Fremdeles maa vi her nævne nogle sjeldne Sager fra Slesvig, nemlig 18 Stykker af *Fundet fra Nydam Moseeng* ved Vester-Sottrup i *Sundeved, blandt* disse to Skjoldbugler af Jern, den ene med en Bronzerand: dette Fund bevares iövrigt i det i Flensborg oprettede Museum for nordiske Oldsager; endvidere og fortrinsviis 85 tildeels meget udmærkede Stykker af det store og rige, ogsaa i samme Samling bevarede Fund fra Thorsbjerg Mose ved Sönder-Brarup i Angel. Flere til dette Fund hörende romerske Mynter oplyse om dets Alder; den yngste er en af Commodus, der er præget Aar 185 efter Chr., saa at man med nogen Rimelighed kan antage, at Sagerne ere fra det tredie Aarhundrede af vor Tidsregning. Blandt de nu i Kongens Samling bevarede nævne vi her alene et större Stykke af en Ringbrynje, bestaaende af afvexlende nittede og ikke nittede Jernringe, og et dertil hörende Spænde med Sölv- og Guld-Belægning, formodentlig et Skulderspænde; et rundt Træskjold, 38 Tommer i Tvermaal; en Deel Bronzebeslag til Skjolde; et massivt langagtigt Sölvbeslag til en Sværdskede, prydet med flere paalagte Guldbaand; et stort Spænde med Sölvplader og Guldbelægning, forsynet med to Rækker Sölvnitter; flere Pilestager af Grantræ med Indsnit til Buesnoren og en Deel til Ridetöi henhörende Stykker.

Chefen for den Kongelige Artillerie-Brigade, Generalmajor J. S. Fibiger, foreviste nogle til Artilleriets historiske Vaaben-Samling i det Kongelige Arsenal nylig modtagne gamle og mærkelige Stykker smedet og stöbt Jernskyts.

Der forevistes af Kammerassessor, Postrevisor E. Schmidts Samling et Fund af Bronzeoldsager fra en Mose ved Gundestrup, Grevinge Sogn, Ods Herred, Holbek Amt.

En Deel Skrifter vare modtagne for Selskabets Bibliothek, deriblandt en italiensk Oversættelse ved Grev Giancarlo Conestabile og en græsk Oversættelse ved Grev Joseph de Cigalla af H. M. Kongens Afhandling om Bygningsmaaden af Oldtidens Jettestuer.

Fra Inspecteuren over Syd-Grönland, Dr. philos. H. Rink vare modtagne og forelagdes anden Deel af „Kaladlit okalluktualliait", Grönlandske Folkesagn, opskrevne og meddeelte af Indfödte og „Kaladlit assilialiait", en Samling af Træsnit, tegnede og skaarne af indfödte Grönlændere, for störste Delen tjenende som Illustrationer til Folkesagnene; fra Seminariilærer Samuel Kleinschmidt en paa Grönlandsk udarbeidet Verdens-historie, hvilke Skrifter ere udgivne fra det i Nouk (Noungme) eller Godthaab oprettede Bogtrykkeri.

Mr. Niels Arnzén, Borger i Byen Fall-River, i Grevskabet Bristol i Massachusetts, havde oversendt Selskabet et lovformeligt Skjöde, ved hvilket han „i Betragtning af hans Höiagtelse for Udgiveren af ‚Antiquitates Americanæ' og Forfatteren af Afhandlingen ‚om Americas Opdagelse ved Nordboerne', Professor C. C. Rafn, og det Kongelige Nordiske Oldskrift-Selskab i Kjöbenhavn i Danmark, giver, skjenker og overdrager til bemeldte Professor og Kongelige Selskab den Klippe, som er bekjendt under Navnet Indskrift-Klippen eller Dighton-Rock og den Lod eller det Grundstykke Land, som omgiver denne Klippe, og er beliggende paa Landsbyen Berkley's Jorder i bemeldte Grevskab Bristol", hvilket Grundstykkes Grændser ere nöiagtig angivne i Skjödet. — Selskabet overdrog Bestyrelsen at aflægge dets Taksigelse og at

træffe de Foranstaltninger, den maatte ansee hensigtsrette, til dette Mindesmærkes Fredning og fremtidige Bevaring.

Det bemærkes at dette berömte Monument fra Oldtiden, den saakaldte Assonet-Klippe eller Dighton Rock, er afbildet og beskrevet i ovennævnte af Rafn i 1837 fra Selskabet udgivne Værk Antiquitates Americanæ, tab. X-XII, p. 355-96. Derefter have ogsaa Jacob Aall og Axel E. Holmberg meddeelt Afbildning og Beskrivelse af denne Indskrift-Steen, hin i sin Oversættelse af Snorre Sturlasons Norges Konge-Sagaer (Christiania 1839 II p. 215-18, tab. II-III) og denne, som har gjort et særskilt Studium af vort Nordens lignende paa Klipper indhugne Forestillinger, i sit Værk Skandinaviens Hällristningar (Stockholm 1848 p. 146-153 tab. 45).

Orlogscapitain W. A. Graah havde gjort opmærksom paa særegne Indristninger af forskjellige Figurer paa en Klippe ved Bjergveien mellem Valencia og Puerto Cabello i Venezuela, hvilket foranledigede den danske General-Consul i Caracas, Legationsraad W. Stürup til ved Vice-Consul Schibbyes Bistand at faae taget af disse Indristninger en Afbildning, som han havde oversendt for Selskabets historiske Archiv.

I et forudgaaende den 17de Mai afholdt Möde bestemtes at den nærværende Secretair personlig fremdeles vedbliver sin Function som bestandig Secretair og gjenvalgtes Vice-Præsidenten og Cassereren for de tre fölgende Aar Til Revisorer af Cassererens Regnskab over Selskabets Pengevæsen i 1860 valgtes Conferentsraad A. A. Kiellerup og Bankcasserer F. S. Bang.

FORTIDSLEVNINGER I SCHWEIZ'S INDSÖER.

Habitations lacustres des temps anciens et modernes, par Frédéric Troyon. XII og 495 Sider. XVII Tavler med 380 Figurer. Lausanne 1860.

Man har hidtil savnet en samlet Oversigt over de sidste 7-8 Aars mærkelige Opdagelser af Fortidslevninger i de schweizerske Indsöer. Selv Mænd af Faget ville have fölt dette Savn, skjönt de schweizerske Oldgranskere ingenlunde have ladet det mangle paa jevnlige Meddelelser — en saadan fra Hr. Troyons Haand ville Læserne af nærværende Tidsskrift erindre var optagen i Bindet for 1852-1854, S. 332-34 —, og den övrige Verden maatte nöies med hvad der leilighedsvis gjennem populariserende Fremstillinger kunde komme til dens Kundskab. Det i Overskriften nævnte Værk, der udgjör tome XVII af „Mémoires de la Société d'histoire de la Suisse romande", vil derfor ikke blot have været særdeles kjærkomment for Europas Oldgranskere, men maa ogsaa modtages med Tak af enhver Dannet, der har Kjendskab nok til Gjenstanden for at fatte Vigtigheden af de schweizerske Opdagelser og som dele hin Trang, der er al Fortidsforsknings Ophav, Trangen til at levendegjöre sig de forsvundne Slægters Færd og saaledes modstaa Tidens værste Tyrannie over Menneskeaanden. Man har nemlig i Hr. Troyons Værk ikke blot én fuldstændig, klar og livlig Fremstilling af alt hvad der, siden de förste Pælebygninger bleve fundne i Züricher-Söen i Vinteren 1853-54, er foretaget i Forfatterens Fædreland i den angivne Retning tilligemed en af mange oplysende Afbildninger ledsaget Efterretning om Udbyttet af disse Bestræbelser, i hvilke han selv har haft en meget betydelig Deel; men han har ogsaa seet sig i Stand til, ved

Hjelp af de fundne Gjenstande, at reconstruere de paagjeldende Folkestammers Boliger og give et tydeligt Billede af Landets Beskaffenhed og Menneskenes Livsvilkaar; og endelig har han, ved at sammenstille de schweizerske Opdagelser med Resultaterne af Oldgranskningen i andre Lande og hvad der hos ældre og nyere Reisende — ligefra Herodot til Verdensomseileren Dumont d'Urville — findes fortalt om Befolkninger, der have levet i Pælebygninger, af de saaledes samlede Kjendsgjerninger formaaet at uddrage en Række Slutninger, der synes ligesaa vel grundede, som de ere vigtige baade for Culturhistorien i Almindelighed og for de europæiske Folkestammers Historie i Særdeleshed.

Det videnskabelige Hovedresultat af Opdagelserne i Schweiz og hvad der maa gjöre dem fortrinsvis vigtige for Danmarks Oldgranskere, er det, at den först hertillands fremsatte og begrundede Anskuelse om de tre store Culturperioder i Europa — Steen-, Bronze- og Jernalderen — er ved hine Fund ikke blot bleven paa det fuldstændigste stadfæstet, men ogsaa saavel selve Periodernes Culturtilstand som Overgangen fra den ene Periode til den anden nærmere characteriseret. Der findes nemlig i de schweizerske Söer, — dog Fjeldsöerne med Klippebund undtagne —, saavelsom i Törvemoser, der have været Söer, Levninger af Pælebygninger fra alle tre Perioder, men ikke i samme Udstrækning, ei heller lige fordeelte. Videst udbredte, om end ikke talrigest, ere Pælebygningerne fra Steenalderen. Navnlig findes de baade i de öst- og vestschweizerske Söer, hvorimod der fra Bronzealderen kun findes Pælebygninger i de sidstnævnte, men da ogsaa i meget stort Antal, og endelig fra Jernalderen kun paa enkelte Steder i Neuchâtel- og Bienne-(Bieler-)Söerne.

Til hvilken Tidsalder en Pælebygning hörer, bestemmes naturligvis af de Gjenstande, der findes i Törven eller paa Bunden af Vandet mellem Pælene. De synes i Reglen nedfaldne i Tidernes Löb; thi de ligge i forskjellig Höide, men ingenlunde de tungeste nederst; de ere altsaa ikke sunkne dybere ned, efter

at de först ere tabte.[1] Finder man nu et betydeligt Lag opfyldt med tabte Gjenstande fra överst til nederst, kan man heraf slutte sig til, at vedkommende Pælebygning har været beboet i et længere Tidsrum.

Pælelevningernes relativt forskjellige Ælde er — navnlig hvad de to förste Perioder angaaer — kjendelig paa deres forskjellige Bevaring. Hvor de hidröre fra Steenalderen, rage de nemlig kun saare sjelden op over Söbunden, enten denne nu er den oprindelige Bund, hvori de ere nedrammede, eller den er dannet ved senere Lag af Dynd eller Törv; men ofte ere Pælene heelt tildækkede, hvilket især er Tilfældet, hvor de findes i Törvemoser. Det er Vandet, der i Aarhundredernes Löb har fortæret hele det Stykke af en Pæl, som ikke var beskyttet af Bundens Jord. Pælene fra Bronzealderen rage derimod i Regelen noget op over Söbunden — 1-2-3 Fod med et Middeltal —, men ere stundom saa angrebne af Vandet, at der ikke er mere tilbage af en Pæls övre Deel, end en nogle Linier tyk Stok, der altsaa staaer i Veiret fra den ufortærede nederste Ende, og man vil altid finde den

[1] Opdagelsen og Undersögelsen er foregaaet paa forskjellige Maader. Den förste, Dr. T. Kellers, Opdagelse i Züricher-Söen skete ved et ualmindelig Lavvande. I Törvemoserne har naturligvis Gravning været Middelet, i Söerne som oftest Opfiskning af de Gjenstande, som man ved stille Veir fra Baadens Rand kunde skimte paa Bunden, hvor altsaa denne ikke var bleven forhöiet ved Opskylning siden den Tid, da Pælehusene stode paa Stedet, hvor Pælehovederne endnu ere synlige. Ved et særeget Tilfælde skete et af de störste Fund fra Steenalderen, ved Concise i Neuchâtel-Söen, idet nemlig en Dampmuddermaskine, der var anbragt her i Anledning af et Jernbanearbeide, drog en Mængde Gjenstande for Lyset. For med Forsigtighed at kunne optage skjörere Ting i en mindre Dybde, har Hr. Troyon brugt et Dykkerapparat, bestaaende af en Blikhjelm, med et Luftrum, der ved to Slanger og en Luftpompe i Baaden stadig holdes forsynet med frisk Luft, saa at den, der har den paa, kan gaae omkring paa Bunden af Vandet og optage, hvad der her kan sees heelt eller tildeels.

Deel, der har været udsat for Vandet, tyndere end den, der har været skjult af Bunden.

Men ikke blot Steenalderens relative, selv dens absolute Ælde er man ved Hjelp af et saadant Fund af Pælelevninger bleven i Stand til i det mindste tilnærmelsesvis at danne sig et Begreb om. Ved Sydenden af Neuchâtel-Söen strækker sig paa begge Sider af Floden Orbe et vidtlöftigt England, der for Störstedelen er opstaaet ved en udstrakt Törvedannelse i denne Ende af Söen. Midt paa denne Flade omtrent 5500 Fod fra den nuværende Söbred, i Nærheden af Landsbyen Chamblon, hæver sig en Bakke, ligesom en Ö, ved hvis Fod man i Törven har fundet Pæle og dybere nede i Törven Steenredskaber. Saavidt naaede altsaa Vandet, da disse Bygninger vare i Brug. Men langt nærmere ved Söen laa den romerske Stad Eburodunum, hvis keltiske Navn röber en forromersk Flække paa dette Sted, som dog endnu var bedækket med Vand, da Pælehytterne ved Chamblon vare i Brug. Fra dette Punkt af til Söen finder man ingen Levning fra Romernes Tid. Man kan altsaa antage, at Söen dengang, eller senest ved det fjerde Aarhundredes Udgang, beskyllede den romerske Stads Mure, og at det mellemliggende Land, hvorpaa tildeels det nuværende Yverdon ligger, er tilskyllet i Mellemtiden. Denne Strækning, der belöber sig til 2500 Fod, har altsaa været mindst 1400 til 1500 Aar om at danne sig. Man kan da heraf tilnærmelsesvis slutte, at det mellem det gamle Eburodunum og Pælebygningerne ved Chamblon liggende Stykke Land, der fölgelig strækker sig over 3000 Fod, har været omtrent 18 Aarhundreder om at danne sig, eller med andre Ord: Tiden for hine Anlæg fra Steenalderen rykkes tilbage til 14-15 Aarhundreder för vor Tidsregnings Begyndelse (S. 72 o. f.).

Ikke mindre vigtige, end dette Resultat med Hensyn til Steenalderens Ælde, ere adskillige Opdagelser med Hensyn til hin Folkestammes Culturtilstand og Levemaade. Den vigtigste er naturligvis at de have levet i Boliger af den tidt-

nævnte Beskaffenhed. Man har imidlertid ogsaa ved forskjellige Fund faaet Kundskab om disse Boligers Form og hele Indretning. I Almindelighed findes der ikke andre Levninger af Træet end Pælene, da de fleste Byer af denne Art — den hyppigen betydelige Udstrækning af de med Pæle besatte Grunde vise, at mange Hytter maa have ligget samlede paa eet Sted — sees at være gaaede til Grunde ved Ild. Men, ligesom man paa Pælenes spidse Ende endnu seer Sporene af Steenöxens Hug, ligesom man af deres Beskaffenhed i det Hele kan see, at Folkene ikke have nöiedes med hele Grene, men ogsaa have klövet deres Pæle ud af tykkere Stammer, saaledes har man ogsaa paa enkelte Steder — i Pfeffikon-Söen i Canton Zürich og ved Wauwyl i Canton Bern — fundet Levninger af det Gulv, hvorpaa Hytterne vare byggede. Det var paa det förste Sted dannet af Bjælker og Planker af 2-3 Tommers Tykkelse, fæstede til Pælene ved Hjelp af Trænagler, der saavelsom Hullerne og alt andet Arbeide vare dannede med Steenredskaber. Det hele Gulv indtog her en Strækning af ikke mindre end 120,000 □ Fods Areal. Ved Wauwyl hvilede Gulvet, der bestod af armtykke Bjælker, paa Tværtræer, der gik fra Pæl til Pæl; Bjælkerne vare sammenflettede med Kviste og det Hele var bedækket med Pottemagerleer, saa at det dannede et fast Gulv. Ved Pfeffikon fandt man blandt andet Levninger af en Baad, dannet af en udhulet Træstamme. Endvidere har man ved Wangen, i Constanz-Söen, hvor der findes et meget stort endnu ikke fuldstændig undersögt Anlæg, blandt de ved Ilden forkullede Træstykker fundet Stumper af det Leerlag, hvormed Hytternes Tage og Vægge vare tættede, idet Leret ved Ilden havde modtaget en Hærdelse, der har modstaaet Vandets oplösende Indflydelse. Man seer paa disse Stykker Indtrykkene af de Grene og Kviste, som Leret har været klinet paa, og, hvad mere er, man seer af deres buede Form, der er concav paa den glatte Side, at Leret har været klinet paa indvendig fra, og endelig, at Hytterne have været runde med et kegledannet

Tag; ja man kan af Leerstumpernes Runding tilnærmelsesvis slutte sig til hele Hyttens Omfang og Gjennemsnit: dette har udgjort 10 à 15 Fod. Flade Steenfliser med Spor af Ildpaavirkning, som hyppig findes, have aabenbart dannet Arnestedet i Hytten, som man altsaa tör forudsætte har haft en Aabning til Rögen överst i Taget. Lægger man til alt dette, at der jævnlig findes en Række Pæle mellem Byen og Strandbredden, som altsaa maa have baaret en Bro, vil man kunne danne sig et temmelig fuldstændigt Billede af en saadan Byes Beskaffenhed.

Det kan ikke forundre, at der ogsaa er fundet Levninger af Pælebygninger i de norditalienske Söer — f. Ex. i Lago Maggiore —, saavelsom i Frankrig. Ogsaa i Irland findes mange kunstig dannede, med Pæle omgivne Öer („crannoges"), der indtil ind i det syttende Aarhundrede have tjent Clanshövdingerne til Fæstninger. Herodot beretter (V, 17) om Pæonierne ved Prasias-Söen, at de levede i Hytter paa Pæle, byggede i Söen, at disse Hytter dannede Byer forbundne med Landet ved en smal Bro, at Beboerne udgjorde et borgerligt Samfund, i hvilket det bl. a. var Lov, at enhver Mand, for hver Kone han ægtede, — der herskede nemlig Fleerkoneri — föiede tre Pæle til det hele Anlæg, samt endelig at der i Gulvet fandtes en Lem, hvorigjennem de fiskede. Beskrivelsen passer næsten fuldstændig paa Pælebyerne i de schweizerske Söer; og ikke mindre stemmer den med Efterretninger fra ældre og nye Tider om lignende Anlæg i Asien, paa Sydhavsöerne og i Africa. Af denne Udbredelse slutter Hr. Troyon, idet han gaaer ud fra, at de med Urskov bedækkede Lande först ere befolkede langs Floderne og Söerne, at denne Art Boliger have været fælleds for alle de ældste Befolkninger, og, forsaavidt Levninger af slige ikke vides at være fundne i Norden, er han tilböielig til at troe, at der i saa Henseende tör ventes fremtidige Opdagelser. [1]

[1] De nylig i Thorsbjerg Mose i Brarup Sogn fundne Pæle og Risfletninger turde maaskee i saa Henseende have særegen Interesse.

Hvad Befolkningens Industrie angaaer, saa vise de schweizerske Fund af Öxer, Pilespidser, Meisler og andre Redskaber af Steen, Beenredskaber, Leerkar o. s. v. den störste Overeensstemmelse mellem det Folk, der i Steenalderen boede her i Indsöerne, og det, der har efterladt sine Spor i Kjökkenmöddinger og Gravhöie paa vore Kyster. Det samme gjelder for Störstedelen med Hensyn til deres Levemaade, forsaavidt samme har bestaaet af animalsk Föde, undtagen at Östersskaller naturligvis ikke findes. Hvad man derimod ikke finder Spor af i Norden og hvad vel heller ikke paa Grund af Climaet tör antages at have fundet Sted her, er Steenalderfolkets Kjendskab til Agerdyrkning. Man har flere Steder, især ved Wangen, fundet hele Masser forkullet Korn, deels Hvede, deels Byg, baade sexradet og toradet, hvilket sidste kan sees af enkelte hele Ax; ja man har endogsaa fundet forbrændt Bröd, hvoraf man seer, hvorledes de tilberedte Kornet: efter at være temmelig ufuldkommen knust, saaledes at Meel og Klid ere blandede, blev det æltet i runde, flade Kager, 4-5 Tommer i Gjennemsnit og en Tomme til 15 Linier tykke, samt derpaa bagt sandsynligvis paa en hed Steen eller i gloende Aske. Forfatteren mindes herved Stedet i Rigsmál (v. 5):

„Þá tók Edda	Da tog Edda
ökkvinn leif,	et klumpet Bröd,
þúngan ok þykkvan,	tungt og tykt,
þrúnginn sáðum."	tæt af Saader.

Og hvor forunderligt stemmer ikke det gamle Digts Betegnelse af Trællenes, Böndernes og Jarlernes Stammefædre som Oldefader, Bedstefader og Fader med Forestillingen om tre store Folkestammer, af hvilke den yngre stedse har undertvunget eller dog behersket den ældre, en Forestilling, som atter netop ved de Vidnesbyrd om forskjellige Culturperioder, der indeholdes i Oldsagerne fra Steen-, Bronze- og Jernalderen, vel maa ansees for hævet til historisk Vished.

Vi kunne naturligvis her, hvor det blot er os om at gjöre at fremhæve de allervigtigste Hovedresultater, ikke gaae ind paa en nærmere Beskrivelse af de enkelte fundne Gjenstande og en Sammenligning med de nordiske Fund fra den tilsvarende Tidsalder; naturligvis kaste de ikke blot Lys over Folkets Industrie, men ogsaa over den samtidige Plante- og Dyreverden, i hvilken sidste Henseende især interessante Opdagelser ere gjorte. Med Hensyn til Steenredskabernes Forfærdigelse er det en interessant Kjendsgjerning, at Flinten, der er et Hovedmateriale, ikke hörer hjemme i Schweiz, men maa antages indfört fra Frankrig, — der maa altsaa have fundet en Handelsomsætning Sted, hvormed det stemmer, at flere Puncter have vijst sig at være formelige Værksteder —, samt at der, hvad ogsaa kan iagttages hos os, finder en kjendelig Fremgang Sted i Stenenes Behandling, ligefra de raa Flintkiler til glat slebne Öxer med Skafthul. Steenalderens Folk har altsaa ikke været stillestaaende[1], og det har da heller ikke undladt at optage Brugen af Bronze, efter at dette Materiale er blevet det bekjendt: man finder nemlig ved nogle Pælebygninger fra Steenalderen — f. Ex. ved Meilen i Züricher-Söen og ved Wangen — enkelte Bronzeredskaber. At Bronzen imidlertid ikke er kommen i Brug efterhaanden ved en fredelig Udbredelse af den nye Opfindelse, men at den er fulgt med en indvandrende og erobrende Stamme, derom vidner ikke blot, for Helvetiens saavelsom for det övrige Europas Vedkommende, den Omstændighed, at

[1] Naar Troyon af denne Grund tillægger det et aandeligt Fortrin for de Vilde, med hvilke man nutildags kan gjöre Bekjendtskab, synes Slutningen at være forhastet. Steenalderens Folk har efter al Sandsynlighed haft en overmaade lang Tid at udvikle sig i, medens Nutidens Vilde strax blive distancerede af Civilisationen og derfor synes at staae stille, skjönt de maaskee, hvis de overlodes til sig selv og hvis man havde Tid til at iagttage dem gjennem Aarhundreder, vilde vise en lignende Fremgang. Naar man paa et Dampskib farer forbi et Seilskib, der gaaer i samme Retning, synes dette at ligge stille og kan endda i Virkeligheden skyde en god Fart.

man ikke finder Spor af en Kobberalder, der nödvendigvis maa være gaaet forud for Bronzealderen i Bronzens oprindelige Hjemstavn, men ogsaa særlig i Schweiz den Kjendsgjerning, at Pælebygningerne i Landets östlige Söer höre op med Steenalderen.

Heraf slutter nemlig Forf. — og Slutningen synes fuldkommen berettiget —, at Steenalderens Folk, kort efter at det er blevet bekjendt med Bronzen, er blevet naaet af den indvandrende Folkestamme, der först har indfört Bronzen, at denne har overvundet og tilintetgjort Urbeboerne i det östlige Schweiz og, da den ikke selv havde for Skik at bygge sig Boliger i Vandet, ikke har gjenopfört hines Pælebyer, hvis Levninger altsaa ere blevne overladte til Glemsel. I Vestschweiz derimod er vel maaskee ogsaa Steenalderens Folk först blevet overvundet af Indvandrerne; herpaa synes det at tyde, at ogsaa i de vestlige Söer sees Steenalderens Pælebyer for Störstedelen at være ödelagte med Vold. Men Urfolket er ikke blevet tilintetgjort; det har vundet sin Uafhængighed tilbage og har da gjenopfört sine Byer i Söerne, som det sikkreste Tilflugtssted under fjendtlige Angreb, og derfor i Regelen lagt dem noget længere fra Land end de fordums Byer. Havde nemlig Indvandrerfolket ogsaa sat sig fast i Vesthelvetien, er der ingen Rimelighed for, at de her snarere end i Östschweiz skulde have optaget Urfolkets Bygningsmaade og Levevis. Derimod har Urfolket optaget den nye Opfindelse, der havde givet deres Fjender saa stor Overmagt over dem, og saaledes er der begyndt en ny Culturperiode, der har arvet den forriges Bygningsmaade og forövrigt deelt Udvikling med Bronzealderens övrige Folk.

At Bronzealderens Söbeboere i Schweiz ikke have indfört, men selv forarbeidet deres Redskaber, ligesom Tilfældet ogsaa er med Nordens Befolkning i den samme Tidsalder, dette sees ikke blot af ufuldförte Vaaben og andre Redskaber og Klumper af raat Metal, der ere fundne flere Steder; men man har ogsaa et Sted — ved Morges, i Genfer-Söen —

fundet en Stöbeform af Bronze til en Paalstav med Hank (planche x, fig. 15), dannet af to Stykker, til at lægge sammen, hvert forsynet med en Hank. I det ene Stykke er Aabningen til at helde det flydende Metal ned i; en Fals staaer op fra Nederstykkets Rand, der svarer til en Rille i Overstykket, hvilken Indretning altsaa har tjent til at hindre det smeltede Metal fra at löbe ud til Siderne; ved den spidse Ende har Formen været beskadiget og Beskadigelsen er repareret med stor Omhu. Det Hele vidner om en betydelig Udvikling af Stöbekunsten. Eggen paa det af Formen udtagne Instrument har været temmelig stump, men er derefter skærpet med Hammeren, af hvilken man seer Spor paa mangen Celt og Paalstav. Ved Echallens i Canton Vaud, midt imellem Lausanne og Yverdon, har man fundet Rester af et Stöbeværksted, som vise, at ogsaa Sammensmeltningen af de forskjellige Metaller, hvoraf Bronzen bestaaer, foregik i Landet selv; man har nemlig fundet Klumper af reent Kobber, hvorimod de ved Siden fundne Celter, der endnu bære Mærker af Formen, ere af Bronze.

Vaabnenes og Redskabernes Skikkelse, saavelsom de Figurer, hvormed de ere prydede, vidne om, at Söbeboerne i Schweiz med det nye Materiale have optaget den indvandrede Stammes Smag. I denne Henseende finder nemlig den störste Overeensstemmelse Sted mellem de schweizerske og andre Landes, navnlig de nordiske Fund. Dog turde der maaskee vise sig en större Rigdom i Figurer og Former navnlig ved de her i Norden fundne Gjenstande; i det mindste findes blandt de i Troyons her omtalte Bog afbildede Vaaben og Kar intet, der med Hensyn til Forziringernes Skjönhed kan sammenlignes f. Ex. med nogle af de i Museet for nordiske Oldsager her i Staden opbevarede Öxer, Skjoldplader, Haarringe og andre Smykker og Kar (see MnO 110, 111, 203, 205, 207, 221, 226, 283 b). En Særegenhed er det ogsaa, at Guld findes saare sparsomt i Schweiz. Dog maae vi fremhæve som eiendommelige og særdeles smukke: Naale

med store Hoveder, der enten ere prydede med cirkeldannede Ziraler eller endogsaa gjennembrudte. Adskillige Redskaber ere fundne, hvortil man hos os ikke har noget Sidestykke. Dertil höre især Krandse af brændt Leer, indrettede til at holde de Bronzekar opreiste, som ere spidse forneden; Skiver af brændt Leer eller Steen med Huller i Midten, hvilke ansees for at have været brugte til Vægter ved Spinding, eller med en rund Fure i Yderkanten, hvoraf sluttes, at de have været brugte til et Spil; fremdeles Kopper af brændt Leer med eller uden Hank, saa smaa at de synes at maatte have været Legetöi for Börn. Særegen Interesse have nogle smaa gjennembrudte Skiver af Bronze, eller Hjul, tildeels med mindre Ringe i Kanten, om hvilke Forf. mener, at de have været brugte til at hænge andre Redskaber i, altsaa paa samme Maade som Nöglerínge, i hvilken Henseende han henviser til, at Lapperne endnu skulle bruge et saadant Redskab, anbragt i Beltet; i det herværende Museum findes kun et eneste Stykke af denne Art, om hvis Bestemmelse man har været uvis. Foruden Synaale med Öiet deels i Midten, deels i den tykke Ende, ganske af samme Slags som vore, findes ogsaa Fileernaale med klöftede Ender, samt, hvad man studser over, en Naal med en Modhage, der ganske svarer til vore Damers Hæklenaale.

Vi kunne iövrigt naturligviis ikke gaae ind paa Enkeltheder med Hensyn til de schweizerske Fund fra Bronzealderen. Ei heller ville vi foregribe Læseren med noget Udtog af Forf.'s, paa de gjorte Opdagelser stöttede, særdeles livlige Skildring af Bronzealderens Culturtilstand, ikke blot i Schweiz, men i hele Europa, saavidt som den indvandrede Stamme udbredte sig, hvilken han, i Overeensstemmelse med hvad almindelig er antaget, betegner som den keltiske. Hvad Overgangen til Jernalderen angaaer, da mener han, at dette Metal er blevet Gallerne bekjendt gjennem Grækerne i Massilia, altsaa siden det 6te Aarhundrede f. Chr., og fra nye östenfra i Europa fremtrængende Folkestammer, navnlig Kimrerne. At Jernet i alt Fald

tidlig hos hin keltiske Hovedfolkestamme har fortrængt Bronzen, slutter han af Beretningen hos Livius (XXII, 46) om at Gallerne ved Cannæ havde kæmpet med lange Sværd med rund Od, der ifölge Polybius (II, 33) vare saa vege, at de böiede sig ved det förste Hug og kunde rettes ud ved at trædes paa med Foden. Man forstod altsaa dengang endnu ikke hos Gallerne at hærde Jernet. Hvorledes det imidlertid end er blevet indfört i det övrige Europa og til hvilke forskjellige Tider, saa synes Forf. tilfulde at have viist, at dets Indförelse i Schweiz, d. v. s. det vestlige, hvorom her kun er Tale, skyldes en Indvandring af en ny Folkestamme og at denne har fundet Sted för det romerske Herredömmes Tid.

Det er atter her Levningerne af Pælebygninger, som, skjönt andre Kjendsgjerninger komme til, navnlig Fund i Gravhöie og paa Valpladse, dog i höi Grad bestyrke og nærmere bestemme de Resultater, man kunde uddrage af de sidstnævnte. Ligesom nemlig Steenalderens Folk i Östschweiz er gaaet til Grunde ved Indvandring af en Folkestamme, der ikke boede i Pælebyer, saaledes er det samme skeet med Bronzealderens Befolkning i Vestschweiz. Man finder kun ganske enkeltvis Redskaber af Jern i de Pælebygninger, der höre til Bronzealderen. De maae altsaa alle være blevne ödelagte paa en Tid, da Jernet endnu var meget lidet kjendt af Befolkningen. Og dette maa være skeet ved en ny Folkestammes Indvandring; thi hvorfor skulde ellers Pælebygningerne ikke være blevne opförte paany? Dette er imidlertid kun skeet paa meget faa Steder — i större Udstrækning kun paa to Steder, nemlig paa en Grund, kaldet Steinberg, ved Nidau, i Bienne-Söen, samt ved Tène, i Neuchâtel-Söen; — paa disse Steder findes nemlig Vaaben og Redskaber af Jern fra den ældste Jernalder. Da det ikke er rimeligt, at den indvandrede Stamme skulde have efterlignet Urfolkets Levemaade paa eet Sted og ikke andetsteds, maa det antages, at de sidstnævnte Byer ere opförte af Levningerne af den overvundne Befolkning, der her have holdt sig endnu nogen Tid

og naturligvis optaget Brugen af Jern fra deres Fjender, indtil de ogsaa ere blevne angrebne i disse deres sidste Tilflugtssteder og overvundne; dette kan sluttes deraf, at ogsaa disse Pælebygninger vise Spor af voldsom Ödelæggelse.

Men hvilket var da det nye Indvandrer- og Erobrerfolk? Troyon gjör det höist sandsynligt at det var Helvetierne og at Indvandringen ikke er skeet saa meget længe för Christi Födsel. Da dette Folk, der efter de Gamles Udsagn, hvad ogsaa de opbevarede Egennavne röbe, var af keltisk og særlig gallisk Stamme, havde gjort sit Indfald i Gallien og var blevet slaaet af Caesar ved Bibracte, flygtede nogle henimod Rhinen for at naae deres „fordums Fædreland" (Caesar, De bello Gallico I, 27 og Dio Cassius: lib. XXXVIII). Altsaa levede endnu paa denne Tid Erindringen hos dem om en tidligere Hjemstavn, hvorfra de vare indvandrede i Schweiz, en Hjemstavn, som af Tacitus sættes mellem Rhinen, Mayn og Silva Hercynia (Thüringerwald og Erzgebirge). Forf. formoder derfor, at de ere vandrede fra Gallien til dette Land og derfra atter til Schweiz. Man kunde ogsaa antage, at de hörte til en af de oprindelig östligst boende keltiske Stammer, der ved de germaniske Folkestammers Fremtrængen efterhaanden bleve drevne mod Syd og Vest. I alt Fald er det höist sandsynligt, at de under deres Ophold her have lært Jernsmedningen af östligere Naboer. Hvad der er fundet af Jernredskaber og Vaaben i Schweiz, saavel i Söerne som især paa den store Valplads ved Tiefenau[1] bærer nemlig Præget af en Kunstsmag, der er ligesaa forskjellig fra Bronzealderens, som fra den græsk-romerske Smag, men som derimod ved Ziraternes Snoninger, ved noget Storslaaet og Grotesk i Figurerne röber Slægtskab med det Gothiske. Nogle Sværdskeder af

[1] Et Sidestykke til Mosen ved Brarup, hvis vigtige Udbytte Forf. ogsaa tager i Betragtning og med Hensyn til hvilket han yttrer den Mening, at de mange ganske forskjelligartede Gjenstandes Forekomst i Mosen vel turde komme af, at den har været besat med Pælebygninger.

Jern, der findes afbildede hos Troyon (pl. XIV) ere i saa Henseende meget oplysende.

Ved deres Indvandring i det Land, som siden har bevaret deres Navn, have Helvetierne altsaa fört Jernets Brug med sig og Resterne af Bronzealderens Folk have optaget den, saalænge de endnu holdt sig ved Siden af Erobrerne. Men Jernets Forarbeidning var endnu kun ufuldkommen: man forstod ikke at hærde Jernet til Staal, og de Klinger, der findes ved Tène og Tiefenau, svare ganske til de romerske Forfatteres ovenfor anförte Beskrivelser af Gallernes lange, rundoddede, men vege Klinger. En af de ved Tiefenau fundne Klinger er endogsaa böiet paa to Steder, saa at man kan see, den har givet efter ved et Hug og er dernæst paa selve Valpladsen bleven rettet ud med Foden.

Romerne gjorde en brat Ende paa denne Jernalder, som Troyon kalder den helvetiske ældre Jernalder i Modsætning til hvad der af de danske Oldgranskere forstaaes ved Udtrykket: „den ældre Jernalder". Ogsaa fra Romernes Tid haves Levninger, hidrörende fra den indfödte Befolkning; men Pælebygningerne ere nu heelt forsvundne.

Længer frem i Historien gaaer Forf. ikke med Hensyn til sit Fædreland. Derimod forfölger han, som alt bemærket, Pælebygningssystemet gjennem alle Lande og Tidsaldere, og paa disse Kjendsgjerninger bygger han en almindelig Oversigt over den Periode af den menneskelige Culturudvikling, som efter hans Mening overalt, hvor ikke locale Omstændigheder og Klimaet, d. v. s. stræng Kulde, lægger Hindringer i Veien, betegnes med saadanne Boliger og en af samme betinget Levemaade. Pæleboliger vilde herefter være at ansee for et Mærke paa et Hovedafsnit af Menneskeslægtens Civilisationshistorie. Om dette tör antages i saa stor en Almindelighed, skulle vi ikke her pröve paa at afgjöre. Forf. indrömmer selv, at mange Spörgsmaal, som ere reiste ved hine Opdagelser i hans Fædreland, endnu ere dunkle og svævende. Men enten fremtidige Undersögelser ville give ham Ret i, at

Menneskene overalt, saasnart de have opnaaet at benytte Steen til at forarbeide Træ, först have sögt Tilflugt i Huse, byggede i Vandet, for vilde Dyr og Fjender, eller man vil komme til at begrændse denne Anskuelse, saa synes det dog utvivlsomt, at dette Moment har spillet en större Rolle i Menneskeslægtens Udvikling, end man nogensinde forhen har tænkt paa. Det er Troyons Fortjeneste ved det her omtalte Værk at have ikke blot paapeget dette, men udviklet Tanken i sine Conseqventser med et Liv og en Anskuelighed, som giver hans Bog stor Fortjeneste ogsaa fra den æsthetiske Side, og af sig selv forbyder ethvert Uddrag af det herhenhörende smukke Slutningsafsnit: det vilde kun blive en mat og ufuldstændig Afspeiling af det originale Billede, hvormed vi ikke ville trætte Læseren.

SPOR AF MENNESKELIV FÖR SYNDFLODEN.

Boucher de Perthes: Antiquités Celtiques et Antédiluviennes, mémoire sur l'industrie primitive et les arts à leur origine, tome I, XII et 628 pages, avec 80 planches, représentant 1600 figures. Paris 1847. — tome II, XVI et 511 pages, avec 26 planches, représentant 500 figures. 1857. 8vo. — Antiquités Antédiluviennes, reponse à MM. les antiquaires et géologues, présents aux assises archéologiques à Laon. Amiens 1859.

Antiquités Antédiluviennes, récemment trouvées en France et en Angleterre. Société Impériale d'émulation. Extrait du Procès Verbal de la Séance du 23 juin 1859.

Institut de France. Académie des Sciences. Séance du 3 octobre 1859.

Boucher de Perthes: De l'homme antédiluvien et de ses oeuvres. Paris 1860.

Jacques Boucher de Crevecoeur de Perthes, en rig Mand, af adelig Byrd, hjemmehörende i Abbeville, fremtraadte först i Aaret 1822 som dramatisk Forfatter, udgav i Aaret 1830 to Digtsamlinger, af hvilke den ene: „Chants armoricaines" har folkehistorisk Betydning, da den indeholder Behandlinger af bretonske Sagn og Sange, hvilke han havde opsamlet under et Ophold i deres Fædreland, samt dernæst et Bind „Nouvelles". Imidlertid sysselsatte han sig ogsaa med Statsoekonomie og vakte megen Opsigt (1830) ved et lidet Skrift: „Opinions de M. Christophe", hvori han bl. a. krævede Frihandelssystemet anerkjendt af Staterne og foreslog en Verdensindustriudstilling i Paris, Ideer, som siden ere trængte igjennem. Efter at have forfattet flere andre oekonomiske Smaaskrifter, fremtraadte han 1838 med et philosophisk Værk af stor Betydning, betitlet: „De la Création, essai sur l'origine et la progression des êtres"; hvori han allerede forudsagde, hvad han senere opdagede, at der maatte findes Levninger af Menneskes Tilværelse för den sidste store Jordrevolution. Til dette Værk slutte sig flere historisk- og politisk-philosophiske Værker, bl. a. et i fire Bind: „Hommes et choses", udgivet 1850. Hans Hovedstudium havde imidlertid i lang Tid været Oldgranskningen; han havde anvendt overordentlig Tid, Möie og Bekostning paa Udgravninger i Omegnen af hans Födeby, og gjennem Foredrag, holdte i „la Société d'émulation" sammesteds, hvis Formand han har været i 30 Aar, saavelsom ved den ovenfor först nævnte Bog: "Antiquités Celtiques et Antédiluviennes", Paris 1847, sögt at skaffe de af ham opdagede Sandheder Anerkjendelse. For det samme Studiums Skyld har han senere foretaget vidtlöftige Reiser — til Constantinopel, til Danmark og Sverig, til Spanien og Algerien, til Polen og Rusland — om hvilke Reiser han har aflagt Beretning i en Række imellem Aarene 1855 og 1859 udgivne „Voyages". Hertil slutte sig hans ovenfor nævnte 2det Bind af „Antiquités Celtiques et Antédiluviennes" (1857) og de senere

Smaaskrifter. I Aarenes Löb har han samlet et meget betydeligt Museum af Oldsager — henved 10,000 Stykker — opstillet i en af ham selv dertil opfört Bygning ved hans Bolig i Abbeville; det bestaaer for störste Delen af Frugterne af hans egne Undersögelser, men andre Landes Antiquiteter ere ogsaa repræsenterede i samme, bl. a. ogsaa de nordiske. For vore danske Læsere maa det være af særlig Interesse, at han altid yder Oldgranskningen hertillands og dens fornemste Fremmere en fortrinlig Anerkjendelse. (Denne Notits om hans Levnet og Skrifter er uddraget af en Artikel, undertegnet F. Ducros, i „Journal général de l'instruction publique" for 4de September 1861.)

Det vil være i danske Videnskabsmænds Erindring, at Hypothesen om Menneskers Tilværelse för den sidste store Jordomvæltning, ja om et betydelig udviklet Culturliv ikke er noget Nyt hertillands. Faa Aar efter at Boucher de Perthes havde udgivet sin Bog om Skabelsen, men aldeles upaavirket af samme fremtraadte Frederik Klee med sit i mange Henseender mærkelige Skrift: „Syndfloden, en Række geologiske Hypotheser, fremsatte fra et verdenshistorisk Standpunkt" (Kbhvn. 1842), hvori han har forsögt at gjöre det sandsynligt, at den sidste Jordomvæltning har hidrört fra en Axeforandring, idet Jordens Nordpol er bleven flyttet fra et Punkt, beliggende omtrent der, hvor Ferromeridianen skjærer Æquator, til dens nuværende Sted, samt at de hermed fölgende uhyre Hævninger, Sænkninger og Oversvömmelser, fornemmelig fremkaldte ved Centrifugalkraftens forandrede Virkekreds, have truffet en talrig Menneskeslægt. Endnu den Dag idag virker den samme Kraft til at forandre Jordens Overflade, saaledes som det er oplyst af Bergsträsser i „Petermanns Mittheilungen" for 1859 med Hensyn til de store sydrussiske Floder, der alle i deres nedre Löb bestandig flytte deres Leie fra Öst til Vest, fordi Jordoverfladen svinger stærkere, jo nærmere man kommer Æquator. Der er imidlertid, som man let seer, et stort Spring

fra at sandsynliggjöre Forudsætningen om Menneskeliv för hin Jordomvæltning til at finde Spor af samme. Det bemærkes iövrigt, at Klees Bog er kommen ud paa Fransk 1847 under Titel: „Le Deluge, considérations géologiques et historiques sur les derniers cataclysmes du globe, par Frédérik Klee" og at det af denne franske Udgave sees, at vor berömte afdöde Landsmand H. Chr. Örsted har anbefalet Værket til de Lærdes nöiagtige Undersögelse; men det sees ikke af Boucher de Perthes' Skrifter, at han har kjendt dette Arbeide.

Det turde være et stort Spörgsmaal, om man i Videnskabernes Rige har gjort nogen betydningsfuld Opdagelse, eller er kommen til nye og rigtigere Synsmaader i en eller anden vigtig Henseende ad den Vei, der stundom prises som den eneste sikkre, nemlig ved at skride frem fra Kjendsgjerning til Kjendsgjerning, uden at være ledet af nogen forudfattet Mening, hvis Rigtighed eller Urigtighed man söger Beviser for i Kjendsgjerningerne. Disse kunne i Regelen bevise mange Ting, eller de kunne slet ikke være til for den, der ikke forbinder en vis Tanke med Betragtningen af dem. En Anelse, eller rettere en paa et genialt Klarsyn grundet Overbevisning om den skjulte Sandhed synes at maatte være tilstede, förend Beviserne kunne findes, hvad enten de nu söges eller tilfældig frembyde sig, ligesaavist som Columbus maatte troe paa det vestlige Fastlands Tilværelse, inden han kunde falde paa at drage ud for at opsöge det. Men, hvor den nye Sandhed ikke er saa at sige haandgribelig, saasom et nyt Land, et nyt Himmellegeme, et nyt chemisk Stof eller en ny Naturkraft, hvor den meer eller mindre maa stötte sig paa Slutninger, paa en vis Opfattelse af Kjendsgjerningerne, der bliver Opdageren let udsat for at tillægge disse en Betydning, som svarer til hans forudfattede Mening, men som de maaskee i Virkeligheden ikke have. I alt Fald bliver han upaatvivlelig mistænkt for at have begaaet en saadan Feil,

hvis hans Opdagelse staaer i nogen betydelig Modsætning til de eengang gjældende Synsmaader.

Dette har Boucher de Perthes erfaret i rigeligt Maal i den lange Aarrække, hvori han med Mund og Pen har kæmpet for at faae sine nye Anskuelsers Rigtighed anerkjendt, og det seer unægtelig med Hensyn til visse Punkter ud, som om han virkelig fortjente hin Mistanke, medens hans Fædrelands Lærde dog nu omsider synes at have anerkjendt eller at staae i Begreb med at anerkjende Rigtigheden af hans Hovedresultater. I alt Fald ere hans Undersögelser af saa stor Vigtighed for Oldgranskningen, at dette Tidsskrifts Læser har Krav i det allerringeste paa en kort Fremstilling af dem og af de Resultater, hvortil de have ledet.

Hvad der, efter hans egen Meddelelse („De l'homme antédiluvien", p. 32 o. f.), först bragte ham paa den Tanke, at der maatte kunne findes Levninger af menneskeligt Arbeide fra Tiden för den sidste store Jordrevolution, var, at han havde fundet tilhugne Stene i Jordsmon, hvor de ikke kunde have ligget oprindelig, samt at nogle af dem vare beklædte med en gulagtig Skorpe, som Flinten faaer ved at ligge i en vis Art jernholdig Jord, henhörende til de Lag, hvilke ældre Geologer (Cuvier) kaldte Diluvium for at betegne, at Lagene vare dannede ved hin Jordrevolution, man pleier at kalde Syndfloden. Han benyttede de Leiligheder, som mangfoldige Jordarbeider i Omegnen af Abbeville fremböde, til at undersöge Diluviet her, og han fandt henimod Slutningen af 1838 Flintstykker, om hvilke han paa Grund af, at flere havde samme og, som det syntes, forsætlig, altsaa ved Menneskehaand frembragte Form, sluttede, at de vare tildannede af Mennesker, der altsaa maatte have levet, inden de Jordlag vare dannede, hvori Stenene fandtes. Fortsat Sögning paa mangfoldige Steder og foretagne enten i hans Paasyn eller af Arbeidsmænd, som han havde instrueret nöiagtigen og især paalagt at lægge vel Mærke til, hvor paa Lav enhver Gjenstand fandtes, satte ham i Stand til allerede

1840 at kunne fremlægge for det Selskab, hvis Formand han er, en Snees Flintstykker, hentede fra Diluviet, paa hvilke det menneskelige Arbeide var umiskjendeligt. A. Brongniart, der med Cuvier tidligere havde antaget, at der ikke havde været Mennesker til, inden den sidste Jordrevolution, og som först havde modsagt Boucher de Perthes, gav ham nu Ret, og han ventede ved sit förste större Værk over Gjenstanden, der kom ud 1847, meget rigelig forsynet med Afbildninger, at kunne overbevise Tvivlerne.

Modstanden blev nu först ret haardnakket; thi her var ikke længer Tale om löse Gisninger, men om Kjendsgjerninger, som, hvis de vare rigtig forstaaede, maatte afgjöre Sagen. Det kan imidlertid ikke negtes, at meget i dette Skrift tog sig saa eventyrligt ud, at man ikke ganske kan fortænke de Lærde i deres Töven og Tilbageholdenhed, skjönt Forf. rigtignok selv havde forudseet og besvaret de fleste Indvendinger, som man gjorde mod hans Slutninger. Det vil være rigtigst her at gjöre Rede for Bogens Hovedindhold.

Gaaende ud fra den Grundsætning, at Forholdet mellem de forskjellige Findesteder er Hovedmiddelet, hvorved jordfundne Oldsagers relative Alder kan bestemmes, naar de tilhöre aldeles forhistoriske Perioder, idet Arbeidets större eller mindre Fuldkommenhed ikke kan være afgjörende, classificerer han Oldsagerne i en Række Hovedgrupper efter de forskjellige Lag, paa samme Maade som Geologerne classificere Levningerne af Forverdenens Plante- og Dyreverden. I det *överste* Lag, bestaaende af Muld eller Plantejord, eller Jord af hvilkensomhelst Art, der er flyttet eller tumlet af Mennesker, findes Levninger af Nutidens Industrie, i det *andet* Lag Levninger fra det 16de og 15de Aarhundrede, i det *tredie* Lag fra Middelalderen, i det *fjerde* Lag fra den gallisk-romerske Periode, i det *femte* Lag fra den galliske. Disse sidste Lag ere allerede repræsenterede överst i Törvemoserne, der ellers fornemmelig indeholde Levninger fra Tiden för Gallerne, hvilken Forf. betegner som den keltiske, altsaa —

modsat den almindelige Opfattelse — gaaende ud fra, at Gallerne höre til en anden Race end den keltiske. Han har ved Gjennemskjæringen af Flodsandsdannelser eller Törvemoser fundet gjentagne Lag af saadanne Levninger under hverandre, og især har han fundet flere Lag Törv, som indeholde saadanne Levninger, adskilte ved Lag af Kalktuf, hvilket viser, at der mellem Dannelsen af hvert Lag har været en Tid, da det ældre Lag var oversvömmet af et rindende kalkförende Vand. Först efter at dette var blevet stillestaaende og en ny Törvemasse dannet i samme, kunde der være Tale om Menneskeliv paa den nye Jordbund og Nedlægning i Törven af Gjenstande, forarbeidede af Menneskehaand. Men der maa da være gaaet en rum Tid mellem den til hvert Törvlag svarende Periode af Menneskeliv. Forf. ledes herved til at skjelne mellem to Lag keltiske Oldsager. Det överste, det *sjette* Lag i Rækken, betegner han som hörende til den yngre keltiske Periode. Man finder her ikke længer, saaledes som i den galliske Periode, Ligkister eller hele Beenrade, men kun knækkede forkalkede Been, Aske, Kul, Kar — d. v. s. itubrukne — af en plump Masse; intet Jern, meget sjelden Brudstykker af Kobber, Redskaber af Menneskebeen; Steenöxer anbragte i deres Klemmer (gaîne forskjellig fra Skaft) af Hjortehorn; Skinnebeen, Laarbeen og Hoveder af Uroxen og Hjorten; hyppige Spor af Ild; Tænder, især Huggetænder af Vildsviin; Brudstykker af Kjæbebeen; faa hele Hovedskaller; endelig i tusindviis Flintflækker, plumpt antydede Knive, Öxer og Billeder af Dyr. Det *syvende* Lag Levninger betegner han som den ældre keltiske eller ubegrændsede Periodes Efterladenskaber. Andre Kar vise sig her under de förste og atter andre endnu dybere. Disse sidste ere dannede alene med Haanden — uden Skive —, törrede i Solen, tykke, men skjöre. Fremdeles findes her igjen Aske, Kul, knuste og forkalkede Been; forarbeidede Flintstykker, der antyde Öxer, Knive og Dyrebilleder; nogle Træstykker ufuldkomment tildannede og uden at Metal har

været anvendt; tilsidst Urner, der bestandig blive plumpere. Man er nu 4 mètres under Sommeflodens Vandflade og 8 til 10 mètres under Jordoverfladen.

Beskrivelsen af Levninger fra de to sidstnævnte Lag udgjör en Hoveddeel af Bogen. At de findes i en saa betydelig Dybde — og ofte har den udholdende Samler samt de Arbeidere, han brugte, staaet i Timevis i muddret Vand til Knæerne, da Vandsneglen ikke formaaede at tömme Graven tilbunds — denne mærkelige Dybde forklarer Forf. som en Fölge af Jordsmonets Sænkning i Tidernes Löb, hvorved det, der een Gang var Overflade og hævet noget over Flodens Vandspeil, er blevet trykket ned under den, oversvömmet, tilgroet og bedækket med et nyt Lag Törv, indtil dette atter er undergaaet samme Skjebne, o. s. fr. flere Gange. Da nemlig Brudstykkerne af et Kar altid findes med de samme Omgivelser, nemlig Spor af Aske, Kul, brændte Been og Flintstykker, deels öxedannede, deels af andre Former, og især da Potteskaarene vise Ildpaavirkning ogsaa paa den indvendige Side, som om en endnu glödende Aske var kommet i Karret, slutter han, at det er Begravelser, man her har for sig, der vel kunne have været sænkede noget ned i Jorden, da de bleve til, men ikke under Datidens Vandlinie. Stundom findes under saadanne Begravelsespladser et Bjælkelag eller Plankelag, hvilket han anseer for Gravkamrets Gulv.[1] Vi skulle ikke her nærmere indlade os paa Enkelthederne af de herhenhörende Fund. De til samme hörende Steenredskaber röbe i deres vigtigste Former en paafaldende Overeensstemmelse med de andetsteds fundne Redskaber fra Steenalderen, kun at Arbeidet, især for den saakaldte ældre keltiske Periodes Vedkommende, i det hele er ufuldkomnere end ved de andetsteds, saasom her i Norden eller i Helvetien, fundne Gjenstande fra Steenalderen. Dette, i Forbindelse med Tin-

[1] At Troyon, ved i sit nylig berörte Skrift at omtale Boucher de Perthes' Opdagelser af disse Bjælkelag, formoder, at Folkene have boet i Pælehuse eller paa Tömmerflaader, vil man let kunne gjætte.

genes Leie, i Lag det ene under det andet, berettiger til den Antagelse, at man virkelig her har Levninger fra en Tid, maaskee mange Aartusinder ældre end den Tid, man ellers har tænkt sig som Menneskelivets Begyndelse paa vor Klode.

Og dog er man endnu i det syvende Lag ikke kommen bag ved den nuværende Jordperiode: det er ikke vel tænkeligt, at en Törvemose, der skjulte en heel Deel tildeels skröbelige Smaating, skulde tilligemed disse være sluppen aldeles urystet og uforstyrret over en Naturomvæltning, der har tumlet med store Klippestykker (de erratiske Blokke) og flyttet uhyre Masser af Leer og Sand. Naar man da i disse Leer- og Sandmasser, eller rettere under dem, nærved Overfladen af den sammenhængende Steenformation, der paa ethvert Sted danner den faste Grund — i Abbevilleegnen Kridtformationen —, og ved Siden af Levninger af en Dyreverden, der hörer en anden Jordperiode til — saasom Been af Elephanter, Rhinoceros og andre Tykhudede af en anden Beskaffenhed end de nulevende Arter —, naar man her finder Stene med utvetydige Spor af menneskeligt Arbeide, saa synes det at maatte staae fast, at der har levet Mennesker för hin Naturomvæltning fandt Sted. Indholdet af dette Lag, det *ottende* i Rækken, men hvis absolute Dybde naturligvis er ganske forskjellig — i een Bakke kunne Gjenstandene ligge höit over Flodens Vandspeil, paa et andet Sted nærved eller maaskee under samme —, er det altsaa, som Forf. sammenfatter under Betegnelsen „antiquités antédiluviennes", og med hvilke vi her skulle sysselsætte os nærmere; thi det er især herpaa, at hans Hovedopdagelse beroer, og derfor mest herom, at de Lærdes Modsigelser og Angreb have dreiet sig.

Der er to Spörgsmaal, som det især kommer an paa.

Det ene er Spörgsmaalet, om de paagjældende Steensager nödvendigvis maa antages at have faaet deres Plads i Diluviet, da dette blev dannet, eller om de ikke paa anden Maade senere kunne være komne til at ligge der, hvor man nu finder dem. Det er aabenbart, at, fordi en Steenöxe blev

plöiet op eller maaskee gravet op fra en ringere Dybde af en Mark bestaaende af Rullesteensleer, var man ikke berettiget til at forudsætte, at den havde ligget der siden den Tid, da Leret af Vandfloden blev skyllet hen paa dette Sted. Overalt hvor Mennesker færdes og benytte Jorden, vælte de idelig dennes Overflade om, og meget kan da komme ned i Jorden efter Jordsmonets Dannelse; om Begravelser ville vi nu slet ikke tale. Anderledes er det, naar en Steenöxe findes dybt i Jorden og under Lag af forskjelligt Jordsmon, der ved deres uforstyrrede Leie röbe, at de aldrig tidligere have været gjennembrudte. Men dette er netop Tilfældet med de af Boucher de Perthes fundne Gjenstande. I det omtalte Værk S. 234 har han fremstillet et Gjennemsnit af Jordsmonet i en Sandgrav ved Menchecourt tætved Abbeville, i hvilken Lagene findes i fölgende Orden og Tykkelse. Överst to meget tynde Lag Jord hidrörende fra den nuværende Jordperiode (35 Centimètres). Derpaa fölge tre Lag uregelmæssigt leirede Leer- og Mergelarter, tildeels indeholdende Flint- og Kridtstykker, der have været rullede af Vandet; disse Lag have tilsammen en Mægtighed af 1 M. 5 C. Det fölgende Lag, Leermergel, har en Gjennemsnitsmægtighed af 1½ M. Samme Mægtighed have de to næste Lag tilsammen: Sand blandet med Mergelsmaadele og Gruus dannet af Kridt og Flint; dog kan det överste af dem stundom naae en Mægtighed af 5 Mètres; det indeholder Levninger af Pattedyr. Nederst i det nederste af disse to Lag har Forf. fundet Flintöxer, altsaa i en Gjennemsnitsdybde af omtrent 4½ M., paa Steder, hvor de ovenover liggende Lag ikke have viist mindste Spor af Forstyrrelse. Der fölger nu nye Lag af forskjellige tildeels sandblandede Leerarter, tilsammen over 2 M. mægtige, som ved et ganske tyndt Lag (2 C.) af Okker skilles fra et 2 til 3 M. mægtigt Sandlag, der atter deler sig i mindre Lag vexelviis graat og hvidt Sand. Nederst i dette Lag, næsten umiddelbart ovenpaa et Underlag af sönderbrudte

og rullede Flint- og Kridtstykker findes atter Flintöxer, altsaa i en Middeldybde af 9 til 10 M. (14 til 16 Alen).

Hvad der fandtes paa saadanne Steder, maatte have ligget der fra den Tid, da Lagene havde lagt sig til Ro. Dersom Steensagerne skulde være komne derned senere, maatte det være skeet ved at Jordsmonet havde været gravet om; men, seet bort fra det Usandsynlige i en Kulgravning i en saadan Dybde i Steenalderens Dage, vise desuden de overliggende Lag sig aldeles uforstyrrede. At Öxerne skulde være sunkne ned igjennem Lagene ved deres egen Vægt, er ligeledes utænkeligt undtagen paa en Tid, da alt endnu var oplöst, da Strömmen eller Strömmene, der ere Lagenes Ophav, endnu vare i Bevægelse, d. v. s., netop paa hin Jordomvæltnings Tid. Man har ogsaa indvendt imod Forf.'s Angivelser, at Öxerne kunde være nedfaldne i Sandgraven fra det överste Jordlag; men de fandtes fastsiddende i Sandet, beklædte med en gulagtig Skorpe, som Flint faaer ved at ligge i jernholdig Jord, men rigtignok kun i en meget lang Tid; paa flere af Öxerne sad endnu efter Opdagelsen Klumper af hint Sand fast, da Arbeidsmændene bragte dem til Forf., flere har han selv taget paa Stedet, hvor de bleve gravede ud. Hermed er ogsaa en anden Indvending gjendreven, at Arbeidsmændene selv skulde have samlet dem op og anbragt dem i Sandgraven for saaledes at faae den Belönning, som Forf. havde lovet dem for hvert Fund. At Arbeidsmændene selv skulde have givet Stenene den Form, der syntes at tyde paa menneskelig Virksomhed, hvilket man ogsaa formodede imod Boucher de Perthes, er saa urimeligt, at det ikke trænger til nogen Gjendrivelse.

Men have da ogsaa de fundne Steensager virkelig været Gjenstand for menneskelig Behandling, inden de kom til at ligge der, hvor de nu ere blevne fundne? Dette er det andet Spörgsmaal, hvorpaa Opdagelsens Rigtighed beroer. Forf. fortæller oftere, hvorledes han selv længe tvivlede, om det ogsaa virkelig var forarbeidede Stene han havde fundet.

Man veed, hvormange sære Skikkelser Flinten har oprindelig; man veed, paa hvormange Maader den kan flækkes og brydes blot ved Naturens Virkning, ved Sammenstöd med andre Stene. Det var först, efterat han blandt de utallige Flintestene, som han havde haft i Hænde, havde fundet visse Former jævnlig gjentagne, samt Overgange fra den aldeles uforarbeidede Steen til den ved omhyggelig Afflisning efter et vist bestemt Mönster dannede Form, at Forf. troede at kunne være vis i sin Sag. Men det var ikke saa let at bibringe andre denne Vished gjennem Beskrivelser og Billeder, hvormed han, som det sees af Angivelsen i Overskriften, netop har været særdeles rundhaandet i det förste Bind af „Antiquités celtiques et antédiluviennes". Saare meget kommer nemlig an paa Iagttagelse af Gjenstandene selv. Ikke blot er det umuligt i en Tegning altid at gjengive netop det Særegne ved et Brud, som viser, at Bruddet er frembragt med Hensigt, ikke blot kan ofte Stenens Farve og Glands i Bruddet i Modsætning til den övrige Overflade være afgjörende; men, hvad der især er væsentligt: naar ikke alle indsamlede Stykker skulde afbildes, men kun Exemplarer, da maatte man undvære Anskuelsen af det mest overbevisende Datum, nemlig den hyppige Gjentagelse af den samme Form. Forf. indböd da rigtignok ogsaa alle Folk, der gave sig af med Oldgranskning, til at komme og see hans Samling. Det varede imidlertid længe, inden man fulgte Indbydelsen.

Og dog maatte Flintredskaberne — Öxer og Knive — selv efter Beskrivelserne og Billederne alene i det mindste vække stærk Formodning om Rigtigheden af Forf.'s Slutninger. Man faaer virkelig ved samme en Anskuelse af Overgangen fra den raa, saa at sige af Menneskehaanden blot mærkede, altsaa i og for sig tvivlsomme Steen, til den heelt forarbeidede, og, hvad der maatte ventes, der viser sig en afgjort Forskjel mellem de allerhyppigst tilbagevendende antediluvianske Former, — nemlig tilspidsede, altsaa trekantede Stene, med de to Hjörner meer eller mindre afrundede og

en Bestræbelse efter at give Siderne en Æg, hvilken Form især træder klart frem i den mandeldannede Öxe, hvor kun den brede Ende er stump, enten bestemt til at holdes i Haanden eller anbringes i en Klemme, medens en skarp Eg forresten löber ned ad begge Siderne til Spidsen, — mellem disse Former paa den ene Side og de af Forf. saakaldte keltiske Öxer paa den anden Side, der, i Overeensstemmelse med de andensteds fra Steenalderen fundne Levninger, vise en overveiende Tendents til Kileformen. Naar det maatte anerkjendes, at hine spidse Flintstykker vare Menneskers Gjerning, da maatte man ogsaa forudsætte, at disse Mennesker havde hört til en heel anden Tidsalder og Folkestamme end Ophavsmændene til de kiledannede Öxer; herved maatte da den ved Findestederne vakte Formodning om en antediluviansk Befolkning vinde i Styrke. Men der findes i samme Værk visse andre Formodninger eller Paastande, som maatte synes langt mindre antagelige, og som, da de ere satte i Forbindelse med hin nysnævnte Forudsætning om Öxernes Oprindelse, maatte gjöre Folk uvillige til at give Forf. Ret med Hensyn til samme.

Dette gjelder först og fremmest om hans Fund af formentlige symbolske Figurer og Billeder især af Dyr *baade i de saakaldet keltiske Lag og i Diluviet.* For det förste ligger det her særdeles nær at ansee selve Formodningen om de paagjeldende Stenes Betydning for et Selvbedrag. Hvor stærkt Forf. end advarer imod de Skuffelser, som Flintens tilfældige Lighed med allehaande andre Naturgjenstande kan foraarsage, fristes man dog stærkt til at ansee ham selv for et Offer for slige Skuffelser. I mangfoldige Stene finder han Lighed med denne eller hin Dyreart, hvilke man — efter Tegningen at dömme — skal have Ondt ved at see, endogsaa efter at have læst hans Forklaring, og, naar han ikke har indskrænket sig til at gjenkjende et Fuglehoved eller Dyrehoved i Almindelighed; naar han i de raat tildannede Stene, — hvis de da ere tildannede —, seer i hin et Ulvehoved, i denne

et Ræveboved, i hin en Sælhund, i denne en Hund o. s. v., da synes Indbildningskraften ganske at være löbet af med ham. Det var atter her af den mest afgjörende Vigtighed, at de Lærde, der vare Forf.'s Modstandere, selv saae hans Samling. Meget, som efter Bogen at dömme, maatte synes urimeligt, vilde maaskee ved Betragtningen af Gjenstandene selv blive sandsynligt. Hvad de keltiske Levninger angaaer, var der imidlertid dog nogen Grund til at troe Forf. paa hans Ord og Afbildninger. De formentlige Symboler og Billeder vare nemlig stadigen fundne paa Steder, hvor de ikke kunne være komne hen af sig selv, og desuden jævnsides eller blandede med mangfoldige Steenredskaber og andre forarbeidede Gjenstande, ja med Menneskebeen. Da de færreste af hine Stene kunne have været Redskaber — med Hensyn til nogle synes det efter Tegningen antageligt — og da virkelig Ligheden med visse almindelige Skikkelser er paafaldende, maatte det, — selv om man ikke vilde gaae ind paa Forf.'s Skjelnen mellem forskjellige Dyr —, dog ikke synes urimeligt, at man virkelig her havde Votivgaver eller Gravoffere af symbolsk Betydning, hvilket kunde finde Bestyrkelse i den Omstændighed, at der blandt de andre Stene hyppig findes andre af visse Former, der i det Smaa ganske svare til de bekjendte saakaldet druidiske Mindesmærker. Men netop, naar man indrömmede saa meget, maatte man blive meget mistroisk med Hensyn til de antediluvianske Levninger; thi ogsaa blandt disse, altsaa paa Steder, hvor de ikke vare bragte hen af Menneskehænder, men ved en voldsom Naturomvæltning, vil Forf. have fundet Billeder af Mennesker og Dyr, af hvilke nogle i det mindste ligne ligesaa godt som de keltiske. Skjönt de i det Hele taget have en anden Charakteer end de sidstnævnte, og, — hvis de ellers ere Billeder —, unægtelig minde om plumpere Dyreskikkelser, maatte det dog synes meget paafaldende, at Folkestammer, der vare adskilte ved en uhyre Jordomvæltning og et stort Gab af Tid — thi det maa have varet længe, inden den forstyrrede Jord atter blev beboelig

og befolket —, Folkestammer, der altsaa ikke havde det mindste med hinanden at gjöre, skulde have haft ikke blot Redskaber af lignende Art — thi i saa Henseende lærer Naturen alle Vilde de samme Midler til at böde paa de samme Savn —, men den samme Tilböielighed til at afbilde Dyr, en Tilböielighed, hvoraf man ellers kun finder sjeldne Spor, og navnlig ikke har fundet Spor blandt de andetsteds opdagede Levninger fra Steenalderen. Hertil kunde Forf. indvende og indvender oftere, at Mennesket, selv paa det laveste Culturtrin, ikke blot har legemlige, men ogsaa aandelige Fornödenheder, og at man, fordi man hidtil har fundet færre Spor af de Midler, hvorved Oldtidens Vilde have stræbt at tilfredsstille disse, ikke tör slutte, at slige Spor aldrig kunne eller ville findes: det kommer jo an paa, om man tidligere har tænkt paa at söge dem. Der findes imidlertid i „Antiquités céltiques et antédiluviennes" andre med Forudsætningen om Dyrebillederne sammenhængende Paastande, som man heller ikke eller maaskee endnu mindre syntes at kunne give Medhold, saasom især Forf.'s Forudsætning, at en stor Deel af de til Redskaber dannede Stene dog ikke have været bestemte til Brug, men til Votivgaver eller Gravoffere, alt fordi han ikke skjönner, hvorledes de kunne enten holdes i Haanden eller fastgjöres i en Klemme eller et Skaft. Han synes virkelig i saa Henseende at have overseet, hvad Nöden kan lære Menneskene at finde paa eller at nöies med, ja endogsaa Tingenes physiske Egenskaber, saaledes som naar han ikke kan troe, at de polerede Steenöxer fra den senere keltiske eller den galliske Tid have været andet end Pragtstykker, svarende til vore Tiders Æressabler eller desl., fordi de ikke nær saa godt kunne sidde fast i en Klemme af Horn eller Træ som en kantet eller ru Steen: han glemmer, at, naar man har været fremmelig nok til at polere den haarde Flint, maa man ogsaa have forstaaet at tildanne Skafthullet saaledes at det sluttede aldeles nöie, ja med Spænding om Öxen, og da har denne, især naar Forbindelsen har været understöttet med en

ombyggelig Sammenbinding, paa Grund af den större Gnideflade siddet meget bedre fast, end den vilde have kunnet, hvis den havde været ujevn og saaledes kun hist og her passet ind i Skafthullets tilsvarende Ujevnheder.

Det tör vel efter alt det anförte ansees for tilgiveligt, at de franske Lærde ikke strax efter Udgivelsen af det förste Bind af „Antiquités celtiques et antédiluviennes" gik over til de af Forf. fremsatte Anskuelser. Men utilgiveligt var det, at man ikke skjenkede et Arbeide, hvori der gjordes Rede for saa mange mærkelige, ved de mest udholdende Undersögelser og med stor og uegennyttig Opoffrelse tilveiebragte Kjendsgjerninger, et Arbeide, som aabenbart fremgik af den oprigtigste Sandhedskjerlighed og indeholdt Anskuelser saa nye og, hvis de vare rigtige, saa betydningsfulde for Videnskaben — utilgiveligt var det, at man ikke skjenkede et saadant Arbeide den ombyggeligste Prövelse, og navnlig at man ikke med större Villighed fulgte Forf.'s Indbydelse til selv at komme og see deels Stederne, hvor corpora delicti vare fundne, deels hans Samlinger, den ganske nödvendige Betingelse for at kunne fælde nogen Dom om hans Meningers Rigtighed.

„Académie des Sciences" og „Académie des Inscriptions et Belles-Lettres" udnævnte vel i Forening en Commission til at undersöge de i Bogen fremsatte Paastande; men den synes ikke at være kommen til noget Resultat, i alt Fald ikke til noget billigende. Man indvendte, at Jordsmonet, hvor de paagjeldende Ting vare fundne, ikke kunde være Diluvium, at Tingene ikke havde ligget der oprindelig, at de ikke vare bearbeidede af Menneskehaand — altsammen Indvendinger, der kun kunde betyde noget, hvis man havde fundet dem grundede efter en Undersögelse paa Stedet selv. Men det varede længe, inden man bekvemmede sig hertil. Man gik ud fra, hvad der eengang var almindelig antaget paa Cuviers Ord, at der ikke havde været Mennesker til för hin sidste Jordomvæltning, fordi der ikke var fundet Spor af Menneskeknogler, medens Levninger ere fundne i Diluviet af en Mængde

större eller mindre Pattedyr. Indvendingen synes i en Hast slaaende nok, og Kjendsgjerningen, hvorpaa den stötter sig, har Boucher de Perthes heller ikke vovet at benægte. Man har rigtignok, som bekjendt, paa forskjellige Steder fundet Menneskeknogler, ja meer eller mindre fuldstændige Skeletter i Klippehuler, opbevarede i en Breccie hovedsagelig bestaaende af Kalk. Men slige Huler have, efter Forf.'s Mening (især udviklet i 2det Bind af „Antiquités celtiques et antédiluviennes"), været Tilflugtsstedet for Mennesker fra meget forskjellige Tidsaldere og den Breccie, hvori Knoglerne findes, behöver en forholdsvis kortere Tid til at danne sig, hvor kalkholdigt Vand har sit Löb. Han tör derfor fra slige Levningers Forekomst ikke slutte, at man her skulde have antediluvianske Menneskeknogler [1]. Men, forsaavidt han altsaa indrömmer,

[1] Læserne ville ved denne Leilighed mindes en i nærværende Tidsskrift for 1843—1845, S. 154—160 optagen Meddelelse fra Dr. P. W. Lund i Lagoa Santa i Brasilien om forstenede Menneskeknogler, fundne i en Hule i Brasilien. Det var en Hule, som i Regntiden fyldtes med Vand. Skeletterne fandtes adsplittede og Knoglerne af en vis Art (f. Ex. Hovedskallerne) samlede i Dynger, hvoraf man kunde slutte, at de ofte vare tumlede frem og tilbage af Vandet, inden de vare blevne sammenkittede i den Breccie, hvoraf Finderne bröde dem lös. Der fandtes især Levninger af Smaabörn og Oldinger, kjendelige paa Tændernes ödelagte Tilstand, men ogsaa af nogle Mennesker i deres kraftigste Alder, der alle havde et aflangt rundt Hul i Tindingen, som om det var frembragt ved en Stenöxe, hvoraf Meddeleren slutter, at Hulen har været et Begravelsessted, i hvilket ogsaa Ligene af dræbte Krigsfanger ere blevne kastede hen. Det allermærkeligste ved hint Fund er imidlertid, at Tandsystemet var aldeles forskjelligt fra alle nulevende Menneskers, idet Skjæretænderne ikke sadde paatvers ad Mundhulen, tilsammen dannende en Eg, men paa langs ad Mundhulen, idet hver Tand dannede en aflang rund Flade, hvis Længdeaxe löb langs ad Mundhulen. Hörte disse Lig da til en Menneskerace, som forlængst er forsvunden? hörte de maaskee til en Menneskerace ældre end den sidste Jordomvæltning? Det maa endnu bemærkes, at de fundne Hovedskaller ved deres toppede Form mindede stærkt om den endnu levende americanske Race, men at Boucher de Perthes netop i de formeentlige Af-

at Menneskelevninger endnu ikke ere fundne, bemærker han imod den heraf uddragne Slutning, at Menneskene maa have kunnet stride bedre imod den sig nærmende Fare end Dyrene, at de sandsynligvis ere stimlede sammen paa enkelte Steder, og at man derfor ikke kan vente at finde Knogler af dem overalt, hvor der findes Dyreknogler fra hin Jordperiode, medens det er venteligt, ja efter hans Mening aldeles nödvendigt, at man en Gang vil finde en eller anden stor Samling af fossile Menneskeknogler. Imidlertid her var kun Talen om en Mulighed, og desuden var Boucher de Perthes heller ikke endnu kommen nærmere ind paa dette Spörgsmaal i det i 1847 udgivne Værk. Der skete da intet til Hovedsagens nærmere Undersögelse i nogle Aar.

En af hans heftigste Modstandere var Dr. Rigollot, en ung Geolog, der döde for tidlig for Videnskaben. Han besluttede sig imidlertid först til at see med egne Öine, og, efter at have besögt Gjennemgravningerne af diluviansk Jordsmon ved Abbeville, undersögte han selv et tilsvarende Jordsmon ved Saint-Acheul og Saint-Roch-les-Amiens ved den sidstnævnte Stad, hvor han fandt mange lignende Flintöxer, deels med egne Hænder, deels ved Arbeidsmændene, der snart havde lært at skjelne disse Stene fra andre Flintestykker, ja endogsaa fundet paa et eget for deres Udseende betegnende Navn („Kattetunger"). Fölgen var Rigollots snare og fuldstændige Omvendelse, hvilken han bekjendte i en i Aaret 1854 i Amiens udgiven Brochure: „Mémoire sur les instruments en silex, trouvés à Saint-Acheul". Han blev udnævnt til corresponderende Medlem af Institutet, hvilket altsaa syntes at bifalde de Anskuelser, som han i hin Brochure havde forsvaret. Den blev ogsaa omtalt med Roes i „Société des Antiquaires de Picardie". Men hertil syntes endnu længe Deeltagelsen at indskrænke sig.

bildninger af Mennehoveder fra Diluviet ved Abbeville troer at kunne iagttage en Bestræbelse efter at gjengive en lignende Hovedform.

Imidlertid var der dog vundet saa meget, at Sagen var kommen paa Tale, hvorvel Omtalen ikke altid var gunstig; baade i Frankrig og England rettede man saaledes et besynderligt Angreb mod den nye Lære, nemlig fra den religiöse Orthodoxies Side, nagtet den netop tjener i höieste Grad til at stadfæste Rigtigheden af Fortællingen i Genesis om en Vandflod, der engang næsten ganske havde ödelagt en allerede da talrig Menneskeslægt. Imidlertid havde Boucher de Perthes Grund til at vente, at det andet Bind af „Antiquités celtiques et antédiluviennes", hvilket han udgav ti Aar efter det förste, vilde overvinde Tvivlene og Modstanden.

Indholdet af denne Bog er, foruden Beskrivelse af de vigtigste i Mellemtiden ved stadig fortsat Sögen af Forf. gjorte Fund, desuden en nöiere Udvikling og Begrundelse af de herpaa grundede Anskuelser. Især er det af Vigtighed, at han ved Hjelp af det rigere Sammenligningsmateriale har kunnet angive bestemte Skjelnemærker mellem de Öxer, der höre til Perioden för og efter Syndfloden [1], samt derefter paavise

[1] Fornemlig Side 108 og f. De her opgivne Kjendemærker troe vi kortelig at burde meddele til Veiledning for dem blandt vore Læsere, der sysselsætte sig med at opsöge og indsamle Oldsager, men som ikke have Leilighed til at anskaffe sig det omtalte franske Værk. Det hedder:

„Öxerne fra Diluviet ere aldrig polerede; de ere af Flint, af Naturen ensartet med den, hvoraf de nyere Öxer ere dannede; men Farven er forskjellig efter Jordsmonet, hvori de ere opbevarede. Öxer, der have ligget i jernholdigt Sand, have deraf faaet et gulagtigt, meer eller mindre mörkt Skjær; de, der have ligget i leeragtig Jord, ere blevne hvide i den Grad, at man skulde troe, de havde været udsatte for Ildens Paavirkning, i hvilken Henseende mange have taget Feil af dem.

„Naar man sönderbryder Flintstykker, der ere gulnede ved Beröring med jernholdig Jord, bemærker man, at Farvningen er trængt ind til en vis Dybde, omtrent en Millimètre (omtr. $\frac{1}{25}$ af en Tomme), men at Stenen indvendig er forbleven graa eller sortladen.

„Det samme er Tilfældet med de hvide Flintestykker eller dem, der ere udgravede af Leerjord.

Exemplarer fra Diluviet mellem de Steenredskaber, der ere fundne i de keltiske Lag: den Folkestamme, af hvis Gjerning

„Undertiden stöde begge Tilfælde sammen ved den samme Steen: den er gul paa den ene Side, hvid paa den anden, naar den nemlig har ligget imellem et jernholdigt Sandlag og et Leerlag.

„De anteluvianske Öxer ere sædvanligvis flade, have Form af en Mandel, lidt bred ved den tykke Ende; de have en klodset Eg og ende med en ikke meget hvas Od.

„De ere tilhugne paa den Maade, at smaa Fliser ere slaaede af rundt omkring, og ikke ved lange Flækker, saaledes som de keltiske Knive; paa det bredeste udgjör deres Brede paa lidt nær tre Fjerdedele af Længden, Tykkelsen er omtrent en Femtedeel af Længden. Denne afvexler imellem 5 og 20 Centimètres (omtr. 2 og 8 Tommer); men den hyppigste er 12 Cent., mod en Brede af 8 Cent. og et Omfang af 30 Cent.

„Af denne Störrelse har man fundet flere hundrede i Diluviet.

„Iblandt denne Mængde har jeg ikke truffet en eneste, som er bleven skærpet senere hen, saaledes som det ofte bemærkes ved Eggen paa de keltiske Öxer.

„Den postdiluvianske Öxe, den, man finder ved Foden af Druidestenene, i Gravhöiene, i Törvemoserne, er tykkere, længere og smalere end den til Diluviet hörende; dens Overflade er poleret eller bestemt og indrettet til at poleres; den er bleven tilhuggen ved Afflækning efter Længden. Dens Farve er næsten altid graa eller sort, dog stundom skiftende efter Omgivelserne; der ere de Steder, hvor alle Stene ere af en graa Masse, andre, hvor den er brun, sort eller blaat anlöben." —

Efter at have bemærket, at Flinten ved i nogen Tid at udsættes for Luftens, især Solens Paavirkning antager ligesom en hvid Fernis, der i en Hast kan see ud som den hvide Skorpe, der sætter sig paa Flinten i Leerjord, men dog i Virkeligheden er meget forskjellig fra samme, samt efter at have advaret mod de af denne tilsyneladende Lighed lettelig opstaaende Feiltagelser, vedbliver han (S. 112):

„Der er mindre Forskjel mellem de keltiske Knive og Knivene fra Diluviet, end imellem Öxerne fra begge Perioder. Knivene fra Diluviet, næsten altid temmelig plumpe, henhöre for största Delen til den Afart, man har kaldt Flækker (copeaux) og som man seer i et saa stort Antal rundt om de keltiske Gravsteder. Knivene fra Diluviet ere imidlertid bredere, tykkere, sværere, og man finder faa saa langagtige og fint forarbeidede, som de, hvilke disse Gravsteder gjemme.

man har Levninger her, har altsaa fundet i Jorden og benyttet deres forlængst tilintetgjorte Forgængeres Arbeider. Paa lignende Maade charakteriserer han nærmere hine formentlige Sindbilleder fra begge Perioder og udvikler den Gisning, at man i dem kunde have saa at sige en Hieroglyphskrift. Fremdeles anstiller han nærmere Sammenligninger mellem de af ham selv fundne Gjenstande fra den saakaldte keltiske Tid og de tilsvarende i Norden fundne Ting fra Steenalderen, Sammenligninger, hvorved interessante Ligheder og Forskjelligheder fremkomme. Endelig er det især i dette Værk, at han behandler og gjendriver de Indvendinger, der i Mellemtiden vare fremkomne mod hans tidligere fremsatte Paastande.

Hvad Forf. havde ventet: at det nye Værk skulde gjöre Ende paa Modsigelsen, indtraf ikke. I det archæologiske Möde i Laon 1858 reistes en Discussion om hans Meninger, hvis Resultat var ugunstigt for dem, og i den i 1859 af „Société des Antiquaires de Picardie" udgivne tome 6 af Selskabets Forhandlinger, optoges Beretningen om hin Discussion uforandret. Sagen stod endnu paa samme Standpunkt, som 12 Aar tidligere. Da, netop som Boucher de Perthes arbeidede paa den i Overskriften nævnte Brochure: „Réponse à MM. les antiquaires et géologues, présents aux assises archéologiques de Laon", hvori han paany gjennemgik de mod ham rettede Angreb, fik han uventet Hjelp fra hinsides Canalen. Hans Opdagelse havde netop vakt stor Opmærksomhed i England, ja var endogsaa gjennem Bladene bleven bekjendt for en större Almeenhed. Da kom i Foraaret 1859 Mr. Joseph Prestwich, Medlem af „Royal Society" og af det geologiske Selskab i London, til Abbeville for at see Forf.'s Samling og undersöge Diluviet saavel her som ved Amiens. Efter sin Hjemkomst afgav han fölgende Erklæring i en Skrivelse til Boucher de Perthes:

Dette lader sig forklare som en Virkning af Vandströmmene, der, idet de have slæbt hine med sig, have sönderbrudt dem, der have været altfor skjöre."

„For det förste, hvad angaaer Forarbeidningen af de Flintöxer, som De har vist mig og som jeg har forskaffet mig i Abbeville og Amiens, tvivler jeg ikke i mindste Maade om, at de ere forarbeidede af Menneskehaand. Jeg taler for Öieblikket kun om de saakaldte *Öxer* af Flint.

„Efter opmærksomt at have undersögt Leiringerne ved Mont Quignon, St. Gilles ved Abbeville og St. Acheul ved Amiens, er jeg bleven overtydet om, at den Mening, som De har fremsat 1847 i deres Værk om de keltiske og antediluvianske Oldsager, at disse Öxer findes i et hidtil urört Jordsmon og sammen med Knogler af store Pattedyr, er rigtig og vel grundet.

„Hvad Leiringen ved Menchecourt angaaer, har Tingen ikke forekommet mig saa vis. Dog finder jeg ikke nogen Vildfarelse her."

Joseph Prestwich vilde, efter at have stadfæstet Sandheden af Boucher de Perthes Angivelse med Hensyn til Findestederne ved Abbeville og Amiens, forvisse sig, om Diluviet i England maatte frembyde de samme Eiendommeligheder. Han reiste da i Mai Maaned til Hoxne i Suffolk, lod grave her i et Jordsmon af samme Art, og, efter at have overbevist sig om dets fuldstændige Analogie med Jordsmonet paa de nysnævnte Steder i Picardiet, navnlig med Hensyn til at det aldrig har været rört för, fandt han der de samme fossile Knogler og Flintöxer, om hvilken Opdagelse han underrettede Boucher de Perthes i en anden Skrivelse. Begge Skrivelser bleve tilligemed en Optegnelse om Anledningen til dem optagen af „Société d'émulation" i Selskabets Forhandlingsprotocol.

Imidlertid havde den franske Geolog Albert Gaudry, Medlem af „Académie de Sciences", foretaget nye Gravninger ved Amiens, hvorom han aflagde Beretning i Academiets Möde den 3die October 1859. Han meddeler bl. a., at han selv har fundet 9 Flintöxer fastsiddende i Diluviet, i en Stribe,

meget fuld af Flint- og Kridtbrokker, der hvilede ovenpaa et tyndt Lag hvidt fint Sand.

Man tör vel saaledes ansee den af Boucher de Perthes gjorte Opdagelse for anerkjendt rigtig af hans Landsmænd af Faget, i det mindste hvad hint Hovedspörgsmaal angaaer, om der virkelig haves Spor af Menneskeliv paa Jorden fra Tiden för den sidste Jordomvæltning og der er den störste Opfordring for alle Landes Geologer og Oldgrandskere til ved fremtidige Undersögelser stadigen at have dette Resultat for Öie og saaledes især agte nöie paa, hvor og i hvilke Omgivelser enhver Oldgjenstand findes. Om alle Boucher de Perthes's andre Meninger, især med Hensyn til en Deel af de fundne Gjenstandes Bestemmelse og Betydning for Datidens Menneskeliv, ligeledes ville blive stadfæstede ved andre Lærdes Undersögelser, er vel endnu uvist. Han selv har ikke opgivet nogen af dem, men er i sit seneste, afsluttende, særdeles tankerige lille Skrift: „De l'homme antédiluvien et ses oeuvres" levende overbevist baade om Rigtigheden af sine Formodninger med Hensyn til de tidt nævnte Billeder af Mennesker og Dyr, og om, at man engang og maaskee snart et eller andet Sted i Verden vil finde Knogler i Massevis af hine Verdens förste menneskelige Beboere. Men, selv om han skulde blive skuffet i dette, som i hint, er det aabenbart, at hans Hovedopdagelse er af den störste Vigtighed for vor Kundskab om Menneskeslægtens og Jordklodens Fortid. Historiens Perspectiv, der hidtil lukkede sig nogle Aartusinder bag os, er blevet forlænget ikke blot igjennem Aartusinder længere tilbage, men ogsaa ind i og hinsides den Forstyrrelse, der gav den beboede og dyrkelige Jord sin nuværende Skikkelse. Naar vi finde Menneskehænders Gjerning ligge blandet med de tunge Dyreknogler paa Bunden af de Lag, hvilke da bleve til, kunne vi næsten i Tankerne see de uhyre Vandströmme, der overskyllede den ældre Jordoverflade og af hvilke de nu fundne Steenredskaber og Been ere Bundfaldet. Og, naar vi see, at disse Dyreknogler höre til Arter, der kun kunne leve

i et Klima, langt hedere end Klimatet nutildags er i de samme Egne, begribe vi, at de samtidige Mennesker, der have været andre Naturvilkaar underkastede, have fört et Liv, ganske forskjelligt fra de Vildes, der siden först gjenbefolkede den foryngede Klode. Hin ældre Menneskeslægt maa have været talrig, da den gik til Grunde — hvorledes skulde man ellers finde saa mange Gjenstande, bearbeidede af dem, blot paa nogle faa Steder? — og igjennem mange Tider maa den have levet paa Jorden; thi det maa nödvendigviis have varet længe, inden den Vilde er kommen saavidt, at han har kunnet tilhugge den haarde Flint. Blikket taber sig i en tropisk Urskov, der hvor nu Verdens-Civilisationens Midtpunkter ere, og dog gjenfinde vi her Væsener af vor egen Art med de samme Tænkeanlæg, de samme Fornödenheder og de samme Instinkter som Nutidens Mennesker have udviklet til den uhyre sammensatte Maskine, hvilken vi kalde Civilisationen; thi det er netop paa Grund af denne Overeensstemmelse i aandelig Natur, at man kan kjende Oldverdensmenneskenes Arbeider, der bære Præget af en vis fornuftig Hensigt, fra de blotte Naturspil.

GRÖNLANDSKE FOLKESAGN.

Anden Meddelelse, af H. Rink

(see dette Tidsskrift 1858—1860, S. 200)

Siden Indsenderens forrige, i Mai 1860 afsluttede Meddelelse for dette Tidsskrift, er et 3die Bind af „Kaladlit Okalluktualliait" trykt og udgivet ved Colonien Godthaab, og efter dettes Trykning er det endelig lykkedes at faae endeel Bidrag ikke alene fra *Nordgrönland*, men endog fra *Labrador*. Vi have saaledes ialt, foruden de i den forrige Meddelelse opregnede 80 Sagn, modtaget endnu omtrent 80 til; af disse ere henved de 20 blot Gjentagelsen af de samme

Sagn fra forskjellige Fortællere, saa at der nu omtrent haves 140 ESKIMOISKE SAGN, saaledes som vi nu vel maae kalde dem, siden de labradorske ere optagne derunder. Endeel af disse nye tilkomne Sagn ere meddelte eller opregnede i det omtalte 3die Bind af Okalluktualliait, men forövrigt har der endnu ikke været Leilighed til at faae hele dette Materiale tilstrækkeligt undersögt eller oversat. Vi ville derfor opsætte Fortsættelsen af de i den forrige Meddelelse givne Uddrag af selve Sagnene, og her blot indskrænke os til at fremhæve nogle BEVISER FOR DE ESKIMOISKE SAGNS ÆLDE, som ere tilveiebragte ved de saaledes nu senest modtagne Bidrag.

Vi have allerede i den foregaaende Meddelelse berört den Overenstemmelse, som finder Sted mellem opskrevne Sagnfortællinger, der ere modtagne fra ganske forskjellige Egne, hvis Beboere i lang Tid ikke have staaet i nogen Forbindelse med hverandre. Alligevel indskrænkede det dengang modtagne Bidrag sig til Grönlands söndre Inspectorat. Nu har Bestyreren af den næstnordligste Colonie i Grönland, Hr. EINAR HANSEN, velvilligen indsendt 14 Sagnhistorier, opskrevne af tre Grönlændere i Umanaks-Fjorden. Ved et forelöbigt Gjennemsyn af disse have vi deriblandt gjenfundet tre af de Sagn, som ogsaa ere modtagne fra den sydligste Colonie Julianehaab, og Hr. Hansen har desuden meddeelt, at han ved at erkyndige sig hos Grönlænderne har erfaret, at Sagnene om Akigssiak og de andre mere almindelig bekjendte Personer fra Fortiden, hvis Navne Traditionen har opbevaret, fortælles, paa nogle Afvigelser nær, ved Umanak ligesom i Sydgrönland, ifölge de dengang udkomne tvende förste Bind af Okalluktualliait. Desuden er der fra de tidligere Missionairer i Nordgrönland, P. KRAGH og J. M. P. KRAGH, der nu leve i Danmark, modtaget Sagn, som have været nedskrevne tidligere under deres Ophold i Grönland, og navnlig et Manuscript, forfattet af Grönlænder Vittus Steenholdt i 1827, indeholdende 24 Sagn. Deres Bidrag have stor Værdi for os, ikke alene fordi de ere fra Nordgrönland, men og fordi de ere nedskrevne for saa

lang Tid siden og have ligget opbevarede i Danmark. Vi have ligeledes ved et forelöbigt Gjennemsyn blandt dem fundet fem af de mere betydelige, ogsaa over Sydgrönland bekjendte Sagnhistorier. Endelig bemærkes, at Inspecteuren for Nordgrönland, Justitsraad Olrik har meddelt, at han ved at erkyndige sig blandt de Indfödte angaaende de i Sydgrönland udgivne Okalluktualliait, i Almindelighed har faaet til Svar, at de kjendte dem tidligere og havde hört dem fortælle, tildeels fuldstændigere end vi have kunnet meddele dem. Det sidste er, efter hvad vi forrige Gang have yttret, ikke urimeligt, da det er en særegen Kunst blandt Grönlænderne, at være en god Fortæller, og vi derimod, for at faae nogle skriftlige Bidrag, have maattet tage tiltakke med dem, som kunde og vilde levere saadanne.

I Aaret 1859 anmodede Indsenderen heraf Directeuren for den herrnhutiske Mission, Pastor Reichel, der dengang bereiste Grönland, om at söge Oplysning hos de herrnhutiske Missionairer paa Labrador angaaende Sagnhistorier hos de derværende, ved Kysten boende Indfödte, der som bekjendt ere Eskimoer, ligesom Grönlænderne, men höre til de dem fjernestboende af deres Stamme, da de ere adskilte fra dem ikke alene ved Baffins-Bugten men ogsaa ved den store Hudsons-Bugt. Ved Pastor Reichels velvillige Hjelp have vi iaar faaet to saadanne Meddelelser fra Labrador. Den ene er fra Missionairen paa den nordligste Station Hebron, og indeholder nogle kortere Notitser angaaende de Indföddes Traditioner om en Syndflod og om deres Kamp med et Folkefærd, der i ældre Tid har beboet de yderste Öer og der efterladt sig Ruiner af Steenhuse, som ikke ligne de nuværende Indvaaneres Boliger. Disse oprindelige Beboere skulle være flygtede over Hudsons-Strædet, og Missionairene kalde dem, rimeligvis dog ved en Misforstaaelse, „Grönlænderne", i Modsætning til de nuværende Indvaanere, som de kalde „Eskimoer". — Den anden Meddelelse er fra Missionair Albrecht paa Stationen Okak; i samme indföres tvende Indfödte talende;

og vi formode derfor, at Missionairen, ifölge den til ham rettede Anmodning, har udspurgt disse, og nedskrevet hvad de have fortalt. Da denne Beretning er yderst mærkelig ikke alene med Hensyn til Indholdet, men ogsaa til Formen eller Indklædningen, ville vi her meddele den ordret efter den modtagne tydske Oversættelse, der lyder saaledes:

1) „Die alte Wittwe Debora erzählt: Bei unsern Vorfahren ist erzählt worden:"

„Nach dem Gebote des Satans habe auch ich mich in meiner Jugend mit allem Ernste bemüht, alle die schlechten Lehren und Gebräuche meiner Eltern zu befolgen; aber was war es? ich war gebunden mit den Banden des Satans. Während ich ein kleines Kind hatte, musste ich folgende Dinge beobachten: Ich durfte keine Eingeweide essen, auch keinen in Seehundmagen gefüllten Speck; sogar war mir verboten, das Fleisch, was an den innern Rippenstücken ist, zu essen, ebenso von dem obern des Schulterblatts. Bei der Geburt des Kindes nahm man von dem Herz, der Lunge, der Leber, der Kaldaun und von dem Magen, und mengte es zusammen; dann wurde das neugeborene Kind der Länge nach beleckt, indem man um dasselbe sich herum drehte. Nachdem dieses geschehen war, as die Mutter das Gemengte, alles das geschah dem Kinde Gesundheit und langes Leben zu wünschen. — Wenn eine Frau ihre monatliche Reinigung hatte, durfte sie keine unreine Arbeit thun, auch nichts unreines von den Thieren anrühren, auch nicht mit einem Finger. — Auch während der Mann mit Seehundfang beschäftigt war, durfte kein Renthierfell gearbeitet werden. Dies geschahe, weil man glaubte, es werde dann kein Seehund erworben, noch ein Thier gefangen; auch werde man sich eine Züchtigung zuziehen, auch werde man keines der grossen Landthiere erhalten, wenn dieses nicht beobachtet wird. — Sie wollten auch nicht sterben, weil sie bloss ihr Leben und nicht die Seele beobachteten."

„Schon als ich getauft war, erinnere ich mich aus meiner Kindheit, dass hier in Okak Zauberei und Hexerei geübt ist, Kranke gesund zu machen. Als ich als Kind nach Nipokak mitgenommen wurde, konnten sie mit ihren teuflischen Dingen nichts an mich verüben, weil ich getauft war."

„Dieses alles habe ich sollen erzählen, es ist aber nicht mehr in meinem Herzen eingedrückt, ich nenne es bloss, weil ich es gehört habe und bereue alles. Ich bin durch meinen Heiland am Leben erhalten, und habe Erbarmung und Pflege empfangen, und bin nach Leib und Seele geholfen. Mein Dank dafür ist ungenügend. Selbst kann ich mich nicht zur Gerechtigkeit bringen, nur durch meines Heilandes Erbarmen wird mir stets geholfen. Obgleich schwach will ich dankbar sein. Ich will die Wahrheit der vielen und grossen Leiden und Wunden Jesu gedenken, denn sie sind es werth."

„Auch haben wir gehört, dass unsere Vorfahren mit den Tunnit (Grönländern) keine Gemeinschaft gehabt haben, sie haben stets Zank mit einander gehabt. Es wird erzählt, dass unsere Vorfahren mit Bohrern (Trillbohrern) ihre Stirne durchbohrt haben um sie zu tödten, darum sind sie von unserm Lande geflohen. Wir sind Nachkommen von unsern Vorfahren, wollen aber niemand tödten. Jesus hat uns durch seinen Tod gebessert. Wir, wiewohl nicht sehend, grüssen Dich vor den Augen, Jesu, als wenn wir uns sehen. Wir sind von allem diesem Genannten erlöset, und singen: Such wer da will Nothhelfer viel, u. s. w."

2) Boas erzählt:

„Es giebt wohl wenig zu erzählen, wir sind von unsern Vorfahren nicht hinlänglich belehrt, haben auch wenig gehört. Wo wir hergekommen sind, wissen wir nicht. Die Tunnit und unsere Vorfahren haben untereinander gewohnt, aber die Tunnit sind aus Furcht vor den Menschen (das ist den Eskimos) fortgezogen, weil man ihnen bei Leibesleben mit Bohrern Löcher in die Stirnen gebohrt hat, darum sind sie zu Boot von hier fortgezogen, und bei Killinek (das ist Cap Chudleigh)

übergesetzt (gewiss nach Resolution); während sie hier wohnten, bestanden ihre Betten aus Seehundsfellen mit sammt dem Speck dran, und trugen auch solche Kleider. Ihr Jagdgeräthe war aus Schiefer und Hornstein gemacht, und ihre Bohrer aus Christal."

„Ferner haben wir gehört, dass unsere Vorfahren sehr mächtige Leute gewesen sind, jedoch nur einige wenige. Ein Mann Namens Sikkoliarsiujuitok (Sinn: einer der nie auf dem dünnen Eise gehen konnte); derselbe konnte wegen seiner Schwere und Grösse sich nicht auf das dünne Eis wagen. Auswärts übernachtete er nicht, wegen seiner Stärke, er war bange, dass sie ihn wegen seiner Ueberlegenheit an Wort und Thaten, auf die Seite schaffen würden (das ist, er fürchtete sich alleine). Als er einmal sich entschlossen hatte, auswärts zu schlafen, hatte er Männer bei sich, die bewohnten ein Schneehaus; da sprach er, weil er ein Haus und Platz für sich allein haben wollte: Wo übernachten wir? wo herbergen sie? Es wurde ihm geantwortet: man werde seine Beine und Hände aufbinden, oder krum binden und ihn in seine Aermel stecken (wahrscheinlich um ihm der Enge halber Platz zu schaffen). Als er so hintergangen war und schlief, wurde er getödtet; als man dem im Sterben Kämpfenden die Glieder hielt, um sie unschädlich zu machen, tödtete er noch vier Mann. Im Kajak hat er oft Wallfische bekommen, und schaffte sie auch allein zu Kajak ans Land. Seine Seehundsblase bestand aus einem Ukjuk (die grösste Gattung Seehunde). — Mit Vogelpfeilen, die mit Seehundsblasen versehen waren, ging er auf Weissfische und alle Arten von Seehunden. Er hatte drei Schwestern; eine hatte drei Söhne, aber selbst keinen Mann, sie hatte alle Männer zum Mann. Ihre Söhne waren auch mächtige und böse Leute, sie tödteten immer Menschen. Diese hatten einen mit Steinen eingefassten Platz; in diese Einzäumung liessen sie diejenigen mit List gehen, die sie tödten wollten. Sie hiessen Akkuktunik. Sie trugen Schwänze an ihren Kleidern, länger als sie die Weiber an ihren Kleidern

tragen. Später wurden auch sie getödtet, weil man sich vor ihnen fürchtete; zwei wurden in der Luft getödtet, aber der dritte, der jüngste von ihnen, floh in ein auf dem Lande stehendes Boot. Durch sein Zittern wurde das Boot so erschüttert, dass es sogar Stimme machte. Der Mann wurde aber, da er zu stark war, nicht getödtet."

„Wiederum gab es einen grossen mächtigen Mann, Namens Aklaujak. Er war dem Körper nach kleiner als ein Mensch, aber so stark wie der Sikkoliarsiujuitok. — Sikkoliarsiujuitok und Aklaujarlo waren stets mit einander vergnügt. Wenn sie im Kajak waren, wurden die Stimmen ihrer Kajake wie das Brausen des Sturmwindes weit gehört, so dass andere Kajakfahrer glaubten, ein Sturm sei im Anzug, und flohen aufs Land. Dieser kleine Aklaujak trug fünf ganze Rennthierböcke auf dem Rücken mit Leichtigkeit. Alle diese thaten Uebels. Wahrlich diese unsere Vorfahren, ihre Vorfahren hatten den Satan dem sie vertrauten. — Unsere Vorfahren und die Tunnit führten zu ihren Zeiten ein böses Leben."

„Es gab auch einen Menschen, ein höchst bedauerliches Waisenkind, dieses schlief im Winter bloss im Hausgang, und as mit den Hunden was sie zu essen bekamen. Kaujajaklungmik wurde er genannt, er hatte einen Grossvater und eine Grossmutter, welche keine Liebe zu ihm besassen und mit dem Knaben kein Mitleiden hatten. Er hatte eine grosse Nase, an dieser seiner Nase wurde er immer aufgehoben. Als er eines Morgens frühe nichts Gutes ahnte, fürchtete er sich, und rief seinen Grossvater und seine Grossmutter und sprach: Lieber Vater, lass mich ein! liebe Mutter, lass mich ein! Sie aber erwiederten: Du bist nicht mehr werth als die Hunde, geh hinaus! Nun ging er auf den Berg, wo er zu einem erwachsenen Mann wurde; allda hat er erzählt, wie er geschlagen sei, wie er gross und dick geworden sei und an Körperstärke zugenommen habe. Einstens erschienen drei Eisbären, während er in seiner Verborgenheit zubrachte. Die Menschen schrien und sprachen: Wo ist Kaujakjuk? Da

erchien er, nahm die Bären an den Beinen, ohne Waffen zu haben, oder dergleichen etwas, und tödtete sie, darauf tödtete er auch die Menschen, einen nach dem andern, er griff sie bloss an den Beinen. Von diesen liess er zwei Weiber leben, weil er Mitleiden mit ihnen hatte, und eine lieb hatte, die andere war aber sehr listig."

„Alle diese Leute kannten keinen Gott."

„Wie dankenswerth ist es doch, dass wir so gut erquickt und gelehrt werden. Darum ehren wir unsere Lehrer, die uns jederzeit ermahnen, indem wir doch unnütz sind."

Saaledes lyder Beretningen fra Okak i Labrador. Hvad der i denne især tiltrækker sig vor Opmærksomhed, er Fortællingen om den Person, som kaldes först Kaujakjalungmik derpaa *Kaujakjuk*, eftersom denne næsten er et simpelt Uddrag af det over hele Grönland udbredte Sagn om *Kagssagssuk* der er modtaget i flere Bearbeidelser fra Nord- og Sydgrönland hvoraf een findes aftrykt i andet Bind af Okalluktualliait Side 79. — Hvad Navnet angaaer, bemærkes, at Kaujakjalungmik maa være opstaaet ved en Forvexling, og ved en paa dette Sted overflödig Tilsætning til Kaujakjuk, ligesom ovenfor i den samme Beretning „Aklaujarlo", som betyder „og Aklaujak", urigtigen er brugt istedenfor: „Aklaujak" Paa Grönlandsk vilde „Kaujakjungmik" blandt andet betyde „Om, eller angaaende Kaujakjuk". Dernæst bruges, saavidt bekjendt, i det labradorske Skriftsprog det blödere j som oftest til at betegne det samme som s eller ss i det Grönlandske. Det labradorske Navn Kaujakjuk vilde altsaa paa Grönlandsk blive Kausaksuk. I de forskjellige grönlandske Beskrivelser af dette Sagn, som vi have modtaget, kaldes den samme Person, i det fra Julianehaab: Kausaksuk, fra Fiskernæsset: Kassaksuk, fra Godthaab: Kagssagssuk, fra Umanak Kausasuk og i Kraghs Manuscript: Kauksaksuk. — Naar vi nu gaae over til Sagnets Indhold, da er den foranstaaende labradorske Fremstilling deraf aabenbart kun et Uddrag. Naar man gjennemgaaer det grönlandske, som er aftrykt i 2det

Bind af Okalluktualliait, vil det findes, at der af samme kan gjöres et Uddrag af lignende Form, omtrent som fölger:

„Der var ogsaa engang et Menneske, en höist beklagelig forældrelös Dreng. Da hans Husfæller kastede ham udenfor, maatte han boe i Husgangen, hvor en gammel Kone tog sig af ham. Han blev kaldt Kagssagssuk. Naar han kom ind til de andre, blev han pint og mishandlet; de pleiede at löfte ham op ved Næseborene; deraf kom det, at hans Næse voxede, skjönt han selv ikke blev större. Da han blev lidt ældre, kunde han dog gaae ene ud, og engang da han saaledes gik alene tilfjelds, traf han en fremmed Mand, som talede venligt til ham og lovede at skaffe ham Kræfter. Dette skete ogsaa, og han tiltog bestandig i Kræfter, medens han saaledes gik ene tilfjelds, men han maatte love, at holde dette skjult indtil om Vinteren, naar tre Björne viste sig. Disse Björne kom ogsaa rigtig. Da kom Kagssassuk löbende. Han greb med de blotte Hænder Björnene om Benene og dræbte dem. Derpaa dræbte han ogsaa Menneskene, den ene efter den anden, idet han knuste eller sönderrev dem. Kun den gamle Kone og en anden Person lod han leve, fordi de havde vist Medlidenhed med ham."

Det vil sees, at dette Uddrag stemmer saa godt som Ord til andet med det labradorske, og man kan deraf slutte sig til de eskimoiske Folkesagns virkelige Ælde og Udbredelse. Som det synes at fremgaae af de gamle islandske Sagaer, har der jo allerede ved Aar 1000 været Eskimoer i Grönland. Midt i det 13de Aarhundrede synes Nordboerne at have faaet Underretning om större Vandringer af Skrælingerne fra de nordlige Egne af Grönland, i hvilken Anledning de foretoge Recognosceringsreiser op i Baffins-Bugten. En Forbindelse mellem disse nordfra kommende Stammer og dem, der befolkede Labrador ligger efter Rimelighed endnu længer tilbage i Tiden. Man kan deraf ogsaa slutte sig til, at der ved Siden af Sagnenes Forvandskning ved slette Fortællere bestandig maa have vedligeholdt sig en særegen, autoriseret

Fortællerkunst, da ellers et saadant Sagn, ved at gaae gjennem tusinder af Fortællere, omsider maatte være blevet til et heelt andet og umulig kunde have beholdt saadan Lighed i Enkelthederne, som den der fremgaaer ved en Sammenstilling af de ovenstaaende Uddrag af Sagnet om Kagssagssuk.

Vi ville sluttelig tillade os at henlede Opmærksomheden paa den „Oversigt over de grönlandske Folkesagn", som er givet i det 3die Bind af Okalluktualliait. I samme er der navnlig gjort opmærksom paa, at man vistnok maa skjelne mellem *historiske Sagn*, eller saadanne, som Fortælleren selv antager virkelig at være passerede, og *opdigtede Sagn* eller saadanne, som mere ligne Eventyr, Fabler, Anecdoter og enten have en moralsk Tendens eller blot ere beregnede paa at skulle more. Grönlænderne selv gjöre denne Forskjel, og kalde hine Okkalluelarutit, disse derimod Okalluktualliait. Derfor er Titelen paa den begyndte Samling heller ikke nöiagtig, da Samlingen omfatter begge Slags; men ved det förste Binds Udgivelse vare vi endnu ikke blevne opmærksomme herpaa. De mundtlige Traditioner hos Eskimoerne repræsentere saaledes deels deres Historie, deels deres Poesie, og at de virkelig maae have en lignende Værdi for dem, som disse aandelige Skatte have for andre, mere begunstigede Nationer, det kan man ogsaa slutte af deres faste Vedhængen ved dem, ligeoverfor den europæiske Indflydelse, som i andre Henseender har tilintetgjort deres nationale Liv. Indklædningen af de ovenanförte Beretninger fra Labrador viser ret charakteristisk, hvorledes de christne Eskimoer betragte deres Traditioners Forhold til den christelige Cultur; det samme er Tilfældet i Grönland, og under den danske Menighed ligesaa godt som under den herrnhutiske. Det var naturligt, at de förste Missionairer, som havde saa store Vanskeligheder at kæmpe imod, for at skaffe Christendommen Indpas, kunde oversee de hedenske Traditioner og glemme deres Betydning for Folket. Men paa den anden Side er det nu paa Tiden at indsee, at Religion er eet, Historie og Poësie et andet, og at Eskimoerne ligesaa

godt som enhver anden Nation, kunne forene deres Traditioner med christelig Undervisning, saa meget mere, som navnlig de Sagn, der kunne sættes i Lighed med Eventyr, have en virkelig moralsk Tendens og godt kunne fremstilles under christelig Form. Det er derfor ogsaa glædeligt, at Missionairerne selv have indrömmet dette, og at det hovedsaglig er ved deres velvillige Hjelp, at vi hidtil have faaet Sagnene samlede.

Efterat have indsendt foranstaaende Artikel til Trykning, har Forfatteren imodtaget det værdifulde Bidrag af omtrent 50 Sagnhistorier, opskrevne i Aarene 1824—28 af Indfödte i Nordgrönland. Disse Manuscripter skyldes den af den grönlandske Literatur saa fortjente Missionair Peter Kragh, nuværende Sognepræst til Ösby. Hr. Kragh har i sin Tid ladet Grönlænderne opskrive disse Sagn og selv begyndt at ordne og bearbeide, men endnu ikke haft Leilighed til at offentliggjöre dem, indtil han ved dette Tidsskrift blev gjort opmærksom paa den i Sydgrönland paabegyndte Udgivelse. Vi agte nu, om muligt, at lade hele denne værdifulde Samling fra Nordgrönland trykke som en Fortsættelse af „Kaladlit Okalluktualliait". Forelöbig bemærkes blot, at der blandt dem atter findes en Bearbeidelse af Sagnet om Kagssagssuk og at dette ældre Manuscript endnu bedre end det Godthaabske stemmer med det labradorske Uddrag i to Puncter, nemlig at Kagssagssuk ogsaa i hint siges at have boet blandt *Hundene* i Husgangen, og til Slutningen at have skaanet to *Kvinder* blandt sine Husfæller, nemlig hans Pleiemoder og en anden, som han tog til Hustru.

HELLERISTNINGER, AMULETTER OG HEDENSKE KORSMONUMENTER — KRODO.

Om Helleristninger, af C. A. Holmboe. Christiania 1861.
Om Od og Eg, Metal og Steen som Amulet, af C. A. Holmboe. Christiania 1861.
Om hedenske Korsmonumenter, af C. A. Holmboe. Christiania 1861.
Om Krodo, en sachsisk Afgud, af C. A. Holmboe. Christiania 1861.

Den flittige norske Sprogforsker og Archæolog C. A. Holmboe har i ovennævnte Skrifter meddeelt os fire Afhandlinger, der ere udgivne som særskilte Aftryk af Christiania Videnskabsselskabs Forhandlinger for 1860 og med hvilke vi antage at det vil interessere nærværende Tidsskrifts Læsere at gjöre nöiere Bekjendtskab, hvorfor vi henlede Opmærksomheden paa deres Indhold.

Helleristninger ere Figurer, som paa forskjellige Steder i Scandinavien, især i Sveriges og Norges Kystegne, ere indhuggede i Klipperne. Figurerne fremstille oftest Skibe, dernæst Hjul, Mennesker og Dyr. Efter en Fortegnelse over de Steder, hvor saadanne ere bemærkede, og de Skrifter, hvori de ere afbildede og beskrevne, anförer Forf. de forskjellige Hypotheser angaaende Figurernes Hensigt og Betydning, som af forskjellige Oldgrandskere ere fremsatte. Han paaviser Uholdbarheden af disse Hypotheser og henleder Opmærksomheden paa den store Overeensstemmelse i Valget af Figurerne, i deres Form og Dimensioner, hvoraf han slutter, at de tyde paa en vidt udbredt Skik. Da Billeder af Skibe og Hjul ogsaa findes paa Gravstene, antager han at det har været Skik, til Minde om Afdöde, at indhugge en eller et Par Figurer

paa iöinefaldende Klippeflader. Han understötter sin Hypothes ved at paavise, at Hjul som Symbol paa Döden forekomme paa ældgamle indiske Gravmonümenter, at Hjul hos Mongoler og Kalmyker, undertiden som Amulet, tegner paa et Oxe- eller Faarehoved, der nedgraves i Nærheden af Lig; og at paa nordiske Gravpladse jevnlig findes Steenlægninger i Form af Hjul. Hvad Skibsfigurerne betræffer, mener Forf., at Vikingen ikke letteligen kunde falde paa at vælge nogen anden Figur, naar han billedligen vilde fremstille Reisen til Valhal. Han henviser endvidere til den oldnordiske Skik, at brænde Afdödes Levninger i Skibe, at begrave deres Aske i Skibe, at opkaste Gravhöie i Skibsform og at anbringe Steenlægninger i samme Form paa Gravpladsene; man har endog truffet Skibsfigurer anbragte som Zirater paa Bronzeknive, der i Gravkamre ere fundne nedstukne i Askeurner. Afhandlingen er ledsaget af en Planche, hvorpaa Figurer af Hjul og Skibe eller Baade fra Indien, Sverige, Danmark og Norge ere sammenstillede.

Amuletter. I denne Afhandling söger Forf. at bevise, at de Smaasværd og Smaaknive af særegen Form samt enkelte andre skarpe og spidse Redskaber, som man finder nedlagte hos Lig eller i Askeurner, have tjent som Amuletter. Han paaberaaber sig, hvad Sværdene angaaer, den Omstændighed, at flere af dem paa Hæftet have Kroge eller Ringe, der antyde, at de have været baarne hængende, en Indretning der tyder paa, at den Person, ved hvis Levninger et saadant antræffes, maa antages i levende Live at have baaret det. Da derhos skarpe og spidse Redskaber og Vaaben hos mange Folkeslag tillægges en mystisk beskyttende Kraft, er det antageligt, at en lignende Tro har foranlediget Brugen af saadanne Beskyttelsesmidler ogsaa her i Norden. En lignende Bestemmelse synes de Bronzeknive at have haft, som hverken have Skaft eller nogen Antydning til nogensinde at have haft saadant, medens de derimod ere forsynede med Ösken, der viser at de have ligesom hine været baarne hængende. Han

yttrer derhos den Mening, at saadanne Amuletter af Bronze, ja endog Steenvaaben kunne være nedlagde i Grave, efterat Jern var kommet i Brug.

Korsmonumenter. Forf. henleder Opmærksomheden paa tre Monumenter i Yttre Holmedal i Bergens Stift i Norge, paa Öen Lewis ved Scotland og ei langt fra Dublin i Irland, hvilke ved Lighed i Form, Retning og tildeels i Omgivelser og Beliggenhed vække stærk Sandsynlighed for, at de skylde eet og samme Folk deres Oprindelse. De bestaae i et græsk Kors lagt i Retning fra NNV til SSO; i Armenes Overskjæringspunct er der en Kreds; den Arm, som vender mod VSV, er i de to Monumenter kortere end den ligeoverfor liggende; i det tredie er det mindre tydeligt. Monumenterne ere dannede af Stene, i Norge ved Steenlægning, paa Lewis af opreiste Stene, i Irland af opreiste Steenheller. De Forfattere, som omtale disse Mindesmærker, antage dem med Rette for at skrive sig fra hedensk Tid; men engelske og scotske Archæologer ansee det scotske og det irske Monument for at tilhöre den keltiske Druidisme. Dersom de heri havde Ret, mener Holmboe, at ogsaa det bergenske Monument maatte være at tilskrive Kelter. Men, om man end med nogle Oldforskere antager de Bronzevaaben, som ere fundne i Omegnen af Stavanger, for Spor efter en keltisk Colonie, saa findes dog intet Spor efter Kelter længere nord paa. Paa den anden Side er det beviisligt, at hedenske Nordboer have hersket saavel over Syderöerne (Hebriderne) som over Dublin med Omegn; hvorfor Forf. finder det sandsynligt, at alle tre Monumenter skrive sig fra Nordboer. Hvad Öen Lewis angaaer, citerer han den scotske Dr. Maccullocks Yttringer om, at Öens nordlige Deel endnu i vore Dage beboes af Folk, som i Udseende ligne Scandinaver og af deres sydligere Naboer betragtes som hörende til et fremmed Folkefærd. Afhandlingen ledsages af en lithographeret Plade, hvorpaa de tre Monumenter ere afbildede tillige med en nogle Mile fra det bergenske Mindesmærke i en Gravhöi funden Fibula af Bronze, belagt

med Guldplader, hvilken har saa megen Lighed med Monumenterne, at endog den ene Tverarm af Korset er kortere end den anden, og det just paa samme Side, som Tilfældet er med Monumenterne. Forf. fremsætter til Slutning som en Conjectur, der trænger til nærmere Undersögelse, den Mening, at maaskee Nordlyset af vore hedenske Forfædre kan have været betragtet med religiös Ærefrygt, og at dets Stilling kan have foranlediget Monumenternes Retning.

Krodo. Annalisten Botho (15de Aarh.) beretter, at Carl den Store i Hartsburg omstyrtede en Afguds Billede, som lignede Saturn og som Folket kaldte Krodo. Det var i Form af en Mand, der stod paa en Fisk, og i venstre Haand holdt et Hjul i Veiret og i höire Haand et Kar med Blomster. Grimm, som i sin Deutsche Mythologie omtaler Bothos Beretning, yttrer nogen Tvivl om dens Troværdighed, hovedsaglig fordi ingen anden gammel Annalist omtaler Sagen. Holmboe söger at godtgjöre Sandsynligheden af, at Krodo virkelig har været dyrket i Tydskland, ved at bemærke at Krodo eller Kroda just er et af de Navne, hvormed de gamle Indere benævnede Saturn og at derfor Krododyrkelsen har efterladt enkelte Spor. I Goslar opbevares et gammelt Kunstværk, som Sagnet tillægger Navnet Krodos Altar; en Krodons pohl paavises ved Eschwegen; og de Drenge, som om Foraaret gaae om i nogle af Tydsklands Byer og Landsbyer, for at forkynde Sommerens Ankomst, synge blandt andet:

Wir haben nun den Sommer gewonnen
und Krodes Macht ist weggekommen.

Krodo er her Vinterens Repræsentant, ligesom Romerne tiltroede Saturnus at bringe Kulde. Inderne ansaae Saturn for at bringe Ulykker over Menneskene. Forf. forklarer dernæst Grunden til de Krodo tillagte Attributer, Hjulet og Fisken, idet han paaviser, at hint er Symbol paa Döden, og Fisken synes at sigte til en Mythe, som omtales i en Episode af Mahabbharata, ifölge hvilken en stor Fisk i Vandfloden frelste

en Mand, som synes at have været Saturn. I et Anhang viser Forf., at det i Tydskland almindelig bekjendte Udtryk for Döden „Freund *Hain* eller *Hein*" og det nedertydske „*Heinenkleed*", Ligklæder, skriver sig fra Indernes sædvanlige Navn for Saturn, *Çani*, der, ifölge bekjendte Lydovergangsregler, svarer til germanisk *hain*.

OLDTIDSMINDER I NORDAMERICA.

Denne Meddelelse er nærmest et Forsög paa at gjengive et kortfattet Udtog af Davis's og Sqiers's fortrinlige Værk: Ancient Monuments of the Mississippi Valley (Smithsonian Contributions to Knowledge, vol. I, Washington 1848). Men som yderligere Hjelpemidler er herved benyttet: Lapham: The Antiquities of Wisconsin (Smiths. Contrib. to Knowledge, vol. VII, Washington 1855); H. R. Schoolcraft: Information respecting the history, condition and prospects of the Indian Tribes of the United States, Part I—II, Philadelphia, 1851—52; Th. C. Wallbridge: On some Ancient Mounds upon the shores of the Bay of Quinté (The Canadian Journal, vol. V, p. 409-17. Toronto, 1860).

Over störste Delen af de nordamericanske Fristaters Territorium og tildeels i Övre-Canada (Canada West) træffes en Mængde forskjellige Oldtidsminder, der hidröre fra en meget fjern Tid og bestaae af forskjellige af Jord og Stene opförte Höie og Volde; flere gamle Minegange i kobberholdige Klipper ved Lake Superior ansees for at være samtidige dermed.

Disse Oldtidsminder forekomme navnlig i den store Dal, der gjennemströmmes af den mægtige Mississippi Flod og dens betydelige Bifloder, altsaa mellem Alleghany Bjergene og Rocky Mountains, og findes i Regelen gruppeviis i de

frugtbare Strög omkring Floderne og de mindre Bjergströmme, sjeldent i længere Afstand derfra. Det maa imidlertid bemærkes, at de ikke forekomme i lige stor Tæthed over dette vidtudstrakte Territorium; paa nogle Steder træffes de meget hyppigt, paa andre Steder i ringere Mængde; men de synes alle at have eet fælles Udspring og at staae som Minder om een Cultur.

Jord- og Steenværkerne frembyde en rig Mangfoldighed af Former og synes at være opförte i meget forskjellige Öiemed; ikke desto mindre har man efter meget omfattende Undersögelser af dem troet at kunne samle dem under forskjellige Hovedclasser og Underafdelinger, af hvilke vi skulle omtale dem, der frembyde den störste Interesse. — Man har da först opstillet to store Classer: Indhegningerne (the Enclosures) og Höiene (the Mounds).

I. INDHEGNINGERNE

danne de mægtigste og interessanteste Værker. De bestaae almindeligviis af store Jordvolde, hvis Höide varierer mellem 5 og 30 (engelske) Fod, der ofte indeslutte 3—400 Acres Land (een Acre = $\frac{4}{5}$ Tönde Land, dansk Maal) og hyppigt have en Længde af $2\frac{1}{2}$ (eng.) Miil. Medens en Deel af dem have en uregelmæssig Form, ere andre dannede i Form af Fiirkanter og Cirkler, som trods deres Omfang ofte ere opförte med en saadan Nöiagtighed, at det synes at det Folk, fra hvem de hidröre, maa have benyttet sig af en Slags mathematiske Instrumenter for at optage de dertil fornödne Udkast. Paa Grund af deres Beliggenhed og den Maade, hvorpaa de ere opförte, har man inddeelt dem i to Afdelinger, eftersom de antages at have været benyttede som Forsvarsværker eller paa en eller anden Maade i religiöse og mystiske Öiemed.

Forsvarsværkerne. Randen af Höilandet, der begrænser Floddalene, er udskaaren i steile Forbjerge og höie Klippepartier med jevne Overflader; de ere ofte forbundne med det egentlige Höiland ved Isthmer, men træffes ogsaa isolerede.

Disse Höidepunkter ere i Almindelighed næsten aldeles utilgængelige eller kunne idetmindste kun bestiges med stor Vanskelighed, og danne derfor fortrinlige Forsvarspunkter mod en fremtrængende Fjende. Netop saadanne Steder har man i en længst forsvunden Tid benyttet som Forter, og de ere altid blevne udvalgte med stor Omhu og Dygtighed, idet man stedse har udsögt sig saadanne Punkter, som ikke beherskes af det omliggende Terrain. Man har da omgivet Klippen eller Höien med en Jordvold, der er opkastet lidt neden for Toppen, afvexlende i Höide og Soliditet i Forhold til Stedets mere eller mindre lette Tilgængelighed. Störst Omhu er bleven anvendt paa de Punkter, der lettest kunne bestiges, idet man her har opkastet dobbelte Volde eller flere Rækker deraf med en saadan Indsigt, at de yde et fortræffeligt Værn. Ved Voldene forekomme undertiden store Höie, fra hvilke man let kunde iagttage en fremrykkende Fjende; de have maaskee ogsaa tjent som en Slags Baunehöie, da der paa deres Top findes umiskjendelige Spor af stærk Ild; flere Indianerstammer skulle endnu den Dag idag betjene sig af Bauner. Lignende Volde bedække de Halvöer, som dannes ved Flodernes Sammenlöb, idet man i Almindelighed har fört en Vold og uden for denne en Grav fra den ene Flods Bred til den andens. Det er naturligt nok, at en stor Deel af disse Forter maa have en uregelmæssig Form, især naar de ere anlagte paa isolerede Höie eller Klipper.

Voldene ere ofte afbrudte ved Mellemrum, der for en Deel have været benyttede som Indgange (*gateway*); men paa Grund af deres store Antal antages en Deel af dem ogsaa at have været udfyldt med en Slags raae Blokhuse, der paa eengang skulle have været benyttede som Vagttaarne og Bastioner; om dette nu virkelig har været saaledes, er temmelig tvivlsomt, sandsynligere er det derimod, at Voldene have været beplantede med Pallisader af Træstammer; af disse findes der nu vel ikke mindste Spor, men det hidrörer simpelthen fra den Omstændighed, at de i Tidens Löb ere blevne

fuldstændigt ödelagte ved at have været udsatte for Luftens Paavirkning. Undertiden træffes indenfor Voldene större eller mindre Huller, som ere fyldte med Vand og öiensynligt fremkomne ved Menneskehaand; man antager, at de have været benyttede som en Slags Brönde, for at man i Tilfælde af et langvarigere Angreb ikke skulde komme til at lide af Vandmangel. Udenfor Voldene forekommer i Regelen en mere eller mindre dyb Grav, der er fremkommen ved Jordens Ophobning, og som har været benyttet som et yderligere Forsvarsmiddel.

Enkelte Gange er Volden dannet af Stene; dog ere disse ikke lagte regelmæssigt ovenpaa hinanden, men dyngede sammen.

Disse Forsvarsværker forekomme i störst Mængde fra Alleghany's og Susquehanna's Kilder i Ny-York, over den midterste og nordlige Deel af Ohio lige til Wabash Floden; de synes at have dannet her et heelt Forsvarssystem, anlagt mod en Fjende, der er trængt frem fra Nord-Ost. Den Omhu, hvormed de ere opförte, vidner om, at de i det mindste ikke ere fremkomne i en Hast mod et enkelt pludseligt og kortvarigt Angreb, men at de have tjent til Forsvarspunkter, hvor Befolkningen i Nödstilfælde kunde tye hen.

„Hellige Enemærker". Andre Indhegninger ligge paa et Terrain, der er saa jevnt, som muligt; de kunne fuldstændigt beherskes af de omliggende Höider; ved den omgivende Vold træffes kun sjeldent en Grav, og naar der er en saadan, findes den altid indenfor Volden. Disse Omstændigheder tale klart for, at de ikke have været benyttede som Forskansninger men i andre Öiemed. Man er af den Formening, at de paa en eller anden Maade have staaet i Forbindelse med den daværende Befolknings Religion eller Cultus, og at det saaledes indhegnede Terrain har været „helligt og ukrænkeligt"; hvorvidt det nu forholder sig saaledes, lader sig vel ikke afgjöre; det kunde iövrigt ogsaa tænkes, at de have dannet Indhegninger om Landsbyerne.

Voldene have ofte en aldeles regelmæssig Form af Fiirkanter, Polygoner og Cirkler; disse forekomme ofte i större Grupper, ja optage undertiden et Areal paa 4 Quadratmile; sjeldnere forekomme de isolerede. De fleste cirkelformede Volde have kun en ringe Udstrækning; de have som oftest kun een Indgang, der hyppigt findes i den östlige Side, og omslutte i Almindelighed een eller flere Offerhöie. De mindste cirkelformede Værker ere i Regelen 30 til 50 Fod i Tværmaal og antages at have dannet Omhegninger for Boliger.

De större cirkelformede Indhegninger ere oftest forbundne med rectangulairtformede, enten umiddelbart eller dog ved parallelt löbende Volde.

Voldenes Höide varierer i Regelen mellem 3 og 7 Fod, men undertiden antage de mere storartede Dimensioner og kunne da have en Höide af indtil 30 Fod.

Foruden Forsvarsværkerne og de „hellige Enemærker" skulle vi ogsaa fremhæve en særegen Art Jordværker, der have Form som Pattedyr, Fugle, Krybdyr og Mennesker; de ere i Almindelighed kun 4 Fod höie, men mange af dem have en Længde af indtil 460 Fod; de danne saaledes uhyre Basreliefs paa Landets Overflade; skjöndt de som oftest ere udförte uden synderlig Kunst, ere nogle enkelte udförte med stor Dygtighed. Den mærkeligste af disse Dyrefigurer er uden Tvivl „the great Serpent" i Adam's County, Ohio; den har Form som en Slange, der bugter sig i regelmæssige Krumninger og hvis Hale er slynget i en Spiral; dens Gab er udspilet over en regelmæssig Oval af Jord, der er 4 F. höi og hvis störste Tværmaal udgjör 160 Fod. Slangens Krop er paa Midten 5 Fod höi og har et Omrids af 30 Fod ved Basis; den hele Figur har en Længde af 1000 Fod.

De forekomme i stor Mængde sammen med lange Jordvolde og Höie og ikke sjeldent i lange, sammenhængende Rækker „som Bygningerne i en moderne Stad". Det er vanskeligt at afgjöre, hvortil de have været benyttede; det er ikke

usandsynligt, at de paa en eller anden Maade staae i Forbindelse med det Totams-System, der nu er saa almindeligt blandt Indianerne, medens det paa den anden Side bör fremhæves, at disse aldeles ingen Anelse have om, fra hvem de hidröre, eller, hvortil de have været bestemte. Da de have en jevn Overflade, antage nogle, at de have været bedækkede med Boliger, medens andre mene, at de oprindeligt have været benyttede som Gravsteder; der er rigtignok fundet Skeletter i en Deel af dem, men disse hidröre alle fra en meget senere Tid end den, man har troet at burde henföre dem til. Hist og her mellem saadanne Höie træffes Udgravninger i Jorden, der have Form af Fiirbeen, hvis Hoved og Overkrop ere omgivne med Volde.

II. HÖIENE

ere endnu talrigere end de ovenomtalte Jordværker, deres Antal i Staten Ohio alene anslaaes til over 10,000. De ere i Almindelighed dannede af Jord, undertiden af sammenhobede Stene. De træffes ofte nærved eller indenfor Jordvoldene, ofte i betydelig Afstand fra disse, snart gruppeviis, snart isolerede. De frembyde en rig Afvexling af Former, som tildeels synes at staae i Forbindelse med den Bestemmelse, man har haft med dem; de ere hyppigt kegleformede, men ogsaa ofte dannede som regelmæssige Rhomber, Octogoner, Rectangler og Pyramidetrunci, til hvis Top der undertiden er lagt skraae Opgange; de træffes ogsaa forbundne med hinanden ved Jordvolde. En ligesaa stor Forskjel gjör sig gjeldende med Hensyn til deres Dimensioner; medens nogle kun ere et Par Fod höie og have faa Yards i Gjennemsnit, have andre en Höide af over 70 Fod og ved Basis en Omkreds af over 1000 Fod; en Pyramidetruncus ved Cahokia i Illinois havde saaledes en Höide af 90 Fod og ved Basis en Omkreds af 2000 Fod.

Man har forsögt at classificere dem, deels efter deres Former, deels efter den Forbindelse, hvori de forekomme

med de andre Jordværker; da nogle af dem frembyde en mere end almindelig Interesse, skulle vi nærmere betragte dem.

Offerhöiene ere dannede af flere Lag Jord og Stene, som i Almindelighed ere blevne lagte efter en bestemt Plan, i Overeensstemmelse med Höiens Form. Denne Omstændighed er af stor Betydning, da man heraf kan erfare, om de oprindelig ere blevne benyttede som Gravhöie, og det har viist sig, at Lagene i dem, som indeholde Skeletter, altid ere forstyrrede; disse staae saaledes slet ikke i Forbindelse med Höiens oprindelige Bestemmelse, men ere i en langt senere Tid indsatte af Indianerne. Paa Höiens Bund findes et Altar, som oftest af Leer, sjeldnere af Steen; Altarne ere altid af meget regelmæssig Form, og i det Hele tildannede med stor Omhu. De hvile som oftest paa den naturlige Jordbund men undertiden ogsaa paa en lille Forhöining af Sand, sjeldnere forekomme de under Jordens Overflade. De ere i Almindelighed ikke over 1 Fod höie og have forskjellig Længde og Brede. Foroven ere de udhulede, og i denne Huulning findes da Spor af, at der har været antændt Baal paa dem, hvoraf der endnu er tilbage mere eller mindre betydelige Dynger af Aske og Trækul; herimellem forekomme ikke saa sjeldent brændte Menneskebeen, der tyde paa, at der har fundet Menneskeofringer Sted, og ved dem eensartede Oldsager: snart Piilspidser af Steen, snart Skaar af Leerkar, snart Vaaben, Redskaber eller Smykker af Kobber, snart Tobakspiber o. s. v.; men sjeldent findes forskjelligartede Gjenstande sammen. At Ilden har været stærk, kan sees deraf, at Kobbersagerne ofte ere smeltede.

Det fremgaaer af forskjellige Kjendsgjerninger, at disse Altare, först efterat have været benyttede igjennem et længere Tidsrum, ere blevne overdækkede med Jordhöie; men hvorfor man har gjort dette, lader sig ikke afgjöre.

Gravhöiene frembyde endnu större Interesse. De ere ikke indhegnede med nogen Jordvold og findes mere eller

mindre fjernede fra Indhegningerne. De forekomme snart i Grupper, snart isolerede og ere i Almindelighed kegleformede men have ogsaa undertiden Form som uregelmæssige Ellipser; deres Höide varierer mellem 6 og 80 Fod. — Det synes, at man deels har begravet Ligene ubrændte deels brændte; om disse fra hinanden saa afvigende Skikke ere samtidige eller have aflöst hinanden i Tidernes Löb, kan neppe afgjöres.

Hver Höi har i Almindelighed oprindelig kun dækket eet Skelet, men tæt under Overfladen forekomme ofte flere, der hidröre fra en langt senere Tid og ere indsatte af Indianerne. Naar Liget ikke er blevet brændt, er det som oftest blevet indhyllet i Bark eller raae Maatter; undertiden er det blevet omgivet med en Kiste, dannet af Træstammer, sjeldnere er det dækket med Stene, som ere stillede paa Höikant og danne en raa Kiste. Det er sjeldent Tilfældet, at man finder Vaaben ved Skeletterne. I de fölgende Linier skulle vi nærmere beskrive nogle paalidelige Undersögelser af saadanne Begravelser.

I en af sandblandet Leer dannet Höi (6 Miil fra Chillicothe, ved Sciotofloden i Staten Ohio), der var 22 Fod höi, fandtes omtrent 10 F. under Overfladen et Lag Trækul, fra 2 til 6 Tommer tykt og 10 Fod i Quadrat; der var ikke noget Spor af Aske, hvorfor man maa antage, at Baalet er blevet slukket pludseligt. Saadanne Lag af Trækul findes i mange af Höiene, sandsynligviis hidrörende fra Offerbaal til den Afdödes Ære, og da man oftere har truffet brændte Menneskebeen og Steensager derimellem, er det rimeligt, at man ogsaa har foretaget Menneskeoffringer ved Begravelserne. Lige under og over dette Lag var Jorden i den Grad bleven brændt, at den endog havde antaget en rödlig Farve [1]. Paa

[1] I Jorden i de fleste af Danmarks Gravhöie fra Steenalderen forekomme lange Striber af Trækul, men uden Menneskebeen eller Vaaben og Redskaber, ligesom Jorden i Jettestuerne ofte er meget haard og blandet med Kulbrokker, hvorimellem undertiden forekomme rödbrændte Jordstykker; man har da rimeligviis ved Hjelp af Ild villet

Höiens Bund forekom Levninger af et næsten aldeles oplöst Trækammer, som dog endnu var kjendeligt i den haarde Jordmasse. Det havde Form som et Parallelogram, 9 F. langt, 7 F. bredt og 20 Tom. höit (engelsk Maal), og var dannet af utilhugne Træstammer, der vare lagte ovenpaa hinanden. Det havde rimeligviis været dækket med lignende Træstammer, som paa Grund af Jordmassens Tryk vare sunkne ned i Kamret, efterhaanden som de oplöstes, ligesom Bunden ogsaa syntes at have været belagt med Planker eller Bark, thi den var bedækket med et hvidagtigt Stof, som tydede derpaa. Herimellem laae nogle næsten aldeles hensmuldrede Levninger af et ubrændt Menneskeskelet med Hovedet mod Vest; omkring dets Hals laae flere Hundrede Muslingeskaller og Dyretænder, der saaledes have dannet et Halssmykke, desuden fandtes der nogle Stykker Marieglas.

Nærved det Sted, hvor Gravecreek [1] falder ud i Ohiofloden, ligger en mægtig Gravhöi, der har 1000 F. i Omkreds ved Basis og en Höide af 70 F. I Aaret 1838 blev den undersögt, og paa dens Bund fandtes da et Gravkammer, der havde Form som et Parallelogram og var dannet af opretstaaende Træstammer, som vare nedrammede i Jorden, og dækket med Træstammer, over hvilke der var lagt en stor Mængde Stene; det indeholdt 2 næsten aldeles oplöste, ubrændte Menneskeskeletter, hvoraf det ene hidrörte fra en Kvinde. Ligeover dette forekom 30 F. höiere oppe et lignende, men mindre Kammer, der omsluttede eet ubrændt Menneskeskelet. Ved disse Lig laae 3—4000 Muslingeskaller, der havde været benyttede som Perler, og flere Smykker af Marieglas og Kobber. 10—11 F. under Höiens Top stödte man paa et Lag Trækul og en Mængde brændte Menneskebeen. Man antager, at denne Höi er bleven reist over en Hövding og hans Familie. Endnu höiere op imod Toppen opdagedes 10 meget stærkt

gjöre Jordmassen saa haard som mulig for at hindre vilde Dyr fra at trænge ind i Gravkamrene og fortære Ligene.

[1] Creek ɔ: en lille Flod.

oplöste Menneskeskeletter i siddende Stilling, der antages at hidröre fra en langt senere Tid end de andre, og vistnok ere indsatte af Indianere.

Skjönt Gravkamre, dannede af Træstammer, ikke forekomme sjeldent, synes det dog, at man i Almindelighed har nöiedes med at indsvöbe Ligene i eller dække dem med Barklag. Saaledes forekom paa Bunden af en Höi, nær Chillicothe, et ubrændt Menneskeskelet med Hovedet mod Syd, ved hvis Begravelse man sandsynligviis er gaaet frem paa fölgende Maade: 15 Fod i Quadrat af Jordens Overflade vare först blevne gjorte saa jevne som muligt og derpaa dækkede med Barkplader, midt paa hvilke man havde lagt Liget, som derpaa var blevet dækket med et lignende Lag af Barkplader; for at disse nu ikke skulde flytte sig fra deres Plads, havde man ved Ligets Hoved og Fod nedrammet en lille Pæl. Ved Siden af Skelettet laae en „Tubus" og et gjennemboret Smykke af Steen, og ved Hovedet to Björnetænder, der rimeligviis have været benyttede som Öresmykker.

Som ovenfor bemærket, ere Ligene undertiden nedlagte i en raa Steenkiste. I en Höi i Indiana er der saaledes fundet en rectangulair Steenkiste, dannet af flade Stene, der vare stillede ved Siden af hinanden paa Höikant, og dækket med lignende Stene. Heri laae nogle hensmuldrede Levninger af et Menneskeskelet. Nær Pishtaka Floden i Wisconsin undersögtes for en Deel Aar siden en Gravhöi, der dækkede en Steenhob, under hvilken (omtrent 2 F. under Jordens naturlige Overflade) der fandtes et ubrændt Menneskeskelet i udstrakt Stilling med Hovedet mod Vest. „Stene havde ligeledes været stillede over og ved Siderne af Liget, dannende en Slags raa Steenkiste." I Skelettets venstre Haand laae en Pibe af Leer og i den höire en mindre Pibe, udskaaren af en blöd Steenart; paa Grund af disses ubetydelige Störrelse har man anseet dem for at være en Slags symbolske Piber; ved Ligets Hoved laae en Deel Brudstykker af et Leerkar og af Skaller af Ferskvandsmuslinger.

Det synes, at man i hine Tider ogsaa har begravet Ligene paa en ganske særegen Maade, som skal være i Brug endnu blandt flere Indianerstammer. Disse pleie nemlig först at fremstille Liget offentligt, for at hele Stammen kan være tilstede ved Ceremonien, og holde da Taler til den Afdödes Priis; naar den hele Ritus er fuldbragt, anbringes Liget paa et höit Stillads, en höi Klippe eller i et Træ, forat Rovdyr ikke skulle fortære det, hvor man lader det forblive, indtil det er saaledes oplöst, at kun Knoklerne ere tilbage. Paa visse Tider af Aaret samles da Knoklerne af samtlige paa denne Maade udstillede Lig og nedlægges imellem hinanden i store fælles Grave (*ossuaries*), hvortil man i Almindelighed har udvalgt höitliggende Steder, for at Floder eller mindre Vandlöb ikke skulle overskylle dem [1].

Paa en höi Banke nær Chillicothe ligger en kegleformet Höi, der synes at være dannet ved Menneskehaand; paa Toppen af den er opfört en Gravhöi, der har en Höide af 8 Fod; ved en Undersögelse af den, der foretoges for en Deel Aar siden, fandtes paa dens Bund et Cranium, med Ansigtet vendt nedad; men saavel Underkjæben som de övrige Dele af Skelettet manglede, med Undtagelse af Nöglebenet, nogle faa Nakkehvirvler og enkelte af Fodknoklerne, der alle laae sammenhobede i största Uorden om Craniet. Med Undtagelse af nogle Skaller af Ferskvandsmollusker fandtes ingen Oldsag herved. Höiens Overflade bestod af fast, guult Leer, det i en Dybde af 3 Fod var blandet med store, utilhugne Stene, og disse hvilede paa en

[1] Schoolcrafts ovenciterede Værk, I, S. 80 og 102. 1837 opdagedes 10—11 saadanne ossuaries ved Beverley i Övre Canada paa et Höidedrag, der er overgroet med store Bögetræer; de ligge i Retningen Nord—Syd og have ofte betydelige Dimensioner. Alle Knoklerne ligge i stor Uorden mellem hinanden og ved dem findes forskjellige Gjenstande, hvoraf flere hidröre fra Europæerne. Der er forekommet enkelte Spor af, at man undertiden har behandlet Ligene fra vor Steenalder paa samme Maade; men Fund af denne Art i vort Land ere hidtil gjorte i et saa ringe Antal, at man endnu ikke kan afgjöre, om denne Fremgangsmaade har haft nogen almindelig Udbredelse.

brændt Jordmasse, blandet med Trækul og smaa Stene, og herimellem fandtes paa den naturlige Jordbund Craniet og de övrige Knokler; lige under Höiens Top og umiddelbart ovenpaa nogle af de store Stene var der lagt en stor Plade af Marieglas.

I flere af de sydlige Staters Gravhöie træffes ofte store Leerkar, hvori der er nedlagt Knoklerne af ubrændte Menneskeskeletter, og naar Karrets Munding ikke er altfor vid, findes undertiden Craniet anvendt som Laag.

I en betydelig Dybde under Jordens Overflade forekommer hyppigt en stor Mængde oplöste Menneskeskeletter og ved dem forskjellige Gjenstande af Steen og Kobber. Ved Bredden af St. Lawrence Floden, i Vest Canada, fandtes for flere Aar siden, da St. Lawrence Canalen blev gravet, henved 20 Skeletter, der laae i en Dybde af 14 Fod under Jordens Overflade, i en af Blaaleer og Sand dannet Jordmasse; de laae i en Kreds om forskjellige Vaaben og Redskaber af Kobber og andre Gjenstande; paa Grund af Redskabernes Former og den Dybde, hvori Skeletterne forekom, maa denne Begravelsesplads antages for at hidröre fra samme Tid som de ovennævnte Grave. Det lader sig imidlertid ikke afgjöre, om alle disse almindelige Begravelsespladser hidröre fra hine fjerne Tider eller ere af en yngre Oprindelse.

Hyppigt træffes ogsaa Ligene brændte. Paa Bunden af en Gravhöi (ikke langt fra Chillicothe), der var over 25 F. höi, laae et Lag Trækul, 6—9 Fod i Quadrat og henved 1 Fod tykt, hvorimellem der fandtes en Deel stærkt brændte Menneskebeen, en Steenöxe og nogle tynde Kobberplader.

Det synes, at man ikke altid har anvendt den samme Omhu ved Ligbrændingen, idet Skeletterne ofte træffes kun halvt brændte. Et mærkeligt Fund af denne Art er gjort i en ellipseformet Höi, der laae indenfor Voldene af et „helligt Enemærke". Henimod dens smalle Ende traf man et quadratisk Gravkammer (8 F. i Quadrat), som var dannet af Træstammer, der vare lagte ovenpaa hinanden; og ved hvert

Hjörne var der paa den udvendige Side nedrammet en Pæl, forat Stammerne ikke skulde falde ud fra hinanden. Det var fyldt med en fast Jordmasse, hvorimellem der laae et tildeels brændt Menneskeskelet, en med 2 Huller gjennemboret, tynd Kobberplade og en meget smuk Tobakspibe, udskaaren af Porphyr. Skelettet syntes at have været indhyllet i en Slags Maatte. Ikke langt fra dette Kammer stod et andet lignende, men meget mindre; det omsluttede et Altar, hvorpaa der laa noget Aske; ved Træ-Indfatningen laae flere Naale, forfærdigede af Hjorteknokler. Der forekom i samme Höi Spor af flere Trækamre, men man fik ikke Leilighed til at fortsætte Undersögelsen. Höien havde en Længde af 160 F. og en Höide af 20 F.; dens Overflade var dækket med et Lag Rullesteen og Gruus, og omkring dens Basis var der lagt med en vis Regelmæssighed en Mængde flade Stene, som for at hindre Jorden fra at skride ud. Nogle Mile fra denne Höi undersögte man en anden, der var 9 F. höi, og bestod af en Mængde sammendynget Aske, hvorimellem der forekom Smaastykker af Trækul og brændte Menneske- og Dyrebeen; man har undersögt flere lignende Höie, og er kommen til den Antagelse, at de ere fremkomne derved, at man efterhaanden har sammenhobet de Dödes Aske og brændte Been.

I mange Höie i de sydlige Stater ere de brændte Been blevne med stor Omhu nedlagte i Leerkar.

Disse ere de forskjellige Gravskikke, man fulgte i hine Tider; det er imidlertid vanskeligt at afgjöre, om de ere samtidige eller have aflöst hinanden i Tidernes Löb; muligt have de forskjellige Stammer haft deres særegne Gravskikke.

Uagtet disse forskjellige Oldtidsminder synes at maatte henföres til een Culturperiode, maa det dog bemærkes, at de efter deres geographiske Udbredelse kunne sondres i tre store Grupper:

Det er især i Wisconsin, Michigan og Iowa, at man træffer de dyreformede Jordvolde, der saaledes danne Oldtidsmindernes nordvestlige Grændse; Forsvarsværkerne og „de hellige Enemærker" derimod forekomme navnlig ved Ohiofloden og dens Bifloder, medens de mere kunstigt formede Höie især forefindes i de sydlige Stater. Men at angive bestemte Grændser mellem disse Grupper, lader sig ikke gjöre, de gaae over i hinanden, og man anseer dem forat tilhöre samme Cultur.

Floderne i Mississippidalen have efterhaanden udhulet sig deres nuværende Leie og i deres gradvise Synken dannet forskjellige terrasseformede Afsatser, der hver for sig ere dannede igjennem et meget langt Tidsrum; da alle de forskjellige, ovenomtalte Oldtidsminder af Jord eller Steen aldrig findes paa de sidst dannede Terrasser, og altsaa maa antages at være ældre end disse, faaer man herved et Begreb om deres höie Alder. Der er imidlertid ogsaa en anden Vei, ad hvilken man kan slutte sig til deres Ælde; de ere nemlig i Tidernes Löb, efterat de ere blevne forladte, blevne bevoxede med Skov, hvis Træer ofte ere særdeles gamle. Saaledes fandtes paa en Jordvold et mægtigt Kastanietræ, henved 600 Aar gammelt; anstilles en Gjennemsnitsberegning for Tidsrummet mellem Jordvoldens Opförelse og til den blev forladt og overgroet med Skov, maa dens Alder anslaaes idetmindste til 1000 Aar; men at man maa gaae endnu længer tilbage i Tiden, sees deraf, at der paa en Höi ved Marietta i Ohio groede et Træ, som var over 800 Aar gammelt; mange gamle Træstubbe tyde paa en endnu höiere Alder[1].

III.

Disse forskjellige Jordværker staae som Minder om en ikke ubetydelig Cultur, og man skulde troe, at det Folk, fra hvem de hidröre, maatte have kjendt og benyttet Jernet; men det har viist sig, at alle de skjærende Redskaber og Vaaben, der bestemt kunne henföres til denne fjerne Cultur, ere deels

[1] Squier and Davis. Anc. Mon. of the Mississippi Valley. S. 14 og 16.

forarbeidede af Steen, og ligne da næsten aldeles vore Steensager, deels af Kobber, saa at vi her have en Forening af en Steen- og en Kobberalder, og at disse to Culturstadier virkelig have været samtidige sees deraf, at Steen- og Kobbersager findes sammen paa Altarne. I Europa blev, som bekjendt Steenalderen aflöst af Bronzealderen; alle hidtil i denne Retning anstillede Undersögelser have i den Grad bekræftet denne Hypotheses Rigtighed, at den nu er hævet over enhver Tvivl. Imidlertid ligger dog den Tanke nær, at der forud for Bronzealderen kunde være gaaet en Kobberalder, at man en Tidlang, som i America, havde benyttet Kobberet til Vaabnene og de skjærende Redskaber, og at man senere havde fundet paa at blande det med Tin for at hærde det og gjöre det mere skikket til at bearbeides. Men de americanske Kobbersager ere alle forarbeidede i *kold* Tilstand, medens de ganske enkeltviis forekommende europæiske Kobbersager ere *stöbte* og netop derved kun i en meget ringe Grad kunne bruges; de maa antages at være forfærdigede i et Öieblik, da Forfærdigeren har manglet Tin, som vanskeligere lader sig bringe tilveie end Kobberet, og Bronzeblandingen, der hovedsagentlig er eens for alle de europæiske Bronzesager fra Bronzealderen, maa antages for at være indfört af et Folk, der er indvandret fra Asien og gradviis har fortrængt Steenalderen. Derfor frembyde disse nordamericanske Kobbersager en særegen Interesse; Kobberet er blevet bearbeidet i kold Tilstand, og der er hidtil ikke fundet noget Beviis for, at man har forsögt paa at stöbe Kobbersagerne; dette er saameget mærkeligere, som flere af de paa Altarne fundne Kobbersager ere smeltede paa Grund af den stærke Varme, for hvilken de have været udsatte. Man har i det Hele ikke kjendt den Kunst at udsmelte Ertserne, hvorfor Kobbersagerne ogsaa undertiden findes blandede med andre Metaller. I „Mémoires des Antiquaires du Nord", 1840-1844, findes en Beretning om et mærkeligt Gravfund ved Fall River, i Districtet Troy, i Massachusetts (Accounts of a

discovery of antiquities made at Fall River, Massachusetts, by Thomas Webb, S. 104-116 og tab. IV); i en Sandbanke fandtes nogle Lig, der endnu ikke vare fuldstændigt oplöste, de vare omgivne med Bark og indsvöbte i flettede Bastmaatter. Ved disse forekom nogle Smykker og Pilespidser, forfærdigede af en Bronzeblanding, meget lig den, som brugtes i Danmark i den ældre Jernalder: 70,29 Kobber, 28,03 Zink, foruden noget Tin, Bly og Jern; Cranierne havde ikke samme Form som de nulevende Indianeres. Ogsaa Schoolcraft omtaler dette Fund (I, S. 127), men beretter, at de omtalte Gjenstande vare forarbeidede af Kobber, og paa Grund af den forholdsviis vel bevarede Tilstand, hvori man forefandt Ligene, som han erklærer for at hidröre fra Indianerne, mener han, at dette saa mærkelige Fund maa henföres omtrent til den berömte Indianerhövding Metacom's Tid. Saavidt vides er dette Fund enestaaende i de nordamericanske Fristater, og det lader sig neppe afgjöre, i hvad Forhold det staaer til Nord-Americas Cultur för Europæernes Occupation. — Det fortjener at bemærkes, at nogle Indianerstammer ved „Pillegrimmenes" Indvandring havde Smykker og Pilespidser af Kobber [1]; Lapham [2] citerer fölgende Bemærkning af en Forfatter, Alloüer (1666): „Det hændes ofte, at der findes Kobberstykker, der veie 10—20 ℔. Jeg har seet mange saadanne Stykker i de Vildes Hænder, og da disse ere overtroiske, betragte de dem som Guddomme eller som Gaver, der skulle fremme deres Velfærd, fra Guder, som boe under Vandet. Af denne Grund gjemme de disse Kobberstykker sammen med deres kostbareste Gjenstande. I nogle Familier have de været opbevarede i mere end 50 Aar, og i andre gjennem umindelige Tider, vaagede over som Huusguder."

Paa omstaaende Side er afbildet nogle af de interessanteste Redskaber og Vaaben af Kobber, hver forfærdiget af eet Stykke Metal.

[1] Schoolcraft I, S. 129.

[2] The Antiquities of Wisconsin, S. 75.

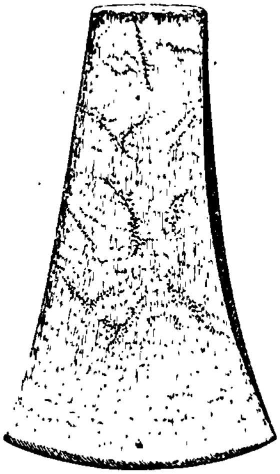

$\frac{1}{3}$

1

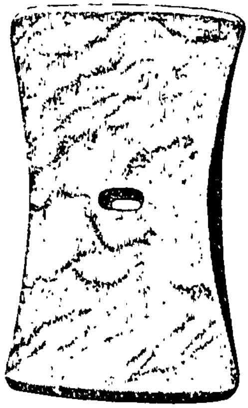

$\frac{1}{3}$

2

c. b. a.

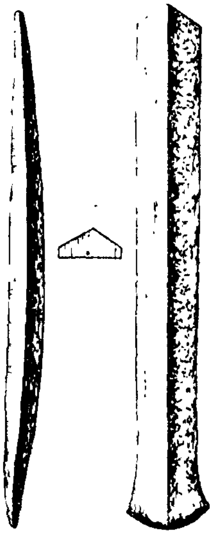

$\frac{1}{2}$

3

$\frac{1}{2}$

4

$\frac{1}{2}$

5

$\frac{1}{2}$

6

$\frac{1}{3}$

7

Nr. 1. En Kile med buet Eg, der er skraat tilhamret fra begge de brede Sider. Den er funden ved Sciotofloden i Udkanten af en Höi, der dækkede et Altar. Den har en ikke ringe Lighed med de almindelige Steenkiler, og saadanne Kobberkiler skulle forekomme temmelig hyppigt; undertiden ere de ved Hamring tildannede som Huulmeisler; af disse fandtes een sammen med den ovenbeskrevne Kile.

Nr. 2. En særegen tveegget Öxe eller Hakke, hvis Egge ere skærpede ved Hamring fra begge de brede Sider. Paa Midten, hvor den er smalest, har den et langagtigt Hul, hvori et Skaft har været befæstet. Den er funden i en Höi ved Paintcreek i Staten Ohio. (I Squier's og Davis's Afbandling (S. 199) er opstillet den Formodning, at denne Hakke har været indsat i et spaltet Skaft saaledes, at der igjennem Hullet i Midten er blevet stukket Snore for ydderligere at befæste Hakken til Skaftet; — ihvorvel Hullet er forholdsviis lille, er det dog sandsynligere, at Skaftet har været befæstet lodret paa Bladets Bredside, især naar man vil tænke sig, at Redskabet har været benyttet som Jordhakke, hvilket synes at have været dets Bestemmelse).

Nr. 3. (a, b, c). En særegen femsidet Meisel, der har en skarp Kant paa den buede Overside og er flad paa Undersiden (a og c). Den er temmelig beskadiget, men har dog endnu umiskjendelige Spor af, at man med Omhu har hamret den glat undtagen paa den underste, flade Side, der er fuld af Ujevnheder. Dette mærkelige Stykke er fundet ved Wisconsinfloden.

Nr. 4. En Smalmeisel, dannet af en tilhamret Kobberstang; den er afrundet saavel ved Eggen som ved den modsatte Ende (jfr MnO 21). Den er funden i Jordværkerne ved Marietta i Staten Ohio.

Nr. 5 og 6. 2 Syle, dannede af tilhamrede Kobberstænger; den ene er spids til begge Ender, medens den anden er afrundet for den ene Ende og muligviis har været anbragt i et Skaft. De ere fundne ved Marietta i Staten Ohio.

1/3 1/4 1/4 1/4

8

9

10

11

12

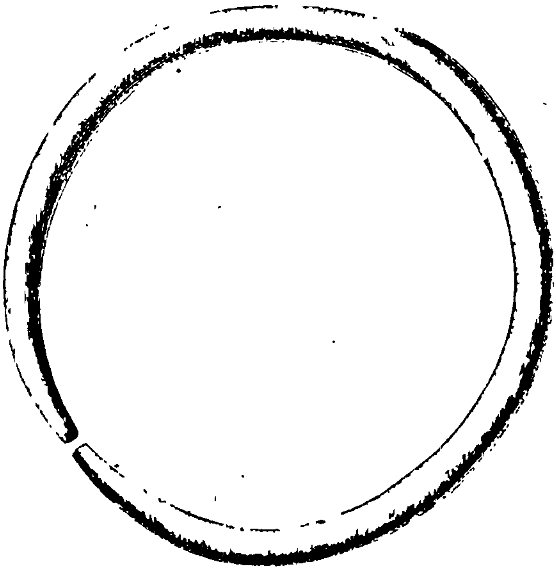
13

Nr. 7. Et af en udhamret Kobberstang dannet Redskab, der er böiet for den ene Ende, som er afbrudt. Den anden Ende er udhamret til en skarp Eg, der er buet og udvidet til begge Sider. Da Redskabet er ufuldstændigt, er det vanskeligt at sige, hvortil det har været benyttet; men man antager, at det har været brugt til at skjære i Steen med. Det er fundet i en Höi ved Marietta i Staten Ohio.

Nr. 8. En noget raat forarbeidet Kniv med en kort Skafttunge, to Egge og afrundet for Spidsen. Den er funden paa Öen Isle Royal i Övresöen under Roden af et stort Træ.

Nr. 9. En Kniv af en anden Form, men i höi Grad beskadiget. Den er funden ved Lawrencefloden i Forening med andre Kobbersager ved flere Menneskeskeletter (see S. 346).

Ved Övresöen er funden en ganske særegen Kobberkniv, der har et spidst og buet Blad og bagtil et i den ene Side aabent Skaftrör, hvori et Skaft har været befæstet; men det har Formodningen for sig, at den hidrörer fra en langt senere Tid end de andre Kobbersager, idet den bærer Spor af europæisk Paavirkning [1].

Nr. 10. En Spyd- eller Landsespids, hvis meget korte Skafttunge er udvidet bagtil i to Vinger. Bladet er fladt og ved Eggene skarpt tilhamret. Den er funden i Nærheden af Cincinnati og ligner i höi Grad flere fra samme Culturperiode hidrörende Pilespidser af Steen (jfr desuden MnO 67).

Nr. 11 og 12. 2 Landsespidser, hver med en ophöiet Kant langs Midten, af hver af Bladets Sider, og med Skafttunge; men de ere meget beskadigede (jfr MnO 53) [2].

Foruden Vaaben og Værktöi træffes ogsaa Smykker, der ere forarbeidede af Kobber. Vi nævne först Armbaandene (Nr. 13),

[1] Lapham, Antiquities of Wisconsin S. 77 fig. 33.

[2] Afbildningerne Nr. 3 (a, b og c) ere laante fra Lapham, Antiqu. of Wisconsin, S. 60 fig. 88, og de övrige fra Anc. Mon. of the Mississippi Valley: S. 197 fig. 81; S. 199 fig. 84, 1; S. 200 fig. 85, 1, 2, 3 og 5; S. 201 fig. 86, 1 og 2; fig. 87: 1, 2 og 3; S. 205 fig. 88.

der saavel findes i Gravene paa Armene af Skeletterne som nedlagte paa Altarne. De bestaae af en massiv Kobberstang, der er hamret rund og böiet sammen; de ere ofte forarbeidede med stor Dygtighed og smukt polerede eller glattede. Derimod ere Enderne aldrig loddede sammen, og der forekommer i det Hele intet Spor af, at man har forstaaet at lodde; enten gaae Enderne tæt imod hinanden eller ere böiede over hverandre.

At Kobberet imidlertid ikke har været tilstede i tilstrækkelig Mængde, sees ikke alene deraf, at man paa samme Tid har benyttet Vaaben og Værktöi af Kobber og Steen, men ogsaa af forskjellige Smykker, som man har forfærdiget af ganske tynde, udhamrede Plader, for saavidt muligt at spare paa Metallet. Som Smykker af denne Art skulle vi nævne nogle meget hyppigt forekommende, runde, concavt-convexe Skiver, der i Toppen have en Fordybning og ere udarbeidede med stor Færdighed. Man har kun fundet dem paa Altarne, hvor de synes at have været lagte to og to sammen, mod hinanden. I en Höi har man fundet en compact Sandsteen, som paa flere Steder har cirkelformede Fordybninger, hvori man sandsynligviis ved Presning har givet hine Smykker deres Form.

Næsten ligesaa hyppigt forekomme smaa, tynde Kobberrör, hvis Kanter ere lagte over hinanden. Det er höist sandsynligt, at disse have ved Sener eller Snore været bundne sammen, Side om Side, og have dannet et Livbælte. Lignende Rör, men af Bronze ere fundne i Marlörven i Raabjerg Sogn, Hjörring Amt, og i en Gravhöi ved Farum i Frederiksborg Amt, ligesom ogsaa ved et af de Lig, der fandtes 1831 ved Fall River. Blandt de Smykker, der vidne om meget stor Kunstfærdighed, maa fremhæves nogle convexe, skaalformede Knapper af meget tynde Kobberplader, i Almindelighed med 2 Huller ved Basis.

Foruden disse Smykker forekomme ogsaa forskjellige smaa Rör, Baand og Stykker Traad af Kobber, der have været benyttede paa forskjellig Maade.

Undertiden har man benyttet Kobberet til Restaurering af itubrudte Gjenstande, navnlig Tobakspiber; man har saaledes forbundet de fra hinanden skilte Stykker derved, at man har boret Hul i dem og saa bundet dem sammen med Kobbertraad eller Kobberbaand; naar Piberöret var brækket over, satte man det sammen ved at anbringe et Kobberrör igjennem hele Röret.

Foruden Kobberet kjendte og benyttede man ogsaa Sölvet; men det forekommer kun i ringe Mængde, og findes derfor ogsaa anvendt saa sparsommeligt som muligt. Det er blevet slaaet ud i Plader, saa tynde som Papiir, der ere blevne lagte saaledes over Kobberet, at intet af dette kan sees. Som Exempler paa, hvorledes man har benyttet det, skulle vi nævne nogle ægformede Perler, hvis Kjerne bestaaer af en Conchylie, som er bleven fuldstændigt overdragen med en tynd Kobberplade, uden om hvilken der atter er lagt en endnu tyndere Sölvplade. De ere fundne paa et Altar sammen med en Deel stjerneformede Smykker, som ere forarbeidede paa selvsamme Maade.

Sölvet har saaledes været for Americas Kobberalder, hvad Guldet var for Europas Bronzealder, men med den Forskjel, at Guldet forekom i en langt större Mængde i Europa end Sölvet i Nordamerica.

Men hvorfra har man da i hine Tider forskaffet sig Materialet til de talrige, nysbeskrevne Kobbersager?

Over en betydelig Strækning af Mississippidalen, fra Övresöen og i sydvestlig Retning henimod den mexicanske Havbugt, træffes en ikke ringe Mængde Kobber, deels begravet i Jordlagene deels aareviis indesluttet i Klipperne; disse Lag eller Aarer forekomme ofte under saadanne Betingelser, at de ikke frembyde nogen stor Vanskelighed eller i alt Fald ikke fordre nogen höi Culturudvikling for at man skal kunne bearbeide dem med Held.

Man har ogsaa paa flere Steder fundet ældgamle Minegraver, der hidröre fra en Tid, som gaaer langt forud for

Europæernes Indvandring, saaledes i Wabash's Floddal (i Staten Indiana) og i Staterne Arkansas og Missouri, men talrigest og omfangsrigest træffes de paa Öen Isle Royal i Övresöen og i den nordvestlige Deel af Staten Michigan; paa det sidste Sted har man over milelange Strækninger opdaget ældgamle Minegrave i Klipperne, som i Almindelighed ere 10 til 15 Fod brede og 5 til 20 Fod dybe; skjöndt en Deel af dem nu ere udfyldte med Gruus og Jord, kan man dog endnu skjelne deres Omrids. Man har ryddet flere af dem og blandt Jorden og Gruset er der da blevet fundet en Deel Redskaber af Kobber og en betydelig Mængde raat forarbeidede Hamre, der i Almindelighed kun ere store, fra 5—20 ℔ tunge Rullestene, som om Midten have en fordybet Rille, ved hvilken de have været skæftede; andre, meget store Hamre, der ere forfærdigede af Grönsteen, have Huller paa flere Tommers Dybde, der ere borede ind fra begge Sider; man formoder, at der i disse Huller har været indsat Tapper af Træ, som have været befæstede i saa store Haandtag, at flere kunde paa eengang haandtere dem som Svingköller. De fleste af disse Hamre ere mere eller mindre itubrudte eller mærkede af Hug; det er utvivlsomt, at man ved Hjelp af dem har bearbeidet den haarde Klippemasse; idet man först har gjort denne skjör ved vexelviis at udsætte den for en stærk Hede og overgyde den med Vand; enkeltviis forekommende Spor af Aske i de gamle Minegrave tale for Rigtigheden af denne Antagelse.

Ved Ontonagon Floden fandtes for flere Aar siden i en saadan Minegang, i en Dybde af 12 Fod under Jordens Overflade, et mægtigt Stykke reent Kobber, der veiede 11,588 (engelske) ℔ eller næsten 6 tons; det var 10 Fod langt, 3 Fod bredt og næsten 2 Fod tykt og var paa Overfladen hamret glat. Det laae begravet i et Lag Aske og syntes at være taget op fra en Dybde af omtrent 30 Fod. Man havde reist det paa Höikant, og under det laae en Deel Löftestænger, fra 8—10 Tommer i Tvermaal, og Kiler af Egetræ,

der vare sorte, som om de havde været i Ild og vare blevne forkullede. Mange maae have været beskæftigede med denne Grav, thi foruden en Mineur-Hammer og en lille Meisel af Kobber fandtes her ogsaa en ton Steenhamre. Det er neppe sandsynligt, at det har overgaaet Mineurernes Kræfter at faae den store Kobbermasse ud af Graven, snarere have vigtige Begivenheder som en Epidemie eller Krig afbrudt dem i deres Virksomhed.

Disse forskjellige Minegange ere, som ovenfor bemærket, i Tidernes Löb blevne fyldte med Jord og Gruus; saavel heri som paa de Opdyngninger, der hidröre fra den Tid, Minegravene bleve dannede, groe nu mægtige Træer, der ere henved 400 Aar gamle og have aflöst andre Træer, der altsaa ere af en langt höiere Alder. Saavel denne Omstændighed som de forefundne Kobberredskaber ere umiskjendelige Vidnesbyrd om, at vi her have de primitive Bjergværker, der have afgivet Materialet til de Kobbersager, som findes i de ovenbeskrevne Jordværker; hist og her findes iblandt Övresöens Kobber smaa Quantiteter Sölv, og intet er sandsynligere, end at det ligeledes netop er herfra, at Materialet til de i Forbindelse med Jordværkerne enkeltviis forekommende Sölvsmykker er hentet.

Der er imidlertid dem, som have erklæret, at disse primitive Bjergværker ikke kunne henföres til nogen meget fjern Tid. Saaledes siger Lapham, at de Löftestænger og Kiler af Træ, som fandtes i samme Grav som den ovenomtalte store Kobbermasse, vare for godt conserverede til, at de kunne have nogen videre betydelig Alder. Men for det förste synes det ifölge den hos Squier og Davis meddeelte Beretning om Fundet, at Træsagerne have været forkullede paa Overfladen, hvorved de netop maatte kunne have holdt sig gjennem en lang Tidsfölge; men selv om dette ikke havde været Tilfældet, var den gode Tilstand, hvori de forefandtes, ikke til Hinder for, at de kunde henföres til en meget gammel Tid; thi i Gravhöie fra vor Bronzealder er der jo undertiden fundet

meget finere og tyndere Gjenstande af Træ, der have bevaret sig gjennem et Tidsrum, der idetmindste omfatter 2000 Aar og höist sandsynligt en endnu længere Periode. Lapham paastaaer fremdeles, at saadanne mechaniske Hjelpemidler som Löftestænger og Kiler kun have været kjendte af den caucasiske Race; men herimod maa bemærkes, at der over den störste Deel af Jorden findes Bygninger fra en ældgammel Tid, der umuligt kunne være opförte uden disse Hjelpemidler; uden dem kan man neppe tænke sig nogen Maade, hvorpaa mexicanske og peruanske Oldtidsminder, ja selv vore mere primitive Gravstuer fra Steenalderen, ere blevne opreiste.

„Naar man erindrer sig Mineurernes ufuldkomne Redskaber," siger H. Schoolcraft, „er det rimeligt at antage, at Foretagender, der ere saa vanskelige og af et saa stort Omfang, maae have optaget et betydeligt Tidsrum." Paa et andet Sted gjör samme Forfatter den Bemærkning, at Mineurerne, som maae have foretaget deres Arbeide i större Mængde paa Grund af de climatiske Forhold og Jordbundens Beskaffenhed ikke have kunnet opholde sig stadigt i hine Egne men kun til enkelte Tider, navnlig kun om Sommeren, der ikke lagde nogen Hindring i Veien for, at de kunde ernære sig ved Jagt og Fiskeri.

Idet vi kun beröre, at forskjellige Tobakspiber, der ere udskaarne af haarde Steenarter, vistnok ved Hjelp af Kobberredskaber, vidne om, at Forfærdigerne have besiddet stor Dygtighed i Udskjæringskunsten, og at en Deel af Leerkarrene staaer saavel med Hensyn til Materialet som til Former og Prydelser höit over de nulevende Indianeres, gaae vi over til med et Par Ord at omtale, hvad man mener angaaende det eller de Folk, fra hvilke Jordværkerne, Kobberminerne og de i Forbindelse med dem fundne Gjenstande hidröre.

De ovenbeskrevne Mindesmærkers Omfang og store Mængde vidne om, at Mississippidalen maa have været beboet af en

tæt Befolkning, der har grupperet sig om de frugtbare Floddale og altsaa hovedsagentlig været agerdyrkende eller i det mindste i en langt höiere Grad end Indianerne, saalænge Europæerne have kjendt dem. Det synes fremdeles, at der har hersket en fælles Cultur over hele denne store Strækning, at der med Hensyn til Religion, Sædvaner og Leveviis har været noget Fælles, om og med enkelte Afvigelser. En Deel af de americanske Oldforskere ere enige om at forfægte den Anskuelse, at hiint Folk ikke kan have været det samme som de nulevende Indianere, der i Regelen mangle og ere uimodtagelige for nogen höiere Cultur og hvis fornemste Erhvervskilder udgjöres af Jagt og Fiskeri. Forfægterne af denne Anskuelse, hvoriblandt Davis og Squier, nöies derfor ogsaa med at kalde det Folk, fra hvem disse Minder hidröre, the mound-builders (Höibyggerne).

I Modsætning hertil mene andre Forskere, at vi her have Minder om en Tid, da Indianerne vel ligesom nu vare et jagende og fiskende Folk, men dog havde en höiere Cultur og levede under lykkeligere Betingelser.

Vanskeligt er det at afgjöre, hvorledes det egentlig forholder sig med denne Americas Kobber- og Steenalder, men meget taler for, at den förste Anskuelse er den rigtigste. Man kunde tænke sig, at der för Indianerne havde levet i Mississippidalen et Folk med en betydelig Cultur, at det havde opkastet et heelt System af Forskandsninger mod de fra Nord indtrængende Indianere, at disse endelig havde fortrængt the mound-builders, som da i Mexico havde grundet den mærkelige Cultur, Europæerne forefandt der ved deres Ankomst.

YDERLIGERE SPOR AF DE GAMLE NORDBOER I AMERICA.

Further Traces of the ancient Northmen in America, with geological evidences of the location of their Vineland. By Rev. Abner Morse, A. M. Read before the New England Historico-Genealogical Society, and published at their Request. Boston, 1861. 16 pp.

Under ovenstaaende Titel har Rev. A. Morse givet os et ret interessant Bidrag til Bestyrkelse af Nordboernes tidlige Tilstedeværelse i Nordamerica, paa hvilket vi her ved et kort Uddrag henlede Tidsskriftets Læseres Opmærksomhed.

Forf. begynder med at bemærke, at han for henved en halv Snes Aar tilbage under et Ophold paa Cape Cod og „the South Shore Islands" gjorde indianske Fortidslevninger til speciel Gjenstand for sine Studier, og beretter i den Anledning fölgende. I Landsbyen South Dennis, beliggende paa den östlige Bred af Bass River, paavistes der ham et Sted, hvor der, i en Dybde af fire Fod under en ældgammel Hvidege-Stub, var blevet opdaget et Ildsted af Rullestene, der vare opstillede i parallele Rækker, saa at de i Kalkgrunden dannede et Parallelogram eller Quadrat. Der havde aldrig paa dette Sted staaet nogen Bygning, hvorimod det bestandig havde udgjort en Skovparcel. Grundens geologiske Beskaffenhed tydede, i Forening med det alt Anförte, paa, at Aarhundreder maatte være henrundne, siden dette Ildsted anlagdes. Det bemærkes derhos, at der omtrent i en halv (engelsk) Miils Afstand fra den her omtalte Localitet vare ved Törvegravning fundne af Beboerne ganske lignende Ildsteder, samt at der paa et omtrent sex Mile fra Cap'et beliggende Punkt var tidligere blevet fundet et af samme Slags under et fuldkommen uddannet fire Fod tykt Törvelag. Disse Fortidslevninger bleve af Opdagerne ansete for indianske Ildsteder, en For-

mening som vor Forf. strax indsaae det Ugrundede i, da hans nöie Kjendskab til Indianernes Levemaade og Skikke havde overbeviist ham om, at de aldrig anlagde Ildsteder, en Overbeviisning der var bleven end yderligere bestyrket ved de af andre med Indianernes Fortidslevninger og huslige Liv nöie bekjendte Personer indhentede Oplysninger, af hvilke adskillige udförligere beröres. Vel lader det sig ikke negte, at de Indfödte (d. e. Indianerne) undertiden benyttede Stene til deres Ildsteder; men de brolagde dem aldrig og Stene benyttede de blot i Egne, hvor de fandtes i Overflödighed. I de ved Cap Cod omtalte Localiteter forekomme nu Rullestene overordenlig sjeldent saavel over som under Jorden og, efter hvad vor Forf. bemærker og godtgjör, forekom de der oprindelig aldeles ikke over Jorden, hvorfor de til de nævnte Ildsteder benyttede Rullestene have maattet sammenbringes langveis fra, noget Indianerne med deres medfödte Indolents vanskelig vilde have indladt sig paa, ligesaalidt som den Udholdenhed, Arbeidet maa have krævet, og dettes Nöiagtighed og smukke Form henvise til Indianerne, af hvem der, efter vor Forf., ellers intet Lignende kan opvises. De her antydede Betragtninger lede ham nu ganske naturlig til at opkaste det Spörgsmaal: „Hvem har da anlagt disse Ildsteder?"

For at besvare det, vender vor Forf. sig nu til de islandske Sagaers Beretninger om Americas Opdagelse af Nordboerne i det 10de Aarhundrede og om disses derpaa fölgende Nedsættelse paa Kysten. Den korteste Dags af dem angivne Længde vilde passe med Sydkysten af Ny England. Geognostiske Betragtninger lede ham til den Slutning, at Sagaernes Viinland maa have været en Ö i Nærheden af Cap Cod, hvor de landede og anlagde de omtalte Ildsteder, men at Öen senere maa være opslugt af Havet. Hans Udvikling af de geologiske Forandringer, der ere foregaaede paa den derværende Kyst, kunne vi vel ikke her gjentage, men bemærke blot, at den sikkert vil være af ikke ringe Interesse i geologisk Henseende.

I en Selskabets Secretair af Forf. senere tilstillet Skrivelse, hvis Hovedindhold er optaget i „Boston Daily Journal" for 16de Januar 1861 under Overskrift „Traces of the Ancient Northmen confirmed, and more of their Relics discovered" meddeles adskillige supplerende og bestyrkende Oplysninger, der ligeledes tidligere vare oplæste i et Möde i „Boston Historico-Genealogical Society", og som vi ligeledes nu i Korthed her skulle omtale.

Efterat have forudskikket den Bemærkning, at han siden sin Afhandlings Offentliggjörelse havde modtaget en Skrivelse fra det Nordiske Oldskrift-Selskabs Secretair, hvoraf saaes, at Steen-Ildsteder af samme Beskaffenhed som de paa Cap Cod opdagede, ogsaa forefandtes i Danmark, gik vor Forf. over til at give en Beretning om en ved Nantucket funden Kobber-(Bronze?) Pilespids, der, i Modsætning til de indianske Pile-spidser, var forsynet med et Hul til at fastgjöre Pilen i den. Han bemærkede derhos, at de förste Colonister ved Taunton River forefandt blandt Indianerne et Sagn om, at „Fremmede" engang vare seilede op ad bemeldte Flod og havde beseiret „de röde Mænd." Hertil föiede han en Beretning om en rimeligviis af Nordboerne paa Vestsiden af Dwight's Meadow efterladt Fortidslevning. De havde nemlig, formodede han, da de, som Fremmede, vare ubekjendte med den Omstændighed, at frisk button-wood (platanus occidentalis) ikke kan brænde, til deres Ildsted hugget sig et Stykke af dette Træ, 18 Tommer i Gjennemsnit og fem Fod langt, hvilket de dernæst senere, som i Vrede over dets Ubrændbarhed, havde rullet ned ad Banken. Engen var dengang en Vig af Charles Floden. Stykket faldt i Vandet og Mudderet i en horizontal Stilling. Da senere Vigen udtörredes og Vegetationen begyndte, dannede der sig for over 200 Aar tilbage paa dette Sted et tre Fod tykt, fuldkommen uddannet Törvelag over Mudderet og Træstykket. Senere har den hele Eng hvert Aar været under Leen, hvorved Lagets Forögelse er bleven standset. Det omtalte Stykke opbevaredes længe som en stor Sjeldenhed, og

Eieren, en i slige Sager kyndig Mand, anstrengte sig forgjeves for at gjöre sig Rede for, hvorledes det kunde være kommet i denne Stilling. „Han havde", bemærker vor Forf., „aldrig hört om, at Nordboerne 800 Aar tilbage havde været ved Taunton Floden." Hr. Morse opfordrede enhver, der var bekjendt med vedkommende Localiteter, navnlig med Engens Brede og Fald, Stedets Afstand fra Dwight's Bæk, Modströmmen i den fra Charles River af, Bævernes og andre Vanddyrs Instinct og Vaner, til at paavise Muligheden af, at det nævnte Træstykke af dem kunde være bragt i en horizontal Stilling som den nævnte nedenunder et Törvelag paa tre Fod og et fastpresset, 1 à 1½ Fod tykt, Mudderlag. Det var ham ligesaalidt klart, hvorvidt det forefundne kunde tænkes at skrive sig fra engelske Colonister efter 1636. — Til Slutning forsögte Morse at give nogle Vink med Hensyn til den tilgrunde gangne Colonies Skjebne, og antydede i saa Henseende Muligheden af, at disse Nybyggere enten allerede tidligt kunne være gaaede tilgrunde ved Krige, Sygdom og Hungersnöd, eller at de muligt vare dragne vesterpaa langs Floderne Sound, Hudson og Mohawk til Erie Söen og Ohio Floden. Paa denne Vei beskrev han adskillige Oldtidslevninger, der muligt kunde være Minder om dem, og iblandt hvilke vi her skulle fremhæve: 1, et Jernerts-Brud, der viste Spor af at have været bearbeidet, beliggende ved Hudson-Flodens nordlige Green; 2, et Öxemærke i en forstenet Askknude, opplöiet i en nysröddet Mark nærved det Sted, hvor Mohawk-Floden begynder at blive seilbar; 3, Sporene af et Fort öst for Cayuga-Söen og 4, adskillige forlængst helede og overvoxede Indhug med skarpe Öxer i derværende Træer. Navnlig fremhævede han en Hvideg i Rochester, fældet i 1821, i hvilken han talte 463 Aarringe udenom et saadant Indhug, hvilket viste, at dette var foretaget for 503 Aar siden, ja endnu langt længere tilbage, da Træet paa Grund af Törke eller Sygdom i lang Tid havde været hindret i at afsætte Aarringe. Han omtalte endelig ogsaa en med et saadant Öxehug mærket Træstub, der var skyllet op

fra en alluvial Banke i Ohiofloden 40 Fod under Vandets Overflade, og tilföiede, at, saafremt disse Hug vare udförte med Kobberöxer, var Hærdningen af disse en Kunst, der hidtil var aldeles ubekjendt.

Til Slutningen bemærkede han endnu, at Schoolcraft's Fortolkning af Skrifttrækkene paa Dighton Rock ikke havde fundet almindeligt Bifald, hverken hos americanske eller hos europæiske Oldgranskere.

Med det Ovenanförte sammenstille man Hofjægermester N. F. B. de Sehested's Bemærkninger, meddelte i de Skandinaviske Naturforskeres Möde her i Kjöbenhavn den 12te Juli 1860. Hans Foredrag findes i „Forhandlinger ved de skandinaviske Naturforskeres ottende Möde. Kbhvn. 1861" p. 805-808. For dem af Læserne, hvem bemeldte Skrift ikke maatte være tilgængeligt, give vi her fölgende korte Uddrag af Hr. Schesteds Bemærkninger.

Han forklarer saaledes, at han i hundredeviis havde fundet Huller af Grydeform med enkelte Afvigelser af omtrent 5 Quarteers Brede og Dybde, hvis nederste Halvdeel var fyldt med Aske i overveiende Mængde, Kul, Kulstöv og forbrændte Steen af en Næves Störrelse, den överste derimod med Jord af samme Beskaffenhed som det omgivende Jordsmon. De förste Huller af denne Slags bemærkede han for en sex Aar siden (1854) et Par Mile sönden for Nyborg, 4 i Tallet; senere iagttog han dem paa sine egne Marker ved Broholm i Fyen i saa stor en Mængde, at der paa et Areal af c. 3 Tönder Land kan antages at være over 100. Ogsaa paa Thorseng og paa Bornholm har S. iagttaget dem. Deres Afstand fra hverandre var forskjellig, dog neppe under en halv Snees Alen. Beliggenheden var afhængig af Vands Nærhed og af Terrainets större eller mindre Höide og deslige. Paa de nævnte Marker fandtes en stor Mængde Urner med Levninger af brændte Lig, i en af dem Oldsager fra Hedenold sammen med brændte Been; hvorvidt der imidlertid maatte finde nogen Forbindelse Sted mellem Urnerne og Ildstederne

drister vor Meddeler sig ikke til at afgjöre. At disse Ildsteder ere Oldtidslevninger anseer han for utvivlsomt: hvortil de have været brugte, lader han derimod forelöbig henstaae uafgjort, idet han dog bemærker, at deres overensstemmende Form, Störrelse og Indhold henvise til en bestemt særegen Anvendelse. Som Betingelser for at komme til et Resultat i saa Henseende betragter han endelig fölgende Forundersögelser:

1, disse Ildsteders geographiske Udbredelse;
2, om de altid findes i Nærheden af Askeurner;
3, om der i dem findes Levninger af Redskaber, Menneske- eller Dyre-Lig;
4, om Stenene altid findes anbragte i en vis bestemt Orden og
5, til hvilken Træart Kullene höre, navnlig om man kunde finde Naaletræ-Kul.

Troligen vil det ved nærmere Undersögelse stadfæstes, hvad man har formodet, at disse Ildsteder tilhöre den sidste Periode af Hedenold og de förste christne Tider her i Norden.

SELSKABETS BIBLIOTHEK

indeholder fornemmelig ARCHÆOLOGISKE, ETHNOGRAPHISKE og LINGUISTISKE, HISTORISKE og GEOGRAPHISKE Værker.

I de for Aarene 1858-1860 afholdte Möder forelagdes fölgende Skrifter, som vare modtagne fra:

GRÖNLAND. *Inspecteuren over Syd-Grönland, Dr. philos. H. Rink:* Kaladlit okalluktualliait, kalâdlit kablunâtudlo. Grönlandske Folkesagn, opskrevne og meddeelte af Indfödte, med dansk Oversættelse. Förste Bind, med Træsnit tegnede og udskaarne af en Indfödt. Noungme (d. e. paa Nouk), Godthaab 1859. Andet Bind 1860. — Kaladlit assilialiait, Grönlandske Træsnit, tegnede og udskaarne af en Indfödt. Godthaab 1860. 4. — *Samuel Kleinschmidt, Lærer ved Seminariet paa Godthaab:* Silap pissusianik (en lille Jordbeskrivelse paa Grönlandsk). — Silame iliornerit pingârnerit

ilait, imailok: Silamiut ingerdlausiánik agdlagangiut, agdlaglok S. Kl. (en original grönlandsk kortfattet Verdenshistorie, affattet til Skolebrug).

ISLAND. *Adjunct ved den lærde Skole i Reykjavik, Jon Thorkellsson, hans Udgave af* Sex Sögu-þættir: I, þáttr af Egli Síðu-Hallssyni. II, þáttr af þorsteini austfirðing. III, þáttr af Sneglu- eðr Grantar-Halla. IV, þáttr af Hemingi Áslákssyni. V, þáttr af þorsteini forvitna. VI, þáttr af Gull-Ásu-þórði. Reykjavík 1855. 12. — *Gisle Brynjulfsson. Stipendarius Arna-Magnæanus, hans* Bemærkninger om Haavard Isfirdings Saga med Forklaring over Viserne. Kjöbenhavn 1860. 12.

NORGE. *Den Kongelige Norske Regjerings Departement for Kirke- og Underviisningsvæsenet:* Throndhjems Domkirke. Udgivet efter Foranstaltning af den Norske Regjering. Text af Professor P. A. Munch, Tegninger af Architect H. E. Schirmer. The Cathedral of Throndheim. Published by Order of the Norwegian Government. Text by Professor P. A. Munch. Drawings by Architect H. E. Schirmer. Christiania 1859 (38 Sider med 31 Plancher i imperial folio). — *Det Kongl. Norske Frederiks-Universitet i Christiania:* Karlamagnus Saga ok kappa hans. Fortællinger om Keiser Karl Magnus og hans Jævninger. I norsk Bearbeidelse fra det trettende Aarhundrede udgivet af C. R. Unger, I-II. Christiania 1859-1860. — Chronica regum Manniæ et insularum. The Chronicle of Man and the Sudreys edited from the manuscript codex in the British Museum and with Historical Notes by P. A. Munch, Christiania 1860, — samt flere Skrifter, udgivne af Chr. Hansteen og O. J. Broch. Christiania 1858-1859. — *Udgiveren af Kildeskrifter til Norges Historie:* Norske Samlinger, efter offentlig Foranstaltning udgivne af Chr. C. A. Lange. II²⁻⁴, Christiania 1859-1860. — Flateyjarbók, en Samling af norske Kongesagaer med indskudte mindre Fortællinger om Begivenheder i og udenfor Norge samt Annaler. Udgiven efter offentlig

Foranstaltning. I-II[1]. Christiania 1859-1861. — Liber Capituli Bergensis. Absalon Pederssöns Dagbog over Begivenheder, især i Bergen, 1552-1572. Udgiven efter offentlig Foranstaltning med Anmærkninger og Tillæg af N. Nicolaysen. (Særskilt Aftryk af Norske Magazin, Förste Bind). Christiania 1860. — Om de Staten tilhörende Præstegaarde, Betænkning afgiven til det Kongelige Departement for Kirke- og Underviisningsvæsenet af Christian C. A. Lange. Christiania 1859. fol. — Norske Rigsregistranter, tildeels i Uddrag udgivne efter offentlig Foranstaltning. Förste Bind 1523-1571. Med Bistand af Edv. O. Heiberg og Siegw. Petersen udg. af Christian C. A. Lange. Christiania 1861. — *Foreningen til Norske Fortidsminders Bevaring*, *dens* Aarsberetning 1858, hvori I, Döbefunter af Klæbersteen i Smaalenene; II, Altertavle fra Slagens Kirke i Jarlsbergs Fogderi. — Aarsberetning 1859-1860, hvormed Förste og Andet Hefte af Norske Bygninger fra Fortiden. Norwegian Buildings from former times. I Tegninger og med Text udgivne. Christiania 1860, in folio oblongo. — *Rigsarchivar Chr. C. A. Lange og Prof. Carl R. Unger:* Diplomatarium Norvegicum, Oldbreve til Kundskab om Norges indre og ydre Forhold, Sprog, Slægter, Sæder, Lovgivning og Rettergang i Middelalderen. IV[2], V[1]. Christiania 1858, 1860. — *Professor C. A. Holmboe*, *hans Skrifter* Asaland og Vanaland. Christiania 1859. — Om Præget paa nogle i Norden fundne Guldmynter og Guldbracteater fra Oldtiden. 1859. — Om Helleristninger. 1861. — Om Od og Eg, Metal og Steen som Amulet. 1861. — Om hedenske Korsmonumenter. 1861. — Om Krodo, en sachsisk Afgud. 1861. (*Jfr Anm. ovenfor p.* 331-35). — *Dr. Stephan de Djunkowskoy*, *apostolisk Præfect for de arctiske Lande, Alten i Finmarken:* Lilja Eysteins Ásgrímssonar. Lilium, poëma islandicum quod ad Matrem Dei celebrandam cecinit Eysteinn Ásgrímsson, Canonicus Regularis (circa 1350). Hafniae 1858. Le Lis, poëme islandais en l'honneur de la Mère de Dieu, par Eystein Ásgrímsson, Chanoine Regulier, vers 1350, avec

une introduction en islandais et en français. Copenhague 1858. 12.

DANMARK. *Directeuren for Museet for nordiske Oldsager, Conferentsraad C. J. Thomsen:* Oplysende Fortegnelse over de Gjenstande i det Kongelige Museum for nordiske Oldsager i Kjöbenhavn, der ere forarbeidede af eller prydede med ædle Metaller. Udarbeidet efter Conferentsraad Vedel-Simonsens Opfordring af Vilhelm Boye. Förste Afdeling omfattende den hedenske Tid. Kjöbenhavn 1859. — *Den Kongelige Artilleri-Brigade ved Chefen, Generalmajor J. S. v. Fibiger:* Afbildning af gammelt Jernskyts fra det 14de til det 16de Aarhundrede, fornemmelig fra Artilleriets historiske Vaabensamling. (A. Gruntff autogr. efter Foranstaltning af J. S. Fibiger), Kjöbenhavn 1859, in folio oblongo. — *Dr. philos. C. Rosenberg, hans Skrift:* Rolandskvadet, et normannisk Heltedigt, dets Oprindelse og historiske Betydning, et Bidrag til den europæiske Civilisations Historie. Kjöbenhavn 1860. — *Det historiske Selskab i Kiel, dets* Jahrbücher für die Landeskunde der Herzogthümer Schleswig, Holstein und Lauenburg, redigirt von Th. Lehmann und Dr. Handelmann. I-III[1-2]. Kiel 1858-1860.

SVERRIG. *Kongl. Vetenskaps-Societeten i Upsala, dets utgifna* Årsskrift. Första Årgången. — Nova Acta Regiae Societatis Scientiarum Upsaliensis, Seriei tertiae vol. II. Upsaliae 1858. 4. — *Professor Anders Uppström i Upsala, hans Udgave af* Skáldskaparmála-quæði Snorra Eddu öfversatta och med anmärkningar försedda. Academisk Afhandling. Upsala 1859. — Fragmenta Gothica selecta ad fidem Codicum Ambrosianorum Carolini Vaticani edidit. Upsaliæ 1861. — *Professor Carl Säve sst., hans:* Gutniska Urkunder: Guta Lag, Guta Saga och Gotlands Runinskrifter, språkligt behandlade. Academisk Afhandling. Stockholm 1859. — *Svenska Fornskrift-Sällskapet, dets* utgifna Samlingar: Heliga Birgittas Uppenbarelser. Första-Tredje Boken, efter gamla handskrifter utgifna af G. E. Klemming. Stockholm 1858-1860.

1857-1858. — *Friherre Gabriel Djurklou til Sörby, hans Skrift:* Ur Nerikes Folkspråk och Folklif. Anteckningar, utgifne till Fornvänners ledning. Örebro 1860. *Fremdeles* E. J. Bioerner, Schediasma historico-geographicum de Varegis, heroibus Scandinavis et primis Russiæ dynastis. Stockholmiæ 1743, 4, *og fl. Skr.* — *Herr J. Allvin, hans* Beskrifning öfver Wästbo Härad, Östbo Härad och Wista Härad i Jönköpings Län. Jönköping 1846, 1852, 1859. — *Dr. Wettervergh:* Ett Namn, Penningar och Arbete, Altartaflan, Olga, Tännforsen, en Jemtlands-Historia, og flere Skrifter af Onkel Adam. — *Professor C. G. Brunius i Lund, hans:* Konstanteckningar under en Resa till Bornholm år 1857. Lund 1860. — *Docent, Mag. N. G. Bruzelius i Lund, hans* Svenska Fornlemningar, afterknade och beskrifna. Andra Häftet med 6 Plancher. Lund 1860. — *Hist. Lector vid Gefle Högre Elem. Läroverk, Mag. C. F. Wiberg, hans* Bidrag till kännedomen om Grekers och Romares förbindelse med Norden och om de Nordiska handelsvägarne, efter fynden och de gamla geographiska anvisningar. Gefle 1861. 4. — *Bibliothecar A. J. Arwidsson:* Handlingar till upplysning af Finlands Häfder. Nionde Delen. Stockholm 1857.

FINLAND. *Finska Litteratur-Sällskapet:* Suomi, Tidskrift i fosterländska ämnen. 1857-1859. Helsingfors 1858-1860. — Henrici Gabrielis Porthan, Opera selecta Par. I. H. G. Porthans Skrifter i urval. Första Delen. Helsingfors 1859. — Flora Fennica. Suomen kasvisto koelma. Suoma laisen Kirjallisuuden. Senran Toimituksia. 24 Osa. Helsingissä 1860. — 25 Osa. 1861.

RUSLAND. Hans Majestæt Keiser Alexander II *ved det Keiserlige Underviisnings-Ministerium, i Fortsættelse:* Журналъ Министерства народнаго просвѣщенія, det Russiske Underviisnings-Ministeriums Journal for Aarene 1853-1859, 1860 Jan.-April. 29 Bind. St. Petersborg. — Fremdeles følgende af den archæographiske Commission udgivne Bind in 4to: Полное собраніе Русскихъ лѣтописей, Fuldstændig

Samling af de Russiske Chröniker, T. I (Nestor). St. Petersborg 1846. T. VIII. St. Petersborg 1859. — Дополненія къ Актамъ историческимъ, Supplementer til de historiske Acter angaaende Rusland. T. VII: 1676-1677. St. Petersborg 1859. — Новгородскія писцовыя книги. Novgorods Jordebog. T. I. 1859. — Livres de cadastre du territoire d'Ijora. Jordeböker öfver Ingermanland. T. I 1618-1623. St. Petersborg 1859. — O Россіи въ царствованіе Алексѣя Михайловича. Om Rusland under Alexis Mikhaïlovitsch's Regjering ved Kotochikhine. 2den Udgave. St. Petersborg 1859. — *Det Keiserlige Videnskabernes Academie*, *dets:* Mémoires, VIIe série, Sciences politiques, histoire, philologie, tome I-III. St. Pétersbourg 1859-1860. n° 3: Beitrag zum Verständniss des Liber Census Daniae von C. Schirren. Analyse und Kritik der Schrift Georgs von Brevern: Der Liber Census Daniae und die Anfänge der Geschichte Harriens und Wirlands (1219-1244). St. Petersburg 1859. 4. — Bulletin de l'Ac. t. I-II. — Jacob von Reichel und seine Sammlung. — *Det Keiserlige Geographiske Selskab*, *dets* Extraits des publications de la Société Impériale géographique de Russie en 1856 et 1857. St. Pétersbourg 1859. — Compte-rendu, 1858-1860. — Записки, Mémoires XIII. 1859. — Этнографическій сборникъ издаваемый императорскимъ Русскимъ географическимъ Обществомъ. I-IV. Санктпетербургъ 1853, 1855, 1858. Ethnographisk Samling, udgiven af det Keiserlige geographiske Selskab i St. Petersborg, I-IV, 1853, 1855, 1858. — *Det archæologisk-numismatiske Selskab i St. Petersborg*, *dets* Mémoires publiés par B. de Köhne. I et II. 1847. 8. — *Det lærde estniske Selskab i Dorpat*, *dets* Verhandlungen, IV$^{2-3}$, V^{1}. Dorpat 1858-1860. — Sitzungsberichte 1-3. — Verzeichniss livländischer Geschichts-Quellen in schwedischen Archiven und Bibliotheken von C. Schirren. I^{1}. Dorpat 1861. 4. — *Georg von Brevern*, *hans* Studien zur Geschichte Liv-, Esth- und Kurlands. I. Dorpat 1858. — *Selskabet for de Russiske Östersö-Provindsers Historie*

og Oldkyndighed, dets Mittheilungen aus der livländischen Geschichte. IX$^{2-3}$. Riga 1860. Die 700 Jahre der Geschichte Livlands. Programm zum 25jährigen Stiftungstage der Gesellschaft. Riga 1859. 4.

POLEN. *General-Controlleuren for Kongeriget Polen J. Foundoukleï, hans:* Обозрѣніе Кіева въ отношеніи къ древностямъ изданное съ высочайшему соизволенію кіевскимъ гражданскимъ губернаторомъ Иваномъ Фундуклеемъ. Overblik over Kiev med Hensyn til denne Byes Antiquiteter, med 42 Plancher. Кіевъ. 1847. fol. — Обозрѣніе Могилъ валовъ и городищъ Кіевской губерніи. Overblik over Gravhöiene, Voldene, Forskandsningerne og Borgruinerne i Gouvernementet Kiev, Кіевъ 1848; jfr. Ant. Tidsskr. 1852-1854 p. 205, 385. — *Grev A. Przezdziecki og Baron E. Rastawiecki, deres Værk:* Wzory sztuki średniowiecznej i z epoki odrodzenia po koniec wieku XVII w dawnej Polsce, Monuments du moyen âge et de la renaissance dans l'ancienne Pologne depuis les temps les plus reculés jusqu'à la fin du XVII siècle. III$^{1-4}$ à Varsovie et à Paris 1860. — *Det lærde Selskab i Krakow, dets* Statuten *samt* Rocznik towarzystwa naukowego z Uniwersytetem Jagiellońskim złączonego. W Krakowie 1851, 1852 (med Atlas). — Rocznik towarzystwa naukowego Krakowskiego. t. I-V. W. Krakowie 1858-1861. — *Herr Joseph Łepkowski i Krakow, hans* Broń sieczna w ogóle i w Polsce uważana archeologicznie. Krakow 1857.

PREUSSEN. *Det Kongelige Preussiske Videnskabers Academie, dets* Monatsbericht 1857 Sept.-Dec.; 1858 Jan.-Juni. — Rede auf Schiller gehalten in der feierlichen Sitzung der K. Akad. der Wissenschaften am 10ten November 1859 von Jacob Grimm. Berlin 1860. — *Foreningen for Mark-Brandenburgs Historie:* Novus Codex diplomaticus Brandenburgensis. Erster Haupttheil oder Urkundensammlung zur Geschichte der geistlichen Stiftungen, der adlichen Familien, sowie der Städte und Burgen der Mark Brandenburg, von Dr. A. F. Riedel. B. XVI-XX. Berlin 1859-1861. 4. —

Dritter Haupttheil oder Urkundensammlung für die Geschichte der allgemeinen Landes- und kurfürstlichen Hausangelegenheiten, von Dr. A. F. Riedel. B. I-II. Berlin 1859-1860. 4. — *Professor E. Gerhard i Berlin, hans Skrift* Über die Metallspiegel der Etrusker. Zweiter Theil. Berlin 1860. 4. — *Dr. Johannes Müller i Berlin, hans Skrifter* Über Alterthümer des Ostindischen Archipels, insbesondere die Hindu-Alterthümer und Tempelruinen auf Java, Madura und Bali mit 21 Kunstbeilagen. — Beschreibung der Insel Java nach den Berichten R. J. L. Kussendragers und andern neuen Quellen. Mit 17 Abbildungen und einer Karte. Berlin 1860. — *Den Altmarkske Forening for fædrelandsk Historie og Industrie, dens* Zwölfter Jahresbericht, Abtheilung für Geschichte, herausgegeben von Th. Fr. Zechlin. Salzwedel 1859. — *Selskabet for Pommerns Historie og Oldkyndighed:* Baltische Studien 17r-18r Jahrg. Stettin 1858-1860. — *Det Slesiske Selskab for fædrelandsk Cultur, dets* 36er, 37er, 38er Jahresbericht. Breslau 1858-1860. 4. — *Det Overlausitziske Videnskabers Selskab i Görlitz:* Neues Lausitzisches Magazin. B. 35-38. Görlitz 1858-1861. — *Det Kongelige Videnskabers Academie i Erfurt, dets* Jahrbücher, Neue Folge, H 1. Erfurt 1860. — *Bibliothecar E. F. Mooyer i Minden:* Bemerkungen zum Nekrologium von Weissenau. 1858. — Die vormalige Grafschaft Schaumburg in ihrer kirchlichen Eintheilung. Bückeburg 1858. — Dietrich Bischof von Wirland m. fl. — *Foreningen af Oldtidsvenner i Rhinlandet, dens* Jahrbücher, 14r-15r Jahrgang. Bonn 1859-1860. — Die Externsteine. Bonn 1858. 4. — Das Portal zu Remagen. — Programm zu F. G. Welckers 50jährigem Jubelfeste am 16ten October 1859. — Kunstarchäologische Betrachtungen von Braun. Bonn 1859. 4. — Die Lauersforfer Phalerae erläutert von Otto Jahn. 1860. 4. — *Professor Christian Lassen i Bonn, hans* Indische Alterthumskunde III², IV¹⁻². Leipzig 1858, 1860.

MEKLENBORG, HAMBORG. *Foreningen for Meklenborgsk Historie og Oldkyndighed*, *dens* Jahrbücher, herausg. von Dr. G. C. Friedrich Lisch. 23er, 24er u. 25er Jahrgang mit angehängtem Jahresberichte von W. G. Beyer. Schwerin 1858-1860. — Særskilt Aftryk af 24er Jahrg.: I, Der söndervissingsche Runenstein, 1, Der söndervissingsche Runenstein nach P. G. Thorsens Abbildung; 2, Der Söndervissing-Stein von C. C. Rafn, übersetzt aus Antiquarisk Tidsskrift 1852-1854 S. 289-298. II 1, Über die Runen der Köbelicher Urne, von Joh. Erasmus Wocel. 2, Die Runen auf der Meklenburger Aschenurne von Ignaz J. Hanuš. — *Foreningen for Hamborgs Historie*, *dens* Zeitschrift, Neue Folge, I$^{3-4}$. Hamburg 1857-1858.

SACHSEN, HANNOVER. *Det historisk-antiquariske Selskab i Österlandet*, *dets* Mittheilungen V$^{2-3}$. Altenburg 1860. — *Den Hennebergske oldgranskende Forening*, *dens* Neue Beiträge zur Geschichte deutschen Alterthums, herausg. durch G. Brückner. Erste Lieferung. Meiningen 1858, Mai 1859. — *Den historiske Forening for Nedersachsen*, *dens* Urkundenbuch H. IV-V. Hannover 1859-1860. — Die Entwickelung der Stadt Hannover bis zum Jahre 1369 von C. L. Grotefend. 1860. — Correspondenz-Blatt des Gesammtvereines der deutschen Geschicht- und Alterthums-Vereine, herausgegeben von C. L. Grotefend. 5er-6er Jahrg. 1857. — 21^{e}, 22^{e}, 23^{e} Nachricht. Hannover 1859-1860. — Zeitschrift. 1856-1858. — *Dr. Rudolf Usinger i Hannover*, *hans Skrift* Die Dänischen Annalen und Chroniken des Mittelalters, kritisch untersucht. Hannover 1861. — *Den historiske Forening i Osnabrück*, *dens* Mittheilungen. B. V-VI, 1858, 1860.

HESSEN, FRANKFURT, NASSAU. *Foreningen for Hessisk Historie og Statistik*, *dens* Zeitschrift. B. VII, VIII. Kassel 1858, 1860. 7^{es} u. 8^{es} Supplement. 1858, 1861. — *Foreningen til Granskning af Rhinsk Historie og Oldkyndighed i Mainz*, *dens* Zeitschrift II$^{1-2}$. 1859. — Die

Alterthümer unserer heidnischen Vorzeit. Nach den in öffentlichen und Privatsammlungen befindlichen Originalen zusammengestellt und herausgegeben von dem Römisch-Germanischen Central-Museum in Mainz durch dessen Conservator L. Lindenschmit. Erstes Heft. 1858. — *Foreningen for Frankfurts Historie og Kunst*, *dens* Archiv, 8^{es} H. 1858. — Mittheilungen n° 2, 3. 1859. — Dorf und Schloss Rödelheim, von Dr. L. H. Euler. Frankfurt 1859. 4. — Der Frankfurter Chronist Achilles August v. Lersner. Von E. Heyden. Neujahrsblatt 1860. — Die Melanchtons- und Luthersherbergen zu Frankfurt a. M. von G. E. Steitz. 1861. 4. — *Foreningen for Nassauisk Oldkyndighed og Historiegranskning*, *dens* Annalen V^{1}, VI$^{1-2}$. Wiesbaden 1859, 1860. — P. Hermann Bär, Diplomatische Geschichte der Abtei Eberbach im Rheingau; bearbeitet von K. Rossel. II^{2}. Wiesbaden 1858. — Urkundenbuch der Abtey Eberbach im Rheingau, herausg. von K. Rossel. I^{1}. 1860. — Periodische Blätter der Geschichts- und Alterthumsvereine zu Kassel, Darmstadt, Frankfurt a. M. und Wiesbaden. Nr. 1-5. 1857-1861.

BAYERN. *Det Kongelig Bayerske Videnskabers Academie*, *dets* Abhandlungen I, der philosophisch-philologischen Classe, VIII^{3}, IX^{1}; II, der mathematisch-physikalischen Classe, VIII$^{2-3}$; III, der historischen Classe, VIII$^{2-3}$. München 1857-1860. — Sitzungsberichte. 1860. Heft I-II, IV-V^{1}. — Almanach 1859. — Denkrede auf Alexander Humboldt von C. F. P. v. Martius. 1860. 4. — Catalogus codicum scriptorum Bibl. Regiae Monacensis. T. VII codices Gallicos, Hispanicos, Italicos, Anglicos, Suecicos, Danicos, Slavicos, Esthnicos, Hungaricos complectens. Monachii 1858 (jfr AnO 1858 p. 172-75). — Monumenta Saecularia zur Feier des hundertjährigen Bestehens der Akademie am 28. März 1859; deri forsaavidt vedkommer III Classe, *den historiske:* Theodosii Meliteni Chronographia. — Fr. Kunstmann, Die Entdeckung Amerikas nach den ältesten Quellen geschichtlich

dargestellt. Erster Anhang: Logbook eines Schiffes von der dritten Expedition Franz Drake's 28. August 1595 — 10. Mai 1596. Nach der englischen Urschrift herausgegeben von G. M. Thomas. Zweiter Anhang: Über einige der ältesten Karten Amerikas von Fr. Kunstmann. — *Den historiske Forening for Overbayern, dens* Oberbayerisches Archiv für vaterländische Geschichte, XVIII$^{1-3}$, XIX$^{2-3}$, XX^{2}, XXI^{2}. München 1857-1860; 21er u. 22er Jahresbericht. 1858-1859. — *Den historiske Forening for Schwaben og Neuburg, dens* 23er-26er Jahresbericht für 1857-1860. Mit einer Abhandlung über „Die ältesten Glasgemälde des Domes in Augsburg", von Theodor Herberger und Abbildung derselben in Farbendruck. Augsburg 1860-1861. — *Den historiske Forening for Overpfalz og Regensburg, dens* Verhandlungen, XIX. Regensburg 1860. — *Den historiske Forening for Mellemfranken, dens* 25er, 26er u. 27er Bericht. Ansbach 1858-1859. 4. — *Den historiske Forening for Nederfranken og Aschaffenburg, dens* Archiv, XIV$^{2-3}$, XV^{1}. Würzburg 1858-1860. — *Directionen for det Germaniske National-Museum i Nürnberg, dens* 4er u. 5er Jahresbericht, 1858-1859. 4. — Anzeiger für Kunde der deutschen Vorzeit. Organ des Germanischen Museums. Neue Folge. V-VII. 1858-1860. 4.

WÜRTEMBERG, BADEN. *Den Würtembergske Forening for Oldkyndighed i Stuttgart, dens* Jahreshefte. IX. fol., Schriften, IV, V, 1859.

ÖSTERRIG. *Det Keiserlig-Kongelige Videnskabers Academie i Wien, dets* Archiv für Kunde Österreichischer Geschichtsquellen, XVIII^{2}-XXV^{2}. 1857-1859. — Notizenblatt, Beilage zum Archiv, 7er-9er Jahrgang 1857-1859. — Sitzungsberichte der philosophisch-historischen Classe, XXIII-XXXV. — Register zu den Bänden 21 bis 30 der Sitzungsberichte der philos.-historischen Classe. 1859. — Almanach 1857. — Fontes Rerum Austriacarum, Österreichische Geschichts-Quellen. Zweite Abtheilung, Diplomataria et Acta, XIV-XVIII. — Monumenta Habsburgica, Sammlung von Actenstücken und

Briefen zur Geschichte des Hauses Habsburg in dem Zeitraume von 1573 bis 1576: Erste Abtheilung. Das Zeitalter Maximilian's I. B. III. — *Det Keiserlig-Kongelige geographiske Selskab i Wien, dets* Mittheilungen. 1ter-4ter Jahrgang, redigirt von Franz Foetterle. 1857-1860. — *Directionen for Museum Francisco-Carolinum i Linz, dens* 18er-20er Bericht, nebst der 13^en^-15^en^ Lieferung der Beiträge zur Landeskunde von Österreich ob der Enns. 1858-1860. — *Den historiske Forening for Steiermark, dens* Mittheilungen, 8^es^-10^es^ H. Gratz 1859-1861. — *Dr. Karl Weinhold i Gratz, hans Skrift:* Die Heidnische Todtenbestattung in Deutschland. Wien 1859.

BÖHMEN, MÄHREN. *Det Kongelige Böhmiske Videnskabers Selskab i Prag, dets* Sitzungsberichte. 1860. — *Foreningen for det Böhmiske National-Museum:* Časopis Musea království českého. XXXI-XXXIII. — Die archäologische Sammlung im Museum des Königreichs Böhmen zu Prag: Erste Abtheilung: Heidnische Alterthümer. Prag 1859. — *Den archæologiske Forening i Prag:* Památky archaeologické a místopisné. Redaktor Karel Vladislav Zap. II$^{5-8}$, III$^{1-8}$, IV$^{1-4}$. Praze 1857-1859. — *Professor Joh. Er. Wocel i Prag, hans Skrifter:* Die Wandgemälde der St. Georgs Legende in der Burg zu Neuhaus, mit 4 Tafeln. Wien 1859. — Miniaturen aus Böhmen, mit 13 Holzschnitten. Wien 1860. — Die Kirche des ehemaligen Cistercienser Nonnenklosters Porta Coeli zu Tišnowic. Wien 1859. 4. — O stavbě obrovských hrobů od jeho veličenstva Bedřicha VII, Krále Danského. v. Praze 1859. ɔ: J. E. Wocel's czekhiske eller böhmiske Oversættelse af H. M. Kong Frederik VII's Afhandling Om Bygningsmaaden af Oldtidens Jættestuer. — *Det K. K. Mährisk-Slesiske Selskab for Agerdyrkning, Naturkundskab og Statistik i Brünn, dets* Mittheilungen. 1858-1860. — *Archiv-Director P. Ridder von Chlumecky i Brünn, hans Skrift:* Die Genesis der Corporations-Güter der Bauernschaft und der Gemeinde-Güter in den mährischen

Land-Gemeinden, mit Rücksicht auf deren ältere Verfassung. Brünn 1859. — Die Landtafel des Markgrafthumes Mähren, herausgegeben von P. Ritter v. Chlumecky, Joseph Chytil, Carl Demuth, A. B. v. Wolfskron; XV-XXI Lieferung: Das VIII, IX, X und XI Buch der Olmützer Cuda, Das XII, XIII und XIV Buch der Brünner Cuda. Brünn 1860-1861. fol. — Codex diplomaticus et epistolaris Moraviæ, herausg. von P. Ritter v. Chlumecky und redigirt von J. Chytil. T. VII (1334-1349). Brünn 1860. 4. — *Dr. J. A. Tomaschek, hans Skrift:* Deutsches Recht in Oesterreich im dreizehnten Jahrhundert. Auf Grundlage des Stadtrechtes von Iglau. Wien 1859.

UNGARN, CROATIEN. *Professor Zipser i Neusohl:* flere magyariske Smaaskrifter. — *Selskabet for Sydslavisk Historie og Oldkyndighed i Agram:* Izvieslje i računi družtva za poviest i starine jugoslavenske u god 1858 i 1859. U Zagrebu 1860. — Bibliografia Jugoslavenska knjiga prva Bibliografia Hrvatska, vol. I. Bibliografia Hrvatska dio prvi Tiskane knjige. Uredio Ivan Kukuljevič Sakcinski. U Zagrebu 1860.

SCHWEIZ. *Det antiquariske Selskab i Zürich, dets* Mittheilungen, B. V. Zürich 1852. — 1er-16er Bericht über die Verrichtungen der antiquarischen Gesellschaft in Zürich, 1844-1860. — *Schweiz's almindelige historiske Selskab, dets* Archiv für Schweizerische Geschichte. XII. Zürich 1858. — *Det historiske Selskab i det Romanske Schweiz:* Mémoires et documents publiés par la Société d'histoire de la Suisse romande, T. XVII, Lausanne 1860, *indeholdende* Habitations lacustres des temps anciens et modernes par Frédéric Troyon, XVII planches, 380 figures. — *Morlot i Lausanne:* Allgemeine Bemerkungen über die Alterthumskunde zur Privatmittheilung in Druck gelegt. Bern, September 1859.

ITALIEN. *Bibliothecaren ved St. Marcus-Bibliotheket i Venedig, Giuseppe Valentinelli, hans* Memoria sulle

Antichità Spagnole in generale, e singolarmente delle provincie Nuova Castiglia, Estremadura, Andalusia, Murcia, Valenza, Catalogna. Viena 1859. — *Hofjægermester F. de Bertouch i Venedig:* Memorie istoriche dei Sette Comuni Vicentini opera postuma dell Ab. Agostino Dal Pozzo. Vicenza 1820. — Dell historia di Siena scritta da Orlando di M. Bernardo Malavolti I-III Parte. Venetia 1599. Diario sanese opera di Girolamo Gigli. P. I-II. Siena 1854, *og flere italienske Skrifter.* — *Director for Antiquitets-Museet i Milano, Professor Bernardino Biondelli, hans Udgave* af Evangeliarium Epistolarium et Lectionarium Aztecum sive Mexicanum ex antiquo codice mexicano nuper reperto deprompium cum præfatione interpretatione adnotationibus glossario edidit. B. B. Mediolani 1858 (heraf tryktes alene 300 Expl.). — Sull' antica lingua Azteca o Nahuatl osservazioni. Milano 1860. 4. (*Jfr Anmeldelsen af disse Skrifter ovenfor p.* 139-152). — *Professor ved Universitetet i Perugia, Grev Giancarlo Conestabile, hans* Discorso di Alessandro François e dei suoi scavi nelle regioni dell antica Etruria. Firenze 1858. — Discorso degli Etruschi e dell' agricoltura, dell' industria, delle arti belle presso i medesimi. Perugia 1859. — Sulla costruzione delle sale dette dei Giganti, Memoria di S. M. il Re Federico VII di Danimarca versione dal Francese preceduta da un discorso del Conte Giancarlo Conestabile. Firenze 1860. imp. in 8vo. — *Diego Bonghi i Neapel, hans Skrifter:* La Figulina di Castelli. Napoli 1856. 4. — Di un graffito sull' avorio descritto ed illustrato. Napoli 1859. 4. (Armadio istoriato del Museo Bonghi).

GRÆKENLAND. *Conservator ved det Kongl. Mynt-Cabinet i Athen, Achilleus Postolacca:* *Ἔκθεσις περιληπτική τῆς ἐν τῇ δημοσίᾳ βιβλιοθήκῃ ἐθνικῆς νομισματικῆς συλλογῆς, παρὰ Γεωργίου Κοζ. Τυπάλδου. Ἐν Ἀθήναις* 1857. 4. — *Det archæologiske Selskab i Athen:* Professor Kumanudes' Udgave af græske Indskrifter: *Ἐπιγραφαί Ἑλληνικαί, κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνέκδοτοι ἐκδιδόμεναι δαπανῇ τῆς ἐν Ἀθήναις*

ἀρχαιολογικῆς ἑταιρίας. Φυλλάδιον α΄. Ἐν Ἀθήναις 1860. 4. — Συνοπτικὴ ἔκθεσις τῶν πράξεων τῆς ἀρχαιολογικῆς ἑταιρίας ἀπὸ τῆς 20 Ἰουλίου 1858 μέχρι τῆς 24 Μαΐου 1859. Ἀθήνησι 1859. 8. — Γενικὴ συνέλευσις τῶν μέλων τῆς ἐν Ἀθήναις ἀρχαιολογικῆς ἑταιρίας, συγκροτηθεῖσα τῇ 5 Ἰουνίου 1860 καὶ τῇ 2 Ἰουλίου 1861. 4. — *Grev Joseph de Cigallas* (*Ἰ. δε Κιγάλλας*) *paa Santorin: Νέα Πανδώρα*, Ἀθήνησι 1858, *hvori p.* 241: Ἡ βασιλικὴ ἑταιρία ὤντ. ἀρχαιολόγων τῆς Ἄρκτου, en Beretning om vort Selskabs den 11te Juni d. A. afholdte Aarsmöde; *samme Revue* for 1859, hvori p. 165-166 en Beretning om Selskabets Aarsmöde den 14de Mai; for 1860, hvori p. 284 en Beretning om Aarsmödet den 12de Mai s. A., og for 1861, hvori p. 120 Underretning om Selskabets Præsidents Reise til Halvöen Helnæs i Fyen, for at undersöge den der fundne Runesteen, og p. 212-213 en Beretning om Aarsmödet den 27de Mai. — *Fremdeles hans Oversættelse: Περὶ τῆς κατασκευῆς* τῶν οὕτω καλουμένων προδόμων τῶν γιγάντων διατριβή, συγγραφεῖσα ὑπὸ μεγαλειοτάτου τε καὶ φιλομούσου βασιλέως τῆς Δανίας Φριδερίκου τοῦ ζ΄ (ἑβδόμου). Ἐν Ἑρμουπόλει 1860, *den særskilte Udgave* in 12mo, *ligeledes Νέα Πανδώρα* for Juni 1860, hvori den græske Oversættelse af denne Afhandling ogsaa er optagen p. 97-103.

FRANKRIG. *Det Keiserlige Underviisnings-Ministerium ved Professor Geffroy:* Revue des Sociétés savantes publiée sous les auspices du Ministère de l'instruction et des cultes, t. V, année 1858 2e sémestre. Paris 1858. — *La Société de Géographie i Paris, dets* Recueil de Voyages et de Mémoires, t. IV (Jourdain Catalani, Guillaume de Rubrick, Jean du Plan de Carpin, Bernard le Sage, Sæwulf). Paris 1839; V-VI: Géographie d'Edrisi t. I-II, Paris 1836-1840; t. VII première partie: Grammaire et Dictionnaire abrégés de la langue berbère composés par feu Venture de Paradis revus par P. Amédée Jaubert. Paris 1844. 4. — Bulletin IVe série t. XIV-XX. Paris 1857-1860. — *Société d'ethno-*

graphie américaine et orientale i Paris, dets Comptes-Rendus des séances, t. I. Paris 1860. — N° 19 Avril 1860, *deri* Mémoire sur la peinture didactique et l'écriture figurative des anciens Mexicains par Aubin, Deuxième article. — Annuaire Oriental et Américain. 1860. 12. — *Dezoz de la Roquette i Paris, hans* Notice sur la vie et les travaux de M. le Baron Alexandre de Humboldt. Paris 1860. 4. — *Militair-Intendant, Professor Charles Robert i Metz, hans* Lettres à M. A.. de Longpérier sur quelques médailles trouvées en Crimée. 1859. — Note sur les monnaies provinoises des comtes de Champagne. Numismatique Lorraine. — Monnaies de Macon. — Notes sur des monnaies austrasiennes inédites. Reims 1861. — *Professor F. G. Bergmann i Strasborg, hans Skrifter* Les Gètes ou la filiation généalogique des Scythes aux Gètes et des Gètes aux Germains et aux Scandinaves demontrée sur l'histoire des migrations de ces peuples et sur la continuité organique des phénomènes et leur état social, moral, intellectuel et religieux. Strasbourg 1859. — La fascination de Gulfe (Gylfa ginníng). Traité de mythologie scandinave composé par Snorre fils de Sturla, traduit du texte norrain en français et expliqué dans une introduction et un commentaire critique perpétuel. Strasbourg 1861. — *M. Boucher de Perthes i Abbeville, hans Skrifter* De l'homme antédiluvien et de ses oeuvres. Paris 1860. — Nègre et Blanc: de qui sommes-nous fils? Ya-t-il une ou plusieurs espèces d'hommes? Paris 1861. 12. — *Abbed Brasseur de Bourbourg i Paris, hans* Histoire des nations civilisées du Mexique et de l'Amérique Centrale durant les siècles antérieurs à Christophe Colomb, écrite sur des documents originaux et entièrement inédits, puisés aux anciennes archives des indigènes. t. I-IV. Paris 1857. (*Jfr Anmeldelsen ovenfor p.* 49-132 *samt p.* 152-165): Quelques Traces d'une émigration de l'Europe Septentrionale en Amérique dans les traditions et les langues de l'Amérique Centrale. Paris 1858. — Notes d'un voyage dans l'Amérique Centrale.

— *Académie Impériale des sciences, belles-lettres et arts de Rouen, dets* Précis analytique des travaux 1859-1860. — *La Société des Antiquaires de Normandie, dets* Mémoires 2e série, vol. IX, 1852; 3e série, vol. II. Paris 1858. 4. *Deri p.* 1-10: Recherches sur les traces des hommes du Nord dans la Normandie par M. Adam Fabricius. — *La Société libre d'agriculture, sciences, arts et belles-lettres de l'Eure, dets* Recueil des travaux, 3e série, t. IV. Années 1855-1856. Evreux 1858. 8. — *Société des Antiquaires de Picardie, dets* Table générale des matières contenues dans les dix premiers volumes des Mémoires de la Société des Antiquaires de Picardie. Amiens 1850. — Mémoires, 2e série t. I-VII (t. XI-XVII). Amiens 1851-1860. — Annuaire administratif et historique de la Somme pour les années 1852-1853, publié sous les auspices du conseil général du département. Amiens 1852. — *L'Académie Impériale des sciences, arts et belles-lettres de Dijon, dets* Mémoires, 2e série t. VII-VIII. Années 1858-1860. — *M. A. de Flaux, hans Skrift* La Suède au XVIème siècle. Histoire de la Suède pendant la vie et sous le règne de Gustave 1er. Paris 1861. — *Vicomte Alexis de Gourgues, Inspecteur de la Société française pour la Dordogne, hans Skrifter* Découverte d'une sépulture gauloise aux environs de Bergerac en janvier 1859. Bordeaux 1859. — Sur quelques questions relatives à l'époque celtique. — *M. Joaquim Ménant, Dommer ved Retten i Lisieux i Normandiet, hans Skrifter* Recherches sur l'organisation des familles. Organisation de la famille d'après les lois de Manou. Paris 1846. — Du droit de la vie et de la mort. Paris 1848. — Zoroastre, Essai sur la philosophie religieuse de Perse. Paris 1857. — Inscriptions assyriennes des briques de Babylone, essai de lecture et d'interprétation. Paris 1859. — Observations sur les polyphones assyriens. — *Abbed Cochet, hans Skrifter* L'Étrétat souterrain. Première série de fouilles de 1835 et de 1842. Rouen 1842. — Étrétat son passé, son présent, son

avenir. Rouen 1850. — Rapport sur les fouilles du Bois des Loges, Canton de Fécamp, arrondissement de Havre, 1851. — Notice historique et descriptive sur l'église collégiale de St. Hildevert de Gournay-en-Bray, ornée de 32 gravures sur bois. Rouen 1851.

BELGIEN. *L'Académie Royale des sciences et des beaux-arts de Belgique*, *dets* Bulletins, 2me série t. I-X. Bruxelles 1857-1860. — Annuaire 1858-1861. 16. — Alexanders Geesten van Jacob van Maerlant. Brussel 1860. — Glossarium op Maerlants Rymbybel. Slot van het Derde Deel, door J. David. ib. 1861. — *L'Académie d'archéologie de Belgique*, *dets* Annales, t. XV-XVII 1-3. Anvers 1858-1860. — *M. Lelewel i Brüssel:* Tavola di navigare di Nicolo et Antonio Zeni et les cartes des régions septentrionales à l'époque de sa publication en 1558.

NEDERLANDENE. Hans Majestæt Kong Wilhelm III: Aegyptische Monumenten van het Nederlandsche Museum van Oudheden te Leyden uitgegeven door Conradus Leemans. 20e aflevering of 13 aflev. van de IIe afdeeling. 1858. fol. — *Det Kongelige Videnskabers Academie i Amsterdam*, *dets* Verhandelingen. Afdeeling Letterkunde Eerste Deel, Zevende Deel. Amsterdam 1858, 1859. 4. — Verslagen en Mededelingen; Letterkunde IV-V. 1858, 1860. Natuurkunde VIII-X. 1858-1860. Jaarboek voor 1858, 1859. Catalogus van de Boekerij, I 2. 1860. — *Selskabet for Nederlandsk Literatur i Leyden*, *dets* Handelingen der jaarlijke algemeene Vergadering gehouden den 17en Junij 1858, — den 16en Junij 1859. — *Det Utrechtske Selskab for Kunster og Videnskaber*, *dets* Aanteekingen van het Verhandelte in de Sectie-Vergaderingen 1855-1859. — Chronologisch Register op het vervolg van het Groot-Charterboek van Van Mieris. Utrecht 1859. — Justus van Effen geschetst in zijn Leven en Werken. Bijdrage tot de geschiedenis der letterkunde in de 18e eeuw door W. Bisschop. 1859. — *Jhr C. A. Rethaan Macaré i Utrecht*, *hans Skrift om* Eene heidensche Offerplaats op

Walcheren. Middelburg 1859. — *Det Frisiske Selskab for Historie, Oldkyndighed og Sprog:* De Vrije Fries, Mengelingen. Nieuwe Reeks II², III¹. Leeuwarden 1859-1860. — Het Leven van Menno Baron Van Coehoorn, beschreven door zijnen zoon Gosewijn Theodor Baron Van Coehoorn, uitgegeven en met Aanteekingen vermeerderd door Jhr J. W. Van Sypesteyn in naam van het Friesch Genootschap van Geschied-, Oudheid- en Taalkunde te Leeuwarden 1860. — *Advocat, Dr. juris J. Dirks i Leeuwarden, hans* Monnaies anciennes trouvées en Frise, II. Bruxelles 1859. — Deux cents méreaux des corporations de métiers des Pays-Bas. Bruxelles 1859. — *Pastor J. H. Halbertsma i Deventer:* Het Evangelie van Mattheus vertaald in het Land-Friesch. London 1858. 4. — *Selskabet for Kunster og Videnskaber i Nord-Brabant, dets* Handelingen van 1858. — Catalogus der Noord- en Zuid-Nederlandsche Munten, en der Historie- en andere Penningen van het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Noord-Brabant. 's Hertogenbosch 1860. — Verzameling van zeldzame Oorkonden betrekkelijk Beleg van 's Hertogenbosch in den jare 1629, door C. R. Hermans. II. ib. 1860. — Polderregt in Nordbrabant, door J. F. Boogaard. ib. 1860. — *La Société pour la recherche et la conservation des Monuments historiques, dans le Grand-Duché de Luxembourg constituée sous le patronage de S. M. le Roi Grand-Duc, par arrêté, daté de Walferdange, du* 2 *septembre* 1845, *dets* Publications 1849-1860, V-XVI. Luxembourg. 4.

STORBRITANNIEN OG IRLAND. *The Society of Antiquaries of London, dets* Archaeologia, or, Miscellaneous Tracts relating to Antiquity, vol. XXXVII², XXXVIII¹. London 1859-1860. 4. — Proceedings 1857-1859, vol. IV, Second Series vol. I¹. List of Members, 1858. — *The Royal Geographical Society of London, dets* Journal, XXVIII-XXX, 1858-1860. — Proceedings III³⁻⁵, IV¹⁻³. 1869-1860. — *The Numismatic Society of London:* The Numismatic Chronicle, March

1861. New Series n° 1. — *The Royal Society of Literature*, *dets* Transactions, Second Series vol. VI, London 1859, deri: On the History of Iceland, and the Icelandic language and literature, by John Hogg. — *Dr. R. C. Alexander Prior i London*, *hans* Danish Ballads translated from the Originals, vol. I-III. London 1860. — *The Cambrian Archæological Association*, *dens* Archæologia Cambrensis. 1861. Third Series, n° XXV. London. — *Lord Dufferin*, *hans* Letters from High Latitudes; being some account of a Voyage in the Schooner Yacht „Foam" 85 O. M. to Iceland, Jan Mayen and Spitzbergen in 1856. Third Edition. London 1857. — *Richard Stephen Charnock*, *Esq.*, *i London*, *hans* Local Etymology: A Descriptive Dictionary of Geographical Names. London 1859. — *Charles Roach Smith*, *Esq.*, *i Kent*, *hans* Illustrations of Roman London. London 1859. 4. — Collectanea antiqua. Part III. Vol. V. London 1860. — On Anglo-Saxon Remains discovered recently in various places of Kent. — *Dr. Norton Shaw, Sec. R. G. S. London:* Narrative of a Voyage to the West Indies and Mexico in the years 1599-1602, with Maps and Illustrations by Samuel Champlain. Translated from the original and unpublished manuscript, with a biographical notice and notes by Alice Wilmere. Edited by Norton Shaw. London 1859. (Of Works issued by The Hakluyt Society). — *James Roberts Brown*, *Esq.*, *paa hans hedengangne Faders Vegne:* A Sequel to the North-West Passage, and the plans for the search for Sir John Franklin. A Review by John Brown. London 1860. — *MM. Williams et Norgate i London:* The Philological Essays of the late Rev. Richard Garnett of the British Museum. Edited by his son. London 1559. — Essays on the Religion and Philosophy of the Hindus by the late H. T. Colebrooke, Esq. A new Edition. London 1859. — England under the Norman occupation by James F. Morgan. London 1858. 12. — *Oberst Taliaferro P. Shaffner i London:* The North Atlantic Telegraph; via The Faroe Isles, Iceland, and

Greenland: Miscellaneous Reports, Speeches, and Papers on the practicability of the proposed North Atlantic Telegraph. The Result of the Surveying Expedition of 1859. London 1861. — Reports of the Surveying Expeditions of 1860. — Proceedings of the Royal Geographical Society Jan. 28th and Febr. 11th, 1861. — *The Literary and Philosophical Society of Manchester, dets* Memoirs. Second Series XV 1-2. — Proceedings. 1858-1859. — *Beriah Botfield, Esq., of Norton Hall, Northampton Shire, hans* Stemmata Botevilliana, Memorials of the Families of De Boteville, Thynne, and Botfield, in the Counties of Salop and Wilts. With an Appendix of illustrative documents. Westminster 1858. 4. — *Joseph Mayer, Esq., i Liverpool, hans* History of the art of pottery in Liverpool. Liverpool 1855. — A Library of National Antiquities. A Series of Volumes, illustrating the general archæology and history of our country. Published under the direction and at the expense of Joseph Mayer, Esq. I. A Volume of Vocabularies, illustrating the condition and manners of our forefathers, as well as the history of the forms of elementary education and of the languages spoken in this island, from the tenth century to the fifteenth. Edited from MSS in Public and Private Collections by Thomas Wright, Esq. Privately printed 1857. imp. in 8vo. — On the history of the English language, by Thomas Wright. Liverpool 1857. — A Catalogue of the Drawings, Miniatures, Cameos, and other objects of art, illustrative of the Bonaparte Family, and the principal persons connected with the Republic and Empire of France, now in the collection of John Mather, Esq., arranged, and illustrated by a short history of that eventful period by Joseph Mayer, Liverpool 1855. — On the Arming of Levies in the Hundred of Wirral, in the County of Chester, and the introduction of small fire arms as weapons of war in place of bows and arrows. By Joseph Mayer, Liverpool 1859. — Catalogue of the Fejérváry Ivories, in the Museum of Joseph Mayer, Esq. Preceded by an Essay of antique Ivories. By

Francis Pulsky. Liverpool 1856. — Catalogue of the Archæological Museum formed at Carlisle during the Meeting of the Archæological Institute of Great Britain and Ireland. Carlisle 1859. — Notes on various discoveries of Gold Plates chiefly in the South of Ireland, by Th. Crofton Croker (from the „Collectanea Antiqua", vol. III). London 1854. — *The Historic Society of Lancashire and Cheshire, dets* Transactions, vol. X-XII, London 1858, Liverpool 1859-1860. — *The Society of Antiquaries of Scotland, dets* Proceedings, II$^{2-3}$, III$^{1-2}$. Edinburgh 1858-1860. 4. — *Professor J. Y. Simpson i Edinburgh, hans* Archæology: its past and its future work: Being the Annual Address to the Society of Antiquaries of Scotland, given January 28, 1861. — *The Royal Irish Academy, dets* Transactions, vol. XXIII^{2}, XXIV^{1}. Science, Polite Literature, Antiquities. Dublin 1859-1860. 4. — Proceedings, vol. VII part I-VIII. Dublin 1858-1859. — *The Catholic University of Ireland:* The Atlantis: a Register of Literature and Science conducted by Members of the University n° III-IV, Jan.-July 1859. London. — *The Kilkenny and South-East of Ireland Archæological Society, dets* Proceedings and Papers (n°s 15-30). New Series vol. II-III. Dublin 1858-1860.

ASIEN. *Austen H. Layard, Esq., D. C. L., hans* Nineveh and its Remains: with an Account of a Visit to the Chaldæan Christians of Kurdistan and the Yezidis, or Devil-worshippers; and an Enquiry into the Manners and Arts of the Ancient Assyrians. Sixth edition in two volumes. London 1854. — Discoveries in the Ruins of Nineveh and Babylon; with travels in Armenia, Kurdistan and the Desert: being the result of a second expedition undertaken for the Trustees of the British Museum. With Maps, Plans and Illustrations. London 1853. — *The Asiatic Society of Bengal, dets* Journal, edited by the Secretaries. Calcutta 1843-1859$^{1-5}$. — *The Madras Literary Society and Auxiliary Royal Asiatic Society:* Madras Journal of Literature and Science, April

1858—March 1860. — *Babu Rajendralal Mitra i Calcutta, hans* Buddhism and Odinism, — their similitude, illustrated by Extracts from Professor Holmboes Memoir on the „Traces de Buddhisme en Norvége." Calcutta 1860. — *Storbritannisk overordentlig Gesandt og befuldmægtiget Minister i Yeddo, Rutherford Alcock, Esq., hans* Elements of Japanese Grammar, for the use of beginners. Shanghai 1861. 4.

AUSTRALIEN. *The Philosophical Institute of Victoria, dets* Transactions IV. Melbourne 1859-1860. (*Jfr Anmeldelsen ovenfor p.* 132-139). — *Pedro Nisser, Esq., i Melbourne, hans Skrifter:* The first technical use of Gold by the aborigines of America with a description of the Indian Tombs. — On the Geological Distribution of Gold, with special reference to some auriferous rocks in South America. Melbourne 1859. — On the Elementary substances originating and promoting civilisation throughout the world. Melbourne 1860. — *Sir Charles Nicholson, D.C.L., LL.D., i Victoria, hans* Catalogue of Egyptian and other Antiquities. London 1858.

NORDAMERICA. *The Smithsonian Institution of Washington:* Smithsonian Contributions to knowledge, vol. X-XII. Washington 1858-1860. 4. — Annual Report of the Board of Regents, ib. 1857, 1859. — Tidal Observations in the Arctic Seas, by Elisha Kent Kane, made during the second Grinnell Expedition in search of Sir John Franklin, in 1853, 1854, and 1855, at Van Rensselaer Harbor, reduced and discussed by Charles A. Schott. Washington 1860. — Report on the History and Progress of the American Coast Survey up to the year 1858. — *The American Philosophical Society i Philadelphia, dets* Proceedings, vol. VI, Jan.-Dec. 1858, vol. VII, Jan.-June 1859-1860; deri p. 177-291: Sanscrit and English Analogues by Pline E. Chase. — Laws and Regulation. List of Members 1860. — *The Academy of Natural Sciences of Philadelphia, dets* Proceedings. 1859-1860. — *The Historical Society of Pennsylvania,*

dets Publications: Memoirs vol. V, Philadelphia 1855; vol. VI (Contributions to American History), ib. 1858; vol. VII ib. 1860. — The History of an Expedition against Fort Du Quesne in 1755, under Major-General Edward Braddock, edited from the Original Manuscripts by Winthrop Sargent. ib. 1856. — The Record of the Court of Upland, in Pennsylvania 1676 to 1681, and a Military Journal, kept by Major E. Denny 1781 to 1795. ib. 1860. — *The American Academy of Arts and Sciences, dets* Memoirs. New Series vol. VI², VII (*deri* a Glossary of later and Byzantine Greek, by E. A. Sophocles). Cambridge and Boston 1859-1860. 4. — Proceedings, vol. IV from May 1857 to May 1860. Boston and Cambridge, 1860. — *Hon. George Perkins Marsh, fh. Nordamericansk Minister i Constantinopel, hans* Lectures on the English Language. New York 1860. — *Oberst-Lieutenant J. D. Graham, hans* Annual Report of the improvement of the harbors of Lakes Michigan, St. Clair, Erie, Ontario, and Champlain for the year 1860. Washington 1860. — *The American Oriental Society, dets* Journal, VI¹⁻². New Haven 1859-1860. *Deri findes* pag. 575 et Brev af 21de Aug. 1858 til det americanske Selskab fra Raja Radhákant Deva Bahádur i Calcutta, hvori den hinduiske Encyclopædist yttrer sig om de hidtidige Undersögelser betræffende Forbindelser i ældre Tider mellem den gamle Verden og America, til hvilke Undersögelsers Fortsættelse han opfordrer, idet han deraf venter heldige historiske Resultater. — *The State of Rhode-Island:* Records of the Colony of Rhode Island and Providence Plantations in New England. Edited by John Russell Bartlett, vol. IV 1707-1740, vol. V-VI 1741-1769. Providence 1859-1861. — *The Maine Historical Society, dets* Collections, vol. I-VI. Portland 1831-1859. — *The State of Arkansas:* First and Second Report of a Geological Reconnoissance of the Northern Counties, and of the Southern and Middle Counties of Arkansas, made during the years 1857 to 1860 by David Dale Owen. Little Rock 1858, 1860. — *Rev.*

Abner Morse i Boston, *hans Skrift* Further Traces of the ancient Northmen in America, with geological evidences of the location of their Vineland. Boston 1861. 12. (*Jfr Artiklen ovenfor p.* 361-366). — *Hon. James Lenox i New York:* Nicolaus Syllacius De Insulis Meridiani atque Indici Maris Nuper Inventis, with a translation into English by the Rev. John Mulligan. New York 1859. 4. — *Isaac I. Hayes*, *Esq.*, *Læge paa den anden Grinnellske Expedition*, *hans* An Arctic Boat Journey, in the autumn of 1854. Boston 1860. — *Dr. E. H. Davis i New York:* The Historical Magazine, and Notes and Queries, concerning The Antiquities, History and Biography of America, vol. III Jan.-Dec. 1859, vol. IV Sept. 1860. — *Hon. Samuel Ricker*, *Nordamericansk Consul ved det Tydske Forbund i Frankfurt am Mayn:* Tagebuch einer Reise vom Mississippi nach den Küsten der Südsee von Balduin Möllhausen. Eingeführt von Alexander von Humboldt. Leipzig 1858. 4. — *The Canadian Institute:* The Canadian Journal of Industry, Science and Arts, conducted by the editing Committee of the Canadian Institute January 1858-July 1860. New Series vol. IV-V. Toronto March 1861.

SYDAMERICA. *Instituto historico e geographico do Brazil*, *dets* Revista trimensal. T. XXI-XXII$^{1-2}$. Rio de Janeiro 1858-1859, samt T. II segunda edição, ib. 1858, *hvori p.* 210-36: Memoria sobre o descobrimento do America no seculo decimo escripta por Carlos Christiano Rafn, traduzida por Manoel Ferreira Lagos, ib. 1858. — Novo Orbe Serafico Brasileiro, ou Chronica dos frades menores da Provincia do Brasil, por Fr. Antonio de Santa Maria Jaboatam, vol. II, ib. 1858. — *William Bollaert*, *Esq.*, *hans* Antiquarian, Ethnological and other researches in New Granada, Equador, Peru and Chile, with observations on the Pre-Incarial, Incarial, and other monuments of Peruvian Nations (with plates). London 1860. — *Finantsminister Don José Victorino Lastarria i Santiago*, *hans Skrifter:* Discursos Academicos. Santiago de Chile 1844. — Colleccion de opúsculos jurídicos publica-

dos en 1845 i 1846; ib. 1846. — Bosquejo histórico de la constitucion del gobierno de Chile durante el primer período de la revolucion, desde 1810 hasta 1814. ib. 1817. — Elementos de derecho público constitucional teórico, positivo i politico. ib. 1847. — Historia constitucional del Medio Siglo revista de los progressos del sistema representativo en Europa i America durante los primeros cincuenta años del siglo XIX. Primera Parte, desde 1800 a 1825. Valparaiso 1853. 12. — La constitucion política de la Republica de Chile comentata. ib. 1856. — Proyectos de lei i discursos parlamentarios. ib. 1857. — Lecciones de Jeografía moderna. Décima Edicion. ib. 1858. 12. — Miscellanea literaria (med Forfatterens Portrait), ib. 1855. 12. — Don Guillermo, Historia contemporanea, Santiago 1860. 16.

FORTEGNELSE OVER PERSONSNAVNE I ISLAND.

De Oldforskere, der navnlig beskjeftige sig med Læsningen af Oldtidens Indskrifter, möde næsten altid i disse interessante, men ofte desværre altfor kortfattede Mindesmærker et eller andet Navn, undertiden af en usædvanlig Form, der trænger til Forklaring. Ved Behandlingen af en Mængde Indskrifter fra eet Sted möder man en vis Eiendommelighed i Navnenes Dannelse og Form, saa at man ved Siden af de almindelige germaniske eller nordiske Former kan finde enkelte stedlige, eller eiendommelige for et Land eller en Provinds, eller endog et Herred. Det kan neppe betvivles, at man ved at eftersöge Nutidens Personsnavne i Norden vilde træffe paa ikke faa, der vilde afgive Oplysninger om de Navne, der forekomme i Indskrifterne, paa Runestene o. s. v., og det vilde derfor være önskeligt, at man kunde

erholde locale Oplysninger om saadanne Personsnavne, der have et ældre Præg, uden dog, som man jo, navnlig blandt den dannede Classe har Exempler paa i de senere Tider, at være dannede efter nyere Forfatteres Skrifter om Oldtiden, eller deres Bearbeidelser af Oldtids Sagn. For Norges Vedkommende har man af Ivar Aasen nogle værdifulde Bidrag om de i Norge forekommende ældre Navne, men hvad vi her i Særdeleshed ville henvende Opmærksomheden paa, er en FULDSTÆNDIG FORTEGNELSE OVER ALLE PERSONSNAVNE PAA ISLAND, som er udarbeidet efter de i 1855 optagne almindelige Folketællingslister af Secretairen i det Islandske Literaire Selskabs Kjöbenhavnske Afdeling, Candidat SIGURD HANSEN, og trykt i Selskabets Statistiske Samlinger: „Skýrslur um landshagi á Íslandi" 1ste B. S. 503-572. Fortegnelsen er saa nöiagtig udfört, og ledsaget med de i statistisk Henseende fornödne Oplysninger, saa at den kan tjene til Mönster i saa Henseende. Der er ikke alene anfört ethvert Navn, og det Antal Mænd eller Kvinder, der före det, men der angives ogsaa Antallet af hvert Navn herredsviis eller sysselviis, og det Forholdstal, hvori det staaer til Folkemængden i hvert Syssel og i hele Landet, samt et Tal som angiver ethvert Navns Plads i Rækken med Hensyn til den Hyppighed, hvori det forekommer.

Denne Fortegnelse giver Anledning til flere interessante og oplysende Bemærkninger, som imidlertid ikke skulle udföres videre paa dette Sted. Navnlig viser det sig her, ligesom med Hensyn til Gaards- og Stedsnavne, at den overveiende Mængde Navne ere de samme som forekomme i Sagatiden, og navnlig i trettende og fjortende Aarhundrede. Det er endog mærkeligt, at enkelte sjeldne Navne forekomme netop nu i de Herreder, hvor de i Oldtiden havde hjemme. Saaledes forekommer ÁLFR endnu kun i Árnes Syssel, hvor Landnamsmanden „Álfr hinn egðski" (frá Agder i Norge) havde valgt sig Bopæl; HAUKR forekommer kun i Gullbringa Syssel, hvor Hauksbogens Forfatter Laugmanden „Haukr Erlendsson"

havde Eiendomme og boede i nogen Tid, og hvor man ogsaa möder dette Navn i fjortende og femtende Aarhundrede. Om dette skulde være et Tilfælde, kunne vi nu ikke afgjöre.

Det samme finde vi ved at sammenligne denne Navnefortegnelse med de Onomastica, som i sin Tid ere forfattede af Præsten „Eyjólfr Jónsson af Völlum i Svarfaðardal" (Öfjord Syssel, † 1745), Jón Ólafsson fra Grunnavík o. fl., og som findes i Haandskrift i de Kjöbenhavnske Bibliotheker. Den förstnævnte Samling giver især interessante Oplysninger med Hensyn til sjeldne Navne og deres Forekomst i Island i Slutningen af syttende og Begyndelsen af attende Aarhundrede. Der anföres saaledes, at 1685 havde en Bonde i Álptaver (Skaptafells Syssel) Navnet Sverrir; nu anföres fem med dette Navn, deraf tre i Skaptafells Syssel, men alle stammede derfra. Med Hensyn til Navnet Nathanael oplyses, at det er indfört i Island tidlig i det syttende Aarhundrede, idet et Drengebarn af blandet Ægteskab, en islandsk Fader og en engelsk Moder, erholdt dette Navn; nu bæres det ogsaa kun af fem Personer. Navnet Steini er meget gammelt, og forekommer blandt de nordiske Navne i Haandskriftet fra Reichenau (Ant. Tidsskr. 1843-1845 S. 74; Dipl. Island. I 170-72). Præsten „Steini Þorvarðsson" anföres i den islandske Præstefortegnelse fra 1143 (ÍS I 384 med Facsimile; Dipl. Island. I 180-94), og hans Stiftelsesbrev for Stafholt Kirke fra omtrent 1140 haves endnu (Dipl. Island. I 178-80). I det ellefte og tolvte Aarhundrede blomstrede i Island en Slægt, som kaldtes Steina-ætt, og fra denne stammede Biskop Thorlak den Hellige paa Mödreneside. I det syttende Aarhundrede havde en Mand paa Kjalarnes Navnet Steini; han döde 1678; ifölge den her anförte Navnefortegnelse findes ogsaa nu kun een af dette Navn, og netop i Gullbringa og Kjósar Syssel, hvortil Kjalarnes hörer. Navnet Sæfinnr fandtes i Árnes Syssel 1704, og endnu bæres dette Navn kun af een Person i dette samme Syssel. Kvindenavnet Sigrhildr fandtes kun

enkeltstaaende i Isafjords Syssel 1705, og forekommer endnu kun ved en enkelt Person i samme Syssel.

Folkemængden i Island ved den almindelige Folketælling den 1ste October 1855 var 64,603 (nu omtrent 67,000). Antallet af Mands- og Kvindenavne var næsten lige, 530 Mandsnavne og 529 Kvindenavne. Det talrigste Mandsnavn var Jón, thi hver sjette Mandsperson bar dette Navn, derefter kom Guðmundr, Sigurðr, Magnús, Ólafr. Af Kvindenavne indtager Guðrún den förste Plads, da hver ottende Kvindesperson hed saaledes; dernæst kom Navnene Sigríðr, Margret, Kristín, Ingibjörg. Det fortjener at bemærkes, at Navnene Jón og Guðrún allerede anföres i Biskop Arne Thorlakssons Kristenret fra 1275 som Exempel paa Döbenavne, altsaa have de allerede dengang været de hyppigste. De fleste Navneformer ere de, der vel ere gamle, men som dog staae i Forbindelse med Christendommen; imidlertid findes endnu mange af Navneforbindelserne med Thor, en enkelt med Frey. Baldr som Mandsnavn er moderne, thi ingen kunde i Oldtiden falde paa at give sin Sön et af de höieste Guders Navne; man vovede kun at anvende det i Sammensætninger, ligesom for at hellige Barnet til den Gud, det bar i sit Navn. Som en Efterligning heraf kunne Sammensætningerne med Guð og Krist ansees, som ere meget hyppige. Af Bibelen ere ikke faa Navne optagne, men kun faa af dem ere udbredte; af Kirkehistorien findes enkelte. Ikke faa ere optagne efter Middelalderens Helteromaner, som i Island have været meget udbredte og læste. Enkelte ere, som det sædvanligviis gaaer, dannede af Lune eller Tilfældighed. Flere i de nærmest foregaaende Aarhundreder anvendte fremmede Navneformer, f. Ex. Vilkin, Vibeke, ere forsvundne, men andre igjen optagne, deels efter Danske og andre fremmede, deels ved Fordreininger, f. Ex. af Mandsnavne til Kvindenavne.

Vi meddele saaledes den fuldstændige Navneliste, med vedföiede Tal, som viser, hvor mange Personer fandtes i Island af hvert Navn den 1ste October 1855.

Karlmanna heiti.

Abel	1
Abraham	3
Aðalbjörn	1
Aðaljón	1
Aðalmundr	1
Aðalsteinn	5
Adam	3
Adolf	2
Agnar	2
Ágúst	12
Albert	18
Alexander	9
Alexíus	4
Álfr	2
Ámundi	13
Andrès	136
Anton	9
Antóníus	12
Árbjartr	1
Arent	1
Ari	67
Arinbjörn	2
Ármann	12
Arnbjörn	24
Árnes	1
Arnfinnr	12
Arngrímr	53
Árni	730
Árnibjörn	1
Arnkell	1
Arnljótr	4
Arnoddr	7
Arnór	18
Arnþór	2
Aron	6
Ársæll	1
Ásbjörn	41
Ásgeir	42
Ásgrímr	46
Askalon	1
Áskell	1
Ásmundr	125
Athanasíus	1
Atli	4
Auðunn	19
Axel	2
Baldr	1
Baldvin	83
Barði	1
Bárðr	27
Beinteinn	2
Benedikt	262
Benjamín	62
Benóní	23
Bent	1
Bergfinnr	1
Bergjón	1
Bergmann	10
Bergsteinn	14
Bergsveinn	16
Bergr	57
Bergvin	16
Bergþór	26
Bernharðr	3
Bernótus	1
Berthold	2
Bessi	17
Betúel	1
Bjarnhèðinn	2
Bjarni	869
Bjartmar	3
Björgólfr	12
Björn	663
Blansíflúr	1
Bóas	5
Bogi	11
Borgar	2
Brandr	47
Brynjólfr	119
Brynleifr	1
Búi	1
Bæringr	11
Böðvar	22
Daði	16
Dagbjartr	5
Dagr	12
Dalhoff	1
Daníel	98
Danival	5
Davíð	86
Demas	1
Diðrik	7
Dínus	2
Dósóþeus	2
Dýri	1
Ebenezer	16
Eberharð	1
Edílon	1
Eðvald	4
Eðvarð	6
Eggert	75
Egill	69
Eiðr	2
Einar	878
Einvarðr	1
Eiríkr	351

Ektor	1
Eldjárn	7
Elías	37
Elíden	1
Elíeser	1
Elífas	1
Elínes	1
Elínmundr	1
Elís	13
Elíseus	2
Ellert	3
Emíl	3
Engilbert	15
Erasmus	5
Erlendr	159
Erlíngr	9
Evert	2
Eyjólfr	271
Eyleifr	2
Eylífr	6
Eymundr	8
Eysteinn	8
Eyvindr	20
Eyþór	1
Felix	10
Ferdínand	3
Fertram	1
Filippus	31
Filpó	2
Finnbjörn	2
Finnbogi	55
Finnr	62
Flóvent	11
Folmer	3
Frans	1
Freysteinn	6
Friðbergr	1
Friðbert	3
Friðbjörn	38
Friðfinnr	48
Friðgeir	5
Friðjón	2
Friðlaugr	1
Friðleifr	3
Friðmundr	2
Friðrekr	202
Friðsemel	1
Friðsteinn	1
Frímann	29
Gabríel	2
Gamalíel	15
Gedeon	1
Geir	13
Geirfinnr	1
Geirhjörtr	1
Geirmundr	9
Georg	5
Gestr	72
Gils	5
Gísli	681
Gissur	20
Gottfrið	3
Gottskálk	17
Gottsveinn	4
Greipr	3
Grímólfr	2
Grímr	92
Guðbjarni	1
Guðbjartr	14
Guðbjörn	2
Guðbrandr	100
Guðfinnr	4
Guðjón	123
Guðlaugr	93
Guðleifr	6
Guðmann	2
Guðmundr	2135
Guðni	157
Guðsteinn	3
Guðvaldr	1
Guðvarðr	11
Gunnar	150
Gunnlaugr	145
Gunnsteinn	4
Gústaf	1
Guttormr	21
Hafliði	48
Hagalín	4
Hákon	44
Hálfdan	30
Hallbjörn	4
Halldór	428
Hallfreðr	1
Hallgeir	1
Hallgrímr	144
Halli	3
Hallsteinn	3
Hallvarðr	10
Hallr	48
Hannes	154
Hanníbal	4
Hans	80
Haraldr	14
Hárekr	1
Haukr	1
Hávarðr	10
Hafsteinn	1
Heiðmundr	1
Helgi	309
Hemíngr	1

Herbrandr	1
Herjólfr	2
Hermann	40
Híerónymus	5
Hílaríus	4
Hildibrandr	8
Hildiþór	1
Hinrekr	39
Híram	1
Hjálmar	63
Hjálmtír	2
Hjálmr	7
Hjalti	22
Hjörleifr	19
Hjörtr	29
Hjörtþór	1
Hólmfástr	1
Hólmkell	2
Hólmsteinn	2
Hóseas	4
Hreggviðr	3
Hreiðar	2
Hreinn	6
Hróbjartr	15
Hrólfr	8
Hrómundr	4
Hugglaðr	1
Húni	1
Högni	16
Hörðr	1
Höskuldr	21
Illugi	43
Indriði	35
Íngi	2
Íngibergr	1
Íngibjartr	1
Íngileifr	1
Íngimar	1
Íngimundr	85
Íngjaldr	22
Íngólfr	2
Íngvaldr	1
Íngvar	20
Íngvi	1
Ísak	23
Ísleifr	40
Ísleikr	3
Ísólfr	1
Ívar	31
Jakob	139
James	2
Janus	1
Japhet	8
Jason	5
Jedrosky	1
Jens	79
Jesper	2
Jess	1
Jóakim	17
Job	1
Jochum	1
Jóel	15
Jóhann	494
Jóhannes	498
Jón	4827
Jónadab	3
Jónas	461
Jónathan	99
Jósaphat	13
Jóseph	146
Jósías	6
Jósteinn	2
Jósúa	7
Júlíanus	1
Júlínus	1
Júlíus	14
Júníus	1
Júst	2
Jörgin	16
Jörundr	16
Kaffónas	2
Kálfar	1
Kaprasíus	4
Karfi	1
Kári	15
Karl	16
Karlemil	1
Karvel	9
Kasper	1
Kasten	1
Ketill	33
Kjartan	37
Kláus	5
Klemens	18
Klængr	1
Knútr	6
Kolbeinn	25
Konráð	24
Kort	5
Krákr	6
Kristbjörn	2
Kristinn	26
Kristján	627
Kristlaugr	1
Kristmann	8
Kristmundr	26
Kristófor	27
Kristvin	1
Kröyer	1
Lafrans	6

Lárentius	1
Lars	3
Lárus	81
Lènharðr	1
Leo	3
Leví	4
Líndal	1
Loðvík	19
Loptr	50
Lýðr	17
Lýsimundr	1
Magnús	1007
Manases	1
Maríanus	1
Maris	3
Marjas	4
Markús	57
Mars	2
Marteinn	33
Márus	5
Mattías	33
Melkíor	2
Mensalder	5
Metúsalem	24
Meyvant	2
Mikael	8
Mindelberg	1
Móises	3
Narfi	23
Nathanael	5
Nehemíe	1
Níels	48
Nikódemus	2
Nikulás	67
Niss	1
Njáll	3
Númi	1
Oddgeir	7
Oddi	3
Oddleifr	3
Oddr	169
Ófeigr	19
Ólafr	992
Ólgeir	8
Óli	27
Ólíver	3
Ormar	3
Ormr	10
Otti	4
Otúel	2
Páll	414
Pálmi	38
Pètur	383
Rafn	17
Rafnkell	2
Ragúél	1
Randver	4
Rasmus	5
Reginbald	2
Reinhald	1
Reinharðr	1
Rikarðr	2
Rósant	1
Rósi	1
Rósinkar	6
Rósinkrans	8
Rósmundr	2
Runólfr	90
Rustíkus	5
Rögnvaldr	31
Sakarías	14
Sakkeus	1
Salma	1
Salómon	14
Samson	10
Samúel	32
Semíngr	2
Sigbjörn	11
Sigfinnr	4
Sigfreðr	1
Sigfús	135
Siggeir	12
Sighjörtr	1
Sighvatr	8
Sigjón	1
Sigmar	1
Sigmundr	119
Sigtryggr	29
Sigrbjartr	1
Sigrbjörn	50
Sigrbrandr	1
Sigrdagr	1
Sigrfinnr	3
Sigrgarðr	1
Sigrgeir	49
Sigrgissur	1
Sigrgrímr	1
Sigrjón	52
Sigrlaugr	3
Sigrpáll	5
Sigrsteinn	1
Sigrsturla	1
Sigrtryggvi	1
Sigrvin	1
Sigurðr	1553
Sigvaldi	56
Sigvarðr	1
Símon	80
Sírus	1
Skapti	11

Skarphèðinn	6
Skúli	60
Skæríngr	1
Snjólfr	18
Snorri	59
Snæbjörn	19
Soffónías	7
Sólberg	2
Steffán	533
Steinbjörn	1
Steindór	39
Steingrímr	43
Steini	1
Steinn	52
Steinólfr	1
Stígr	8
Stirkár	1
Sturla	15
Sturlaugr	10
Sumarliði	24
Sumarsveinn	1
Svanlaugr	1
Sveinbjörn	83
Sveinn	435
Sveinúngi	2
Sverrir	5
Svipmundr	1
Sæbjörn	4
Sæfinnr	1
Sæfús	1
Sæmundr	122
Sölmundr	6
Sölvi	36
Sörin	4
Teitr	45
Theodór	7
Tili	1
Timóteus	4
Tjörfi	2
Tobías	2
Tómas	165
Torfi	45
Tumi	1
Tunis	4
Trausti	3
Tryggvi	10
Tyrfíngr	4
Úlfar	3
Úlfr	1
Uni	1
Vagn	5
Valdi	6
Valdimar	16
Valgarðr	3
Valgeir	1
Valentínus	3
Valtír	5
Valves	1
Vermundr	3
Vernharðr	12
Vigfús	186
Viglundr	5
Vilhjálmr	66
Vilmundr	1
Vívat	1
Vorm	3
þeófílos	2
þiðrekr	5
þórarinn	137
þorbergr	28
þorbjörn	37
þórðr	445
þorfinnr	24
þorgeir	32
þorgils	18
þorgrímr	49
þórhalli	5
þórhallr	3
þórir	1
þorkell	164
þorlákr	140
þorleikr	3
þorleifr	137
þórlindr	1
þormóðr	10
þóroddr	19
þórólfr	11
þorsteinn	612
þorvaldr	106
þorvarðr	65
Ögmundr	51
Önundr	4
Örnólfr	6
Össur	5

Kvennmanna heiti.

Abela	1
Abelína	1
Abigael	7
Aðalbjörg	90
Aðalborg	7
Aðalheiðr	3
Agatha	15
Agnes	55
Ágústa	14
Ágústína	8
Albertína	3
Albína	1
Aldís	33
Alexína	1
Álfdís	1
Álfheiðr	28
Álfhildr	1
Álfífa	3
Álfrún	1
Alleif	9
Álöf	2
Amalía	2
Andrea	11
Aníka	3
Anína	1
Anna	869
Antónía	4
Arey	1
Arndís	59
Arnfríðr	67
Arngerðr	3
Arngunn	1
Arnheiðr	2
Arnlaug	6
Arnleif	11
Árný	1
Arnþóra	1
Arnþrúðr	20
Áróra	1
Ása	25
Ásbjörg	3
Ásdís	57
Ásfríðr	2
Ásgerðr	15
Áslaug	13
Ásný	5
Ásta	50
Ástríðr	213
Ástrún	1
Ástþrúðr	2
Ásvör	1
Atfríðr	3
Auðbjörg	25
Auðr	2
Baldvinía	1
Barbara	4
Bárðlína	1
Batanía	1
Benónía	1
Bergfríðr	1
Berglaug	1
Berglína	1
Bergljót	46
Bergmunda	1
Bergrós	3
Bergvina	2
Bergþóra	31
Bergþrúðr	2
Bersabe	4
Birgitta	14
Bjargey	6
Bjarghildr	6
Bjarglaug	1
Bjarndís	1
Bjarney	4
Bjarnhildr	2
Bjarnveig	1
Bjarnþóra	1
Björg	368
Bóel	12
Borghildr	16
Borgný	2
Bóletta	1
Bóthildr	21
Branþrúðr	1
Briet	5
Brigget	2
Brotefa (Brettiva)	6
Bryngerðr	3
Brynhildr	8
Daðína	1
Dagbjört	48
Dagmey	1
Danbjörg	1
Danhildr	2
Debóra	1
Diðrika	2
Dilja	2
Dómhildr	9
Dórótlıea	25
Drysjana	1
Dýrborg	1
Dýrfinna	17
Dýrleif	20
Dýrunn	3
Eggertína	2

Eggrún	1
Eggþóra	1
Egillína	1
Einara	1
Einhildr	1
Eirný	10
Eleónóra	4
Elín	438
Elína	11
Elínbjörg	7
Elínborg	61
Elínrós	1
Elísa	12
Elísabeth	194
Elka	1
Ellisif	2
Elsa	11
Elsabjörg	1
Emelía	7
Emelína	1
Emerenzíana	9
Engilbjörg	3
Engilmaría	1
Engilráð	23
Engilrós	1
Erlína	1
Etilríðr	3
Eufemía	6
Eulalía	9
Eva	1
Eybjörg	3
Eydís	7
Eygerðr	5
Eyjólfína	1
Eyrún	2
Eyvör	7
Fanny	1
Feldís	1
Fernandína	1
Fídes	3
Filippía	14
Finna	1
Finnbjörg	2
Finnborg	1
Freygerðr	7
Friðbjörg	27
Friðfinna	7
Friðgerðr	10
Friðjóna	1
Friðleif	1
Friðlína	1
Friðný	1
Friðrikka	62
Friðsemd	7
Fríðr	1
Frugit	1
Geirdís	6
Geirlaug	46
Geirþrúðr	5
Gjaflaug	1
Gríma	1
Grímhildr	1
Gríshildr	1
Gróa	269
Guðanna	1
Guðbil	1
Guðbjörg	688
Guðfinna	246
Guðfríðr	3
Guðjóna	1
Guðjóný	1
Guðlaug	431
Guðleif	52
Guðlína	3
Guðmunda	5
Guðmundína	2
Guðný	688
Guðríðr	624
Guðrún	4363
Guðrúnbjörg	2
Guðveig	1
Gunnfríðr	8
Gunnhildr	47
Gunnlaug	4
Gunnvör	17
Gunnþórunn	1
Gúríe	2
Gyða	4
Gyðríðr	22
Gytta	1
Hafliða	1
Haflína	1
Hákonía	1
Hálfdanía	1
Halla	70
Hallbera	58
Hallbjörg	11
Halldís	4
Halldóra	515
Hallfríðr	75
Hallgerðr	18
Hallgríma	1
Hallný	9
Hallveig	2
Hallvör	5
Hansína	18
Haraldína	1
Helga	1135
Helganna	1
Henrjetta	3

Herborg	34
Herdís	138
Hermannía	1
Hernhit	1
Hervör	6
Hildigunn	1
Hildr	87
Hinrika	2
Hjálmfríðr	2
Hlaðgerðr	7
Hlíf	5
Hólmfríðr	379
Hróðný	10
Hugborg	8
Hugbót	1
Hugrún	3
Húnbjörg	7
Iðbjörg	1
Iðunn	3
Indíana	6
Inga	5
Inghildr	1
Ingibjörg	1539
Ingigerðr	85
Ingileif	25
Ingimagn	1
Ingiríðr	100
Ingunn	120
Ingveldr	310
Ísfold	1
Ívarlína	1
Jael	1
Jakobína	61
Jana	2
Jarðþrúðr	47
Járnbrá	2
Járngerðr	12
Jelbjörg	1
Jenny	2
Jensína	15
Jódís	19
Jófríðr	18
Jóhanna	635
Jóna	25
Jónanna	1
Jónassína	1
Jónborg	1
Jónea	10
Jónesa	1
Jónfríðr	1
Jónína	83
Jóreiðr	4
Jórunn	171
Jósabet	2
Jósephína	10
Júdith	5
Júlía	6
Júlíana	66
Jörgína	4
Karín	8
Karítas	76
Karólína	56
Katrín	309
Ketilríðr	8
Kjartína	1
Klálína	1
Klementína	1
Kolfinna	14
Kolþerna	4
Konkordía	7
Konráðína	2
Kristbjörg	162
Kristborg	7
Kristensa	1
Kristfinna	1
Kristfriðr	2
Krisfgerðr	1
Kristín	1615
Kristinbjörg	2
Kristjana	169
Kristlaug	7
Kristný	1
Kristólína	3
Kristrún	89
Kristveig	12
Lalíla	2
Lára	4
Lárentía	1
Leópoldína	2
Lídó	1
Lilja	120
Lísibet	8
Listalín	1
Ljósbjörg	3
Ljótunn	10
Lopthæna	1
Lovísa	17
Lúsía	4
Lukka	8
Lydía	1
Magdelena	26
Magnalín	1
Magnbjörg	1
Magndís	5
Magnfríðr	3
Magnhildr	4
Magnía	1
Magnína	2
Magnlaug	1
Málfríðr	160

Málhildr	8
Malína	6
Margret	1654
María	384
Marín	44
Markúsína	3
Marselía	1
Marselína	1
Marsibil	20
Marta	11
Matthildr	49
Medea	1
Medónía	1
Mekkin	10
Mensaldrína	2
Messjana	2
Metta	22
Mikelína	2
Mildfríðr	1
Mildríðr	9
Moníka	5
Mortina	1
Munnveig	4
Nanna	3
Narfey	1
Náttfríðr	2
Neríðr	4
Níelsina	3
Nikhildr	1
Nikólína	10
Nýbjörg	3
Oddbjörg	16
Oddfríðr	13
Oddgerðr	2
Oddhildr	3
Oddíða	1
Oddný	173
Oddrún	12
Ólavía	23
Ólína	29
Ólöf	479
Ósk	39
Óvíða	2
Pálína	59
Pálmey	1
Pálnía	2
Petra	3
Petrea	3
Petrína	12
Petrónella	6
Petrún	1
Petúlína	1
Ráðhildr	7
Ragnheiðr	365
Ragnhildr	346
Rakel	22
Randalín	3
Randeiðr	3
Rannveig	275
Rebekka	30
Regína	10
Ríkey	3
Róbjörg	2
Rómanía	1
Rósa	269
Rósamunda	8
Rósanna	1
Rósbjörg	5
Róselína	1
Róshildr	2
Rósíða	3
Rósinkransa	2
Rósinlilja	1
Rúnhildr	1
Ruth	8
Sabína	1
Sakra	1
Salbjörg	33
Salgerðr	10
Salína	1
Salný	5
Salóme	48
Salrós	1
Salvör	30
Sara	1
Sesselja	326
Sigbjört	1
Sigfinna	3
Sigfríðr	4
Siggerðr	2
Signý	56
Sigrbjörg	283
Sigrbjört	1
Sigrborg	75
Sigrdís	1
Sigrdrífa	2
Sigrey	2
Sigrfinna	1
Sigrfljóð	18
Sigrhanna	1
Sigrhildr	1
Sigríðr	2641
Sigrjóna	4
Sigrlaug	282
Sigrleif	4
Sigrlína	28
Sigrmunda	1
Sigrný	1
Sigrrós	21
Sigrrósa	1

Sigrveig	62	Trína	1
Sigrún	31	Úlfheiðr	9
Sigþóra	2	Úlfhildr	11
Sigþrúðr	45	Una	89
Silfa	3	Unnr	10
Silkisif	1	Ursula	3
Skarlotta	2	Valborg	4
Skúlína	1	Valdís	24
Snjálaug	31	Valgerðr	474
Snjófríðr	21	Vedís	1
Soffía	185	Veigalín	1
Sólbjörg	4	Venedía	1
Sólbjört	6	Verónika	5
Sólborg	19	Vigdís	210
Sólrún	42	Vigfúsína	1
Solveig	293	Viktóría	3
Steffanía	42	Vilbjörg	1
Steinný	1	Vilborg	310
Steinun	502	Vilfríðr	1
Steinvör	50	Vilhelmína	28
Steinþóra	1	Þjóðbjörg	4
Stirgerðr	3	Þjóðhildr	5
Súlíma	3	Þóra	315
Sumarlína	1	Þóranna	38
Sumarrós	3	Þorbjörg	436
Sunnifa	8	Þórdís	233
Súsanna	6	Þórelfa	3
Svafa	2	Þórey	79
Svanborg	30	Þorgerðr	165
Svanfríðr	4	Þórheiðr	1
Svanhildr	48	Þórhildr	11
Svanhvít	5	Þorkatla	36
Svanlaug	4	Þorlákína	1
Sveinbjörg	14	Þorlaug	27
Sveinfríðr	2	Þórný	24
Sveingerðr	1	Þórríðr	3
Sveinsína	3	Þorstína	1
Svíalín	1	Þórunn	490
Sæbjörg	12	Þórvör	3
Sæborg	1	Þrúða	3
Sæfinna	1	Þrúðr	30
Sæunn	67	Þuríðr	493
Sörína	1	Æsa	1
Tala	1	Æstíva	2
Tobía	1	Ögn	2
Tómasína	2	Ölveig	5
Torfhildr	1		

TILLÆG TIL INDHOLDSFORTEGNELSEN BAG I BINDET:

21. Fortegnelse over Personsnavne i Island efter „Skýrslur um landshagi á Íslandi" . . . . S. 391

⁝ᚼᛁᛏ⁝ᚴᚢᚾᚢᚴᛚᛁᚴᛅ⁝ᚾᚢᚱᚢᚾᛅ⁝ᚠᛅᚱᚾᚠᚱᚢᚦᛅ⁝ᚠᛁᛚᛅᚴ⁝

YFIRLIT YFIR FASTANN SJOD

HINS KONUNGLIGA NORRŒNA FORNFRŒÐA FELAGS

MED NAFNASKRA HINNA

STIPTANDI FELAGA

FYRSTA JANUAR 1861.

H. H. T. FRIÐREKR VI*, KONUNGR I DANMÖRKU	300
H. H. T. CHRISTJAN VIII*, KONUNGR I DANMÖRKU	300
H. H. T. FRIÐREKR VII, KONUNGR I DANMÖRKU	300
H. H. T. OSCAR I*, KONUNGR I SVIARIKI OK NORVEGI	300
H. H. T. CARL XV, KONUNGR I SVIARIKI OK NORVEGI	100
H. H. T. NIKOLAS I*, KEISARI YFIR ÖLLUM RUSSLÖNDUM	400
H. H. T. ALEXANDER II, KEISARI YFIR ÖLLUM RUSSLÖNDUM	300
H. H. T. FRIDREKR VILHJALMR IV, KONUNGR I PRUSSLANDI	200
H. H. T. VILHJALMR I*, KONUNGR I NIDRLÖNDUM	200
H. H. T. VILHJALMR II*, KONUNGR I NIDRLÖNDUM	100
H. H. T. VILHJALMR III, KONUNGR I NIDRLÖNDUM	100
H. H. T. CARL ALBERT*, KONUNGR I SARDINIU	200
H. H. T. VICTOR EMANUEL, KONUNGR I SARDINIU	200
H. H. T. DOM PEDRO II, KEISARI I BRASILIULANDI	200
H. H. T. OTTO I, KONUNGR I GRIKKLANDI	200
H. H. T. FRIDREKR AUGUST*, KONUNGR I SAXLANDI	100
H. H. T. JOHAN NEPOMUCENUS, KONUNGR I SAXLANDI	100
H. H. T. MOHAMMED SHAH, SHAHEN SHAH, KON. I PERSIÐALANDI	400
H. H. T. FERDINAND II*, KONUNGR I BAÐUM SIKILEYJUM	200
H. Ks.T. LEOPOLD II, STORHERTOGI I TOSKANA	100
H. K. T. GEORG V*, STORHERTOGI I MEKLENBORG-STRELITZ	200
H. K. T. FRIÐREKR FRANZ, STORHERTOGI I MEKLENBORG-SVERIN	200
H. K. T. AUGUST*, STORHERTOGI I ALDINBORG	200
H. K. T. LEOPOLD*, STORHERTOGI I BADEN	100
H. K. T. GUSTAV*, HERT. AF UPPL., PRINZ AF SVIARIKI OK NORVEGI	100
H. K. T. OSCAR, HERT. AF AUSTRGAUTL., PR. AF SVIARIKI OK NORVEGI	100
H. K. T. AUGUST, HERT. AF DÖLUM, PR. AF SVIARIKI OK NORVEGI	100
H. Ks.T. CONSTANTIN NIKOLAJEVITSJ, STORFURSTI AF RUSSLANDI	200
H. Ks.T. FERDINAND MAXIMILIAN, YFIRHERTOGI AF AUSTRRIKI	100
H. Ks.T. MAXIMILIAN*, HERTOGI AF LEUCHTENBERG	200
H. K. T. VILHJALMR, PRINZ AF PRUSSLANDI	100
H. Ks.T. PRINZ JEROME NAPOLEON*, AF FRAKKLANDI	200
H. K. T. PRINZ ALBERT, AF STORA BRETLANDI OK IRLANDI	300

H. Ks.T. PRINZ NAPOLEON BONAPARTE, AF FRAKKLANDI 200
H. K. T. VILHJALMR FRIÐREKR, PRINZ AF NIÐRLÖNDUM 100
H. Ks.T. CONSTANTIN FRIÐREKR PÈTR, PRINZ AF ALDINBORG . . . 100
H. K. T. CARL II HLÖÐVER AF BURBON, HERTOGI I LUKKA 300
H. K. T. EUGENIUS, PRINZ AF SAVOJU-KARIGNAN. 100
H. K. T. LEOPOLD GREIFI AF SYRAKUSA*, PR. AF BAÐUM SIKILEYJUM 100
H. T. VILHJALMR GEORG*, HERTOGI I NASSAU 200
H. T. ADOLPH, HERTOGI I NASSAU 100
H. T. ERNST II, HERTOGI I SAXA-KOBURG OK GOTHA 100
AALL, Jacob*, járnnáma-eigandi á Nesi, stórþingismaðr í Norvegi 100
ACKERMANN, V. A., prófessor við gymnasíit ok bókavörðr í Lýbikku . . . 100
ADAMI, J. H., ráðsherra í Brimum, at Danska Nienhof ok Hohenhain í Slèsvík 100
ADLERBERG, greifi Voldemar, hússtjórnarherra Rússakeisara, í Pètrsborg . 100
AHLEFELDT-LAURWIGEN, Christján J. F.*, geh.-conf.ráð, lènsgreifi af Langalandi 100
AHLEFELDT-LAURWIGEN, Friðrekr L. W., kammerherra, lènsgreifi af Langalandi 100
ALBINUS, J. H. Jacob, proprietèri at Varmörk í Slèsvík 300
ALI MAHOMED KHAN, Mirza, jagírðar í hirð Nizams í Deccan á Indíalandi 100
ALMEIDA E ALBUQUERQUE, Don Francisco, innanríkisráðgjafi, Rio de Janeiro 100
ALSINA, Don Valentin, þjóðstjóri í fríveldinu Buenos Ayres. 100
AMHERST, Vilhjálmr Pitt, earl, at Montreal í Kentskíri á Englandi 100
ANDERSEN, Jannich*, kansellíráð ok sættanefndarmaðr, Óðinsvè á Fjóni . 450
ANGELIS, Don Pedro de*, sagnaritari hèraða Rio de la Plata 100
ARAUJO-RIBEIRO, Dom José de, sendiherra Brasilíukeisara í Parísarborg. . 100
ASPINWALL, Thómas, norðramerikanskr aðalkonsúll í Lundúnum 100
BARKLY, Sir Henry, landsstjóri í Victoríu á Nýja Hollandi 100
BASILIUS, Hs. Em., erkibiskup í Palteskju ok Vítebsk 100
BEAMISH, North Ludlow, ofursti ok sagnafrœðingr, Lota-Park á Írlandi . 100
BELCREDI, Egbert, greifi de, at Löschborg í Moravíu 100
BEN ESCO, Gregoríus de, kennslustjórnarherra á Blökkumannalandi 100
BERING-LIESBERG, P. L.*, majór, adj. aðalræðismanns h. niðrlenzku Austrindía 100
BERTOUCH-LEHN, Jón Júlian S. E., lènsbarún af Suðrkarla á Lágalandi . . 100
BERZELIUS, Jacob, fríherra*, prófessor, ritari vísinda-akad. í Stokkhólmi . 100
BEXLEY, Nikolás, lávarðr*, forseti hins kon. bókmenta-fèlags í Lundúnum 200
BIBESCO, H. T. fursti Georg, fyrrum hospódar á Blökkumannalandi. . . . 200
BILLE, Torben, sendiherra Danakonungs í Lundúnum 100
BILLE-BRAHE, Preben*, geh. konf.-ráð, lènsgreifi af Brahesminni á Fjóni . 100
BLISS, W. W. S.*, ofursti ok málfrœðingr, í Nýja-Orleans 100
BLOME, barún Adolph von, fyrrum sendiherra Danakonungs í Lundúnum 100
BLOME, Ottó, greifi*, sendiherra Danakonungs í Pètrsborg 170
BLOUDOFF, Dmitri, stjórnarherra innanríkis málefna, í Pètrsborg 100
BORNEMANN, Philip Júlíus, kammerherra, af Bjergbýgarði á Sjálandi . . . 100
BORROMEO, greifi Vitaliano, stórgœðingr af Spáni, ráðsherra í Sardiníu . . 100
BOTFIELD, Beriah, esq., af Norton-Hall í Northamptúnskíri á Englandi . . 200
BOUCHER DE PERTHES, J., fornfrœðingr, forseti vísinda-fèlagsins í Abbeville 100
BOUILLÉ, René, marquis de, fyrrum sendiherra Frakkakonungs í Túrin . . 100
BOUTOURLIN, Dmitri P., ríkisráðgjafi Rússakeisara, í Pètrsborg 100

Bowring, Sir Jón, LL.D., landsstjóri í Hongkong á Kínverjalandi 100
Bradford, Alexander W., esq., í Nýju-Jórvík 100
Bridgham, Hon. Samuel W., mayor í Providence, Rhode-Islands fylki . . 100
Brockdorff, Caj Lorentz, fríherra*, ræðismaðr fyrir háskólanum í Kíl . . 100
Broel-Plater, greifi Vladímir Stanislás, af Wiszniowietz, í fylkinu Minsk 100
Brown, Jón, esq., fèlagi landafræðis-fèlagsins í Lundúnum 100
Brown, Jón Carter, esq., í Providence, Rhode-Islands fylki 100
Bröndsted, Pètr Ólafr*, prófessor við háskólann í Kaupmannahöfn . . . 100
Bülow, Bernharðr E. von, sendiherra Danakonungs í Frakkafurðu 150
Bülow, Jóhan von*, geheime-konferenzráð, af Sanderumgarði á Fjóni . . 100
Calvo, Don Nikolás Antonio, Buenos Ayres í Suðr-Ameríku 100
Carlisle, Sir Nikolás*, ritari fornfræðinga-fèlagsins í Lundúnum 300
Casaus, Don Fernandez R., erkibiskup í Guatemala ok biskup í Havana 170
Castro, Don Felipe Davila Fernandez de, ráðsherra í Santo Domingo . . 100
Cederfeldt de Simonsen, H. C. J., amtmaðr í Sveinborgar amti á Fjóni 100
Chalmers, Patrick, esq.*, af Auldbar-kastala, Brechin á Skotlandi. 100
Chaudoir, barún Stanislás de*, skólaræðismaðr í fylkinu Kieff 100
Christie, Vilhjálmr Frímann Koren*, stiptamtmaðr í Björgyn 100
Cigallas, greifi Jósep de, málfræðingr, á Santoriney í Grikklandshafi. . . 100
Collings, Rev. Vilhjálmr T., í Austr-Graftúni við Marlborg á Englandi . 100
Conestabile, greifi Giancarlo, prófessor við háskólann í Perúgíu 100
Cooper, Charles Purton, esq., F.R.S., F.S.A., meistari í heimssp. í Öxnafurðu. 100
Coopmans, Eðzard W.*, sendiherra Danakonungs í Greifahaga ok Brussel 100
Cosby, Jón H. Wilder, esq., málaflytjandi, Abbey Lodge á Írlandi 100
Cust, Sir Eátvarðr, general-lieut., forseti sagnafræða-fèlags í Lancaskíri 100
Daschkoff, Dmitri de*, lögstjórnar-ráðgjafi Rússakeisara í Pètrsborg . . . 100
Daschkoff, Jacob Andreïevitsj, sendiherra Rússakeisara í Stokkhólmi . . 100
Davis, Sir Jón Francis, fyrrum sendiherra Bretadrottningar í Kínverjalandi 100
Demidoff, fursti Anatol, greifi af San Donato í Toskana 200
Dietrichstein, greifi Máriz von, forstjóri hirðbókasafnsins í Vínarborg . . 100
Dirckinck-Holmfeld, U. barún, f. sendiherra Danakonungs í Parísarborg 100
Djurklou, Nikolás Gabríel, fríherra, af Saurbý í Næríki 100
Donner, Conráð H.*, at Rethwisch, konferenzráð ok stórkaupmaðr, í Altóna 250
Doudeauville, O. hertogi af*, jafningi, forseti landafræðisfèl. í Parísarborg 100
Dowler, Bennet, M. D., staðarlæknir ok eðlisháttafræðingr, í Nýja-Orleans 100
Dufferin, Friðrekr Temple, lávarðr, sendiherra Bretadrottningar á Sýrlandi 100
Earle, Jón, prófessor í fornensku við háskólann í Öxnafurðu 100
Eastwick, Eátv. Bakehouse, esq., próf. í Austrlanda túngum, í Lundúnaborg 100
Ekman, Gustaf Henrik*, kommersráð ok stórkaupmaðr, í Gautaborg . . . 100
Elkan, Vilhjálmr, stórkaupmaðr ok danskr konsúll í Harborg 100
Ellesmere, Francis, lávarðr Egerton, earl*, F. G. S., Hon. D. C. L. í Öxnafurðu 100
Ellesmere, Georg Granville, earl af, Worsley Hall í Lancaskíri 100
Elphinstone, Jón, lávarðr, landsstjóri í fylkinu Bombay á Indíalandi . . . 100
Elphinstone, Hon. Mount-Stuart, fèlagi hins asíatiska fèlags í Lundúnum 100
Elton, Romeo, prófessor við Browns háskóla í Providence, Rhode-Island 100
Eugenius*, H. Em., metrópólít-erkibiskup í Kieff ok Halicz 100

Eynard, Jón G., heiðrsborgari í Aþenuborg, banquier, í Genefu 100
Fair, Georg, M. D., fèlagi hins konungliga grœðslufrœðaskóla í Edínaborg 100
Fife, James Duff, earl af, fylkisstjóri í Banffskíri á Skotlandi 100
Foundoukleï, Ivan Ivanovitsj, aðal-umsjónarmaðr á Pólínalandi 100
Force, Hon. Pètr, Washington, Kolumbíufylki í Norðr-Ameríku 100
Fragueiro, Don Mariano, fylkisstjóri í Cordova í Argentin-þjóðveldinu . . 100
Fraser, Alexander, esq., stórbrezkr konsúll í Batavíu 100
Freymark, C. A. W.*, aðal-superintendent ok evangeliskr biskup í Posen 100
Frijs, Emil Júell-Wind-, lènsgreifi af Frísenborg á Norðr-Jótlandi 100
Frijs, F. Júlíus greifi Júell-Wind-, lènsbarún af Júellinge á Lágalandi . 100
Fürst, Carl Jóhan, M. C. D., læknir í Buenos Ayres 100
Golitzin, fursti Dmitri*, aðal-höfuðsmaðr yfir Moskófylki 200
Golitzin, fursti Serge*, skóla-ræðismaðr í Moskófylki 240
Good, Clements G. F., danskr aðalkonsúll í Hull 100
Gorostiaga, Don Benjamin, fjárstjóri hins argentinska sambands 100
Gortschakoff, fursti Mikjáll, yfirlandsstjóri á Pólínalandi 100
Gortschakoff II, fursti Pètr, aðal-landsstjóri yfir Vestr-Siberíu 100
Graty, Alfreð, barún du, forstjóri hins argentinska menjasafns í Paraná 100
Gråberg de Hemsö, greifi Jacob*, kammerherra stórhertogans í Toskana 100
Gurney, Hudson, esq., varaforseti fornfrœðinga-fèlagsins í Lundúnum . . 100
Gyllenstjerna, fríherra Carl, at Krapperup á Skáni 100
Hall, Roman, aðmíráll, aðal-ræðismaðr í Arkhangel 100
Hallam, Henry*, esq., varaforseti fornfrœðinga-fèlagsins í Lundúnum . . 100
Hambro, Carl Joaquim, barún, formaðr stórverzlunar, í Lundúnum . . . 100
Harrison, Vilhjálmr, esq., Galligreaves-House í Lancaskíri 100
Heintze, Josías Friðrekr E., barún von, kammerherra ok amtmaðr í Kíl 100
Heros, Don Martin de los, forstjóri hins konungliga bókasafns í Madríð 100
Holbrook, Jón E., próf. við læknaskólann í Charleston í Suðr-Carólínu . 100
Holstein, Hlöðver H. C. Hermann, lènsgreifi af Holsteinborg á Sjálandi . 100
Hopkins, Eátvarðr A., esq., norðramerikanskr konsúll í fríveldinu Paraguay 100
Horsburgh, J.*, hydrograph hins enska verzlunarfèlags í Austrindíum . . 150
Hucht, Vilhjálmr L. J. van der, stórkaupmaðr í Batavíu 100
Hudson, Vilhjálmr H., esq., norðramerikanskr konsúll í Buenos Ayres . . 100
Ingram, James*, forseti í „Trinity College" við háskólann í Öxnafurðu . . 100
Isidorus, Hs. Em., exarki í Georgíu, erkibiskup af Cartaliníu, Tiflis . . . 100
Jacob, Hs. Em., biskup yfir Saratoff ok Zarizinsk 100
Jenisch, Martin Jón*, ráðsherra í frístaðnum Hamborg 100
Juel, Nikolás, barún, af Lundbekk á Norðr-Jótlandi 100
Kemble, Jón Mitchell*, esq., M. A., Trinity College í Kambryggju 100
Kiriakoff, Mikjáll*, kollegieráð ok bókfrœðingr, í Ódessu 120
Klewitz, W. A. von*, leyndar-ríkisráðgjafi Prússakonungs, í Berlín . . . 120
Klick, J. J.*, danskr konsúll í fríveldinu Rio de la Plata 100
Knowles, James T., esq., erkismiðr, í Lundúnum 100
Kold, Pètr*, agent, kaupmaðr í Nípu á Norðr-Jótlandi í Danmörku 600
Kossakowski, greifi Stanislás, forstjóri skjaldmerkjasafns á Pólínalandi . . 100
Kouscheleff-Besborodko, greifi Alexander Gr., rètt statsráð, í Pètrsborg . 100

KRABBE-CARISIUS, H.*, stjórnarherra utanríkis málefna, í Kaupmannahöfn 100
KUBINYI, August de, aðalvörðr hins úngarska menjasafns í Pest 100
KULAKOWSKI, Ignatius, umsjónarmaðr við gymnasíit í Bialystok, Grodno . 100
LAMAS, Don Andres, sendiherra þjóðveldis Uruguay í Rio de Janeiro . . . 100
LAMB, William, esq., á St. Thómas í Vestrindíum 210
LANG, Andrew, majór ok yfirvegastjóri á St. Croix í Vestrindíum 100
LANG, Hugh*, M. D., danskr konsúll í Greenock á Skotlandi 100
LARSEN, Don Juan Mariano, prófessor við háskólann í Buenos Ayres . . . 100
LEATHES, Philip Hammersley, esq.*, F.S.A. í Lundúnum 100
LE-BLANC, Thómas, esq.*, LL.D., F.S.A., málafœrslumaðr, í Lundúnum. 100
LEE, Jón, esq., LL.D., fèlagi hins konungliga fèlags í Lundúnum 100
LENOX, James, esq., bókfrœðingr, í Nýju-Jórvík 100
LERCHE, Christján Albrecht, lènsgreifi af Lerchenborg á Sjálandi 100
LERCHENFELD, Fr. barún von*, leyndar-ríkisráðgjafi Bæarakonungs í München 100
LEWIS, Martin, esq., í Baltimóre í Maríulands fylki í Norðr-Amerríku . . . 100
LIDÉN, Jón, M.D. ok C.M., læknir í Borghólmi á Eylandi í Svíaríki . . . 100
LOPEZ, Don Carlos A., þjóðstjóri í fríveldinu Paraguay í Suðr-Ameríku . 100
LOWELL, Rev. Charles, D.D.*, sóknarprestr í Boston í Massachusetts fylki 100
LUYNES, Honoré T. P. J. d'Albert, hertogi af, frœðimaðr, í Parísarborg . . 200
MACAULAY, Duncan, LL.D., forstjóri meyjaskóla í Nýja-Orleans 100
M'CAUL, Jón*, M.A. í Öxnafurðu, stórbrezkr konsúll í Kaupmannahöfn . . 100
MACEDO, Don Joaquim da Costa de, ritari vísinda-akademíisins í Lissabon 100
MACGREGOR, Francis Coleman, stórbrezkr aðalkonsúll í Kínverjalandi . . . 100
MACLEOD, Sir Henry G., landstjóri yfir Trinídad í Vestrindíum 100
MANOCKJEE CURSETJEE, esq., dómari ok parsneskr bókfrœðingr, í Bombay 100
MARQUEZ, Don Jósé Ignacio, þjóðstóri í Nýju-Granada í Suðr-Ameríku . . 100
MARSH, Georg Perkins, norðramerríkanskr sendiherra í Miklagarði 100
MARSHALL, Vilhjálmr, esq., danskr aðalkonsúll á Skotlandi 100
MARTINEZ DE LA ROSA, D. Franc., sendiherra Spánardrottningar í Rómaborg 100
MAVROS, Nikolás de, rètt statsráð ok aðal-tilsjónarmaðr, í Búkarest. . . . 100
MAYER, Jósep, esq., umsjónarmaðr fornmenjasafns í Líverpól 100
MELIN, H. M., prestr at Husie ok Skräflinge, próf. við háskólann í Lundi 100
MENSCHIKOFF, fursti Alexander, aðmíráll, aðal-landstjóri yfir Finnlandi . . 150
METCALFE, Charles, lávarðr, landstjóri yfir Agra í Hindostan 200
METTERNICH, Clement fursti*, ríkiskanselleri Austrríkis-keisara, í Vínarborg 100
MICHÉLSEN, Carl, danskr aðalkonsúll í Nýju-Granada í Suðr-Ameríku . . 100
MINISCALCHI-ERIZZO, greifi Franz, kammerherra Austrríkis-keisara, í Verónu 100
MITTROVSKY, greifi A. F.*, efsti kanselleri Austrríkis-keisara, í Vínarborg 100
MOLANDER, Jóhan*, T.D., biskop yfir Borgár stipti í Finnlandi. 100
MOLTKE, Adam V., f. stjórnarráðsforseti Danakonungs, lènsgreifi af Bregentveð 100
MOLTKE, greifi Carl Emil*, geheime-konferenzráð, af Ágörðum á Sjálandi 100
MOLTKE-HVITFELDT, greifi Adam Gottl., f. sendiherra Danakonungs í Neapel 100
MOLTKE-HVITFELDT, greifi Gebh. Leon, sendiherra Danakonungs í Parísarborg 100
MONSERRATE, Frey D. Camillo de, forstjóri hins keis. bókasafns í Rio de Janeiro 100
MONTEFIORE, Sir Moses, barónet, fèlagi hins konungliga fèlags í Lundúnum 100
MONTEZUMA, vicomte DE JEQUITINHONHA, D. Francisco, stórgœðingr af Brasilíu 100

MORE, Jón Shank, prófessor í skozkum lögum við háskólann í Edínaborg 100
MORPURGO, Jósep, banquier og belgneskr konsúll í Tríest 100
MORRIS, Jacob G., esq., fræðimaðr, í Phíládelphíu í Pensylvaníu 100
MORROW, Robert, stórkaupmaðr, Halífax á Nýja Skotlandi 100
MOSQUERA, José Manuel*, erkibiskup í Nýju-Granada, Santa Fé de Bógotà 100
MOSQUERA, J. C., fyrrum þjóðstjóri í fríveldinu Nýju-Granada, Pànamà . . 100
MUELLER, Ferdinand, forseti hins kon. vísindafèlags í Victoríu á Nýja Hollandi 100
MÜLERTZ, Andreas Faaborg*, P.D., stjórnari lærdómsskólans í Hrossanesi 100
MURPHY, Hon. Henry C., fyrrum lögþingismaðr fríríkja Norðr-Ameríku . . 100
MYLIUS, Jón Jacob de, hirðveiðameistari, af Rœningasœgarði á Fjóni . . . 100
MYLIUS, Sigismund W. V. de, af Nörlundi ok Mylenberg á Norðr-Jótlandi 100
NAVARRETE, Don Fernandez de*, forseti hins kon. sögu-akad. í Madríð . . 100
NEERGAARD, Pètr Jóhan, etatsráð, af Försleif ok Fjárvöðlum á Sjálandi . . 100
NEOPHYTOS, Hs. Em., metrópólit-erkibiskup á Blökkumannalandi 100
NESSELRODE, C. R., greifi, ríkiskanselleri Rússakeisara, í Pètrsborg 100
NORDENFALK, barún Jóhan, meistari í heimsspeki við háskólann at Uppsölum 100
NORMAN, B. M., esq., fornfræðimaðr, í Nýja-Orleans 100
NORTHUMBERLAND, A. P. lávarðr Prudhoe, hertogi af, D.C.L., at Alnvíkkastala 100
OBLIGADO, Don-Pastor, fyrrum þjóðstjóri í fríveldinu Buenos Ayres 100
OBRENOVITSCH, fursti Mikjáll, stjórnandi erfðafursti í Servíu 200
OESTERREICHER, J. F. Renner von, statsráð ok danskr aðalkonsúll í Tríest 100
OLFERS, J. F. M. von, aðalvörðr yfir gripasöfnum Prússa, í Berlín 100
OLINDA, Dom Pedro marquis de, stjórnarráðsforseti keisara af Brasilíu . . 100
ORLOFF, fursti Alexis, stjórnarráðsforseti Rússakeisara, í Pètrsborg 100
OSUNA Y DEL YNFANTADO, Don Mariano, hertogi af, stórgœðingr af Spáni 100
OUSELY, Sir Gore, forseti hins konungliga asiatiska fèlags í Lundúnum 100
OUSELY, Vilhjálmr G., sendiherra Stóra-Bretlands í Rio de la Plata . . . 100
OUVAROFF, greifi Alexis, statsráð ok fræðimaðr, í Pètrsborg 100
OUVAROFF, greifi Sergius*, kennslustjórnarherra Rússakeisara, í Pètrsborg 100
PARISH, Frank, esq., stórbrezkr konsúll í fríveldinu Buenos Ayres 100
PARKER, Rev. Pètr., amerikanskr kristniboðari í Kínverjalandi 100
PAZOS, Don José Barros, stjórnarherra innanríkis málefna í Buenos Ayres 100
PETERSON, Jón*, esq., yfirdómari á St. Vincent í Vestrindíum 100
PETIT, Louis Hayes, esq., fèlagi hins konungliga fèlags í Lundúnum . . . 200
PHILLIPPS, Sir Thómas, barónet, at Middlehill í Vorcesterskíri á Englandi 100
PLASKETT, Jósep*, majór, á St. Croix í Vestrindíum 100
PLATEN, Balthasar, greifi af, statsráð, af Örbýhúsi á Upplandi 100
PLATON, Hs. Em., erkibiskup yfir Riga ok Mitá 100
PLESSEN, Ottó barún, sendiherra Danakonungs í Pètrsborg 100
PLUMER, Vilhjálmr, esq., í Epping í Nýja-Hampskíri í Norðr-Ameríku . . . 100
PONTOPPIDAN, Henrik, danskr aðalkonsúll í frístaðnum Hamborg 100
POWER, Rev. Jósep, bókavörðr háskólans í Kambryggju á Englandi 100
PRATÁPA CHANDRA SINHA BAHÁDUR, Raja, á Pakparàh á Bengalalandi 100
PRECHT, Hermann W., ofursti-lieutenant ok staðarhöfuðsmaðr á St. Thomas 200
PRESCOTT, Henry, fyrrum landstjóri yfir Nýfundnalandi í Norðr-Ameríku 100
PREUS, J. C., fyrrum sórenskrifari í Vestr-Niðarnesi í Norvegi 100

PRIETO, Don Joaquim*, þjóðstjóri í fríveldinu Chile í Suðr-Ameríku . . . 100
PRZEZDZIECKI, Alexander, greifi, sagnafræðingr, í Varská 100
PRYCE, David Tannatt, esq., í Bataviu 100
PYCROFT, James Wallis, esq., fèlagi fornfræðinga-fèlagsins í Lundúnum . 100
PYRKER VON FELSŐ EŐR, J. L.*, patriarki-erkibiskup at Erlá í Ungaralandi 100
RADHÁKANT RAJA DEVA BAHÁDUR, indverskr vísindafræðingr á Bengalalandi 100
RÁJENDRALÁL MITRA, Bábú, ritari hins asiatiska fèlags á Bengalalandi . . . 100
RAFN, Carl Christján, ritari fèlagsins 100
RALLI, Ambrosio di Stefano, banquier, í Triest 100
RANTZAU, Carl F. greifi, kammerherra, af Friðrekslundi ok Brabeshólmi á Fjóni 100
RASTAWIECKI, Eátvarðr, barún, fornfræðingr, í Varská 100
REHLING, J.*, aðal-landsstjóri hinna dönsku Austrindía, í Tranquebar . . . 100
REVENTLOW, Ferdinand, lènsgreifi af Christjánssæti ok Sandbergi í Slèsvík 100
REVENTLOW, Friðrekr D.*, greifi af, sendiherra Danakonungs í Lundúnum 100
REVENTLOW, þèttleifr C. E.*, greifi af, lènsbarún af Brahetrolleborg á Fjóni 100
RICKER, Hon. Samuel, norðramerikanskr aðalkonsúll í Frakkafurðu . . . 100
ROBERT, Pètr C., professor í stórskotalist við skothersskólann í Metsborg 100
ROMUALDO ANTONIO DE SEIXAS, erkibiskup yfir Brasilíulandi, í Bahiu 100
ROSEN, Sophus, kammerherra, aðal-staðarforseti í Flensborg 100
RUMIN, Nikolás de, rètt statsráð Rússakeisara, í Moskó 100
RÖNNENKAMP, Christján, kammerherra, af Nesbýholmi ok Bavelse á Sjálandi 200
SALVANDY, N. A. greifi*, kennslustjórnarherra Frakkakonungs, í Parísarborg 100
SANTA-CRUZ, Andreas, verndari hins Perú-Bolivíska sambands, í Lima . . 160
SAVVAÏTOF, Páll, málfræðingr, prófessor við klerkaskólann í Pètrsborg . . 100
SCARPA, Iginio da, danskr konsúll at Fiúme 100
SCAVENIUS, Jacob Brönnum*, hirðveiðameistari, af Bassánesi á Sjálandi 100
SCAVENIUS, Pètr Brönnum, kammerh., af Gjörsleif ok Klinthólmi á Sjálandi 100
SCHACK, Ottó Diderik*, lènsgreifi af Schackenborg á Suðr-Jótlandi 100
SCHACK-SOMMER, Ottó, danskr aukakonsúll í fristaðnum Hamborg 100
SCHEEL-PLESSEN, Wúlff H. B., greifi, sendiherra Danakonungs í Stokkhólmi 100
SCHINDLER, barún, Jóhan, fyrrum forseti stjórnarráðsins í Kraká. 100
SCHMIDT, Pètr Christján*, proprietèri at Vindabý ok ráðsherra í Tönningen 200
SCHOLTEN, P. C. F.*, aðal-landsstjóri hinna dönsku Vestrindía, á St. Croix 100
SCHUBERT, F. H. de, general-lieutenant, í Pètrsborg 100
SCHÜTH, Nicolás C., danskr aðalkonsúll í fríveldinu Chile 100
SCHÜTTE, August Theodór, af Bygghólmi ok Nörlundi á Norðr-Jótlandi . . 100
SIEVEKING, Karl*, syndicus í fristaðnum Hamborg 100
SJÖGREN, A. J.*, statsráð ok fèlagi vísinda-akademíisins í Pètrsborg . . . 100
SKEEL, Eiríkr W. R., kammerherra, af Drottningarlundi á Norðr-Jótlandi 100
SMITH, Jón Cotton, esq., í Sharon í Konnektikúts fylki 100
SMITH, Mikjáll*, útboðsfulltrúi Noregs konungs, í Arendal 100
SPARKS, Jared, LL.D., forseti Harvarðs háskóla í Kambryggju, Massachusetts 100
STAWELL, Sir Vilhhjálmr Foster, yfirdómari í Victoríu á Nýja Hollandi . . 100
STENHAMMAR, M.*, T.D., prófastr ok sóknapr. at Risingum á Austr-Gautlandi 100
STICHÆUS, Jóhan Friðrekr*, stjórnarmaðr yfir Borgá í Finnlandi. 100
STIFFT, fríherra A. J. v.*, líflæknir Franz keisara fyrsta, í Vínarborg . . . 100

Stir-Bey, H. T. fursti Barbo, fyrrum hospódar á Blökkumannalandi . . . 100
Stourdza, H. T. fursti Mikjáll, fyrrum hospódar í Moldá 200
Stroganoff, Gregoríus greifi, geheimeráð Rússakeisara, í Pètrsborg. . . . 100
Stróiberg, Christopher*, kansellíráð, í Álaborg á Norðr-Jótlandi 600
Sutherland, Georg G. L. G., hertogi af, at Dunrobin kastala á Suðrlandi 100
Swinburne, Sir Jón E., baronet, forseti fornfrœða-fèlagsins í Nýjakastala 150
Teïmouraz, H. T. Czarevitsj*, prinz af Georgíu, sonr Georgs konungs xiij 100
Teleki von Czeh, greifi Jósep*, landstjóri yfir Sjöborgaríki 100
Thamsen, Hans þèttleifr*, rètt statsráð, í Stóðgarði 2,020
Tiedge, Jóhan H. Cornelius, stórkaupmaðr, í Buenos Ayres 100
Titoff, Vladimir Pálovitsj, sendiherra Rússakeisara í Miklagarði 100
Tobin, Hon. Thómas, yfirdómari í Ballincollig á Írlandi 100
Toreno, greifi José Maria de*, kammerherra Spánardrottningar, Madríð . 100
Traill, Thómas Stewart, M. D., prófessor við háskólann í Edínaborg . . . 100
Trevelyan, Sir Walter Calverley, bart., at Vallingtúni á Norðimbralandi 100
Trolle-Bonde, Gustaf greifi, af Sefstaðahólmi á Suðrmannalandi 100
Tyszkiewicz, greifi Eustacíus*, forstjóri fyrir skólunum í Borysoff 100
Van Buren, Martin, fyrrum þjóðstjóri í fríveldum Norðr-Ameríku 100
Van Deurs, J. F.*, general-krigskommissarius, at Frydendal á Sjálandi . 100
Vargas, Jósep*, M. D., þjóðstjóri í fríveldinu Venezuela í Suðr-Ameríku . 100
Varszawa, greifi Paskévitsj Erivansky, fyrsti af*, landsstjóri á Pólínalandi 150
Vedel-Simonsen, L. S.*, sagnafrœðingr, af Elveðgarði á Fjóni 100
Waldo, Daniel, esq., í Vorcester í Massachusetts fylki 100
Wallén, Carl, barún, leyndar-ráðgjafi, ráðsherra í Finnlandi, Helsingjaforsi 100
Webster, Noah*, LL. D., enskr orðabókarhöfundr, í Nýju-Höfn, Konnektíkút 100
Wedell, Carl W. A. S., lènsgreifi af Wedellsborg á Fjóni 100
Wellenheim, Leopold Welzl von*, hirðráð, í Vínarborg 100
Were, Jonathan Binns, portúgiskr aðalkonsúll í Melbourne á Nýja-Hollandi 100
Werkmester Martinus*, landmælingamaðr, í Sveinborg á Fjóni 100
Wetmore, Hon. Prosper M., sagnafrœðingr, í Nýju-Jórvík 100
Wiarda, Sjoerd, niðrlenzkr konsúll í Buenos Ayres 100
Wilson, Rigth Rev. Daniel*, D. D., biskup í Kalkúttu á Bengalalandi . . . 100
Winthrop, Robert C., LL. D., forseti sagnafrœða-fèlags í Massachusetts . 100
Winthrop, Thómas L.*, forseti hins vínlenzka fornfrœða-fèlags í Boston 100
Wolanski, Tadeusz Przyjaciel z Wolan, at Pakość í Brombergsfylki 100
Wood, Richard, esq., stórbrezkr konsúll í Damaskus á Sýrlandi 100
Woolsey, Theodór Dwight, prófessor við háskólann í Nýju-Höfn, Konnektíkút 100
Wrangell, Ferdinand, barún, skipastólshöfðingi í Krónustað í Kyrjálabotni 100
Rússneskr höfðingi í Pètrsborg 100
Ameríkanskr bókfrœðingr 500
Sjóðr með einkennisnafni „Grœnland" 600
Sjóðr með einkennisnafni „Stafangr" 200
Annat vaxtafè, safnat af tillögum sem goldin eru í einu lagi 26,540

Fèlagsins fasti Sjóðr 31ta december 1860 . . . . Silfr Rd. 72,000

DET KONGELIGE NORDISKE OLDSKRIFT-SELSKAB.

1858—1860.

PROTECTOR

HANS MAJESTÆT KONG FREDERIK VII, aarlig Gave . . . Rdlr. 300

MEDLEMMER

MED DE I AARENE 1858—1860 YDEDE BESTANDIGE BIDRAG VEDFÖIEDE *

H. M. OSCAR I, Konge af Sverige og Norge . . . . F.B.B.
H. M. CARL XV, Konge af Sverige og Norge . . . . F.B.B.
H. M. ALEXANDER II, Keiser af Rusland . . . . F.B.B.
H. M. FREDERIK WILHELM IV, Konge af Preussen . . . . F.B.B.
H. M. WILHELM III, Konge af Nederlandene . . . . F.B.B.
H. M. DOM PEDRO II, Keiser af Brasilien . . . . F.B.B.
H. M. OTTO I, Konge af Grækenland . . . . F.B.B.
H. M. VICTOR EMANUEL II, Konge af Sardinien . . . . F.B.B.
H. M. FERDINAND II, Konge af Begge Sicilierne . . . . F.B.B.
H. Ks. H. LEOPOLD II, Storhertug af Toscana . . . . F.B.B.
H. K. H. GEORG, Storhertug af Meklenborg-Strelitz . . . . F.B.B.
H. K. H. FREDERIK FRANTS, Storhertug af Meklenborg-Schwerin . . . F.B.B.
H. K. H. CARL II, Hertug af Lucca . . . . F.B.B.
H. K. H. OSCAR, Prinds af Sverige og Norge, Hertug af Öster-Götland . F.B.B.
H. K. H. AUGUST, Prinds af Sverige og Norge, Hertug af Dalarne . . . . F.B.B.
H. Ks. H. CONSTANTIN NICOLAEVITSCH, Storfyrste af Rusland 200
H. Ks. H. FERDINAND MAXIMILIAN, Erkehertug af Österrig 100
H. K. H. WILHELM, Prinds af Preussen . . . . F.B.B.
H. K. H. ALBERT, Prinds Consort, af Storbritannien og Irland . . . . F.B.B.
H. Ks. H. JOSEPH NAPOLEON, Prinds af Frankrig . . . . F.B.B.
H. Ks. H. NAPOLEON BONAPARTE, Prinds af Frankrig . . . . F.B.B.
H. K. H. FREDERIK, Prinds af Nederlandene . . . . F.B.B.
H. Ks. H. PETER, Prinds af Oldenborg, General i Russisk Tjeneste . . . F.B.B.
H. K. H. EUGEN, Prinds af Savoyen-Carignan . . . . F.B.B.
H. K. H. LEOPOLD, Greve af Syracus, Prinds af Begge Sicilierne . . . 100

* Forkortelser: F.B.B ɔ: forhen bestandigt Bidrag; V.B. videnskabeligt Bidrag; AA.B. Aarsbidrag; S.B. ved Bidrag til Samlingerne (Selskabets Bibliothek, det historisk-archæologiske Archiv, Museet for Nordiske Oldsager, det Americanske Cabinet etc.) afgjort Bidraget; C.B. ved udförte Commissioner Bidraget afgjort. B.B. vil senere erlægge det bestandige Bidrag. De Medlemmers Navne, hvis Bidrag ere indkomne efter Udgangen af Aaret 1860, ville blive opförte, ethvert paa sin Plads efter Optagelsens Datum, i den næste Liste for Aarene 1861—1863.

H. H. ADOLPH, Hertug af Nassau	F.B.B.
H. H. ERNST II, Hertug af Sachsen-Koburg og Gotha	F.B.B.
H. H. ALEXANDER, Hertug af Anhalt-Bernburg	F.B.B.
H. H. BERNHARD, Hertug af Sachsen-Weimar	F.B.B.
H. H. BERNHARD, Hertug af Sachsen-Meiningen	F.B.B.
BORRING, L. S., Professor	AA. B.
EWALD, C., Kammerherre og Generalmajor	AA. B.
GUDMUNDSSON, Thorgeir, Sognepræst til Nysted og Herritslev	V.B
LUND, J. L. G., Etatsraad, Professor og Historiemaler ved Kunst-Academiet	AA. B.
RAFN, C. C., Conferentsraad og Professor	F.B.B.
THOMSEN, C. J., Conferentsraad, Directeur ved Mynt-Cabinettet	AA. B.
WERLAUFF, E. C., Conferentsraad, Overbibliothekar og Professor	AA. B.
BOSWORTH, Joseph, P. D., Sognepræst til Etwell i Derbyshire, England	F.B.B.
GRIMM, Jacob, Hofraad og Professor ved Universitetet i Berlin	V.B.
MOLTKE, F. C. Ludvig, Greve, forhen befuldmægtiget Minister, Kiel	F.B.B.
PETERSEN, N. M., Etatsraad og Professor i de Nordiske Sprog	AA. B.
BERG, H. H., Conferentsraad og Præsident, St. Thomas i Vestindien	F.B.B.
TRESCHOW, F. W., Geheime-Conferentsraad, Curator for Vemmetofte Kloster.	F.B.B.
VELSCHOW, H. M., Professor i de Nordiske Antiquiteter	AA. B.
GIESEBRECHT, Ludvig, Professor ved Gymnasiet i Stettin	F.B.B.
KRUSE, F., Statsraad, forhen Professor ved Universitetet i Dorpat	F.B.B.
LANG, Andrew, Major og Over-Veimester, St. Croix i Vestindien	F.B.B.
BRINCK-SEIDELIN, L. C., Conferentsraad og General-Decisor	AA. B.
THORLACIUS, Arne O., Kjöbmand, Stikkisholm, Island	AA. B
FREDERICHSEN, F., Etatsraad, St. Croix i Vestindien	F.B.B.
MAGNUSEN, J. F., Justitsraad	AA. B.
JOMARD, A., Medlem af det Franske Institut, Paris	V.B.
JUEL, Niels, Etatsraad og Amtsforvalter, Hjörring	AA. B.
WEGENER, C. F., Conferentsraad, Geheimearchivar og Kgl. Historiograph	AA. B.
ABRAHAMS, N. C. L., Professor og Notarius publicus	AA. B.
MOLTKE, A. W., Lehnsgreve, Geheime-Conferentsraad, til Bregentved	F.B.B.
FLOR, Christian, P. D., Etatsraad og Professor	AA. B.
SÖRENSEN, Sören, Provst, Sognepræst til Snoldelöv og Thune	AA. B.
BRAMMER, Gerhard Peter, T. D., Biskop over Aarhuus Stift	AA. B.
HARHOFF, C. J. C., Etatsraad og Byfoged i Ringsted	F.B.B.
KNUDTZON, Broder L., Grosserer, Trondhjem	F.B.B.
HANSEN, Peter, Conferentsraad, fh. Gouverneur, Tranquebar i Ostindien	F.B.B.
MUNDT, J. H., Conferentsraad og Borgermester i Kjöbenhavn	AA. B.
TILLISCH, F. F., Geheime-Conferentsraad, Chef for det Kongelige Theater	AA. B.
KELLNER, L. S., Oberst, Chef for den Kongelige Militaire Höiskole	AA. B.
KNUDTZON, P. C., Grosserer	AA. B.
LÖGSTRUP, Andreas B. v., Major	AA. B.
GOTTSCHALK, G. F. F., Sognepræst til Odder og Tvenstrup i Jylland	AA. B.
BECKER, Burmann, Johan Gotfried, Philos. Dr.	F.B.B.
HANSEN, P., Justitsraad, St. Croix i Vestindien	F.B.B.
KOCK, Jacob Nicolai Gerhard, Conferentsraad, Altona	AA. B.
MÜLLER, J. C., M. D., Etatsraad, Stabslæge i Landmilitair-Etaten	AA. B.
GRAAH, Wilhelm August, Capitain i Sö-Etaten	F.B.B.
GRÜNER, Gustav, Generalkrigscommissair, til Kjærup i Sjælland	AA. B.
LOWZOW, Hans Georg Krogh v., Kammerherre, Jægerspriis	F.B.B.

Bretton, Lucas Peter, Baron af, Kammerherre, Stiftamtmand, Viborg . . F.B.B.
Fahnöe, Hans Christian, Sognepræst til Sönderup og Nordrup i Sjælland . AA. B.
Hildebrand, Bror Emil, Kongl. Svensk Rigsantiquar, Stockholm . . . . F.B.B.
Petersen, E., Jægermester, Proprietair til Carlsminde i Sjælland . . . . F.B.B.
Albinus, J. H. Jacob, Cancellieraad, Bellevue ved Kolding . . . . . . F.B.B.
Fürst, Vitus Juel, Kongelig Dansk Vice-Consul i Arendal . . . . . . F.B.B.
Lunn, Wallars Knudsen, Major, Proprietair til Knabstrup i Sjælland . . . AA. B.
Stockfleth, N. V., Sognepræst til Lebesby i Öst-Finmarken . . . . . V.B.
Hettema, M. de Haan, Medlem af det Frisiske Ridderskab, Leeuwarden . V.B.
Kjær, Thomas Andreas, Capitain, Havnemester paa St. Thomas i Vestindien F.B.B.
Petersen, Christian Boas, Justitsraad, Overformynder, St. Thomas . . . F.B.B.
Strandgaard, Andreas Sigfred, Major og Bygningsinspecteur, St. Thomas . F.B.B.
Bahnsen, Christian August, Professor og Seminarieforstander, Ekernförde . AA. B.
Barth, Ulrik Frederik, Sorenskriver, Moss . . . . F.B.B.
Döderlein, Georg Michael, Capitain, Toldcasserer, Bergen . . . . . . F.B.B.
Macgregor, Francis C., fh. Kongl. Storbritannisk Consul i China, Canton. F.B.B.
Nielsen, H. P., Krigsraad, Proprietair til Oxholm i Jylland . . . . . . AA. B.
Reventlow, Einar C. D, Greve af, til Pugerup i Skåne . . . . F.B.B.
Strandgaard, Morten, Etatsraad, Aalborg . . . . AA. B.
Thorbrögger, Skule Theodor, Etatsraad, Toldinspecteur i Aalborg . . . AA. B.
Thue, Jacob, Kongelig Portugisisk Consul i Arendal . . . . F.B.B.
Wulff, J., Kammerraad, Kongelig Forvalter, Björnsholm i Jylland . . . F.B.B.
Agerbek, Hans, Sognepræst til Österhæsinge og Hillerslev i Fyen . . . AA. B.
Castonier, Julius F. C., Kammerherre, Major og Fortchef, St. Croix. . . F.B.B.
Dirckinck-Holmfeld, C., Friherre, fh. Amtmand i Schwarzenbeck. . . . F.B.B.
Fabricius, Caspar Laurentius, Sorenskriver i Östre-Nedenæs, Norge . . . F.B.B.
Fölsch, Eduard Gustaf, Kongl. Svensk-Norsk General-Consul i Marseille . S.B.B.
Pechlin, F. C. F., Baron, Geheime-Conferentsraad, fh. Landdrost i Lauenborg F.B.B.
Preuss, J. C., fh. Sorenskriver i Vestre-Nedenæs . . . . F.B.B.
Rantzau, Ernst, Greve af, Kammerherre, Landraad, Amtmand, Reinbeck . F.B.B.
Richert, Johan Gabriel, Förste Expeditionssecr., Trufve, Vester-Götland . AA. B.
Rötger, Ditlev Heinrich, Etatsraad, Justitiarius ved de Kongl. Godser i Holsteen F.B.B.
Susemihl, Joachim Bernhard, Etatsraad, Amtmand over Ratzeborg Amt. . . F.B.B.
Wilson, Fletcher, Kongl. Dansk General-Consul i London . . . . . . F.B.B.
Wolff, A. A., P. D., Overrabbiner, Præst ved det Mosaiske Troessamfund. AA. B.
Beskow, Bernhard von, Hofmarschal, Stockholm . . . . F.B.B.
Croker, Thomas Crofton, Esq., F.S.A. London . . . . F.B.B.
Gurney, Hudson, Esq., Medlem af det Kongl. Selskab i London . . . . F.B.B.
Knudsen, P., Geheime-Legationsraad, fh. General-Consul i Tripolis . . . AA. B.
Levetzau, Joachim Gottsche von, Kammerherre og Overhofmarschal . . AA. B.
Phillipps, Sir Thomas, Baronet, Middlehill i Worcestershire, England . . F.B.B.
Sidenius, N., Sognepræst til Hesselager i Fyen . . . . AA. B.
Tunckll, A. von, Keis. Russisk Collegie-Assessor og Consul, Helsingör. . S.B.B.
Abel, W. O., Diaconus, Leonberg i Würtemberg . . . . F.B.B.
Ackermann, W. A., Professor, Dresden . . . . F.B.B.
Dezoz de la Roquette, J. B. M. A., fh. Fransk Consul, Paris . . . . . F.B.B.
Dietrichstein, Grev Moritz, fh. Chef for Hofbibliotheket i Wien . . . . F.B.B.
Halberstma, J. H., Sognepræst til Deventer i Over-Yssel . . . . V.B.
Heintze, Josias Friedrich Ernst, Baron von, Kammerherre, Bordesholm . F.B.B.
Kalkar, C. H. A., T. D., Sognepræst til Gladsaxe og Herlev i Sjælland . AA. B.

Munthe af Morgenstjerne, J. W., Kammerh., fh. Chargé d'Affaires i Haag AA. B.
Nolsöe, J., fh. Kongelig Handelsforvalter, Thorshavn, Færöerne . . . . AA. B.
Plöyen, Christian, Kammerherre, Amtmand over Holbek Amt 50
Posthumus, R. R., Sognepræst til Waaxens og Brantyum i Friesland . . AA. B.
Ritschl, G. C. B., T. D., General-Superintendent over Pommern, Stettin . F.B.B.
Trevelyan, Sir Walter Calverley, Wallington i Northumberland . . . . F.B.B.
Ampère, J. J., Professor ved Collége de France i Paris . . . . F.B.B.
Gynther, Sven Wilhelm, Landshövding, Hernösand. . . . . AA. B.
Homeyer, G., Professor ved Universitetet i Berlin . . . . F.B.B.
Kierschow, Peter Christian Hersleb, Biskop over Bergens Stift . . . . F.B B.
Humboldt, Baron Alexander v., Kgl. Preussisk virkelig Geheimeraad . . . V.B.
Krieger, Michael Ditlev, Justitsraad og Overretsassessor . . . . AA. B.
Ledebur, L. von, Capitain, Directeur for det Kongl. Kunstkammer i Berlin F.V.B.
Lützow, Carl von, Kammerherre, Ludwigslust i Meklenborg . . . . . F.B.B.
Napiersky, C. A., P. D., Statsraad, Gouvernements-Skole-Director i Riga . F.B.B.
Rask, H. K., Sognepræst til Viskinde og Aunsö i Sjælland . . . . . . V.B.
Carlmark, J. P., Lector og Domkirke-Sysselmand i Skara . . . . . . AA. B.
Cooper, Charles Purton, Esq., M. A. Oxford . . . . F.B.B.
Fryxell, Anders, P. D., Sognepræst til Sunne i Vermeland . . . . . . AA. B.
Gyllenkrok, Friherre Axel Gustaf, Överste-Kammerjunker, Björnstorp i Skåne F.B.B.
Gyllenstierna, Friherre Niels Christopher, Kammerherre, til Krapperup i Skåne F.B B.
Hedrén, Johan Jacob, T. D., Biskop over Linköping Stift. . . . . . . F.B.B.
Hipping, A. J., Provst, Sognepræst til Nykyrka i Finland . . . . F.B.B.
Lavinsky, Alexander, Gouverneur over Jeniseisk og Irkutsk . . . . . . F.B.B.
Mussin-Pushkin, M., Curator for Universitetet i Kasan . . . . F B.B.
Nilsson, Sven, Professor emeritus ved Universitetet i Lund . . . . . . V.B.
Pipping, F. W., Statsraad, Professor ved Universitetet i Helsingfors . . . F.B.B.
Reutz, A. M. T. von, Professor ved Universitetet i Dorpat . . . . . . F.B.B.
Studach, J. L., Aumônier hos Hendes Majestæt Enkedronningen af Sverige F.B.B.
Trolle-Wachtmeister, Greve Hans G., En af Rigets Herrer, til Årup i Skåne AA. B.
Vandermaelen, Philip, Directeur for et geopraphisk Etablissement i Brüssel F.B.B.
Walleen, Carl, Geheimeraad, Medlem af Senatet for Finland, Helsingfors F.B.B.
Baggesen, August Haller v., Generalmajor . . . . F.B.B.
Baggesen, Carl R., Archidiaconus ved Domkirken i Bern . . . . . . F.B.B.
Barkow, A. F., Professor ved Universitetet i Greifswald . . . . F.B.B.
Bille-Brahe, Henrik, Greve, til Brahesminde, Kgl. Dansk bef. Minister i Wien F.B.B
Blome, Adolph von, Geh.-Conferentsraad, til Blomsche Wildniss i Holsteen F.B.B.
Browne, Peter, Esq., fh. Kgl. Stòrbritannisk Legationssecretair i Kjöbenhavn F.B.B.
De Géer, Greve Carl, En af Rigets Herrer, Stockholm . . . . F B B.
Hamilton, William Rowan, Professor ved Universitetet i Dublin . . . . F.B.B.
Kræmer, Robert Fredrik von, Over-Statholder i Upsala . . . . F B.B.
Litton, Samuel, Esq., M. D., Præsident i det Kongl. Irske Academie i Dublin F.B.B.
Lönnrot, Elias, M. D., Professor i Finsk ved Universitetet i Helsingfors . . F.B.B.
Nicolay, Baron Paul de, fh. Ks. Russisk bef. Minister, Mon-repos, Finland F.B.B.
Rääf, Leonhard Fredrik, Kammerjunker, til Buhlsjö ved Linköping . . . E.B.B.
Singer, J., D. D., Secretair ved det Kongl. Irske Academie i Dublin . . . F.B.B.
Barnekow, Kjell Henrik, Greve af, Ritmester, Stockholm. 50
Capponi, Marquis Gino, Medlem af Accademia della Crusca i Florens . . F.B.B.
Gerhard, Eduard, Professor i Archæologie ved Universitetet i Berlin . . F.B.B.
Hornbeck, Hans B., M. D., fh. Landphysicus paa de Danske Öer i Vestindien F.B.B.

Kiellerup, Anders A., Conferentsraad, fh. Advocatus regius paa St. Thomas F.B.B.
Lagerheim, Friherre Elias, fh. Udenrigsminister, Stockholm . . . . . . F.B.B.
Laing, Samuel, Esq., Idvies, Forfar, Scotland . . . . F.B.B.
Marsh, George Perkins, Nordamericansk bef. Minister i Constantinopel . . F.B.B.
Menschikoff, Fyrst Alexander, Admiral, fh. Gen.-Gouverneur over Finland F.B.B.
Wieselgren, Pehr, Theologiæ Doctor, Domprovst, Göteborg 50
Botfield, Beriah, Esq., M.P., Norton Hall, Northamptonshire, England . . F.B.B.
Smith, Richard Bryan, Esq., F.S.A., Pygon's Hall i Lancashire, England . F.B.B.
Sprengtporten, Friherre Jacob W., Over-Statholder i Stockholm . . . . F.B.B.
Deecke, L. H. E, P. D., Professor ved St. Catharinæum i Lübeck . . . . F.B.B.
Lütké, F. B. de, Admiral og General-Adjutant; St. Petersborg . . . . . F.B.B.
Nesselrode, Grev C. R., Keis. Russisk Rigscantsler, St Petersborg . . . F.B.B.
Palmstjerna, Frih. N. F., fh. Kongl. Svensk bef. Minister i St. Petersborg . F.B.B.
Bartlett, John Russell, Esq., Statssecretair i Rhode-Island, Providence . F.B.B.
Brunius, Carl Georg, P.D., Græcæ Linguæ Professor ved Universitetet i Lund AA. B.
Sabinin, Stephan, Keiserlig Russisk Hofprovst, Weimar . . . . F.B.B.
Webb, Thomas H., M. D., Secretair ved det Rhode-Islandske hist. Selskab . F.B.B.
Hohbach, B. H. G., Over-Justits-Assessor, Ulm . . . . F.B.B.
Osnobischin, Dmitri, Collegieraad, Curator for Gymnasiet i Simbirsk. . . F.B.B.
Phillips, G., Professor ved Universitetet i Wien . . . . F.B.B.
Warnkoenig, L. A., Professor ved Universitetet i Gent . . . . F.B.B.
Cappé, Judah, Esq., Kgl. Nederlandsk Consul paa St. Thomas i Vestindien F.B.B.
Fugl, Ulrich Nicolai, Etatsraad og Bankdirecteur . . . . F.B.B.
Holm, August Jagemann, Etatsr., Secr. i Præsidentskabet paa St. Thomas F.B.B.
Longfellow, Henry W., Professor ved Universitetet i Cambridge, Mass. . F.B.B.
Macedo, Dom Joachim da Costa de, Secr. ved Vid. Academie i Lissabon . F.B.B.
Philarète, Hs. Em., Medl. af den hell. Synode, Metropolit af Moskou og Kolomna F.B.B.
Raaslöff, Harald I. A., Minister for Hertugdömmerne Holsteen og Lauenborg F.B.B.
Stenersen, A. C. A., Justitsraad, St. Thomas i Vestindien . . . . . . F.B.B.
Tschertkoff, Alexander, General, Moskou . . . . F.B.B.
Tydemann, H. G., Professor ved Universitetet i Leyden . . . . F.B.B.
Ustrialoff, N. G., Professor ved Universitetet i St. Petersborg. . . . . F.B.B.
Baratayeff, Fyrst Mikhael, Gouvernements-Adels-Marschal i Simbirsk . . F.B.B.
Lignell, Anders, Contracts-Provst, Sognepræst til Kila i Vermeland. . . F.B.B.
Keyser, Rudolph, Professor i Historie ved Universitetet i Christiania . . V.B.
Lewschine, Al. de, Civil-Gouverneur i Odessa . . . . F.B.B.
Watts, Rev. Francis, Professor ved Spring-Hill-College ved Birmingham . F.B.B.
Janssen, L. J. F., Conservator ved det archæologiske Rigsmuseum i Leyden V.B.
Mourier, Konrad Emil, Vice-Admiral og Chef for Orlogsværftet . . . . F.B.B.
Nielsen, Anders, Justitsraad, Overlæge, Odense . . . . AA. B.
Northumberland, A. P. Lord Prudhoe, Hertug af, Alnwick Castle, England F.B.B.
Coke, D'Ewes, Esq., til Brookhill Hall, Derbyshire, England . . . . . F.B.B.
Fife, James Duff, Earl of, K. T., F. K., Lord-Lieutenant of Banffshire . . F.B.B.
Swinburne, Sir John, Baronet, Præs. i Antiquarernes Selskab i Newcastle . F.B.B.
Coit, Thomas W., T. D., Præsident f. Transylv. Univ., Lexington, Kentucky F.B.B.
Hansteen, Christopher, Professor ved Universitetet i Christiania . . . . V.B.
Jespersen, Niels Frederik, Justitsraad . . . . AA. B.
Leemanns, C., P. D., Directeur for det archæologiske Rigsmuseum i Leyden V.B.
Lindsley, Rev. Philip, Præs. for Universitetet i Nashville i Tennessee . . F.B.B.
Dalsgaard, J., Proprietair til Krabbesholm, Jylland . . . . AA. B.

HAMILTON, Greve Jacob, Over-Statholder i Stockholm 50
NYGAARD, M. B., Justitsraad, Kokkedal i Sjælland . . . . AA. B.
ORMEROD, Thomas Johnson, A. M. Oxford, Archidiaconus af Suffolk . . . F.B B.
SPARKS, Jared, LL. D., Hist. Prof. ved Harvards Univ., Cambridge, Mass. . F.B.B. 50
BLICHER, H. J., Overlærer ved Cathedralskolen i Nykjöbing paa Falster . . F.B.B.
BRASEN, Jens August, Provst, Sognepræst i Skjelskjör . . . . AA. B.
DIETERICH, U. W., Conrector ved det Tydske Nat. Lyceum i Stockholm . S.B B.
FASTING, Hans Christian, Justitsraad, Amtsforvalter for Kronborg District . AA. B.
FASTING, Lauritz Gerhard, Justitsraad og Herredsfoged, Nakskov . . . . AA. B.
FRITZ, Georg, Kammerraad, Raadmand i Roeskilde . . . . AA. B.
IBSEN, Sören Kaas, Etatsraad, fh. Byfoged i Rödby . . . . AA. B.
KENDRICH, Rev. Asahel Clark, Professor, Hamilton, New-York . . . . . F.B.B.
KIELLAND, J. S., Keiserlig Russisk Vice-Consul i Stavanger . . . . F.B.B.
OLSEN, Christen, Cancellieraad og Procurator, Randers . . . . F.B.B.
QUISTGAARD, C. S., Consistorialraad, Sognepræst til Gimlinge i Sjælland . F.B.B.
RABEN-LEVETZAU, C. W., Kammerherre, til Beldringe og Bremervold . . F.B.B.
RUDELBACH, A. G., T. D., Consistorialraad, Sognepræst i Slagelse . . . . AA. B.
SCHOU, Jens Peter, Sognepræst til Værslöv og Jordlöse i Sjælland . . . 50
WEDELL-WEDELLSBORG, F., Baron af, Hofjægermester, Hegnetslund . . . F.B B.
ASPINWALL, T., Oberst, fh. Nordamer. General-Consul i London, Brooklyne N.Y. F B.B.
BOY, Johan Fredric, Generalmajor, Chef for Östgöta Livgrenaderer, Linköping 50
ELTON, Romeo, A. M., Professor ved Browns Universitet i Providence, R. I. F.B.B.
EVERETT, Edward, LL. D., forhen Gouverneur over Massachusetts . . . . F.B.B.
GYLLENHAAL, L. H. Baron, fh. Justitiæ Statsminister, Præs. for Göta Hofret AA. B.
HOLMBOE, C. A., Professor i de Orientalske Sprog ved Univ. i Christiania . F.B.B.
KRAG, Mouritz Gottbold, Sognepræst til Gjelsted og Rörup i Fyen . . . AA. B.
McKENZIE, John W., Writer to the Signet, Edinburgh . . . . F.B.B.
BEAMISH, North Ludlow, F. R. S., Oberstlieut., Lota-Park, Irland . . . . F.B.B.
BIONDELLI, Bernardino, Directeur for Antiquitets-Museet i Mailand . . . F.B.B.
LUND, Peter Wilhelm, P. D. og Professor, Lagoa Santa i Brasilien . . . F.B.B.
PORTER, Jacob, M. D., Plainfield, Massachusetts . . . . F B.B.
RYK, Julius Constantin, Kongl. Nederlandsk Vice-Admiral, Haag . . . . F.B.B.
SCHJÖTZ, Otto Manderup, Sognepræst til Hasle og Fæerslev i Sjælland . . AA. B.
McCAUL, John Gordon, Esq., Plantageeier, St Croix i Vestindien . . . . F.B.B.
NORDENSKIÖLD, Friherre Otto Gustaf, Contre-Admiral, Werstorp i Bleking . F.B.B.
COATES, Benjamin H., M. D., Philadelphia . . . . F B.B.
GAUPP, E. Th., J. U. Dr. og Professor ved Universitetet i Breslau. . . . F.B.B.
SCAVENIUS, P. B., Kammerherre, til Gjörslöv og Klintholm i Sjælland . . F.B.B.
VAN BUREN, Martin, fh. Præsident i de Forenede Stater i Nordamerica . . F.B.B.
RITTER, Carl, Professor ved Universitetet i Berlin . . . . F.B.B.
BEAMISH, James Caulfield, Esq., Penlee Cottage, Devonport, England. . . F.B.B.
LÖVENSKJOLD, Herman Frederik, Lehnsbaron, Kammerherre, til Lövenborg . F.B.B.
SCHOOLCRAFT, Henry R., Esq., New-York . . . . F.B.B.
THORTSEN, Carl Adolph, P. D., Prof., fh. Rector ved den lærde Skole i Randers AA. B.
ACKERSDYCK, J., Professor ved Universitetet i Utrecht . . . . F.B B.
AUBIN, Joseph Marius Alexis, Archæolog, Mexico . . . . V.B.
KNESEBECK,[1] Baron von dem, Geheime-Jusitsraad, Göttingen . . . . . . F.B.B.
MARQUEZ, José Ignacio, forhen Præsident i Republiken Ny Granada . . . F.B.B.
BANG, P. G., J.U.D., Geheime-Conferentsraad, Justitiarius i Höiesteret . . AA. B.
KROHN, Frederik Christopher, Medailleur ved de kongelige Mynter . . . AA. B.

Bergmann, F., Professor ved Academiet i Strasborg . . . . F.B.B.
Durbin, John P., Præsident for Dickinson College i Pennsylvanien . . . F.B.B.
Smith, Jerome V. C., M.D., Quarantainelæge i Havnen ved Boston . . . F.B.B.
Zipzer, E. A., Professor, Neusohl i Ungarn . . . . S.B.B.
Bellander, Olof Rudolph, Hofprædikant, Provst og Sognepræst i Köping . . AA. B.
Casaus, Hs. Em. Don Fernandez Ramon, Erkebiskop af Guatemala . . . F.B.B.
Jörgensen, J. F., Sognepræst til Mygind, Krogsbek og Skjörring i Jylland . V.B.B.
Sörensen, J. C., Provst, Sognepræst til Karby og Redsted paa Maarsö . . . AA. B.
Almeida e Albuquerque, D. Fernandez de Paula, Minister, Rio Janeiro . . F.B.B.
Angelis, Don Pedro de, Professor og Historiograph, Buenos-Ayres . . F.B.B. 50
Lassen, G. F., Kammerraad og Bibliothek-Secretair . . . . AA. B.
Lidén, Jan., M.D., practiserende Læge, Borgholm paa Öland . . . . . F.B.B.
Meisser, C., Professor ved Universitetet i Brüssel . . . . S.B.B.
Moltke, Carl, Greve af, Geheime-Conferentsraad . . . . AA. B.
Ouseley, Sir William G., K. Storbritannisk bef. Minister i Central-America F.B.B.
Pjetursson, Pjetur, Prof., Forstander for Pastoralseminariet i Reykiavik . F.B.B.
Sigurdsson, Jon, Archivar ved det historisk-archæologiske Archiv . . . . V.B.B.
Weisse, J. F. B., Brigadelæge i Trondhjem . . . . AA. B.
Westergaard, N. L., Prof. i de Indisk-Orientalske Sprog ved Univ. i Kjöbenhavn AA. B.
Barclay, Rev. S. V., Sognepræst til Lerwick, Shetland . . . . F.B.B.
Brown, John P., Esq., Secr. ved den Nordamer. Legation i Constantinopel F.B.B.
Chamberlain, Mellen, Esq., Concord i New-Hampshire . . . . F.B.B.
Cronholm, Abraham, P. D., Historiæ Professor ved Universitetet i Lund . V.B. 50
Drake, Samuel G., Esq., Boston, Massachusetts . . . . F.B.B.
Gislason, Konrad, Professor i Islandsk og Oldnordisk ved Univ. i Kjöbenhavn V.B.
Hamilton, Rev. Z., Sognepræst til Bressay, Shetland . . . . F.B.B.
Martinez de la Rosa, Don Fernandez, Udenrigsminister, Madrid . . . . F.B.B.
Nielsen, K. Chr., Professor, forhen Rector ved Realskolen i Aarhuus . . AA. B.
Owen, Joseph, Grosserer, Chef for et Handelshuus i Kjöbenhavn . . . AA. B.
Smith, John Cotton, Sharon, Connecticut . . . . F.B.B.
Sourdeval, Charles Mourain de, Dommer ved Retten i Tours . . . . . F.B.B.
Cardenas, Greve Laurent de, til Valleggio i Piemont . . . . F.B.B.
Hetsch, G. F., Professor i Architectur ved Kunstacademiet i Kjöbenhavn . AA. B.
Königsfeldt, J. P. F., Overlærer ved den lærde Skole i Frederiksborg . . AA. B.
Müller, C. L., Professor, Inspecteur ved det Kgl. Myntcabinet i Kjöbenhavn AA. B.
Paulsen, N., Santiago i Republiken Chili . . . . F.B.B.
Stein, S. A. W., M. D., Professor ved Universitetet i Kjöbenhavn . . . . AA. B.
Aggerup, C. G., Justitsraad, fh. Borgermester i Nykjöbing paa Falster . . AA. B.
Baastrup, F., Kammerherre, Forstmester for Hertugdömmet Slesvig . . . F.B.B.
Bloch, J. V., Lic. Theol., Provst, Sognepræst til Kjerteminde og Drigstrup AA. B.
Blom, H. Stoltenberg, Justitsraad, Birkedommer ved Grevskabet Muckadell AA. B.
Brun, C. F. B., Kammerherre og Hofjægermester, til Kraagerup . . . . AA. B.
Damkier, J. R., Lic. Theol., Provst, Sognepræst til Kjettrup og Gjöttrup . AA. B.
Danneskjold-Samsöe, C. C. S. Greve af, Overskjenk . . . . AA. B.
Dorph, Lauritz Reimer, Overlærer ved den lærde Skole i Randers . . . F.B.B.
Engelbreth, Hans Peter, Provst, Sognepræst til Örbek i Fyen . . . . . AA. B.
Esbensen, Johan Riber, Sognepræst til Flemlöse i Fyen . . . . AA. B.
Fiedler, Harald Valdemar, Birkedommer ved Holsteinborg Birk . . . . F.B.B.
Gliemann, C. G. A., Districtslæge, Nibe og Lögstör . . . . AA. B.
Götsche, Henning C., Sognepræst til Finderup i Sjælland . . . . . . AA. B.

Hallam, Henry, Esq., M. A., Vice-Præs. i Antiquarernes Selskab i London . F.B.B.
Hammerich, P. Frederik A., P. D., Professor i Theologie ved Univ. i Kjöbenhavn AA. B.
Hammond, Charles, Esq., Boston, Massachusetts . . . . F.B.B.
Holmstedt, Svend, Overlærer ved den lærde Skole i Frederiksborg . . . AA. B.
Jacobsen, Jacob Chr., Sognepræst til Pjedsted og Gaarslev i Jylland . . AA. B.
Lauts, Ulrich G., Professor ved Universitetet i Leyden . . . . F.B.B.
Lavætz, Daniel Tonnies, Etatsraad, forhen Borgermester i Næstved . . . F.B.B.
Lemmich, Jobst Conrad Hirsch, Kammerherre, Oberst, Fredericia . . . . AA. B.
Manockjee Cursetjee, Dommer ved Tribunalet i Bombay . . . . . . F.B.B.
Mansa, Frederik Wilhelm, M. D., Etatsraad, Stabslæge i Sö-Etaten . . . AA. B.
Ortved, Sören Rosbjerg, Domprovst, Roeskilde . . . . AA. B.
Petersen, Thorvald, Overauditeur . . . . AA. B.
Pontoppidan, Dines, Sognepræst i Fredericia . . . . S.B.B.
Qvistgaard, C. W., Justitsraad, Birkedommer, Fredensborg . . . . . . AA. B.
Ræder, Nicolai D. A., Etatsraad, fh. Borgermester og Byfoged i Horsens . AA. B.
Schwensen, Jens, Justitsraad, Byfoged og Byskriver i Nysted . . . . . AA. B.
Sheil, Justin, Generalmajor, fh. K. Storbrit. bef. Minister i Persien, Teheran F.B.B.
Staffeldt, A. L. v., Kammerjunker, Skovrider, Herlöv, Frederiksborg . . F.B.B.
Worsaae, J. J. A., Professor, Directeur for de antiquariske Mindesmærker. AA. B.
Zahle, Johan Christian Julius, Provst, Sognepræst til Stillinge i Sjælland. AA. B.
Aarestrup, C. W., Over-Krigscommissair, St. Croix i Vestindien . . . . F.B.B.
Cronstern, Gabriel F. S. v., Hofjægermester, til Nehmten i Holsteen . . F.B.B.
Döns, Andreas, Etatsraad, Proprietair til Hesselagergaard i Fyen . . . F.B.B.
Garde, Janus Andreas, Justitsraad, Raadmand og Byskriver, Helsingör . . AA. B.
Genty du Bussy, Pierre, Statsraad og Militair-Intendant, Paris . . . . . F.B.B.
Graae, Christian, Provst, Sognepræst til Tranekjær og Tulbölle, Langeland AA. B.
Hansen, Ernst Christoph, Forstraad, Skovrider, Tisvilde i Sjælland . . . AA. B.
Jensen, Jens Christian, Sognepræst til Ousted, Allerslev og Ledreborg . . AA. B.
Nörgaard, Poul Moth Thestrup, Sognepræst til Saaby og Kidserup . . . AA. B.
Ridolfi, Marquis Cosimo, Direct. for Agerdyrkn. Institutet i Meleto, Toscana F.B.B.
Sadelin, P. U. F., P. D., Provst, Hammarland paa Åland . . . . F.B.B.
Schiern, Frederik, Professor i Historie ved Universitetet i Kjöbenhavn . . V.B.
Stourdza, H. H., Fyrst Michael, forhen Hospodar af Moldau . . . . . F.B.B.
Strandgaard, Lauritz W., Kammerraad, Toldforvalter, Grenaa . . . . . . AA. B.
Sörensen, Andreas Ammentorp, Sognepræst til Terslev og Örslev i Sjælland AA. B.
Carlsen, J. F. S., Sognepræst til Dalbyneder, Raaby og Södring i Jylland AA. B.
Moltke-Hvitfeldt, A. G. Greve af, Geh.-Conferentsr., til Moltkenborg . . F.B.B.
Monrad, Georg Hermann, Kammerherre og General-Decisor . . . . . . AA. B.
Möller, C. E., Sognepræst til Dalby og Stubberup i Fyen . . . . . . F.B.B.
Schousböe, Jens Christian, Sognepræst til Andst og Gjesten i Jylland . . AA. B.
Stiesen, Severin, Kongl. Siciliansk Consul i Helsingör . . . . F.B.B.
Cigallas, Greve Joseph de, P. D., Santorin i det Græske Archipel . . . F.B.B.
Kunzen, C. F., Conferentsraad, Regjeringsraad, St. Croix i Vestindien . . F.B.B.
Mohnike, Otto, M. D., Læge i den Nederlandske Ostindiske Armee, Batavia S.B.B.
Pálsson, Olaf, Herredsprovst og Domkirkepræst i Reykiavik . . . . . . AA. B.
Precht, Hermann Wilhelm, Oberst, fh. Stadthauptmand paa St. Thomas . F.B.B.
Rögind, Julius, Sognepræst til Veirum i Hjerm Herred, Jylland . . . . AA. B.
Wood, Richard, Esq., Kongl. Storbritannisk Consul i Damascus . . . . F.B.B.
Grez, H. F. de, J. U. D., Districts-Commissair, Breda i Nord-Braband . . F.B.B.
Heros, Don Martin de los, Direct. for det Kongl. Bibliothek i Madrid . . F.B.B.

Kubinyi, Ferencz de, Godsbesidder til Losonczon, Ungarn . . . . . . V.B.B.
Ewerlöf, F. A., Kongl. Svensk-Norsk General-Consul for Danmark . . . AA. B.
Haurowitz, H. V. H., M. D., Keis. Russ. Statsraad og Livlæge, St. Petersb. F.B.B.
Magnusson, C., Kammerraad, Sysselmand i Dala Syssel, Island . . . . . AA. B.
Oxholm, W. T. v., Generalmajor og Kammerherre, til Taarnborg i Sjælland 50
Skalkovski, Apollon, Hofraad, Conservator ved Museet i Odessa . . . . F.B.B.
Adlerberg, Greve V. v., Minister for det Keiserlige Huus, St. Petersborg . F.B.B.
Miniscalchi-Erizzo, F., Greve, Keis. Österrigsk Kammerherre, Verona . . F.B.B.
Westfelt, Ludvig, K. Svensk Overstl., Bataillons-Commandeur, Traneberg V.B.B.
Wetterbergh, C. A., M. D., fh. Regiments-Læge, Sätra i Öster-Götland . V.B.B.
Boutkoff, Greve Peter Gregorievitsch, Geheimeraad, St. Petersborg . . . F.B.B.
Dybeck, Richard, Herredshöfding og Archæolog, Stockholm . . . . . . V.B.
Fiorelli, Giuseppe, Professor i Archæologie ved Universitetet i Neapel . . V.B.
Knudsen, H. J. E., Provst og Sognepræst til Gislev og Ellested i Fyen . . AA. B.
Münch-Bellinghausen, Eligius, Friherre, Director for Hofbibliotheket i Wien F.B.B.
Olsoufieff, Basilius Dmitrievitsch, Hofmarschal hos Keiser Alexander . . F.B.B.
Orloff, Fyrst Alexis, General, Præsident i Rigsraadet, St. Petersborg . . F.B.B.
Rumine, Nicolas, Keis. Russisk Statsraad og Kammerherre, Moskou . . . F.B.B.
Schindler, Baron Johann, Geheimeraad og Canonicus, Krakau . . . . . F.B.B.
Akerman, John Yonge, Esq., Secr. ved det numismatiske Selskab i London F.B.B.
Amherst, Right Hon. William Pitt, Earl of, til Montreal i Kent . . . . F.B.B.
Becker, Tyge Alexander, P. D., Professor, Medhielper i Geheimearchivet . AA. B.
Demidoff, Fyrst Anatol. Greve til San Donato i Toscana . . . . F.B.B.
Dirks, Jacob, J. U. D., Advocat ved den Frisiske Overret i Leeuwarden . . F.B.B.
Enochin, Ivan V., M. D., virkl. Statsr., Livchirurg hos Keiser Alexander . . F.B.B.
Gortschakoff II, Fyrst Peter Dmitrivitsch, fh. Gouverneur over Vest-Siberien F.B.B.
Hambro, Carl Joachim, Baron, Chef for et Handelshuus i London . . . F.B.B.
Hjort, Peder, P. D., Professor . . . . AA. B.
Knesevitsch, Dmitri M., Geheimeraad, Curator for Underv. Distr. Odessa . F.B.B.
Kulakovski, Ignacius, Curator for Gymnasiet i Bialystok . . . . . . F.B.B. 50
Kutorga, Michel Simon, Professor ved Universitetet i St. Petersborg . . F.B.B.
Lee, John, Esq., LL.D., Medlem af det Kongl. Selskab i London . . . . F.B.B.
Mansel, George, Capitain i den Britiske Marine, London . . . . F.B.B.
Montefiore, Sir Moses, Baronet, Medlem af det Kongl. Selskab i London . F.B.B.
Morris, Jacob G., Esq., Philadelphia . . . . F.B.B.
Obolensky, Fyrst Mikhael, Keis. Russisk Statsraad, Moskou . . . . . . F.B.B.
Philosophoff, Alexis, Keis. Russ. Gen.-Adjutant, St Petersborg. . . . . F.B.B.
Cronstedt, Anton, Gouverneur over Åbo og Björneborgs Län samt Åland . F.B.B.
Dasent, Georg Webbe, Esq., D. C. L., London . . . . V.B.
Haupt, M., Professor i Tydsk Literatur ved Universitetet i Berlin . . . . F.B.B.
Heurlin, Christopher Isaac, T. D., Biskop over Wexiö Stift . . . . . . F.B.B.
Kraszewski, Joseph Ignacius, Curator for Skolerne i Volhynien, Zytomir . F.B.B.
Stephens, George, Prof. i Engelsk og Oldengelsk ved Univ. i Kjöbenhavn . V.B.
Woldsen, Johann Nicolai, Kongl. Dansk General-Consul i Amsterdam . . F.B.B.
Arneth, Joseph, Prof. ved Univ. og Director for Antike-Cabinettet i Wien . F.B.B.
Bibesco, H. H., Fyrst George, forhen Hospodar af Valachiet . . . . . . F.B.B.
Chmel, Joseph, Director for Geheimearchivet i Wien . . . . F.B.B.
Daschkoff, Jacob Andreïevitsch, Keis. Russisk bef. Minister i Stockholm . F.B.B.
Mavros, Nicolas de, Statsr., Gen.-Inspect. over Quarantainerne ved Donau F.B.B.
Stir-Bey, H. H. Fyrst Barbo de, Hospodar af Valachiet, Bukarest . . . . F.B.B.

Tammelander, C. G., Oberstl., Postinspector i Åbo og Björneborgs Län . . F.B.B.
Witt, Heinrich, Kongelig Dansk General-Consul i Republiken Peru, Lima. S.B.B.
Wüstenfeld, H. F., P. D., Professor ved Universitetet i Göttingen. . . . F.B.B.
Burnes, James, Esq., LL. D., Vice-Præsident i det Asiatiske Selskab i Bombay F.B.B.
Ewald, G. H. A., Professor ved Universitetet i Göttingen . . . . . . F.B.B.
Gibbes, Robert W., M. D., Columbia i Syd-Carolina . . . . F.B.B.
Macaré, C. A. Rethaan, Medlem af Ridderskabet i Provindsen Utrecht . . F.B.B.
Sehested, N. F. Bernhard de, Hofjægermester, til Stamhuset Broholm i Fyen AA. B.
Sommer, C. C. L. F., Kongelig Læge paa St. Jan i Vestindien . . . . . AA. B.
Traherne, Rev. John Montgomery, M. A. Oxford, Coedriglan, England . . F.B.B.
Wolny, Gregor, Benedictiner-Ordens-Præst, Professor, Brünn . . . . . . F.B.B.
Woolsey, Theodor D., A. M., Professor ved Yale College, New Haven, Conn. F.B.B.
Canina, Luigi, Raad i Gen.-Com. f. Antiquit. og de skjönne Kunster, Rom F.B.B.
Duncan, Andrew, Esq., fh. Sheriff paa Shetland, Lerwick . . . . F.B.B.
Gille, Florent de, Statsraad, Bibliothekar hos H. M. Keiseren af Rusland . F.B.B.
Kuscheleff-Besborodko, A. G., Greve, virkelig Statsraad, St. Petersborg . F.B.B.
Lassen, C., Professor i de Indiske Sprog ved Universitetet i Bonn . . . V.B.
Schmidt, M. R., Krigsraad og Rustmester ved Kjöbenhavns Arsenal . . . AA. B.
Sutherland, G. G. L. G. Hertug af, Marquis af Stafford, Dunrobin Castle F.B.B.
Wolanski, Thadeus P. z Wolan, Landraad, Pakość i Storhertugd. Posen . F.B.B.
Wrangel, Baron Friedrich v., commanderende General i Marken, Berlin F.B.B.
Fowler, Rev. William C., A. M., Prof. ved Amherst College, Massachusetts F.B.B
Krag, Carl Andreas v., Capitain af 20de Infanterie-Bataillon, Altona. . . AA. B.
Thacher, Hon. J. S. B., Assessor i Överste Ret i Staten Mississippi . . . F.B.B.
Webber, Samuel, M. D., Charlestown, New Hampshire. . . . . F.B.B.
Andersen, Severin Christian, Kongl. Dansk. Consul i Christiania . . . . C.B.
Eschmann, J., Oberstlieutenant, Ingenieur-Geograph, St. Gallen, Schweiz . F.B.B.
Herbst, C. F., Kammerraad, Archivar ved det historisk-archæologiske Archiv AA. B.
Huth, Henry, Esq., forhen Kongl. Dansk General-Consul i Mexico . . . F.B.B.
Konow, Frederik Ludvig, Kongl. Dansk Consul i Bergen . . . . C.B.
Köhne, B., P. D., Keis. Russisk Statsraad, St. Petersborg . . . . V.B.
Rivero y Ustariz, Don Mariano Eduardo de, fh. Director f. Museet i Lima V.B.
Smith, John Thomas, Capitain af Ingenieurerne, Myntmester, Madras . . F.B.B.
Titoff, Vladimir P. de, Keis. Russisk befuldmægtiget Minister i Stuttgart. F.B.B.
Törnstrand, Gustaf, P. D., Provst i Dalarne, Stora Schedvi . . . . . . B.B.
Briem, Johan Gunnlaug G., Sognepræst til Gunslev paa Falster . . . . F.B.B.
Dahl, Torkild Chr., til Moesgaard, Kammerherre, Stiftamtmand, Aarhuus . AA. B.
Kruse, R. H., Sorgenfri, Öen Fur i Limfjorden . . . . V.B.
Lange, Chr. C. A., Chef for det Kongl. Norske Rigsarchiv, Christiania. . V.B.
Lewis, Martin, Esq., Baltimore, Maryland . . . . F.B.B.
Linde, A. C. P., Etatsraad, Departementschef i Underviisningsministeriet . AA. B.
Mitchell, John Mitchell, Esq., Kongl. Belgisk Consul i Leith. . . . . . F.B.B.
Munch, P. A., Professor i Historie ved Frederiks-Universitet i Christiania . V.B.
Olfers, J. F. M. von, Geh. Raad, Gen. Director over de K. Preuss. Museer F.B.B.
Strunk, Adolf, Kammerraad, Secr. ved det historisk-archæologiske Archiv AA B.
Unger, C. R., Professor i Nordisk Sprogvidenskab ved Univ. i Christiania V.B.
Lapham, Increase, A., Esq., Milvaukee, Wisconsin . . . . F.B.B.
Thomsen, Grímur F., P. D., Leg.r., Departementssecr. i Udenrigsministeriet AA. B.
Timoni, Alexander, fh. Tolk ved det K. Svenske Gesandtskab i Constantinopel F.B.B.
Bradley, Hon. Charles William, D. C. L., fh. Statssecretair i Connecticut . F.B.B.

Luynes, Honoré Theodosie P. J. d'Albert, Hertug af, Paris . . . . F.B.B.
Radhakant Raja Deva Bahadur, Hinduisk Literateur, Calcutta . . . . . F.B.B.
Thordersen, Helge Gudmundsson, Biskop over Island, Reykiavik . . . . AA. B.
Brown, John Carter, Esq., Providence, Rhode Island . . . . F.B.B.
Davis, Sir John Francis, fh. K. Storbritannisk befuldm. Minister i China . F.B.B.
Falck, P. E., Lagman i Åbo og Björneborgs Lagsaga i Finland . . . . F.B.B.
Force, Hon. Peter, Washington . . . . F.B.B.
Frati, Luigi, Adjunct ved Antiquitets-Museet i Bologna . . . . F.B.B.
Fritzner, Johan, Provst, Sognepræst til Vandsö Præstegjeld i Norge . . . AA. B.
Lopez, Don Carlos Antonio, Præsident for Republiken Paraguay . . . . F.B.B.
Lukis, Rev. William C., M. A., Collingbourne Ducis, Marlborough, England F.B.B.
Lund, G. F. W., P. D., Overlærer ved Cathedralskolen i Nykjöbing paa Falster V.B. 50
Murphy, Hon. Henry C., New York . . . . F.B.B.
Parker, Rev. Peter, Nordamer. Missionair og Legationssecretair, Canton . F.B B.
Raaslöff, V. R., Oberstl., Kongl. Dansk Chargé d'Affaires i Washington . F.B.B.
Regenburg, T. A. J., Etatsr., Départementschef i Min. f. Hertugd. Slesvig F.B.B.
Ring, Lauritz, Cancellieraad, Lands-Overrets-Procurator . . . . AA. B.
Wetmore, Prosper M., General, New York . . . . F.B.B.
Wichfeld, Jörgen de, Kammerherre, til Ingestofte og Ulriksdal paa Laaland AA. B.
Aagard, A. Z., Keis. Österrigsk Consul i Finmarken, Tromsö . . . . . AA. B.
Hammershaimb, V. U., Sognepræst til Nordströmö Præstegjeld, Færöerne . V.B.
Krieger, A. F., Etatsraad og Höiesterets-Assessor . . . . AA. B.
Liliencron, R. W. T. H. F. Baron von, P. D., Kammerherre, Sachsen-Meiningen F.B.B.
Bartholomaei, Ivan Alexievitsch de, General, St. Petersborg . . . . V.B.
Bonde, Friherre C. Jedvard, Kammerherre, Overceremoniemester, Stockholm F.B.B.
Boucher de Perthes, Jacques, Præsident for Soc. d'Émulation i Abbeville F.B.B.
Gordon, George J. R., K. Storbritannisk befuldmægtiget Minister i Stuttgart F.B.B.
Ihre, A. E., forhen Kongl. Svensk-Norsk Udenrigsminister, Stockholm . . F.B.B.
Manderström, Greve C. R. L., Kongl. Svensk-Norsk Udenrigsminister . . F.B.B.
Petrie, George, Esq., Vice-Præsident i det K. Irske Academie, Dublin . . S.B.B.
Tatarinoff, Stephen P., Generalmajor, Civil-Gouverneur i Tomsk . . . F.B.B.
Todd, James H., D. D., Vice-Præsident i det Kongl. Irske Acad. i Dublin . S.B.B.
Viborg, Karsten Friis, P. D., Sognepræst til Rynkeby og Revninge i Fyen . AA. B.
Bouillé, Marquis René de, fh. K. Fransk bef. Minister i Carlsruhe . . . F.B.B.
Holbrook, John E., M. D., Prof. ved Collegiet i Charleston, Syd-Carolina . F.B.B.
Juul-Rysensteen, Carl Adolph, Baron, Kammerherre, Kjöbenhavn . . . . AA. B.
Lenox, James, Esq., New-York . . . . F.B.B.
Lewy, B. C., Professor, Paris . . . . V.B.
Power, Rev. Joseph, Bibliothekar ved Universitetet i Cambridge . . . . F.B.B.
Sabatier, J., Archæolog, St. Petersborg . . . . V.B.
Schoeppingk, Dmitri, Baron, Archæolog, Moscou . . . . F.B.B.
Wackerbarth, Athanasius Diedrich, Professor, Upsala . . . . F.B.B.
Mosquera, J. C. de, General, fh. Præsident i Ny Granada, Panamá . . . F.B.B.
Smith, Charles Roach, Esq., F.S.A. London, Archæolog, Strood, Kent . . V.B.
Guillon, Charles, Roermond i Limburg . . . . F B.B.
Hamilton, Andrew, Esq., Stirling i Scotland . . . . F.B.B.
Michelsen, Carl, Kongl. Dansk General-Consul i Ny Granada, Bogotá . . F.B.B.
Bech, Jörgen Albert, Justitsraad og Raadmand i Kjöbenhavn . . . . . AA. B.
Berling, Johan Carl Ernst, Kammerherre . . . . AA. B.
Brown, John, Esq., Medlem af det Kongl. geographiske Selskab i London F.B.B.

Brynjulfsson, Gisle, Arna-Magnæansk Stipendiar . . . . V.B.
Tobin, Hon. Thomas, Fredsdommer, Ballincollig i Irland . . . . F.B.B.
Falck, Hans Peter, Sognepræst til Viridinge i Fyen . . . . AA. B.
Finsen, Vilhjálmur L., Cancellieraad, Landsoverrets-Assessor, Viborg . . AA. B.
Earle, John, Professor i Oldengelsk ved Universitetet i Oxford . . . . F.B.B.
Forchhammer, J. G., Conferentsraad, Professor ved Universitetet i Kjöbenhavn AA. B.
Steenstrup, J. Japetus S., Professor ved Universitetet i Kjöbenhavn . . . AA. B.
Bradford, Alexander W., Esq., New-York . . . . F.B.B.
Collings, Rev. W. T., East Grafton ved Marlborough i England . . . . F.B.B.
Salomon, Ernst C. V., P. D., det Carolinske Institut, Stockholm . . . . F.B.B.
Shaw, Norton, M. D., Secretair ved det Kongl. geograph. Selskab i London V.B.
Squier, Hon. E. George, M. A., New-York . . . . V.B.B.
Allen, C. F., P. D., Professor i Historie ved Universitetet i Kjöbenhavn . AA. B.
Brodtkorb, Herman H., Proprietair til Kjörbogaard ved Christiania . . . . AA. B.
Brun, Petrus Frederik Constantin, Amtmand i Præstö Amt . . . . . . AA. B.
Friis, Greve Julius Juel-Vind-, Kammerherre, til Baroniet Juellinge . . . F B.B.
Johannsen, C. G. W., Amtmand over Amterne Husum og Bredsted . . . AA. B.
More, John Shank, Professor ved Universitetet i Edinburgh . . . . . F.B.B.
Orrenovitsch, Fyrst Mikhael III, regjerende Fyrste i Servien . . . . . F.B.B.
Pontoppidan, Henrik, Kongl. Dansk General-Consul i Hamborg . . . . . F.B.B.
Rajevsky, Mikhael, Erkepræst ved den Keis. Russiske Legation i Wien . . F.B.B.
Rosenörn-Lehn, Baron Otto Ditlef, Kammerherre, til Guldborgland og Lehn F.B.B.
Rönnenkamp, Christian, Kammerh., til Næsbyholm og Bavelse i Sjælland F.B B. 100
Schroeder, Francis, de Forenede Nordam. Staters Chargé d'Aff. i Stockholm F.B.B.
Simesen, R. J., Professor, Rector ved den lærde Skole i Flensborg . . . AA. B.
Säve, Carl, P. D., Professor i Oldnordisk ved Universitetet i Upsala . . . F.B.B.
Traill, Thomas Stewart, M. D., Professor ved Universitetet i Edinburgh . F.B.B.
Tregder, P. H., P. D., Professor, Rector ved Cathedralskolen i Aalborg . . AA. B.
Assaad Kayat, Sheikh, Kongl. Storbritannisk Consul i Syrien, Jaffa . . . V.B.
Berlin, N. J., Chem. et Mineral. Professor ved Universitetet i Lund . . V.B.
Carlsen, Carl, Justitsraad og Vandbygnings-Inspecteur, Kjöbenhavn . . . AA. B.
Hamilton, Greve Henning L. H., K. Svensk-Norsk bef. Minister i Kjöbenhavn F.B.B.
Holstein, L. H. C. H. Greve af, Kammerherre, Lehnsgreve til Holsteinborg F.B.B.
Lefolii, Hans Henrik, Overlærer ved Cathedralskolen i Odense . . . . AA. B.
Thrige, S. B., Professor og Rector ved den lærde Skole i Haderslev . . AA. B.
Djurhuus, A., Provst, Sognepræst til Sydströmö og Thorshavn, Færöerne . AA. B.
Dowler, Bennet, M. D., practiserende Læge i New-Orleans . . . . . . F.B.B.
Fabricius, Fr., Justitsraad og Secretair ved det St. Kongl. Bibliothek . . AA. B.
Hölst, H. P., Professor, Lærer ved Land- og Söcadet-Academierne . . . AA. B.
Klee, Frederik A. G., Justitsraad og Contoirchef i Generalpostdecisoratet . AA. B.
Knowles, James T., Esq., Architect, London . . . . F.B.B.
Liebenberg, Andreas Emil, Adjunct ved Sorö Academies Skole . . . . AA. B.
Paludan-Müller, C. P., P. D., Prof., Rector ved Cathedralsk. i Nykjöbing . F B.B.
Ramirez y de las Casas Deza, Don Luis Maria, M. D., Professor, Cordova . F.B.B.
Sparre, Grev Gustaf Adolph, Justitiæ Stats-Minister, Stockholm . . . . F.B.B.
Stallknecht, Frederik S., Esq., Advocat, New-York . . . . F.B.B.
Basilius, Hs. Em., Erkebiskop af Polotsk og Vitebsk . . . . F.B.B.
Bertouch, C. C. Ferdinand de, Hofjægermester, Venedig . . . . . . V.B. 50
Boethe, W. J. J., Sognepræst til Karby, Hvidbjerg og Redsted, Maarsö . . AA. B.
Chlumezky, P. H., til Rzikowitz i Mähren, Archiv-Director, Brünn . . . F.B.B.

Osuna y del Ynfantado, Duque de, Grand af Spanien, Madrid . . . . . F.B.B.
Pycroft, James Wallis, Esq., F. S. A., M. R. A. S., London . . . . . . F.B.B.
Bowring, Sir John, fh. K. Storbritannisk bef. Minister i Siam og China . F.B.B.
Eynard, Jean Guillaume, Borger af Athen, Banquier i Genf . . . . . . F.B.B.
Oesterreicher, J. F. R. von, K. Dansk Etatsraad og General-Consul i Triest F.B.B.
Róbert, P. C., Intendant ved den 5te Militair-Division, Metz . . . . . F.B.B.
Bonstetten, Gustav von, Eichenbühl ved Thun, Schweiz . . . . . . F.B.B.
Chytil, Joseph, Secretair i det K. K. Mährisk-Slesiske Selskab i Brünn . F.B.B.
Liebenberg, Carl Christian Birch, Etatsraad, Höiesterets-Advocat . . . . AA. B.
Nielsen, F., Stiftsprovst, Professor, Sognepræst til Thorkildstrup paa Falster AA. B.
Norman, B. M., Esq., Archæolog, New-Orleans . . . . F.B.B.
Rink, Hinrich J., P. D., Kongl. Inspecteur i Syd-Grönland, Godthaab. . . V.B. 50
Schmidt, S. Emil W., Kammerassessor, Revisor i Generalpostdecisoratet . AA. B.
Bering-Liesberg, P. L., Major og Adjutant hos General-Gouv. i Batavia . F.B.B.
Ewaldsen, Christen, Sognepræst til St. Nicolai Kirke i Flensborg . . . V B.B.
Mayer, Joseph, Esq., Curator for Antiquitets-Museet i Liverpool . . . . F B.B.
Nordvi, Andreas Georg, Kjöbmand, Mortensnæs, Östfinmarken . . . . . AA. B.
Ralli, Ambrosio di Stefano, Banquier, Triest . . . . F.B.B.
Wocel, Johann Erasmus, Professor i Archæologie ved Universitetet i Prag V.B.B.
Möller, Chr. H., Orlogs-Capitain, Adjutant hos Hs. Majestæt Kongen . . AA. B.
Przezdziecki, Grev Alexander, Archæolog, Warschau . . . . F.B.B.
Rastawiecki, Baron Edvard, Archæolog, Warschau . . . . F.B.B.
Rochussen, Johann Jacob, Kongl. Nederlandsk Statsminister, Haag . . . F.B.B.
Sally, Henning N. C. W, Justitsraad og Hofinspecteur . . . . AA. B.
Bertouch-Lehn, Lehnsbaron J. J. S. E., Kammerherre, til Sönderkarle . . F.B.B.
Bock, Johan Christian August, Professor og Hofmedicus . . . . AA. B.
Melin, Hans Magnus, Theol. Dr. og Professor ved Universitetet i Lund. . F.B.B.
Agardh, John Mortimer, P. D., Astron. Professor ved Universitetet i Lund. AA. B.
Ahlefeldt-Laurwigen, F. L. W., Kammerherre, Lehnsgreve til Langeland . F.B.B.
Bruzelius, Nils Gustav, P. D., Docent i Archæologie ved Univ. i Lund . . V.B.
Bülow, B. E. v., K. Dansk overordentlig Gesandt ved den Tydske Forbundsdag F.B.B.
Cederfeldt de Simonsen, C. J., til Erholm, Amtmand over Svendborg Amt F.B.B.
Cust, Sir Edward, D. C. L., M. P., General-Major, Leasowe Castle, Cheshire 100
Dirckinck-Holmfeld, Ulysses, Baron de, K. Dansk bef. Minister i Paris. F.B.B. 50.
Djurklou, Friherre Nils Gabriel, Godseier til Sörby i Nerike . . . . . F.B.B.
Esbensen, Frederik August, Amtmand over Hjörring Amt . . . . AA. B.
Friis, Chr. Emil Juell-Wind, Lehnsgreve til Frijsenborg i Jylland . . . F.B.B.
Gyldenstolpe, Greve A. F. Nils, Statsraad og Generalmajor, Stockholm . F.B.B.
Hagberg, C. A., En af de Aderton, Professor ved Universitetet i Lund. . AA. B.
Hald, Georg Johan Christian Erhard, Grosserer, Manchester . . . . . F.B.B.
Holsten, F. C., Baron, Kammerherre, Stiftamtmand over Laaland og Falster AA. B.
Jantzen, J. C., Sognepræst til Vreilev og Hæstrup i Jylland . . . . . AA. B.
Juel, Axel Georg, Adjunct ved Cathedralskolen i Aalborg . . . . . . AA. B.
Juel, Nils, Baron af, Kammerherre, Stamherre til Lundbæk i Jylland . . F.B.B.
Lerche, Christian Albrecht, Lehnsgreve til Lerchenborg i Sjælland . . . F.B.B.
Morpurgo, Joseph, Banquier og K. Belgisk Consul i Triest . . . . . . F.B.B.
Neergaard, Peter J., Etatsraad, til Förslevgaard og Faareveile i Sjælland . F.B.B.
Plessen, Otto, Baron af, K. Dansk befuldmægtiget Minister i St. Petersborg F.B.B.
Reventlow, Ferdinand C. O., Lehnsgreve til Christianssæde og Sandberg F.B.B.
Saxild, Georg Christian, Cancellieraad, Herredsfoged, Kolding . . . . . F.B.B.

Skeel, Erik W. R., Kammerherre, til Dronninglund i Jylland . . . . . F.B.B.
Schack-Sommer, Otto, Kongl. Dansk Vice-Consul i Hamborg . . . . . F.B.B.
Stedingk, Greve L. E. v., Kammerjunker og Generalmajor, Stockholm . . F.B.B.
Steinnordh, J. H. W., P. D., Lector ved det Kongl. Gymnasium i Linköping F.B.B.
Stülz, Jodok, Keis. Historiograph, Chorherre til St. Florian i Övre Österrig F.B.B.
Wachtmeister, Greve Hans, P. D., til Johannishus i Bleking . . . . . F.B.B.
Wedell, Karl W. A. S., Kammerherre, Lehnsgreve til Wedellsborg i Fyen F.B.B.
Adami, J. H., Besidder af Dänisch Nienhof og Hohenhain, Sen. i Bremen . F.B.B.
Barkén, Mauritz, P. D., Rector ved den lærde Skole i Köping . . . . . AA. B.
Belcredi, Egbert Grev von, til Lösch i Mähren . . . . F.B.B.
Bornemann, P. J. v., Kammerherre, Ritmester, til Bjergbygaard i Sjælland. F.B.B.
De la Gardie, Greve Axel J., til Löberöd i Skåne 50
Dumreicher, C.O., Conferentsr., Præs. i den Holst.-Lauenb. Overappellationsret F.B.B.
Elkan, Wilhelm, Kongl. Dansk Consul i Harborg . . . . F.B.B.
Essen, Grev G. A. F. W. von, Generalmajor, Chef for Skånske Husar-Regiment F.B.B.
Fraser, Alexander, Esq., K. Storbritannisk Consul i Batavia . . . . . F.B.B.
Gyllenstierna, Baron Carl, Lieut., til Krapperup i Skåne . . . . . . F.B.B.
Kauffmann, H. A. Th. v., Oberst, K. Dansk Militairbefuldmægtiget i Frankfurt AA. B.
Lütken, Johann August, Storhertugelig Meklenborgsk Consul i Kiel . . B.B.
Macaulay, Duncan, Esq., LL. D., Nordamericansk Consul i Manchester. . F.B.B.
Moltke-Hvitfeldt, Grev Leon, K. Dansk befuldmægtiget Minister i Paris . F.B.B.
Möller, Pehr, Ritmester, Besidder af Skottarp i Halland . . . . F.B.B.
Ouvaroff, Grev Alexis, Statsraad og Medlem af Vid. Acad. i St. Petersborg F.B.B.
Platen, Grev Baltzar J. E. von, Statsraad, til Örbyhus i Upland . . . . F.B.B.
Plessen, Hugo F. A. v., Kammerh., K. Commiss. i Dänisch Wohld og Svansen F.B.B.
Rosen, Sophus A. G. C. v., Kammerherre, Overpræsident i Flensborg . . 100
Savvaitof, Paul, Prof. ved det geistlige Seminarium i St. Petersborg . . F.B.B.
Scheel-Plessen, Grev W. H. B., Geheimer., K. Dansk bef. Minister i Stockholm F.B.B.
Schütte, August Theodor, Hofjægermester, til Bygholm og Nörlund i Jylland F.B.B.
Stjernstedt, Baron A. W., K. Svensk Ceremoniemest. og Rigsheraldicus, Stockh. F.B.B.
Tiedge, Johan Heinrich Cornelius, Grosserer, Buenos Ayres . . . . . . F.B.B.
Trap, J. P., Geheime-Etatsraad og Cabinetssecretair hos H. M. Kongen . AA. B.
Van der Hucht, Willem L. J., Grosserer, Harlem 100
Alsina, Dr. Don Valentin, fh. Gouverneur over Staten Buenos Ayres . . 100
Bang, Frederik Sigfred, Justitsraad og Bankcasserer . . . . F.B.B.
Berckemeyer, E. P., Landraad, til Gross Thurow i Lauenborg . . . . . F.B.B.
Castellanos, Dr. Don Florentino, Senats-Præsident i Republiken Uruguay 50
Fragueiro, Dr. Don Mariano, Prior i Handelstribunalet i Buenos Ayres . . 100
Fürst, Carl Johan, Med. et Chir. Dr., practiserende Læge i Buenos Ayres 100
Graty, Baron Alfred du, Oberst, Director for National-Museet i Paraná . F.B.B.
Gutierrez, Don Juan Maria, fh. Udenrigsminister i den Argentinske Confœderat. 50
Kalmykoff, Peter Davidovitsch, Statsr. og Prof. ved Univ. i St. Petersborg F.B.B.
Marshall, William, Esq., K. Dansk General-Gonsul for Scotland, Leith . F.B.B.
Mitré, Don Bartholomeo, Artillerie-Oberst, Gouverneur i Buenos Ayres. . 50
Pazos, Dr. Don José Barros, Udenrigsminister, Buenos Ayres 100
Rabbe, Frans Johan, Philos. et M. D, Collegie-Assessor, Kalliolinna, Finland F.B.B.
Rantzau, Greve Carl Frederik, Kammerherre, til Frederikslund i Fyen . . 100
Schultén, Otto af, Statsraad og Præsident, Wiborg, Finland 50
Ståhlberg, C. H., P. D., Provst og Sognepræst, Pielavesi i Kuopio Stift, Finland F.B.B.
Thorson, Edvin M., Underbibliothekar ved det St. Kongl. Bibl. i Kjöbenhavn AA. B.

Trolle-Bonde, Greve Gustaf, Kammerh., til Säfstaholm i Södermanland F.B.B.
Wrangell, Baron Ferdinand, Admiral og General-Adjutant, St. Petersborg F.B.B.
Wörishöffer, J. P. A., Oberst og Commandeur for 16de Infanterie-Bataillon AA. B.
Ahlander, Johan August, P. D., Sognepræst, Jönköping . . . . B.B.
Bengesco, Gregorius de, fh. Cultusminister i Valachiet, Bukarest. . . . F.B.B.
Bergman, Johan W., K. Svensk-Norsk Ministerresident i Madrid . . . . F.B B.
Bille, Torben, Kammerherre, Kongl. Dansk befuldmægtiget Minister i London 100
Boesen, Ulrich Sechmann, Biskop over Hertugdömmet Slesvig, Flensborg. 50
Carniolike-Pinsky, Mathwei M., Geheimeraad og Senator, St. Petersborg . F.B.B.
Europaeus, Anders Josef, Provst i Övre-Karelen, Libelitz i Finland . . . V.B.
Fallenius, Carl Magnus, P. D., Pastor primarius, Stockholm . . . . . B.B.
Fibiger, J. S. v., Generalmajor, Chef for den K. Artillerie-Brigade . . . AA. B.
Fischer, Christian, Justitsraad, Borgermester i Randers 50
Foundouklei, Ivan I, Geheimeraad og General-Controlleur i Polen, Warschau 100
Gortschakoff, Fyrst Mikhael, Statholder i Kongeriget Polen, Warschau . F.B.B.
Grill, Jan Wilhelm, Brukpatron, til Bona i Öster-Götland . . . . . . F.B.B.
Harrison, William, Esq., Galligreaves House, Lancashire i England . . . 100
Johansson, Johan Fredrik, Provst, Wallerstad i Öster-Götland . . . . . B.B.
Kierkegaard, Peter Christian, P. D., Biskop over Aalborg Stift 50
Koefoed, H. J., Geheime-Conferentsraad og General-Auditeur for Sö-Etaten AA. B.
Lewgren, Anders Wilhelm, Grosshandler i Göteborg . . . . F.B.B.
Lind, Ellef v., Major ved 13de Infanterie-Bataillon . . . . AA. B.
Lobera, Don Ignacio Garcia, Alcalde i Cordova, Andalusien 50
Meinung, Conrad Robertus v., Capitain. . . . . AA. B.
Mukhanoff, Paul de, Præsident i Underviisningsraadet, Warschau . . . B.B.
Mylius, Sigismund W. V. de, Kammerjunker, til Rönningesögaard, Fyen . . 100
Obligado, Dr. Don Pastor, fh. Gouverneur i Buenos Ayres 100
Parish, Frank, Esq., K. Storbritannisk Consul i Buenos Ayres 100
Petrelli, Carl Magnus, P. D., Sognepræst i Söderköping . . . . B.B.
Platon, Hs. Em., Theol. Mag., Erkebiskop af Riga og Mitau . . . . . F.B.B.
Rudbeck, Reinhold Thure G. C. G., Frih., Kammerh., Marieberg, Södermanland 50
Sabatini, Signore Domenico, Neapel 50
Suhr, Ole Bernth, Grosserer og Consul for Republiken Ny Granada . . . 50
Thestrup, Hans Nicolai v., Generalmajor og Krigsminister . . . . . . AA. B.
Thomander, Johan Henrik, T. D., Biskop over Lunds Stift . . . . . . F.B.B.
Uppström, Anders, P. D., Linguæ Gothicæ Professor ved Univers. i Upsala . 50
Wyk, Olof, Grosshandler i Göteborg . . . . F.B.B.
Zethrin, Pehr Olof, P. D., Provst i Trogds Herred, Lillkyrka, Upland . . . B.B.
Bergman, Israel, P. D., Biskop over Hernösands Stift 50
Carlson, Fredrik Ferdinand, P. D., Historiæ Professor ved Univ. i Upsala V.B.
Dufferin, Frederik Temple, Lord, K. Storbritannisk ov. Gesandt i Syrien . 100
Eastwick, Edward Backhouse, Secr. ved den Storbritann. Legation i Teheran 100
Hegermann-Lindencrone, Cai Ditlef, Generalmajor, Kammerherre . . . AA. B.
Laing, Robert de la, Prem.-Lieut., Ordonance-Officeer hos H. M. Kongen . AA. B.
Lindfors, Peter Philip, Med. Dr., Collegie-Assessor, Nystad, Finland . . . 50
Ricker, Samuel, Esq., Nordamericansk General-Consul i Frankfurt a. M. . 100
Wassrin, Pehr Anders, Phil. Dr., Brukspatron, Linköping 50
Ali Mahomed Khan, Mirza, Jagirdar ved Nizamens Hof i Deccan, Bombay 100
Carnegie, David, Brukspatron, Grosshandler i Göteborg . . . . B.B.
Dreyer, C. W. L. v., Oberstlieut., Commandeur for 2den Infanterie-Bataillon V.B. 50

Ekman, Oscar, Grosshandler og Keis. Russisk Consul i Göteborg . . . . B.B.
Elphinstone, John, Lord, Gouverneur over Præsidentskabet Bombay. . . 100
Höhling, Theodor August Schöller v., Capitain i Infanteriet . . . . . AA. B.
Isidorus, Hs. Em., Metropolit af St. Petersborg, Estland og Finland. . . 100
Kubinyi, August v., Directeur ved National-Museet i Pést 100
Lundbye, Chr. C. v., Oberst i Generalstaben, Stabschef i Artilleriet. . . AA. B.
Monserrate, Frei D. Camillo, Directeur for det Keis. Bibl. i Rio de Janeiro 100
Montezuma, Vicomte de Jequitinhonha, D. Francisco, Grand af Brasil., Rio de Jan. 100
Nordenfalk, Friherre Johan, P. D., Blekkem, Småland 100
Olrik, Chr. S. M., Justitsraad, Kongl. Inspecteur i Nord-Grönland, Godhavn 50
Pryce, David Tannatt, Esq., Grosserer, Batavia 100
Willemoes, F. C., Etatsraad, Herredsfoged i Ning Herred, Aarhuus . . . B.B.
Albarellos, Don Nicanor, M. D., Medlem af Repræsentantskabet i Buenos Ayres 50
Calvo, Don Nicolas Antonio, Buenos Ayres 100
Elisalde, Doctor Don Rufino, Advocat, Finantsminister, Buenos Ayres . . . 50
Good, Clements, Kongl. Dansk General-Consul i Hull. 100
Gorostiaga, Doctor Don Benjamin, Advocat, Buenos Ayres 100
Hopkins, Edward A., Esq., Nordamericansk Consul i Paraguay. 100
Hudson, William H., Esq., Nordamericansk Consul i Buenos Ayres . . . 100
Morrow, Robert, Esq., Grosserer, Halifax, Nova Scotia 100
Olinda, Don Pedro de Araujo Limas, Marquis de, Conseils-Præs., Rio de Janeiro 100
Perez, Don Roque José, Advocat, Prof. ved Universitetet i Buenos Ayres . 50
Viola, Doctor Don Miguel Navarro, Advocat, Buenos Ayres. 50
Barkly, Sir Henry, K. C. B., Gouverneur i Victoria 100
Castro, Don Felipe Davila Fernandez de, Senator i Santo Domingo . . 100
Conestabile, Greve Giancarlo, Prof. i Archæologie ved Univ. i Perugia . 100
Cosby, John H. Wilder, Esq., Advocat, Abbey Lodge, Irland 100
Domingues, Don Luis, Buenos Ayres. . . . . B B.
Fair, George, M. D., F. R. C. S. Edinb., Engelsk Hospitalslæge i Buenos Ayres. 100
Lamas, Dr. Don Andres, Uruguay's befuldm. Minister i Rio de Janeiro . . 100
Larsen, Dr. Don Juan Mariano, Prof. ved Universitetet i Buenos Ayres. . 100
Nordenheim, Clas, virkl. Statsraad og Senator, Helsingfors 50
Pratápa Chandra Sinha Bahádur, Raja, Pakparàh, Bengalen 100
Rajendralál Mitra, Babu, Secr. ved det Asiatiske Selskab i Bengalen . . 100
Schildt, Wolmar Styrbjörn, Districtslæge, Jyväskyla, Finland 50
Schöler, H. V. R., Capellan ved vor Frelsers Kirke, Christianshavn. . . AA. B.
Stawell, Sir William Foster, Overdommer, Victoria 100
Stürup, Wilhelm, Legationsr., K. Dansk General-Consul i Venezuela, Caracas 50
Wiarda, Sjoerd, K. Nederlandsk Consul i Buenos Ayres 100
Winthrop, Robert C., LL. D., Præsident i det historiske Selskab i Massachusetts 100
Were, Jonathan Binns, Esq., K. Dansk og Svensk-Norsk Consul i Melbourne 100
Boton, Dr. Don Joaquim, Dommer i Höiesteret i Republiken Venezuela . 50
Broel-Plater, Grev Vladimir Stanislaus de, til Wiszniowietz i Gouvern. Minsk 100
Ellesmere, Viscount Brakley, Earl of, Worsley Hall i Lancashire. . . . 100
Eulampius, Hs. Em., fh. Erkebiskop i Tobolsk og Siberien . . . . B.B.
Gibson, William Sidney, Esq., A. M., Advocat, Tynemouth, Northumberland B.B.
Gyllenhaal, Friherre Lars Herman, til Härlingstorp, Vester-Götland. . . B.B.
Jörgensen, C. H., Inspecteur ved H. M. Kongens antiquariske Samlinger . V B
Kossakowski, Grev Stanislas, Præsident i Polens heraldiske Kammer, Warschau 100
Leal, Dom Felipe Pereyra, Brasiliansk Chargé d'Affaires i Venezuela . . 50

Scarpa, Iginio da, Kongl. Dansk Vice-Consul i Fiume	100
Borromeo, Grev Vitaliano, Grand af Spanien, Senator i Sardinien . . .	100
Charnock, Richard Stephen, Esq., F.S.A. London	B.B.
Mellen, William P., Esq., Advocat, Natchez, Mississippi	B.B.
Mueller, Ferdinand, M.D., P.D., Præsident i det Kongl. Selskab i Victoria	100
Schüth, Nicolas Chr., K. Dansk General-Consul i Chili, Valparaiso . . .	100
Bonaparte, Prinds Louis Lucien, Senator, Paris	B.B.
Bonghi, Signore Diego, Archæolog, Neapel	B.B.
Brown, James Roberts, Esq., Clerkenwell, London	B.B.
Chadbourne, Paul Ansel, M.D., Professor, Brunswick, Maine	B.B.
Edgley, Thomas, Esq., Willoughby Terrace, Park Tottenham, England . .	B.B.
Hogg, John, Esq., M.A., F.R.S., Secr. R.S.L. London	B.B.
Hume, Rev. Abraham, D.C.L., LL.D, Secr. Hist. S., Lancashire, Liverpool	B.B.
Lee, Right Rev. James Prince, D.D., F.R.S., Biskop af Manchester . . .	B.B.
Nottingham, John, M.D., Surgeon N.C., Liverpool	B.B.
Petersen, J. C. L., Capitain og Skoleinspecteur.	AA. B.
Walcott, Rev. Mackenzie Edward, M. A., F. S. A. London	B.B.
Witte, Baron Jean J. A. M de, Archæolog, Paris	B.B.

Optagne i Mödet den 27de Mai 1861:

Blixen-Finecke, C. F. A B. Baron, til Dallund i Fyen og Næsbyholm i Skåne.
Shaffner, Taliaferro P., LL.D., Oberst, London.

Optagne i Mödet den 6te December 1861:

Alcock, Rutherford, Esq., K. Storbritannisk bef. Minister i Japan, Yeddo.
Arnzen, Niels, Esq., Fall River, Massachusetts.
Brasseur de Bourbourg, C. E., Abbed, Aumônier ved det Franske Ges. i Mexico.
Desjardins, Antoine, Over-Architect i Stiftet og Staden Lyon.
Du Bois, H. C., K. Nederlandsk bef. Minister i Constantinopel og Athen.
Ellenborough, Edward Law, Earl of, Southam Hall, Gloucestershire.
Farrer, James, Esq., M. P., of Ingleborough, Yorkshire.
Flaux, Armand de, Uzèz i Nedre Languedoc.
Juritz, C. F., Esq., P.D., K. Dansk Consul i Capstaden, det gode Haabs Forbjerg.
Kheredine Ben Hassem, General, Marine-Minister og Conseils-Præs., Tunis.
Lee, Rigth Rev. Henry Washington, Biskop af Iowa, U. S. America.
Letterstedt, Jacob, K. Svensk og Norsk General-Consul i Capstaden.
Mandelgren, Nils Månson, Kunstmaler, Paris.
Peto, Sir Samuel Morton, Baronet, M.P., Sommerleyton Hall, Suffolk.
Stephensen, Oddgeir, Etatsr., Direct. for Ministeriernes Islandske Departement.
St. Hermine, F. Rouget de, K. Svensk og Norsk Gen.-Cons. og Dansk Cons. i Algier.

REGNSKAB OVER SELSKABETS PENGEVÆSEN FOR AARET 1858.

INDTÆGTER:

	Rd.	Sk.
Cassebeholdning fra 1857	465	23
Hans Majestæt Kongen af Danmarks aarlige Gave	300	»
Gaver og bestandige Bidrag fra Medlemmerne	2,900	»
Aarlige Bidrag fra samme	590	55
Solgte Exemplarer af udgivne Skrifter	469	50
Renter af den faste Fond	2,560	»
	7,285	32

UDGIFTER:

	Rd.	Sk.
Anvendt til den faste Fonds Forøgelse	2,949	35
Annaler for nordisk Oldkyndighed	590	»
Antiquarisk Tidsskrift	124	42
Mémoires des Antiquaires du Nord	166	48
Lexicon poëticum antiquæ linguæ septentrionalis	355	86
Oldnordisk-Dansk Haandordbog	50	»
Atlas for nordisk Oldkyndighed	360	48
En Vandring i Jægerspriis's Have og Lund, Abrahamstrup, Beretninger og Medlemslister	370	»
Tegninger samt disses Gravering i Staal, Kobber eller Træ til *Antiquarisk Tidsskrift* m. v.	34	32
Lithographerede Facsimiler og Aftryk af Kort og Kobbere, Papir	630	92
Selskabets historisk-archæologiske Archiv og Bibliothek	36	2
Historisk-antiquariske Undersøgelser	10	»
Andre Udgifter til Selskabets Bud, ved Diplomers Udfærdigelse, Porto af Breve og Pakker. m. v.	451	64
	6,129	65
Cassebeholdning den 31te December 1858	1,155	63
	7,285	32

J. F. MAGNUSEN.
Casserer.

Undertegnede, som det Kongelige Nordiske Oldskrift-Selskabs for Aaret 1858 valgte Revisorer, erklære herved at have undersøgt og revideret foranstaaende Regnskab med dertil hørende Bilag, og befundet samme rigtigt at være; og have vi endvidere forvisset os om, at Selskabets faste Fond i Aaret 1858 er bleven forøget med det Beløb, som den Kongelig confirmerede Fundation af 30te October 1834 § 2 foreskriver at skulle oplægges.

Kjøbenhavn den 10de Mai 1859.

A. KJELLERUP. F. S. BANG.

REGNSKAB OVER SELSKABETS PENGEVÆSEN FOR AARET 1859.

INDTÆGTER:

	Rd.	Sk.
Cassebeholdning fra 1858	1,155	63
HANS MAJESTÆT KONGEN AF DANMARKS aarlige Gave	300	»
Gaver og bestandige Bidrag fra Medlemmerne	1,950	»
Aarlige Bidrag fra samme	484	77
Solgte Exemplarer af udgivne Skrifter	570	33
Renter af den faste Fond (iberegnet 40 Rd. af Tilvæxten for ½ Aar)	2,720	»
	7,180	77

UDGIFTER:

	Rd.	Sk.
Anvendt til den faste Fonds Forøgelse	1,956	82
Annaler for nordisk Oldkyndighed	404	»
Antiquarisk Tidsskrift	749	8
Mémoires des Antiquaires du Nord	390	»
Lexicon poëticum antiquæ linguæ septentrionalis	136	»
Oldnordisk-Dansk Haandordbog	280	48
Atlas for nordisk Oldkyndighed	161	52
Beretninger og Medlemslister m. v.	332	35
Tegninger samt disses Gravering i Staal, Kobber eller Træ til *Antiquarisk Tidsskrift* m. v.	237	»
Selskabets historisk-archæologiske Archiv og Bibliothek	131	89
Historisk-antiquariske Undersøgelser	113	82
Andre Udgifter til Selskabets Bud, ved Diplomers Udfærdigelse, Porto af Breve og Pakker m. v.	473	32
	5,366	44
Cassebeholdning den 31te December 1859	1,814	33
	7,180	77

J. F. MAGNUSEN.
Casserer.

Undertegnede, som det Kongelige Nordiske Oldskrift-Selskabs for Aaret 1859 valgte Revisorer, erklære herved at have undersøgt og revideret foranstaaende Regnskab med dertil hørende Bilag og befundet samme rigtigt at være; og have vi endvidere forvisset os om, at Selskabets faste Fond i Aaret 1859 er bleven forøget med det Beløb, som den Kongelig confirmerede Fundation af 30te October 1834 § 2 foreskriver at skulle oplægges.

KJÖBENHAVN den 27de April 1860.

A. KJELLERUP. F. S. BANG.

REGNSKAB OVER SELSKABETS PENGEVÆSEN FOR AARET 1860.

INDTÆGTER:

	Rd.	Sk.
Cassebeholdning fra 1859	1,814	33
Hans Majestæt Kongen af Danmarks aarlige Gave	300	»
Gaver og bestandige Bidrag fra Medlemmerne	2,950	»
Aarlige Bidrag fra samme	473	82
Solgte Exemplarer af udgivne Skrifter	354	34
Renter af den faste Fond (iberegnet 80 Rd. af Tilvæxten for ½ Aar)	2,840	»
	8,732	53

UDGIFTER:

	Rd.	Sk.
Anvendt til den faste Fonds Forøgelse	2,951	37
Annaler for nordisk Oldkyndighed	330	»
Antiquarisk Tidsskrift	574	3
Mémoires des Antiquaires du Nord	728	5
Lexicon poëticum antiquæ linguæ septentrionalis	323	»
Oldnordisk-Dansk Haandordbog	1,374	94
Beretninger og Medlemslister m. v.	129	24
Tegninger samt disses Gravering i Staal, Kobber eller Træ til *Antiquarisk Tidsskrift* m. v.	421	48
Lithographerede Facsimiler og Aftryk af Kort og Kobbere, Papir	235	26
Selskabets historisk-archæologiske Archiv og Bibliothek	254	19
Historisk-antiquariske Undersøgelser	50	»
Andre Udgifter til Selskabets Bud, ved Diplomers Udfærdigelse, Porto af Breve og Pakker m. v.	671	88
	8,043	56
Cassebeholdning den 31te December 1860	688	93
	8,732	53

J. F. MAGNUSEN.
Casserer.

Undertegnede, som det Kongelige Nordiske Oldskrift-Selskabs for Aaret 1860 valgte Revisorer, erklære herved at have undersøgt og revideret foranstaaende Regnskab med dertil hørende Bilag og befundet samme rigtigt at være; og have vi endvidere forvisset os om, at Selskabets faste Fond i Aaret 1860 er bleven forøget med det Beløb, som den Kongelig confirmerede Fundation af 30te October 1834 § 2 foreskriver at skulle oplægges.[1]

Kjöbenhavn den 20de Mai 1861.

A. KJELLERUP. F. S BANG.

[1]) Fundationens § 2 bestemmer nemlig, at alle de bestandige Bidrag skulle anvendes til den faste Fonds Forøgelse.

ANTIQUARIS TIDSSKKRIFT.

INDHOLD AF AARGANGENE 1858—1860.

Side.

1. Aarsberetning om Selskabets Arbeider og Tilstand i 1858 3
2. Americanske Oldtidsminder 8
3. Anmeldelse af Skrifter af historisk-archæologisk og linguistisk Indhold, som ere Selskabet tilsendte for dets Bibliothek.
   A. Antigüedades Peruanas por Mariano Éduardo de Rivero y Juan Diego de Tschudi, Peruanske Oldtidsminder meddeelte i Uddrag af Chr. Julius de Meza 19
   B. Histoire des nations civilisées du Mexique et de l'Amérique Centrale, durant les siècles antérieurs à Christophe Colomb, par M. l'Abbé Brasseur de Bourbourg 49
   C. Australisk Literatur: Transactions of the Philosophical Institute of Victoria. — On the Elementary Substances originating and promoting Civilisation throughout the world. By Pedro Nisser. — Catalogue of Egyptian and other Antiquities collected by Sir Charles Nicholson 132
   D. Evangeliarum Aztecum sive Mexicanum ed. Bernardino Biondelli . 139
   E. Quelques Traces d'une émigration de l'Europe Septentrionale en Amérique dans les traditions et les langues de l'Amérique Centrale. Lettre adressée à M. C. C. Rafn par M. l'Abbé Brasseur de Bourbourg 152
4. Aarsberetning om Selskabets Arbeider og Tilstand i 1859 166
5. Om Bevaring af Oldsager af Træ fundne i Tørvemoser, ved C. F. Herbst 174
6. Behandling af Oldsager af Træ, som ere fundne i Moser, ved C. A. Speerschneider 176
7. Fund af en Runesteen paa Helnæs i Fyen med Forklaring af C. C. Rafn 179
8. Mindesteen ved Kleggum Höi med Forklaring af C. C. Rafn 189
9. Cabinettet for Americanske Oldsager, Tilvæxt i 1860 195
10. Grönlandske Folkesagn, udgivne i Nouk (Noungme) i Grönland, meddeelte af H. Rink 200
11. Anmeldelse af nylig udgivne Skrifter.
   F. Story of Burnt Njal, or Life in Iceland at the end of the 10th Century. From the Icelandic of the Njáls Saga. Anmeldt af Grímur Thomsen 224
   G. Skrifter af P. Möller, L. F. Rääf, C. Säve, G. Djurklou og J. E. Rydqvist om det svenske Sprog og de svenske Sprogarter, anmeldte af K. J. Lyngby 234
12. Yderligere Bemærkninger om Runestenen ved Kleggum Höi af C. Säve 272
13. Aarsberetning om Selskabets Arbeider og Tilstand i 1860 274
14. Fortidsminder i Schweiz's Indsöer, Anmeldelse af: Habitions lacustres des temps anciens et modernes, par Frédéric Troyon 283

Side.
15. Spor af Menneskeliv för Syndfloden, Anmeldelse af: Antiquités Celtiques et Antédiluviennes, par Boucher de Perthes 297
16. Grönlandske Folkesagn, anden Meddelelse af H. Rink . . . .
17. Anmeldelse af Skrifter af C. A. Holmboe om Helleristninger, Amuletter, hedenske Korsmonumenter, Krodo, en sachsisk Afgud 331
18. Oldtidsminder i Nordamerica, Uddrag af Værker af Davis, Squier, Lapham, Schoolcraft og Wallbridge 335
19. Yderligere Spor af de gamle Nordboer i America, Further Traces of the ancient Northmen in America, with geological evidences of the location of their Vineland, by Rev. Abner Morse 361
20. Selskabets Bibliotheks Tilvæxt i 1858—1860 366

Oplysende Afbildninger, indsatte i Texten.

S. 5 Flintsager i H. M. Kongens Antiquitets-Cabinet.
S. 6 Et udmærket Hængekar af Bronze i samme Samling, fundet ved Smidstrup i Sjælland.
S. 8 En Klipperistning paa Lewis af Syderöerne.
S. 9 Fragment af en Runesteen, fundet i Igalikko i Syd-Grönland.
S. 10 Indskrift i en Klippe paa Öen Monhegan paa Kysten af Maine.
S. 14-15 Caraïbiske Steensager og Klipperistninger paa Öen St. Jan af Antillerne
S. 17 En peruansk Commandostav af Bronze.
S. 25-26 Mexicanske hieroglyphiske Tegn og en mexicansk Skriftart.
S. 169-170 en Spiral-Fingerring, et tyndt Redskab med Skibsforestillinger og en Hage med Spiral-Ziraler, alle af Bronze, fundne i Fyen og nu bevarede i H. M. Kongens Cabinet.
S. 171 en stor Bronze-Ring af romersk Arbeide, i samme Samling, funden i Slesvig.
S. 173 Flintpilespidser.
S. 181 Runesteen, funden paa Helnæs i Fyen.
S. 192 Runesteen, funden ved Kleggum Höi i Jylland.
S. 197 Sydamericanske Oldsager af Guld, fundne i Provindsen Chiriqui i Panamà.
S. 199 Sydamericanske Oldsager af Guld, fundne i Provindsen Antioquia, Landskabet Cundinamarca i Ny Granáda.
S. 277 Oldsager fra Nordens Steenalder, i H. M. Kongens Antiquitets-Cabinet.
S. 278-280 Oldsager fra Nordens Bronzealder i samme Samling.
S. 351, 353 Nordamericanske Oldsager af Kobber.

OLDSKRIFT-SELSKABETS
HISTORISK-ARCHÆOLOGISKE TIDSSKRIFTER.

„Annaler for nordisk Oldkyndighed", „Antiquarisk Tidsskrift" og „Mémoires des Antiquaires du Nord", som ere et fælles Meddelelsesorgan for islandske, norske, svenske og danske Historikere, Sprogforskere og Oldgranskere, fortsættes bestandig i Fremtiden i uafbrudt Aarfölge, saa at hvert Bind benævnes efter den Aargang eller de Aargange, det efter Forholdene udgjör. De to förstnævnte af disse Skrifter, som indeholde Meddelelser i de nordiske Sprog, ere bestemte til Oldtidsvenners Afbenyttelse i Almindelighed saavel i de nordiske Lande som i Udlandene, det tredie, hvis Indhold er affattet paa Fransk, Engelsk eller Tydsk, er nærmest bestemt for Udlandene.

Til de hidtil udgivne tredive Bind, fra de nævnte Skrifters förste Begyndelse til Aargangen 1860 iberegnet, har man bestemt at udgive en særskilt historisk-archæologisk Index, der nu udarbeides af J. P. F. Königsfeldt og skal tjene som et Sagregister og en Veiledning til at gjöre sig bekjendt med, hvad der ansees hovedsaglig at kunne i historisk og linguistisk, archæologisk og ethnographisk Retning være til Videnskabens Berigelse.

Med Aargangen 1861 paabegyndes et nyt Decennium og et nyt Aaremaal, der slutter sig umiddelbart til det foregaaende og fortsættes ganske efter samme Plan som det fuldförte.

Til yderligere Lettelse og for Eensformighed ved Citationer vedföies her til Medarbeidernes og Læsernes Underretning enkelte valgte

FORKORTELSER.

AM : codex Arna-Magnæanus.
AnO : Annaler for nordisk Oldkyndighed.
B : Bautil d. e. Alle Svea och Götha Rikens Runstenar utgifne af Joh. Göransson. Stockholm 1750. fol.
D : Sverikes Runurkunder utgifne af Richard Dybeck. Stockholm 1860 og flg. fol.
Dbk : Svenska Runurkunder utgifne af Richard Dybeck. Stockholm 1855 og flg in 8vo.
FmS : Fornmanna Sögur, útg. at tilhlutun hins Kgl. Norrœna Fornfrœða-Fèlags.
FaS : Fornaldar Sögur Norðrlanda, útgefnar af C. C. Rafn.
GhM : Grönlands historiske Mindesmærker.
Hkr : Heimskríngla med Fortsættelse, ed. Schöning, Sk. Thorlacius, B. Thorlacius et E. C. Werlauff. fol.
ÍS : Íslendínga Sögur, udgivne af det Kongelige Nordiske Oldskrift-Selskab 1843 og flg.

L : Runurkunder utgifne af J. G. Liljegren. Stockholm 1853.
Mém : Mémoires des Antiquaires du Nord.
MnO : Nordiske Oldsager i det Kongelige Museum i Kjöbenhavn, ordnede og forklarede af J. J. A. Worsaae, tegnede af Magnus Petersen. Forøget Udgave 1859.
NgL : Norges gamle Love indtil 1387, udgivne af R. Keyser og P. A. Munch. Christiania 1846 og flg. 4.
NTO : Nordisk Tidsskrift for Oldkyndighed.
ShI : Scripta historica Islandorum, studio et opera Sveinbjörnis Egilssonii.
SmL : Södermanna-Lagen, utgifven af Schlyter. Lund 1838.
SnE : Snorra Edda, editio Arna-Magnæana.
SnH : Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie. I—VI. Christiania 1833—1839. 4.
SrD : Scriptores rerum Danicarum medii ævi ed. J. Langebek, Suhm, Engelstoft et Werlauff.
SrS : Scriptores rerum Sveeicarum medii ævi ed. E. M. Fant.
SæE : Edda Sæmundar hins fróða, editio Arna-Magnæana.
VgL : Vestgöta-Lagen, utg. af Collin och Schlyter. Stockholm 1827.
VgL I, VgL II : ældre og yngre VgL.
VmL : Vestmanna-Lagen, utgifven af Schlyter. Lund 1841.
VmL I, VmL II : ældre og yngre VmL.
W : Olai Wormii Monumenta Danica. Hafniæ 1643. fol.
ÖgL : Östgöta-Lagen, udg. af Collin og Schlyter. Stockholm 1830.

ANTIQUARISK TIDSSKRIFT,

UDGIVET

AF

DET KONGELIGE

NORDISKE OLDSKRIFT-SELSKAB.

1861—1863.

KJÖBENHAVN.

THIELES BOGTRYKKERI.

1864.

DET KONGELIGE NORDISKE OLDSKRIFT-SELSKAB.

Möde den 6te December 1861

under Forsæde af Vice-Præsidenten, Geheimearchivar og kongelig Historiograph C. F. Wegener.

Secretairen, C. C. Rafn, gav Beretning om Arbeidernes Fremgang og forelagde som færdige fra Pressen af SELSKABETS HISTORISK-ARCHÆOLOGISKE TIDSSKRIFTER:

ANNALER FOR NORDISK OLDKYNDIGHED,

Aargangen eller Bindet 1859, udstyret med 7 Plancher og indeholdende: 1, De sydslesvigske Befæstningsværker i og fra Oldtiden og Middelalderen, af Chr. C. Lorenzen, nemlig: I. Kurgraven og Kurvirke; II. Östervolden eller Gammel-Dannevirke; III. Dannevirke; IV. Landwehr eller Sönder-Dannevirke; V. Dannevirke-Graven og Dannevirke-Volden. 2, De sydslesvigske Runestene, ved C. C. Rafn: I. Mindesmærke over Sytrik Osfredson paa Vignibe; II. Mindesteen, opreist af Thorleif for hans Staldbroder Erik; III. Mindesteen over Skarde, reist af Kong Svend Tveskæg; IV. Thorleif Jarleskjalds Ophold hos Svend Tveskæg, Kvad af Svend Tveskæg til Thorleif Jarleskjald; V. Jomsvikingerne Vagn Aageson og Skarde, — en Vise af Fyenboen Vagn Aageson; VI. betræffende Kortet over Egnen omkring Bustrup og Vedelspang. 3, Om det tidligere Folkesprog i Byen Slesvig, af Chr. C. Lorenzen. 4, Bemærkninger til den foregaaende Afhandling, af K. J. Lyngby. 5, Om Byen Slesvigs Befæstning i Oldtiden og Middelalderen, af Chr. C. Lorenzen. 6, Nogle Bemærkninger om Guldholm Kloster, af samme. 7, Danske Kongesagn i Sönderjylland, af samme. Til dette Bind höre fölgende Tavler: I. Kort over Dannevirke, Kurgraven og Östervolden, ved Oberstlieutenant W. Dreyer, udfört af Lieutenant C. G. Rönnov og graveret af E. Chr.

Möller; II. Profiler af Dannevirke ved Vester-Kalegat med Dannevirke-Muren, af Kurgraven ved Viglesporten og af Dannevirke ved Kurborg; III. Profiler af Dobbeltvolden, af Krumvolden ved Morgenstjerne og Halvkreds-Volden ved Oldenborg; IV. Prospect af Haralds-Volden af Dannevirke; V. Prospect af Valdemars-Muren af Dannevirke; tab. II—V udförte i Bærentzen & Co.'s lithographiske Institut, Profilerne efter Tegninger af C. G. Rönnov og Prospecterne efter Tegninger af V. Wassmer. VI. Antiquarisk Kort over en Deel af Egnen syd for Bustrup ved Slesvig, hvor de tre danske Runestene fandtes i 1796, 1797 og 1857, forfattet af W. Dreyer, udfört af C. G. Rönnov og graveret af E. Chr. Möller; VII. Kort over Byen Slesvigs Befæstning i Oldtiden og Middelalderen, tildeels efter Schröders Grundriss der Stadt Schleswig og Lorenzens Afhandling, tegnet og graveret af E. Chr. Möller.

ANTIQUARISK TIDSSKRIFT, Aargangene 1858 og 1859.

Departementschefen for Underviisningsvæsenet i Ministeriet for Hertugdömmet Slesvig, Etatsraad T. A. Regenburg, meddeelte en af Inspecteuren ved Museet for nordiske Oldsager i Flensborg, Adjunct Engelhardt, til Ministeriet indsendt, med Afbildninger og Grundplan oplyst, Beretning om Undersögelse af en Gravhöi fra Bronzealderen tæt ved Thorsbjerg Mose ved Sönder-Brarup i Angel. Da Höien ligger tæt ved Mosen, antog man, at den muligen kunde hidröre fra samme Tid som de i den fundne Oldsager, nemlig fra den ældre Jernalder, men dette viste sig ved Undersögelsen ikke at være Tilfældet, da man fandt umiskjendelige Tegn paa, at den var fra en langt ældre Tid og rimeligviis fra Bronzealderens förste Tider. To Steenkredse og en mellem disse opreist stor Bautasteen, der var reist paa et Grundlag af mindre Stene, saavelsom Begravelsesmaaden i det Hele giver denne Höi en særegen antiquarisk Betydning.

Inspecteuren over Syd-Grönland, Dr. philos. H. Rink, som i Vinter opholder sig i Kjöbenhavn, forelagde tredie

Bind af „Kaladlit okalluktualliait", grönlandske Folkesagn, opskrevne og meddeelte af Indfödte, med dansk Oversættelse, trykt paa Nouk eller Nûk (Noungme), d. e. Godthaab, og udgivet fra det der oprettede grönlandske Bogtrykkeri, og med lithographerede Plancher, 1861; han fremhævede blandt andet visse Træk i disse Sagn, som tydede paa Grönlændernes tidligere Ophold i det arctiske America paa den anden Side af Baffins Bay og deres Samkvem med Indianere eller Indlandsboer; han foreviste endeel Pröver af Grönlænderes Skrift og Tegninger, hvoriblandt ogsaa nogle, som ere benyttede til et Tidsskrift for Grönlændere, „Atuagagdliutit", der er begyndt at udgives ved Colonien Godthaab, og hvis Hensigt er at optage alt, hvad der kunde egne sig til Læsning for Grönlænderne udenfor Skoleunderviisningen.

Consul E. C. Hammer i Boston havde oversendt et lidet Skrift af Pastor Abner Morse, betræffende Fund paa Kysterne af Massachusetts af gamle Ildsteder, der efter Forfatterens Undersögelser ikke synes at hidröre fra Indianerne, men fra et mere cultiveret Folk, som han antager at være de gamle Nordboer, der netop besögte disse Kyster.

John Beatton, kgl. dansk Consul i Stromness paa Orkney, havde ved Brev af 20de Juli givet en forelöbig Underretning om Fund af endeel Runeindskrifter i en Höi i Stenness Sogn paa Mainland. Fra George Petrie modtoges senere udförligere Meddelelser derom af 31te Juli og 12te August med skizzeret Copie af Runerne og Grundtegning af Steenhallen, paa hvis Vægge de ere indristede. Efter denne Meddelelse havde Secretairen givet en forelöbig Notice derom i den Berlingske Tidende af 11te September i et til George Petrie adresseret Brev. Den Oldgrandsker, som havde foranstaltet disse Undersögelser, James Farrer, Esq., M. P., havde ved Brev af 5te November sendt 7 Plancher med lithographerede, med stor Omhu udförte, Afbildninger af disse Indskrifter og Indristninger, med Opfordring til yderligere Forsög paa Indskrifternes Læsning. Efter nöiere Undersögelse af det nu modtagne mere

paalidelige Apparat havde Secretairen gjort yderligere Forsög paa Udtydningen og meddeelte nu sin Læsning af de betydeligste af disse Indskrifter, hvori han til enkelte Ord havde benyttet Archivar Jon Sigurdssons Gisninger. (Secretairens Fortolkning sendes til Mr Farrer).

Fra H. C. Strandgaard, Skolelærer og Kirkesanger i Selde, Viborg Amts Nörre Herred, var modtagen Underretning om, at han havde opdaget en Række Runer paa Fodstykket af Döbefonten i Selde Kirke, som tidligere havde været ganske skjulte af Kalk. Paa Stenens tre andre Sider vare

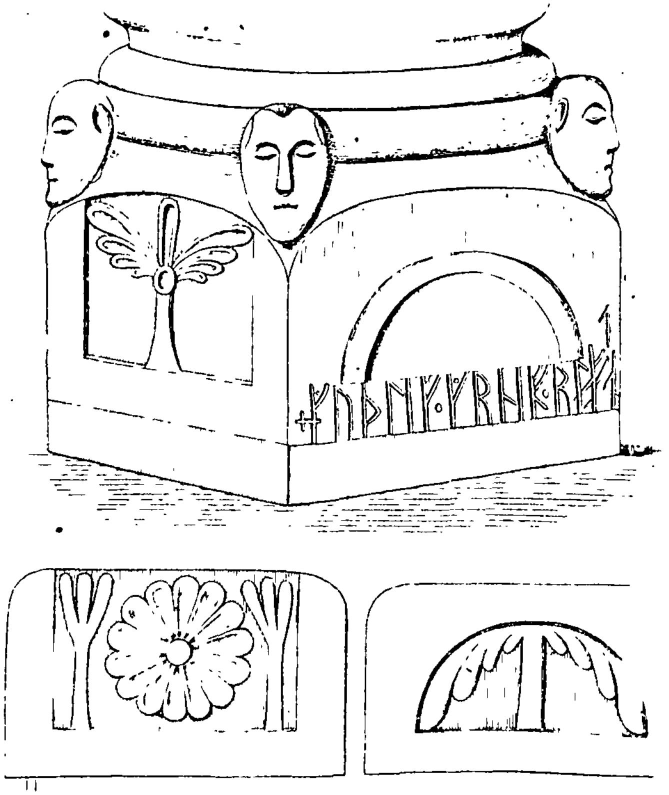

FODSTYKKE AF DÖBEFONTEN I SELDE KIRKE. 1/8

Zirater indhugne og i dens fire överste Hjörner Menneskehoveder; han havde tilsendt Selskabet Afbildninger og af Indskriften tillige et vellykket Gnidebillede. Indskriften læses efter Archivar Jon Sigurdssons Gisning: Guþlif (Guþleifr) greifi rit (reit) á fat. Gudleik Greve skrev paa Fadet (Döbefonten); GREIFI er vel her af samme Betydning som *lendr maþr*, Lehnsmand, Herremand.

Gisle Brynjulfsson, som nylig var vendt tilbage fra London, meddeelte Bemærkninger om en Vita Griffini i den Cottonske Manuscript-Samling i det Britiske Museums Bibliothek. Griffin, Conans Sön, var en Konge i Wales i Slutningen af det 11te og Begyndelsen af det 12te Aarhundrede († 1137); hans Slægt paa mödrene Side udledes her fra de nordiske Konger i Dublin paa en ellers hidtil ubekjendt Maade. Ogsaa fortjener det at bemærkes, at den Madoc, som antages at være kommen til America i Slutningen af det 12te Aarhundrede, netop var en Sönnesön af Kong Griffin; og han har saaledes rimeligviis kjendt de nordiske Beretninger om Vinland og de andre Lande i Vest, da disse vare vel bekjendte blandt Nordboerne i Irland.

De ovenfor S. 5 ommeldte Afbildninger af de paa Orknöerne fundne Runeindskrifter, som James Farrer ved Brev af 5te November 1861 sendte Selskabets Secretair, havde han samtidig sendt flere i Danmark, Norge og Sverrig, der havde beskæftiget sig med runographisk Studium. Af disse har ogsaa P. A. Munch gjort Forsög paa Indskrifternes Fortolkning og i „Norsk Illustreret Nyhedsblad" af 1ste og 8de December 1861 meddeelt dette Forsög med Gjengivelse af Afbildningerne. Secretairens Brevvexling med Mr Petrie var i Juli, August og September 1861, altsaa længe för Mr Farrer sendte Afbildningerne hid. Professor Munch har ydermere oplyst Anledningen til disses Publication, som Mr Farrer sikkert vil bifalde.

DET KONGELIGE NORDISKE OLDSKRIFT-SELSKAB.

AARSBERETNING

1861.

Aarsmöde den 13de Mai 1862.

Det almindelige Aarsmöde afholdtes under HANS MAJESTÆT KONGENS Præsidium paa Christiansborg Slot Tirsdagen den 13de Mai.

Secretairen, C. C. Rafn, meddelte en Udsigt over Selskabets Foretagender og Status i det forlöbne Aar 1861, i hvilket Aar efternævnte af de tidligere og senest optagne vare indtraadte som

STIFTENDE MEDLEMMER:

H. M. SOMDET PHRA PARAMENDR MAHA MONGKUT, FÖRSTE-KONGE AF SIAM, optagen efter Forslag af Sir JOHN BOWRING, Gouverneur i Hongkong og tidligere K. Storbritannisk befúldmægtiget Minister i Bangkok.
BONAPARTE, Prinds Louis Lucien, Senator i Frankrig, Paris.
BONGHI, Signore Diego, Archæolog i Neapel.
BRADLEY, Hon. Charles William, Statssecretair i Connecticut.
BROWN, James Roberts, Esq., Clerkenwell i England.
CHADBOURNE, Paul Ansel, M. D., Prof. ved William's College, Mass.
CHARNOCK, Richard Stephen, Esq., F. S. A. London.
DU BOIS, H. C., K. Nederlandsk bef. Min. i Constantinopel og Athen.
ELLENBOROUGH, Edward Law, Earl of, Southam House i Gloucestershire.
FARRER, James, Esq., M. P., til Ingleborough i Yorkshire.
GRILL, Jan Wilhelm, Brukspatron til Bona i Öster-Götland.
LEE, James Prince, D. D., F. R. S., Lord Biskop af Manchester.
LETTERSTEDT, Jacob, K. Svensk-Norsk General-Consul i Capstaden.
WITTE, Jean J. A. M. Baron de, Numismatiker, Paris.

Der udgaves af SELSKABETS HISTORISK-ARCHÆOLOGISKE TIDSSKRIFTER:

ANNALER FOR NORDISK OLDKYNDIGHED,

Aargangen eller Bindet 1859 med 7 Plancher, hvis Indhold findes anfört i Beretningen om det den 6te December afholdte Möde, i hvilket det först fremlagdes, ligesom af

ANTIQUARISK TIDSSKRIFT, Aargangene 1858 og 1859, hvis Indhold vil blive meddeelt i dette Binds Slutningshefte for 1860. Fremdeles af de for Udlandene nærmest bestemte

MÉMOIRES DES ANTIQUAIRES DU NORD,

det Aargangene 1850—1860 indeholdende Bind, hvori Beretninger om Selskabets Foretagender i de nævnte Aar, der have været meddelte i de under Hans Majestæts Præsidium afholdte Aarsmöder, og fölgende Afhandlinger og særskilte Meddelelser: 1, Sur la construction des salles dites des géants, par S. M. le ROI FRÉDÉRIC VII DE DANEMARK. — 2, Résumé du mémoire de M. A. F. von Mehren sur les connaissances géographiques des peuples islamites. — 3, Geographical Elucidations on the Scottish and Irish Local Names occurring in the Sagas, by P. A. Munch: I. The Orkneys; II. Katanes and its adjoining districts; III. Hjaltland. — 4, The Northmen in Iceland, Remarks on a Treatise of George Webbe Dasent, by Grímur Thomsen. — 5, Orthographe de quelques anciens noms propres nordiques. — 6, Texte explicatif de l'Atlas de l'archéologie du Nord représentant des échantillons de l'âge de bronze et de l'âge de fer: A. Renseignements sur l'origine et l'exécution de l'Atlas; B. Sur les armes datant de l'âge de bronze du Nord, par C. C. Rafn; C. Sur les bracteates en or et sur le premier emploi de bracteates comme monnaies, par C. J. Thomsen; D. Sur les deux cornes d'or trouvées près de Gallehus d'après les anciennes descriptions, et Inscription de la corne d'or interprétée par C. C. Rafn. — 7, Cabinet d'antiquités américaines. — 8, Descente en Angleterre projetée par le roi de

Danemark Valdemar atterdag de réunion avec les Français, mémoire par Frédéric Schiern appuyé sur des documents publiés par M. A. Germain de Montpellier. — 8, Inscriptions runiques du Slesvig méridional, interprétées par C. C. Rafn.

Secretairen ved den Cambriske archæologiske Forening havde oversendt en af denne Forening, deels i Archæologia Cambrensis, deels særskilt udgiven engelsk Oversættelse af Hans Majestæt Kongens ovennævnte Skrift „On the construction of Giants' Houses or Cromlechs".

Professor P. A. Munch havde for Selskabets Annaler meddeelt „Diplomatiske Bidrag til Erkebiskop Jens Grands Levnetshistorie", hvilke han under et Ophold i Rom havde udskrevet af de pavelige Regester.

Hans Majestæt havde overdraget Vicepræsidenten, Geheimearchivarius, Conferentsraad C. F. Wegener, at fremsætte et motiveret Forslag til Udgivelse ved Selskabet af et Værk over de under Hans Majestæts egen Ledelse foretagne Undersögelser af Kongehöiene i Jellinge, i hvilket Værk tillige vilde være at optage saavel en Beskrivelse over selve Stedet med dets Runemindesmærker som ogsaa over de med disse i nöie Forbindelse staaende Runestene i Bekke, Læborg og Söndervissing. Hans Majestæt havde derhos yttret en Formening om Værkets ydre Form: *först* den, at det over Undersögelserne i Ringsted kunde tjene til Mönster; *senere*, med Hensyn til Oldskrift-Selskabets oekonomiske Forhold, den, at det kunde udgives ligesom Hans Majestæts eget Skrift om Jættestuernes Bygning og udkomme som Separataftryk af Selskabets Annaler.

Efterat Vicepræsidenten i Overensstemmelse hermed havde givet en kort Forklaring af disse Mindesmærkers Beskaffenhed og store Betydning og fremsat Hans Majestæts Menings-Yttring om Udgivelsesmaaden, blev Allerhöistsammes senest yttrede Mening om Udgivelsesmaaden antagen.

Derefter lod Hans Majestæt Directeuren for de antiquariske Mindesmærker, hvem Hans Majestæt önskede Ud-

arbeidelsen af det tilsigtede Værk anbetroet, forevise og forklare de allerede udförte Tegninger til det forehavende Værk, og disse indtoge Fleerheden af de tilstedeværende Medlemmer saa meget, at Spörgsmaalet om Udgivelsesmaaden igjen optoges til ny Forhandling. Resultatet deraf blev, at Selskabet erklærede sig for Hans Majestæts oprindelige Mening om Udgivelsesmaaden, saa at det forehavende Værk vil udkomme paa Selskabets Bekostning i samme Form som Værket om Kongegravene i Ringsted.

Stiftamtmanden i Viborg, Kammerherre, Baron L. Bretton, foredrog Bemærkninger om den oprindelige Bestemmelse af Oldtidens Jættestuer, hvilke han formente for en Deel at have först været opförte til og at have tjent som Menneskers Boliger, men ere senere blevne anvendte som Gravkamre.

Hans Majestæt behagede at meddele Forsamlingen en Beretning om Undersögelsen af nogle paa begge Sider af det saa kaldte Rammedige, i Skjellet mellem Ramme og Dybbe Sogne i Ringkjöbing Amt beliggende Gravhöie, hvilken Undersögelse var i 1861 foretagen af Inspecteuren ved Hans Majestæts Antiquitet-Samling. I en af disse Höie, som ligger paa den östre Side af bemeldte Dige og er omtrent 80′ i Gjennemsnit, men uden synderlig Höide i Forhold til de andre omliggende Höie, foretoges en Indgravning fra den sydostlige Side, hvorved först fandtes en 13″ höi Urne staaende i Overkanten af Höien og indeholdende Aske og brændte Been, et Par smaa Bronzeringe og nogle Brudstykker af forarbeidede og udzirede Beennaale. Noget længere inde i Midten af Höien, ligeledes i Overfladen, i een Fods Dybde var hensat en flad Steen opstillet paa Höikant med den flade Side imod Syd, til hvilken var henlagt Aske og brændte Been saa meget at det kunde antages at hidröre fra et Lig. Ved at gjennemsöge disse Been fandtes fem smaa hjerteformede Flintpilespidser og Brudstykker af en Landsespids af Flint samt en tilhuggen Flintflække, alt meget stærkt forbrændt og næsten ganske overtrukket ligesom med en

Glasur og ufeilbarligen brændt i Forbindelse med det Lig, hvoraf her fandtes Resterne. Af nogen Urne var her intet Spor, men der er ingen Tvivl om at disse Flintsager og de brændte Been ere nedlagte paa een Gang. Ved en fortsat Undersögelse fandtes endvidere i Midten af Höien, omtrent 18″ fra Grundfladen, fire fortrinlig bevarede Flintpilespidser og en Landsespids af Flint liggende i sort Muldjord og en Alen fra disse atter en smuk Landsespids, hvilke Sager imidlertid ikke syntes at ligge paa deres oprindelige Plads men formodentlig ere saaledes henkastede ved en tidligere Udgravning, hvoraf her paa dette Sted fandtes Spor. Af noget egentligt Gravkammer bemærkedes ikke sikkre Spor; kun nogle Steen, der laa spredte i en Halvkreds paa Bunden, kunde antyde at et saadant ved den formodede tidligere Udgravning er forstyrret. Meddeleren gjorde opmærksom paa, hvad der i denne Höi er særeget, at Flintredskaber her fandtes brændte og efter Bronzealderens Begravelsesmaade nedlagde i Forbindelse med Levningerne af Liget.

I en anden Höi henved 50′ i Gjennemsnit, der ligeledes blev udgravet, fandtes enkelte Rester af Dyreknokler og tæt ved disse henved en Snes runde ubrændte Leerkugler, som syntes satte ovenpaa hverandre i en Halvkreds. Da man naaede Höiens Bund, fandtes der nogle temmelig store Stene, liggende omtrent i en Alens Afstand fra hinanden, hvilke syntes at angive Formen af et Gravleie; imellem disse Stene laa et Lag ituhuggede Steenskjærver, paa hvilke bemærkedes enkelte Rester af Been. I den nordlige Ende laa atter nogle af de föromtalte Leerkugler og i den söndre Ende en Öxhammer af Granit med glat boret Skafthul. Lignende Leerkugler vides ikke ellers at være fundne ved Undersögelser af Gravhöie, og er det rimeligt at disse ere benyttede istedenfor Steen, hvorpaa denne Egn er meget fattig.

Ligeledes havde Hans Majestæt i April 1862 foranstaltet undersögt en Gravhöi paa en Gaardmand Jens Larsen i Borup, Gjörlöse Sogn, Frederiksborg Amt, tilhörende Mark,

i hvilken Höi en Deel Oldsager fra Steenalderen, især Flintkiler, vare fundne. Denne Höi indeholdt to store Gravkamre eller saakaldte Jættestuer, hver med sin Indgang fra Sydost. Det vestlige Kammer, hvorfra Overliggeren allerede tidligere var bortfört og hvis Sidevægge ni opretstaaende store Stene danne, er omtrent 10′ langt og 6′ bredt. Det östlige

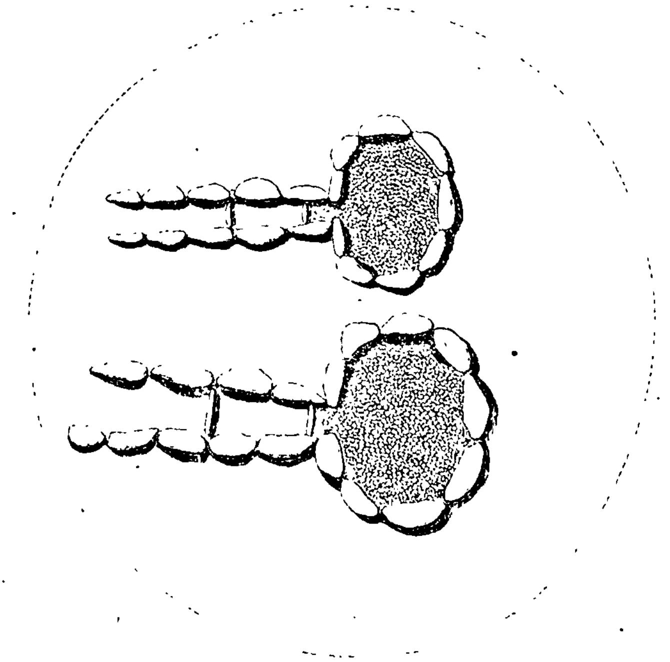

Kammer, der ligeledes har ni Sidestene, er henved 12′ langt og 8′ i Breden og stod urört indtil forrige Aar, da Eieren lod Overliggeren, der var af henved 16 Alens Omkreds og tildækkede hele Rummet, sprænge og bortföre og saaledes yderligere forstyrrede dette Mindesmærke. Höiden af Sidestenene, som have baaret Overliggerne, viser, at en Mand har næsten kunnet staae opreist i Kamrene. Begge Kamre vare fulde af nedlöben Jord og Flintskjærver, hvorunder fandtes en betydelig Masse Menneskeknokler udbredt over hele

Bunden i et Lag af henved en Fods Tykkelse; nogle Hovedskaller fandtes endnu hele; selv i Indgangen, der, som sædvanlig, havde to Skillerum eller Dörtærskeler, laa en betydelig Mængde Been og efter den givne Forklaring vilde de tilbageværende Knokler kunne have fyldt en Vogn, uagtet största Delen var heelt hensmuldret. Flintredskaberne laa paa forskjellige Steder mellem Benene paa Bunden i Gravkamrene, der var brolagt med Stene af almindelige Brostenes Störrelse og under hvilke fandtes et Lag Gruus eller Sand.

Hans Majestæt meddelte Forsamlingen Beskrivelse af et af Allerhöistsamme undersögt Gravkammer fra Hedenold i en Gravhöi beliggende i Jægersborg Dyrehave tæt ved Veien, der fra Eremitagen förer op forbi Fortunens Indelukke, Lyngby Sogn, Kjöbenhavns Amt. Ved i Foraaret 1862 at borttage Steen til Veifyld fra denne Höi, der var omtrent 30' i Tvermaal og kun af ringe Höide, havde Arbeiderne fundet tre Leerurner med brændte Been staaende paa forskjellige Steder i Höiens Overflade og da man under en betydelig Masse Kampesteen af en Haandsteens Störrelse i en Dybde af fire Fod omtrent i Midten af Höien stödte paa en fast Steensætning, blev derom af Hofjægermester Eide gjort Indberetning til Hans Majestæt. Ved fortsat Udgravning bleve Jord og Stene, som omgave og dækkede den ommeldte Steensætning, borttagne, ved hvilket Arbeide atter fandtes tre Urner, indeholdende brændte Been; disse Urner vare af ordinair udbuget Krukkeform og simpel Forarbeidning, men meget beskadigede. Den 4de April red Hans Majestæt op til Stedet og lod under egen Ledelse foretage en Undersögelse af Gravkamrets Beskaffenhed og Indhold. Kamret var dannet af fem temmelig store opretstaaende Sidestene i Retning fra Öst til Vest, en for den vestre Ende og fire bag hinanden for den östre. Da de fire Dækstene, som lukkede Graven, vare aftagne, fandtes Gravkamret fuldt af Jord, som meget varsomt blev opkastet. Under dette Arbeide opdagedes först i det sydvestre Hjörne tydelige Omrids af en Hovedskal af et

Menneske og en halv Snes Tommer fra dette et andet Cranium, begge i Forbindelse med flere Menneskebeen, hvoraf Laar- og Skinnebeens-Knokler vare tydelige at skjelne. I det sydostlige Hjörne af Kamret fandtes en tredie Hovedskal med Front imod de i Vest liggende, betydelig större end disse; den optoges næsten heel og afgaves senere til Museet for nordiske Oldsager. En fjerde omtrent af samme Störrelse fandtes i Midten af Kammeret op til dets söndre Side. Ved disse Cranier fandtes ligeledes Knokler af Menneskebeen og saaledes sporedes med temmelig Sikkerhed otte Laarbeensknokler; disse laa overalt tæt op til Hovedskallerne uden nogen bestemt Retning, paa kryds og tvers med de andre forefundne Beenrester i en saadan Uorden, at man neppe engang kunde antage at Ligene vare begravede i en siddende Stilling, langt mindre i udstrakt Retning, men sandsynlig nedpakkede som det bedst har ladet sig gjöre, for at der i Gravkamrets indskrænkede Rum kunde blive Plads til saa mange Lig. Alene Levningerne af disse fandtes i Kamret, ingen forarbeidede Gjenstande. Hans Majestæt havde aldrig för i et saa lidet Gravkammer truffet Skeletter af saa mange Lig og oplyste ved en skizzeret Afbildning dette Gravkammers Udseende.

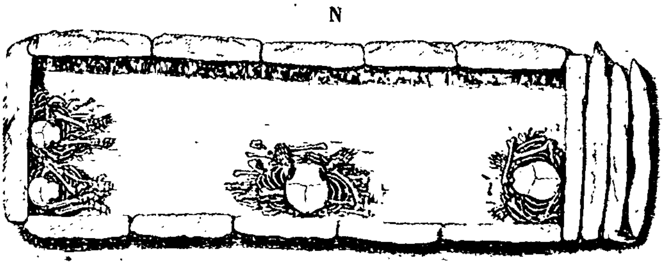

Gravkamrets indvendige Længde 7′ 6″, Brede 2′ 4″, Höiden fra Bunden til Dækstenene 2′. Bunden var belagt med flade Steen og Spor af Kul fandtes flere Steder.

Hans Majestæt henledede i Særdeleshed Forsamlingens Opmærksomhed paa et Fund, der i November Maaned 1861 var gjort ved Söllested (Sölvastaðir), Baag Herred, i Fyen, halvanden Miil NO for Assens. Ved Indsendingen af disse Sager til Kongens particulaire Cabinet havde Jægermester F. C. Langkilde paa Frederiksgave meddeelt fölgende Oplysninger derom. Den Gravhöi, hvori Fundet gjordes, som er beliggende paa Gaardmand Niels Andersens Mark i Söllested Sogn, tæt uden for Gaarden, var, ligesom mange andre Höie, forsynet med Randstene med Undtagelse af den vestre Side, hvor en tidligere Forstyrrelse ved Afgravning havde fundet Sted. I dens Indre var der et Gravkammer, af Længde 30′, Brede 9′, med Indgang fra NO; det havde til alle Sider Vægge af Leer og var fyldt med blandet Jord uden nogensomhelst Steensætning. Ved Forespörgsel paa Stedet oplystes, at der ved Udgravningen heller ikke forefandtes Levninger af Træ eller andet deslige, der kunde antyde at Gravkamrets Leervægge have haft nogen Træbeklædning. Paa Bunden af Graven, som bestod af et sammenstampet Leerlag, fandtes i en Dybde af to Alen flere Sager hörende til et Sæt Seletöi til to Heste, nemlig tvende tildeels med Sölvplader belagte Bidsler eller Mundbid af Jern meget fortærede af Rust, Stangen 5″ lang; tvende Jernkjæder med lange i Midten sammentrykte Led med en i hver af dem anbragt Böile, der have en saa stor indvendig Vidde, at de have kunnet indskydes paa en Vognstang, og antages disse Kjæder med temmelig Sikkerhed at have været Halskobbel til to Heste; fremdeles to firkantede större Jernspænder, et Stykke meget lignende en langagtig Hængelaas og et formeentlig til Seletöiet hörende Beslag af 3 Tommers Længde, hvoraf den ene Deel er af Bronze med ædel Rust og udarbeidet som et Dyrehoved, den anden Deel derimod af Jern og meget forrustet, dette Stykke seet fra oven $\frac{3}{4}$″ bredt, fra Siden omtrent $\frac{1}{2}$″; en Deel paa Læder fæstede Knappe af Jern med tynd Belægning af Sölv; anbragte paa Læderremme have de tjent som Prydelse

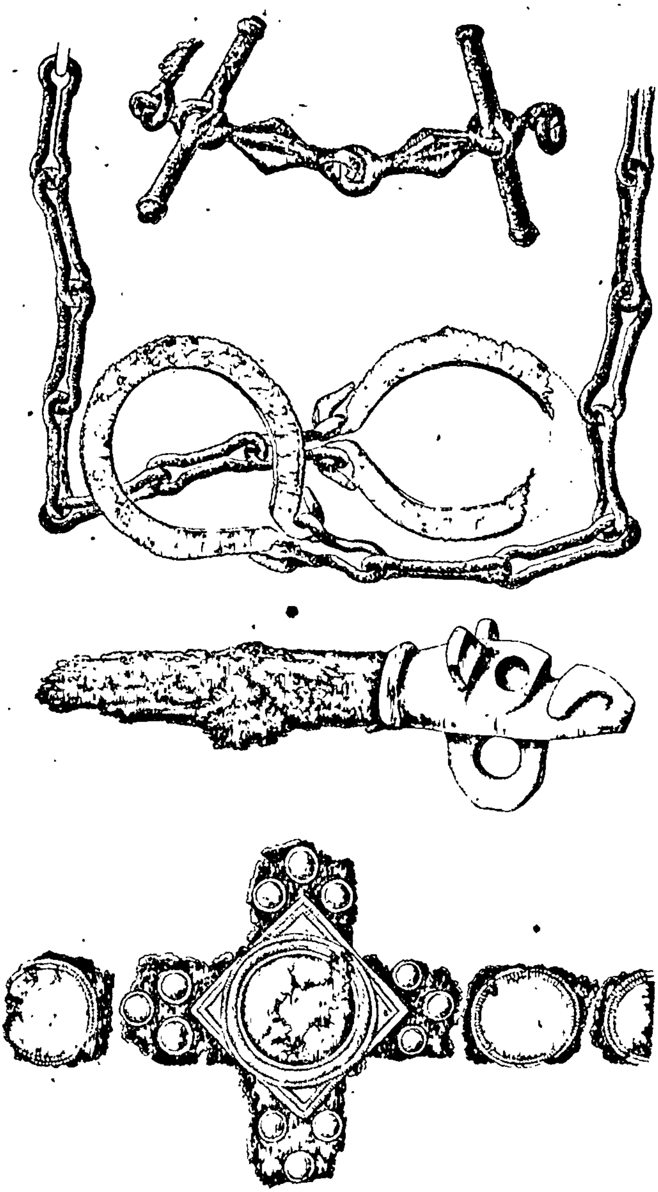

FUND VED SÖLLESTED.

rimeligviis til Hestehovedtöiet; Brudstykker af Jernkjæder, Spænder og Nitnagler samt nogle Rester sammenrullet Skind, hvoraf noget med Uld paa. De S. 17 vedföiede Afbildninger vise nogle af disse Sagers Udseende.

I en Dybde af tre og en halv Alen fandtes endvidere i en brændt Masse tvende Træbuer eller krumme Træstykker, paa hvert af hvilke er fastgjort et fortrinligt udarbeidet og forgyldt Metalbeslag med flere derpaa anbragte Zirater og endende sig i Dyrehoveder. Sammenligning med andre analoge Stykker og Fund gjör det indlysende, at de have tjent som Ryg- eller Mankestole paa et Sæt pragtfuldt Seletöi for tvende Kjöreheste, saa at Tömmen har været anbragt gjennem Böilen i Midten, i hvis nederste Deel sees kjendelige Spor af Slid, hidrörende fra Tömmen, der upaatvivlelig har været af Læder eller anden saadan Bestanddeel, som nu er gaaet tabt. S. 20 fremstilles den ene Rygstol og to Stykker af den andens Zirater.

Fremdeles flere forskjellige Sager af Bronze eller rettere en Metalcomposition, der temmelig ligner Messing, nemlig: En flad Skaal, ikkun 2" dyb, men foroven, hvor Kanten er noget tykkere end Blikket i selve Skaalen, 10" i Gjennemsnit. I Bunden er den lidt indad buget for at danne en Flade, hvorpaa den kunde staae. Inden i denne Skaal laa: a, en 3½" lang Kam af Been med tyk, lidt over ½" bred, Ryg, som fremkommer ved at der uden paa Midtstykket, hvori de 1" lange Tænder til den ene Side ere udskaarne, ere to smalle Beenstykker paalagte, som ere holdte sammen ved Bronzenitter; b, et som et Bind sammenrullet Stykke linned Töi eller Lærred, vævet paa almindelig Maade af enkelt spundet Garn saavel i Renning som Islæt.

En Spand, 6½" höi og 7¼" i Gjennemsnit heelt igjennem. Paa to Steder lige overfor hinanden er der Spor til Öskener, som have været paanittede, og hvori Hanken har været anbragt. I Bunden er den lidt indad buget for desto bedre at kunne staae. Denne Spand var omgiven af Træ, formodentlig en simpel Træspand, som kun har været anbragt for at be-

vare den tynde Bronzespand; kun det Stykke deraf, hvorpaa denne stod, er opbevaret. En större Knokkel af et Dyr laa inden i Spanden.

I den östre Ende af Graven fandtes endvidere en aldeles ödelagt Urne med nogle brændte Been og faa Stumper Jern.

Vort Selskab modtog i 1832 fra Eieren af Möllemosegaard i Hillerslev Sogn, Salling Herred, Svendborg Amt, Hr Jungclausen, en Beretning om adskillige höist mærkelige Oldsager, som han for sex Aar siden havde fundet i en paa en af hans Gaards Marker, der höre til Nybölle By, beliggende Gravhöi, benævnt Kæmpehöien, af hvilke Sager en med Afbildninger ledsaget udförligere Beskrivelse er meddeelt i Nordisk Tidsskrift for Oldkyndighed I 192-97, tab. I. Blandt disse her fundne Sager ere tvende Dyrehoveder og en paa et krumböiet og paa Undersiden huult Fodstykke anbragt Böile med en Svane paa hver Side, alt af Metal, men paa den hele ydre Overflade overlagt med Forgyldning; dette Fodstykke skjönnedes at have været anbragt paa et större af samme Krumning, der efter de tilbageværende Spor af Jernrust maa antages at have været af Jern. Af et Fragment sees at der i Höien har været endnu en Böile med tvende Svaner aldeles lig den her beskrevne. Disse Sagers Overeensstemmelse med Dele af Seletöis-Rygstolene fra Söllested er strax iöinefaldende ved förste Betragtning og derfor gjengives her ligeover for Afbildningerne af dem i formindsket Maalestok til Jevnförelse med disse, ligesom ogsaa Afbildningen af et andet i Museet bevaret Dyrehoved, hvis Findested ikke vides, men som uden Tvivl har haft samme Bestemmelse. En halv Alen dybere stödte man paa Beenraden af en Hest; ved Siden deraf laa et Menneskeskelet, og mellem Heste- og Menneskebenene en stor Mængde forrustede Jernsager, deriblandt to fuldstændige Bidsler, af hvilke Stængerne paa det ene sees at være overlagte med tynde Sölvplader, fremdeles nogle Jernlænker, hvis Led ere langagtige, sammentrykte i Midten og af to Tommers Længde, det ene endende sig i en Böile; Staverne af en med

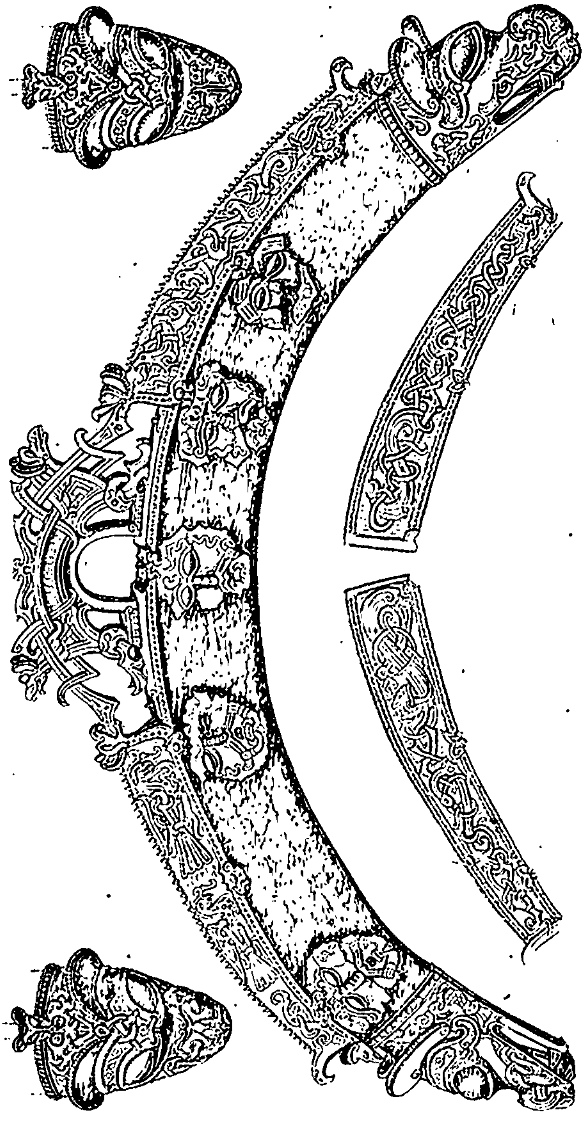

FUND VED SÖLLESTED.

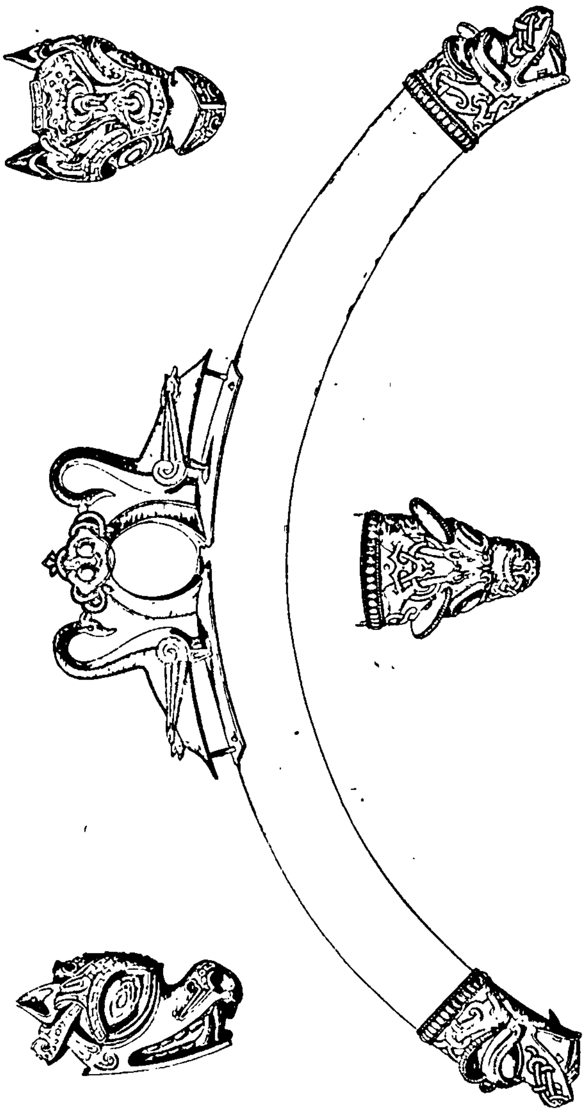

FUND VED MÖLLEMOSEGAARD. $\frac{1}{3}$

en Jernhank forsynet Træspand, der udvendig har været beklædt med fem brede og fire smalle Jernbaand, Fragmenter af en Skjoldbugle af Jern; en stór Bolle af samme Messing-lignende Metalcomposition, som den hvoraf de övrige Sager ere forfærdigede, der ved Undersögelse af Dr Burman Becker fandtes at indeholde 79,224 Kobber, 15,859 Zink og 4,917 Tin.

Om Bestemmelsen af det krumme Stykke med Böilen og Svanerne og af de to phantastiske Dyrefigurer vovede man dengang ikke nogen Gisning, men der yttredes det Haab, at nöiere Opmærksomhed ved flere lignende Fund vilde hæve Usikkerheden. Dette Haab er nu gaaet i Opfyldelse, idet Jevnförelsen af de to analoge Fund oplyser os om, at ogsaa de nævnte Stykker fra Möllemosegaard have tjent som smagfulde Prydelser paa Seletöi for to Kjöreheste, hvis Been fandtes i Höien tilligemed de tvende Bidsler og övrige Hestetöi og de Kjæder, hvormed de have været koblede til Vognstangen.

Begge Fund tilhöre rimeligviis omtrent samme Tidsalder. I den ovenanförte Beskrivelse af Möllemosegaard-Fundet gjöres opmærksom paa Svanernes paafaldende Lighed i Dannelse og Arbeidsmaade med de tvende Fuglefigurer, der ere fundne i Thyre Dannebods Grav (see Ant. Ann. IV 1, tab. II) og paa Dragefigurernes Overeensstemmelse med dem, der findes paa de ældre Runestene og paa de ældste Bygninger her i Norden, f. Ex. paa Stavkirker i Norge. Man sammenligne navnlig Afbildningerne af Gorm den Gamles Mindesteen i Jellinge og af den i 1852 paa St. Paul's Kirkegaard midt i London fundne danske Runesteen (jfr Annaler for nord. Oldk. 1852 p. 318, tab. XII-XIV, Mém. des Ant. du Nord 1845-1849 p. 324 tab. III-V). Denne Overeensstemmelse henviser til den sidste Periode af Hedenold som den Tid, i hvilken de to upaatvivlelig vældige og velhavende fyenske Hövdinger have levet, hvis Levninger efter Oldtids Skik ere jordede i Gravhöiene ved Söllested og Nybölle.

Præsidenten forevisle endvidere endeel Oldsager, hvormed Allerhöistsammes Antiquitet-Samling paa Fredensborg Slot i det forgangne Aar var foröget, blandt hvilke vi her alene ville fremhæve

Fra Steenalderen: en Flintkile med skarp Eg og ligeledes skarp halvrund Bane, fortrinlig tilhuggen, 13″ lang, funden ved Uvelse i Frederiksborg Amt; en ualmindelig lang Flintflække, 9″ lang, funden ved Frederiksgave i Fyen.

Fra Bronzealderen: en smukt formet Öxhammer af Steen, $6\frac{2}{3}$″ lang, som her afbildes i halv Störrelse seet fra to Sider:

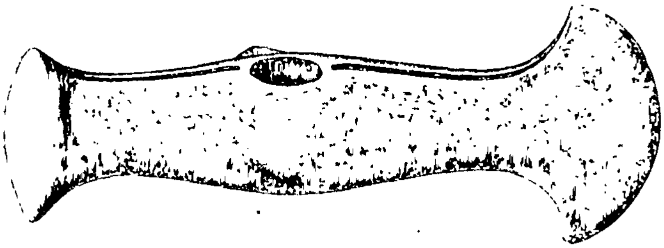

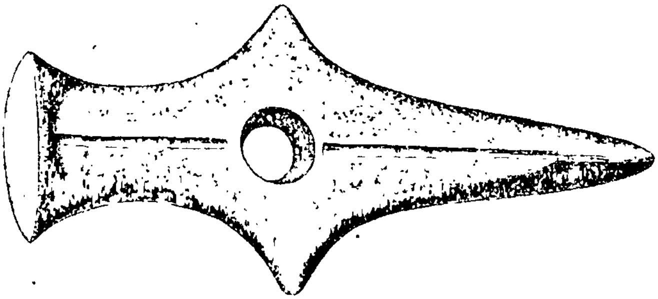

Den fandtes ved Plöining i Gylling Sogn, Hads Herred, Aarhus Amt; — fremdeles en sjelden paa begge Sider med meget svage Ornamenter udziret Paalstav, funden i en Törvemose ved Flenstofte i Fyen og en ved Næstved funden Celt med Ösken, som er anbragt midt paa den ene Side, hvilket sjeldnere forekommer:

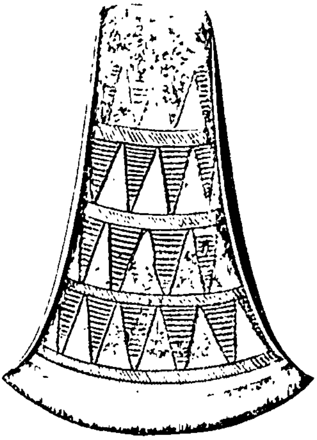

Et af de mest udmærkede Stykker er en fuldstændig Bronzelur med Bærekjæde af runde Led og fugleformede Hager til Opheftning. Den fandtes tilligemed Brudstykker af en lignende, der nu bevares i Museet for nordiske Oldsager, i Maltbek Mose, Malt Herred, Ribe Amt. Ifölge Meddelelse fra Sognefoged Mortensen er denne Mose vel en 80 Tönder Land, indbefattet en lille Sö i Midten; dens Overgravning i en to Alens Dybde er for det meste foregaaet uden at noget er fundet; men ved at grave igjen i lignende Dybde naaede man i Bunden et tykt Sandlag og her laa en Masse Træ, endog svære Egestammer. I samme Dybde fandt Gaardmand Laust Madsen i Maltbek de to anförte Lurer; ved en senere Eftergravning fandtes de manglende Stykker af den ene af dem, der saaledes nu ogsaa er fuldstændig.

Luren er stöbt af Bronze og har et böiet Rör, der udstrakt i lige Linie vilde maale 6 Fod. Paa Rörets Længde ere som Prydelser fordelte otte dobbelte Ringe, som ere stöbte formodentlig sammen med Röret. To Fod fra Mundstykket er en bred Ring med en Ösken, hvori er an-

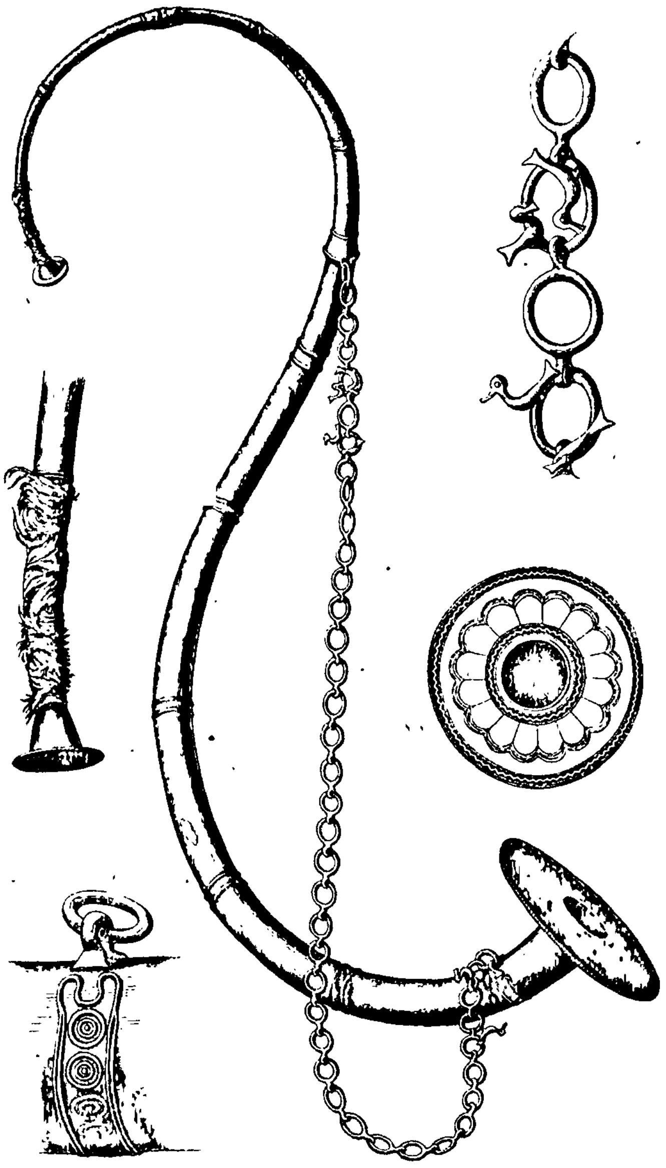

BRONZELUR FRA MALTBEK MOSE.

bragt en af runde Led sammensat Bærekjæde, der har en Længde af 4' og ender i en Ösken ved Lydenden, fra hvilken Ösken löber et Baand omkring Röret, der er udziret med concentriske Ringprydelser eiendommelige for Bronzealderen. Lydskiven er $6\frac{3}{4}''$ bred, ikke som de almindeligt fundne med inddrevne Bugler men prydet med tungede Zirater og en smuk Bort omkring Kanten. Röret er ved Mundstykket paa en 6'''s Længde beviklet med Bast. Kjæden bestaaer af 39 Led og de omtalte fugleformede Zirater sidde fast paa Ledene i Kjæden, to til den ene Ende og fire til den anden, og ere anbragte for derved at kunne gjöre Kjæden kortere.

Et fortrinlig bevaret Diadem eller Pandesmykke af Bronze, paa Forsiden prydet med ophöiede Striber og mod

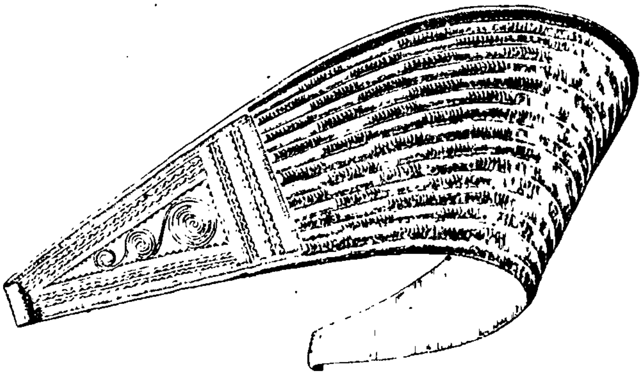

begge Ender, som ere omböiede, med Spiralzirater og smukke Indfatninger. I Forbindelse dermed fandtes

En med smukke enkelte Spiralzirater prydet Skjoldplade, $6\frac{3}{4}''$ i Diameter, med en lille fremstaaende Tap i Midten og paa den indvendige Side en ganske lille Ösken. Disse tvende Stykker hörte i sin Tid til Möller Trolles Samling i Næsbyhoveds Mölle ved Odense og fandtes for en Deel Aar siden i en Törvemose ved Vellinge i Norup Sogn, Lunde Herred, i Fyen tilligemed to lignende Skjoldplader, $6\frac{3}{4}''$ og $4\frac{3}{4}''$, samt syv mindre

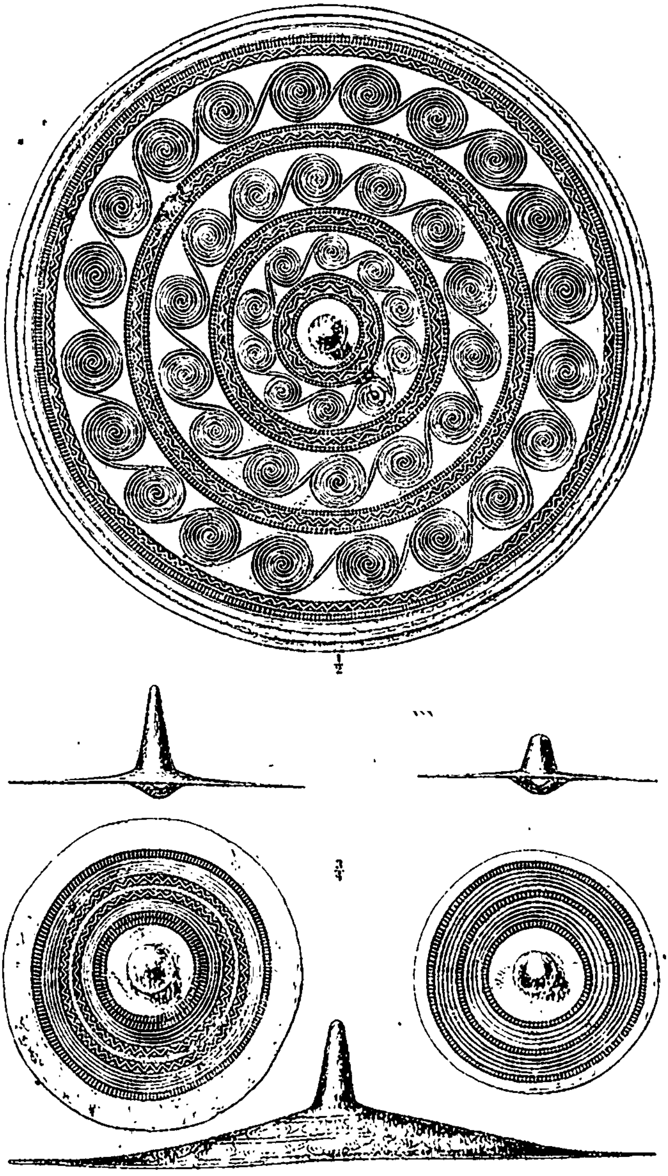

SKJOLDPLADER FRA VELLINGE MOSE.

fra 3″ til 1½″ i Diameter; af tvende af disse, der nu ogsaa ere indlemmede i Hans Majestæts Samling, vedföies her S. 27 Afbildninger, ligesom af den störste, sete forfra og fra Siden.

En ved Plöining her i Sjælland funden smuk böileformet Fibula, 2¾″ lang.

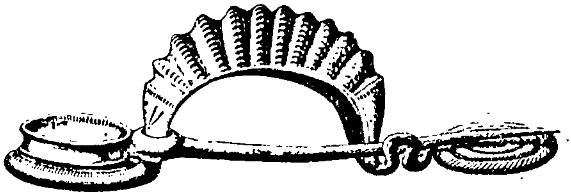

Fra Jernalderen: en Ring eller rettere et ringformet

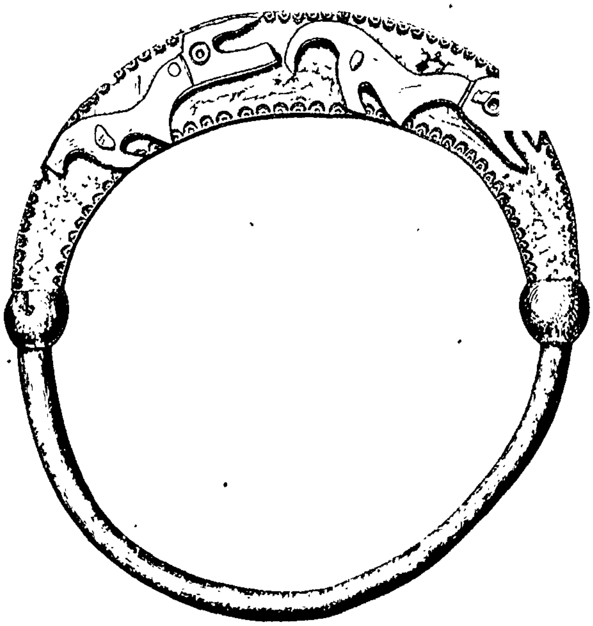

Beslag af Bronze, den ene Deel rund, den anden bredere

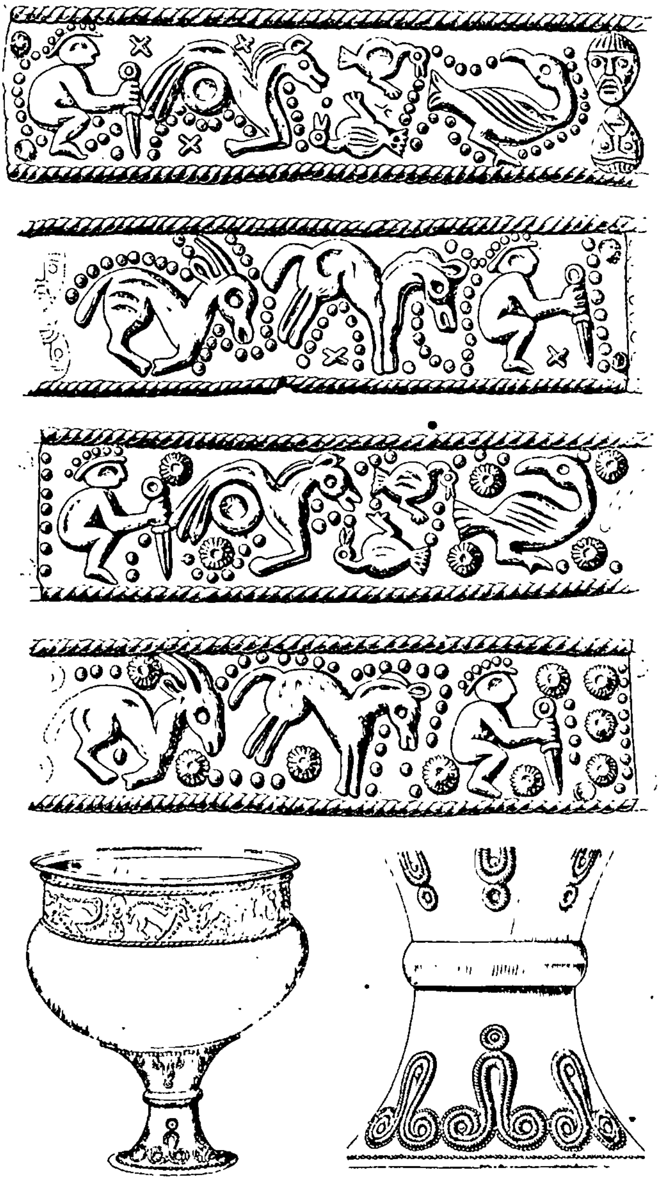

1/3 1/1

SÖLVBÆGER FRA HIMLINGÖIE.

udhamret, fladt paa Undersiden og paa den övre med tvende Dyrefigurer af Sölvblik, der ere paanittede med fire Nagler. For at give et anskueligt Begreb om disses Art og Beskaffenhed vedföies her S. 28 en Afbildning i fuld Störrelse af dette Stykke, der af en Bondekone fandtes i Jorden et Par Miil vest for Horsens. Det vil ikke være let med nogenlunde Nöiagtighed at angive Tidsalderen; man kunde imidlertid jevnföre til Sammenligning Dyrefigurer, der ere anbragte paa de ved Gallehus fundne Guldhorn fra den ældre Jernalder, og fremstille vi her S. 29 noget lignende paa et i vort Museum bevaret Sölvbæger, der for en Deel Aar siden fandtes ved Himlingöie i Sjælland. Under Bægerets övre Rand ere med fem Sölvnagler tvende Stykker tyndt Guldblik fæstede, i hvilke med Stempler fra Bagsiden Figurerne ere inddrevne paa de höieste Steder omtrent $\frac{1}{8}''$. Sammesteds fandtes et Spænde, hvori en Indskrift med de ældre Runer er indristet, og som med Rimelighed antages at være nogle Aarhundreder ældre end Christendommens Indförelse her i Norden (jfr AnO 1836-1837 p. 343-47 og tab. VII).

Föreningen för Nerikes Folkspråk och Fornminnen havde oversendt Beretning om dens Virksomhed i 1859—60 og Sacri Ministerii Adjunctus Axel Wætter i Kihl Afbildninger af tre derværende Runestene.

Prinds Louis Lucien Bonaparte havde oversendt sine udgivne linguistiske Værker (75 publications). Det har været Prindsens Bestræbelse ved disse Skrifter at give en Impuls til det comparative Studium af de europæiske Sprog, og gjorde han Begyndelsen især med de baskiske og de bretonske Dialecter. Disse Skrifter har han ladet trykke under sin Bestyrelse og paa sin Bekostning, nogle i Florenz, de fleste i London, tildeels i sit eget Bogtrykkeri; og dette Foretagende omtales med stor Paaskjönnelse af mange Sprogforskere. I et Brev til Selskabet meddeelte han angaaende det oldnordiske Sprog paa Shetlandsöerne en Oplysning, der allerede er benyttet som Tillæg til Meddelelser i AnO 1860 „Om Sproget paa Shetlandsöerne" af Arthur Laurenson og K. J. Lyngby.

AMERICANSKE MYTHER.

POPOL VUH; LE LIVRE SACRÉ ET LES MYTHES DE L'ANTIQUITÉ AMÉRICAINE, AVEC LES LIVRES HÉROÏQUES ET HISTORIQUES DES QUICHÉS. Ouvrage original des indigènes de Guatémala, texte quiché et traduction française en regard, accompagnée des notes philologiques et d'un commentaire sur la mythologie et les migrations des peuples anciens de l'Amérique etc., composé sur des documents originaux et inédits par l'abbé BRASSEUR DE BOURBOURG. Paris 1861, 8vo., CCLXXX og 368 Sider.

„DEN HELLIGE BOG", — eller, efter Udgiverens nærmere Forklaring, Nationens Bog, egentlig Raadsforsamlingens Bog, fordi den kun var tilgængelig for Folkets Hövdinger, som dannede det överste Raad, er Navnet paa et af de hidtil utrykte Skrifter i mellemamericanske Sprog, som fornemmelig ere lagte til Grund ved Undersögelserne i Brasseur de Bourbourgs i dette Tidsskrift tidligere (AT 1858-1860 S. 49 o. f.) omtalte store Værk: „Histoire des nations civilisées du Mexique et de Amérique-Centrale". Med den nærværende Udgave, ledsaget af en fransk Oversættelse og en oplysende Indledning samt philologiske Noter, har Forf. begyndt en Række Arbeider, sigtende til at gjöre Studiet af Americas Oldtid tilgængeligt for Europas Lærde, idet han som de næste Værker i Rækken bebuder en Quiché-Grammatik samt en Ordbog over de tre Sprog: Quiché, Cakchiquele og Tzutohile [1]. Men ikke blot dem, der særlig ville give sig af med americanske Oldtidsstudier, ogsaa enhver, som i de forskjellige Folkeslags religiöse og heroiske Myther seer en af Menneskeaandens betydningsfuldeste Frembringelser, har den lærde Forfatter allerede ved dette förste Arbeide rakt en

[1] Disse Skrifter ere nu udkomne tilligemed et Drama i Quiché-Sproget med fransk Oversættelse, som udgjörende 2det Bind af „Collection de documents dans les langues indigènes pour servir à l'étude de l'histoire et de la philologie de l'Amérique ancienne."

Gave af stort Værd, fordi den hellige Bog aabner et Indblik i en Mytheverden, der hidtil har været saa godt som ubekjendt og hvori man ved Siden af mangt ganske Særeget, ja stundum ved förste Öiekast Löierligt, overraskes af sandt poetiske Træk, virkelig storladne Anelser om Menneskelivets Grundvilkaar, og træffer paa mærkelige Analogier med flere af den gamle Verdens mythiske Forestillinger, ja med selve de mosaiske Skabelsessagn. Vi tro derfor snarest at kunne vække Læsernes Opmærksomhed for det foreliggende Værk og de Studier, hvis Fremme det skal tjene, ved först at meddele i Uddrag de mærkeligste af de i „den hellige Bog" indeholdte Mythor, for dernæst at angive, fra hvilke Hovedsynspunkter de efter Udgiverens Mening bör betragtes for at forstaaes rettelig. Först dog et Par Oplysninger om selve Oldskriftet.

Det er, som angivet i Titelen paa Udgaven, forfattet i Quichéernes Sprog, en Folkestamme, der paa Erobringens Tid beboede eller beherskede de Landstrækninger, der höre til de nuværende guatemalanske Republiker. Den ubekjendte Forfatter angiver i de förste Linier dets Indhold at være „Oprindelsen til det Lands Oldhistorie, som her kaldes Quiché", hvori ligger Forklaringen af, at man fra kosmogoniske og heroiske Sagn föres over til en stedse mere historisk Fremstilling af denne Folkestammes og dens Fyrsters senere Skjæbne, en Fremstilling, der, idet den angiver Fyrsternes Række, naaer lige til Erobringen. Herved lader Tiden for Bogens Nedskrivning sig nogenlunde bestemme. Dens Angivelse af Quichéernes Kongeslægter og Konger stemmer nemlig med hvad der findes i flere Forleningsbreve og andre originale Documenter, underskrevne af Alvarado, Biskopperne Las Casas, Marroquin o. a., hvoraf Udgiveren slutter, at den i sin nuværende Skikkelse er forfattet omtrent ti eller femten Aar efter Erobringen, altsaa henimod 1540. Men den indeholder Sagn, der have været opbevarede i ældre, altsaa vel i den oprindelige americanske Billedskrift for-

fattede Böger, saaledes som Forfatteren selv siger i Indledningens Slutning: „Dette ville vi skrive, efter (at man har forkyndt) Guds Ord og indenfor Christendommen; vi ville fremdrage det paany, fordi man ikke længere seer noget til hin Popo Vuh (Naturens Bog), hvori man klarligen saae, at man var kommen fra hinsides Havet: Fortællingen, som det hedder, 'om vor Tilværelse i Skyggerne og hvorledes vi kom til Lyset og Livet' ". Forfatteren maa altsaa have hört til Landets Hövdingeætter, eftersom kun i disse Oldsagnene vare opbevarede, og man tör stole paa, at Bogens Indhold er virkelige Sagn, som en ædelbaaren Indfödt, der havde lært den europæiske Skrivekunst, altsaa har villet redde fra den Glemsel, hvormed Erobrernes religiöse Iver truede alle nationale Minder.

Den hellige Bogs förste Afsnit er Fortællingen om Verdens Tilblivelse og de guddommelige Væseners Forsög paa at danne Mennesker, hvilke Forsög imidlertid mislykkes. Skildringen af Chaos og Jordens Skabelse er saa smuk og eiendommelig, at vi tro at burde gjengive den heel:

„Dette er Fortællingen om hvorledes alt var svævende, alt var roligt og taust; alt var ubevægeligt, alt var stille, og tomt var Himlenes umaadelige Rum. Hör da det förste Ord og den förste Samtale. Endnu var intet Menneske til, intet Dyr; ingen Fugle, Fiske, Krebs, Træer, Steen, Daldyb, Fjeldklöfter, Græs eller Buske: Himlen alene var til. Jordens Aasyn var endnu ei tilsyne: kun det stille Hav og Himmelrummet. Der var endnu intet, som var legemligt, intet som klyngede sig fast til noget andet, intet som veiede imod noget andet, som gned imod noget andet, som gav nogen Lyd i Himlen. Der var intet til, som stod opreist; der var kun det stille Hav, det rolige Hav alene, uden Grændser; thi intet var endnu til. Der var kun Ubevægelighed og Taushed i Mörket, i Natten, alene foruden Skaberen, Formdanneren, Tepeu (ɔ: Betvingeren), Gucumatz (ɔ: den fjerdækkede

Slange, det samme som Quetzalcohuatl i det Mexicanske). De der avle, de der give Tilværelse[1], ere over Vandet som et voxende Lys: de ere hyllede i Grönt og Himmelblaat, derfor er deres Navn Gucumatz; deres Væsen er de Allerviseste̕s. Saalunde er Himlen til, saalunde er ogsaa Himlens Hjerte til; thi dette er Navnet paa Gud, det er saaledes, han kalder sig. Da var det, at han tog til Orde til Betvingeren og Gucumatz, i Mörket og i Natten, og han talte med Betvingeren, med Gucumatz. Og de talte; de raadsloge da og overveiede; de forstode hinanden, deres Ord og Tanker forenedes. Da blev det Dag, medens de raadsloge; og i Morgengryet kom Mennesket tilsyne, medens de holdt Raad om Træernes og Lianernes Frembringelse og Væxt, om Livets og Menneskeslægtens Beskaffenhed, frembragte i Mörket og i Natten ved ham, som er Himlens Hjerte, hvis Navn er Hurakan. Lynglimtet er det förste af Hurakan; det andet er Lynstraalen, det tredie er Tordenkilen, som slaaer; og disse tre ere Himlens Hjerte[2]. De kom da med Betvingeren, med Gucumatz: da holdt man Raad om det civiliserede Liv, hvordan man skulde tilveiebringe Saaning (i Verden), hvordan man skulde tilveiebringe Lyset (d. v. s. det aandelige; det originale Ord paa dette Sted bruges næsten altid metaphorisk), som skulde opholde og nære Guderne (d. v. s. dyrke dem). Saa være det. Opfylder eder (blev der sagt). Dette Vand vige tilbage og være ei længer til Hinder, for at Jorden kan blive til, kan fastne sig og vise sit Ansigt, for at den kan komme i Gröde og Dagen lyse paa Himlen og over Jorden; thi (vi ville ei opnaae) enten Hæder eller Ære af alt hvad vi have skabt og dannet, för den menneskelige Skabning er til, den fornuftbegavede Skabning.

[1] Alt Benævnelser paa Guddomme eller Guddommens Tjenere. Herom mere nedenfor. [2] Hurakan (Orkanen) er altsaa det egentlige Navn paa den överste Gud, hvis tredobbelte Aabenbaring er Lynet paa dets forskjellige Stadier.

„Saaledes talte de, medens Jorden dannedes ved dem. Saadan gik i Sandhed Skabelsen for sig og Jorden blev til: Jord! sagde de, og i Öieblikket dannedes den. Som en Taage eller en Sky foregik Dannelsen af dens Stof, da, ligesom Hummere Bjergene kom tilsyne over Vandet, og i et Öieblik vare de store Bjerge til. Kun ved en vidunderlig Magt og Vælde kunde det udföres, som var besluttet om Bjerge og Dale, öieblikkelig tilligemed Skabelsen af Cypresser og Pinier, som viste sig paa dens Overflade. Og saaledes blev Gucumatz opfyldt af Fryd: „Hil dig, o Himlens Hjerte, o Hurakan, o Lynstraale, o rammende Tordenkile!" Hvad vi have skabt og dannet, skal fuldföres, svarede de. Og först dannede Jorden sig, Bjergene og Sletterne; Vandlöbene bleve delte; Bækkene slyngede sig frem mellem alle Bjergene. Saaledes bleve Vandene til, da de store Bjerge havde afslöret sig".

Skabelsen fortsættes nu. Dyrene faae Liv og Frugtbarhed, „alle Skovenes Bevogtere, de Væsener, som befolke Bjergene, Hjorte, Fugle, Löver, Tigre, Slanger, Snogen og Qanti'en" (en meget giftig Slange), alt for at Skovene ikke skulde være tause og uden Röre. Dyrene fik deres Boliger anviste: „I Skovene skulle I mangfoldiggjöre eder, paa fire Been skulle I gaae, paa fire Been skulle I leve". Enhver fik sin egen Levemaade, sit eget Væsen, og Skaberne böd dem: „Siger nu vort Navn, ærer os, os eders Moder, os eders Fader; paakalder nu Hurakan, Lynstraalen, den rammende Tordenkile, Himlens Hjerte, Jordens Hjerte, Skaberen og Danneren, og ham, der giver Tilværelse. Taler, nævner os og hylder os". Men de kunde kun kagle, klukke, gale, hver efter sin Art.

Da mærkede Skaberen og Danneren, at Dyrene ikke kunde tale. De forviste dem til Fjeldklöfter og Skove, ɔ: gjorde dem sky, og varslede dem, at deres Kjöd skulde blive knust under Tanden. Dyrene stræbte at tale, men forstode ikke hverandre og bleve bestemte til at spises og dræbes.

Guderne vilde pröve paa at skabe andre Væsener, som kunde dyrke dem. Da skabte de Skikkelser af Leer. Men det var et mislykket Værk. Det var uden Sammenhæng, uden Bevægelse, uden Styrke, keitet og vandet, det kunde ikke dreie Hovedet eller see tilbage, dets Syn var omtaaget, det havde faaet Taleevnen, men ingen Fornuft, og det oplöstes strax i Vandet uden at kunne holde sig opreist.

Guderne raadsloge paany og de talte da til Seeren Xpiyacoc og Seersken Xmucane, hvilke ogsaa kaldes Solens og Dagens Oldefader og Oldemoder, til Hun-Ahpu-Vuch (Pungdyrsrammeren med Pusterör) og Hun-Ahpu-Utiu (Chakalrammeren med Pusterör)[1]. De opfordrede dem til at give dem Raad om, hvorledes de skulde danne Væsener, der kunde dyrke dem: „Lad dog Spiren vorde lagt, lad Morgenen lysne, at vi kunne vorde paakaldte og at vi kunne vorde tilbedte, at vi kunne vorde ihukomne af det formede Menneske, det skabte Menneske, det opreist gaaende Menneske, Mennesket i dets rette Skikkelse". Seerne kastede deres Mais og Tzité-Kviste og toge Varsler under Paakaldelse af Solen og Skabningen, og de gave det Raad, at man skulde danne Dukker af Træ, der tale og tænke. Og disse Mennesker frembragtes, de tænkte og de udbredtes over Jorden. „De avlede Sönner og Döttre, alle Dukker af Træ. Men de havde hverken Hjerte eller Forstand eller Erindring om deres Danner og Skaber. De förte en unyttig Tilværelse og levede som Dyr". De vare kun „et Udkast til og Forsög paa Mennesker", blodlöse og sjællöse, som „ikke tænkte paa at löfte deres Hoveder mod Danneren og Skaberen, deres Fader og Forsyn. De vare de förste Mennesker, som i stor Mængde vare her paa Jordens Overflade".

[1] Disse Navne betegne mægtige Væsener, der vare udmærkede Idrætsmænd. Pusteröret var et almindeligt Jagtvaaben og spiller, som senere skal sees, en stor Rolle i Mytherne.

Guderne vare misfornöiede med deres Værk. De lode Naturen opröre sig mod disse Væsener. En Oversvömmelse overvældede dem, Rovdyr anfaldt dem, selv deres Husredskaber bleve levende og mishandlede dem til Straf, fordi de havde plaget dem med Arbeide — Kornknuserne f. Ex. sagde: „Vi bleve pinte af eder. Daglig, daglig, Nat og Dag, altid, holi, holi, hùqui, hùqui, sagde vi for eders Skyld; det have vi lidt for eders Skyld. Nu det er forbi med eder, nu skulle I föle vore Kræfter, vi skulle male eder og gjöre eders Kjöd til Stöv" — og deres Hunde anfaldt dem og sönderreve deres Aasyn, fordi Menneskene havde sultet dem og slaaet dem, medens de havde Magten og Hundene ei kunde tale. Menneskene löb da om i Fortvivlelse. „De stege op paa deres Huse, men Husene styrtede sammen, de vilde klavre op i Træerne, men Træerne rystede dem langt bort, de vilde flygte ind i Hulerne, men Hulerne lukkede sig for dem". Saaledes blev denne Menneskeslægt lagt öde. Men deres Æt er ikke tilintetgjort: det er „de smaa Aber, som nutildags leve i Skovene".

Skildringen af den tredie Menneskeskabelse, der omsider fuldendes med Solens endelige Fremtræden — thi de tidligere Slægter havde levet i Dæmring — kommer först langt senere i den hellige Bog. Inden Forfatteren gaaer over hertil, fortæller han en Række Myther, der i Tiden ligge deels forud for den sidst omtalte Oversvömmelse, deels ere samtidige med samme eller vel snarest fölge efter den, og hvis Indhold ere Kampe mellem Væsener, stammende fra det nysnævnte Par: Xpiyacoc og Xmucané paa den ene Side, og to forskjellige Grupper mod Menneskelivet og Guderne fjendtlige Dæmoner paa den anden.

Den Række Kampe, der skildres först, er den seneste i Tiden, nemlig mellem en Jætteslægt, som trodsede Guderne, og „de to Ynglinger" af Gudeæt Hunahpu (han som skyder med Pusterör) og Xbalanqué (den lille Tiger). Gangen i denne Strid er fölgende.

„Der var kun liden Lysning paa Jorden; det var endnu ikke Dag. Men der var en Mand, som hovmodede sig, og hans Navn var Vukúb-Cakix (syv Araer). Himmel og Jord vare til; men Solens og Maanens Aasyn vare tilslörede. Da sagde Vukúb-Cakix: „Sandelig, hvad der er tilovers af disse Folk, som druknede, er noget Overordentligt, og deres Væsen er som *overnaturlige* Væseners. Jeg skal da end engang blive stor fremfor de skabte Væsener. Jeg er deres Sol, jeg er deres Morgenröde og jeg er deres Maane; saa være det. Stor er min Glands; jeg er den, ved hvem Menneskene gaae og vandre. Thi af Sölv ere mine Öieæbler, som straale af kostelige Steen, og mine Tænder glimre som Himlens Aasyn. See, mine Næsebor lyse som Maanen, og af Sölv er min Throne. Saa er jeg da Solen, jeg er Maanen, alt ved Civilisationen, ved mine Vasallers Lykke. Saa være det; thi mit Syn naaer vidt omkring". Saa talte Vukúb-Cakix. Men i Virkeligheden var det ikke Vukúb-Cakix, som var Solen; han hovmodede sig blot af sine Ædelstene, sine Rigdomme.... Men det var paa den Tid, da Vandfloden fandt Sted for Dukkernes Skyld, Menneskenes, der vare gjorte af Træ". Da besluttede de to Ynglinger Hunahpu og Xbalanqué — „de vare i Sandhed Guder" — at gjöre Ende paa hans Overmod; thi Rigdommene ere ikke til, for at han skal kunne nyde Ære for sin Opblæsthed. „Vukúb-Cakix havde to Sönner, den ene hed Zipacna [1], den anden Cabrakan (Jordskjælv). Zipacna pleiede at more sig med at trille med Bjergene — her nævnes flere, som ligge i det Guatemalanske —, og ligeledes rystede Cabrakan Bjergene. Vukúb-Cakix sagde: „See paa mig, jeg er Solen". — „Det er mig, som har gjort Jorden", sagde Zipacna. — „Og det er mig, som ryster Himlen, som kaster hele Jorden omkuld", sagde Cabrakan..... Men paa den Tid vare vor förste

[1] Dette Navns Betydning erklærer Udgiveren sig ude af Stand til at forklare.

Fader og Moder (d. v. s. Stammefædrene til den sidste Menneskeslægt) endnu ikke födte".

Vukúb-Cakix havde et Træ af det Slags, som kaldes Tapal eller Nanze, af hvis Frugter han levede. I dets Löv skjulte sig Hunahpu og Xbalanqüé, og, da han steg op i det for at tage sin Næring, skjöd Hunahpu efter ham med sit Pusterör, og Kuglen traf ham paa Kinden. Han styrtede ned med et Skrig. Hunahpu sprang efter ham. Men Jætten greb ham ved den ene Arm og rev den af ham, hvorpaa Hunahpu maatte lade Vukúb-Cakix gaae hjem, hvor han hængte Armen op over Ildstedet. De to Ynglinger gik til en Olding og en gammel Kvinde, hvis Tilnavne röbe, at de ere Xpiyacoc og Xmucané, og bade dem fölge sig til Vukúb-Cakix for at hente den afrevne Arm; de vilde udgive sig for Læger, som forstode at trække Ormene ud af Folks Tænder. De kom til Vukúb-Cakix, som laae paa sin Throne, vaandende sig af Tandværk (som Fölge af Hunahpus Skud); de to Gamle gik forrest, Ynglingerne fulgte bag efter som to Drenge, der gik og legede. Kongen, som han her kaldes, spurgte de Gamle om, hvad de vilde og hvad Kunst de forstode, samt klagede over Smerten i sine Tænder. „Vel, Herre", sagde Oldingen, „det er en Orm, som volder eder Pine. Det er nok, at man udtager eders Höiheds Tænder og giver eder et nyt Kjæbebeen". Vukúb-Cakix vilde nödig, thi det er kun ved sine Tænder at han er Konge, „og al min Skjönhed bestaaer i mine Tænder og Öine". Men de Gamle lovede ham nye i Stedet og fik Lov til at gjöre Forsöget, hvorved de kun satte Maiskorn ind i Stedet for hans kostbare Tænder, og da var det forbi med hans Vælde. De udreve ogsaa Ædelstenene i hans Öine, og han döde, da han havde mistet sine Skatte. Den afrevne Arm blev sat paa og de Gamle fik den til at voxe fast. De to Ynglinger gik bort, „da de saaledes havde udrettet, hvad Himlens Hjerte havde befalet dem" — de havde altsaa handlet paa Guds Befaling, hvilket ikke er sagt udtrykkelig i det foregaaende.

Den ældste af den dræbte Jættes Sönner Zipacna laa en Dag ved Bredden af en Flod. Da kom 400 Ynglinger slæbende med en stor Træstamme til deres Huus. Zipacna gav sig i Tale med dem, og, da Byrden faldt dem tung, tog han Træet ganske alene og bar det hen til Huset for dem. De mente da, at det var bedst at faae ham taget af Dage, og de lokkede ham til at stige ned i en dyb Grav, som de vare i Færd med at grave. Naar han havde gravet ret dybt, vilde de kaste det store Træ ned paa ham. Men han anede deres Hensigt og gravede sig et Hul ved Siden, saa at Træet ikke faldt paa ham. De 400 Ynglinger ventede i tre Dage for at see om Myrerne vilde samle sig i Graven; thi da mente de, maatte Zipacna være död. Paa den tredie Dag havde Myrerne flokket sig under Træet, og de saae dem komme nogle med Zipacnas Haar, nogle med hans Negle. De vare da visse paa, at Jætten var dræbt, og de holdt et Gilde, hvor de alle bleve drukne. Men Zipacna havde skuffet dem. Han steg nu op af Graven, væltede deres Hus og dræbte dem tilhobe. Herover harmedes Hunahpu og Xbalanqué og de raadsloge om at tage Zipacna af Dage. Hans Föde var kun Fisk og Krebs. De dannede da af Trægrene og Steen en uhyre Krebs og lagde den inderst i en Hule under Bjerget Meavan. Derpaa opsögte de Zipacna, som gik og sögte sin Föde, men intet havde fundet i to Dage. De sagde ham, at de havde fundet en stor Krebs inde i Fjeldhulen og villet tage den, men den havde bidt dem og de turde ikke for aldrig det gaae derind igjen. Zipacna blev meget begjerlig efter at faae den, og, efter længe at have ladet sig bede, viste de ham Hulen. „Alt gaaer godt", sagde Zipacna jublende; „jeg vilde önske, jeg allerede havde den i Munden". Han kröb da ind paa Bugen, og, da han var saa langt inde, at kun hans Been vare udenfor, styrtede Hunahpu og Xbalanqué Fjeldet, som i Forveien var underhulet og lösnet, ned paa Jætten, som blev forvandlet til Steen.

Nu var kun Cabrakan tilbage af „dem, som hovmodede sig". Hurakan, Lynstraalen, den rammende Tordenkile, böd de to Ynglinger at ydmyge ham; de skulde lokke ham med sig österpaa; „thi det er ikke godt, hvad disse (Jætter) gjöre paa Jorden, at de anmasse sig en saa stor Hæder og Vælde; saa være det ikke!" Da var just Cabrakan i Færd med at ryste Bjergene; „blot han stampede med Födderne i Jorden, spaltedes Bjergene, store og smaa". Hunahpu og Xbalanqué opsögte ham og fremstillede sig som unge Jægere, der havde jaget efter Fugle paa et stort Bjerg, men ingen truffet, da Brinkerne vare saa höie. „Hvor er det Bjerg? Jeg vil see det og styrte det omkuld. Hvor have I seet det?" — „Hist nede er det, imod Östen". Cabrakan gaaer med dem. De gik hver paa sin Side af ham og skjöd, til Jættens Forbauselse, Fugle med deres Pusterör, hvilke de gave sig til at stege; men en af dem indgned de med Tizate, en hvidaglig Jordart, som ellers bruges til at polere Metaller med. „Eftersom det er saare naturligt for Menneskehjertet at længes efter noget at spise og knuse med sine Tænder, saa vil Cabrakan begjere denne Fugl, som vi have tillavet", sagde Hunahpu og Xbalanqué til hinanden. Ved Lugten af Stegen blev Cabrakans Madlyst vakt, han bad om den og fik den at spise. Derpaa gik de alle videre mod Öst, hvor det store Bjerg laae. Men Cabrakan var bleven forgivet med Jorden, hvormed Fuglen var indgnedet; han rystede paa Hænder og Födder og kunde ikke mere vælte Bjergene omkuld. De to Ynglinger bandt ham da og snærede hans Hals og Been sammen og nedgrove ham i Jorden.

Herefter hedder det: „Saaledes blev Cabrakan tilintetgjort af Hunahpu og Xbalanqué alene; men man vilde ikke kunne opregne alt hvad de gjorde her paa Jorden. Nu skulle vi ligeledes fortælle Hunahpu's og Xbalanqué's Födsel; thi vi have först fortalt, hvorledes Vukúb-Cakix tilligemed Zipacna og Cabrakan gik til Grunde her paa Jorden".

Xpiyacoc og Xmucané havde to Tvillingsönner Hunhun-Ahpu (to Gange Pusterörsskyder) og Vukub-Hunahpu (syv Gange Pusterörsskyder). Den förstnævnte havde med sin Hustru Xbakiyalo to Sönner Hunbatz og Hunchouen (en Abe og en, som pryder sig). Vukub-Hunahpu havde ingen Börn. Disse to Sönner bleve opdragne i alskens Viisdom, de lærte at spille paa Flöite, at synge, skyde med Pusterör, male, udhugge Figurer, indfatte Juveler og smede Guld og Sölv. Men Hunhun-Ahpu og Vukub-Hunahpu spillede hver Dag Tærninger og Bold, og alle fire samledes hver Dag i Boldspilsalen og legede der „i stort Antal". Högen kom som Sendebud fra Hurakan, Lynstraalen, som fører Skyen, den rammende Tordenkile, for at see dem og flöi strax tilbage til Himlen med sit Budskab.

Men Lyden af hines Boldspil naaede Herskernes Øren i Xibalba [1], Hun-Camé (en Död) og Vukub-Camé (syv Döde). „Hvad er det dog, der foregaaer paa Jorden? Hvo ere de, som ryste den og volde saa stort et Bulder? De vorde strax opsögte og förte herhid; de skulle da lege med Bolden, for at vi kunne overvinde dem. Sandelig, de adlyde os ei længer; de have ingen Ærefrygt meer eller Ærbödighed for vort Væsen og gjöre ikke andet end öve Kamplege over vore Hoveder", sagde alle i Xibalba. Hun-Camé og Vukub-Camé, de överste Dommere, samlede deres Raad, alle deres Hövdinger. Der var Xiqiripat og Cuchumaquiq (flyvende Kurv og levret Blod), som voldte Menneskene Blodgang; der var Ahalpuh og Ahalgana (den, som volder Bullenskab og den, som drager Vand af Saar), som „oppuste Menneskene og bringe Vædsker i Benene og gjöre Ansigtet gustent, hvilket kaldes Chuganal", et Slags Guulsot; der var Chamiabak og Chamiaholom (den, som bærer en Stav af Been, og

[1] Et Navn, hvis Etymologie Udgiveren ikke tör bestemme. Det blev af alle Missionairer paa Erobringens Tid forstaaet som Navnet paa Helved eller Underverdenen.

den, som bærer en Stav af et Dödningehoved), Husbovmestere (? massiers) i Xibalba, som gjöre Menneskene magre, saa at de, naar de dö, kun ere Skind og Been (Svindsot?); der var Ahalmez og Ahaltogob (Smudsvolder og Elendighedsvolder), som havde den Gjerning at snigmyrde Mennesket, „enten han stödte paa Svigen bagved eller foran sit Hus eller han havde den Ulykke at falde paa Ryggen paa Jorden og finde Döden der" (Slag?); der var Xic og Pâtan (Spurvehög og Bærekurv), hvis Gjerning var „at omkomme Mennesket paa Veien ved det, man kalder pludselig Död, saa at han faaer Blod i Munden og döer, idet han udspyer Blod". Alle disse vare forsamlede for at raadslaae om, hvorledes de skulde overvinde Hunhun-Ahpu og Vukub-Hunahpu med deres Læderskjolde, deres Ringe, deres Handsker[1], deres Kroner og Hjelme. De sendte da Bud til Pusterörsskyderne; deres Sendebud vare Ugler, nemlig Uglepil, der var snar som en Pil, Uglebeen, som kun havde eet Been, Ravn-Ugle, som var heelt af Ild, og Uglehoved, som kun bestod af et Hoved med Vinger. De fandt Hunhun-Ahpu og Vukub-Hunahpu i Færd med at lege med Bold i Boldhuset i Ninxob-Carchah[2] og bade dem i alle deres Herrers Navn at komme til Xibalba med deres Boldlegs-Redskaber. De lovede at komme, men gik först hjem til deres Moder — deres Fader var allerede död[3] — og overgave hende til Minde om sig deres Gummielasticums-Bold, hvilken de hængte op i en Krog under Taget; men Hunbatz og Hunchouen befalede de at öve de Kunster, som de havde lært.

Derpaa vendte de tilbage til Sendebudene og fulgte dem nedad Veien, som förer til Xibalba, ad den bratte Nedgang.

[1] Redskaber til Boldspillet. [2] Carchah er Navnet paa en indiansk Landsby i Verapaz, 50 Miil Nord for Guatemala; herom siden mere i Anledning af Udgiverens Forklaring af Mytherne. [3] Aabenbart et forklarende Indfald af Fortælleren, der ikke har noget at gjöre med selve Mytherne; thi Xpiyacoc kunde ikke være död, da han senere hjælper sine Börnebörn mod Vukub-Cakix.

De kom til en rivende Ström i den dybe Klöft, over hvilken de gik, saavelsom over den kogende Elv med de utallige Kalebasser, uden at stikke sig. De kom ogsaa over Blodelven, men drak ei af den, og derpaa over en anden Flod, der ikke bestod af andet end reent Vand. De vare endnu ikke faldne i nogen Snare. Men derpaa kom de til en Korsvei, og her bleve de bildede: den ene Vei var röd, den anden sort, den tredie blaa, den fjerde guul. Den sorte Vei sagde: „det er mig, I skulle fölge, jeg er Kongeveien", og den förte dem lige til Xibalba, og da var Spillet tabt for dem. To Træbilleder vare opstillede, hvilke de hilsede som Kongerne Hun-Camé og Vukub-Camé, hvorover alle i Xibalba udlo dem. Kongerne böde dem holde sig rede til at lege med Bolden den næste Dag og gave dem Plads paa en Hædersstol. Men det var en glödende Steen; de brændte sig paa den, og Herrerne af Xibalba lo, saa de fik Taarerne i Öinene og vare nærved at kvæles. Derpaa bleve de to Brödre sendte til Natteherberget, „det mörke Hus", og fik hver en Fakkel med sig og en Cigar[1] med den Befaling, at de den næste Dag skulde bringe begge Dele ufortærede tilbage. Men Faklerne vare tynde Fyrresplinter; de brændte op, saavelsom Cigarerne. Saaledes kom de ikke til at gjennemgaae flere Pröver; thi der var mange Pröver at gjennemgaae i Xibalba, den förste var Mörkehusets, hvor alt var Mulm, den anden var i Huset Xuculim, hvor en iskold Vind blæste, den tredie Tigerhusets, hvor det vrimlede af glubske Tigre, den fjerde var Flagermusehusets, som var fyldt med Flagermus, der skrege og sloge med Vingerne, den femte var i de Stridendes Huus, hvor Krigere uophörlig sloges med Spyd. Da Brödrene næste Dag stædtes for Kongerne, raabte disse: „Hvor ere mine Fakler, hvor ere mine Cigarer, som I havde

[1] Ziq eller Ciq, betyder Tobak; ziqar er at röge, Oprindelsen til det spanske Cigarro, der er gaaet over i de andre europæiske Sprog.

med eder i Nat?" — „Vi have opbrugt dem, Herre!" — Da bleve de dræbte og nedgravede paa det Sted, som kaldes Askedyngen. Hunhun-Ahpus Hoved blev hugget af og sat midt i et Træ, som stod ved Veien. Men strax bedækkedes Træet med store Frugter, og Dödninghovedet forvandledes selv til en Kalebas ligesom de andre Frugter, saa at man ikke kunde skjelne det fra dem. Da forböde Herrerne af Xibalba alle og enhver at nærme sig Træet eller sidde ved dets Rod, og alle lovede de hinanden dette indbyrdes.

Men en af Hövdingerne Cuchamaquiq havde en Datter ved Navn Xquiq[1]. Hun hörte tale om det vidunderlige Træ og gik til det. Hun fik stor Lyst til at spise af dets Frugter: „mon jeg skulde dö og gaae til Grunde, hvis jeg plukker en". Da talte Dödninghovedet fra Træets Midte: „Hvad önsker du dig? Disse runde Kugler ere intet andet end Dödninghoveder. Vil du endnu have af dem?" — „Jeg vil", svarede den unge Pige. „Saa udræk blot din Haand". Hun gjorde det; men Dödninghovedet spyttede hende i Haanden. „Dette Spyt er min Afkom, som jeg nu har givet dig. Nu vil mit Hoved ei tale meer; thi det er kun et Dödninghoved uden Kjöd. Andet er ei heller de störste Fyrsters Hoveder; thi det er kun Kjödet, som gjör Aasynet fagert; deraf kommer den Rædsel, som betager Menneskene i Dödsstunden, for Dödningbenenes Skyld. Saa er det og med Sönner, der af Naturen ere som Spyt eller Slim, de være Sönner af en Fyrste, en Kunstner eller Taler; det forgaaer ikke, men föres videre med Ætten, uden at enten Fyrstens, Kunstnerens eller Talerens Værdighed udslukkes eller gaaer til Grunde. Saa er det og med de Döttre eller Sönner, som de efterlade, og det samme har jeg gjort med dig. Gaa da tilbage til Jordens Overflade; du skal ikke dö. Tro paa mit Ord, at det er skeet saaledes", tilföiede Hun-

[1] Quiq betyder Blod; X (udtales som det engelske sh) er et Præfix, som giver det Ord, hvortil det hænges, kvindeligt Kjön.

hun-Ahpu's Hoved. „Men alt dette var skeet paa Hurakans Bud, det furende Lyns, den rammende Tordenkiles".

Da det blev opdaget, at Xquiq var frugtsommelig, og hun negtede at have haft Omgang med nogen Mand, lod hendes Fader hende paa Kongernes Bud före bort af Uglerne for at dræbes; de skulde bringe ham hendes Hjerte tilbage i en Krukke. Hun bad for sit Liv hos Sendebudene, som nok vilde lade hende leve, hvis de blot turde og ikke vare nödte til at bringe hendes Hjerte tilbage. „Det er godt", svarede hun, „dette Hjerte kunne de *ikke faae; eders Bolig* kan ikke længer være her, og I ville ei blot faae det i eders Magt at lade Menneskene dö, men eder ville sandelig de sande Horkarle tilhöre; mig ville derpaa Hun-Camé og Vukub-Camé tilfalde". Og hun lod den blodlignende Saft af Drageblodstræet rinde i Krukken, hvor den levredes og samlede sig i en Klump, der saae ud som et Hjerte. „I ville blive elskede, og alt hvad der er paa Jordens Overflade vil blive eders Arv", sagde hun til Uglerne, der bragte det falske Hjerte til Kongerne i Xibalba, som lode det lægge over Ilden, hvor det gav en stærk Vellugt; medens alle Hövdingerne forbausedes herover, skyndte Uglerne sig op af Fjeldklöften og bleve Xquiq's Tilhængere.

Den unge Pige gik imidlertid til Xmucané og sagde til den Gamle: „Jeg kommer, min Frue og Moder; jeg er eders Svigerdatter, jeg er eder i Datters Sted, min Frue og Moder". Xmucané vil ikke tro hende, og Hunhun-Ahpu's ældre Sönner, som ikke gjorde andet end at spille paa Flöite og synge, male og udhugge Billeder, vrededes paa hende. Den Gamle böd hende höste et stort Net fuldt af Korn. Hun gik til Hunbatz' og Hunchouens Mark, men fandt paa samme kun et eneste Neg. Grædende paakaldte hun Gröde- og Modningsguddommene Xtoh, Xanil og Xcacau og gav sig til at rive Maisaxene af med Forsigtighed, og hun fik sit Net heelt fuldt. Den Gamle blev forbauset over at see saa stor en Hob samlet, hun ilede til Marken og, da hun saae

et eneste Ax endnu paa samme, erkjendte hun i det skete et Tegn paa, at Xquiq virkelig var hendes Sönnekone.

Da Tiden kom, födtes Hunahpu og Xbalanqué, men bleve ikke godt behandlede af deres Fædrenefrænder. Xmucané lod dem bære ud af Huset, fordi de skrege; Brödrene lod dem lægge först i en Myretue, for at de skulde omkomme, og siden paa Torne, saa at Moderen maatte opfostre dem i Bjergene. Det hedder her, at Hunbatz og og Hunchouen gjennem mange Lidelser og megen Möie havde opnaaet deres store Kunstfærdighed og deres Viisdom, ved hvilken de ogsaa vidste alt hvad der var skeet i Xibalba; men deres Viisdom kom ikke tilsyne, paa Grund af deres Uvillie mod Halvbrödrene, der dog ikke æggede dem paa nogen Maade; thi Hunahpu og Xbalanqué gjorde ikke andet end skyde med Pusterör, og fandt sig i at spise Levningerne af de andres Maaltid, ja at Hunbatz og Hunchouen spiste de Fugle, som de bragte hjem fra Jagten uden at give dem noget med. Men en Dag kom de hjem uden Fugle og sagde, at deres Bytte var blevet hængende mellem Træets Grene; de ældre Brödre maatte da klavre op og tage de skudte Fugle ned. Neppe vare de imidlertid komne op i Trætoppen, för Træet skjöd saa höit i Veiret, at de ikke kunde naae Jorden. Paa Hunahpu's og Xbalanqué's Raad bandt de deres Bælter ved en Gren for at klavre ned ved dem; men de lange Ender, som de lode hænge ned under sig, bleve til Haler og de selv til Aber. Ved Efterretningen herom blev Xmucané utröstelig. Men Hunahpu og Xbalanqué lovede hende, at hun skulde faae sine ældste Sönnesönner igjen, naar hun blot kunde bare sig for at lee ved det, hun vilde blive Vidne til. De gave sig nu til at spille paa Flöite Melodien Hunahpu-Qoy [1] og sloge paa Tromme, og lokkede af Lyden kom de forvandlede Brödre og gave sig til at

[1] Abe-Hunahpu, Navnet paa Melodien til en endnu blandt de Indfödte i Guatemala brugelig Maskedands.

dandse. Men Bedstemoderen lo, og strax flygtede de, Spillet fornyedes, de kom igjen; men „deres Abeansigter, deres tykke Underliv, deres logrende Haler og flade Maver" vare saa latterlige, at det gik som forrige Gang. Tredie Gang gjentoges Forsöget, de kom igjen dandsende, og den Gamle betvang en Stund sin Latter; men da Aberne fore op paa Huset og sade der med deres röde Öine, lange Snuder og skar Ansigter ad hinanden, brast hun atter i Latter. Da flygtede de, og, da Musiken löd fjerde Gang, kom de ikke meer igjen. Hunahpu og Xbalanqué tröstede Bedstemoderen og lovede hende at være i de tabtes Sted.

De gik ud for at rydde Jord til en Kornmark og med et eneste Hakke- og Öxehug havde de ryddet saa mange Rödder og fældet saa mange Træer, at det ikke var til at beregne. De satte da en vild Due, Xmucur, paa Vagt: saasnart den saae den Gamle komme, skulde den kurre; imidlertid toge de deres Pusterör og begyndte at jage Fugle. Ved Duens Kurren löb de strax til deres Hakke og Öxe og tilsölede deres Hænder og Ansigter med Jord, samt stillede sig meget trætte an, da Bedstemoderen kom, saa hun troede, de havde arbeidet hele Tiden. Den næste Dag stode alle de fældede Træer igjen paa Roden; det havde de vilde Dyr gjort, Löven, Tigeren, Hjorten, Kaninen, Pungdyret, Chakalen, Vildornen og de vilde Fugle. De gjentoge deres Arbeide, og den næste Dag lagde de sig bevæbnede paa Luur. Ved Midnat kom Dyrene og böde Træerne og Lianerne reise sig paany. Brödrene kunde ikke faae fat paa nogen af dem: kun Hjortens og Harens Haler fik de fat i og beholdt i Haanden, og siden den Tid have disse Dyr ingen Hale haft. Tilsidst fangede de dog en Rotte; de vilde kvæle den og brænde den, og siden den Tid have Rottens Öine staaet saa stærkt ud af Hovedet og dens Hale været ligesom sveden. Rotten bad for sig: „det er ikke eders Bestemmelse at rydde og opdyrke Jord"; hvis de vilde lade den leve, skulde den sige dem, hvor deres Faders og hans Broders Bold og andre

til Boldspillet hörende Redskaber vare gjemte hjemme i Huset. De lode den leve og gave den Lov til at æde og gnave af al Sæd, Bönner, Cacao o. s. v., og lovede at beskytte den mod deres Bedstemoder. De bare derpaa Rotten hjem og lode den ubemærket löbe op under Husets Tag. Derpaa krævede de en Drik Vand. Men de havde væltet Vandkrukken, saa at den Gamle maatte gaae ud for at hente frisk. Rotten sad imidlertid og gnavede paa Baandet, hvorved Bolden var ophængt; men det gik langsomt; Brödrene sendte da en Xan (et Slags Insect) ud, som borede Hul paa Vandkrukken. Endelig faldt Bolden ned fra Tagaasen tilligemed Ringene, Handskerne og Læderskjoldet; de toge strax alt og gjemte det ved Veien, som förer til Boldhuset. Derpaa gik de til Flodbredden, hvor de fandt deres Bedstemoder og Moder ifærd med at stoppe Hullet paa Krukken; Brödrene hjalp dem, og de fulgtes nu alle hjem.

Siden gik de fulde af Glæde til Boldhuset og begyndte at feie deres Fædres Legesal. Det hörte Hövdingerne i Xibalba: „Hvo er det dog, som nu igjen begynder at lege over vore Hoveder og som ei ræddes for at ryste Jorden? Ere de ikke döde, Hunhun-Ahpu og Vukub-Hunahpu, som vilde ophöie sig selv for vort Aasyn? Gaaer og opsöger disse med!" Saaledes talte Hun-Camé og Vukub-Camé. De sende Bud til Brödrenes Hjemstavn, hvor Xmucané modtager Befaling til dem at möde i Xibalba inden syv Dage med deres Boldspil. Hun lover, at de skulle komme, og Sendebudene gaae. „Ak", udbröd hun derpaa med knust Hjerte: „hvem skal jeg sende at opsöge mine Sönnesönner? Kom ikke netop paa samme Maade Sendemændene fra Xibalba fordum for at gribe deres Fædre?" En Loppe faldt netop ned fra hendes Skjört. „Har du Lyst, lille Ven, til at hente mine Sönnesönner fra Boldhuset?" sagde hun til Loppen og meddelte den Budskabet fra Xibalba. Den gik, og paa Veien sad en ung Mand ved Navn Tamazul, hvilket vil sige Tudse. „Hvor skal du hen?" spurgte den. — „Jeg

bærer et Budskab under mit Belte og jeg skal træffe Ynglingerne". — „Du löber dog ikke videre rask, saavidt jeg seer. Vil du, at jeg skal sluge dig? Du skal see, hvor godt jeg löber; vi ville strax være der". Loppen lod sig sluge af Tudsen, som efter et lignende Ordskifte lod sig sluge af Slangen Zakicaz, der tilsidst blev slugt af Fuglen Vac, der flöi lige ind i Boldsalen og gav sig til at skrige: „Vacco! vacco!" Hunahpu og Xbalanqui skjöde strax efter den med deres Pusterör og traf den i Öiet, saa den faldt ned for deres Födder. Den sagde, at den bar et Budskab til dem i sin Bug og, mod at de helbredte dens Öje, kastede den Slangen op, som atter kastede Tudsen op. Men denne kunde ikke faae Loppen op. Tilsidst sögte de i dens Mund og fandt der Loppen, som forebragte Budskabet, hvorpaa Brödrene strax begave sig paa Veien til deres Bedstemoder. Her plantede de hver et Rör midt i Huset; det skulde være et Tegn paa deres Död, hvis Rörene gik ud, men blomstrede de, vare de ilive. „O vor Oldemoder, o vor Moder, græd ikke! See det Tegn paa vort Ord, som bliver tilbage hos dig", sagde de, og begave sig hver med sit Pusterör og Boldspilsredskaberne paa Veien ned til Xibalba.

De overstaa alle Farerne, indtil de komme til de fire Veie, der her betegnes som den sorte, hvide, röde og grönne Vei. Men de lode sig ikke bilde. De sendte det Dyr, som kaldes Xan, forud for at speide og gave det til Gjengjæld Ret til at suge alle Veifarendes Blod. Xan gik först ad den sorte Vei til Træbillederne og stak dem, det ene efter det andet; men de rörte sig ikke. Derpaa stak den den tredie Mand, som var Hun-Camé. „Av! av!", sagde denne. „Hvad er det, Hun-Camé?" spurgte Vukub-Camé, „hvem har stukket dig?" — „Noget, jeg ikke veed", svarede hin. Derpaa stak Xan alle Xibalbas Hövdinger, og alle skreg de: „Av, av!" og bleve tiltalte ved Navn, enhver af sin Nabo, ved hvilken Leilighed Ahalmez og Ahaltogob ikke nævnes, men istedenfor Xic (Spurvehög), Quixic (Spurvehögeblod) og dertil endnu to:

Quiqre (Tandgjerdeblod) og Quiqvixgag (Negleblod eller Klo-blod); altsaa har man i det hele tolv Navne foruden Kongernes, hvorved maa bemærkes, at paa nærværende Sted betegnes den, der nævnes sidst, som den fjortende, skjönt kun tolv Navne forekomme, noget, der ogsaa kunde tyde paa, at Nedskriveren har vidst, at de skulde være 14 i det hele, men her har glemt to eller talt feil, med mindre Træmændene skulle regnes med. Hunahpu og Xbalanqué undgaae nu at hilse disse sidste, men tiltale derimod Kongerne og alle Hövdingerne ved Navn, hvorover disse ikke blive glade. Ogsaa for den glödende Steen, paa hvilken man byder dem sidde, tage Brödrene sig iagt. I Mörkehuset bevare de deres Fakler ved, istedenfor at tænde dem, at sætte en röd Arafjær paa Spidsen af hver, og paa en lignende Maade skuffe de Bevogterne med Hensyn til Cigarerne.

Den næste Dag bleve Hövdingerne forskrækkede, da de saae dem bringe begge Dele uskadte. „Hvorledes kan dette være gaaet til", sagde de, „hvorfra komme disse Folk, hvo har avlet dem og sat dem i Verden? Sandelig, vort Hjerte brænder derved; thi det er ikke godt, hvad de gjöre med os. Underlige ere deres Aasyn, underlig deres Færd". De lode dem nu hente til Boldspillet og udspurgte dem om, hvorfra de kom; de svarede, at de vidste det ikke, hvorpaa Boldspillet begyndte. Xibalbaerne vilde, at de skulde spille med deres Bold, men de vilde bruge deres egen. Brödrene vilde spille om en Chil (et Slags Insect), men Modstanderne om et Lövehoved, hvorpaa hine gik ind. De seirede gjentagne Gange i Spillet, og nu befalede man dem at hente fire Skaaler med Blomster. De gik da ned, omringede af spydvæbnede Vagtmænd, men rolige i Hu. Hövdingerne glædede sig til at skulle faae Bugt med Brödrene; men disse sagde: „Ogsaa inat skulle vi spille Bold". De kom först ind i Spyddragernes Hus, hvor der bestandig blev stridt; men de bleve ikke ramte af noget Spyd; thi de lovede Krigerne, at alle Dyrs Kjöd skulde tilhöre dem, og strax sænkedes Vaabnene.

Derpaa kaldte Brödrene alle Myrer til sig og böd dem hente Blomster. Hun-Camé og Vukub-Camé havde sat Vagt ved deres Blomsterhave, hvor de forlangte Arter alene findes. Vagtmændene, Xpurpuvik og Puhuy (Navne paa to Arter Natfugle) gik da hele Natten omkring i Haven og raabte til hverandre og sang af al Magt, medens Myrerne i utallige Skarer afgnavede Blomsterne og bragte dem til Hunahpu og Xbalanqué i Spyddragernes Hus, saa at de fire Skaaler snart vare fulde, uden at Vagterne mærkede det, eller at de smaa Dyr endog afgnavede deres Haler. Den næste Dag bragte Brödrene de forlangte Blomster, og Hövdingerne skiftede Farve; men Havens uheldige Bevogtere bleve straffede med at faae Læberne klövede, og siden have hine Fugle altid haft klöftede Næb.

Om Dagen spillede man atter Bold. Natten derpaa bleve Ynglingerne förte til det kolde Hus, der var fuldt af Is og hvor Nordens isnende Vinde blæste. Men de tændte Piniekogler, hvorved Kulden spredtes, og vare den næste Morgen levende og sunde til Xibalbaernes store Forfærdelse. I Tigrenes Hus kastede de Been for Rovdyrene, og Vagtmændene, der saae disse gnave Been, glædede sig alt ved den Tanke, at Hunahpu og Xbalanqué vare sönderrevne; men den næste Dag vare de lige karske. Ligesaa kom de ud af Ildhuset. Endelig bleve de bragte i Flagermusenes [1] Huus, Camazotz' Huus, „et stort Dyr, hvis Dræberedskaber strax gjöre det af med dem, der komme det nær". Her gik det dem ilde. Hele Natten laae de med deres Pusterör [2], og

[1] Menes hermed de saakaldte Vampyrer, et flagermuseagtigt Dyr, der skal være saa farligt, fordi det dysser Mennesker i Sövn og derpaa, uden at den Sovende mærker det, suger Blodet?

[2] Der staar i den franske Oversættelse: „dormant sur leurs sarbacanes, ils ne furent pas touchés par ceux qui étaient dans la maison". Efter det fölgende maa dette „dormant sur leurs sarbacanes" ikke forstaaes bogstaveligt, men som en Talemaade for at udtrykke, at de hele Tiden vare kamprede, ligesom vi sige: at staae med Haanden paa Sværdet, at sove med Sværdet ved Lænden.

Flagermusene, der havde holdt Raad hele Natten og skreget: Quilitz, quilitz, satte sig tilsidst stille hen ved den yderste Ende af Pusteröret. Da sagde Xbalanqué til Hunahpu: „Begynder det ikke at dages? See dog ad". Hunahpu lagde Öiet til Mundingen af Röret for at see igjennem det, og strax blev hans Hoved afhugget af Camazotz'en, og Kroppen blev liggende. Atter spurgte Xbalanqué: „Dages det endnu ikke?" Men Hunahpu svarede ikke og Xbalanqué, som nu opdagede hvad der var skeet, raabte: „Ak, vi ere noksom overvundne". Hunahpu's Hoved blev nu sat op over Boldhuset, og Xibalbas Hövdinger vare meget glade.

Xbalanqué sammenkaldte alle Dyr, store og smaa, og spurgte dem, hvad deres Næring var. De nævnte hver sin, og han böd dem söge den. Men iblandt dem var en Skildpadde i sin Skal. Den gik hen til Hunahpus Lig, der hvor Hovedet var hugget af, for at suge paa Saaret, og strax sad den fast ved Liget og der dannede sig Öine i dens Legeme. Fra det höie nedstege mange Viismænd; Himlens Hjerte, Hurakan selv, kom og svævede over Huset, medens man skabte Hunahpu et nyt Hoved af Skildpadden. „Oldingen"[1] lod omsider Dagen bryde frem, og det viste sig da, at Hovedet var færdigt og saae ud som et virkeligt Hoved og kunde tale. De raadsloge om Boldspillet og böde Xbalanqué denne Gang at spille alene. Han kaldte da en Kanin til sig og böd den löbe op i Taget og sætte sig mellem de udskaarne Agern i Karnissen og först komme frem, naar den elastiske Bold naaede den. Solen stod op. Alle i Xibalba samledes i Boldhuset og haanede Hunahpu's Hoved. Xbalanqué drev Bolden op imellem Karnissens Agern. Strax sprang Kaninen frem og löb bort, og, medens alle Xibalbaerne löb efter dem, nedtog Xbalanqué Hunahpu's virkelige

[1] Forf. mener, at her sigtes til Hunahpu-Vuch, som nævnes i Skabelseshistorien; sammenholdes denne Fortælling imidlertid med Fortællingen om Drabet paa Vukub-Cakix, synes man snarere at maatte tænke paa Xpiyacoc, Seeren.

Hoved og satte det istedenfor Skildpadden, og Skildpaddehovedet op paa Boldhuset. De andre kom tilbage, og Spillet begyndte paany. Han drev Bolden mod det kunstige Hoved, som faldt ned og gik i mange Stykker ligesom Potteskaar. Saaledes var Hunahpu atter levende; men de skulde dog begge dö.

Hunahpu og Xbalanqué vidste hvad der forestod og hidkaldte to Viismænd, Xulu og Pacam, som vilde blive raadspurgte af deres Fjender, hvad der skulde gjöres med deres Been, naar de vare brændte paa Baal. Disse böde de raade Xibalbaerne til at male Benene til Stöv og kaste det i Floden. Et uhyre Baal blev nu reist og Brödrene förte hen dertil. Omfavnende hinanden kastede de sig paa Baalet og döde saaledes sammen; deres Fjender jublede og hidkaldte Xulu og Pacam, der raadede til at male deres Been til Stöv og kaste det i Floden for at det kunde splittes ad til alle Bjerge. Man gjorde saaledes; men Asken sank til Bunds og forvandledes til to skjönne Ynglinger, der bare de Dræbtes Aasyn og vare dem selv gjenfödte.

Fem Dage efter viste de sig som to Fisk med Menneskeaasyn, og bleve sögte overalt i Vandet af Xibalbaerne. Men den næste Dags Morgen kom til Xibalba to pjaltede Stoddere, der, da de bleve bemærkede af Hövdingerne, gave sig til at dandse forskjellige Dandse: Ugledandsen, Væseldandsen, Armadildandsen, Xtzul (et giftigt Insect), og Chitic (Styltegænger)[1]. Man löb til for at see herpaa og paa de forunderlige Kunster, de kunde gjöre: brænde Huse op, saa at det saae ud som om de brændte, og dog vare de ufortærede, dræbe hinanden og et Öieblik efter kalde hinanden tillive igjen. Rygtet herom naaede Hun-Camé's og Vukub-Camé's Ören. De sendte Bud til Stodderne og böde dem

[1] Navne paa sceniske Forlystelser, dels blot mimiske, dels blandede med Dands og Dialog, hvilke for störste Delen endnu ere i Brug blandt Indianerne.

komme for sig og vise deres Kunster. De vægrede sig, fordi de vare saa stygge at see til og især fordi de havde saa store Öine, ved at komme Kongerne for Öie; endelig lode de sig bevæge og gik med fortrædelige Ansigter og langsomt, saa at Sendebudene idelig maatte skynde paa dem. De kastede sig ydmygt for Kongernes Födder, og, paa Spörgsmaalet om, hvor de kom fra, svarede de, at de aldrig havde kjendt deres Fader og Moder. De maatte nu först dandse for Kongerne, derpaa dræbe hans Hund og kalde den tillive igjen — „og sandelig Hunden var heelt glad over at have faaet Livet igjen og logrede med Halen af Glæde" — dernæst brænde Kongehuset og fornye det, derpaa dræbe en Mand — de rive ham Hjertet ud af Livet og vise Kongerne det, og et Öieblik efter var han atter levende. Dernæst böde Kongerne dem dræbe hinanden. Xbalanqué dræbte Xhunahpu (thi det var naturligviis disse to, der havde forklædt sig som Tiggere)[1]; hans Arme, Been og Hoved bleve afhuggede og baarne langt bort og hans Hjerte udrevet og vist Kongerne, „som bleve ganske henrykte over dette Skuespil", hvorpaa Xhunahpu blev vakt tillive igjen. Hun-Camé og Vukub-Camé vare ude af sig selv af Fornöielse, „de vare tilmode, som om de selv vare Skuespillerne". Tilsidst undslap dem de Ord: „Gjörer ligedan med os, I skulle nu offre os selv". De dræbte dem da begge, men kaldte dem ikke tillive igjen; alle de andre Hövdinger flygtede, men bleve grebne og dræbte, to og to; men de övrige Xibalbaer flygtede til en dyb Fjeldklöft, hvor de bleve indhentede af Myrerne og nödte til at vende tilbage og underkaste sig Seirherrerne. „Saaledes bleve Xibalbas Konger overvundne; ene ved et Vidunder og ved deres Forvandling fuldbyrdedes det."

I en Tale til det overvundne Folk aabenbarede Xhunahpu og Xbalanqué deres Navne og deres Fædres, til hvis Hevn

[1] Mærkelig er Forandringen med den sidstes Navn.

de vare komne, samt truede de overvundne med Döden. Men disse kastede sig for deres Födder og bade om Naade, hvorpaa Seirherrerne tilstode dem Livet; „men eders Bold skal ei mere flyve i Boldhuset. I skulle kun gjöre Pottemagerarbeide og pille Mais, og de vilde Dyr i Krattet og Örkenerne skulle være eders eneste Lod. Alle de lykkelige Vasaller, civiliserede Undersaatter skulle ei længer tilhöre eder, Bierne alene skulle vedblive at forplante sig for eders Öine. I fordærvede Mennesker, grumme og mörke Mennesker, elendige, som have gjort Ondt, græder nu derover. Ei meer skal man snigmyrde Menneskene, som I gjorde; men kommer vel i Hu hvad jeg har sagt om denne Bold, Herredömmets Tegn (cette balle dominatrice)". Det hedder derpaa endvidere om de overvundne, at saaledes begyndte deres Undergang og Tilbedelsen af dem; i gamle Dage kaldte man dem ikke Guder; men Synet af dem indgjöd Rædsel; de vare onde som Uglerne, voldende Ondt og Ufred. De vare ogsaa trolöse, paa een Gang sorte og hvide, falske og tyranniske, sagde man. Desuden malede de deres Ansigter og farvede sig.

Imidlertid var Xmucané alene hjemme. Grædende saae hun Rörene gaae ud; men da hendes Sönnesönner bleve brændte paa Baalet, grönnedes de paany, og hun offrede Rögelse foran Rörene, hvilke hun kaldte: „Levende Rör, Husets Midte", og fra den Tid kom Stedet til at hedde: „Levende Rör, Slettelandet og Husets Midte".

Men i Xibalba höitideligholdt Sönnerne deres Fædres Minde ved Askedyngen. „Vorder fra nu af tilbedte", sagde de. „I skulle först stige op paa den hvalte Himmel, I skulle ogsaa först blive tilbedte af de civiliserede Folk. Og eders Navn skal ei forgaae. Saa være det! Vi have hevnet eders Död og Undergang, de Lidelser og den Möie, man har ladet eder undergaae". Da stege hine op midt i Lyset, op til Himlen, den ene fik Solen, den anden Maanen, som oplyse Himmelhvalvet og Jordens Overflade, og i Himlen bo de.

Da reiste sig ogsaa de firehundrede Ynglinger, som Zipacna havde dræbt[1]; de havde været Hunhun-Ahpu's og Vukub-Hun-ahpu's Ledsagere, og de bleve til Stjerner paa Himlen.

„See, nu”, vedbliver den hellige Bog, „begyndte man at tænke paa Mennesket og söge efter, hvad Menneskets Kjöd skulde bestaae af. Da talte han, som avler, han, som giver Tilværelse, Skaberen, Danneren ved Navn Tepeu, Gucumatz: „Alt er Morgenröden nær; Værket er fuldbragt, Alterets Opretholder og Vedligeholder, Lysets Sön, Civilisationens Sön; nu er Mennesket hædret, Menneskeheden paa Jordens Overflade”. Man kom, man samlede sig i stor Mængde; de lagde deres Viisdomsraad sammen i Nattens Mörke; de sögte da og, efter at have rystet deres Hoveder, raadsloge de og tænkte”.

Med disse Ord begynder Fortællingen om den sidste Menneskeskabning, der altsaa af Fortælleren knyttes umiddelbart til de nys fortalte Kampe, af hvilke den med Jætterne, den sidste i Tiden, atter blev sat i Forbindelse med den store Oversvömmelse. Meningen med Guddommenes nys anförte Tale synes da at være den, at efter hine onde Væseners (Xibalbaernes og Jætternes) Tilintetgjörelse var et civiliseret Menneskeliv först muligt, hvilket betegnes ved, at Morgenröden og Lysets Opgang var nær. Menneskets Tilblivelse knyttes ogsaa til Agerdyrkningens Opstaaen. Det hedder nemlig videre, at i Paxil og Cayala (svarende til det mexikanske „Tonacatepetl” — vor Opholdelses Bjerg) kom et Ax frem af guul Mais og et Ax af hvid Mais. Fire Vilde, nemlig Ræven, Chakalen, Poppegöien og Ravnen, viste Guderne, hvor den groede. Det var et deiligt Land, fuldt af alskens

[1] Dette maa dog i alt Fald tænkes efter Zipacnas og Cabrakans Drab ved Hunahpu og Xbalanqué. Hvor Ynglingernes Drab ved Zipacna fortælles, hedder det, at de bleve til det Stjernebillede, som Grækerne kaldte Pleiaderne.

Frugter. Man malede Maisen og Xmucané bryggede ni Drikke, som skulde give Mennesket Livskraft. Af Mais dannedes derpaa de fire förste Mænd: Balam-Quitzé (den mildt smilende Tiger), Balam-Agab (Nattens Tiger), Mahucutah (et berömmeligt Navn) og Iqi-Balam (Maanens Tiger), „og disse ere Navnene paa vore förste Fædre". Ingen Kvinde födte dem, paa vidunderlig Maade bleve de til; „de talte og tænkte, de saae og hörte, de gik, de kunde föle, fuldstændige og skjönne Mennesker og hvis Aasyn vare Menneskeaasyn. Tanken var til i dem; og strax löftede deres Blik sig; deres Syn omfattede alt, de kjendte den hele Verden, og, naar de betragtede den, vendte deres Blik sig i et Öieblik fra Himmelhvælvingen til atter at beskue den vide Jord". Opbyggeren og Danneren spurgte dem, hvad de tænkte om deres Væsen og böd dem beskue Bjerge og Sletter. Derpaa saae de alt hvad der er under Himlen og de takkede Skaberen og Danneren for deres Tilværelse og Evner, fordi de kunde see og udmaale alt. Men Guddommene frygtede, de skulde blive altfor vise og selv hæve sig til guddommelig Magt og overlagde om at gjöre dem mindre mægtige ved at svække deres Syn. Og paa deres Ord — Hurakans, Lynstraalens, den rammende Tordenkiles, Tepeu's Gucumatz', hans, der avler, hans, der giver Tilværelse, Xpiyacoc's og Xmucané's, Opbyggerens, Dannerens — blev en Sky aandet henover Menneskenes Öie, og det tilslöredes som et Speil, der dækkes af en Damp; deres Öiesteen blev formörket, saa at de kun kunde see, hvad der var nærved dem. Men, medens de slumrede, skabte Guderne dem skjönne Hustruer; de fire Mænd fandt dem, da de vaagnede og fölte sig fulde af Fryd.

Fra disse fire Par stamme alle Mennesker, alle Folkestammer, smaa og store, „fra dem stamme vi, Quiché-Folket"; Navnene opregnes dernæst paa en Mængde mellemamericanske Stammer, der alle endnu, da den hellige Bog blev skreven, erindrede deres Herkomst fra Oldefædrene, som forplantedes i Östen. „Men det er kun Hovedstammerne",

hedder det videre, „der ere nævnte;... der er endnu mange andre, udgaaede af hver enkelt Stad; deres Navne have vi ikke skrevet op, men blot, at de formeredes i de Egne, hvor Solen gaar op" ... „Da brugte de endnu ikke Altere for Guderne; de vendte blot deres Aasyn mod Himlen, og de vidste ikke, hvorfor de vare komne saa langt bort. Der levede Menneskene i Glæde, sorte og hvide Mennesker; fagert var disse Folks Aasyn og fagert deres Sprog, og de vare saare forstandige" ... „Dengang havde alle kun eet Sprog; de tilbade hverken Steen eller Træ, men mindedes Skaberens og Dannerens Ord, Himmelens Hjertes og Jordens Hjertes" ... „Fulde af det hellige Ord, af Kjærlighed, af Lydighed og Frygt gjorde de deres Bönner, medens de, beskuende Morgenstjernen, ventede paa Solens Opgang, og bade om Sönner og Döttre: hil dig, o Skaber, o Danner! Du, som seer og hörer os! Forlad os ikke, svigt os ikke, o Gud, som er i Himlen og paa Jorden, o Himlens Hjerte, o Jordens Hjerte! Giv os Afkom og Efterkommere, saalænge Sol og Morgenröde skride; lad Markens Sæd gro med Lyset. Lad os altid vandre paa aabne Veie, ad Stier, frie for Baghold; lad os leve i Ro og Fred med vor Næste, lad os tilbringe et lykkeligt Liv; giv os et Liv, en Tilværelse fri for al Bröde, o Hurakan, o Lynstraale, o rammende Tordenkile, o Chipi-Nanauac, Raxa-Nanauac, Voc, Hunahpu, Tepeu, Gucumatz, Du, som avler og som giver Tilværelse, Xpiyacoc, Xmucané, Solens store Moder, Lysets store Oldemoder, lad vor Mark blive besaaet og lad Lyset bryde frem!".

Endnu havde man hverken Træ eller Steen (nemlig Billeder) blandt vore förste Mödre og Fædre, men deres Hjerter bleve trætte af her at vente paa Solen; alle Stammer vare allerede meget talrige, saavelsom Yaqui-Folket, Offerpræsternes. „Lad os da drage bort, lad os söge efter, hvorledes vi skulle bevare vore Helligdomme; lad os stræbe at finde hvad vi skulle antænde foran dem. Thi saa mange vi ere, have vi ingen, som tager vare paa os". Saaledes talte Balam-Quitsé,

Balam-Agab, Mahucutah og Iqi-Balam. Een By hörte deres Tale, og de droge bort. Alle fire droge bort tilligemed Tamub (eller Tanub, Tan eller Dan, see AT 1858-1860, S. 65) og Ilocub, og kom til Tulan-Zuiva, de syv Grotter, de syv Fjeldklöfter; saa er Navnet paa det Sted, hvor de modtoge deres Guder. Den förste var Tohil [1], hvis Skrin blev baaret af Balam-Quitzé, Avilix, Balam-Agabs Gud, Hacavitz, Mahucutabs, og Nicahtagah [2], Iqi-Balams. Tohil var tillige Gud for Tamub og Ilocab; de tre Slægter, som tilbade ham, betragtes som de tre Quiché-Slægter, der ikke mere skiltes. Men andre Stammer kom ogsaa til: Rabinalier, Cakchiqueler, Triquinahaer og Yaqui-Folket [3]. Der var det, at Tungemaalene forvirredes; der bleve Sprogene forskjellige; de forstode ei mer hverandre tilfulde, da de kom til Tulan, og de adskiltes, nogle droge mod Östen, mange herhid. De gik klædte i Dyreskind og vare fattige, men af en vidunderlig Natur. Da de kom til Tulan-Zuiva, siges det i gamle Fortællinger, havde de vandret lange Veie dertil.

Da savnede alle Ilden undtagen Tohils Dyrkere. Hvordan den var skabt, vidste de ikke; Balam-Quitzé og Balam-Agab saae den paa een Gang blusse. De havde været nær-

[1] Om dette Navn bemærker Forf. i en Note (S. 214), at det Cakchiquel'ske Haandskrift, der foruden Popol-Vuh og den saakaldte Codex Chimal popoca er det vigtigste Kildeskrift, siger, at Quiché-Folket fik Navnet „Tohohil", som betyder Gny, Vaabengny, af Verbet „tohoh" ɔ: gjalde, fordi Quichéerne ved at höre ligesom Gnyet af Vaaben i Himlen, sagde, at derfra kom deres Held. Imidlertid blev dog Toh eller Tohil fremstillet under Vandets Sindbillede ved Kalenderens niende Dag, svarende til det mexikanske Tegn „Atl", og ifölge samme Bog var Tohil det samme Væsen som Quetzalcohuatl, Nahua-Racens Civilisator.

[2] Avilix og Hacavitz have ingen sikker Betydning i Quiché-Sproget. Nicah-Tagah betyder Slettens eller Dalens Midtpunkt.

[3] Yaqui er enstydigt med Ordet „nahuatl" ɔ: dannet, civiliseret; altsaa betegnes med dette Navn overhovedet de samme Folkeslag, som ellers indbefattes under Benævnelsen Nahuaer eller Tolteker.

ved at dö af Kulde og havde bedet til Tohil. Han havde opmuntret dem og givet dem Ilden, som de varmede sig ved. En voldsom Pladskregn og Hagel slukkede den. Balam-Quitzé og Balam-Agab bade paany derom, og Tohil lod den paany blive til ved at slaae sig paa sin Fodsaal. Men de andre Stammer frös. De vare næsten vanmægtige af Kulde, skjalv og klapprede med Tænderne, havde valne Hænder og Födder, saa at de ikke kunde holde fast paa noget, da de kom til Balam-Quitzé for at bede om Ild. Men de bleve ikke godt modtagne, og bleve saare nedslaaede. Da talte de fire Stammefædre ikke længer det samme Sprog og klagede indbyrdes derover. Men en Mand kom til dem, et Sendebud fra Xibalba og sagde til dem, at Tohil var deres Gud, den sande Stedfortræder for og Skygge af deres Skaber; de maatte ikke give de andre Stammer af hans Ild, med mindre disse vilde offre til Tohil; de skulde spörge ham, hvad han krævede af Stammerne. Tohil, Avilix og Hacavitz glædede sig saare meget, og Sendebudet forsvandt for deres Öine. Men atter kom Stammerne i Smug til de fire ældste Stammefædre, skjælvende af Kulde: „Ville I da ikke have Medynk med os? Vi bede jo kun om lidt af eders Ild. Have vi da ikke alle haft den samme Bolig, det samme Fædreland, da I bleve skabte og fik Skikkelse. Hav da Medynk med os!" —. „Hvad ville I da give os derfor?" — Stammerne byde Penge, som bliver afslaaet. Man vil spörge Tohil, hvad de skulle give. Han kræver, at de skulle forene sig med ham under deres Belte- og Armhule [1] og dyrke ham. De love det og faae Ilden og varme sig. Cakchiquelerne alene gik ikke ind derpaa og „bleve ikke overvundne". Alle de andre Stammer faldt i Snaren, da de tilstode ham hvad der var under deres Belte- og Armhule; thi det var Brystets Aabning, han havde sigtet til, da alle Stammer offrede for hans Aasyn, da man udrev dem Hjertet af Brystet og under deres Armhule. Men

[1] d. v. s. offre ham af deres Hjerteblod, offre Mennesker til ham.

det blev ikke udfört i Gjerningen endnu, Tohil havde kun fremsat det som en Gaade. De pleiede ikke at spise meget, medens de vare i Tulan-Zuiva; de fastede stadig og skiftedes til at iagttage Morgenstjernen og vente paa Solens Opgang. Det var altsaa ikke her, de vandt deres Vælde og Overherredömme; men alle Stammer bleve her bragte under Aaget, da man böd Tohil alle Menneskers Blod og Liv. De droge bort fra Tulan. „Her er ei vor Bolig; lad os see, hvor vi skulle fæste den", sagde Tohil, og sukkende droge de bort: „Ak, vi ville ikke her faae Morgenröden at see i det Öieblik, da Solen födes, som oplyser Jordens Aasyn". Men det var dog deres Haab at faae den at see, da de forlode dette Sted, som, „efter hvad man siger nutildags", ligger langt borte.

De kom til ét höit Bjerg, Chi-Pixab (Aabenbarelsens Bjerg) og raadsloge, Quichéerne og de andre Stammer og nævnte hverandre ved Navn. Men de lede af Sult, saa at de sugede paa deres Stokke. Hvordan de vare komne over Havet, er ikke klart; de kom fra denne Kant, som om der ikke havde været noget Hav; thi de gik paa Steen, der laae spredte, rullede paa Sandet. De vare altsaa samlede paa Bjerget og havde Tohil, Avilix og Hacavitz med sig, og de fire Stammefædre med deres Hustruer iagttoge en stræng Faste, medens de sade i Mörket og Natten.

De tre Guder böde deres Dyrkere at gjemme dem, hver for sig; thi Morgenröden nærmede sig. Avilix blev skjult i en Fjelddal; Stedet hedder siden den Tid Pavilix[1]; Hacavitz blev stillet i en stor Pyramide, og Stedet hedder siden den Tid Hacavitz[2], og der grundlagde de ogsaa en Stad. Tohil blev skjult i Skoven paa det Bjerg, som siden har baaret

[1] Saaledes hedder endnu et Bjerg paa Veien fra Santa Cruz del Quiché til San Andres Zakabaha.

[2] Denne Pyramide findes mellem Bjergene nord for Rabinal, omtrent tre Mile öst for Floden Lacandon.

Navnet Patohil [1]. Derpaa vare de fire Stammefædre og alle Stammerne forsamlede paa Bjerget Hacavitz, hvor de ventede paa Solens Opgang, sukkende og længselfulde. Men deres Sind tröstede sig ved Balam-Quitzé, Balam-Agab, Mahucutah og Iqi-Balam; thi deres Hjerter vare hverken trætte eller nedslagne. „See nu, hvorledes de bleve Herrer i Landet og Morgenröden naaede dem, vore Forfædre; nu ville vi ogsaa fortælle Morgenens Opgang og Solens, Maanens og Stjernernes Komme".

Stor var Stammefædrenes Fryd, da de saae Morgenstjernen, medens den först gik frem foran Solen. De aabnede en Pakke med Rögelse, som de havde taget med sig derfra, hvor Solen gaaer op. Alle tre [2] offrede hver sit Slags kostbare Rögelse, medens de dandsede höitidelig mod Solopgangen, dog med Taarer i Öinene, fordi de ikke saae den endnu. „Derpaa begyndte Solen at skride. Dyrene, smaa og store, frydede sig; de reiste sig over Vandlöbene, fra Dalene, de stode paa Bjergtoppene, med Hovederne vendte mod den Kant, hvorfra Solen kom. Löven og Tigeren brölede. Men den förste Fugl, som sang, var Queletzu. Sandelig, alle Dyr fyldtes af Fryd; Örnen og Glenten sloge med Vingerne, saavelsom alle Fugle, smaa og store". Da laa Offerhövdingerne paa deres Ansigter, alle Stammer glædede sig, saamange som endnu den Dag idag ere til; der var en utallig Mængde Folk forsamlet, og Morgenröden oplyste paa een Gang alle Folkeslag". Derpaa blev Jordens Aasyn tört ved Solens Magt; lig et Menneske viste Solen sig, og dens Nærværelse opvarmede og törrede Jordens Overflade. För Solen kom tilsyne, var Jordens Overflade dyndet og vaad, da Solen stod op lig et Menneske, men endnu svag og fordunklet som i et Speil. Strax derefter bleve Tohil, Avilix

[1] „Bjerget Tohil" hæver sig over Quiché-Sletten omtrent to Mile öst for den nuværende Landsby Santa Cruz.

[2] Her er Iqi-Balam udeladt.

og Hacavitz til Steen, saavelsom Dyrenes Guder; deres Arme klyngede sig til Træernes Grene, saasnart Sol, Maane og Stjerner viste sig, allevegne blev alt til Steen [1]. „Maaske", tilföier Texten, „vilde vi ikke være i Live nu paa Grund af Dyrenes Graadighed, Lövernes, Tigrenes, Slangernes, Qantiernes, maaske var nu vor Hæder ikke til, hvis de förste Dyr ei vare blevne forstenede af Solen. Da den viste sig, glædede sig Balam-Quitzé, Balam-Agab, Mahucutah og Iqi-Balam af Hjertens Grund". Dengang vare Folkene endnu ikke meget talrige. Men de formeredes paa Bjerget; det blev deres Stad, da Solen, Maanen og Stjernerne kom tilsyne; det blev Dag og Jordens Aasyn og Alverden oplystes. Der begyndte ogsaa deres Sang: „Kamucu", som de kvade, „til Minde om den bittre Adskillelse" fra deres Brödre i Tulan. „Tohil er i Sandhed Navnet paa Yaqui-Folkets Gud, han som kaldte sig Yolcuat-Quitzalcuat [2], da vi skiltes ad histnede i Tulan Zuiva. Derfra ere vi udgangne tilhobe, det er vor Folkestammes Ophav, hvorfra vi ere komne", sagde de alle til hverandre. Og de kom deres Brödre ihu, hist langt bagved dem, af Yaqui-Folket, hvilke Morgenröden bestraalede i de Egne, som nutildags kaldes Mexico; en Deel af Folket havde de ogsaa ladet tilbage i Östen: Tepeu, Oliman ere Navnene paa de Steder, hvor de bleve tilbage. Stammen Tanub boede i Nærheden af Bjerget Hacavitz i

[1] Havde Forf., der er meget tilböielig til at tilskrive Nahua-Folkene, til hvilke Quichéerne hörte, en scandinavisk Hjemstavn, kjendt de nordiske Sagn om Solens forstenende Magt over Trolde og Dverge, vilde han maaske ikke i Noten til dette Sted (S. 244) have spurgt: Dans quelle contrée faut il donc placer l'origine de ces étranges traditions? Men det er naturligvis meget tvivlsomt, om man tör bygge nogen Slutning paa de mythiske Forestillingers Lighed.

[2] En meget vigtig Forklaring. Den viser Identiteten af den Indvandring, som her betegnes som Quiché-Folkets, med Nahua-Folkenes i det hele, idet hines förende Gud netop er den mexicanske Quetzalcohuatl. Yolcuat betyder Klapperslangen; Quetzalcohuatl er enstydigt med Gucumatz.

Egnen Dan, hvor Morgenröden gik op over dem og deres Gud, som ogsaa var Tohil, der var fælles „for de tre Afdelinger af Quiché-Folket". Han var ogsaa Rabinaliernes Gud, kun at Navnet löd lidt forskjelligt: Huntoh (en Regn); ogsaa var denne Stammes Sprog næsten Quichéisk. Derimod var Cakchiquelernes Sprog heelt forskjelligt, og deres Gud kaldtes Tzatztha-Chimalcan.

De fire Stammefædre sukkede over deres Guder. De gik til Tohil og Avilix, hvis Aasyn straalede mellem Klipperne og i Skoven. Ved et Vidunder lod Tohil sin Röst lyde, da Offerhövdingerne kom og offrede ham Rögelse og bade ham om hans Beskyttelse, som han lovede dem i sit og de andre to Guders Navn. „I skulle overvinde alle Folkeslag, I skulle bringe deres Blod og Liv for vort Aasyn, og de skulle komme og dyrke os"; men de maatte ikke vise sig selv for Mængden. De paatoge sig da Skikkelse af Ynglinger[1] og joge Fugle og Hjorte — da begyndte man först at jage Dyr — som de offrede paa Tohils og Avilix's Blotsteen. Naar Guderne havde drukket af Blodet, talte Steenbillederne. Men Offerhövdingerne kom ikke tilsyne, og man vidste ikke, hvor de selv eller deres Hustruer vare blevne af.

Alt vare mange Stæder grundlagte og Stammerne samlede sig hver omkring sin Stad. Men ingen vidste, hvor Balam-Quitzé, Balam-Agab, Mahucutah og Iqi-Balam vare blevne af. Veifarende Folk hörte kun fra Bjergene deres Raab, der löde som Rovdyrs Hyl. Men de levede kun af Sommerfuglelarver og Bremser og havde kun Dyreblod at offre til deres Guder. De ridsede sig da i Armene, fangede Blodet op i Svampe og pressede det i Offerbollerne paa Blotstenens Kant. Da böde Guderne dem fölge de andre Stammers Spor, det vilde være deres Vel. De begyndte at röve

[1] Efter Forf.'s Forklaring en Antydning af, at de fire ældste Stammefædre vare döde og en yngre Slægt havde arvet deres Navn og Myndighed.

Folk fra Stammerne, som de overfaldt paa Veiene og skare Hovederne af. Man sagde da, at Tigeren havde ædt dem. „Er det denne Tohil og Avilix, som bryde ind iblandt os", sagde man, og gav sig til at söge Offerhövdingernes Spor; men de vare ikke til at skjelne fra Tigres Fodtrin, og bestandig bragte de deres Guder Mennesker fra Stammerne til Offer.

Men Tohil, Avilix og Hacavitz viste sig i Skikkelse af Ynglinger ved en Flod, hvor de badede sig; men de forsvandt, saasnart nogen fik Öie paa dem. Ryglet udbredte sig da blandt Stammerne, at Balam-Quitzé, Balam-Agab, Mahucutah og Iqi-Balam vare nærværende, og Stammerne holdt Raad om, hvorledes de skulde faae dem dræbte. „Kunne vi ikke standse dette Folkeran og er Tohil, Avilix og Hacavitz saa mægtige, saa være denne Tohil vor Gud, og gid vi kunde faae fat paa ham. Ere vi ikke tilsammen et talrigt Folk, og disse Mennesker af Cavek's[1] Huus ere kun en Haandfuld, saa mange de ere". De beslutte at lade to af deres skjönneste Jomfruer gaae ned til Floden, som for at tvætte Töi og, naar de mærkede, at Ynglingerne vare i Nærheden, klæde sig nögne af; naar de da havde lokket Ynglingerne til Omgang, skulde de begjere et Tegn af dem herpaa, og man vilde ved dette see at faae Magt over de fjendtlige Guder. De to Jomfruer gjorde, som det blev dem paalagt. Tohil, Avilix og Hacavitz kom ogsaa i deres Ynglingeskikkelse og gave sig i Samtale med de unge Piger, som röbede, at de vare sendte af Stammernes Hövdinger for at faae et Tegn af Tohil og de andre Guder paa, at de havde seet deres Aasyn. Guderne lode sig da ikke lokke af de

[1] Navnet paa den quichéiske Kongeslægt. Her bliver det ganske tydeligt, at Tohils Dyrkere maae betragtes som en enkelt Röverstamme, der efterhaanden under Kamp med de omboende Stammer bliver Herrer over Landet — smlgn. Roms Opstaaen — og hvis Oprindelse ved et stort Spring er knyttet til Menneskeslægtens Tilblivelse og Nahua-Racens Indvandring i America. Herom mere siden.

unge Skjönheder, men lovede dem Gaver. De vendte hjem og befalede Balam-Quitzé, Balam-Agab, Mahucutah og Iqi-Balam at male tre Kapper med Billeder, der symbolsk antydede deres Væsen, samt give dem til de unge Piger. Balam-Quitzé malede en Tiger, Balam-Agab én Örn og Mahucutah paa sin Kappe en Sværm Hvepser og Bier. Jomfruerne fik disse tre Gaver og bragte dem hjem. Stammehövdingerne glædede sig og en af dem toge Kapperne paa. Hverken Tigeren eller Örnen gjorde ham noget; men, da han havde indhyllet sig i Kappen med Bierne, begyndte de alle at stikke ham. Det kom da for Dagen, at de unge Pigers Sendelse var mislykket, idet Tohil havde modstaaet Fristelsen, og man overlagde om et andet Raad til at faae Bugt med de farlige Naboer.

De besluttede at forene sig og saa mandstærke som muligt angribe Bjerget, hvor disses Borg laa. Balam-Quitzé og hans Brödre havde kun faa Folk; men Adgangen til Borgen var meget vanskelig, og Tohil vaagede over dem. Alle Stammernes Krigere samledes med deres Buer og Skjolde, kostelig smykkede. Men, da de nærmede sig Borgen og gjorde Holdt om Natten, faldt de alle i Sövn, og, medens de sov, bleve deres Öienbryn og Skæg afragede og alt Guldet paa deres Skjolde og Köller borttaget tilligemed deres Kroner. Da de vaagnede, följe de sig dybt beskæmmede, men besluttede dog at drage videre. Men Balam-Quitze, Balam-Agab, Mahucutah og Iqi-Balam havde befæstet deres Borg med Palissader og dannet Menneskebilleder af Træ, som de smykkede med Guld og Sölv og rustede med Buer og Skjolde, samt opstillede paa Fæstningsværkerne. Derpaa raadspurgte de Tohil, der gav dem godt Haab. De samlede derpaa en Mængde Humlebier og Hvepser, hvilke de indesluttede i fire store Kalebasser og stillede rundt omkring Byen. Stammerne ankom i store Flokke og glædede sig, da de saae, at Borgen havde saa faa Forsvarere; thi skjönt Træbillederne ganske saae ud som Mennesker, tyktes Antallet dog ringe. Tre

Gange otte Tusinde vare Angriberne, som omringede Byen, udstödende deres Krigsraab, holdende sig for Munden og pibende i Fingrene. De stormede op imod Indgangen til Byen. Da bleve Laagene tagne af Kalebasserne, og Humler og Hvepser kastede sig over Fjenderne. Mange bleve slukne ibjel. Alle flyglede i Forfærdelse og kastede deres Vaaben. De styrtede ned af Bjerget, og Forsvarerne bröde frem og dræbte dem med Öxer og Köller; selv deres Hustruer hjalp med at dræbe de overvældede Fjender, der ei engang tænkte paa at værge sig. Saaledes bleve Stammerne slagne paa Bjerget Hacavitz. De ydmygede sig for Seirherrerne og bleve alle skatskyldige. Men Balam-Quitzé og hans Brödres Slægt formerede sig saare paa Bjerget.

De mærkede da, at deres Endeligt nærmede sig og sammenkaldte deres Sönner og Döttre. To Sönner havde Balam-Quitzé, Qocaib og Qocavib, Stammefædre til Huset Cavek. Fra Balam-Agabs to Sönner Qoacul og Qoacutek stammer Nihaib-Slægten. Mahucutah havde kun en Sön Qoahau, Stamfader til Slægten Ahau-Quiché [1], men Iqi-Balam ingen. De vare alle fire samlede med deres Afkom og de sang Afskedssangen: Qamacu. „O mine Börn", sagde de; „vi vende nu tilbage; herlige ere vore Ord, herlige de Formaninger, vi efterlade eder. I ere ogsaa komne fra vort fjerne Fædreland, I, vore Kvinder", sagde de til deres Ægtefæller og toge Afsked fra hver især. „Vi vende tilbage til vort Folk. Hjortenes Konge er alt ude, han udstrækker sig paa Himlen [2]. Vi skulle nu vende tilbage; vor Gjerning er gjort og vore Dages Tal fyldt. Kom os da i Hu, udslet os ei af eders Minde og glem os ikke! I skulle fremdeles skue eders Huse og Bjerge. Formerer eder; saa være det!

[1] Disse vare de tre Hövdingeætter blandt Quicheerne; men ypperst var Caveks Æt.

[2] Hentydning til en ikke andenstedsfra bekjendt mythisk Forestilling, som bringer Forf. til at tænke paa de nordamericanske Jægerfolkeslags Paradis.

Vandrer fremdeles eders Vei og gjenseer de Steder, hvorfra vi ere komne"! Balam-Quitzé efterlod ogsaa Symbolet paa sit Væsen, den saakaldte tilhyllede Majestæt[1], til Erindring om sig, og derpaa forsvandt de alle fra Bjerget Hacavitz. De bleve ikke begravne af deres Mager, men vare med eet usynlige. „Saadan forsvandt Balam-Quitzé, Balam-Agab, Mahucutah og Iqi-Balam, hine förste Mennesker, som kom fra den anden Side af Havet, hvor Solen staaer op. Det var længe siden de vare komne hertil, da de döde og de vare alt meget gamle, hine Mænd som man kaldte Offerhövdinger".

Fra dette Punkt ophörer Fortællingen i Popol-Vuh ganske at være mythisk, med mindre man hertil vil regne, at Fædrene til de nysnævnte tre Hövdingeætter, nemlig Qocaib, Qoacutek og Qoahau „drage over Havet" til „Österlændingernes Konge" og af ham modtage Kongemagtens Insignier, hvormed de vende tilbage til deres Hjemstavn, en Fortælling, der, som Forf. oplyser ved Hjelp af andre Kilder, kun kan sigte til, at Quicheernes Hövdinger hos en ældre, östlig for dem — i Honduras — herskende Konge, erhvervede Værdigheder, der ifölge de underkastede Folks religiöse Begreber gjorde dem til retmæssige Konger over dem. Resten af Bogen gaaer ud paa at fremstille Quiché-Rigets Voxen og Befæstelse gjennem fortsatte Erobringer og Seire over de overvundne Stammers gjentagne Opstandsforsög, hvormed fölger, at Herskerslægterne efterhaanden skifte Sæde og Hovedstad, nemlig fra Hacavitz til Chi-Quitz, til Izmahi, til Gumarcoah eller Utlatlan, af hvilken Stad endnu store Ruiner ere til, og hvor Kongerne boede paa Erobringens Tid, da Quiché-Riget naaede over det meste af de nuværende Central-Americanske Lande. Til Slutningen meddeles en Fortegnelse over Höv-

[1] Det hellige Tæppe, som aldrig oprulledes, et Symbol paa Guddommens usynlige Nærværelse. See AT 1858-1860, S. 65.

dingerne af de tre Ætter, der ender for hver af dem med spanske Navne, altsaa gaae noget ind i Erobringens Tid, da de gamle Kongers Efterkommere som christnede Vasaller af den castilianske Krone endnu bevarede en Skygge af deres fordums Vælde.

Vi skulle imidlertid ikke gaae nærmere ind paa Indholdet af denne sidste Deel af Popol-Vuh's Fortællinger, hvor interessante de end kunne være i og for sig; de angaae dog kun et enkelt Folks mindre betydningsfulde Historie og Smaastammers indbyrdes Kampe i en forholdsviis seen Tid. Derimod kunne vi ikke undlade at kaste et Blik tilbage paa den Række Myther, hvoraf Indholdet ovenfor er meddeelt, hvilke synes meer eller mindre at være de mellemamericanske Folks Fælleseie og som ifölge Forf.'s Forklaring skjule vigtige Oplysninger, ei blot med Hensyn til disse Folks Oldhistorie, men ogsaa med Hensyn til deres Oprindelse.

Naar man betragter den hellige Bogs Fortællinger fra Begyndelsen til den sidste Menneskeskabelse i deres Heelhed, synes de meget godt at kunne forklares som et poetisk Udtryk for reent religiöse Ideer. Til Grund for Mythen om de forskjellige Menneskeskabelser, der motiveres ved Guddommens Trang til at blive erkjendt og tilbedet, behöver ikke at ligge andet end Fölelsen af, at Menneskets væsentlige Kjendemærke er hverken Talen, hvoraf alt de förste Leermennesker ere i Besiddelse, eller Tanken og Evnen til at betvinge og benytte Naturgjenstandene, som udmærker Træmenneskerne, men Gudsbevidstheden, Aanden, hvis Syn omfatter hele Verden og som fatter det Guddommelige. Hunahpu'ernes Kampe med Jætterne og Xibalbaerne behöve ei at være andet end Billeder for den Tanke, at Naturens ödelæggende Magter, de raae og overvældende Naturkræfter og de lumske Sygdomme samt Döden förft maatte beseires af de gode Guder, för Jorden kunde blive beboelig, og saaledes synes Fortælleren virkelig selv at have forstaaet dem, naar han bl. a. udtrykkelig siger om Jætterne, at paa deres Tid vare

vor förste Fader og Moder endnu ikke födte; men Jætternes Drab falder jo senere end Kampene med Xibalba, altsaa gaae ogsaa disse forud for den sidste Menneskeskabelse. Forsaavidt Gudeynglingernes Forhold til Xibalba betegnes som en Opstand mod tyranniske Fjender, der ikke unde dem den adelige Herlighed, paa hvilken Boldspillet er Symbol — og Boldspillet var virkelig i den historiske Tid en adelig Leg med et religiöst Præg, Boldhuset et Tempel[1] —, forsaavidt to Generationer af Gudeætten maae til for at beseire hine Mörkets Væsener, forsaavidt Xibalbaerne skildres som et Folk med Konger og Hövdinger, ja selv naar man etsteds seer et Sted (Nimxob-Carcah), der ligger i en vis Egn i Landet, nævnes som Gudekæmpernes Foreningsplads — behöver man i alt saadant kun at see den Gudevæseners og Dæmoners Menneskeliggjörelse og den Drift til at localisere Gudesagn saavelsom Heltesagn, der er eiendommelig for alle Folkeslags Mythologie.

Imidlertid kunne dog ogsaa disse Myther forstaaes paa en anden Maade, eller — rettere sagt — der kan ved Siden af den antydede almindelige religiöse Betydning, som de umiskjendelig have haft for Fortælleren, ligge en anden, en historisk Betydning. De kunne indeholde meer eller mindre af Digtningen tilhyllede Minder om de paagjeldende Stammers Vandringer og Kampe i en Oldtid, hvorom man ikke har nogen virkelig historisk Efterretning, og saaledes forstaaer Brasseur de Bourbourg dem, idet han hertil er bleven veiledet af andre americanske Skrifter, der ligeledes indeholde Oldsagn, historiske Beretninger og chronologiske Angivelser.

Ifölge de ældre spanske Forfatteres Beretninger stemmede alle mexicanske Krönikeskrivere overeens i, at Beboerne af de Lande, som Cortez erobrede, vare komne fra fjerne Lande i

[1] Forf. citerer i saa Henseende i Indledningen, S. CXXXIV, not. 4, en Beskrivelse i Torquemadas Monarq. Ind., lib. IV, cap. 12. Spillet hed i Nahuatl-Sproget tlachtli, Boldhuset tlacho.

forskjellige Afdelinger. Den förste Befolkning kaldtes Chichimeker, der levede af Jagten og vare vilde. Derpaa kom Colhuaerne, som lærte Chichimekerne at dyrke Jorden, at koge Kjöd og leve et civiliseret Liv. Endelig længe efter vare Nahua-Folkene komne, som havde forandret Landets Religion og indfört Dyrkelsen af Gudebilleder. Deres Stamfader havde hedt Iztac-Mixcohuatl (den hvide Taageslange), der med en förste Hustru havde avlet Stammefædrene til de forskjellige mexicanske Folkestammer og med en anden een Sön, nemlig QUETZALCOHUATL.

Denne Fortælling finder Forf. stadfæstet eller omskreven i den hellige Bogs Myther om de tre Menneskeskabelser, der atter have en mærkelig Lighed i Hovedsagen med Rigsmál's Fortælling om de forskjellige Classer, der stamme fra Rig: Trællene, Bönderne og Jarlerne, uden at man naturligviis herpaa i og for sig tör stötte nogen Formodning om en virkelig Forbindelse mellem Oldnordens og Mellem-Americas Folk. Det er den sidste af de indvandrede Racer, som har haft den Religion, hvis Guder nævnes i den hellige Bogs Fortælling om Verdens og Menneskernes Skabelse, hvorved det især maa bemærkes, at Gucumatz (Fjærslangen), hvilket Navn er enstydigt med Quetzalcohuatl, som efter Mexicanernes Fortællinger var Indvandrernes Anförer og Landenes Civilisator, i saa Henseende den samme som Landuddeleren Votan, — at denne Gucumatz ifölge den hellige Bog er Guds fornemste Tjener ved Verdensskabelsen, samt at atter Tohil, under hvis Anförsel den tredie Menneskeslægt vandrer ind i Landet, udtrykkelig siges at være den samme som „Quitzalcuat". Man maa da, efter Forf.'s Opfattelse, sætte den tredie Menneskeskabelse umiddelbart i Forbindelse med den anden og med den store Vandflod, som ödelægger den. Ifölge andre Fortællinger vare Nahuaerne allerede dengang ankomne under tyve Hövdinger, af hvilke kun syv overlevede Vandfloden, idet de reddede sig i syv Fjeldhuler. Siden udbredte de sig igjen under Kampe med Resterne af de Indfödte,

hvilke Kampe mythisk skildres i Hunahpuernes Strid med Jætterne og med Xibalbaerne. Et Fingerpeg i saa Henseende er den stadig tilbagevendende Benævnelse Hunahpu, der ogsaa bruges om selve den skabende Guddom eller Engel, naar han kaldes Hunahpu-Utiu. Ifölge andre Fortællinger var nemlig det frugtbare Maisland Pan Caxil eller Tonacatepetl, som det hedder hos Mexicanerne, besat af en Stamme, hvis Hövding kaldes Utiu (Chacalen), og denne Utiu blev dræbt af Quetzalcohuatl: altsaa er Hunahpu-Utiu atter kun et andet Navn paa denne Hovedperson i alle Mytherne, og de yngre Heroer, som alle kaldes Hunahpuer, ere at betragte som mythiske Mangfoldiggjörelser af ham.

Kampen med Vukub-Cakix og hans Sönner er altsaa et Minde om Nahuaernes Kampe med de vilde Stammer, der boede i Nærheden af det frugtbare Land, hvilket de vilde tage i Besiddelse, Kampe hvorom en öde Dal i Nærheden af det stille Hav i det Guatemalanske ved Navn „Omuch-Qaholab", ɔ: de 400 Ynglinger, og i nogle Miles Afstand en Slette bedækket med Gravhöie, kaldet „Omuch Cakha", ɔ: de 400 Pyramider, ere stedlige Erindringer. Hunahpuernes Kampe med Xibalba afspeiler Nahuaernes Opstand mod et ældre civiliseret Kongedömme, der efter Forf.'s Mening har ligget i Lavlandet ved Floden Lacandon, medens Nahuaerne havde sat sig fast i de tilgrændsende Bjerge, hvor Carchah endnu ligger[1]. Derfor lyder Larmen af deres Boldspil, hvortil det udtrykkelig siges at de ere forsamlede i stort Antal — altsaa ere Hunahpuerne Hövdinger over et Folk — over Xibalbaernes Hoveder. Derfor stige de nedad, da de stævnes for Xibalbas Herrer, og over Floder, som Forf. vil finde i de hede Lavlande omkring Hondurasbugten. Pröverne, som de maae gjennemgaae i Xibalba, ere Erindringer om re-

[1] Las Casas beretter i sin Hist. apolog. de las Indias occidentales, l. III, cap. 125, at netop i denne Egn fandtes en Nedgang til Underverdenen eller Helvede.

ligiöse Mysterier, der oprindelig have været eiendommelige for den ældre Folkestamme, men som spores i Mexicanernes Gudsdyrkelse. At Hunhun-Ahpu og Vukub-Hunahpu overvindes, vil sige, at det förste Opstandsforsög mislykkes. Men den indvandrede Folkestamme indgaaer Forbindelse med den ældre Stammes Döttre, og heraf udspringer en ny Race, der först kommer til at staae fjendtlig ligeoverfor Nahuaerne af reent Blod, hvilke ere personificerede i de dræbte Hunahpuers ældre Sönner: Kunstnerne Hun-Batz og Hun-Chouen; at de forvandles til Aber, betyder, at de fordrives til de nærliggende Skovegne mod Nordvest i Staten Oaxaca, hvilke Lande siges at være blevne civiliserede af Hun-Batz og Hun-Chouen. Först, da disse ere overvundne, vender den nye Blandingsrace sig paany imod det indfödte Kongedömme i Xibalba. Naar under denne Kamp Xbalanqué sammenkalder Dyrene, betyder dette, at han har vundet de omboende vilde Folkestammer og faaer Hjelp af dem. Efter et Nederlag fornyes Kampen, hvilket er antydet ved Hunahpu's og Xbalanqué's Opbrændelse og Gjenfödelse, og tilsidst ender den med det gamle Riges Fald. Her skinner Erindringen om noget Historisk kjendelig igjennem det Mythiske, forsaavidt de Overvundne dömmes til et vist Livsarbeide og en vis Levemaade, at Vasallerne ei længer skulle tilhöre dem, hvilket alt kun passer, hvor der er Talen om et overvundet Herskerfolk, samt især naar det hedder, at da först begyndte man at tilbede dem; thi i gamle Dage gjaldt de ikke for Guder, men Synet af dem indgjöd Rædsel, fordi de vare onde og trolöse: heri ligger ganske tydelig, at Xibalba er Navnet paa et virkeligt Rige, et virkeligt Folk, der har gjort saa haard Modstand mod den seirende Stamme, at det er kommet i Vanry hos denne og med Tiden er blevet symboliseret op til guddommelige, menneskefjendtlige Væsener, med Navne og Attributer, der lagde det meget nær for de Christne, der först hörte Fortællingen derom, at forvexle Xibalba med Helvede. Ifölge Sagn, opbevarede af Las Casas, blev Xbalanqué ikke

modtagen ved sin Hjemkomst fra Xibalba med de Hædersbeviisninger, som han krævede, hvorfor han skulde været dragen bort til et fjernere liggende Land; heri seer Forf. en Virkning af den rene Nahuastammes Fjendskab mod Blandingsracen. Han skulde have valgt Byen Copan i Landet Payaqui i Riget Chichimula til Hovedstad, om hvilken Stad det andensteds fortælles, at den var grundlagt omtrent 15 Aarhundreder inden Spaniernes Ankomst af en vild Kriger Balam, der var kommen fra Egnene ved Peten-Itza i Nærheden af Lacandon. I Copan var Xbalanqués Tempel, hvor en Mængde Stammer offrede til ham, og hans Alter blev ikke omstyrtet, för det var blevet vædet med flere fangne Spanieres Blod.

Den tredie Menneskeslægt er Stammefædrene til den indvandrede Stamme, til Nahuaerne. Hvad der fortælles om dens tidligste Tilstand, dens sabæiske Gudsdyrkelse og dens Ophold i de fjerne Lande mod Öst, maa efter det Foregaaende have Hensyn til en Periode, der gaaer forud for Indvandringen, altsaa ogsaa forud for de Kampe, der afspeile sig i Mytherne om Vukub-Cakix og Xibalba. Men den quichéiske Forfatter af den hellige Bog har stræbt at knytte sine Landsmænds Historie umiddelbart til Sagnene om alle Nahua-Folkeslagenes fælles Ophav, og derfor ere disse sammenblandede med Erindringerne om Quiché-Folkets Optræden og stillede efter de nysnævnte Myther. Med Quichéernes Optræden ere atter sammenblandede Sagn, der vedkomme de Stammer, over hvilke Quichéerne i den historiske Tid havde gjort sig til Herrer, nemlig Stammerne Tamub og Ilocab og de tretten Tecpan Stammer, der omtales andensteds og hvormed menes Pokomamerne, der beboede Landene ned mod det stille Hav, Quiché-Kongernes Vasaller. Disse Stammer vare, efter Forf.'s Mening, blandt de ældste Nahua-Folk. Quichéerne[1] vare en Röverhorde, som först viser sig mod

[1] „Quiché" kommer af Ordene „qui" ɔ: mange og „che" Træ, eller af quiche, quichelah ɔ: Skov, altsaa Skovfolk, Skovrövere.

Enden af det trettende Aarhundrede og fra Egnene i det övre Verapaz under stadige Kampe med de omboende Folk efterhaanden udbredte sit Herredömme over de nuværende Guatemalanske Republiker.

At der ved de fire förste Mennesker sigtes til de oprindelige Nahuaer, fremgaaer deraf, at Tohil, under hvis Ledning de vandre ud fra Tulan-Zuiva, er den samme som Quetzalcohuatl. Men hvad er Tulan og hvor ligger det? Der finder ifölge vor Forf. ogsaa her en Sammenblanding Sted af Minder fra vidt adskilte Tidsrum, idet flere forskjellige Steder i Tidernes Löb have faaet Navnet Tulan. Forsaavidt der tales om et Tulan, hvorfra de ældste Mennesker kom „over Havet", sigtes til hiint fjerne Hjem imod Östen, hvilket Forf. sætter i den gamle Verden. Han har i saa Henseende sammenstillet alt hvad der hos den græsk-romerske Oldtids Forf. og i nordiske Beretninger findes om et fjernt, stort Land imod Vest, med alt hvad der haves af americanske Sagn om Indvandringen fra Östen og fundet mærkelige Overeensstemmelser. Vi skulle ikke gaae ind paa Enkelthederne af denne Fremstilling, der maa læses i sin Sammenhæng, naar man skal faae et Begreb om hvad Grund de herpaa stöttede Slutninger have. Men mærkeligt er det f. Ex., at allerede den hellige Bog i Begyndelsen taler om hiin tabte Popol-Vuh, hvoraf det saaes, „at man var kommen fra hiinsides Havet, Fortællingen om vorTilværelse i Skyggelandet", til hvilket Udtryk svarer Benævnelsen „Skyggefjorden", som netop bruges i Örvarodds Saga om Havet ved Helluland [1] (Baffins Land). Naar paa et gammelt islandsk Verdenskort (Rafn, Ant. Russes II tab.

[1] Fornaldar Sögur Norðrlanda, II 248, 250 jfr 318: „Síðan sigla þeir þartil er þeir kvomu inn í Grœnlandshaf; snúa þá suðr ok vestr fyri landit ... sigla þeir nú þartil þeir koma til Hellulands ok sigla inn á fjörðinn Skugga" (citeret af Rafn, Antiquitates Americanae p. 290, not. b.

iij jfr. AT 1858-1860 S. 158) et Land nordvest for Island et Sted er benævnt „Tile", stemmer hermed, saavelsom med den hellige Bogs Fortælling om de fire Stammefædre og deres Ophold i de kolde Egne, hvor alle vare nærved at omkomme af Kulde, i en mærkelig Grad fölgende Beretning i et af de americanske Hovedkildeskrifter, det cakchikélske Haandskrift, naar det hedder: „Fire Mennesker (eller Slægter) kom fra Tulan, fra den Kant, hvor Solen gaaer op; det er eet Tulan. Der er et andet i Xibalba og atter et andet, hvor Solen gaaer ned, og det er derhen, hvor vi kom (nemlig Cakchikélerne; de boede omkring den nuværende Stad Guatemala); og paa den Kant, hvor Solen gaaer ned, er endnu et andet Tulan, hvor Guden er (Tollan i Anahuac, Toltekernes Hovedstad, 14 Mile nord for Mexico, nu en lille By Tula). Der er altsaa fire Tulan'er; og det er der, hvor Solen gaaer ned, at vi kom til Tulan, og hiinsides Havet er hiint Tulan, og det er der, vi ere blevne undfangne og avlede af vore Mödre og Fædre". Blandt Sagn fra den græsk-romerske Oldtid, der mödes med americanske Erindringer, er især en Beretning i Plutarchs Dialog: „De facie in orbe lunæ" mærkelig om Reiser til et stort Fastland vest for Britannia, hvortil man kom over forskjellige Öer og Lande, en Beretning, som Fortælleren angiver at have haft fra en Carthaginienser, der havde gjort Reisen didhen, naar man nemlig sammenholder den med hvad der hos Ordoñez, Historia del cielo etc., fortælles om Votans Reiser til fjerne Lande, hvor han saae Guds Stad. Ligeledes samstemmer Plutarchs Fortælling om en af de mellemliggende Öer, hvor Saturn laa dyssel i Slummer, med en Fortælling i Codex Chimalpopoca om, hvorledes Quetzalcohuatl var stegen ned i Mictlan, Mexicanernes Underverden, og forunderligt nok gjenfinder man dette Navn i Plinius' Meddelelse (Hist. nat. lib. IV., cap. 15) om, at der ifölge Timæos skulde ligge en Ö „Mictim" sex Dages Reise fra Britannia.

Medens disse og lignende Sagn i alt Fald tyde paa, at man i ældre Tider har faret frem og tilbage mellem den gamle og nye Verden over den nordlige Deel af Atlanterhavet, kan man vanskelig værge sig mod Formodningen om, at Nahua-Folkene, hvis Sagn stadig pege paa en Indvandring östfra over Havet, ere komne fra eller over de scandinaviske Lande. Olaf Rudbeck vilde sagtens uden videre have gjort Zuiva til Svea. Men netop denne geniale Lærdes berygtede Drömme maae skræmme fra alle forhastede Slutninger. Bemærkes maa det endnu, at Navnet Odin klinger igjen ei blot i Landuddeleren Votan, men ogsaa Otomiernes Eponym Oton eller Odon, ligesom Torascaerne foruden denne Heros tilbade en anden Gud ved Navn Toras (Forf. skriver Tor-as, hvorved Ligheden med þórr áss bliver endnu mere iöinefaldende).

Vi vende tilbage til den hellige Bogs Tulan. Forsaavidt det hedder, at de fire Stammefædre tilligemed Stammerne Tamub og Ilocab udvandrede herfra, hvad dunkelt antydes at være Fölgen af Fjendskab med en nomadisk Nabostamme, mener Forf., at der ved Tulan sigtes til Tulan i Xibalba, Nahua-Folkenes förste Foreningspunkt og Hovedstad efter Xibalba-Rigets Omstyrtelse. I Beretningen om den tvungne Udvandring seer han Fölgen af, at de overvundne Indfödte snart reiste Hovederne, medens Nahua-Folket splittedes i forskjellige indbyrdes fjendtlige Grene, hvis Kampe foraarsagede store Udvandringer og Omvandringer, deels mod Vest og Nord til Gammel-Californien, hvor et stort toltekisk Rige bestod med Hovedstaden Teo-Colhuan, ind i Missisippi-Landet og i Florida og tilbage til Anahuac, der blev Midtpunktet for Toltekernes störste Rige, deels mod Syd over Isthmen, — Vandringer, hvorved Nahuaerne eller Toltekernes Civilisation spredtes til alle Kanter af det americanske Fastland og overalt efterlod sig Spor. Den hellige Bog har imidlertid kun Central-Americas Folk og navnlig Quicheerne for Öie. Derfor omtales kun disse Folkeslag som udvandrende fra Tulan til Pan Paxil, derfor knyttes Fortællingen

om Menneskeofferingers Indförelse og om Solens Opgang, hvorved sigtes til Indförelsen af en Kalender, begge Dele Hovedkjendemærke for alle Nahua-Folkenes Civilisation, alene til hine Folkeslags Navne. Derfor udstrækkes de fire Stammefædres Levetid gjennem alle de dunkle Aarhundreder, indtil Quichéerne selv optræde, og de siges först at have forladt Jorden, da de tre Quiché-Hövdingeætter vare opstaaede, hvorved maa bemærkes, at den fjerde af Guderne bliver heelt borte og den fjerde af Stammefædrene (Iqi-Balam) ingen Afkom efterlader sig, et tydeligt Kjendemærke paa at de langt ældre Sagn om fire Indvandringsanförere, af hvem Nahuaernes Gudsdyrkelse sagdes at være indfört, her ere sammensmeltede med Slægtsagn, der vedkomme de tre quichéiske Hövdingeætter alene.

Jo længere man kommer frem, desto renere bliver Fortællingens reent historiske Præg. For fuldkommen historisk anseer Forf. Beretningen om, at Quichéernes förste Hövdinger sögte et Slags Investitur hos Östens Konge. Herved, mener han, sigtes til et ældre Nahua-Rige ved Atlanterhavets Bredder, samt anförer en udförligere Fortælling om den samme Begivenhed efter et Adkomstdocument fra Erobringens Tid: „Titulo de los Señores de Totonipacan", ifölge hvilket de to Brödre Qocaib og Qocavib ikke fulgtes ad, men den ene drog til Honduras, hvor den sidste af Herskerne i det Anahuac'ske Tollan Acxitl havde oprettet et Rige, den anden til Mexico, hvor Efterkommere af Acxitl endnu menes at herske, for at Investituren kunde erholdes af et af de ældre toltekiske Kongehuse, hvis den skulde blive negtet af det andet. Forf. forfölger nu Quiché-Rigets Udvidelser og Sondringer, samt de forskjellige Hövdingers indbyrdes Kampe indtil Erobringens Tid, Enkeltheder som Pladsen forbyder os at gaae ind paa. Da Spanierne kom, vare de overvundne Stammer, navnlig Pokomamerne og Cakchikelerne i Opstand mod Quichéerne, hvis tre Kongeslægter vare indbyrdes splidagtige. Erobringen gjorde snart Ende paa disse Kampe og

paa Folkenes Frihed, medens Missionairerne af al Magt stræbte at udslette deres Gude- og Heltesagn. Men ligesom den hellige Bog opbevarer en Deel af deres Erindringer, saaledes findes endnu i mange af Indianernes folkelige Skikke Spor af Fortidens religiöse Tro.

ET AMERICANSK DRAMA.

Grammatica de la lengua Quiché. Grammaire de la langue Quichée Espagnole-Française, mise en parallèle avec ses deux dialectes, cakchiquel et tzutohil. Avec un vocabulaire, comprenant les sources principales du Quiché comparées aux langues Germaniques, et suivi d'un essai sur la poësie, la musique, la danse et l'art dramatique chez les Mexicains et les Guatémaltèques avant la conquète; servant d'introduction au Rabinal Achi, drame indigène avec sa musique originale, texte quiché et traduction en français en regard, recueilli par l'abbé Brasseur de Bourbourg. Paris 1862.

I det i vor foregaaende Artikel omtalte andet Bind af Brasseur de Bourbourg's „Collection de documents dans les langues indigènes pour servir à l'étude de l'histoire et de la philologie de l'Amérique ancienne" har Forf., foruden en spansk-fransk Bearbeidelse af Quiché-Sprogets Grammatik samt en quichéisk-spansk-fransk Ordbog, hvilke Arbeider vi her blot skulle nævne til Anviisning for dem blandt vore Læsere, der maatte ville sysselsætte sig særligen med de oldamericanske Sprog, tillige meddeelt i original Text med fransk Oversættelse en Fortidslevning, som det kan have almindeligere Interesse at faae et Begreb om, nemlig et Drama i Quiché-Sproget, til hvis Opförelse han selv har været Vidne.

Af Indledningen, som indeholder Efterretninger om de mexicanske og guatemalanske Folkeslags Dands og Skuespil-

kunst, samt om Maaden, hvorpaa Forf. er kommen i Besiddelse af det af ham udgivne Drama og om dets Opförelse, uddrage vi et Par Bemærkninger, der ere fornödne til selve Skuespillets Forstaaelse; vi skulle derefter udtogsviis angive dets Indhold.

De mellemamericanske Nationer havde en betydelig lyrisk Poesie. Derhos udgjorde Musik og Dands en væsentlig Deel af Gudsdyrkelsen, hvilket atter forudsætter Brugen af forskjellige Instrumenter, af hvilke nogle endnu ere almindelige hos de Indfödte i disse Lande, navnlig en Guitar af en særegen Form, dernæst Marimbaen, der bestaaer af en Række Træstykker eller Metalplader, fastgjorte paa aflange Kalebasser, hvorpaa der spilles med to Pinde med Gummielasticums-Kugler paa Enden, samt endelig især den saakaldte Tun, en udhulet Træbul med to Lydhuller paalangs, hvorpaa der ligeledes spilles med Pinde med Gummielastikums-Kugler paa Enden; den giver en stærk, gungrende Lyd, og er det fornemste Instrument ved deres sceniske Dandse. Disse vare paa Erobringens Tid af mangfoldig Art, deels forbundne med Dialoger, deels blot pantomimiske, altsaa Balletter. Man havde ogsaa Theatre, i Almindelighed en aaben Terrasse ved den ene Side af Byens Torv eller i Gaarden i et Palads eller Tempel, höi nok til at Skuespillerne kunde sees og höres fra hele Pladsen.

En spansk Forfatter fra det sextende Aarhundrede beskriver et Skuespil, der gaves i Cholula til Ære for Quetzalcohuatl, paa fölgende Maade: „I denne Guds Tempelgaard var der et lidet Theater, 30 Fod i Fiirkant, opbygget og hvidtet med stor Ombu; det blev holdt meget reenligt og, naar der spilledes, prydede de det med grönne Grene, med Buer af Fjær og Blomsterkrandse, samt anbragte midt i alt dette Fugle, Kaniner og en Mængde besynderlige Gjenstande. Mængden stimlede sammen her om Eftermiddagen. Skuespillerne optraadte först efterlignende i burleske Scener de Döve, Syge, Blinde og Halte, som sögte til Templet for at

anraabe Guderne om Helbredelse. De Döve svarede, naar de bleve spurgte, med Grimacer de Syge med at hoste, de andre hver efter sin Skröbelighed paa en lattervækkende Maade. Efter disse Buffo-Scener traadte andre Skuespillere i de förstes Sted. De optraadte forklædte i alle Slags Dyreskikkelser, der vare fuldstændig efterlignede; nogle som Biller, Tudser, Fiirben, andre som Pattedyr eller Amphibier, forklarende sig, i afvexlende Dialoger, over de Dyrs Natur, som de forestillede. Enhver spillede sin Rolle med megen Aand; ogsaa vare Bifaldsraabene hyppige. Derpaa fremtraadte Tempelskolens Elever med Sommerfugle- eller forskjellige Slags Fuglevinger paa Skuldrene; de klavrede op i Træerne, der vare anbragte i denne Hensigt, og Præsterne skjöde paa dem med Jordkugler fra deres Pusterör, og tilraabte dem alle Slags Spottegloser. Forestillingen sluttede med en almindelig Dands, der opförtes af alle de Skuespillere, der havde viist sig paa Scenen. Saadant fandt Sted ved enhver Höitid".

Med Rette minder Forf. her om det hellenske Dramas Barndom. Ogsaa her begyndte Skuespillet med Dandse, hvori Dyr eller Dyreguddomme forestilledes (de ikariske Bukkedandse) eller Hverdagsfigurer fremstilledes carrikerede (den doriske Comedie). Endnu mere paafaldende bliver Ligheden derved, at Americanerne brugte og bruge Masker — de ere meget godt gjorte, af Træ og smukt malede —, samt ved Dandsens Eiendommelighed som Chordands. En Hovedperson ved de americanske Skuespil er Orchestrets Formand, der i det Yukatanske kaldes „Hövding af Maatten" (Holpop), fordi han havde samme Ret som Fyrsterne; at sidde paa et Tæppe. Han er nu, som fordum, Skuespillernes og Dandsernes Instructeur, Bevareren af alle Theatret vedkommende Sædvaner, har Forret til at opföre Skuespil, giver Tegnet, naar Musiken og Sangen skal falde ind, og opbevarer Dragter og Instrumenter.

Paa Grund af Dandsenes og Skuespillenes Sammenhæng med den hedenske Gudsdyrkelse bleve disse Forlystelser

stærkt forfulgte af de spanske Geistlige, som imidlertid ikke have opnaaet mere end at gjöre de Indfödte mistænksomme mod Europæere, saa at de nödig lade saadanne blive Vidne til de Skuespil, som de endnu opföre paa de catholske Höitider, ligesom fordum paa de hedenske. Har etsteds en Præst været stræng, saa at Skikken er forsvunden i hans Tid, og efterfölges han af en mere lemfældig Mand, dukker den gamle Skik op, og, saa lidet finde de Indfödte selv noget Profant i den, at de Spillende i deres Dragter og Masker indfinde sig i Kirken for at höre Messen og ved deres Indtrædelse og Udtrædelse af Templet udföre nogle Dandsebevægelser til Ære for vedkommende Helgen, hvis Fest det er, noget som Geistlige, der vare for fornuftige til heri at see noget Ondt, undskyldte med, at man paa denne Maade nödte Djævelen selv til at hylde Gud, idet man vendte hans afgudiske Paafund til Ære og Fordeel for hans Kirke og Helgener.

Imidlertid kostede det dog ikke Forf. saa ringe Umage at faae Indbyggerne i Byen Rabinal, til hvis Sogneherre han var bleven beskikket af Erkebispen i Guatemala, til at opföre et Skuespil for ham, om hvis Tilværelse han havde faaet Kundskab gjennem to unge Mennesker, hvilke han opdrog til den geistlige Stand. Den ene af dem havde en Onkel i Byen ved Navn Bartolo Ziz, der kunde Stykket udenad, eftersom han ved tidligere Opförelser havde været en af Hovedskuespillerne. Af denne Mand fik Forf. det i al Hemmelighed i et i Aaret 1850 forfattet Haandskrift, og, da han, paa Communeoverhovedernes gjentagne Undskyldninger: at Stykket var gaaet i Glemme, og at man alt tidligere havde haft Grunde til at ophöre med denne „baile" (saaledes kaldes med en Fællesbenævnelse alle Skuespil, Balletter og Dandse), overraskede dem med at citere Steder af det og vise dem Heftet, erkjendte de, at han vidste bedre Besked om deres Historie end de selv, og tilböde at opföre „Rabinal-Achi", naar han önskede det. Han selv paatog sig at udrede Omkostningerne,

og til Opförelsen fastsatte han — man var da i September eller October — den næste Festdag i Anledning af St. Pauli Omvendelse (den 25de Januar), hvilken Dag tillige var Stedets Skytshelgens, St. Sebastians.

Om Eftermiddagen den 19de Januar 1856 blev Fortælleren anmodet om at begive sig til Kirken, hvor alle de Spillende vare samlede i deres Dragter med prægtige Fjærkroner og Masker. Ved hans Indtrædelse löde Tunen og Trompeten, Krigsraabet oplöftedes og Skuespillerne udförte en höitidelig Dands. Efter at have advaret dem for de Erindringer om Afgudsdyrkelsen, der fandtes i det Drama, de vilde opföre, og mindet dem om, at alt, ogsaa deres Fornöielser, skulde tjene til Guds Ære, bestænkte han dem med Vievand og gjorde Korsets Tegn over dem, hvorpaa de alle forlode Kirken.

Endelig paa den fastsatte Dag reistes efter Messen under Galleriet omkring Presbyteriets Gaard en Tilskuerplads, i hvis Midte en Lænestol blev stillet for Præsten, medens den forresten snart fyldtes med Tilskuere. Gaarden selv var Scene, hvor de Spillende vare forsamlede. Personerne i Stykket, hvis Handlings Tid Forf. sætter til omtrent Midten af det 13de Aarhundrede, da Quichéerne under deres Fyrster af Huset Cavek endnu kæmpede med de senere underkastede Stammer, deriblandt Rabinalierne, ere Hobtoh, Rabinaliernes Hövding, Konge af Zamanib; Galel-Achi'en eller Thronfölgeren, hans Sön, der altid kaldes Rabinal-Achi ɔ: Rabinals Kriger; Quiché-Achi, Prinds af Huset Cavek; to Slaver; Hobtohs Dronning; „den kostelige Smaragd", Fyrstinde af Carchag; tolv ædelbaarne Krigere, kaldte Örnene, tolv andre, der kaldes Tigrene og Slaver. Skuespillet begyndte med et Slags langsom Runddands, hvori Rabinal-Achi og hans Yndlingsslave Ixok-Mun samt Krigerne deeltage, alt til Tunens dumpe, tungsindige Lyd. Pludselig styrter Quiché-Achi ind og her begynder Handlingen, hvis förste Scene maa tænkes at foregaae udenfor Borgen Cakyug, Rabinal-Achi's Sæde.

Ved Quichée-Achis Indtrædelse tiltager Runddandsen i Heftighed; de Talende vedblive i Begyndelsen at dandse, og mellem de enkelte Scener samt ved Slutningen dandse de alle rundt.

FÖRSTE SCENE.

Quiché - Achi (svinger truende sin Fangeslynge mod Rabinal - Achi's Hoved, medens han vedbliver at dandse): Kom hid, nedrige Fyrste, forhadte Fyrste! Er du maaskee den förste, hvis Spire og Stamme jeg ei skulde kunne overskære, Fyrste af Chacachib og Zamanib, Caük af Rabinal? .... Dette er mit Ord for Himlens Aasyn, for Jordens Aasyn. Thi vil jeg ei skifte mange Ord med dig. Himlen og Jorden være med dig, o Galel-Achi, Rabinal-Achi!

Rabinal-Achi (svinger imod ham sin Löbeknude, ligeledes dandsende): Ei, ei! Stolte Kriger, Cavek Quiché's Hövding. Er det saalunde din Tale lyder for Himlens Aasyn, for Jordens Aasyn: „Kom hid, nedrige Fyrste, forhadte Fyrste! Er du den förste, hvis Spire og Stamme jeg ikke skulde kunne overskære, Fyrste af Chacachib og Zamanib, Caük af Rabinal?" Er det saalunde, dit Ord taler? Men saa vist som Himlen hist er til, saa vist som Jorden er til, kommer du til at overgive dig til min Pileod, til mit Skjolds Sön, til min Tolteker-Kölle, til min Yaqui[1]-Öxe, til mine Armringe af Been, til mine Armringe af Malm, til min hvide Maling[2], til min Zalmet (en Trylleurt), til min Styrke, til min Tapperhed. Men, enten det er saa eller ei, jeg har overvundet dig med mit hvide Reb, med min straalende Slynge. Saaledes lyder mit Ord for Himlens Aasyn, for Jordens Aasyn. Gid Himlen og Jorden være med dig, gjeve Kriger, min hærtagne Fange! (Ved disse Ord kaster Rabinal-Achi sin Löbeknude over sin Modstanders Hoved og trækker

[1] Om disse Navne see den foregaaende Anmeldelse, S. 60 not. 3.

[2] Vare hvide Tattoveringer et Hædersmærke? Noget saadant maa man her formodentlig tænke paa.

ham hen til sig. Dandsen og Musiken höre op, de to Fjender see en Stund tause paa hinanden).

Rabinal-Achi (vedbliver): Ei, ei, stolte Kriger, min hærtagne Fange! Takket være Himlens Herre, Jordens Herre. Sandelig, Himlen har overgivet dig til mig, har givet dig i min Vold ved at drive dig mod min Pileod, mit Skjolds Sön, min Tolteker-Kölle, min Yaqui-Öxe, mine Armringe af Been, mine Armringe af Malm, min hvide Maling, min Zalmet. Siig dog, om du kan, hvor ere dine Bjerge, hvor ere dine Dale? Hvor har du seet Lyset? paa Bjergets Skraaning eller i Dalens Bund? Er du ei Skyernes Sön, er du ikke Taagernes Barn? Er du ei kommen hid flygtende for Spydet, for Krigen? Saa siger mit Ord for Himlens Aasyn, for Jordens Aasyn. Vi ville da ikke skifte mange Ord med dig. Himlen og Jorden være med dig, min hærtagne Fange!"

Læseren tænker nok: Dette tegner noget langtrukkent, og det er det ogsaa. Vi have kun anfört disse tre förste Repliker for at give et Begreb om Dictionens Særegenheder, blandt hvilke den mest iöinefaldende er, at den foregaaende Repliks væsentlige Indhold i Regelen gjentages, eller, naar den er længere, dog sammenfattes i den næste. Europæere (især Franskmænd) maae finde disse Gjentagelser utaalelig trættende; men tilsvarende Phænomener findes i alle Nationers folkelige Poesie: man tænke f. Ex. paa de staaende Vers og ordret gjentagne Taler hos Homer, eller paa vore Kæmpevisers Eiendommelighed hyppig at gjentage Slutningen af den foregaaende Strophe i Begyndelsen af den fölgende. Folk, der ikke ere forvænte med Underholdning, ere ikke saa bange for at höre det samme to Gange, naar det efter deres Maade at föle paa, er skikket til at frembringe et poetisk Indtryk, og man kan ikke tvivle om, at disse tappre Krigeres pathetiske Repliker klinge höist poetiske i de indfödte Americaneres Ören.

Af den fölgende Ordvexel mellem Rabinal - Achi og Quiché - Achi erfarer man, hvo Quiché - Achi er, samt at

Fjendskabet mellem Quichéerne og Rabinalierne kommer af, at deres Konger gjensidig have beskyldt hinanden for at være Aarsag til, at de to mod begge fjendtlige Stammer Uxab og Pokomamerne ere undslupne af en farefuld Situation. Kongen af Chacachib og Zamanib har sendt en Herold med Udfordring til Balam-Ahau Balam-Quiché, Quichéernes Overdrot: „Lad os være enige! Lad mig see hans Tapperhed og Djærvhed, hans, der hersker over Quichéernes Bjerge og Dale. Han komme og tage sin Deel af mine fagre Höie, mine rige Dale", og Balam-Ahau har bidkaldt Quiché-Achi, sin ypperste Kriger: „Hör, hör, min Tapperhed, min Djærvhed. Skynd dig at lade Krigsraabet lyde; thi jeg har herberget under mit Tag en Herold, sendt mellem Himlen og Jorden. Tag i Hænde din Kraft og Tapperhed, din Bues Sön, dit Skjolds Barn; kom tilbage til Bjergets Skraaning, til Dalens Indgang". Quiché-Achi var dengang langt borte, han var da ifærd „med at fastsætte Landets Grændse imod Solens Nedgang, der hvor Natten udbreder sig, hvor den haardeste Kulde knuger, hvor Vandet er frossent". Han vendte da tilbage, udstödende sit Krigsraab fra Sted til Sted, indtil han kom til Xolchacah, hvor han fik at höre, at man blandt Örnene og Tigrene var ifærd med at slaae den blodige Tun, Krigens Tromme. Han havde da nærmet sig til Cakyug, han havde ligget i Baghold udenfor Borgen og efterlignet Chacalernes Hyl, den vilde Kats Mjauen, Lövens Bröl, Tigerens Bröl, og derved lokket den adelige Ungdom udenfor Voldene for at söge den gule Honning, den friske Honning, som sattes paa Kong Hobtohs Bord. Fjenden havde overrasket dem og bortfört dem som Fanger ad Quichéernes Bjerge til. Rabinal-Achi var dengang langt borte. Han hörte hvad der var skeet og ilede at opsöge Quiché-Achi. Han naaede Fjenderne ved Panachachel og nödte dem til at give Slip paa den fagre Ungdom, hvilken han förte tilbage til dens Hjemstavn. Quiché-Achi havde en anden Gang overrasket og fanget Hobtoh selv ved den Kilde, som kaldes „Tobils

Bad"[1]. Men Rabinal-Achi, der ogsaa da var borte paa Krigstog, kom til, over Dale og Fjelde, overalt speidende efter Fjenden. Höit stod han tilsidst paa et Fjeld og löftede sit Blik mod Himmel og Jord; umaadelig var Synskredsen, hvor Skyerne trak, Synskredsen, hvor Taagerne trak foran Borgens höie Mure. Han sendte Quiché-Achi sit Krigsraab og böd ham slippe hans fangne Fader. To Gange krævede han det, men Quiché-Achi lod sig ikke röre. Da steg Rabinal-Achi ned fra Bjerget og plantede paany sin Fane i den forladte Borg, hvor kun Cicadens og Faarekyllingens Piben afbröde Tausheden indenfor de höie Mure i de öde Haller. Sorgfuld ilede han atter ud over Bjerge og Dale, indtil han havde naaet Quichéernes Fjeldland, de Steder hvor hans Fader og Konge sad indespærret i det stærke Fangetaarn — „Muur foran, Muur bagved, indvendig Steen og Kalk". Han stormede Borgen og befriede, samt hjemförte den fangne Konge. Men imidlertid har Quiché-Achi ödelagt to eller tre Byer, saasom Balamvacs Byer og flere, der nævnes af Rabinal-Achi, hvorpaa han slutter: „Naar vil dit Hjertes Hu til denne Tapperhed og Forvovenhed faae Ende? Men nu skal du böde derfor mellem Himlen og Jorden. Jeg vil forkynde din Nærværelse hist i den store Borg, for min Konges, for min Herres Aasyn. Thi har du nu sagt det sidste Farvel til dine Bjerge, dine Dale; her skal man overskære din Spire, din Stamme, her mellem Himmel og Jord. Saa skal det i Sandhed være. Vi have altsaa kun faa Ord endnu at gjentage med dig. Himlen og Jorden være med dig, Cavek af Quichéernes Folk". Quiché-Achi svarer med at vedgaae, at det er ham, som har voldt Rabinalierne al hiin Skade og slutter: „Men er det ikke muligt, at vi kunne komme overeens som gode Brödre, at jeg gjör dig rig, at jeg pryder dig med mit Guld og mit Sölv, med min Bues

[1] See den foregaaende Anmeldelse S. 66.

Sönner, mit Skjolds Styrke, min Tolteker-Kölle, min Yaqui-Öxe og alt hvad jeg eier ligetil mine Sandaler; at det alt kan tjene dine Börn, dine Sönner til Nytte, her mellem Himlen og Jorden, som et Sikkerhedspant paa at du vil lade mig vende tilbage til mine Bjerge og Dale. Saaledes taler mit Ord mellem Himlen og Jorden. Himlen og Jorden være med dig, tappre Kriger, Galel-Achi Rabinal-Achi". Rabinal-Achi svarer, efter at have gjentaget den andens Ord: „Men hvad skal jeg da sige for min Konges, min Herres Aasyn? At der havde været en modig Kriger, at der havde været en Helt, med hvem vi havde stridt bag det store Slots höie Mure i tretten Gange tyve Dage, tretten Gange tyve Nætter, hvori vor Sövn var uden Hvile; at jeg ogsaa havde prydet mig med hans Guld, hans Sölv, hans Tolteker-Kölle, hans Yaqui-Öxe, med alt hvad han eier lige til hans Sandaler? Og jeg skulde sige for min Konges, min Herres Aasyn, at jeg saaledes havde ladet ham vende tilbage til sine Bjerge, sine Dale? Hvad, skulde jeg sige sligt for min Konges, min Herres Aasyn? Jeg er jo bleven overvældet med Rigdomme af min Konge og Herre; jeg har Guld, jeg har Sölv, jeg har min Bues Sönner og mit Skjolds Styrke, min Tolteker-Kölle og Yaqui-Öxe; jeg er bleven overvældet med Godt af min Konge og Herre, hist inde i hans store Fæstning, hans store Palads. Saa vil jeg da forkynde, at du er her, hist indenfor hans store Borgs Mure, for Kongens, min Herres Aasyn. Hvis Kongen, min Herre, byder mig at give dig tilbage til dine Bjerge og Dale, ja, byder han saaledes, sandelig da vil jeg lade dig drage bort. Men hvis Kongen, min Herre, siger: ‚För ham frem for mit Ansigt, for mine Öine, at jeg maa see hans Aasyn, hvorvidt det er en modig Mands, en Krigers Aasyn' — hvis min Konge og Herre taler saaledes, saa vil jeg före dig frem for ham". Quiché-Achi samtykker, og Rabinal-Achi forlader ham, efter at have bundet ham.

ANDEN SCENE

tænkes at foregaae inde i Borgen. Kong Hobtoh sidder i en lav Lænestol, bedækket med et Tæppe efter gammel Skik, med Dronningen, hans Hustru, ved Siden, omgiven af Slaver og Slavinder, Tjenere og Krigere, Örne og Tigre.

Rabinal-Achi (træder frem for Kongen og hilser ham): Hil dig, Konge! Hil dig, Dronning! Jeg takker ham, der boer i Himlen, jeg takker Jorden, at I her udbreder Majestætens Skygge under Solskjermen af grönne Fjær, indenfor det store Paladses store Mure. Ligesom jeg er her, jeg eders Tapperhed, eders Mod, og jeg er kommen for eders Mund og eders Aasyn, her inde i Paladsets store Haller, saalunde og hiin Helt, med hvem vi have stridt i tretten Gange tyve Dage og tretten Gange tyve Nætter, bagved Borgens höie Volde, da vor Sövn var hvilelös, — ham har Himlen givet mig, Jorden fört ham mig i Vold, idet den har kastet ham mod min Bues Sön, mod mit Skjolds Styrke. Jeg har taget og bundet ham, jeg har taget og hildet ham i min hvide Slynge, min hvide Rem, med min Tolteker-Kölle, min Yaqui-Öxe, med mine Armringe af udskaaret Been, mine Haandjern og Trylleurter. Desligeste har jeg ogsaa tilbundet Munden paa denne Tappre, denne Kriger, uden at han knurrede; strax har han nævnt mig Navnet paa sine Bjerge og sine Dale, for min Mund, mit Aasyn, mig den tappre, Helten! Det er hiin Gjeve, hiin Kriger, som eftergjorde Chacalens klagende Skrig, som efterlignede den vilde Kats Mjauen, som efterlignede Lövens Bröl, bag Borgens store Volde, for at udæske og udspeide de skjönne, lyse Ynglinger. Det er hiin Gjeve, hiin Helt, som har omkommet ni eller ti af disse ædle Ynglinger. Det er ogsaa hiin Gjeve, ved hvem Eders Majestæt blev bortfört hist ved Tohils Bad. Det er denne vældige Kriger, som har ödelagt to eller tre Byer ved Balamvac ..... Men see, nu kommer han til at böde for sine Misgjerninger her mellem Himlen og Jorden.

Lad os da her overskære hans Spire, hans Stamme, her mellem Himlen og Jorden, min Herre, Kong Hobtoh!

Kongen takker Himlen og Jorden for det skete og byder strax at före Fangen for hans Aasyn, for at han kan „see paa hans Aasyn, i hvad Grad han er en modig Mand, en Helt". Spottende tilföier Kongen, at her i den store Borg bör man hædre ham; „thi her ere tolv Brödre, hans Frænder, Skattenes Bevogtere: maaskee er han kommen for at öge deres Tal; her ere tolv vældige Örne og Tigre: maaskee vil han gjöre deres Tal fuldt; her ere Throner af Guld og Sölv: maaskee er han kommen for at sidde paa dem; her ere tolv Slags farlig Drik, söd, frisk, berusende, som man nyder, för man gaaer tilsengs, Kongemundgodt: maaskee er han kommen for at smage derpaa; her ere vidunderlig fine Klædninger, indvævede med Guld, af blændende Glands, Dronningens Arbeide: maaskee er han kommen for at faae dem til Gave; her er indesluttet de kostelige Fjærs Moder, som er kommen fra Tzam-Gam-Carchag: maaskee er han kommen for först at see hendes Aasyn, for at dandse med hende; maaskee er han kommen for at blive vor Svigersön eller Svoger? Lad os da see, om han er lydig, om han er ydmyg, om han böier sig, om han sænker sit Hoved, idet han træder ind".

Rabinal-Achi overleverer som et Ydmyghedstegn sine Vaaben til Kongen, der giver ham dem tilbage med smigrende og berömmende Tiltale, hvorpaa hiin gaaer ud for at hente Fangen, idet Kongen endnu advarer ham for at falde i noget Baghold.

TREDIE SCENE.

Man er atter udenfor Slottet, hvor Quiché-Achi staaer bunden. Rabinal-Achi forkynder ham, at han maa fölge med til Kong Hobtoh, hvis lange Tale han gjentager, samt opfordrer ham til at træde stille, uden Larm og ydmyg frem for Herskeren, hvortil Quiché-Achi svarer: „Hvad, vilde jeg

da være en tapper Mand, en Helt, hvis jeg ydmygede mig, hvis jeg böiede mit Hoved. See her, hvordan jeg vil ydmyge mig, see min Bue, mit Skjold, min Toltcker-Kölle, min Yaqui-Öxe. Dermed vil jeg ydmyge mig, dermed vil jeg underkaste mig, naar jeg træder ind ad den befæstede Port til det store Palads. Give Himlen mig at nedslaae din Herres, din Faders Storhed og Majestæt! Give Himlen mig at ramme med min Næve hans Læber og hans Mund, hist inde i hans store Fæstning, hans store Palads, og du skal faae de förste Virkninger at föle, tappre Kriger, Galel-Achi Rabinal-Achi". Ved disse Ord nærmer han sig truende Rabinal-Achi; men Ixok-Mun [1] træder imellem, og den fangne maa fölge Seirherren.

FJERDE SCENE.

For anden Gang befinder man sig i Paladset. Quiché-Achi træder frem for Kong Hobtohs Throne: „Hil dig, Kriger! Det er mig, som nys er kommen til Indgangen til din store Fæstning, dit store Palads, hvor du dækker alt med din Skygge, din Majestæt. Det er mig, hvem mit Ry har meldt for din Mund, dit Aasyn. Jeg er en tapper Mand, jeg er en Kriger; thi han som er din Tapperhed og din Styrke har" — og her anföres nu atter Rabinal-Achis Tale, hvori han har befalet Quiché-Achi at ydmyge sig for Kongen, hvorpaa den forvovne Helt vedbliver: „Velan, hvis jeg skal ydmyge mig, hvis jeg skal sænke mit Hoved, see her, hvordan jeg vil ydmyge mig, hvordan jeg vil böie Knæ. See min Bue, see mit Skjold, hvormed jeg vil nedslaae din Glands, din Hæder, hvormed jeg vil slaae dig paa din Mund og dine Læber, og see, hvordan du först skal faae det at pröve, mægtige Herre". Han löfter sin Kölle mod Kongen,

[1] Det er aabenbart, at denne Person repræsenterer de rabinalske Fyrsters Undersaatter eller Tjenere, ved hvilke de beskyttes mod den dristige Fjendes Overlast; see hans Optræden i den næste Scene.

men Ixok-Mun standser ham: „Vældige Kriger, Cavek af Quichéernes Folk! Vogt dig for at dræbe min Drot og Herre, Kong Hobtoh, i hans store Fæstning, i hans store Palads, hvor han har sit Sæde". Quiché-Achi forlanger, at man skal hidbringe hans Hædersstol, Thronen, som han er vant til i sine Bjerge og Dale og yde ham skyldig Æresbeviisning. Hobtoh taler nu til ham, opregner al den Skade, han har gjort ham selv og Rabinalierne og slutter med, at han nu skal böde for sine Misgjerninger. „Thi har du sagt det sidste Farvel til dine Bjerge: sandelig, her skal du döe, her skal du omkomme mellem Himlen og Jorden. Himlen og Jorden være med dig, Cavek-Quiché-Vinak"! Quiché-Achi vedgaaer alt hvad han er beskyldt for at have gjort. „Men", vedbliver han, „skal jeg döe her, skal jeg ende mit Löb, saa hör hvad mit Ord siger for din Mund, for dit Aasyn: Siden du er saa rig, siden du har saadan Overflod paa alt Godt indenfor disse Mure, i dette store Palads, saa vil jeg laane af dig dit Bord og dit Bæger, Kongens Drikke, de tolv Drikke, de tolv Slags Gift, de söde, perlende, friske; ..... jeg vil smage dem som et Tegn paa min Död, paa mit Endeligt her imellem Himlen og Jorden".

Hobtoh er villig til at opfylde hans Forlangende: „Slaver, Mænd og Kvinder, man hidbringe mit Bord og mit Bæger, man give dem til denne gjeve Kriger, Cavek-Quiché-Vinak, som et sidste Tegn paa hans Död og Endeligt!" Det skeer, en Slave byder Quiché-Achi Mad og Drikke. Han nyder det med et Slags Modbydelighed, dandser derpaa en Solo midt paa Scenen, d. v. s. midt i Gaarden, og træder atter frem for Kongen, hvem han bebreider, at hans Mad og Drikke aldeles ikke har smagt ham, samt indbyder til at smage hans egne Dales herlige Bryg. Derpaa vedbliver han: „Er dette dit Bord og dit Bæger? Det er jo min Faders Hoved, som jeg har for Öie. Er det ikke tænkeligt, at man vil gjöre ligedan og paa samme Maade forarbeide mit Pandebeen, min Hjerneskal, at man udskærer og maler det med Farver ud-

vendig og indvendig. Da, naar man drager til mine Bjerge og Dale for at kjöbslaae om en Sæk Cacao med mine Sönner og mine Vasaller, da ville de sige: „See vor Faders Hoved"! Saaledes ville mine Sönner og mine Vasaller sige atter og atter til Minde om mig, saalænge Solen lyser. See da min Armpibe, see den sölvbeslagne Stav, hvis Lyd skal gjenlyde og vække Bulder uden- og indenfor den store Borgs Mure. See min Beenpibe, som vil slaae, Krigstrommen og ryste Himlen og Jorden". Han slutter med at forlange Kongens kostelige Klæder, Dronningens Værk, for at han kan pryde sig dermed, som et sidste Tegn paa sin Död og sit Endeligt.

Ogsaa dette Forlangende opfylder Hobtoh. Paa hans Bud bringe Slaverne Quiché-Achi et Slags rigt broderet Skærf, hvormed han pynter sig. Derpaa byder han Spillemændene at spille „den store Melodie, den lille Melodie; spiller paa min Tolteker-Flöite, paa min Yaqui-Tromme; spiller paa min Quichéiske Flöite og Tromme den Melodie, som man pleiede at spille, naar jeg förte Krigsfanger hjem til mine Bjerge og Dale. Lad Himlen bæve, lad Jorden skælve, vore Pander, vore Hoveder neie sig efter Lyden af vore Fjed paa Jorden, stampende i Takt med Slaverne, Mænd og Kvinder, for Himlens Aasyn, for Jordens Aasyn. Himlen og Jorden være med eder, Spillemænd og Trommeslagere"! Derpaa dandses en Runddands midt i Gaarden, og ud mod hvert Verdenshjörne udstöder han et Krigsraab.

Atter træder Quiché-Achi frem for Kongen og giver ham den laante Klædning tilbage. „Men, er det sandt, at du er saa rig paa alt Slags Godt, saa laan mig de kostelige Fjærs Moder, den glimrende Smaragd, der er kommen fra Tzam-Gam-Carchag, hvis Mund endnu er jomfruelig, hvis Öine ingen har rört, at jeg kan nyde hendes Munds, hendes Aasyns Gunst, at jeg kan dandse med hende, at jeg kan kundgjöre det til Verdens fire Hjörner som et sidste Tegn paa min Död og mit Endeligt". Hobtoh svarer: „Vældige

Kriger, Cavek-Quiché-Vinak! Hvad er det dog du önsker, hvad forlanger du? Dog jeg tilstaaer dig hvad du begjerer og beder om". Paa hans Bud förer en Slave Prindsessen frem og stiller hende foran Quiché-Achi med Opfordring til ei at fornærme hende eller saare hende; han skal nöies med at faae hende at see og dandse med hende. Quiché-Achi hilser Prindsessen, som dandsende viger tilbage med Ansigtet vendt imod ham, han fölger hende ligeledes dandsende. Paa denne Maade gaae de Gaarden rundt, indtil de ere komne tilbage foran Kongen.

Derpaa beder Quiché-Achi denne om at laane de tolv Örne og Tigre, som han har mödt Dag og Nat med væbnet Haand, for at han kan more sig med dem, med sin Pileod, med sit Skjolds Styrke og dandse rundt med dem til alle fire Verdenshjörner. Kongen tilstaaer det, og Quiché-Achi udförer en Runddands med Örnene og Tigrene, som ender med, at de igjen staae opstillede foran Thronen.

Quiché-Achi takker Kong Hobtoh, men dadler hans Örne og Tigre: „de have hverken Næb eller Klöer. Du skulde komme at see engang mine i mine Bjerge og Dale, hvor herlige de ere at see til, hvor vidunderligt deres Blik er, hvorledes de tale og stride med Tænder og Klöer". Hobtoh svarer, at han meget godt kjender Quiché-Achis Örne og Tigre. Quiché-Achi beder om Tilladelse til i tretten Gange tyve Nætter og Dage at gaae bort for at hilse sidste Gang paa sine Bjerges og Dales Billede, der hvor han fordum streifede om til alle fire Verdenshjörner, paa Jagt og for at söge, hvad han skulde sætte paa sit Bord.

Ingen svarer. Han dandser et Öieblik ud, kommer derpaa tilbage, men dandser nu frem til Midten af Gaarden, hvor Örnene og Tigrene staae forsamlede om et Slags Altar. Til dem siger Quiché-Achi: „I Örne, I Tigre: Han er borte, have I vist sagt. Nei, jeg er ikke borte; jeg gik kun at hilse for sidste Gang mine Bjerges Billed, mine Dales

Billed [1], der hvor jeg fordum jog for at finde min Föde,-mine Yndlingsspiser, til alle fire Verdensbjörner. Ak, Himlen og Jorden höre mig. Min Tapperhed og mit Mod have da intet gavnet. Jeg har traadt min Sti under Himlen og paa Jorden, vandrende gjennem det höie Græs, borthuggende Skovenes Grene. Min Kjækhed og min Tapperhed have intet gavnet mig. Ak, gid Himmel og Jord höre mig! Er det sandt, at jeg skal döe, at jeg skal ende mit Liv her mellem Himlen og Jorden? O I, mit Guld og mit Sölv! du min Bues Sön, mit Skjolds Styrke, min Tolteker-Kölle, min Yaqui-Öxe! min hele Rustning, lige til mine Sandaler! Vender tilbage til vore Bjerge, vore Dale! Bringer Tidende til vor Drot, vor Herre. Thi see, hvad han siger, vor Drot og Herre: ‚Altfor længe har nu min Tapperhed, mit Mod været ifærd med at jage vort Yndlingsvildt til vort Bord', siger nu vor Drot og Herre. Men ei vil han sige, at jeg intet har i Vente uden Döden og min Undergang her mellem Himlen og Jorden. Ak, Himlen hjelpe mig, Jorden höre mig! Er det sandt, at jeg her skal döe og ende mit Liv, gid jeg da kunde bytte Skjebne med dette Egern eller denne Fugl, som döe paa Træets Grene eller paa det friske Skud, hvor de finde Næring for deres Nödtörft, mellem Himlen og Jorden. Velan, I Örne, I Tigre. Kom, gjör eders Pligt, udret eders Ærind! Men lad eders Tænder, eders Klöer ei bruge meer end et Öieblik til at dræbe mig; thi jeg er en tapper Mand og jeg har viist det, siden jeg er kommen fra mine Bjerge, mine Dale. Thi være Himlen og Jorden med eder, I Örne og Tigre"!

Disse omringe derpaa Quiché-Achi, lægge ham over Stenen og offre ham. Saasnart han er död, forene Skuespillerne sig i en almindelig Runddands, hvórmed Stykket ender.

[1] Fra Borgen Cakyug, hvis Ruiner endnu ere til, kan man see Quiché-Landets Bjergtoppe.

Trods Handlingens store Simpelhed og det Trættende i Dialogens idelige Gjentagelser, vil Læseren dog af det meddelte Uddrag skjönne, at dette heroiske Skuespil baade har poetisk Skjönhed og dramatisk Interesse. Det er aabenbart det krigerske Heltemod, der uforsagt gaaer Döden imöde, som har begeistret den eller dem, der först have digtet og fremstillet „Rabinal-Achi", saa at Stykket egentlig burde have Navn efter Quiché-Achi. Ved en heldig Benyttelse af den mimiske Bestanddeel, navnlig i den fjerde Scene, bevirkes en Stigen i Interessen for den dödsdömte Helt, idet denne bestandig gaaer videre i sine Forlangender og optræder i stedse mere betydningsfulde og kunstige Dandse, der tjene til at udfolde hans legemlige Kraft og lægge hans Dödsforagt for Dagen. Chordandsene træde til som det almindelige Grundlag for hele Forestillingen, ligesom hos Hellenerne, kun at Dandsene ikke ledsages af Sang. I mangen Replik er der sand og rörende Pathos — f. Ex. i Rabinal-Achi's Svar paa hans Fanges Tilbud om Lösepenge, i dennes Udbrud, da han seer. sin Faders Hjerneskal forarbeidet til Drikkeskaal for Kongen og önsker sig selv det samme, for at Harmen maa vække hans Slægt til Hevn, eller i hans Afskedsblik til sin Hjemstavns Bjerge og i hans sidste Tale. Man tænke sig det alt baaret op af en gjennemgaaende Værdighed i de Spillendes Holdning og Bevægelser, samt af Musiken, og man vil kunne begribe, at en saadan Forestilling maa kunne gjöre stort Indtryk paa dem, for hvilke det tillige er en national Forlystelse. Hvad Musiken angaaer, har Forf. meddeelt samme. Den er saare simpel, bestaaer egentlig kun i Gjentagelsen af en eller to Figurer med meget simple Harmonier, og dog gjör den et eget sörgeligt Indtryk, der stemmer godt med Stykkets Indhold.

Vi have dvælet noget udförligere ved „Rabinal-Achi", fordi dette Fund forekommer os af stor Vigtighed for den dramatiske Kunsts Historie i Almindelighed. Man har neppe nogen nærmere Analogie med det foræschyleiske Skuespil

eller nogen bedre Commentar til de faa og spredte Efterretninger, der ere levnede os om dettes Beskaffenhed. Men hine Folkestammer, hos hvilke Poesiens höieste Form uden fremmed Paavirkning har kunnet naae saa vidt i Udvikling, tör de endnu betragtes som Vilde? Kunde man ikke snarere fristes til, med den hellenske Analogie for Öie, at formode, at de vilde have bragt Dramaet langt videre, hvis ei Spaniernes Fanatisme havde trængt alt selvstændigt Nationalliv tilbage til de afsides Dale, hvor det endnu vegeterer?

Musiken understötter, som man har seet, stadig Forestillingen. Men hvilken Musik? Brasseur de Bourbourg siger om den, at den var alvorlig og tungsindig, overordentlig enfoldig og kun indeholdende et lidet Antal Noder, som uafladelig gjentages. Han lod den opskrive af to unge musikkyndige Folk under Forestillingen og har meddeelt den i Slutningen af Bindet. Hvad her findes, synes dog kun at være Brudstykker, og svarer i den Grad til Forf.s Beskrivelse, at vi ikke have fundet det Umagen værd at meddele det her. Derimod har Forf. tillige meddeelt et Par andre Folkemelodier fra Nicaragua, som vidne om en ganske anden musikalsk Opfindsomhed. To af dem gjengive vi nedenfor, udsatte for Pianoforte af Professor A. P. Berggreen, der godhedsfuldt har undersögt den af Brasseur meddelte Musik og paa hvis Bemærkninger om samme vi stötte os. Melodien Nr 1 betegner Brasseur som en „Air des fiançés", Nr 2 kaldes „ballet de la mort". Begge Melodierne röbe Slægtskab med spansk Nationalmusik, der ikke sjelden, ligesom disse, udmærker sig ved Dur-Scalaen. De kunne derfor ikke med Rimelighed betragtes som Levninger af en oprindelig, iövrigt forlængst undergaaet Musik-Cultur hos Mellem-Americas Folkestammer, men snarere som indvandrede med de spanske Nybyggere, eller skabte i Analogie med Melodier, disse have medbragt.

Denne Rhythmus i Nr 1: | 𝄾 ♫ | ♪ ♩ | er endogsaa meget almindelig og charakteristisk for de spanske Melodier. Melodien Nr 2 har nogen Lighed med nordiske Melodier, men som vistnok kun er tilfældig. Den har en mere regelmæssig Bygning end vore gamle Melodier i Almindelighed have; er iövrigt en meget smuk Melodie.

TO MELODIER FRA NICARAGUA,

udsatte for Pianoforte af

A. P. Berggreen.

Nr 1.

Allegro moderato.

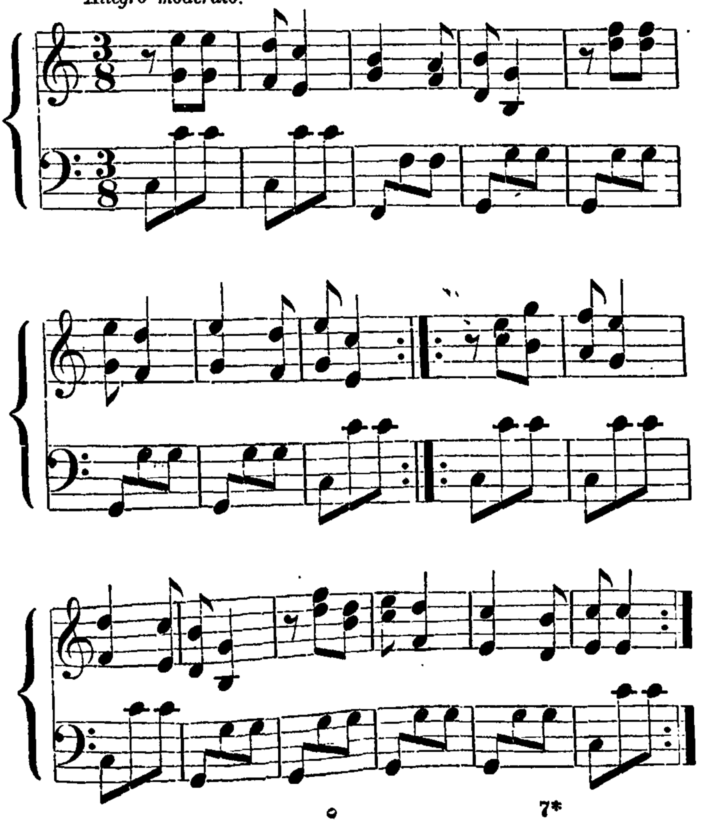

Nr 2.

Andante.

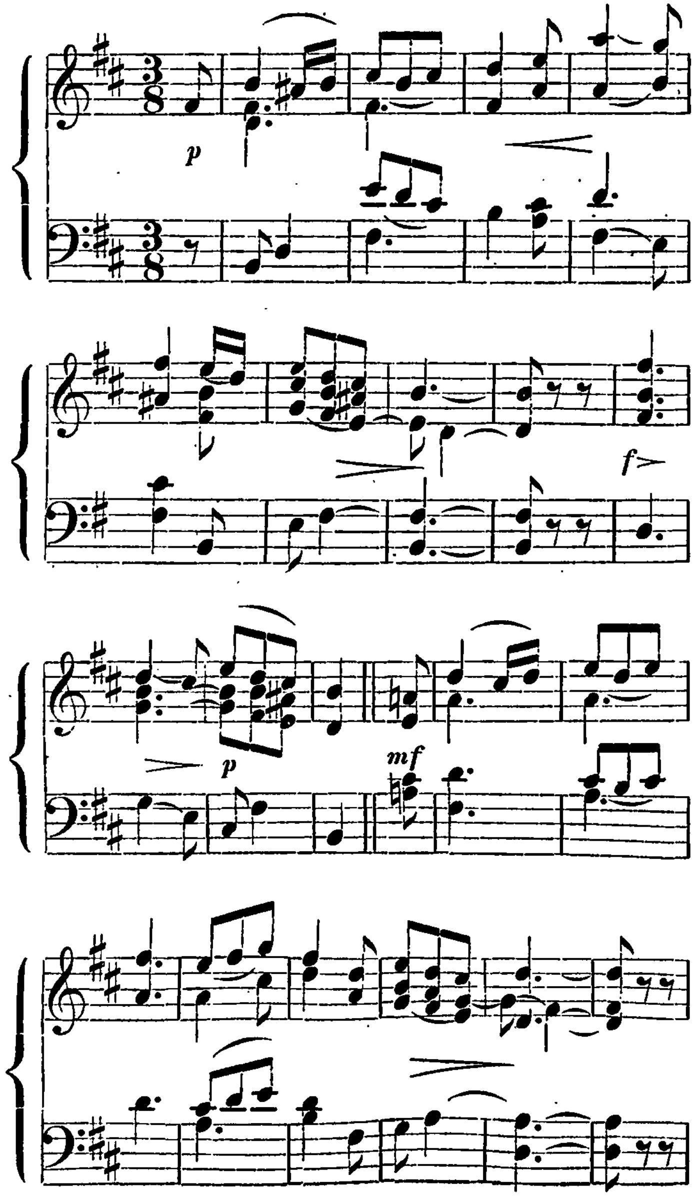

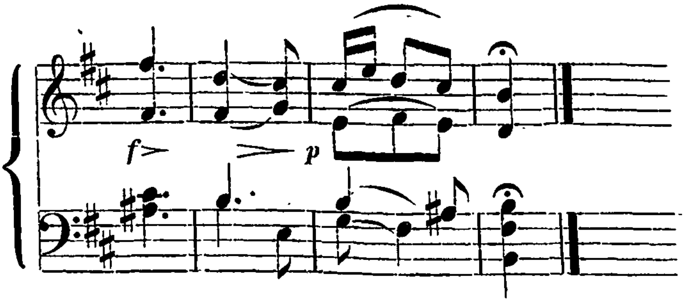

DE NORDAMERICANSKE INDIANERE.

Historical and Statistical Information respecting the History, Condition and Prospects of the Indian Tribes of the United States. Collected and prepared under the Direction of the Bureau of Indian Affairs, per Act of Congress of March 3d, 1847, by Henry B. Schoolcraft, LL. D. Illustr. by S. Eastman, Capt. U. S. A. Published by Authority of Congress. P. I—III. Philadelphia 1851-1853 4to.

Dette fortrinlige Værk, af hvilket de trende förste Bind ligge for os[1], er, saavidt vides, hidtil aldeles ikke blevet omtalt eller paaagtet i vor Literatur, uagtet det i höi Grad fortjener at vække Opmærksomhed saavel hos det dannede Publicum ialmindelighed som navnlig inden Oldgrandskernes og Historikernes snevrere Kreds. Det er blevet understöttet og befordret med en Liberalitet, som man i Europa sjelden vil kunne opvise Mage til og udarbeidet med en Nöiagtighed, Ufortrödenhed og Dygtighed, der, om end flere af de Resultater, hvortil dets Forfatter er kommen, ved hans egen og andres fortsatte Forskninger, mulig maae opgives som uholdbare, dog altid ville have den store Fortjeneste, at have tilveiebragt og ordnet et umaadeligt Stof, lagt den Grund, paa

[1] Vi have seet fem Bind anmeldte som udkomne.

hvilken alle fremtidige Forskninger maae bygge. Det er muligt, ja rimeligt, at vor Forf. i de fölgende Bind ved fortsatte Granskninger kan være bleven foranlediget til i et eller andet Punkt at modificere sine Anskuelser; hertil kunne vi imidlertid intet Hensyn tage, da Indholdet af de nævnte Bind ikke engang paa anden Haand hidtil er blevet os bekjendt, hvorimod vi maaskee senere engang, naar det övrige af Værket foreligger, ville kunne komme tilbage til det. Ifölge vort Tidsskrifts Tendents er det navnlig dets historiske og antiquariske Deel, vi her agte at give et udförligere Overblik over og Uddrag af; kun beklage vi ikke at kunne anskueliggjöre det her meddelte ved at medgive nogle af den Mængde Afbildninger, hvormed Værket er smykket og dets Værd forögel. Uagtet det saaledes her kun er een Side af det, hvormed vi beskæftige os, skulle vi dog, med Hensyn til dem, der mulig kunde önske at gjöre sig bekjendte med dets ikke mindre interessante statistiske og, om vi saa maae sige, „speculative" Deel („the condition" og „the prospects"), forudskikke en Oversigt over den Plan, der ligefra först af er lagt og senere (med enkelte af Stoffets Forögelse og Synspunkternes Formerelse foranledigede Udvidelser) i hvert af Bindene fulgt med Hensyn til Materialets Behandling. Til Grund lægge vi herfor den fyldigste Skikkelse, hvori den foreligger os, nemlig i Værkets tredie Bind, hvor Inddelingen er fölgende: I. Almindelig Historie; II. Sæder og Skikke; III. Antiquiteter; IV. De af Indianere beboede Landstrækningers physiske Geographie; V. De enkelte Stammers Organisation, Historie og Styrelse; VI. Forstandsevner og Charakter; VII. Localhistorie; VIII. Indianerracens physiske Typus; IX. Sprog; X. Kunstfærdighedens Tilstand; XI. Nuværende Tilstand og Fremtidsudsigter; XII. Dæmonologie, Hexeri, Magie; XIII. Lægekyndighed; XIV. Literatur; XV. Befolkning og Statistik. Af disse Afsnit vil det navnlig være Nr I, II, III, VI, VIII, X, XII-XIII, der nærmere skulle beskæftige os.

I. ALMINDELIG HISTORIE.

Forfatteren frembæver her först den indianske Histories fabelagtige Charakter. Det er Fabler og Allegorier, vi maae opbygge deres Oldhistorie af. Da de aldeles mangle al Tidsbestemmelse, al Literatur, al af Benyttelse af Jernredskaber afhængig Kunstfærdighed, ja al Evne til at angive os deres tidligere Krige og Dynastier, undtagen hvad vi kunne slutte os til af deres monumentale Levninger, gives der slet intet, der kan sammenknytte eller fæstne den usammenhængende Masse af overdrevne og ufordöiede Sagn, der træde os imöde i deres mundtlige Beretninger om svundne Tider. Spörger man deres kloge Mænd om et eller andet vedrörende deres Oldhistorie, svare de ialmindelighed blot med at stirre paa en; lukke de Munden op, er det kun for at fremkomme med Phantasterier, der maae bringe enhver Historiker til Fortvivlelse. Med alt det gives der dog Kjendsgjerninger, for hvilke man ikke kan lukke Öinene til. Efter vor Forfatter udgjöre saaledes Indianerne en udpræget Varietet af Menneskeslægten, der opviser Træk af en afgjort orientalsk Charakter, hvorvel vi, hvad der her ikke er afgjörende, aldeles intet sikkert vide, hverken om deres Herkomst eller om Tiden naar, eller Maaden hvorpaa de kom til America. Sandsynligt er det imidlertid, at deres Tilstedeværelse der daterer sig fra umindelige Tider, og at flere endnu bevarede Ruiner ere flere tusinde Aar gamle. Vist er det, af de forhaandenværende senere Beretninger fra det 9de, 10de og 15de Aarhundrede, at Indianerne af alle Jordens Racer synes at være den, der mindst har forandret sig, der renest har bevaret sit oprindelige baade physiske og aandelige Præg, en Uforanderlighed, en Seighed, der efter Forf. maa minde om de orientalske Racer, om Semiterne. Betragtede „in extenso" synes Indianerne at bestaae af Fragmenter af forskjellige, men iallfald beslægtede Menneskeracer; med ganske enkelte Undtagelser synes de at udgjöre Dele af

et Heelt, en Anskuelse hvortil vor Forf. ogsaa ledes ved sit Studium af de indianske Sprog. Aldrig har nogen Race viist mindre Sammenhold, været mere uimodtagelig for Belæring, mere haardnakket i at fremme sin egen Ödelæggelse og Undergang. Som et Hele betragtede ere de endnu Nomader i Sæder og Skikke.

Hvorfra de stamme giver Historien ingen Oplysning om. Herodot tier; Kileindskrifterne og de ægyptiske tie. Deres egne Traditioner tyde paa höi Ælde. I saa Henseende fremhæver Forf. fölgende Punkter: Deres höieste Væsen, „den store Aand", indeslutter et dualistisk Princip, et godt og et ondt. Denne Dualisme er et gjennemgaaende Træk. De berette, at der langt tilbage i Tiden fandt en almindelig Oversvömmelse (deluge) Sted, der tilintetgjorde Menneskeslægten paa et begrændset Antal Individer nær. De troe paa et Liv efter dette og synes at have en forvirret Idee om Belönninger og Straffe, der fremstilles allegorisk. De betragte Jorden som deres Moder og paastaae at stamme fra dens Indre, fra Huler etc. De erklære sig i Almindelighed for Urindvaanere; men til Stötte for denne Paastand anföres kun pure Fabler eller Allegorier. Enkelte Stammer bevare imidlertid endnu Traditioner, der synes at hentyde til en fremmed Herkomst, men som ere saa blandede med alle Slags Absurditeter og Fabler, at det er vanskeligt at finde Rede i dem. Paa Syndfloden fölger en mythologisk Tidsalder af flere Aartusinder. Et af Hovedtrækkene i denne er Sagnet om en eller anden stor Helt, Kæmpe-Bane eller viis Velgjörer, der gjöres til en Gud, som f. Ex. Quetzalcohuatl blandt Toltekerne og Aztekerne, Atahentsic, Atatarho og Tarenyavagon blandt Irokeserne, Micabo eller „den store Hare", populairt benævnt Manabozho, blandt Algonquinerne. Senere berettes der slet intet af historisk Værd lige til Fortællingerne om Fremmedes Ankomst til America. — Inden vi gaae over til at omtale de speciellere Traditioner, turde det mulig — hvorvel vor Hovedopgave er Referat og ikke Kritik — ikke

være af Veien, med Hensyn til de ovenanförte Hentydninger af vor Forf. og til de her fremhævede Punkter — der maaskee for mange kunne synes lidet bevisende — engang for alle at gjöre opmærksom paa, at det ikke er de Slutninger, Forf. udleder af sine Undersögelser, men disse, med stor Nöiaglighed, Ufortrödenhed og Udholdenhed foretagne Undersögelser selv og deres Udbytte, der give hans Værk dets store og blivende Værd.

De antecolumbiske Traditioner ere faa. Kun tre, fire af de nordamericanske Hovedstammer have opbevaret saadanne, der ere Omtale værd. Af disse fremhæve vi her fölgende. Alex. Mackenzie fortæller i Beskrivelsen af sine Reiser iblandt de nordlige Indianerstammer, at Chepewey'erne opbevare et Sagn om, at de oprindelig stamme fra et andet Land, der var beboet af „slemme Folk", samt at de paa deres Indvandring ere komne over en snever og sid med Öer opfyldt Sö, hvor de, paa Grund af at det var ved Vintertide og alt var opfyldt med Is og dyb Sne, led meget Ondt. Paa et andet Sted bemærker han, at de, i Henhold til deres egne Traditioner, maae være komne fra Siberien. Shawanoe'erne, en algonquinsk Stamme, have Sagn om, at de ere komne til deres Land over Havet, og lige til den seneste Tid foranstaltede de aarlige Offringer til Tak for deres lykkelige Ankomst. Hvorfra de kom eller til hvad Tid, vide de naturligviis intet om. Det er imidlertid, efter en tidligere Forfatters Formening, tvivlsomt, om ikke den Begivenhed, de saaledes feire, indskrænker sig til Overgangen over en större Flod eller en Havbugt. — Det næste Vidnesbyrd er fra Mexico. Montezuma fortalte Cortez om en tidligere Forbindelse imellem Aztekerne og den gamle Verdens Folkeslag. Det iblandt Aztekerne gængse Sagn om at de ere indvandrede fra et andet Land tilsöes, er opbevaret os i et (af Delafield i Aaret 1839 publiceret) Kort, paa hvilket deres förste Landing fra Aztlan er pictographisk fremstillet. Vor Forf. anseer det, ogsaa af andre Grunde, for en afgjort Sag, at Aztekerne vare

Indvandrere, efter hans Formening rimeligviis fra de aleutiske Öer, hvor saaledes de „syv Huler" vilde være at söge; og heri finder han Medhold af Forfatteren af „Natural History of the Human Species", Ch. Hamilton Smith i Edinburgh, kun at denne i sit i Aaret 1848 udkomne Værk antager, at der er Tale om Skibe eller Canoer og ikke om Huler. Af en af vor Forf. anfört Skrivelse til ham fra den bekjendte Lieutenant Maury, Directeur for det americanske nautiske Observatorium, synes det derhos, som om denne Lærde tiltræder hans Mening, hvilken han stötter ved Henviisninger til de i Oceanet herskende Strömninger og regelmæssige Vinde.

Da Sebastian Cabot i Aaret 1497 kom til Kysten af Nordamerica, traf han overalt, hvor han landede i de nuværende Forenede Staters Gebet, paa den indianske Race. Det Centrum, hvorfra de nordligste Stammer udvandrede til de Strækninger, de indtoge til det nævnte Tidspunkt, er det efter vor Forf. heller ikke vanskeligt at bestemme. Det maa nemlig söges ved det stille Ocean, hvorfra de droge mod Öst og Sydost. Disse Stammer benævnes med det generelle Navn Athapasker og tale (alene med Undtagelse af Loochoo'erne) beslægtede Dialecter. Esquimaux'erne derimod, der udgjöre den yderste nordöstlige og nordvestlige „Gruppe" i britisk America, ere vandrede langs Continentets Nordrand fra Öst til Vest. Man kan forfölge dem fra Baffins Bugt, Labrador, Grönland til Behrings Strædet og Asiens Fastland, hvor Tschuktscherne tale en Dialect af deres Sprog, der imidlertid ikke kan spores videre frem iblandt denne Kysts asiatiske Stammer. Det er denne „Gruppe", der med Hensyn til Leveviis, Statur, Sæder og Skikke viser os den indianske Race i dens dybeste Fornedrelse og afgiver det mest slaaende Exempel paa Brede- og Længde-Gradernes Indflydelse paa Folkenes sjælelige og legemlige Tilstande. Et ganske andet Udgangspunkt maa efter vor Forf. söges for den Mængde af sammenligneelsesviis folkerige Stammer, som han giver den generiske Benævnelse „de vesperiske" eller „de Forenede Staters" In-

dianere. Disse, hvis Sprog falde i forskjellige beslægtede Grupper, og hvis sjælelige og legemlige Typus derhos umiskjendelig antyder en fælles Oprindelse, findes spredte over hele de Forenede Staters Gebet i Öst fra Klippebjergene og Ny-Mexicos Stammer. Et Beviis for at disse Stammer ere komne fra Sydvest, finder vor Forf. deri, at de dyrke Zea Mais'en, en Plante som de have fört med sig paa deres Vandringer, der ved Hjelp heraf lade sig forfölge. De Vaca forefandt den (c. 1530) hos de nævnte ny-mexicanske Indianere, som han benævner „Jumanos" og som vor Forf. henförer til Toltec-Racen. De Vaca fandt allerede den omtalte Art Mais, skjönt i begrændset Quantitet, i det Indre af Florida; de Soto, der 12 Aar senere trængte endnu dybere ind, traf den i Overflödighed hos de nuværende Muscogeers, Chactawers, Chickasawers og Cherokeers Forfædre og i Aaret 1702 var, efter Bienville, denne Plante forhaanden hos Chactawerne, saa at Gouverneuren kunde i hele Maaneder indquartere sine Soldater hos denne Stamme. Sporene af dens Udbredelse iblandt Stammerne langs Atlanterhavets Kyster kunne tydelig forfölges ind i Massachusetts og over hele Ny-England. Det nordligste Punkt, hvortil Indianerne have bragt denne Plante er St. Laurence-Bugten. Da Franskmændene omtrent 1609 seilede opad St. Laurencefloden ind i Ontariosöen og trængte ind i Irokesernes Gebet, fandt de der Zea Mais'en almindelig dyrket, og de tidligste franske og engelske Undersögere af Egnene Vest for Alleghanybjergene fandt de derværende Stammer i Besiddelse af den. Den dyrkedes i smaae Quantiteter af Jægerfolkene langs Ohio, Wabash, Miami, Illinois og begge Bredder af Mississippi. Vor Forf. bemærker her at det er klart, at Dyrkningen af Zea Mais'en maa have sat de gamle Höikastere (moundbilders) istand til at concentrere sig og leve sammen i större Stæder, en Omstændighed der paa den ene Side gjorde det nödvendigt, ligesom paa den anden muligt, for dem at construere og forsvare hine antike Værker, hvoraf der endnu findes saa mange paa flere Punkter

mod Vest. Med Hensyn til den ofte nævnte efter ham saa vigtige Plante omtaler han derhos endnu, at den dyrkedes paa de gamle Winnebago Sletter, paa den indre Kyst af Green Bay, ja maaskee lige til Bredderne af Menomonie-floden. Under denne Længdegrad gik den ialtfald ikke höiere op end til Wakanukkizie eller til det Punkt, der af Franskmændene benævnes L'Arbre Croche paa den östlige Bred af Michigansöen. I den övre Mississippi-Dal derimod spredte den sig over et mere udstrakt Gebet, og höiere op ad denne Flod vestefter, et betydeligt Stykke ovenfor St. Anthony's Faldene, begunstigede Climaet dens Dyrkning. Forf. fandt den ved denne Flods Kilder, ved Casssöen i Aaret 1832, og det var et almindeligt Sagn saavel blandt de röde som hvide Mænd, at den allerede fra ældgammel Tid af var bleven dyrket, ja havde naaet fuld Modenhed nær den 49de Bredegrad ved den röde Sö og i den röde Flods Dal (in the valley of the Red River of the North). Til disse fjerne Punkter var den bleven bragt af Ojibwayerne, Knistenoerne og Assinaboinerne paa deres Vandringer i nordvestlig Retning, og under denne Bredegrad hörer den ogsaa op. Den fra et modsat Udvandringscentrum opbrudte store Athapaskiske Familie kjendte den ikke.

Sammenligner man nu de saa vidt spredte Indianerstammer i de Forenede Stater, de af vor Forf. saakaldte „vesperiske", med hverandre med Hensyn til Skikke og Sæder, Levemaade og Sprog, vil man, efter ham, finde en stor og slaaende Lighed, om det end maa indrömmes, at forskjellig Föde og Clima hos de sydlige og vestlige Stammer have fremkaldt en Udvikling, der var sjelden eller sammenligningsviis endog ubekjendt blandt dem, der boede yderst mod Nordost og Nordvest.

Med Hensyn til Hovedinddelingerne, som det for det fölgendes Skyld her formeentlig vil være nödvendigt at berröre, vare de Indianerstammer, der nutildags findes i de Forenede Staters Territorium, mod Slutningen af det femtende

Aarhundrede delte i syv Hovedgrupper, af hvilke enhver indbefattede talrige Underafdelinger, der talte hver sin afvigende, ja undertiden med Hensyn til Ordforraadet aldeles forskjellige, Dialect, og som hver havde sine Eiendommeligheder i Sæder og Skikke. De nævnte syv Hovedgrupper vare i Retning fra Syd til Nord og fra Öst til Vest fölgende: den appalachiske, achalaquiske, chicoriske, algonquinske, irokesiske, dacotiske og shosboniske. Enkelte Smaastammer, som f. Ex. Natchezerne og Ucheerne mod Syd og Chyennerne mod Vest og Nordvest, synes ikke at höre til nogen af dem eller kunne ialtfald paa vore Forskningers nuværende Standpunkt ikke indordnes under nogen af dem. Der findes mulig et toltekisk Element i den appalachiske Gruppe og efter et Mellemrum af trehundrede Aar og med de ufuldstændige Efterretninger og Vocabularer, der nu staae til vor Raadighed, er det umuligt at bestemme nöiagtig de daværende ethnologiske Forhold og Grændser imellem Stammerne i Texas, Oregon, Ny-Mexico, Californien og Utah.

Af hvad Forf. i dette Afsnit, forövrigt i stor Korthed, bemærker om hver enkelt Hovedgruppe, indskrænke vi os til at meddele fölgende.

1. Appalacherne. Til denne Hovedgruppe, hvis vigtigste Stammer ere Muscogeerne, Choctawerne og Chickasawerne, hörte alle de Indianere, som Spanierne traf paa, da de i den förste Halvdeel af det 16de Aarhundrede fra Cuba landede i Florida. Man gjenkjender endnu de nævnte Indianerstammers Sprog i de af Spanierne anförte, om end i den gammelspanske Retskrivning endeel mishandlede Stedsnavne. Efter eet Navn at dömme, nemlig Hövdingenavnet Moscoso (den lille Björn) maa der derhos ved Siden af hine Sprog dengang i Florida ogsaa have existeret en Dialect af Algonquin-Sproget, den Shawneeske.

2. Achalaquerne. Paa de Sotos March (1540) fra Cutifachiqui mod Vest — efter en nyere Forfatters Mening maaskee langs med Savannah Floden — kom han igjennem

den sydlige Deel af Achalaquernes Territorium. Navnet har i vore Dage antaget den angliserede Form „Cherokee”, for hvilken vor Forf. dog foretrækker den ældre spanske som liggende den oprindelige Indianerform nærmere, da dette Folks Sprog mangler r-Lyden.

3. Den chicoriske Gruppe. De til denne Gruppe hörende Stammer beboede, allerede da vi först höre dem omtalte (omtrent 1510), de nuværende Stater Syd- og Nord-Carolinas Gebet. Langs de sydlige Kyster af Syd-Carolina boede Jamasee'erne. Den indre Deel af Landet beboedes af Catabaerne og Cheraw'erne, der strakte sig ind i Nord-Carolina og udmærkede sig ved deres Venskab for de Hvide. Syd-Carolina var ikke Catabaernes oprindelige Hjem; de vare fordrevne dertil nordfra af Irokeserne, der bestandig vedbleve at være deres bittreste Fjender.

4. Algonquinerne. Spor af denne Sprogstamme træffes tidligst i Florida, senere i Virginien. Til den hörte Narticokerne, Lenni Lenaperne og Delawarerne, og Dialecter, der henhörte til den, taltes i den seneste Tid i Hudson- og Connecticut-Dalen og over hele Ny-England, Ny-Brunsvig og Ny-Scotland. Som en almindelig Benævnelse synes Udtrykket först at være brugt af Franskmændene om Beboerne af St. Lawrence-Dalen og deres Stammefæller. Det omfatter nu iblandt andre Maskigoerne i Canada, Sortfödderne ved den övre Missouri, Cree'erne eller Knistenoerne ved Hudsonsbugten, Miamierne, Shawnee'erne etc.

5. Irokeserne. Af denne vidtspredte Gruppe nedsatte de fem (senere sex) Folkeslag, der specielt bare dette Navn, sig i det vestlige Ny-York og paa Bredderne af Ontario- og Erie-Söen, hvor de organiserede et Folkeforbund, der efterhaanden beseirede Mohicanerne og Stammerne langs Hudson-Floden, Lenaperne etc. Til dem höre Wyandotterne, der beboede Öen Montreal ved Franskmændenes förste Colonisation af Canada.

6. Dacotaerne. Allerede i den tidligste Tid dannede Mississippi-Floden Demarcationslinien imellem Appalacherne og Algonquinerne paa den ene og Dacotaerne paa den anden Side. Vor Forf. bemærker, at han bruger Benævnelsen Dacota i en mere generel Betydning, saa at det ikke blot omfatter Sioux-Indianerne men ogsaa en heel Deel Stammer vest for Mississippi, som f. Ex. Iowaerne, Osagerne, Pawneerne, Winnebagoerne og mange andre, der opfylde det vidtudstrakte Gebet imellem Klippebjergenes Fod og Mississippi. Vel er det ikke godtgjort, at de kunne forstaae hverandre indbyrdes, men de ere ikke desmindre sproglig nær beslægtede. Deres Indvandring synes at have gaaet i nordlig Retning, indtil de forreste naaede Mississippis Kilder og Övresöens vestlige Bredder. Paa den Tid, da Franskmændene först trængte ind i Landet, havde Winnebagoerne naaet Green-Bay. Siouxerne i Minnesota vare allerede paa Tilbagemarchen. Spor af dem ere fundne ved Leech- og Mille-Söen og paa flere andre Punkter imellem Övresöen og den östlige Bred af Mississippi. Deres Tilbagetog havde begyndt tidligere end Algonquinernes Fremtrængen imod Nordvest.

7. Shoshonee'erne. De til denne Gruppe hörende Stammer synes i hele den historiske Tid at have været bosatte i Klippebjergene fra Missouris Kilder under 44° n. B. til Sydranden af det store Salt-Bassin. Af Ordfortegnelsen viser det sig, at de ere identiske med Comancherne i Texas. Vest for Sierra-Nevada strække de sig ind i Californien. De synes at være vandrede i sydlig og sydöstlig Retning.

I sit tredie Bind giver Forf. i dette Afsnit en kort Udsigt over de europæiske Opdagelser, Erobringer og Colonisationer samt over den post-columbiske indianske Historie; denne forbigaae vi imidlertid ganske, da den kan antages for at være de fleste af Læserne meer eller mindre bekjendt, ialtfald i hvad vi her kun kunde give, Hovedtrækkene.

II. SÆDER OG SKIKKE.

Det er ret mærkeligt, at i America Kystlandene i den forcolumbiske Tid vare utilgængelige for Civilisationen, hvorimod det fjerne bjergomsluttede Indre, f. Ex. Anahuacdalen og Titicaca-Bassinet, begunstigede den.

Som et af de mest slaaende, permanente og for alle Indianerstammer fælles Charaktertræk, frembæver vor Forf. Familiernes Sammenhold, Slægtskabsforholdet og alle de dermed i Forbindelse staaende Sæder og Skikke, idet han tillige bemærker, at man derved for en stor Deel maa forsones med de mange barbariske Træk, der ellers her træde os imöde, ligesom man paa den anden Side derpaa tildeels maa grunde Haabet om, at de endnu tilbageblevne Stammers Civilisation er mulig. I denne Henseende er den saakaldte „Totem"-Institution af ikke ringe Betydning med Hensyn til Familietraditionens Styrkning og Befæstning; den leverer saaledes ofte Beviset, selv hvor Traditionen svigter. „Totem" er, efter Forf., et Slags „Symbol paa Stamfaderens Navn", ialmindelighed et eller andet Dyr, hvis Benævnelse saa at sige kan betragtes som Familiens Tilnavn (surname). Det forekommer höist sjeldent, at en livlös Gjenstands Benævnelse bruges saaledes, hvorvel det ikke er aldeles uden Exempel. Dets overveiende Vigtighed bestaaer deri, at Individerne uden nogensomhelst Betænkning nedlede deres Herkomst fra det. Ved hvad Navn de end monne kaldes i deres levende Live, saa er det ikke dette deres individuelle, personlige Navn, men „Totem'et", der betegnes paa Gravstedet. Derved gjöres det muligt at forfölge Familierne, selv naar de udvide sig til hele Stammer, hvoraf der i Nordamerica har været en saa stor Mængde, at den har gjort Ethnologens Arbeide overordentlig vanskeligt. Som nogle af de ældste og hos de fleste Stammer i höieste Ære staaende „Totem'er" nævnes Skildpadden, Björnen og Ulven, hvilke trende indtage en fremragende Plads i Irokesernes, Lenapernes og Delawarernes Traditioner.

Jagt og Krig udfylde saagodtsom Indianerens Liv. I begge erholde derfor de Unge omhyggelig Underviisning og Övelse. Drengebörnenes Underviisning i Jagt begynder allerede, saasnart de ere istand til at löbe omkring. Man giver dem da til Legetöi en lille Bue og Piil og saasnart Drengen har Kræfter nok dertil, lader man ham skyde efter Fugle eller Egern. Hans förste heldige Skud bliver umaadelig rost og ihvor ubetydeligt det fældede Bytte end monne være, bliver det dog af Kvinderne tilberedt til en Fest, til hvilken Hövdingerne og andre Krigere ceremonielt indbydes. Undertiden træder Snaren i Buens og Pilens Sted. Dygtighed til at nedlægge större fiirföddede Dyr er vel en Ting, der först erhverves efter aarelange Anstrengelser, men derfor give ogsaa de, der ere i Besiddelse af den, den opvoxende Slægt en ligesaa omhyggelig og samvittighedsfuld Underviisning deri, som den Börnene i det civiliserede Samfund modtage i Regning, Skrivning og Læsning.

Efterhaanden som den unge Mand gjör Fremskridt i Dygtighed som Jæger, bibringer Præsteskabet ham den Tro, at denne Kunst kan ledes ham ved usynlig Aandemedvirkning og der haves et indviklet magisk System, der er sat i Forbindelse med Tegninger og Afbildninger af de Dyr, der ere Gjenstand for Jagten. Dem vises der stor Opmærksomhed. De dem vedrörende Hemmeligheder bevares og Kundskaben om dem beskæftiger en egen Classe Personer (association), som benævnes „Meda", og hvis Ritus og Ceremonier der paa det samvittighedsfuldeste værnes om.

Indianerens anden Hovedbeskæftigelse er Krigen. Krigslykke er hans höieste Hæder og at erhverve Dygtighed som Kriger hans Hovedid. Ialmindelighed kan man ansætte sexten Aars Alderen som den, i hvilken den Unge gjör sit förste Krigstog. „Naar Civilisationen", bemærker Forf., „opstiller for Ærgjerrigheden mange forskjellige Maal ... har Indianeren kun eet: Triumph paa Kampveien (triumph in the war-path), det vil sige at styrte sig over sin Fjende, rive den dampende

Hud (scalp) af hans Hoved og derpaa udstöde det frygtelige sa-sa-kuon, Dödshyl (deathwhoop). Til Belönning herfor tillades det ham da at smykke sig med Krigsörnens, Rovfuglenes Konges, hædrende Fjeder, et Mærke der gjör ham offentlig bekjendt, anerkjendt og hædret ikke alene af hans egen, men ogsaa af beslægtede Stammer. Naar en Scalp er tagen, gjöres der alt muligt for ret at stille den tilskue og til den Ende udspiles den indeni en Slags cirkelformig Ramme eller Töndebaand og bæres paa et langt Skaft. Indersiden males röd og Haaret kæmmes ned paa naturlig Maade. Er den af en Mand, heftes til Tegn herpaa Örnefjedre i Rammen, er den derimod af en Kvinde, en Kam eller en Sax. I sidste Tilfælde bærer en gammel Kone den omkring, imedens Scalpdandsen udföres og Forhaanelser udstödes imod den Stamme, fra hvilken den er tagen. Under disse vilde Glædesyttringer istemmes Krigsskriget, og den almindelige Fölelse hos Gamle som hos Unge er den: „Saaledes gaae det alle vore Fjender!" Örnefjederen er det höieste Hæderstegn, en Kriger kan bære, og store Summer anvendes undertiden paa at bringe en saadan tilveie. Man har Exempler paa at der er blevet betalt ligesaameget for en saadan Fjeder som for en Hest. Den behandles og bæres forövrigt paa meget forskjellige Maader, hvoraf enhver har sin specielle Betydning.

Alle Krigerskarer (war-parties) bestaae af Frivillige. Den Leder eller Hövding, der vil bringe en saadan paa Benene, maa forud have erhvervet sig Anerkjendelse og Autoritet, og maa derhos omhyggelig iagttage at fremstille sig som ledet og inspireret af den „Store Aand", hvis skjulte Villie han da foregiver at være bleven underrettet om i Drömme eller under Udförelsen af visse Ceremonier.

Hvervingen foregaaer paa den Maade, at han tager i Haanden en, som Symbol paa Blod rödfarvet, Krigskölle og istemmer Krigssangen, der er kort, en vild Gjentagelse af de ved heltemæssig Daad opstaaede Fölelser eller Opflammelse til Patriotisme og Mod. Den accompagneres af Tromme og

Klapper (rattle) og af en Chorsang. Takten er langsom og afmaalt. Sangeren stamper i Jorden, som om han kunde ryste den; hans Sprog er ofte i höj Grad billedrigt og har fuldt op at gjöre med „Skyer", „Rovfugles Flugt", „Aande-indflydelse" etc. Med ganske korte Mellemrum gjör han en pludselig Standsning i sin cirkelformige Bevægelse og udstöder det gjennemtrængende Krigsskrig. Vor Forf., der selv gjentagne Gange har været Vidne til en saadan Scene, bemærker her, at den, der ved en saadan Opfordring kan blive siddende ubevæget, maa være af en kold Natur. Enhver af Tilhörerne, der reiser sig og dandser Krigsdandsen med, melder sig eo ipso som frivillig Deeltager i det forestaaende Tog. Enhver sörger selv for Levnetsmidler, Vaaben og anden Udstyrelse.

Gaae vi nu over til Indianerens huuslige Liv, om vi saa maae sige, eller correctere Livet i Wigwam'en, saa bemærker vor Forf. her först, at det Spörgsmaal ofte opkastes, hvorledes det er muligt, at der i en indiansk Wigwam, hvor det for enhver Tilskuer synes som om en Mængde Personer ere sammenpakkede i den störste Forvirring, kan tilveiebringes og opretholdes den nödvendige Orden, og tilföier, at han selv i saa Henseende har haft Leilighed til at anstille detaillerede Undersögelser. Controllen i Wigwam'en og alt den Vedkommende udöver Huusmoderen. Hvert Familiemedlem har sin bestemte Plads, det saakaldte „Abbinos". Hæderspladserne indtage naturligviis Eieren og Eierinden. Gifter en Sön sig og bringer sin Kone med hjem, faaer denne sidste ogsaa anviist sin „Abbinos", hvor da ingen anden tör tage Sæde, hendes Mand alene undtagen. En Nabo, der kommer i Besög, indtager temporairt Hæderspladsen. Bagved sin „Abbinos" har enhver af Wigwam'ens Beboere sin Seng, Kiste etc. og enhver Kriger har sine Krigsköller og övrige Vaaben i dens umiddelbare Nærhed. Paa denne Maade værnes der om ethvert Individs personlige Rettigheder og vedligeholdes en streng Orden, og det vilde,

bemærker Forf., være ligesaa stor en Krænkelse af Etiquetten, hvis en af Wigwam'ens Beboere om Natten satte sig i Besiddelse af en af de andres Abbinos, som om nogen i Europa vilde, trænge sig ind i en andens Sovekammer. De her nævnte Regler tilfredsstille fuldkommen Indianerens Ordens- og Sömmelighedssands, hvorimod det er let forklarligt, at Europæeren, naar han tilfældigviis aabner Dören (et Stykke Töi eller Skind) og kiger ind, ved dette flygtige Blik ikke opdager stort andet der end omtrent den samme Communisme, som om Beboerne vare ligesaamange Grise, Faar eller Björne.

Arbeidets Deling imellem Mand og Kvinde er hos de Indianerstammer, der hovedsagelig leve af Jagten, langtfra saa uligelig som mange ere tilböielige til at antage. Den lange Tid, Jægeren maa tilbringe med at opjage Vildtet, tilbringer jo rigtignok hans Kone i Wigwam'en; men hun er ingenlunde ledig. Hun forfærdiger Moccasiner (Sko) og deslige, udbedrer og udsmykker sin Mands Klædningsstykker etc. etc. Om Foraaret besaaer hun og Drengebörnene Kornmarken. Til andre Tider garver og tilbereder hun, efter sin Leilighed, Skindene til visse Klædningsstykker, ved med dertil egnet Steen- eller Jernværktöi at borttage Haarene og de kjödagtige Hinder. Hun besörger derhos Madlavningen etc. — I sidstnævnte Henseende kunne vi her bemærke, at Stegning og Kogning hos Indianerne ere ganske simple Operationer. De bruge intetsomhelst Kryderi, intet Salt, Peber eller deslige. Supper udgjöre deres Hovednæring, navnlig naar der er knap Tid paa Föde. Et Egern eller en lille Fugl er dem tilstrækkelig til derpaa at koge en heel Portion Suppe, ja under stor Mangel ere endog nogle faa forgjemte Been dem nok til denne Brug, og Konen forstaaer altid at faae et Maaltid ud deraf.

Den Skildring, vor Forf., stöttende sig paa egen Erfaring, giver af Indianeren i hans huuslige Liv, er forövrigt saa tiltrækkende, at vi troe at burde give den uforkortet.

Hans Ord ere fölgende: „Mandens Charakteer i det huuslige Liv opviser flere Træk, der kunne forsone os med ham. Hans udstandne Möisommeligheder og Lidelser synes at have gjort ham overbærende. Han skjender hverken paa Unge eller Gamle. Hans Udholdenheds- og Taalmodigheds-Aand, hans Selvagtelse og en Slags Skovlivs-Stoicisme (forest stoicism) har meddeelt ham en Livsphilosophie, der er hævet höit over sligt. Naar han vender tilbage fra Jagten belæsset med sit Bytte og har lagt det fra sig ved Wigwam'ens Dör, siger han ikke et Ord til Konen; og næsten ligesaa taus er han, naar det blot f. Ex. er Tungen af det nedlagte Dyr han medbringer som Beviis paa sin heldige Jagt. Hun kjender i begge Tilfælde öieblikkelig sin Pligt; han tillader sig ikke mindste Hentydning hertil eller minder hende derom, ligesaalidt som han er kræsen med Hensyn til den tilberedte Föde, men spiser alt, hvad hun sætter for ham. — Er der engang imellem en fuldstændig Mangel tilstede og har Aarstidens Strenghed, ialtfald for en Tid, afskaaret alle Ressourcer, finde vi hos Indianeren en værdig Taalmod, hævet over enhver Klage. Efter hans Overbeviisning er der ingen, der bærer nogen Skyld derfor; det skulde da være „den store Aand", og at klage over ham ligger fjernt fra hans Tanke. Han har udövet sin Kunst, anstrengt sig — uden Held. Den næste Dag kan mulig bringe ham Hjelp; dette Haab er hans Tröst. Börnene maae undertiden i saadanne Tilfælde dysses isövn ved at fortælle dem Eventyr for derved at standse deres Hungersskrig. Men findes der i Wigwam'en blot en eneste Bid, saa faae de den; og Familiefaderen viser sin Kjærligheds Styrke og sin Taalmods Magt ved streng Afholdelse fra al Næring og ved en Taushed, der ingen Klage tillader sig. Han nöies med sin Pibe og med den nervestyrkende Urt Kinnikinic".

Födselen er for Indianerinden kun i sjeldnere Tilfælde haard og langvarig; i Regelen tvertimod hurtig og let og medförer saaledes kun en kort Afbrydelse af hendes vante

Beskæftigelser, og denne Fritagelse fra de med Barnefödselen ialmindelighed fölgende Smerter er et af de faa Fortrin, hun nyder fremfor sine civiliserede Söstre. — Navngivelsen tilkommer ialmindelighed Familiens „mindemoca" eller „nocomiss" det vil sige Bedstemoderen, der ofte sætter den i Forbindelse med en eller anden Dröm. Er Barnet et Drengebarn, hentes Navnet i Reglen fra et eller andet Himmel- eller Luft-Phænomen. Den tilbagevendende Sky (kewanoquot), Solen berört af en Sky (ka-tche-tosh), den lyse Sky (nageezhig), den lille Tordner (an-ne-ma-kens), den höit i Luften flyvende Fugl (ka-ga-osh) ere gængse Navne. Er det et Pigebarn, hentes Navnet derimod som oftest fra Gjenstande fra Jordens Overflade, fra Floden etc. Den rindende Ström, den grönne Dal og desl. ere ikke ualmindelige Benævnelser. Sprogets Natur begunstiger længere Sammensætninger. Som en Mærkelighed fremhæver Forf., at Navne paa Guddommene aldrig (som hos os) findes som Led i slige Sammensætninger. — Noget, der kunde ligne vor Daab, er der intet Spor af, og det Barnet givne Navn holdes hemmeligt, ja ansees for helligt, og det er noget af det allervanskeligste at faae en Indianer til at angive sit virkelige Navn. Istedenfor samme og, som det synes, for bedre at kunne holde det hemmeligt, benævnes Indianeren altid ved et Ögenavn, som f. Ex. lille Ræv, Ulv, Rödhoved, slem Dreng, Fugl og deslige, og disse „secondaire" Navne beholde de som Voxne. Det er dem alene, under hvilke de blive Europæerne bekjendte, hvorimod det ægte Navn ofte ikke engang angives paa Gravmindet, hvorpaa Familiens „Totem", som föromtalt, ansees for tilstrækkelig. Den egentlige Grund til denne Navnenes Hemmeligholdelse maa söges i visse religiöse, overtroiske Dogmer, som vi senere ville komme til at berörc.

Börnene blive strax efter Födselen fastbundne til et Bræt, „Tikkinagon", der er forsynet med en lille Gjord til Hovedets Beskyttelse og med et Fodbræt. Er det et Pigebarn,

læggcs der Mos imellem Hælene, for at Fodspidserne skulle komme til at vende indad; ved Drengebörn derimod anbringes Mosset saaledes, at Föddcrne komme til at staae aldeles ligeud. Barnet indsvöbes dernæst i et Tæppe og, saafremt Moderen ellers kan skaffe sligt tilveie, i en heel Bandage af Töi, hvorved det faaer Lighed med en lille Mumie. Det Hele besættes og prydes endelig med Baand og deslige. Ved Gjorden over Hovedet anbringes et eller andet Rangleri, der kan vække Barnets Opmærksomhed og nærved Barnets Hoved fastgjöres en „Apekun" eller Bærestrop, ved Hjelp af hvilken Moderen kan svinge det op paa sin Ryg og uden Skade bære det paa sine Skovvandringer. Ja ofte hænger hun det i denne Strop op paa Grenen af et Træ eller ogsaa et- eller andensteds i Wigwam'en, og det Hele er saa omhyggelig og forsigtig indrettet, at selv om det falder ned, kan Barnet ingen Skade tage. Under alt dette synes den lille „Abinojee" selv at være fuldkommen à son aise, man hörer den saagodtsom aldrig skrige, og i dette sit förste Fængsel faaer det sin förste Lection i Taalmodighed.

I Forening med de ved Födselen stedfindende Ceremonier omtaler vor Forf. dem, der ledsage Döden. De over den Dödes Grav anbragte Devisers Charakteer ville andensteds blive omtalte. Her bemærke vi kun, at de udelukkende ere forbeholdte Mænd, der have traadt Krigsstien (trod the war-path) og gjort sig bekjendte ved Tapperhed og Heltemod. Börn og unge Mennesker forlade ialmindelighed Livet uden slige Mindetegn, hvorvel Mödrene ofte med en utröstelig Sorg begræde deres Bortgang. Det er denne dybe, utröstelige Sorg, der ligger til Grund for den Skik istedenfor det döde Barn at stjæle et fra de hvide Colonister paa Grændsen. Er det et Drengebarn, der er död, deles den dybe Sorg ogsaa ofte af Faderen, især hvis Drengen allerede ikke var ganske ung længere og gav gode Forhaabninger.

Sort er, ligesom hos os, det almindelige Tegn paa Sorg; det er Dödens Symbol. Den Sörgendes Ansigt oversmöres

med en eller anden sort Farve, der ikke let lader sig gnide af. Er Sorgen særdeles dyb, gjöre Indianerne, ligesom forskjellige orientalske Nationer, Indsnit i Arme og Been. Liget iföres den Afdödes bedste Klæder; det indsvöbes i et nyt Tæppe og faaer nye Moccasiner og Beenbedækning paa, Krigsköllen, Flinten og Piben lægges ved dets Side. Dernæst udstilles det offentlig, saa at alle kunne samle sig om det, imedens Talen holdes. Denne henvendes deels til Tilskuerne, og skildrer den Afdödes Charakteer, deels til den Afdöde selv, som om hans „Ochichag" (Sjæl) endnu var tilstede. Er det et Fruentimmer, forsynes hun med en Aare (paddle), en Kjedel, en „Apekun" og andre Fruentimmer-Redskaber. — Pawnierne og andre Prairie-Stammer dræbe Krigerens Hest paa hans Grav, for at han strax kan bestige den i det tilkommende Liv og begive sig paa Veien til det for ham bestemte Opholdssted.

Sjælens Udödelighed ansees for hævet over al Tvivl. „Under hele mit Ophold, paa alle mine Reiser i Indianernes Land", siger Forf., „har jeg aldrig hverken selv kjendt eller hört omtale nogen Indianer, der ikke troede paa den og paa Legemets Gjenopstandelse (reappearance) i et tilkommende Liv. Ihvor feilagtige Anskuelser Indianerne end monne nære med Hensyn til Gjengjeldelsen for de i dette Liv forövede Handlinger, saa beroer dog en ikke ringe Deel af deres Mythologie saavelsom den Tro, der opretholder dem under deres Gjenvordigheder og Vandringer herneden, paa Haabet om Fred og Velvære i et andet Liv, efterat Sjælen har forladt Legemet. Den Resignation, ja den glade Ro, hvormed Indianeren ofte seer Döden under Öie og venter den, maa skrives paa denne almindelig herskende Troes Regning. Han föler ingen Frygt for at begive sig til et Land, om hvilket han hele sit Liv igjennem har hört, at det har Overflödighed af Nydelser uden Straffe".

Begravelsesmaaden er forskjellig hos de forskjellige Stammer. Skovindianerne (the forest tribes) i det Nordlige

begrave Ligene „ude af Syne" (out of sight) som det kaldes, ɔ: nedsænke, ligesom vi, Kisten i Jorden, en Skik de synes at have haft fra Arilds Tid. Til Begravelsessteder vælge de et tört, höitliggende Terrain, der ikke er udsat for Oversvömmelser eller for at Regnvandet skal blive staaende der. De saaledes valgte Localiteter ere ofte smukke og maleriske Punkter, med en vid Udsigt. Ligene placeres i Öst og Vest. Da de ikke ere i Besiddelse af dertil skikkede Redskaber, grave de ikke dybt ned i Jorden, men nöies med at sikkre Graven imod Overlast af vilde Dyr ved at omstille den med smaa Træstubbe i Form af et Parallelogram eller ved Pæle, der blive drevne ned i Jorden. Undertiden bygges ogsaa et Barktag over den til Beskyttelse imod Regnen. Denne Begravelsesmaade er almindelig blandt alle algonquinske og appalachiske Stammer.

Opkastelsen af Gravhöie over Graven synes i gammel Tid at have fundet Sted til Ære for fremragende Personligheder. Hvorledes det nu end forholdt sig med denne Skik i ældre Tider, saa er den, efter vor Forf., forlængst gaaet aldeles af Brug blandt de atlantiske og Sö-Stammerne (laketribes). I Virginien, Pennsylvanien og det vestlige Ny-York findes endnu Spor af den. Meget sjeldent betegnedes indianske Heltes Hvilesteder ved Steenhobe (heaps of stone), hvorimod Jordhöiene vare almindelige i Georgia, Alabama og Mississippi og ogsaa omtales i Muscogee'ernes Sagn. Det egentlige Hjem for denne Begravelsesmaade er imidlertid, efter vor Forf., Mississippi-Dalen, hvis Sletter bogstavelig ere besaaede med slige Gravhöie.

Iblandt de vilde Indianerhorder paa Prairierne antager Begravelsen derimod en ganske eiendommelig Charakteer. De udstille nemlig deres Döde paa höie Punkter, hvorfra de kunne sees i en vid Afstand. Efterat Liget er blevet tilbörlig indsvöbt, lægges det i en Kiste, der er bemalet og smykket paa forskjellig Maade. Dog nedsættes Ligene her ogsaa ofte i Jorden eller i Huler.

Et af de smukkeste Træk i de Forenede Staters Gebets Indianerstammers Charakteer, et Træk der maa vække Europæerens Agtelse og Beundring er deres Ærbödighed for deres Forfædres Grave, den Omhu hvormed de frede om dem, den Fölelse de lægge for Dagen, hver Gang de besöge dem, og endelig den Anger og Sorg, hvoraf de gribes ved enhver Vanhelligelse af dem. Foræringer vedblive de at henlægge paa Gravene, saa længe som det kan antages at der endnu kan være det mindste af det Forgængelige tilbage, og længe efter at alle andre Ceremonier ere ophörte, udgydes endnu stedse Drikoffere for de Afdödes Sjæle.

Gravhöiene findes blot i Skovlandet, hvis Befolkning var talrigst og mest fremrykket i Civilisation. Prairiestammerne vest for Mississippi opkastede ikke slige Höie. Fra Sletterne af Texas og Ny-Mexico, öst for Klippebjergenes Fod, til det Punkt, hvor Prairierne indtage begge Missouris Bredder ligetil Sletterne ved den röde Flod og Saskatchawine, vest for Mississippis Kilder strækker sig saaledes et Gebet, hvor der hverken findes Jordhöie eller Levninger af andre Oldtidens Jordarbeider, f. Ex. Grave, Forskandsninger etc. — Prairierne synes i det Hele at udöve en uheldbringende Indflydelse paa den Vildes Sind, en Indflydelse som vor Forf. tilskriver deres umaadelige Udstrækning og Öde. Iblandt deres Beboere træffe vi derfor ogsaa paa raaere, ja oprörende og barbariske Skikke, den f. Ex. som Forf. omtaler som constateret ialfald hos Oregon-Stammerne: at begrave Levende sammen med Liget. I et Tilfælde af denne Slags, som han omtaler, var det en Slavinde (altsaa vel en til Fange tagen, en anden Stamme tilhörende Indianerpige) der saaledes blev levende begraven med sin Eiers Datters Lig, rimeligviis for at hun i det tilkommende Liv kunde have en Tjenerinde med sig, en Antagelse der synes os at bestyrkes ved, at vi hos de samme Stammer træffe paa den (forövrigt jo gammelnordiske) Skik at give den döde Kriger hans Hest med i Graven.

Vor Forfatter, der, som man allerede af det foregaaende vil have bemærket, overhovedet ikke iagttager nogen systematisk Orden, gaaer nu over til at beskrive et Par af de blandt Indianerne, saavel Prairie- som Skov-Stammerne, mest gængse Lykke- eller, om vi saa maa sige, HAZARDSPIL, der hos de Spillende ofte vække den mest lidenskabelige Interesse, og ved hvilke ofte de mest værdifulde Gjenstande indsættes som Gevinster. Han bemærker, at iblandt Prairie-Stammerne hertil almindeligst benyttes Stenene af den vilde Blomme eller en lignende Frugt, paa hvilke forskjellige, deres arithmetiske Værdi betegnende Mærker, indbrændes, indridses eller males, saa at man strax ved förste Öiekast bliver hver enkelt Steens eller Brikkes (piece) Betydning vaer. Det spilles mest af Fruentimmer og Börn. Der gjöres et Hul i Jorden og over det bredes et Skind eller et Klædningsstykke. Stenene lægges i en Skaal, som Spilleren hæver tre, fire Tommer i Veiret og dernæst lader falde, hvorved Blommestenene springe ud. De Deeltagende, hvis Antal kan belöbe sig til et Dusin, gjöre hver sin Indsats. Blandt Dacota-Stammerne er dette Spil almindelig bekjendt under Navn af Kuntah-soo (Blommestene-Spillet). — Et andet, som det synes navnlig med Hensyn til Beregningen mere indviklet, Spil er det af Chippewaerne meget yndede Bakkespil, der benævnes Puggesaing. Det spilles med 13 Brikker, af hvilke de ni ere, af Been, de fire af Metal, alle cirkelrunde. De otte Beenbrikker ere paa den ene Side malede röde og Randene brændte sorte med et glödende Jern; paa den anden Side ere de hvide. Paa Metalbrikkerne er den ene Side convex, den anden concav, hiin lys, denne mörk eller graa. Af Beenbrikkerne kaldes den förste „ininees" eller „ogima" og forestiller en Hövding (ruler) (i to Exemplarer), den anden „gitchy kinábik", og betegner en Kæmpeamphibie eller „den store Slange" (ligeledes i to Exemplarer). Den tredie forestiller en Stridskölle, den fjerde en Fisk (kenozha). De fire smaae Metalbrikker regnes som Nr 5 og den sjette

Beenbrikke betegner en And (sheesheel) og findes i tre Exemplarer. Jo flere af Brikkerne der falde saaledes, at den röde Side kommer opad, jo mere tæller det; enhver af dem har en bestemt Talværdi. Udfaldet beroer, som i alle Lykkespil, alene paa Tilfældet. I Spillet kunne et ubegrændset Antal Personer deeltage. Foruden Brikkerne behöves der ikke andet dertil end en curieust udskaaren og decoreret Bakke. Vi ville nævne nogle af Tilfældene for at give Læserne et Begreb om Beregningen. Det heldigste Slag eller Kast bestaaer i, at alle Brikkerne komme til at vende den röde Side opad og Nr 1 derhos kommer til at staae opret paa den lyse Side af en af Metalbrikkerne; vedkommende Spiller tæller da 158 Points. Ved det næstbedste Kast maa alle Beenbrikkerne vende den röde Side opad, og „gitchy kinábik" eller Nr 2 blive staaende paa en af Metalbrikkernes lyse Side, og der tælles da 138 Points. Komme alle Beenbrikkerne paa een nær til at ligge med den röde Side opad og alle Metalbrikkerne til at ligge paa den lyse Side, tælles kun 5 Points o. s. v. Med dette Spil kunne Dacotaerne tilbringe hele Timer med den mest anspændte Opmærksomhed og med den mest levende Interesse. Bliver det Antal Points, der skal naaes, ansat f. Ex. til 300 (dette Punkt beroer altid paa gjensidig Overeenskomst), saa kan Kampen om at naae det blive ikke alene meget langvarig, men ogsaa i höieste Grad spændende og angribende. Det har for Indianeren ofte en saa uimodstaaelig Tillokkelse, at han ikke tager i Betænkning at anvende sit kostbareste Eie som Indsats; og Spillelidenskaben, Spilleraseriet viser sig da ligesaa demoraliserende i det vilde som i det civiliserede Liv.

En yndet Adspredelse hos de nordvestlige Indianere er Boldspillet, der spilles deels om Vinteren, efterat Jagttiden er forbi, deels om Sommeren, förend den endnu er begyndt, Tider paa hvilke Indianerne ialmindelighed befatte sig med athletiske Övelser, Lykkespil, Dandse o. s. v. Boldspillet finder Sted imellem to ikke nödvendigviis lige stærke Partier;

sædvanligviis staaer den ene Landsby imod den anden, undertiden ogsaa en meget stor Landsby imod to eller tre mindre. Bliver Udfordringen modtagen, fastsættes der en Dag til Spillet, Boldtræer skjæres og hvert af Partierne forsamler sin hele Styrke af ældre og yngre Mænd og af Drenge. Fruentimmerne deeltage aldrig i Mændenes Spil. Betydelige Væddemaal indgaaes paa begge Sider. Heste, Flinter, Tæpper, Böffelskindsklæder, Kjedler og Smykker tjene som Indsats. Naar begge Partier have indfundet sig paa det aftalte Sted, blive tvende Maal afstukne i omtrent en Fjerdedeel (engelsk) Miils Afstand fra hinanden og Spillet begynder midt imellem dem, idet hvert Parti har den Opgave at practisere Bolden indenfor Modpartiets. Spillet begynder med, at en af de ældre Mænd kaster Bolden op i Luften, hvorpaa alle styrte frem for at opfange den med deres Boldtræ enten för eller efterat den er falden til Jorden. Den, der faaer fat i den, kaster den i Retning af Modpartiets Maal; opfanger da en af samme Parti den, kaster han den videre i samme Retning og saaledes fremdeles indtil den er kastet ind over Modpartiets Grændser; opfanges den derimod af en af Modstanderne, kastes den tilbage i modsat Retning. Paa denne Maade kan Bolden ofte den hele Dag holdes imellem de tvende Maal, uden at nogen af Parterne er istand til at faae den kastet ind paa Modpartiets Gebet. Hvergang en har faaet Bolden fat, har han, förend han atter kaster den fra sig, Ret til at löbe henimod Modpartiets Maal saalænge til han standses af Modstanderne, i hvilket Tilfælde han da, nödt til at skille sig ved den, kaster den hen til sit eget Parti eller i Retning af samme. — Bolden er enten af Træ eller af brændt Leer, overtrukken med et Stykke raa Dyrehud. Boldtræet er imellem tre og fire Fod langt, og den ene Ende har en cirkelformig Omböining af omtrent fire Tommers Diameter og som omgiver et Net af raa Hudstrimler eller Sener af Dyr eller Böfler.

Dacotaerne have en særegen Forlystelse, den saakaldte Hundedands, der imidlertid kun dandses ved overordentlige

Leiligheder. Deeltagerne ere da Stammens tappreste Krigere, og navnlig de hvis Mave er stærk nok til at fordöie raat Kjöd. Naar en saadan Hundedands skal finde Sted, komme efter forud truffen Aftale de Krigere, der skulle deeltage i den og alle de, der önske at overvære den, sammen til bestemt Tid og Sted. Efterat de have samtalet og röget en Stund, tager Dandsen sin Begyndelse. En Hund med sammenbundne Been bliver af en af Tilskuerne kastet ind imellem de Dandsende, og af en af Medicinmændene eller Gjöglerne (medicinemen or jugglers) dræbt med en Stridskölle eller Tomahawk, hvorpaa den bliver skaaren op og Leveren tagen ud. Denne bliver dernæst skaaren i Strimler og disse ophængte paa en fire til fem Fod höi Stang (pole), og rundtom denne dandse nu de deeltagende Personer, idet de smække med Læberne og gjöre alle Slags Grimacer for at antyde deres Lyst til at faae en Bid af den ophængte Lækkerbidsken. Efterat de i længere Tid ere vedblevne hermed, gjör en af dem et Spring op til Leverstrimlerne, af hvilke han snapper en, hvormed han bopper bort, idet han tygger og sluger den, og hans Exempel fölges dernæst af alle de andre Krigere, saalænge til den hele Lever er opædt. Skulde en af Strimlerne falde ned, tager en af Medicinmændene den op i sin flade Haand og bærer den omkring til de Dandsende, der spise den og omhyggelig afslikke hans Haand. Naar de saaledes have gjort det af med den förste Hund, sætte de sig ned i en Cirkel og samtale og ryge, saalænge til en anden Hund kastes ind imellem dem, hvorpaa de samme Ceremonier gjentages og saaledes fremdeles, saalænge der er nogen, der er tilböielig til at forære dem sin Hund. Af enhver Hund, der gives til Priis for dem, maae de æde Leveren raa og varm, og imedens de fortære den, maa ingen anden end Medicinmændene beröre den. Fruentimmer deeltage ikke i denne Dands, hvis Öiemed, efter deres eget Udsagn, er, at de, der saaledes spise Hundeleveren, medens den endnu er raa og varm, skulle komme i Besiddelse af

Hundens Skarpsynethed og Mod. Dacotaernes Nabostamme Ojibwaerne betragte denne Skik med Væmmelse.

Klædedragt. Paa Sletterne og i Skovene under Nordamericas sydlige Bredegrader, gik Indianerne nögne eller ialfald saa godt som nögne en stor Deel af Aaret; anderledes forholder det sig derimod, hvor Landet hæver sig indtil Tusinder af Fod over Havet, og ikke mindre er Forskjellen hvad den tempererede Zone angaaer. Hin Nögenhed udelukkede imidlertid ikke et Stykke omkring Lænderne, et Halsbaand af Conchylier, Klöer eller Wampum, Fjedre paa Hovedet, Armbaand, Juveler i Ören og Næse. Men selv om Sommeren gik de nordlige Indianere ofte med Klæder paa. Dyrenes Skind lode sig forarbeide til alle Slags Klædningsstykker, og imod Vinterkulden beskyttede man sig med det kostbareste og varmeste Pelsværk. En fuldstændig Omvæltning bevirkede Handelen, der lærte Indianeren det Ödsle i at klæde sig i Skind og Pelsværk, da han for Tiendedelen af Markedsprisen herpaa kunde klæde sig i Uldent fra Top til Taa. Den lærte ham ogsaa at kaste Vrag paa Bue og Piil for at bortbytte dem imod Flint og Krudt, hvormed han da begyndte en ganske anderledes ödelæggende Kamp end tidligere imod den hele Race af firföddede Dyr og snart gjorde sin Jagtgrund skikket for Plougen.

Den Deel af den oprindelige indianske Beklædning, der længst og tapprest har holdt de europæiske Moder Stangen, er Moccasinerne. De forfærdiges af Bukke- eller Böffelskind, der garves og röges paa indiansk Viis, saalænge til det bliver blödt og smidigt. De forskjellige Stammer bruge dem af forskjellig Form, og man kan medrette paastaae, at Tilberedelsen af Læderet til dem og til Beenbeklædningen er en af de indianske Jægeres mest charakteristiske Kunstfærdigheder. Efter Forf. lade derimod de spanske Efterretninger, der altid fremhæve og ofte overvurdere Toltekernes og Aztekernes „Halvcivilisation", det uafgjort, hvorvidt disse Stammer have været kjendte med Læderets Tilberedning og

Garvning, hvilket vi med Sikkerhed kunne benægte for Esquimaux'ernes Vedkommende.

Beenbeklædningen af Bukkeskind — den populaire americanske Literaturs „Læderströmpe" — var i almindelig Brug paa Opdagelsens Tider og er det endnu den Dag idag blandt alle Jægerstammer. Det kan heller ikke negtes, at den til sit Brug er den durableste og hensigtsmæssigste Artikel man kan tænke sig, navnlig paa Grund af at den er ligesaa let som stærk og bedre end nogetsomhelst andet, man har forsögt at erstatte den med, modstaaer Vind og Veir, kort Indflydelsen af alle de Möisommeligheder, Skovbeboerens og Jægerens Liv er udsat for. Mandens har Laarets og Benets hele Længde og fastgjöres ved en Rem om Underlivet, der ikke findes paa Fruentimmernes, som ikke naaer fuldt til Knæet og fastgjöres der ved et Strömpebaand (garter). Begge naae lige ned til Moccasinerne, og fastgjöres omkring Ankelen. Fryndser og andre Prydelser findes ofte paa dem, paa Fruentimmernes kun forneden, paa Mændenes derimod i hele deres Længde.

Skjorter, Kapper o. desl. til at bære ved höitidelige Leiligheder forarbeides som oftest af Dyreskind og garvet Böffelskind. Dette skeer med stor Omhu og med den ödsleste Tilsætning af Stads og Decorationer, hvortil navnlig bruges farvede Pindsvinepigge, Græs og Haar. Indianerens Yndlingsfarver i saa Henseende ere Lyserödt og Blaat.

Intet Stykke af Klædedragten betragtes med en saadan Stolthed, er Gjenstand for en saa udsögt Opmærksomhed og betales saa dyrt som en Krigers Hovedbedækning. Muligt, at Ideen er tagen fra Fuglenes Hanner, der af Naturen ere blevne smykkede med de mest brogede, iöinefaldende og straalende Farver — nok, Indianeren anvender herpaa den störste Omhu, og Resultatet er, hvad Form og Farve angaaer, næsten ligesaa broget som hine Naturprydelser. De mest gængse Prydelser ere Örnefjedre, der undertiden anbringes paa en Hovedbedækning (fillet) af couleurte Skind, hvorpaa ofte

anbringes et Par Horn, Symbolet paa Magt. Om Sommeren, ligesom ogsaa Foraar og Efteraar, saalænge det er mildt i Veiret, bruges forövrigt slet ingen Hovedbedækning, om Vinteren derimod bæres en Hovedbedækning, der slutter tæt og naaer ned i Nakken, hvor den bindes ned over Skjorten eller Kappen for at hindre Sneen fra at trænge ind.

„Det er ligeledes", bemærker Forfatteren, „som et Præservativ imod Vinterens Strenghed, at Indianeren bærer den eiendommelige Appendix til Moccasinen, der benævnes Sneeskoen (snow-shoe), Skien. Hensigten med den er at forhindre Foden fra at synke ned i blöd Snee". Han beskriver dernæst Skien, men da denne hos os Scandinaver, hos hvem den ogsaa er i Brug, ikke er ubekjendt, og derhos overalt construeres efter samme Princip, skulle vi ikke gjentage Beskrivelsen, men kun bemærke, at den hos de forskjellige Indianerstammer afviger i Störrelse og Form, samt at ogsaa Fruentimmerne bruge Skier, der ere kortere og af en særegen Form, samt ofte malede med brogede Farver og forsynede med Kvaster o. s. v.

Ingen Indianerstamme i Nordamerica gaaer uden den saakaldte „Azian", et Lændestykke eller et om Lænderne bundet bredt Belte, der holdes oppe af det samme Baand omkring Underlivet, som holder Beenbeklædningen. Baade for og bag hænge Ender af det ligelangt ned, og disse Ender ere ialmindelighed smykkede med omhyggelig udfört Stikning.

Udenom Skjorten eller Kappen, hvis denne sidste bæres, binder Krigeren sit vævede Uldbelte, hvis Ender hænge ned i Form af Kvaster. Det smykkes undertiden med Klöerne af den graae Björn, Vestens vildeste Rovdyr, en Prydelse der er meget sögt, navnlig paa Grund af, at Indianeren, ved at bære et saadant Symbol, troer selv at komme i Besiddelse af det nævnte Dyrs Mod og Vildhed. Den er i saa Henseende ligesaameget en Amulet som en Prydelse, en

Dobbelthed der forövrigt kan siges at udgjöre de fleste indianske Prydelsers Charakteer.

Vi ville slutte dette Afsnit med nogle mere almindelige Bemærkninger om Indianernes, navnlig Jægerfolkenes, Characteer og Sæder.

Naar Indianeren ved vigtige Leiligheder træder op for at udtale sig offentlig, forbauser han ofte ved en sjelden Grad af Höisindethed og Veltalenhed. „Under et langvarigt Samkvem med forskjellige Stammer", bemærker Forf., „har jeg ofte haft Leilighed til at beundre deres Tankers Adel og deres Kraft til at hæve sig op over al Egenkjærlighed og Selviskhed i en höisindet Heroismes Tjeneste. Undertiden er det endogsaa vanskeligt for Folkene at fölge dem paa deres höie Tankeflugt og gjengive deres Taler. Vel er det kun af og til at vi möde slige Exempler; men at et saa undertrykt Folk, der ofte maa kæmpe til det yderste for den blotte materielle Existents, overhovedet kan hæve sig til en saadan Höihed i Tanken, er i sig selv forbausende". Det er dernæst værdt at lægge Mærke til, at de mest slaaende Exempler i saa Henseende ikke fandtes i Anahuac, Caxamarca og Cuzco, men iblandt de frie Skovstammer i Nordamerica. Vidnesbyrd herom findes i Mængde hos de forskjelligste Forfattere og fra den tidligste Tid. De samstemme alle i at tilkjende Indianerne stor Aandsstyrke, Fatteevne, Veltalenhed og Indbildningskraft.

Indianerens Begavelse er imidlertid snevert begrændset. Han fatter hurtig og let og dömmer sundt om alt hvad der ligger indenfor Jægerlivets Synskreds; men her er Grændsen. Ud i Fremtiden seer han ikke, snarere tilbage i Fortiden og dvæler da ved sine Erindringer og Minder med en saadan Grad af Tilfredshed og Behag, som om Jægeralderen var den indianske Histories Guldalder, og alt omkring ham fortæller ham, at den er forbi. Der findes kun meget liden Tilböielighed til at tænke over Samfundets Fremtid eller over Nutidens Forbedring, og i det hele taget intet Spor af nogen

progressiv Tendents. Indianeren er uforandret den samme som han altid har været, og spores der nogen Forværrelse, nogen Degeneration i den oprindelige Charakteer, saa er det blandt de Stammer, der mere umiddelbart ere komne i Berörelse med Civilisationen.

Et af de mest fremtrædende Træk i Indianerens Charakteer er hans Stoicisme, hans Uforfærdethed og urokkelige Ro under enhver Tilskikkelse. Hærdelse og Selvbeherskelse er det Maal, hvortil han stræber, og det viser sig især ved offentlige Leiligheder. Hverken Frygt eller Glæde maa kunne forstyrre hans urokkelige Ro. Det Pludseligste, mest Overraskende maa ikke kunne aflokke ham det ringeste Udbrud af Forundring eller Overraskelse. Hertil bliver Indianeren paa det strengeste optuglet fra sin tidligste Barndom af, og i saa Henseende er der, efter vor Forf., ikke den ringeste Afvigelse eller Forskjel i den hele Race ligefra Vendekredsen til den arctiske Zone. Hverken Climatets Varme eller Kulde har haft den mindste Indflydelse paa denne strenge Tugt og dens Fordringer. Incaen Atahualpa lod öieblikkelig nogle af sine Krigere dræbe, fordi de havde röbet nogen Overraskelse ved Synet af Pizarros Cavallerie, der gjorde nogle Evolutioner for ham.

Et andet charakteristisk Træk er Tausheden. Hvor Straffen for et hidsigt eller uoverlagt Ord ofte er Kniven eller Köllen, vænnes Manden til nöie Overveielse, förend han udtaler sig. Vi tale her om Yttringer i det private Liv; at offentlige Udtalelser paa det nöieste overveies, fölger af sig selv. Der holdes altid iforveien privat Raadslagning om hvad der skal siges, og udnævnes en Taler, der ikke altid behöver at være Hövding.

Disse kortfattede Bemærkninger her kun forelöbig. Vi komme senere i et eget Afsnit tilbage til denne Gjenstand.

III. OLDTIDSLEVNINGER.

„Der er", bemærker Forf., „i Menneskets Jægerperiode kun saare lidet, der fortjener Navn af Mindesmærker. Stammer, hvis Underhold beroer paa Buen og Pilen, der dyrke Jorden ved at friske Grunden med et Hjorte- eller Bison-Skulderblad, der ere aldeles nomadiske i alle deres Sæder og Skikke, og som, til Ly imod Elementerne, opföre temporaire Boliger af det letteste og forgængeligste Materiale, kunne neppe antages at have efterladt synderlig udstrakte eller iöinefaldende Mindesmærker om deres Fortids Historie; og dette finder ogsaa specielt Anvendelse med Hensyn til den Menneskeraces Fortidslevninger, der tidligere udgjorde Nordamericas Beboere. Det ældste Mindesmærke synes at være Folket selv. De ere det störste Underværk, Jordbunden der har frembragt. Disse Stammer gjennemstreifede uhyre Skove, i hvilke de neppe kunne siges at have haft noget fast Opholdssted. De vare delte i en Mængde smaae uafhængige Samfund, der laae i en evig Krig med hinanden og som aldrig forbleve længe nok paa eet Sted til at organisere en Styrelsesform, der kunde tænke paa at tilveiebringe offentlige Arbeider. At lægge Baghold for en Fjende, at svinge hans Scalp i Luften, at forfölge et Dyrs eller en Björns Spor, at svinge Stridsköllen i Krigsdandsen, ansaaes for vigtigere Gjerninger iblandt dem end at opreise Stötter eller indgrave Indskrifter. Ja, vi vilde blive forundrede over at erfare, at de overhovedet havde efterladt sig andet Monument end den Jord, de beboede og bearbeidede. Og dog er det saa, at forenede Anstrengelser til deres Forsvar og deres oprindelige hvorvel vildfarende Religions dybt rodfæstede Principer over det hele Land have udspredt Vidnesbyrd om sig i en Slags Gravhöie og fortificatoriske Anlæg, der röbe en ingenlunde ubetydelig Magtbesiddelse. Disse Mindesmærker synes imidlertid at have staaet i fuldkommen Overeensstemmelse med bemeldte Stammers nuværende Civilisationstrin og aldrig at

have overskredet samme. Hvor en dermed uovereensstemmende Ruin eller Kunstværk, der röber en höiere Grad af Civilisation, möder os, vil det være sikkrere at betragte den som fremmed eller som tilhörende en anden Æra, end at forsöge at bringe Forstyrrelse i den almindelige og gængse Anskuelse om Jægerfolkene. Et saadant Folk udförer visse Ting udmærket godt; de forarbeide Vaaben og Redskaber af stor Skjönhed og Hensigtsmæssighed til Brug i Krig og paa Jagt; men deres Evner svigte aldeles, naar Talen er om Bygninger, Kunstværker o. desl. Den Vilde kan levere et fortrinligt Arbeide, naar Spörgsmaalet er om at opkaste en Jordvold eller Jordhöi, der er et Product af en Landsbys forenede Kræfter, og som er bestemt til at tjene denne til Cultus- eller Offersted; men det vilde være forgjeves at fordre et lignende Arbeide af ham, naar Spörgsmaalet er om hans egen Bolig. Jægerlivet fordrede vel Forsvarsarbeider, Cultus- og Offersteder, men ingen Tidens Indflydelse trodsende private Boliger." — „Da den angelsaxiske Race henimod Slutningen af det 17de Aarhundrede begyndte at gaae over Alleghanybjergene og udforske Mississippi-Dalen, havde Skoven allerede bedækket og begravet en heel Classe af Ruiner i Form af Höie og Jordværker. Det er disse Mindesmærker, om hvis Oprindelse Indianerstammerne slet intet vidste at berette, der ligetil den Dag idag ere vedblevne at være Gjenstand for antiquariske Undersögelser (philosophical Speculation)". — „Nye Opdagelser gjöres hvert Aar, efterhaanden som nye Strækninger i denne prægtige Dal blive dragne ind under Agerdyrkningen, og dens Oldtidslevningers Antal bliver saaledes bestandig större og fuldstændigere. Det er maaskee for tidligt endnu at grunde almindelige Antagelser paa vort archæologiske Materiales nuværende Beskaffenhed; nogen Gavn vil man imidlertid mulig kunne gjöre ved at ordne Kjendsgjerningerne i Grupper, i hvilke de nöiere ville kunne undersöges og studeres, og det er kun dette, vi her ville forsöge".

„Det af saadanne Arbeider optagne Areal er af en meget betydelig Udstrækning:. Vest for Alleghanybjergene omfatter det den störste Deel af Mississippi-Dalen ligetil Minnesota og mange af dens Bifloder. Ohio-Dalen synes at have været rig paa dem og navnlig synes Scioto-Dalen at have ernæret en betydelig Befolkning, der har efterladt os sine Altere, Höie og stærke Befæstningsarbeider som et Minde om sin Magt. Et andet Centralpunkt synes det langstrakte og frugtbare Areal overfor St. Louis at have været. Virginien, Kentucky, Tennessee ere ogsaa rige paa slige Oldtidslevninger, der maae have bedækket store Strækninger af disse Staters værdifuldeste og frugtbareste Areal. Vi kunne forfölge dem i östlig og dernæst i nordöstlig Retning fra Mississippi og Louisiana igjennem Alabama, Florida og Georgien ligetil Sydcarolina. De mindre nordatlantiske Stammer findes derimod ikke at have opfört slige Værker, hvorimod vi igjen træffe dem i det vestlige Ny-York, i Irokesernes tidligere Territorier, hvor de strække sig saa langt sydligt som til Auburn, oftest paa de höieste Punkter af Landet, navnlig i Grevskaberne Erie og Chautauque. For de Jordarbeider, der findes i det vestlige af Landet er det endelig, efter vor Forf., et charakteristisk Træk, at de alle synes beregnede paa Forsvar. Vi træffe dem paa alle Landets höieste Punkter, hvorfra de beherske Omegnen.

Höie og andre Jordarbeider. Det Folk, der i en tidligere, os aldeles ubekjendt Tid, opkastede Höiene i Mississippi-Dalen, maa, paa hvilket Trin af Civilisation det saa end forövrigt maa have staaet, ialfald for en stor Deel have været i Besiddelse af faste Bopæle. „De dyrkede efter al Sandsynlighed Zea-Mais'en i en endnu större Udstrækning end de nuværende Skovstammer. De synes ogsaa, saafremt vi ikke feile, at have dyrket en Art Bönne og Viinstok, efter de antique Havestrækninger at dömme, der endnu findes i stor Udstrækning i Indiana og det sydlige Michigan. Derved sattes de istand til at samles i de store Byer og Stæder, der öien-

synlig maa have existeret i Scioto-Dalen og ved Muskingunes Munding, og til at skabe sig en mere regelbunden og uddannet Gudstjeneste. Deres Kjendskab til Træ- og Steenbygningskunsten var aldeles elementair. Det eneste Metal de kjendte var Kobberet, hvoraf de forarbeidede Meisler og Öxer og Smykker." De vare langt fra at have naaet til et saadant Trin af Kundskaber og Civilisation som Aztekerne og Toltekerne; men det var dem, der construerede disse, nu græsbedækkede, til offentlige Öiemed, navnlig til Gudsdyrkelse og Forsvar bestemte Jordhöie, der nu i umindelige Tider have trodset Elementernes Indflydelse og som, saafremt Spaden eller Plougen ikke ödelægger dem, ville staae saalænge som Pyramiderne ved Cholulu og Gizeh.

De synes i Nærheden af de paa Sletter eller i Dale beliggende Marker, som de dyrkede, maaskee i Fællig, at have opkastet BEFÆSTEDE HÖIE, til hvilke den hele Befolkning om Natten eller naar en eller anden Fare truede, kunde tye hen.

De större Höie, der vare bestemte til CULTUS- OG OFFERSTEDER, stode ikke i Forbindelse med hine og dem var det rimeligviis kun tilladt Præsterne at betræde. Det synes derhos saa langtfra nogen Vanhelligelse af deres Bestemmelse at benytte dem til Gravsteder for udmærkede Mænd, at dette tvertimod snarere forhöiede deres Hellighed og Ærværdighed.

De mindre Höie eller, som Forfatteren benævner dem, Redouter, synes alle at have været af en fortificatorisk Charakteer, paa en speciel Classe nær, der efter Forf. aabenbart maa have været en Slags ALTERHÖIE. At Brændoffere bleve bragte af det Folk, der opkastede Höiene, saavelsom af de nuværende Indianere, er tilstrækkelig beviist. Et, hverken i Höide eller Omfang betydeligt, Alter blev da construeret af lös Jord og i Cirkelform, for at Folket der kunde bringe sine Offringer. I Scioto-Dalen findes endnu talrige Levninger af saadanne. Forf. formener nu, at Jorden, hvoraf disse Altere bestode, ved langvarig Afbenyttelse maatte blive haard næsten som Steen, at de dernæst af en eller anden os ubekjendt

Grund ikke mere bleve benyttede, og at de endelig med Levningerne af alle de der bragte af Ilden fortærede Offringer, bleve tildækkede med Jord og omskabte til Smaahöie. Forf. stötter denne sin Antagelse paa, at flere af disse, ved at blive underminerede af den forbiströmmende Flod, tydelig viste en saadan Tilblivelsesmaade.

Der er endnu een Classe af Höie at omtale, der, saavel hvad Öiemed og Construction som rimeligviis ogsaa hvad Tidsalder angaaer, aldeles afvige fra de forannævnte, nemlig de saakaldte Efterlignings- (imitative) eller Wisconsin-Höie. Disse paa Sletterne reiste, med Græs bedækkede Constructioner forestille nemlig, eller efterligne Dyrefigurer, og indtage ofte et betydeligt Areal. Ingen af dem er over 6 Fod höi. Deres Sammenhæng med de nulevende Indianeres, allerede tidligere omtalte, totemiske System, er altfor iöinefaldende til ikke at paatrænge sig Opmærksomheden. Ifölge Systemet for Navngivelsen hos Algonquinerne, Irokeserne, Cherokee'erne og andre Nationer, bliver nemlig et eller andet Dyrenavn benyttet som Middel til at bestemme Descendentsen, og det er med Hensyn hertil, at vedkommende Dyrefigur bruges som et heraldisk Mærke eller Tilnavn. Dette Tegn kaldes, som alt omtalt, i Algonquinsproget Totem eller rettere Dodem, By- eller Stammemærke (town-mark); og neppe vilde nogen Stamme kunne oprette et varigere Minde om en Sachem eller anden fremragende Personlighed end et saadant Monument. Det er nemlig, efter Forfatteren, aabenbart, at de ere Gravmonumenter med ingen anden Bestemmelse end at bevare Navnene paa udmærkede Personligheder i Indianernes Historie. I dem, hvoraf hidtil Afbildninger ere udgivne, gjenkjender man tydelig forskjellige Dyreskikkelser, navnlig Ræven, Björnen, Ulven og Örnen.

Foruden disse forskjellige Slags Höje findes der endnu i det vestlige Nordamerica, navnlig i Indiana og Michigan, andre Jordarbeider, der minde om en meget gammel Cultus og Befolkning, nemlig de saakaldte Havestrækninger, Have-

bede (garden-beds), som vi allerede engang i forbigaaende have berört og her noget nærmere skulle omtale. — Det er bekjendt, at Indianerne ved Landets Opdagelse af Europæerne levede som Jægerfolk. Hvad Grad af Kundskab de derimod besade ved Ankomsten til dette Continent, om de kom dertil som Nomader eller Jægere, til hvilket Civilisationstrin en eller flere Grene af dem mulig kan have naaet efter Ankomsten længe för Landets Gjenopdagelse, ere Spörgsmaal, der, efter Forfatterens Formening, neppe vilde være blevne opkastede angaaende Stammer boende saa höit op imod Nord, saafremt ikke de nu med Skov begroede Höie og andre Jordarbeider og monumentale Spor, som ere blevne fundne i Mississippi-Dalen, havde givet Anledning dertil. Enhver ny Opdagelse, der kan bidrage til at kaste noget Lys over denne Gjenstand, er af Vigtighed, og i saa Henseende er det, at disse mærkværdige ældgamle Haveanlæg fortjene Opmærksomhed, der synes at vidne om, at de vestlige Prairieregioner i en meget tidlig Periode have været beboede af et agerdyrkende Folk med faste Boliger. Disse Anlæg findes, som nys berört, saavidt vore Oplysninger endnu række, navnlig i de sydvestlige Districter af Michigan og de tilgrændsende i Indiana. De strække sig, forsaavidt de hidtil ere undersögte, over Prairierne i en Udstrækning af omtrent 150 (engelske) Mile fra Wabashs Kilder og Miamis vestlige Green indtil Dalene ved St. Joseph, Kalamazoo og den store Flod (Grand River) i Michigan, og efter Indianernes Angivelser fra dette sidste Punkt igjennem Halvöen i nordlig Retning til i Nærheden af Michillimackinac. Deres Störrelse er forskjellig, ialmindelighed fra tyve til hundrede „acres". Enkelte skulle indtage et Areal af indtil 300 „acres". De findes almindeligst paa Steder, hvor Grunden er af den fedeste og frodigste Beskaffenhed. Forf. gjengiver og beskriver tre fra Grand River og St. Josephs Valleys. Han bemærker, at skjönt, som sagt, den almindelige Benævnelse for dem er „garden-beds", de dog maaskee ere at betragte som Levninger

af ældgammelt Markarbeide (field-labor), navnlig paa Grund af deres betydelige Udstrækning, men dog ogsaa med Hensyn til, at de övrige Oldtidsmindesmærker i denne Egn ere af den simpleste Slags, og ikke vidne om nogen saa vidt fremskreden Civilisation, som en udstrakt Havedyrkning forudsætter.

Her paatrænger sig nu det Spörgsmaal: fra hvem og fra hvilken Tid skrive disse Anlæg sig? — fra de nulevende Indianeres Forfædre eller fra et Folk, der var i Besiddelse af en höiere Civilisation? De fleste andre Jordarbeider i de vestlige Egne röbe ingen höiere Art af Kunstfærdighed end den, der findes hos Jægerfolk ialmindelighed; anderledes derimod forholder det sig med disse gaadefulde, forskjelligformede, i Regelen af lange Rækker bestaaende Anlæg, der vidne om en höit udviklet, paa Agerdyrkningen anvendt Kunstflid, der aldeles maa omstöde den Antagelse, at Anlæggerne vare Nomader eller Jægere. Disse Bede eller Anlæg ere, efter Forf. af forskjellig Störrelse, næsten alle retvinklede, enkelte dog ogsaa halvcirkelformede eller uregelmæssig krummede, med Gange imellem, grupperede paa forskjellige Maader. Formationsmaaden antyder to Slags Cultur. De ere nemlig convexe, deels med, deels uden jevne Mellemrum, hvilke sidste da ere nöiagtig af samme Brede som hine. Efterat have sögt at paavise, at disse Bede ikke kunne hidröre fra en europæisk Befolkning i en os bekjendt historisk Tid, kommer Forf. til det Resultat, at de vel rettest ere anlagte af Indianerracer i en tidlig Periode og af en temmelig fremskreden Udvikling, men som dog, i en vis Udstrækning, endnu vare Jægerfolk.

Forf. gaaer dernæst over til at udvikle sin Mening om den af os allerede tidligere omtalte Maisart Zea-Mais'ens Indflydelse paa den indianske Races Tilstand, Historie og Vandringer, og han finder den at være af stor Betydenhed. Han viser, at denne Plante, der ikke naaer höiere op imod Nord end til omtrent 46°, maa være kommen Syd fra og gjör opmærksom paa, at vi altid træffe POTTEMAGERKUNSTEN i

Forening med den, hvorimod Indianerstammerne ved Klippebjergene, der ikke dyrkede den, heller intet Pottemagerarbeide kjendte. „Med disse tvende Elementer", vedbliver han dernæst, „Agerdyrkningen og Pottemagerkunsten, der ere fælles for alle nordamericanske Indianere under de maisfrembringende Bredegrader, medbragtes derhos ogsaa Skikken at opkaste de forskjellige Höie". Norden for Maisgrændsen findes kun faa Oldtidslevninger og de forefundne ere af en anden Charakteer. Forf. fremhæver Sporene af gamle Kobberbrud, en særegen Slags Fællesbegravelser, som vi strax med nogle Ord skulle omtale, samt nogle dengang paa Öerne i Eriesöen nysopdagede pictographiske Indskrifter, som vi senere skulle komme tilbage til. De nævnte Fællesbegravelser eller som Forf. kalder dem „Ossuarier" ere saa store, at hele Byers Befolknings Been der ere blevne nedlagte. Dette viser sig at være skeet med stor Omhu og först efterat Ligene paa det ombyggeligste vare blevne skeletterede. En af Forf. undersögt Begravelse af denne Slags laae i Retning fra Nord til Syd, hvorimod de nulevende Indianerstammer alle begrave deres Döde i Retning fra Öst til Vest. Alle Benene vare fuldkommen rene og hvide. Dimensionerne af Graven vare tyve Fod i Længde og omtrent fire Fod i Brede og Dybde. Den blev ikke heelt undersögt, men Beenmassen syntes at være saa betydelig, at den maatte en lang Tid igjennem have været Begravelsessted for et heelt Samfund. Indianerne i Nærheden af Stedet (en af Öerne i Huronsöen) kunde slet ingen Oplysninger give derom. En af de ældre Mænd, der længe havde fungeret som „Jossakee" eller Seer, bemærkede, at de rimeligviis havde tilhört Mushkodainsug'erne, eller som Franskmændene kaldte dem „Mascotinerne", en Stamme der tidligere havde beboet denne Egn.

Vi gaae nu over til i al Korthed at beskrive de enkelte Arter af indianske Oldsager og da först navnlig Vaaben, Huusgeraad, Smykker og lignende. Vi forudskikke imidlertid et Par af Forfatterens Indledningsbemærkninger til dette Afsnit.

Han bemærker saaledes, at det er ved Betragtning af de i Höiene fundne og ved Plougen for Dagen bragte Oldsager vi maae slutte os til Kunstfærdighedens og Industriens virkelige Tilstand hos de Folkeslag, der have opkastet hine Höie og Befæstningsværker; men at vi, paamindede af Historien, vel maae vogte os for baade at over- og undervurdere hin Tilstand, der synes at have omfattet en Overgangsperiode fra Jægerens til Agerdyrkerens Levemaade, og at have fremkaldt en Trang deels til sikkre Subsistentsmidler, deels til en ordnet Styrelse og til begyndende Handelsforbindelser. Vidnesbyrd herom finder han i de Spor, der findes til gamle Kobberbrud ved Oversöen, i Indiana, i Unica- og Arkansas-Dalen. En anden Typus af en ældre nordamericansk Civilisation finder han i de Oldtidsmindesmærker, der ere opdagede i de nordlige og vestlige Egne, hvorhen Toltekernes og Aztekernes Culturs Indflydelse rimeligviis har naaet, og han antager den for at være af en americansk-semitisk Characteer, idet han i saa Henseende navnlig stötter sig paa sammenlignende Sprogundersögelser. Dog ad denne Vei skulle vi ikke fölge ham videre.

Den nordamericanske Indianers Stolthed er hans Pibe. Intet Materiale er ham for kostbart til at forarbeide den af. Den höieste Kunstfærdighed anvendtes lige fra den ældste Tid paa dens Fabrication, og Tobaksrygning er et af hans charakteristiske Hovedtræk. At ryge Nicotianaplantens Blade var en ældgammel indiansk Skik. Det er bekjendt, at Tobaksplanten blev bragt til England fra Nordamerica paa Sir Walter Raleigh's Skibe omtrent ved Aaret 1588. Af Indianerne blev den anseet som en guddommelig Gave. De angive at have modtaget den ligesom Zea-Mais'en ved et Sendebud fra „den store Aand", til hvem de ogsaa offrede Rögen af den ved at forbrænde den i deres Piber. — Oldtidens Stammer forarbeidede deres op-wa-gun eller Pibe af forskjellige kunstmæssig udskaarne Steenarter eller mineralske Substantser, eller af en Slags „terra cotta". Deres Grave og Höie op-

vise Pröver af begge Slags. Aztekerne anvendte grön Serpentin dertil. Af den Omstændighed, at man flere Steder i Vesten paa Offer- eller Alterhöie har forefundet store forbrændte Masser af antique Steenpiber, slutter Forf., at det ikke alene var Rögen men selve Piben, der bragtes som Offer. I „Ossuarierne" ved Beverley i Vest-Canada saavelsom i Oldgrave i Onondaga, Genesee og Erie-Grevskaberne og i det vestlige Ny-York ere fundne Masser af antique Piber, af hvilke Forf. beskriver nogle enkelte, deriblandt en ret mærkelig, i Form af et Gudebillede. Den er af Sandsteen og har en Længde af 11 Tommer. Den almindelige Form afviger ikke synderlig fra vore antique Drikkehorns.

Adskillige Steenredskaber fra den nordamericanske Oldtid har han indbefattet under den generelle Benævnelse „americansk Öxe", med hvad Ret er endnu et Spörgsmaal, da Indianerne för Americas Opdagelse ved Europæerne ingen Brug havde for en Öxe i den Betydning, hvori vi nu tage dette Ord. Ild var det Middel, de brugte til at fælde Træer og sönderstykke dem, og ingen hidtil undersögt Steenöxe besidder, efter Forf., Haardhed og Skarphed nok til at overhugge en Eg, Gran, Elm eller overhovedet noget större americansk Træ. Forf. forklarer derfor dette Redskabs Brug saaledes: Naar en indiansk Jæger vilde fælde et Træ til en Canoe eller Palisadepæl, anlagde han Ild rundt om det. Naar Ilden havde brændt langt nok ind til at frembringe en Kulsubstants, der standsede dens videre Fremskridt, blev et med et Skaft forsynet Steeninstrument af en særegen Form brugt til at hugge Kulsubstantsen bort med, og dette er det, der af Indianerne benævntes Agakwut, og som man i den senere Tid har givet Navn af „Öxe". Skaftet bestod af en seig, smidig Vidiestav, hvis smalle Ende blev snoet omkring Öxen i et næsten i sammes hele Omkreds anbragt dybt Indsnit (ring). Et Exemplar, som Forf. beskriver, havde en Længde af syv Tommer paa ubetydeligt nær, og en Vægt af tre Pund. Indsnittet var ikke fortsat paa den Side, hvor Skaftet

anbragtes. Den er forarbeidet af Graavacke. Man finder, ogsaa i stort Antal, saa smaae Exemplarer, at de öiensynligt ikke have kunnet benyttes af Voxne, saaledes f. Ex. et af $3\frac{2}{3}$ og et andet af endog blot $2\frac{1}{4}$ Tommers Længde, begge i Forfatterens Besiddelse. Han formener, at de have været benyttede af Börn og gjengiver adskillige af dem.

Af Pile og Pilespidser forefindes mange forskjellige Varieteter. De mindste af dem (som Forf. benævner boy's arrows paa Grund af at han formener, at de have været brugte af Drenge) variere i Længde fra een Tomme og derunder til tre og $\frac{1}{4}$ Tomme. De fleste indianske Pile ere forarbeidede af en fuldkommen hvid Qvartsart, sjelden eller aldrig af reen Flint. Formerne ere for største Delen de almindelige.

En ret mærkelig indiansk Antiquitet er den, som Forf. beskriver under Benævnelsen „antique Gorget or Medal" ɔ: Brystplade eller Medaille, idet han bemærker, at det er vanskeligt at afgjöre, hvorvidt den tjente som et almindeligt Smykke, eller, som blandt de nuværende Indianere, som Tegn paa Autoritet. De vare forarbeidede af en större Slags Conchylier. Forf. beskriver flere Exemplarer, af hvilke et er fra Ossuarierne ved Beverley i Vest-Canada, et andet fra Ohio, et tredie fra Onondaga o. s. v. Disse Localiteter tyde paa, at Brugen har været temmelig udbredt, og give saaledes et Bidrag til at bevise et udstrakt Fællesskab i Sæder og Skikke, „et Punkt", bemærker Forf., „som det er af Vigtighed bestandig at have for Öie".

Det er allerede omtalt at alle de Stammer, der boede i Mississippi-Dalen, i Ohio og omkring Söerne paa begge Sider af Alleghany-Bjergene lige til Massachusetts og andre Dele af Ny-England, dyrkede Mais'en i stor Udstrækning. För den blev kogt, blev den stödt i en Træ- eller Steen-Morter. De hertil brugte Stödere (pestles) findes i stor Mængde i de Localiteter i de atlantiske Stater, der tidligere beboedes af Indianere. Disse Morterstödere ere ialmindelighed

af Graavacke eller af en Slags Kisel-Skifer (silicious slate). De have en Længde af omtrent ti Tommer, blive smallere opad og veie fra fem til sex Pund.

For at bringe Vand ikog brugte vilde Folkeslag ofte at lægge ophedede Stene deri, en Skik hvoraf endog en af de nordamericanske Indianerstammer (Assinoboinerne) skal have faaet sit Navn, og som vi finde hos Micmac'erne og andre nordlige Stammer, hvorimod de sydlige og sydvestlige samt de inde i Landet boende Stammer fra vort förste Kjendskab til dem vare i Besiddelse af Kogeapparater af Pottemagerarbeide. Det samme var ogsaa Tilfældet med de atlantiske og i Ny-England boende Indianere, af hvis Pottemagerarbeide Fragmenter endnu findes, ligesom ogsaa af Algonquinernes, hos hvem den Kjedel eller Potte, der sædvanligviis brugtes til at koge i, benævntes Akeek. Den var hos dem af almindeligt Leer, blandet med Feldspat, Qvarts etc., hvorimod de sydlige og vestlige Stammer forarbeidede den af Muldjord, blandet med Sand af stödte Conchylieskaller. Det bedste Arbeide er fra Mississippi-Dalen, og det bliver slettere og slettere jo længere man gaaer mod Nord, hvortil Forf. tildeels seer Grunden deri, at det der udelukkende besörgedes af Fruentimmer. Forf. beskriver og afbilder kun een af disse Akeeks og bemærker, at det er det eneste hidtil undersögte fuldstændige Exemplar. Det er fra en Ö i St. Mary Floden, Michigan, og opbevares i det historiske Selskabs Samling i Ny York.

Mange raae Folkeslag, deriblandt ogsaa Indianerne, opnaae en overordentlig, ofte forbausende Færdighed i at kaste med Stene. At denne Övelse ogsaa maa have været almindelig i Höi-Perioden, viser den Masse af discusformede Stene, der findes i Höiene i Mississippi-Dalen. De ere forarbeidede med stor Kunst af en meget haard og tung Steenart, ialmindelighed af en fuldkommen Discusform med en concav Overflade og et Hul i Midten. De findes af forskjellig Störrelse men alle eensformede. Forf. beskriver et i

Ohio-Dalen fundet Exemplar af Porphyr, med en Diameter af 3½ og en Tykkelse af 1½ Tomme, Hullet har en Diameter af ½ Tomme.

Den Skik at hensætte Födemidler paa eller i Nærheden af Graven til Underhold for den Afdöde paa hans Reise til hans Opholdssted i den anden Verden staaer, efter Forf., „i Forbindelse med Troen paa en dobbelt Sjæl, en Tro der endnu existerer iblandt Indianerne i de Forenede Stater. Den ene af disse Sjæle frigjöres ved Döden, hvorimod den anden maa forblive hos Legemet, og det er for denne, at de hensætte Födemidler, ikke i selve Graven men ovenpaa samme under et tæt Barkdække". I den ældste Tid derimod hensattes de i selve Graven i et Kar, en VASE eller Urne af uglasseret Pottemagerarbeide, ialmindelighed forarbeidet af letbrændt Leer blandet med Conchylieskaller og af sort Farve. De ere i Regelen smaae, imellem sex og ti Tommer höie, uden Fod, med Ornamenter der ere indtrykkede i Materialet, medens det endnu var blödt. I saagodtsom enhver hidtil i Staten Tennessee aabnet indiansk Oldgrav har man, efter Forf., fundet en af disse antique Vaser eller „Crocks" (ɔ: Krukker), som de sædvanligviis kaldes. Ligeledes findes de i store Masser i de smaae Gravhöie i Florida, langs Kysten af Golfen. Den betydelige Udstrækning af det Areal, hvor disse Vaser findes, viser at den nævnte Skik maa have været meget udbredt.

Americas Opdagelse af Europæerne foranledigede iblandt Indianerstammerne en total Revolution i Gjenstandenes Priis. Hos de nordlige Stammer synes Skind at have været almindelige Værdimönter, og et Bæverskind vedblev endnu længe at være den höieste. Men ihvor almindelig denne Skik end maa have været, saa er det dog vist, at de nordatlantiske Stammer benyttede visse Arter Conchylier, der gik under Benævnelsen peag, seawun og wampum, som en Slags Mönt af forskjellig Værdi. I det vestlige Ny-York og i det Hele i Vesten ligesom ogsaa i Canada har man fundet dem

i Grave, saaledes t. Ex. i en Gravhöi i Vest-Virginia ikke mindre end sytten hundrede paa eengang.

Amuletter vare i ældre Tid almindelige blandt Indianerne og ere det tildeels endnu blandt de fjernestboende, mindst oplyste Stammer. De vare af forskjellige Slags, ialmindelighed Gjenstande af Dyre- eller Mineralriget, saasom Been, Horn, Klöer, Conchylier, Fedtsteen (steatite) o. desl. Den indianske Lægekunst begunstigede meget denne Brug af Tryllemidler eller Amuletter, hvis indianske Benævnelse var medaëka, og som bleve givne den Döde med i Graven.

Saavel Mandfolkenes som Fruentimmernes Klædningsstykker bleve för Opdagelsen af America ved Europæerne forarbeidede af Skind, i hvis Kanter der blev stukket Huller til derigjennem at trække Dyresener. Til at stikke disse Huller behövedes der et haardt og skarpt Instrument, ialmindelighed den spidse Ende af et Horn, det af Algonquinerne saakaldte „aishkun", undertiden et Ribbeen eller andet Been, Artikler der endnu alle af de fjernereboende Stammer benyttes til grovt Arbeide. Disse Syle ere af forskjellig Störrelse.

Til Forarbeidelse af Maatter og deslige benyttede Aboriginerne et Beeninstrument af en særegen Construction. Et Exemplar, som Forf. beskriver og gjengiver, fandtes ved det Lav 1835 i en gammel Grav i Fort Niagara, Ny-York. Det er af smukt poleret Been, 10½ Tomme langt, fuldkommen rundt som en Naal og ⅛ Tomme tykt. Den tykke Ende, Hovedet, er ved et Indsnit deelt i to Dele, hvoraf hver er forsynet med en Hage.

I de indianske Grave er undertiden fundet et Steen- (el. Metal-) Instrument, der af Forf. antages at være brugt til Snoning af Reb, en Kunstfærdighed som Indianerne fra den tidligste Tid maae have kjendt. Vel havde de ikke Hamp; men i dens Sted benyttede de den indre Bark af forskjellige Buskarter. Forf. beskriver og gjengiver tvende saadanne Instrumenter, af hvilke det ene, der er 6 Tommer langt og

$\frac{3}{10}$ Tomme tykt, paa Midten $1\frac{1}{8}$ og paa Enderne $\frac{1}{2}$ Tomme bredt, er forsynet med tvende i en Afstand af $1\frac{3}{4}$ Tomme fra hinanden anbragte Huller. Ved Opdagelsen var man ikke istand til at bestemme Materialet, der er hvidt, tungt og let lader sig ridse. Det fandtes i den store „Grave Creek Mound". Det andet Exemplar har en Længde af $5\frac{1}{8}$ og paa Midten en Bredde af $1\frac{1}{10}$ Tomme, for Enderne lidt smallere. Tykkelsen er næsten $\frac{1}{8}$ Tomme. Det har ligeledes to Huller, der imidlertid ere anbragte i en Afstand af ikkun $\frac{1}{2}$ Tomme fra hinanden. Det er omhyggelig forarbeidet af et Stykke stribet Kisel-Skifer (striped silicious slate). Det fandtes i en af de mindre Höie ved „Grave Creek Flats".

Til at stöde Zea-Maisen og den Qvarts, Feldspath og Conchylier, som de blandede i det Leer, de brugte til Pottemagerarbeide, benyttede Aboriginerne en Morter, eller rettere en udhulet Steen. Den, som Forf. beskriver og afbilder, og som han fandt i Seneca-Landet i Nærheden af Byen Buffalo, har to Huller eller Udhulinger og bestaaer af en tung Kalksteensblok, som han nærmere beskriver som „the cornutiferous limestone of Western New-York."

Öboerne i det stille Ocean fabrikere et Slags Töi af den fibröse indre Bark af forskjellige Træer. Denne Bark blödes og udhamres dernæst til en betydelig Tyndhed, hvorpaa den farves, og dernæst paatrykkes et eller andet Mönster, ved Hjelp af Stene, hvori disse ere indgraverede. Spor af denne Kunst ere efter vor Forf. i den senere Tid blevne fundne blandt Antiquiteterne i Mississippi-Dalen, idet man der har opdaget slige Stene (blocks) med indgraverede Mönstre. Forf. opdagede selv en saadan i en af de mindre Höie ved Grave Creek Flats. Det er en Art gunlagtig Sandsteen.

Hos Folkeslag, der leve af Jagten, er Garvningen og Tilberedelsen af de nedlagte Dyrs Skind en af Fruentimmernes Forretninger. De raae Skind blive udspilede over en Ramme og dernæst skrabede med et Instrument, der ofte feilagtig er blevet anseet for en lille Öxe. Et saadant indiansk Garve-

REDSKAB har nogen Lighed med en Haandmeisel og er noget stumpet for ikke at beskadige Skindet. Det var ofte meget raat forarbeidet som en oval Steen med stumpe Kanter. Et af de af Forf. beskrevne Exemplarer er af Porphyr, et andet, fundet paa Bredderne af Ohio, af Kisel-Skifer (silicious slate).

De antique STEENÖXER, eller som Forf. ogsaa benævner dem, spidse Köller (pointed maces) eller Tomahawks, der findes i de indianske Grave og Gravhöie i Nordamerica, ere uden Undtagelse halvmaaneformede, og brugtes i Striden för Indförelsen af „agakwut"en og den egentlige Tomahawk. Alle de forefundne Exemplarer have et Skafthul i Midten. Et af de af Forf. beskrevne Exemplarer har en Længde af 8, en Bredde af 1½ og en Tykkelse af omtrent 1¼ Tomme, og veier ½ Pund, Materialet er Kisel-Skifer (silicious slate) og Arbeidet, navnlig Polituren, udmærket. Et andet (fra Oakland County, Michigan) er af samme Materiale.

De Exemplarer af antique KOBBER (Bronze) ARMBAAND, der ere fundne i indianske Grave og Gravhöie, afvige i Form og Arbeide ikke synderlig fra dem, der endnu den Dag idag findes hos de raaere Stammer. De ere simpelthen böiede Ringe, uden nogen Sammenlodning af Enderne. Forf. bemærker her, at Kobberet synes för Opdagelsen at have været almindelig bearbeidet af de nordamericanske Indianerstammer, og gaaer dernæst over til at beskrive de endnu existerende Spor af gamle Kobberminer. Vi kunne kun gjengive hans indledende Bemærkninger samt Navnene paa nogle af de mærkeligste Localiteter i den nævnte Henseende.

Hos de Folkeslag, der i Mississippi-Dalen opkastede de ovenfor beskrevne Forskandsninger og Höie, synes en begyndende Civilisation at have henledet Opmærksomheden paa de ikke for dybt i Jordens Overflade skjulte Metaller. Spor heraf findes over et vidt udstrakt Areal ligefra Övre-Söen i sydvestlig Retning til henimod den mexicanske Bugt, mest fremtrædende i Kobberdistricterne i Michigan, men dog ogsaa i Wabash Dalen, i Missouri og Arkansas, paa hvilke tvende

sidste Steder de, efter Forf., synes at være af særdeles höi Ælde. Kunstfærdigheden i denne Retning synes imidlertid, efter de forefundne Arbeiders Beskaffenhed at dömme, ikke at have hævet sig over hvad der udfordredes til at tilfredsstille et netop af Jægerlivet udtrædende Folks Krav. Hamre, Kiler og Löftestænger synes at have været de eneste dertil benyttede Redskaber. De vigtigste Localiteter have vi allerede nævnt, og skulle derfor endnu kun tilföie, at Forf. antager Muligheden af, at en Mine fra ældre Tid, der i 1849 opdagedes i Californien, kunde hidröre fra en gammel Indianerbefolkning; rimeligere er det dog maaskee at henföre den til den tidligste spanske Befolkning, ialfald indtil nærmere Undersögelser have fundet Sted.

Om de saakaldte Ossuarier, som Forf. nu gaaer over til nöiere at beskrive i et eget Afsnit, bemærker han, at de i Regelen findes i en höiere liggende for Oversvömmelse ikke udsat Grund. Han antager derhos, at denne Begravelsesmaade tilhörer en Mellemtid imellem den Periode, da man brændte Ligene — en Skik der endnu skal finde Sted hos Tacullierne i det britiske Oregon eller Ny-Caledonien — og den, da man begraver hvert Lig isoleret, samt at den kun kan tænkes hos et Folk med faste Bopæle eller som idetmindste ikke var udsat for ved Fjendeangreb idelig at blive fordrevet fra sit Hjem. Da vi alt have omtalt disse Beensamlinger og beskrevet de fleste af de i samme forefundne Oldsager, skulle vi, næstefter at bemærke, at de i samme forefundne Been tilhöre Personer af alle Aldere og Kjön, her indskrænke os til i al Korthed at omtale en af de vigtigste, nemlig den ved Beverly, tolv (engelske) Mile fra Dundas i Vest-Canada, som vor Forf. selv besögte. — Denne Beensamling — eller rettere disse Beensamlinger — opdagedes i Aaret 1837. De findes i en höitliggende Grund, der er begroet af en Række Böge, som strækker sig i Nord og Syd og krydses af Ossuarierne, der altsaa ligge i Öst og Vest. En af dem, som Forf. undersögte, havde en Længde af 40,

en Bredde af 8 og en Dybde af 6 Fod. Det var en uhyre Masse af menneskelige Hjerneskaller, Laarbeen o. s. v. imellem hverandre. Alle Aldere og Kjön syntes her at være begravede sammen. Den syntes at have været gjennemsögt, rimeligviis paa Grund af den Mængde antiquariske Gjenstande, f. Ex. Piber, Conchylier o. s. v., som fandtes der. En halv Snees andre Samlinger af forskjellig Störrelse findes sammesteds, alle anlagte i samme Retning.

Vi komme nu til Indskrifterne. Forf. forudskikker indledende Bemærkninger om de gamle Nordboers Opdagelse af og Toge til Nordamerica, og antager det for afgjort, navnlig stöttende sig paa „Professorerne C. C. Rafn's og Finn Magnusen's nöiagtige Undersögelser", at Vinland var Sökysten af det nuværende New-England. Han finder imidlertid, at med Hensyn til de Enkeltheder, hvoraf historiske Vidnesbyrd i saa Henseende ere öste, er der begaaet en Hovedvildfarelse i Fortolkningen af et Monument, fundet i Nærheden af Naragansett Bugten indenfor Massachusetts Grændser, den saakaldte Dighton Rock Indskrift, og anseer det i saa Henseende for at være yderste Vigtighed skarpt at skjelne imellem dettes oldnordiske og indianske Bestanddele, af hvilke han antager de förstnævnte for de ældste. Forövrigt formener han at man har skjenket dette Monument, der för de nordiske Antiquarers Fortolkning af samme blev bekjendt, almindelig tilskreves Indianerne, större Opmærksomhed end det egentlig fortjente. Vor Forf., der i Aaret 1846 af det historiske Selskab i New-York blev valgt til Medlem af en Committee til den nævnte Indskrifts Undersögelse, begav sig i August Maaned 1847 til Stedet. Ved det förste Indtryk fandt han sig skuffet, og Monumentets Vigtighed og Betydning syntes ham at være overvurderet. Han troede derhos i flere mindre Enkeltheder at finde Uovereensstemmelser med de tidligere af Baylies og Goodwin (1790) samt af det Rhode Island historiske Selskab (1830) tagne Copier, og kom i det hele til det Resultat, at der fandtes tvende Indskrifter, en islandsk og en

algonquinsk. Af disse lod han den sidste fortolke af en i Indianernes pictographiske Kunst „Ke-kee-win" særdeles kyndig Algonquiner-Præst eller Meda ved Navn Chingwauk, hvis Fortolkning meddeles; paa den anden kan derimod efter hans Formening, ikke blot Scandinavien, men Phoenicien, Gallien og det gamle Britannien gjöre Krav. Vi skulle her ikke opholde os længere ved den nævnte Indskrift, hvis (höist problematiske) algonquinske Fortolkning vi ikke gjengive, da den kun synes at være af aldeles local Interesse, og angaaende hvilken vi, da det her vilde være mindre hensigtsmæssigt at gaae ind paa sammes Enkeltheder, henvise de af vore Læsere, der maatte önske nærmere Oplysning, til selve Værket. Iövrigt henvise vi til Rafn's i Aaret 1837 af Oldskrift-Selskabet udgivne Værk Antiquitates Americanae tab. X-XII og p. 355-396, hvor den i 1830 af John Russell Bartlett paa det Rhode-Islandske Selskabs Vegne udförte omhyggelige Afbildning er meddeelt; ligeledes til Jacob Aall's Oversættelse af Snorre Sturlason, Christiania 1839, II p. 215-18, tab. II-III, og til Holmbergs „Skandinaviens Hällristningar", Stockholm 1848 p. 146-153 tab. 45, i hvilke tvende Værker den nævnte Indskrift derefter ogsaa findes afbildet og beskreven. Der kan vel være Spörgsmaal om, hvorvidt de tagne Copier ere fuldkommen correcte og fuldstændige, hvilket vor Forf. benegter, saavelsom om, hvorvidt de givne Fortolkninger ere maaskee endog blot tilnærmelsesviis rigtige. Det fortjener imidlertid at bemærkes, at de mest anerkjendte nordamericanske Archæologer ingenlunde dele Forfatterens Anskuelser eller billige hans Fortolkning, hvorimod den herfra udgaaede i det hele taget og i sit Princip har fundet mere almindelig Anerkjendelse. Det vil af en tidligere Beretning i dette Tidsskrift (Bind 1858-1860 p. 281-282) være bekjendt, at den seneste Eier af Dighton Rock, Hr Niels Arnzen, ved et formeligt Skjöde har overdraget Eiendomsretten over samme og den Grund, hvorpaa den ligger, til det Kongelige Nordiske Oldskrift-Selskab i Kjöbenhavn.

Den anden Indskrift, som Forf. omtaler, opdagedes i Aaret 1838 ved Udgravningen af en stor Höi i det vestlige Virginien. Den fandtes paa en Steen-Amulet, og er efter Forf. affattet „i antique Charakterer". Da disse imidlertid ialfald, som han selv indrömmer, ikke ere indianske, vedkommer den os ikke her. Der synes forövrigt ogsaa at herske Tvivl om dens Ægthed. (Jfr Mémoires des Antiquaires du Nord 1836-1839 p. 119-127 tab. V fig. 10).

Den tredie af Forf. omtalte Indskrift paa en i Ohio Dalen funden kugleformig Steen bestaaer kun af tre Figurer. Han vover ingen Fortolkning eller Conjectur med Hensyn til samme men bemærker kun at den förste af Figurerne gjenfindes paa Dighton Stenen..

Disse Indskrifter gave os saaledes saagodtsom intet Udbytte og stort mere synes heller ikke at kunne ventes af den efter Stedet hvor den blev funden (Cunningham Öen i Erie-Söen) saakaldte „Erie-Indskrift", der imidlertid ialfald har det forud for de alt nævnte, at den afgjort er af indiansk Oprindelse. Den er naturligviis pictographisk og derhos den störste og bedst vedligeholdte, der hidtil er opdaget i Nord-America. Efter den givne Fortolkning skulde den angaae Eriernes Krigshistorie efter den europæiske Opdagelse. — Den samme reent indianske Charakteer bærer den sidste Indskrift, vor Forf. omtaler, og som fandtes paa den vestlige Bred af Hudson Floden. Den er imidlertid af et meget sildigt Datum, da den, efter Forf., „synes at betegne det Tidspunkt, da Skydevaaben og Krudt blev indfört iblandt hin Dals indfödte Stammer", et Tidspunkt som han troer med temmelig Sikkerhed at kunne sætte imellem Aarene 1609 og 1614.

Forf. gaaer hernæst over til at omtale de i Florida forefundne Teocalli eller, som han ogsaa benævner dem, de indfödte Herskeres og Præsters „Platform Residences". Allerede Garcilaso de la Vega beretter, at i Florida Caciquernes eller Hövdingernes Boliger i Aaret 1540, da de Soto foretog sin

Marsch igjennem det nuværende Florida, Georgia, Alabama og Mississippi, ialmindelighed vare opförte paa store opkastede Höie, der i enkelte Tilfælde ved Foden havde en Omkreds af indtil 1800 Fod og vare fra 20 til 50 Fod höie. Siderne vare steile og den överste platformede Overflade kun tilgængelig ad de i dem indhugne med Træ belagte Trin. En saadan Bolig for Mico'en eller Hövdingen berettes at have dannet Midtpunktet i enhver By eller Landsby, og Pladsen nærmest omkring den at være bleven optagen af de underordnede Personers og det almindelige Folks Bopæle. Hövdingen og Præsten, hvilke ofte vare een og samme Person, boede saaledes ikke blot paa det sikkreste Punkt, men tillige paa det Punkt, hvorfra de kunde oversee det hele Anlæg. — Rester af slige Constructioner findes endnu paa mange Steder i de af de la Vega omtalte Egne. De skjelnes let fra de saakaldte „tumuli" og „mounds", Gravhöie og andre Jordværker, derved at de have en flad, undertiden firkantet Top, hvorimod hine ere coniske og desuden oftest af langt betydeligere Höide (indtil 90 Fod). — Forf. bemærker, at disse kunstige „plateaux" synes at have deres Forbillede i de mere imponerende mexicanske Teocalli og anförer dem som et yderligere Beviis paa, hvor stor og almindelig en Udbredelse visse religiöse Skikke og Forestillinger maa have haft blandt den hele oprindelige Befolkning, men paastaaer derhos, at Sporene deraf blive svagere og svagere, jo höiere vi komme op imod Nord, hvilket han forklarer deraf, at Stammerne, jo mere de fjernede sig fra Centralpunktet, desto mere undslap et vist præsteligt Tyranni, hvorvel vi overalt möde den samme almindelige Charakteer i Mindesmærkerne. Jo længere mod Nord vi gaae fra den mexicanske Bugt, jo mindre i Omfang (saavel foroven som ved Foden) og jo lavere blive disse teocalli eller, som Forf. ogsaa benævner dem, „platform pyramides", men de bevare dog aldeles det charakteristiske Præg. Vi see imidlertid ogsaa disse „plateaux" fuldt udviklede i

Mississippi Dalen og andensteds, f. Ex. ved Cohakia i Illinois, hvor der findes en, der ved Basis har et Omfang af 666 Fod, ved Grave Creek Flats, Miamisburg og andre Punkter i Vest.

Forf. beskriver dernæst nogle i Syd-Carolina, det vestlige New-York og andensteds forefundne indianske Mindesmærker og Oldsager, men da vi her ikke kunne gaae i en större Detail, og da hine ikke have nogen særegen afvigende Charakteer og disse tildeels allerede ere omtalte af os i et tidligere Afsnit, opgive vi at fölge ham.

IV. INTELLECTUEL UDDANNELSE OG CHARAKTEER.

I dette Afsnit behandler Forf. deels Indianernes Mythologie, Sagn og Poesie, deels deres pictographiske og numeriske System.

Fra den tidligste Tid af har det været bekjendt, at de nordamericanske Indianere vare i Besiddelse af en rig, poetisk, i höi Grad phantastisk Mythologie og Kosmogonie med et betydeligt Maskineri af overnaturlige Væsener; en mere detailleret Kundskab i denne Retning har derimod indtil den senere Tid manglet os. Vore Kilder i saa Henseende ere deels deres fra Slægt til Slægt forplantede mundtlige Legender og Sagn, deels de mange Slags Forestillinger, der, paa en temmelig raa Maade, findes afbildede paa Klipper, Stene, Træer, Bark og andet Materiale, og som de omfatte under Fællesbenævnelsen Ke-ké-wìn. Begge Dele, baade Traditionerne og Tegningerne, om vi maae kalde dem saa, give værdifulde Bidrag til Kundskab om Livet, om Döden, om et tilkommende Liv o. s. v., og begge ere i höi Grad charakteristiske. Deres Allegorier aabne for Forskeren en vid Mark. Mange af dem ere særdeles smukke, og træffe vi end paa meget i deres Legender og Sagn, der er urimeligt og latterligt, saa giver dog ogsaa det Vidnesbyrd om en rig Phantasie og Opfindelseseyne. — Vi skulle nu gjengive adskillige af deres religiöse og övrige Sagn.

I Irokesernes kosmogoniske System boer Neo eller „den store Livets Aand" i de alleröverste Regioner. Atahocan er Himlens Herre, Tarenyawagon (identisk med Michabou, Chiabo, Manabozho og „den store Hare") dens Vogter, Atahentsic dens Herskerinde, og med hendes Historie staaer Jordens og Menneskets Skabelse i Forbindelse. En af de sex oprindelige „Himmelmænd" blev forelsket i hende, og da Atahocan opdagede dette, kastede han hende hovedkulds ned (paa Jorden). Hun faldt paa Ryggen af en stor paa Vandet liggende Skildpadde og blev der forlöst med Tvillinger, af hvilke den ene var Inigorio „den gode Aand", den anden hans Modsætning „den onde Aand". Paa denne Maade kom det gode og onde Princip ind i Verden. Begge vare lige virksomme; men den sidste satte sig det bestandig som Opgave at virke imod den förste. Skildpadden voxede bestandig mere og mere og blev tilsidst til Jorden. Atahentsic fik senere en Datter, der födte to Sönner Yos-ke-ka og Tho-it-sa-ron, af hvilke hin dræbte denne, hvorpaa hans Bedstemoder Atahentsic afstod ham Herredömmet over Verden. Irokeserne forsikkre derhos, at Atahentsic er identisk med Maanen og Yos-ke-ka med Solen.

Om Manabozho, om Indförelsen af den medicinske Magies religiöse Mysterier, og om Verdens Undergang meddeler Forf. fölgende Sagn: Engang kom en stor Manito ned paa Jorden og tog sig en Kone iblandt Menneskene. Hun födte fire Sönner paa eengang og döde under Födselen. Den förste af disse Sönner var Manabozho, der er en Ven af Menneskeslægten, den anden Chibiabos, der tager de Döde i sin Varetægt og regjerer i Sjælenes Land, den tredie Wabasso, der, saasnart han saae Dagens Lys, flygtede mod Nord, hvor han forvandledes til en hvid Kanin, og under denne Form dyrkes som „en stor Aand", og den fjerde Chokanipok, Flintmanden (the man of flint or the fire-stone). Det förste Manabozho foretog sig, da han blev voxen, var en Krig imod Chokanipok, som han beskyldte for at have forvoldt Moderens Död. Kampen imellem dem var frygtelig og langvarig, og hvor de

traf sammen, viser Naturen endnu Tegn derpaa. De Stykker, der bleve hugne ud af hans Kjöd, forvandledes til Stene, indtil han endelig fik Bugt med Chokanipok ved at udrive hans Indvolde, som forvandledes til Viinranker. Alle de over Jorden spredte Flintestene skyldtes denne Kamp. Manabozho var Ophavsmand til alle Kunster og Fremskridt. Han lærte Menneskene at forfærdige agâkwuts (Öxer), Landser og Pile og alle Steen- og Been-Redskaber, Snarer, Fælder og Net. Han og hans Broder Chibiabos levede eensomt og i et nöie Venskab med hinanden. De udtænkte alt hvad der kunde tjene til Menneskenes Bedste og vare af overordentlige og overlegne baade Aands- og Legemskræfter. — Manitoerne, som leve i Luften, i Jorden og i Vandet, bleve skinsyge over deres store Magt og sammensvore sig imod dem. Manabozho havde advaret sin Broder imod dem og raadet ham til ikke at vige fra hans (Manabozhos) Side. Men en Dag vovede Chibiabos sig dog alene ud paa en af „de store Söer". Det var Vinter og hele Söen var belagt med Is. Saasnart han havde naaet Midten, sönderbröde Manitoerne Isen og styrtede ham ned til Bunden, hvor de skjulte hans Legeme. Manabozho gik hylende langs Strandbredden. Han begyndte en Kamp med alle Manitoerne og styrtede Masser af dem ned i den dybeste Afgrund. Han kaldte paa sin Broders döde Legeme, og satte hele Egnen i Skræk ved sine Jammerklager. Dernæst besmurte han sit Ansigt med Sort og sad i hele sex Aar og jamrede, idet han bestandig paakaldte Chibiabos Navn. Manitoerne lagde nu Raad op om, hvad de skulde gjöre for at forjage hans Melancholie og mildne hans Vrede. De ældste og viseste iblandt dem, der ikke havde haft nogen Deel i Chibiabos Död, tilböde at paatage sig Udsoningsværket. De byggede en hellig Hytte (a sacred lodge) tæt op til Manabozhos og traf Forberedelser til en kostelig Fest. De forskaffede sig den delicateste Tobak og stoppede en Pibe. Dernæst forsamlede de sig i Orden, een efter een og enhver af dem bar under Armen en Sæk, gjort af et eller andet Yndlingsdyrs,

Bæverens, Odderens eller Lossens Skind og fyldt med kostelige og sjeldne Læge-Urter. Disse fremlagde de og indböde ham dernæst til Festen med venlige Ord og med Ceremonier. Han hævede strax Hovedet iveiret, blottede det, afvadskede den sorte Farve og fulgte dem. Da de naaede Hytten, böde de ham en Kop af de mest udsögte Urter tilberedt Saft, som han tömte i eet Drag, hvorpaa hans Melancholie med eet forlod ham og han fölte deraf de mest oplivende Virkninger. Derpaa begyndte de deres Dandse og Sange i Forbindelse med forskjelligartede Ceremonier. Nogle svingede som et Beviis paa Behændighed deres Sække for ham, andre viste ham Fugleskind fyldte med mindre Fugle, der, ved en eller anden kunstig Mechanik, hoppede op af Sækkene. Andre gjorde Kunststykker med deres Trommer. Alle dandsede, sang og agerede med den störste Alvor og Gravitet, men tillige med den störste Nöiagtighed med Hensyn til Takt, Bevægelser og Udraab. Herved blev Manabozho endelig fuldkommen helbredet, spiste, dandsede, sang og rög af den hellige Pibe. Dette er Oprindelsen til „den store Medicin-Dandses" Mysterier. — De tidligere opsætsige Manitoer gjorde nu med forenede Kræfter alt hvad der stod i deres Magt for at kalde Chibiabos tillive igjen, hvilket endelig ogsaa lykkedes dem. Kun maatte han ikke betræde Hytten. Igjennem en Sprække i samme rakte de ham et brændende Kul og opfordrede ham til at begive sig bort for at herske over Sjælene og regjere i de Dödes Land. Med Kullet skulde han derhos antænde en Ild for sine Tanter og Oncler (et Udtryk hvorved der, efter Forf. forstaaes alle de Mennesker, der i Fremtiden döe) og gjöre dem lykkelige og evig vedligeholde Ilden. — Dernæst begav Manabozho sig til „den store Aand". Senere steg han dog igjen ned til Jorden, hvor han bekræftede Medicin-Dandsens Mysterier og forsynede alle Indviede med Læge-Urter imod alleslags Sygdomme. Det er ham, Tilberedelsen af alle Læge-Urter og Modgifter skyldes. Den speciellere Omsorg herfor har han imidlertid overdraget til Misukumigakeva, Jordens

Moder, som han jevnlig offrer til. — Manabozho gjennemvandrer hele Jorden. Han er Menneskenes Ven. Det var ham der dræbte de gamle Uhyrer, hvis Been vi nu finde i Jorden, ham der fjernede fra Floderne og Skovene de mange Hindringer, som „den onde Aand" havde anbragt der, for at gjöre dem uskikkede til Opholdssted for Menneskene. Ved de fire Hovedpunkter (Verdenshjörner), til hvilke Indianerne pege ved deres Ceremonier, har han stillet fire gode Aander. Aanden i Nord giver Sne og Is, hvorved Menneskene sættes istand til at forfölge Vildtet og Fiskene. Aanden i Syd giver Meloner, Mais og Tobak. Aanden i Vest giver Regn og Aanden i Öst Lys, og han beordrer tillige Solen til at gjöre sin daglige Runde omkring Verden. Tordenen er disse Aanders Röst, og man offrer til dem Rögen af Sa-main (Tobak). — Det er en almindelig Tro, at Manabozho endnu lever paa en uhyre Isflage i Polarhavet (the Arctic Ocean). Indianerne befrygte, at de hvide Mænd engang ville opdage hans Opholdssted og forjage ham, og da er Verdens Ende forhaanden; thi i det Öieblik han igjen sætter sin Fod paa Jorden, gaaer der Ild i den, og ethvert levende Væsen omkommer i Flammerne.

Osagerne troe, at den förste Mand af deres Stamme kom til Verden af en Conchylie, og at han, da han vandrede omkring paa Jorden, mödte „den store Aand", som spurgte ham, hvor han hörte hjemme og hvad han spiste. Osagen svarede, at han intet Hjem havde og slet intet spiste, hvorpaa „den store Aand" gav ham en Bue og Pile og sagde, at han skulde gaae paa Jagt. Aldrig saasnart havde „den store Aand" forladt ham, förend han nedlagde et Dyr. Senere gav „den store Aand" ham Ild og lærte ham at koge sin Föde, förend han spiste den. Han befalede ham ogsaa at tage Skindet og bedække sig med. — Da Osagen engang var paa Jagt, gik han ned til en Bæk for at drikke. I Bækken saae han en Bæverbolig, paa hvilken Eieren (the chief of the family) sad. Bæveren spurgte Osagen, hvad han sögte saa

nær ved hans Bolig. Osagen svarede, at da han var törstig, var han kommen did for at drikke. Bæveren spurgte ham dernæst, hvem han var og hvorfra han kom, hvortil Osagen svarede, at han kom fra at jage og intet Hjem havde. „Godt!" sagde Bæveren, „du lader til at være en fornuftig Mand. Du kan komme og boe her hos mig. Jeg har en stor Familie, der bestaaer af mange Döttre, og hvis en af dem skulde anstaae Dig, saa kan Du faae hende." Osagen modtog Tilbudet og giftede sig kort efter med en af Bæverens Döttre, med hvem han fik mange Börn. Fra disse Börn stamme Osagerne, og dette Osagens Giftermaal med Bæverpigen er Grunden til, at Osagerne aldrig dræbe en Bæver. Det er nemlig en almindelig Tro iblandt dem, at de ved at dræbe en Bæver dræbe en Osag.

Pottowatomierne troe, at der gives to „store Aander", som styre Verden, af hvilke de kalde den ene Kitchemonedo eller „den store Aand", den anden Matchêmonedo eller „den onde Aand". Hin er god og velgjörende, denne ondskabsfuld. Efter nogles Formening ere de lige mægtige, og de yde dem Hyldest og Tilbedelse af Frygt. Andre ere i Tvivl, hvilken af dem der er mægtigst og söge derfor at gjöre sig begge til Venner. De fleste troe imidlertid, at Kitchemonedo er den rette „store Aand", der skabte Verden og frembragte alle Ting, og at Matchêmonedo bör foragtes. — Da Kitchemonedo skabte Verden, befolkede han den med en Classe Væsener, der kun saae ud som Mennesker, men vare onde, utaknemmelige, slette Hunde, der aldrig hævede deres Blik fra Jorden for at takke ham for noget. Da den „store Aand" mærkede det, styrtede han dem tilligemed hele Verden ned i en stor Sö, hvor de druknede. Dernæst tog han igjen Verden op af Vandet og skabte en enkelt Mand, der var meget smuk, men som, da han var ganske ene, följe sig nedslaaet. Kitchemonedo fölte Medlidenhed med ham og sendte ham en Söster til Opmuntring i hans Eensomhed. — Efter mange Aars Forlöb havde Manden en Dröm, som han

fortalte sin Söster. „Inat", sagde han, „ville fire unge Mænd komme til din Hytte for at besöge dig. Den „store Aand" forbyder dig at svare de fire förste, ja endog blot at see op og smile til dem; men naar den femte kommer, maa du tale og lee og vise, at du finder Behag i ham". Saaledes gjorde hun da ogsaa. Den förste af de fem Fremmede, der indfandt sig, hed Usama (Tobak), og da han havde faaet en Kurv, styrtede han om og döde, og samme Skjebne blev den anden Wapako (Græskar), den tredie Eshkossimin (Melon) og den fjerde Kokees (Bönne) tildeel. Men da saa tilsidst Tamin eller Montamin (Mais) indfandt sig, aabnede hun Skinddören til sin Hytte og lo hjertelig og modtog ham paa det venligste. De bleve strax gifte, og fra dem stamme alle Indianere. Tamin begravede strax de fire uheldige Friere, fra hvis Grave der skjöd Tobak, Græskar, Meloner og Bönner op. Paa denne Maade sörgede „den store Aand" for, at den Slægt, han havde skabt, kunde have noget at offre til ham ved deres Fester og Ceremonier og tillige noget til at komme i deres akeeks (Kjedler).

Hvilken Stamme eller Localitet fölgende smukke Digtning tilhörer, omtaler vor Forf. ikke. Der var engang en smuk Pige, der pludselig döde netop paa samme Dag, hun skulde have været gift med en smuk ung Jæger. Han havde ogsaa vist sig tapper i Krig, saa at han nöd stor Anseelse hos sin Stamme. Han var imidlertid ude af Stand til at bære sit Tab. Fra det Öieblik hun blev begravet, var der ingen Glæde eller Ro mere for ham. Han begav sig ofte til den Plet, hvor Kvinderne havde begravet hende og sad grublende der, mens han, efter hans Venners Formening, havde gjort rigtigere i, at adsprede sig ved Jagten eller ved Krig. Men baade Jagt og Krig havde tabt alt Tiltrækkende for ham. Hans Hjerte var allerede dödt. Han bröd sig hverken om sin Stridskölle eller om sin Bue og sine Pile. Han havde hört gamle Folk fortælle, at der var en Sti, som förte til Sjælenes Land, og den besluttede han at fölge. En

Morgen begav han sig derfor afsted, efterat have truffet alle Forberedelser til Reisen. I Förstningen vidste han neppe, hvad Vei han skulde tage. Det eneste, der veiledede ham, var en Tradition om, at han skulde mod Syd. En Tidlang kunde han ikke opdage nogen Forandring i Egnens Udseende. Skove og Höie og Dale saae ganske ud som i hans Hjemstavn. Jorden var bedækket med Sne, da han tiltraadte sin Vandring, og den laae tykt paa Træer og Buske. Efterhaanden tog den imidlertid mere og mere af og forsvandt tilsidst ganske. Skoven antog et friskere Udseende, Bladene skjöd frem, og förend han ret blev sig den fuldstændige Forandring bevidst, havde han ladet Sne- og Islandet bag sig. Luften blev reen og mild; de mörke Skyer havde forladt Himlen, en reen blaa Himmel thronede over ham, og eftersom han kom længere frem, saae han Blomster ved Siden af sin Vei og hörte Fuglenes Sang. Paa disse Tegn mærkede han, at han var paa den rette Vei: thi de stemmede ganske med hans Stammes Traditioner. Tilsidst opdagede han en Sti. Den förte ham igjennem en Lund og dernæst op ad en lang og höi Bakke, paa hvis Top han kom til en Bolig. Ved Dören stod en gammel Mand med hvidt Haar, hvis Öine, skjönt de laae dybt i Hovedet, havde en ildagtig Glands. Han havde en lang Skindklædning kastet löst over Skuldrene og en Stav i Haanden. Den unge Mand begyndte paa at fortælle ham sin Historie; men den ærværdige Gamle standsede ham, förend han endnu havde faaet sagt ti Ord. „Jeg har ventet dig", sagde han, „og var just staaet op for at byde dig velkommen til min Bolig. Hun, som du söger, kom her forbi for ganske kort siden, og da hun var træt af Reisen, udhvilede hun sig her. Træd indenfor og tag Plads; jeg skal da besvare dine Spörgsmaal og give dig Underretning om, hvad Vei du skal tage herfra." Efterat dette nu var skeet, og Gjesten havde styrket sig ved nogen Hvile, gik de begge ud sammen. „Seer du den Bugt hist henne?" sagde den Gamle. „Den vidtudstrakte Slette paa den anden

Side af den er Sjælenes Land. Du staaer her lige paa dets Grændse, og min Bolig er Indgangen dertil. Men — dit Legeme kan du ikke tage med dig. Lad det derfor her tilbage tilligemed din Bue og dine Pile, din Reisebylt og din Hund. Ved din Tilbagekomst skal du finde dem i god Behold." Efter disse Ord gik han igjen ind i sin Hytte og den befriede Reisende ilede fremad, som om hans Födder pludselig havde faaet Vinger. Men alle Gjenstande bevarede ganske deres naturlige Farver og Former. Skovene og Bladene og Floderne og Söerne vare blot mere skinnende og deilige end han nogensinde havde seet dem. Dyr sprang over hans Vei med en Frihed og Tillidsfuldhed, der syntes at röbe, at Blod aldrig her var blevet udgydt. Fugle med de deiligste Fjer befolkede Lundene og spögte i Vandet. Der var kun een Omstændighed, som var ham noget aldeles usædvanligt. Han lagde nemlig Mærke til, at hans Gang ikke standsedes hverken af Træer eller andre Gjenstande. Det syntes ham nemlig som om han gik lige igjennem dem: de vare i Virkeligheden kun Billeder eller Skygger af materielle Skikkelser. Det blev ham nu klart, at han befandt sig i Sjælenes Land. — Da han var kommen en halv Dagsreise længere frem igjennem Egne, der bestandig bleve deiligere, kom han til Bredderne af en bred Sö, i hvis Midte der laa en stor, smuk Ö. Ved Strandbredden fandt han fastgjort en Canoe af en hvid, skinnende Steenart. Han var nu vis paa, at han havde fulgt den rette Vei; thi netop dette havde den gamle Mand fortalt ham om. Der laa ogsaa et Par skinnende Aarer. Han sprang strax i Canoen og greb just Aarerne, da han med eet, til sin store Glæde og Overraskelse, idet han dreiede rundt, i en anden Canoe, der i alt saa nöiagtig svarede til hans, at den syntes at være en Skygge af den, fik Öie paa Gjenstanden for sin Sögen. Hun efterlignede paa det nöieste alle hans Bevægelser og de befandt sig nu Side om Side, hvorpaa de paa eengang stödte fra Land og begyndte at roe over Söen. Dens Bölger syntes at hæve sig og i Frastand syntes de

allerede rede til at opsluge dem, men i det Öieblik de naaede deres hvide Toppe, syntes de ligesom at smelte bort, ret som om de kun vare Skygger af Bölger. Men aldrig saasnart var een Skumrække klaret, förend strax en anden, endnu mere truende, reiste sig imod dem. De svævede saaledes i en bestandig Frygt, der end mere forögedes ved Vandets Klarhed, hvorigjennem de kunde see hele Dynger af Been af Væsener, der tidligere vare omkomne der. — Livets Herre havde imidlertid besluttet at lade dem komme uskadte over; thi ingen af dem havde nogensinde hverken tænkt eller begaaet noget Ondt. De saae derimod mange andre kæmpe med Bölgerne og gaae under. Gamle og Unge, Mænd og Kvinder saae de der, af hvilke nogle naaede over og andre sank. Kun de smaae Börns Canoer truedes ikke af Bölgerne. Endelig var da enhver Vanskelighed overstaaet ligesom i et Öieblik og de sprang begge iland paa den salige Ö. De fölte at selve Luften der var Föde; den styrkede og ernærede dem. De vandrede sammen over de salige Sletter, hvor alt tiltalte Öiet og Öret. Der vare ingen Storme, ingen Is eller iskolde Vinde; der sittrede ingen af Mangel paa varme Klæder; der led ingen Hunger, sörgede ingen over Afdöde. De saae der ingen Grave. De hörte der intet om Krig. Dyrene löb frit omkring, og intet Blod udgödes ved Jagt efter dem. Gjerne var vor unge Kriger forbleven her for bestandig; men han var nödt til at vende tilbage efter sit Legeme. Livets Herre saae han ikke; men han hörte hans Stemme som om det var en mild Luftning. „Vend tilbage", löd denne Stemme, „til det Land, hvorfra du er kommen. Din Tid er ikke endnu. De Pligter, til hvilke jeg skabte dig, og som du maa opfylde, ere endnu uopfyldte. Vend tilbage til dit Folk og udför de Handlinger, der sömme sig for en god Mand. Du skal for lang Tid være din Stammes Hövding. De Forholdsregler, du har at tage, ville blive dig forkyndte af Indgangens Vogter. Naar han leverer dig dit Legeme tilbage, vil han med det samme sige dig, hvad du har at gjöre. Lyt til hans Ord,

saa skal du engang senere atter blive forenet med den, som du har fulgt, men som du nu maa lade her tilbage. Hun er funden værdig til Optagelse her, og hun vil forblive her evig ligesaa ung og ligesaa lykkelig som hun var, da jeg kaldte hende bort fra Sneens Land."

Om Zea-Maisens Oprindelse have Chippewaerne fölgende Sagn: En fattig Indianer levede med sin Kone og sine Börn i en smuk Egn af Landet. Hans Börn vare endnu for unge til at være ham behjelpelige paa Jagten, og selv fristede han altid Uheld paa samme. Men han var dog taknemmelig for alt hvad Skoven ydede ham, og, skjönt yderlig fattig, var han dog tilfreds. Hans ældste Sön arvede samme Charakteer, og havde altid viist sine Forældre Lydighed. Han havde nu naaet den Alder, i hvilken det er Skik at holde den Begyndelses-Faste, alle indianske Drengebörn maae holde, naar de ere fjorten eller femten Aar gamle. Ved Foraarets Komme indrettede hans Moder ham paa et eensomt liggende Sted en lille Fastehytte, i hvilken han kunde være uforstyrret; og da den var færdig, flyttede han ind i den og begyndte sin Faste. De förste Morgener morede han sig med at sværme omkring i Nabolaget og betragte Buskene og de vilde Blomster (thi han havde Sands for sligt) og bragte store Bundter af dem med hjem, hvorved han ofte bragtes til at tænke over den store Aands Godhed, der saaledes lod fremvoxe alle Slags Frugter og Urter til Menneskenes Nytte. Denne Tanke betog ham aldeles, og han bad inderlig om, at han maatte drömme om noget, hvormed han kunde gavne sit Folk; thi han havde ofte seet dem lide Nöd af Mangel paa Föde. Den tredie Dag blev han altfor afkræftet og svag til at kunne fortsætte sine Vandringer, og maatte blive liggende paa sit Leie. Imedens han saaledes laa halv isövne, syntes det ham, at han saae en smuk ung Mand, klædt i grönne Klæder og med grönne Fjer paa Hovedet, komme hen imod ham. Den Fremmede sagde: „Jeg er sendt til dig, min Ven, af den store Aand, som har skabt alle Ting; han har lagt Mærke til dig; han

seer at du önsker at forskaffe dit Folk et eller andet Gode. Lyt til mine Ord og fölg mine Raad!" Derpaa befalede han den unge Mand at staae op og brydes med ham. Ihvor svag han end var, kom han dog endelig paa Benene og gav sig ifærd dermed; men efterat de havde prövet Kræfter i længere Tid, sagde den smukke Fremmede: „Min Ven! det kan være nok for denne Gang. Jeg vil komme igjen." Derpaa forsvandt han. Den næste Dag kom det himmelske Sendebud igjen og fornyede Kampen. Den unge Mand mærkede, at hans legemlige Kræfter vare endnu svagere end Dagen iforveien; men efterhaanden som de toge af, fölte han sit aandelige Væsen stærkere og renere. Da den Fremmede mærkede dette, sagde han til ham: „Imorgen vil det blive din sidste Pröve. Vær stærk og modig; det er den eneste Maade, hvorpaa du kan opnaae det Gode, du tragter efter." Derpaa forsvandt han. Paa den tredie Dag kom han igjen netop som vor unge Fastende laa svag og udmattet paa sit Leie, og idet han gjenoptog Kampen, saae han smukkere ud end nogensinde för. Den unge Mand greb fat i ham og syntes at föle fornyet Kraft gjennemströmme sit Legeme, imedens hans Modstanders stedse blev svagere. Tilsidst udbröd den Fremmede: „Det er nok — jeg er beseiret. Den store Aand vil opfylde dit Önske. Dagen imorgen vil blive den syvende i din Faste og den sidste af dine Prövedage. Din Fader vil bringe dig Föde, der vil styrke dig. Jeg skal da besöge dig for sidste Gang, og jeg forudseer, at det er bestemt, at du skal gaae af med Seiren. Saasnart du har slaaet mig til Jorden, skal du klæde mig af og begrave mig paa Stedet. Besög saa ofte Graven og hold den reen. Tillad intet Ukrud at groe der, saa skal jeg snart komme tillive igjen og atter vise mig för dig i hele min Klædedragt og med mine vaiende Fjer. Engang hver Maaned skal du bedække mine Rödder med frisk Jord. Opfylder du, hvad jeg nu her har paalagt dig, vil din Seier blive fuldkommen." Dernæst forsvandt han. Næste Morgen kom den unge Mands Fader med Födemidler;

men han bad ham om, for en vis Aarsags Skyld, at sætte dem tilside, indtil Solen var gaaet ned. Imidlertid indfandt Himmel-Sendebudet sig igjen til den endelige Kamppröve, og omendskjönt den unge Mand intet havde nydt af hvad hans Fader havde bragt ham, begyndte han dog Kampen med sin Gjest med en Fölelse af overnaturlig Styrke. Han kastede ham ogsaa til Jorden, og afklædte ham derpaa, og begravede ham paa Stedet, idet han ombyggelig undersögte Jorden og oplugede ethvert Ukrud. Dernæst vendte han tilbage til sin Faders Hytte. Alt hvad der var foregaaet holdt han ved sig selv, og aabenbarede ingen det allermindste om sit Syn og den bestaaede Kamp. Han spiste kun ubetydeligt, men gjenvandt dog snart sin fuldkomne Kraft. Men han forglemte ikke et Öieblik sin Vens Grav. Han besögte den ofte, og tillod ikke engang en vild Blomst at groe paa den. Det varede heller ikke ret længe, förend han saae Toppene af de grönne Fjer komme op over Jorden, först i spirale Spidser, dernæst udfoldende sig til brede Blade og hævende sig op paa grönne Stilke, og tilsidst smykkede med Silke-Fryndser og gule Kvaster. Foraaret og Sommeren var nu gaaet, da han en Dag henimod Aften bad sin Fader om at fölge med ham til den eensomme Plet, hvor han havde holdt sin Faste. Dette skete, og den gamle Mand stod som forstenet. Hytten var forsvunden og i dens Sted stod der en höi, smuk og majestætisk Plante, der vaiede med sine tilspidsede Blade og udfoldede sine straalende Fjer og Kvaster. Men hvad der mest tiltrak sig hans Opmærksomhed var dog dens Klaser af gyldne Ax. „Det er mine Drömmes og mine Syners Ven", sagde den unge Mand. „Det er Mon-da-min", Aandekornet (the spirit's grain), sagde Faderen. Saaledes blev Maisen til.

Det, i den senere Tid navnlig ved Longfellow's poetiske Bearbeidelse, saa berömt blevne irokesiske Sagn om Hiawatha, fortæller vor Forf. efter mundtlig Meddelelse af en afdöd Onondaga Hövding saaledes: Tarenyawago lærte de sex Nationer Kunster og Færdigheder. Han havde en Canoe, der

kunde bevæge sig uden Aarer. Det var blot nödvendigt at ville det for at faae den til at gaae. I den beseilede han Floderne og Söerne. Han lærte Folket at dyrke Korn og Bönner, fjernede Hindringer for Vandlöbene og gjorde Fiskegrundene klare. Han hjalp dem til at faae Bugt med de Uhyrer, der hærjede Landet, og ryddede saaledes Skovene til Gavn for deres Jægere. Hans Viisdom var lig med hans Magt. Folket lyttede til hans Ord med Beundring og fulgte glad hans Raad. Der var intet, hvori han jo overgik enhver flink Jæger, tapper Kriger og fortrinlig Taler. — Han gav dem vise Raad med Hensyn til Overholdelsen af „den store Aands" Love og Forskrifter, og efterat have udfört alt dette, afklædte han sig sin offentlige Sendelses höie Fuldmagt og besluttede selv at give dem et Exempel paa, hvorledes de skulde leve. I dette Öiemed valgte han sig en yndig Plet paa den sydlige Bred af en af de mindre Söer, ved Navn Tioto, hvilket den har beholdt lige til den Dag idag. Her opförte han sin Bolig, besaaede sin Kornmark, beholdt hos sig sin magiske Canoe og tog sig en Kone. Med det samme han opgav sin tidligere Stilling som en underordnet Medhjelper for „den store Aand", opgav han ogsaa sit Navn og antog, i Overeensstemmelse med sin nuværende Stilling, Navnet Hiawatha, der betyder en Mand, der er i Besiddelse af en overordentlig Viisdom, et Navn som Folket af sig selv gav ham. Der levede han nu saa æret og agtet som neppe engang tidligere. Hans Ord og Raad bleve ubetinget adlydte. Folket strömmede til ham allevegne fra for at hente Raad og Belæring. De, der særlig udmærkede sig ved deres Lydighed, begunstigede han, og de bleve fremragende paa Krigsstien (on the war-path) og i Raadsforsamlingen. Da Hiawatha saaledes i Tioto tog et enkelt Menneskes Forpligtelser paa sig, trak han med stor Omhu sin smukke magiske Canoe op af Vandet, opbevarede den iland og benyttede den aldrig undtagen paa sine Reiser til de almindelige Raadsforsamlinger. Han havde valgt at være Medlem af Onondago-Stammen og opslaae sin

Bolig iblandt dette Folk, i de skyggefulde Tilflugtssteder i deres frugtbare Dal, deres Regjerings Midtpunkt. Efter Fuldendelsen af hans höiere Mission, svandt Aarene hen i Lykke og Velvære, og Onondagaerne indtoge en höi Plads iblandt Stammerne paa Grund af deres Viisdom og Kundskab, og der var ikke en eneste af disse sidste, uden at den jo gjerne indrömmede dem den höie Forret, at antænde den almindelige Raadsforsamlings Ild (the general council-fire). Men lige med eet opstod der en stor Uro og Forvirring paa Grund af et fjendtligt Indfald af en vild Krigerbande, der boede nord for de store Söer. Efterhaanden som de rykkede frem, anrettede de et frygteligt Blodbad paa Mænd, Kvinder og Börn, uden Forskjel. Undergang truede med at blive saavel deres Lod, der gjorde den tappreste Modstand, som deres, der rolig underkastede sig. Skrækken var almindelig. Hiawatha raadede dem til ikke at spilde deres Kræfter enkeltviis, men at sammenkalde til en almindelig Raadsforsamling alle de Stammer, som det var muligt at faae samlet fra Öst som fra Vest, og til Forsamlingssted bestemte han en Höi paa Bredderne af Onondago-Söen. — Der samledes da alle Hövdingerne og med dem en uhyre Masse af Mænd, Kvinder og Börn, i almindelig Forventning om Befrielse. Tre Dage vare allerede henrundne, og der begyndte at opstaae en almindelig Bekymring for, at Hiawatha ikke vilde komme. Der afsendtes derfor Sendebud til ham. De traf ham siddende i dybe Tanker og han meddelte dem, at han havde en stærk Forudfölelse af, at hans Komme vilde bringe dem Ulykke. Hans Betænkeligheder bleve imidlertid beseirede af Sendebudenes indtrængende Forestillinger, og han begav sig paa Veien til Raadsforsamlingen, ledsaget af sin eneste Datter. Hun tog frygtsom Plads i Bagstavnen for med en let Aare at styre Baaden: thi Seneca-Flodens Ströms Styrke var tilstrækkelig til at give Bevægelsen tilstrækkelig Hurtighed til de naaede So-hah-hi, Udlöbet i Onondago. Her derimod behövedes al den gamle Hövdings Kraft, indtil de kom ud paa Söens vide Flade. Den

store Raadsforsamling, hvis Opgave det var at fjerne den truende Fare, fik de snart Öie paa, og kraftige Velkomstraab fyldte Luften, da den höithædrede Mand nærmede sig og landede i Nærheden af Forsamlingen. En jevn Skraaning förte fra Söens Bredder op til den Plads, hvor Raadet holdtes. Imedens han vandrede op ad samme, hörtes en stærk Lyd i den övre Luft, som af brusende Vinde. Öieblikkelig vendte alles Blik sig opad, hvor de fik Öie paa én Gjenstand, der med Lynets Fart foer nedad, og hvert Öieblik tiltog i Omfang og Hurtighed. Skræk og Angst vare de förste Indskydelser; thi det saae ud, som om Gjenstanden skulde falde ned midt imellem dem, og de spredte sig ad til alle Sider i den störste Forvirring. — Hiawatha derimod standsede, da han havde besteget Skraaningen, og böd sin Datter at gjöre ligesaa, da han ansaae det for Feighed at flygte, og for umuligt at afvende den store Aands Beslutninger. Den nedfarende Gjenstand havde nu antaget en bestemtere Skikkelse, og viste sig at være en kæmpemæssig hvid Fugl, med vidtudstrakte, spidse Vinger, der nærmede sig med en stedse hurtigere og hurtigere Flugt, og endelig slog Pigen til Jorden. Ikke en Muskel bevægede sig i Hiawathas Ansigt. Hans Datter laa död foran ham; men den store og hemmelighedsfulde hvide Fugl havde ligeledes mistet Livet ved Stödet, der havde været saa heftigt og voldsomt, at baade dens Næb og Hoved var trængt dybt ned i Jorden. Men det vidunderligste Syn fremböd dog den döde Fugls Krop, der var bedækket med snehvide, skinnende Fjer. Alle Krigerne traadte hen til den, og hver smykkede sig med en Fjer. Og heraf kommer den Skik, at smykke sig med den Slags Fjer paa Krigsstien (on the war-path). Kommende Slægter ombyttede dem med Fjerene af den hvide Heire, en Omstændighed der gjorde at denne Fugl holdtes i stor Ære. — Dog — et endnu större Vidunder paafulgte. Da man havde fjernet Fuglens Krop, kunde man ikke opdage mindste Spor af Pigen. Hun var aldeles forsvunden. Herover blev Faderen nu saare bedrövet og utröstelig. Men han samlede

sig igjen, som efter en lethargisk Tilstand, og begav sig hen til Raadsforsamlingsstedet med rolig Selvbeherskelse, iført sin simple Ulveskindsklædning. Her tog han Sæde iblandt de fornemste Hövdinger og lyttede med opmærksom Alvor til de forskjellige Taleres Forslag. Paa denne Maade hengik en Dag; den næste Dag reiste han sig og sagde: „Mine Venner og Brödre! I höre til mange forskjellige Stammer og ere komne hid langveis fra. Vi ere mödte for at befordre fælles Interesse og fælles Sikkerhed. Hvorledes skulle vi nu sætte dette i Værk? At modsætte os disse nordlige Horder stammeviis, medens vi indbyrdes ligge i Kiv og Strid med hinanden, er til ingen Nytte. Knytte vi os derimod til hverandre ved et fælles Broderskabs Baand, kunne vi mulig gjöre os Haab om et heldigt Udfald. Lader os derfor gjöre dette, og Fjenden vil blive udjaget af vort Land. Lytter nu til mine Ord stammeviis. I Mohawker, der sidde under Skyggen af „det store Træ", hvis Rödder strække sig dybt ned i Jorden, og hvis Grene sprede sig viden om, skulle være den förste Nation, fordi I ere krigerske og mægtige. — I Oneidaer, der stötte eders Legemer til „den evigvarende Steen", der ikke kan rokkes, skulle være den anden Nation, fordi I altid give vise Raad. — I Onondagaer, som have eders Boliger ved Foden af „de store Höie", og som overskygges af deres Toppe, skulle være den tredie Nation, fordi I alle ere höilig begavede som Talere. — I Seneccaer, hvis Boliger ere i „de mörke Skove" og hvis Hjem er overalt, skulle være den fjerde Nation paa Grund af eders overlegne Dygtighed til Jagten. — Og I Cayugaere, der leve paa „Sletten", og ere i Besiddelse af megen Viisdom, skulle være den femte Nation, fordi I bedst forstaae den Kunst at avle Korn og Bönner og bygge Huse. — Forener eder da, I fem Nationer, og haver Interesser tilfælles, og ingen Fjende skal nogensinde forurolige og underkue eder. I, det Folk, der ere som de svage Buske og I, der ere et Fiskerfolk, skulle stille eder under vor Beskyttelse og vi ville forsvare eder. Og I sydfra og vestfra

skulle gjöre ligesaa, og vi ville ogsaa beskytte eder. Vi önske inderligt eders alles Forbund og Venskab. Brödre! Naar vi sammenknytte os med dette mægtige Baand, vil den store Aand tilsmile os, og vi ville blive frie og lykkelige. Vedblive vi derimod paa samme Maade som hidtil, ville vi udsætte os for hans Vrede, og blive gjorte til Slaver, ödelagte, maaskee aldeles tilintetgjorte. Vi ville da gaae tilgrunde i Krigsstormen, og vore Navne ville ikke længere blive erindrede af gode Mennesker, ikke længere blive gjentagne ved Dands og Sang. Brödre! Disse ere Hiawathas Ord. Jeg har udtalt. Jeg er færdig." — Dagen efter blev Forslaget til Forbundet atter taget under Overveielse og antaget af Raadet. Da Hiawatha hermed betragtede sin Mission til Irokeserne som endt, holdt han en Afskedstale fuld af vise Raad, og i hvilken han, deres Skyts-Patron, forkyndte dem sin Tilbagevenden til Himlen. Efter Talens Slutning gik han ned til Söens Bred og ombord i sit mystiske Skib. I samme Öieblik hörtes der i Luften en deilig Musik, og medens dens Toner gjenlöde i den forbausede Mængdes Ören, hævede det sig op i Luften, höiere og höiere, til Blikket ikke længere kunde fölge det, og forsvandt i de himmelske Regioner, der kun beboes af Owayneo og hans Gjester.

Kun eet indiansk Sagn til skulle vi endnu her gjengive, nemlig det chippewa'eske om Shingebiss, der efter vor Forf. lyder som fölger: Der var engang en fattig Mand ved Navn Shingebiss, som levede ganske alene i sin Hytte paa Bredderne af en dyb Bugt i en stor Sö. Denne Shingebiss kunde, som Navnet (der altsaa maa betyde And) antyder, naar han vilde, forvandle sig til en And og öieblikkelig igjen til et Menneske: det kom alene an paa hans Villie, saa var han öieblikkelig det ene eller det andet. Det var et koldt Vinterveir, og vor And burde for længe siden tilligemed Resten af sin Slægt have været langt sydpaa, hvor Floderne og Söerne ere aabne hele Vinteren og Föde med Lethed kan bringes tilveie. Men den Magt, han besad til at forvandle

sig til et Menneske, naarsomhelst det lystede ham, gjorde at han dvælede længere Tid i Nord, indtil enhver Flod var tilfrossen og Sneen laa höit hele Landet over. Vinterstormene hylede nu vildt omkring hans usle Bark-Wigwam, og han havde kun fire Stykker Brænde til at vedligeholde Ilden med hele Vinteren igjennem. Men han var en mandig, fortröstningsfuld og urokkelig Charakteer, der stolede paa sin egen Kraft og ikke bröd sig videre om andre end at han viste alle, der besögte ham, Godhed og Venlighed, og altid havde han et eller andet at byde dem, hvilket iblandt hans Folk er et meget vigtigt Punkt. Ingen vidste, hvad han levede af. Det var en uigjennemtrængelig Hemmelighed for de omkringboende vilde Skovmænd, der af og til besögte ham, og det saameget mere, som Isen laa tyk paa Floderne og det var en frygtelig Kulde. Men naar det var allerkoldest, og enhver troede at han maatte fryse eller sulte ihjel, gik han ud og hen til de Steder, hvor Rör og andre Vandplanter voxede op igjennem Isen, forvandlede sig til en And, oprykkede dem med sit Næb, og dukkede ned igjennem Aabningen efter Fisk. Paa denne Maade skaffede han sig Föde i Overflod, og vendte tilbage til sin Hytte med lange Snore fulde af Fisk. Denne Uafhængighed i Charakteren, denne store Haardförhed og Selvstændighed ærgrede Kabibonocca, Nordvestens Gud, der sender Kulden og Stormene, og han besluttede at dræbe ham til Straf for hans Trods. „Det maa være et forunderligt Menneske", sagde han ved sig selv, „han bryder sig ikke det mindste om den stærkeste Kulde og synes ligesaa lykkelig og tilfreds som om det var i Jordbærmaaneden (Juni). Jeg skal sende ham Kulde og kolde Vinde, saa han skal faae nok af det." Efterat have sagt dette, udsendte han ti Gange saa kolde Vinde og Snefog, og gjorde Luften saa bidende, at den næsten skar som en Kniv; men uagtet alt dette gik dog Shingebiss's Ild, ihvor tarvelig den end blev næret, ikke ud. Han klædte sig ikke engang varmere, men gik indsvöbt blot i et enkelt Stykke Skind, og saaledes saae man ham endog

paa de allerkoldeste Dage vandre ud paa Isen og bære hele Ladninger Fisk hjem med sig. — „Skulde han virkelig kunne modstaae mig?" sagde Kabibonocca en Dag; „jeg vil gaae hen og besöge ham, og see at udfinde, hvori hans store Magt ligger. Fryser han ikke ihjel ved min Nærmelse, maa han ogsaa være skabt af Steen." Samme Nat, medens Stormen tog frygtelig paa, begav han sig hen til hans Hytte, hvor han blev staaende ved Dören og lyttede. Shingebiss havde nylig kogt sit Maaltid Fisk og spiist sin Aftensmad, og laa nu paa den ene Albue foran Ilden syngende en af sine Sange. Kabibonocca lyttede opmærksomt, og hörte tydelig fölgende Ord:

„Kabibonocca, neej ininee,
we-ya, ah-ya-ya-ia.
Kabibonocca, neej ininee,
we-ya, ah-ya-ya-ia.
jau, neej inince, aa-ia,
Shingebiss, ia-ya etc."

„Vindens Gud! Jeg seer din Plan!
du er kun min Ligemand;
blæs du kun saa koldt du kan,
Shingebiss skal holde Stand;
slyng din værste Storm kun ned!
jeg er lige glad derved,
ingen er, den Sag er vis,
friere end Shingebiss!"

Shingebiss vidste godt, at Kabibonocca stod ved Dören, men han lod som ingenting og vedblev at synge sine Sange og variere dem efter Hjertens Lyst paa mange forskjellige Maader. Endelig traadte Kabibonocca, for dog ikke reent at opgive sin Plan, ind, og tog, uden at sige et Ord, Plads ligefor ham. Men Shingebiss antog en Mine af den största Ro og Ligegyldighed. Der var ikke det mindste, ikke et Blik, ikke en Muskelbevægelse, der kunde antyde, hverken at han lagde

Mærke til Stormen eller fölte det mindste til Kulden, og ligesaalidt var det at mærke paa ham, at han tog mindste Notice af sin fornemme Gjests Nærværelse. Han tog sin Ildrager, gik, som om der slet ingen var tilstede, hen og ragede op i Ilden, for at faae den til at brænde stærkere, og lagde sig derpaa hen igjen paa sin Plads, idet han uafbrudt sang:

„Vindens Gud! Jeg seer din Plan,
du er kun min Ligemand."

Det varede ikke ret længe förend Taarerne begyndte at rinde ned ad Kabibonoccas Kinder, bestandig stærkere og stærkere, indtil han tilsidst sagde: „Nei, det er ikke til at udholde! Den Karl smelter mig, hvis jeg ikke skynder mig bort." Og det gjorde han. Han gik sin Vei igjen fra den uafbrudt syngende Shingebiss, men fuldt og fast bestemt paa at gjöre en Ende paa hans Musik. For at opnaae dette, udsendte han endnu mere isnende Storme og gjorde Luften saa kold, at hver Aabning i Isen öieblikkelig frös til, og at Isen selv naaede en saadan Tykkelse, at Shingebiss blev fordreven fra alle sine Fiskesteder. Men ved den störste Agtpaagivenhed og Omsigt og ved at söge fjernere liggende Punkter, hvor Vandet var dybere, bragte han det dog endnu saavidt, at han kunde skaffe sig det nödvendige til Livets Ophold. Hans fire Brændestykker gave ham Ild nok, og de faa Fisk, han fangede, slog ogsaa til. Tilsidst blev Kabibonocca nödt til at opgive sin Plan. „Han maa være en eller anden Monedo (Aand)", sagde han. „Jeg kan hverken ved Kulde eller ved Hunger faae Bugt med ham. Jeg maa lade ham i Ro."

Til de her meddelte tildeels mythologisk-allegoriske Sagn knytte vi nogle spredte Antydninger om den indianske Mythologie, et Gebet vi forövrigt senere igjen ville komme til at beröre i Afsnittet om Dæmonologien etc. — Soldyrkelsen var, som bekjendt, almindelig hos de peruanske og mexicanske Stammer. Ved den fandt Menneskeoffringer Sted. Hos Aztekerne foretoges disse Offringer paa de höieste Teocalli

under Afsyngelse af Hymner til Solen og med vidtlöftige, ofte oprörende Ceremonier. Nord for den mexicanske Bugt gjenfinde vi denne Dyrkelse renere og simplere. De i de nuværende Forenede Staters Territorium boende Indianerstammer havde nemlig ingen Templer, men foretoge deres religiöse Ceremonier i Skovenes Indre, hvor de da ogsaa sang deres Hymner til Solen som den store Aands Symbol; men hvorvel de hele deres Historie igjennem have gjort sig skyldige i oprörende Grusomheder imod de i Krigen gjorte Fanger, offrede de dem dog aldrig til deres Guder. — Et allerede tidligere berört gjennemgaaende Træk i den indianske Mythologie er Antagelsen af et dualistisk Princip, et godt og et ondt. Irokeserne, der benævne hint Inigorio (den gode Aand) og dette Inigohahetgea (den onde Aand), antage dem for tvende mægtige ved Skabelsen tilblevne Magter, der dog begge ere underordnede „den store Aand". — Vi have ligeledes allerede berört Indianernes Tro paa en dobbelt Sjæl, en Doctrin der hos Algonquinerne stod i Forbindelse med og var Grunden til den Skik at hensætte Födemidler til den Döde, hvilket forövrigt er en almindelig indiansk Skik, samt at lade en Aabning fri ned til Liget. — Indianerne troe derhos paa Sjælevandringen. Noget nærmere om denne Tro meddeler Forf. imidlertid ikke, men henviser til en i Aaret 1839 udgiven Samling af algonquinske og dacotaiske Sagn, som han allerede i Aaret 1822 begyndte at samle og opskrive. De Omstændigheder, der bestemme, i hvilken Skikkelse den enkelte Sjæl gaaer over, synes ikke at ligge klart for. — Et Hovedtræk i den indianske Mythologie er hvad vor Forf. benævner „MANITOLOGIEN" eller Læren om Manito'erne. Ordet „Manito" tilhörer Algonquinsproget; men da alle Stammerne have en tilsvarende Doctrin, benytter Forf. det som en generisk Betegnelse navnlig paa Grund af, at det er det mest bekjendte. Naar det ikke bruges med noget Præfix eller med noget særligt Eftertryk, betyder det ikke Guddommen eller „den store Aand", men kun en eller anden aandelig eller hem-

melighedsfuld Magt, som endog, efter en for alle Stammer almindelig Tro, et Menneske kan være i Besiddelse af. Alle deres Præster eller Propheter foregive saaledes at besidde en saadan, men selv den mest forblindede Zelot forstaaer dette dog kun saaledes, at det kun er i en underordnet Grad, og ikke i nogen Maade at sammenligne med den „store naadige Aands" Magt. For at opnaae den maa man faste. Den Begyndelsesfaste, enhver Indianer maa underkaste sig ved Drengeaarenes Ende har til Hensigt at bevæge hans personlige Manito til at aabenbare sig for ham; skeer saa dette (f. Ex. i Drömme), betragter han den aabenbarede Skikkelse, der ialmindelighed er et eller andet Dyr, som sin Skytsaand eller Dæmon. Den stoler han paa i Krig som i Fred og der gives ingen Tilskikkelse i Livet, i hvilken han jo troende henvender sig til ham, fuldelig stolende paa hans Hjelp. Eet foruroliger ham imidlertid stadig, den Tanke nemlig at en andens „Manito" kan være stærkere, have en större aandelig Magt end hans egen, og dette er endnu langtfra det værste. Der gives nemlig onde saavelsom gode Manito'er, af hvilke hine altid gjöre alt muligt for at modvirke disse, og Indianeren, der kun troer paa en „passiv" stor Aand eller Gezha Manito med ingen andre Attributer end Godhed og Allestedsnærværelse, svæver saaledes i en bestandig Frygt og Angst. Hans „store Aand" hersker, efter hans Tro, over Jorden og Himlen og er Verdens Wa-zha-wand, ɔ: Skaber, men han blander sig ikke i den Strid, som de tvende antagonistiske Classer af Manito'er före med hinanden. Der er, efter vor Forf., i Indianernes Mythologie intet Spor af, at de tillægge den „store naadige Aand" Retfærdigheden som Attribut, ligesaalidt som af en Tro paa, at Menneskene have at aflægge ham nogetsomhelst Regnskab for deres Handlemaade. Verdens Styrelse befatter han sig ikke med, men overlader den til underordnede Aander (der have menneskelig Skikkelse). — Et stærkt fremtrædende religiöst Træk i Indianernes Charakteer er endelig Ærbödigheden for deres For-

fædre, O-git-te-zeem--e-wug, til hvilke de ved Gilder og Festligheder altid offre noget af Maaltidet, en Pligt som enhver from Indianer samvittighedsfuldt opfylder. Den förste Tanke, Synet af en Grav vækker hos ham, er den Pligt, han som en retskaffen Mand og saafremt han venter sig Lykken her i Livet, skylder sine Forfædre eller Slægtninge. Falder han i Ilden eller brænder han sig, er det en almindelig Tro, at det er Forfædrenes Aander, der have foranlediget dette til Straf for at han har forsömt at bringe dem sit fromme Offer. — Af de enkelte Stammers Guder nævner vor Forf. blot enkelte af Dacota'ernes. Disse have saaledes en Vandets Gud, Unk-ta-he, der viser sig for dem i Drömme. Fra ham have „Medicinmændene" deres overnaturlige Magt. — Skovens Gud, chah-o-ter-dah, lever i et Træ, som blot voxer paa de höiest beliggende Punkter. Sit Huus har han ved Foden af det. Undertiden forlader han det og sætter sig paa en af Grenene paa Træet, der, efter deres Fortælling, er saa glat som Glas. Ved sin Tiltrækningskraft drager han alle Skovens Fugle til sig og benytter dem som Vagter til at advare ham om enhver Fare, der truer hans Bolig, for at han kan træffe Forberedelser til Forsvar. Han er en dödelig Fjende af Tordenens Gud, som han ligger i en evig Strid med, som oftest med et heldigt Udfald for ham. Naar Tordenguden kommer farende og slynger sit Lyn imod Træet i Haab om derved at dræbe ham, dukker han, efter betimelig at være advaret af sine Vagter, ned i Vandet, hvor da det Lyn, som Tordenguden sender efter ham, slukkes. — Der gives forövrigt mange Tordenguder. De fremstilles undertiden med et Falkehoved. Tordenen er, efter Dacota'ernes Formening, en stor Fugl der flyver igjennem Luften, og den Larm, vi höre, hidrörer fra den Mængde Fugle, der ledsage den.

Forfatterens Bemærkninger om den indianske Poesie og om Indianernes poetiske Anlæg meddele vi i de fölgende Linier Hovedindholdet af, og give dernæst et Par Pröver af deres Sange. — „Krig", siger han saaledes, „er et barbarisk

Samfunds naturlige Tilstand. I de faa fredelige Mellemrum fölte de ældste Stammer en naturlig Tilböielighed til offentlig at berömme de udförte Vovestykker og Bedrifter; og paa denne Maade opfyldtes de ældste Epocher af den indianske Historie med Navne paa Skovens Helte (forest heroes), der, efter just ikke overmaade lang Tids Forlöb, i deres Efterkommeres traditionelle Historie bleve til Guder og Halvguder. Exempler herpaa finde vi i de vilde Seirs- og Lovsange og i de mythologiske Sagn hos Algonquinerne, Irokeserne og andre ledende Stammer. — Det er almindelig bekjendt, at alle nordamericanske Indianerstammer tilbringe for det meste deres ledige Timer med ved Sange og Dandse at forherlige deres krigerske Bedrifter, en Omstændighed der ikke lidet bidrager til at gjöre krigersk Dygtighed og Mod til Mandens Hovedopgaver. Ved slige festlige Forsamlingers Paavirkning opflammes den lyttende Ungdom til at træde i Fædrenes Fodspor „paa Krigsstien". At udmærke sig som deres Forfædre udmærkede sig bliver deres höieste Stræben. De Sange, der afsynges ved saadanne Leiligheder, ere ialmindelighed deels vilde Lovpriisninger af udviist Krigsdygtighed og Mod, tildeels i symbolsk Indklædning, deels Allusioner til deres Skytsguddomme. Choret i disse Sange bestaaer for störste Delen af traditionelle Enstavelsesord, der omsættes paa forskjellig Maade. Musiken er taktfast og de enkelte Takter eller Stropher blive skarpt markerede af den saakaldte tä-wäegun, et Klappre- eller Skraldeinstrument (rattle), der accompagnerer Chorsangen. — Der existere endnu ingen Samlinger hverken i Original eller Oversættelse af disse indianske Sange, og det vilde, efter vor Forfatters Formening, maaskee være for tidligt at vente saadanne, saameget mere som disse Sange, som han udtrykker sig, for störste Delen kun ere „mnemoniske", ɔ: ikke optegnede, men kun opbevarede i Hukommelsen (vel ogsaa tildeels improviserede). De vilde derhos behöve en omfattende Commentar, da de for dem, der ikke ere bekjendte med vedkommende Stammes mythologiske og

nekromantiske Theorier og Dogmer, hvortil de referere sig, deels vilde tabe det meste af deres Virkning, deels blive uforstaaelige. — Et andet Emne for den indianske Poesie er — Mindet om de Afdöde. En falden Kriger hædres og begrædes af den hele Stamme. Ved hans Begravelse finder en poetisk Henvendelse til ham Sted, og paa samme Maade hædres ogsaa berömte Talere og Medlemmer af Raadet. Meget almindelige ere ogsaa Klagesange ved Börns Död. — Indianeren betragter det hele Universum som levende, Jorden, Planeterne, Himlen o. s. v. Vindene have Stemmer, Træernes Blade tale et eget Sprog, og Jorden vrimler af Aander, der have Indflydelse paa Menneskets Skjebne. Dette giver mange af deres Sange et særeget Præg. — Overhovedet finde vi i enhver Udtalelse af Indianerens Fölelser en Tendents til det tankefulde, grublende, tilbageskuende. „Man kunde fristes til at betvivle", yttrer vor Forf. etsteds, „at Haabet har nogen Plads i Indianerens Sjæl; i den Grad er hele hans Reflexion vendt imod Fortiden. Han er snarere en Erindringernes end en Forudanelsernes Mand. — At klage, ikke at haabe, er hans charakteristiske Træk." — Dette afpræger sig ogsaa i hans Poesie: med Undtagelse alene af Krigssangene, ere alle de Pröver, vi besidde, af et klagende, elegisk Indhold: Ord henvendte til en Döende, eller til et Barn, Döden har bortkaldt, eller til Döden selv og deslige. — Et Metrum eller Riim finde vi ikke i de indianske Sange. Forf. sammenligner dem nærmest med de gamle Hebræeres og finder i dem en stærk Tendents til Parallelisme. Til Slutning bemærker han, at der selv i de indianske Stedsnavne ligger noget Poetisk. Ticonderoga betyder saaledes „det Sted, hvor Vandene skilles ad", Dionderoga „det Sted, hvor de flyde i hinanden", Saratoga „det Sted, hvor de bruse frem eller udspringe" (burst out), Ontario „et Landskab med Höie eller Klipper og Vand", Ohio „den smukke Flod" o. s. v. „Men", slutter han, „Hovedkilden for en tilkommende Digtning ... endog efter at selve Indianeren er forsvunden ... findes i deres Mythologie, der,

ved en kunstrig Benyttelse af Personificationen, har Udtryk ikke blot for enhver Lidenskab og Affect i det menneskelige Hjerte, men for ethvert Phænomen paa Himlen, i Luften og paa Jorden. Indianeren har anbragt sine Guder overalt, hvor Landets Configuration er skikket til at indgyde ærefrygtblandede eller ængstelige Fölelser. Ethvert Bjerg, enhver Sö, ethvert Vandfald er stillet under deres Beskyttelse. Hele Naturen taler en Guds Sprog."

Det er kun ubetydelige Pröver, Forf. meddeler af den indianske Poesie. Den förste af de her gjengivne Krigssange er af den berömte Chippewa-Hövding Waubojeeg, der levede i den sidste Halvdeel af det syttende Aarhundrede. Han istemmede den efter en over de forenede Sioux, Sauks og Ræve (Foxes) vunden Seier. Forf. meddeler den blot i Oversættelse, og efter denne er Indholdet omtrent fölgende:

I.

1.

Hör min Stemme, I Helte!
Paa hin Dag, da vore Krigere sprang
med Hyl lös paa den feige Fjende,
brændte mit Hjerte efter at tage retfærdig Hevn
over den grumme og forræderske Yngel,
Sioux'en — Ræven — Sauken.

2.

Og her, paa mit Bryst, har jeg blödt!
see, see mine Kamp-Ar!
i Bjerge, skjælver ved mit Hyl!
jeg slaaer for mit Liv.

3.

Men hvem ere mine Fjender?
de skulle flyve over Sletterne som en Ræv,
de skulle skjælve som et Blad i Stormen;
trolöse Hunde! de stege vore Sönner ved Ilden.

4.

Fem Vintre ville vi tilbringe med Jagt,
imedens vi begræde vore myrdede Krigere,
indtil vor Ungdom, opvoxen til Mænd
og övet til at betræde Krigsstien,
vil ende sine Dage paa Fædrenes Viis.

5.

I ere döde, ædle Mænd! I ere vandrede,
min Broder, min Kammerat, min Ven,
ad Dödsstien, ad hvilken de tappre maae vandre;
men vi leve for at hevne eder! Vi ile hen
at döe som vore Fædre döde. —

II.

Fölgende korte Krigssang giver Forf. ogsaa i Originalsproget, som fölger:

1 Tshe be moak sa aun.
2 Ma mo yah na geezhig
ma mo yah, na ahkee
mo mo yah na.

3 Bai mo sa yah na, geezhigong
bai mo sa yah na.

4 Wa bun onz tuz-ze kwai
ne wan ween, ne go ho ga.

Hvilket i dansk Oversættelse omtrent kan gjengives saaledes:

1 Jeg staaer nu op for at söge Krigsstien;
2 Jorden og Himlen ere foran mig;
3 jeg vandrer ved Dag og ved Nat,
4 og Aftenstjernen er min Veileder.

III.

1 Jeg önsker mig Fuglens Hurtighed for at skyde ned paa Fjenden,
2 jeg seer op til Morgenstjernen for at den skal lede mine Fjed,
3 jeg indvier mit Legeme til Kamp,
4 jeg öser Mod af Örnenes Flugt,
5 jeg er villig til at tælles iblandt de faldne;
6 thi selv da skal mit Navn nævnes med Roes.

IV.

I fölgende Elskovssang (eller Fragment af en saadan) söger Elskeren at naae sit Maal ved at skildre sig selv som i Besiddelse af en vis hemmelig magisk Magt eller Indflydelse.

1 Det er min Form (eller Person), som gjör mig stor;
2 hör min Sangs Stemme — det er min Stemme,
3 jeg skjuler mig under hemmelig Forklædning;
4 alle dine Tanker ere mig bekjendte — rödm!
5 jeg kunde drage dig til mig, om det saa var fra en fjern Ö,
6 om du saa var paa den anden Side af Jorden;
7 jeg taler til dit nögne Hjerte.

V.

Fröens Sang henimod Foraaret:

See hvor den hvide Aand[1] trykker os,
trykker os, trykker os tungt og længe,
trykker os ned til den stivfrosne Jord!
hvor I ere tunge, tunge, I hvide Aander!
hvor I ere kolde, kolde, kolde!
oh! Ophörer, I skinnende fra Himlen nedfaldne Aander!
oh! Ophörer med at knuge os og holde os i Angst!
oh! Naar ville I forsvinde og Seezwun[2] vende tilbage?

[1] Sneen. [2] Foraaret.

VI.

Saginaw'ernes Falkesang.

Falkene dreie behændig deres Hoveder,
de dreie dem for at see tilbage paa deres Flugt;
Solens Aander have tilhvisket dem Ord,
de flyve hurtig med deres Budskaber;
deres Blikke paa deres skrækkelige Flugt
naae til Verdens yderste Ende;
deres Öine straale klart og deres Næb varsle Ulykke.

Vi gaae nu over til at omtale noget nöiere Indianernes PICTOGRAPHIE eller, som Forf. ogsaa i Oversættelse benævner den, Tegne- eller Maleskrift (picture-writing). Allerede de ældste Reisende og Forfattere omtale det som en iblandt de nordamericanske Indianere ganske almindelig Skik, at ridse eller tegne Figurer paa Klipper, Stene, Træer, Skind og andet dertil egnet Materiale. Hos de nordligere Stammer finder man ofte saadanne Figurer paa Barken af Hvidbirken (betula papyracea), en Substants, der har en jevn Overflade, let ridses, böies og sammenrulles. Ofte findes Figurerne indridsede eller tegnede med Farver paa Træernes Stammer, sjeldnere paa Klipper eller store Stene, i hvilket Tilfælde de kaldes muzzinábiks. Nu træffer man slige Tegninger kun i det store ubeboede Areal vest for Alleghanybjergene og Söerne, paa de vilde vestlige Prairier eller langs Missouri og den övre Mississippi; paa Opdagelsens Tider derimod vides denne Art Pictographie med Vished at have været i Brug hos de fleste af de fra Florida til Hudsons-Bugten bosiddende Stammer, hvorvel den særlig betragtedes som et charakteristisk Træk for Algonquin-Gruppen. De Stammer, der nu gjennemstreife de vestlige Prairier, benytte Böffelskind til denne Tegneskrift. Nord for den 42de Bredegrad, Sydgrændsen for Birken, som man gjerne kunde kalde „Indianernes Papir", bruges haardt Træ (hard-wood) udelukkende til hieratisk

Tegneskrift af Præster, Propheter og Medicin-Mænd. — Et enkelt Element i Systemet vakte allerede tidlig Opmærksomhed, nemlig den allerede omtalte Totem'isme, om vi ellers maae danne dette Udtryk. Der er derimod efter vor Forf. aldrig fundet mindste Spor af, at der nogensinde har existeret et egentligt Tegne-Alphabet (pictorial alphabet), noget, der dog i musicalsk Henseende paa en Maade kunde siges at existere i et vist symbolsk Note-System (Notation) paa Bark, efter hvilket, navnlig iblandt de nordvestlige Stammer, Præsternes og Meda'ernes Sange og Trylleformularer afsynges. — Vor Forf. omtaler nu, hvorledes han for sit Vedkommende paa sine Reiser i officielt Öiemed fra först af henledes til et opmærksommere Studium af den indianske Pictographie, navnlig fra Aaret 1822 af. Han lagde da Mærke til at Dyrefigurer, f. Ex. Björnen, Skildpadden, Kragen o. s. v. staae istedenfor Mandsnavne, der ere eenslydende med Dyrenavnene (i de her nævnte Tilfælde, f. Ex. Muckwa, Mickenack og Adjeejauk). Forskjellige Mærker, Cirkler, Punkter og Tegninger benyttedes til at symbolisere Antallet af de udförte krigerske Bedrifter. Bitegn (adjunct devises) viste sig at være anvendte til at betegne Biomstændigheder (to typify or explain adjunct acts). Selve denne Art af Pictographie (the character itself) benævnedes Kekeewin, og ydede, selv om Anvendelsen indskrænkede sig til det allerede omtalte, et uciviliseret Folk uden Bogstavskrift et baade nyttigt og behageligt Meddelelsesmiddel. „Der forelaae", vedbliver vor Forf. dernæst, „i mit förste Aars Resultater, fuldtop af Beviser for, at denne Meddelelsesmaade var i almindelig Brug hos og fuldkommen kjendt af de nordlige Stammer, hvor den anvendtes med Hensyn til Gravminder og i hvad vi kunde kalde geographiske Öiemed (geographical purposes); men til en mere udvidet og mere omfattende Anvendelse syntes den ikke at være skikket. At dette dog alligevel var Tilfældet overbevistes jeg om ved personligt Bekjendtskab med en af deres Meda'er ved Navn Shingwauköнce, en Mand af stor Begavelse og vel bevandret i deres Sæder

og Skikke, Religion og Historie. Jeg bemærkede i denne Mands Besiddelse en Trætavle, der paa begge Sider var bedækket med en Række imellem parallele Linier indskaarne Figurer (devises), hvilke han benyttede som om de vare en Slags Noder til hans medicinske og mystiske Sange. Jeg hörte ham synge disse Sange, og lagde Mærke til, at Melodien i de fleste Tilfælde var aldeles bestemt, regelmæssig og eensformig. Efterhaanden som jeg blev nöiere bekjendt med ham og vandt ham ved passende Opmærksomheder og Foræringer, indvilgede han i at forklare mig Betydningen af hver enkelt Figur, den symboliserede Gjenstand og de til ethvert Symbol knyttede Ord. Ved denne Indvielse i Systemet, der foregik for lukkede Döre, blev jeg, efter hans Begreber, en Adept eller Medlem af Medicin-Mændenes og Wabeno'ernes Samfund. Hver Sætning af Sangenes Indhold blev omhyggelig nedskreven i det indianske Sprog med dens tilsvarende Tegn eller Figurer og med en ordret engelsk Oversættelse. Da dette var skeet og Systemet undersögt, viste det sig aldeles klart, at det var „mnemonisk", at enhver ved disse Figurers Veiledning (from these devises) aldeles nöiagtig kunde afsynge, hvad han tidligere havde indpræget sin Hukommelse (committed to memory), og at det hele var et mærkværdigt Schema af „symbolsk Nodeskrift" (symbolic notation). Alle de anvendte elementaire Figurer refererede sig udelukkende enten til Medicin- eller Wabeno-Dandsen, og hver enkelt Section udelukkende til een af dem. Der fandt imidlertid ogsaa undertiden en Sammenblanding af Charaktererne Sted, eftersom Indholdet (the class of subjects) undertiden var fælles for begge. Det bemærkedes endelig ogsaa, at de pictographiske Tegn tillod en Classification af Symbolerne, eftersom Indholdet refererede sig til Krig eller til Jagt eller andre specielle Gebeter, en Omstændighed der meddelte det hele System — ligefra de förste elementaire Charakterer paa Gravposten „ad-je-da-tig" til de störste med deres Magikeres, Propheters og Jossakeeds Formler bedækkede Barkstykker — en ny og foröget Interesse.

— „Hvor simpelt Systemet end er, have vi dog i det deres Erstatning (succedaneum) for Bogstaver. Det er Midlet til at meddele alle dem bekjendte Classer af Forestillinger (all classes of ideas, commonly entertained by them). Betragtet saaledes, giver det os et nyt og uventet Middel ihænde til at erholde Oplysning om deres religiöse, kosmogoniske, astronomiske Forestillinger, deres Tanker om Sjælens Udödelighed og et tilkommende Liv, om Naturen, om Forholdet imellem Aand og Materie. Ja saa vidtudstrakt og forskjelligartet er det Gebet, Pictographien aabner for os, at vi kunne betragte denne indianske Tegneskrift som den Traad, der viser os Vei i den „röde Mands" hele Forestillingslabyrinth, alt hans Haab og al hans Frygt og det Forhold han, i sin egen Forestilling, staaer i til sin Skaber. Hvad hans stoiske og mistænksomme Charakteer som oftest vilde afholde ham fra at yttre til nogen anden, og hvad hans uuddannede Sprog ofte vilde forhindre ham fra fuldelig at aabenbare, selv om han vilde det, — det kunne Symboler og Figurer fremstille og udtrykke. Indianeren er ikke den Mand, der let lader sig bevæge til at yttre sig enten om Guddommen ialmindelighed eller om den personlige Gud; men ved et Symbol er han rede til at fremstille ham. Under Figurerne af en Slange, en Skildpadde, en Ulv fremstiller han Viisdom, Styrke, Ondskab, ved Solens Billede Ideen om et höieste altseende Væsen; men at tale om slige Materier er ham imod, og sine Forestillinger i saa Henseende skjuler han navnlig for den hvide Mand og for den Fremmede. Han staaer i den Formening, at hans Livs hele Lykke afhænger af Hemmeligholdelsen af hans Kundskab om Skaberen og Aandeverdenen og at aabenbare den for andre, selv om disse höre til hans eget Folk, vilde, efter hans Tro, være det samme som at udsætte sig for Straf og Forfölgelse af de Magter, hans indviklede Nekromantik og Overtro kjender saa mange af, at sætte sin Lykke, ja selve sit Liv paa Spil. Det er denne Tro, der gjör „den röde Mand" saa tilbageholdende, mistænksom og hemmelig-

hedsfuld. Kun i sine Tegninger og Figurer kan han umulig undgaae at aabenbare os sit Indre." — „Tegneskriften kan derfor med fuld Ret kaldes Indianernes Literatur. Dens Fortolkning maa nödvendigviis aabenbare os hans Forestillinger og hans Tro. ... Den viser os den röde Mand i alle Perioder af hans Historie, som han var og som han er; thi intet er vissere, end at der, med Undtagelse af de sammenlignelsesviis faa Exempler vi have paa at de have antaget Christendommen og af nogle ganske enkelte Skikke med Hensyn til Klædedragt og andre blot ydre Gjenstande, aldeles ingen mærkelig og varig Forandring er foregaaet i Indianerens Charakteer lige siden Columbus förste Gang lod sit Anker falde ved Guanahana-Öen." — „Der har", bemærker vor Forf. noget senere hen, „hidtil aldeles ingen Forklaring af den mexicanske Tegneskrift som System fundet Sted, alene med Undtagelse af den Maade, hvorpaa den betegner Dagen, Inddelingen af den saakaldte Tlalpilli-Cyclus og denne Cyclus selv. Ved Tegn for hvad vi kunne kalde Familie- og Clan-Tilnavne, de nordamericanske Indianerstammers Totems, opbevaredes derhos ogsaa Navnene paa de regjerende Caciquer og Dynastier. Figurative eller repræsentative Tegn beskreve Begivenheder. At en udmærket Mand var omkommen ved Drukning betegnedes f. Ex. ved en kæntrende Baad. Köller, Pile, Blomster, fiirföddede Dyr, Fugle og andre levende og livlöse Gjenstande benyttedes som Symboler. Inddelinger og Farver gave de Rækker af Tegn, af hvilke mange skyldte det herlige tropiske Klimas rige Vegetation og andre Phænomener deres Oprindelse, noget vist eensformet og tiltrækkende. Saavel i denne Henseende som i sin Tidsbetegnelsesmaade var den mexicanske Tegneskrift betydelig forud for vor mere raa Pictographie. Denne er udelukkende ideographisk. ... Tegnene eller Figurerne ere hentede fra ethvert Naturgebet, Jorden, Vandene, Atmosphæren, og troes at stifte og vedligeholde Forhold til alle Aandeverdenens mangfoldige Væsener. En Jæger har f. Ex. valgt sig sin personlige Skytsaand eller Manito i Dyreriget, og hver

Gang han saa möder vedkommende Dyr, betragter han det som en Beskytter, som en Lykkevarsler. Ja selv dets Spor, saafremt det er et fiirföddet Dyr, eller dets Flugt, saafremt det er en Fugl, ere tilstrækkelige til at vække hele hans Haab eller Frygt. Enhver Meta eller Præst og Jossakeed eller Medicin-Mand er fast overbeviist om, at det heldige Udfald skyldes hans Dygtighed og önsker derfor, ved sine figurative eller repræsentative Tegn, at efterlade sin Kundskab til Efterkommerne. Berömmelse er dernæst et ligesaa mægtigt Motiv for ham som for Videnskabsmanden i det civiliserede Liv. Han nærer den fasteste Tro paa sit polytheistiske Systems Sandhed og Virksomhed, paa Virkningen af Aandeindflydelse, Fortryllelser, medicinsk Magie etc. og han er overbeviist om, at Iagttagelsen af Offringer, religiöse Skikke og Ceremonier er uoplöselig forbunden med Held og Lykke i Liv som i Död. Man vil saaledes let indrömme, at hverken Civilisationen eller Christendommen kunne yde stærkere Motiver, og dette forklarer os ogsaa den Troskab, hvormed han udöver sin Pictographie. For de i den anvendte Tegn have de nordamericanske Indianere nu to forskjellige Benævnelser, nemlig Kekeewin, hvor Indholdet er almindelig forstaaeligt for enhver af Stammen, og Kekeenowin, det er Meda'ernes eller Præsternes og Jossakeed'ernes eller Propheternes Lærdomme (teachings). Kjendskab til sidstnævnte findes i Regelen kun hos de i deres religiöse og magisk-medicinske System indviede Personer, og kunde derfor passende kaldes en hieratisk Disciplin. Förstnævnte bestaaer af de almindelige figurative Tegn, der bruges paa Gravminder og til at fremstille Begivenheder paa Jagten eller paa Reiser. Den bruges ligeledes til de saakaldte muzzinábiks eller Klippeindskrifter. Mange Figurer ere forövrigt fælles for begge Classer og træffes allevegne, hvilket grunder sig derpaa at Figuralphabetet (the figure alphabet) er nöiagtig det samme i dem begge, hvorimod de i Medicin-, Wabino-, Jagt- og Krigs-Sangene brugelige Figurer kun ere kjendte af de Indviede, der, ofte imod höi Betaling, have

erholdt Underviisning deri af de lærde Mænd. Shawunipenais, „Syd-fuglen", en Chippewa, fortalte mig saaledes (efter at han var bleven Baptist), at han havde maattet betale uhyre Priser for at lære de magiske Jagtsange, undertiden en Flint for en Sang. De bleve tegnede for ham paa Barkstykker. Han havde, tilföiede han, anvendt lang Tid paa at lære dem, Underviisningen foregik i al Hemmelighed, og efterat han havde lært og forstaaet Sangene, der indeholdt mysteriöse Allusioner, forstod han ogsaa fuldkomment alle Tegnene og kunde selv tegne dem. De Tegn, hvilke den nordamericanske Indianer anvender i sin pictographiske Kunst, falde som alt berört under fölgende tvende Hovedafdelinger med deres Underafdelinger:

1. Kekeewin, som indbefatter
   a, almindelige Tegn (der bruges paa Reiser og deslige),
   b, Tegn, der bruges paa Gravposter og deslige (Adjidátigwun);
2. Kekeenowin, som indbefatter de Tegn, der bruges
   a, i. Medicinen (Medáwin),
   b, i den lavere Nekromantie (lavere Jesukáwin),
   c, ved Fester og Lystighed (Wábino),
   d, om og paa Jagt (Keossáwin),
   e, i den höiere Nekromantie eller Prophetien (höiere Jesukáwin),
   f, om og i Krig (Nundobewunewun),
   g, i Elskovsanliggender (Sageáwin) og endelig
   h, i historiske Optegnelser (Muzzinábikon).

Om hver af disse Underafdelinger meddele vi nu nögle Bemærkninger, idet vi gjengive enkelte af de Exempler paa hvert Slags, som Forf. meddeler og forklarer, og idet vi overspringe „de almindelige Tegn", der alt ere omtalte. At vi herved undertiden med Forf. komme til at foregribe et senere Afsnit (om den indianske Dæmonologie og hvad dermed staaer i Forbindelse) vil ikke kunne undgaaes.

Adjidátigwun. Ved den Ende af Graven, hvor Hovedet ligger, anbringes i Jorden en Gravpost, Grav- eller Mindetavle af Ceder eller en anden Træsort. Den benævnes „adjédatig" og paa den anbringes symbolske eller repræsentative Figurer, der, saafremt Graven er en Krigers, angive hans Totem, og arithmetiske eller andre Tegn, der tilkjendegive, hvor mange Gange den Afdöde har været med paa Krigstog (war parties) og hvor mange Hovedhuder (scalps) han har erobret fra Fjenden. At Indskriften indeholder andet eller mere hörer til Sjeldenhederne. Forf. giver iblandt andre en Afbildning af en saadan Gravtavle, reist over Wabojeeg, en berömt Hövding og Kriger, der döde ved Övre-Söen ved det Lav 1793. Han var af Familien eller Clanen „addik", Rensdyr, hvilket betegnes ved Afbildningen af et saadant Dyr. Det er tegnet med Hovedet nedad, hvilket betyder Död. Tilvenstre for det sees syv korte horizontale Streger, der antyde, at den Afdöde havde været Anförer paa syv Krigstog. Tre lignende, men perpendiculaire, Linier under Totem'et betyde tre Saar, som han havde erholdt i Krigen. Et nedenunder disse igjen anbragt Elsdyrhoved en face hentyder til en fortvivlet Kamp, han bestod imod et saadant Dyr. En Piil og en Pibe betegne hans store Indflydelse saavel i Krig som i Fred. Der findes paa den givne Afbildning endnu flere Tegn, hvilke Forf. imidlertid ikke forklarer.

Kekeenowin. Der findes hos de nordamericanske Indianere tvende Institutioner, der, hvor forskjellig de end monne benævnes, og hvor mange Modificationer i de mindre væsentlige Enkeltheder de end monne undergaae hos de forskjellige Stammer, dog i deres Heelhed ere fælles for den hele Complex af alle Stammerne lige fra det atlantiske til det stille Hav og fra den mexicanske Bugt til det arctiske Ocean. De benævnes i det Sprog, fra hvilket de fleste indianske Udtryk i Forfatterens Værk ere tagne, Medáwin og Jeesukáwin, medicinsk Magie og Prophetie. De ere begge ældgamle og staae i den nöieste Forbindelse med Tegneskriften, hvis

saavel repræsentative som symbolske Tegn for en stor Deel faae deres Betydning fra det Forhold, de staae i til disse tvende Institutioner.

Medáwin. Udtrykket meda er ældgammelt. Dets oprindelige Betydning er fordunklet af dets nuværende: den lægende eller helbredende Kraft, der antages bevirket ved visse mineralske eller animalske Stoffer, som f. Ex. smaae Stykker Metal, Been, Fjer og andre Gjenstande, der opbevares i den hellige gush-ke-pe-tá-guns, Medicin-Taskens hemmelige Gjemmer. Det er imidlertid notorisk, at det ikke er nogensomhelst physisk Anvendelse af disse Midler, der tilsigtes af Operatören, men at han udelukkende stoler paa den usynlige, nekromantiske Indflydelse, der hemmelig vil foregaae, og det uden Forskjel saavel i den umiddelbare Nærhed som i det Fjerne. Meda'en eller Medawininee'en er i alle Henseender en Magiker, og maa vel skjelnes fra Muskekewininee'en, den medicinske Practiker, der anvender saavel flydende som tör Medicin, aarelader, kopsætter og opererer. Denne er Læge, hin Præst. Verbet „meda" betyder at udöve en magisk Indflydelse, Medáwin Magien. De, der udöve denne Kunst, udgjöre egne Samfund eller Associationer og optages först efterat have nydt privat Underviisning i samme og efterat have aflagt Pröver paa deres Kundskaber og Dygtighed. Adgangen staaer forövrigt enhver fuldkommen fri. Förend Operatören eller den fungerende Præst kan udöve sin Lægevirksomhed, opreises der hver Gang af Pæle og nylig afhugne, til dette bestemte Öiemed særlig præparerede, Grene en Hytte (lodge) af langaglig Form. Arbeidet besörges af Samfundets Medhjelpere (assistents), der omhyggelig undgaae Benyttelsen af de Træarter, der mulig kunde indvirke skadelig paa Patienten. Dette Punkt saavelsom det hele Arrangement med Hensyn til Hyttens Form, Stilling og indre Udstyrelse skjenkes der den största Opmærksomhed. Opdagelsen af en eller anden Forsömmelse i saa Henseende efter Ceremoniens Tilendebringelse er en tilstrækkelig Grund til Curens Mis-

lykkelse. Naar Hytten er færdig, begiver Ceremonimesteren, hvem den Syges Slægtninge iforveien have henvendt sig til, sig derhen med sin Tromme, Klappre- og andre Instrumenter, og modtages paa Stedet af andre Medlemmer af Meda'en, der ere blevne indbudte til at være tilstede og deeltage Ceremonierne. Efterat Indledningsceremonierne ere tilendebragte og nogle Sange afsungne, bringes Patienten ind. E han for svag til at gaae, bæres han ind og lægges ned den foreskrevne Stilling. Ingen Uindbuden har Adgang i Hytten, hvorimod det tillades de Tilstedeværende udenfra see hvad der foregaaer. Den Nöiagtighed og Orden, hvorm enhver Bevægelse foregaaer, er et af denne Ceremonies me charakteristiske Træk. Naar den Syge er bragt ind og al ere komne til Sæde, iagttages der i nogen Tid en hemmeli hedsfuld Taushed. Af stor Viglighed ansees Vindens Retnin Skyernes Stilling og Beskaffenhed og andre atmosphæris Phænomener for at være, og i saa Henseende maa det b mærkes, at de nævnte Ceremonier finde Sted paa et aaben höitliggende Terrain, samt at Hytten intet Tag har, saa den ubetydeligste Forandring strax kan bemærkes. Der dernæst ogsaa en Omstændighed, der vel fortjener at b mærkes, at Meda'erne ikkun indlade sig paa Helbredelse forsög for det Tilfælde at den Syge allerede er opgiven Lægen, muske-ke-win-in-ee, eller at ialfald dennes Bestræb ser have været frugteslöse. Opnaaes der nu et heldigt U fald, tilskrives det af de Tilstedeværende en overmenneske Magt; i modsat Fald er der jo saameget mindre Grund at undres derover, og den Syges Venner ere da forsaa beroligede, som de jo have gjort alt hvad der stod i de Magt. — Optagelser i Meda-Samfundet finde altid Sted offe lig med mange Ceremonier. Hovedforberedelsen og Hov betingelsen er Drömme og Faste. Ere de tilfredsstillen opmuntres han til Fortsættelse, og fra Tid til anden und rettes Samfundets Ledere om Resultaterne. Bifaldes disse, anvendes Dampbade. I Badet træffer han sammen med ældre

Optagne, der her have for Skik at udvexle Gjenstande, som formodes at have en magisk eller helbredende Virkning. Han indvies derhos ogsaa i de elementaire hemmelige Midler, der antages for ufeilbarlige. — „Jeg havde", bemærker vor Forf., „allerede i Aaret 1820 ved Övre-Söen lagt nöie Mærke til Meda'ernes Præstationer og til den Nöiagtighed og Punktlighed, hvormed enhver Ceremonie blev udfört, og jeg besluttede derfor, da jeg i Aaret 1822 vendte tilbage som Regjeringens Agent hos disse Stammer, at benytte min officielle Stilling, til at trænge endnu dybere ind i Kunstens Principer og den derved brugelige Fremgangsmaade. I dette Öiemed lod jeg i mit Contoir for lukkede Döre alle Ceremonierne gjentage, idet jeg sikkrede mig ethvert Middel baade hvad correct Fortolkning og Resultatets Protocolering angaaer. Allerede för dette foregik, havde jeg lagt Mærke til at en Indianer af Ojibwa-Stammen var i Besiddelse af en af disse symbolske Tavler med Tegne-Nodeskrift (pictorial notation), der, paa Grund af den Omstændighed, at disse Tegn af de i Meda-Samfundet Indviede blive afsungne, ofte ere blevne benævnede Node- eller Musik-Tavler (musical boards)." — „Det er disse Figurer, vi have givet Navn af „mnemoniske Symboler", og som de Indfödte kalde Nugamoon-un, det vil sige „Sange". De udgjöre Ke-kee-nowin-Charakterernes symbolske Forestillingers anden Classe, og tjene kun til at understötte Hukommelsen med Hensyn til de Ord i vedkommende Sang, hvis Typus enhver enkelt Figur er. Disse Ord ere, saavelsom de Noder, til hvilke de synges, bestemte og uforanderlige, men for at kunne fremsige dem, maa Sangeren iforveien have lært dem. — Lydbetegnelser derimod ere disse „mnemoniske Tegn" hverken meer eller mindre end alle andre reent figurative og repræsentative Forestillinger. Figuren af et Menneske, et fiirföddet Dyr eller en Fugl bringer Indianeren Navnet paa dette Menneske, dette fiirföddede Dyr, denne Fugl i Erindring". — „De „mnemoniske Tegn" staae saaledes lige paa Dörtærskelen til Hieroglypherne. Jeg formoder, at hver Sang

har en symbolsk Nögle (key symbol) og at det er dette særegne Symbols Charakteer, der understötter Hukommelsen". Forf. meddeler nu til yderligere Oplysning et Par længere Sange med tilhörende Forklaringer; men Rummet tillader os ikke at gjengive dem.

Den lavere Jeesukáwin omtaler Forf. ikke særlig, hvorimod han om Jeesukáwin ialmindelighed bemærker fölgende: „Prophetien, Forudsigelseskunsten eller Jeesukáwin adskiller sig fra Medáwin deri, at den udöves af enkelte, isoleret staaende Individer, der intet Samfund danne. Kun med lange Mellemrum opstaae der iblandt de indianske Stammer Propheter, der foregive at staae under en overnaturlig Magts Indflydelse, at være guddommelige, inspirerede. Det er imidlertid ialfald en Kunst, der har megen Lighed med Medáwin, da den er grundet paa samme Princip som denne. Forskjellen imellem dem bestaaer hovedsagelig i den Gjenstand, det Öiemed, der söges. Meda'ens Stræben gaaer ud paa at gjöre det Tilkommende gunstigt, Jossakeed'ens paa at forudsige det. Begge henföre deres Magt til Aandeverdenen. Begge benytte materielle Stoffer som Gjenstande ved eller gjennem hvilke den hemmelighedsfulde Indflydelse skal gjöre sig gjældende. De almindeligt brugelige Fremgangsmaader ligne hinanden i det Væsentlige. Trommen benyttes saaledes af begge; men Sangene og Formularerne afvige fra hinanden. Klappre-Instrumentet tilhörer udelukkende Meda- og Wabeno-Ceremonierne. Jossakeed'en henvender sig udelukkende til „den store Aand". Hans Ceremonier og Anraabelser betragtes med större Höitidelighed og Andagt. Hans Chorsange ere ganske eiendommelige og ansees af Folket for at bære Præget af dybere Ærefrygt og Andagt. Verbet „jee-su-ka" betyder oprindelig „at spaae, at forudsige".

Wábino er en Slags Modification eller rettere Udartelse af Meda'en. Ordet betyder oprindelig visse natlige Orgier og selve Institutionen erklæres af Indianerne for at være af en forholdsviis sildig Oprindelse. Den betragtes derhos af dem,

som sagt, som en Udartelse af Meda'en og befatter sig tildeels med Forhold, der omhyggelig holdes borte fra Meda'ens Omraade. Kun i dette Samfunds Orgier höre vi for förste Gang tale om Elskov. Elskovssange höre med til dets Mysterier og gjöres til Gjenstand for mnemonisk Optegnelse (record). Dens mysteriöse Ceremonier finde altid Sted om Natten, aldrig ved Dagens Lys. Mange af de Kunster, der ved slig Leilighed udöves, skylde Mörket den Virkning, de gjöre. Dens Orgier höres ofte seent ud paa Natten; og saa ofte man efter Midnat hörer den indianske Tromme, kan man, efter vor Forf., i Regelen være vis paa, at det er dem, der feires. Ordet skal, efter ham, være afledet af „Wabun", Morgenlyset, Morgendæmringen, til hvilket Tidspunkt Orgierne ofte trækkes ud. „For at kunne forklare den pictographiske Charakteer", fortæller Forf., „der finder Anvendelse paa Wabino-Sangene og Dandsene, maa man nödvendigviis forudskikke Bemærkninger om selve Institutionens Charakteer og Tendents, og eftervise dens Begrundelse i Indianernes Sæder og Skikke. Det, man med Sikkerhed veed derom, er derhos saa ubetydeligt, at det nok lönner Umagen, at gaae dybere i Sagen. Saagodtsom alle Reisebeskriveres Antydninger i denne Henseende ere svævende og ubestemte og omtale de stedfindende Ceremonier blot ganske ialmindelighed som noget Mysteriöst og Vidunderligt. Ja de synes selv for en ikke ringe Deel at være blevne grebne af den mysteriöse Indflydelse, der gjorde sig gjældende hos selve Deeltagerne. — Den hos disse Stammer til Lystighed og Adspredelse i Regelen hyppigst benyttede Aarstid falder efter Vinteren og Foraarsjagten. Det er netop den, paa hvilken Jægerens Forraadskammer er fyldt og paa hvilken han forlader de fjerne Skove, hvor han paa Jagten har övet sine Kræfter, for at besöge Grændseegnene og udtuske sine Skind, Pelsvarer og Sukker imod den americanske og europæiske Industries Produkter. Han er saaledes netop paa denne Tid i Besiddelse af Midler, der til enhver anden ikke staae til hans Raadighed. Men

det er derhos, fremfor alt, det Tidspunkt af Aaret, da Jagten maa ophöre. — Det er Naturen selv, der anordner denne Hvilens Tid. — Henimod den 1ste Juni ere allevegne nord for den 42de Bredegrad Skovene forladte og alle Jægerbander samle sig rundt om Grændseforterne og Byerne eller sprede sig langs Bredderne af Söerne og Floderne i deres umiddelbare Nærhed. Dette er derfor Stammernes naturlige „Carnevals"- eller Fastelavns-Tid. De Unge more sig med forskjelligartede Lege og Dandse. De Ældre raadslaae om deres Anliggender. Meda'erne, Wabeno'erne og Jossakeed'erne ere i fuldt Arbeide. Det er Lystighedernes og Festernes Tid, da ethvert Hjerte staaer aabent for Glæden. Saalænge Midlerne strække til, finder derfor ogsaa en uafbrudt Række af Fester og gjensidige Besög Sted. Da Indianerne af Naturen ere tilböielige til, snart at glemme overstandne Anstrengelser og tillige ubekymrede om den Dag imorgen, ere de paa Jagten udstandne Möisommeligheder og Besværligheder hurtig igjen forglemte. Aarstidens Varme og Mildhed er en mægtig Drivefjer til disse periodiske Udskeielser ... og saa betagende ere de, i saa fuldkommen en Harmonie staae de med Indianerens Fölelser, Önsker, Religion og Philosophie, at man gjerne kan sige, at Sommertiden næsten gaaer hen uden at han mærker det, förend han ved Efteraarets Begyndelse vækkes af sin Fortryllelse (imaginary trance) af Mangelens og Sultens barske Krav. Först nu indseer han, at han igjen maa opmande sig til Jagtens Besværligheder, eller — sulte ihjel. Han maa atter ty til Skovenes Dyb, saafremt han ikke vil underkaste sig den Elendighed og Degradation, hvormed han maa betale sin Forbliven iblandt Colonisterne. Efteraarsstormene, der begynde at hvine omkring hans Sommer-Wigwam, ere ikke sikkrere Tegn paa den Is og Sne, der vil spærre ham Veien, end Mangelen er ham paa, at det ene og alene er ved fornyede Anstrengelser og en mandig Appel til hans Flint og Snare, Piil og Spyd, at han kan faae raadet Bod paa den. Saa omskiftelsesfuldt er Indianerens Liv. Om Efteraaret og

Vinteren maa han arbeide haardt for at kunne nyde Foraaret og Sommeren." — „Indianerens hemmelighedsfulde Institutioner have alle til Öiemed at erhverve Magt ved Troen paa en uendelig Mængde af Aander, ved Hjelp af dem at kunne tage Forholdsregler imod Ulykker, at gjöre sig de gode Aander gunstige for at kunne have Held med sig i Krig, paa Jagt, i Udövelsen af Medicin-Kunsten, eller endelig ved passende Offringer, Tryllesange og Ceremonier at vinde de onde Aander. Det sidste er navnlig Wabeno-Associationens Opgave." Af de af Forf. gjengivne og forklarede temmelig vidtlöftige Inscriptioner af denne Art tilsteder Rummet os kun at anföre nogle enkelte Tegn med deres Forklaring. Vi maa her, som oftere ellers, henvise de af Læserne, der önske yderligere Oplysninger, til selve Værket. En hornet Ulv betyder saaledes Magt, et Been, smykket med Fjer, Evne til at flyve igjennem Luften. En stor hornet Slange (keenabic) er et Symbol paa Livet, en speidende Ulv paa Aarvaagenhed, et Træ med Menneskefödder paa Wabeno'ens Magt over Planteriget, en Pibe paa Fred, en drage-vinget Slange (gitchee kanaibik) paa Magt over Liv og Död o. s. v. Vi gjentage forövrigt her, kvad der kunde bemærkes ved hver Classe af Charakterer, at en overveiende Deel af dem ere, hvad man kunde kalde „Fællestegn", ikke særegne for et enkelt Gebet.

Keossáwin. De Tegn, der bruges til at beskrive Forberedelser til Jagten og selve dens Udövelse, ere deels Kekeewin, deels Kekeenowin, det vil sige, en Blanding baade af de simple repræsentative og symbolske Tegn. — At Indianerens Tro paa Meda-mandens magiske Magt ogsaa omfatter Jagten og hvad dertil hörer er det neppe nödvendigt at bemærke. De Ceremonier, Faderen foretager for at sikkre sig Held paa samme, efterligner Sönnen allerede som Dreng og læres saaledes til, længe förend han naaer den voxne Alder, at ansee dem for at være af den höieste Vigtighed. Det er en almindelig Tro, at de magiske Gjenstande, Jossakeed'en förer med sig i sin „Medicin-Sæk", have Kraft til at trække Dyrene

hen til visse Egne efter hans Villie, at en af Magikeren berört og senere efter et Dyr afskudt Piil er istand til at standse det i dets Löb, til Jægeren har indhentet det og desl. Den sidstomtalte Virkning frembringes efter deres Tro ogsaa blot derved, at man ridser Dyrets Skikkelse paa et Stykke Træ eller Bark, som man derpaa underkaster den magiske Medicins Indflydelse. Slige Tegninger bærer Indianeren, naar han er paa Jagt, ofte paa sig for mulig at drage Nytte af deres Kraft. Ofte ere de i saa Fald ridsede eller tegnede paa forskjellige af de Gjenstande, han förer med sig, som f. Ex. paa hans Jagtredskaber, Canoer, Huusgeraad. Det antages derhos ganske almindelig, at den ene Jæger undertiden kan udöve denne magiske Indflydelse til den andens Skade og derved enten paralysere hans Anstrengelser eller forgjöre hans Vaaben. — Af de af Forf. forklarede Keossáwin-Tegn fremhæve vi blot fölgende: Bölgelinier, udgaaende fra en Persons Ören, betyde Opmærksomhed, to perpendiculaire Linier fra Brystet og fire Tverlinier over Benene betyde Tid. En Fugl med en Piil er Symbolet paa en dygtig Jæger. En Aand betegnes ved en Person, fra hvis Hoved Straaler udgaae, Döden ved en menneskelig Skikkelse uden Hoved og Hænder, en Ö ved en Cirkel, en Byrde (eller Velstand) ved en Cirkellinie omkring Overkroppen, en Meda ved et klapprende Instrument. En Cirkel omkring Underlivet betegner Overflödighed paa Levnetsmidler, en Person i siddende Stilling Hvile, en Hytte og en Kjedel Tilberedelser til et Gilde eller til en Fest, en Trekant, undertiden en Fiirkant Hjertet. Hovedfiguren i den indianske Mythologie er imidlertid Slangen. Den forekommer i alle Arter af Tegneskrift som Symbol paa Magt og List.

Den höiere Jeesukáwin eller Spaadomskunst. Kun de i denne Indviede kunne stille höiere Fordringer med Hensyn til at komme i Besiddelse af en overnaturlig eller guddommelig Magt. For at Operateuren kan sættes istand til at besvare de ham forelagte Spörgsmaal maa der opreises en Hytte (lodge) ved at drive solide Pæle ned i Jorden i en

Cirkel og beklæde dem med Skind fra Grunden af opad, saaledes at man, jo höiere man kommer op, trække dem fastere og fastere sammen, hvorved Enderne af Pælene tvinges indad, og den hele Structur faaer Form af en Pyramide. Af hvad Træsort Pælene skulle være og hvormange der skulle tages, bestemmes af Josakeed'en. Ialmindelighed bruges der kun ti Pæle, hver af en forskjellig Sort Træ. Naar Hytten er færdig, kravler Operateuren ind i den med sin Tromme, og begynder sine Ceremonier med at knæle og böie sig næsten ned til Jorden. Naar hans Trylleformularer og Sange have optaget den foreskrevne Tid og han angiver at have samlet om sig alle de Aander eller Guder, som han stoler paa, forkynder han den udenfor forsamlede Mængde, at han er rede til at besvare de Spörgsmaal, der maatte blive ham forelagte. „Og intet Oldtids-Orakel", bemærker Forf., „selv Diana i Ephesus ikke undtagen, fandt större Tiltro hos Folket end disse Orakelmænd finde hos de nordamericanske Indianere". Forf. forklarer blot et Par Charakterer: Skildpadden er et Symbol paa Jorden, Svanen paa overnaturlig Magt o. s. v.

Nundobewunewun eller Nundobunewin. Disse Tegn benyttes, som alt angivet, af de nordlige Stammer til at beskrive krigerske Begivenheder. De fleste af dem maae derhos ogsaa komme Indianerens Hukommelse til Hjelp med Hensyn til de Sange, der istemmes umiddelbart för Krigsskarerne drage ud. I den Sang, Forf. gjengiver og forklarer, forekommer Solens Tegn som et Symbol paa Aarvaagenhed, hvorimod Maanens betyder Natten. En Vinge betyder Hurtighed, Örnen Blodbad o. s. v.

Sageáwin. Disse Tegn omtaler Forf. ikke nærmere.

Muzzinábikon. Herom yttrer Forf. i sine indledende Bemærkninger fölgende: „Vi have nu forfulgt Anvendelsen af Tegne-Skriften hos de nordamericanske Indianerstammer lige fra de elementaire Tegn i Totem-Indskrifterne og paa Grav-Posterne igjennem de forskjellige Methoder, der ere i Brug til Belærings Meddelelse paa Barkstykker, Træ og andet Ma-

teriale ligesom ogsaa igjennem Meda'ens Sange, Wabeno- og Jeesukáwin-Mysterierne, Jagt, Krig og Elskov. Der staaer saaledes kun endnu tilbage at omtale deres Anvendelse i historisk Öiemed eller til i en varigere Form, end i de alt berörte Tilfælde, at bevare de Begivenheder i Indianernes omflakkende Skov-Liv (forest life), som det synes at have været dem særdeles om at gjöre at sikkre imod Forglemmelse. — Udtrykket Kekeewin bruges ofte om Tegne-Skriften ialmindelighed, hvorimod den benævnes Ke-kee-no-win, naar dens Öiemed særlig er at meddele Belæring (to convey instruction). Det er den Distinction, det indianske Vocabularium synes at opstille imellem „repræsentative Figurer" og „Symboler". — Udtrykket „Muzzinábikon", Klippe-Skrift, bruges i Overeensstemmelse med sin oprindelige Betydning, udelukkende om Indskrifter paa Klipper eller Stene. Af disse findes der i Nord-America et ikke ubetydeligt Antal; men de fleste af de hidtil bekjendte bestaae af en enkelt Figur eller Charakteer, eller i det höieste kun af ganske faa." Forf. gjengiver et Par længere Indskrifter uden dog at give en tilfredsstillende Forklaring af de i samme anvendte Tegn.

Idet vi endnu kun tilföie, at Forf. meddeler et Par ret interessante pictographiske Petitioner til Congressen samt et af en indfödt Cherokeser i Aaret 1824 opfundet syllabisk Alphabet og idet vi bemærke, at alt hvad han anförer med Hensyn til Indianernes Talsystem indskrænker sig til Opstillingen af endeel de forskjellige Indianersprog tilhörende, forövrigt meget afvigende Talrækker, som vi forbigaae, slutte vi vore Uddrag af dette Afsnit og gaae over til det næste, der handler om

V. DE AMERICANSKE INDIANERES PHYSISKE TYPUS.

Forf. gjör opmærksom paa, at Personer, der have reist i America, saagodtsom alle stemme overeens i den Bemærkning, at den, der har seet een Indianerstamme, har seet dem alle; saa slaaende er Ligheden imellem alle til denne Race hörende

Individer, og det trods dens umaadelige geographiske Udbredelse og de stik modsatte climatiske Indflydelser, den, som en Fölge deraf, er underkastet. Beboeren af Ildlandet, Indianerne i Tropelandene, ved Klippebjergene og i Mississippi-Dalen og Esquimaux'erne i det höie Norden — alle vise de os den samme Hovedtypus. De have alle, om end i forskjellige Gradationer, det samme lange, nedhængende, sorte Haar, den samme trykkede (heavy) Pande, det samme dorske, sövnige Blik, de samme fyldige, sammenpressede Læber, den samme fremspringende brede (dilated) Næse, og disse Træk ere ligesaa fremtrædende hos dem i deres forholdsviis civiliserede som i deres aldeles uciviliserede (savage) Tilstand, ligesaa fremtrædende hos Jægerfolkene, der ere mest paavirkede af Europæerne, som hos de Horder, der beboe Flodbredderne og udelukkende leve af Fisk. — Den samme Conformitet finde vi i Craniets Structur og Form. Vor Forf., der har haft Leilighed til at sammenligne omtrent 400 Cranier fra saagodtsom alle Egne i Nord- og Syd-America, fandt, at de alle havde de samme charakteristiske Kjendemærker tilfælles, kun i en noget större eller mindre Grad, og dette gjælder om de ældste Indianerstammer ligesaafuldt som om de nulevende. De ældste i de peruanske og mexicanske Grave og i de nordamericanske Gravhöie forefundne Cranier vise gjennemgaaende den samme Typus som de nulevende Stammers. Der findes imidlertid ganske enkelte Undtagelser. Som saadanne nævner vor Forf. navnlig Missouri - Stammerne, Lenaperne vest for Mississippi, Irokeserne og Cherokee'erne. Dog iblandt disse træffer man ogsaa ofte den almindelige Typus.

Hvad först Staturen angaaer, saa er vor Forf. af den Formening, at en anatomisk Undersögelse vil godtgjöre, at Paastanden om americanske Kæmpe- og Dvergracer ikkun er grundet i Uvidenhed eller Bedrageri. Vel kunne adskillige patagoniske Stammer opvise et mærkværdigt Antal af höie Mænd, og det er nok muligt, at deres Middelhöide overgaaer de andre beslægtede Folkeslags; men de nyeste Forskninger

have godtgjort, at en stor Deel af hvad tidligere Reisende berette om dette Folk er phantastisk og overdrevent, og at der hverken iblandt de alt forefundne eller endnu existerende americanske Racer hidtil er fundet noget Spor af en Slægt af „Kæmper". — I Syd-America findes vel hele Stammer af en sammenlignelsesviis lav Statur, f. Ex. Coroado'erne i Brasilien og Chayma'erne ved den övre Orinoco, og efter vor Forf. er det samme Tilfældet i Nordamerica; men det fortjener dog i saa Henseende at bemærkes, at der, selv iblandt disse Stammer, findes mange Individer af höi Statur, ligesom at Mændenes Middelhöide betydelig overgaaer Kvindernes. Fortællingen om Pygmæerne i Mississippi-Dalen er efter vor Forf. en reen Fabel. Efter selv at have haft Leilighed til at anstille Undersögelser i denne Retning, er han kommen til det Resultat, at de foregivne Pygmæ-Skeletter vare Skeletter af Börn, der af ubekjendte Grunde hos de paagjældende Stammer maae være blevne begravede adskilt fra de Voxne.

Hudfarve. „De americanske Aboriginere ere", bemærker Forf., „med Rette blevne kaldte „den brune Race", thi, enkelte Afvigelser uagtet, har Massen denne Farve, og alle andre ere kun Afvigelser fra Regelen. Disse sidste ere imidlertid ret mærkelige og synes at være aldeles uafhængige af climatiske Indvirkninger. Til de mörkeste Stammer höre Charrua'erne, der beskrives som næsten sorte, og dog beboe de de sydlige Bredder af Rio de la Plata under den 50de sydlige Bredegrad. Et analogt Phænomen træffe vi hos enkelte californiske Stammer, der ere ligesaa mörke som Charrua'erne, uden at nogen os bekjendt local Indflydelse vides at bevirke denne Afvigelse; disse Stammer streife nemlig om imellem den 32te og den 40de nordlige Bredegrad. Iblandt de utallige Stammer, der i geographisk Henseende ere Mellemled imellem Charrua'erne og Californierne, finde vi enkelte ligesaa paafaldende Exempler. Humboldt har saaledes f. Ex. iagttaget, at Indianerne paa Æquinoctial-Regionens brændende Sletter ikke ere mörkere end de, der beboe den

tempererede Zones Bjerge. En ganske gaadefuld Undtagelse med Hensyn til Hudfarve gjöre Mandanerne, der beboe den övre Missouri-Region, og hvis Skjönhed er bleven til et Ordsprog. „Der findes iblandt dem", yttrer Catlin, „mange, hvis Hudfarve er ligesaa lys som man finder den hos det blandede Afkom (af Europæere og Indianere), og navnlig iblandt Fruentimmerne mange, hvis Hud er næsten hvid ..." og hermed stemme senere Reisende overeens. — „Nootka-Folket er ogsaa sammenligningsviis smukt ..., og en af de lyseste Indianere, jeg nogensinde har seet, var en Chenouk-Dreng fra Oregon, der ikke var mörkere end en Italiener."

Haar. Efter Forf. har man ved Hjelp af Mikroskopet gjort den interessante Opdagelse, at Haarformen hos alle americanske Aboriginere, fra de ældste og ligetil de nulevende Stammer, gjennemgaaende er cylindrisk, og vi finde saaledes her en Modsætning saavel til de caucasiske Racers Haarform, der er oval, som til Negrenes, der er excentrisk elliptisk (excentrically elliptical). Ligesaa eensformig er Haarets Textur, og heller ikke paa disse charakteristiske Egenheder udöve de höist afvigende climatiske Forhold nogensomhelst Indflydelse. De ere de samme i Ildlandet og under Linien, paa Bjergene og paa Sletten. Ingen indfödt Stamme ligefra Cap Horn til Canada har uldagtigt eller kröllet Haar. Undtagelser findes imidlertid ogsaa her. Iblandt Mandanerne skulle der findes mange med sölvgraat, næsten hvidt, iblandt Athapaskerne og Chippeway'erne mange med mörke-bruunt Haar. Til et Beviis paa, at denne sidste Afvigelse imidlertid ikke skyldes Climatet anförer Forf. Knistenaux'erne, der grændse op til Athapaskerne i Syd, og hvis Haar har den for hele Racen charakteristiske sorte Farve, og de nordligste af alle Esquimaux'erne, hvis Haar er saa sort som Kul. — Indianernes Skægvæxt er kun ubetydelig. Den tidligere fremherskende Mening, at de aldeles intet Skæg havde, skyldes den næsten blandt alle Stammerne almindelige Skik at udrykke Skæget.

Under Indianerens lave, haarbedækkede Pande synes det slöve, sövnige, halvlukkede Öie at röbe de vilde Lidenskaber, der slumre i hans Indre. Det er sjeldent, at man træffer den skjæve Stilling af Öinene, der er charakteristisk for Malayerne og Mongolerne. Farven er næsten altid graa-sort.

Hovedform. Indianerens Cranium er af en afgjort afrundet Form (rounded form). Baghovedet bliver fladt opad (is flattened in the upward direction), og den transversale Diameter, maalt imellem Parietal-Benene, er meget betydelig, ja overgaaer ofte Længde-Diametren (the longitudinal line). Panden er lav og trykket, sjelden buet. Kjævebenene ere höie, men ikke af betydeligt Omfang (not much expanded), den hele maxillaire Region fremspringende og svær (ponderous), Öienhulerne store, Næseaabningen bred. Ansigtsvinklen er i Gjennemsnit 75°, hvorimod Europæerens er 80°. Forf. erindrer om, at han ved tidligere Leiligheder, naar han har omhandlet de nordamericanske Aboriginere, har deelt dem i tvende store Familier: de toltekiske og de barbariske Folkeslag, idet han under hin Benævnelse omfattede de halvciviliserede Nationer i Peru, Bogota og Mexico. Vel er, hvad han ogsaa selv indrömmer, denne Classification aldeles vilkaarlig; men paa den anden Side lader det sig heller ikke negte, at ethvert hidtil gjort Forsög paa at opstille en naturlig Inddeling af alle de indianske Stammer i Classer og Underclasser har viist sig overordentlig mangelfuldt. Muligt dog, at det vil lykkes fremtidige Forskninger. En Basis er allerede lagt ved d'Orbigny's fortræffelige Undersögelser med Hensyn til de sydamericanske og Gallatin's med Hensyn til de nordamericanske Stammer. — Den nævnte Inddeling benytter vor Forf. ogsaa her, hvor Talen er om den indianske Hovedform. „Min Samling", siger han, „indeholder 410 Cranier, der tilhöre 64 forskjellige Nationer eller Stammer, og ved hvilke de to store Hovedinddelinger repræsenteres næsten ligelig, som nærmere vil sees af fölgende Details. Jeg maa imidlertid forudskikke den Bemærkning, at af disse 410 Cranier

ere kun de 338 blevne maalte, da Resten enten tilhörer Individer under den vedtagne Alder, eller ere saa beskadigede, at de ikke have kunnet benyttes."

Toltek-Familien. „Af 213 Cranier af Mexicanerne og Peruanerne tilhöre 201 sidstnævnte." — „Betragte vi de gamle Peruaneres Institutioner, deres fremskredne Civilisation, deres Gravminder og Templer, Bjergveie og monolithiske Porte og deres Kunstfærdighed, er det overraskende at erfare, at deres Cranier ikke ere större end Hottentotternes eller Nyhollændernes, og langt mindre end deres egen Races barbariske Stammers. Ved Maalningen af 155 peruanske Cranier har jeg nemlig fundet 75 Cubik-Tommer som Gjennemsnittet af Hjernens Volumen. Kun een eneste naaede 101 Cubik-Tommer, og den mindste holdt 58. ... Det fortjener derhos at bemærkes, at Kjönnene vare næsten ligelig repræsenterede, nemlig 80 Mænd og 75 Kvinder. — Mexico betragtes ialmindelighed som Toltek-Racens primitive Sæde og fölgelig som den americanske tidligere Civilisations Centrum, og dette forholder sig ogsaa ganske rigtigt, forudsat at man i Mexico indbefatter Centralamerica. Fra disse Egne stamme upaatvivlelig Bogotas og Perus Kunst og Institutioner saavelsom Mississippi-Dalens Beboeres; men hvorvidt sidstnævnte gik forud for eller fulgte hine, er endnu uafgjort. Kun saameget er vist, at en slaaende Lighed, baade i intellectuel, moralsk og physisk Henseende synes at have charakteriseret alle disse Nationer, der senere gradviis ere blevne blandede med de dem omgivende barbariske Stammer. Den Omstændighed, at Mexico efterhaanden har været i flere om end beslægtede (indianske) Racers Besiddelse, gjör det vanskeligt for ikke at sige umuligt for mig at paavise de ægte toltekiske Cranier, alene med Undtagelse af syv. Om femten andre ere de mig givne Oplysninger mindre tilforladelige; dog synes de Omstændigheder, under hvilke de bleve fundne, at berettige til at classificere dem som toltekiske. Det störste af disse Cranier holder 92 Cubik-Tommer, det mindste 67. Gjennemsnits-

maalet af dem alle er 79, eller fire Cubik-Tommer over det peruanske. Proportionen af mandlige og kvindelige Cranier er her som 12 til 10."

De barbariske Stammer. „De halvciviliserede Nationer vare, som alt bemærket, omgivne af vilde Stammer. Garcilaso de la Vega har i en tidligere Tid og d'Orbigny og Tschudi i vore Dage givet en livlig Skildring af de vilde Horder, der grændse op til Peruanerne imod Öst, og Mexico lider vedvarende under Apachernes og Comanchernes Indfald, Folkeslag der synes at være den personificerede Grusomhed. De til denne Hovedafdeling henhörende Cranier, som jeg besidder, ere blevne samlede paa forskjellige Punkter af den uhyre Region, der strækker sig fra Canada til Araucanien og fra det ene Ocean til det andet, og jeg henregner derhos til dem alle Cranier fra Mississippi-Dalens Gravhöie og fra andre Egne af Nordamerica. De svare saa aldeles til de nomadiske Indianeres, at det har været mig umuligt at skjelne dem fra hinanden med nogensomhelst praktisk Nytte i en Undersögelse som den nærværende. Vor Tids Aboriginere vedblive at begrave deres Döde i de gamle Gravhöie; og naar vi betænke, hvor lang en Tid der maa være henrunden, siden Ophavsmændene til disse Höie ophörte at existere, kunne vi neppe vente endnu at finde Levninger af dem, endsige at identificere slige Levninger. Det maa være tilstrækkeligt at tilföie, at ethvert Cranium, jeg har seet fra Gravhöie, Huler og Grave her i Landet, i alle væsentlige Punkter fuldkommen stemmer overeens med den americanske Races typiske Cranieform. — Af 211 Cranier ere de 161 blevne maalte, og have givet fölgende Resultater: det störste holdt 104 Cubiktommer, det mindste 70; Gjennemsnitsvolumen er 84. Der er imidlertid nogen Ulighed i Antallet af mandlige og kvindelige Cranier, da der af hine findes 96, af disse kun 65. — Vi have her den overraskende Kjendsgjerning, at den vilde (savage) Indianers Cranium er langt större end den gamle halvciviliserede Peruaners og de gamle mexicanske Stammers. Hvorledes

skulle vi forklare os denne mærkværdige Uovereensstemmelse imellem Civilisationen og Barbariet? Det största peruanske Cranium holder 101 Cubiktommer, en vild Shawnee's 104, og Gjennemsnitsforskjellen imellem Peruaneren og den Vilde er 9 Cubiktommer i Faveur af denne. Noget kan mulig være at skrive paa en primitiv Forskjelligheds Regning; mere maaskee paa den contrasterende Virksomheds i de tvende Racers Hjerne. — Vi vide nemlig, at Incaernes Regjering hörte til de saakaldte „faderlige", og at deres Undersaatter i moralsk og intellectuel Henseende vare rene Börn, der synes hverken at have tænkt eller handlet undtagen paa deres Herres Vink. Deres Lydighed var ubetinget og ubegrændset. ... Ganske modsat er derimod den Vildes Stilling. Hans hele Liv er en sövnlös Vaagen, en uafbrudt Krigslist, og hans Hjerne, der uafladelig er i Virksomhed, skulde som Fölge deraf ogsaa antages at maatte være större end den-slaviske Peruaners, selv om den ophörte at tiltage i Volumen (to grow), efterat han havde naaet Manddomsalderen. De ubetvingelige Barbarer, der endnu beboe Andernes Fod i det östlige Peru, ville sikkert endnu befindes at have et langt större Cranium end deres svagere Naboer, hvis Overrester fra Gravene i Pachacamac, Pisco og Arica vi have gjort til Gjenstand for Undersögelser. — Naar vi nu, förend vi slutte dette Afsnit, betragte Americas (oprindelige) Racer, civiliserede saavelsom vilde, ville vi finde, at Hjernens Gjennemsnits-volumen, som Resultat af Maalingen af 338 Cranier, er ikkun 79 Cubiktommer."

Vi maae endnu med et Par Ord omtale den kunstige eller rettere unaturlige indianske Hovedform. Den Skik, ved Tryk at give Hovedet mange forskjellige unaturlige Former var tidligere temmelig almindelig iblandt de americanske Aborigínerstammer, og er det endnu iblandt endeel af de Indianere, der beboe de nordamericanske Fristaters Gebet, navnlig iblandt flere Stammer ved Kysterne af det stille Ocean. Samuel G. Morton har allerede i et tidligere Værk „Crania Americana"

omtalt den med Hensyn til Mexico og Peru, de caraibiske Öer, Oregon etc.; Forfatteren beskriver den her saaledes som den fandt Sted hos Natchez'erne, Choctaw'erne, Muskogee'erne eller Creek-Indianerne og nogle andre Stammer. Vi skulle imidlertid ikke fölge ham i disse Enkeltheder, men indskrænke os til at bemærke, at af disse unaturlige Hovedformer fire navnlig ere fremherskende og fremtrædende, nemlig: 1, den coniske, 2, den symmetrisk-forlængede, 3, den uregelmæssig sammentrykte og udvidede og 4, den quadrangulaire. Ihvor forunderlige end disse Former ere, ere de det dog neppe i höiere Grad end den efter vor Forf. fuldkommen constaterede Kjendsgjerning, at den Proces, hvorved de frembringes, ikke i mindste Grad indvirker paa det vedkommende Individs moralske eller intellectuelle Charakteer.

VI. SPROGET.

Forf. giver ingen almindelig Charakteristik af Indianer-Sprogene, og selv om han havde gjort det, vilde et Uddrag deraf her neppe have været paa sin Plads. Det er bekjendt, at de indianske Sprog höre til den agglutinerende Sprogclasse. De Læsere, der ikke vide, hvad der herved forstaaes, maae vi her desværre lade i Stikken, idet vi henvise dem til almindelige sprogsammenlignende Værker og hvad navnlig de indianske Sprog angaaer til den höifortjente Gallatin's Arbeider, der ere meddelte i det nordamericanske ethnologiske Selskabs Tidsskrift. Her maae vi alene indskrænke os til at give blot et Par af vor Forf.'s indledende Bemærkninger, hvortil vi föie en ham af Gallatin for hans Værk meddeelt Classification af alle de nordamericanske Indianersprog.

„Ingen Gjenstand har", yttrer Forf. blandt andet, „fra först af i höiere Grad lagt Beslag paa de Lærdes Opmærksomhed end de indianske Sprog. Discussionen af deres Principer udgik imidlertid næsten udelukkende fra Theoretikere, der, om end i Besiddelse af ægte Forsknings- og Lærdomsaand, aldrig selv havde stiftet noget praktisk Bekjendtskab

med vedkommende Idiomer, og dertil indskrænkede sig til et begrændset og unöiagtig gjengivet Ordforraad. ... De meddelte Formers Correcthed var saameget mindre til at stole paa, som det er tilstrækkelig bekjendt, at Vocabularerne i disse Sprog vare nedskrevne enten af Reisende, der vare aldeles eller tildeels ubekjendte med dem, eller af indfödte Folk, der, ihvor hjemme de end vare i dem, dog vare altfor ubekjendte med den grammaticalske Structurs Elementer til at de skulde kunne give de nöiagtig tilsvarende Udtryk i Engelsk, Fransk, Spansk eller Tydsk, de fire Sprog hvori det hidtil er blevet forsögt." — Efterat have beskrevet de flecterende Sprogs Fremgangsmaade, bemærker Forf.: „Indianeren derimod dynger Stavelse paa Stavelse, til hans Former gaae i det uendelige, og hans Vocabularium bliver, som det virkelig er, til en „formidabel Masse af sammenhobede Lyd" ... At Planen er homogen ... synes mig at være en ved de anstillede Forskninger godtgjort Kjendsgjerning. Hvad det uafladelig gaaer ud paa er „at tale om Gjenstandene gruppeviis (in groups). Tankegangen er simpel, men Udförelsen ganske forunderlig ... hele Klynger af Stavelser, anbragte, om jeg saa maa sige, paa en polysyllabisk Stamme." — En om end speciel saa dog dybt indgribende Bemærkning skulle vi dog endnu meddele, den nemlig, at Pronomet „han" i alle hidtil undersögte Indianersprog i de Forenede Stater, det Irokesiske alene undtaget, bruges om begge Kjön, samt at de alle kun have eet og det samme Ord for „yngre Broder" og „yngre Söster". Netop det samme er efter Gesenius, som Forf. citerer, Tilfældet i Hebraisk.

Gallatin's Classification er fölgende:

A. Nordlige Sprog, der indtage det hele Gebet fra det atlantiske til det stille Hav:

I. Esquimauisk (herunder Grönlandsk o. s. v.).

II. Athapaskisk.

B. Sprog i Vest for Mississippi:

III. Algonquinsk.

IV. Irokesisk (herunder de fem Nationer: Seneca'erne, Cayuga'erne, Onondago'erne, Oneida'erne og Mohawkerne).
V. Catawbaisk.
VI. Cherokesisk.
VII. Chocta'isk (Muskhogee).
VIII. Utchee'isk.
IX. Natchez'isk.

C. Sprog, der tales imellem Mississippi og Klippebjergene:
X. Sioux (Winnebago'isk, Dacota'isk, Osagisk, Mandansk etc.) samt
XI—XXI. Endeel Sprog, der hvert beherske et mere indskrænket Gebet (heriblandt Pawnee'sk, Cumanchisk etc.).

D. Sprog, der tales vest for Klippebjergene:
XXII—XXXVII, om hvilke det samme gjælder som om XI—XXI.

Gallatin faaer saaledes, som alt anfört, 37 Sprogfamilier, og, de californiske Sprog medregnede, ialt 105 Indianersprog i Nordamerica.

VII. KUNST.

Forf. overskriver dette Afsnit „den moderne Kunst". Han vilde maaskee have gjort rettere i strax at forebygge Misforstaaelse ved istedenfor Udtrykket „Kunst" at have brugt Udtrykket „Kunstfærdighed", „Haandfærdighed", „Industrie" eller et lignende, thi det er disse og ikke Kunstfrembringelser i streng Forstand, der i dette Afsnit omhandles. Det er derhos kun de nulevende Indianerstammers Arbeider i denne Retning, der her i Korthed beröres: Producterne af deres „antique" Kunstfærdighed have allerede i et tidligere Afsnit været Gjenstand for Omtale. Af de her beskrevne og tildeels afbildede Frembringelser af de nuværende nordamericanske Indianerstammers Kunstflid fremhæve vi fölgende:

Piber. Den indianske Pibe har et fladt, omtrent 3½ Fod langt Trærör, der ofte forekommer med smukke og smagfulde Ornamenter, hvilke deels ere malede, deels bestaae i farvede Pindsvine-Pigge, Fuglefjer, Haar etc. Forf. gjengiver adskillige slige Piberör, deriblandt et, der hörer til den saakaldte „Fredspibe". Det er smykket med Scalpen (Hovedhuden) af en Andrik og med fem (paa Afbildningen sex) decorerede Fjer.

Canoer. De blive forarbeidede af Barken af Betula papyracea. Den afskrælles i store Ruller, der transporteres til det Sted, hvor Canoen skal bygges. Dernæst udspiles imellem fire stærke Poster eller Pæle en Ramme, der af de Franske i Canada benævnes „Gabarie", og som angiver Fartöiets indre Form og Længde. Rælingerne (gunwales) ere af Cedertræ ligesom ogsaa Staverne (ribs), der belægges med tynde, flade, böielige Stykker Cedertræ, som anbringes paalangs (longitudinally). Nu anbringes Barkbeklædningen, der sammensyes ved Hjelp af en Syl med en Slags Traad „watab", der er tvunden af Cederens trevlede Rödder. Sömmene tættes med en kogt, præpareret vegetabilsk Gummiart. Den krumme For- og Agterstavn decoreres i Regelen med Dyrefigurer eller andre pictographiske Tegn. Det er navnlig Algonquinerne, der ved Constructionen af slige Canoer lægge baade Smag og Kunstfærdighed for Dagen. Man træffer dem i alle mulige Störrelser ligefra den 12 Fod lange Jagtcanoe til den saakaldte „Canot de maître", der har en Længde af 36 Fod. Letheden er en af deres fortrinligste Egenskaber. Den förstnævnte kan saaledes een Person magelig bære.

Af de nu brugelige Stridsköller og Öxre gjengiver Forf. endeel, deriblandt enkelte meget smukt formede og decorerede.

Musicalske Instrumenter. Af disse mærke vi tvende Slags Trommer, den tunge og den lette, der bruges i Krigen, ved religiöse Ceremonier og ved Forlystelser. Af det oftere ömtalte klapprende eller skraldende Instrument (rattle), Algon-

quinernes she-she-ghwun, afbildes flere. De forarbeides enten af Græskar (gourd) eller af Skildpaddens Skal; den, der bruges ved Krigsdandsen ogsaa af kantede Stykker af Dyrehove, anbragte paa en Stok eller et Skaft. — Piben, pibbegwun, bestaaer af halv-cylindriske, sammenlimede Cedertræ-Stykker, der ofte desuden sammenholdes af Metalringe. Chippewa'erne beklæde den derhos med Slangeskind. Den spilles paa samme Maade som en Flageolet, og har fem, sex eller syv Huller.

I Forarbeidelsen af HUUSGERAAD eller af Gjenstande, der bruges i det daglige Liv, lægge Indianerne stor Opfindsomhed for Dagen, navnlig med Hensyn til at udfinde hvad der ved deres omflakkende Levemaade maatte vise sig hensigtsmæssigst. Hvad Materialet angaaer bemærker Forf., at det, der almindelig i gamle Dage benyttedes til at tilveiebringe de haarde Instrumenters Spids og Eg, nemlig Been, Horn, Steen og Kobber, i vor Tid hos alle Grændsestammerne er blevet fortrængt af Jernet. — Forf. afbilder endeel Jernspyd, der bruges deels til Jagt paa Moskus-Rotten, deels til Fiskeri. — Den saakaldte „apegun" eller Bærerem er endnu i almindelig Brug blandt Fruentimmerne, der, da Benyttelsen af Hesten langtfra endnu er bleven almindelig, anvendes næsten som et Slags Lastdyr. — Alle de Kunstflids-Producter, hvortil garvede Skind levere Materialet, udmærke sig ved fortrinligt og smukt Arbeide. Dette udföres, som alt bemærket, af Fruentimmerne. — Knivskederne ere ofte smukt decorerede. Speilene ere i Reglen indfattede i en Træramme og gjemmes i et dertil indrettet Foderal. Klædningsstykkerne smykkes paa forskjellig Maade med Fryndser, Perler o. s. v.

Stor Kunstfærdighed lægge Indianerne for Dagen i Forarbeidelsen af deres KRIGS- OG JAGTREDSKABER, Buer, Pile, Spyd, Fiskekroge o. s. v. Buen forarbeides i Regelen af en elastisk Træsort, af Horn eller af Been. Hornbuerne bestaae af to Stykker, der i Midten sammenholdes ved Lim og Dyresener. Af Træarter benyttes undertiden Cederen. Længden

varierer fra 30 indtil 42 Tommer. Strengen er af Dyresener. Pilene blive kunstfærdig forarbeidede af Obsidian eller af Been. Forf. gjengiver endeel, de fleste af Been. Længden er 9 Tommer. — Krogen til Fangst af Lax og andre större Fiskearter fortjener endelig ogsaa at omtales. Den almindelige Fiskekrog er af Been, 2½ Tomme lang og fastgjort i en Line af Hampegræs. Efter Jernets Indförelse kom en Combination af Been og Jern i Brug. Det smukkeste af de af Forf. afbildede Exemplarer er imidlertid af Cedertræ. Selve Krogen, en 7 Tommers Curve og smukt Arbeide mödes af en Modhage af Been (safety-prong) af 4½ Tommers Længde.

Forf. giver til Slutningen et Par Afbildninger af ret curiöst forarbeidede Kamme fra Columbiadalen, uden dog at omtale af hvad Materiale de ere forarbeidede, samt af en lav Skaal med en Hank i Björneform.

VIII. DÆMONOLOGIE, HEXEKUNST OG MAGIE.

Det er ikke nogen almindelig Udsigt over den indianske Dæmonologie og Magie, vor Forf. her giver, men kun enkelte fragmentariske Bidrag til en saadan, navnlig Beskrivelser af nogle overtroiske og magiske Ceremonier, Dandse etc. Det er imidlertid sandsynligt, at Værkets senere Bind, der, som alt omtalt, endnu ikke ere komne os for Öie, indeholde fortsatte Forskninger og Oplysninger angaaende dette ikke uinteressante Gebet.

Kæmpens Fest og Dands. Denne finder Sted hos Dacota'erne til Ære for en, som Forf. udtrykker sig, „anti-natural" Gud, der benævnes Haokah eller Kæmpen, ansees for at være i Besiddelse af en overnaturlig Magt, og kun er underordnet „den store Aand". Dacota'erne have i deres Stamme en Afdeling Mænd, et Parti eller en Clan, som Forf. udtrykker sig, der benævnes „Kæmpens Afdeling" eller „Kæmpeafdelingen" (the Giant's party). Dennes Medlemmer dyrke den nysnævnte Gud og give af og til en Fest med Dands til Ære for ham. Dandsen udföres blot af Mænd i en Wigwam

rundt omkring en Ild, over hvilken der ere anbragte Kjedler, hvori Kjöd koges. De Deeltagende ere aldeles nögne med Undtagelse af en i en dobbelt Spids endende Hue af Birkebark, der er overströgen med Maling i Zig-zag, hvormed antydes Lynstraaler, og af nogle Ender af samme Materiale omkring Lænderne. Imedens de nu hoppe og synge omkring Kjedlerne, stikke de de bare Hænder ned i samme, og optage Kjödstykkerne, som de sluge, mens de endnu ere skoldende hede. Naar alt Kjödet er fortæret, öse de det hede Vand over deres bare Ryg, idet de i eet væk hoppe og synge: „Oh! hvor det er koldt! Oh, hvor det er koldt!" De paastaae, at det hede Vand ikke skolder dem, og at Guden ikke tillader, at nogen af hans „Afdeling" skulde tage nogen Skade af det.

Ondonagon'ernes (Troldmændenes, Hexemestrenes) magiske Dandse. „Det er almindelig bekjendt", yttrer Forf., „blandt dem, der have befattet sig med slige Studier, at Magien skylder Medicinen sin Oprindelse, og det er en slaaende Kjendsgjerning i de americanske Indianeres Historie, at denne ældgamle Forbindelse endnu vedligeholdes af dem. Alle deres Lægemidler anvendes under den formodede Indflydelse af hemmelighedsfulde magiske Kræfter, der antages at virke ligesaameget igjennem Meda'en eller „Doctoren", paa en hemmelighedsfuld Maade, som ved de simple eller sammensatte Lægemidlers physiske Egenskaber. I saa Henseende er det nu, at Tryllesange eller Trylleformularer og Besværgelser anvendes, ligesom ogsaa Haandtrommen og de klapprende Instrumenter sættes i Virksomhed for at vække Opmærksomhed og bestyrke og opflamme Troen. Mængdens Tro paa disse Ceremonier staaer for en stor Deel i Forhold til dens Uvidenhed og Lettroenhed. Den betragter dem med en Slags Ærbödighed og Ærefrygt, som om enhver Landsby-Muskikiwininee (Medicin-Mand) var beklædt med enhver Art af mystisk og pathologisk Magt. . . . For at give disse Ceremonier större Interesse og vække större Tillid, er det nu, at en Række

magiske Dandse sættes i Forbindelse med dem. ... Under disse Dandse lader Hexemesteren som om han holder i Munden Sygdommens materialiserede Former (the materialized forms of disease). Han gjör döde Fugle levende, uddriver onde Aander etc. De fleste af disse Kunsstykker ere saa plumpe, at de i det civiliserede Liv af Personer, der ere drevne i Taskenspillerkunster, vilde blive erklærede for Præstationer saagodtsom under al Kritik; men Indianerne ansee dem for i höieste Grad vidunderlige og betragte dem som Manifestationer af Aanders Nærværelse og af de Operateuren begunstigende Guders Magt og Velvillie. Han anstiller sig, som om han paa en mystisk Maade samtaler med disse Aander og Guder og af dem erholder Magt til at raade over Liv og Död, og hans Auditoriums Fasthed i Troen giver ham en ubegrændset Indflydelse over det. De ryste og skjælve for ham, og den hele Forsamling er i en Ophidselsestilstand, der grændser til Vanvid. Ja selve Operateuren kommer tilsidst i samme Tilstand, saa at han svinger sine magiske Instrumenter og hamrer lös paa sin hemmelighedsfulde lille Tambourin, indbilder sig, at Himmel og Jord lytte til ham, og at den hele synlige Skabning böier sig for ham. ... Alle vore indianske Stammer have staaet under slige Troldmænds Indflydelse. De betragtes som Mænd af stor Hellighed, Viisdom og Selvfornegtelse. De leve tilsyneladende i Fattigdom, ophöiede over alle egoistiske Motiver, i Samkvem med Elementaraanderne, altid under en Indflydelse, som det vilde være den höieste Grad af menneskelig Galskab at pröve paa at trodse. Det var under slige Indflydelser, at Shawnee-Propheten kom i Besiddelse af en saa overordentlig Magt i Aaret 1812 ved Bredderne af Wabash. Han samlede under sin Befaling hele Armeer af nögne og bemalede Indianere. Han var eneraadende over deres Skjebne og hans Mening den ene afgjörende i alt. For at reise Indianerne nordfra, fortalte han dem ved sine Udsendinge, at der Vinteren efter vilde falde en fyrgetyve Fod dyb Sne. De, der boede mod

Syd, paavirkede han ved Trudsler om andre elementaire Ulykker (elemental calamities), der bedre passede sig for deres Clima. Jeg har fundet Spor af hans Indflydelse paa de fjerneste Punkter, jeg har besögt i Vest, i Nord, i Syd, og jeg er, efter disse Beviser paa dens overordentlige Udstrækning, overbeviist om, at han, ved at samle store Masser af Indianere paa Steder, hvor de ikke havde det tilstrækkelige til Livets Ophold og hvor de segnede under fordærvelige climatiske Indvirkninger, har bidraget mere end nogen anden i hele America til de indianske Stammers Ödelæggelse."

Forf. bemærker, at det i Regelen kun er ved Vintertid, at man kan faae Indianerne til at fortælle deres Sagn. Grunden hertil maa söges i deres Religiösitet, om vi saa maa sige. De Genier og Aander, der boe i Jorden, bedækkes nemlig om Vinteren af Sneen, Sö- og Flod-Aanderne af Is, saa at de ikke kunne höre hvad der bliver sagt om dem. Men nu fremkalde de tidt phantastiske og grotesque Sagn, der fortælles i Vinterhytterne, hvor Unge og Gamle ere samlede, ofte spögefulde Bemærkninger fra Tilhörernes Side og i det hele taget en Munterhed og Lystighed, der vilde kunne saare Aanderne, saafremt de kunde höre den. Saasnart derimod Foraaret har indfundet sig, ophörer al Fortællen. Jorden er nu ligesom gjenoplivet. Sneen forsvinder, Söerne og Floderne befries fra Isen, Fuglene vende tilbage til de forladte Skove og Vande, Træer og Blomster springe ud, efterhaanden som Solens varme Straaler trænge ned i den kolde Grund, og den hele Natur lever op til Glæde og Nydelse. Det er netop paa denne Tid, at den Aandeverden, i hvilken Indianerne leve, begynder at udfolde sin travleste Virksomhed, og den röde Jæger, der troer, at han ved hvert Skridt skylder Aanderne alene hvad Lykke der monne falde i hans Lod, vogter sig for ethvert Ord, der mulig kunde stöde eller forarge dem. Det lære Forældrene deres Börn, idet de tilföie, at hvis de handle herimod, ville Slanger, Tudser og andet Kryb forfölge dem til Straf derfor.

Naar Jægeren glider ned ad Skovströmmen eller paa sine Streiferier betræder det frygtindgydende Klippepas, tænder han sin Pibe for at bringe de ham omringende, ubekjendte Guder et dem velkomment Offer, og hentyder aldrig til dem uden paa en alvorlig og ærefrygtsfuld Maade.

IX. INDIANERNES MEDICINSKE KUNDSKABER.

De Oplysninger, der herom meddeles, skyldes en iblandt Winnebago Indianerne (dengang) bosiddende Læge, F. Andros, hvis Skrivelse til Forf. af 1ste April 1848 findes aftrykt i Værket. De angaae vel saaledes nærmest Winnebagoerne; det er imidlertid sandsynligt, at de ogsaa ialfald for en stor Deel turde finde Anvendelse paa andre Indianerstammer.

Brevskriveren indleder sine Oplysninger om deres medicinske Praxis med den Bemærkning, at den er en Blanding af Overtro og Uvidenhed. De ere iligesaa fuldstændig Uvidenhed med Hensyn til Sygdommenes Pathologie som til deres Behandling. De have slet intet Kjendskab til Anatomien og ingen klar Forestilling om Blodets Circulation; maximum af deres Kundskab i sidstnævnte Retning er blot, at Blodet löber i visse Canaler. — „Medicin-Mænd" findes hos dem i stort Antal, og enhver enkelt af disse har sit eget hemmelige Universalmiddel imod alle de mulige Sygdomme, „Kjödet er underkastet". Deres Medicin er, saavidt Beretterens Erfaring strækker sig, af en mild Charakteer. Alle Gifter ere udelukkede, da de, efter deres Formening, ere et Værk af den onde Aand, der forsögte at efterligne den gode, som frembragte de forskjellige Frugt- og Græssorter til Indianernes Brug og Nytte. — Af de Midler, der ere i almindelig Brug, ere det varme eller Dampbadet og det kolde Bad eller den kolde Overgydning samt hyppige Aareladninger de virksomste. Sidstnævnte er saagodtsom et Universalmiddel. Som Aareladnings-Instrument tjener en Flintflæk, der fastbindes paa Enden af en Stok og bruges paa samme Maade som Landmanden bruger sin Lancet til Aareladning af Heste. — Naar et Dampbad

skal tages, tager Patienten Plads i et lidet Skuur eller Hytte (lodge), der bedækkes med Tæpper, og i hans Nærhed anbringes glödendehede Stene, paa hvilke der öses Vand, hvorved der strax kan frembringes saa megen Damp, man vil. Kolde Bade tages i Regelen i en Flod eller Kilde, i hvilken Vedkommende sætter sig ned, saa at Vandet gaaer ham til Hagen. Er et saadant Bad ikke at erholde, indsvöbes Patienten i Tæpper, hvorpaa han överöses med koldt Vand, saalænge til Operateuren finder, at det kan være tilstrækkeligt. Dette Middel virker heldigt i Febertilfælde, men ialmindelighed er Fölgen Congestion, navnlig til Hjernen. — I enkelte Sygdomstilfælde stole de mere paa Offringer til „den onde Aand", og paa Tryllesange, accompagnerede af Tromme, Skralde og Pibe, end paa nogensomhelst Medicin. — Kopsætning er ligeledes et yndet Middel iblandt dem. Den udföres med et Oxehorn, hvis Munding bruges som Sugepompe (suctionpump), efterat den Legemsdeel, hvor det anbringes, först er bleven ridset med en Flintflæk eller Knivspids. — Deres materia medica kjende „de Hvide" kun meget lidet til paa Grund af at alt hvad der foregaaer ved deres Cure indhylles i en overtroisk Hemmelighedsfuldheds Slör. Brevskriveren, der havde tilbragt et Par Aar blandt Winnebago'erne og givet nöie Agt paa deres Lægemidler og disses Virkninger, udtaler det som sin Overbeviisning, at de ikke vare i Besiddelse af et eneste værdifuldt Middel, som ikke fandtes i de Forenede Staters Pharmacopoe. — Deres Febertheorie gaaer alene ud paa, at den er et Værk af „den onde Aand", der skifteviis blæser sin kolde og varme Aande paa dem. I Sygdomstilfælde offre de altid til „den onde Aand", aldrig til „den gode". Under udbredte Epidemier ophænges en Masse værdifulde Gjenstande som Offer til „den onde Aand" paa Træer og Stænger rundtomkring Landsbyerne. Af Dyr offres især Hunde. — Brevskriveren slutter med den Bemærkning, at deres overtroiske Forestillinger og Meninger imidlertid mere og mere fortrænges ved Civilisationens Indvirkning, saa at

mange af dem allerede have givet deres „Medicin-Mænd" Afsked, og i alle, selv de ubetydeligste Sygdomstilfælde henvende sig til Regjeringslægen om Medicin og om Raad. Erfaringen har lært dem, at den hvide Mands Doctor er mere at stole paa end deres egen.

ARCHÆOLOGISK-LINGUISTISKE AFHANDLINGER.

Som Fortsættelse af de i AT 1858-1860 p. 331-335 anmeldte fire Afhandlinger af C. A. Holmboe meddeles her Indholdet af ni nye Smaaskrifter af den samme lærde Forsker, ogsaa Aftryk af det Norske Videnkabs-Selskabs Forhandlinger.

1. Om Oprindelsen af det scandinaviske Vægtsystem i Middelalderen. 1861. Det gamle romerske Vægtsystem optoges tilligemed den romerske Cultur i de fleste europæiske Stater i Middelalderen. Dette var baseret paa Pundet, inddeelt i 12 Unzer. I Scandinavien derimod var Vægtsystemet grundet paa Marken, deelt i otte Örer eller Unzer, og hver Öre i tre Örtuger. Dette er det samme System, som i vore Dage er i Brug i det sydlige Indien (ifölge Breeks, on Indian Weights and Measures). Der er nemlig en Ser = 8 Pala, og en Pala = 3 Tola. Allerede dette er mærkeligt, men endnu mere overraskende er det, at de respective Vægtenheder have omtrent samme Tyngde i Indien og i Norden i Middelalderen. Forf. meddeler Lister over Unzens (Örens, Pala'ens) Vægt i flere forskjellige Stater i Indien og i Europa. Denne Sammenligning giver det Resultat, at Vægten, uagtet Afvigelserne i de forskjellige Egne, dog holder sig omtrent inden de samme Grændser i Europa og Indien, nemlig der imellem 26 og 35, her imellem 26 og 37 franske Grammer. Han paaviser derhos, at ogsaa i flere mohammedanske Stater

Unzens Vægt holder sig inden de samme Grændser, og antager, at Unzen er den oprindelige Vægtenhed, som fra Ægypten eller Babylon er bleven optagen i Rom, hvor man har multipliceret den med 12 for at danne en höiere Vægtenhed, og at den i Mellemasien og Indien er bleven multipliceret med 8 i en lignende Hensigt. Marken paa 8 Unzer har vel ogsaa været og er endnu i Brug i mange europæiske Stater udenfor Scandinavien; men Forf. paaviser et saadant Vægtforholds temmelig sildige Indförelse i disse Lande, hvor det desuden aldrig har opnaaet almindelig Anvendelse, men bruges næsten alene ved Veining af ædle Metaller, medens Systemet i Norden var i Brug for allehaande Varer og i det daglige Liv; og Unzens Inddeling i 3 Örtuger eller Tola'er forekommer alene i Scandinavien og i Indien. Forf. har anstillet Undersögelser efter Spor af et lignende Vægtsystem i de Egne, som den norröne eller scandinaviske Stamme gjennemvandrede paa et Tog fra Asien mod Nordvest i den graa Oldtid, og han har fundet at Sölvbarrer, der veiede omtrent en scandinavisk Mark, have curseret i det nuværende Rusland i Middelalderen, samt at man i Bokhara bruger en Unze, kaldet Tolendak, som i Vægt nærmer sig meget den scandinaviske Öre. Med Hensyn til Aarsagen til Ligheden imellem Vægtsystemet i saa langt adskilte Lande, saa hælder Forf. til den Mening, at det er opkommet hos Scandinavernes og Indernes fælles Stammefolk. Som Stötte herfor anföres Navnene paa endeel Culturgjenstande, som i Indisk og Nordisk benævnes næsten eens, og da de vidne om et Culturtrin, som maatte forudsætte et Vægtsystem, mener han at et saadant er blevet indfört i Norden af de fra Asien indvandrede Colonister.

2. Om den nordiske Sammenligningspartikel efter Comparativ, en. 1861, Forf. paaviser den store Lighed, som finder Sted imellem det oldnordiske og sanscritiske pronomen demonstrativum, og leverer derpaa fölgende Sammenligning mellem disse Sprogs pronomen relativum:

Nom. sing. masc.		Accus. s. m.		Nom. og Acc. s. neutr.	
ældre supponeret Form	brugelig Form	ældre suppon. Form	brugelig Form	ældre suppon. Form	brugelig Form.
is el. ir.	jas el. jar.	in.	jan.	it el. id.	jat el. jad.

Hermed kunne fölgende inflexible Relativer i Oldnordisk sammenlignes:

is el. ir,	jas el. jar	jan	jat el. jað
	es el. er	en	eð
samt det færöiske uböielige			id.

Ligesom Endebogstaverne s, r og n i Sanscrit ere Forholdsendelser, saaledes godtgjör Forf. Sandsynligheden af, at de samme Bogstaver i de oldnordiske Pronominalformer oprindelig have haft samme Bestemmelse, men ere blevne staaende som forstenede Levninger fra Oldtiden, ligesom mange andre Sprog have lignende Levninger i Behold, hvorpaa Forf. leverer flere Exempler. Dernæst imödegaaer han den Indvending mod at antage en for en oprindelig Accusativform, at Ordet forekommer som Nominativ, idet han paaviser flere Analogier af andre Sprog saavelsom af vort eget, hvor det spörgende Pronomen hvem er en oprindelig Accusativ. Relativets Inflexibilitet paa samme Tid, som Sproget har vedligeholdt Flexion for Nomina og andre Pronominer, oplyses ligeledes ved Analogier fra andre Sprog. Med særligt Hensyn til Sammenligningspartiklen en henledes Opmærksomheden paa den tilsvarende Partikels Form i andre indo-europæiske Sprog, hvor den slutter sig til Pronomen relativum og særlig til Accusativ, f. Ex. lat. quam, fr. que o. s. v. Forf. formener saaledes at have beviist, at en er en oprindelig relativ Partikel, og ikke, som enkelte have meent, fremkommen ved

Aphæresis af et demonstrat. þen. Vel forekommer þen som Sammenligningspartikel paa enkelte Runestene fra christelig Tid i det östlige Sverige, og ligeledes i Gotlandsloven, men det kan forklares som Spor af tydsk Indflydelse, hvorimod denne Form af Sammenligningspartiklen ikke har kunnet paavises i nogen gammel norsk eller islandsk Bog.

3. Mjölnir og Vadjra, 1862. Forf. anstiller Sammenligning imellem Forestillingerne om den nordiske og den indiske Tordenguds Vaaben. Efter kortelig at have omhandlet, at man i Asien som i Norden hovedsagelig lagde Vægt paa Vaabenets knusende Kraft, mindre paa dets Form, hvilken man deels forestillede sig som en Kugle, deels som en Morterstöder, deels som en Hammer, viser Forf. at man tillagde Vadjra ligesaavel som Mjölner den Egenskab, efter Fuldförelsen af det knusende Hverv strax at vende tilbage i Gudens Haand. Dernæst paaviser han en væsentlig Lighed, som, saavidt vides, ikke forhen af nogen er bleven bemærket, nemlig den indviende, helliggjörende, oplivende Kraft, der tillægges saavel Indras som Thors Vaaben. Det er bekjendt, at Thor med sin Hammer indviede Baldurs Baal, at han med den bragte Liv i sine Bukke, efter at de vare slagtede og opspiste, at Hammeren blev lagt i Brudens Skjöd for at indvie det fingerede Ægteskab imellem Jetten Thrym og Thor som Freyja, samt at Thor i Edda kaldes véorr, Indvier, og miðgarðs véorr. Forf. anförer adskillige Beviser for, at de asiatiske Buddhister tillægge Vadjra lignende Egenskaber. Af Ssanang Ssetsen's Öst-Mongolernes Historie meddeles flere Citater, hvori Kei-Vadjra omtales som Benævnelsen paa visse Indvielser. De buddhistiske Geistlige, ligefra Dalai-Lama og nedad, före stadig Vadjra som Attribut. Dens Form leveres i Afhandl. i Træsnit, baade efter gamle indiske Monumenter og saaledes som den i vore Dage er i Brug blandt Kalmykerne. Af Missionæren Huc's Reisebeskrivelse (fra China gjennem Mongoliet til Tibet) citeres den Yttring, at Vadjra (der kaldes

Torche) seer ud som en Morterstöder og holdes for et helliggjörende Redskab (instrument sanctificateur). Endelig fremsætter Forf. den Formodning, at Vadjra har været anvendt til at knuse Afdödes Been med. Det er nemlig i flere Egne af Mellemasien Skik, at rige Mænds brændte Been overleveres til Stor-Lamaen, som knuser dem til fint Stöv, blander deri Meel eller Leer, undertiden endog knuste Ædelstene, og ælter heraf en Deig, som i forskjellige Egne erholder en forskjellig Form forinden den indsættes i Monumentets Gravcelle. Forf. tilföier: „Skulde den Hypothese være for dristig, at en lignende Skik var i Brug i det hedenske Norden?"

4. Om Amuletter og Stormænds Begravelse. 1863. I AT 1858-1860 anmeldtes en Afhandling om Amuletter, hvortil Forf. nu tilföier Beretning om en Miniatur-Öxe af Bronze (Kobber og Zink), som kort forud var funden i Nordre Trondhjems Amt, ikke langt fra Byen Namsos paa Halmöen. Denne Öxe er kun to Tommer lang og 1½ Tomme langs Eggen, hvorfor Forf. troer at burde henföre den blandt de Miniatur-Vaaben, som han i den ældre Afhandling har sögt at bevise at de maae have været Amuletter, og hvori han har omtalt Sværd, Dolke og Knive af saadanne smaae Dimensioner, men yttret at ingen saadan Öxe var ham dengang bekjendt. — Med Hensyn til Stormænds Begravelse har Forf. anstillet Sammenligning mellem en for en halv Snees Aar siden aabnet Gravhöi i Norge og Gravskikke i Tartariet. I Borre Præstegjeld, i Nærheden af Byen Horten blev i en Gravhöi, foruden den Afdödes Aske, fundne tre Skeletter af Heste, to til venstre Side og et til höire, samt hos det sidste de metalliske Levninger af en prægtig Sadel med Bidsel. Hermed sammenligner Forf. Tartarernes Maade at begrave deres Stormænd paa, idet han af Missionæren Jean du Plan de Carpin, som i Aarene 1246 og 1247 opholdt sig i Tartariet, citerer fölgende: „cum autem mortuus est, si est de majoribus .... sepelitur cum eo unum jumentum cum pullo, et equus cum

freno et sella" ..., altsaa just tre Heste, som i Borre-Höien, og deriblandt en med Sadel og Bidsel.

5. Om Haugelys. 1863. Efter at have omtalt den endnu i de nordiske Lande forekommende Folketro, at der over Gravhöie, som indeholde Kostbarheder, nu og da sees en brændende Flamme, samt paaviist at saadan Tro er meget gammel, yttrer Forf. Tvivl om, at denne Tro kunde have vedligeholdt sig fra Hedendommens Dage, dersom den ikke havde haft noget andet at stötte sig til end den Forestilling, som almindelig træffes hos endog lidet cultiverede Nationer, at nemlig de Afdödes Grave ere hellige og at Lys er Helligbedens Symbol. Han antager, at Troen maa hvile paa en mere sandselig Grundvold, og idet han henviser til flere forhen holdte Foredrag, hvori han har paaviist mangen Overensstemmelse i Forestillinger og Skikke imellem Asiens Buddhister og de nordiske Hedningefolk, henleder han Opmærksomheden paa den Rolle, Lyset som Helgenskin spiller blandt Asiens Buddhister. Den chinesiske Pilegrim Hiouenthsang (i Begyndelsen af 7de Aarh.) omtaler saaledes ikke alene Reliquier, hvorfra Lys udströmmede, undertiden saa stærkt at det gjennemtrængte den Æske, hvori de vare nedlagte, men ogsaa adskillige Gravmonumenter (Sthupa, senere forkortet til Tope) i Form af Gravhöie, hvorfra stærkt Lys af og til saaes at udströmme. Forf. anförer derhos Exempler paa kunstige Midler, hvorved det buddhistiske Præsteskab sögte at udbrede og vedligeholde Forestillingen om et fra Gravmonumenter udströmmende Lys. Deels brugte de rundt om disse Toper, der i Regelen vare udvendig belagte med et Lag af blank poleret Marmorgips, ja undertiden endog forgyldte, at anbringe en Mængde Steenpiller, hvori henimod Toppen, paa den Side som vendte mod Topen, Nischer vare anbragte til Indsættelsen af Lamper, hvis Skin med stor Styrke kastedes tilbage fra Topens blankpolerede eller forgyldte Yderflade, som om Lyset udströmmede fra selve Gravmonumentet;

deels brugte de i de i Klipperne indhuggede Huletempler inderst i Bunden at lade tilhugge en Efterligning af Toperne, hvorhen de ved en Kanal igjennem Klippen, som ikke bemærkedes udenfra eller af dem som traadte ind, ledede et stærkt Lys til Helligdommen, medens der forövrigt herskede Halvmörke i Templet. Disse Foranstaltninger oplyses ved Træsnit. Et andet Middel til at styrke den samme Tro bestod i, at man i et og andet Gravkammer indsatte brændende Lamper, forsynede med store Quantiteter af Olie, i den Tanke at Lamperne vilde brænde saalænge der var Olie nok. — En Mængde af de buddhistiske Toper ere i de sidste Decennier aabnede og undersögte af Europæere, som i adskillige have fundet Mynter og Smykker af Guld, Sölv, Ædelstene m. m. Bevidstheden om, at saadanne Skatter vare indlagte i Monumenterne, lod sig da let bringe i Forbindelse med Forestillingen om en Lysning over dem. Da nu de nordiske Gravhöie have saa meget tilfælles med Toperne i Asien, at Tanken maa ledes hen paa Fællesskab i de Anskuelser, som derigjennem have fundet Udtryk, er der god Anledning til at antage, at Troen paa Haugelys kan med saa meget andet være indbragt fra Asien. Til Anvendelse af saadanne Kunster som i Asien brugtes for at styrke Troen, var der i Norden ingen Anledning. Dog sees der Spor af at Ild har været tændt paa Toppen af enkelte Gravhöie, da man under Grönsværet har fundet Kullag i nogle af dem som ere undersögte. Muligt er det ogsaa, at de regelmæssige Fordybninger, som adskillige nordiske Gravhöie have i Toppen, ere blevne anbragte for deri ved festlige Leiligheder at tænde Blus. Herved kunde Forestillingen om Lys i Höienes Indre vel ikke frembringes, men dog ved Ideeassociation fornyes.

6. Svegders Reise til Godheim. 1863. Forf. anförer mange Grunde for at betragte den svenske Konge Svegders Reise til Godheim (Yngl. s. 15) for et historisk Factum. At der i förchristelig Tid og flere Aarhundreder efter Christus

var et Asaland i Transoxanien eller Vest-Turkestan har han paaviist i en foregaaende Afhandling (Asaland og Vanaland, Chr. Vidensk. Selsk. Forh. 1858), saavelsom at dettes Beliggenhed svarer til Snorres Angivelse med Hensyn til Asaland eller Godheim. Dernæst anförer han, i Modsætning til den Anskuelse, at Aserne kun vare Personificationer af Naturkræfterne, et Par nyere Historikeres Mening om dem som historiske Personer. Derpaa gaaer han over til at gjennemgaae Beretningen om Svegders Reise stykkeviis, og godtgjör, at de historiske og geographiske Forhold i den Tidsalder, hvori Snorre hensætter Begivenhederne, ganske svarer til Enkelthederne i Beretningen, og at der saaledes ingen Grund er til at betvivle Sandheden deraf i alt Væsentligt. Da nu Odin siges at have erklæret, at han ved sin Död vilde begive sig til Godheim, maatte Svegder, som agtede at opsöge ham, tage Veien mod Syd-Ost gjennem det store Sviþjod eller det nuværende Rusland, hvor ifölge Nestors Beretning endnu lige til det 11te Aarhundrede Varæger eller Folk af samme Æt som Scandinaverne boede, lige fra Östersöen og til den semitiske Grændse, d. e. indtil det arabiske Kalifat (i Öst for det kaspiske Hav og Aralsöen). Forf. understötter Nestors Vidnesbyrd ved Citater af arabiske og persiske Skribenter, der tale om Russer (ɔ: Normanner eller Varæger) ved Volga og paa det kaspiske Hav i 9de og 10de Aarh. Frähn har for længe siden godtgjort, at Navnet Rus hos orientalske Forf., ligesom Ros hos byzantinske, betegner Folk af den scandinaviske Race. Ved Beretningen om at Svegder „kom til en stor Gaard paa den östlige Kant af Sviþjod, som hed Steen, hvor der var en Steen saa stor som et stort Hus", gjör Forf. den Bemærkning, at ved Sviþjod maa i denne Forbindelse forstaaes det store Sviþjod (Rusland) og at Steen altsaa maa söges ved Asiens Grændse. Men i Mellemasien var dengang Buddhismen udbredt og med den Brugen af store Reliquiemonumenter, Sthupa's eller Toper, store Steenmasser, overdragne med en Art Marmorgips, der gav dem Udseende

af hele store Stene, 30 til 40 og flere Fod i lodret Höide. Forf. mener, at den store Steen, Svegder saae, kan have været saadan en Sthupa, og da smaa Buddha-Billeder undertiden vare anbragte i en Nische ved Sthupa'ens Fod, mener Forf. at saadant passer meget godt til Snorres Ord, at Svegder en Aften, da han var beruset, saae en Dverg sidde under Stenen. Videre staaer der: „Svegder og hans Mænd vare meget drukne og rendte mod Stenen. Dvergen stod i Dören og kaldte paa Svegder og bad ham gaae ind, om han vilde træffe Odin". Hertil bemærker Forf., at de nysnævnte buddhistiske Monumenter undertiden have smaa Kapeller ved Foden, byggede tæt op til samme, saa at de see ud som Indgang til Steenmassen. Forf. tænker sig at Topens Vægtere maa have været tilstede i et saadant Kapel, og at en af dem, opmærksom ved de drukne Mænds Stöd, kan have aabnet Dören og taget Hovedmanden for Optöierne, Svegder, ind, hvorved lettelig en Yttring om at Odin (Buddha?) var derinde, kan være falden, da foregivne Reliquier af Buddha opbevaredes i saadanne Toper. „Svegder löb ind i Stenen, som strax lukkedes efter ham, og Svegder kom ikke tilbage". Som Straf for intenderet Vold mod det hellige Monument tör han maaskee være taget af Dage.

7. Thorolf Bægifots Begravelse. 1863. I Eyrbyggja Saga berettes om en Mand ved Navn Thorolf, kaldet Bægifot paa Grund af en Beskadigelse af det ene Been: at han boede paa Vestkysten af Island og var en ondskabsfuld og trættekjær Mand. Han kom en Aften hjem og satte sig i sit Höisæde, hvor han blev siddende hele Natten og om Morgenen fandtes död. Hans Sön blev hentet, og denne lod bryde et Hul paa Væggen bag den Dödes Ryg og Liget blev derpaa hivet ud igjennem denne Aabning. Af denne Fremgangsmaade tager Forf. Anledning til at paavise, at en lignende Skik har været og er tildeels endnu i Brug blandt Buddhisterne i Asien. Marco Polo beretter, at ved en Mands Död i Tar-

tariet bestemte en Astrolog, i hvilken Retning Liget skulde udbæres, og da dette som oftest ikke blev bestemt i den Retning, hvor Dören var, blev der brudt Hul i Væggen og Liget udtaget derigjennem. Under den bekjendte Reisende Pallas' Ophold i Kalmykiet fandtes den överste Geistlige der en Dag siddende död i sit Höisæde, hvorpaa hans Hytte strax blev nedreven bag fra, som udtrykkelig tilföies. — Thorolfs Lig blev höisat i en Dal, hvor meget Kvæg og Faar græssede. Men fra den Tid Liget der var begravet, indtraf der alleslags Ulykker paa Kvæget, ja endog en Hyrde fandtes död der; paa Grund heraf drog Sönnen hen med nogle Mænd og gravede Liget op for at flytte det op i Udmarken. Men da det af to Oxer var blevet trukket op til den övre Ende af Dalen, bleve Oxerne rasende og slede sig löse, og da var Liget saa tungt at Mændenes forenede Kræfter ikke formaaede at bringe det videre, men maatte begrave det paa Stedet. Som Sidestykke hertil meddeler Forf. en Beretning om den store Erobrer Dschingis Chans Död og Begravelse. Han döde paa et Tog i Tibet og blev paa en Vogn transporteret derfra, men underveis standsede Vognen og lod sig ikke sætte i Bevægelse, förend en höi Geistlig i en salvelsesfuld Tale havde bevæget den Afdöde til at lade sig före videre, og da Toget havde naaet den Afdödes Hjem, var Kisten saa tung, at alle Anstrengelser for at faae den ned af Vognen vare forgjeves, hvorfor man opkastede Gravhöien over den saaledes som den stod paa Vognen.

8. Om Eds-Ringe. 1863. Med 4 Plader. Afhandlingen indledes ved at minde om at vore Forfædre i Hedenold ved Edsaflæggelse brugte at lægge Haanden paa en Ring, samt at der i de nordiske Museer findes enkelte af Jorden opgravede store Guldringe, som man har antaget at være saadanne Edsringe. Forf. anmærker, at denne Mening hidtil dog ikke har hvilet paa nogen anden Grundvold end den, at man ikke har kunnet forestille sig nogen anden Brug for

saadanne Ringe. De ere nemlig deels af saadan Form og deels af saadan Vægt, at man ikke kan antage dem for Smykker. De see nemlig ud som om man tog en massiv Guldstang, hvis Ender vare noget tykkere end Stangen selv, og böiede den saaledes at Enderne mödtes, dog uden at beröre hinanden, hvorved den dannede en oval Ring. Forf. deler den Mening, at disse Ringe have været Edsringe, men han söger at opstille en positiv Grund istedenfor den negative, hvorpaa denne Mening hidtil har hvilet. Han paaviser, at der i den store Offerprocession, som er afbildet ved Siderne af Trappegangene til det ruinerede Tempel i Persepolis (Istachr, Tschehel Minar), som er afbildet i Niebuhrs Reise tab. 31 og 32 og i större Maalestok hos Ker 39 — at der sees Mænd, som bære Ringe netop af samme Form som de förstnævnte i Norden fundne. Paa Pl. 1 meddeles Afbildninger af en Ring fra Persepolis, en fra Norge, en fra England og en fra Bretagne; imellem den sidste og den förstnævnte er Ligheden især paafaldende. Det er en Kjendsgjerning, at i Oldtiden Rettergang og Offring foretoges i Forening i de store Folkemöder. Naar man derfor i en Procession, hvor Mænd före Offerdyr, Heste, Oxer, Faar, bære Boller eller Skaaler (formentlig for deri at optage Offerblodet), Hammere (for dermed at slaae Offerdyrene ihjel) o. s. v., seer Mænd som bære Ringe, der ikke synes at have noget med Offringen at bestille, saa er det sandsynligt, at disse sigte til det andet Hovedöiemed for Folkemödet, Rettergangen, og at disse Ringe medbringes for at man derpaa kan aflægge Ed. I Mangel af Beviser for en saadan Skik hos de gamle Persere henviser Forf. til den rigtignok meget yngre Periode, Sassanidernes Regjeringstid, hvorved der dog er at bemærke, at den persiske Historieskriver Mirchond udtrykkelig fremhæver, at Sassaniderne optoge mange af de Skikke, som havde været i Brug i Achæmenidernes Tid; blandt disse kan saaledes have været Maaden at aflægge Ed paa. Flere Sculpturer fra Sassanidernes Tid, afbildede hos Niebuhr, Ker Porter o. fl., frem-

stille to pragtfuldt klædte Mænd med Kroner paa Hovedet, af hvilke den ene fremrækker en Ring, som han holder fast omsluttet i Haanden, medens den anden lægger Haanden paa Ringen. Den förste erklæres i en hosstaaende Indskrift for at være Gud, den anden Kongen. Man har bidtil anseet disse Billeder for en symbolsk Fremstilling af Kongemagtens Overdragelse til en succederende Konge, og at Ringen altsaa skulde være Kongemagtens Symbol; men Forf. paaviser, at den Stilling, Kongens Haand paa et Par af disse Billeder har, ingenlunde tyder paa en Modtagelse af Ringen, men aabenbar betegner at han blot lægger Haanden paa den, hvoraf han slutter, at det er en Edsaflæggelse, som her fremstilles, at Billedet er en Forevigelse af den Ceremonie, som foregik ved Kongens Thronbestigelse, idet Kongen i Guds, d. e. i Guds Repræsentants, Stor-Mobedens Haand nedlagde den edelige Forsikkring om at ville regjere med Retfærdighed. For at bestyrke denne Opfattelse leveres Afbildninger af de omtalte Scener. Til Slutning meddeles en Liste over 37 Guldringe med deres Vægt, fundne i de nordiske Riger, paa de britiske Öer og i Bretagne, for at sætte Læserne i Stand til at danne sig en Mening om, hvorvidt der ved Forfærdigelsen har været tilsigtet at give dem en bestemt Vægt, hvilket Forf. finder tvivlsomt, idet han dog paaviser, at nogle i samme Land fundne Ringe staae i et saadant Vægtforhold til hverandre, at hin Anskuelse deri kunde finde nogen Stötte.

9. Om Örtug eller Tola. 1863. Forf. har i den her omtalte Afhandling n° 1 paaviist Identiteten af det sydlige Indiens og det nordiske, i Middelalderen brugte Vægtsystem. Ligesom man her regnede Marken til otte Örer og Ören til tre Örtuger, saaledes da en Ser til otte Pala og en Pala til tre Tola, samt at ikke blot Systemet var det samme, men ogsaa de respective Vægtenheder af omtrent samme Tyngde. I nærværende Afhandling paaviser han, at ligesom i Indien Tola'en spiller Hovedrollen ved Veining af ædle Metaller, da

man kun nævner saa og saa mange Hundreder eller Tusinder Tola Guld eller Sölv, uden at reducere dem til Pala eller Ser, saaledes maa Örtugen her i Norden i en Tid (formentlig fra 10de til 12te eller 13de Aarh.) have spillet en lignende Rolle. Sit Beviis stötter han hovedsagelig paa, at en heel Deel Vægtlodder i Jorden ere fundne i Norden og som opbevares i Museerne i Dorpat, Helsingfors, Stockholm, Kjöbenhavn, Christiania og Bergen. Disse Lodder ere kugledannede, med afskaarne Segmenter paa to modstaaende Sider, og de derved frembragte Flader ere mærkede med et större eller mindre Antal smaa Circler eller Puncter. At disses Antal betegner Loddernes relative Vægt, er af Prof. Hällström i Helsingfors for over tyve Aar siden blevet bemærket, og da alle de Lodder, som han havde Anledning til at kjende, vare fundne i Egne, som nu höre Rusland til, antog han at de vare russiske, hvori han bestyrkedes derved, at deres Vægt, naar man sammenlagde Puncterne paa begge Flader, temmelig nöie svarede til ligesaamange russiske Zolotniker. Imod denne Opfattelse opstiller vor Forf. fölgende Grunde: 1, at Lodderne i Regelen have samme Antal Puncter paa begge Sider, endog de, som efter Hällströms Forklaring skulde repræsentere 7 og 9 Zolotn.; 2, at Zol. ikke synes at være kommen i Brug som Vægtenhed i det nordlige Rusland förend i de seneste Aarhundreder; 3, at nogle Lodder kun have Puncter paa den ene Side, men et Kors paa den anden, hvoraf der kan sluttes, at kun den ene Sides Puncter tilkjendegiver Enhederne; 4, at samtlige Lodder ere fundne i Scandinavien eller i Egne, som have været Provindser af scandinaviske Lande, hvorfor de maae antages at være scandinaviske Lodder. Men nu har ingen til Zolotniken svarende Vægtenhed nogensinde været i Brug i Scandinavien, hvorfor man maa see sig om efter en anden Vægtenhed, som kan svare til Puncternes Antal, og her tilbyder Örtugen sig strax, da Loddernes Vægt, naar man kun tæller Puncterne paa den ene Side, svare saa nöie til hin Periodes Tyngde for Örtugen som det raaere Arbeide og

Tab ved Slid og Oxydering kunde tillade at vente. Prof. Kruse i Dorpat har derhos udtalt den Mening, at det saakaldte ældre russiske Vægtsystem har været det waræg-russiske, d. e. det scandinaviske. Endnu i det 13de Aarhundrede prægedes der i Riga Mynt efter gotlandsk Myntfod, hvilket tillige tyder paa Brug af gotlandsk Vægt. I det Indre af Rusland har man fremdeles fundet en Mængde Sölvbarrer, hvis Vægt meget nær svarer til den scandinaviske Mark, ligesom ogsaa de ældste russiske Rubler bestode af Halvdelen af saadanne Barrer, altsaa af ½ Marks eller 12 Örtugers Vægt. Ogsaa synes Halvmarken i Scandinavien til en Tid at have været anseet for en höiere Enhed. Kun paa tre Steder, nemlig i Jylland, Lapmarken og Estland, har man fundet hele Sæt af de her omhandlede Lodder, og paa alle tre Steder var Halvmarken det vægtigste Lod. Blandt de Hædersgaver, som Kongerne skjenkede yndede Skjalde, nævnes oftere Ringe paa en halv Mark. Endog i England sees Halvmarken at have gjeldt som Enhed. Forf. anförer et Sted af de gamle angelsaxiske Love, hvor der bestemmes, at den, som dræber en Dansk eller en Angler, skal böde otte halve Mark reent Guld, VIII demidias marcas cocti auri. Efter til Slutning at have omtalt, at en til Örtugen eller Tola'en svarende Vægtenhed ogsaa har været i Brug i Persien i Oldtiden, da Middelvægten saavel af nogle gamle Dariker som af nogle sassanidiske Guldmynter er lig Örtugens, kommer Forf. til fölgende Resultater: 1, at de kugledannede, paa to modsatte Sider fladtrykte Vægtlodder, som i et ikke ubetydeligt Antal ere fundne i Scandinavien og de russiske Östersö-Provindser, ere scandinaviske Vægtlodder; 2, at disse Lodder have været i Brug i Middelalderen i en Periode, som synes at strække sig fra det 10de til Begyndelsen af det 13de Aarhundrede; 3, at i denne Periode Örtugen har været betragtet som Grundenhed i det scandinaviske Vægtsystem, ligesom den med Örtugen oprindelig identiske Tola i vore Dage gjelder som Grundenhed ved Veining af de ædle Metaller i Indien; 4, at i nysnævnte

Periode af Middelalderen 12 Örtuger eller ½ Mark har dannet en höiere Enhed i Vægtsystemet, samt at denne Enhed var af samme Vægt som den ældste russiske Rubel.

10. (Program). Norske Vægtlodder fra 14de Aarhundrede. 1863. I forskjellige Stater i Asien har man i ældre og nyere Tider givet Vægtlodderne Skikkelse af forskjellige Dyr, som Löver, Oxer, Faar o. s. v.; herved er Forf. bleven bragt paa den Tanke, at de smaae Heste og Oxebilleder af Bronze eller Kobber, som opbevares i de nordiske Museer, kunde have tjent som Vægtlodder. Han lod derfor de otte Stykker, som opbevares i det Norske Universitets Museum, og de syv lignende, som Bergens Museum eier, veie, og fandt at Vægten af de största paa lidet nær svarer til Tyngden af en Middelalders-Mark, de nærmeste i Störrelse til en halv Mark og de af tredie Störrelse til en Fjerdedeels Mark eller to Örer. Han bemærker derhos, at paa to Oxer, som Universitetet eier, ere Bogstaver indgravede eller stemplede, nemlig paa den ene et h og paa den anden et O, samt en Krone. Forf. paaviser derhos ved Træsnit, at disse Bogstaver have ganske den samme Form som paa Kongerne Hakon Magnussons (den 5. eller 6.?) Mynter og paa Olafs Bracteater, hvor tillige Kronen er fuldkommen lig den paa Kobberoxen; og han slutter deraf, at Vægtlodderne ere fra 14de Aarhundrede, stemplede med de nysnævnte Kongers Initialer som Autorisation til offentlig Brug.

Det vilde være interessant, hertil at see föiet Vægten af de Lodder af samme Art, som den kongelige Samling indeholder.

ISLANDSKE FOLKESAGN.

Nærværende lille Samling af islandske Folkesagn gjör ikke Fordring paa at gjelde for en poetisk Bearbeidelse; den er kun en tro Oversættelse. Poetiske Bearbeidelser eller Omarbeidelser af Folkesagn kunne vel være tjenlige til Morskabslæsning, men de ere sjelden paalidelige. Der udfordres en særegen Fortrolighed med Folketroen, hvis Sagnet ikke skal tabe noget af sin inderlige og rette Natur; og i det hele taget er det vanskeligst at bevare denne, naar Sagnet skal overföres i et andet Sprog. Af Jon Arnasons værdifulde Samlings förste Bind gjengive vi her nogle Sagn, som ikke findes i Carl Andersens Oversættelse af samme Samling.

RÖDHOVED.

I gamle Dage fore Sydnæssenes Beboere hyppigt ud til Geirfugleskærene, for derfra at hente Fugle og Æg. Disse Sötoure ansaaes altid for farlige, og kunde ikke foretages uden i godt Veir, thi Skærene ligge meget langt fra Land, og Söen gaaer der med en stærk Brænding. Det traf sig nu engang, at nogle Mænd droge ud til Geirfugleskær; og bleve nogle tilbage for at passe paa Baaden, men andre gik op paa Klipperne for at söge efter Æg. Da begyndte det pludselig at blæse op med Storm, saa at de imod deres Villie maatte höre op med at söge efter Æggene; og kun med Nöd og neppe kunde de komme op i Baaden. Men en af dem var gaaet længere op i Klipperne end de andre, han troede at det havde ikke saa stor Hast. Denne Mand var Sön af en Enke, som boede paa Melabjerg i Hvalsnes Kirkesogn; han var en rask Mand og i sin bedste Alder. Da han nu kom ned til Baaden, gik Söen allerede saa höit og skummede op imod Klipperne med et saadant Raseri, at der var ingen Mulighed til at faae ham ud i Baaden, omendskjönt man gjorde sig al optænkelig Umage derfor. Folkene maatte

altsaa begive sig bort fra Klipperne og lade Manden blive alene tilbage; det var en Selvfölge, at man ansaae ham fortabt, dersom man ikke ret snart kunde hente ham. De roede nu til Land og fortalte denne sörgelige Begivenhed; og da der ikke mere om Efteraaret nogensinde kom saa godt Veir, at det var raadeligt at begive sig ud til Skærene, ansaaes Manden for at være omkommen paa de nögne og ubeboede Klipper, og ingen tænkte mere derved.

Saaledes forlöb nu Tiden indtil næste Sommer. Da bemandede Nesjamændene en Baad og roede efter Sædvane ud til Geirfugleskærene. Men da de kom til Klipperne, bleve de forbausede ved at see der et Menneske, hvor intet Menneske kunde opholde sig Natten over. Manden gik hen til dem, og der kjendte de Manden fra Melabjerg, som var bleven der tilbage forrige Sommer. Det faldt dem strax ind, at her maatte noget hemmeligt være med i Spillet; Manden besvarede alle deres Spörgsmaal og Efterforskninger meget utydeligt og med tvetydige Ord, men sagde dog at han hele Tiden havde været paa Klippen og at han havde haft det godt der. Han bad dem om at flytte sig til Land, hvilket de gjerne gjorde. Manden var meget glad og tilfreds, men talte dog ikke meget. Da han kom til Land, blev der en stor Glæde over hans Tilbagekomst, men om sit Ophold i Geirfugleskær vilde han ikke afgive nogen Forklaring.

Da forlöb nu nogen Tid, og man hörte op med at tale om denne Begivenhed. En smuk Söndag seent om Sommeren blev der holdt Gudstjeneste i Kirken paa Hvalsnes; en Mængde Mennesker havde sögt til Kirken, og deriblandt Manden fra Melabjerg. Men da Folkene kom ud af Kirken, stod en Vugge ved Kirkedören og i Vuggen laa et Barn, bedækket med et kostbart Tæppe af ukjendt Vævning. Folk saae med Forundring herpaa, men ingen vilde kjendes ved Vuggen eller Barnet. Tilsidst kommer Præsten ud af Kirken, og seer dette Syn, der forekom ham ikke mindre forunderligt end de andre. Han spörger sig da for, om nogen kunde give Op-

lysning om Vuggen og Barnet, om nogen vidste, hvem der havde bragt det derhen, og om nogen önskede, at Barnet blev döbt. Men ingen vilde vide noget af dette at sige, og ingen skjöttede om, enten Barnet blev döbt eller ikke. Men da den omtalte Begivenhed med Manden fra Melabjerg havde gjort et uhyggeligt Indtryk paa Præsten, saa spurgte denne hin udförligere end andre angaaende denne Sag, men Manden svarede kort og mut og negtede at vide noget angaaende Vuggen og Barnet, og sagde at begge Dele vare ham uvedkommende. Men i samme Öieblik stod der ved Siden af dem en stor og skjön Kvinde, meget alvorlig. Hun greb Tæppet af Vuggen, kastede det ind i Kirken og sagde: „Ei skal Kirken undgjelde." Derpaa vendte hun sig til Manden fra Melabjerg og sagde til ham af dyb Harm: „Til det fæleste Söuhyre skal du forvandles", hvorefter hun tog Vuggen med Barnet, og forsvandt. Præsten tog Tæppet og lod gjöre deraf et Alterklæde til Kirken, hvilket har været der indtil for kort Tid siden.

Men om Melabjergsmanden er det at sige, at ved den fremmede Kvindes Ord blev han saa bestyrtet, at han löb i eet Væk fra Kirken og til sit Hjem. Heller ikke der havde han Ro, men foer som en Afsindig nordefter ad vide Veie, indtil han kom paa Holmsbjerg, vest for Keblevig; det Bjerg gaaer lodret ned i Söen og er meget höit. Da han kom ud paa Klippens yderste Rand, standsede han. Da blev han med eet saa stor og opsvulmet, at Bjerget revnede under hans Födder, saa at et stort Stykke deraf styrtede ned i Söen. Derpaa sprang han ned i Söen og blev i det samme Öieblik forvandlet til en forfærdelig stor Hvalfisk med rödt Hoved; thi Manden havde haft en röd Hætte paa Hovedet, dengang dette skete. Deraf blev han kaldt Rödhoved; men det Klippestykke, som styrtede ned fra hans Födder, da Bjerget klövedes, staaer endnu i Söen öst for Keblevig-bjerg, og kaldes Stak.

Efter at Manden saaledes var forsvunden, fik man nöiere Oplysning om hans Ophold i Skæret. Han havde nemlig betroet sin Moder den Hemmelighed, at i Begyndelsen, efter at at han var bleven forladt af sine Kammerater, havde han gaaet omkring paa Skæret i et Slags Fortvivlelse, i den Tanke at styrte sig i Söen og drukne sig, forat gjöre en Ende paa sine Lidelser. Da kom der til ham en smuk Pige, og tilböd ham et Vinterophold der paa Stedet, hvorhos hun forklarede for ham, at hun var en af de Ellefolk, som boede i Geirfugleskær. Han tog imod Tilbudet, men da han paa ingen Maade kunde finde sig i Opholdet blandt Alferne, fik han Lov til at drage til sit Hjem den næstfölgende Sommer. Alfepigen havde da sagt, at hun var frugtsommelig ved ham, og maatte han lade Barnet döbe, dersom hun bragte det til Kirke, hvor han var tilstede; hvis han derimod ikke opfyldte dette hendes Önske, vilde han komme til at undgjelde derfor.

Men Rödhoved tog sit Opholdssted i Faxebugten, og anrettede stor Ödelæggelse saavel paa Skibe som paa Folk, saa at man aldrig var sikker for ham paa Strækningen imellem Reykjanes og Akranes. Den ene Baad med hele Besætningen forgik efter den anden, og der var neppe nogen Familie, som Rödhoved ikke havde berövet en eller flere Medlemmer. Tilsidst begyndte han at dvæle imellem Akranes og Kjalarnes, og derfor blev Fjorden kaldt Hvalfjord. I de Tider boede der en gammel Præst i Sörbæ paa Hvalfjordsstrand; han var blind men dog endnu en kraftig Mand. Han havde to Sönner og en Datter, haabefulde og raske Börn, og i deres bedste Alder. Præsten var ikke noget Hverdagsmenneske, og det sagde man, at han vidste mere end andre Folk. Sönnerne roede ofte ud paa Fjorden for at fiske: engang traf Rödhoved dem og de vendte ikke tilbage. Faderen, den gamle Præst, erfarede sine Sönners Död og hvorledes det var gaaet til, og han tog sig det meget nær. Nogen Tid efter bad han sin Datter at lede ham ved Haanden

ned til Fjorden, der kun var et kort Stykke Vei fra Præstegaarden. Det var en skjön Dag. Datteren gjorde saa; Præsten tog Stav i Haand og nu gik de ned til Stranden. Da de vare komne ned til Söen, stikker den Gamle Spidsen af Staven ned i Vandet og læner sig frem paa Staven. Derpaa spörger han Datteren, hvorledes Söen seer ud. Hun siger, at den er fager som et Speil. Efter nogen Tid spörger den Gamle igjen, hvorledes Söen seer ud. Pigen svarer, at langt ude i Fjorden syntes det som en Flok Hvalfiske svömmede ind efter Fjorden. Da hun sagde, at denne Stribe kom nærmere og nærmere henimod det Sted, hvor de stode, bad Præsten hende at lede ham langs med Stranden. Pigen gjorde det, og Striben fulgte jevnt med dem ind efter Fjorden, indtil de vare komne heelt til den inderste Ende af Fjorden; da saae Pigen, at en uhyre stor Hvalfisk svömmede ind efter Fjorden og fulgte med deres Gang, ligesom nogen trak eller drev den. Da nu Fjorden var tilende, og de kom derhen, hvor Botnaaen udgyder sig i dens inderste Vig, bad Præsten Pigen om at lede ham langs med Aaens vestlige Bred. Hun gjorde saa, og den Gamle hinkede op i Bjergsiderne, men midt i Aaen arbeidede Hvalen sig vraltende fremad med stort Besvær, thi der var ikke saa dybt at den kunde ordentlig svömme. Men da den kom ind i den Bjergklöft, som Floden styrter udaf, da den kommer ned fra Botnhöiden, blev Veien saa smal og trang, at alt skjalv i Nærheden som ved en Jordrystelse, idet Hvalen bevægede sig fremad. Af dette har det herværende Vandfald faaet Navnet Glym (Buldrefos), og Höiene der over kaldes Skælvendehöie. Men den Gamle hörte ikke op, förend han havde bragt Hvalen op i den Indsö, hvorfra Botnaaen har sit Udspring; denne Indsö kaldes nu Hvalvatn. Et lille Fjeld i Nærheden af denne Sö hedder Hvalfjeld. Da Rödhoved var kommen ud i Indsöen, revnede den af Anstrængelsen, og man har siden ikke mærket noget til den; men ved Indsöen har man fundet store Hvalfiskeknokler.

UNA.

Geir hed en Mand, der boede paa Gaarden Rödebjerg under Eyafjeld og var en velhavende Mand; han var ung og meget driftig. Sin Kone havde han mistet, dengang den Begivenhed indtraf, som vi nu ville fortælle. Det traf sig engang en Sommer om Höslætten, at Höstpigerne, som kun vare faa i Tallet, havde usædvanlig meget Hö at rive. Geir seer da, at en Kvinde gaaer hen paa Engen og giver sig til at rive Höet; hun var ung af Udseende og vel voxen. Hun talte ikke et Ord med nogen, men hurtig gik Arbeidet fra Haanden, efter at hun var kommen, og godt syntes Bonden om, hvorledes hun haandterede Riven. Hun forsvandt om Aftenen. Dagen efter kom hun igjen og rev den hele Dag, og saaledes gik det hele Sommeren, at Kvinden kom og rev Höet; ingen talte med hende et eneste Ord; ingen vidste, hvor hun kom fra eller hvor hun gik hen. Den sidste Dag om Höslætten gik Bonden hen til hende, hilste paa hende og takkede hende for Tjenesten. Hun svarede vel herpaa. De talte længe sammen, og Enden blev, at Bonden tog hende til sig for at bestyre Tyendet og Arbeiderne hjemme paa Gaarden; derpaa forsvandt hun. Den næste Morgen var hun kommen til Geir, og förte intet med sig uden en stor Kiste, der blev sat ind i Bondens Udhuus. Kvinden overtog derefter en Huusbestyrerindes Forretninger, og varetog dem om Vinteren; Bonden var meget vel tilfreds med hende, thi hun holdt alt i den bedste Orden og var meget agtpaagivende. Ikke vilde hun sige Bonden, hvor hun var fra, men hendes Navn sagde hun var Una. Bonden besögte Kirken flittig, men Una gik aldrig til Kirke, omendskjönt Bonden ofte anmodede hende derom; det var det eneste, han havde at udsætte paa hende. Saaledes forlöb Tiden indtil Julen. Juleaften gik Folk til Aftensang, og skulde en blive hjemme, for at vogte Gaarden. Una vilde ikke gaae i Kirke, hvilket var Bonden meget imod; hun blev saaledes alene hjemme, og

man veed ikke videre derom at fortælle. Om Morgenen kom Folkene tilbage fra Kirken, og da var Una færdig med alt, som hun havde at bestille. Saaledes dvælede Una tre Vintre hos Bonden, der havde faaet hende meget kjær; det eneste, som afholdt ham fra at tage hende tilægte, var at hun aldrig besögte Kirken, og han græmmede sig meget derover. For alle var det en Gaade, hvorfra denne Kvinde monne være, men deri vare de alle enige, at ingen Kvinde der i Bygden var hendes Lige. Nu kommer den tredie Vinters Julea̧ften, og Una blev ogsaa dengang tilbage paa Gaarden. Men da Folkene vare komne et kort Stykke fra Gaarden, blev en af Tjenestekarlene pludselig upasselig. Han lægger sig ned og siger, at han vil see til om den Upasselighed ikke gaaer over. Saa blev han der tilbage, men de andre fortsatte deres Vei, thi Karlen sagde, at han nok skulde komme, og at de ikke skulde vente paa ham.

Da nu Karlen ikke kunde öine Folkene mere, stod han op og vendte tilbage til Gaarden, thi hans Upasselighed var kun forstilt. Han skjulte sig og lod Una ikke mærke, at han var der, og nu seer han at Una feier og renser overalt paa Gaarden, og skynder sig alt hvad hun kan. Da hun er færdig, gaaer hun ud i Udhuset og lukker op sin Kiste; derudaf tager hun gode Klæder og pynter sig; Manden syntes at han aldrig havde seet en skjönnere og vakkrere Kvinde. Derefter tager Una en röd Dug op af Kisten, og putter den under Armen; derpaa gaaer hun ud og lukker Dören i Laas. Hun gaaer nu med stærke Skridt hen ad Marken og Manden fölger bagefter; hun standser ved en lille Sö, der breder hun Dugen ud og stiger derpaa; Manden kunde med Nöd og neppe forfölge hende, men dog kom han paa et Hjörne af Dugen. De svævede nu ned i Jorden, ligesom igjennem en Rögsky; Una saae ikke Manden, og saaledes kom de paa en grön Eng. Der tog Una Dugen op og putter den under Armen. Manden saae en stor og velbygget Gaard paa Engen; derhen gik Una og han fulgte bagefter. Der kom mange Folk ud

imod Una og böd hende hjertelig velkommen. Der var alt indrettet til Festlighed; man satte sig tilbords og Mad blev frembaaren, adskillige Retter og Vine, og alt i rigeligt Maal. Manden fik Leilighed til at tage et Ribbeenstykke af röget Lammekjöd, hvilket han gjemte, thi saa fedt Kjöd havde han aldrig för seet. Efter Maaltidet begyndte der alskens Leg og Spil, og foregik alt med stor Kunst og Færdighed. Men da der ikke var meget tilbage af Natten, sagde Una, at nu maatte hun bort, thi nu kunde man vente Bonden fra Kirken; derpaa tog hun hjertelig Afsked med alle, og skyndte sig afsted. Manden fulgte hende, fik Fodfæste paa Dugens Hjörne, og saa svævede de op igjennem Jorden og til den lille Sö; da rullede Una Dugen sammen og gik hjem. Hun lukkede Udhuset op og gjemte sine Klæder og Dugen i sin Kiste; derpaa gik hun ind i Gaarden. Manden gik derhen, hvor Folkene havde forladt ham, og lagde sig ned.

Nu kommer Bonden fra Kirken og træffer Manden paa samme Sted, og spörger efter hans Befindende. Manden siger, at han er for det meste kommen sig igjen, og gaaer hjem med Bonden. Una tog vel imod dem, og nu sætter man sig tilbords. Der blev frembaaret röget Kjöd, saaledes som det er Skik og Brug paa Landet om Festdagene. Bonden tager da op en vældig Faareside, og siger: „Har nogen blandt eder seet en slig Faareside?" „Det kan være, at nogen har seet sligt", svarede Tjenestekarlen, og tog frem Ribbeenstykket, som han havde faaet fat i i Underverdenen. Da Una saae det, skiftede hun Farve og forsvandt. Siden har ingen seet hende. Men Manden fortalte hvad han havde oplevet den Julenat.

HELGA.

Etsteds paa Österlandet boede et Par rige Bönderfolk; de havde to Döttre, hvoraf den ældre besad Forældrenes Kjærlighed i höieste Grad, medens den yngste, der hed Helga, blev meget stedmoderlig behandlet. Paa Gaarden indtraf det

regelmæssig hver Juul, at den, der skulde passe paa Gaarden om Julenatten, imedens de andre Folk vare i Kirke, fandtes död om Morgenen, og af denne Aarsag vilde ingen mere hengive sig til at blive hjemme den Nat. Nu vilde alle som sædvanlig gaae til Kirke om Julenatten og komme igjen den næste Dag; de toge da afsted Dagen iforveien, og Forældrene befalede Helga at blive hjemme for at malke Köerne, give Kreaturerne Foder og koge Hængekjödet til Julen; de tilföiede, at det var da ikke stor Skade skeet, om man skulde savne hende. Derpaa toge alle afsted, og Helga var alene hjemme. Hun pleiede nu först Kreaturene og malkede Köerne; derpaa feiede og rensede hun hele Gaarden, og gav sig til at koge Hængekjödet. Da hun allerede var temmelig færdig dermed, seer hun, at et lille Barn kommer ind i Kjökkenet, og har en lille Kande i Haanden. Barnet hilser paa hende, og hun svarer det vel. Derpaa beder det Helga om at give sig et lille Stykke Kjöd og en Smule Smör i Kanden, og i det samme rakte Barnet Kanden frem. Helga opfyldte Barnets Bön, omendskjönt hendes Moder havde strengt forbudt hende at spise eller bortgive den mindste Smule af Maden. Efterat Helga havde givet Barnet Maden, sagde det Farvel til hende og vraltede ud med Kanden. Dagen heldede nu mod Aften og Helga fik sit Arbeide færdigt, förend Mörket faldt paa; derpaa tændte hun Lys i Badstuen, tog Skoene af og satte sig op i sine Forældres Seng og gav sig til at læse i en Bog.

Efter en lille Stund hörer hun en stærk Stöi og Lyd af Menneskestemmer udenfor Dören, og snart mærker hun, at der ikke længer var tomt paa Gaarden. Der kom nu ind en utallig Mængde af fremmede Folk, hele Badstuen og alle Sengene bleve besatte af disse Folk, saa at Helga neppe havde Plads til at opholde sig der, og det mærkede hun, at det var ligesaa opfyldt i alle Gaardens Værelser og i alle Udhusene. Efterat disse Folk nu havde ordnet sig, begyndte de at more sig med alskens Leg og Glæde. Ingen bröd sig om Helga, men alle lode som de ikke mærkede noget til

hendes Nærværelse; hun lod ogsaa som om hun slet ikke mærkede noget til Gjesterne, og blev ved at læse i sin Bog. Da nu Helga antog, at den sædvanlige Malketid var kommen, vilde hun gaae ud for at malke Köerne, men hun kunde ikke röre sig for Trængselen. En af de fremmede Gjester var meget större af Væxt end de andre, han var noget tilaars og havde et stort Skæg. Denne talte og bad Folkene om at gjöre Plads, for at Helga kunde komme til at gaae omkring i Huset. Dette efterkom Folkene strax. Helga gaaer nu ud i Mörket, thi Lyset lod hun blive tilbage hos de Fremmede. Da hun er kommen ud i Stalden, og er begyndt at malke Köerne, hörer hun at nogen kommer; denne Mand hilser paa hende, og hun tager vel imod hans Hilsen. Manden begynder derpaa at gjöre sig venlig imod hende, men Helga vilde aldeles ikke gjengjelde hans Kjærlighedsyttringer; saaledes gik det en tidlang, indtil Manden gaaer bort igjen, uden at have faaet sin Villie, men Helga blev ved at malke. Noget derefter hörer hun, at nogen kommer ind i Stalden; denne hilser paa Helga, og nu hörer hun at dette er en Kvindestemme. Helga besvarede Hilsenen vel. Den fremmede Kvinde takkede da Helga hjertelig for sit Barn, og desuden derfor, at hun ikke havde opfyldt hendes Mands Villie. Og i det samme rækker hun til Helga en Bylt med Klæder, som hun beder hende om at modtage for begge disse Tjenester, som hun havde viist hende. „I denne Bylt", sagde Kvinden, „haaber jeg du vil finde nogle Klæder, som du med Hæder vil kunne bære paa din Hædersdag, og deriblandt et Belte, som ikke vil blive dig til Vanære. Du vil blive en lykkelig Kone, og en Bisp vil du faae til Mand; men aldrig skal du bortgive disse Klæder, og ikke bære dem förend paa din Bryllupsdag". Helga tog imod Bylten og takkede for Foræringen; derpaa gik Kvinden ud, men Helga forrettede sit Arbeide i Stalden, indtil hun var færdig, da gik hun ind igjen og til det Sted, hvor hun havde siddet för; ingen antastede hende, men alle gjorde Plads for hende. Hun satte sig op

i Sengen igjen, og begyndte at læse i sin Bog. Noget för Dagbrækningen begyndte de Fremmede at tage bort, og förend Dagen bröd frem, var der ingen tilbage; alle lode som om de slet ikke bemærkede noget til Helga, og hun bar sig ad paa samme Maade. Da hun var bleven alene, löste hun Bylten op, og deri vare kostelige Klæder, men dog udmærkede Beltet sig fremfor alt andet. Hun forvarede derefter Bylten i sine Gjemmer.

Helga forrettede alt Morgenarbeide om Juledagen, og var færdig dermed, förend Folkene kom fra Kirken. Da Forældrene kom og saae at Helga var levende og feilede intet, sagde de, at de havde nok ventet at træffe hende levende, netop fordi man godt havde kunnet afsee hende. Hun blev nu nöie adspurgt, hvorledes det var gaaet til og hvad der havde tildraget sig paa Gaarden om Natten, men hun gav ingen bestemte Svar. Dog viste hun Klæderne til sine Forældre og til Folkene, og alle bleve forbausede derover, men dog syntes alle bedst om Beltet, og nu vilde Moderen og Sösteren fratage hende disse kostelige Sager, og sagde at det ikke passede sig for hende at bære saa pragtfulde Klæder. Men Helga lod dem ikke faae deres Villie, men gjemte Klæderne vel i sin Kiste.

Nu svandt Tiden hen indtil den næste Julefest; da vilde baade Moderen og den ældre Söster være hjemme, for at beriges af Alfernes Gaver. Tilsidst blev man enig om, at Moderen skulde blive hjemme, men alle de andre gik til Kirken. Om Huusfruens Færd fortælles der intet andet end det, at medens hun kogte Hængekjödet til Julen, kom et lille Barn hen til hende i Kjökkenet, og bad hende om et lille Stykke Kjöd og en Smule Smör i dets lille Trækande. Konen blev bister og negtede at give Barnet noget, „thi jeg veed ikke", sagde hun, „hvor meget rigere dine Folk ere, end jeg". Barnet gjentog sin Bön, men Konen blev saa vred, at hun jog det fra sig med Hug og Slag, og idet Barnet rakte Kanden frem, slog hun paa dets Arm, saa den gik itu, og Kanden

faldt paa Gulvet. Men det lille Barn tog Kanden op med den anden Haand og gik grædende bort. Andet veed man ikke at fortælle om denne Sag. Men da Folkene kom hjem om Juledagen, laa Konen paa Gulvet, banket og blodig, med sönderslagne Arme og Been, og der var netop saa meget Liv i hende endnu, at hun kunde fortælle, hvorledes det var gaaet til; derefter döde hun.

Men om Helga er det at sige, at hun var endnu i nogle Aar hos sin Fader, og fæstede sig senere til Skalholt. Hun blev Bispens Kone, men der fortælles ikke, hvem den Bisp var. Paa sin Bryllupsdag bar hun Alfekvindens Klæder og Beltet, og opvakte dermed alles Beundring. Hun blev en god og lykkelig Kvinde, og dermed er den Fortælling ude.

SÖSTRENE.

To Söstre, voxne Piger, vare hos deres Forældre; den ene af Söstrene blev slet behandlet. Det skete nu engang om Vinteren, at alle Folk paa Gaarden vilde til Kirke om Julenatten; ogsaa den ilde behandlede Pige vilde gjerne med; men da nogen dog maatte blive og passe paa Gaarden under de andres Fraværelse, blev hun tvungen til at blive hjemme, meget imod hendes Villie. Da nu alle vare gaaede bort, gav hun sig til at rense og feie overalt, og satte Lys paa forskjellige Steder i Husene. Efter at hun var færdig dermed, indböd hun Alfefolket paa den sædvanlige Maade, og gik rundt omkring Gaarden, fremsigende de Ord, som man indbyder Alferne med („kommer I, som komme ville" o. s. v.). Derpaa gik hun ind igjen og begyndte at læse i en gudelig Bog, og aldrig saae hun op, förend Morgenen kom tilsyne. Men strax efter at hun havde sat sig i Ro, kom der en Mængde Alfefolk til Huset, iförte skjönne Klæder, besatte med gyldne Smykker. Disse Folk stillede mange skjönne Klenodier frem paa Gulvet og tilböde Pigen dem; de begyndte at dandse og böde Pigen at træde i Dandsen, men hun lod som hun intet mærkede, og saaledes gik det indtil om Morgenen. Da

den förste Morgenlysning viste sig, saae Pigen hen til Vinduet og sagde: „Gud skee Lov, nu er Dagen kommen". Men da Alfefolkene hörte Gud nævne, skyndte de sig bort og efterlode alle Kostbarhederne.

Da Folkene kom hjem og den anden Söster saae alle de Kostbarheder, Pigen var kommen i Besiddelse af, opfyldtes hun af Misundelse og sagde, at nu skulde hendes Söster ikke være hjemme den næste Julenat, men hun vilde selv blive hjemme. Nu kommer Juleaftenen, og Kjælebarnet er hjemme; hun glædede sig overmaade meget til Alfernes Komme, tændte Lys i Husene og fremsagde Indbydelsen. Huldrefolkene kom, ligesaa præglig klædte som för, satte Klenodier frem og begyndte at dandse; de böde Pigen at træde i Dands med dem, og det gjorde hun. Men hun brak sit Been og blev afsindig, og Huldrefolkene forsvandt med alle Kostbarhederne.

„SVUNDEN ER FAGER FARVE".

Et Lig blev engang stedet til Jorden, og Præstens Tjenestekarle gravede Graven. Blandt Præstens Tyende var en ung og modig Pige. Hun kom ud paa Kirkegaarden, da Graven var næsten færdig. Men idet hun traadte hen til Karlene, kom der frem af Muldet et meget stort Laarbeen af et Menneske. Pigen tog Benet op og sagde: „deiligt maa det have været at kysse denne i Livet". Derpaa lagde hun Benet ned og gik bort. Nu gaaer Dagen hen, Aftenen kommer og der tændes Lys. Da savnede Præsten en Bog, og erindrede, at han havde glemt den ude i Kirken, paa Alteret. Han anmoder nu den ovennævnte Pige om at gaae hen og hente Bogen, thi han vidste at hun var ikke bange i Mörket. Pigen var strax villig til at hente Bogen, gik ud i Kirken og tager Bogen af Alteret. Derpaa gaaer hun tilbage, men da hun er kommen til Kirkedören, faaer hun Öie paa en stor Mand med stærkt Skæg; han sad i Choret paa den nordlige Side og sagde:

„Svunden er fager Farve,
falmet og bleg er Kinden;
Mö, kan du modig skue
mig i det hule Öie?
Klövet er blanke Brynje,
blodigt var Sværdet fordum,
koldt er i Kæmpemuldet,
kys nu paa Dödninglæben"!

Og Pigen var ikke synderlig bange, men gik hen til Gjenfærdet og kyssede det. Derpaa gik hun ind til Præsten og gav ham Bogen.

SAGN FRA HOLUM.

1.

En Aften savnede Biskop Jon Arason paa Holum en Bog, som laa paa Alteret ude i Kirken. Bispen spurgte sine Tjenestefolk, om nogen havde Mod til at gaae ud i Kirken og hente Bogen. Men man syntes det noget uhyggeligt, indtil endelig en af Pigerne traadte frem og tilböd sig at gaae hen og hente Bogen. Hun tog saa Kirkenöglerne. Men Bispen havde ladet gjöre en underjordisk Gang fra det Huus, hvor han som oftest opholdt sig, nemlig det saakaldte „Slot", og ud til Kirken; dette havde han ladet indrette saaledes for det Tilfælde, at hvis han blev overfalden af Fjender, saa kunde han undkomme til Kirken. Pigen gik nu igjennem denne underjordiske Gang. Hun kom i Kirken, gik ind til Alteret, fandt Bogen og tog den. Derpaa gaaer hun ud efter Kirkegulvet og vilde gaae den almindelige Vei, thi hun fandt den underjordiske Gang saa mörk og uhyggelig. Men da hun kommer i Kirkens yderste Deel, faldt hendes Blik paa de Bænke, hvor Menighedens kvindelige Deel pleiede at sidde. Hun bemærker da der en liggende Skikkelse, af Udseende som et bleget Skelet, med lyst Haar paa Hovedet. Pigen vilde see, hvad dette kunde være, gaaer derhen og spörger,

hvem det var. Skikkelsen svarede og sagde, at det var en Kvinde, „og nu er jeg död, men min Moder sagde, at mit Legeme ikke skulde kunne oplöses, og nu er jeg kommen her, for at bede dig om at hjelpe mig, dersom det staaer i din Magt". Pigen sagde, at hun ikke vidste, om hun kunde hjelpe Skikkelsen, og spurgte, hvorledes hun skulde bære sig ad. Gjenfærdet sagde, at Pigen maatte bede Moderen om Tilgivelse for den begaaede Forseelse og at borttage Forhexelsen, thi det kunde maaskee være, at hun opfyldte et levende Menneskes Önske, skjönt de Döde maatte bede hende forgjeves, thi sjelden blev hun anmodet om noget af de Levende. „Hvor er din Moder", spurgte Pigen. „Hid og did vanker hun", svarede Gjenfærdet, „i dette Öieblik er hun derinde i Choret". Pigen gaaer da hen i Chordören, og seer at der sidder en gammel og grim Kjærling, med en röd Hue paa Hovedet. Pigen gaaer til Kjærlingen, og beder hende om at tilgive hendes Datter og borttage den Forbandelse, der hvilede over hende. Kjærlingen var temmelig uvillig dertil, men sagde dog, at det var kun sjelden, at et levende Menneske anmodede hende om noget, og derfor fik hun nok at opfylde hendes Bön. Pigen takkede hende derfor, og nu gaaer hun udad Kirkegulvet igjen. Men da hun kom til det Sted, hvor Skikkelsen havde ligget, var den forsvunden, og der var kun Stöv tilbage. Idet hun nu gaaer ud af den inderste Kirkedör, hörer hun at der bliver sagt inde i Kirken: „Vil du bare skue mit Öies röde Lue"; men Pigen svarede: „O hör du, du Sorte, see nu er jeg borte". Saa kom hun ud af Kirken, men da syntes det hende, at hele Kirkegaarden var fuld af Folk, og der hörte hun dumpe Bröl og ubyggelige Stemmer; dog bröd hun sig ikke derom, men kom heldig ind i Gaarden og gav Bogen til Bispen.

2.

En Tjenestekarl paa Holum kom engang op at skjendes med Bispens Frue; begge vare haarde og onde af Sind, og

Ordvexlingen endte tilsidst saaledes, at de forbandede hinanden og önskede hinanden gjensidig nord og ned. Dette virkede saa kraftig, at begge vare döde paa den tredie Dag derefter. Hun blev begravet under Kirkegulvet, men han i Kirkegaarden, og man smaasnakkede om, at det ikke forholdt sig ganske rigtig med deres Bortgang. I en lang Tid derefter saae man dem ogsaa brydes og slaaes baade i og udenfor Kirken. Efter mange Aar ophörte dette Spögeri. Efter at heel mange Bisper havde fulgt hverandre i Bispesædet, skete det engang, da der blev gravet en Grav i Kirkegaarden, at en mandlig Beenrad kom op af Jorden, og vare Knoklerne ikke skilte fra hverandre, men hang sammen paa Senerne; dette fandt Folk besynderligt. Beenraden blev sat i en afsides Krog i Kirkens Taarn. Dagen derpaa kom Bispen fra Skalholt for at besöge Holabispen. Om Aftenen, da de sade tilbords, faldt Talen paa Beenraden. Skalholtsbispen yttrede levende det Önske, at faae den at see, og spurgte, om nogen vel vilde findes saa modig, at hente den ud af Kirken. Holabispen sagde, at det vilde enhver den vove, som blot ikke havde andet at bestille, men den anden Bisp troede ham ikke, og de veddede saa ni Daler derom. Holabispen kaldte da paa en Tjenestepige, der hed Gunna, og spurgte hende, om hun vilde hente Beenraden. Det vilde hun gjerne, og nu gik hun ned igjennem den underjordiske Gang, hvoraf der endnu findes Spor. Hun kom derpaa tilbage med Beenraden, og efterat Bisperne nöie havde beseet den, spörger Skalholtbispen Pigen, om hun nu vilde vove at bære Beenraden ud i Kirken igjen, uden Lys og Fölge. Pigen sagde, at hun ikke indsaae, at det var vanskeligere at bringe Beenraden ud end ind. Derpaa tog hun den paa Ryggen og holdt i Knokkelhænderne, og nu gik hun med den paa Ryggen igjennem Löngangen. Men da hun var kommen midtveis i Gangen, sagde Beenraden: „Stöd mig ikke”. Pigen svarer: „Det skal jeg ikke gjöre; föler du ellers nogen Smerte?” Derpaa gik hun videre, og det forekom hende, som om Beenraden blev tungere og tungere. Da sagde

Beenraden: „Slip mig ikke". „Saa hold fast", sagde Gunna. Da hun kom ind i Kirken, lagde hun Beenraden ned. Da sagde Beenraden: „Veed du, hvorfor jeg er i denne Tilstand?" Gunna sagde nei. Beenraden fortalte hende da, at den havde været en Tjenestekarl og var kommen i Klammeri med Bispefruen, og de havde udöst gjensidige Forbandelser og önsket hinanden nord og ned, og det var ligesaadan fat med Fruen, hverken hans eller hendes Been kunde raadne i Jorden; han bad da Gunna om at raabe over til Fruen og sige til hende, at han bad om Forladelse. Gunna gjorde saa, og Svaret var, at alt var forladt. Beenraden blev meget glad herover, og sagde, at nu vilde den blive til Muld; den bad Gunna om at see til at Knoklerne kom i Jorden; fremdeles fortalte den om Bispernes Veddemaal og sagde, at Gunna skulde forlange Pengene; og for at hendes Tjeneste imod ham ikke skulde være ubelönnet, skulde hun den næste Morgen begive sig ud paa Kirkegaarden med Hakke og Spade; der vilde hun finde en grön Tue, der skulde hun grave ned i og tage det som der var skjult. Gunna gik derpaa til Bisperne og fik Pengene; de undrede sig meget over hendes lange Fraværelse, men hun sagde, at det var ikke meget underligt, da hun havde været ude i Kjökkenet ved sit Arbeide. Men under Tuen fandt hun en Dalkutting (Tönde med Dalere). Gunna fik godt Giftermaal og blev en meget lykkelig Kone.

BERGTHOR I BLAAFJELD.

Bergthor hed en Jætte, som boede i en Hule i Blaafjeld; det var ved den Tid at Landet blev kristnet. Hans Kone hed Refna. Bergthor var en god Jætte og gjorde ingen Meen, fremsynet var han og meget viis. Da Landet var blevet kristnet, fandt Refna Opholdet i Blaafjeld meget kjedeligt, fordi hun derfra kunde overskue den kristnede Bygd, og da hun ikke holdt det længer ud, förte hun sin Bopæl nord for Hvidaa; der byggede hun sig en Skaale ved Foden af et Fjeld, og den kalder man siden Refnebo. Men Bergthor lod Ind-

byggernes Troesskifte være sig uvedkommende, og blev rolig i sin Hule; Bergthor og Refna traf hinanden efter den Tid kun ved Hvidaa-Söen, naar de gik derhen for at fange Foreller. Bergthor drog ofte til Örebak for at kjöbe Meel, men dog især ved Vintertid, naar Floder og Söer vare tilfrosne, og da bar han altid to Tönder Meel. Engang gik Bergthor med sin Byrde igjennem Bygden, og da han kommer til Hjemmemarken til Gaarden Bergstadir, træffer han Bonden der og beder ham om en Lædskedrik. Bergthor sagde, at han vilde vente, imedens Bonden hentede Drikken, og han lagde Byrden ned saalænge paa den derværende Klippe. Imedens Bonden var borte, huggede Bergthor en Fordybning i Klippen med Jernspidsen af sin Stav. Bonden kom med Drikken og Bergthor drak saa meget han lystede, takkede Bonden og sagde, at det Kar, han havde hugget i Klippen, skulde han bruge til at gjemme Valle i, den vilde aldrig blandes med Vand i Fordybningen, og aldrig fryse til; men en stor Skade vilde det blive for Bonden, dersom han ikke förte sig denne Gave til Nytte. Derpaa tog Bergthor Afsked med Bonden og gik sin Vei. Engang, da Bergthor allerede begyndte at blive tilaars, talte han med Bonden i Haukadal og sagde, at han önskede at begraves der, hvor han kunde höre Klokkeklang og Bækkebrusen, og derfor vilde han bede ham at före sig hen til Haukadal, efter sin Död, men for den Uleilighed skulde han eie Indholdet af den Kjedel, som stod ved hans Seng; og naar Bonden engang saae hans Stav ved Dören af sin Gaard, saa var det et Tegn paa at han var död. Bonden lovede at opfylde hans Bön, og de skiltes ad. Nu hengik der en Tid, og man erfarede intet om Bergthor, men en Morgen bemærkede de, som först stode op, at en uhyre Stav stod der ved Dören af Gaarden. Det blev strax berettet til Bonden, som talte kun lidt derom, men han kjendte strax den Stav. Han lod strax gjöre en meget stor Kiste og begiver sig med nogle Mænd til Blaafjeld; der fortælles intet om deres Færd, förend de kom til Bergthorshulen; der fandt de Bergthor död i sin

Seng, lagde ham i Kisten, og forekom han dem forunderlig let, i Forhold til hans Störrelse. Bonden seer at en stor Kjedel staaer ved Sengen, og vil see hvad den kunde indeholde; men han seer der kun Löv og Kvas, og synes nu at Bergthor har narret ham; han lod altsaa det hele blive tilbage. Men en af hans Fölgemænd fyldte begge sine Vanter med Lövet. Derpaa fore de med Bergthors Lig ned ad Fjeldet. Da de vare komne ned paa Sletten, eftersaae Manden sine Vanter, men de vare fulde af Penge. Bonden og alle de andre vendte da om igjen og vilde hente Kjedelen, men de fandt ikke Hulen og aldrig er den bleven fundet siden. De vendte tilbage med uforrettet Sag og förte Bergthors Lig til Haukadál, hvor det blev jordet nord for Kirken, og kaldes der siden Bergthorsgrav. Man siger, at Ringen af Bergthors Stav sidder i Dören paa Haukadalkirke, men Stavspidsen skal længe være bleven brugt som Hakkejern ved Kirken, og saa er den Saga ude.

KJÆRLING OG DAG.

I Bjergsiden ved Jökelsaa paa Öster-Island staaer en enkelt Taarnklippe paa en Sandsletle, og to mindre Klipper hver ved sin Side af den. I Nærheden deraf er en Bjerghule, som man siger gaaer heelt igjennem Fjeldet. I denne Bjerghule boede engang en stor og ond Jættekvinde. En Morgen för Solopgang gik hun ned til Söen for at hente Vand. Paa Hjemveien mödte hun en Mand; han hed Dag. Han spurgte hende, hvad hun gik efter. Hun sagde, at hun havde hentet Vand ude i Söen for at koge en Mand deri. Da sagde Dag: „See ud paa Havet". Hun gjorde saa, og saae, hvorledes Solen randt op ved Enden af Fjeldet, som gik ud i Söen. Da blev hun saa bestyrtet, at hun forvandledes til en Klippe, der nu kaldes „Kjærlingen", men de to mindre Klipper ere Jættekvindens Vandspande, hver paa sin Side.

GISSUR PAA BOTNUM.

I gamle Dage boede to Jættekvinder paa Österlandet, den ene i Bjolfjeld, men den anden i Burfjeld; de vare Söstre og levede i god Forstaaelse. Imellem begge disse Fjelde rinder Thjorsaaen, der er baade bred og streng; ved hver Flodbred er en Klippe, og to andre Klipper af lignende Höide midt i Floden, saa at denne deler sig her i tre Grene. Disse Klipper siger man at Jættekvinden i Burfjeld har sat hen i Thjorsaaen, for at kunne komme törskoet over, og skal hun have sprunget over Floden i tre Spring. Disse Klipper kaldes nu Troldkvindespring. Lige paa dette Strög ligger Veien for alle dem, som begive sig op til de höiere, ubeboede og græsrige Fjeldegne, der afgive Sommergræsgangene for Bygdens Faar; i disse Fjeldegne findes Indsöer, rige paa Foreller og Svaner, hvis Fangst man meget har givet sig af med baade i ældre og nyere Tider; ved disse Bjergsöer er der yndigt, og Kvanne-Buskene danne smaae Lunde, hvor Drosler og Erler kviddre.

I den Bygd, hvortil disse Fjeldgræsninger höre, er en Gaard, der hedder Botnum; der boede en Bonde ved Navn Gissur, og han blev altid kaldet „Gissur paa Botnum”. Denne Gissur var engang om Sommeren gaaet paa Jagt der op i Fjeldene, og tömmede en Hest for at bære Fangsten, men selv red han paa en anden, der var overmaade let og hurtig. Da han havde fanget saa meget, som Hesten kunde bære, begiver han sig paa Hjemveien, og fortælles der intet om hans Færd, förend han kommer hen til Troldkvindespringet. Da hörer han, at der raabes i Burfjeld med en frygtelig Stemme:

Söster, laan mig en Gryde.

Da svares der ligesaa skrækkelig fra Bjolfjeld:

Hvad skal for dig syde?

Fra Burfjeld svaredes:

Koges skal en Mand.

Fra Bjolfjeld:

Hvo er han og hvo er han?

Fra Burfjeld:

Gissur paa Botnum,
Gissur Karl paa Botnum!

I det samme saae Gissur op til Burfjeld, og faaer han da Öie paa Jættekvinden, som styrtede ned ad Bjergsiden og feiede Gruus og Muld op til begge Sider og tog Retningen lige hen til Troldspringet. Han mærker da, at det er Alvor og ingen Spög, og gjör den korte Fornuftslutning, at hvis han ikke redder Livet nu, vil han ikke redde det senere. Han lader da Hesten med Byrderne i Stikken, giver den anden en dygtig Snert med Pidsken og rider alt hvad Remmer og Töi kan holde og seer sig aldrig tilbage; men dog troer han at kunne föle, at Jættekvinden nærmede sig mere og mere, thi han hörte hendes Pusten stedse tydeligere. Saaledes farer han og Jættekvinden i Hælene paa ham tvers over Bygden, indtil de kom i Nærheden af den Gaard som hedder Klofe; Gaardens Beboere havde til al Lykke for Gissur bemærket denne Troldefart og nu i samme Öieblik som Gissur slap indenfor Tungjerdet, ringede alle Kirkeklokkerne paa Klofe. Da kastede Jættekvinden med sin Öxe efter Gissur, men traf ham dog ikke; idet han sprængte op paa Gaardspladsen, kom Öxen i Hestens Lænd og sank i heelt op til Skaftet, Hesten styrtede död ned, men Gissur takkede Gud for sin Frelse. Det er nu at fortælle om Jættekvinden, at ved Klokkernes Lyd kom hun saaledes ud af Fatning, at hun blev rasende og rendte i den modsatte Retning med rivende Fart, og saaes det fra forskjellige Gaarde der i Bygden, at hun sprængte afsted over Bakker og Bjergrygge og i en mere östlig Retning end hendes Bopæl var; höiere i Fjeldskrænterne, ved Rangaaen, og langt fra alle menneskelige Boliger ligger en Bjergklöft i Retningen fra Ostnordost til Vestsydvest, denne Klöft er indfattet af höie Klippevægge baade foroven og til begge Sider, men aabner sig mod Nordvest; faa Dage senere

fandtes Jættekvinden död paa Randen af Bjergklöften, der ogsaa nu kaldes Troldkvinderevnen. Aldrig mærkede man, at hendes Söster i Bjolfjeld tilföiede Folk det ringeste ondt. Der antages, at hun har fört sin Bopæl fra Bjolfjeld og hen til Troldkvinderevnen, for at være mere fjernt fra Mennesker, og som Beviis derpaa fortælles fölgende:

To Mænd gik engang seent om Efteraaret op i Fjeldegnene for at söge efter nogle Faar. Da de bleve overfaldne af et slemt Veir, vendte de om; det stormede og sneede saa voldsomt, at de ikke kunde see en Haandsbred fra sig, og endelig gik de vild og vidste slet ikke, hvor de vare. Saaledes bleve de ved at vanke omkring, ifölge deres Gisning omtrent i fire og tyve Timer, og Stormen pidskede det tætte Snefog saa voldsomt omkring, at de neppe kunde holde Öinene aabne og næsten intet see. Pludselig faldt de begge ned fra et höit Sted og i en blöd Snedynge; der laae de en Stund, bedövede af Faldet og afkræftede af Snestormen. Da de kom til sig selv igjen, troede de at opdage, at de vare faldne ned af en höi, lodret Klippevæg, og de sluttede, at det maatte være den nordlige Side af Troldkvinderevnen. Nu mandede de sig op saa godt de kunde, og vandrede frem og tilbage der paa Snedyngen; der var godt Ly, men ovenfra Klippens Rand förte Stormen Snemasserne hen i Luften, og af og til kunde de skjelne Bjergets mörke Steenvæg igjennem Sneen. De begyndte nu at söge efter et bekvemt Sted, hvor de kunde nyde noget af det Madforraad, som de förte med sig; de gik altsaa fremad langs med Klippevæggen, og paa den Vei troede de undertiden at see et Lysglimt, ligesom af Ild der bliver gjort paa Trækviste, ogsaa troede de at spore Lugten af brændt Kvas. Derpaa forsvandt Lysglimtet aldeles, og Snefoget blev mindre, jo længere de kom ind i Bjergklöften. De gik nu fremad, indtil de kom til et stort Gjerde, der var optaarnet af uhyre Klippemasser; der sneede det næsten intet, thi Bjergklöftens överste Rande lukkedes der sammen over deres Hoveder, og de vare altsaa paa en Maade under Tag.

Der löste de op deres Madposer og indrettede sig efter bedste Evne. Da de nu havde spiist, forvarede de Resten og begyndte at gaae frem og tilbage, for at holde sig varme, og besluttede at blive der til næste Morgen. Da siger den ene: „Nu vilde jeg önske at jeg havde en Skaal med saa varm Gröd, som jeg kunde faae ned, og dygtig Flöde til!" I det samme Öieblik blev der af en usynlig Haand fremsat paa Klippegjerdet en stor Skaal fuld af Gröd med god Flöde, og dermed fulgte to Hornskeer. Mændene toge Skaalen og Skeerne ned, gjorde sig tilgode af den varme Mad, og efter at de havde spiist den op, satte de Skaalen med Skeerne op paa Klippemuren igjen. De bleve varme og vel tilmode og begyndte nu at skjemte og tale om, hvormed de skulde more sig og forkorte Tiden. Endelig bleve de enige om, at den ene, som kunde mange Rimer [1], skulde kvæde noget, men de kunde ikke komme overeens om, hvad det skulde være. Da hörte de, at der blev sagt inde i Bjergbulen: „Gode ere Rimerne om Andre Jarl, hvis de kvædes godt." Manden kvad da Rimerne hele Natten, thi han kunde dem allesammen udenad, og det passede saa nöie, at han var færdig med Rimerne, og i det samme steg Solen op fra de fjerne Bjerge i Östen, Himlen var reen og klar og klingrende Frost overalt. Mændene gik hjem og fortalte denne Begivenhed om Jættekvinden i Troldkvinderevnen, som man bestemt antog at maatte være den, som för havde boet i Bjolfjeld.

[1] Foruden Læsningen af ældre og nyere Fortællinger om Norden og Island, foredrages der paa de islandske Bondegaarde de versificerede Sagaer, som kaldes da „Rímur"; Foredraget er et Slags Sang uden Omkvæd, den som saaledes kvæder, kaldes „Kvæðamaðr". Der haves Rimer om hele den mythiske Sagnkreds, som ogsaa om mange historiske Begivenheder. De her nævnte Rimer om Andre Jarl haves baade i en ældre og yngre Behandling, og udmærke sig ved frygtelige og groteske Optrin imellem Trolde, Jætter og Mennesker.

TROLDE-SKJEMT.

Nogle Reisende, der skulde fra Nordlandet til Sönderlandet, bleve midt paa Fjeldstrækningerne overfaldne af et saa voldsomt Uveir med Hagl og Snefog, at de gik vild og vidste slet ikke, hvor de vare. Tilsidst kom de til en Bjergklöft; det gik de ind saa langt de kunde, indtil de ikke mere mærkede Uveiret, der rasede udenfor. Der sloge de sig til Ro, skrabede Mos af Klipperne og tændte Ild for at varme sig. Da de havde siddet en Tid og vare blevne varme af det brændende Baal, kom de til at tale om, hvad man skulde nu fornöie sig med, og de kunde ikke blive enige, thi nogle vilde kvæde Andre-Rimer, men andre vilde synge Halgrim Peturssons Passions-Psalmer. Længere inde i Bjergklöften var der et kulsort og rædsomt Mörke, og nu da de stredes om Rimerne og Psalmerne, hörte de at der blev sagt med dyb Stemme, som kom fra Mörket: „Gode ere Andre-Rimer, men Halgrims Rimer vil jeg ikke." Da begyndte de at kvæde Andre-Rimer saa höit som de kunde; den Mand hed Björn, som kvad tapprest, og saaledes gik det længe om Aftenen. Da blev der sagt inde i Mörket: „Nu var det min Skjemt, ikke min Kones Skjemt." Da begyndte Mændene af al Magt at synge et Vers af Passions-Psalmerne, og da det var til Ende, sagde Stemmen: „Nu var det min Kones Skjemt, nu var det ei min Skjemt." Efter en liden Stund blev der sagt igjen: „Vil du slikke min Spand til Lön, du Sang-Björn?" Han sagde ja. Da blev der en umaadelig stor Spand, fuld af Gröd, rakt frem af Mörket, og dermed fulgte en saa stor Træske, at de alle tilsammen neppe kunde magte den. Gröden smagte ret godt, og de spiste alle deraf, med Undtagelse af een, som ikke vilde indlade sig derpaa. Derpaa lagde de sig til at sove og sov vel og længe. Da de vaagnede Morgenen efter, var Veiret blevet klart og smukt, og nu vilde de fortsætte Reisen, men kunde paa ingen Maade faae den Mand vakt, som ikke havde villet spise Gröden. Da sagde en af

Mændene: „Bedre er det at dræbe din Ven end at give ham i Jætters Vold", og dermed gav han ham et Slag paa Næsen, saa at Blodet flöd frem, men Manden vaagnede og de kom alle i god Behold ned i Bygden.

FJELDESMÆLDE.

For mange Aar tilbage boede et Par rige Æglefolk paa Gaarden Hvol i Borgarfjord paa Österlandet, og havde mange Tjenestefolk. I Syd fra Bygden ligger et Bjerg, kaldet Stadfjeld. En Julenat gik Bonden paa Hvol ud, og kom ikke ind igjen; aldrig fandt man ham siden. En af Karlene paatog sig at forestaae Gaarden for Enken, men den næste Julenat forsvandt han paa samme Maade som Bonden. Forskjellige vare Folks Meninger angaaende denne Forsvinden. Enken flyttede derpaa sin Bopæl noget efter Julen til en anden Gaard, men til Foraaret flyttede hun til Hvol igjen, dog kun for en kort Tid. Hun eiede fire Köer, hvoraf en havde nylig kælvet; to Dage förend hun skulde til at flytte bort fra Hvol igjen, drömte hun, at en Kone kom til hende; Konen var hende ubekjendt, og ifört den gamle islandske Kvindedragt, men fattig klædt. Hun hilste venlig og sagde: „Nu har en af dine fire Köer kælvet, og jeg har intet Haab om at kunne erholde nogen Melk förend til Julen, og dog har jeg tre Smaabörn. Nu vil jeg bede dig om at give mig Melk i min Kande Morgen og Aften, og vil jeg sætte Kanden hen paa en Hylde i dit Madkammer, naar du giver Folkene Spise. Jeg veed, at du agter om to Dage at flytte her fra Gaarden, da du ikke har Mod til at blive her i Vinter, og det kan jeg ikke fortænke dig i, thi du kjender ikke Aarsagen til din Mands og din Tjenestekarls Forsvinden; men det kan jeg fortælle dig, at den Jætlekvinde, som boer i Stadfjeldet, födte for to Aar siden et Barn, som er saa sært og uvorent, at hun maa skaffe det nyt Menneskekjöd hver Juledag, og hun er Aarsagen til din Frygt, og et Menneske vil hun röve ogsaa til næste Juul. Men dersom du nu opfylder mit Önske, og bliver

boende her paa Gaarden, saa skal jeg give dig et Raad, hvorved du vil kunne blive fri for Jættekvinden." Efter at Drömkvinden havde talt saaledes, forsvandt hun; men Konen paa Hvol vaagnede og huskede Drömmen. Det var allerede höilys Dag, da hu stod op, og hun fandt Kanden paa Hylden i Madhuset, ligesom Drömkonen havde sagt; hun fyldte den med nymalket Melk, og i samme Öieblik forsvandt Kanden. Saaledes fyldte hun den med Melk Morgen og Aften, indtil kort för Julen; da drömte hun igjen en Dröm. Hun drömte, at den samme Kvinde kom til hende, og sagde: „Du er dog ikke meget nysgjerrig, siden du slet ikke bryder sig om at erfare, hvo den Kvinde er, eller hvor hun boer, som du har forsynet med Melk i Vinter; men nu skal du vide, at jeg er Alfekvinde, og jeg boer i den Höi, som er her tæt ved din Gaard. Nu har du gjort vel imod mig i Vinter, og trænger jeg nu ikke længer til den Tjeneste, thi min Ko kælvede igaar, saa at jeg har Melk nok. Nu vil jeg bede dig at modtage den Ubetydelighed, som jeg har lagt paa Hylden i dit Madkammer, der hvor jeg pleiede at sætte min Kande, og nu maae jeg vel ogsaa see til at hjelpe dig til at undgaae den Fare, som truer dig næste Julenat. Efter Midnat vil der komme over dig en uimodstaaelig Lyst til at gaae ud, og den skal du heller ikke modsætte dig; udenfor Dören vil du træffe Jættekvinden, som vil gribe dig og bære dig over Marken, over Floden der nedenfor og tage Retningen mod Stadfjeldet. Naar hun kommer lidt paa den anden Side af Floden, skal du sige: ‚Hvad hörte jeg?' Da vil hun sige: ‚Hvad skulde du vel have hört?' Da skal du sige: ‚Jeg syntes der blev sagt: Mama Fjeldesmælde, Mama Fjeldesmælde.' Dette vil hun finde forunderligt, thi hun veed, at intet menneskeligt Væsen kjender hendes Navn, og da vil hun sige: ‚Det er vist Rollingen min', og vil hun da kaste dig ned og ile hen til Stadfjeldet, men jeg vil pine Barnet, medens hun er hos dig, men dog maa jeg vige bort derfra ved hendes Komme. Naar hun da har forladt dig, skal du löbe af alle Kræfter den lige Vei

langs med Floden, og i den Tid vil du nok komme ud paa Votanes. Naar hun kommer igjen, vil hun gribe dig og sige: 'Kunde du ikke være rolig saalænge, Ulykkesfugl!' og da vil hun rende med dig tvers over Næsset og op paa Tidsvoldhede; da skal du sige ligesom forrige Gang: 'Hvad hörte jeg?' Da vil hun sige: 'Hvad skulde du vel have hört?' Da skal du sige: 'Jeg syntes der blev sagt: Mama Fjeldesmælde, Mama Fjeldesmælde.' Da vil hun sige: 'Det er vist Rollingen min', og saa vil hun kaste dig ned og styrte hen til Fjeldet, men da skal du skynde dig af alle Kræfter og söge at komme ind i Kirken, förend Jættekvinden kommer igjen, thi da vil hun være vred i Hu, fordi da vil jeg have dræbt Jættebarnet og mon hun ville udöse al sin Galde over dig. Men hvis du kommer til kort, skal jeg hjelpe dig."

Derefter vaagnede Konen, og da var det allerede höilys Dag; hun gik ud i Madhuset og fandt paa Hylden en sammenrullet Bylt, og deri vare overordentlig gode Klæder, som hun gjemte i sin Kiste. Nu kom Juleaftenen, og henimod Midnat gik alle Gaardens Folk i Seng, med Undtagelse af Huusfruen, hun kunde ikke sove. Hun fölte en ubeskrivelig Lyst til at gaae ud, hvilket hun ogsaa gjorde, men i samme Öieblik hun traadte over Dörtærskelen, blev hun hævet op i höien Luft, thi Jættekvinden var der udenfor og greb hende og rendte med hende under Armen over Marken, over Floden der nedenfor og i Retningen af Stadfjeldet. Da hun var kommen paa den modsatte Flodbred, sagde Kvinden: „Hvad hörte jeg?" „Hvad skulde du vel have hört?" sagde Jættekvinden. Kvinden svarede igjen: „Jeg syntes der blev sagt: Mama Fjeldesmælde, Mama Fjeldesmælde." „Det er vist Rollingen min", sagde Jættekvinden, slængte Konen ned paa Jorden og styrtede afsted henimod Stadfjeldet. Konen löb imedens saa hurtigt hun kunde hen paa Votanes, da kom Jættekvinden igjen og sagde: „Kunde du ikke være rolig saalænge, Ulykkesfugl!" Og saa tog hun Konen under Armen og rendte med hende over Næsset og op paa Heden, da sagde Konen:

„Hvad hörte jeg?" „Hvad skulde du vel have hört?" sagde Jættekvinden. Konen svarede igjen: „Jeg syntes der blev sagt: Mama Fjeldesmælde, Mama Fjeldesmælde." „Det er vist Rollingen min", sagde Jættekvinden og kastede Konen ned for anden Gang og ilede til Fjeldet. Konen reiste sig op og var saa kraftlös af Dödsangsten og af Trykket, at hun neppe kunde staae paa Benene; da var det som om nogen tog hende under Armen, saa at hun gik lettere fremad. Men da hörte hun ligesom Jordskred og Klippedrön i Stadfjeldet; Fuldmaanen skinnede klart og hun saae nu, hvor Jættekvinden styrtede rasende tvers over Engen og lige imod hende. Hun blev da saa angst, at hun var i Begreb med at segne til Jorden, men i samme Öieblik var det som om hun blev tagen under begge Armene og baaren igjennem Luften og kastet ind for Kirkedören, som lukkedes igjen efter hende. Kirken var fuld af Folk, som vare til Gudstjeneste om Julenat, og der ringedes netop for tredie Gang; da hörtes der et stærkt Drön ude paa Kirkegaarden. Da saae nogen ud af et Vindue paa Kirken og saae man da en forfærdelig Jættekvinde, som stod paa Kirkegaarden, og sagde, da hun hörte Klokkeringningen: „Væk væk, Væk væk", og saa rendte hun samme Vei tilbage og da hun, idet hun tog Springet, satte Foden i Kirkegaardens Væg, faldt der et stort Stykke ned, men Jættekvinden sagde: „Staae aldrig, Argefjæs!" og det Stykke kunde aldrig bygges op siden;. men Konen var i Kirken, medens Gudstjenesten blev holdt, og gik siden hjem, uden at foruroliges videre af Jættekvinden.

ARNOR PAA SAND.

Paa Gaarden Sand boede længe den Mand, som hed Arnor. Han blev i sin Tid anseet for en af de kraftigste Galdremænd, og ofte sögte man Raad og Hjelp hos ham, baade for at mane Gjenfærd ned i Jorden og i andre Tilfælde. Engang forsvandt et Barn fra Gaarden Holar i Laxaadalen, og der blev sendt til Arnor, for at erfare, hvor det

var blevet af. Arnor reiste til Holar, og Barnets Moder anmodede ham om at bringe Barnet igjen tilveie. Han var der om Natten. I Nærheden af Gaarden ere mange smukke Klipper, fuldkommen glatte og ligesom tilhuggede. Nu spurgte Moderen Arnor om Morgenen efter Barnet; han svarede, at han vidste vel, hvor det var, men det vilde være uden Nytte at bringe det tilbage, thi det var blevet saa troldet af Alfer, at det aldrig mere vilde kunne holde ud at være iblandt Mennesker. Desto inderligere bad Moderen ham om at skaffe hende Barnet. Han blev der den næste Nat. Om Morgenen siger han til Konen, at han vilde kunne faae fat i Barnet, men levende kom det ikke i hans Hænder. Moderen sagde, at hun vilde hellere have Barnet som Lig, end at det var hos Alfer. Nu blev han der den tredie Nat, og da gik han hen til Klipperne og forlangte Barnet med kraftig Besværgelse; da brast Klippen itu og en Kvinde kom ud med Barnet paa Armen, men da han paany forlangte Barnet udleveret, slog hun dets Hoved imod Klippen, saa at det gik istykker, derpaa kastede hun Liget til Arnor, som tog derimod og bragte Moderen det; men hun lönnede ham vel for hans Umage.

Engang bleve der sendte til Arnor tolv eller sexten Svende fra Vesterland, som skulde tage Gaarden Sand op med Arnor og alle Herligheder og före det altsammen vesterpaa, men de kunde ikke komme længere end til Floden, som rinder nedenfor Gaarden, der gik de op og ned og mumlede:

„Arnor paa Sand,
træffe vil jeg dig,
længer ei jeg kan,
kom du til mig!"

Men Arnor kom ikke alligevel; og da han tilsidst kjedede sig over disse Karles Mumlen og Mudder, gik han hen til sin Kone og fik hos hende et rödt Strömpeskaft; det gik han med ud paa en Mödding og fyldte det der; derpaa stevnede han Strömpeskaftet hen til Puslingerne og befalede dem at

bringe dette til den, som havde sendt dem. De toge imod Sendingen og vendte tilbage. Medens de vare paa Farten vesterpaa, mödte dem en Mand og saae deres Færd, hvorledes de sloges paa Kraft med hverandre, thi enhver vilde nyde den Hæder, at give Strömpeskaftet i sin Herres Hænder.

Arnor havde en Veninde, der var Alfekvinde; hun boede i en stor Steen langt ude paa Fjeld. Denne Kvinde besögte han ofte, thi hun var meget viis og kunde give ham Oplysninger om mange Ting, omendskjönt han selv ikke var af de dummeste. Hun havde Arnor meget kjær. Engang om Efteraaret saaes der Ild i Rönbjergene sönden for Sand, paa et Sted som kaldes Stiggöre. Hver Aften, da det begyndte at blive mörkt, var det ligesom om der blev tændt et Baal, men ingen kunde sige Aarsagen dertil. Da man nu havde seet dette nogle Aftener i Træk, gik Arnor hen for at træffe sin Veninde, og spurgte hende, hvad der vel kunde være Aarsagen til den Ild, men hun svarede, at det var ham aldeles uvedkommende, og han skulde slet ikke forsöge paa at grandske derefter, hvor ofte han end saae det Baal brænde. Men noget efter, da Ilden blussede höit op, kunde Arnor ikke længer holde sig, men gik afsted og til Bjerget, hvor Ilden brændte; og da han kom nærmere, saae han en Karl, som sad ved Ilden; den Karl var ikke meget lille af Væxt og havde i Haanden en Jernstang med en Krog paa Enden, og ragede dermed op i Ilden. Men da Arnor kom nærmere, reiste Karlen sig hurtig op og svang Jernstangen hen imod Arnor, men i samme Öieblik kom hans Veninde og hjalp ham til at behandle Jætten, saa at det var ude med ham. — Da Arnor var paa sit Yderste, befalede han, at efter hans Död skulde man behandle hans Lig paa samme Maade som man ellers pleiede i lignende Tilfælde, og lægge det i en Kiste; denne skulde man aldeles ikke röre eller söge at flytte, men derimod skulde man strax hente Præsten, som da vilde komme og fölge Liget til Graven; dette befalede Arnor særdeles eftertrykkelig at man skulde iagttage, og tilföiede, at dersom man

ikke forholdt sig saaledes, saa skulde man ikke gjöre sig nogen Umage for at stede ham til Jorden. Men Grunden hertil var den, at en eller anden — man formoder hans föromtalte Veninde — havde anmodet ham om Legemet efter hans Död, hvilket Arnor ikke havde villet gaae ind paa; men hun sagde, at hun skulde bemægtige sig Liget alligevel; alt dette havde Arnor fortalt Præsten. Da nu Arnor var död, bleve alle hans Forskrifter nöiagtig iagttagne, men da man skulde hen for at hente Præsten, kom der et saa forfærdeligt Uveir, at Döden var vis for alt levende under aaben Himmel, og saaledes gik det tre Gange efter hverandre. Endelig tog man afsted og förte Kisten med; da var Veiret smukt; men da Ligfölget var kommet sönden for Marken til det Sted, som kaldes Krub, mödte Præsten dem; han gik da hen til Kisten og löftede op et Hjörne, og spurgte dem, som bare den, hvorfor de foer med en tom Kiste. Den blev derpaa aabnet og var tom. Præsten irettesatte dem, som havde taget Kisten, strengt, fordi de ikke havde ventet paa ham og rört Kisten af Stedet.

GALDRE-LOPT.

Lopt hed en Skolediscipel[1] paa Holum; han lagde Vind paa Galder og fik andre til at gjöre det samme, skjönt disse ikke bragte det videre end til Fuskeri. Ofte forledede Lopt sine Meddisciple til at fortrædige andre med Galder og var da selv deres Anförer. Engang reiste Lopt hjem til sine Forældre ved Juletid; da tog han en Tjenestepige paa Holum, skoede hende som en Hest og lagde paa hende Hexebidsel, derpaa red han paa hende hjem og hjemmefra igjen, saa at hun laae længe syg efter af Saar og Anstrengelse, men hun kunde ikke fortælle det til nogen, saa længe Lopt levede. — Med en anden Tjenestepige der paa Stedet fik Lopt et Barn,

[1] Det bemærkes, at Disciplene i de islandske Skoler vare fuldvoxne Mennesker, ofte indtil 30 Aar gamle.

og dræbte hende med Galder; hun skulde bære Grödfade ind og ud fra Kjögehuset, og bar hun Fadene paa en Slags trugformet Disk, som rummede mange Fade paa een Gang; Lopt lod Væggen aabnes, saa at der blev en heel Gang, som hun gik ind i; men da Pigen var bange og ubestemt, virkede Galderen, og Væggen lukkede sig. Længe derefter blev Væggen revet ned, og da fandtes deri et kvindeligt Skelet i opstaaende Stilling med en heel Mængde Fade paa den omtalte Disk.

Lopt hörte ikke op, förend han havde lært alt det som stod i den berömte Galdrebog Graaskinna og kunde det altsammen udenad; derpaa sögte han til adskillige andre Galdremænd, men ingen vidste mere end han. Han blev nu saa troldet og ful i Sind, at alle Skolens Disciple frygtede ham, og vovede ikke andet end at lade alt være, som han vilde have det, skjönt det var dem imod. Engang tidlig om Vinteren gav Lopt sig i Tale med en Discipel, som han vidste var særdeles modig, og bad ham hjelpe sig til at mane de gamle Biskopper frem af deres Grave. Discipelen vægrede sig derved, men Lopt truede med at dræbe ham, hvis han ikke indvilligede. Discipelen spurgte, hvad Nytte han kunde være til, da han ikke forstod sig paa Galder. Lopt sagde, at han ikke skulde bestille andet end staae i Taarnet og holde i Klokkestrengen, han maatte ikke röre sig det ringeste, men see stadig paa ham og trække i Strengen, naar han gav ham Tegn med Haanden. Derpaa sagde Lopt: „Jeg skal nu sige dig, hvad min Hensigt er; de som have lært Galder paa den Maade og saa meget som jeg, kunne ikke anvende den uden til Ondt, og hvor og naarsomhelst de döe, maa de fortabes; men dersom man kan nok, saa har den Onde ikke nogen Magt til at tage Manden, men maa tjene ham uden nogetsomhelst Vederlag, saaledes som han tjente Sæmund den Frode, og den som kan saameget som han, kan benytte sin Kunst saa godt som han vil. Nutildags kan man ikke komme i Besiddelse af denne Kunst, efter at den sorte Skole ophörte,

og Biskop Gottskalk den Grusomme lod Rödskinna[1] fölge sig i Graven; jeg vil derfor mane ham frem og besværge ham at overlade mig Rödskinna, men ved denne Leilighed ville alle de gamle Biskopper staae op af Gravene, thi de taale ikke saa stærke Besværgelser som Gottskalk, og dersom de kunne Galder, saa skal jeg lade dem lære mig den, hvilket ikke vil koste mig megen Möie, thi man kan see det paa ethvert Menneskes Ansigt, om han kan Galder eller ikke. Men de yngre Biskopper kan jeg ikke mane frem, thi de ligge alle begravne med Bibelen paa Brystet. Vær nu ved godt Mod og gjör det som jeg befaler dig, du maa hverken ringe for tidlig eller for sildig, thi det gjelder min timelige og evige Velfærd; jeg skal belönne dig derfor som ingen anden vilde kunne det." De kom nu overeens herom og begave sig ud i Kirken nogen Tid efter at Folk vare iseng. Maanen skinnede klart, saa at det var lyst i Kirken; Discipelen begav sig hen i Taarnet, men Lopt steg op i Prædikestolen og begyndte Besværgelsesformlerne. Snart steg der op af Gulvet en Mand, alvorlig og mild af Udseende, med en Krone paa Hovedet; Discipelen tænkte ved sig selv at det maatte være den ældste Biskop. Denne sagde til Lopt: „Hör op, du arme Menneske, medens det endnu er Tid, thi tungt vil dig falde min Broder Gudmunds Bönner, dersom du foruroliger ham." Lopt bröd sig ikke derom, men blev ved at mane. Alle de gamle Biskopper kom nu, den ene efter den anden, frem af deres Grave, i hvide Kapper med Korsets Tegn paa Brystet og Stav i Haand. Enhver af dem talte meget lidt til Lopt, som man ikke kjender. Tre af dem havde Kroner paa, den förste, den midterste og den sidste. Ikke kunde det mærkes, at nogen af dem have givet sig af med Hexeri. Intet af alt dette forstyrrede Gottskalk det mindste. Da först begyndte Lopt den kraftigere Manen, og tiltalte

[1] Denne Galdrebog er beskreven i Afhandlingen om Folketro i Norden AnO 1863.

Gottskalk selv, han læste Davids Bodspsalmer i Djevelens Navn og gjorde Afbigt for alt det, som han havde vel gjort. Da stode de tre kronede Biskopper længst borte, med foldede Hænder og Ansigtet vendt imod Lopt, men de andre vendte Ansigtet fra Lopt og saae paa de tre. Da hörte man stærke Drön og der steg frem en Mand med Stav i den venstre Haand, men under den höire Arm havde han en röd Bog, han havde ikke Korsets Tegn paa Brystet. Han skelede med et ondt Öiekast hen til de andre Biskopper, men saae med et haanligt Smiil paa Lopt, som da manede paa det allerkraftigste. Gottskalk nærmede sig sagte og sagde spottende: „Vel synger du, min Sön, og bedre end jeg tænkte, men min Rödskinna faaer du ikke." Lopt blev da som ude af sig selv og vanvittig, og manede nu som om han aldrig havde manet för. Han læste Velsignelsen og Fadervor og anbragte overalt den Ondes Navn, hvor Herrens Navn skulde staae; Kirken skjalv som et Æspelöv og det knagede og bragede. Discipelen syntes som om Gottskalk nærmede sig til Lopt og rakte frem imod ham et af Bogens Hjörner; för havde han fölt sig ilde tilmode, men nu skjalv han af Frygt, saa det sortnede for hans Öine; det forekom ham som om Biskoppen hævede Bogen i Veiret og Lopt rakte Haanden frem og det troede han var et Tegn, og da trak han i Klokkestrengen; men i samme Öieblik forsvandt alt ned i Jorden med en stor Susen. Lopt stod en tidlang ligesom forstenet i Prædikestolen og holdt Hænderne for Ansigtet; derpaa gik han langsomt ned af Trinene og til sin Kammerat; han sukkede dybt og sagde: „Nu gik det ikke saa heldigt som det havde været önskeligt, og jeg kan dog ikke give dig Skylden. Jeg kunde gjerne have ventet indtil Dagbrækningen, da vilde Biskoppen have givet Slip paa Bogen og selv lagt den op til mig, thi for ingen Priis vilde han have taalt at blive berövet sin Grav, hvilket de andre Biskopper heller ikke vilde have tilladt; men han var dröiere end jeg i Kampen, thi da jeg saae Bogen og hörte hans drillende Udtryk, blev jeg saa rasende, at jeg

vilde strax tvinge ham til at udlevere Bogen, og jeg vidste ikke af mig selv, förend jeg var saavidt fremme i Besværgelserne, at havde jeg kun föiet en eneste Formel dertil, vilde Kirken have sunket ned i Jorden, og det var netop det, som han vilde. Jeg saae i samme Öieblik i Ansigtet paa de kronede Biskopper, og blev forvirret i mit Sind, men jeg vidste, at du vilde falde i Afmagt ved Klokkestrengen og at Klokken da vilde lyde; men Bogen var saa nær ved mig, at jeg troede at kunne faae fat i den, ligesom jeg ogsaa berörte dens ene Hjörne og det manglede kun at jeg kunde faae saa godt Tag paa den, at jeg ikke lod den falde ned paa Gulvet. Men det faaer nu at gaae som Skjebnen har bestemt det og er det ude med min Velfærd, men din Belönning vil jeg ikke omtale nærmere for denne Gang." Lopt blev nu taus og indesluttet og derefter sindsforvirret, saa at han taalte ikke at være alene; naar Mörket faldt paa, maatte der tændes Lys for ham, og han mumlede idelig for sig selv: om Söndag i Midfaste kommer jeg i Helvedes Kvaler. Man raadede ham da til at henvende sig til en Præst pas Stadastad, der var gammel og en særdeles gudfrygtig Mand; og alle sindsforvirrede Folk eller de som lede af nogen Forhexelse, bleve hjulpne, naar han lagde sine Hænder over dem. Lopt sögte altsaa Tilflugt hos ham; Præsten fölte Medlidenhed med ham og tog imod ham og lod ham aldrig skilles fra sig, hverken Dag eller Nat, ude eller inde. Lopt kom sig betydeligt, men Præsten var dog aldrig uden Frygt for ham; det, som han fandt mest uhyggeligt, var, at Lopt aldrig vilde bede med ham. Dog fulgtes Lopt med Præsten, naar denne besögte Syge eller dem som lede af Fristelser. Saaledes gik Tiden indtil Löverdagen för Söndag i Midfaste; da var Lopt syg og sad Præsten foran hans Seng og tröstede ham med kristelig Samtale. Men om Formiddagen fik han Bud fra en af sine Venner der i Sognet, om at han var lige ved at döe og önskede at Præsten vilde komme og berede ham til Döden. Præsten hverken kunde eller vilde negte det. Han erkyndigede

sig da, om Lopt vilde kunne fölge ham, men han sagde, at han ikke kunde röre sig formedelst Kraftlösbed og Smerter. Præsten sagde, at han ikke vilde være udsat for nogen Fare, dersom han ikke gik ud i den frie Luft, saalænge han var borte. Dette lovede Lopt; Præsten velsignede ham, og forrettede sin Bön derefter udenfor Husets Dör og gjorde Korsets Tegn derfor. Man hörte, at han sagde da til sig selv: Gud maa vide, om denne Mand vil kunne blive hjulpen, og om ikke andre Bönner, kraftigere end mine, staae ham imod. Derefter besögte Præsten den Syge, han var bleven hentet til, forberedte ham til Döden og ventede indtil alt var forbi; derpaa tog han strax afsted og red meget stærkt, hvilket han dog ellers aldrig pleiede at gjöre. Efter at Præsten var bortreist, blev det meget bedre med Lopt. Veiret var særdeles smukt og han vilde for alting ud i det Frie; der vare ingen Mandfolk hjemme, der var kun Fruentimmer og Börn, og ingen kunde faae ham til at afstaae fra sit Forsæt. Lopt gik nu hen til en anden Gaard, hvor der boede en gammel Bonde, som ikke var godt lidt af Folk; denne havde formedelst Alderdom hört op med at gaae tilsöes. Lopt overtalede ham til at sætte frem en lille Baad, som han eiede, og roe med sig en ganske kort Strækning udenfor Stranden og fiske for Fornöielse. Det var blikstille hele Dagen, men til Baaden har man siden aldrig seet noget, og man forundrede sig over, at ikke saa meget som en Aarestump drev op til Land. En Mand troede at have seet fra Land, at der, da Baaden var kommen et lille Stykke ud, kom en graa og laaden Haand op af Söen og greb om Agterstævnet, hvor Lopt sad, og trak det hele ned i Dybet.

LABBE.

Paa Præsten Magnus i Hörgslands Tid boede en Bonde i Hvam under Öfjeld; hans Navn vides ikke, men han skal have været saa stærk som to almindelige Mænd. Denne Bonde gik engang ud til Stranden og fandt en död Mand opdreven

af Söen. Den Döde var iført Kjole og Stövler og meget prægtig klædt. Bonden förte Liget hjem til sig og lod det begrave i Holt, hvor han sögte Kirke. Dette tildrog sig om Vinteren, da der laae Sne og Is over hele Jorden. Noget efter den Dödes Jordsættelse gik Bonden ud silde om Aftenen, ved den Tid Köerne skulde malkes, men kom ikke ind igjen; man sögte ham om Morgenen, og fandt at Sneen var heelt nedtraadt og oprodet sönden for Gaarden. Markfloden, som dengang löb östen af Hvamsleiren, var tilfrossen med stærk Is, og derover kunde man forfölge Sporene sydpaa; derpaa begyndte man at bemærke Blodsdraaber i Sporet. Dette strakte sig heelt ned til Söen og der fandtes Bonden död, han var meget sönderslidt og Ryggen knækket. Bonden blev derefter begravet og gjorde ingen Meen. Men den af Söen opdrevne flakkede omkring Nat og Dag, og var ikke videre behagelig paa de Steder, hvor han holdt sig til, og intet levende Væsen var sikkert for ham. Man kaldte ham Labbe. Paa Grund af den Retning, som Markfloden paa den Tid havde, laae Alfarveien gjennem en smal Klippesti, hvor kun een ad Gangen kunde komme igjennem; paa dette Sted havde Labbe taget sit Hovedophold og her foruroligede han de Reisende, kastede Byrderne af Hestene og gjorde alslags Fortræd; af denne Grund kunde Stien ikke passeres uden ved höilys Dag og ikke uden af mange Folk ad Gangen, og ansaae man dette selvfölgelig for den störste Plage. Præsten i Holt, som altid havde de mest udmærkede Rideheste baade med Hensyn til Hurtighed og Smidighed, red engang hjem til sig og skulde over Stien; men da han var midt paa Stien, stod Hesten stille og var ikke til at bevæge til at gaae længere fremad, indtil Præsten endelig blev kjed af det og gav den et Snert over Örene, hvorved Hesten sprang mere end en Favn höit op i Luften og standsede ikke förend udenfor Gaarden Holt; Præsten antog for vist, at Labbe havde staaet paa Stien, skjönt han var usynlig, og at Hesten havde sprunget over ham. Sommeren derefter reiste Folk til Kjöbstaden,

som de pleiede, og deriblandt Præsten Magnus i Hörgsland. Præsten blev noget tilbage, men de andre fortsatte Reisen, indtil de kom til et Sted kaldet Hvam-Nup; der var Labbe og kastede Byrderne af alle Hestene, og blev saaledes ved, hvergang de sattes op paany, indtil Præsten kom. Han bad da Folkene om at læsse Hestene endnu engang og sagde, at Labbe vilde ikke forstyrre dem, saalænge han var hos dem; efter at de havde læsset paa Hestene, befalede Præsten dem at fortsætte Reisen indtil næste Holdested, som der var i Nærheden; der skulde de vente paa ham indtil næste Middag, men dersom han ikke var kommen til den Tid, skulde de ikke vente længer. De droge derpaa fremad, men Præsten blev tilbage hos Labbe, og de brödes og droges i Brydningen ned i det Morads, som der var nedenfor, og der forsvandt de ved den Forhöining, som nu kaldes „Gravhöien". Hvorledes det end gik, saa kom Præsten til Folkene först næste Formiddag, og var meget medtagen; han fortalte, at han havde været i den störste Knibe med Labbe, hvortil den fornemste Aarsag havde været den, at han havde været en stor Digter, og de havde kæmpet paa Vers; i ti Sprog kvade de og da var der dog endnu det Sprog tilbage, som Labbe kunde bedst, men som Præsten kunde intet af; men dog var det lykkedes at sænke ham der ned i Jorden, og da Labbe var kommen saa dybt ned, at Issen var i lige Linie med Jorden, bad han Præsten at sætte Foden paa hans Hoved til Afsked. Det havde han gjort, men skar först Skoremmene itu, og der sank Labbe ned i Jorden med Skoen fast paa Hovedet, men Præsten sörgede for at han ikke rörte sig efter den Tid.

PRÆSTEN OG BONDEN.

Der var engang en Præst, som var haard og overmodig imod sin Menighed. En Bonde var der i Sognet, som aldrig havde givet noget efter for Præsten; flere Gange havde de været uenige, og Præsten havde altid maattet give efter. Bonden var temmelig til Aars, da denne Begivenhed tildrog

sig. Engang var han paa en Reise, og hans Vei laae forbi Præstegaarden. Han seer da, at Præsten er ude paa Kirkegaarden og brydes med en Gjenganger, og er nær ved at tabe. Han havde nemlig manet frem en ung Pige, som var nylig död, og hun var saa rasende, at hun var nær ved at dræbe Præsten. Bonden saae paa denne Leg en Stund, og siger derpaa: „bid i det venstre Bryst, Menneske!" derpaa gik han sin Vei. Men Præsten fulgte Raadet og fik Bugt med Tösen. Derpaa sender han hende hen til Bonden, for at dræbe ham. Bonden tog imod Sendingen og fangede den i Beenpiben af en Hest; derpaa sætter han en Told i Beenpiben og binder for den med en Hinde og lægger den ned paa Bunden af sin Kiste; derpaa gik der mange Aar hen uden at noget mærkværdigt tildrager sig; Bonden tager ikke Beenpiben frem og taler ikke herom til noget Menneske.

Omsider lagde Bonden sig hen og fölte at det vilde blive hans Dödssygdom. Han havde en eneste Datter, som skulde arve ham; hende kalder han til sig, og fortæller hende om Beenpiben samt om dens Indhold; han minder hende om ikke at tage Proppen ud og ikke röre meget ved Beenpiben, förend 20 Aar efter hans Död, da, siger han, vil det Gjenfærd ikke have nogen Magt mere. Efter at Bonden derefter havde beskikket sit Huus, döer han, og bliver hæderligen begravet. Datteren overtog Bestyrelsen af Gaarden og giftede sig, og boede paa den samme Gaard, som Faderen havde boet paa. Men hendes Mand eiede en anden og meget större og bedre Gaard end denne, og derhen vilde de for alting flytte, men det var ikke let, da Leilændingerne iföige Lovbestemmelserne ikke kunde opsiges. De hittede da paa et Raad, de toge nemlig frem Beenpiben og vilde sende Gjenfærdet hen til Bonden paa den anden Gaard. Men da Aanden var kommen ud af Hullet, vilde den ikke bevæge sig af Stedet og sagde, at hid var den bleven sendt og ingen andre Steder hen og her skulde den blive. Ægtefolkene stode aldeles raadvilde, de forstode sig ikke paa Galder, og vare altsaa ikke istand

til at byde over Gjenfærdet, og Enden blev, at det fulgte og forfulgte dem og deres Familie uafladelig efter den Tid.

DEN SORTE DÖD.

Da den sorte Död rasede paa Island, kom den aldrig paa Vestfjordene, thi tolv Galdremænd forenede sig og troldede alle en Sending imod den. Men Pesten svævede hen over Landet ligesom en Taage, som steg midt op i Bjergsiderne og strakte sig ud paa Havet saa langt som Fiskerne pleiede at roe; for Taagen raadede en Karl, som foer langs med Fjeldene, og en Kjærling, som foer langs med Strandene. Disse overnattede engang hos en fattig Bonde paa Svalbardstrand, og fandt Bonden dem temmelig mistænkelige, og vaagede om Natten, men lod som han sov; han hörte da, at de traf Overeenskomst om, hvorledes de skulde lægge Bygden öde; og om Morgenen vare de forsvundne. Bonden tog da afsted og traf Helga af Grund, som var Eierinde af den Gaard, som han beboede, og fortalte hende, hvad han vidste. Hun greb da til det Raad, at hun förte sit Bo og alle sine Folk op paa Bjergene, og det hjalp, som man kjender. Da Taagen og Dödsaanden begyndte at trække vesterpaa, vare Galdremændene færdige med Sendingen og sendte den afsted; det var en frygtelig Tyr flaaet ned til Knæerne og den trak Huden efter sig; den traf Karlen og Kjærlingen under nogle Klippevægge i Stranden ved Gilsfjorden; synske Mænd saae deres Kamp, der endte med, at Tyren fangede dem ind under Huden, kastede sig oven over dem og knuste dem.

PAUL HEXEMESTER.

Paul hed en Galdremand, som boede i en Hytte ved Storeborg i Hunevatns Syssel; den Hytte lagdes öde ved hans Död. Paul dræbte sin Kone paa den Maade, at han ristede hende Helruner paa et Stykke Ost og smurte tykt Smör ovenpaa og gav hende det at spise. Men dette opdagedes,

og han blev dömt til at brændes, hvilket aldrig var Tilfældet med de rigtige Hexemestere. Han blev brændt paa Nesbjerge; men da man søgte i Asken, var Hjertet uskadt; det blev da söndersledet med Jernkroge, og der sprang da sorte Padder derudaf; derpaa brændte Hjertet.

Af Samlingens andet Bind meddeles fölgende Sagn:

FAAREHYRDEN PAA GRIMSTAD.

Paa Grimstad boede en rig Bonde, som eiede en Mængde Faar. Han havde en Hyrde, som vogtede Faarene om Vinteren. En Efteraarsaften var Hyrden gaaet til Faarestalden og havde drevet Faarene ud paa Græsgangene; da kom der et stærkt Snefog, og Hyrden kom ikke hjem om Aftenen. Snefoget vedblev uafbrudt i tre Dage; den fjerde Dag hörte det endelig op, og da begyndte man at söge efter Hyrden og Faarene. Man sögte i en halv Maaneds Tid uden at finde noget, og hörte altsaa op med at söge. Dagen för Jul kom Hyrden hjem, da det var blevet mörkt, og det var som der ingenting havde været i Veien med ham, men dog var han taus og vilde ikke sige nogen, hvor han havde opholdt sig i den Tid, men han sagde at Bondens Faar vare alle vel forvarede og i god Behold. Om Julen var Hyrden hjemme, men den tredie Aften forsvandt han, uden at man vidste hvorhen. Saaledes hengik Vinteren og hen ad Foraaret; Hyrden var borte. Da kom han en Dag og drev alle Bondens Faar hjem til Tungjerdet, og alle Hunfaarene havde Lam. Aldrig havde Bondens Faar seet saa godt ud som dengang. Om Sommeren var Hyrden hjemme og forrettede sit Arbeide, som han pleiede. Om Efteraaret overtog han efter Sædvane Bevogtningen af alle de Faar, som skulde fodres om Vinteren, men det varede ikke længe, inden det gik som Aaret i Forveien: Hyrden forsvandt med alle Faarene, men nu sögte man ikke efter ham. Han kom igjen Dagen för Jul og var hjemme om

Julen, men intet vilde han fortælle om sin Færd. Bonden foresatte sig da at efterspore hans Gang, og fulgte ham hvorsomhelst han gik; endelig kom Julehöitidens fjerde Dag, da forsvandt Hyrden i Mörkningen uden at Bonden vidste hvor han blev af. Saaledes forsvandt Vinteren til ud paa Foraaret; da kom Hyrden til samme Tid som för, med alle Bondens Faar; de vare fede og renlige og Lam med hvert Hunfaar. Hyrden gik til Arbeide om Sommeren, som han pleiede. Om Efteraaret gjentog det samme sig, idet Hyrden forsvandt med alle Faarene, han kom igjen ved Juletid og opholdt sig paa Gaarden Julen over. Nu fulgte Bonden i Hælene paa ham overalt, thi nu vilde han have at vide, hvorledes dette forholdt sig; men han havde ogsaa en god Hest; den havde han fedet og holdt i Stald lige fra Efteraaret. Paa den sædvanlige Tid forsvandt Hyrden igjen, og nu vidste Bonden, hvad Retning han havde taget fra Gaarden. Han var da ikke sen, men sadlede Hesten og red efter Hyrden, indtil han fik Öie paa ham. De droge fremad den hele Nat og den næste Dag, og endnu en Nat, og der var stedse en lige lang Vei imellem dem. Den anden Dags Morgen vare de komne hen til et temmelig höit Fjeld; der stod Hyrden endelig stille og ventede paa Bonden; og bad ham om at vende tilbage og ikke udsætte sit Liv for Fare, men Bonden negtede paa det bestemteste at opfylde hans Bön. Hyrden fortalte ham da, at paa den anden Side af dette Fjeld var der en skjön og stor Dal, græsbevoxet til midt op paa Bjergsiderne, og Sneen naaede der aldrig længere ned; men nede i Dalen var der store Græssletter og flere Gaarde, og der gik hans Faar hele Vinteren igjennem uden at nogen fodrede dem; men dersom Dalbeboerne fik Öie paa Bonden, gjaldt det hans Liv. Han tillod nu Bonden at fölge med sig op paa Fjeldets höieste Brink, for derfra at skue over den skjönne Dal; han sagde, at der överst oppe paa Brinken stod en Sten, bagved hvilken han kunde skjule sig og see hen over Dalen, men Hesten skulde han lade tilbage ved Fjeldet. Da de kom op paa

Fjeldet, saae de en Mængde Faar overalt i Dalen, og paa Sletterne vare mange Mennesker forsamlede og brödes. Bonden gik til den Sten, som Hyrden havde viist ham hen til, og saae sig om; men Hyrden gik ned i Dalen, og da han kom til Mændene, begyndte han ogsaa at brydes. Bonden fandt meget Behag heri og glemte sig selv, og gik frem og tilbage paa Fjeldbrinken og saa paa Legen. Pludselig löb en af Mændene hen og lige i den Retning, hvor Bonden var; men denne, som anede Uraad, löb det hurtigste han kunde hen til sin Hest og sprængte afsted alt hvad Remmer og Töi kunde holde, thi han vidste at han blev forfulgt. Den anden nærmede sig mere og mere; endelig kom de til en Klöft, hvorigjennem Veien laa til Bondens Gaard; da Manden kom op paa Klöftens Rand, tog han Sne og lavede en Boldt, som han kastede efter Bonden, idet han sagde: tag dette for din Nysgjerrighed; derpaa vendte han om. Boldten traf Bonden imellem Skuldrene saa fast, at han maatte lægge sig i Sengen, da han kom hjem; han fortalte denne sin Færd og döde derpaa efter tre Dage. Om Foraaret kom Hyrden med alle Faarene og overgav dem til Enken, men forsvandt derpaa, og man har aldrig hört om ham siden.

HULEMÆNDENES SAGA.

Der fortælles, at atten Disciple fra Skolen paa Holar bleve Stimænd; nogle angive som Aarsag dertil det, at de havde dræbt en Kærling der paa Bispesædet. De forenede sig da alle, lovede hverandre Fölgeskab og Tro, og tog sit Opholdssted i Surtshulen ved Kalmanstunga. De havde hos sig to Fruentimmer, Tjenestepiger fra Kalmanstunga; disse forsvandt en Aften, da de foregave at skulle hente Vask, der var ude for at törres. Længe sögte man efter dem, men forgjeves; og da man eftersaa deres Eiendele, fandt man, at der fattedes mange Ting som de mindst kunde undvære, saasom Klæder, Naale, Saxe, Knive og andet deslige. Man anede derfor, hvad der var blevet af dem, og hörte op med

at söge. Der fortælles, at Hulemændene havde haft Börn med disse Piger, men druknet dem alle i den Indsö, som findes i Hulen. De rövede Faar fra Bjergene omkring Hulen og dreve dem i hundredeviis om Efteraaret hjem til sig; paa Jorden er der et stort Hul, der förer ned i Hulen, derhen dreve de Faarene og styrtede dem der ned i, for ikke at spilde Tiden med at slagte dem, idet Faarene halsbrækkedes ved Faldet; men Pigerne toge imod Faarene og tilberedte dem. Som Fölge heraf savnede Bönderne hvert Efteraar en stor Mængde Faar, da disse skulde drives fra Fjeldgræsgangene ned til Bygden for at slagtes og sættes paa Vinterfoder; men ingen vovede at angribe Hulemændene, som saaledes dreve deres Röverier uhindrede og aabenlyst; de rövede ikke paa Gaardene og dræbte ikke Mennesker, men altid gik de mange i Flok og vare bevæbnede; heller ikke skjulte de sig, men besögte jevnlig Kirken i Kalmanstunga, hvor de da stode i Række midt paa Gulvet med Ryggene vendte imod hverandre, og aldrig skilte de sig ved Vaabnene, saa at Bönderne maatte see paa dem og taale alt dette, hvad enten de vilde eller ei.

Mest lede dog Bönderne ved Hvidaaen af disse Plyndringer. De besluttede derfor at gjöre Alvor af Sagen og enten med Vold eller Svig at dræbe Hulemændene eller forjage dem. Bondens Sön i Kalmanstunga forpligtede sig til at lokke Hulemændene, paa de Betingelser at han skulde være Foretagendets Formand og at man skulde lyde ham i et og alt, og yde ham Hjelp, naarsomhelst han forlangte.

Derefter drog Bondens Sön hen til Hulemændene og gav sig ud for en Flygtning og bad dem om at optage sig i deres Forbund. De vare uvillige dertil og sagde, at de frygtede for at dette var et eller andet Bedrageri. Enden blev dog at de toge imod ham, efterat han havde svoret de stærkeste Eder; de syntes ogsaa godt om Manden og fandt det uædelt at forjage ham, da han sögte Tilflugt hos dem. Saaledes blev han optaget iblandt dem og syslede alt hvad de vilde have; dog holdt de stedse Öie med ham. Saaledes hengik

det förste Aar, uden at han saa nogen Leilighed til enten at komme bort eller at overvinde dem. I sit Sind var han meget mismodig, men lod sig ikke mærke med noget.

Om Efteraaret droge Hulemændene efter Sædvane ud for at samle Faar paa Bjergene. De droge alle hen, med Undtagelse af en, der blev tilbage hos Kvinderne. De toge ogsaa Bondens Sön med. De gik vide Veie over store og vilde Bjergegne og kom igjen med en uhyre Mængde Faar. Der i Egnen er en lille Dal eller Jordfordybning, der kaldes Vaabendalen, og der siger man at Hulemændene hvert Aar paa en bestemt Dag have hvilet sig, da de vendte tilbage til Hulen med Faarene. Som sædvanlig kom de ogsaa nu i Vaabendalen og hvilede sig, idet de stak deres Vaaben ned i Jorden, imedens de sov. Om Morgenen stode de op og dreve Faarene hjem til Hulen, hvor de styrtede dem ned igjennem Jordhullet, og Bondens Sön maatte hjelpe dem til alt dette, hvad enten han vilde eller ei. Derefter sloge de sig til Ro det övrige af Vinteren. Bondens Sön begyndte nu at blive meget urolig, da han aldrig fandt nogen Leilighed til, hverken at undkomme eller beseire Hulemændene. Saaledes forlöb Vinteren og Sommeren. Om Efteraaret, da de skulde ud for at samle Faar, anstillede han sig syg og aldeles udygtig til at drage med dem, hvorfor han bad om at maatte blive hjemme og passe paa Fruentimmerne. Dette fandt Hulemændene mistænkeligt, men lode sig dog endelig bevæge til at lade ham blive hjemme; dog sönderskare de Senerne paa hans Been og lode ham paany sværge Ed paa, at han ikke vilde bedrage dem. Derpaa droge de bort, men han laa saaret, indtil Kvinderne havde lægt ham.

Nu troede han endelig at Leiligheden til at overvinde Hulemændene var kommen, og at dette kunde ske ved deres Tilbagekomst. Han kröb altsaa en Nat bort fra Hulen, og var saa heldig at finde en Hest nede ved Flodbredden; paa den Hest red han til Bygden. Derpaa sendte han Bud over hele Egnen og stevnede enhver vaabenför Mand hen til sig,

og der samledes i en kort Tid en Mængde Folk, alle bevæbnede saa godt som de kunde. Bondens Sön opfördrede dem dernæst til at fölge ham trolig, hvorpaa han red selv foran og til Vaabendalen, hvor vidste at Hulemændene pleiede at hvile paa Tilbageveien til Hulen. Bygdemændene stege af Hestene ved Dalens ene Ende og satte nogle Mænd til at passe paa Hestene, for at Hulemændene ikke skulde faae fat i dem og undkomme paa den Maade. Bondens Sön gav nu Raad til, hvorledes de skulde bære sig ad; de skulde gaae langs med Dalen og tage Vaabnene fra Hulemændene, der laa i dyb Sövn; derpaa skulde en, som han bestemte dertil, gaae til den Hulemand som laa midt i Flokken og havde en Brynje af sammenknyttede Faareknogler; af denne Mand skulde han hugge Hovedet, „og er det magtpaaliggende", sagde han, „at den Mand bliver först dræbt, thi han er den tappreste af alle Hulemændene og de sætte stort Lid til ham." De udförte nu dette efter den saaledes lagte Plan; men da den, som dertil var bestemt, skulde hugge den brynjede Hulemand, saa naaede han ikke saa langt, men huggede Hovedet af den, som laa ham nærmest. Da vaagnede Hulemændene ved en fæl Dröm og sprang op; da sagde en af dem: „Vogt dig, Knokkelbrynje, falden er firemands Lige." Der blev nu en heftig Kamp. Men da Hulemændene nu vare vaabenlöse, og de havde at kæmpe imod en mangfoldig Overmagt, saa faldt den ene efter den anden. Dog kunde Bönderne ikke dræbe mange af dem der i Dalen; de flygtede vidt omkring og bleve indhentede en for en og dræbte; de Steder, hvor de saaledes faldt, betegnes endnu ved deres Navne. En af Hulemændene hed Erik, og han roses meget for sin Tapperhed. Han undkom ved at vende Mölle, og foer saaledes op til den Jökel, som kaldes efter ham Eriksjökel; han löb op paa en steil Tind paa Jökelen, der siden bærer Navn af Erikstind. Da vare Bygdemændene komne ham saa nær, at en af dem afhuggede hans ene Fod ved Ankelen. Men Erik undslap og op paa Jökeltinden, og derop vovede ingen at klattre, thi

det var den visse Död. Da Erik stod paa Jökeltinden, fremsagde han denne Vise:

Mit Hjerte det er fuldt af Mod,
det aldrig skælve kan,
jeg undkom med den ene Fod,
deri ligner mig ingen Mand.

Bönderne maatte altsaa vende sig bort fra Erik; og de droge da til Hulen, hvor de havde en endnu haardere Dyst at bestaae med Kvinderne end med Hulemændene, idet hine kastede paa dem Ild og kogende Vand. Endelig bleve de overmandede; om de bleve dræbte eller beholdt Livet, meldes der ikke; heller ikke skal meget Gods være fundet i Hulen.

Om Bondens Sön lyde Sagnene forskjellig. Nogle sige, at han med Tiden blev ganske helbredet for sine Saar, og boede i Kalmanstunga indtil sin höie Alderdom. Andre sige, at han kort efter Hulemændenes Drab blev syg og ingen kunde læge ham; han havde levet syg i mange Aar og endelig raadnet eller visnet levende. Det tredie Sagn siger, at Erik havde hoppet ned ad Jökelspidsen, efter at Bygdemændene vare dragne bort; at han begav sig ned til Söen, hvor han traf paa et Skib, der optog ham og förte ham bort til fremmede Lande. Ved sin Raskhed og gode Egenskaber blev han Skibsfolkenes Ven og endelig Formanden for et Handelsskib. Nogle Aar efter Kampen med Hulemændene kom et Skib til Reykjavik; det var et stort og smukt Handelsskib, der förte gode Varer, som solgtes til uhört billige Priser. Efterretningen herom udbredte sig snart overalt, og mange kom for at handle med det Skib. Blandt andre kom ogsaa Bondens Sön, som havde sveget Hulemændene. Men da han var kommen ud paa Skibet, kom en Mand op paa Dækket, som Folk troede ikke at have seet för; han var höi af Væxt og stærkt bygget; han var klædt i röd Kjortel og gik paa et Træbeen. Denne Mand gik hen til Bondens Sön, tog ham i Haanden og sagde at hvo som havde sit Liv kjært, skulde

forlade Skibet. Alle bleve bange og forlod Skibet, som derpaa seilede bort med Bondens Sön, og man har aldrig hört noget om det siden.

BONDESÖNNEN PAA ARBEIDE.

Der var engang en rig Bonde, som havde kun en eneste Sön, en meget haabefuld Yngling paa sexten Aar. Forældrene elskede ham höit og kunde aldrig afsee ham. To Mænd vare der i Nabolaget, som hver Sommer pleiede at drage til Nordlandet og forrette Sommerarbeide for Lön; disse talte med Bonden, at han skulde lade sin Sön reise hen med dem for at forfremmes og udvikles. Bonden var i Begyndelsen uvillig dertil, men lod sig dog tilsidst overtale, især da Drengen selv yttrede stor Lyst til at reise. Da Reisetiden nu saa var kommen, blev Drengen udrustet med alt det til Reisen nödvendige, og til Reisemad fik han en Lammekrop. Han tog nu Afsked med sine Forældre og reiste afsted, ledsaget af deres Velsignelser. Han drog nu i Selskab med de to andre nord paa Fjeldene, og oven for Thjorsaaen skulde de bede. Da de havde reist sit Telt, bleve de to enige om, at beröve Drengen al hans Reisemad, og lod ham kun beholde nogle Knokler af Lammekroppen. Dette bedrövede ham meget, men han maatte finde sig deri. Efterat de havde spiist, lagde de to sig til at sove, men Drengen kunde hverken sove eller spise, thi han var saa vred over sine Kammeraters Opförsel. Efter en lille Stund kom en brun Hund hen til Teltet, snusede deromkring og löftede endelig op Teltets Flig med sin Snude; Drengen kastede da hen til den det Stykke, som han havde tilbage, men Hunden snappede Kjödet og forsvandt. Da Drengen havde siddet i Teltet en tidlang uden at kunne sove, stod han op og gik hen til sine Heste, som græssede i Nærheden. Han seer da at en stor Mand kommer hen til ham, fulgt af en brun Hund. Den Ubekjendte hilsede venlig paa Drengen og spurgte ham om adskillige Nyheder, men Drengen svarede besindig og fornuftig paa alle hans Spörgsmaal. Endelig

fortalte han ham alt det passerede, hvorpaa den Ubekjendte tilböd ham at forrette Sommerarbeide hos sig, hvilket Drengen modtog. Han sadlede derpaa Hestene og drog bort med den Ubekjendte, uden at sige Farvel til sine Medreisende, som sov i Teltet. Drengen og den Ubekjendte dreiede nu af fra den alfare Vei og reiste hele Dagen og ud paa Natten, og gik den Ubekjendte med stærke Skridt. Endelig kom de til en lille Gaard i en Dal; skjönne Græssletter omgave Gaarden, men det var ligesom en Taage skjulte alle de fjernere Gjenstande. Da de kom hen til Gaarden, stod en ung og smuk Pige uden for Dören; hun hilsede sin Fader. Manden viste nu Bondesönnen hen til et Hus paa Gaardspladsen, der skulde han sove og derhen fulgte Pigen ham, redte hans Seng og bragte ham Mad. Han sov nu godt den övrige Deel af Natten. Om Morgenen kom Manden til ham og sagde at han allerede havde bestemt et Arbeide for ham. Ynglingen stod da op og gik ud; Manden viste ham store Enge, men jevne og græsrige, og sagde at dem skulde han have slaaet færdige ved den Tid man sögte Faarene paa Fjeldene. Dette forekom Ynglingen at være et uoverkommeligt Arbeide. Manden gav ham derpaa en Lee, et godt Redskab, men Pigen skulde rive Höet. Manden forböd ham at efterforske sine huslige Forhold. Ynglingen var nu der, og slog alle Ugedage undtagen om Söndagen; om Natten sov han i det samme Hus som för. I al den Tid saa han intet Menneske uden Faderen og Datteren; heller ikke mærkede han noget til Kvæg eller Faar. Han slog Höet og hun rev, men det undrede han sig over, hvorledes Höet uafbrudt forsvandt, efter at det var slaaet og revet. Han syntes, at denne Ensomhed var underlig, men dog fornöielig. En Uge för den bestemte Tid havde han fuldfört sit Arbeide; da gik Manden hen for at tale med ham og var glad i Hu. Han sagde, at det var paa Tiden for ham at drage hjem, for at han ikke skulde gaae glip af sine Kammeraters Selskab; de havde nu sovet uafbrudt i Teltet, hvor han forlod dem, indtil for to Uger siden; da först havde

de vaagnet og vare reiste nord paa, men de havde intet Arbeide faaet, da der var forlöbet saa meget af Sommeren, og nu vare de paa Veien sydefter igjen. Derpaa gav han ham Arbeidslönnen, otte og fyrgetyve Fjerdinger Smör, og desuden gav han ham to gamle Faar og Reisemad. Derpaa bragte han ham hans Heste og en graa Hest af udmærket Slags, og sagde, at denne Hest skulde bære hans Varer, og selv skulde han fölge ham derhen, hvor de först traf hinanden. Da de vare reisefærdige, kom Manden med et stort Oxehorn, gav Bondesönnen det og böd ham at drikke; han gjorde saa og syntes at han blev meget styrket derved. Manden böd ham derpaa at brydes med sig, hvilket de og gjorde, men det varede ikke længe, inden Bondesönnen faldt. Manden gav ham da Hornet igjen og lod ham drikke en anden Slurk og brydes med sig igjen; denne Gang stod Bondesönnen længere end den forrige Gang. For tredie Gang lod han ham drikke af Hornet, og saa brödes de, og da stod han længe. Manden sagde da, at han ikke vilde blive overvunden af to raske Mænd, skjönt han maaskee mödte saadanne paa sin Reise. Bondesönnen tog nu Afsked med Pigen og kyssede hende; derpaa besteg han sin Hest, men förte den graa Hest ved Tömmen; Manden fulgte ham, og den brune Hund drev Faarene. Saaledes droge de et godt Stykke Vei, indtil Manden sagde, at nu vilde han vende om, men han laante Ynglingen Hesten og Hunden hjem til sig. Förend de skiltes ad, bad han Bondesönnen om at blive hos ham den næste Sommer, hvilket han lovede, og de skulde mödes paa det samme Sted. Derpaa skiltes de ad; og efter nogen Tid mödte han to Mænd; det var hans Reisekammerater, og de havde ikke meget at före med sig. De hilste ham og sagde, at han kom ikke tomhændet fra Sommerarbeidet, og spurgte ham, hvor han havde været om Sommeren; men han svarede at det kom dem ikke ved. De sagde da, at nu maatte han dele sine Varer med dem, men han sagde nei dertil; da sagde de, at Kræfterne skulde af-

gjöre det; han sagde, at det kunde man nok pröve. Da de saa anfaldt ham, greb han hver af dem med en Haand og slængte dem en lang Vei bort, saa de stödte sig slemt og kunde neppe reise sig igjen. De fandt det da for godt at indlade sig ikke videre med ham, hvorpaa han fortsatte sin Reise. Da han kom hjem til sine Forældre, slap han Hesten lös, men denne vendte strax om og Hunden med den. Forældrene bleve glade, da Sönnen kom hjem og havde saa megen Lön; alle forundrede sig og over de Faar, som han kom med, thi ingen der kunde sammenlignes med dem. Kun lidt vilde han fortælle om sin Reise eller hvor han havde opholdt sig om Sommeren. Han var nu den næst paafölgende Vinter hos sine Forældre, og blev anseet for en ypperlig Mand der i Egnen, med Hensyn til Kræfter og Dygtighed. Den næste Sommer lavede han sig til at drage bort, og sin forrige Husbond traf han paa det bestemte Sted. Han drog med ham hjem til Gaarden, hvor alt var uforandret som det havde været; intet Menneske saa han med Undtagelse af Pigen, som blev glad ved at see ham. Efterat han havde hvilet sig, gav Manden ham en Lee, og viste ham de Enge, han skulde slaae, og være færdig til samme Tid som för; det var meget större Enge end de forrige. Han begyndte strax at slaae, og Pigen rev Höet, som strax forsvandt, ligesom forrige Gang. En halv Maaned för Tiden var han færdig. Da kom Manden til ham, da han sad i Huset, takkede ham for Arbeidet og sagde, at det var gaaet ham godt, omendskjönt han havde talt ikke saa lidt med hans Datter; han sagde, at han kunde see at de godt kunde lide at arbeide sammen, hvilket Ynglingen ikke benegtede. Manden sagde, at han havde gjort vel i, ikke at efterforske noget om de huslige Forhold, skjönt disse maatte forekomme ham underlige. Han fortalte Bondesönnen derpaa, at han holdt et stort Bo paa sin Gaard, og meget Tyende; han havde tolv Döttre med sin Kone, hvoraf elleve vare gifte der i Dalen, thi saa mange Gaarde var der; men den tolvte og yngste Datter,

som han havde seet, var ugift, og hende vilde han give ham, hvis det var begge deres Önske; dette tog Ynglingen imod med stor Glæde. Manden tog da et Glar og lod Bondesönnen see deri; da saa han, at Dalen var baade stor og skjön, og at der var tolv Gaarde og mange Folk beskæftigede med at höste Höet; der var en Mængde Kvæg og Heste, og store Faareflokke græssede i Bjergsiderne; ogsaa saa han, at mange Folk höstede for Manden selv. Men da han tog Glaret fra sine Öine, saa han ikke videre end för. Den fölgende Dag lavede han sig til at reise bort tilligemed sin Kjæreste, og Faderen udrustede dem; han gav dem sexten udmærkede Faar, som Hunden skulde drive hjem til Bondesönnen. Meget gav han dem og af alskens Kostbarheder, som den graa Hest skulde altsammen bære. Selv sagde han at han vilde fölge dem saa langt som Aaret iforveien. De toge nu alle tre bort fra Dalen og reiste, indtil de kom nord for Thjorsaaen, der sagde Manden at han vilde vende om, men Hesten og Hunden skulde fölge dem den hele Vei, thi de vilde nok selv finde Vei. Faderen önskede dem alt muligt Held, kyssede dem til Afsked og vendte saa tilbage, men de to andre fortsatte Reisen; Hesten bar Byrderne og Hunden drev Faarene, indtil de vare hjemme, da forsvandt de begge. Bondesönnen og hans Kjæreste bleve vel modtagne hos hans Forældre; hun blev anseet for den mest udmærkede Pige der i Egnen, og godt syntes man om Medgiften. Da et halvt Aar var forlöbet, giftede de sig med hinanden og boede længe og lykkelig paa Forældrenes Gaard, som de arvede, og fra dem stamme mange Folk.

TORFE DEN RIGE.

Torfe hed en Mand; hans Oldefader var Lopt den Rige paa Mödruvellir; han levede i den sidste Halvdel af det trettende Aarhundrede og forvaltede Rangaavalle og Arnæssysseler begge tilsammen; da han var meget rig, kaldte nogle ham Torfe den Rige; men andre kaldte ham Torfe den Stærke

paa Grund af hans Kræfter. Han levede stedse i Kamp med Hövdingerne og var en meget urolig Mand.

Den saakaldte senere Landeplage siges at være fört til Island med engelske Handelsfolk til Hafnarfjord; de havde iblandt andre Varer ogsaa Klæde at sælge. Men da de oprullede en af Klædespakkerne, skal en blaa Rög have svævet der udaf; nogle sige, at det var som om en Fugl var flöien ud af blaat Klæde, og disse ansætte denne Landeplages Begyndelse til Aaret 1493. Derefter udbredtes den blaa Rög meget hurtig, og fulgtes af Pest og Ödelæggelse. Kvinder fandtes siddende döde ved Mælkespanden og spæde Börn diede döde Mödre; af dem som fulgte de Afdöde til Graven, kom undertiden ikke Halvdelen tilbage; mange sank i samme Grav, som de havde gravet til andre.

Da Torfe hörte, at Pesten var begyndt at udbrede sig österpaa, flyttede han bort fra sit Hjem Klofe med alt rörligt Gods og alle sine Folk, og til den Egn, som kaldes Landman-Overdrev. Söndentil i dette Overdrev er en isoleret Jökel, der ligger i Retningen fra Öst til Vest; den ligger lige i Öst for Hekla. Derhen drog Torfe med alt hvad han eiede. Han drog langs med Jökelens nordlige Rand imod Öst, indtil han kom til den Biflod, der kaldes Namsfloden, og falder ned af Jökelen og i Tungna-Aa. Langsmed denne Flod var et frugtbart og fagert Land, og Græsset var saa höit at det sank i Straaet; Torfe drog opad langs Aaen og igjennem den Klöft, som den falder i og som nu kaldes Jökelklöften; der begyndte Græsset at tage af og Jordbunden at blive stenet og ufrugtbar. Torfes Karle begyndte da at tale om, at de vilde forblive der hvor det skjönne Græs groede ved Floden, thi der syntes de godt om at boe, og neppe vilde Torfe træffe et heldigere Sted, skjönt han drog med dem op i den mörke Bjergklöft, som der næsten lukkede sig over deres Hoveder. Torfe mærkede deres Knurren og bad dem at lade ham raade, da han jo för havde raadet for deres Kaar. De droge altsaa ind efter Klöften, og da de havde gaaet en tidlang fremad,

saae de, at det igjen lysnede imod dem fra Syd; Klöften aabnedes da igjen og de kom i en stor og fager Dal, der, saavidt de skjönnede, laa langs med Jökelen i Retningen af Öst til Vest, og ingen Aabning var at see paa Dalen uden den, hvor de vare komne derind. Saalangt Öiet kunde række, begrændsedes denne Dal af Jökelens Isrand og den blaa, klare Himmel. Men der, hvor Jökelen hörte op, var der skovbevoxede Bjergsider, helt ned til den flade Dalbund, der bestod af græsrige Sletter og yndige Enge. „Her ville vi hvile os for en Tid," sagde Torfe, „og det tænker jeg, at den blaa Rög vil være meget skadelig, hvis den naaer til os i denne Dal." Derpaa lod han begynde paa at reise en Gaard, og den blev bygget i en kort Tid; men Torfe havde ogsaa en hel Del Folk at befale over. Om Sommeren lod Torfe sine Folk forrette det paa Landet sædvanlige Markarbeide i Dalen, og hans Bo stod der i en overordentlig Flor, thi der var saa godt og frugtbart Land, at ingen af hans Fölgemænd havde seet Mage dertil. Omendskjönt Torfe lod alle sine Folk afholde sig fra alt Samkvem med Bygden, for at forhindre Pesten fra at komme i Dalen, lod han ikke destomindre to Mænd, som han stolede paa, to Gange om Maaneden gaae hen til Fjeldenes yderste Brinker, hvorfra man kunde see til Bygden, for at see hvorledes det stod til med Taagen. Men i en lang Tid kom de hver Gang tilbage med den Efterretning, at Taagen rugede over Bygden og naaede midt op paa Bjergsiderne, det var ligesom man saa hen over et blaaligt Hav, og ingen Færdsel af Mennesker kunde de mærke. Dog kom de tilsidst med det Budskab til Torfe, at Taagen var forsvunden, men endnu nogen Tid opholdt han sig i Dalen, indtil han ansaa det for utvivlsomt, at Sygdommen var forsvunden i alle de Egne som han kunde faae nogen Efterretning om. Da förte han sit Bó hen til Bygden igjen og drog til Klofe, uden at have lidt noget Tab ved Pesten.

DEN SORTE DÖD.

Vesterlandet var den eneste Del af Island, hvor den sorte Död ikke rasede, thi tolv Hexemestere forenede sig og sendte en Sending (fremmanet Gjenfærd eller Dödning, ogsaa en anden Slags Dæmon) imod den. Men den sorte Död svævede hen over Landet ligesom en Taage, som naaede midt op paa Bjergsiderne og helt ud paa Fiskegrundene. For denne Taage raadede en Karl, som foer langs med Bjergene, og en Kærling, som foer langs med Stranden. Disse Folk overnattede hos en Bonde paa Svalbardsstranden, og forekom det Bonden at de vare noget mistænkelige af Udseende, hvorfor han vaagede om Natten, men lod som han sov. Han hörte da at de talte sammen om hvorledes de skulde indrette deres Reise den paafölgende Dag for at lægge Bygden öde, og om Morgenen vare de forsvundne. Bonden drog da strax til Helga paa Grund, hvis Leilænding han var, og fortalte hende, hvad han havde erfaret. Hun förte da hele sit Bo op paa Fjeldene, hvilket frelsede hende og hendes Folk fra Pesten. Da Taagen og Pesten greb om sig og förtes længere hen imod Vest, vare Hexemændene færdige med Sendingen: det var en stor Tyr, flaaet ned til Knæerne, og den trak Huden bag efter sig; den traf paa Karlen og Kærlingen ved nogle Klipper i Gilsfjorden, og synske Folk saae paa deres Möde, der endte med at Tyren fik dem ind under Huden og knusede dem.

OM FJALLA-EYVIND.

Her blandes Sagn og Virkelighed afgjort sammen, uden at det er muligt med Sikkerhed at adskille dem. Sandsynligviis var denne Eyvind, der er halv Menneske og halv Utilegumaðr, födt i Begyndelsen af forrige Aarhundrede; han födtes paa Gaarden Hlíð i Arnæs Syssel og opholdt sig der i Egnen indtil han var voxen, da han blev Avlskarl paa en Gaard der i Nærheden. Der blev han inden kort Tid jaget bort formedelst

Smaarapserier. Der fortælles at han havde gjort Begyndelsen saaledes, at han stjal et Stykke Ost af en Pose fra en Tiggerkærling, som gjengjældte ham ved at bande ham saa at han aldrig fra den Stund af skulde kunne afholde sig fra at stjæle; de Tilstedeværende vilde kjöbe af Kærlingen, at hun skulde gjenkalde Forbandelsen, men hun svarede, at saadant kunde aldrig skee, dog formildede hun Forbandelsen saaledes, at hun sagde, at han aldrig skulde komme til at lide Straf, og det gik saa omtrent i Opfyldelse. Fra Arnæs Syssel kom Eyvind til Vesterlandet, hvor han kom til at boe sammen med en Enke, ved Navn Halla; nogle sige, paa en afsidesliggende Gaard op til Fjelds, men andre, at det havde været i de nordligste Fjorde i Nærheden af Forbjerget Horn. Et tredie Sagn siger, at Eyvind og Halla bleve ægteviede i Midten af Aarhundredet. Mange onde Egenskaber havde Halla; hun var haard af Sind, og havde et slet Rygte; hendes Religion var en Blanding af Kristendom og Hedendom [1], saa at hun næsten aldrig besögte Kirken, eller og hun stod udenfor Kirkedören under Gudstjenesten. Paa Althinget 1765 beskrives hun som lav af Væxt, mörk af Ansigtsfarve, med gulgraa Öine og stærke Bryn, stor Mund, langagtigt Ansigt, skummel og uhyggelig, mörkhaaret, med smaa og magre Hænder; hun brugte megen Tobak. Derimod havde Eyvind adskillige gode Egenskaber, han var blid af Sind, stedse oprömt, smidig og stærk, en udmærket Svömmer og særdeles hurtig tilbeens, han kunde klattre op ad de steileste Klipper og kunde vende Mölle saa hurtigt og udholdende, at selv ikke den hurtigste Hest kunde indhente ham. Halla stod i Forstaaelse med en Tyv og Röver, der angives at have været enten en Arnes eller en Abraham; i Forening med denne druknede hun en Dreng, som var der paa Gaarden, hvorefter hun vilde sætte Ild paa denne og opbrænde den tilligemed de Börn, som hun havde faaet med Eyvind. Dog forhindrede

[1] Det Samme er nu rigtignok Tilfældet med mange gode Folk.

Eyvind, at Gaarden blev opbrændt, men nu flygtede de alle tre op paa Fjeldene, og förte med sig endel Værktöi og Husgeraad. Saaledes begyndte deres Fjeldliv, der varede i tyve Aar, og de förte deres Bolig eller Opholdssted længere og længere ind i Landet henimod Nordöst, langt fra alle Menneskeboliger.

Omtrent midt i Islands Örkener, dog noget imod Sydvest, ligger en af Isbjerge mod Syd og store bölgeformede Heder mod Nord begrændset Strækning, hvor der findes adskillige varme Kilder. Dette Sted kaldes Hveravellir. Der byggede Eyvind et Hus og indfattede en af Kilderne med Stene, hvortil der endnu sees Spor; den kogte de deres Mad. De opholdt sig der en tidlang tilligemed Arnes, og stjal og rövede Faar, undertiden tog de Madvarer fra Udhusene paa de nærmest liggende Gaarde. Engang vilde de plyndre to Mænd, som förte Varer paa Heste over Fjeldveien; den ene var en fuldvoxen Mand, men han blev dödelig forskrækket; den anden derimod, næsten en Dreng, var modig og greb en Hammer, hvormed han gav Arnes et Slag paa Kinden, saa at Kævebenet gik itu, og det Tegn bar Arnes til sin Död (han blev dömt til Tugthusstraf i Reykjavík, men kom senere ud igjen, maaskee paa Grund af sin höie Alder, og döde 1805, over halvfemsindstyve Aar gammel). Derpaa tog Arnes og Eyvind Flugten, men de to andre reiste deres Vei. En anden Gang sendte Eyvind Arnes nordpaa for at tage Faar ud af Faarestalden paa den nærmeste Gaard. Da Arnes kom derhen, kom Faarehyrden tilfældigviis til Stalden, og havde en stor Spade i Haanden. Arnes vilde ind, men den anden forekom ham og forsvarede Indgangen. Arnes havde en Öxe, men denne slog Hyrden ham af Haanden med Spaden og fik fat i den; da flygtede Arnes bort og kom til Eyvind uden noget Bytte. Men Nordlændingerne fandt ikke Behag i denne ubudne Gjæst, og droge hen til Eyvinds Opholdssted, hvorfra Eyvind og Arnes undkom, men deres Forraad blev frataget dem; der fandtes halvtredsindstyve Faarekroppe, som

vare saaledes opstablede, at imellem hvert Lag Kjöd var der et Lag Riskviste. Eyvind undkom ved at vende Mölle, og Arnes paa en eller anden Maade, men Halla blev tagen og fört til Bygden. Der var ogsaa dengang hos Eyvind en Tyv og Ransmand ved Navn Abraham, han blev fanget og hængt paa en Galge, som opreistes der paa Stedet. Deraf sagde en Folkedigter i en Spotvise om en Mand, at hans Sjæl havde svævet hen i Abrahams Skjöd paa Hveravellir.

Den paafölgende Vinter led Eyvind og Arnes stor Nöd og nærede sig mest af at fange Ryper. Noget efter, siger man, at Halla var vendt til dem igjen, og de förte da deres Bolig hen under Arnarfellsjökelens sydlige Side, hvor de indrettede sig en Hule, og opholdt sig der fire eller fem Aar. Engang om Sommeren gik to Mænd paa Fjeld for at samle Mos, og traf Eyvind der og kjendte ham, skjönt han sagde dem et falsk Navn. Dog fandt Bygdemændene ikke dengang hans Opholdssted. Den Sommer stjal Eyvind og Arnes saa mange Faar fra Græsgangene, at Bönderne ikke vilde taale det Tab og foranstaltede en almindelig Eftersögning. Ved Græsgangenes Udkanter, der hvor de stöde op imod de ufrugtbare Fjeldörkener, traf de paa en bred og nedtraadt Sti, hvor der havde været drevet mange Faar; Stien laa öst efter Sandsletterne og hen til Arnarfellsjökelen, og den förte lige til Eyvinds Hule. Tyvene vare dengang nær blevne fangede, thi just som Forfölgerne kom, vare de ifærd med at læse Söndagsprækenen. Eyvind var da raadsnild som altid, tog deres Madgryde og andre Ting og sænkede dem ned i en Pöl, saa at de ikke fandtes, og alle tre undslap op paa Jökelen. Bygdemændene tog alt hvad der var tilbage i Hulen, som var meget klogt indrettet; blandt andet var der Kurve, som Eyvind havde flettet saa godt, at de vare vandtætte. De fandt der ogsaa en stor Bunke Grene og Kvas til Brænde, hvori der vare lagte firsindstyve Faarekroppe paa samme Maade som paa Hveravellir. Alt hvad de ikke kunde före med sig, blev opbrændt.

Man fortæller almindelig, at Eyvinds Broder, en Bonde paa en Gaard der paa Sönderlandet, har ofte været ham behjælpelig, baade ved at holde ham skjult for Forfölgerne og ved at forstrække ham med adskillige Fornödenheder.

Medens Eyvind opholdt sig paa Hveravellir, eller under Arnarfellsjökelen ifölge andre Sagn, skal han engang have begivet sig op paa Fjeldene for at gjöre sig bekjendt med de afsides liggende Egne. Han drog da hen over Langejökelen og fandt en græsbevoxet Dal, omgiven af Isbjerge. Oppe i Dalen saa han en Mand, som drev en Faareflok foran sig. Eyvind gik til ham og hilste paa ham; den anden svarede ham noget mut. Eyvind spurgte, hvorhen han agtede sig, og Manden svarede, at han drev Faarene hjem for at malkes. Eyvind syntes Manden skummel og ond af Udseende, men begyndte dog at skæmte med ham og indböd ham til Brydning, hvilket den anden modtog. De brödes saa en Stund, og Eyvind följte, at han ikke var saa stærk som den Ubekjendte, men ved Hjelp af sin Smidighed fik han ham dog til Jorden. Manden reiste sig hurtig op og sagde: ikke troer jeg du vilde saa hurtigt fælde min Broder, dersom du brödes med ham. Derpaa gik de til Gaarden, som stod i Dalen, og drev Faarene hen paa Malkepladsen. En Kvinde kom fra Gaarden, og bar Melkespande paa Armen; Hyrden drev Faarene i Folden og hun begyndte at malke. Eyvind hilsede paa Kvinden, men hun lod som hun mærkede det ikke saalænge Hyrden var paa Malkepladsen, men da han var gaaet hjem, bad han hende om at give sig noget at drikke. Hun malkede da et af Faarene i en Spand og rakte ham. Eyvind tog derimod og drak som han vilde; derpaa gav han Spanden til Pigen og takkede hende for Drikken. Hun blev da mere venlig imod ham og fortalte ham, at Bonden var hjemme tilligemed Hyrdens to Brödre, som ikke vilde lade ham slippe levende derfra, hvis de fik fat i ham. Imedens de talede sammen, sad Eyvind paa Faarefoldens Væg og bandt sin Sko, men da han i det samme saa sig om, saa han tre

Mænd komme löbende fra Gaarden og hen til Malkepladsen. Eyvind ventede ikke paa dem, men tog Flugten i en Fart og löb tvers ud af Dalen op paa Fjeldbrinkerne. Da han var kommen op paa Randen af Dalen, vare de andre komne ham temmelig nær og han frygtede for at de vilde indhente ham, hvis det gik saaledes. Han begyndte derfor at vende Mölle og fik snart et betydeligt Forspring; da de andre saae dette, gave to af dem sig ogsaa til at rulle sig frem paa samme Maade, men den tredie vendte om igjen. De to forfulgte nu Eyvind saaledes, og han kom længere og længere bort fra dem, indtil han standsedes endelig af en Isrevne i Jökelen. Der sprang han over, thi det gjaldt Livet, og saa træt var han, at han kastede sig ned paa den anden Side af Revnen. Da de andre kom derhen, vovede de ikke at springe over, tilmed da de mærkede, at der var en paa den anden Side, som vilde tage imod dem. Der skiltes de ad, og önskede ikke hverandre en lykkelig Reise.

Da Eyvind skiltes fra sin Broder og forlod Arnarfellsjökelen, nedsatte han sig i de nordöstlige og yderste Fjeldörkener i Rangárvallasysselet, der hvor der siden kaldes Eyvindarkofaver, i den sydlige Udkant af Sprengisand, en af de höieste og vildeste Fjeldveie i Island. Der byggede han sig et Hus, hvoraf Levningerne sees endnu den Dag idag. Væggene ere meget faldne ned, men Kildevand rinder der ned fra paa tre Sider; det Vandlöb, som rinder ud imod Nord, er fuldt af Hestebeen, og tildels af Fugleknokler, öiensynlig af Dyr, som ere blevne spiste; ogsaa har man fundet der Faareknokler. Her siger man at Eyvind har været længst, imedens han var fredlös. En anden Hytte skal Eyvind ogsaa have bygget östen for Thjorsaaen, og en Sandslette der kaldes efter ham Eyvindssand. Sagnene modsige hverandre med Hensyn til om Eyvind nogensinde er bleven fanget eller ikke. Nogle sige, at det aldrig har været Tilfældet, men at han hver Gang er undkommen ved at vende Mölle; men at Halla ofte har været tagen, især da hun var frugtsommelig, men

hver Gang undkom hun, da hun var bleven rask igjen. Andre sige derimod, at Eyvind ofte er bleven fanget; saaledes skal Björn den stærke have taget Eyvind og bundet ham, men Halla brödes med Björns Fölgemand og fældede ham, men idet hun vilde bide ham Struben over kom Björn og tog Halla; derpaá blev hun og Eyvind förte imellem Sysselmændene. Dog skal Eyvind snart have undsluppet tilligemed Halla og de droge da hen til de samme Steder. Eyvind skal have været den dygtigste Mand til at skaffe Forraad til Hytten, og forsynede dem godt om Sommeren, men dog led de ofte Nöd henimod Foraaret. Engang da Eyvind var i Hytten ved Sprengisand, havde de ikke haft noget at spise i en hel Uge og vare næsten döde af Sult og Nöd. Dette var en Uge för Paaske; men om Paaskedagsmorgenen sagde Eyvind, at han vilde læse Paaskeprækenen i Vidalins Postille og hellere vilde han dö af Sult end at undlade det, men Halla sagde, at det var hende aldeles ligegyldigt, thi de vilde ikke blive meget mætte af den Læsning. Derefter læste Eyvind Prækenen, men da han var færdig og læste Fadervor, hörte de at noget rörte ved Dören paa Hytten. Da Eyvind saa lukkede op for at see hvad det var, stod en stor og fed Hest ved Væggen; Eyvind dræbte den strax, og de levede af den saalænge den strakte til; Kjödet maatte de först spise raat, da de vare uden Brændsel. Men med Hesten forholdt det sig saaledes, at Einar Bryniúlfsson, Bonde i Fljótshlíð, havde kjöbt den fra Nordlandet og fedet den om Vinteren. Löverdagen för Paaske blev den taget ud af Stalden og sluppen lös for at lege, men da blev den vild og ingen kunde tage den; men dens Spor forfulgte man nordpaa, til Fjeldegnene. Saaledes kom den i Eyvinds Vold. Den samme Vinter skal Eyvind have drömt, at han vilde opdages, og derfor förte han sin Hytte noget österpaa; men det blev netop hans Ulykke, thi var han blevet paa samme Sted, saa var han ikke bleven opdaget. Einar Bryniúlfsson havde store Eiendomme i Thingö Syssel, og reiste derfor ofte til Nordlandet for at inddrive sine Indtægter

og sörge for Jordernes Vedligeholdelse. Da havde ingen reist over Sprengisand i mange Aar og den ansaaes for ufremkommelig. Men den næste Sommer, efter at Einar havde mistet Hesten, fik han det Indfald at ride nordpaa og netop over Sprengisand. Einar kom da over Eyvind uforvarendes, da denne var beskæftiget med at lappe paa Hytten. Eyvind overgav sig da villig og blev bunden, men Halla forsvarede sig med en Jernspade, men blev dog tilsidst bunden. Der i en Afkrog kjendte Einar Huden af den tabte Hest. Derefter förte han Eyvind og Halla bundne til Reykjahlíð ved Myvatn, hvor de bleve gjemte i nogen Tid, og alle kom godt udaf det med Eyvind, men mindre med Halla, som var af en grusom og ond Natur, især imod Börn og svage Folk. En Söndag om Sommeren, da der blev holdt Gudstjeneste i Kirken paa Reykjahlíð, som er omgiven af Lavamasser paa alle Sider, bad Eyvind om Tilladelse til at maatte overvære Gudstjenesten og fik den, da han syntes at være gudfrygtig, men Halla bröd sig ikke om slige Ting. Eyvind satte sig i en Krog i Kirken, og man troede, at han ikke behövede at bevogtes under Gudstjenesten, skjönt to Mænd altid ellers passede paa ham. Men imedens Præsten var ifærd med at tone Evangeliet og alle saae paa Præsten, men ingen paa Eyvind, forsvandt denne, og ingen tænkte paa at söge ham förend alt var forbi; da var der kommen en Taage saa tyk at man saa ikke en Haandbred fra sig, og denne Taage, som siden ved Myvatn altid kaldes Eyvindstaage, varede i en hel Uge uafbrudt. Eyvind fandtes ikke til Trods for al Sögen, men senere fortalte han, at han havde skjult sig i en Lavaklöft ganske nær ved Kirken, imedens man sögte paa det allerivrigste, og det faldt ingen ind. Den paafölgende Vinter opholdt Eyvind sig i Herðubreiðtinde, hvor man endnu seer Levningerne af hans Bolig, eller et Slags Indhegning af Stene, opfört paa Randen af en Bjergklöft, ikke mere end en god Favn i Længden og en halv i Breden. I Stedet for Mönning havde han Rygraden af en Hest, hvor en Vidietrevle var trukken igjennem alle

Marvhullerne, og Taget selv var lavet af Törvevidier. En flad Sten udfyldte Dörhullet saa nöie som om den var hövlet. Udaf Klippen strömmede Kildevand, lige ved Siden af Huleboerens Sengested, saa at han kun behövede at række Haanden ud derfra, og löfte en lille Sten, som skjulte Kilden. En stor Bunke af Kvas var ved Siden af Boligen, og der antages Eyvind at have gjemt sit Vinterforraad. Eyvind selv skal have fortalt, at den Vinter havde han ledet den störste Nöd under sit Fjeldliv, da han intet andet havde at spise end raat Hestekjöd og Kvannerödder; af disse voxer der meget paa dette Sted. Eyvind skal have stjaalet sex eller syv Heste fra Östfjeldene, men Faar kunde han ingensteds opdrive. Ingen Tegn til Ild eller Kogning sees ved denne Stensætning. Efter at Eyvind forsvandt, blev Halla fört hen paa Vesterlandet. Omtrent midt paa Vinteren kom Eyvind en Söndag til Gaarden Vogar ved Myvatn. Alle Folkene vare i Kirke med Undtagelse af en Kærling; Eyvind bad hende om at give sig Mad og et Par Sko, og sagde, at han var en fremmed Vandringsmand, som kom langveis fra, og til Gjengjæld tilböd han at læse Söndagsprækenen for Kærlingen. Denne fattede ingen Mistanke, og gav ham det Forlangte; men da han var færdig med at læse, spurgte han omstændelig efter Halla og om hvad man tænkte om Eyvinds Forsvinden, men Kærlingen svarede saa godt som hun kunde. Derpaa gik Eyvind bort, förend Folk kom fra Kirken. Han skal da have reist vesterpaa og faaet fat i Halla, og de opholdt sig derpaa i en Tid i Jökeldalens Udörkener. Da han tog mange Faar fra Bygdemændene, samledes disse sammen for at fange ham og forfulgte ham ridende, men han vendte Mölle og undkom; Hestene sad tilsidst fast i en Pöl eller Morads, som siden bærer Eyvinds Navn. Et andet Sagn siger, at nogle Faar savnedes engang paa en Gaard i Jökuldalen, og Hyrden gik langt op paa Fjeldene for at söge dem. Han kom endelig til en Bjergklöft, og gik paa Randen af den en Stund, indtil han saa en Hytte nede i Klöften; der sad en Kone og malkede

Faar i en Fold; en Hund, som Hyrden havde med, gjöede, hvorved Konen saa op. Hyrden blev bange og löb alt hvad han kunde til Bygden og fortalte hvad han havde erfaret; Bönderne samledes og drog hen til Stedet, ledsagede af Hyrden, og fandt Klöften og Tegn til at Mennesker havde været der, men da var alt forsvundet.

Tyve Aar siger man at Eyvind har været i Fredlösheden, og nogle Sagn lade baade ham og Halla vende tilbage til den Gaard, hvorfra de först flygtede; der skulle de være begravne i et Morads, og der har man længe viist deres Gravhöi. Ifölge andre Sagn skal Halla ikke være död paa dette Sted, men da hun for sidste Gang blev tagen, var hun bleven saa afkræftet, at man ikke troede hun kunde holde det ud at være i Tugthuset (det var dengang paa Island), og af den Grund blev hun anbragt paa en lille Bondegaard paa Sönderlandet, hvor hun var en Del af Sommeren. Engang om Efteraaret var det en smuk Solskinsdag med en lille Luftning; da sad Halla ude ved Gaarden og saa hen imod de blaa Bjerge i det Fjerne; pludselig udbröd hun: Hvor det er smukt paa Fjeldene nu! og Natten derpaa forsvandt hun og fandtes ingensteds. Nogle Aar efter fandtes et Kvindelig oppe i Hengilfjeldene (ifölge andre ved Skjaldbreið) og to Faareskind, som vare paa Hornene gjorte fast til Bæltet. Dette troer man var Liget af Halla, som der endte sit Liv idet hun var paa Veien til de öde Fjelde.

Efter at Eyvind var vendt tilbage til Menneskeboliger, skal han have ladet adskillige Yttringer falde angaaende sit Fjeldliv. Saaledes sagde han, at aldrig havde han haft det bedre end da han var i Eyvindarkofaver, som ligger ikke langt derfra hvor Thjorsaaen vælter sig frem fra Jöklerne. Foruden at han tog der Faar fra de afsidesliggende Overdrev, fangede han der Gæs og vilde Svaner, som han jagede i Fjerfældingstiden, da de ikke kunde flyve; ogsaa fangede han Foreller i de fiskerige Indsöer paa Fjeldene. Dog sagde han, at Frostvindene paa Sprengisand kunde blive saa bittre og voldsomme,

at en rask og vel klædt Mand ikke kunde taale dem. Han sagde ogsaa, at han ikke vilde önske nogen, at han maatte gjennemgaae alt det som han havde lidt; at han ikke havde en saa slem Fjende, at han vilde önske ham hen til de vestlige Fjeldörkener, men til Östbjergene vilde han vise sin Ven. Ogsaa skal Eyvind og Halla have faaet Börn i Fjeldlivet, og hun have dræbt dem alle, men Eyvind kunde ikke taale at komme hende nær under den Forretning. Især sörgede de over Tabet af en Pige, noget over et Aar gammel, som de havde villet lade leve, men da kom der nogen der forfulgte dem, og de kunde ikke faae hende hurtig nok med, saa at Halla kastede hende ned af steile Klipper.

EVENTYR OM RING KONGESÖN.

Der var engang en Konge og en Dronning, som havde en Sön ved Navn Ring og en Datter ved Navn Ingeborg. Ring var ikke saa modig som Stormænds Sönner vare paa den Tid, heller ikke var han övet i ridderlig Færd. Da han var tolv Aar, red han engang ud i en Skov med sine Mænd for at more sig. De rede længe, indtil de saae en Hind med gyldne Ringe paa Hornene. Kongesönnen vilde fange Hinden, og de forfulgte den derfor indtil de alle havde sprængt deres Heste, og endelig faldt ogsaa Kongesönnens Hest död om. Da kom der over dem en saa mörk Taage, at de ikke kunde see Hinden; de vare da komne langt fra alle Menneskeboliger og vilde vende om, men vare farne vild; de gik nu alle tilsammen, först ligefrem, og endelig sagde enhver, at han gik den rigtige Vei, og de skiltes derfor ad og gik hver ad sin Kant. Kongesönnen var nu ogsaa vild og vandrede uden at vide hvorhen, indtil han kom til en aaben Plads i Skoven, ikke langt fra Havet. Der seer han at en Kvinde sidder paa en Stol og en stor Tönde stod ved Siden af hende. Kongesönnen gik hen til Kvinden og hilsede hende vel, og hun gjengjældte vel hans Hilsen. Da saa han ned i Tönden, og saa, at en overordentlig smuk Guldring laa paa dens

Bund, og nu opstod der hos ham Længsel efter at besidde Ringen, som han ikke kunde vende Öinene bort fra. Dette seer Kvinden og siger at hun seer at han har Lyst til Guldringen, som ligger i Tönden. Han siger, at det var Tilfældet. Hun siger, at han skal faae den, hvis han vil gjöre sig den Umage at tage den, og nu begynder han at strække sig ned i Tönden, som han syntes ikke var synderlig dyb, og vil skynde sig at tage Ringen; men jo mere han strækkede sig, desto dybere blev Tönden. Da han var kommen halvt ned over Töndekanten, staaer Konen op, styrter ham paa Hovedet ned i Tönden og siger, at han skal være der. Derpaa slaaer hun Bunden fast i Tönden og ruller den ud i Söen. Nu finder Kongesönnen det ikke videre behageligt; han mærker, at Tönden svömmer fra Landet og væltes længe i Bölgerne; hvor mange Dage veed han ikke. Endelig mærker han, at den stöder imod en Klippe. Han blev da glad, thi han tænker, at nu var han kommen til Land, men ikke paa noget Skær, og nu tænkte han at forsöge, om han ikke kunde sprænge Bunden af Tönden ud med Födderne, thi han kunde lidt svömme. Dette iværksatte han og det gik ham godt at komme op paa Landet; han undersögte dette og opdagede, at det var en Ö, frugtbar og skovbevoxen; der voxede gode Frugter og han fandt Öen behagelig. Da han havde dvælet der en Stund, hörte han store Drön i Skoven; da blev han bange og forsögte at skjule sig. Han seer nu, at en stor Rise kommer med en Slæde og gaaer lige henimod ham. Han kunde da intet andet gjöre end kaste sig ned, der hvor han stod. Da Risen fandt ham, stod han en Stund stille og saa paa ham, hvorpaa han tog ham i Favn, bar ham hjem med sig og var overordentlig god imod ham, og gav ham til en Kærling, som var sengeliggende; han fortalte, at han havde fundet dette Barn i Skoven og sagde, at hun skulde have det hos sig i en Uge, og lade det löbe for sig og udrette Smaaærinder. Kærlingen syntes udmærket godt herom og klappede Kongesönnen og sagde ham mange smukke

Ting. Der dvælede han nu hos dem og var villig og lydig, og de vare overmaade gode imod ham. En Dag viste Risen ham alle sine Værelser og Gjemmer med Undtagelse af Kjökkenet; og heraf opstod der hos Kongesönnen en stor Lyst til at see derind, da han troede at der maatte sjeldne Kostbarheder være gjemte. En Dag, da Risen var ude i Skoven, prövede Kongesönnen paa at komme ind i Kjökkenet, og fik Dören halvt lukket op; da seer han, at noget Levende ryster sig, löber hen ad Gulvet og taler noget. Kongesönnen blev meget bange og slog Dören i. Da Frygten gik over, lukker han Dören op igjen for at höre hvad det sagde, men det gik som för. Han blev ærgerlig herover og gjorde nu det tredie Forsög, og da seer han en laaden Hund, som siger til ham: „Tag mig, Ring Kongesön." Han skynder sig nu bort og tænkte, at dette var dog ingen stor Kostbarhed, men Hundens Ord kunde han dog ikke glemme. Han dvælede nu nogen Tid hos Risen; og en Dag kommer denne til ham og siger, at nu vil han före ham til Land, thi han fölte, at han nu ikke havde lang Tid tilbage at leve i; han takkede Kongesönnen for god Tjeneste og siger ham, at nu skal han önske sig hvadsomhelst han har Lyst til af det som fandtes i Riseboligen. Ring takkede ham herfor og sagde, at han ikke havde fortjent nogen Lön, men da han vilde gjöre ham en Foræring, saa vilde han önske sig det som var i Kjökkenet. Risen blev som lynslagen, og sagde: der tog du min Kærlings höire Haand, men mit Löfte maa jeg holde. Derpaa hentede han Hunden. Da Hunden kom med stor Fart og Glæde, blev Kongesönnen saa bange, at han neppe kunde skjule sin Frygt. Risen gik nu med ham ned til Söen, hvor de stege i en Stenbaad, som var saa lille, at den med Nöd og neppe kunde bære dem alle tre. Da de vare komne til Land, tog Risen venlig Afsked med Ring og siger, at han maa eie det som er paa Öen, naar han er död, og han skal hente det efter en halv Maaned, thi da vilde hverken han selv eller Kærlingen være mere.

Kongesönnen takker ham for hans Godhed, og derpaa skiltes de ad; Risen roede over til Öen, men Kongesönnen gik op paa Land. Han vidste slet ikke hvor han var og vovede ikke at tale til Hunden. Da de havde gaaet saaledes en Tid, talte Hunden endelig til ham og sagde: Du er ikke meget nysgjerrig, siden du ikke spörger mig om mit Navn. Kongesönnen stammede da igjen: hvad hedder du? Hunden svarede: Du skal kalde mig Snate-Snate; nu komme vi i et Kongerige og du skal bede Kongen om Vinterophold der, og at overlade dig et lille Herberge til os begge. Kongesönnen tabte nu efterhaanden Frygten for Hunden. Han kommer nu i Kongeriget og beder Kongen om Vinterophold, hvilket Kongen strax tilstod ham. Da Kongens Mænd saae Hunden, gave de sig til at lee og vilde til at drille den. Da Kongesönnen saa det, sagde han: Jeg vil raade Jer til ikke at drille min Hund, det kan gjerne være, at I har ikke godt af det. De sagde, at de syntes, at den saa ud til alting. Ring faaer nu et Herberge, og havde ikke været længe förend Kongen fandt meget Behag i ham og agtede ham höiere end andre. En Raadgiver var hos Kongen, som hed Raud. Da denne saa, at Kongen agtede Ring saa höit, opfyldtes han af Misundelse. En Dag kom han hen til Kongen og sagde, at han ikke kunde begribe, hvad al den Opmærksomhed skulde betyde, som han viste Ring; denne havde jo ikke udmærket sig fremfor nogen anden, siden han kom. Kongen siger, at det var ikke længe siden Ring kom. Raud siger, at han den næste Dag skal lade dem begge gaae ud i Skoven og fælde Træer og pröve hvem der fældede mest. Dette hörer Snate-Snate og fortæller det til Ring og raader ham til at bede Kongen at laane sig to Öxer, dersom den ene skulde gaae itu. Om Morgenen beder Kongen Ring og Raud om at fælde Træer. De vare strax villige dertil. Ring fik to Öxer og saa gik hver sin Vei. Da Ring var kommen ud i Skoven, tager Snate Öxen og giver sig til at hugge Skoven tilligemed Ring. Om Aftenen kom Kongen for at see deres Arbeide,

saaledes som Raud havde foranstaltet det; da var Rings Træbunke dobbelt saa stor. Da sagde Kongen: Dette anede jeg, at Ring ikke var nogen Usling, og aldrig har jeg seet et saadant Dagsværk Ring nöd nu en endnu större Anseelse hos Kongen end för. Raud var overordentlig misfornöiet over alt dette. En Dag kommer han til Kongen og siger: Da Ring er en saa stor Mand, saa skal du nu bede ham om at dræbe Offertyrene her ude i Skoven og flaae dem den samme Dag, og före til dig Hornene og Huderne om Aftenen. Kongen svarede: Synes du ikke, at det er det samme som at sende dem til Döden, da Tyrene ere saa vilde, at ingen har vovet at gaae hen til dem? Raud svarede, at Ring havde da kun et eneste Liv og mere kunde han ikke tabe; det var morsomt at sætte ham paa Pröve og Kongen var da endnu mere end för berettiget til at ophöie ham, dersom han overvandt Tyrene. Kongen lod sig da endelig overtale, skjönt det var ham meget imod; og en Dag beder han Ring at gaae ud i Skoven og dræbe de Tyre, som var der, og bringe Hornene og Huderne hjem om Aftenen. Ring kjendte ikke Tyrenes Egenskaber og var strax villig til at opfylde Kongens Önske. Nu gaaer han ud i Skoven. Raud var meget glad herover og ansaa Ring allerede for död. Da Ring faaer Öie paa Tyrene, kom de brölende imod ham; den ene var uhyre stor, men den anden mindre. Nu blev Ring meget bange. Da siger Snate: Hvad synes du herom? Slet, siger Ring. Snate siger: Nu er der intet andet for end at angribe dem; du skal gaae imod den mindre, men jeg vil tage den större. I det samme löber den hen imod den store Tyr og er ikke længe om at overvinde den. Kongesönnen gaaer skælvende af Frygt imod den mindre, og da Snate kommer, havde Tyren fældet ham, men Hunden bjergede ham hurtigt. Derpaa flaaede de hver sin Tyr, og da Snate havde flaaet den store, var Ring ikke halv færdig med den lille. Da de nu vare færdige hermed om Aftenen, fölte Ring, at han havde ingen Kraft til at bære Hornene og Huderne, og da sagde Snate, at han skal kaste

dem paa sin Ryg og han skal bære dem hen til Borgporten. Kongesönnen gjör nu som Hunden siger og læsser alt paa dens Ryg, med Undtagelse af Huden af den lille Tyr, som han bar selv; alt dette lader han tilbage ved Borgporten, gaaer derpaa hen til Kongen og beder ham at gaae med sig derhen, hvorpaa han afhænder ham Hornene og Huderne. Kongen forundredes meget over hans Heltemod og siger, at ingen er hans Lige, og takker ham for denne Bedrift. Kongen lod ham herefter sidde ved Siden af sig, og Ring blev höit anseet af alle, og selv Raud kunde ikke andet end erkjende ham for den störste Kæmpe, men rugede dog stedse over den Plan at rydde ham af Veien. Engang faldt ham et godt Raad ind, og nu gaaer han hen til Kongen og siger, at han har noget at tale med ham. Raud siger, at nu havde han husket paa Guldkaaben gode, Guldtavlet gode og Lysguldet gode, som Kongen havde mistet for nogle Aar siden. Kongen beder ham om ikke at erindre sig om det Tab. Raud spörger, om Kongen ikke havde samme Tanke som han selv. Kongen spörger, hvad han mente. Raud siger, at man kunde see, at Ring var en udmærket Mand og at han vilde kunne udföre alt; derfor var han kommen paa den Tanke at raade Kongen at bede Ring om at opsöge disse Klenodier og bringe dem tilbage för Jul, og sin Datter skulde han love ham til Belönning. Kongen siger, at han fandt det upassende at bede Ring om saadant noget, da han ikke kunde give ham noget Vink om hvor han skulde söge disse Ting. Raud lod som han hörte ikke hvad Kongen sagde, men holdt ikke op förend han havde faaet Kongen overtalt. En Maaned för Jul taler Kongen med Ring og siger, at han havde en stor Bön til ham. Ring spörger, hvad det var. Kongen siger, at han vilde bede ham om at hente Guldkaaben gode, Guldtavlet gode og Lysguldet gode, som var blevet stjaalet fra ham for nogle Aar siden, og hvis han kunde bringe sig dette för Jul, skulde han give ham sin Datter. Ring sagde: Hvor skal jeg söge efter disse Ting? Det maa du sige dig selv, sagde Kongen, thi jeg

veed det ikke. Ring gik nu bort og var meget tankefuld, thi han syntes, at han havde store Vanskeligheder at beseire, men paa den anden Side vilde han gjerne have Kongedatteren. Snate seer nu, at hans Herre er raadvild, og siger, at han skal ikke fortvivle over Kongens Önske, men sine Raad skal han fölge; ellers vilde det ikke gaae ham godt. Derpaa rustede Ring sig til at drage afsted, og siger nu Farvel til Kongen. Da han er kommen ud igjen, siger Snate: Nu skal du drage omkring her i hele Omegnen og samle dig saa meget Salt som du kan. Dette gjör Kongesönnen og samler saa meget at han ikke kan bære det. Snate siger, at han skal kaste ham Sækken paa Ryggen; Ring gjör det, og nu löber Hunden hele Tiden foran ham indtil de kom til store Bjerge. Her maa vi op, sagde Snate. Det vil ikke blive nogen let Sag, sagde Kongesönnen. Hold dig fast i min Hale, siger Snate. Derpaa springer Snate med Ring ved Halen op paa den nederste Klippe-Afsats, og da blev Ring svimmel. Derpaa sprang Hunden med ham op paa den næste Afsats, og da var Ring nærved at besvime. Endelig sprang Hunden med ham helt op paa Bjerget, og da var Ring aldeles besvimet. Nu vaagnede han efter nogen Tid, og nu gaae de begge en Tidlang fremad paa flade Sletter, indtil de kom til en Hule. Dette var om Juleaftén. De gik op paa Hulen og fandt der et Vindue, hvorigjennem de saae fire Trolde sovende ved Ilden, hvori en stor Grödgryde hang. Nu skal du saae alt Saltet ud over Gröden, siger Snate. Ring gjör det, og nu vaagne Troldene. Den gamle Kærling, som var den frygteligste af alle, smagte nu först paa Gröden og siger: Nu er Gröden salt, hvorledes kan det være? Jeg, som tryllede Melken herhen igaar fra fire Kongeriger, og dog er den nu salt! Alligevel begyndte Troldene at söbe Gröden, og syntes godt om den; men da de vare færdige, blev Kærlingen saa törstig, at hun var nærved at forgaae og bad nu sin Datter om at gaae ud og hente Vand fra Floden, som var der i Nærheden. Jeg gaaer ikke et Skridt, sagde Troldpigen, uden

du laaner mig Lysguldet gode. För skal jeg dö, sagde Kærlingen, end du faaer det. Saa dö da, sagde Pigen. Tag det da, din Tös, sagde Kærlingen, og skynd dig at hente Vandet. Pigen tog da Guldet og löb ud, men det lyste over hele Sletten. Da hun kom til Floden, lagde hun sig flad ned til Vandet og begyndte at drikke. Men Ring og Snate löb fra Vinduet og puttede hende ned i Floden. Kærlingen syntes nu at det varede længe, og siger, at Tösen var nu vist begyndt at hoppe med Lysguldet hen over Sletten; og nu siger hun til sin Sön: Gaa hen og hent mig en Drik Vand. Jeg gaaer ikke et Skridt, siger han, uden jeg faaer Guldkaaben gode. För skal jeg dö, sagde Kærlingen, end du faaer den. Saa dö da, sagde han. Tag den da, din Knegt, sagde Kærlingen, men skynd dig at hente Vandet. Han tager nu Kaaben paa, og da han kom ud, lyste den saa han saa Veien. Han kommer nu til Floden og giver sig til at drikke ligesom Sösteren. Men Ring og Snate kom hurtig, tog Kappen af ham og kastede ham i Floden. Nu kunde Kærlingen ikke holde det ud for Törst og beder sin Mand om at hente Vand, og siger, at nu legede Börnene vist derude, det havde hun altid anet, siden hun gav efter for deres Snak. Jeg gaaer ikke et Skridt, sagde Karlen, uden du giver mig Guldtavlet gode. För skal jeg dö, sagde Kærlingen, end du faaer det. Saa kan du gjerne reise din Vei, sagde han, siden du ikke kan opfylde en saa ringe Bön. Tag det da, dit Skarn, sagde Kærlingen, du er ligesaa barnagtig som Ungerne; og saa gik Karlen med Guldtavlet, kom til Floden og begyndte at drikke. Da kom Ring og Snate, tog Tavlet af ham og kastede ham i Floden; men förend de vare komne til Hulen igjen, kom Karlens Gjenfærd op af Floden og imod dem. Snate löb hen imod ham og Ring anfaldt ham ogsaa, skjönt han var nærved at tabe Modet; og nu fik de Karlen overmandet for anden Gang. Men da de kom til Vinduet, saae de at Kærlingen var begyndt at krybe frem henad Gulvet. Da siger Snate: Nu maae vi gaae ind og forsöge om vi ikke kan faae Bugt

med hende, thi kommer hun ud, vil vi aldrig kunne overvinde hende, thi hun er den værste Trold som er til paa Jorden, og intet Jern kan saare hende; nu skal den ene af os öse paa hende kogende Gröd af Kjedelen, men den anden skal knibe hende med gloende Jern. Nu gaae de ind. Da Kærlingen saae Snate, talede hun til ham og siger: Du er kommen hid, Ring Kongesön, du har vist gjort det af med min Mand og mine Börn. Snate anede strax, at dette var Begyndelsen til en Troldomstale og foer hen imod hende med et gloende Jern, som den tog ud af Ilden, men den anden overöste hende uafladelig med Gröd, og paa denne Maade fik de omsider Bugt med hende. Derpaa opbrændte de baade hende og Karlen, undersögte Hulen og fandt der meget Guld og Kostbarheder, hvoraf de förte det bedste hen paa Fjeldbrinken, og skyndte sig hjem til Kongen med de tre Klenodier. Sent om Julenatten kommer Ring i Hallen og afhænder Kongen dem, men Kongen blev ude af sig selv af Forbauselse over Rings Tapperhed og Snildhed; han yndede ham nu end mere end för og forlovede ham med sin Datter, og i Julen skulde Brylluppet staae. Ring takkede Kongen for hans Godhed, og efter at han havde spiist og drukket i Hallen, gaaer han til sit Herberge for at hvile. Snate siger da, at han vil ligge i Rings Seng, men at Ring derimod skal hvile paa Hundeleiet. Ring siger, at det vil han gjerne, thi han skyldte Snate meget mere end den Uleilighed. Nu springer Snate op i Sengen, og kommer ned igjen efter nogen Tid, og siger, at nu skal Ring stige op i Sengen, men paa ingen Maade röre ved noget der. Medens dette foregik imellem Hunden og Kongesönnen, kommer Raud ind i Hallen og viser Kongen sin Arm, hvoraf Haanden var bidt, og siger, at Kongen skal see, hvilke Egenskaber hans tilkommende Svigersön var i Besiddelse af, thi dette havde han gjort uden al Grund. Kongen blev rasende af Vrede og siger, at han skal snart erfare Sandheden, og hvis Ring har hugget Haanden af Raud uskyldig, da skal han hænges, men i modsat Fald skal Raud

miste Livet. Kongen lader nu Ring hente og spörger, hvorfor han har afhugget Rauds Haand, og om Raud ikke var uskyldig. Snale havde allerede i Forveien sagt det hele til Ring, og denne beder da Kongen at gaae med sig, han skulde vise ham noget. Kongen gaaer nu med Ring til Herberget og seer, at i Sengen ligger en Menneskehaand holdende et Sværd. Ring siger, at denne Haand var kommen ind igjennem Væggen og havde villet gjennembore ham med Sværdet, og han havde kun forsvaret sig. Kongen fandt da, at Raud havde forbrudt sit Liv, hvorpaa denne blev hængt, men Ring holdt Bryllup med Kongedatteren. Den förste Nat de sov sammen, bad Snale om at maatte ligge paa deres Födder. Ring tillod det. Om Natten hörer Ring en Hylen og Stöi, og tænder Lys, og seer, at en forfærdelig styg Hundeham ligger paa Gulvet, men en skjön Kongesön i Sengen. Han tager strax Hammen og brænder den, men stænker Vand i Ansigtet paa Kongesönnen, som laa der bedövet; saa vaagnede han. Brudgommen spörger ham om hans Navn, men han sagde, at han hed Ring og var en Kongesön; han havde mistet sin Moder medens han endnu var ung og i hendes Sted havde hans Fader faaet en Troldkvinde til Dronning; denne havde sagt, at han skulde blive til en Hund og aldrig til Menneske igjen, med mindre en Kongesön af samme Navn tillod ham at ligge paa sine Födder den förste Nat han hvilede hos sin Kone. Da hun vidste, vedblev han, at du bar det samme Navn, som jeg, vilde hun rydde dig af Veien, for at du ikke skulde befrie mig af Fortryllelsen; hun var Hinden, som du forfulgte med dine Mænd; hun var Kvinden, som du traf i Skoven hos Tönden, og hun var Troldkvinden, som vi dræbte i Hulen. Da nu Brylluppet var forbi, droge begge Kongesönnerne hen til Bjergene og bragte Rigdommene derfra og hjem til Kongeborgen, og derpaa hentede de alt det Gods, som fandtes paa Öen; Ring gav sin befriede Navner sin Söster Ingeborg og overlod ham sit Arverige, men han selv regjerede sin Svigerfaders halve Rige og blev Konge over hele Landet efter hans Död.

EVENTYR OM TRE KONGESÖNNER.

Engang i Fortiden var en rig og herlig Konge, som styrede et stort og mægtigt Rige; han havde en Dronning og tre Sönner, som alle vare udmærkede Ynglinger, og Kongen elskede dem höit. Kongen havde taget til Opfostring en Kongedatter fra et nærliggende Rige, og opdrog hende tilligemed sine Sönner; hun var omtrent i Alder med dem, og den skjönneste og herligste Mö, som nogen havde seet, og Kongen holdt ikke mindre af hende end af sine Sönner. Da hun var fuldvoxen, bleve alle Kongesönnerne forelskede i hende, og det gik saa vidt, at de friede alle til hende, hver i sit Navn. Kongen, deres Fader, skulde raade for hendes Giftermaal, thi hendes Fader var död; og da han nu holdt lige meget af alle sine Sönner, erklærede han, at hun selv skulde vælge sig den til Brudgom, som hun syntes bedst om. Han lod derfor paa en bestemt Dag Kongedatteren hente og kundgjorde hende sin Villie. Kongedatteren svarede: Jeg er forpligtet til at adlyde dit Bud, men naar jeg skal vælge en af dine Sönner til min Brudgom, saa er jeg stedt i den störste Forlegenhed, thi jeg maa tilstaae, at de ere mig alle lige kjære og jeg kan ingen tage fremfor den anden. Da Kongen hörte dette Svar, forekom ham Sagen end vanskeligere, og tænkte nu over hvad han skulde gjöre, for at tilfredsstille dem alle. Endelig erklærede han, at enhver af hans Sönner skulde om et Aar have bragt en Kostbarhed hjem, og den, som kom med det bedste Klenodi, skulde have Kongedatteren. Denne Erklæring vare alle Kongesönnerne fornöiede med og aftalte, at de alle skulde mödes om et Aar i et Kastel der i Landet, og derfra skulde de drage til Kongeborgen.

Den ældste Kongesön reiste nu fra det ene Land til det andet, fra By til By, uden nogensteds at komme i Besiddelse af noget, som han syntes om. Endelig hörte han tale om en Kongedatter, som eiede en Kikkert, hvori man saa over hele Verden, hver Stad, hvert Menneske og hvert Dyr. Nu

tænkte Kongesönnen, at et bedre Klenodi kunde man ikke faae, og drog lige hen til Kongedatteren. Med megen Vanskelighed lykkedes det ham at faae Kikkerten, som han maatte betale i dyre Domme, efter at have fortalt om Hensigten med sin Reise. Derefter reiste han hjem.

Den anden Kongesön gik det paa en lignende Maade. Han reiste længe inden han erfarede om noget, som han troede at kunne have Nytte af. Endelig kommer han til en By og begjærer der som andre Steder sjeldne Klenodier tilkjöbs, men faaer ingen rigtig Kostbarhed. Han erfarer da, at i Nærheden af Byen boer en Dværg, overmaade kunstfærdig, og nu falder det ham ind at gaae hen til Dværgen og bede ham at forfærdige en eller anden kunstig Ting. Han lader altsaa en Ledsager fölge sig derhen, træffer Dværgen hjemme og siger ham sit Ærende. Dværgen siger, at han nu var hört op med Smedearbeide, og han kunde saaledes ikke opfylde Kongesönnens Önske; men et Klæde havde han, som han havde gjort i sin Ungdom, men det vilde han ikke gjerne blive af med. Kongesönnen spörger, hvad det duede til, men Dværgen siger, at paa det kunde man fare over hele Verden gjennem Luft og Vand, og at der var Runer ristede paa Klædet, hvorefter man skulde styre det. Kongesönnen indseer nu, at dette er et kostbart Klæde og hörer ikke op förend han har overtalt Dværgen til at sælge sig det. Dérpaa reiser han hjem og troer nu, at han vist vil faae Kongedatteren.

Den yngste Kongesön reiste sidst afsted og drog omkring i sin Faders Land fra By til By, uden at erholde noget Klenodi, som han fandt godt nok. Endelig kommer han i en folkerig Stad, hvor der var stort Marked og mange Folk fra alle Verdens Egne. Der kommer han endelig til en Kjöbmand, som handlede med Æbler. Denne Kjöbmand fortæller ham, at han eiede et Æble, som havde den Egenskab, at bringe en Döende tillive igjen, naar det blev lagt under hans höire Arm. Kjöbmanden sagde, at dette Æble var gaaet i Arv i hans Familie fra Slægt til Slægt og var altid blevet

benyttet som Lægemiddel. Da Kongesönnen hörte dette, var det hans höieste Önske at komme i Besiddelse af Æblet og tænkte, at en bedre Ting vilde han aldrig kunne faae til Kongedatteren. Han fortæller altsaa til Kjöbmanden, hvor magtpaaliggende det var for sig at erholde Æblet, og Kjöbmanden gav ham det, rört af hans Bönner.

Nu traf alle Brödrene sammen paa det bestemte Sted og fortalte nu hvad de havde oplevet. Den ældste tænker nu, at han dog skal blive den förste for at see, hvordan Kongedatteren levede, tager Kikkerten frem og seer derigjennem til Kongeborgen. Men hvad seer han! Kongedatteren ligger i sin Seng, bleg og dödssyg; Kongen og Landets ypperste Hövdinger staae omkring hendes Leie, indhyllede i mörke Sörgeklæder og med sorgfuldt Sind, for at höre hendes sidste Suk. Ved dette Syn blev Kongesönnen ude af sig selv af Sorg, og fortæller strax til sine Brödre hvad han har seet. Disse bleve ogsaa betagne af Sorg og sagde, at de vilde önske, at de aldrig havde reist bort, saa havde de dog i det Mindste kunnet lukke hendes Öine til. Midt i disse Klager kom den mellemste Broder til at tænke paa Klædet og at de dog kunde strax komme til hende; derpaa bredte han Klædet ud og de steg alle derpaa; men det hævede sig op i Luften og flöi med dem til Kongeborgen. Derpaa begave de sig strax til Kongedatteren, og de Omkringstaaende fortalte dem, at hun var lige ved at dö. Da huskede den yngste Broder paa Æblet, og tænkte, at kunde det ikke gjöre Nytte nu, vilde det aldrig gavne noget; han gaaer altsaa hen til Kongedatterens Seng og lægger Æblet under hendes höire Arm, men strax var det som et nyt Liv gjennemströmmede hende; hendes Öine oplukkedes og hun begyndte at tale. Alle bleve nu glade, baade over Kongedatteren og Kongesönnerne. Da hun endelig var fuldkommen rask, blev der stævnet et stort Thing og nu skulde Kongesönnerne fremvise hvad de havde bragt. Den ældste viste först Kikkerten frem, og sagde, at den var det störste Klenodi, thi dermed havde han seet Kongedatterens

Tilstand og ellers havde hun maattet dö; han var altsaa berettiget til at faae hende tilægte. Dernæst gik den næste Broder frem og foreviste Klædet, og siger, at Kikkerten ikke vilde have nyttet stort, hvis man havde maattet see paa Kongedatteren uden at kunne komme til hende, thi paa Klædet vare de komne til Kongeborgen og saaledes var Kongedatteren bleven frelst; det var altsaa ham, som skulde have hende. Endelig fremviste den yngste Broder Æblet, og sagde, at kun lidt vilde Kikkerten og Klædet have nyttet, hvis Æblet ikke havde været; uden dets Kraft vilde Kongedatteren være bleven Dödens Bytte og de havde maattet see paa hendes Lig tiltrods for Klædet og Kikkerten. Æblet alene var Aarsag til, at hun levede, og han maatte altsaa have hende. Der blev nu talt herom vidt og bredt paa Thinget og Udfaldet blev, at alle Klenodierne bleve erklærede for ligegode, saasom de alle havde bidraget ligemeget til Kongedatterens Frelse. Ingen af Brödrene kunde altsaa paa denne Maade faae Kongedatteren.

Kongen befalede nu, at Kongesönnerne skulde pröve hvem der skjöd bedst, for at en af dem dog skulde faae Kongedatteren. Der blev nu opreist et Mærke, og den ældste Kongesön, bevæbnet med Kogger og Bue, træder frem og skyder, men Pilen var langt fra at træffe. Derpaa skjöd den næstældste, og hans Pil flöi ikke langt fra Mærket. Endelig skjöd den yngste Broder, og hans Pil flöi længst af alle, men til al Ulykke kunde den ikke findes, skjönt man sögte den i flere Dage. Kongen fældede da endelig den Dom, at den næstældste Kongesön skulde have Kongedatteren, og de ægtede altsaa hinanden. Derpaa drog de til det Rige, som hendes Fader havde hersket over, men nu var han död. Der fortælles ikke mere om dem eller den ældste Kongesön.

Men den yngste Kongesön blev hjemme hos sin Fader og var meget misfornöiet med det Hele. Hver Dag vankede han omkring paa de Steder, hvor han troede at Pilen maatte findes, og endelig fandt han den, og den havde flöiet langt længere hen end der hvor Mærket stod, og sad fast i et Træ;

imidlertid hjalp det intet, og Kongen vilde ikke röre videre ved den Sag. Kongesönnen blev herover endnu mere sorgfuld, og en Dag reiste han bort i den Hensigt aldrig mere at betræde dette Land. Han gaaer bort og förer med sig det kostbareste som han eier, og ingen, selv ikke Kongen, veed af denne hans Plan. Han gaaer nu ud i en stor Skov og vandrer i mange Doge, uden at vide hvorhen. Han blev baade hungrig og törstig og endelig saa træt, at han ikke kunde gaae længer, men satte sig ned under en stor Sten og tænkte, at her vilde hans sorgfulde Liv ende. Da han havde siddet en Stund, seer han, at ti Mænd komme ridende, alle vel udrustede, og ride lige imod Stenen. Da de kom derhen, steg de af Hestene, hilsede paa Kongesönnen og böd ham drage med sig, og de havde til ham en skjön og sadlet Hest. Han tager imod deres Tilbud og stiger op paa Hesten. De ride derpaa hen ad Veien indtil de kom til en stor og prægtig Stad, hvorover en Dronning herskede; Rytterne stege af Hestene og förte Kongesönnen ind til Dronningen, som modtog ham vel og sagde ham, at hun kjendte alt hvad han havde oplevet og at hun brændte af Kjærlighed til ham og derfor havde hun sendt de ti Riddere ud for at hente ham; nu skulde de gifte sig og han skulde overtage Rigets Styrelse. Kongesönnen saa, at her var intet ved at gjöre; han holdt altsaa Bryllup med Dronningen og blev Konge over Riget og det gik altsammen godt.

Den gamle Konge sad nu hjemme i sit Rige, nedböiet af Alderdom og sörgende over den forsvundne Sön. Hans Dronning var ogsaa död. En Dag kommer en omflakkende Kvinde til Hallen; hun var klog og kunde fortælle om mange Ting. Kongen fandt Behag i hendes Fortællinger, og hun erhvervede sig snart hans Yndest. Dette gik saa vidt, at Kongen blev forelsket i hende og gjorde hende til Dronning, skjönt det var alle imod. Det varede heller ikke længe inden den nye Dronning blandede sig i Rigets Styrelse og stiftede meget ondt.

Engang talede Dronningen med Kongen og sagde: Det forekommer mig besynderligt, at du ikke tænker noget paa din Söns Forsvinden; du har dog vel hört, at han er bleven Konge over et Rige her i Nærheden og der fortælles, at han ved förste Leilighed vil drage imod dig med en Hær og hævne sig for den Uret, som han mener at have lidt. Nu raader jeg dig til at tage dig iagt og afvende denne Fare. Kongen indlod sig ikke meget herpaa, men Dronningen hörte ikke op förend hun fik ham overtalt. Han bad hende da om at give sig Raad til at iværksætte dette uden at det rygtedes. Dronningen sagde: Du skal sende Mænd til ham med Gaver og indbyde ham, til at besöge dig for at raadslaae om Rigets Styrelse efter din Dag, og for at befæste eders Venskab. Senere skal jeg give dig flere Raad. Kongen syntes godt herom, og nu afsendtes Sendebudene. De kom til den unge Konge med store Foræringer og forebragte ham hans Faders Indbydelse. Den unge Konge blev glad herover, men hans Dronning syntes ikke derom og sagde, at den Reise vilde han fortryde. Ikke destomindre drog han afsted og kom til sin Faders Kongeborg. Den gamle Konge modtog ham koldt, hvorover Sönnen blev meget forundret. Efterat han havde dvælet der nogen Tid, talede den gamle Konge med ham og bebreidede ham meget hans Bortlöben, hvorved han selv var bleven opfyldt af Sorg og næsten död. Efter Loven, sagde han, skulde du döe, men da du har givet dig i min Vold og er min Sön, saa nænner jeg ikke at lade dig dræbe, men tre Ting skal du udrette inden et Aar, ellers gjælder det dit Liv. For det förste skal du bringe mig det Telt, som rummer hundrede Mennesker, men som dog kan skjules i den hule Haand. For det andet skal du bringe mig det Vand, som helbreder alle Sygdomme. For det tredie skal du komme hid med den Mand, hvis Mage der ikke findes i hele Verden. Hvor skal jeg söge efter disse Ting, sagde den unge Konge. Det maa du sige dig selv, svarede han. Den gamle Konge vendte sig derpaa bort, men den unge gjorde sig strax færdig

til at reise hjem og de toge ikke Afsked med hinanden. Da han kom hjem, var han meget taus og mismodig, og Dronningen plagede ham om at sige sig, hvad der var paa Færde, men han sagde, at det skulde hun ikke bryde sig om. Dronningen sagde: Jeg veed, at der er blevet forlangt noget af dig, som ikke er let at opfylde, men hvad hjælper det, at du ærgrer dig derover? Vær ved godt Mod og see om du ikke kan overvinde disse Vanskeligheder. Det er godt muligt, at jeg kan hjælpe dig, naar du siger mig det Hele. Kongen fandt da, at det bedste han kunde gjöre var at sige det til Dronningen. Da denne hörte det, udbröd hun: Dette er altsammen din Stedmoders Raad, og det var det bedste, hvis hun ikke gjorde mere ondt. Hun har vidst, at det ikke var let at opfylde disse Betingelser, men noget kan jeg dog hjælpe dig. Teltet tilhörer mig selv, saa den Vanskelighed er allerede overvunden. Vandet, som du skal hente, er ikke langt herfra, men det er ikke let at tage det. Det er i en Brönd, som er i en mörk Hule. Syv Löver og tre Slanger bevogte Brönden, og ingen kommer levende fra de Uhyrer. Men Vandet er af den Natur, at det besidder ingen Lægekraft, med mindre alle Uhyrerne ere vaagende imedens det tages. Jeg vil nu pröve paa at tage Vandet. Dronningen gjör sig nu færdig til at gaae til Hulen og har med sig syv Oxer og tre Svin. Da hun kommer til Hulen, lader hun slagte disse Dyr, og kaste Oxerne for Löverne, men Svinene for Slangerne. Men imedens Uhyrerne vare ifærd med at slide paa Dyrene, steg Dronningen ned i Brönden og tager saa meget Vand hun finder for godt, og det slog ganske nöiagtig til, at Uhyrerne vare færdige, da Dronningen just var kommen ud af Hulen. Da hun var kommen hjem, sagde hun til Kongen: Nu er de to Vanskeligheder overvundne, men den sidste er den værste, og den maa du selv beseire, men jeg kan sige dig, hvorhen du skal begive dig. Jeg har en Halvbroder, som raader over en ikke langt herfra beliggende Ö; han er tre Fod höi og har et Öie midt i Panden. Han har et tredive Alen langt

Skæg, stivt som Svinebörster. Han har en Hundetryne og Katteöine, og jeg troer ikke, at han ligner noget Menneske i Verden. Naar han reiser, svinger han sig fremad paa en halvtredsindstyve Alen lang Stang, og farer saa hurtig som den flyvende Fugl. Engang da min Fader var paa Jagten, blev han tryllet af en Troldkvinde, som boede i en Hule under en Fos, og med hende fik han dette Uhyre. Denne Ö er Trediedelen af min Faders Rige, og synes ham det altfor lidt til sig. Min Fader eiede en Ring, som var et dyrebart Klenodi, og som vi begge vilde have, men den tilfaldt mig. Efter den Tid har han været fjendtlig sindet imod mig. Nu vil jeg pröve paa at skrive ham til og sende ham Ringen, thi det kunde dog være, at han derved bevægedes til at opfylde vort Önske. Du skal nu udruste dig med en Skare af velbevæbnede Fölgemænd, og da du kommer til Hallens Dör, skal du tage Kronen af dit Hoved og krybe barhovedet hen til hans Throne. Derefter skal du kysse ham paa den höire Fod og flye ham Brevet og Ringen. Dersom han da siger, at du skal staae op, saa har du faaet dit Önske opfyldt, ellers ikke. Kongen gjorde nu alt saaledes som Dronningen havde foreskrevet, og da han kommer til den enöiede Konge, blev han ganske forskrækket over hans stygge og lede Udseende; men dog tager han Mod til sig og giver ham Brevet og Ringen. Den enöiede Konges Ansigt opklaredes snart, da han saa Ringen, og han sagde: Nu er min Söster i en eller anden Knibe, eftersom hun sender mig denne Kostbarhed. Og efter at han havde læst Brevet, befalede han Kongen at staae op, sagde, at han var strax færdig at efterkomme sin Sösters Önske og nu vilde han ikke töve. Han tager nu sin Stang og var i et Öieblik forsvunden. Fra Tid til anden stod han stille for at vente paa dem, og skældte paa Kongen for hans Langsomhed. De tövede nu ikke förend de kom til den gamle Konge. Den unge Konge forkynder nu sin Fader sin Ankomst og at han bringer de Ting, som han havde forlangt for et Aar siden. Han önskede nu, at

der blev holdt et Thing, for at han der kunde fremvise disse Gjenstände. Dette blev nu iværksat og der forsamledes en stor Mængde Folk og Stormænd. Teltet blev nu först fört frem, og ingen havde noget at udsætte derpaa. Derpaa afhænder den unge Konge Vandet, og Dronningen smagte derpaa for at dömme, om det var det rigtige eller ei, og om det var blevet taget i rette Tid. Hun sagde, at det var altsammen rigtigt. Da siger den gamle Konge: Nu er den tredie og vanskeligste Ting tilbage, og den maa du bringe hurtigt. Da lod den unge Konge den Enöiede hente, og da han kom paa Thinget, blev han saa frygtelig, at alle bleve betagne af Skræk, og især den gamle Konge. Efterat den Enöiede havde viist sig der en Stund, gjennemborede han Dronningen med Stangen, hævede hende höit op i Luften og kastede hende derpaa ned, saa hvert Ben knustes i hendes Krop, og hun blev da til den fæleste Troldkvinde. Derpaa sprang den Enöiede bort af Thinget, og Folket stimlede sammen omkring den gamle Konge, som var halvdöd af Skræk, men kom sig, da man bestænkede ham med det underfulde Vand. Han indsaa nu, at han havde gjort sin Sön Uret, og at det var den onde Dronning, som havde forledet ham dertil; han lod Sönnen hente og bad ham om Tilgivelse, og overgav Riget til ham, for selv at henleve sine övrige Dage i Ro. Den unge Konge sendte derpaa efter sin Dronning, og de regjerede den gamle Konges Rige vel og længe, men overlod sit eget Land til den Enöiede til Tak for hans Bistand.

FORTÆLLING OM MÆRPÖLL.

Der var engang en Hertug, som havde en ung Kone; de elskede hinanden höit, men havde ingen Börn, og vare bekymrede derover. Engang gik Fruen tilligemed sine Möer ud i en skjön Lund for at more sig. Hun fik da en saa stor Lyst til at sove, at hun ikke kunde holde sig opreist; og da hun var sovet ind, drömte hun, at tre Kvinder i blaa Klæder kom til hende og sagde: Vi vide, at du er sorgfuld

over ingen Börn at have; nu ere vi komne hid for at give dig Raad, hvorledes du skal bære dig ad, naar du vaagner; du skal gaae hen til en Bæk, som er her i Nærheden; deri vil du see en Forelle. Du skal lægge dig ned paa Randen af Bækken, der hvor du seer Forellen, og drikke, men see til at Forellen da löber dig ind i Munden; du vil da faae et Barn; ved den Tid du skal föde, vil vi besöge dig, thi vi vil raade for Barnets Navn. Derpaa forsvandt Kvinderne. Da hun vaagnede, tænkte hun over Drömmen, gik hen til Bækken og saa Forellen, og bar sig ad ganske som Kvinderne havde befalet hende; derpaa gik hun hjem. Efter nogen Tids Forlöb mærkede hun, at hun var bleven frugtsommelig, og baade hun selv og Hertugen bleve meget glade. Der i Nærheden var en lille Gaard, hvor der boede en Karl og en Kærling, som havde en ung og haabefuld Datter, ved Navn Helga. Da Hertugens Kone fölte, at den Tid var forhaanden, da hun skulde föde, lod hun Kærlingen hente og sagde til hende: Du skal gaae mig tilhaande og være hos mig imedens jeg er syg; jeg venter tre Kvinder, som du maa tage imod saa godt du kan; jeg har ladet Vin og andre Forfriskninger holde i Beredskab til dem. Kort efter födte hun en underskjön Datter, og den samme Dag, som hun födtes, kom der til Huset tre Kvinder, som alle kaldte sig Blaakaaber. Kærlingen indböd dem alle til at nyde af Forfriskningerne, saaledes som Fruen havde befalet hende, men det, som var bestemt for den yngste, tog hun til sig selv. Men da Kvinden mærkede, at hun blev ringeagtet, opfyldtes hun af Vrede. De bade om at maatte faae Barnet at see, hvilket strax skete. Den ældste tog Barnet först og sagde: Du skal hedde Mærþöll efter min Moder; du skal blive den skjönneste og viseste af Kvinder, og hver Gang du græder, skal du fælde Guldtaarer, det skal du have fremfor andre Kvinder. Derpaa gav hun Barnet til sin Söster, som sad hos hende, og denne sagde: Jeg samtykker i, at du hedder Mærþöll, ligesom min Moder, du skal have alt det Gode, som min Söster har givet dig, og være

udrustet med alle kvindelige Fortrin; du skal faae en herlig Kongesön og I skulle elske hinanden dig til Hæder og Ære medens du lever; bedre kan jeg ikke önske dig. Saa gav hun Barnet til den yngste Söster, som tog imod det og sagde: Du skal hedde Mærþöll ligesom min Moder, og ikke vil jeg forstyrre mine Söstres gode Önsker, skjönt din Moder uretfærdig har fornærmet mig. Dog skal du undgjelde herfor, thi den förste Nat, du sover hos Kongesönnen, skal du blive til en Spurv og flyve ud af Vinduet; du skal aldrig befries fra den Forhexelse, med mindre du bliver saa heldig at nogen kan opbrænde Spurvehammen. I tre Nætter skal du kunne befries fra Hammen, men aldrig oftere. Da hendes Söstre hörte dette, bleve de meget vrede paa hende, fordi hun önskede Barnet saa ilde, skyndte sig bort og saaes aldrig mere. Barnet voxede op hos sine Forældre, og hver Gang det græd, fældte det Guldtaarer. Heraf blev Hertugen saa rig, at hele hans Borg tækkedes med Guld og han elskede sin Datter meget höit. Han lod bygge et Jomfrubur til hende og lod Helga Karlsdatter være der hos hende, og de holdt meget af hinanden. Det ryglédes nu over alle Lande, at der var en Hertugs Datter, som græd Guld. Dette hörte en Kongesön og gjorde det Löfte, at han skulde ægte denne Kvinde, eller ingen. Han reiste nu afsted og seilede Land fra Land indtil han kom til Hertugen og saa, at hans Borg var helt tækket med Guld. Han sendte Mænd til ham for at lade ham vide sit Ærinde. Hertugen svarede vel hertil og indböd ham til sig, men var dog sorgfuld over at maatte miste sin Datter. Han lod denne tilligemed Helga komme for sig og sagde: I skal vexle Klæder, og du, Helga, skal gaae foran Mærþöll, naar Kongesönnen kommer. De gjorde nu saa, og da Kongesönnen kom til Borgen, bad han om at maatte faae Mærþöll at see. Hertugen sagde, at det skulde han faae. Helga gik for Kongesönnen, som saa længe paa dem og syntes bedre om den, som gik bagefter. Han sagde: Jeg vil pröve, om det er sandt, hvad jeg har hört om din

Datter, og slog dem begge en Kindhest. Da græd den forreste ligesom andre Kvinder, men Guldtaarer faldt fra den andens Öine. Da sagde Kongesönnen: Nu seer jeg, at Hertugen har villet bedrage mig, og at det er Mærþöll, som gaaer bagefter. Han sagde, at hun behövede ikke længer at skjule sig, og at hun skulde tage sine egne Klæder paa; derpaa satte han hende paa sit Knæ. Derefter seilede han bort med hende, og hun fik i Medgift næsten alt det Guld, som fandtes i Borgen. Helga Karlsdatter drog med dem: De fik en god Bör lige hjem til Kongesönnens Fader, som tog godt imod dem og lod strax vie dem sammen, og der blev holdt en glimrende Bryllupsfest. Men da Bruden blev fulgt tilsengs, bad hun om Tilladelse til at maatte gaae ud tilligemed Helga, og det blev hende tilladt. Hun sagde da til Helga: Du har længe været tro imod mig, og nu maa du ogsaa være det, og sove i tre Nætter hos Kongesönnen, thi min Skjæbnes Bestemmelse maa opfyldes; nu skal vi vexle Udseende og Klæder. Helga svarede: Jeg skal gjöre alt hvad du forlanger; men eet er jeg mest bange for: du veed, at Kongesönnen hver Aften giver dig en Dug, som du fylder med Guldtaarer, og leverer ham tilbage hver Morgen; nu veed jeg, at det gjelder mit Liv, dersom jeg ikke kan give ham Guldet. Bruden svarede: Du skal dysse ham i Sövn med Sövnruner, naar I ere komne iseng, for at han strax skal falde i Sövn; derpaa skal du staae op og gaae ud paa den Höi, som er her i Nærheden, og kalde saa höit paa mig, at jeg kan höre det; det er mig bestemt at blive til en Spurv saasnart jeg lægger mig ned hos Kongesönnen, og de tre förste Nætter skal jeg kunne forlade Spurvehammen en lille Stund ad Gangen; saa vil jeg græde for dig den Tid jeg er Menneske, for at du kan give ham Guldtaarerne. Derpaa vexlede de Klæder og vare begge meget sorgfulde. Helga gik iseng hos Kongesönnen, men Mærþöll bredte Dynen paa dem; derpaa blev hun til en Spurv og flöi bort. Kongesönnen troede, at det var Mærþöll, som sov hos ham, og gav hende en Dug

til at græde i. Helga stak ham Sövntorn[1] og stod derpaa sagte op. Hun gik op paa den Höi, som de havde talt om, og raabte: kom kom Mærþöll, kom min Veninde, kom du lyse Mö paa Lyngstien, jeg skal Guldet give, men græde kan jeg ei. Da kom der en Spurv og satte sig ned hos hende. Derpaa gik Mærþöll ud af Spurvehammen og græd Dugen fuld. Saa forvandledes hun igjen, men Helga gik iseng igjen hos Kongesönnen og gav ham Guldet om Morgenen. Saaledes gik det ogsaa til den næste Nat. Den tredie Nat stak Helga ham Sövntornen med Villie lösere end för, stod op, gik op paa Höien og raabte som för, og da kom Spurven. Da sagde Mærþöll til Helga: Nu vil vi ikke oftere see hinanden, thi nu har jeg intet Haab om at blive befriet fra denne Forhexelse; nu takker jeg dig for din Troskab imod mig og gid alt maa blive dig til Held; helst vilde jeg önske, at Kongesönnen maatte beholde dig. Derpaa omfavnede de hinanden og forlængede Skilsmissens Stund. Imidlertid vaagnede Kongesönnen, thi Sövntornen faldt ud af hans Haar; han blev ganske forskrækket over Brudens Forsvinden, stod op og löb ud. Han saa sig om og saa, at to Kvinder stod paa en Höi. Han listede sig derhen og lyttede til deres Samtale. Han saa der en Spurveham og greb den. Da bleve begge Veninderne saa bange, at de faldt i Afmagt. Han löb bort med Hammen og brændte den hurtig; derpaa löb han hen til Kvinderne og stænkede Vin paa dem, saa de kom til sig selv igjen, hvorpaa han förte dem hjem. Mærþöll fortalte da sit Levnetslöb, og alle syntes, at hun havde været meget heldig, at hun fik denne Kongesön, som fik fat i Spurvehammen. Brylluppet blev nu holdt paa ny, og alt gik paa det Bedste; de elskede hinanden og fik Börn og vare lykkelige. Helga fik den ypperste Hövding i Riget og blev altid höit

[1] ɔ: dyssede ham i Sövn med Sövnruner; disse vare ristede paa et Stykke Træ, som anbragtes i den Sovendes Haar; faldt det bort, saa vaagnede han.

anseet formedelst sin Troskab imod Mærþöll, og saa ender denne Fortælling.

SIGURD KONGESÖN.

Der var engang en Konge og en Dronning, som raadede over et Rige. De havde fire Döttre, alle skjönne Möer; dog holdt Kongen mest af den yngste. En Dag red Kongen med sine Mænd paa Jagt, og de traf en Hind, som de forfulgte; endelig blev Kongen alene og kom langt borte fra sine Mænd, da han havde den hurtigste Hest. Nu forfölger han Hinden langt ind i en Skov, indtil han endelig taber den af Sigte, og foer nu vild. Om Aftenen kom han endelig til et Hus, hvis Dör stod halvt aaben. Derind gik Kongen og saa et stort Værelse, hvor der stod Lys paa Bordet, og Mad og Vin. Der var en redet Seng, men intet Menneske. En brun Hund laa paa Gulvet. Kongen gik ud igjen og traf en aaben Stald, passende til en Hest, og nok var der af Hö i Stalden; derind förte han sin Hest, gik igjen til Værelset og ventede paa at Husbonden vilde komme. Da det lakkede hen imod Midnat, uden at nogen kom, lod Kongen som han var hjemme, spiste til Aften og gik iseng. Kongen sov snart ind og vaagnede ikke förend det var Dag; da stod han op og saa ingen; men nok var der af Spisevare og Drikke, og den brune Hund laa paa Gulvet. Kongen gik ud og saa efter sin Hest, og den manglede ikke Foder. Derpaa spiste Kongen Frokost, tog saa sin Hest og red bort. Da han havde redet en Stund, kom han til en Höi; da kom Hunden bagefter ham og indhentede ham og var meget grum at see. Hunden siger, at Kongen var meget utaknemmelig; den havde nu huset ham inat, givet ham Mad og Vin, Seng til at sove i og Foder til hans Hest; men Kongen var redet bort uden at takke derfor; nu skulde den strax bide ham ihjel, med mindre han lovede at give ham det, som först kom imod ham paa Hjemveien. Dette maatte Kongen love, for at frelse sit Liv, og Hunden sagde, at den vilde hente det om tre Dage. Derpaa

Kongen hjem. Men hjemme i Kongeborgen vare alle meget bedrövede over Kongens Forsvinden, og især hans yngste Datter. Denne steg om Morgenen op i et Taarn og saa derfra om han ikke kom, og da hun saa ham komme, löb hun imod ham, for at byde ham velkommen. Da Kongen mödte sin Datter, blev han sorgfuld; saa kom de hjem til Borgen, og alle bleve glade. Da Kongen havde sat sig tilbords, fortalte han om sine Hændelser og det Löfte, som han havde gjort, og sagde, at han aldrig vilde opoffre sin Datter. Nu kom den tredie Dag; da blev der banket paa Hallens Dör. En Mand blev sendt til Dören, og da han kom tilbage, sagde han, at han intet havde seet uden en brun Hund. Man anede da, hvad det havde at betyde, og Kongedatteren vilde gaae ud, men Kongen forböd det. Da blev en Terne sendt til Dören, og da hun kom, sagde Hunden: Er du sendt til mig? Ternen taug, men Hunden lod hende stige op paa sin Ryg og löb bort med hende til Skoven. Den standsede paa en Höi, lod hende stige ned og sagde: Hvad Tid af Dagen mon det nu er? Hun sagde, at det vidste hun ikke, men det var rimeligvis paa den Tid, som hun pleiede at feie Kongens Hal. Er du da ikke Kongedatteren? sagde Hunden, men hun sagde, at hun ikke var det. Da bed Hunden hende tildöde. Dagen derpaa bankedes der igjen paa Hallens Dör, og en Mand gik ud for at see, hvad det var. Da han kom ind igjen, siger han, at den brune Hund er der udenfor, og var meget fæl at see til. Kongedatteren vil nu ud, men Kongen forböd det, og nu blev en anden Terne sendt ud. Da hun kommer til Hunden, spörger den, om hun var sendt til den, men hun taug. Hunden lod hende stige op paa sin Ryg og löb afsted, men da den kom paa Höien, ryster den hende af og spörger, hvad Tid det nu mon være. Hun siger, at det var vist ved den Tid hun pleiede at bære Maden paa Kongens Bord. Er du da ikke Kongedatteren? spurgte Hunden. Hun sagde nei, og saa bed Hunden hende tildöde. Dagen derpaa blev der

igjen banket paa Hallens Dör og en Mand blev sendt ud: denne kom tilbage og sagde, at den brune Hund var der igjen, og nu var den vederstyggeligere end nogensinde för. Kongedatteren vilde nu gaae ud, men Kongen vilde det ikke. Hun sagde, at intet var hende kjærere end dersom hun kunde frelse hans Liv, og saa gik hun. Da hun kom ud, der hvor Hunden var, sagde denne: Er du sendt til mig? Hun sagde ja. Den lod hende sætte sig op paa sin Ryg og löb afsted. Da den kom ud til Skoven og til den Höi, som för blev nævnt, rystede den hende af sig og sagde: Hvad Tid af Dagen mon det nu er? Hun sagde, at hun troede det var ved den Tid hun pleiede at gaae i sin Faders Hal. Du er da Kongedatteren, sagde Hunden. Hun sagde ja. Derpaa lod Hunden hende bestige sin Ryg igjen og bar hende indtil de kom til et Hus. Derind gik Hunden med Kongedatteren, og siger, at der skal hun bo; derinde var et Bord, en Seng og en Stol, og alt det som hun behövede, baade til Nytte og Morskab. Der skulde hun raade over alt. Saaledes gik nu Tiden, og aldrig saa hun noget Menneske, men hver Nat sov en Mand i Sengen hos hende. Hunden holdt Vagt baade Nat og Dag, men om Dagen var den ofte borte. Nu bliver Kongedatteren frugtsommelig. Engang siger Hunden til hende, at nu var den Tid forhaanden, da hun skulde föde, og at Barnet vilde blive taget fra hende; hun skulde ikke lade sig overvælde af Sorg derover og ikke fælde Taarer, thi det var meget magtpaaliggende for den; men dersom det skulde blive Tilfældet, at hun græd, da skulde hun lade Taaren falde i en Dug, som den gav hende. Derpaa gik den bort. Kongedatteren födte nu et smukt Pigebarn, som hun vaskede og svöbte ind; derpaa lagde hun det i Sengen hos sig. Da kom der en Skygge for Vinduet, og en Grib kom flyvende, tog Barnet i Klöerne og flöi bort. Tungt syntes Kongedatteren dette, men ikke græd hun. Hunden kom nu til hende og var venlig, og gav hende en Guldkam, som han sagde hun skulde have til Tak for sin Standhaftighed. Nu gik en lang

Tid hen; da siger Hunden engang til hende, at der var kommen en Kongesön til hendes Fader, og havde friet til hendes ældste Söster, og deres Bryllup var forestaaende; den spörger hende, om hun vil være tilstede ved Brylluppet, og det vil hun. Den bar hende da til den fornævnte Höi, og viser hende Veien til hendes Faders Hal; to Sæt Kvindeklæder gav den hende, og siger, at det ene skal hun forære Sösteren, for at pryde sig med paa sin Hædersdag, men det andet skal hun selv eie. Den bad hende om, intet at fortælle om hendes Forhold, og ikke at blive borte længere end tre Dage, men komme da igjen til Höien. Nu kommer Kongedatteren hjem og blev modtaget med Glæde. Hun sad i sin Sösters Bryllup, og da hun tog Afsked, gav hun hende Stadsen, og den blev meget beundret. Intet vilde hun fortælle om hvorledes hun havde det, andet end at hun havde det godt. Saa vendte hun tilbage den tredie Dag, og da hun kom til Höien, ventede Hunden der paa hende og bar hende hjem. Efter nogen Tid blev Kongedatteren frugtsommelig for anden Gang; da sagde Hunden, at nu vilde hun snart föde og at Barnet vilde blive hende frataget ligesom för; den bad hende om at være saa standhaftig som muligt og fælde ingen Taare, thi det var den meget om at gjöre; dog skulde hun have Dugen hos sig, thi nu vilde hun föle mere end förste Gang. Derpaa gik den bort, men Kongedatteren födte et smukt Pigebarn. Efter at hun havde vasket det og svöbt det ind, lagde hun det i Sengen hos sig; da kom en Skygge for Vinduet, og da anede hun, hvad det monne være, og hun vendte sig hen imod Væggen. Gribben kom, tog Barnet i sine Klöer og flöi bort med det. Ingen Taare fældte Kongedatteren endnu. Da Hunden kom, var den meget venlig og gav Kongedatteren et Guldhalsbaand, besat med Ædelstene, og sagde, at dette skulde hun have til Belönning for sin Standhaftighed. Nu forlöb der nogen Tid; da siger Hunden til hende, at nu er der kommen en anden Kongesön til hendes Fader, og skal have den anden Söster; hun kunde

tage til Bryllupet, dersom hun havde Lyst; og det vilde hun gjerne. Den forærer hende stadselige Klæder til hendes Söster, og andre til hende selv; derpaa fölger den hende til Höien, beder hende om at være ikke borte længere end tre Dage og intet at fortælle om hvorledes det gik hende. Kongedatteren gaaer nu til Hallen, og blev vel modtaget som för; hun forærer sin Söster Klæderne, men vil intet sige om sine Forhold, uden at hun har det godt; efter tre Dage kommer hun til Höien, hvor Hunden allerede ventede paa hende og förte hende hjem. Efter nogen Tids Forlöb blev hun frugtsommelig for tredie Gang, og da den Tid kom, at hun skulde föde, sagde Hunden hende de samme Ord som för, men nu maatte hun staae sig rigtig tappert, thi denne Gang vilde Sorgen blive tungest at bære; hun maatte passe godt paa, at fælde Taaren i Dugen, dersom hun kom til at græde, thi det var den meget om at gjöre, at hun gjorde saa. Derefter gik den bort. Nu födte Kongedatteren et smukt Drengebarn, vaskede det og svöble det ind og lagde det hos sig i Sengen og var god imod det; da kom en Skygge for Vinduet, og hun vendte sig fra Barnet og holdt Dugen for Ansigtet; saa kom Gribben, greb Barnet i sine Klöer og flöi bort dermed. Da fældte Kongedatteren en Taare, og den faldt i Dugens Hjörne, men hun slog en Knude derpaa og gjemte Taaren. Saa kom Hunden ind og var venlig, men dog lidt sörgmodig; den sagde, at nu var det ikke gaaet saa godt, som den kunde have önsket. Den forærede hende da et Speil, indfattet i Guld, og sagde, at dette skulde hun have for sin Standhaftighed. Nogen Tid efter siger den til hende, at nu skal en Kongesön giftes med hendes tredie Söster, og hun kunde ogsaa være i det Bryllup, og saa gav den hende to Sæt smukke Klæder, et til Sösteren og et til hende selv; derpaa fulgte den hende hen til Höien og bad hende om at være ikke længere borte end tre Dage og intet at fortælle. Hun gaaer nu hjem og blev godt modtaget; den ene Klædning gav hun sin Söster for at have paa hendes Hædersdag,

men den anden bar hun selv. Der var hun i tre Dage, og fortalte intet uden at hun havde det godt. Da hun gik bort, fulgte Dronningen, hendes Moder, med hende paa Veien, og forskede efter hvorledes det var fat med hende. Hun fortalte hende kun, at en Mand sov hos sig hver Nat, men at hun havde aldrig seet ham. Da gav Dronningen hende en Sten og sagde, at naar denne Mand var sovet ind hos hende, skulde hun holde Stenen over hans Ansigt, og da vilde hun see ham. Derpaa skilles de ad. Da hun kom til Höien, var Hunden der og bar hende hjem. Den næste Nat, da Manden, som sov hos hende, var falden i Sövn, holdt hun Stenen over ham og saa, at han var ung og smuk, men i det samme Öieblik vaagnede han og blev meget sorgfuld; han sagde, at dette var meget uheldigt, og de vilde seent kunne gjöre det godt igjen, thi nu maatte de skilles, og vilde rimeligvis aldrig sees igjen. Jeg er en Kongesön, siger han, og mit Navn er Sigurd; min Moder döde, og min Fader sörgede meget over hende. Engang gik jeg med min Fader ud i en Skov, og der traf vi et Silketelt, hvori der sad to Kvinder, den ene tilaars og sorgfuld, men den anden ung. De vare begge ret smukke, og min Fader spurgte, hvorledes de var komne der; da svarede den ældre, at hun var en Dronning, og den anden var hendes Datter; Fjenden havde gjort Angreb paa hendes Konges Rige og han var falden i et Slag, men hun selv var flygtet bort med sin Datter, og nu var de komne her. Min Fader ynkedes over dem og böd dem komme til sin Hal; noget efter giftede han sig med denne Dronning. Jeg havde altid Afsky for denne min Stedmoder, som hele Tiden paastod, at jeg skulde ægte sin Datter. Da min Fader engang var draget bort for at kræve Skatter af sine Lande, kom min Stedmoder til mig og vilde tvinge mig til at ægte sin Datter, men jeg nægtede det bestemt; da blev hun overmaade vred og sagde, at jeg skulde vandre ud i Skoven og hver Dag blive til en brun Hund, men om Natten beholde min Skikkelse; denne Forhexelse skulde vare i ti Aar; da skulde jeg

vende tilbage og gifte mig med hendes Datter, dersom jeg da syntes bedre derom at ægte hende frivillig, med mindre jeg fik en skjön Kongedatter til at være hos mig og fik med hende tre Börn uden at hun nogensinde fik mig at see eller prövede paa at flygte bort fra mig, og dog skulde alle hendes Börn tages fra hende ved Födselen; men dersom hun da fældte Taarer, saa skulde der blive en Plet paa hendes Börns Öine, som aldrig skulde gaae af, med mindre den blev vasket i hendes egne Taarer. Derpaa kom jeg hen til det Hus, hvor jeg nu er, og nu var der kun en Maaned tilbage af min Forhexelsestid; men nu maa jeg forlade dig og vende til min Faders Borg, og det frygteligste af alt er, at jeg maa giftes med min Stedmoders Datter; nu kan du paa ingen Maade frelse mig, hvor gjerne du end vilde. Dog har jeg tre Farbrödre, som alle have for min Skyld opoffret Bolig, Rigdom og Hæder; to af dem have flyttet nær til mig og bo i fattige Hytter; dette have de gjort for at undgaae min Stedmoder og yde mig Bistand, og de have givet mig alt hvad jeg behövede, saalænge Forhexelsens Tid har varet. Den, som boer mig nærmest, forvandlede sig til en Hind og lokkede din Fader ud i Skoven; kun mine Farbrödre kunne hjelpe dig; du skal gaae fra Huset langs med den Bæk, som rinder her, og da vil du træffe den ene Hytte. Dugen, som Taaren faldt paa, maa du omhyggelig gjemme og aldrig lade komme fra dig; heller ikke skal du skille dig ved de Kostbarheder, som jeg har foræret dig, uden af den yderste Nödvendighed. Derpaa gav han hende en stor Pung, fuld af Guldpenge, og bad hende om at være gavmild imod hans Farbrödre, dersom hun traf dem, thi de vare meget fattige. Saa forsvandt han, men hun blev alene tilbage, opfyldt af Sorg. Hun gjorde sig strax færdig til at drage afsted og gik nu langs med Bækken, indtil hun om Aftenen kom til en Hytte. Der udenfor stod en fattig klædt gammel Mand med en sid Hat paa Hovedet. Hun hilste paa ham, men han svarede hende kort; hun bad ham om at maatte være der

om Natten; men han sagde, at han ikke holdt meget af Fremmede, og at hendes Komme ikke vilde blive til noget Held. Hun bad ham da endnu inderligere og gav ham meget Guld, hvorved den Gamle blev mildere og tillod hende at blive, og saa var hun der om Natten. Hun fortæller nu alt til den Gamle og beder ham om at staae sig bi for at hun kunde finde Kongesönnen; men han sagde, at det var vanskeligt og selv kunde han det ikke, men maaske kunde hans Broder det, som boede langt derfra under den samme Bjergside, og derhen skulde han selv vise Kongedatteren Veien. Den næste Morgen gik hun, hele Dagen langs med Bjergsiden, indtil hun om Aftenen kom til en Hytte; der bankede hun paa Dören, og da kom ud en gammel og styg Mand, i sort Kappe og med en bredskygget Hat paa Hovedet. Kongedatteren bad ham om Nattely, men han svarede, at det vilde ikke blive nogen til Baade at herberge hende. Hun bad ham da end mere og gav ham meget Guld; da blev den Gamle mildere og fulgte hende ind. Der sad en Kvinde med Svöbelsebarn paa Armen, men to andre Börn legede paa Gulvet. Kvinden tog vel imod Kongedatteren, bad hende at sidde ned og talte venlig med hende. De talte om Börnene, som Kongedatteren fandt overmaade smukke. Kvinden var bedrövet over, at det Drengebarn, som hun holdt paa, havde en Plet paa Öiet, men hun vidste ikke, om den kunde gaae af eller ei. Kongedatteren sagde, at det var en stor Skade for et saa smukt Barn. De hörte saa op med at tale sammen, indtil Kvinden bad Kongedatteren om at see efter Börnene, medens hun gik ud for at lave Maden. Derpaa gik hun, men da Kongedatteren var ene og holdt paa Drengen, faldt det hende ind, om hendes Taare, som hun gjemte i Dugen, ikke havde den Natur at udslette Pletter paa andre Börns Öine end hendes egne. Hun löste derpaa Knuden og berörte Barnes Öie med Dugens Hjörne, men Pletten forsvandt strax. Da Kvinden kom ind igjen og saa dette, blev hun meget glad og takkede Kongedatteren inderlig derfor. Nu fortalte denne hele sin Sorg til den gamle

Mand, som da var venlig og mild, og sagde, at hendes Nöd gik ham meget til Hjerte, men det vilde blive vanskeligt at raade Bod derpaa, thi nu var Tiden bleven knap; imorgen skulde Kongesönnen have Bryllup med sin Stedmoders Datter, men derhen var der en lang Vei, rundt omkring et stort Bjerg; men derover gik dog en kortere Vei, saa at man ikke behövede at være mere end en Dag paa Reisen, men den Vei var næsten ufremkommelig formedelst Dronningens Trolddom, da hun vilde forhindre Kongedatterens Komme. Dog sagde han, at han skulde pröve paa at hjelpe hende til at komme over Bjerget ad den korteste Vei. Nu fulgte han hende til Bjerget, og da Veien derover var glat som Glar, gav han hende sömbeslagne Sko paa, en Dug viklede han om hendes Hoved, for at hun ikke skulde höre og blive forvirret af de Undere, som Trolddommen förte imod hende; desuden sagde han, at hun aldrig maatte see sig om. Paa hin Side Bjerget sagde han at sin Ven boede, der skulde hun overnatte og lade ham fölge sig til Kongeborgen, men han selv skulde see til at Dronningen ikke kjendte hende. Kongedatteren tog nu Afsked med den Gamle, og gik over Bjerget; aldrig saa hun tilbage og Dugen bevarede hende for Trolddommen. Om Aftenen kom hun til den Hytte, hvor den gamle Mands Ven boede; det var en lille og net Hytte og der overnattede hun og havde det godt. Hun bad Manden om at fölge sig til Kongeborgen, men han sagde, at det kunde han gjerne gjöre, thi han skulde til Kongesönnens Bryllup. De kom nu til Hallen, hvor det gik festlig til. Der saa Kongedatteren Kongen og Dronningen og Kongesönnen og Dronningedatteren, og alle vare meget glade undtagen Kongesönnen. Ingen, selv ikke Kongesönnen, kjendte Kongedatteren. Der opholdt hun sig hele Dagen og saa paa Festlighederne, indtil Brudeparret blev fört til Sovesalen. Da blev hun meget angst og var nær ved at fortvivle; dog faldt det hende ind, at enten nu eller aldrig vilde hun have Nytte af sine Kostbarheder. Maanen skinnede klart, og nu satte hun

sig ned i Maaneskinnet udenfor Brudekammerets Vindue og begyndte at kæmme sit Haar med Guldkammen. Derhen saa Bruden og fandt strax Behag i Guldkammen, og bad hende om at bytte med sig; Kongedatteren nægtede det. Da bad Bruden hende om at sælge sig den, thi den passede bedre for sig end for en Tiggertös. Kongedatteren sagde, at hun ikke vilde sælge Kammen. Bruden spurgte da, om den da slet ikke var tilfals for nogen Pris. Hun sagde, at hun fik den kun paa den Betingelse, at hun maatte sove hos Brudgommen den Nat, og det kom de overens om. Bruden gav Kongesönnen en Sovedrik og lukkede saa Kongedatteren ind til ham, og der blev hun hos ham hele Natten og kunde ikke vække ham. Saa kom Bruden om Morgenen, befalede Kongedatteren at gaae og vækkede Kongesönnen. Kongedatteren var nu meget mere sorgfuld den fölgende Dag, og var stedse i Hallen, uden at blive kjendt af nogen. Da Brudeparret var gaaet til Sovesalen næste Aften, lokkede hun Bruden med sit Guldhalsbaand, og det gik ganske som forrige Gang. Hun kunde ikke vække Kongesönnen og maatte forlade ham om Morgenen. Den Dag talede den förnævnte Kongesöns Farbroder, som opholdt sig i Hallen, med Kongesönnen i Enrum. Farbroderen boede i Kongeborgen og hans Soveværelse var ved Siden af Brudekammeret. Han spurgte sin Brodersön, hvad det var for en Kvinde, som vaagede hos ham hver Nat og klagede höit. Kongesönnen sagde, at han vidste ikke af nogen anden Kvinde end sin Kone. Den anden spurgte da, hvorfor hun klagede saa meget. Kongesönnen sagde, at han vidste det ikke, thi han sov hele Natten. Da spurgte den anden, hvorfor han sov saa fast, eller om hans Kone gav ham noget at drikke om Aftenen. Kongesönnen sagde, at det forholdt sig saaledes. Farbroderen sagde, at nu skulde han hælde Drikken i sine Klæder og lade som om han sov, og lægge Mærke til hvad der forefaldt. Om Aftenen var Kongedatteren uden for Vinduet, og nu lokkede hun Bruden med Speilet, og alt gik paa samme Maade som för. Bruden

gav Brudgommen Sovedrikken, som han hældte i sine Klæder istedetfor at drikke den; derpaa lod han som om han sov. Kongedatteren steg nu op i Sengen til ham og vilde vække ham, men han lod endnu som om han sov; da klagede hun höit og opregnede alle sine Sorger og fortalte ham al sin Nöd og at hun søgte ham alene, og nu havde hun bortgivet alle de Kostbarheder, som han havde givet hende, for at komme i hans Nærhed. Formedelst Stedmoderens Trolddom var det for Kongesönnen, som om han drömte alt dette vaagende, men endelig kjendte han Kongedatteren, og de bleve begge meget glade. Han tröstede hende saa godt som han kunde og sagde, at deres Elendighed vilde nu snart tage Ende; hun skulde om Morgenen gaae hen til hans Farbroders Værelse, men han selv vilde lade som om han sov. Om Morgenen kom Bruden og jog hende bort; derpaa vækkede hun sin Brudgom og de gik begge til Hallen. Da Glæden den Dag var paa det höieste og alle sad tilbords, Kongen og Dronningen i et Höisæde og Brudeparret i et andet, gik tre Mænd ind i Hallen, det var Kongens tre Brödre. En af dem bar to Pigebörn paa Armen og förte en Kvinde ved Haanden; hun bar et lille Barn; men de to andre Brödre bare hver en Trærulle. De standsede foran Kongesönnens Höisæde. Den, som förte Kvinden, spurgte Kongesönnen, om han kjendte denne Kvinde og disse tre Börn. Han sagde ja dertil. Stedmoderen og Datteren skiftede Farve og begyndte at svulme op og vilde tale noget, men Kongens to Brödre puttede Trærullerne ind i deres Mund, og de bleve strax grebne og belagte med stærke Lænker. Kongen blev höilig forbauset, men da han erfarede sin Dronnings og Steddatterens Natur, syntes han godt om alt dette og glædede sig over sin Sön og dennes nye Brud, som saaledes giftedes og levede længe og lykkelig.

ISLANDSKE VARSLER OG TEGN.

Dersom Börn klippe sin Mad med Saxe istedetfor at skære den med Kniv, voxe de ikke mere.

Skærer man Maden fra sig istedetfor til sig, skærer man for Fanden.

Brænder man sit Haar af sig med Forsæt, brænder man hele Rigdommen bort.

Hvis man bærer Ild der ind hvor Ild er, forögcr man Fjendskab.

Gaaer et Barn baglænds, saa gaaer det sin Moder ned i Jorden.

Ryster man Kjedelhanken med Kjedelkrogen, morer man Fanden.

Sidder man ledig, sidder man under syv Djævle og lader den ottende dandse.

Gaaer man med Hænderne paa Ryggen, förer man Djævelen ved Tömme.

Lader man Neglene voxe stærkt og skærer dem alle udeelte paa engang, saa giver man Fanden Sko.

Naar man skærer eller afklipper sine Negle, skal man altid dele hver Negl i tre Dele, thi ellers laver Fanden en Omgang deraf paa Dödsskibet. Andre sige, at Fanden gjör smukke Baade af de afskaarne Negle, naar de ikke skæres itu, og endnu Andre, at han benytter dem kun til at sammenföie Skibet dermed. Engang gik nogle Fiskere ned til Söen, og kom noget senere end de Andre, som skulde roe ud paa samme Sted; de gik hen til et Skib som de troede var deres, thi det stod paa samme Sted; Mændene trak Skibet frem i en Fart, thi de syntes de havde sovet for længe. Men da de vare komne et Stykke fra Land, sank Skibet pludselig og de druknede alle. Men de Andre, som den samme Morgen tidligere havde roet ud fra den samme Landingsplads, sagde, at de havde lagt Mærke til dette Skib, og det forekom dem at

være sammensat af lutter Menneskenegle, men dog meget smukt at see.

Vender man sig imod Nord, imedens Haar eller Negle klippes, lever man ikke længe.

Svinger man en Stok eller noget andet, som hviner i Luften, saa bortskræmmer man den Hellig-Aand; Andre sige, at man maa ikke gjöre det, thi ingen veed, hvad i Luften boer.

Man maa ikke pege paa Stjernerne eller tiltale dem med uværdige Ord, thi saadant vil blive straffet.

Kaster man en Sten i Söen, vredes denne og bliver rasende, saa der skeer Ulykke.

Kaster man en Sten over et Skib, idet det lægger fra Land, forulykker det.

Peger man paa Skibe paa Söen eller tæller dem, saa gaae de under.

Feies en Gaardsplads, kommer en stærk Byge.

Fordreier man Ansigtet foran Speil, bliver man saaledes siden.

Ingen vilde give Sönnefisken[1] til en Anden, og en god Moder ikke til sin Sön, vidste hun hvad fölge vilde, sagde Troldkvinden.

Farer Præst paa Sö, skal Kirken staa aaben saalænge; da vil han komme heelskindet hjem; men ellers ikke. Böger maa ikke bæres ud for at törres eller luftes ud, saalænge Præst er paa Söen.

Spiser man Nyren af en Sælhund og giver sin Ven deraf, blive de Uvenner derefter saalænge de leve.

Naar Tanen af et Lys, kastet paa Gulvet, brænder, saa maa man ikke slukke den, men lade den gaae ud af sig selv. Den, som ikke bærer sig saaledes ad, bliver et ulykkeligt Menneske. Grunden hertil er den, at i Österland er et Folk, som ikke har nogen Fred eller Ro længer end en saadan

[1] Dette er Navnet paa en af Fiskehovedets Dele, hvoraf enhver især har sit særlige Navn i Island.

Tane brænder. Andre sige, at Alfer tænde deres Lys ved en saadan Tane.

Lader man et Lys gaae sagte ud, kæmper man længe med Döden.

Stiger man over en Gryde eller drikker deraf, saa kan man ikke dö, med mindre en Gryde sættes paa den Döendes Hoved.

Lader man sine Strömper under Hovedpuden, saa kan man ikke dö, uden Strömperne lægges der i Dödsstunden.

Den kan ikke dö, som ligger paa en Dyne, hvori der kun er Rypefjer.

Falder man paa Kirkegaard, skal man snart dö.

Sprætter Blodet paa samme Tid i Issen og Fodsaalerne, skal man snart dö.

Falder den samme Tanke To ind paa engang, saa skal den snart dö, som sidst udtalte den, med mindre han siger med det samme: Jeg skal ikke dö för end Gud vil; da vil ingen af dem dö saa snart. Andre sige, at den skal snart dö, som taler först, eller og at han vil faae et nyt Klædningsstykke.

Knage Stolperne i Gaarden, saa vil Husbonden snart dö.

Gaaer Ild ud paa en Gaard mellem Fardag (1—4 Juni) og Sanct Hansdag, vil Husmoderen snart dö.

Gaaer Lys ud om Julenatten, skal en i Huset snart dö.

Klokkeklang for Örene betyder, at man snart skal faae et Dödsfald at höre.

Stjerneskud er Dödsvarsel ad den Kant, hvor det faldt.

Sidder Ravn paa Hus, hvor en Mand ligger syg, vil denne dö, hvis Ravnen skriger höit og hugger i Taget.

Falde Urter eller Papirsstumper paa Gulvet, saa at de danne et Kors, er det et Dödsvarsel.

Naar der regner i en aaben Grav, imedens den graves eller En jordfæstes, vil det ikke vare længe inden en anden begraves.

Tager man om Morgenen en Strömpe forkeert paa, saa at Taaen kommer i Hælen, betyder det Modgang den Dag.

Dersom man er varm paa den ene Fod, men kold paa den anden, bliver man misundet.

Saarer man sig ved Forfærdigelsen af en Ligkiste, skal En dö, som er der i Nærheden.

Sjelden gaber en af To uden han skal snart dö eller de ere Fjender.

Falder Strömpebaand af en forlovet Mand eller Mö, bliver han eller hun sveget.

Dö to paa den samme Gaard i det samme Fjerdingaar, vil den tredie snart fölge bag efter.

Ringe Kirkeklokkerne af sig selv, skal Sognepræsten snart dö.

Galer en Höne, saa galer hun Ulykke over Gaarden.

Flyver en Lygtemand forbi Vindue, hvor Lys brænder, saa löbe de begge sammen og opbrænde Gaarden, og den Brand kan ikke slukkes uden med Blodet af syv Brödre, hvor ingen Pige er födt imellem.

Aabnes et Vindue om Natten, eller og om Vinteren, komme onde Aander ind, hvis man ikke korser for Vinduet.

Dersom Baand ere paa en Ligkiste, skal de skæres over förend Kisten bliver sænket ned i Graven, paa det at den Döde skal kunne staae op paa Dommedag.

Dör man i et Hus, skal et Vindue lukkes op, for at Sjælen kan fare ud; derpaa skal Vinduet sættes avet i, for at Sjælen ikke skal komme ind igjen.

Möder man et Ligfölge, skal man ikke gaa lige imod Liget, thi saa möder man en ond Aand, som svæver foran det. Andre sige, at man möder da Fanden, eller ogsaa den Dödes Aand.

Sidder man paa Dörtærskelen af en Gaard, antastes man af Gjenfærd.

Vil man blive fri for Sösyge, skal man skære Grönsvær af en Kirkegaard og lade det i Skoene, förend man gaaer tilsöes.

Bærer man hos sig Tanden af en ensfarvet sort Hund, saa gjöer ingen Hund ad den Mand.

Bærer man hos sig Tanden af en död Mand, faaer man ikke Tandpine, eller og den hörer op derved, hvis man har den.

Plages man af Örepine, skal man tage Söm af en Ligkiste, af den samme Side som man har Örepinen, og vil denne da strax höre op, naar man holder Sömmet inde i Öret.

Finder man en ihjelfrossen död Mand, skal man brede noget over hans Ansigt, thi ellers fölger han den som fandt ham.

Intet Gjenfærd er saa kraftigt, at det vover at anfalde et splitternögent Mandfolk; derfor skal man tage alle Klæderne af, naar man venter et Gjenfærd.

Har man Klæderne saaledes paa, at det Indvendige vender ud, farer man aldrig vild.

En krænget Vante viser, hvor Dören er i mörkt Hus.

Ingen Aander antaste den, som lægger en krænget Skjorte paa sig, naar han vil til at sove.

Vil man blive af med en Vorte, skal man gnide den med det Muld, som er nærmest ved död Mands Ben i Kirkegaarden.

Dersom En kan ikke dö, skal man brede en Messehagel over hans Ansigt; da vil han dö.

Kan man ikke sove, skal en Messehagel lægges under Hovedgjærdet uden at han veed af det, eller og de syv Sovendes Navne, skrevne paa et Blad, eller og Davids Psalmer.

Faaer man Udslæt paa Læberne, skal man gaae i Stegerse, kysse Kjedelen tre Gange og sige: Hil dig Kjedel, er Husbonden hjemme, jeg skal kysse din Tryne, hvis du læger Læberne mine.

Faaer man Byld paa Tungen, skal man sige: En Byld paa min Tunge, men ingen imorgen; dette skal man tælle saaledes syv Gange indtil Tyve og derpaa avet syv Gange.

Stikker man sig paa Naal, skal man stikke den i Træ, og da vil Smerten ophöre.

Mister man Tand, skal den puttes i et Hul i Væggen eller ind i en Grav paa Kirkegaarden; ellers faaer man aldrig en Tand igjen.

Dör Mand eller Kone uden at have faaet Barn, saa er det deres Straf i Valhal, at Manden skal valke Hestehaar, men Konen skal kærne til Dommedag.

Dræber man en Skarnbasse med venstre Haands lille Finger, löses man fra syv Dödssynder.

Alt det som man önsker sig forgæves, faaer Kærlingen i Valhal, med mindre man siger, idet man önsker: Vand og Salt i Valhal, men hele Önsket til mig.

Mælk af en Ko, som nylig har kælvet, maa ikke maales, thi da malker Koen ikke meer. Ikke skal Mælken heller bæres ind i Folkestuen, og ikke i fri Luft; bedre vil Koen og blive, hvis man gjör Korsets Tegn over den de tre förste Gange den malkes.

Alle Slugeben[1] skal man nedgrave saa dybt i Jorden som man kan og sige: Forsvar mig saa mod Helvedes Kraft som jeg forsvarer dig mod Hundetand.

For Hunde maa man ikke kaste Slugebenet, thi det er en forhexet Kongesön, som forhindrer Faaredöd, dersom man sluger det eller stikker det i et Hul i Væggen med de Ord: Jeg stikker dig i Vægbullet, bliv mig Værn mod Faaredöd, da jeg befrier dig for Hundetand.

Taagen er en forhexet Kongedatter, som vilde löses af Forhexelsen, hvis alle Hyrder forenede sig og velsignede den.

Aldrig maa man lægge Net i Söen, med mindre man iforveien har ladet en graa Væder, Tyr eller Hest gaae derover; ellers fanges intet deri.

[1] Da vi ikke kjende noget dansk Navn herover, have vi ordret oversat det islandske „gleypibein"; det kaldes ogsaa „smèrvalsuga" eller „smèrvalsigill", og er et trekantet kegledannet Ben imellem Laarbenet og Skinnebenet paa Heste, Köer og Faar (den samme Knokkel i andre Dyr bærer ikke dette Navn). Det kaldes ogsaa „hundabein", Hundeknokkel, fordi man siger at Hundene söge den især.

Naar Kreaturer föres til en anden Eiendom, hvor den skal forblive, bör det skee ved Flodtiden, thi da vil den blive rolig der; skeer det derimod ved Ebbetid, vil den altid söge fra den nye Gaard.

Naar Skorstene blive satte paa et nybygget Kogehus, eller naar Arnestedet indrettes deri, maa det skee ved Ebbetid, thi ellers bliver der altid fuldt af Rög.

Ved Opförelsen af en Faarefold maa Indgangen altid bygges ved Ebbetid, thi ellers gaae Faarene ikke villig ind.

Slagtning af Faar bör altid foretages ved Flodtid, thi da er der en Trediedel mere Blod i Kreaturet.

Holder ugift Mand af Katte, vil han ogsaa blive god imod sin Kone.

Den Vorte, som ikke skjules af Haar eller Klæde og som man selv ikke seer, betyder Rigdom.

Den, som har mange Haar nederst paa Halsen, bliver rig.

Mange Dunhaar betyde Rigdom.

Skærer man sig i Finger, medens man spiser, vil man faae Mad igjen.

Löber en Knude paa Ens Strömpebaand, hedder den Lykkeknude, og da vil man faae en Foræring, men den Knude skal ikke löses förend om tre Dage.

Nyser man i Sengen Söndag Morgen, faaer man en Foræring den Uge.

Bedre end Ingenting er det at nyse Mandag Morgen, thi saa sagde Troldkvinden, at bedre var Mandagsnysen end Moderkys.

Nyser man Nytaars Morgen i Sengen, vil man leve det Aar.

Finder man et rustent Jern imellem Korsmisse (3. Mai) og Fardag, vil man faae en Foræring fra Kjöbstaden den Sommer.

Klöer En Hagen, vil han snart smage en sjelden Ret.

Klöer den hule venstre Haand, vil man faae noget, men klöer den höire, skal man blive af med noget.

Finder en Mand en rusten Hestesko, vil han faae saa mange Hundrede Fisk i den nærmeste Fisketid, dersom han driver Fiskeri, som der ere Huller paa Skoen, og et Hundrede for hvert Söm.

Nyser Fisker i sine Net, medens han binder dem eller böder paa dem, betyder det en heldig Fangst.

Lösnes Skorem paa en ugift Mand, vil han snart giftes.

Ere de to störste Tæer ligestore, saa vil Mand eller Kvinde gjöre et lige Parti; men ellers bliver Partiet ulige.

Klöer venstre Öienbryn, bliver man heldig i et eller andet, men uheldig, hvis höire Öienbryn klöer. Andre sige det Modsatte.

Klöe Öinene, varsler det Graad.

Klöer Næsen, skal man om lidt blive vred.

Klöer det Indvendige af Öret, bebuder det noget Nyt.

Venstre Kind er Venne-Kind; er den varm, bliver man vel omtalt, men er den höire Kind varm, bliver man bagvasket.

Klöer Munden, vil man smage en sjelden Ret.

Klöer en Kone imellem Fingrene, kommer hun snart til at forrette Gjordemoder-Tjeneste.

Hikker man, omtales man etsteds.

Blödt og fint Haar betyder godmodigt Sind; haardt og stridt det Modsatte.

Dersom det gjör ondt, naar der rykkes i Haaret, betyder det Jalousi hos Ægtefolk.

Er man kilden i Fodsaalerne, har man Konen mistænkt for Utroskab.

Sætter Nogen en Hue paa en Andens Hoved saaledes, at den sidder rigtig, skal den Förste raade for den Andens Giftermaal.

Kaster Kone eller Pige Sand paa ugift Mands Födder, vil han ikke blive gift i et helt Aar.

Födes et Barn med Tænder, kommer det hurtig til at tale og bliver Digter. Saadanne Tænder kaldes Digtertænder.

Tidlige Tænder varsle kort Liv; komme Tænderne seent, betegner det et langt Liv.

Den, som kan række Tungen helt op i Næsen, er Digler.

Den, som taaler en snever Sko, vil ogsaa taale at staae under Töffelen hos Konen.

Klöe Fodsaalerne, vil man snart dö.

Nyser den ældste Mand paa en Gaard, imedens Mad bæres omkring, vil en sulten Mand komme og faae noget af den Mad. Dette kaldes at nyse en Gæst til Hus, men nyser den yngste Mand, saa nyser han mere Mad til Huset.

Stikker en Syerske sig paa Naalen, imedens hun syer paa et Klædningsstykke, vil Nogen blive forelsket i dets Eier förend det er slidt.

Spytter Nogen uforvarendes paa en Andens Klæder, vil den, som spyttede, komme til at forære den Anden et nyt Klædningsstykke; spytter En paa sig selv, vil en Usandhed blive sagt om ham.

Lægger man om Sommeren en Rive fra sig uforvarendes, saaledes at Tænderne vende opad, tyder det paa Regn, og det kaldes da, at Riven spaaer Regn eller kalder Regn ned.

Naar man förste Gang i sit Liv finder en Rede, skal man tælle Æggene og intet af dem slaae itu, thi saa mange Börn skal man faae som der er Æg, men miste saa mange som man slaaer itu. Men hvis der er raadne Æg, vil man faa ligesaa mange uægte Börn.

Gaber man i Sengen förend man sover ind, der hvor man er nylig kommen, bliver man der ikke længe.

Vaske To sig i det samme Vand, ville de snart komme op at skændes. Andre sige, at deres Börn ville komme til at ligne hinanden.

Det varsler for Gæster, naar Katten slikker sig liggende saaledes, at det ene Bagben staaer lige op; da siger man, at Katten reiser Gæstespyd.

Mölfluer kaldes Gæstefluer, naar de flyve meget omkring i Husene, og det betyder altid, at Gæster ere ivente.

En Hund siges at indbyde Gæster, naar den ligger med Hovedet paa Forbenene og vender sig mod Dören. Lægger den Hovedet paa det höire Forben, vil en fornem Mand komme; men dersom Hunden vender Bagdelen mod Dören, men ligger dog i en Kreds saaledes, at Hovedet vender samme Vei, kommer nogen Uærlig. Andre sige, at Hunden indbyder en Ærlig, naar den ligger med Hovedet lige ud paa Forbenene, men en Uærlig, naar det vender til den ene eller den anden Side.

Naar et spidst Redskab (Kniv, Sax eller deslige) falder paa Spidsen, kommer der en Sladderhank. Andre sige, at da vil man ikke saa snart dö.

Mærkes der i et Nu en Stank som af surt Smör, kaldes det Fylgje-Lugt eller Loke-Lugt; de, som kalde det for Fylgje-Lugt, sige, at det varsler Gæster, og dette er Lugten af deres Fylgjer; men de, som kalde det for Loke-Lugt, sige, at en ond Aand er i Nærheden, eller og at en giftig Orm er der i Jorden nær ved; i ethvert Tilfælde er det raadeligt at spytte til alle Sider, thi denne Lugt er af ond Oprindelse.

Falder man paa Veien fra et Hus, betyder det Held; men ellers modsat.

En Fremmed, som Hundene ikke gjöe ad, er uærlig.

Den, som er födt paa en Söndag, er födt til Seier, Mandag til Modgang, Tirsdag til Triven (eller Træthed), Onsdag til Muld, Torsdag til Fremgang, Fredag til Rigdom, Lördag til Lykke. (I det Islandske er her overalt Bogstavrim, hvilket ikke kunde gjengives her).

Flyve tre Örne bagefter En, varsler det store Tidender.

Brænder Haaret med Lue, saa skal man ikke snart dö, men derimod hvis det brænder uden at flamme op.

Sætter Kvinde en Mandshat paa sit Hoved, betyder det, at hun kan godt lide Manden.

Katten spaaer Tö eller godt Veir, naar den om Vinteren slikker sig bag det höire Öre.

Strækker Katten sig saa, at Klöerne staae langt ud, varsler det Storm.

Naar gamle Katte lege om Vinteren, betyder det ondt Veir.

Om Vinteren vil Storm blæse fra den Kant, hvor Katten kradser i Træ.

Tro aldrig Vintertaage, skjönt der kun er en Nat til Sommer.

Ligge Heste paa Græsgangene för Midvinter, bliver Vinteren haard.

STRÖBEMÆRKNINGER

AF BENEDICT GRÖNDAL.

Overalt i tilværelsen se vi det enkelte og det almindelige afspejle og gentage hinanden. ikke alene repræsenterer et enkelt individ den hele art, men også hele det rige, hvortil det hörer, ja hele naturen. alle naturlegemer ere undergivne tyngdens love, herved forenes de med de fjerneste kloder. alle levende væseners fysiologiske udvikling er i de förste grundprinciper den samme. först efter at celledannelsen er hört op med at være eneherskende begynder den systematiske forgrening. men midt i denne fælles leven og existeren under de samme love, midt i denne almindelighed er der uligheder: enkeltheden eller individualiteten gör sig gældende. vel have vi ingen egentlige personligheder i naturen, men vi se dog strax ved förste öjekast, hvorledes individualiteten, sandelig et slags personlighed, gör sig gældende indenfor hver art[1].

[1] Leibnitz de anima brutorum: in materia esse entelechias primitivas, easque indefectibiles, quidni eis non tantum actionem motricem, sed et perceptionem tribuamus, ut scilicet pro animabus haberi possint, quando corporibus organicis sunt coniunctae. men han er dog bange for at sammenligne dyresjælen med menneskets sjæl: sciendum est, immensum esse discrimen inter perceptionem

Leibnitz udtalte denne sætning ved at påstå, at der ikke fandtes to blade der fuldkommen lignede hinanden. i virkeligheden finde vi ingensteds to fuldkommen lige ting. jo höjere vi stige op i naturens formrækker, desto skarpere træder denne forskel frem, indtil den endelig når sit höjeste punkt, kommer til sin fulde ret i den menneskelige personlighed.

dette for ethvert enkelt individ karakteristiske, som vi kalde personlighed, er ikke en fölge eller et resultat af den menneskelige vilje. men ligesålidt som den kan adskilles derfra, ligesåfuldt er den begrundet i utallige forhold, hvorover vi slet ikke råde. personligheden er i og for sig selv ufrivillig, hos mennesket såvelsom hos dyr og planter. men idet mennesket, og det kan kun mennesket alene, drager den ind under viljens og selvbevidsthedens område, bliver den til sit egentlige selv, det kæreste som vi eje og det som hæver os over omgivelserne og yder hvile og ro. den er grundlaget for sjælens fred. kun ved dens hjelp kan man finde hvile i sig selv. men det er först ved dannelsens og kundskabens, ja vi kunne godt sige poesiens magt, at personligheden får sit egentlige værd. en rå eller mindre dannet ånd kan være en stærk markeret personlighed, men når den ikke, ligesom Akilles, formildes ved harpen, så er den ikke menneskelig, men dyrisk.

det almindelige består af faciterne af de enkelte. man kan sige, at alt i verden afgöres ved stemmeflerhed. folkene fremstå ved foreningen af mange individer og disses personligheder tilsammentagne bestemme nationalkarakteren. ligesom der hos ethvert enkelt menneske findes en bestemt stræben efter at værne om sin egen personlighed, således er det også tilfældet med ethvert folk. alle folk söge at afgrændse sig fra de andre. klart eller uklart föle de, at de ere sluttede

hominum et brutorum. at sammenligne dyrenes ånd med et menneske i somnambul tilstand, således som nogle have gjort, er aldeles urigtigt. man kan ikke opstille en conseqvent analogi imellem en lov og en abnormitet.

selskaber, der vel ved et fælles bånd stå i forbindelse med menneskeslægtens helhed, men som dog på den anden side skulle söge deres egentlige og sikkreste stöttepunkt indenfor deres egne grændser. denne begrændsning eller individualisation er aldeles uafhængig af statistiske forhold, men den er begrundet i den almindelige åndsretning, som er produktet af de forskellige individers personligheder. i kunstens og poesiens frembringelser viser nationalkarakteren sig bedst. men heraf er det dog især poesien, skönhedens sproglige form, hvori folkenes ånd finder sit egentlige, sit evige udtryk. kunde Descartes sige: vis mig et folks guder, så vil jeg sige dig, hvorledes det er: så kunne vi ligeså godt sige: af et folks poesi skal vi kunne bedömme det. ti folkenes ånd kommer egentlig og mest almindelig til sin ret, til udbrud igjennem sproget, og når dette bringes til sit höjdepunkt, drages helt indenfor skönhedens grændser for igen at frembringe en skönhed, så bliver det til poesi. sproget er det, som begrændser folkene.

ligesom et individ altid ubetinget er en enkelthed, altså også en enkelthed ligeoverfor det hele folk: således er ethvert folk en enkelthed ligeoverfor den övrige menneskehed. ligesom et individ ved sin legemlige kraft kan imponere og overmande mange: således kan et folk ved mængden af sine medlemmer undertvinge andre folk, eller idetmindste hævde sin anseelse. rigdom har den samme magt hos den enkelte, idetmindste i en vis grad og i en vis forstand, men derimod ikke hos folket. ti her indtræder netop det forhold, hvorom der her egentlig er tale, nemlig åndens magt. den er det, som giver sejer og salighed, og åndens magt er sproget, men sprogets magt er poesien. ligesom folkenes moralske sejer og timelige velvære grundes på noget höjere end den materielle kraft, således går det også med hvert enkelt individ. Athahualpa, den sidste Inka, sagde til Spanierne: selve fuglene i himlen ville standse deres flugt, hvis jeg befaler dem det. han blev henrettet på et offentligt torv i Cajamarka ifölge

Pisarros befaling. denne peruanske fyrste var en repræsentant for sit guldrige folk, der tiltrods for sine rigdomme forsvandt af historien. den enkelte består heller ikke ved den legemlige kraft; den giver aldrig sejeren og den gör aldrig udslaget. vi vide, at de mægtige personligheder, som ved sin magt have fåt verdenshistorisk betydning, dels ikke have udmærket sig ved legemlig kraft eller störrelse, dels ikke gjort brug deraf, når de vare i besiddelse deraf, uden måske ved meget få lejligheder. det er kun ånden, der regerer. vi behöve kun at erindre om Napoleon, den lille mand, og Evropa, den lille verdensdel, og Rom, den lille verdensdels lille del.

forholdet imellem individ og folk går ikke jevnt progressivt fremad.

en begavet mand kan have en gennemgribende virkning på sin nation uden at denne udöver igen en tilsvarende eller forholdsmæssig virkning på andre folk. her kommer det meget an på menneskemassen. hele folket forstår enhver af sine mænd. men når det er ringe i antal, så bæres sproget ikke ud imellem andre folk. når sproget bæres af mange millioner, så bliver det til verdenssprog og alle vil og må lære det, fordi det bliver talt af mange og gennemtrænger alt. bæres det kun af nogle få tusinder, så bryder man sig ikke om det eller det kan ialfald ikke udöve nogen virkning udenfor sig selv. det bliver kun genstand for filologiske betragtninger.

med åndens virkninger holder sproget omtrent skridt. at de to magter, England og Frankerige, i sproglig henseende ligesom beherske den övrige civiliserede verden, ligger vel for en del i disse landes menneskemængde, men dog især deri, at de i den nyere tid have svunget sig höjest op i industriel henseende, noget, som visselig er uadskilleligt fra ånden, men dog hörer kun til dens underordnede egenskaber, som vi kalde klögt, opfindsomhed eller sådant noget, og er

ingen visdom eller kunst, ligesom industri og cultur aldeles ikke forudsætte hinanden eller fölges ad: „nogen særdeles höj cultur tör man dog vel neppe tillægge denne mængde, hvor industriel og practisk og hvor övet i mekanisk arbejde den ellers kan være' (Hauch, æsth. afh. p. 13). herved er disse sprogs domination bleven til vane og hævd uden nogen virkelig ret. ti ligesom de selv ere uorganiske, kaleidoskopiske mosaiksprog, hvad der er tilfældet med alle romanske sprog og det engelske med: således indeholde de heller ikke nær så rige poetiske skatte som den gotiske sprogklasse. formedelst denne hævd se vi også disse sprog, især fransk, hævde sig overalt, dels som diplomatikens sprog, dels som hofsprog (i Rusland), dels som videnskabelighedens sprog (i Rusland). med deres græsk latinske udtryk trænge de ind i alt hvad vi skrive ligesom en stövsvanger vind, deres barbarismer opfylde dagbladenes kontorer, universiteternes sale, damernes boudoirer, köbmændenes boutikker og tyveknægtenes smulhuller. på den anden side se vi et stort sprog, som det tydske, talt og skrevet af mange millioner mennesker og ligesom alle gotiske sprog organisk i sin dannelse og udvikling, men uden forholdsmæssig udbredelse og betydning. hvad er årsagen hertil? den, at Frankerige og England fik förste prioritet i civilisationens nyere udviklingsretning. de keltiske folk måtte vige og antage de romanske mosaiksprog, medens den hårdnakkede Germaner forsvarede sin frihed og den digteriske Nordbo tumlede sig på vikingetog og tilfredsstillede med kampsvulmende bryst sin længsel efter det blomsterrige syden: de kom ikke hurtig nok i velten. derfor blev sproget mere ubenyttet og derfor ere vi agterud.

at undersöge sprogets oprindelse har man ofte forsögt. de dybsindigste granskere have anstrengt sig på dette problem uden at have gjort mere end hvad enhver anden kan göre. men hvad enten vi antage, at mennesket igennem en dyrisk potens er kommen i besiddelse af sproget:

quum prorepserunt primis animalia terris
mutum et turpe pecus . . . .
donec verba quibus voces sensusque notarent
nominaque invenere . . . . Hor. sat. 1, 3, 99,

eller vi fölge skriften og antage, at sprogets rigdomme ere med ét blevne oplukkede for mennesket, en virkelig tryllehal, gentonende af musik og sang og i kraft af ordets plastiske idealitet vrimlende af underfulde former: så stemme dog alle fra den allerældste fortid nedarvede sproglige minder deri overens, at folkene i deres barndom, forsåvidt vi ere berettigede til således at betegne de ældste tider i historisk betydning, udtrykte sig i poesi. man betegnede digtekunstens guddommelighed, man anerkendte skönheden derved, at man troede, at den var gudernes sprog, i fortidens mulm ranet af dem fra dunkle magter. de ældste mennesker stode i umiddelbar berörelse med guderne, deres ophav: de bleve skabte af dem, fostrede af dem og de lærte sproget af dem, og dette sprog var poesi. kun enkelte udvalgte mennesker have noget tilbage af de ældste menneskers primitive natur og deres tale er digt. poesien er det ældste og altså også det det mest plastiske udtryk, fordi den er det umiddelbare, naive og barnlige, for menneskets ånd. fra skönheden ere vi udsprungne. poesien er derfor også den inderligste og mest pålidelige udtalelse af et folks karakter eller nationalitet. et mærkværdigt fænomen er det også, at de allerældste digtninger, eller de allerældste skriftlige udtryk for ånden fremstille sig for os i en sådan form, at mange ikke uden al grund anse dem for mönstre og uopnåede af de senere slægter. skönt vi nu vel ikke dele denne anskuelse, så se vi dog ingen egentlig begyndelse. mennesket springer med ét ud i kunstens potens, ligesom Minerva sprang fuldrustet frem af Jupiters hoved. hvorfor ere alle overgangstrin, alle de barnlige forsög ödelagte? eller existerede der ingen sådanne? oplukkedes åndens hal på engang for de udvalgte? jeg skal senere hen komme hertil igen.

vi ere blevne vante til at anvende ordet 'national' og 'nationalitet' på alt hvad der er ejendommeligt for et folk. en nationalitet kan være ældre eller yngre, eftersom folket har dannet sig eller afsluttet sig i en ældre eller senere tid. man kan opstille fölgende spörgsmål:

1. hvor gammel skal et folks ejendommelighed være for at kunne kaldes nationalitet?
2. kan en nationalitet opstå i en historisk tid ved indförelse og vedtægt af visse sædvaner?
3. skal en nationalitet opstå ufrivillig og af sig selv?
4. kan der nu opstå nationaliteter?

hertil kunne vi göre fölgende bemærkninger.

1. nogle forfattere anse en ting desto bedre jo ældre den er. men omendskönt vi tilfulde föle og anerkende fortidens værd, så vil det dog ikke være rigtigt at fölge en sådan regel uden forbehold. alting har sit höjdepunkt, også fortiden har sit, hvorfra den igen daler ned indtil de tidsaldere, der kun betegnes ved stenkiler og pælebygninger. ligesom nu dette er altsammen dunkelt og unddrager sig sikkre tidsbestemmelser, således kan man heller ikke angive nogen aldersforhold for nationalitetens berettigelse. den behöver ikke at ligge bag for folkenes historiske minder og udenfor deres selvanskuelse.

2. studiet af fortidens mytologier og sagnvandringer lærer os, hvorledes fremmede elementer igennem en kortere eller længere tid assimilere sig med de forskellige folkeslag og antage deres karakter. men vi må altid så godt som muligt söge at skelne imellem de overförte ideer, som vandre fra det ene folk til det andet, og de fælles ideer, som gå igennem hele menneskeheden og ere en umiddelbar og almindelig nedströmning fra det höje. om forskellige sædvaner vide vi, at de ere indförte efter et vist givet historisk tidspunkt. således flere kirkelige ceremonier, skönt flertallet af dem ere grundhedenske, sml. Fr. Schiern, Europas folkestammer I 341 flgd. fra folkets standpunkt er dette en

virkelig nationalitet, fordi det reflecterer ikke, det kender ikke dens oprindelse, men det lever i den og fremmer den ubevidst. mangen en kirkelig ritus og mangt et kirkeligt navn har folket opfattet så og så, givet den og den form i overensstemmelse med dets egen tankeretning og derved så nöje sammensmeltet den med nationaliteten, at dens oprindelse vanskelig kan opdages.

3. enhver nationalitet må opstå ufrivillig og af sig selv. den er bestemt og har sin bestemte begyndelse og forplantelse mellem de enkelte. men dens gang er usynlig og usandselig indtil den kommer til sin ret igennem kunsten eller poesien. individets personlighed opstår ufrivillig og af sig selv. således også nationaliteten, der er folkenes personlighed.

4. så langt som civilisationens område strækker sig kan ingen afsluttet nationalitet opstå. civilisationen er folkelighedens fjende, den er confusionens og umoralitetens befordrer. ordet ‚civilisation' tage vi her i sin sædvanlige betydning af fremskridt i industri, fabrikation og maskinvæsen, mekaniske og åndsfortærende forretninger, der lukke folks öjne for dyden og vurderingen af dem selv, ti ‚quaerenda pecunia primum est, virtus post nummos'. de i den senere tid befolkede lande, såsom Nordamerika, have ingen nationalitet. Nordamerika kæmper for en politisk institution, for afskaffelsen af slaveriet, altså for hele menneskeheden, men i denne kamp mangler den begejstring, som kun kan fremgå af folkeligheden og folkebevidstheden, fordi sådant noget existerer der ikke.

af dette nu anförte kan det også ses, at en af nationalitetens hovedbetingelser er folkenes barnlighed og uskyldighed. nationaliteten kan være blodig og rå, men den kan aldrig have sin rod i svig og bedrag. det var ingen nationalegenhed hos Spartanerne, at de lærte deres drenge at stjæle, det var kun en lov. derimod var deres tapperhed og hårdförhed en nationalegenskab, fordi det fremgik af deres levemåde og var derved blevet dem til natur. heller ikke forene vi begrebet ‚nationalitet' med ‚ondskab': negernes tyvagtighed er

ingen nationalitet, men et mangelfuldt begreb om ejendomsretten: på lignende måde forholder det sig også med blodhævn og andre grusomheder, som ere egne for flere folk: de have ikke deres grund i ondskab, men folkets anskuelse af forholdenes er nu engang således og sådan får den være indtil den aflöses af en anden.

af alt dette fremgår, at for at kunne have nationalitet, må folkene befinde sig på et vist trin af dannelse (ikke civilisation), og kun på et sådant trin kunne de elementer fremstå, som ved at gå over i poesien give folkene en uforgængelig glands. det ere gedigne guldkorn, som funkle igennem tidernes hav efter at deres ejere forlængst ere döde. dette gælder ikke alene om fortidens digtninger, men det gælder for alle tider.

folkeåndens nationale elementer kunne dels være af en almindelig, dels af en særegen natur. de förste ere egentlig fælles for alle folk og höre derfor til de almindelige fællesideer, men de indklædes forskellig i én form, som svarer til folkets övrige karakter. således naturfænomener, som gå over alle lande: torden og lyn. den nordiske Thor og den græske Sevs ere, tiltrods for at hovedideen er den samme, to helt forskellige karakterer. til de almindelige ideer höre også kamp, död, kærlighed o. s. v. de sidste eller de særegne have deres grund i tilfældigheder eller og enkeltheder, som udvikles af de förste, eller i særegne naturforhold, der igen bestemme folkekarakteren og give den en vis colorit. således vil isen være et nationalt element for nordboen, palmen for sydboen, havet for kystbeboeren og fjeldet for fjeldets sön.

den poetiske udgydelse kan være mere eller mindre simpel. med hensyn hertil har man opstillet to classer af poesi: folkepoesi og kunstpoesi, naiv og sentimental digtning. at adskille det mere simple fra det mindre simple, det kunstlöse fra det kunstige, er meget rigtigt, men således at overföre det på poesien, det er urigtigt og har sin grund i en ensidig doctrinær mani efter classificationer af alt. det er en vindtör og

råden skolastik midt i en åndelig livsudvikling. hvor ofte se vi ikke ordene: ‚naturdigter, natursanger, folkedigter, folkeviser'? hvorfor så ikke også ‚naturviser'? eller hvem uden den vilde sangfugl er den rette ‚natursanger'? men så må fuglen jo også være ‚folkesanger', ti den synger jo for ‚folket', som bor ude på landet og adskilt fra stædernes höjvise befolkning. inddelingen er urigtig, fordi den er bygget på en falsk grundvold, den er skadelig, fordi den giver folk en falsk idé om sagen. bevis for urigtigheden af denne inddeling er det som ved enhver anden skönhed: når vi have en virkelig og ægte skönhed for os, så tie vi stille, alt det lærde vrövl forstummer. mon Grækerne have tænkt over, om den coiske Venus lignede en attisk eller en ionisk kvinde? og have vi ikke hundrede og atter hundrede digte, som vi nyde som skönheder, uden at bryde os om enten de ere ‚folkepoesi' eller ‚kunstpoesi'? disse såkaldte ‚folkedigte' have dog, hvis vi betragte sagen nöjere, ingen virkelig særegenhed fremfor alle andre digte uden at de ere af ubekendte forfattere og fra en ældre tid — de ere mere eller mindre simple og mange endog ligeså kunstlede som nogen. dette ‚folke'væsen skriver sig dels fra Tydskland, dels fra Frankerige, da man i fölelsen af egen fordærvelse endelig fandt på at söge hvile og kraft i ‚folkets' mere ufordærvede natur, men man betænkte ikke, at man var jo selv folket — ti hvad ere vi, når vi ikke ere af folket? og idet man var så nådig at ville benytte disse sagn og sange, erklærede man med det samme ‚folket' for en lavere menneskehed, og derved opkom de tydske navne ‚volksthümlich', ‚volksthümlichkeit' o. s. v. vel kunde man med nogen föje kalde den for ‚folkedigter', som digter i en folkedialekt. men for det förste er en folkedialekt et fra en ældre og ædlere sprogform degraderet tungemål, som ved hjelp af lærdom og dannelse bör hæves til sin egentlige ret og betydning og drages ind under skönhedens begreb. for det andet er den en virkelig folkedigter, som opfatter og gengiver folkenes inderste og kæreste tanker så fyldigt og forståligt, at de

igennem dem först kunne siges at være komne til sin ret, således er Ingemanns vise om Danebrog og Evalds Kristians vise. hermed nægtes det ikke, at folkedialekten jo kan fremstille den poetiske skönhed. men dens område er og bliver altid indskrænket. de gamle eddiske digtes og kæmpevisernes sprog ere ingen folkedialekter, men et uddannet sprog på skönhedens höjeste tinde. den af filologerne opstillede retskrivning for almuesprogene må i grunden altid blive mere eller mindre vilkårlig. retter man sig alene efter udtalen, så må man jo få ud de störste urimeligheder, ti enhver hörer med sine ören og enhver taler med sin mund, ingen hörer éns og ingen taler éns med en anden. retter man sig efter etymologien alene, så indvikles man i de etymologiske uvisheder, som overalt frembyde sig, idet man dels kan være i uvished eller endog uvidenhed om ordenes afledninger, dels kan aflede dem rigtigt på flere måder. ligesom det er tilfældet med kunstværker og poesi, der have mere at stötte sig til end jernbundne regler fra den objektive virkelighed, nemlig det åndige fundament, som vi kalde smagen eller også skönhedssandsen, således må det også være tilfældet med sprogene. hvorfor skulde man ikke kunne tale om ‚smagløse' retskrivninger, som dog meget godt kunne være etymologisk og fonetisk rigtige? og hvorfor skulde man ikke kunne komme til den erkendelse, at sproget er det skönneste, som det blev forundt den menneskelige ånd at forme og omdanne til et kunstværk? og dette kan kun ske ved skönhedssandsen, ved den poetiske fölelse og takt. de störste og strengeste videnskabsmænd, hvis retning hos de fleste plejer at betegnes ved en formel stivhed, fordi den må være nöjagtig: Georg Cuvier, Alexander og Wilhelm Humboldt, Hans Christian Örsted, Jacob og Wilhelm Grimm: alle disse have vist, hvor forenelig den videnskabelige strenghed er med skönhedssandsen. over deres værker er der udgydt en poetisk duft, som minder os idelig om, at naturen og ånden, som de udforskede, er poesi. ligesom skönheden i poesien og

kunsten ikke frembringes alene ved ord, toner og stoffer: således frembringes ikke et sprogs skönhed alene ved etymologi og fonetik eller afledniogs og lydforholde, ti dette er kun sprogets fundament, og de filologer, der kun holde dette fast, ere ligesom store polyper, der stedse holde sig nede på havets dybeste bund og aldrig skue solens lys. men det er folkets egen skönhedssands, der ubevidst danner sproget. filologerne bör hjelpe det, ti de have formen, medens hine have væsenet. i stedet for at holde folkedialekterne i nedværdigelse ved at skrive dem efter udtalen, så de blive upassende til skriftsprog, hvor åndens höje og ædle ideer skulle udtrykkes, bör de tvertimod hæve dem dertil og altid fastholde Quinctilians ord: sic in loquendo, non si quid vitiose multis insederit, pro regula sermonis accipiendum erit (inst. or. I cap. IV). det er netop filologerne, som bör overholde sprogenes love og holde dem indenfor skönhedens grændser, men ikke tilstede, at enhver lovlöshed eller fordrejelse i udtalen skæmmer skriftsproget.

hvad der i al poesi kommer an på er, at stoffet bearbeides overensstemmende med skönheden. så lade vi folkepoesi være folkepoesi og kunstpoesi kunstpoesi. én forskel heri kunne vi dog fremhæve, nemlig den, at den förste er af ulærde, den sidste af lærde folk. men hvad er det for en forskel? enhver digter er jo på sin måde lærd. de oldnordiske digtere forstode hverken græsk eller latin, men de vare inde i gudelærens mysterier. det var den tids lærdom. det samme kan man sige om andre sådanne digtere, som Robert Burns, Allan Cunningham og utallige andre. de kaldes for ‚naturdigtere', men man tænker ikke på, hvor megen lærdom der er i deres frembringelser og at det er umuligt at frembringe sådant noget uden lærdom.

omendskönt nu ethvert folk har sine ejendommeligheder, sine nationale elementer, så er det dog forenet med alle andre folk ved menneskehedens fælles bånd, og dette er det, som sætter os istand til at bedömme og nyde de forskellige

folks digterudtryk, om vi end tilhöre et andet folk. ligesom vi ikke behöve at være Franskmænd for at kunne forstå Marseillaisen eller en fransk heltegerning. vel er poesien skönhedens mest ideelle form eller rettere sagt udtryk: den er ikke bunden til rummet og ikke underkastet tidens ödelæggelser. men vi må dog tilstå, at dens befordrer er tillige dens hindring, det er sproget: ved det bringes skönheden frem for ånden, men det er ikke éns overalt ligesom toner og malerier. det varierer i utallige nuancer og former efter folk og tid, og det må læres, hvis poesien skal forstås.

de forskellige, med hverandre ubekendte folks nationale elementer udtrykke den samme idé og godtgöre således, at de med alle deres ejendommeligheder, der ikke alene ligge i tanken, men også i sproget, tankens form, dog kun ere fælles udtryk for det alment poetiske. det er naturligt, ti alle tænke i grunden éns:

> eh' vor des denkers geist der kühne
> begriff des ew'gen raumes stand,
> wer sah hinauf zur sternenbühne,
> der ihn nicht ahnend schon empfand!

det samme spores også overalt i det alment menneskelige. således i lovgivninger. derfor ere de nordiske og de romerske love så beslægtede i ånd. Schlegel siger om Grågåsen: ‚skönt den romerske ret ingen indflydelse har haft på disse lovbud, spores der dog i mange bestemmelser en romersk ånd'. formedelst denne ideernes fælleshed er Shakspeare strengt taget egentlig ingen national, men en universal digter, som man med meget större lethed kan tilegne sig end for exempel Virgil, Horats, Cervantes, Kâlidâsa, ja selv Homer, der formedelst tids- og stedsforhold rigtignok ligge os fjernere, ligesom de også i sproglig henseende adskille sig fra os mere end det er tilfældet med Shakspeare. Dantes guddommelige comoedie, af Voltaire i essai sur les moeurs karakteriseret som et bizart værk, er egentlig hverken national eller universal

men derimod snarere et slags poetisk teologisk encyklopædi over den tids kundskab. ti Dante havde den inde og var ligeså bevandret i teologien som i de övrige da bekendte videnskaber. derfor malede Rafael ham i vatikanet iblandt kirkens koryfæer[1], og om Dante har man det bekendte vers: „theologus Dantes, nullius dogmatis expers. men omendskönt man hele tiden hörer det gamle sprog, at Dante har vækket sit folks tungemål — hvad han jo unægtelig hjalp til, men man må betænke hvilket tungemål, et fordærvet latin — så har han dog virkelig fölt, hvor fremmed hans toner måtte klinge:

o voi ch' avete gl' intelletti sani
mirate la dottrina che s' asconde
sotto 'l velame dei versi strani.

de utallige kommentarer og forelæsninger over ham bevise det samme.

hele böger vilde man kunne fylde med exempler på ideernes sammenstöd, på folkenes afspejling af hverandre igennem poesien. alle mytologier stöde sammen og söge hen til den fælles kilde. der er en fælles trang hos menneskene til at tro på overnaturlige ting eller se gud overalt, hvad der er det rigtige udtryk for det, som vi kalde ‚overtro', og formedelst denne fælles egenskab hos menneskene antog Hume, at mirakelbistorierne vare komne ind i vor religion: so that upon the whole we may conclude, that the christian religion not only was at first attended with miracles, but even at this day cannot be believed by any reasonable person without one (of miracles III).

Jeg bemærkede för, at mange have ansét de ældste digte for uopnåelige idealer. denne anskuelse forfægtedes især af Jacob Grimm med hensyn til eddasangene, medens han dog vistnok ikke trode at kunne anvende den på Tydskerne. for

[1] Dante havde ingen gejstlig grad, han var ‚laïcus'

ham existerede intet islandsk sprog, ingen islandsk literatur uden som en foragtelig fordrejelse af den oldtid, som han hævede til skyerne. at denne anskuelse er fremgåt af egoisme, at den er avlet i uvidenhed og en med forsæt frembragt og vedligeholdt forblindelse for ret og sandhed, at den er forfægtet med hensynslöst overmod, foragtende alle beviser og bortblæsende al virkelighed, det kan ikke skjules for den, der læser Jacob Grimms skrifter og som er lige fortrolig med fortid og nutid. sværger aldrig på, at ingen vil komme, som hævner. Jacob Grimm anså eddasangene for sådanne skönheder, at det vilde være utåleligt, dersom sådanne uslinger som Islænderne skulde have forfattet dem. men hvad om vi nu havde islandske digte, der både i form og indhold overgik eddasangene? ja det er i al fald utroligt for den, som kun med möje og ved hjelp af Islændernes latinske oversættelser kan stave sig igennem eddasangene, og hverken kan eller vil tage hensyn til nogen af de yngre frembringelser. hvor der er sådanne fordomme, at den yngre islandske literatur kun er en degradation og altså, hvad der må være en nödvendig conseqvens, de yngre og nulevende Islændere lutter fjog, dér kan der ikke være tale om nogen videnskabelig virken og endnu mindre samvirken. ligesom Jacob Grimm i sin stuelærdom aldrig hörte det islandske sprogs udtale af nogen Islænders mund, således trode han ved magtsprog at kunne bringe verden til at tro — og sine elever har han virkelig bibragt denne tro — at udtalen nu var ganske anderledes end för, at sproget havde tabt alt med undtagelse af enkelte og da fordrejede former, at á og de andre lukkede selvlyd skulde skrives som å, hvorved sproget får et barokt udseende — „ich ertheile ihnen den circumflex", således lyder den despotiske lov af herren som gav og tog og hvis navn jeg her ikke lover — og således komme vi til at indse grunden til den kendsgerning, der er klar som dagen, at nemlig Jacob Grimms kundskab i det islandske sprog var meget sporadisk, da han ikke vilde have det anderledes. men den egentlige

grund for anvendelsen af denne circumflex er simpelthen den, at de tydske bogtrykkerier ikke have været i besiddelse af vocaler med accent over, og for at undgå omkostningen ved stöbningen af disse typer, har Jacob Grimm i Islandsken indfört de angelsaxiske vocaler, der således vilkårligt ere komne til at figurere i den grimmske skoles udgaver af islandske skriftmonumenter. hvorvidt circumflexen med nogen ret anvendes i Angelsaxisk, skal jeg lade være usagt. det er noget ganske andet at forstå et sprog og være inde i dets ånd, og at samle og sanke enkelte ord og former for at opdrive en grammatik eller et lexicon polyglottum. sagaernes text har han slet ikke læst i sammenhæng, men sine ord og exempler rapser han hist og her fra Björn Haldorsons islandske lexicon, fra de islandske oldforskeres glossarer, fra Finn Magnusens lexicon mythologicum og samme forfatters eddalære, af hvilke to sidste værker Jacob Grimm ligefrem har öst alt det nordiske stof til sin tydske mytologi, uden hvilket den vel at mærke ikke vilde have kunnet blive til noget. overalt hos ham er det det islandske (af ham „altnordisch" kaldet) udtryk, som gör udslaget, netop fordi det som levende sprog existerer endnu og altså forstås bedre end noget dödt sprog, såsom Gotisk, Oldhöjtydsk og Angelsaxisk, der alle af samme grund oplyses af det islandske sprog. denne rapsen hist og her fra sés af steder som anhang til en forelæsning over mandlige navnes kvindekön, hvor tilnavnet nefglita citeres af Guðbrand Vigfússons afhandling over de islandske sagaers tidsregning, istedetfor at anföre det af Ljósvetnínga saga. Jacob Grimm kendte ikke den naturlov, at sålænge et folk besidder sprogets former, böjningsevne, dannelseskraft og ordforråd, sålænge besidder det dets lydlove, eller med andre ord, at et uforandret sprog forudsætter en uforandret udtale. al forskel imellem det såkaldte Nyislandsk og Oldislandsk indskrænker sig til nogle enkelte undtagelser, ofte kun til en skriveforskel, og det kan aldrig gennemföres, at drage en bestemt grændse herimellem. når ‚Oldislandsk'

siger ‚þú spáir', hvad er det så på ‚Nyislandsk'? når Konrad Gislason og K. J. Lyngby nævne disse navne, så mene de vist ikke, at der er to sprog, men benævnelserne gælde kun enkelte ordformer. men de, der tænke anderledes, falde i den latterlige inconseqvens, at levende mennesker tale et medfödt dödt sprog. i Jacob Grimms deutsche mythologie er offr ‚altnordisch', pag. 31, dýrka ‚isländisch', pag. 27, og helvíti ‚altnordisch' pag. 290, men ‚isländisch' pag. 765 — det var som helvede! jeg gad nok kende disse magelöse regler for denne distinction! især tager den sig prægtig ud i Erik Jonssons oldnordiske ordbog, hvor et I skal betegne ‚islandsk', men det holdt ikke bedre stik end så, at man i fortalen måtte tilstå, at forsöget var mislykket. hvad det ellers angår, at der henvises til fortalen med hensyn til dette I, så skal jeg bemærke, at folk i almindelighed ikke læse fortaler til ordböger, men kun slå op i dem, og de facto må denne trafik avle den fordom, at det islandske sprog virkelig havde tabt alle ord uden dem, som ere mærkede med I. ikke at tale om, at ingen har endnu læst alle oldböger og endnu mindre excerperet dem, eller at måske ikke en tiende del af ordforrådet er blevet grafisk opbevaret i skrifterne, medens alt det övrige har forplantet sig levende fra slægt til slægt. når jeg finder en mængde anförte ord, dels urigtigt gengivne og dels urigtigt böjede, når jeg desuden finder, at de ord mangle i et sammenlignende værk, som ligefrem måtte sættes, så slutter jeg deraf, at den pågældende filologs kundskab er så ringe og i så mange stykker, som apostelen Paulus siger, at både sin og andres kundskab er (1. Cor. 13, 9). hvorsomhelst man slår op disse Jacob Grimms böger, finder man beviser herpå: (gesch. d. deutsch. spr. 1848) bauli for boli, pag. 32 (samme er også bibeholdt i deutsches wörterbuch under bulle), hros for hross, pag. 31, kú er nominativus! pag. 32 (han har altså ikke vidst, at Snorri siger: kýr heitir skirja), sýr er neutrum, pag. 37, ein hauk for einn hauk, pag. 44, arvidi for erfiði, pag. 54, hafri for hafr, pag. 66,

þåma for þána, pag. 231 o. m. a., foruden den utallige mængde af islandske ord, som han slet ikke har kendt, skönt han gerne havde anfört dem som ‚altnordische', da de forekomme i de mest almindelige skrifter som Snorres Noregskonúngasögur, fornmannasögur og fornaldarsögur; således mangle almindelige ord som farri, gyltr, börgr, þýfi til Oldhöitydsk far, oxe, 33; Angels. gilte, 37; Græsk πόρκος, 37, og Angels. þefeþorn, þifeþorn, þyfeþorn, 232, der på Islandsk er simpelthen þýfiþyrnir eller þúfuþorn, af þýfi og þúfa, tuer, tue på en mark, men har intet at bestille med þefr, lugt. det samme forekommer overalt i hans mytologi: hergir for hörgar (plural.) pag. 59, hamr (hud) for hamarr (klippe) 59, stafgarðr pag. 72 kaldes ellers altid skíðgarðr; at det ikke er trykfejl jeg påviser, kan man se af pag. 1232, hvor et galt ord bliver galt rettet: „úlfheðnir . . . úlfhieðar (l. úlfheðnir)", men det skal være úlfhèðnar; sst. vargstakar for vargstakkar; Sagå for Sága, 287; Skud (ɔ: cunnus) for valkyrien Skuld, 393; skrattaskar (der vilde være af skratti og askr) for skrattasker, 447; sólargla∂i 703 er ikke masc., men fem., for sólarglaðan; Urðrbrunnr for Urðarbrunnr 553, ligesom Mannhardt (germ. mythen 1858) skriver conseqvent galt megingiarðr for megingjarðar; pag. 817 skal skapnaðr på ‚Islandsk' være = skæbne, men det er ikke sandt, det har aldrig været brugt om andet end væxt (den legemlige); pag. 822 göres der forskel imellem heill og heil, der ikke existerer således; åsbirna 633 existerer ikke; aptragånga for aptrgánga, 867; fúllt túngl 673, vilde være = rådden måne, for fullt túngl, fuldmåne; svik 867 bruges i eddaen kun i alm. betydn. for bedrag, forblændelse, men ikke specielt som spögelse; seiðrinn verðr erfiðr 995 betyder ikke ‚wird gearbeitet', men ‚bliver vanskelig, besværlig'; gimill 764, 784 og især 783, der også bifaldes tankelöst af Mannhardt, uden at Snorre ændses eller kendes, skönt han har nominativen Gimli to gange; griothbiörg for grjótbjörg, 777; skålf for skalf to gange; ur og þår 779 for úr og þar; qvis 767 er ikke calumnia, men rumor, og bör skrives kvis; leita Oðinn

for leita Óðins 913; fòra for fóru 995; dynia hanar fiaðra 712, ɔ: strepunt galli plumarum, rettet i not. pag. 1224; Spiåkonufell for Spákonufell 1005; óminnisdreckr for óminnisdrykkr 1055; men -drekkr subst. er den som drikker, potor; hlautr for hlutr 1064; kråkabein for kråkubein 1084; heinn er masc. for fem. hein 1171; miöll Fróða xxxix &c. heller ikke kan han dele ordene rigtigt, men frembringer curiositeter som rag-narökr, rög-nir, pag. 24; sakrù-nar, pag. 132 not.; sil-fri, pag. 103; Skrý-mir 508; Auðum-bla 526; vindhiálmr 607. når han citerer, kommer han med en ordfölge som stalla låta rioða þlóði (den barokke retskrivning gengives her) pag. 49; í heliu vera, pag. 290; Freys full drecka, hvilket kun kan tillades i poesi. af sådanne absurditeter er der en utallig mængde, som man ikke bör se igennem fingre med, når man kun har med hovmod og uretfærdighed at bestille. denne behandling af sproget når sit höjdepunkt i Ettmüller, hvis udgave af Völuspá (Lpzg. 1830) er en af de största sproglige curiositeter, der opbevares på universitetsbiblioteket. uden at opholde mig ved texten, som E. dog kunde have gengivet rigtig efter danske og islandske udgivere, skal jeg fremhæve f. ex. af pag. 65: „lèt Egill þar gjöra haug á framanverðu nefinu", hvilket vilde betyde, at Egil lod opföre en höj på spidsen af sin næse. men den latinske oversættelse er dog altid rigtig trykt, et bevis på, at manden ikke forstår sproget uden i oversættelser, og dog taler han om Resens ‚sinnlose' udtydninger og river rigelig ned på de nordiske oldgranskere. et islandsk vers ser således ud hos E. pag. xxxiij:

I þag er þingit, lesast laugin
laumar at folgit, vistast aumir,
þomar siölga, orlaug sæmiast;
fiöþ nu virþist, eidur setiast.
flutnug dverrar, frendur hittast,
finnust glaðir, annat spinnum.
vehsid tolla, um vorskuld huhsiþ
veldiþ prysiþ, allt skal gialdast.

den, som forstår denne galimatias, må jo selv være gal. og så råbes der höjt om ‚sprogfejl' af sådanne folk, skönt de selv ere trykfejl i livets bog! den samme legion af onde ånder suser frem som fluer, når man åbner den store tydske ordbog, og jeg er nu bleven træt af at tale om dem. Jacob Grimms yndlingsidé var ikke alene at fortydske alt, men også den, at minde idelig om det islandske sprog som et dödt sprog, fordi han måtte erkende, at dette sprog var både skönt og ydede ham de fleste oplysninger i enhver henseende, og derfor vilde han ikke unde nogen ejendommen deraf. således siger han i gesch. d. d. spr. 302: „auch altn. war smári trifolium album" — jeg mener smári er det endnu; i myth. 673 not.: „auch hier sind die alten namen unnütz geworden" (nl. månens navne), og så anförer han to ord: blány (skrevet ‚blaný') og prîm, formodentlig opdrevne af Björn Haldórsson, men som aldrig have været brugte i Island. Denne ondskabsfulde og egoistiske tone, som forstyrrer al videnskabelighed og al ærlig stræben, fordi den er ikke andet end et væv af lögne, culminerer i Jacob Grimms grammatik III. ausg. 1840 pag. 421: „Rask .... betrachtete die auf der entlegensten insel Scandinaviens fortgepflanzte sprache als kern und bürgen ihrer dauer. allein sie fristet dort, zu begeisterten schöpfungen unfähig, kümmerlich ihr leben, und wird über kurz oder lang der gewalt eines neunordischen dialects ganz erliegen". men vi ere dog ikke så fattige, at vi ikke kunne karakterisere sådanne grundlöse udbrud, de kaldes sleggjudómar og axarsköpt. den islandske tunge var dog ‚fähig' til at oversætte Klopstocks Messiade og Miltons paradise lost, hvilke to oversættelser vare udkomne förend disse Jacob Grimms ord bleve trykte, og om hvilken sidstnævnte Henderson erklærede, at den på flere steder overgik originalen. men intet af dette har Jacob Grimm kendt. jeg skal heller ikke undlade at sætte Schillers ord om det tydske sprog herimod, for at jeg kan bedre holde ligevægten. han erklærede det for umuligt at kappes med Virgil „in einer so schwankenden, unbiegsamen,

breiten, gothischen, rauhklingenden sprache", imedens Islandsk er i alle henseender et af de fuldkomneste europæiske sprog og et ægte digtersprog, der langt overgår Virgil. og for at sætte kronen på det hele, skal jeg endelig fremhæve, at Jacob Grimm aldrig huskede hvad han sagde, ti i geschichte der deutschen sprache pag. 752 siger han, at Islænderne bevare endnu det gamle sprog næsten uforandret og helt og holdent (unverzehrt); dog under han dem ingen plads i sproghistorien, skönt det er dem alene, som han har at takke for alt det som var ham kærest. da var prof. George Stephens anderledes, thi han mindedes dog Island i et skönt vers ved Ramlösa den 4. Juli 1858:

Still old Iceland, shining kemp-king,
Rests him on his throne of song,
Migthy Mem'ries — guard immortal —
Waking Dwarf-notes loud and long;
Wodens Rune-lore still he heareth,
Listeneth still what Sagas say;
Much for him each brother speireth,
Northlands Bard for aye and aye —
Northlands Priest and Patriarch in Eddic lay.

jeg har ovenfor bevist, at Jacob Grimm ikke kunde Islandsk uden ravgalt, og deraf har jeg fuld anledning til at tvivle om hans gengivelser af flere andre sprog og navnlig når han fölger sin mani til at danne ord, som aldrig have existeret; når han gör det i ‚altnordisch', så er det altid galt. men denne påstand om, at det gamle islandske sprog er uddödt, er for sådanne filologer af yderste vigtighed, ti derhen kunne de altid ty, når det går galt; det hedder da idelig: ‚det er ganske anderledes nu end för, I kende det ikke bedre end vi, ti det er jo et dödt sprog'. dette er Jacob Grimms og hans mænds lösen, og virkelig kunne de ikke sammensætte to ‚altnordische' ord uden galt, som ‚íslenzka túnga', ‚norræna túnga' (Bergmann, chants de sôl p. 4 og 5, og se overhovedet

denne forfatters forfærdelige ‚fascination de Gulfi' (fascinatio fascinans) med alle de fordrejede og misforståede navne!) ligesom da P. A. Munch i AnO 1848 pag. 222 siger ‚hinn konúngr'; Munch har også digtet de to förste vers af Völuspá om igen i et sprog der aldrig har existeret, se AnO 1846 pag. 244 flgd.; men når det går således i det ene, så må det gå således i det andet. det er ellers uheldigt for dem, at subscriptionslisten på fornmannasögur og fornaldarsögur blev trykt, ti ellers vilde vi ikke kunne vise dem sort på hvidt, at af 966 subscribenter på fornmannasögur vare 779 Islændere og deraf lige 600 ulærde folk, bönder, tjenestekarle og kvinder, og af 257 subscribenter på fornaldarsögur vare 154 Islændere og deraf 98 ulærde, således som også allerede i 1828 fremhævedes af Ludvig Giesebrecht i et lille skrift om oldskriftselskabet: ‚und diese (ɔ: subscribenterne) grössten theils nicht gelehrte, sondern handelsleute, schiffer, handwerker, bauern, knechte und mägde'. denne subscribentmængde er ingenlunde fremgåt af nogen kærlighed til eller fölelse for fortiden, men alene for at have bögerne til morskabslæsning. de islandske rímur, der lige til den sidste tid danne en egen gren af den islandske literatur, og slet ikke overalt ere så smaglöse, som man har bebrejdet dem for at være, ere et håndgribeligt bevis for at skaldesproget endnu hersker som et levende digtersprog, ligesom det altid anvendes i digtene under alle rytmer og former, og det har man fuldkommen ret til, ligesom flere af de yngre islandske digtere ere fuldkommen lige berettigede med og lige så gode som de ældre og stå i mange henseender meget höjere. imidlertid tilstår jeg gerne, at den islandske literatur vrimler af mådeligheder, men det gjorde den gamle jo også og det gör alle literaturer; man bör ikke dömme efter fejlene alene, men meget mere efter det gode som man har. i oldskriftselskabets förste bestemmelser fremhævedes der udtrykkelig, at der skulde tages særligt hensyn til „menigmand" på Island, således som også Giesebrecht udtrykkelig fremhævede i sit lille, imod Islænderne

og hele Norden velvillige ovennævnte skrift; i oldskriftselskabets förste udgaver indtil 12te bind af fornmannasögur og flere værker skreves alle fortaler og alle anmærkninger på Islandsk og i fortalen til 12te bind önskedes Island til held og lykke formedelst dets gamle literatur, som dér fremhævedes som det kraftigste middel til at lære at kende fædrelandets fortid, udtryk, som man i den senere tid vel har taget sig i agt for at gentage, da man tvertimod söger at reducere Islænderne såmeget som muligt, nægter dem om deres eget navn og taler aldrig om fortsættelsen af deres literatur uden med foragt, og det er endog næsten blevet en disrecommendation at være Islænder, som om vi vare noget deterius genus hominum. dette ere de dogmer, som Jacob Grimm har lært sine disciple. iblandt udenlandske mænd eller ikke-Islændere var Rask den, som kunde den islandske tunge allerbedst, ti han var Jacob Grimm overlegen ikke alene i geni, men også i humanitet og retfærdighed. han foragtede ikke Island og dets beboere, men drog selv derhen og lærte deres sprog, og han elskede dem og blev elsket af dem igen, imedens Jacob Grimm vilde ingen ting höre, men lukkede sig inde i sin stue med had og selvklogskab. dersom nogén skulde finde at det var for hårdt at tale således om en död mand, så kender jeg ikke den lov, at man skal tage enhver urimelighed for gyldig, fordi dens ophavsmand er död. en sådan forfatter dör aldrig men lever evigt. det gælder ikke om döden, men om sandheden, der er livet. men i den senere tid er det blevet mode iblandt alt pak, turister og köbmænd, tydske ‚doctorer' og naturforskere, at rejse til Island for at samle ideer til at kunne skrive en bog; og disse böger indeholde da som oftest den urimeligste og ondskabsfuldeste sliddersludder, fordi de rejsende betragte alt med hovmod, forstå ikke et ord af landets sprog og bedömme alt efter de store stæder i den civiliserede verden. en tydsk ‚doctor' Kryper, der rejste i Island i året 1856, trode, at Islænderne vare vilde, hvorfor han istedetfor penge medbragte kun koraller og glasperler for at betale med. der

blev et stort vrövl med ham derover. men se vi den rigtige tact nogensteds bære frugter, så er det her, ti ingen af de ondskabsfulde turister som Edmond, Winkler og Baring-Gould har formåt at forskaffe sig nogen berömmelse med deres snak, hvorimod Rask, Stenstrup og Konrad Maurer have frembragt værker, som alle ville kende og som ville blive gældende til alle tider, hver i sit fag, og netop disse tre erhvervede sig alle et kærligt minde på Island. især ved sin bearbejdelse af de islandske folkesagn har Konrad Maurer víst, hvor nöje han har trængt ind i det islandske sprog, skönt han er ikke filolog, og grunden dertil er hovedsagelig den, at han er fri for den hovmod og selviskhed, som vi möde så ofte hos flere lærde mænd. medens han bedömte de islandske sagn med rigtigt og velvilligt blik, omtaltes de i norske blade med et slags vrede og arrighed, skönt det rigtignok nu ikke mere er blevet sjeldent, at Islænderne omtales i en sådan uvenlig tone, ligesom om de havde gjort nogen ondt. når de så engang imellem söge at forsvare sig imod urimelighederne, så heder det strax, at de tåle ingenting.

Theodor Möbius er den eneste tydske sprogforsker, der kan Islandsk. alle hans udgaver og skrifter udmærke sig ved den smag, nöjagtighed og den rigtige tact, som står i en diametral modsætning til Jacob Grimms unöjagtighed og tactlöshed, som jeg ovenfor klarligen har påvist. men når han i sit foredrag over det oldnordiske sprogstudium (1864) siger, at islandsk sprog og literatur bör kaldes ‚norsk', så betragter jeg det som en kompliment til Nordmændene. omendskönt der er blevet stridt nok om denne sag, hvorom man naturligvis aldrig vil kunne komme overéns, fordi man ikke vil det, så vil jeg dog her svare Theodor Möbius. det er ikke nogen vilkårlighed eller lyst til at tilegne sig andres ejendom, som afholder Islænderne fra at erklære sig for norske og deres literatur for norsk, men alene fornuftgrunde, nemlig 1) efter at Nordmændene engang havde bosat sig i Island, vare de ej længer Nordmænd, men Islændere; de sættes altid

i de gamle skrifter i modsætning til Nordmændene, som derimod kaldes Austmenn, fordi Norge lå öst for Island (hvorimod Islænderne altid kaldes Íslendíngar, men aldrig Vestmenn, som Nordmændene localiter vilde have kunnet kalde dem, hvis de havde skrevet noget om Islænderne); allerede Ari fróði nævner Íslendíngar i det förste ord af sin Íslendíngabók, og cap. 7 kalder han Islænderne ‚ossa landa', hvorved der afgjort göres forskel imellem Islændere og Nordmænd, og denne forskel går skarpt igennem alle fortidens minder. 2) der tales aldrig om, at Islændernes kör og får, heste og hunde skulle være norske. men sproget og literaturen er det eneste, som man vil at skal være det. men sproget og ideerne er ligesåvel en ejendom som noget andet og höre ejeren til, derfor er det ligesåvel et tyveri at tage andres ideer uden at anföre kilden, og sådanne tyverier kaldes plagiater. når altså alle Islændernes övrige ejendomme og frembringelser ere islandske, så er også deres sprog og literatur det fra begyndelsen af. 3) det kan slet ikke komme i betragtning, om Island er koloni eller ikke. det har aldrig været afhængigt af Norge, selv ikke efter sin underkastelse, ti denne var kun en tom formalitet ‚for at höre under en konge ligesom det var skik og brug i andre lande', som kong Håkon den gamle udtrykte sig (fornmannas. x 23). i alt, hvad det åndelige angik, var Island hovedlandet, og det er herefter man må rette sig. når herr Möbius siger: „ebenso wenig als man Homers sprache die alexandrinische, Shakespeares die nordamerikanische nennt", så halter denne lignelse, eller rettere sagt, den er helt lam, ti den forsvarer en dårlig sag. ingen har nogensinde faldet på at kalde Homer en Alexandriner eller Shakespeare en Nordamerikaner. Alexandrinsk er heller aldrig blevet opstillet som et eget sprog, ligesålidt som man kan sige, at Alexandrien havde andet end en græsk literatur; Nordamerika kan heller ikke drages ind i sammenligningen, ti den er intet særegent land, men en verdensdel. Nordamerikanerne ere intet eget folk, men en blanding af alle

mulige folk. man kan ikke mere tale om Nordamerikansk som et eget sprog end Asiatisk eller Afrikansk eller Europæisk, og når noget sådant nævnes, så er det universelt og ikke specielt. ordböger over ‚americanisms' indeholde kun en uorganisk jargon. desuden er det en ganske anden sag med Amerikanerne eller for exempel Englænderne i Indien, som benytte moderlandets levende sprog og aldrig have skilt sig derved. Irsk ansés altid som et eget sprog og ingen modsiger det, eller tror man, at Irland ikke som andre lande i fortiden er blevet koloniseret? dem, der sige, at landet ikke bör råde for sprogets navn, svarer jeg, at dette er en urimelighed, som alene er opfunden for at anvende den på Islænderne, og man kan ikke således uden videre etablere en ligefrem lov i dette punkt. men det naturligste er, at man kalder både sig og sine ejendomme efter sit land, ti at jorden er alles möder, fölte oldtiden tidlig, og derfor hed den γῆ μήτηρ, terra mater. derfor kaldte Skarphèðinn det at falde, ‚at falla í móðurætt' (Njála p. 70). 4) skulde Islænderne erklære sig for norske og kalde deres literatur for norsk, så blev de to ting på engang quod est absurdum. skulde de kalde deres sprog for oldnorsk, således som det er tilfældet i Brockhaus' mindre Conversationslexicon (1863), og i Dietrichs svenske sproglære (1850, hvor ord som ‚selskapr' kaldes ‚fornnorsk'), så vilde dermed siges, at et dödt sprog taltes af et levende folk, quod est absurdum. ti alle de sprogbenævnelser, som begynde med old- eller gammel-, betegne, at det sprog er et dödt sprog. så måtte Islænderne jo også kaldes ‚Oldnordmænd' og allesammen være gengangere. vi skulde blot se, om ingen Islænder levede, men at de vare alle uddöde, om nogen gjorde indvendinger imod det islandske navn. 5) da sproget i sin helhed er det samme som i den tid sagaerne bleve forfattede, så kan ingen grændse drages imellem det ældre og det yngre eller det ‚norske' og det islandske. 6) Det er drengeagtigt at forlange, at man skal erklære, at man er det som man ikke er, og barnagtigt at strides om ting, der

ikke kunne være underkastede nogen tvivl, blot for at smigre enkelte egoisters forfængelighed. 7) ingen dansk mand har nogensinde forlangt, at Islænderne skal kalde deres literatur dansk, eller er bleven fornærmet over, at de ikke have kaldt den så, skönt de Danske kunde ligesåvel have adkomst til det, som Nordmændene; sagen er den, at de lade fornuften mere råde, ti der er ingen tilfredsstillelse i at kalde en literatur sin, som ikke alene tilhörer et fjernt og strengt afgrændset land, men også ikke er tilgængelig for det hele folk, fordi den er skreven i et ganske andet tungemål. men det bryde Nordmændene sig slet ikke om, de ville kun have tingen, ligemeget om folket forstår sig på den eller ikke. 8) allerede i det 14de århundrede tale de islandske annaler om ‚islandske böger': Snorri ... hann samsetti eddu ok margar aðrar fræðibækr ok íslenzkar sögur. når der både för og senere tales om norrænar bækr, så er det et urigtigt udtryk, frembragt i tankelöshed. i sit værk over de slesvigske runestene kalder P. G. Thorsen uden videre alt dette for islandsk, og jeg sammenligner ikke hans lærdom i de nordiske sprog med Jacob Grimms. 9) Islænderne ville nu engang have det således og så er det således, men at oxen bröler i bas og hanen galer i sopran, det kunne vi ikke göre for. — den islandske literatur er det uoplöselige og uoverbuggelige bånd, der forener Island med Danmark. — hvad nu angår Sæmundaredda, Jacob Grimms kæphest og den eneste nordiske poesi, som han kan formodes at have nogenlunde gjort sig bekendt med, så anså han og alle hans tilbængere anse det for en stor frækhed, dersom nogen understod sig at lade sig forstå med, at den var islandsk, som om den ikke var ligegod for det. de latterligste urimeligheder ere blevne fremförte med hensyn til denne digtsamling. man lader eddaen gå over stag og kovende hele kompasset rundt på vilkårlighedens hav. for at ingen skal eje den, har man opfundet navnet ‚den ældre edda', uagtet den fra arilds tid har båret Sæmunds navn. dog træffer det sig uheldigt, at netop Is-

lænderne have givet samlingen navnet ‚edda', hvorfor abolerer man da også ikke det? N. M. Petersen tumler sig i sin oldnordiske literaturhistorie (i AnO 1861) på alle mulige måder for at vise, at hverken Islænderne eller Sæmund kan være dens forfatter, og de allerurimeligste påstande, de allermest uvidende forfattere påberåbes. så travlt har N. M. Petersen hermed, at han laver overskrifter som ‚Sæmunds edda ikke af Sæmund', ‚Snorres edda ikke af Snorre'! det er ligesom forfatteren skulde have befundet sig i en eller anden fortryllelse, så forbausende ere hans udtryk. således taler han vidt og bredt for at bevise, at der ingen edda har existeret, det vil sige som samling, og at Snorre ikke har kendt eddaen, fordi han ikke nævner navnet edda; ligesom det var et livsspörgsmål, om digtene vare i en samling eller ikke. hvad der er vist, er, at digtene ere samlede i Island; det bevises simpelthen af codex regius, som er kommen derfra, uden at den ringeste antydning haves nogensteds om, at eddadigtene vare kendte udenfor Island, og virkelig ere de i det hele taget langt mere overensstemmende med den nu gængse stil og talebrug end de fleste andre digtninger. at Snorre ikke nævner eddaen med dette navn, dertil kan der være mere end én grund. da hvert digt har sit navn, så kunde han mageligere nævne det således, og det gör han også ved de tre eddadigte Völuspá, Grímnismál og Völuspá hin skamma (Hyndluljóð), ellers anförer han intet navn, og der er flere sådanne exempler på navnlöse citater i oldskrifterne. hvor Snorre intet navn anförer, dér lægger han eddadigtets strofe uden omsvöb i den pågældendes mund eller og han henviser dertil med fölgende forskellige udtryk: svo sem hèr segir, svo segir hèr, hèr segir svo, svo sem hèr er sagt, svo er sagt, hèr er svo sagt, svo er hèr sagt, svo sem sagt er. ingen har påstået, at Sæmund har digtet eddasangene, men det sagn, som melder, at han har samlet dem og altså haft med eddaen at göre, er ældre end Bryniúlfr Sveinsson, som aldeles ikke selv har fundet på at sætte Sæmunds navn på

codex regius, förend han skænkede den til kong Frederik den tredie. sagnet, der i forbigående sagt existerer i afskrift med en ubekendt hånd fra det 17de århundrede, har netop en betydelig sandsynlighed for sig, ti at Sæmund uden tvivl var en lærd og meget viglig mand, det sér man tydelig af det, hvorledes Are frode omtaler ham i Íslendíngabók og hvor ofte han nævnes i landnamsbogen og flere sagaer, endskönt han dog aldrig bliver noget riglig fremtrædende ved nogen enkelt begivenhed uden dengang Island blev matrikuleret förste gang på altinget. netop de fabelagtige sagn om Sæmunds affairer med djævelen göre det sandsynligt, at han har så meget befattet sig med de hedenske myter, som han har samlet i en bog, at klerkerne ikke kunde lide det, og dette misnöje udbredtes fra dem til folket, som således udfandt, at denne lærde mand, som efter alt at dömme har holdt sig tilbage fra de verdslige stridigheder og imod sin vilje omgivet sig med en dæmonisk nimbus, stod i forbund med djævelen, uden at dog denne snak bragte det noget videre, ti som vi véd, var religionen på Island friere end noget andetsteds. således kaldte man denne Sæmunds hedenske mytesamling ‚Sæmundaredda', ikke i god, men netop i ond forstand, nemlig = Sæmunds moder, den bibel, som han interesserede sig mest for og hvorfra han hentede sin visdom, som i folks öjne måtte være trolddom. Sæmundaredda betegnede altså i folkets öjne det samme som en hexebog, som den også på en måde var, da den indeholder den hedenske lære og hexekunster (i Loðfafnismál, Rúnatalsþáttr og Skírnisför f. ex.), og vi vide, at alle sådanne böger havde bestemte navne, således som de islandske hexeböger Grænskinna, Gráskinna, Rauðskinna og Silfra; lige til den nyeste tid har man kaldt en digters conceptbog for Syrpa, der findes iblandt gamle navne på kvinder (i ond forstand). der er en humoristisk, halv ond betydning i navnet her, men deri ligger slet ikke det, som Jacob Grimm og flere have fåt ud af det. ti edda er ikke andet end eiða, moder, forvandlet til kælenavn

ligesom papa, pápi, pabbi; således er kælenavnet Gudda af Guðríðr og Stebbi af Stefán. denne forklaring bestyrkes derved, at denne idé om ‚moder' er egen for oldtiden og foruden at vi kunne anföre flere exempler på den her i norden, kan man se ideen om teufels mutter (fandens oldemoder) behandlet i Jacob Grimms d. myth. 959-960. (når Göthe siger i Faust: ein echter deutscher mann mag keinen Franzen leiden, doch ihre weine trinkt er gern, så siger jeg: ein isländischer mann mag nicht den Jacob leiden, doch seine deutsche mythologie citirt er gern). det vilde altså have været urimeligt, dersom Snorre havde anvendt benævnelsen ‚Sæmundaredda', da denne var oprunden af sådanne grunde. man har ingen ret til at kaste vrag på et sagn fordi det ved förste öjekast synes utroligt, det indeholder altid en sandhed. jeg skal her anföre Paludan-Müllers ord af hans afhandling om Saxo Grammaticus (program 1861) pag. 14, som passe ganske her: ‚når et sagn lader sig fastholde i en bestemt form som mere end en lös tale, når det bevisligt har århundreders hævd for sig, har kritiken ingen ret til at skyde det til side som intetsigende, alene fordi rigtigheden af dets indhold ikke lader sig ligefrem bevise — det er da fordi det er et sagn'. her er ikke tale om nogen fysisk umulighed og her er århundreders hævd. fra det förste vi höre om codex regius, heder den Sæmundar-edda — ja endnu för end codex regius kendtes, som det anförte sagn beviser, ti der nævnes den ‚drapa' (her for digt i almindelighed), ‚er hans ljóða-eddu er vön að fylgja og kallast Sólarljóð': her er udtrykket aldeles sikkert, der kendes ingen tvivl, og Torfæuss udsagn om, at sagnet er langt ældre end Bryniúlfr Sveinsson er fuldkommen rigtigt. at eddaens navn ikke figurerede med den samme glans som andre bögers navne, derfor har jeg både anfört grundene, og desuden er det vist, at disse digte slet ikke vare så bekendte i Island, som de andre viser og sange: hverken skáldatal eller nogen saga (med undtagelse af et eneste sted) indeholder den ringeste antydning til noget

eddadigt, hvad der rigtignok, i forening med disse digtes pludselige opdukken i én samling, giver mig mistanke om at Sæmund virkelig har forfattet digtene, det vil sige: bragt gamle lærdomme og sagn i denne form og den sprogform hvori vi nu have dem. når Arne Magnusson har sagt, at Sæmund var 70 år gammel, förend han begyndte at beskæftige sig med dette arbejde, så er der ingen beviser, hvorpå en sådan angivelse kan stötte sig. og var han virkelig så gammel, hvad så? når Bergmann (fasc. de Gulfi pág. 41) bemærker, at codex regius hverken bærer Sæmunds navn eller kaldes edda, så hörer det til de sædvanlige absurditeter, som discussionen om denne sag har avlet. det er ligefrem latterligt, at vælte sig på alle sider for at ‚bevise', at Sæmund intet har med eddaen at göre. det er ligesom det gjaldt livet eller hele livets ære! og hvis man nu kunde ‚bevise' det, hvad har man så vundet? hvilken positiv sandhed er man kommen til? man har intet vundet og ingen positiv sandhed opdaget: det må være indlysende for enhver, som kun har sund fornuft eller hvad man kalder sensus communis, at Sæmund med forsæt ikke har udbredt disse bogstavrim (ti sange ere de ikke, de have aldrig været sungne, og digte ere de ikke, men kun embryoner til digte). de stod i en altfor stærk kontrast til kristendommens lære, og udbredelsen deraf kunde for ham have de fölger, som jeg ikke behöver at omtale. men på den anden side er det også indlysende, at denne samling, der efter Sæmunds död var beroende i Odda, iblandt hans övrige efterladenskaber, måtte udöve sin tiltrækningskraft på den poetiske og tænksomme Snorri Sturluson, som jo indtil sit tyvende år opholdt sig i Odda. at Snorri omgikkes så varsomt med den, som man tydelig ser, at der er gjort i Gylfaginníng, det vil ingen undres over, som betænker Snorres karakter som verdensmand og diplomat, og dette må man se af Sturlúngasaga selv, ti af hans levnetsbeskrivelse foran heimskrínglas store udgave kan man ikke se hans ånd. at han, som Bergmann mener (fasc. de Gulfi

pag. 30), skulde have forfattet Gylfaginníng for at forberede sig til at skrive Noregs konúnga sögur, er meget usandsynligt, tvertimod må den være et af interesse for oldtiden fremkaldt ungdomsarbejde (sml. Grönl. hist. mindesm. I 23-25). heller ikke forekommer der noget sted i Snorres skrifter, som kunde give ham lejlighed til at göre en eller anden literaturhistorisk bemærkning om Sæmund, skönt han vel kunde göre det uden lejlighed, ti således se vi ofte indpodninger, som ikke stå i nogen logisk sammenhæng med omgivelserne, ströbemærkninger som dette er. men at Snorre aldeles afholder sig fra yttringer om Sæmund, det er et end yderligere bevis for mine formodninger. enhver upartisk og uhildet mand vil yde mig den ros, at denne fornuftbehandling af det sagnmæssige, men ubevislige, vil tynge mere i vægtskålen end N. M. Petersens udförlige citater af bornerede forfattere, der alle have den samme egenskab, nemlig at præke höjt og lydeligt om det, som de ingen forstand have på, ja om det, som de aldrig havde kendt (dette siger allerede Zeuss i die deutschen und die nachbst. 1837 fort. p. VII om Schlözer, der også var en af dem, som mest talte om eddaen). man vil ikke kunne stille andet imod mig end den samme umotiverede vilkårlighed, som P. A. Munch i fortalen til ‚den ældre edda' pag. v, gentaget af N. M. Petersen l. c. pag. 78 not. 2, at nemlig beretningen om navnet Sæmundaredda kun var ‚et löst og lidet tilforladeligt udsagn'. på denne måde kan man jo afvise alt, hvad man ikke vil have, og til en sådan ‚argumentation' udfordres der hverken kundskab eller fornuft. da er det ikke værdt at undersöge eller pröve noget. der kan ikke opstilles en eneste grund for, at Sæmundareddaen, således som vi nu have den, er bleven til udenfor Island. når N. M. Petersen l. c. pag. 6 lader forstå, at Rígsmál, ‚det ældgamle Rígsmál!' som de kalde det, ikke kán være forfattet på Island, fordi man dér ikke kendte kongemagten — ak man kan dog neppe spilde blæk herpå! ellers stiller Rígsmál sig slet ikke som noget gammelt digt, ti et forsög på at

systematisere menneskeheden og inddele den i klasser, der er noget ganske andet end Hesiods inddeling af tiden og slægterne, kan ikke opstå för end efter en lang forberedelsestid, ikke för end reflexionen stærkt har gjort sig gældende. desuden forekomme der flere udtryk i eddaen, som ligefrem vise hen til Island. således i Völuspá: hapt sá hún liggja undir hvera lundi, hvor hverr ikke kan betyde noget andet end en varm kilde, og disse findes jo ikke andre steder i Norden end på Island. også ses det tydeligt, at digteren hermed har tænkt på den vulkanske, underjordiske ild, har antydet det dunkelt som Jónas Hallgrímsson udtrykte tydeligt på en ligeså klassisk måde, men med en langt fyldigere digterkraft: ‚Loki bundinn beið í gjótum bjargstuddum undir jökulrótum'. Völuspás beskrivelse af mistilteinen viser, at digteren ikke har kendt denne plante. Atlamál hin grænlenzku kaldes således slet ikke af Grenland i Norge, ti så vilde de hede ‚hin grenzku' ligesom Haraldr grenzki (‚Ólafr grenzki' kaldes Olaf den hellige i ágrip af NKS, fornmannas. x 395), men de ere enten digtede af Islændere i Grönland og som sådanne optagne i eddaen af Sæmund, eller de stå i et andet forhold til dette land. hvad desuden angår de obscoene steder i Skírnisför og Ægisdrekka foruden flere sådanne kraftsteder, som kunde synes uværdige for en klerkeviet mand som Sæmund, så kende de ikke meget til Saxo Grammaticus, som monne indvende sådant imod Sæmunds forfatterskab. idetmindste overgås Sæmund i den henseende af Saxo, f. ex. i samtalen imellem Erik og Götvara lib. V (ed. Müll. I 210-211), så at man deraf kan se, hvor lidt klerkerne toge sig sådant noget nær i hine tider, og det hjelper heller ikke stort at vælte skylden overalt hen på Islænderne, hvergang et obscoent eller crast sted forekommer, således som N. M. Petersen og flere næsten altid göre, ti intet er lettere end at sætte her i mod ti gange værre udtryk fra alle literaturer. oldtidens ligefremhed hader man, men hörer heller på samtidens frivole slibrigheder eller slibrige frivoliteter. vel er det vist, at Sæmund

var en lærd mand. det se vi af flere steder. men tilnavnet fróði kan han ikke desto mindre have fåt på grund af sin formentlige kyndighed i hexeri, som jeg ovenfor har yttret at almuen måtte tro at han var i besiddelse af, således som den altid har trot og endnu tror om flere lærde og underlige mænd (f. ex. om Tycho Brahe). fróðr anvendes langt oftere i en sådan magisk betydning, ligesom fræði' også betegner hexeformularer. når guder og jætter kaldes fróðir, så er det altid med bibetydningen af deres overnaturlige magt. således ‚kerlíng ein fróð at mörgu', Njálss. c. 125; margfróðr finnr, heimskr. fol. I 73 (Hálfdánar s. svarta c. 9), hvilket ligefrem udtrykkes ved fjölkunnigr, hexekyndig, i þáttr Hálfdánar svarta, Fornm. s. X 170. de hexekyndige Vefreyja og Svipuðr vare begge margvís ok fróð, Fornaldars. III 594. aldeles den samme betydning se vi i Dansk i ‚en klog kone', ligesom også i Islandsk klókr enkelte gange anvendes således: kerlíng hans var klók ɔ: hexekyndig, Fornaldars. II 376. at Styrmir, selv kaldet frode, som menes at have oversat Odd munks Olafs Tryggvasonar saga, kalder Sæmund ‚den frode' i ordets ædleste betydning: ‚Sæmundr prestr hinn fróði, er ágætr var at speki', Fornm. s. X 289, det står her slet ikke i vejen, ti de lærde have sine egne anskuelser og de ulærde sine og anvende det samme udtryk for begge. således bed den hexekyndige mand eller kvinde vísindamaðr eller vísindakona, videnskabsmand, videnskabskvinde, fordi hexeri var hin tids videnskab og visdom. at ellers Sæmunds bibliotek har været så storartet, hans skrifter så mange og omfangsrige og skolen på Odda så overordentlig, det er kun et fantasibillede, som Finn Magnusen har bundet folk på ærmet. intet sted i oldskrifterne berettiger os til slige antagelser, men der er flere som have taget imod dem med begge hænder for at fremhæve og bestyrke deres yndlingsidé om fortidens idealitet som en modsætning til nutidens trivialitet. de rosende udtryk i oldskrifterne, biskupa sögur f. ex., som angå den islandske videnskabelighed, ere dels åndelig og figurlig at forstå, såsom

når Oddi kaldes den höjeste hovedstad, når Tingöre kloster hæves op til skyerne, fordi munkene dér beskæftigede sig med boglige sysler. dels må man betænke, at de gejstlige selv ere forfattere til disse udtryk. den literære virksomhed i Island har altid været spredt over det hele land, uden nogen egentlig almén-interesse for selskabelighed. hvad eddaen igen angår, så er P. E. Müllers mening om dens höje alder, som uden videre tiltrådtes af Wilhelm Grimm (deutsche heldensage pag. 4), P. A. Munch og flere, aldeles vilkårlig og uden al grund, omendskönt P. E. Müller måske var en endnu grundigere kender af den islandske literatur end selve Rask. også kunne vi her erindre om Gudmund Andreæ og Runolf Jónssons udtryk om Völuspá, 'at den var forfattet af den erythræiske Sibylla, længe för den trojanske krig' (N. M. P. l. c. pag. 99), om hvilke det er vanskeligt at sige, om det skal være skæmt eller alvor. det ligger rigtignok nær at antage, at sådanne höjtravende talemåder skulle være en höflighed for at smigre folks forfængelighed, men det er ingen tilfredsstillelse i at leve i illusioner. kun ved en ærlig stræben efter sandhed kan videnskabelig beskæftigelse have noget værd, og allermindst her kunne intetsigende komplimenter finde sted, da ingen kan have nogen personlig fordel eller skade eller lide nogen fornærmelse i sådanne sager. at slutte sig til digtenes forfattelsestid i overensstemmelse med de deri nævnte tidsforhold kan heller ikke lade sig göre. ti når P. A. Munch (AnO 1848 pag. 261) antager, at Hyndluljóð må være fra Sigurd Rings dage, så er det virkelig löjerligt at sætte en halvmytisk person som tidsbestemmelse, ikke at tale om, at på den tid, når vi endelig skulde tale om en sådan tid, kunde sproget slet ikke være blevet så udviklet, som det er i Hyndluljóð. Munchs ovenfor anförte forsög til at vise den oprindelige skikkelse af Völuspá er en stiltiende, men afgjort erkendelse heraf. et digt i en meget ældre sprogform kunde meget godt have existeret som forbillede til Völuspá, men det er ikke den Völuspá, som vi nu have, og dette gælder om

alle de andre eddadigte. at de såkaldte eddiske digte ikke ere de ældste digte i Norden, bevises desuden ligefrem af skáldatal, der udtrykkelig erklærer, at Starkads digte om de danske konger ere de ældste af alle de digte, som man ‚nu' kan her i norden: ‚hans kvæði eru fornust þeirra er menn kunnu nú; hann orti um Danakonúnga'. og dette udsagn går igennem hele Norden, skönt i en noget forskellig form: ‚historiam belli Suetici Starcatherus ... primus danico digessit eloquio', Saxo lib. VIII init., hvormed Saxo bestemt mener, at Starkad har först digtet ‚i den danske tunge'. ligeså står der i Petri Olai chron. ap. Langeb. I 101: ‚belli huius seriem primus patrio sermone edidit', hvilket ligesålidt behöver at være ligefrem taget af Saxo, skönt Peter undertiden anförer ham, som hver beretning i Saxo behöver at være tagen fra islandske sagn, ligesom der ingen sagn kunde være i Danmark uden Islændernes hjelp. men man er blevet forledet til, formedelst Saxos egne udtryk, at lægge en altfor stor vægt herpå. vel er nu denne beretning om Starkad uhistorisk, ti han var en hundvis jætte og intet menneske, men den viser det, som den skal vise, at nemlig man ikke anså eddadigtene for at være de ældste digte, ja den viser endog indirecte, at man ikke kendte dem. i genealogier og de digte, som streife ind på det gebet, således som det er tilfældet i Hyndluljóð, kan forfatteren holde op når han finder for godt, og der er slet ingen nödvendighed tilstede, som tvinger ham til at vedblive indtil hans samtid, med mindre han sætter sig det som et bestemt mål, som f. ex. Ari fróði i Íslendíngabók. af eddadigtene anförer Snorri kun få og endnu færre med navn. det er Völuspá, Hávamál, Vafþrúðnismál, Grímnismál, Ægisdrekka, Skírnisför, Hyndluljóð eller Völuspá hin skamma og Fofnismál (om Heimdallargaldr, Þorgrímsþula og flere andre små brudstykker vide vi ikke noget). hvorfor anförer han da ikke flere? (Bergmann, fasc. de Gulfi pag. 42 glemmer eller véd ikke af Ægisdrekka og Fofnismál, men det véd han, at Snorri kendte kun ‚quelques fragments' af Völuspá).

at han ikke skulde have kendt dem, hvis de existerede, er uantageligt, da skálda viser höjt og lydeligt, at han må have kendt alle nordens gamle digtere og mange, som vi nu slet ikke kende. Grottasaungr er uden videre sat ind i skálda, og det naturligste er, at Snorre har digtet den selv. eller er nogen virkelig så naiv at tro, at Brage skald og troldkvinden have skinbarligen haft möde i en skov og. talt sammen? — strengt taget har man ingen ret til at henföre til Sæmundar-edda flere digte end dem, som stå i codex regius. heller ikke kunde det ligge i Snorres plan, at overfylde hele Gylfaginníng med sådanne citater, medens skálda ifölge sagens natur måtte udstyres med andre digteres udtryk i overflödighed. eddadigtene kunde derimod ikke anbringes i skálda mere end han har gjort, ti de ere hverken rige på hættir eller kenníngar. at Snorre iövrigt kendte digte om Volsungesagnene, se vi af hans ord: eptir þessum sögum hafa flest skáldt ort, SnE ed. Arnam. I 370, men deraf fölger slet ikke, at dermed skulde absolut menes de eddiske kviður, da vi jo have ældgamle Volsungedigte i dróttkvæðalag, f. ex. det af Snorre citerede digt af Bragi gamli om Ragnar loðbrók. Eyvind skáldaspillirs anvendelse af kenníngar fra Volsungesagnene vise kun, at han kendte disse sagn, men ikke, at han lånte disse kenníngar fra noget digt. der er da kun to alternativer: 1, enten må Sæmund have parafraseret sagnene og lærdommene (sat dem i bogstavrim) og således forfattet digtene, eller 2, de ere enten samtidige med eller yngre end Snorre. fra sprogets side kan intet haves her i mod. er en digter noksom inde i det antike sprog, og det er enhver ægte digter på hvilkensomhelst tid han lever, så kan han digte deri, uden at nogen tidsalders præg gör sig gældende. dette kan man se af hele den islandske digterliteratur indtil den allernyeste tid, men det kan jeg ikke göre for, at de, som skrive om eddaen, ikke kende den eller ville kende den. og hvad det angår, at man a) har villet påstå et digts ælde deraf, at deri fandtes gamle og sjeldne ord, som f. ex. undorn og

múspell, som flere filologer ere blevne ligesom forhexede af, eller b) vil erklære et digt for ungt og altså for ‚uægte' (ligesom poesien ikke var evig ung), fordi der enten forekomme fejlagtige udtryk eller et ord, hvis ælde man ellers ikke ligefrem kan bevise, så falde begge disse påstande strax omkuld ved en nöjere kundskab og overvejelse. med hensyn til det förste, så har jeg för bemærket, at digteren kan anvende ældgamle og sjeldne udtryk, når han vil, ligemeget i hvad tidsalder han lever. har måske Öhlenschläger ikke gjort det samme? eller gamle Grundtvig? jo de har! det kommer kun an på, om sproget og emnet kan tåle det. i poesien er det naturligt og til alle tider vedtaget, at man anvender sprogets hele skat og forråd fra de ældste tider, og dette lader sig göre, når sprogets böjningsforhold og dannelsesevne er så uforandret som i Islandsk. men også i den ubundne stil se vi mange nyere islandske forfattere archaisere på samme måde som den gamle Grundtvig. jeg skal af mange kun nævne Espólín, forfatter til Íslands árbækur, og Gísli Konráðsson, som endnu lever og som uden at være ‚lærd' skriver det islandske sprog i sagaernes ånd uden at ane noget om ‚oldislandsk' eller ‚nyislandsk' og uden at fölge den fra Reykjavík skole udgående smaglöse og åndlöse stil. på den anden side kan det ikke nægtes, at nye ideer fordre nye udtryk, men istedetfor at begrunde eller forudsætte et ‚nyt' sprog, tage de alle disse udtryk fra den gamle kilde, hvilket klart og tydeligt er blevet begrebet og fremhævet af Georg Lund i hans skönne afhandling i antiquarisk tidsskrift 1852—54 pag. 75. også se vi det tydeligt, at membranernes afskrivere (eller forfattere) ofte have gjort sig umage for at skrive så ‚ældgammelt', det vil sige curiöst, som muligt, og have hverken rettet sig efter etymologi eller udtale mere end de fandt for godt. ja de bringe sproget til at se endog langt hårdere og underligere ud end de langt ældre digte, som de anföre, ti disse kunne formedelst rimet ikke forandres så meget som den ubundne stil. retskrivningen er et ligeså

svagt bevis for en höj alder som anvendelsen af runer, hvorom allerede Langebek har yttret sig rigtigt: solius curiositatis ... literis runicis exaratus est (codex), Scr. I 26. hvad det sidste (b) angår, nemlig de fejlagtige udtryk, så kunne alle fejle, errare humanum est, det er altid tilgiveligt, når det ikke kommer af hovmod eller selvklogskab, og enhver kan være usikker med hensyn til et eller andet, ligesåvel de ældre forfattere som de yngre. imidlertid er det dog en fastgroet mening hos mange, at alt må nödvendig være desto fuldkomnere jo ældre det er. og alle urigtigheder skrives på afskriverens regning, ligesom forfatterne selv absolut måtte have været ufejlbare. formedelst hin anskuelse ere utallige barokke og ulidelige ordformer komme ind i den ovenfor nævnte ‚oldnordiske' ordbog, som f. ex. endelsen -ask, der avler skraldefænomener som laskask, raskask, vaskask. (endog superlativer må have dette ask, som tíðask, heder da hankönnet tíðaskr?) den store legion af ord, som begynder med ú, ligesom man nogensinde skulde have sagt úmöguligr eller úfúss — ja det kan gerne være man har sagt det for en tid, eller nærmere og rigtigere udtrykt, at nogle have udtalt det således, men det har snart måttet vige for andre skönnere og lettere former, ti det er naturligt, at et sprog ved siden af en etymologisk correcthed söger hen til den evfoniske skönhed. således var det også uheldigt, når Rask af et formentlig fejlagtigt udtryk, grávölluðr, i Gunnarsslagr trode at finde bevis på, at dette digt var forfattet af Gunnar Pálsson. hvor mange lignende ord have vi ikke fra oldtiden, som man af al magt söger at godkende, men som man uden videre vilde forkaste som ravgale, dersom de bevislig stammede fra den nyere tid! således overser Jacob Grimm aldeles verset i Völuspá: þá kemr hinn dimmi dreki fljúgandi, blot fordi han ikke finder dreki på andre steder i eddaen end i Sólarljóð (mythol. p. 652 og d. wb. art. drache). fremdeles, når Snorre vidste, at Sæmund havde forfattet eddaens heltedigte, eller når han, hvad der er meget sandsynligt, ikke kendte

dem uden igennem ham eller hans bearbejdelse, så er det forklarligt, at han ikke citerede dem som kilder, hvorimod hans henvisning til mytedigtene beroer på en ganske anden grund, nemlig den, at gudelæren tager sig höjtideligere ud i rimbunden form end i ubunden stil. den idé foresvævede også oldtidens forfattere ligesom os, nemlig at citere noget antikt, og da digtene ikke vare ældre end så, så bröd han sig ikke om at citere dem. ere de derimod yngre end Snorre, så kunde han jo ikke anföre dem. de i Volsúngasaga og flere sagn anförte ‚eddiske' brudstykker kunne også være af Sæmund eller fra samme tid, også yngre. når man tror, at digtene nödvendigvis må ligge til grund for sagaen, så er her atter noget aldeles ubevisligt. både digt og sagn kan have samme mand til forfatter. når man finder, at den prosaiske fortælling er med hensyn til stilen meget dårligere stillet end de ‚citerede' brudstykker, så må man betænke, at en god digter ikke altid er en god stilist i ubunden stil, eller omvendt. vi vide, at Cicero ikke kunde sammensætte nogen ordentlig poesi, og man sagde om Virgil, at han ikke godt kunde skrive prosa. om Sighvat skald siger Snorre (Óláfs helga s. c. 170), at han ikke var så veltalende i ligefrem tale som i digt. også ligger det i digtningens natur, at holde sig mere ren og klar, nærmere ved fortiden, mindre besmittet af nutiden, mere uforanderlig, mindre afhængig af tidsåndens omskiftelser, end den ubundne stil, ti denne er menneskenes sprog og må altså föje sig efter dem i vel og i ve, men hin er gudernes tungemål og ligesom de selv vandrer den på stjernernes uforanderlige bane. denne hovedregel vil man finde at går igennem alle lande, naturligvis med sine undtagelser og modificationer, som det er tilfældet med alle regler. vi have ingen grund til at tro, at de mytiske helte og heltinder, selv når disse virkelig existerede, og fremstilles i menneskelige forhold, selv have digtet de vers, som lægges dem i munden, men allermindst have vi grund til at tro på versenes tilblivelse af overnaturlige væsener, eller mon et finngálkn

(sfinx) virkelig har digtet visen: Hildr stendr hverjan myrgin &c. (i fornmannas. V 246)? det samme er tilfældet med jætter og andre uhyrer, og vi göre til slutning den bemærkning, at i hine tider, da der ikke var om nogen kritik at tale, men sagaerne forfattedes og nedskreves blot for morskabs skyld, uden at man kan sige, at der var tilstede en virkelig bevidsthed om noget höjere eller ideelt mål, så gjorde sagamændene sig ingen skrupler over at lægge heltene en sang eller et vers i munden, da det nu engang var skik og brug at smykke sagaerne på denne måde. men hvor der er tale om en virkelig existerende og som sådan anfört digter, der gælder denne sætning ikke (sml. P. E. Müller, über den ursprung &c. der isl. historiographie, Kph. 1813 pag. 114 flg.). N. M. Petersen påstår l. c. pag. 83, at flere af de eddiske sange om Volsungesagnene have været sungne her i norden för Sæmunds dage, og denne påstand stötter sig kun derpå, at man kan se det på ‚tiderne'! altså må i overensstemmelse hermed Völuspá være digtet af en ‚vala' (det lader ellers til, at nogle have virkelig været så naive at tro det), Hávamál af Odin og Hyndluljóð af Hyndla. de lange deductioner, som N. M. Petersen anförer efter Bergmann, ere uden nogensomhelst grund og forråde kun et höjst overfladisk bekendtskab eller rettere sagt et fuldkomment ubekendtskab med de forhold, som man må kende, når man skal kunne danne sig en nogenlunde klar idé om denne sag, ligesom Bergmann da heller ikke er nogen selvstændig forfatter, men gengiver kun andre forfattere uden at anföre dem, omendskönt han taler om ‚slet stil', ‚mangel på kundskab' o. s. v. hos Sæmund og Snorre. — hvad Snorra edda angår, der, som sagt, hos N. M. Petersen bærer overskriften ‚Snorra edda, ikke af Snorre', så kan det afgöres kortelig. heller ikke Jacob Grimm kunde lide, at Snorre skulde være forfatter til Gylfaginning og skáldskaparmál, dertil finder han dem altfor gode (gesch. der d. spr. pag. 760). men her er ikke om nogen 'tradition' eller usikkert sagn at tale, ti den, som kun et

halvt århundrede efter Snorres död skrev på Upsala-eddaen: bók þessi heitir edda. hana hevir saman setta snorri sturlu sonr — og disse ord ere ikke senere tilföjede, men skrevne af den samme mand, som skrev skindbogen selv, se Snorra edda ed. Arnam. II 250 og not. 2 samt fortalen pag. VII — han hörer ikke til traditionen, men er en historisk autoritet, som ingen kan afvise, med mindre man anvender de despotiske magtsprog, som man er så vant til at höre med hensyn til denne sag, idet man uden videre nægter eller tildækker de allerklareste og bestemteste beretninger. her fremhæves Snorre udtrykkelig som forfatter til Gylfaginning (frá ásum ok ými), skáldskaparmál og háttatal, og mere har man aldrig tillagt Snorre. Upsalamembranens ælde og det her omhandlede udsagns rigtighed er bleven godkendt af Konráð Gíslason, Jón Sigurðsson og Sveinbjörn Egilsson, alle tre af förste rang og imod hvis autoritet ingen kan stilles i denne sag. navnet edda er fra Sæmunds bog gåt over på Snorres bog og har i tidens löb tabt sin oprindelige onde betydning. Sæmundaredda eller edda Sæmundar er et i al fald mere passende navn end ‚den ældre edda', ti for det förste er dette navn lavet af moderne filologer og i den bestemte hensigt at smigre folks forfængelighed, imedens eddaen har båret Sæmunds navn fra det förste man kender den — dette vide jo alle, hvorfor skal man så tie dermed? for det andet udtaler titelen ‚den ældre edda' den bestemte tidsangivelse, at hele dens indhold skulde være ældre end Snorres edda, hvad der er ingenlunde vist. alle de derivationer af ordet ‚edda', som N. M. Petersen anförer pag. 76-77, ere urigtige, således som han også selv antager, og Jacob Grimms afledning, hvorved han får ud betydningen ‚summa auctoritas', falder når man betænker at i Rígsmál er det netop ‚edda', som avler trælleslægten: endnu et bevis for det ovenfor anförte. med hensyn til Sæmund skal jeg endnu hertil knytte den bemærkning, at når der i Völuspá nævnes hvera lundr, således som jeg fremhævede för, så var Sæmund netop i de

egne af Island, nemlig på sönderlandet, hvor der ere hverar eller varme kilder.

dersom Sæmund og Snorre havde været danske eller norske, hvor vilde deres navne ikke være blevne hævede til skyerne, hvor glad vilde man da ikke have været over at kunne tillægge dem nordens mærkværdigste skriftmonumenter! den mindste töddel af deres færd vilde være bleven omgivet med mindets glans, og hvad man dels ligefrem benægter, dels skjuler, vilde være blevet fremstillet i begejstringens sollys. de hvile begge i ubekendte grave og dem selv kan det være ligegyldigt, hvad man siger her på jorden — eller kan det? hvad skal det da egentlig betyde, når man har så travlt med at frakende dem den betydning, som der er bleven tillagt dem lige fra deres egen tid? er man bange for, at Island skal komme til en altfor stor hæder? min mening er kun, at man skal göre ret uden personhensyn, ligemeget hvad folk det er, og det har aldrig været min tanke, at Islænderne skulde have nogen særlig ret til eddaerne, det vilde da være en dum bornerthed, hvis man ikke anså dem ligesåvel for et nordisk fællesgods, om de end ere blevne til på Island. man disputerer slet ikke om de mange andre böger, som ere blevne forfattede der, men tager dem for gode og gyldige. hvorfor skulde eddaerne da ikke også kunne være det? et værks værd beror ikke derpå, at dets forfatter er ubekendt. det var en stor skade, at N. M. Petersen havde disse ideer om de eddiske samlinger — rigtignok kan man ikke undgå at tro, at dette har dog ikke været hans alvor — og så er det en fejl at beråbe sig på lutter fuskere, der vide alt på anden og tredie hånd. dette er desto ærgerligere, som N. M. Petersen netop selv var en omfattende ånd og var i besiddelse af den egenskab, uden hvilken fortiden slet ikke kan forstås, nemlig den digteriske begejstring.

dr. K. J. Lyngby har etsteds udtalt en sætning, som ved förste öjekast synes ubetydelig, men som dog trænger igennem alle oldtidens og nutidens tidsaldere. nemlig, at

man ikke må tænke, at udtalen af det danske sprog udtryktes rigtigt ved den underlige skrivemåde, som vi finde hos de ældre danske forfattere. denne sætning er overensstemmende med det, som jeg för har yttret om de gamles unöjagtighed og upålidelighed med hensyn til gengivelsen af sproget. der er i alle retskrivninger flere eller færre vilkårligheder, da man dels fölger afledningen, dels lydforholdene, dels en gammel hævd og dels sin egen smag; men som en regulator i al denne norden må skönhedssandsen være, og dette se vi daglig bestyrkes ved alt hvad der bliver trykt. man kan göre det skönneste sprog til det styggeste nonsens ved at anvende en smaglös retskrivning, således som det er tilfældet med flateyjarbók og sådanne böger, hvor der endog vrimler af fonetiske umuligheder, som om man f. ex. kunde udtale ord eller konsonantdynger som gegnn, gegnnum, eller rèttttttr, kkkallla! (dette forekommer vel ikke, men det er givet i flatöbogens skrivemåde). i forbindelse hermed stå de vilkårlige forandringer, som man nu finder på, idet nogle skrive nattúra, halmr, folk o. s. v., ti dette er aldeles imod vort sprogs natur. det viser kun vedkommendes rådvildhed, idet de fare imellem de to extremer, nemlig den allerældste og glemte fortid og den alleryngste nutid. ingen af delene hjelper. hverken det ældste eller det yngste er det bedste, heller ikke det, som ligger i midten. men det gode er en proteisk slange, der slynger sig igennem det hele og kan kun gribes af de udvalgte. når det engang er grebet, så kan og må det holdes fast. det er naturligt, at de, som beskæftige sig med det islandske sprog som et tillært sprog, må 'falde i fristelser og snarer' i al den vrimmel af inconseqvenser, som findes i skindbögerne. både i orddannelsen og i udtalen er der vilkårligheder, som tydelig afspejle sig i den grafiske gengivelse, som for exempel i anvendelsen af æ, både i Dansk og Islandsk. der skrives Grænland (i Norge), som nödvendig må ledes af greni, hvilket dog burde skrives græni (det kan gerne være, at det forekommer således, men ved siden heraf have

vi skrivemåden grøn, der måske er den oprindelige, uden at det derfor er givet, at den bör fölges); således se vi i ágrip af N. K. S. mange tegn anvendte, som bestemt ere aldeles urigtige, som f. ex. det bundne av, der anvendes i mange tilfælde hvor det slet ikke kan stå uden aldeles vilkårligt. ligesom mange gode ting ere fremgåde af synder og fejltrin, således er også en nogenlunde normal dansk og islandsk retskrivning, hver med sine modifikationer, fremgåt af det ældre chaos. men hvad de såkaldte folkedialekter angår, så hersker her endnu en forvirring eller ubehjelpsomhed, som ene og alene skyldes lærde folk. det er navnlig det færöske og norske mål, som jeg sigter til. i og for sig selv er hvert af disse tungemål ligeså fuldkomment som Islandsk, men netop derved, at man har sluppet aldeles töjlen og givet udtalen fri, har man degraderet sproget således, at det nu ikke mere kan hæves til noget höjere skriftsprog uden med den störste möje. tiltrods for den Ivar-Åsenske ordbogs fortræffelighed har den dog den hovedfejl - at den fölger udtalen, så at ren-islandske ord (som dér naturligvis vilde være norske ligesom partiklen ‚og' er islandsk i Island, men dansk i Danmark) komme til at se ud som faldne småengle. det må være indlysende for enhver, at havde man i tide været i stand til eller villet byde den norske almue skrifter på Islandsk, så vilde den enten strax have forstât dem eller i en kort tid kunnet göre sig fortrolig med dem, og dette er den eneste vej til at hæve det norske folkesprog til et ordentligt tungemål, istedetfor at man nu holder det i skamferede og ubrugelige former. at dette heller ikke er noget uundgålig nödvendigt ser man dog altid deraf, at Nordmændene behandle Islandsk med större lethed end andre. men sålænge der hersker den fordom, at man skal holde den ti skridt fra livet, sålænge må man finde sig i elendigheden. hvorfor skulde folket bedre forstå fordrejelser og vrængebilleder end den ligefremme og skönne form? der udkom engang en norsk pjece, kaldet ‚ný hungurvekja', men det var jo ikke

andet end fordrejet Islandsk, og havde den duet noget, så vilde man have kunnet trykke den om på Islandsk blot ved at forandre skrivemåden. ved at skrive folkedialekterne efter udtalen, vinder man det, at man ikke behöver at kende noget til sproget, hverken dets etymologi eller betydning, det er en ren mekanisk og åndlös profession ligesom at sammenligne ord, som man ikke forstår, og på den måde kan udtaleskrivemåden komme folk til gode, idet den frelser fra prostitution, når den antages almindelig og ved magtsprog erklæres at være eneberettiget. men den står i vejen for og kvæler folkets sprog, udelukker det fra de höjere ideer og beröver folket lejligheden til at se det skönne og gode. ere de norske katekismer eller psalmeböger skrevne efter udtalen? de ting som således ere trykte ere kun curiositeter uden nogen praktisk nytte, ti når alt kommer til alt, så ere alle lydangivelser eller lydbetegnelser lutter vilkårligheder, som ikke existere i virkeligheden. skulde man være streng og nöjagtig, så måtte man have lydinstrumenter for at udtrykke lyden med, ti ved skrift udtrykkes den aldrig nöjagtig. så mange som mundene er, så mange udtaler er der, og så mange som udtalerne er, så mange skrivemåder måtte der da være. nogle sige, at sproget skal udvikle sig af sig selv, men det er en misforståelse. sproget trænger, ligesom alt åndeligt, til menneskets hjelp og ledelse. det må forædles ligesom andre gode egenskaber hos mennesket. det er kun en kortsynethed at tro, at man ikke kan indvirke på sprogene og en misforståelse at antage, at man ikke skal göre det. ophæver da også alle andre love! ophæver forskellen imellem dyden og lasten, det gode og det onde, det skönne og det stygge! lad så alt regere sig selv og udvikle sig af sig selv! nei, tvertimod. det er netop ikke folket, som skal råde, en hovedlös hær vil lige så lidt her som ellers udföre nogen bedrift. men ligesom Aron og Hur holdt Moses' arme for at Israeliterne skulde sejre over Amalekiterne, således må folket holde sine mænds arme for at det skal kunne sejre

over det mådelige og det onde. fra en udtaleretskrivning at ville söge hen til en höjere sprogform er også en misforståelse, ti derved forvirrer man folket endnu mere, så at det véd hverken ud eller ind. ja man kan gå endnu videre og påstå at folkedialekterne, skrevne efter den ‚nöjagtige' udtale, med alle de vilkårlige tegn og omvendt stående bogstaver, som kun gælde for et öjeblik, at de slet ikke ere det sprog som folket taler. ti et sprog vil ligesåvel som andre ting og ideer have sin passende form. i et cultiveret selskab kan man ikke fremstille sig som et nögent ideal. de som först dannede en skrivemåde for et lands sprog og som havde andre skrivemåder at rette sig efter, betegnede heller ikke nær altid lydene ved de nærmest tilsvarende bogstaver. således har Ulfilas anvendt gg for ng, uagtet han måtte vide, at g er ikke n. Grækerne måtte også vide, at ν er ikke γ omendskönt de skrive γγ for νγ. på lignende måde har Ari fróði ikke nær altid skrevet efter udtalen, idetmindste ikke þ. runestenenes skrivemåde viser det samme. vil man have et ordentligt sprog, så må man give det en ordentlig form. ingen vover at antaste det höjdanske skriftsprog med en udtaleskrivemåde, ti dér föler man og dér erkender man, at det vilde stöde öjet og stride imod skönheden. dér får æstheliken at råde. det er netop formfordrejelsen, som bevirker, at et og det samme sprog kan komme til at se ud som to eller flere sprog, nemlig som et ordentligt sprog og som vrængebilleder, således som man for exempel kan se af flere af de pröver, som ere trykte i Bosworths angelsaxiske ordbog. navnlig ere de tre pröver på Islandsk pag. CLVII et fuldkomment nonsens, skönt flere tro, at det må nu engang være således.

benævnelsen ‚Oldnordisk' er kun rigtig, når derved skal forstås indbegrebet af alle de nordiske landes sprogformer i fortiden. (Altnordisch — Altnorsisch — ancient nordique — scandinave ere efterligninger af det danske ord). men da det er erkendt af flere, at der ikke herskede én og den

samme sprogform over hele Norden, så er denne benævnelse uheldig og urigtig, om end disse sprogformer alle ere nærbeslægtede og lige så sammenvoxede som grenene på hele Nordens livstræ. ved udtrykkene ‚dönsk túnga' og ‚norræn túnga' (der betegner ‚Nordisk' og ikke ‚Norsk') betegnede de islandske forfattere ingen sproglig bestemt sprogform, men udtrykket er aldeles stedligt og viser sig i hele sin ubestemthed, når man betænker, hvilken betydning der er i norrænn og hvilken betydning man lægger i danskr. dette sidste ord indskrænkede sig ikke til Danmark, men det omfattede mange andre lande, hvor vi bestemt vide at Dansk er aldrig bleven talt. dönsk túnga par excellence er lige så gammel som Danmark selv. Ólafr hvítaskáld gör forskel på Dansk og Islandsk og erklærer uden videre de danske sprogformer for de ældste (SnE. ed. Arnam. II 134). at man kaldte alt for ‚ein túnga' (hvorved der må forstås ‚dönsk túnga'), og at man dog erkendte, at denne ‚ene tunge' bestod af ‚mange tunger', det finde vi tydelig udtalt hundrede år för Ólaf hvítaskáld med fölgende ord: en þó rita enskir menn enskuna latínustöfum .....nú eptir þeirra dæmum, alls vèr erum einnar túngu, þó at greinzt hafi mjök önnur tveggja eða nakkvat báðar, SnE. ed. Arnam. II 12. her er Angelsaxisk (enska) uden videre kaldt for den samme ‚túnga' som Islandsk, men dog siden adskilt derfra, så at vi se at ‚dönsk túnga' betegner de nordiske sprog med alle deres underafdelinger, opkaldt efter det mægtigste folk i Norden. en af den danske tunges afdelinger var Höjdansk, der uimodsigelig er den ældste af de ‚ældre' sprogformer i Norden. allerede det ældgamle navn ‚dönsk túnga' viser det, skönt det, som sagt, meget tidlig anvendtes i en vid betydning. og at dette sprog er meget mindre forandret end man i almindelighed antager, derfor tale adskillige grunde. runestene og islandske drapaer have sat folk fluer i hovedet. det er aldeles uberettiget at klage over at man har tabt et sprog, når man besidder det. man taler ikke alene om at et sprog ikke kan

holde sig uforandret i to hundrede år (P. A. Munch i AnO 1846 pag. 221), men også om sprog som daglig forandres. men dette er en af de småligheder eller smålige finheder, hvorved al sandhed ophæves. qui nimis probat, nihil probat. så måtte ikke alene hver dag frembringe et nyt sprog, men ethvert individ måtte også tale sit eget sprog. ingen vilde forstå den anden uden tilnærmelsesvis. tvertimod kan man med ligeså fuldkommen ret opstille den sætning, at sprogene ere uforanderlige og uafhængige af tiden. denne sætning understöttes af mange grunde, ja den vil engang blive erkendt for axiom. den bevises af mange tanker som jeg har skrevet her foran, og den bevises af det som ethvert barn véd. man taler om folkedialekternes ‚seighed' — hvad er det andet end sprogenes uforanderlighed? kunne I huske nogen tid, da der ikke blev talt Dansk i Danmark? og det samme er tilfældet med mange andre lande. den menneskelige ånds elementære begreber ere de samme nu som de altid have været og de kunne aldrig forandres. og hvad er sproget andet end den menneskelige ånd? er sproget måske kun en lydende malm eller en klingende bjelde? men det er öjensynligt, at de, som göre påstande om sprogenes foranderlighed, de tænke egentlig ikke på sproget selv, men mest på de fremmede udtryk og de mangfoldige vibrationer, som foregå i sproget og som ere underkastede tidens magt. men sproget selv er uafhængigt af tiden. intet sprog kan dö undtagen alle dö som tale det, og der kan overhovedet være spörgsmål om der virkelig existerer noget dödt sprog. hvoraf dömmer man om forandringerne? af skrivemåderne og af de forskellige udtaler. men man må gribe den ånd som skjules i skrivemåden og i udtalen, ti ingen af disse er sproget selv. man må betænke at de mangfoldige skrivemåder fra fortiden ligesom også mange fra nutiden have sin grund i de skrivendes tankelöshed og ubehjelpsomhed i at udtrykke ordet ved de synlige tegn. sproget er den levende ström, som går ligeså uforandret fra fortidens inderste kilder som

havet og jordens floder. det er åndens blomsterpragt, som idelig dukker ned i tidens hav og beåndes af livets vinterstorm for stedse på ny at glimre i den samme glans som jordens blomster, nemlig i uforanderlighedens kraft. eller hvorfor skulde sproget alene være en undtagelse? uforanderlighed er ganske andet end stagnation — eller er gud en stagneret gud, fordi han er uforanderlig? er uforanderligheden ikke skönhedens betingelse? er ikke havet uforanderligt? får det ikke den evige tilströmning af floderne og fordamper det ikke uden ophold for evig at blive det samme? aldeles lignende svingninger foregå i sprogene. ligesom man vilde få en vrang forestilling om himmellegemernes gang ved at tro at de fór i zikzak eller uendelig mange vinkler, fordi man véd af deres flugt er fremkommen af to modsat virkende kræfter, således vilde man også fejle, hvis man trode, at et sprog nu var affældigt, nu ungt. dersom man kunde sætte sig ud over rummet og tiden, så vilde man kunne höre og begribe sprogets rivende ström, farende med lynende blink og hvinende fart igennem seklernes dyb, men altid med den samme grundtone, som ingen menneskelig magt kan forandre. alle forandringer i verden ere kun tilsyneladende. ligesom der i virkeligheden ikke existerer noget ‚oldnordisk', således existerer der heller ikke noget ‚oldnorsk' eller ‚gammelnorsk', ‚olddansk' eller ‚gammeldansk', men forestillingerne om dette ‚gamle' bero kun på skrivemåderne og udtalerne. dette ser man jo tydeligt, når man tager for exempel de gamle danske folkeviser og skriver dem således som vi skrive nu — deres sprog bliver uforandret og hvad er det så andet end ægte Höjdansk? og heraf påstår jeg at det rigtige danske sprog eller det som par excellence hed dönsk túnga, er så gammelt som jeg för yttrede, men naturligvis med udeladelse af nogle enkeltheder og de udenlandske ord, som ikke höre sproget til og som ere afhængige af tiden. de danske kæmpeviser ere lige så gamle som Sæmundaredda, om ikke ældre. de give lige så vigtige oplysninger om fortiden og de ere lige

så poetiske, men de have det forud for eddaen, at de lade sprogets musikalske element mere komme til sin ret, ligesom enhver rimet poesi er fuldkomnere end en urimet. det er en uholdbar teori at antage at ingen folkevise er tilstede i sin urform, og den beror kun på den gamle, lige så uholdbare mening, at det sprog, som Islænderne skrev i, har været talt i Danmark. de islandske oversættelser af de danske kæmpeviser ere netop bevis på, at disse aldrig have existeret i en anden end ren dansk form. allerede de gamle islandske sagamænd vidste og erkendte, at digte ikke kunne forandres ved at gå igennem tiderne, men må overleveres uforanderlige fra slægt til slægt (fornmannas. IV pag. 4). men ved bibeholdelsen af de skrækkelige skrivemåder får man det ud, at alt er forandret, imedens det tvertimod er uforandret, og vi kunne heraf construere en rigtig, skönt underlig sætning: pietas erga autores impietas in linguam. denne sætning er allerede derved given, at man ikke betænker sig på at lempe Evalds eller Holbergs skrivemåder efter nutidens naturligere måde, og at disse forfattere ligge vor tid nærmere end kæmpeviserne, det gör ingen ting, og de gör det ikke engang. af det her anförte vil det erkendes, at det er uberettiget at klage over, at Danmark ikke har del nok i den ældre nordiske fælles literatur, idet man stedse hænger i den islandske sprogform. hvad jeg har sagt om Danmark gælder også om Norge. tænker man sig om og frigör man sig fra de grammatikalske småligheder, afhugger man de tilfældig voxende og uvedkommende udvæxter og svampe, så vil man finde der under sprogets stamme höj og grön, af evighedens norner uafladelig overöst med livets vande. men vi må idelig vende tilbage til den sandhed, at det er kun en illusion når man tror at man har tabt sit sprog. at den udviklede og oprindelig norske sprogform bevaredes på Island og blev til Islandsk, det var heldigt, men ikke noget mirakel; det er heller ikke noget mirakel at folkedialekterne bevares så embryonisk kraftige i Norge, sandelig tjenlige til grundlag for et ædelt skriftsprog,

når det kun bliver gjort på den ovenfor angivne måde. ti både Island og Norge ere isolerede lande og ikke meget molesterede af fremmede — endnu længe efter Adam af Bremens tid var Norge sågodt som en terra incognita for Tydskerne — men at sproget, jeg mener det danske skriftsprog, bevaredes i Danmark, under uheldige lokalforhold og stærke rystelser, det var et mirakel og kun det kan man anföre som et afgjort bevis for sprogenes livskraft. mine sætninger rokkes ikke det mindste ved nogensomhelst sproghistoriske lærdomme om sprogforandringer, som aldrig have fundet sted uden i enkelte filologers indbildning. heller ikke ved fortællinger om islandske skaldes ophold ved danske kongers hof, eller ved at et islandsk vers lægges en dansk konge i munden. talte måske kong Baldvin af Jerusalem Norsk med Sigurd jorsalafar? men det er rimeligt at antage at i hine tider havde man ikke noget begreb om et sprogs værd og man gjorde altså intet for at hæve det, men lod tilfældet råde. således kom det islandske sprog til at blive digtersprog over hele Norden iblandt hövdingerne, imedens landenes egentlige sprogformer blomstrede usynlig, men ikke mindre kraftigt i de utallige sange, hvis indhold skinner igennem hos Saxo og hvoraf mange haves endnu. men lige så urigtigt som det er at hæve et folk til skyerne, fordi det er i besiddelse af en lykke, hvorover det selv ikke råder, lige så lavt er det at overfalde det med upassende udtryk, fordi det har en eller anden mangel, eller lade sig mærke med misundelse, hvor der intet sted er for sådan en fölelse. denne tanke foresvævede mig, idet jeg nedskrev disse bemærkninger.

SELSKABETS BIBLIOTHEK

indeholder fornemmelig ARCHÆOLOGISKE, ETHNOGRAPHISKE og LINGUISTISKE, HISTORISKE og GEOGRAPHISKE Værker.

I de for Aarene 1861-1863 afholdte Möder forelagdes fölgende Skrifter, som vare modtagne fra Forskjellige:

GRÖNLAND. *Den kongelige Grönlandske Handels-Direction:* C. E. Janssens Elementarbog i Eskimoernes Sprog, til Brug for Europæerne ved Colonierne i Grönland. Khavn 1862. — *Inspecteuren over Syd-Grönland, Dr. H. Rink:* Kaladlit Okalluktualliait, grönlandske Folkesagn. (Fortsættelse). Godthaab 1863. — Atuagagdliutit (Grönlandsk Tidende). 1862-63. 4.

ISLAND. *Bibliothekar ved Islands Stiftsbibliothek Jon Arnason: hans Beretning* Um stiptsbókasafnið í Reykjavík. 1862.

NORGE. *Den kongelige Norske Regjerings Departement for Kirke- og Underviisningsvæsenet:* Norske Rigsregistranter, udgivne ved Siegw. Petersen o. Fl. II. B. 1-2. H. og III. B. 1. H. (1572-16..). Christiania 1862-63. — *Det kongelige Norske Frederiks Universitet i Christiania:* Halvhundredaarsfest i September 1861. Christiania 1862. — *Foreningen til Norske Mindesmærkers Bevaring, dens* Aarsberetninger for 1861, 1862 og 1863, hvormed Tredie og Fjerde Hefte af Norske Bygninger fra Fortiden (Norwegian buildings from former times). Med Pl. X-XVI. Christiania 1862-64. Fol. — Norske Fornlevninger. En oplysende Fortegnelse over Norges Fortidslevninger ældre end Reformationen og henförte til hver sit Sted af *N. Nicolaysen.* 1.-3. Hefte. Christiania 1862-1864. — *Fr. Brandt:* Om forelöbige Retsmidler i den gamle norske Rettergang. Pröveforelæsning (trykt som Manuskript). Christiania 1862. — *C. A. Holmboe, hans Skrifter:* Om den nordiske Sammenligningspartikel efter Comparativ, en. Christiania 1861. — Om Oprindelsen til

det skandinaviske Vægtsystem i Middelalderen. 1861. — Om Örtug eller Tola, en skandinavisk og indisk Vægteenhed. Christiania 1862. — Mjölner og Vadjra. 1862. — Om Haugelys. 1863. — Tillæg til en Afhandling om Amuletter og om Stormænds Begravelse blandt Skandinaver i Hedenold og blandt Mellem-Asiens Buddhister. 1863. — Norske Vægtlodder fra fjortende Aarhundrede. 1863. 4. — Om Eedsringe. — Thorolf Bægifots Begravelse. — Om Kong Svegders Reise. 1863.

DANMARK. *Althingsmand Cand. Gisli Brynjulfsson, hans Afhandling:* Enkelte Optrin af den nordiske Mythologie. (Nord og Syd 1858). — *Charles A. Gosch, hans Skrift:* Denmark and Germany since 1815. With four maps. London 1862. — *Dr. phil. Jessen, hans Skrifter:* Undersögelser til Nordisk Oldhistorie. Kjöbenhavn 1862. — Oldnordisk og Oldtydsk Verselag. 1863. — Danske Böiningsformers Historie. 1864. — *Fr. Klee:* Om Nordens ældste Beboere og deres efterladte Minder. Kjöbenhavn 1852. — Steen-, Bronce- og Jern-Culturens Minder, efterviste fra et almindelig culturhistorisk Standpunkt i Nordens Folke- og Sprog-Eiendommeligheder. 1854. — De almeenculturhistoriske Principer for de europæiske Sprogs Dannelse, fremsatte nærmest for at forklare de i de nordiske Tale- og Almuesprog forekommende „latinske" Ord. 1857. — *Lidskjalf*, et Ugeblad for Dannekvinder og Dannemænd. Kjöbenhavn 1825. 4. — *Docent K. J. Lyngby, hans Skrift:* Udsagnsordenes Böining i jydske Lov og i den jydske Sprogart. Kjöbenhavn 1863. — *Etatsraad Regenburg, Departementschef for Slesvig:* Det danske Folkesprog i Sönderjylland, forklaret af Oldnordisk, Gammeldansk, og de nynordiske Sprog og Sprogarter ved Johannes Kok, Sognepræst. Förste Deel. Kjöbenhavn 1863. — *Professor Jap. Steenstrup, hans Skrifter:* Et Blik paa Natur- og Oldforskningens Forstudier til Besvarelsen af Spörgsmaalet om Menneskeslægtens tidligste Optræden i Europa. Kjöbenhavn 1862. 4. — *Professor George*

Stephens, hans Skrift: On an ancient Runic Casket, now preserved in the Ducal Museum, Brunswick. (From the Journal of the Kilkenny Archæological Society). 1863. — *Inspecteuren for de antiqvariske Mindesmærker, Etatsraad Worsaae, hans Skrifter:* Blekingske Mindesmærker fra Hedenold, med 15 Tavler. Kjöbenhavn 1846. 4. — Undersögelser i geologisk-antiqvarisk Retning af G. Forchhammer, J. Steenstrup og J. J. A. Worsaae. 1851. — Om Tvedelingen af Steenalderen. 1862. — Gjensvar paa Hr. Professor Steenstrups yderligere Bemærkninger imod Tvedelingen af Steenalderen. 1862. — Jahresbericht des königlichen Christianeum in Altona. Bei M. J. F. Lucht. Altona 1863. 4.

SVERRIG. *Kongl. Vetenskaps-Societeten i Upsala:* Nova Acta Regiæ Societatis Scientiarum Upsaliensis. Vol. IV 1-2. Upsal. 1862. 1863. 4. — *Kongl. Samfundet för utgifvande af Handskrifter rörande Skandinaviens historia:* Historiska Handlingar. I-II. Bind. Stockholm 1861-1862. — *Helsinglands Fornminnessällskap:* Uppränning till en Grammatik för Delsbomålet. Söderhamn 1862. — *Föreningen för Nerikes Folkspråk och Fornminnen, Beretning om dens* Verksamhet 1859-1860. Örebro 1861. — *Professor C. G. Brunius i Lund, hans:* Gotlands Konsthistoria. Förste Delen. Lund 1864. — *Dr. U. W. Dieterich i Stockholm, hans:* Enträthselung des Odinischen ᚠᚢᚦᚬᚱᚴ durch das semitische Alphabet. 1864. — *Friherre F. v. Knorring, hans Skrifter:* Svenska språkets rättskrifning och ord-böjningar. Helsingfors 1831. — Språk-forskningar. 1.-2. H. Stockholm 1844. 1857. — Krigsmanna-skolor i Finland. Helsingfors 1832. — Forslag till folkskolor. Åbo 1857. — *Joh. O. Lindfors:* Om Guldbracteater. Archæologiska anteckningar. Lund 1846. 4. — *L. G. Nilsson:* Några fornengelska andeliga qväden på Grundspråket. Med svensk öfversättning och åtföljande Glossarium. Lund 1857. — *Joh. Ernst Rietz:* Ordbok öfver svenska allmogespråket. Häft I-V. (A-Liauta). Lund 1862. — *Professor Carl Säve i Upsala, hans Skrift:* Om

Språkskiljaktigheterna i Svenska och Isländska fornskrifter. Upsala 1861. — *C. E. Södling, Lærer ved Skolen i Vestervik:* Indianska Dansmelodier, upptecknade i Södra Amerika och satta för Piano af C. E. S. Stockholm. — Indianska sångar uten ord, upptecknade i Södra-Amerika och satta för Piano af C. E. S. Stockholm. Fol. — *James Dickson, Brukspatron til Billdal i Vester-Götland:* Liljegrens Runlära, og Sammes Runurkunder.

FINLAND. *Finska Litteratur-Sällskapet:* Suomalaisen Kiriallisuuden senran toimituksia. 26. Osa. Saksalainen kielioppi Yrinä Lukemiston la sanakirian kansa. Dr. Geitlin. Helsingissä 1861. — 27. Osa. Kalewala. 1862. — 28. Osa. Suomalainen Meri-sanakirja. Stjerncreutz. 1863. — 29. Osa. Kreikan kielioppi alotteleville. Cannelin. 1863. — 30. Osa. La'in opillinen käsikirja Yhteisekji Siwilykseksi. Palmén. 1863. — Suomi, Tidskrift i fosterländska ämnen. 1860. XX. årg. Helsingfors 1862. — Suomi. Kirjoituksia isän maallisista aineista. 1. Osa. 1863. (Deri: Om ungarska språkets förvandtskap med Finskan, af August Ahlqvist; Bref ifrån Gustaf Renvall til R. Rask, åren 1818-19). — 2. Osa. 1864. — Latinais-Suomalainen Sanakirja (Rothsten). 1864. — Kemianoppi (Stöckhardt). 1864. — Kanteletar taikka Suomen kansan wanhoja Lauluja ja Wirsiä. 1864. — Räytelmistö. II. 1863. — Suomen kansan Satuja ja Tarinoita. 3. Osa. 1863. — Ranskan kieli-oppi. Lukemisto ja Sanakirja (Floman). 1863. — *Provst J. A. Europaeus, Præst i Libelitz i Övre-Karelen, hans:* Karjalan ajan-tiedot Täysinän rauhaan asti Wuonna 1595. Karelens krönika. — *D. E. D. Europaeus:* Vorläufiger Entwurf über den Urstamm der indoeuropäischen Sprachfamilie und seine vorindoeuropäischen Abzweigungen, namentlich die finnisch-ungarische. Helsingfors 1863. — *Dr. Schildt:* Kristillisen Uskonnon ja kirkon Historia eli Tosine (Leo). Kuopiossa 1862. — Neytloymættömæt. 1862. — Nadeschda. 1860. — Wainölænniemi. Turussa 1862. — Jumalus-opin Tohtori &c. Kuopiossa 1862. — *Warelius:*

Beyträge zur Kenntniss Finnlands in ethnographischer Beziehung. St. Petersburg 1849.

RUSLAND. *Hans Majestæt Keiser Alexander II:* Bibliorum codex Sinaiticus Petropolitanus. ed. Const. Tischendorf. Petropol. Fol. Tom I-IV. — *Det keiserlige Videnskabernes Academie, dets:* Mémoires, VII. série, Tom. IV. nr. 3-9. 1-2. — Bulletin de l'Acad. Imper. IV, feu. 11-12. — *Den keiserlige archæologiske Commission:* Compte rendu pour l'année 1859, 1860, 1861, 1862. (Atlas til hvert Hefte). St. Petersborg 1860, 1861, 1862, 1863. 4. Atlas in folio. — *Det keiserlige geographiske Selskab, dets:* Compte rendu 1862. — *Det lærde estniske Selskab i Dorpat, dets:* Monats-Sitzungen Septbr. 1861—Febr. 1862. — *Selskabet for de Russiske Östersö-Provindsers Historie og Oldkyndighed, dets:* Mittheilungen aus der livländischen Geschichte X 1-2. Riga 1861, 1863.

POLEN. *Det lærde Selskab i Krakau, dets:* Rocznik towarzystva naukowego Krakowskiego. w Krakowie 1862. Tom. VI, VII. — Mappa Idrojowisk lekarskich w Galicyi i Bukowinie. Krakowskiego 1862. — Bibliotheka Naukowa wydawana staramem C. K. Towarzystwa naukowego Krakowskiego. Krakow 1863. — *Greve de Chotomski, hans:* Album paléographique de l'art chrétienne du moyen âge. (12 planch.). 1863.

PREUSSEN. *Foreningen for Mark-Brandenburgs Historie:* Novus codex diplomaticus Brandenburgensis. Erster Hauptlheil oder Urkundensammlung zur Geschichte der geistlichen Stiftungen, der adlichen Familien, so wie der Städte und Burgen der Mark-Brandenburg. Von Dr. Ad. Fr. Riedel. B. XXIII. XXIV. XXV. Berlin 1862, 1863. 4. — (Samme). Vierter Haupttheil oder Sammlung der Ueberreste alter Brandenburgischer Geschichtschreibung. I. Band. Berlin 1862. 4. — Märkische Forschungen. VIII. Band. Berlin 1863. — *G. A. Kuhlmeyer:* Uebersicht der in den Jahren 1853 bis 1862 in der Berlinischen Gesellschaft für deutsche Sprache

gehaltenen Vorträge. Berlin. — *Den Altmarkske Forening for fædrelandsk Historie og Industrie, dens:* dreizehnter Jahresbericht, Abtheilung für Geschichte. Herausgegeben von Dr. Zechlin. Salzwedel 1863. — *Selskabet for Pommerns Historie og Oldkyndighed, dets:* Baltische Studien. XIX$^{1-2}$. 32ter Jahresbericht. Stettin 1861, 1863. — *Det slesiske Selskab for fædrelandsk Cultur i Breslau, dets:* Abhandlungen, philosoph.-histor. Abtheil. 1862. 1-2. 1864^{1}; naturwissenschaftl. und medicinische Abtheil. 1861^{3}. 1862$^{1.2.3}$. I. 39.-41. Jahresbericht 1861. 1862. 1863. — *Det overlausitziske Videnskabers Selskab i Görlitz:* Neues Lausitzisches Magazin, herausgeg. von Hirche. 39$^{1-2}$. (*Deri:* Bronisch, Mundart in der Niederlausitz). 40$^{1-2}$. (*Deri:* Sagenbuch der Lausitz von Karl Haupt). Görlitz 1862-1863. — *Det kongelige Videnskabers Academie i Erfurt, dets:* Jahrbücher. Neue Folge. Heft 2. 3. Erfurt 1861-1862. — *Foreningen af Oldtidsvenner i Rhinlandet, dens:* Jahrbücher. 16.-18. Jahrg. Bonn 1862. 1864. — *Chr. F. Bellermann:* Ueber eine seltene Erzmünze mit dem Monogram des achäischen Bundesgeldes. Bonn 1859. — *Franz Fiedler:* Die Gripswalder Matronen und Mercuriussteine. 1863. 4. — *Chr. Lassen:* Indische Alterthumskunde. Anhang zum 3. u. 4. Bande. Leipzig 1862.

MEKLENBORG, HAMBORG. *Foreningen for Meklenborgsk Historie og Oldkyndighed, dens:* Jahrbücher, herausgeg. von G. C. F. Lisch und W. G. Beyer. 26.-27. Jahrg. Schwerin 1861. 1862. — *Dr. Carl Bertheau:* Einladungsschrift zur öffentlichen Prüfung mit den Zöglingen der Realschule. Hamburg 1848. 1853. 1859. 4. — *L. K. Aegidi:* Verzeichniss der Vorlesungen am Hamburg. Akadem. und Real-Gymnasium. 1861-1862. 4. — *Chr. Petersen:* Verzeichnisse der Vorlesungen, welche am Hamburgischen Akademischen und Real-Gymnasium von Ostern 1862 bis Ostern 1863 gehalten werden sollen. Hamburg 1862. 4. — Quickborn, Volksleben in plattdeutschen Gedichten ditmarser

Mundart, von *Klaus Groth.* Achte Auflage mit einem Glossar von Prof. K. Müllenhoff. Hamburg 1860.

SACHSEN, HANNOVER. *Det historisk-antiqvariske Selskab i Österlandet, dets:* Mittheilungen V[4]. VI[1]. Altenburg 1862. 1863. — *Den historiske Forening for Nedersachsen, dens:* Zeitschrift. Jahrg. 1860. 1861. 1862; *samt* Nachricht 24. 25. 26. Hannover 1861-1863. — *Den oldforskende Forening i Lüneborg:* Die Alterthümer der Stadt Lüneburg und des Klosters Lüne. Lief. V. Lüneburg 1862. 4. — Der Ursprung und der älteste Zustand der Stadt Lüneburg, von Dr. Volger. Lüneburg 1861. — *Oldforskningsselskabet i Freiburg, dets:* Mittheilungen. 1. 2. Heft. 1862. 1863. — *Den historiske Forening i Osnabrück, dens:* Mittheilungen. 3.-7. B. 1853-1864. — *Den Voigtlandske oldgranskende Forening, dens:* Jahresbericht 1860-1862. — *Felix Flügel:* Practical Dictionary of the English and German languages. Part I-II. Leipzig 1861. — *Professor Dahl i Dresden:* Kurze Geschichte der Bergkirche unsers Erlösers zu Wang bei Brückenberg im Schlesischen Riesengebirge. Hirschberg 1846. — *Professor Dr. Theodor Möbius, hans Skrift:* Ueber die altnordische Philologie im skandinavischen Norden. Leipzig 1864.

HESSEN, NASSAU, FRANKFURT. *Foreningen for Hessisk Historie og Statistik, dens:* Zeitschrift IX[1-4]. Kassel 1861-1862. — Verzeichniss der Mitglieder. 1862. — Mittheilungen an die Mitglieder, Nr. 5-8. 1862. — *Foreningen for Hessisk Historie og Oldkyndighed i Darmstadt, dens:* Archiv. X[1-3]. — Hessische Urkunden, herausgegeben von Ludw. Baur. 2.-3. B. Darmstadt 1862. 1863. — *Wagner:* Die Wüstungen im Grossherzogthum Hessen. Darmstadt 1862. — *Foreningen til Granskning af Rhinsk Historie og Oldkyndighed, dens:* Zeitschrift. II[3]. Mainz 1863. — Führer in dem Museum des Vereins und dem römisch-germanischen Central-Museum daselbst. Mainz 1863. — *Foreningen for Nassauisk Oldkyndighed og Historie-*

granskning, dens: Annalen VII¹. m. Taf. Wiesbaden 1863. — Neujahrs-Gabe den Mitgliedern des Vereins. 1863. — Mittheilungen an die Mitglieder. 1863. — Verzeichniss der Bücher des Vereins. Wiesbaden 1862. — *Rossel:* Urkundenbuch der Abtei Eberbach in Rheingau. I³. Wiesbaden 1862. — Denkmäler aus Nassau. 3. Heft. Die Abtei Eberbach in Rheingau. 2te Liefer. die Kirche. Sechs lithogr. Figuren. Wiesbaden 1862. 4.

BAYERN. *Det kongelige Bayerske Videnskabers Academie i München, dets:* Abhandlungen der philos.-philolog. Classe. IX³. X¹. 1863. 1864. (I X¹ findes: G. Thomas: Der Periplus des Pontus Euxinus nach Münchener Handschriften, mit einer Karte). Der mathemat.-physikalischen Classe. IX²⁻³. 1862-1863. 4. — Sitzungsberichte. 1861. 1862. 1863. 1864. — *Den historiske Forening for Overbayern, dens:* 23er Jahresbericht. 1860. — Oberbayrisches Archiv. XX³, XXI³, XXII¹⁻³, XXIV. 1859. 1860. — *Den historiske Forening for Schwaben og Neuburg, dens:* 27. og 28. Jahresbericht. Augsburg 1862. — *M. Mezger:* Die Römischen Steindenkmäler und Gefasstempel im Maximilian-Museum zu Augsburg. 1862. — *Den historiske Forening for Over-Pfalz og Regensburg, dens:* Verhandlungen. 20. 21. 22. B. (Neue Folge 12.-14. B.). Regensburg 1861. 1862. — *Den historiske Forening for Overfranken, dens:* Archiv IX¹. Baireuth 1863. — *Den historiske Forening for Underfranken og Aschaffenburg, dens:* Archiv XVI²⁻³. XVII¹. Würzburg 1863. 1864. — *Den historiske Forening i Bamberg, dens:* 25ter Bericht. 1861-62. 1862. — *Directionen for det germaniske National-Museum i Nürnberg:* Anzeiger für Kunde der deutschen Vorzeit. Organ des germanischen Museums. 9ter Jahrg. 1862. 1863. 4. — Neunter Jahresbericht. 1862. 4.

WÜRTEMBERG, BADEN. *Den Würtembergske Forening for Oldkyndighed, dens:* Schriften. VI. Heft. Stuttgart 1863. — Jahreshefte. X. 1863. Fol. — *Foreningen*

for Kunst og Oldtid i Ulm og Overschwaben, dens: 15te Veröffentlichung: Handzeichnungen alter Meister. Ulm 1864. Fol.

ÖSTERRIG. *Det keiserlig - kongelige Videnskabers Academie i Wien, dets:* Archiv für Kunde österreichischer Geschichtssquellen. XXVII-XXX. 1861-1864. — Sitzungsberichte der philosoph.-histor. Classe. XXXVIII1-2. XXXIX. XL-XLIV. 1861-1864. — Register zu den Bänden 31-40 der Sitzungsberichte. 1863. — Fontes rerum Austriacarum. Österreichische Geschichts-Quellen. Erste Abtheil. Scriptores III-V. Siebenbürgische Chronik des Schassburger Stadtschreibers Georg Kraus 1608-65. Wien 1862. Zweite Abtheil. Diplomataria et Acta. XXII. — *Det keiserlig-kongelige geographiske Selskab, dets:* Mittheilungen, v. Franz Foetterle. 1861. 1862. — *Directionen for Museum-Francisco-Carolinum i Linz:* 21., 22. og 23. Bericht über das Museum, nebst der 16., 17. og 18. Lieferung der Beiträge zur Landeskunde von Oesterreich ob der Ems. 1862. 1863. — *Den historiske Forening for Steiermark, dens:* Mittheilungen. 11.-12. Heft. Grätz 1862. 1863; *og:* Das Johanneum in Grätz. 1861. Von Dr. Göth.

BÖHMEN, MÄHREN. *Det kongelige Böhmiske Videnskabers Selskab i Prag, dets:* Abhandlungen, Fünfter Folge XII. B. 1861-62. m. 12 Taf. Prag 1863. 4. — Sitzungsberichte. Jahrg. 1862, 1863, 1864 (Januar bis Juni). — *Den archæologiske Forening i Prag:* Pamatky časopis Musea o. s. v. Red. af Zap. V5-6. v. Praze. 4. — *Det keiserlig-kongelige Mährisk-Slesiske Selskab for Agerdyrkning, Naturkundskab og Stastistik i Brünn, dets:* Mittheilungen. 1861, 1862, 1863. 4.

UNGARN, CROATIEN. De tabulis ceratis in Transylvania repertis. Commentatus est Dr. Joannes Érdy. Pesth 1856. — A Roszna és szerb, régi érmek. Ismerteti Erdy János. Budan 1857. 4. — Régiségtani Közleménijek. Ismerteti Érdy Janos. Budan 1858. 4. — Ipolyi Arnold, a deák-

monostori XIII századi román basilika. Pesten 1860. 4. — Ipolyi Arnold. a középkori emlékzerii épitészet, magyarországon. Pest 1864. 4. — Archaeologiai közlemények. I-III. 4. & 8vo. — Codex graecus quatuor Evangeliorum e bibliotheca universitatis Pestinensis. ed. Sam. Markfi. Pest 1860. 4. — Tudomány Tár. közke bocsatja a' magyar tudós társaság. Budan 1834-43. — Magyar Törtelenmy Tár. kiadja a Magyar tudományos Akademia történelmi bizottmánya.. I X. Pesten 1856-1861. — Budapesti szemle. szerkeszti és kiadja csengery antal I-III[1]. Pest 1861-1842. — Magyar akademiai Értesítö, a nyelv-és széptudományi osztály közlönye. Pest 1860. I-II[1]. — Magyar akademiai Ertesitö. a mathematikai és természettudományi osztalyok közlönye. Pest 1860. I-II[1]. — Statistikai közlemények I-II. Pest 1861-62. — Mathematikai s természettudományi közlemények. I. Pest 1861. —.Finn Nyelvtan. Irta Fab. Istvan. Pest 1859. — Finn Olvasmányok. Pest 1861. — Magyar Lászlo Délafrikai utazásai 1849-57 é vekben (Hunfalvy Janos). Pest 1859. — Magyar Délafrikai Levelei és Naplókivonatai kiadta Hunfalvy Janos. Pest 1857. — Monumenta Hungariæ historica. I-VII. Pest 1857-1861. — Monumenta Hungariæ historica &c. I-VII. Pest 1857-1860; IX. 1860. — Abuska. Csagataitörök szógyüjtemény. Törok kéziratból fordltotta vámbery ármin, Elöbezéddel és jegyzetekkel kiserte. Budenz József. Pest 1862. — A' magyar nyelv rendszere (Magyar Academia). Budán 1847. — Magyar Leveles Tár. I. Négyszáz Magyar Levél a XVI századból 1504-1562. Közli szalay Ágoston. Pesten 1861. — Nyelvtudományi Pályamunkak. I-II. Budan 1834-1839. — Philosophiai Pályamunkak. Budan 1835. — Történettudományi Pályamunkak. I-II. Budan 1841-1842. — Mathematicai Pályamunkák. I. Budan 1844. — Törvénytudományi Pályamunkák. I-II. Budán 1841. Pesten 1844. — Természettudomanyi Pályamunkak. I-III. Kötet Budan 1837-1844. — A' Moldvai Magyar Telepekröl, terjesztve P. gegö Elek. Budan 1838. — Hunyadi János Utolsó hadjarata (kiss károly). Pest

1857. — Felsöbb egyenletek, egyismeretlennel. Irta D. Vallas Antal. I. Budán 1842. — Elmélkedések à Physiologia és Psychologia' köreben. Irta D. Moisi Mihály. Budán 1839. — Magyar Tajszótár. Kiadta a' magyar Tudos Társaság. Budán 1838. — Kázinszy Ferencz Eredeti Munkái. I-II. Budán 1836-39. — Az Orszagos tanács és orszaggyülesek története 1445-1452. Knauz Nàndor. Pest 1859. — Törteneti, Bibliai és gúnyores Magyar énekek Dallamai a XVI. századbol. közli Mátray Gabor. Pesten 1859. 4. — Utsasítás meteorologiai eszleletekre (Szloczek Jozsef). Pest 1861. 4. — A magyar Tudós Társaság Evkönyvei. I-VII. IX. X. Kötet. Pest 1833-1862. 4. — Regi Magyar Nyelvemlékek. Budán 1838-1846. 4. — Akademiai emlékkönyv a kazinczy Ferencz szuletése Evszázados Unneperol. Pest 1859. 4. — A Felsöbb analysis' elemei. Irta Györy Sándor. I-II. Füzet. Budán 1836-1840. 4. — *Det ungarske Universitet i Pest, dets* i 1861-1863 udgivne Leilighedsskrifter, 2 Hefter i 4to og 20 Hefter i 8vo. — *Samme, dets* Leilighedsskrifter udgivne i Aarene 1863 og 1864. — M. Tudom Akademial Almanach 1863. — *Selskabet for sydslavisk Historie og Oldkyndighed i Agram, dets:* Arkiv za Povjestnicu Jugoslavensku. Knjiga I-VII. Uredio Ivan kukuljevíc Sakcinski U Mletcih. U Zagrebu 1863.

SCHWEIZ. *Det almindelige historiske Selskab, dets:* Archiv für Schweizerische Geschichte. XIII. B. Zürich 1862. 4. — *A. Morlot:* Recherches sur les habitations lacustres des environs d'Estavayer par MM. Béat de Vevey et Henri Rey, rédigées par A. Morlot. (Extrait des Mémoires de la Société des Antiquaires de Zurich. Tome XIII). 4.

ITALIEN. Atti del Reale Istituto Lombardo di Scienze, lettere ed arti. Vol. I-III. VII-IX. Milano 1859-1864. 4. — La società latina Memoria di Erancesco Rossi. 1859. 4. — *Professor Greve Giancarlo Conestabile i Perugia, hans Skrifter:* Bulletino degli scavi della società Colombaria Nr. IV. Degli scavi nuovamente esequiti nell'agro Soanese nella prima-

vera del 1860. — Sovra alcuni oggetti che sono nei Musei di Parigi e di Londra. Lettera del conte Giancarlo Conestabile a G. Henzen. Roma 1862. — Sur l'inscription d'une statuette étrusque par le comte G. Con. Paris 1863. — Second spicilegium de quelques monuments écrits ou épigraphes des Etrusques par Gianc. Conestabile. Paris 1863. — *Bibliothekar Guiseppe Valentinelli, hans:* Supplementi a Saggio bibliografico della Dalmazia e del Montenegro, di G. V. Zagabria 1862. — *Agostino Gallo i Palermo, hans:* Sul dipingere quadria fresco portatili lettera critica di Agostino Gallo, diretta al caval. Leonardo Vigo (dediceret: alla Real-Società di Archéologie in Copenhagen). Palermo 1833.

GRÆKENLAND. *Professor A. R. Rangabes i Athen, hans:* εὐνομία, ἐφημερίς πολιτικὴ καὶ φιλολογικὴ. Juni til December 1863. 4. — *Alexios Pallis, Læge i Athen, hans:* Μελέται ἐπὶ τῆς ἀρχαίας χωρογραφίας καὶ ἱστορίας τῆς Ἠπείρου. Athen 1858.

SPANIEN. *Dr. Rodrigues de Berlanga i Malaga:* To lithographerede Plader af Indskrifter paa Broncetavler, der i 1851 ere fundne ved en Teglfabrik, paa hvilke Indskrifter ere indristede, indeholdende de to latinske Menigheder Salpensa's og Malaca's Byretter.

FRANKRIG. *Hans Høihed Prinds Louis Lucien Bonaparte, fölgende ved ham eller paa hans Bekostning udgivne linguistiske Skrifter:* Catalogue des ouvrages de linguistique européenne édités par le Prince L.-L. B. 16°. — Deuxième catalogue des ouvrages destinés à faciliter l'étude comparative des langues européennes, édités par le Prince L.-L. B. Londres 1862. 12. — Specimen Lexici comparativi omnium linguarum Europæarum. Opera et studio L.-L. B. Florentiæ 1847. Fol. — Celtic Hexapla, being the Song of Salomon in all the living dialects of the Gaelic and Cambrian languages. Impensis L.-L. Bonaparte. London 1858. 4 — i det Hele 96 forskjellige Skrifter. — *La Société de Geographie i Paris, dets:* Bulletin. cinqu. Série.

Tome III-V. 1862-1863. Par M. V. A. Malte-Brun og M. V. A. Barbié du Bocage. — Congres archéologique de France. XXVIIe session. Séances générales tenues à Dunkerque, au Mans et à Cherbourg en 1860 par la société française d'Archéologie pour la conservation des monuments historiques. Paris 1861. — *La Société des Antiquaires de Picardie:* II. Série. Tom. VII-VIII. 1859-1861. Amiens 1861. — *La société d'Ethnographie, dets:* Annuaire par Ch. de Labarthe. Paris 1862. — *L'Académie Impériale des sciences arts et belles lettres de Dijon, dets:* Mémoires. II. Série. Tom. 9. Dijon 1862. — *La société Impériale d'emulation d'Abbeville, dets:* Mémoires 1857-1860. Abbeville 1861. — Recueil des travaux de *la Société libre d'agriculture,* sciences arts et belles lettres de l'Eure. Troisième série. VII. 1860-1861. Evreux 1863. — *Abbé Brasseur de Bourbourg:* Collection de documents dans les langues indigènes, pour servir à l'étude de l'histoire et de la philologie de l'Amérique ancienne. *Vol. deuxième:* Grammaire de la langue Quichée suivie d'un vocabulaire et du drame de Rabinal-Achi. — Gramatica de la lengua Quiche etc. (see dette Binds S. 80 ff.). Paris 1862. — Sommaire des voyages scientifiques et des travaux de géographie, d'histoire, d'archéologie et de philologie Américaines, publiés par M. l'Abbé Brasseur de Bourbourg. Saint Cloud 1862. — *Ch. Robert:* Note sur des débris antiques recueillis en 1855 à Costendjé (Dobrudja). Metz 1862. Monete e medaglie degli Spinola di Tassarolo, Ronco, Roccaforte, Arquata e Vergagni che serbansi nella R. Università ed in altre collezioni di Genova, descritte ed illustrate dal bibliothecario Agostino Olivieri. (Anmeldelse). — Numismatique de Cambrai par C. Robert. Paris 1861. 4. — Sceau et monnaies de Zuentibold, roi de Lorraine (895-900). Monnaie de son successeur Louis fils d'Arnould (900-911), par Ch. Robert. 1863. — *Dr. Eugène Robert i Paris:* Interprétation naturelle des pierres et des os travaillés par habitants primitifs

des Gaules. Paris 1863. — Age présumable des monuments celtiques. Paris 1864. — *M. Jomard:* Classification méthodique des produits de l'industrie extra-européenne ou objets provenant des voyages lointains suivi du plan de la classification d'une collection ethnographique compléte (Fragment lu à la société d'ethnographie 12 avr. 1862). Paris 1862. — Catalogue des objets d'antiquité et de la collection ethnographique. Paris 1863. — *M. de la Roquette i Paris:* Notice sur la vie et les travaux de M. Jomard. Paris 1863. 4. — *M. Joaquim Ménant:* Les noms propres Assyriens, recherches sur la formation des expressions idéographiques. Paris 1861. — *M. Ferd. Pouy:* Les feuilles volantes. Amiens 1862. — *Société literaire d'Amiens:* Notice historique. Amiens 1862. — *M. Boucher de Perthes:* De la suprématie de l'Angleterre et de sa durée. Paris 1862. — Sur la mâchoire humaine découverte par M. Boucher de Perthes dans le diluvium d'Abbeville par M. de Quatrefages. 4. (Institut Impérial de France. Académie des sciences 1863). — Observations sur la mâchoire de moulin Quignon par M. de Quatrefages. — Note sur les résultats fournis par une enquête relative à l'authenticité de sa découverte d'une mâchoire humaine et de hache, en silex, dans le terrain diluvien de moulin Quignon, par M. de Quatrefages. 1863. 4. — *M. Eugéne Beauvois i Paris:* Revue contemporaine 31. Juillet 1863 p. 277-313: Les antiquités primitives du Danemark: I, L'age de pierre. — La nationalité du Slesvig. Paris 1864. — Le principe des nationalites appliqué à la question Dano-Allemande. Paris 1864. — *M. Malte-Brun:* Nouvelles Annales du voyages etc. VI. Série. Août 1863. — *M. Alexandre Bertrand:* Les monuments primitifs de la Gaule, monuments dits Celtiques dolmens et tumulus. Paris 1863. — *M. Aug. Peles, Inspecteur des monuments historiques du Gand:* Essai sur les anciens thermes de Nemausus et les monuments qui s'y rattachent. Nimes 1863.

BELGIEN. *L'académie Royale des sciences et des beaux-arts de Belgique, dets:* Bulletins. XXX. année, deuxiéme série. Tom. XI-XIV. Bruxelles 1861-1862; *ligeledes dets* Annuaire. 1862 og 1863. — *Royaume de Belgique:* Commission Royale des Monuments, séance générale du 30. Septembr. 1862. — *M. J. Schuermans:* Exploration de quelques tumulus de la Hesbaye. Bruxelles 1863. — Bibliotheque de M. le Baron de Stassart, léguée à l'Académie Royale de Belgique. Bruxelles 1863. — Alexanders Geesten van Jacob van Maerlant, met inleiding, varianten van mss., anteekeningen en glossarien door F. A. Snellaert. II. Deel. Brussel 1861.

NEDERLANDENE. Hans Majestæt Kong Vilhelm III: Aegyptische Monumenten van het Nederlandsche Museum van oudheden te Leiden, uitgegeven op last der Hooge Regering door Dr. C. Leemans. 21.-22. Aflev. af 14de og 15de Afl. van de II. Afdeeling. Leiden. imp. fol. — *Det kongelige Videnskabers Akademie i Amsterdam, dets:* Verhandelingen. VIII. Deel. Amsterdam 1862. 4. — Afdeling Letterkunde. Tweede deel m. pl. Amsterdam 1863. 4. — Verslagen en Mededeelingen. Naturkunde 13-16. Amsterdam 1862-1864. — Letterkunde VI. VII. 1862-1863. Jaarboek. Amsterdam 1861-1862. — Register van Hollandsche en Zeeuwsche Oorkonden, die in de charterboeken van van Mieris en Kluit ontbreken 1. afd. op gezag der kon. Akad. v. Wetenschappen verzameld door Mr. J. Ph. C. van den Bergh. Amsterdam 1861. — Catalogue du cabinet de monnaies et médailles de l'academie royale des Sciences à Amsterdam, redigé par A. J. Enschedé et J. P. Lix. Amsterdam 1863. — Catalogus van de Bibliotheek der Stad Amsterdam. vijfde gedeelte Supplement, eerste gedeelte. Amsterdam 1861. — *Selskabet for Nederlandsk Literatur i Leyden, dets:* Handelingen der Jaarlyksche algemeene vergadering. 1862. 1863. — Terra-Cotta's uit het Museum van oudheden te Leiden, uitgegeven door L. J. F. Janssen, met X platen in

kleurdruk. te Leiden 1862. Fol. — *Videnskabernes Selskab i Utrecht, dets:* Aanteekeningen van het Provincial Utrechtsche genootschap van kunsten en wetenschapen. 1861. — *Selskabet for Kunster og Videnskaber i Nord-Brabant, dets:* Handelingen 1861. Hertogenbosch 1862. — *Det Frisiske Selskab for Historie, Oldkyndighed og Sprog, dets Tidsskrift:* De vrije Fries. Negende Deel. Nieuwe Reeks Derde Deel 2.-3. Stuck. Leeuwarden 1861. — 32-31 Verslag der Handelingen van het genootschap. 1859-1860. 1860-1861. — *H. Schuermans:* Notice sur les monuments du Limbourg, anterieurs au moyen âge. 1862. — *Mr. Haan Hettema i Leeuwarden:* De Hunebedden. Op welke wijze in den ouden tijdsgebowd? Beantwoord door Z. M. Frederik VII, koning van Denemarken. Uit het Deensch door Jhr Mr. Montanus de Haan Hettema. Te Leeuwarden 1863. Særskilt Aftryk af: Nieuwe Friesche Volks-Almanak voor het jaar 1864. Twaalfde Jaargang. Te Leeuwarden 1864. 12. — Vergelyking van Oud-Noordsche met Oud-Friesche Eigennamen. Leeuwarden 1863. 12. — Prophetien van blijnde Simon en bruer Hankis. — *Advocat, Dr. juris Dirks i Leeuwarden, hans:* Aanwinsten van de Penning-Verzameling van het Friesch Genootschap van Geschied-, Oudheid- en Taalkunde in de Jaren 1860-18F3.

STORBRITANNIEN OG IRLAND. *The Society of Antiquaries of London, dets:* Archæologia, or Miscellaneous Tracts relating to Antiquity. Vol. XXXVIII², XXXIX¹. 4to. — *Sammes* Proceedings. London 1860. I. 2-7. — *The Royal Geographical Society of London, dets:* Proceedings. Vol. V$^{1-5}$. 1861; Vol. VI$^{1-5}$. 1862; Vol. VII$^{2-5}$. 1863. — *Ligeledes sammes* Journal. Vol. 31. 1861. Edited by Dr. Norton Shaw. — *The Numismatic Society:* The Numismatic Chronicle and Journal of the numismatic Society, edited by W. S. Waux, John Ewans, Frederik Madden. 1862, 1863. — *The anthropological Society of London, dets:* Review and Journal. Nr. 1. Mai 1863. — *The Historical Society*

of Lancashire and Cheshire: New Series Vol. I-II. Session 1860-1861. Liverpool 1861-1862. — *The Literary and Philosophical Society of Manchester, dets* Memoirs. Third series. I. London 1862. — *Sammes* Proceedings. Vol. II. 1860-1862. Manchester 1862. — *Sammes* Rules. 1861. — *His Grace Duke of Northumberland:* Memoir written during a survey of the Roman wall, through the Counties of Northumberland and Cumberland in the years 1852-1854. Made by direction of this Grace the Duke of Northumberland K. G., Patron of the Society of Antiquaries of Newcastle-upon-Tyne. By Henry Mac Lauchlan. London. Printed for private circulation 1858. Med Atlas in folio. 1857. — Descriptive Catalogue of a cabinet of Roman family coins, belonging to His Grace the Duke of Northumberland K. G. By Rear-admiral William Henry Smyth. Printed for private circulation 1856. 4. — *Andrew James Symington, Esq., hans Skrifter:* The Beautiful in Nature, Art and Life. In two volumes. 1857. — Pen and pencil Sketches of Faröe and Iceland with an appendix containing Translations from the Icelandic and 51 illustrations on wood by W. J. Linton. London 1862. — Harebell chimes or summer memories and musings. Second edition. 1862. — The Dawn of light in Italy: a sketch in the life of Olympia morata. London 1861. — *W. Sidney Gibson, Esq.:* Bentley Miscellany, hvori en Artikel: Queen Dagmar, the sea kings bride. pag. 363-371. London 1863. — *Charles Roach Smith, Esq.:* On the scarcity of home grown fruit in Great Britain, with remedial suggestions by Ch. R. Smith in a letter to Joseph Mayer. Liverpool 1863. — *William Henry Hart, Esq.:* Historia et cartularium monasterii Sancti Petri Gloucestriæ. Vol. I. Edited by W. H. Hart, of the public record office. London 1863. — *Professor William C. Fowler:* The English language by Rev. J. W. Lindsay. 1861. — *Professor J. Y. Simpson i Edinburgh:* The cat-stone, Edinburghshire: it is not the tombstone of the grandfather of Hengist and Horsa? Edinburgh

1862. 4. — *James Farrer, Esq.:* Notice of Runic Inscriptions discovered during recent excavations in the Orkneys made by James Farrer, M. P. Printed for private circulation. 1862. 4. — *The Society of Antiquaries of Scotland*, *dets* Proceedings. Vol. III$^{1-3}$, Vol. IV^{1}. Edinburgh 1860. 4. — *The Cambrian Archæological Association*, *dens:* Archæologia Cambrensis. 1861-1862.[1] (Report of the Swansea meeting, catalogue of the contents of the museum, laws of the association, list of members; Truro meeting 1862, programmer). 1863, 1864. — *The Royal Irish Academy*, *dets* Transactions. Vol. XXIV, Part. I-III. Dublin 1862-1864. 4. — Proceedings. Vol. VIII, Part. I-VI. Dublin 1862-1864. — *The Kilkenny and South-East of Ireland Archæological Society*, *dets* Proceedings and Papers. Vol. IV. New series. Dublin 1862, 1863, 1864.

ASIEN. *Rájendralála Mitra i Calcutta:* The Chlandogya upanishad of the Sáma Veda, with extracts from the commentary of Sankara Ácharya. Translated from the original Sanskrita by R. M. (Bibliotheca Indica, a collection of oriental works, published under the superintendence of the Asiatic Society of Bengal). Calcutta 1862. — On the identity of the Toramánas of Eran, Gwalior and Kashmir. By Bábu R. M. — Translation of a Bactrian Inscription from Wardak in Afghanistan by Bábu R. M. — Vestiges of the kings of Gwalior, by B. R. M. — Bhoja Rájá of Dhár and his Homonyms, by B. R. M. — Note on Major General A. Cunningham's Remarks on the Bactro-Pali Taxila inscription, by B. R. M. — *The Madras Literary Society:* Madras Journal of literature and science. Decembr. 1861. — *Det Bataviske Selskab for Kunster og Videnskaber*, *dets* Verhandelingen. T. XXVII-XXVIII. Batavia 1860. 4. — Tijd-

[1] Archæologia Cambrensis for Januar 1862 begynder med: On the construction of „Giants houses" or „Cromlechs" by H. M. King Frederick VII, King of Denmark 1857. Denne Afhandling udkom ogsaa i særskilt Aftryk.

schrift voor Indische Taal-, Land- en Volkenkunde, uitgegeven door het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen onder Redaktie van P. Bleeker, J. Munnich en E. Netscher. Deel VII-X.

AUSTRALIEN. *Colonial-Regjeringen i Victoria:* Statistical notes on the progress of Victoria, from the foundation of the colony (1835-1860). First series. Part. I-II. By William Henry Archer. 4. Melbourne. — Die Colonie Victoria in Australien, ihr Fortschritt, ihre Hilfsquellen und ihr physikalischer Charakter. Mit Zugrundelegung amtlicher Quellen dargestellt in Abhandlungen. Ins Deutche übertragen von Benjamin Loewy. Melbourne 1861. — The statistical register, or Victoria, from the foundation of the colony, with an astronomical calendar for 1855. Edited by William Henry Archer. By authority. Melbourne 1854. — The Victorian government. Prize Essays. 1860. By Authority. Melbourne 1861. — Catalogue of the Victorian exhibition. 1861, with prefatory essays, indicating the progress, resources and physical characteristics of the colony. By authority 1861. — Essais divers servant d'introduction au catalogue de l'exposition des produits de la colonie de Victoria, mettant en relief les progrès, ressources et caractère physique de la Colonie. Melbourne 1861. — The catalogue of the Melbourne public library for 1861. — *Universitetet i Melbourne:* The Melbourne university calendar for the academic year 1862-1863, 1863-1864. Melbourne. 12. — *The Royal Society of Victoria, dets* Transactions 1860. Vol. V. Edited for the council of the society by John Macadam M. D. Hon. Secr. Melbourne.

NORDAMERICA. *The Smithsonian Institution i Washington:* Results of meteorological Observations made under the direction of the United States patent office of the Smithsonian institution from the year 1854 to 1859 incl. Vol. I. Washington 1861. 4. — Smithsonian Miscellaneous Collections. Vol. I-V. Washington 1862-1864. — Catalogue

of publications of the Smithsonian Institution June 1862. — Annual report of the board of regents of the Smithsonian Institution. 1861, 1862. Washington 1862, 1863. — The antiquities of Wisconsin, as surveyed and described by J. A. Lapham. (Smithsonian Contributions to knowledge. Washington 1855. 4.). — Archæology of the United States or Sketches, historical and bibliographical, of the progress of information and opinion respecting vestiges of antiquity in the United States. By Samuel F. Haven. (Smithsonian Contribution to knowledge). Washington 1856. 4. — Observations on Mexican History and archæology, with a special notice of Zapotec remains, as delineated in Mr. J. G. Lawkins Drawings of Mitla, &c. By Brantz Mayer. (Smithsonian Contribution to knowledge). Washington 1856. 4. — Smithsonian Contributions to knowledge. Vol. XIII. Washington 1863. 4. — Instruction for research relative to the Ethnology and Philology of America, prepared for the Smithsonian Institution by George Gibbs. Washington 1863. 12. — A dictionary of the Chinook jargon, or trade language of Oregon; prepared for the Smithsonian Institution by George Gibbs. Washington 1863. — *The American Academy of arts and sciences, dets* Memoirs. New series. VIII$^{1-2}$. Cambridge and Boston 1861, 1863. 4. — Procedings. Vol. VI. — *The Academy of Natural sciences of Philadelphia; dets* Proceedings. 1862, 1863. — *The American Philosophical Society of Philadelphia, dets* Transactions. Vol. IV. 1799. 4., Vol. III. Part. 3. 1828. 4. Vol. VII, VIII, IX. 1860, 1861, 1863. 4. — *The American Oriental Society i New Haven, dets* Journal. VII$^{1-2}$. New Haven 1861, 1862. — *Det nordamerikanske Senat i Washington:* Report upon the Colorado river of the west, explored in 1857 and 1858 by Lieutenant Joseph C. Ives, under the direction of the office of exploration and surveys. A. A. Humphreys captain topographical Engineers in charge. By order of the Secretary of war. Washington 1861. 4. — *Lieuten. colonel J. D.*

Graham: Annual report of Brevet Lieut. colonel J. D. Graham 1858 on the improvement of the harbours of Lakes Michigan, St. Clair Erie, Ontario and Champlain. Washington 1859. — Report of Lieutenant colonel J. D. Graham, U. S. topographical engineers on Mason and Dixon's line. Chicago 1862. — *T. A. Cheney, Esq., i Lyon:* Thirteenth Annual Report of the University of the state of New-York, on the condition of the state cabinet of Natural History, and the historical and antiquarian collection, annexed thereto. Made to the Senate. April 10. 1860. Albany 1860. *Deri:* Ancient monuments in western New-York, comprising the results of explorations by T. Apoleon Cheney, civil-engineer. 1859. — *The regents of the University of New-York, ex officio trustees of the State library in behalf of the State of New-York:* Journal of the legislative Council of the colony of the New-York. I: Began the 9th day of April 1691, and ended the 27. of Septembr. 1743. Published by order of the Senate of the State of New-York. II: Began the 8th day of Decembr. 1743, and ended the 3th of April 1775. Albany 1861. 4. — Remonstrance of New Netherland and occurrences there addressed to the High and migthy Lords States general of the United Netherlands, on the 28th July 1649. With secretary van Tienhoven's answer. Translated from a copy of the original Dutch Ms. by E. B. O'Callaghan M. D. Albany 1856. — The council of revision of the State of New-York, its History, a History of the courts with which its members were connected. Biographical sketches of its members, and its vetoes. By Alfred B. Street. Albany 1859. — Catalogue of the New York State library 1855. General library. Law library. Albany 1856. Maps, manuscripts, engravings, coins &c. Albany 1857. General library. First Supplement. Albany 1861. — Names of persons, for whom Mariage-licences were issued by the Secretary of the Province of New-York, previous to 1784. Printed by order of Gideon J. Tucker, secretary of state. Albany 1860. — Seventh-

sixth annual report of the Regents of the university of the state of New-York, made to the Legislative. March 4th. 1863. Albany. — Forty-fifth annual report of the Trustees of the New-York State library. April 7. 1863. Albany. — Thirteenth annual report of the Regents of the university of the state of the New-York on the condition of the state Cabinet of Natural History and the Historical and Antiqvarian Collection annexed thereto. April 10. 1860. Albany. — *Deri:* Illustrations of the ancient monuments in western New-York. T. Apoleon Cheney del. 1859. — Fourteenth annual Report &c. Albany 1861. — Fifteenth annual Report &c. Albany 1862. — Sixteenth annual Report &c. Albany 1863. — Appendix D. Albany 1863. — A History of St. Lawrence and Franklin counties, New-York, from the earliest period to the present time. By Franklin B. Hough. Albany 1853. — *Jos. C. G. Kennedy i Washington:* Preliminary Report on the eighth Census 1860 by Jos. Kennedy, Superintendent. Washington 1862. — *Harvard University i Cambridge, Massachusetts, ved sammes Bibliothekar John Langdon Sibley:* Catalogus Universitatis Harvardianæ. 1860, 1864. — A catalogue of the officers and students of Harvard university. 1862-1863. — Annual reports of Harvard college 1862-1863. Cambridge. — *Statssekretair John Russell Bartlett i Providence, Rhode Island:* Records of the state of Rhode-Island and Providence Plantations, edited by J. R. B. Vol. VII-IX (1770-1783). Providence 1862, 1863, 1864. — *The Society of natural History i Boston, dets* Journal of Natural History, containing papers and communications. Vol. VII$^{1-4}$; *samt dets* Proceedings. 1862. — *Massachusetts Historical Society ved Honor. Rob. C. Winthrop, dets* Collections. First series. Vol. I-II. 1792. Vol. III-X i 5 Bind. Second series Vol. I-X i 5 Bind. Third series Vol. I-X i 5 Bind. Fourth series Vol. I-X i 5 Bind. Fifth series Vol. I-VI. (1863). — *Ligeledes* Proceedings 1862-1863. —

The state Historical Society of Wisconsin: The History of Wisconsin in three Parts, Historical, Documentary and *Descriptive by William R. Smith*, President of the Society. *Vol. I-II. Madison 1854.* — Third annual Report and collections of the State Hist. Soc. of Wisconsin for the year 1856. Vol. III-IV. Madison 1857. — Wisconsins Love angaaende Organisationen og Bestyrelsen af Towns ved Elijah M. Haines. Madison 1859. — Emigranten, et uafhængig demokratisk Blad. 4de Aarg. Nr. 1-52. Mai 1855-56. Udgivet af den scandinaviske Presseforening. Ipmansville, Rock County, Wisconsin. Samme Blads 5-7de Aarg. Fol. Madison 1857-1861. — Luthers Folkebibliothek. Udvalgte fuldstændige Skrifter af Dr. Martin Luther, oversatte og udgivne af den norske Lutherforening i America. Madison 1862. — *Colonel Tal. P. Shaffner i London:* History of the United States of America, from the earliest period to the present time. London. Vol. I-III. — *P. L. Mossin:* The northern Mythology, viewed in its influence on the Scandinavian poeple. (Daily Life. Milwaukee 1864). — *Rever. Dr. Morse:* An account of the Discovery of an ancient ship on the eastern shore of Cape Cod. by Amos Otis. Albany 1864.

CANADA. *Det Canadiske Institut:* The Canadian Journal of industry, science and art conducted by the editing committee of the Canadian Institute. 1861, 1862, 1863, 1864. Toronto. *Deri* (Septbr. 1862): Ethnical forms and undesigned artificial distortion of the human cranium, by Daniel Wilson. — *George D. Giba:* On Canadian caverns With 8 plates. London 1861.

NOVA SCOTIA. *R. G. Haliburton:* New Materials for the History of Man, derived from a comparison of the calendars and festivals of Nations. Nr. 1: The festival of the Dead. Halifax 1863.

MEXIKO. *Det Mexikanske Selskab for Geographi og Statistik:* Boletin de la Sociedad Mexicana de Geografia

y Estadistica. Tom. VIII^{10-12}, IX^{1-6}, X^{1-3}. Mexico 1862, 1863, 1864. 4.

BRASILIEN. *Instituto historico geographico e ethnographico do Brasil*, dets Revista trimensal. Tom. XXIV-XXV. Rio de Janeiro 1861-1862. — Novo Orbe Serafico Brasilico, ou Chronica dos Frades menores da Provincia do Brasil. Por Fr. António de Santa Maria Jaboatam. P. II^{1-3}. Rio de Janeiro 1859-1862.

:ᚼᛁᛏ:ᚴᚢᚾᚢᚴᛚᛁᚴᛆ:ᚾᚢᚱᚢᚾᛆ:ᚠᚬᚱᚾᚠᚱᚢᚦᛆ:ᚠᛂᛚᛆᚴ:

YFIRLIT YFIR FASTAN SJOD

HINS KONUNGLIGA NORRŒNA FORNFRŒÐA-FELAGS

MEÐ NAFNASKRA HINNA

STIPTANDI FELAGA

FYRSTA JANUAR 1864.

H. H. T. FRIÐREKR VI*, KONUNGR I DANMÖRKU	300
H. H. T. CHRISTJAN VIII*, KONUNGR I DANMÖRKU	300
H. H. T. FRIÐREKR VII*, KONUNGR I DANMÖRKU	300
H. H. T. CHRISTJAN IX, KONUNGR I DANMÖRKU	300
H. H. T. OSCAR I*, KONUNGR I SVIARIKI OK NORVEGI	300
H. H. T. CARL XV, KONUNGR I SVIARIKI OK NORVEGI	100
H. H. T. NIKOLAS I*, KEISARI YFIR ÖLLUM RUSSLÖNDUM	400
H. H. T. ALEXANDER II, KEISARI YFIR ÖLLUM RUSSLÖNDUM	300
H. H. T. FRIÐREKR VILHJALMR IV*, KONUNGR I PRUSSLANDI	200
H. H. T. VILHJALMR I, KONUNGR I PRUSSLANDI	100
H. H. T. VILHJALMR I*, KONUNGR I NIÐRLÖNDUM	200
H. H. T. VILHJALMR II*, KONUNGR I NIÐRLÖNDUM	100
H. H. T. VILHJALMR III, KONUNGR I NIÐRLÖNDUM	100
H. H. T. CARL ALBERT*, KONUNGR I SARDINIU	200
H. H. T. VICTOR EMANUEL, KONUNGR I ITALIU	200
H. H. T. DOM PEDRO II, KEISARI I BRASILIULANDI	200
H. H. T. OTTO I, KONUNGR	200
H. H. T. FRIÐREKR AUGUST*, KONUNGR I SAXLANDI	100
H. H. T. JOHAN NEPOMUCENUS, KONUNGR I SAXLANDI	100
H. H. T. MOHAMMED SHAH, SHAHEN SHAH*, KON. I PERSIÐALANDI	400
H. H. T. FERDINAND II*, KONUNGR I BAÐUM SIKILEYJUM	200
H. H. T. MAHA MONGKUT I, KONUNGR I SIAM	600
H. Ks. T. LEOPOLD II, STORHERTOGI I TOSKANA	100
H. K. T. GEORG V*, STORHERTOGI I MEKLENBORG-STRELITZ	200
H. K. T. FRIÐREKR FRANZ, STORHERTOGI I MEKLENBORG-SVERIN	200
H. K. T. AUGUST*, STORHERTOGI I ALDINBORG	200
H. K. T. LEOPOLD*, STORHERTOGI I BADEN	100
H. K. T. GUSTAV*, HERT. AF UPPL., PRINZ AF SVIARIKI OK NORVEGI	100
H. K. T. OSCAR, HERT. AF AUSTRGAUTL., PR. AF SVIARIKI OK NORVEGI	100
H. K. T. AUGUST, HERT. AF DÖLUM, PR. AF SVIARIKI OK NORVEGI	100
H. Ks. T. CONSTANTIN NICOLAIEVITSCH, STORFURSTI AF RUSSLANDI	200
H. Ks. T. FERDINAND MAXIMILIAN, YFIRHERTOGI AF AUSTRRIKI	100
H. Ks. T. MAXIMILIAN*, HERTOGI AF LEUCHTENBERG	200

H. Ks. T. PRINZ JEROME NAPOLEON*, AF FRAKKLANDI	200
H. K. T. PRINZ ALBERT*, AF STORA BRETLANDI OK IRLANDI	300
H. Ks. T. PRINZ NAPOLEON BONAPARTE, AF FRAKKLANDI	200
H. K. T. VILHJALMR FRIDREKR, PRINZ AF NIÐRLÖNDUM	100
H. Ks. T. CONSTANTIN FRIÐREKR PETR, PRINZ AF ALDINBORG	100
H. K. T. CARL II HLÖÐVER AF BURBON, HERTOGI I LUKKA	300
H. K. T. EUGENIUS, PRINZ AF SAVOJU-KARIGNAN	100
H. K. T. LEOPOLD GREIFI AF SYRAKUSA*, PR. AF BAÐUM SIKILEYJUM	100
H. T. VILHJALMR GEORG*, HERTOGI I NASSAU	200
H. T. ADOLPH, HERTOGI I NASSAU	100
H. T. ERNST II, HERTOGI I SAXA-KOBORG OK GOTHA	100
Aall, Jacob*, járnnáma-eigandi á Nesi, stórþingismaðr í Norvegi	100
Ackermann, V. A., prófessor, Dresden	100
Adami, J. H., ráðsherra í Brimum, at Danska Nienhof ok Hohenhain í Slèsvík	100
Adlerberg, greifi Voldemar, hússtjórnarherra Rússakeisara, í Pètrsborg	100
Ahlefeldt-Laurwigen, Christján J. F.*, geh. konf. ráð, lènsgreifi af Langalandi	100
Ahlefeldt-Laurwigen, Friðrekr L. W., kammerherra, lènsgreifi af Langalandi	100
Albinus, J. H. Jacob, kansellíráð, Bellevue við Kolding	300
Alcock, Rutherford, ráðgjafi Breta í Japan	100
Ali Mahomed Khan, jagírðar í hirð Nizams í Deccan á Indíalandi	100
Almeida e Albuquerque, Don Francisco*, innanríkisráðgjafi, Rio de Janeiro	100
Alsina, Don Valentin, þjóðstjóri í fríveldinu Buenos Ayres	100
Amherst, Vilhjálmr Pitt, earl, at Montreal í Kentskíri á Englandi	100
Andersen, Janich*, kansellíráð ok sættanefndarmaðr, Óðinsvè á Fjóni	450
Angelis, Don Pedro de*, sagnaritari hèraða Rio de la Plata	100
Araujo-Ribeiro, Dom José de, sendiherra Brasilíukeisara í Parísarborg	100
Aspinwall, Thómas, norðramerikanskr aðalkonsúll í Lundúnum	100
Athanasius, erkibiskup í Korfú	100
Barkly, Sir Henry, landsstjóri í Máritsíus á Nýja Hollandi	100
Basilius, Hs. Em., erkibiskup í Palteskju ok Vítebsk	100
Beamish, North Ludlow, ofursti ok sagnafræðingr, Lota-Park á Írlandi	100
Belcredi, Egbert, greifi de, at Löschborg í Moravíu	100
Bengesco, Gregoríus de, kennslustjórnarherra á Blökkumannalandi	100
Bering-Liesberg, P. L.*, majór, adj. aðalræðismanns h. niðrlenzku Austr-Indía	100
Bertouch-Lehn, Jón Júlían S. E., lènsbarún af Suðrkarla á Lálandi	200
Berzelius, Jacob, fríherra*, prófessor, ritari vísinda-akad. í Stokkhólmi	100
Bexley, Nikolás, lávarðr*, forseti hins kon. bókmenta-fèlags í Lundúnum	200
Bibesco, H. T. fursti Georg, fyrrum hospódar á Blökkumannalandi	200
Bille, Torben, sendiherra Danakonungs í Lundúnum	100
Bille-Brahe, Preben*, geh. konf.-ráð, lènsgreifi af Brahesminni á Fjóni	100
Bliss, W. W. S.*, ofursti ok málfræðingr, í Nýja Orleans	100
Blome, barún Adolph von, fyrrum sendiherra Danakonungs í Lundúnum	100
Blome, Ottó, greifi*, sendiherra Danakonungs í Pètrsborg	170
Bloudoff, Dmitri*, stjórnarherra innanríkis-málefna, í Pètrsborg	100
Bonaparte, Louis Lucien, prinz, ráðsherra í París	100
Bonghi, Diego, fornfræðingr í Napoli	100

BORNEMANN, Philip Júlíus, kammerherra, af Bjergbygarði á Sjálandi . . . 100
BORROMEO, greifi Vitaliano, stórgœðingr af Spáni, ráðsherra í Sardiníu . 100
BOTFIELD, Beriah*, esq., af Norton-Hall í Northampton-skíri á Englandi . 200
BOUCHER DE PERTHES, J., fornfrœðingr, forseti vísinda-fèlagsins í Abbeville 100
BOUILLÉ, René, marquis de, fyrrum sendiherra Frakkakonungs í Turin . 100
BOUTOURLINE, Dmitri P.*, ríkisráðgjafi Rússakeisara, í Pètrsborg 100
BOWRING, Sir Jón, landstjóri í Hongkong á Kínverjalandi 100
BRADFORD, Alexander W., esq., í Nýju Jórvík 100
BRADLEY, Charles W., LL. D., ritari Konnektíkúts 100
BRIDGHAM, Hon. Samuel W.*, mayor í Providence, Rhode-Islands-fylki . . 100
BROCKDORFF, Caj Lorentz, fríherra*, ræðismaðr fyrir háskólanum í Kíl . . 100
BROEL-PLATER, greifi Vladímir Stanislás, af Wiszniowietz í fylkinu Minsk 100
BROWN, James R., esq., á Clerkenwell í Englandi 100
BROWN, Jón*, esq., fèlagi landafrœðis-fèlagsins í Lundúnum 100
BROWN, Jón Carter, esq., í Providence, Rhode-Islands-fylki 100
BRÖNDSTED, Pètr Ólafr*, prófessor við háskólann í Kaupmannahöfn . . . 100
BÜLOW, Bernharðr E. von, geheime-konferenzráð 150
BÜLOW, Johan von*, geheime-konferenzráð, af Sanderumgarði á Fjóni . 100
CALVO, Don Nikolás Antonio, Buenos Ayres í Suðr-Ameríku 100
CARLISLE, Sir Nikolás*, ritari fornfrœðinga-fèlagsins í Lundúnum 300
CASAUS, Don Fernandez R., erkibiskup í Guatemala ok biskup í Havana 170
CASTRO, Don Felipe Davila Fernandez de, ráðsherra í Santo Domingo . . 100
CEDERFELDT DE SIMONSEN, H. C. J., amtmaðr í Sveinborgar amti á Fjóni 100
CHADBOURNE, P. A., háskólakennari í Ameríku 100
CHALMERS, Patrick, esq.*, af Auldbar-kastala, Brechin á Skotlandi 100
CHARNOCK, Rik. Steph., esq., í Lundúnum 100
CHAUDOIR, barún Stanislás de*, skólaræðismaðr í fylkinu Kieff 100
CHRISTIE, Vilhjálmr Frímann Koren*, stiptamtmaðr í Björgyn 100
CHRISTY, Heinrekr, fornfrœðingr í Lundúnum 100
CIGALLA, greifi Jósep de, málfrœðingr, í Santoriney í Grikklandshafi . . . 100
COLLINGS, Rev. Vilhjálmr T., í Austr-Graftúni við Marlborg á Englandi . 100
CONESTABILE, greifi Giancarlo, prófessor við háskólann í Perúgíu 100
COOPER, Charles Purton, esq., F. R. S., F. S. A., meistari í heimssp. í Öxnafurðu 100
COOPMANS, Edzard W.*, sendiherra Danakonungs í Greifahaga ok Brussel 100
COSBY, Jón H. Wilder, esq., málaflytjandi, Abbey Lodge á Írlandi 100
CUST, Sir Eátvarðr, general-lieut., forseti sagnafrœða-fèlags í Lancaskíri 100
DASCHKOFF, Dmitri de*, lögstjórnar-ráðgjafi Rússakeisara í Pètrsborg . . 100
DASCHKOFF, Jacob Andreïevitsj, sendiherra Rússakeisara í Stokkhólmi . . 100
DAVIS, Sir Jón Francis, fyrrum sendiherra Bretadrottningar í Kínverjalandi 100
DEMIDOFF, fursti Anatol, greifi af San Donato í Toskana 200
DICKSON, James, í Bíldudal við Gautaborg 100
DIETRICHSTEIN, greifi Máriz von*, forstjóri hirðbókasafnsins í Vínarborg . 100
DIRCKINCK-HOLMFELD, U. barún, f. sendiherra Danakonungs í Parísarborg . 100
DJURKLOU, Nikolás Gabríel, fríherra, af Suðrbý í Næríki 100
DONNER, Conrad H.*, at Rethwisch, konferenzráð ok stórkaupmaðr, í Altóna 250
DOUDEAUVILLE, O. hertogi af*, jafningi, forseti landafrœðisfèl. í Parísarborg 100

Dowler, Bennet, M. D., staðarlæknir ok eðlisháttafræðingr, í Nýja-Orleans 100
Du Bois, sendiherra hollenzkr í Miklagarði ok Aþenu 100
Dufferin, Friðrekr Temple, lávarðr, í Lundúnum 100
Earle, Jón, prófessor í fornensku við háskólann í Öxnafurðu 100
Eastwick, Eátv. Backhouse, esq., próf. í Austrlanda-túngum, í Lundúnaborg 100
Edgley, Thómas, esq., á Tottenham í Englandi 100
Ekman, Gustaf Henrik*, kommersráð ok stórkaupmaðr, í Gautaborg . . . 100
Ekman, Jón Jakob, stórkaupmaðr í Gautaborg 100
Elkan, Vilhjálmr, stórkaupmaðr ok danskr konsúll í Harborg 100
Ellenborough, Edw. Law, earl á Englandi 100
Ellesmere, Francis, lávarðr Egerton*, earl, F. G. S., Hon. D. C. L. í Öxnafurðu 100
Ellesmere, George Granville*, earl af, Worsley Hall í Lancaskíri 100
Elphinstone, Jón*, lávarðr, landsstjori í fylkinu Bombay á Indíalandi . . 100
Elphinstone, Hon. Mount-Stuart*, fèlagi hins asíatiska fèlags í Lundúnum 100
Elton, Romeo, prófessor við Browns-háskóla í Providence, Rhode-Island 100
Eugenius*, H. Em., metrópólít-erkibiskup í Kieff ok Halicz 100
Eulampius, erkibiskup í Tobolsk 100
Eynard, Jón G.*, heiðrs-borgarmaðr í Aþenu, banquier, í Genefu 100
Fair, George, D. M., fèlagi hins konungliga grœðslufrœðaskóla í Edínaborg 100
Farrer, James, esq., í Jórvík 100
Fife, James Duff*, earl af, fylkisstjóri í Banffskíri á Skotlandi 100
Force, Hon. Pètr, Washington, Kolumbíufylki í Norðr-Ameríku 100
Foundouklei, Ivan Ivanovitsj, aðal-umsjónarmaðr á Pólínalandi 100
Fragueiro, Don Mariano, fylkisstjóri í Cordova í Argentin-þjóðveldinu . . 100
Fraser, Alexander, esq., stórbrezkr konsúll í Batavíu 100
Freymark, C. A. W.*, aðal-superintendent ok evangeliskr biskup í Posen . 100
Frijs, Emil Juell-Wind-, lènsgreifi af Frijsenborg á Norðr-Jótlandi . . . 100
Frijs, F. Júlíus, greifi Juell-Wind-, lènsbarún af Juellinge á Lálandi . . 100
Fürst, Carl Johan, M. C. D., læknir í Buenos Ayres 100
Gibson, Will. Sidn., esq., á Norðimbralandi 100
Goldmann, Lodv., esq., ráðgjafi Dana á Góðrar vonar höfða 100
Golitzine, fursti Dmitri*, aðal-höfuðsmaðr yfir Moskófylki 200
Golitzine, fursti Serge*, skóla-ræðismaðr í Moskófylki 240
Good, Clements, danskr aðalkonsúll í Hull 100
Gorostiaga, Don Benjamín, fjárstjóri hins argentinska sambands 100
Gortschakoff, fursti Mikjáll*, yfirlandstjóri á Pólínalandi 100
Gortschakoff II, fursti Pètr, aðal-landstjóri yfir Vestr-Siberíu 100
Graty, Alfreð, barún du, forstjóri hins argentinska menjasafns í Paraná 100
Gråberg de Hemsö, greifi Jacob*, kammerherra stórhertogans í Toskana 100
Grill, Jón Vilhj., proprieteri í Svíþjóð 100
Gurney, Hudson, esq., varaforseti fornfrœðinga-fèlagsins í Lundúnum . . 100
Gyllenstjerna, fríherra Carl, Krapperup á Skáni 100
Gyllenstjerna, fríherra N. C., kammerherra, at Krapperup á Skáni . . . 100
Hall, Roman*, aðmíráll, aðál-ræðismaðr í Arkhangel 100
Hallam, Henry*, esq., varaforseti fornfrœðinga-fèlagsins í Lundúnum . . 100
Hambro, Carl Joaquim, barún, formaðr stórverzlunar, í Lundúnum . . . 100

Hamlin, Agústus, læknastjóri í Bandafylkjunum 100
Harrison, Vilhjálmr, esq., Galligreaves-House í Lancaskíri 100
Heintze, Josías Friðrekr E., barún von, kammerherra ok amtmaðr í Kíl 100
Heros, Don Martin de los, forstjóri hins konungliga bókasafns í Madríð 100
Holbrook, Jón E., próf. við læknaskólann í Charleston í Suðr-Carólínu 100
Holstein, Hlöðver H. C. Hermann, lènsgreifi af Holsteinborg á Sjálandi . 100
Hopkins, Eátvarðr A., esq., norðamerikanskr konsúll í fríveldinu Paraguay 100
Horsburgh, J.*, hydrograph hins enska verzlunarfèlags í Austr-Indíum . 150
Hucht, Vilhjálmr L. J. van der, stórkaupmaðr í Batavíu 100
Hudson, Vilhjálmr H., esq., norðamerikanskr konsúll í Buenos Ayres . . 100
Ingram, James*, forseti í Trinity College við háskólann í Öxnafurðu . . 100
Isidorus, Hs. Em., exarki í Georgíu, erkibiskup af Cartaliníu, Tiflis . . . 100
Jacob*, Hs. Em., biskup yfir Saratoff ok Zarizinsk 100
Jenisch, Martin Jón*, ráðsherra í frístaðnum Hamborg 100
Juel, Nikolás, barún, af Lundbekk á Norðr-Jótlandi 100
Kemble, Jón Mitchell*, esq., M. A., Trinity College í Kambryggju 100
Kheredine Ben Hassem , hershöfðingi og sjóliðsráðherra, í Túnis 300
Kiriakow, Mikjáll*, kollegieráð ok bókfræðingr, í Ódessu 120
Klewitz, W. A. von*, leyndar-ríkisráðgjafi Prússakonungs, í Berlín . . . 120
Klick, J. J.*, danskr konsúll í fríveldinu Rio de la Plata 100
Knowles, James T., esq., erkismiðr, í Lundúnum 100
Kold, Pètr*, agent, kaupmaðr í Nípu á Norðr-Jótlandi í Danmörku . . . 600
Kossakowski, greifi Stanislás, forstjóri skjaldmerkjasafns á Pólínalandi . 100
Koucheleff-Besborodko, greifi Alexander Gr., rètt statsráð, í Pètrsborg 100
Krabbe-Carisius, H.*, stjórnarherra utanríkis-málefna, í Kaupmannahöfn 100
Kubinyi, August de, aðalvörðr hins ungarska menjasafns í Pesth 100
Kulakowski, Ignatius, umsjónarmaðr við gymnasíit í Bialystok, Grodno . 100
Lamas, Don Andres, sendiherra þjóðveldis Uruguay í Rio de Janeiro . . . 100
Lamb, William, esq., í St. Thómas í Vestr-Indíum 210
Lang, Andrew, majór ok yfirvegastjóri á St. Croix í Vestrindínum 100
Lang, Hugh*, M. D., danskr konsúll í Greenock á Skotlandi 100
Larsen, Don Juan Mariano, prófessor við háskólann í Buenos Ayres . . 100
Lastarría, Don Jose Vict., gjaldherra í Chile 100
Leathes, Philip Hammersley, esq.*, F.S.A. í Lundúnum 100
Le-Blanc, Thómas, esq.*, LL.D., F.S.A., málafœrslumaðr, í Lundúnum . 100
Lee, James Prince, biskup í Manchester 100
Lee, Jón, esq., LL.D., fèlagi hins konungliga fèlags í Lundúnum 100
Lenox, James, esq., bókfrœðingr, í Nýju Jórvík 100
Lerche, Christján Albrecht, lènsgreifi af Lerchenborg á Sjálandi 100
Lerchenfeld, Fr. barún von*, leyndar-ríkisráðgjafi Bæarakonungs í München 100
Letterstedt, Jacob*, sænskr ok norskr ráðgjafi á Góðrar vonar höfða . 100
Lewis, Martin, esq., í Baltimore í Maríulands-fylki í Norðr-Ameríku . . . 100
Lidén, Jón, M.D. ok C.M., læknir í Borghólmi á Eylandi í Svíaríki . . . 100
Lopez, Don Carlos A., þjóðstjóri í fríveldinu Paraguay í Suðr-Ameríku . 200
Lowell, Charles, D.D., sóknarprestr í Boston í Massachusetts-fylki . . . 100
Lunzi, greifi Nikolás Conrad, í Zante 100

Luynes, Honoré T. P. J. d'Albert, hertogi af, frœðimaðr, í Parísarborg . . . 200
Macaulay, Duncan, LL.D., forstjóri meyjaskóla í Nýja Orleans 100
M'Caul, Jón*, M. A. í Öxnafurðu, stórbrezkr konsúll í Kaupmannahöfn . 100
Macedo, Don Joaquim da Costa de, ritari vísinda-akademíisins í Lissabon 100
Maccregor, Francis Coleman, stórbrezkr aðalkonsúll í Kínverjalandi . . . 100
Mackinlay, Davíð, M. D., læknir á Skotlandi 100
Macleod, Sir Henry G., landstjóri yfir Trinidad í Vestr-Indíum 100
Manockjee Cursetjee, esq., dómari ok parsneskr bókfrœðingr, i Bombay 100
Marcoran, Giorgio, doctor í lögum, í Korfú 100
Marquez, José Ignacio, þjóðstjóri í Nýju Granada í Suðr-Ameríku 100
Marsh, Georg P., norðramerikanskr sendiherra í Miklagarði 100
Marshall, Vilhjálmr*, esq., danskr aðalkonsúll á Skotlandi 100
Martinez de la Rosa, D. Franc.*, sendiherra Spánardrottningar í Rómaborg 100
Mavros, Nikolás, de, rètt statsráð ok aðal-tilsjónarmaðr, í Bukarest . . . 100
Mayer, Jósep, esq., umsjónarmaðr fornmenjasafns í Liverpool 100
Melin, H. M., prestr at Husie ok Sträflinge, próf. við háskólann í Lundi 100
Menschikoff, fursti Alexander*, aðmíráll, aðal-landstjóri yfir Finnlandi . 150
Metcalfe, Charles, lávarðr, landstjóri yfir Agra í Hindostan 200
Metternich, Clement fursti*, ríkiskanselleri Austrríkis-keisara, í Vínarborg 100
Michélsen, Carl, danskr aðalkonsúll í Nýju Granada í Suðr-Ameríku . . 100
Miniscalchi-Erizzo, greifi Franz, kammerherra Austrríkis-keisara, í Verónu 100
Mittrowsky, greifi A. F.*, efsti kanselleri, Austrríkis-keisara, í Vínarborg 100
Molander, Johan*, T. D., biskup yfir Borgár-stipti í Finnlandi 100
Moltke, Adam V., f. stjórnarráðsforseti Danakonungs, lènsgreifi af Bregentveð 100
Moltke, greifi Carl Emil*, geheime-konferenzráð, af Ágörðum á Sjálandi 100
Moltke-Hvitfeldt, greifi Adam G., geh.-konf.-ráð, at Moltkenborg á Fjóni 100
Moltke-Hvitfeldt, greifi Gebh. Leon., sendiherra Danakonungs í Parísarborg 100
Monrad, Þèttleifr, biskup 100
Monserrate, Frey D. Camillo de, forstjóri hins keis. bókasafns í Rio de Janeiro 100
Montefiore, Sir Moses, barónet, fèlagi hins konungliga fèlags í Lundúnum 100
Montezuma, vicomte de Jequitinhonha, D. Francisco, stórgœðingr af Brasilíu 100
More, Jón Shank, prófessor í skozkum lögum við háskólann í Edínaborg 100
Morpurgo, Jósep, banquier ok belgneskr konsúll í Tríest 100
Morris, Jacob G., esq., frœðimaðr, í Philadelphíu í Pennsylvaníu 100
Morrow, Robert, stórkaupmaðr, Halifax á Nýja Skotlandi 100
Mosquera, J. C., fyrrum þjóðstjóri í fríveldinu Nýju Granada, Panamá . 100
Mosquera, José Manuel*, erkibiskup í Nýju Granada, Santa Fé de Bogotá 100
Mueller, Ferdinand, forseti hins kon. vísindafèlags í Victoríu á Nýja Hollandi 100
Mülertz, Andreas F.*, P. D., stjórnari lærdómsskólans í Hrossanesi . . . 100
Murphy, Hon. H. C., fyrrum lögþingismaðr fríríkja Norðr-Ameríku 100
Mylius, Jón Jacob de*, hirðveiðameistari, at Rœningasægarði á Fjóni . . 100
Mylius, Sigismund W. V. de, kammerherra, at Rœningasægarði 100
Navarrete, Don Fernandez de*, forseti hins kon. sögu-akad. í Madríð . 100
Neergaard, Pètr Johan, etazráð, af Försleif ok Fjárvöðlum á Sjálandi . . 100
Neophytos, Hs. Em., metrópólít-erkibiskup á Blökkumannalandi 100
Nesselrode, C. R.*, greifi, ríkiskanselleri Rússakeisara, í Pètrsborg . . . 100

Nordenfalk, barún Johan, meistari í heimsspeki við háskólann at Uppsölum 100
Norman, B. M., esq., fornfrœðimaðr, í Nýja Orleans 100
Northumberland, A. P. lávarðr Prudhoe, hertogi af, D.C.L., at Alnvíkkastala 100
Obligado, Don Pastor, fyrrum þjóðstjóri í fríveldinu Buenos Ayres 100
Obrenovitsch, fursti Mikjáll, stjórnandi erfðafursti í Servíu 200
Oesterreicher, Renner von, statsráð ok danskr aðalkonsúll í Tríest . . . 100
Olfers, J. F. M. von, aðalvörðr yfir gripasöfnum Prússa, í Berlín 100
Olinda, D. Pedro marquis de, stjórnarráðsforseti keisara af Brasilíu . . . 100
Orloff, fursti Alexis, stjórnarráðsforseti Rússakeisara, í Pètrsborg 100
Osuna y del Ynfantado, Don Mariano, hertogi af, stórgœðingr af Spáni 100
Ouseley, Sir Gore*, forseti hins konungliga asíatiska fèlags í Lundúnum 100
Ouseley, Vilhjálmr G*, sendiherra Stóra Bretlands í Rio de la Plata . . 100
Ouvaroff, greifi Alexis, statsráð ok frœðimaðr, í Pètrsborg 100
Ouvaroff, greifi Sergius*, kennslustjórnarherra Rússakeisara, í Pètrsborg 100
Parish, Frank, esq., stórbrezkr konsúll í fríveldinu Buenos Ayres 100
Parker, Rev. Pètr, amerikanskr kristniboðari í Kínverjalandi 100
Pazos, Don José Barros, stjórnarherra innanríkis málefna í Buenos Ayres 100
Perez de Velasco, H., doctor í lögum, í Lima 100
Peterson, Jón*, esq., yfirdómari í St. Vincent í Vestr-Indíum 100
Petit, Louis Hayes*, esq., fèlagi hins konungliga fèlags í Lundúnum . . 200
Peto, Samúel Morton, barónet á Englandi 100
Phillipps, Sir Thómas, barónet, at Middlehill í Vorcesterskíri á Englandi 100
Plaskett, Jósep*, majór, í St. Croix í Vestr-Indíum 100
Platen, Balthasar, greifi af, statsráð, af Örbýhúsi á Upplandi 100
Platon, Hs. Em., erkibiskup yfir Riga ok Mítá 100
Plessen, Ottó barún, sendiherra Danakonungs í Pètrsborg 100
Plumer, Vilhjálmr, esq., í Epping í Nýja Hampskíri í Norðr-Ameríku . . 100
Pontoppidan, Henrik, danskr aðalkonsúll í frístaðnum Hamborg 100
Power, Rev. Jósep, bókavörðr háskólans í Kambryggju á Englandi . . . 100
Pratápa Chandra Sinha Bahádoor, Raja, í Pakparáh á Bengalalandi . . . 100
Precht, Hermann W., ofursti-lieutenant ok staðarhöfuðsmaðr í St. Thomas 200
Prescott, Henry, fyrrum landstjóri yfir Nýfundnalandi í Norðr-Ameríku . 100
Preus, J. C.*, fyrrum sórenskrifari í Vestr-Niðarnesi í Norvegi 100
Prieto, Don Joaquim*, þjóðstjóri í fríveldinu Chile í Suðr-Ameríku . . . 100
Pryce, David Tannatt, esq., í Batavíu 100
Przezdziecki, Alexander, greifi, sagnafrœðingr, í Varská 100
Pycroft, James Wallis, esq., fèlagi fornfrœðinga-fèlagsins í Lundúnum . 100
Pyrker von Felsö-Eör, J. L.*, patríarki-erkibiskup at Erlá í Ungaralandi 100
Radhákant Deva Bahádoor, indverskr vísindafrœðingr á Bengalalandi . . 100
Rafn, Carl Christján, ritari fèlagsins 100
Rájendralála Mitra, Babú, ritari hins asíatiska fèlags á Bengalalandi . . 100
Ralli, Ambrosio di Stefano, banquier, í Tríest 100
Rantzau, Carl F. greifi, kammerherra, af Friðrekslundi ok Braheshólmi á Fjóni 100
Rastawiecki, Eátvarðr, barún, fornfrœðingr, í Varská 100
Rehling, J.*, aðal-landstjóri hinna dönsku Austr-Indía, í Tranquebar . . 100
Reventlow, Ferdinand, lènsgreifi af Christjánssæti ok Sandbergi í Slèsvík 100

Reventlow, Friðrekr D.*, greifi af, sendiherra Danakonungs í Lundúnum 100
Reventlow, Þèttleifr C, E.*, greifi af, af Brahetrolleborg á Fjóni 100
Ricker, Hon. Samuel, norðramerikanskr aðalkonsúll í Frakkafurðu 100
Robert, Pètr C., prófessor í stórskotalist við skothersskólann í Metzborg 100
Romualdo Antonio de Seixas*, erkibiskup yfir Brasilíulandi, í Bahíu ... 100
Rosen, Sophus, kammerherra, aðal-staðarforseti í Flensborg 100
Rumine, Nikolás de, rètt statsráð Rússakeisara, í Moskó 100
Rönnenkamp, Christján, kammerherra, af Nesbýhólmi ok Bavelse á Sjálandi 200
Salvandy, N. Á. greifi*, kennslustjórnarherra Frakkakonungs, í Parísarborg 100
Santa-Cruz, Andreas, verndari hins Perú-Boliviska sambands, í Lima . 160
Savvaïtof, Páll, málfræðingr, prófessor við klerkaskólann í Pètrsborg . . 100
Scarpa, Iginio da, danskr konsúll í Fiume 100
Scavenius, Jacob Brönnum*, hirðveiðameistari, af Bassanesi á Sjálandi . 100
Scavenius, Pètr Brönnum, kammerh., af Gjörsleif ok Klinthólmi á Sjálandi 100
Schack, Ottó Diderik*, lènsgreifi af Schackenborg á Suðr-Jótlandi.... 100
Schack-Sommer, J. Ottó, danskr aukakonsúll í frístaðnum Hamborg ... 100
Scheele, L. N., leyndarráð í Pinneberg 100
Scheel-Plessen, Wulff H. B., greifi, sendiherra Danakonungs í Stokkhólmi 100
*Schindler, Johan, fyrrum forseti stjórnarráðsins í Kraká 100
Schmidt, Pètr Christján*, proprieteri at Vindabý ok ráðsherra í Tönningen 200
Scholten, P. C. F.*, aðal-landstjóri hinna dönsku Vestr-Indía í St. Croix 100
Schubert, F. H. de, general-lieutenant, í Pètrsborg 100
Schoth, Nicolás C., danskr aðalkonsúll í fríveldinu Chile 100
Schütte, August Theodor, af Bygghólmi ok Nörlundi á Norðr-Jótlandi . 100
Sieveking, Karl*, syndicus í frístaðnum Hamborg 100
Sjögren, A. J.*, statsráð ok fèlagi vísinda-akademíisins í Pètrsborg ... 100
Skeel, Eiríkr W. R., kammerherra, af Drottningarlundi á Norðr-Jótlandi. 100
Smith, Jón Cotton, esq., í Sharon í Konnektíkúts-fylki 100
Smith, Mikjáll*, útboðsfulltrúi Noregs konungs, í Frederiksværn 100
Solomos, greifi Demetríus, í Zante 100
Sparks, Jared, LL.D., forseti Harvarðs-háskóla í Kambryggju, Massachusetts 100
Stawell, Sir Vilhjálmr Foster, yfirdómari í Victoríu á Nýja Hollandi ... 100
Stenhammar, M.*, T.D., prófastr ok sóknapr. at Rísingum á Austr-Gautlandi 100
Stichæus, Johan Friðrekr*, stjórnarmaðr yfir Borgá í Finnlandi 100
Stifft, fríherra A. J. v.*, líflæknir Franz keisara fyrsta, í Vínarborg ... 100
Stirbey, H. T. fursti D. Barbo, hospódar á Blökkumannalandi 100
Stourdza, H. T. fursti Mikjáll, fyrrum hospódar í Moldá 200
Stroganoff, greifi Gregoríus, geheimeráð Rússakeisara, í Pètrsborg ... 100
Ströyberg, Christopher*, kansellíráð, í Álaborg á Norðr-Jótlandi 600
Studach, H. L., postulligr biskup í Svíþjóð 100
Stürup, Vilhjálmr, danskr aðalkonsúll í Venezuela 100
Sutherland, George G. L. G.*, hertogi af, at Dunrobin-kastala á Suðrlandi 100
Swinburne, Sir Jón E., barónet, forseti fornfræða-fèlagsins í Nýjakastala 150
Symington, Andr. James, rithöfundr, í Skotlandi 100
Teïmouraz, H. T. Czarevitsj*, prinz af Georgíu, sonr Georgs konungs xiij 100
Teleki von Szék, greifi Jósep*, landstjóri yfir Sjöborgaríki 100

Thamsen, Hans þèttleifr*, rètt statsráð, í Stóðgarði 2,020
Thomander, J. H., biskup í Lundi 100
Tiedge, Johan H. Cornelius, stórkaupmaðr, í Buenos Ayres 100
Titoff, Vladímir Pálovitsj, sendiherra Rússakeisara í Miklagarði 100
Tobin, Hon. Thómas, yfirdómari í Ballincollig á Írlandi 100
Toreno, greifi José Maria de*, kammerherra Spánardrottningar, Madríð . 100
Traill, Thómas Stewart*, M. D., prófessor við háskólann í Edínaborg . 100
Trevelyan, Sir Karl, barónet, stjórnari í Madras 100
Trevelyan, Sir Walter Calverley, bart., at Vallingtúni á Norðimbralandi . . 100
Trolle-Bonde, Gustaf greifi*, af Sefstaðahólmi á Suðrmannalandi 100
Tyskiewicz, greifi Eustacius*, forstjóri fyrir skólunum í Borysoff. 100
Ulrich, Friðrekr Karl, stjórnari í St. Barthelemy í Vestr-Indíum 150
Van Buren, Martin*, fyrrum þjóðstjóri í fríveldum Norðr-Ameríku 100
Van Deurs, J. F.*, general-krigskommissarius, at Frydendal á Sjálandi . 100
Vargas, Jósep*, M. D., þjóðstjóri í fríveldinu Venezuela í Suðr-Ameríku . 100
Varszawa, greifi Páskévitsj Erivansky, fursti af*, landstjóri á *Pólínalandi* 150
Vedel-Simonsen, L. S.*, sagnafræðingr, af Elveðgarði á *Fjóni* 100
Waldo, Daniel*, esq., í Vorcester í *Massachusetts-fylki* 100
Wallén, Carl, barún, leyndar-ráðgjafi, ráðsherra í Finnlandi, Helsingforsi 100
Webster, Noah*, LL.D., enskr orðabókarhöfundr, *í Nýju Höfn*, Konnektíkút 100
Wedell, Carl W. A. S., lènsgreifi af Wedellsborg á *Fjóni* 100
Wellenheim, Leopold Welzl von*, hirðráð, í Vínarborg 100
Were, Jonathan Binns, portúgískr aðalkonsúll í Melbourne á Nýja Hollandi 100
Werkmester, Martinus*, landmælingamaðr, í Sveinborg á Fjóni 100
Wetmore, Hon. Prosper M., sagnafræðingr, *í Nýju Jórvík* 100
Wiarda, Sjoerd, niðrlenzkr konsúll í Buenos Ayres 100
Wilson, Rigth Rev. Daniel*, D.D., biskup í Kalkútta á Bengalalandi. . . 100
Winthrop, Robert C., LL.D., forseti sagnafræða-fèlags í Massachusetts . 100
Winthrop, Thómas L.*, forseti hins vínlenzka fornfræða-fèlags í Boston 100
Witte, Jean, barún, í París 100
Wolanski, Tadeusz Przyiaciel z Wolan, at Pakość í Brombergsfylki . . . 100
Wood, Richard, esq., stórbrezkr konsúll í Damaskus á Sýrlandi. 100
Woolsey, Theodor Dwight, prófessor við háskólann í Nýju Höfn, Konnektíkút 100
Wrangell, Ferdinand, barún, skipastólshöfðingi í Krónustað í Kyrjálabotni 100
Young, Allan, skipsforíngi í Englandi 100
Rússneskr höfðingi í Pètrsborg 100
Amerikanskr bókfræðingr 500
Sjóðr með einkennisnafni „Grœnland" 600
Sjóðr með einkennisnafni „Stafangr" 200
Sjóðr með einkennisnafni „Sviþjóð" 1000
Ónefndr vinr Íslands 1000
Annat vaxtafè, safnat af tillögum sem goldin eru í einu lagi 27,590

Félagsins fasti Sjóðr 31ta december 1863 . . . . Silfr Rd. 80,500

DET KONGELIGE NORDISKE OLDSKRIFT-SELSKAB.

1861—1863.

PROTECTOR

HANS MAJESTÆT KONG FREDERIK VII, aarlig Gave . . . Rdlr. 300
og efter Allerhøistsammes Død:
HANS MAJESTÆT KONG CHRISTIAN IX . . . . Rdlr. 300

MEDLEMMER

MED VEDFÖIELSE AF DE I AARENE 1861—1863 YDEDE BESTANDIGE BIDRAG*.

H. M. CARL XV, Konge af Sverige og Norge	F.B.B.
H. M. ALEXANDER II, Keiser af Rusland	F.B.B.
H. M. WILHELM I, Konge af Preussen	F.B.B.
H. M. WILHELM III, Konge af Nederlandene	F.B.B.
H. M. DOM PEDRO II, Keiser af Brasilien	F.B.B.
H. M. OTTO, fh. Konge af Grækenland	F.B.B.
H. M. VICTOR EMANUEL, Konge af Italien	F.B.B.
H. M. JOHANN, Konge af Sachsen	F.B.B.
H. M. MAHA MONGKUT, förste Konge af Siam	600
H. Ks. H. LEOPOLD II, fh. Storhertug af Toscana	F.B.B.
H. K. H. FREDERIK FRANTS, Storhertug af Meklenborg-Schwerin	F.B.B.
H. K. H. CARL II, fh. Hertug af Lucca	F.B.B.
H. K. H. OSCAR, Prinds af Sverige og Norge, Hertug af Öster-Götland	F.B.B.
H. K. H. AUGUST, Prinds af Sverige og Norge, Hertug af Dalarne	F.B.B.
H. Ks. H. CONSTANTIN NICOLAEVITSCH, Storfyrste af Rusland	F.B.B.
H. Ks. H. FERDINAND MAXIMILIAN, Erkehertug af Österrig	F.B.B.
H. Ks. H. NAPOLEON BONAPARTE, Prinds af Frankrig	F.B.B.
H. K. H. FREDERIK, Prinds af Nederlandene	F.B.B.
H. Ks. H. PETER, Prinds af Oldenborg, General i Russisk Tjeneste	F.B.B.
H. K. H. EUGEN, Prinds af Savoyen-Carignan	F.B.B.
H. H. ADOLPH, Hertug af Nassau	F.B.B.
H. H. ERNST II, Hertug af Sachsen-Koburg og Gotha	F.B.B.
H. H. BERNHARD, Hertug af Sachsen-Meiningen	F.B.B.
BORRING, L. S., Professor	AA.B.

* Forkortelser: F.B.B. ɔ: forhen bestandigt Bidrag; V.B. videnskabeligt Bidrag; AA.B. Aarsbidrag; S.B. ved Bidrag til Samlingerne (Selskabets Bibliothek, Museet for Nordiske Oldsager, det Americanske Cabinet etc.) afgjort Bidraget; C.B. ved udförte Commissioner Bidraget afgjort. B.B. vil senere erlægge det bestandige Bidrag. De Medlemmers Navne, hvis Bidrag ere indkomne efter Udgangen af Aaret 1863, ville blive opförte, ethvert paa sin Plads efter Optagelsens Datum, i den næste Liste.

Ewald, C., Kammerherre og Generalmajor . . . . AA. B.
Gudmundson, Thorgeir, Sognepræst til Nysted og Herritslev . . . . . V.B.
Lund, J. L. G., Etatsraad, Professor og Historiemaler ved Kunst-Academiet AA.B.
Rafn, C. C., Conferentsraad og Professor . . . . F.B.B.
Thomsen, C. J., Conferentsraad, Directeur ved Mönt-Cabinettet . . . . AA.B.
Werlauff, E. C., Conferentsraad og Professor . . . . AA.B.
Bosworth, Joseph, P. D., Sognepræst til Etwell i Derbyshire, England . F.B.B.
Moltke, F. C. Ludvig, Greve, forhen befuldmægtiget Minister, Kiel . . . F.B.B.
Treschow, F. W., Geheime-Conferentsraad, Curator for Vemmetofte Kloster F.B.B.
Giesebrecht, Ludvig, Professor ved Gymnasiet i Stettin . . . . . . F.B.B.
Kruse, F., Statsraad, forhen Professor ved Universitetet i Dorpat . . . F.B.B.
Lang, Andrew, Major og Over-Veimester, St. Croix i Vestindien . . . . F.B.B.
Brinck-Seidelin, L. C., Conferentsraad og General-Decisor . . . . . . AA.B.
Thorlacius, Arne O., Kjöbmand, Stykkisholm, Island . . . . AA.B.
Magnusen, J. F., Justitsraad . . . . AA.B.
Juel, Niels, Etatsraad og Amtsforvalter, Hjörring . . . . AA.B.
Wegener, C. F., Conferentsraad, Geheimearchivar og Kgl. Historiograph . AA.B.
Abrahams, N. C. L., Professor og Notarius publicus . . . . AA.B.
Moltke, A. W., Lehnsgreve, Geheime-Conferentsraad, til Bregentved . . F.B.B.
Flor, Christian, P. D., Etatsraad og Professor . . . . AA.B.
Sörensen, Sören, Provst, Sognepræst til Snoldelev og Thune . . . . . AA.B.
Brammer, Gerhard Peter, T. D., Biskop over Aarhus Stift . . . . . . AA.B.
Harhoff, C. J. C., Etatsraad og Byfoged i Ringsted . . . . F.B.B.
Knudtzon, Broder L., Grosserer, Trondhjem . . . . F.B.B.
Hansen, Peter, Conferentsraad, fh. Gouverneur i Ostindien . . . . . F.B.B.
Tillisch, F. F., Geheime-Conferentsraad, Chef for det Kongelige Theater . AA.B.
Kellner, L. S., Oberst, Chef for den Kongelige Militaire Höiskole. . . . AA.B.
Knudtzon, P. C., Grosserer . . . . AA.B.
Lögstrup, Andreas B. v., Major . . . . AA.B.
Becker, Burmann, Johan Gotfried, Philos. Dr. . . . . F.B.B.
Müller, J. C., M. D., Etatsraad, Stabslæge i Landmilitair-Etaten . . . . AA.B.
Grüner, Gustav, Generalkrigscommissair, til Kjærup i Sjælland . . . . AA.B.
Bretton, Lucas Peter, Baron af, Kammerherre, Stiftamtmand, Viborg . . F.B.B.
Fahnöe, Hans Christian, Sognepræst til Sönderup og Nordrup i Sjælland . AA.B.
Hildebrand, Bror Emil, Kongl. Svensk Rigsantiquar, Stockholm . . . . F.B.B.
Petersen, E., Jægermester, Carlsminde i Sjælland . . . . F.B.B.
Albinus, J. H. Jacob, Cancelliraad, Bellevue ved Kolding . . . . . . F.B.B.
Fürst, Vitus Juel, Kongelig Dansk Vice-Consul i Arendal . . . . . . F.B.B.
Lunn, Wallars Knudsen, Major, Knabstrup i Sjælland . . . . AA.B.
Stockfleth, N. V., fh. Sognepræst til Lebesby i Öst-Finmarken . . . . V.B.
Hettema, M. de Haan, Medlem af det Frisiske Ridderskab, Leeuwarden . V.B.
Kjær, Thomas Andreas, Capitain, Havnemester paa St. Thomas i Vestindien F.B.B.
Strandgaard, Andreas Sigfred, Major og Bygningsinspecteur, St Thomas . F.B.B.
Bahnsen, Christian August, Professor og Seminarieforstander, Ekernförde . AA.B.
Maccregor, Francis C., fh. Kongl. Storbritannisk Consul i China . . . F.B.B.
Nielsen, H. P., Krigsraad . . . . AA.B.
Reventlow, Einar C. D., Greve af, til Pugerup i Skåne . . . . . . F.B.B.
Thorbrögger, Skule Theodor, Etatsraad, Toldinspecteur i Aalborg . . . AA.B.
Thue, Jacob, Kongelig Portugisisk Consul i Arendal . . . . F.B.B.
Wulff, J., Kammerraad, Östergaard i Jylland . . . . F.B.B.

Agerbek, Hans, Sognepræst til Österhæsinge og Hillerslev i Fyen . . . AA. B.
Castonier, Julius F. C., Kammerherre, Major og Fortchef, St. Croix . . F.B.B.
Dirckinck-Holmfeld, C., Baron, Hamburg . . . . F.B.B.
Fabricius, Caspar Laurentius, Sorenskriver i Öster-Nedenæs, Norge . . F.B.B.
Fölsch, Eduard Gustaf, Kongl. Svensk-Norsk General-Consul i Marseille . S.B.
Richert, Johan Gabriel, Förste Expeditionsseer., Trufve, Vester-Götland . AA. B.
Rötger, Ditlev Heinrich, Etatsraad, Justitiarius i Holsteen . . . . . . F.B.B.
Wolff, A. A., P. D., Overrabbiner, Præst ved det Mosaiske Troessamfund. AA. B.
Beskow, Bernhard von, Hofmarskal, Stockholm . . . . F.B.B.
Croker, Thomas Crofton, Esq., F.S.A., London . . . . F.B.B.
Knudsen, P., Geheime-Legationsraad, fh. General-Consul i Tripolis . . . AA. B.
Phillipps, Sir Thomas, Baronet, Middlehill i Worcestershire, England . . F.B.B.
Tunckel, A. von, Keis. Russisk Collegie-Assessor og Consul, Helsingör . S.B.
Abel, W. O., Diaconus, Leonberg i Würtemberg . . . . F.B.B.
Ackermann, W. A., Professor, Dresden . . . . F.B.B.
Dezoz de la Roquette, J. B. M. A., fh. fransk Consul, Paris . . . . . F.B.B.
Halberstma, J. H., Sognepræst til Deventer i Over-Yssel . . . . . . V.B.
Heintze, Josias Friedrich Ernst, Baron von, Kammerherre, Bordesholm . F.B.B.
Kalkar, C. H. A., T. D., Sognepræst til Gladsaxe og Herlöv i Sjælland . . AA. B.
Nolsöe, J., fh. Kongelig Handelsforvalter, Thorshavn, Færöerne . . . . AA. B.
Plöyen, Christian, Kammerherre, Amtmand over Holbek Amt . . . . F.B.B.
Ritschl, G. C. B., T. D., General-Superintendent over Pommern, Berlin . F.B.B.
Trevelyan, Sir Walter Calverley, Wallington i Northumberland . . . . F.B.B.
Ampère, J. J., Professor ved Collége de France i Paris . . . . F.B.B.
Gynther, Sven Wilhelm, Landshövding, Hernösand . . . . F.B.B.
Homeyer, G., Professor ved Universitetet i Berlin . . . . F.B.B.
Krieger, Michael Ditlev, Justitsraad og Overretsassessor . . . . AA. B.
Napiersky, C. A., P. D., Statsraad, Gouvernements-Skole-Director i Riga . F.B.B.
Rask, H. K., Sognepræst til Viskinde og Aunsö i Sjælland . . . . . . V.B.
Thorsen, P. G., Professor, Universitets-Bibliothekar i Kjöbenbavn . . . V.B.
Carlmark, J. P., Lector og Domkirke-Sysselmand i Skara . . . . . . AA. B.
Cooper, Charles Purton, Esq., M. A. Oxford . . . . F.B.B.
Fryxell, Anders, P. D., Sognepræst til Sunne i Vermeland . . . . . AA. B.
Gyllenkrok, Friherre Axel Gustaf, Hofmarskal, Björnstorp i Skåne . . . F.B.B.
Gyllenstierna, Friherre Niels Christopher, Kammerh., til Krapperup i Skåne F.B.B. 50.
Hipping, A. J., Provst, Sognepræst til Nykyrka i Finland . . . . . . F.B.B.
Lavinsky, Alexander, Gouverneur over Jeniseisk og Irkutsk . . . . . F.B.B.
Mussin-Pushkin, M., Curator for Universitetet i Kasan . . . . F.B.B.
Nilsson, Sven, Professor emeritus ved Universitetet i Lund . . . . . V.B.
Pipping, F. W., Statsraad, Professor ved Universitetet i Helsingfors . . . F.B.B.
Reutz, A. M. T. von, Professor ved Universitetet i Dorpat . . . . . . F.B.B.
Schubert, H. Exc. F. H., Generallieutenant, St. Petersborg . . . . . . F.B.B.
Studach, J. L., Aumônier hos Hds. Majestæt Enkedronningen af Sverige F.B.B. 50.
Trolle-Wachtmeister, Greve Hans G., En af Rigets Herrer, til Årup i Skåne AA. B.
Vandermaelen, Philip, Directeur for et geographisk Etablissement i Brüssel F.B.B.
Wallén, Carl, Geheimeraad, Medlem af Senatet for Finland, Helsingfors F.B.B.
Baggesen, August Haller v., Generalmajor . . . . F.B.B.
Baggesen, Carl R., Archidiaconus ved Domkirken i Bern . . . . . . F.B.B.
Barköw, A. F., Professor ved Universitetet i Greifswalde . . . . . . F.B.B.
Bille-Brahe, Henrik, Lehnsgreve, Geh.-Conferentsr., til Brahesminde i Fyen F.B.B.

Blome, Adolph von, Geh.-Conferentsraad, til Blomsche Wildniss i Holsteen F.B.B.
Browne, Peter, Esq., fh. Kgl. Storbritannisk Legationssecretair i Kjöbenhavn F.B.B.
Hamilton, William Rowan, Professor ved Universitetet i Dublin . . . . F.B.B.
Kræmer, Robert Fredrik von, Over-Statholder i Upsala . . . . F.B.B.
Litton, Samuel, Esq., M. D., Præsident i det Kongl. Irske Academie i Dublin F.B.B.
Lönnrot, Elias, M. D., Professor i Finsk ved Universitetet i Helsingfors . F.B.B.
Rääf, Leonhard Fredrik, Kammerjunker, til Buhlsjö ved Linköping . . F.B.B.
Singer, J., D. D., Secretair ved det Kongl. Irske Academie i Dublin . . F.B.B.
Capponi, Marquis Gino, Medlem af Accademia della Crusca i Florens . . F.B.B.
Gerhard, Eduard, Professor i Archæologie ved Universitetet i Berlin . . F.B.B.
Hornbeck, Hans B., M. D., fh. Landphysicus paa de Danske Öer i Vestindien F.B.B.
Kiellerup, Anders A., Conferentsraad, fh. Advocatus regius paa St. Thomas F.B.B.
Lagerheim, Friherre Elias, fh. Udenrigsminister, Stockholm . . . . . F.B.B.
Laing, Samuel, Esq., Idvies, Forfar, Scotland . . . . F.B.B.
Marsh, George Perkins, fh. Nordamericansk bef. Minister i Turin . . . F.B.B.
Menschikoff, Fyrst Alexander, Admiral, fh. Gen.-Gouverneur over Finland F.B.B.
Wieselgren, Pehr, Theologiæ Doctor, Domprovst, Göteborg . . . . . F.B.B.
Smith, Richard Bryan, Esq., F.S.A., Pygon's Hall i Lancashire, England . F.B.B.
Sprengtporten, Friherre Jacob W., Over-Statholder i Stockholm . . . F.B.B.
Lütké, F. B. de, Admiral og General-Adjutant, St. Petersborg . . . . F.B.B.
Palmstjerna, Frih. N. F., fh. Kongl. Svensk bef. Minister i St. Petersborg F.B.B.
Bartlett, John Russell, Esq., Statssecretair i Rhode-Island, Providence . F.B.B.
Brunius, Carl Georg, P. D., Græcæ Linguæ Professor ved Universitet i Lund AA. B.
Webb, Thomas H., M. D., Secretair ved det Rhode-Islandske hist. Selskab F.B.B.
Hohbach, B. H. G., Over-Justits-Assessor, Ulm . . . . F.B.B.
Osnobischin, Dmitri, Collegieraad, Curator for Gymnasiet i Simbirsk . . F.B.B.
Phillips, G., Professor ved Universitetet i Wien . . . . F.B.B.
Warnkoenig, L. A., Professor ved Universitetet i Gent . . . . F.B.B.
Cappé, Judah, Esq., Kgl. Nederlandsk Consul paa St. Thomas i Vestindien F.B.B.
Fugl, Ulrich Nicolai, Etatsraad og Bankdirecteur . . . . F.B.B.
Holm, August Jagemann, Etatsr., Secr. i Præsidentskabet paa St. Thomas . F.B.B.
Longfellow, Henry W., Professor ved Universitetet i Cambridge, Mass. . F.B.B.
Macedo, Dom Joachim da Costa de, Secr. ved Vid. Academie i Lissabon F.B.B.
Philarète, Hs. Em., Medl. af den hell. Synode, Metropolit af Moskou og Kolomna F.B.B.
Raaslöff, Harald I. A., Conferentsraad . . . . F.B.B.
Stenersen, A. C. A., Justitsraad, St. Thomas i Vestindien . . . . . . F.B.B.
Tschertkoff, Alexander, General, Moskou . . . . F.B.B.
Ustrialoff, N. G., Professor ved Universitetet i St. Petersborg . . . . F.B.B.
Baratayeff, Fyrst Mikhael, Gouvernements-Adels-Marskal i Simbirsk . . F.B.B.
Lignell, Anders, Contracts-Provst, Sognepræst til Kila i Vermeland . . F.B.B.
Keyser, Rudolph, Professor i Historie ved Universitetet i Christiania . . V.B.
Lewschine, Al. de, Civil-Gouverneur i Odessa . . . . F.B.B.
Watts, Francis, Esq., London . . . . F.B.B.
Janssen, L. J. F., Conservator ved det archæologiske Rigsmuseum i Leyden V.B.
Mourier, Konrad Emil, Vice-Admiral og Chef for Orlogsværftet . . . . F.B.B.
Nielsen, Anders, Justitsraad, Overlæge, Odense . . . . AA. B.
Northumberland, A. P. Lord Prudhoe, Hertug af, Alnwick Castle, England F.B.B.
Coke, D'Ewes Esq., til Brookhill Hall, Derbyshire, England . . . . . F.B.B.
Coit, Thomas W., T. D., Præsident f. Transylv. Univ., Lexington, Kentucky F.B.B.
Hansteen, Christopher, Professor ved Universitetet i Christiania . . . . V.B.

Leemanns, C., P. D., Directeur for det archæologiske Rigsmuseum i Leyden . V.B.
Lindsley, Rev. Philip, Præs. for Universitetet i Nashville i Tennessee . . F.B.B.
Dalsgaard, J., til Krabbesholm i Jylland . . . . AA.B.
Hamilton, Greve Jacob, Over-Statholder i Stockholm . . . . F.B.B.
Nygaard, M. B., Justitsraad, Kokkedal i Sjælland . . . . AA.B.
Ormerod, Thomas Johnson, A. M., Professor i Oxford . . . . F.B.B.
Sparks, Jared, LL. D., Hist. Prof. ved Harvard Univ., Cambridge, Mass. . F.B.B.
Brasen, Jens August, Provst, Sognepræst i Skjelskör . . . . AA.B.
Dieterich, U. W., Conrector ved det Tydske Nat. Lyceum i Stockholm . S.B.
Fasting, Hans Christian, Justitsraad, Amtsforvalter for Kronborg District . AA.B.
Fasting, Lauritz Gerhard, Justitsraad og Herredsfoged, Nakskov . . . . AA.B.
Fritz, Georg, Kammerraad, Raadmand i Roskilde . . . . AA.B.
Ibsen, Sören Kaas, Etatsraad, fh. Byfoged i Rödby . . . . AA.B.
Kendrick, Rev. Asahel Clark, Professor, Hamilton, New-York . . . . . F.B.B.
Olsen, Christen, Cancelliraad og Procurator, Randers . . . . F.B.B.
Quistgaard, C. S., Consistorialraad, Sognepræst til Gimlinge i Sjælland . F.B.B.
Raben-Levetzau, C. W., Kammerherre, til Beldringe og Bremersvold . . F.B.B.
Schou, Jens Peter, Sognepræst til Værslev og Jordlöse i Sjælland . . . F.B.B.
Aspinwall, Thomas, Oberst, Brooklyne, Massachusetts . . . . F.B.B.
Elton, Romeo, A. M., Professor ved Browns Universitet i Providence, R. I. F.B.B.
Everett, Edward, LL. D., forhen Gouverneur over Massachusetts . . . F.B.B.
Holmboe, C. A., Professor i de Orientalske Sprog ved Univ. i Christiania . F.B.B.
Krag, Mouritz Gotthold, Sognepræst til Gjelsted og Rörup i Fyen . . . AA.B.
McKenzie, John W., Writer to the Signet, Edinburgh . . . . F.B.B.
Beamish, North Ludlow, F.R.S., Oberstlieutenant, Loto-Park, Irland . . F.B.B.
Biondelli, Bernardino, Directeur for Antiquitets-Museet i Mailand . . . F.B.B.
Lund, Peter Wilhelm, P. D. og Professor, Lagoa Santa i Brasilien . . . F.B.B.
Porter, Jacob, M. D., Plainfield, Massachusetts . . . . F.B.B.
Schjötz, Otto Manderup, Sognepræst til Hasle og Freerslev i Sjælland . AA.B.
Coates, Benjamin H., M. D., Philadelphia . . . . F.B.B.
Scavenius, P. B., Kammerherre, til Gjorslev og Klintholm i Sjælland . . F.B.B.
Beamish, James Caulfield, Esq., Penlee Cottage, Devonport, England . . F.B.B.
Lövenskjold, Herman Frederik, Baron, Hofjægermester, til Lövenborg . . F.B.B.
Schoolcraft, Henry R., Esq., New-York . . . . F.B.B.
Thortsen, Carl Adolph, P.D., Prof., fh. Rector ved den lærde Skole i Randers AA.B.
Knesebeck, Baron von dem, Geheime-Justitsraad, Göttingen . . . . . F.B.B.
Marquez, José Ignacio, forhen Præsident i Republiken Ny Granada . . . F.B.B.
Krohn, Frederik Christopher, Medailleur ved de kongelige Mönter . . . AA.B.
Araujo-Ribeiro, Dom José de, fh. keis. Brasil. Minister, Rio Janeiro . . F.B.B.
Bergmann, F., Professor ved Academiet i Strasbourg . . . . F.B.B.
Durbin, John P., Præsident for Dickinson College i Pennsylvanien . . . F.B.B.
Zipser, E. A., Professor, Neusohl i Ungarn . . . . S.B.
Bellander, Olof Rudolph, Hofprædikant, Provst og Sognepræst i Köping . AA.B.
Casaus, Hs. Em. Don Fernandez Ramon, Erkebiskop af Guatemala . . . F.B.B.
Jörgensen, J. F., Sognepræst til Mygind, Krogsbek og Skjörring i Jylland . F.B.B.
Almeida e Albuquerque, D. Fernandez de Paula, Minister, Rio Janeiro . F.B.B.
Lidén, Jan., M. D., i Stockholm . . . . F.B.B.
Meisser, C., Professor ved Universitetet i Brüssel . . . . S.B.
Moltke, Carl, Greve, Geheime-Conferentsraad . . . . AA.B.
Ouseley, Sir William G., Storbritannisk Minister i Central-America . . F.B.B.

Pjetursson, Pjetur, Prof., Forstander for Pastoralseminariet i Reykiavik . F.B.B.
Sigurdsson, Jon, Archivar . . . . V.B.
Weisse, J. F. B., Brigadelæge i Trondhjem . . . . AA.B.
Westergaard, N. L., Prof. i de Indisk-Orientalske Sprog ved Univ. i Kjöbenhavn AA.B.
Barclay, Rev. S. V., Sognepræst til Lerwick, Shetland . . . . F.B.B.
Brown, John P., Esq., Secr. ved den Nordamer. Legation i Constantinopel F.B.B.
Chamberlain, Mellen, Esq., Concord i New-Hampshire . . . . F.B.B.
Cronholm, Abraham, P. D., Historiæ Professor ved Universitetet i Lund . F.B.B.
Drake, Samuel G., Esq., Boston, Massachusetts . . . . F.B.B.
Gislason, Konrad, Professor i Islandsk og Oldnordisk ved Univ. i Kjöbenhavn V.B.
Hamilton, Rev. Z., Sognepræst til Bressay, Shetland . . . . F.B.B.
Nielsen, K. Chr., Professor, forhen Rector ved Realskolen i Aarhus . . AA.B.
Smith, John Cotton, Sharon, Connecticut . . . . F.B.B.
Sourdeval, Charles Mourain de, Dommer ved Retten i Tours . . . . F.B.B.
Hetsch, G. F., Professor i Architectur ved Kunstacademiet i Kjöbenhavn . AA.B.
Königsfeldt, J. P. F., Overlærer ved den lærde Skole i Frederiksborg . . V.B.
Müller, C. L., Professor, Inspecteur ved det Kgl. Möntcabinet i Kjöbenhavn AA.B.
Stein, S. A. W., M. D., Professor ved Universitetet i Kjöbenhavn . . . AA.B.
Aggerup, C. G., Etatsraad, fh. Borgemester i Nykjöbing paa Falster . . F.B.B.
Baastrup, F., Kammerherre, Overförster . . . . F.B.B.
Bloch, J. V., Lic. Theol., Provst, Sognepræst til Kjerteminde og Drigstrup AA.B
Brun, C. F. B., Kammerherre og Hofjægermester, til Kraagerup . . . . AA.B
Manockjee Cursetjee, Esq., F. R. A. S., Bombay . . . . F.B.B
Damkjer, J. R., Lic. Theol., Provst, Sognepræst til Kjetterup og Gjöttrup . AA.B
Danneskjold-Samsöe, C. C. S. Greve af, Overskjenk . . . . AA.B
Esbensen, Johan Riber, Sognepræst til Flemlöse i Fyen . . . . AA.B
Fiedler, Harald Valdemar, Birkedommer ved Holsteinborg Birk . . . . F.B.B
Gliemann, C. G. A., Districtslæge, Nibe og Lögstör . . . . AA.B
Götsche, Henning C., Sognepræst til Finderup i Sjælland . . . . . . AA.B
Hammerich, P. Frederik A., P. D., Professor i Theologie ved Univ. i Kjöbenhavn AA.B
Hammond, Charles, Esq., Boston, Massachusetts . . . . F.B.B
Holmstedt, Svend, Overlærer ved den lærde Skole i Frederiksborg . . AA.B
Lauts, Ulrich G., Professor ved Universitetet i Leyden . . . . F.B.B
Lavætz, Daniel Tonnies, Etatsraad, forhen Borgemester i Nestved . . . F.B.B
Lemmich, Jobst Conrad Hirsch, Kammerherre, Generalmajor, Fredericia . AA.B
Mansa, Frederik Wilhelm, M. D., Etatsraad, Stabslæge i Sö-Etaten . . . AA.B.
Ortved, Sören Rosbjerg, Domprovst, Roskilde . . . . AA.B.
Petersen, Thorvald, Overauditeur . . . . AA.B.
Pontoppidan, Dines, Sognepræst i Fredericia . . . . S.B.
Qvistgaard, C. W., Justitsraad, Birkedommer, Fredensborg . . . . . . AA.B.
Ræder, Nicolai D. A., Etatsraad, fh. Borgemester og Byfoged i Horsens . AA.B.
Schwensen, Jens, Justitsraad, Byfoged og Byskriver i Nysted . . . . . AA.B.
Sheil, Justin, Generalmajor, London . . . . F.B.B.
Staffeldt, A. L. v., Kammerjunker, Skovrider, Herlöv, Frederiksborg . . F.B.B.
Worsaae, J. J. A., Professor, Directeur for de antiquariske Mindesmærker AA.B.
Zahle, Johan Christian Julius, Provst, Sognepræst til Stillinge i Sjælland AA.B.
Aarestrup, C. W., Over-Krigscommissair, St. Croix i Vestindien . . . . F.B.B.
Cronstern, Gabriel F. S. v., Hofjægermester, til Nehmten i Holsteen . . F.B.B.
Dons, Andreas, Etatsraad, til Hesselagergaard i Fyen . . . . F.B.B.
Garde, Janus Andreas, Justitsraad, Raadmand og Byskriver, Helsingör . . AA.B.

Genty de Bussy, Pierre, Statsraad, Paris . . . . F.B.B.
Graae, Christian, Provst, Sognepræst til Tranekjær og Tullebölle, Langeland AA. B.
Hansen, Ernst Christoph, Forstraad, Skovrider, Tidsvilde i Sjælland . . AA. B.
Jensen, Jens Christian, Sognepræst til Ousted, Allerslev og Ledreborg . . AA. B.
Nörgaard, Poul Moth Thestrup, Sognepræst til Saaby og Kidserup . . . AA. B.
Ridolfi, Marquis Cosimo, Direct. for Agerdyrkn. Institutet i Meleto, Toscana F.B.B.
Schiern, Frederik, Professor i Historie ved Universitetet i Kjöbenhavn . . 50
Stourdza, H. H., Fyrst Michael, forhen Hospodar af Moldau . . . . . F.B.B.
Strandgaard, Lauritz W., Kammerraad, Toldforvalter, Grenaa . . . . . AA. B.
Sörensen, Andreas Ammentorp, Sognepræst til Terslev og Örslev i Sjælland AA. B.
Carlsen, J. F. S., Sognepræst til Dalbyneder, Raaby og Södring i Jylland . AA. B.
Moltke-Hvitfeldt, A. G. Greve af, Geh.-Conferentsraad, til Moltkenborg . F.B.B.
Monrad, Georg Hermann, Kammerherre og General-Decisor . . . . . AA. B.
Schousboe, Jens Christian, Sognepræst til Andst og Gjesten i Jylland . . AA. B.
Stiesen, Severin, fh. Siciliansk Consul i Helsingör . . . . F.B.B.
Cigalla, Greve Joseph de, P. D., Santorin i det Græske Archipel . . . F.B.B.
Kunzen, C. F., Conferentsraad, Regjeringsraad, St. Croix i Vestindien . . F.B.B.
Mohnike, Otto, M. D., Læge i den Nederlandsk-Ostindiske Armee, Batavia . F.B.B.
Pálsson, Olaf, Herredsprovst og Domkirkepræst i Reykiavik . . . . . AA. B.
Precht, Hermann Wilhelm, Oberstlieut., Bremen . . . . F.B.B.
Rögind, Julius, Sognepræst til Veirum i Hjerm Herred, Jylland . . . . AA. B.
Wood, Richard, Esq., Kongl. Storbritannisk Consul i Tunis . . . . . F.B.B.
Grez, H. F. de, J. U. D., Districts-Commissair, Breda i Nord-Braband . . F.B.B.
Heros, Don Martin de los, Direct. for det Kongl. Bibliothek i Madrid . . F.B.B.
Kubinyi, Ferencz de, Godsbesidder, til Losonczon, Ungarn . . . . . . V.B.
Ewerlöf, F. A., Kongl. Svensk-Norsk General-Consul for Danmark . . AA. B.
Haurowitz, H. V. H., M. D., Keis. Russ. Statsraad og Livlæge, St. Petersborg F.B.B.
Magnusson, C., Kammerraad, Sysselmand i Dala Syssel, Island . . . . AA. B.
Oxholm, W. T. v., Overhofmarskal . . . . F.B.B.
Adlerberg, Greve V. v., Minister for det Keiserlige Huus, St. Petersborg . F.B.B.
Miniscalchi-Erizzo, F., Greve, Keis. Österrigsk Kammerherre, Verona . . F.B.B.
Westfelt, Ludvig, K. Svensk Oberstl., Bataillons-Commandeur, Traneberg V.B.
Wetterbergh, C. A., M. D., fh. Regimentslæge, Sätra i Öster-Götland . . V.B.
Boutkoff, Greve Peter Gregorievitsch, Geheimeraad, St. Petersborg . . . F.B.B.
Knudsen, H. J. E., Provst og Sognepræst til Gislev og Ellested i Fyen . . AA. B.
Münch-Bellinghausen, Eligius, Friherre, Director for Hofbibliotheket i Wien F.B.B.
Olsoufieff, Basilius Dmitrievitsch, Hofmarskal hos Keiser Alexander . . F.B.B.
Rumine, Nicolas, Keis. Russisk Statsraad og Kammerherre, Moskou . . . F.B.B.
Schindler, Baron Johann, Geheimeraad og Canonicus, Krakau . . . . F.B.B.
Akermann, John Yonge, Esq., Secr. ved det numismatiske Selskab i London F.B.B.
Amherst, Right Hon. William Pitt, Earl of, til Montreal i Kent . . . . F.B.B.
Becker, Tyge Alexander, P. D., Professor, Medhjelper i Geheimearchivet . AA. B.
Demidoff, Fyrst Anatol, Greve til San Donato i Toscana . . . . . . F.B.B.
Dirks, Jacob, J. U. D., Advocat ved den Frisiske Overret i Leeuwarden . F.B.B.
Enochin, Ivan V., M. D., virkl. Statsr., Livchirurg hos Keiser Alexander . F.B.B.
Gortschakoff II, Fyrst Peter Dmitrivitsch, fh. Gouverneur over Vest-Siberien F.B.B.
Hambro, Carl Joachim, Baron, Chef for et Banquierhuus i London . . . F.B.B.
Hjort, Peder, P. D., Professor . . . . AA. B.
Knésévitch, Dmitri M., Geheimeraad, Curator for Underv. Distr. Odessa . F.B.B.
Kulakowski, Ignacius, Curator for Gymnasiet i Bialystok . . . . . . F.B.B.

Kutorga, Michel Simon, Professor ved Universitetet i St. Petersborg . . F.B.B.
Lee, John, Esq., LL.D., Medlem af det Kongl. Selskab i London . . . F.B.B.
Mansel, George, Capitain i den Britiske Marine, London . . . . . . F.B.B.
Montefiore, Sir Moses, Baronet, Medlem af det Kongl. Selskab i London . F.B.B.
Morris, Jacob G., Esq., Philadelphia . . . . F.B.B.
Obolensky, Fyrst Mikhael, Keis. Russisk Statsraad, Moskou . . . . . F.B.B.
Philosophoff, Alexis, Keis. Russ. Gen.-Adjutant, St. Petersborg . . . . F.B.B.
Cronstedt, Anton, Gouverneur over Åbo og Björneborgs Lehn samt Åland F.B.B.
Dasent, George Webbe, Esq., D. C. L., London . . . . V.B.
Haupt, M., Professor i Tydsk Literatur ved Universitetet i Berlin . . . F.B.B.
Kraszewski, Joseph Ignacius, Curator for Skolerne i Volhynien, Zytomir . F.B.B.
Stephens, George, Prof. i Engelsk og Oldengelsk ved Univ. i Kjöbenhavn V.B.
Woldsen, Johan Nicolai, Kongl. Dansk General-Consul i Amsterdam . . F.B.B.
Bibesco, H. H., Fyrst George, forhen Hospodar af Valachiet . . . . . F.B.B.
Daschkoff, Jacob Andreïevitsch, Keis. Russisk bef. Minister i Stockholm . F.B.B.
Mavros, Nicolas de, Statsr., Gen.-Inspect. over Quarantainerne ved Donau F.B.B
Stirbey, H. H., Fyrst D. Barbo de, Hospodar af Valachiet, Bukarest . . F.B.B.
Tamelander, C. G., Oberstlieutenant, Helsingfors . . . . F.B.B.
Witt, Heinrich, Kongelig Dansk General-Consul i Republiken Peru, Lima S.B.
Wüstenfeld, H. F., P. D., Professor ved Universitetet i Göttingen . . . F.B.B.
Burnes, James, Esq., LL.D., Vice-Præsident i det Asiatiske Selskab i Bombay F.B.B.
Ewald, G. H. A., Professor ved Universitetet i Göttingen . . . . . . F.B.B.
Gibbes, Robert W., M. D., Columbia i Syd-Carolina . . . . F.B.B.
Sehested, N. F. Bernhard de, Hofjægermester, til Stamhuset Broholm i Fyen AA.B.
Sommer, C. C. L. F., Kongelig Læge paa St. Jan i Vestindien . . . . AA.B.
Traherne, Rev. John Montgomery, M. A. Oxford, Coedriglan, England . . F.B.B.
Woolsey, Theodor D., A. M., Professor ved Yale College, New Haven, Conn. F.B.B.
Duncan, Andrew, Esq., fh. Sheriff paa Shetland, Lerwick . . . . . . F.B.B.
Gille, Florent de, Statsraad, Bibliothekar hos H. M. Keiseren af Rusland F.B.B.
Koucheleff-Besborodko, A. G., Greve, virkelig Statsraad, St. Petersborg . F.B.B.
Wolanski, Thadeus' P. z Wolan, Landraad, Pakość i Storhertugd. Posen . F.B.B.
Wrangel, Baron Friedrich v., General for Cavalleriet, Berlin . . . . . F.B.B.
Fowler, Rev. William C., A. M., Prof. ved Amherst College, Massachusetts F.B.B.
Krag, Carl Andreas v., Capitain ved 20de Infanteri-Bataillon . . . . . AA.B.
Thacher, Hon. J. S. B., Assessor i Överste Ret i Staten Mississippi . . F.B.B.
Webber, Samuel, M. D., Charlestown, New Hampshire . . . . F.B.B
Andersen, Severin Christian, Kongl. Dansk Consul i Christiania . . . . C.B.
Eschmann, J., Oberstlieutenant, Ingenieur-Geograph, St. Gallen, Schweiz . F.B.B.
Herbst, C. F., Kammerraad, Archivar ved det antiquarisk-topographiske Archiv AA.B.
Huth, Henry, Esq., forhen Kongl. Dansk General-Consul i Mexico . . . F.B.B.
Konow, Frederik Ludvig, Kongl. Dansk Consul i Bergen . . . . . . C.B.
Köhne, B. v., P. D., Friherre, Keis. Russisk Statsraad, St. Petersborg . . V.B.
Titoff, Vladimir P. de, Keis. Russisk befuldmægtiget Minister i Stuttgart F.B.B.
Törnstrand, Gustaf, P. D., Provst i Dalarne, Stora Schedvi . . . . . . B.B.
Briem, Johan Gunnlaug G., Sognepræst til Gundslev paa Falster . . . F.B.B.
Dahl, Torkild Chr., til Moesgaard, Kammerherre, Stiftamtmand, Aarhus . B.B.
Kruse, R. H., Sorgenfri, Öen Fuur i Liimfjorden . . . . V.B.
Lewis, Martin, Esq., Baltimore, Maryland . . . . F.B.B.
Linde, A. C. P., Etatsraad, Departementschef i Underviisningsministeriet . AA. B.
Mitchell, John Mitchell, Esq., Kongl. Belgisk Consul i Leith . . . . . F.B.B.

Olfers, J. F. M. von, Geh. Raad, Gen. Director over de K. Preuss. Museer F.B.B.
Strunk, Adolph, Kammerraad, Secr. ved det antiquarisk-topographiske Archiv AA. B.
Unger, C. R., Professor i Nordisk Sprogvidenskab ved Univ. i Christiania V.B.
Lapham, Increase, A., Esq., Milvaukee, Wisconsin . . . . F.B.B.
Thomsen, Grímur F., P. D., Leg.r., Departementssecr. i Udenrigsministeriet AA. B.
Bradley, Hon. Charles William, D. C. L., fh. Statssecr. i Connecticut . F.B.B. 50
Luynes, Honoré Theodosie P. J. d'Albert, Hertug af, Paris . . . . . . F.B.B.
Radhakant Deva Bahadoor, Hinduisk Literateur, Calcutta . . . . . . F.B.B.
Thordersen, Helge Gudmundsson, Biskop over Island, Reykiavik . . . . AA. B.
Brown, John Carter, Esq., Providence, Rhode Island . . . . F.B.B.
Davis, Sir John Francis, fh. K. Storbritannisk befuldm. Minister i China . F.B.B.
Falck, P. E., Lagman i Åbo og Björneborgs Lagsaga i Finland . . . . F.B.B.
Force, Hon. Peter, Washington . . . . F.B.B.
Frati, Luigi, Adjunct ved Antiquitets-Museet i Bologna . . . . F.B.B.
Lopez, Don Carlos Antonio, Præsident for Republiken Paraguay . . . . F.B.B.
Lukis, Rev. William C., M. A., Collingbourne Ducis, Marlborough, England F.B.B.
Lund, G. F. W., P. D., Rector ved Cathedralskolen i Aalborg . . . . . F.B.B.
Murphy, Hon. Henry C., New York . . . . F.B.B.
Parker, Rev. Peter, Canton . . . . F.B.B.
Raaslöff, V. R., Oberstl., K. Dansk bef. Minister i Washington . . . . F.B.B.
Regenburg, T. A. J., Etatsraad, Departementschef . . . . F.B.B.
Wetmore, Prosper M., General, New York . . . . F.B.B.
Aagaard, A. Z., Keis. Österrigsk Consul i Finmarken, Tromsö . . . . AA. B.
Hammershaimb, V. U., Sognepræst til Nordströmö Præstegjeld, Færöerne . V.B.
Krieger, A. F., Etatsraad og Höiesterets-Assessor . . . . AA. B.
Liliencron, R. W. T. H. F. Baron von, P. D., Kammerherre, Sachsen-Meiningen F.B.B.
Bartholomaei, Ivan Alexievitsch de, General, St. Petersborg . . . . . V.B.
Bonde, Friherre C. Jedvard, Kammerherre, Overceremonimester, Stockholm F.B.B.
Boucher de Perthes, Jacques, Præsident for Soc. d'Émulation i Abbeville F.B.B.
Gordon, George J. R., K. Storbritannisk befuldmægtiget Minister i Stuttgart F.B.B.
Ihre, A. E, forhen Kongl. Svensk-Norsk Udenrigsminister, Stockholm . F.B.B.
Manderström, Greve C. R. L., Kongl. Svensk-Norsk Udenrigsminister . . F.B.B.
Petrie, George, Esq., Vice-Præsident i det K. Irske Academie, Dublin . . S. B.
Tatarinoff, Stephen P., Generalmajor, Civil-Gouverneur i Tomsk . . . F.B.B.
Todd, James H., D. D., Vice-Præsident i det K. Irske Academie i Dublin . S. B.
Viborg, Karsten Friis, P. D., Sognepræst i Slagelse . . . . AA. B.
Bouillé, Marquis René de, fh. K. Fransk bef. Minister i Carlsruhe . . . F.B B.
Holbrook, John E., M. D., Prof. ved Collegiet i Charleston, Syd-Carolina . F.B B.
Juel-Rysensteen, Carl Adolph, Baron, Kammerherre . . . . AA. B.
Lenox, James, Esq., New-York . . . . F.B.B.
Power, Rev. Joseph, Bibliothekar ved Universitetet i Cambridge . . . . F.B.B.
Sabatier, J., Archæolog, St. Petersborg . . . . V.B.
Schoeppingk, Dmitri, Baron, Archæolog, Moskou . . . . F.B.B.
Wackerbarth, Athanasius Diedrich, Professor, Upsala . . . . F.B.B.
Mosquera, J. C. de, General, fh. Præsident i Ny Granada, Bogotá . . . F.B.B.
Smith, Charles Roach, Esq., F.S.A. London, Archæolog, Strood, Kent . . V.B.
Guillon, Charles, Roermond i Limburg . . . . F.B.B.
Hamilton, Andrew, Esq., London . . . . F.B.B.
Michelsen, Carl, Kongl. Dansk General-Consul i Ny Granada, Bogotá . . F.B.B.
Bech, Jörgen Albert, Justitsraad og Raadmand . . . . AA. B.

Berling, Johan Carl Ernst, Kammerherre . . . . AA. B.
Brynjulfsson, Gisle, Arna-Magnæansk Stipendiar . . . . V.B.
Tobin, Hon. Thomas, Fredsdommer, Ballincollig ved Cork i Irland . . . F B B.
Falck, Hans Peter, Sognepræst til Vindinge i Fyen . . . . AA. B.
Finsen, Vilhjálmur, L., Cancelliraad, Landsoverrets-Assessor, Viborg . . AA. B.
Earle, John, Professor i Oldengelsk ved Universitetet i Oxford . . . . F.B.B.
Forchhammer, J. G., Conferentsraad, Professor ved Univ. i Kjöbenhavn . AA. B.
Steenstrup, J. Japetus S., Professor ved Universitetet i Kjöbenhavn . . AA. B.
Bradford, Alexander W., Esq., New-York . . . . F.B.B.
Collings, Rev. W. T., East Grafton ved Marlborough i England . . . . F.B.B.
Salomon, Ernst C. V., P. D., Upsala . . . . F.B.B.
Shaw, Norton, M. D., Secretair ved det Kongl. geograph. Selskab i London V.B.
Squier, Hon. E. George, M. A., New-York . . . . V B.
Allen, C F., P. D., Professor i Historie ved Universitetet i Kjöbenhavn . . AA. B.
Brun, Petrus Frederik Constantin, Kammerherre, Amtmand i Præstö Amt AA. B.
Frijs, Greve Julius Juel-Vind-, Kammerherre, til Baroniet Juellinge . . F.B B.
Johannsen, C. G. W., Kammerherre . . . . AA. B.
Obrenovitsch, Fyrst Mikhael III, regjerende Fyrste i Servien . . . . . F.B.B.
Pontoppidan, Henrik, Kongl. Dansk General-Consul i Hamborg . . . . F.B.B.
Raevsky, Mikhael, Erkepræst ved den Keis. Russiske Legation i Wien . . F.B.B.
Rosenörn-Lehn, Baron Otto Ditlef, Kammerherre, til Guldborgland og Lehn F.B.B.
Rönnenkamp, Christian, Kammerh., til Næsbyholm og Bavelse i Sjælland F.B.B. 50
Schroeder, Francis, fh. Nordamerik. Chargé d'Affaires i Stockholm . . F.B.B.
Simesen, R. J., Professor, Rector ved den lærde Skole i Flensborg . . . AA. B.
Säve, Carl, P. D., Professor i Oldnordisk ved Universitetet i Upsala . . F.B.B.
Tregder, P. H., P. D., Professor, Rector ved Sorö Academie . . . . . AA. B.
Assaad Kayat, Sheikh, Kongl. Storbritannisk Consul i Syrien, Jaffa . . V.B.
Berlin, N. J., Chem. et Mineral. Professor ved Universitetet i Lund . . V.B.
Carlsen, Carl, Justissraad og Vandbygnings-Inspecteur . . . . AA. B.
Hamilton, Greve Henning L. H., K. Svensk-Norsk bef. Minister i Kjöbenhavn F.B.B
Holstein, L. H. C. H. Greve af, Kammerherre, Lehnsgreve til Holsteinborg F.B.B.
Lefolii, Hans Henrik, Overlærer ved Cathedralskolen i Odense . . . . AA. B.
Thrige, S. B., Professor og Rector ved den lærde Skole i Haderslev . . AA. B.
Djurhuus, A., Provst, Sognepræst til Sydströmö og Thorshavn, Færöerne . AA. B.
Dowler, Bennet, M D., practiserende Læge i New-Orleans . . . . . . F.B B.
Holst, H. P., Professor, Lærer ved Land- og Söcadet-Academierne . . AA B.
Klee, Frederik A. G., Justitsraad og Contoirchef i Generalpostdecisoratet . AA. B.
Knowles, James T., Esq., Architect, London . . . . F.B.B.
Liebenberg, Andreas Emil, Adjunct ved Sorö Academies Skole . . . . AA. B.
Paludan-Müller, C. P., P. D., Professor, Rector ved Cathedralsk. i Nykjöbing F.B.B.
Ramirez y de las Casas Deza, Don Luis Maria, M. D., Professor, Cordova F.B.B.
Sparre, Greve Gustaf Adolph, fh. Justitiæ Stats-Minister, Stockholm . . F.B.B.
Stallknecht, Frederik S., Esq., Advocat, New-York . . . . F B B.
Basilius, Hs. Em., Erkebiskop af Polotsk og Vitebsk . . . . F.B.B.
Bertouch, C. C. Ferdinand de, Hofjægermester, Paris . . . . F.B.B.
Boethe, W. J. J., Sognepræst til Karby, Hvidbjerg og Redsted, Mors . . AA. B.
Osuna y del Ynfantado, Duque de, Grand af Spanien, Madrid . . . . . F.B.B.
Pycroft, James Wallis, Esq., F. S. A., M. R. A. S., London . . . . . . F.B.B.
Bowring, Sir John, fh. K. Storbritannisk Gouverneur i Hongkong, London F.B.B.
Oesterreicher, J. F. R. von, K. Dansk Etatsraad og General-Consul i Triest F.B B

Robert, P. C., Intendant ved den 5te Militair-Division, Metz	F.B.B.
Bonstetten, Gustav von, Eichenbühl ved Thun, Schweiz	F.B.B.
Chytil, Joseph, Secretair i det K. K. Mährisk-Slesiske Selskab i Brünn	F.B.B.
Liebenberg, Carl Christian Birch, Etatsraad, Höiesterets-Advocat	AA.B.
Nielsen, F., Stiftsprovst, Prof., Sognepræst til Thorkildstrup paa Falster	AA.B.
Rink, Hinrich J., P. D., Kongl. Inspecteur i Syd-Grönland, Godthaab	F.B.B.
Schmidt, S. Emil W., Kammerassessor, Revisor i Generalpostdecisoratet	AA.B.
Ewaldsen, Christen; Sognepræst til St. Nicolai Kirke i Flensborg	V.B.
Mayer, Joseph, Esq., Curator for Antiquitets-Museet i Liverpool	F.B.B.
Nordvi, Andreas Georg, Kjöbmand, Mortensnæs, Östfinmarken	AA.B.
Ralli, Ambrosio di Stefano, Banquier, Triest	F.B.B.
Wocel, Johann Erasmus, Professor i Archæologie ved Universitetet i Prag	V.B.
Möller, Chr. H., Orlogs-Capitain	AA.B.
Przezdziecki, Greve Alexander, Archæolog, Warschau	F.B.B.
Rastawiecki, Baron Edvard, Archæolog, Warschau	F.B.B
Rochussen, Johann Jacob, Kongl. Nederlandsk Statsminister, Haag	F.B.B.
Sally, Henning N. C. W., Justitsraad og Hofinspecteur	AA.B.
Scheele, N. L. von, Geheimeraad, Landdrost, Pinneberg	100
Bertouch-Lehn, Lehnsbaron J. J. S.-E., Kammerherre, til Sönderkarle	F.B.B.
Bock, Johan Christian August, Etatsraad, Læge	AA.B.
Melin, Hans Magnus, Theol. Dr. og Professor ved Universitetet i Lund	F.B.B.
Ahlefeldt-Laurwigen, F. L. W., Kammerherre, Lehnsgreve til Langeland	F.B.B.
Bruzelius, Nils Gustav, P. D., Docent, Malmö	V.B.
Bülow, B. E. v., K. Dansk overordentlig Gesandt ved den Tydske Forbundsdag	F.B.B.
Cederfeldt de Simonsen, C J., til Erholm, Amtmand over Svendborg Amt	F.B.B.
Cust, Sir Edward, D.C.L., M.P., General-Major, Leasowe Castle, Cheshire	F.B.B.
Dirckinck-Holmfeld, Ulysses, Baron de, fh. K. Dansk bef. Minister	F.B.B.
Djurklou, Friherre Nils Gabriel, til Sörby i Nerike	F.B.B.
Esbensen, Frederik August, Amtmand over Hjörring Amt	AA.B.
Friis, Chr. Emil, Juell-Wind, Lehnsgreve til Frijsenborg i Jylland	F.B.B.
Gyldenstolpe, Greve A. F. Nils, Statsraad og Generalmajor, Stockholm	F.B.B.
Hagberg, C. A., En af de Aderton, Professor ved Universitetet i Lund	AA.B.
Holsten, F. C, Baron, Kammerherre, Stiftamtmand over Laaland og Falster	AA.B.
Juel, Axel Georg, Adjunct ved Cathedralskolen i Aalborg	AA.B.
Juel, Nils, Baron af, Kammerherre, Stamherre til Lundbæk i Jylland	F.B.B.
Lerche, Christian Albrecht, Lehnsgreve til Lerchenborg i Sjælland	F.B.B.
Morpurgo, Joseph, Banquier og K. Belgisk Consul i Triest	F.B.B.
Neergaard, Peter J., Etatsraad, til Förslevgaard og Faareveile i Sjælland	F.B.B.
Plessen, Otto, Baron af, K. Dansk bef. Minister i St. Petersborg	F.B.B.
Reventlow, Ferdinand C. O., Lehnsgreve til Christianssæde og Sandberg	F.B.B.
Saxild, Georg Christian, Cancelliraad, Herredsfoged, Kolding	F.B.B.
Skeel, Erik W. R., Kammerherre, til Dronninglund i Jylland	F.B.B.
Schack-Sommer, Otto, Kongl. Dansk Vice-Consul i Hamburg	F.B.B.
Stedingk, Greve L. E. v., Kammerherre og Generalmajor, Stockholm	F.B.B.
Steinnordh, J. H. W., P.D., Lector ved det Kongl. Gymnasium i Linköping	F.B.B.
Stülz, Jodok, K. K. Historiograph, Chorherre til St. Florian i Övre Österrig	F.B.B.
Wachtmeister, Greve Hans, P. D., til Johannishus i Bleking	F.B.B.
Wedell, Karl W. A. S., Kammerherre, Lehnsgreve til Wedellsborg i Fyen	F.B.B.
Adami, J. H., Besidder af Dänisch Nienhof og Hohenhain, Sen. i Bremen	F.B.B.
Barkéf, Mauritz, P. D., Rector ved den lærde Skole i Köping	AA.B.

Belcredi, Egbert Greve von, til Lösch i Mähren . . . . F.B.B.
Bornemann, P. J. v., Kammerherre, Ritmester, til Bjergbygaard i Sjælland . F.B.B.
De la Gardie, Greve Axel J., til Löberöd i Skåne . . . . F.B.B.
Dumreicher, C. O., Conferentsr., Præs. i den Holst.-Lauenb. Overappellationsret F.B.B.
Elkan, Wilhelm, Kongl. Dansk Consul i Harburg . . . . F.B.B.
Essen, Greve G. A. F. W. von, Generalmajor, Chef for Skånske Husar-Regim. F.B.B.
Fraser, Alexander, Esq., K. Storbritannisk Consul i Batavia . . . . . F.B.B.
Gyllenstierna, Baron Carl, Lieut., Krapperup i Skåne . . . . F.B.B.
Kauffmann, H. A. Th. v., Oberst, K. Dansk Militairbefuldmægtiget i Frankfurt AA. B.
Lütken, Johann August, Storhertugelig Meklenborgsk Consul i Kiel . . 50
Macaulay, Duncan, Esq, LL.D., Nordamericansk Consul i Manchester . . F.B.B.
Molte-Hvitfeldt, Greve Leon, K. Dansk befuldmægtiget Minister i Paris . F.B.B.
Möller, Pehr, Ritmester, til Skottarp i Halland . . . . F.B.B.
Ouvaroff, Greve Alexis, Statsraad, Medlem af Vid. Acad. i St. Petersborg . F.B.B.
Platen, Greve Baltzar J. E. von, Statsraad, til Örbyhus i Upland . . . F.B.B.
Plessen, Hugo F. A. v., Kammerh., K. Commiss. i Dänischwold og Svansen F.B.B.
Rosen, Sophus A. C. G. v., Kammerherre, Overpræsident i Flensborg . . F.B.B.
Savvaïtof, Paul, Prof. ved det geistlige Seminarium i St. Petersborg . . F.B.B.
Scheel-Plessen, Greve W. H. B., Geheimer., K. Dansk bef. Minister i Stockholm F.B.B.
Schütte, August Theodor, Hofjægermester, til Bygholm og Nörlund i Jylland F.B.B.
Stjernstedt, Baron A. W., K. Svensk Ceremonimest. og Rigsheraldicus, Stockh. F.B.B.
Tiedge, Johan Heinrich Cornelius, Grosserer, Buenos Ayres . . . . . F.B.B.
Trap, J. P., Geheime-Etatsraad, Cabinetssecretair hos H. M. Kongen . . AA. B.
Van der Hucht, Willem L. J., Grosserer, Harlem . . . . F.B.B.
Alsina, Dr. Don Valentin, fh. Gouverneur over Staten Buenos Ayros . . F.B.B.
Bang, Frederik Sigfred, Justitsraad og Bankkasserer . . . . F.B.B.
Berckemeyer, E. P., Landraad, til Gross Thurow i Lauenborg . . . . F.B.B.
Castellanos, Dr. Don Florentino, Senats-Præsident i Republiken Uruguay F.B.B.
Fragueiro, Dr. Don Mariano, Prior i Handelstribunalet i Buenos Ayres . F.B.B.
Fürst, Carl Johan, Med. et Chir. Dr., practiserende Læge i Buenos Ayres F.B.B.
Graty, Baron Alfred du, Oberst, Director for National-Museet i Paraná . F.B.B.
Gutierrez, Don Juan Maria, fh. Udenrigsminister i den Argentinske Confœderat. F.B.B.
Kalmykoff, Peter Davidovitsch, Statsr., Prof. ved Univ. i St. Petersborg . F.B.B.
Mitré, Don Bartholomeo, Artilleri-Oberst, Gouverneur i Buenos Ayres . . F.B.B.
Pazos, Dr. Don José Barros, Udenrigsminister, Buenos Ayres . . . . . F.B.B.
Rabbe, Frans Johan, Philos. et M.D., Collegie-Assessor, Kalliolinna, Finland F.B.B.
Rantzau, Greve Carl Frederik, Kammerherre, til Frederikslund i Fyen . F.B.B.
Schultén, Otto af, Statsraad og Præsident, Wiborg, Finland . . . . . F.B.B.
Ståhlberg, C. H., P. D., Provst og Sognepræst, Pielavesi i Kuopio Stift, Finland F.B.B.
Thorson, Edvin M., Underbibliothekar ved det St. Kongl. Bibl. i Kjöbenhavn F.B.B.
Trolle-Bonde, Greve Gustaf, Kammerh., til Säfstaholm i Södermanland . F.B.B.
Wrangell, Baron Ferdinand, Admiral, St. Petersborg . . . . F.B.B.
Wörishöffer, J. P. A., Oberst og Bataillons-Commandeur . . . . . . AA. B.
Ahlander, Johan August, P. D., Lector, Linköping . . . . B.B.
Bengesco, Gregorius de, fh. Cultusminister i Valachiet, Bukarest . . . F.B.B.
Bergman, Johan W., K. Svensk-Norsk Ministerresident i Madrid . . . . F.B.B.
Bille, Torben, Kammerherre, Kongl. Dansk bef. Minister i London . . . F.B.B.
Boesen, Ulrich Sechmann, Biskop over Hertugdömmet Slesvig, Flensborg . F.B.B.
Carniolíne-Pinsky, Mathwei M., Geheimeraad og Senator, St. Petersborg . F.B.B.
Europaeus, Anders Josef, Provst i Övre-Karelen, Libelitz i Finland . . . V.B.

Fallenius, Carl Magnus, P. D., Pastor primarius, Stockholm . . . . . B.B.
Fischer, Christian, Justitsraad, Borgemester i Randers . . . . F.B.B.
Foundoukleï, Ivan I, Geheimeraad, General-Controlleur i Warschau . . F.B.B.
Gortschakoff, Fyrst Mikhael, Statholder i Kongeriget Polen . . . . . F.B.B.
Grill, Jan Wilhelm, Brukspatron, til Bona i Öster-Götland . . . . F.B.B. 50
Harrison, William, Esq., Galligreaves House, Lancashire i England . . F.B.B.
Johansson, Johan Fredrik, Lector, Linköping . . . . B.B.
Kierkegaard, Peter Christian, P. D., Biskop over Aalborg Stift . . . . F.B.B.
Koefoed, H. J., Geheime-Conferentsraad . . . . AA. B.
Lewgren, Anders Wilhelm, Grosshandler i Göteborg . . . . F.B.B.
Lind, Ellef v., Oberstlieutenant . . . . F.B.B.
Lobera, Don Ignacio Garcia, Alcalde i Cordova, Andalusien . . . . . F.B.B.
Meinung, Conrad Robertus v., Capitain . . . . AA. B.
Mukhanoff, Paul de, Præsident i Underviisningsraadet, Warschau . . . 50
Mylius, Sigismund W. V. de, Kammerherre, til Rönningesögaard, Fyen . F.B.B.
Obligado, Dr. Don Pastor, fh. Gouverneur i Buenos Ayres . . . . . . F.B.B.
Parish, Frank, Esq., K. Storbritannisk Consul i Buenos Ayres . . . . F.B.B.
Petrelli, Carl Magnus, P. D., Sognepræst i Söderköping . . . . . . F.B.B.
Platon, Hs. Em., Erkebiskop af Riga og Mitau . . . . F.B.B.
Rudbeck, Reinhold Thure G. C. G, Friherre, Kammerherre, Stockholm . F.B.B.
Sabatini, Signore Domenico, Neapel . . . . F.B.B.
Simpson, James Y, M. D., Professor ved Universitetet i Edinburgh . . . B.B.
Suhr, Ole Bernth, Grosserer *og Consul for Republiken Ny Granada* . . *F.B.B.*
Thestrup, Hans Nicolai v., *Generalmajor* . . . . *AA. B.*
Thomander, Johan Henrik, T. D, Biskop over Lunds Stift . . . . . F.B.B. 50
Uppström, Anders, P. D, Linguæ Gothicæ Professor ved Univ. i Upsala . F.B.B.
Wyk, Olof, Grosshandler i Göteborg . . . . F.B.B.
Zethrin, Pehr Olof, P. D, Provst i Trogds Herred, Lillkyrka, Upland . . B.B.
Bergman, Israel, P. D., Biskop over Hernösands Stift . . . . F.B.B.
Carlson, Fredrik Ferdinand, P. D., Historiæ Professor ved Univ. i Upsala . B.B.
Dufferin, Frederik Temple, Lord, i London . . . . F.B.B.
Eastwick, Edward Backhouse, Esq., i London . . . . F.B.B.
Hegermann-Lindencrone, Cai Ditlef, Generalmajor, Kammerherre . . . . AA. B.
Laing, Robert de la, Premierlieutenant . . . . AA. B.
Lindfors, Peter Philip, Med. Dr., Collegie-Assessor, Nystad, Finland . . F.B.B.
Ricker, Samuel, Esq., Nordamericansk General-Consul i Frankfurt a. M. . F.B.B.
Wassrin, Pehr Anders, Phil. Dr., Brukspatron, Linköping . . . . . . F.B.B.
Ali Mahomed Khan, Mirza, Jagirdar ved Nizamens Hof i Deccan, Bombay . F.B.B.
Balfour, H., Professor ved Universitetet i Edinburgh . . . . B.B.
Carnegie, David, Brukspatron, Grosshandler i Göteborg 50
Dreyer, C. W. L. v., Oberstlieutenant . . . . F.B.B.
Ekman, Oscar, Grosshandler og Keis. Russisk Consul i Göteborg 50
Hamlin, Augustus C., M. D, Medicinal-Inspecteur i Bangor, Maine . . . 100
Höhling, Theodor August Schöller v., Capitain i Infanteriet . . . . . AA. B.
Isidorus, Hs. Em., Metropolit af St. Petersborg, Estland og Finland . . . F.B.B.
Kubinyi, August v., Directeur ved National-Museet i Pesth . . . . . . F.B.B.
Lundbye, Chr. C. v., Oberst i Generalstaben . . . . AA. B.
Maranguapé, Comte de, Rio de Janeiro . . . . B.B.
Monserrate, Frei D. Camillo, Directeur for det Keis. Bibl. i Rio de Janeiro F.B.B.
Montezuma, Vicomte de Jequitinhonha, D. Francisco, Grand af Bras., Rio de Jan. F.B.B.

Nordenfalk, Friherre Johan, P.D., Blekkem, Småland . . . . F.B.B.
Olrik, Chr. S. M., Justitsraad, Kongl. Inspecteur i Nord-Grönland, Godhavn F.B.B.
Pryce, David Tannatt, Esq., Grosserer, Batavia . . . . F B.B.
Willemoes, F. C., Etatsraad, Herredsfoged i Ning Herred, Aarhus . . . B.B.
Albarellos, Don Nicanor, M.D., Medlem af Repræsentantskabet i Buenos Ayres F.B.B.
Calvo, Don Nicolas Antonio, Buenos Ayres . . . . F.B.B.
Elisalde, Doctor Don Rufino, Advocat, Statsfiscal, Buenos Ayres . . . . F.B.B.
Good, Clements, Kongl. Dansk General-Consul i Hull . . . . F.B.B.
Gorostiaga, Doctor Don Benjamin, Advocat, Buenos Ayres . . . . F.B.B.
Hopkins, Edward A., Esq., Nordamericansk Consul i Paraguay . . . . F.B.B.
Hudson, William H., Esq., Nordamericansk Consul i Buenos Ayres . . . F.B.B.
Morrow, Robert, Esq., Grosserer, Halifax, Nova Scotia . . . . F.B.B.
Olinda, Don Pedro de Araujo Limas, Marquis de, Conseil-Præs., Rio de Janeiro F.B.B.
Perez, Don Roque José, Advocat, Prof. ved Universitetet i Buenos Ayres . . F.B.B.
Trevelyan, Sir Charles, Baronet, Gouverneur over Præsidentskabet Madras 100
Viola, Doctor Don Miguel Navarro, Advocat, Buenos Ayres . . . . . . F.B.B.
Barkly, Sir Henry, K. C. B., Gouverneur i Victoria . . . . F.B.B.
Castro, Don Felipe Davila Fernandez de, Minister og Senator i Santo Domingo F.B.B.
Conestabile, Greve Giancarlo, Prof. i Archæologie ved Univ. i Perugia . . F.B.B.
Cosby, John H. Wilder, Esq., Advocat, Abbey Lodge, Irland . . . . . F.B.B.
Domingues, Don Luis, Buenos Ayres 50
Fair, George, M.D., F.R.C.S. Edinb., Engelsk Hospitalslæge i Buenos Ayres F.B.B.
Lamas, Dr. Don Andres, Uruguay's befuldm. Minister i Rio de Janeiro . . F.B.B.
Larsen, Dr. Don Juan Mariano, Professor ved Universitetet i Buenos Ayres F.B.B.
McCaul, Rev. John, Toronto . . . . B.B.
Nordenheim, Clas, virkl. Statsraad og Senator, Helsingfors . . . . . . F.B.B.
Pratápa Chandra Sinha Bahádoor, Raja, Pakparàh, Bengalen . . . . . F.B.B.
Rajnedralál Mitra, Babu, Secretair ved det Asiatiske Selskab i Bengalen F.B B.
Schildt, Wolmar Styrbjörn, Districtslæge, Jyväskyla, Finland . . . . . F.B.B.
Schöler, H. V. R., Sognepræst til Vester-Hassing . . . . AA.B.
Stawell, Sir William Foster, Overdommer, Victoria . . . . F.B.B.
Stürup, Wilhelm, Legationsr., K. Dansk General-Consul i Venezuela, Caracas F.B.B. 50
Wiarda, Sjoerd, K. Nederlandsk Consul i Buenos Ayres . . . . F.B.B.
Winthrop, Robert C., LL.D., Præs. i det historiske Selskab i Massachusetts F.B.B.
Were, Jonathan Binns, Esq., K. Dansk og Svensk-Norsk Consul i Melbourne F.B.B.
Botón, Dr. Don Joaquim, Dommer i Höiesteret i Republiken Venezuela . F.B.B.
Broel-Plater, Greve Vladimir Stanislaus de, til Wiszniowietz i Gouvern. Minsk F.B.B.
Chaillé, Stanford E., A. M., M D., New Orleans . . . . B.B.
Eulampius, Hs. Em., fh Erkebiskop i Tobolsk og Siberien 100
Gibson, William Sidney, Esq., A.M., Advocat, Tynemouth, Northumberland 100
Gyllenhaal, Friherre Lars Herman, til Härlingstorp, Vester-Götland . . 50
Jörgensen, C. H., Hoffoureer . . . . V.B.
Kossakowski, Greve Stanislas, Geheimeraad, Warschau . . . . F.B.B.
Leal, Dom Felipe Pereyra, Brasiliansk Chargé d'Affaires i Venezuela . . F.B.B.
Ménant, Joachim, Dommer i Lisieux, Normandiet . . . . B.B.
Oliveira, Don C. B. de, Præsident i Nationalbanken i Rio Janeiro . . . B.B.
Scarpa, Iginio da, Kongl. Dansk Vice-Consul i Fiume . . . . F.B.B.
Borromeo, Greve Vitaliano, Grand af Spanien, Senator, Turin . . . . F.B.B.
Charnock, Richard Stephen, Esq., F.S A. London 100
Lastarria, Don José Victorino, Advocat i St. Jago i Chile 100

Mellen, William P., Esq., Advocat, Natchez, Mississippi . . . . B.B.
Mueller, Ferdinand, M.D., P.D., Præsident i det Kongl. Selskab i Victoria F.B.B.
Nicholson, Sir Charles, Baronet, Victoria . . . . B.B.
Schüth, Nicolas Chr., K. Dansk General-Consul i Chile, Valparaiso . . F.B.B.
Bonaparte, Prinds Louis Lucien, Senator, Paris 100
Bonghi, Signore Diego, Archæolog, Neapel 100
Brown, James Roberts, Esq., Clerkenwell, London 100
Chadbourne, Paul Ansel, M.D., Professor, Brunswick, Maine 100
Edgley, Thomas, Esq, Willoughby Terrace, Park Tottenham, England . 100
França, D. Dom Ernesto Ferreira, Rio de Janeiro . . . . B.B.
Hogg, John, Esq., M.A., F.R.S., Secr. R.S.L. London 50
Hume, Rev. Abraham, D.C.L., LL D., Secr. Hist. S., Lancashire, Liverpool 50
Lee, Right Rev. James Prince, D.D, F.R.S., Biskop af Manchester . . . 100
Nottingham, John, M.D., Surgeon N.C, Liverpool 50
Petersen, J. C. L., Capitain og Skoleinspecteur . . . . AA.B.
Wallcott, Rev. Mackenzie Edward, M A., F.S.A. London . . . . . . ·50
Witte, Baron Jean J. A. M. de, Numismatiker, Paris 100
Blixen-Finecke, C. F. A. B. Baron, til Dallund i Fyen og Næsbyholm i Skåne B.B.
Shaffner, Taliaferro P., LL.D., Oberst, London . . . . B.B.
Alcock, Rutherford, Esq., K. Storbritannisk bef. Minister i Japan, Yeddo . 100
Arnzen, Niels, Esq., Fall River, Massachusetts . . . . S.B.
Brasseur de Bourbourg, C.E., Abbed, Aumônier ved det Franske Ges. i Mexico V.B.
Desjardins, Antoine, Over-Architect i Stiftet og Staden Lyon 50
Du Bois, H. C., K. Nederlandsk bef. Minister i Constantinopel og Athen . 100
Ellenborough, Edward Law, Earl of, Southam House, Gloucestershire . . 100
Farrer, James, Esq., M.P., of Ingleborough, Yorkshire 100
Flaux, Armand de, Uzèz i Nedre-Languedoc 50
Kheredine, Divisions-General, Marine-Minister, Tunis 300
-Lee, Rigth Rev. Henry Washington, Biskop af Iowa, For. St. America . B.B.
Mandelgren, Nils Månson, Kunstmaler, Stockholm . . . . F.B.B.
Peto, Sir Samuel Morton, Baronet, M.P., Sommerleyton Hall, Suffolk . . 100
Stephensen, Oddgeir, Etatsr., Direct. for det Islandske Departement . . AA.B.
St. Hermine, F. Rouget de, K. Svensk-Norsk Gen.-Cons. og Dansk Cons. i Algier B.B.
Aali-Pacha, H. M. Sultanens Udenrigsminister, Constantinopel . . . . B.B.
Baudot, H., Præs. i den archæologiske Comm. for Côte d'or, Dijon . . 50
Clarke, Hyde, Esq, D.C.L., Præs. for det archæologiske Academie i Smyrna 50
Dickson, James, Brukspatron, til Billdahl i Vester-Götland 100
Ekman, J. J., Grosshandler, Göteborg 100
Fuad Pacha, H. M. Sultanens Storvezir . . . . B.B.
Funch, F. C C, Major 50
Henzlmann, E., Dr., Medlem af det Ungarske Academie, Pesth . . . . B.B.
d'Ipolyi-Stumer, A., Secretair ved det Ungarske Academie, Pesth . . . B.B.
Kubinyi, F. de, junior, til Felsö, Kubin og Demenfalva i Ungarn . . . 50
Landgren, L., Dr. theol., Provst i Helsingland, Sognepræst i Delsbo . . 50
Langkilde, F C., Jægermester, til Frederiksgave i Fyen . . . . B.B.
Mackay, Charles, Dr., New-York . . . . B.B.
Petrie, George, Esq., Byskriver i Kirkwall, Orknöerne . . . . B.B.
Wiberg, C. F., Lector ved Gymnasiet i Gefle 50
Christy, Henry, Esq., London 100
Dickson, Robert, Grosshandler, Göteborg . . . . B.B.

Kjellerup, C. A., Jægermester, til Store Hyllinge i Skåne	AA. B.
Ljungström, Claës J., Mag., Sognepræst til. Sandhem i Vester-Götland	B.B.
Lucht, Marx J. F., P.D., Prof., Direct. for Gymn. Christianeum i Altona	V.B.
Mackinlay, David, M.D., Pollockshields ved Glasgow	100
Madsen, A. P., Premierlieutenant i Infanteriet	AA. B.
Monrad, D. G., Biskop, Conseil-Præsident	100
Pérez, Don José Joaquin, Præsident i Republiken Chile i Sydamerica	B.B.
Petersen, Anton, Fuldmægtig i Finantsministeriet	AA. B.
Symington, Andrew James, Esq., Glasgow	100
Ulrich, F. C., Gouverneur over Öen St. Barthelemy i Vestindien	150
Young, Allan, Capitain, Twickenham i England	100
Young, Sir John, Gouverneur over New South Wales i Australien	B.B.
Athanasius, Erkebiskop, Metropolit af Corfu	100
Barry, Sir Redmond, Overdommer og Cantsler ved Universitetet i Victoria	B B.
Boehm, Mag. Valentin Alexander, Lærer i Helsingfors	B.B.
Braïlas, Peter, Professor og Senats-Secretair, Corfu	50
Byzantios, Carl D., Lexicograph, Athen	B B.
Damaskini, Sir Alexander, J.U.D., Justitiarius i Overretten, Corfu	50
Goldmann, Louis, K. Dansk Consul i Capstaden	100
Linder, Johan Anders, Sognepræst til Umeå	B.B.
Lunzi, Grev Nikolaos Conrad, San Kyrikos, Zante	100
Marcoran, Sir Giorgio, J.U.D., Corfu	100
Nisser, Don Pedro, Archæolog, Melbourne	S.B.
Pérez de Velasco, Don Henrique, J.U.D., Advocat i Lima	100
Rangabés, A. Rizos, Professor ved Universitetet i Athen	V.B.
Rodotheatos, Spiridion, J.U.D., Præsident ved Domstolene paa Corfu	50
Rodriguez de Berlanga, Manuel, J.U.D., Malaga	B.B.
Solomos, Greve Demetrios, Zante	100
Theophilos, Præsident i Grækenlands Hellige Synode, Metropolit af Athen	B.B.
Valaoritis, Aristoteles, J.U D., Legislator paa St. Maura	50
Vlassopulos, Spiridion Johan, Directeur for Assurance-Banken paa Ithaka	B.B.

REGNSKAB OVER SELSKABETS PENGEVÆSEN FOR AARET 1861.

INDTÆGTER:

	Rd.	Sk.
Kassebeholdning fra 1860	688	93
Hans Majestæt Kongen af Danmarks aarlige Gave	300	»
Gaver og bestandige Bidrag fra Medlemmerne	2,900	»
Aarlige Bidrag fra samme	605	69
Solgte Exemplarer af udgivne Skrifter	414	13
Renter af den faste Fond (iberegnet 40 Rd. for et halvt Aar)	2,920	»
	7,828	79

UDGIFTER:

	Rd.	Sk.
Anvendt til den faste Fonds Forögelse	2,930	25
Annaler for nordisk Oldkyndighed	256	»
Antiquarisk Tidsskrift	377	93
Mémoires des Antiquaires du Nord	100	»
Lexicon poëticum antiquæ linguæ septentrionalis	66	83
Clavis poëtica antiquæ linguæ septentrionalis	240	»
Oldnordisk-Dansk Haandordbog	1,313	46
Atlas for nordisk Oldkyndighed	33	32
Beretninger og Medlemslister m. v.	253	88
Tegninger samt disses Gravering i Staal, Kobber eller Træ til *Antiquarisk Tidsskrift*	329	46
Lithographerede Facsimiler og Aftryk af Kort og Kobbere, Papir	818	21
Selskabets Archiv og Bibliothek	246	70
Andre Udgifter til Selskabets Bud, ved Diplomers Udfærdigelse, Porto af Breve og Pakker m. v.	760	52
	7,726	76
Kassebeholdning den 31te December 1861	102	3
	7,828	79

J. F. MAGNUSSEN,
Kasserer.

Undertegnede, som det Kongelige Nordiske Oldskrift-Selskabs for Aaret 1861 valgte Revisorer, erklære herved at have undersögt og revideret foranstaaende Regnskab med dertil hörende Bilag, samt befundet samme rigtigt at være; og have vi endvidere overbeviist os om, at Selskabets faste Fond i Aaret 1861 er bleven forøget med det Belöb, som den Kongelig confirmerede Fundats af 30te October 1834 § 2 foreskriver at skulle oplægges.

Kjöbenhavn den 20de Mai 1862.

A. KJELLERUP. F. S. BANG.

REGNSKAB OVER SELSKABETS PENGEVÆSEN FOR AARET 1862.

INDTÆGTER:

	Rd.	Sk.
Kassebeholdning fra 1861	102	3
HANS MAJESTÆT KONGEN AF DANMARKS aarlige Gave	300	»
Gaver og bestandige Bidrag fra Medlemmerne	1,950	»
Aarlige Bidrag fra samme	355	30
Solgte Exemplarer af udgivne Skrifter m. m.	573	61
Renter af den faste Fond (iberegnet 20 Rd. for et halvt Aar)	3,020	»
	6,300	94

UDGIFTER:

	Rd.	Sk.
Anvendt til den faste Fonds Forögelse	1,958	7
Annaler for nordisk Oldkyndighed	377	»
Antiquarisk Tidsskrift	583	44
Clavis poëtica antiquæ linguæ septentrionalis	220	»
Oldnordisk-Dansk Haandordborg	434	33
Historisk-archæologisk Index til Tidsskrifterne	50	»
Historisk-antiquarisk Beskrivelse af Island	200	»
Beretninger og Medlemslister m. v.	436	28
Tegninger samt disses Gravering i Staal, Kobber eller Træ til *Antiquarisk Tidsskrift*	117	48
Lithographerede Facsimiler og Aftryk af Kort og Kobbere, Papir	340	73
Selskabets Archiv og Bibliothek	500	24
Andre Udgifter til Selskabets Bud, ved Diplomers Udfærdigelse, Porto af Breve og Pakker m. v.	557	28
	5,774	93
Kassebeholdning den 31te December 1862	526	1
	6,300	94

F. S. BANG,
Kasserer.

Undertegnede, det Kongelige Nordiske Oldskrift-Selskabs for Aaret 1862 valgte Revisorer, erklære herved, at vi have undersögt og revideret foranstaaende Regnskab med dertil hörende Bilag, og befundet samme at være rigtigt, ligesom at vi have forvisset os om, at Selskabets faste Fond i Aaret 1862 er bleven forögel med et saadant Belöb, som ifölge den Kongelig confirmerede Fundats af 30te Ostober 1834 § 2 skal oplægges.

KJÖBENHAVN den 31te August 1863.

A. KJELLERUP. C. F. HERBST.

REGNSKAB OVER SELSKABETS PENGEVÆSEN FOR AARET 1863.

INDTÆGTER:	Rd.	Sk.
Kassebeholdning fra 1862	526	1
Hans Majestæt Kongen af Danmarks aarlige Gave	300	»
Gave »fra en unavngiven Ven af antiquariske Undersögelser« (til Aarsudgifter, ikke til den faste Fond)	500	»
Gaver og bestandige Bidrag fra Medlemmerne	3,047	38
Aarlige Bidrag fra samme	557	72
Solgte Exemplarer af udgivne Skrifter	252	30
Renter af den faste Fond (iberegnet 40 Rd. for et halvt Aar)	3,120	»
	8,303	45

UDGIFTER:	Rd.	Sk.
Anvendt til den faste Fonds Forögelse	3,349	26
Annaler for nordisk Oldkyndighed	864	62
Antiquarisk Tidsskrift	282	75
Oldnordisk-Dansk Haandordbog	554	»
Fremstilling af Höiene ved Jellinge	500	»
Historisk-antiquarisk Beskrivelse af Island	200	»
Beretninger og Medlemslister m. v.	275	73
Tegninger samt disses Gravering i Staal, Kobber eller Træ til *Antiquarisk Tidsskrift* m. v.	435	62
Lithographerede Facsimiler og Aftryk af Kort og Kobbere, Papir	441	69
Selskabets Archiv og Bibliothek	269	80
Andre Udgifter til Selskabets Bud, ved Diplomers Udfærdigelse, Porto af Breve og Pakker m. v.	688	2
	7,861	65
Kassebeholdning den 31te December 1863	441	76
	8,303	45

F. S. BANG,
Kasserer.

Undertegnede, det Kongelige Nordiske Oldskrift-Selskabs for Aaret 1863 valgte Revisorer, erklære herved, at vi have undersögt og revideret foranstaaende Regnskab med dertil hörende Bilag, og befundet samme at være rigtigt, ligesom at vi have forvisset os om, at Selskabets faste Fond i Aaret 1863 er bleven forögret med et saadant Belöb, som ifölge den Kongelig-confirmerede Fundats af 30te October 1834 § 2 skal oplægges.

Kjöbenhavn den 14de Mai 1864.

A. KJELLERUP. C. F. HERBST.

ANTIQUARISK TIDSSKRIFT.

Indhold af Aargangene 1861—1863.

Side

1. Selskabets Møde den 6te December 1861 . . . . 3.
2. Selskabets Aarsmøde den 13de Mai 1862 . . . . 8.
3. Americanske Myther . . . . 31.
4. Et americansk Drama . . . . 80.
5. To Melodier fra Nicaragua, udsatte for Pianoforte af A. P. Berggreen . . . . 99.
6. De nordamericanske Indianere . . . . 101.
   - A. Almindelig Historie . . . . 103.
   - B. Sæder og Skikke . . . . 112.
   - C. Oldtidslevninger . . . . 132.
   - D. Intellectuel Uddannelse og Charakteer . . . . . 153.
   - E. De americanske Indianeres physiske Typus . . . 199.
   - F. Sproget . . . . 207.
   - G. Kunst . . . . 209.
   - H. Dæmonologie, Hexekunst og Magie . . . . 212.
   - I. Indianernes medicinske Kundskaber . . . . 216.
7. Archæologisk-linguistiske Afhandlinger. Anmeldelse af følgende Smaaskrifter af C. A. Holmboe: Om Oprindelsen af det scandinaviske Vægtsystem i Middelalderen; om den nordiske Sammenligningspartikel efter Comparativ, EN; Mjølnir og Vadjra; om Amuletter og Stormænds Begravelse; om Haugelys; Svegders Reise til Godheim; Thorolf Bægifots Begravelse; om Eds-Ringe; om Ørtug eller Tola; og om norske Vægtlodder fra 14de Aarhundrede . . . . 218.
8. Islandske Folkesagn, gjengivne i Oversættelse efter Jon Arnasons Samling . . . . 233.
9. Islandske Varsler og Tegn . . . . 331.
10. Strøbemærkninger. Af Benedict Grøndal . . . . 341.
11. Selskabets Bibliotheks Tilvæxt i 1861—1863 . . . . 393.

Afbildninger, indsatte i Texten.

S. 6. Fodstykke af Døbefonten i Selde Kirke.
S. 13. Grundplan af en Høi med to Gravkamre paa Borup Mark, Gjørløse Sogn.
S. 15. Grundplan af et Gravkammer i en Høi i Jægersborg Dyrehave.
S. 17. Bidsel og Beslag til Seletøi, fundne ved Søllested i Fyen.
S. 20. Seletøis-Rygstol, funden sammesteds.
S. 21. Beslag til en Seletøis-Rygstol, fundet ved Møllemosegaard i Fyen.
S. 23. Øxhammer af Steen, funden i Gylling Sogn, Aarhus Amt.
S. 24. Bronze-Paalstav, funden ved Flenstofte i Fyen, og Bronze-Celt, funden ved Nestved.
S. 25. Bronze-Luur, funden i Maltbek Mose, Ribe Amt.
S. 26. Bronze-Diadem, fundet i Vellinge Tørvemose i Fyen.
S. 27. Skjoldplader af Bronze, fundne sammesteds.
S. 28. Bronze-Fibula og en i Nærheden af Horsens funden Bronzering med paanittede Dyrefigurer af Sølv.
S. 29. Sølvbæger fra Himlingøie i Præstø Amt.

00082190

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 02 July, 2018